B: 1 134

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

LVITPRANDI

OPERA.

Digitized by Google

ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI, M.DC.XL.

Digitized by Google

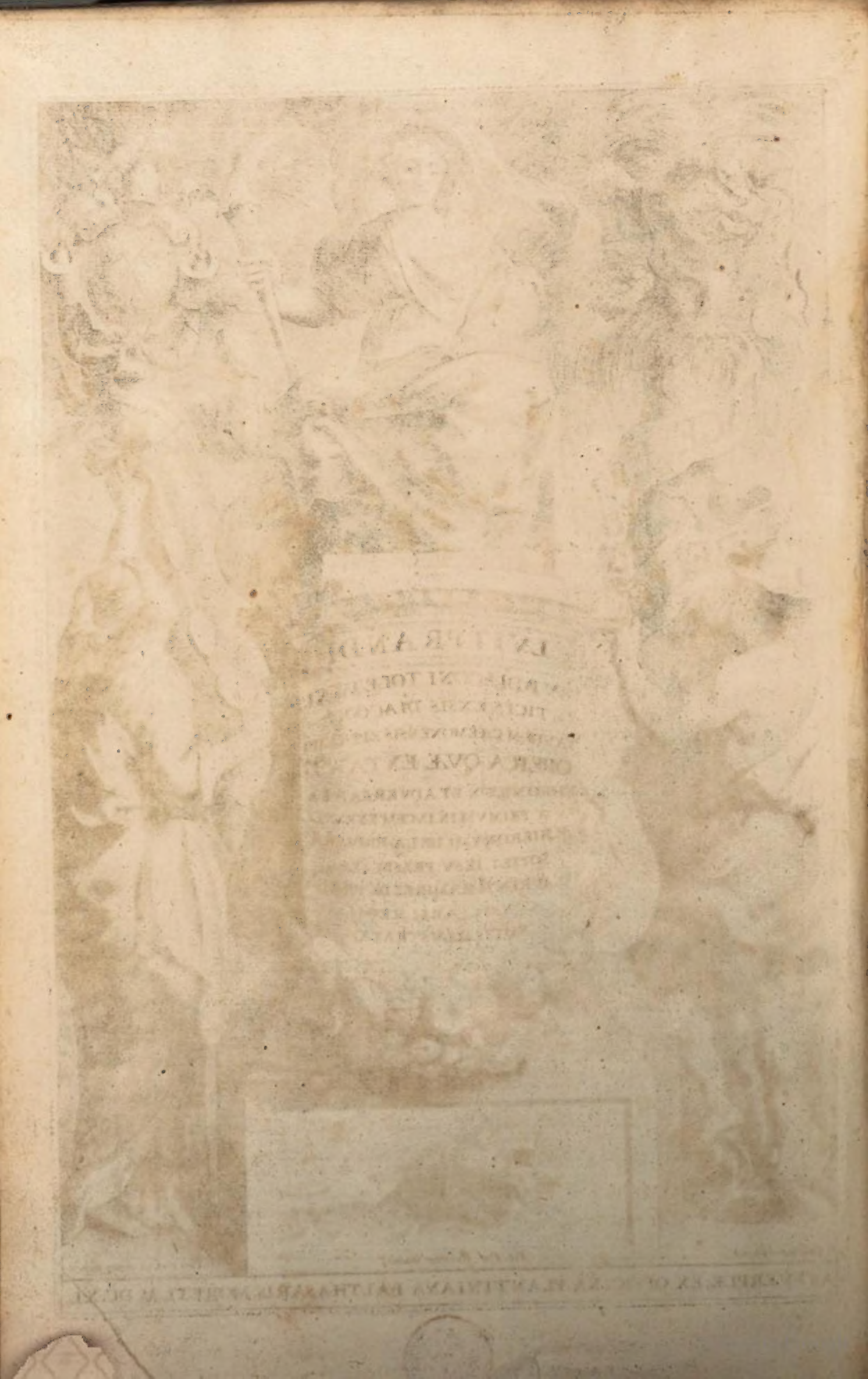

ILLVSTR^MVS ET EXCELL^MVS DOMINVS DON GASPAR DE GVSMAN, COMES-DVX DE OLIVARES, DVX DE SANLVCAR, MARCHIO DE HELICHE, EQVITII REGII SVMMVS PRÆFECTVS, PHILIPPO IV. HISPANIARVM REGI CATHOLICO A STATVS BELLIQ. CONSILIIS, ET IN SVPREMO INDIARVM SENATV MAGNVS CANCELLARIVS, ETC

Qui COMITIS *ducitque* DVCIS *sub Imagine Vultus,*
Moli ornandæ ORBIS *dat* COMITEM *atq;* DVCEM.

Pet. Paul. Rubenius pinxit.

Digitized by Google

ILLVSTMO ET EXCELLMO DOMINO DON GASPARI DE GVZMAN COMITI DE OLIVARES DVCI DE SANLVCAR EQVITII REGII SVMMO PRÆFECTO PHILIPPO IV. HISPP. REGI CATHOLICO A STATVS BELLIQ. CONSILIIS ET IN SVPREMO INDIARVM SENATV MAGNO CANCELLARIO.

INTER varias res ad Bonum Publicum conducentes, eas meritò duco magnas, quæ ad Litterarum cognitionem ſpectant; ſed inter eas, maximas, quæ DIGNITATIS ECCLESIASTICÆ decus, RELIGIONISQVE tutamen adaugent, vel exornant. Vnde ſemper in animum induxi meum, ingentes deberi gratias iis, qui antiqua MONIMENTA ſitu obruta,

vel

vel tineis ferè depaſta, & obliuioni iam pænè tradita, elucidare, & luci dare conantur. Nam VERITATIS indagatores, in Voluminibus Eccleſiaſticis eruendis, quid aliud aſſequi intendunt, quàm, face quaſi accensâ, prælucere, tenebras offuſas pellere, & λαμπαδηφόρεγι, gloriâ ſolùm proficiendi contenti, PATRIAM illuſtrare, atque DIVORVM detegere & recolere memoriam? Hic mihi deſtinatus ſcopus, in quem, etſi occupationibus publicis mei Muneris diſtrictus, intendere & collimare operæ pretium cenſui; ſedulamque nauaui operam, vt LVITPRANDI *Chronicon*, bono omine inuentum, & Doctiſſimi *P. Hieronymi de la Higuera* Scholiis ornatum, eiuſdemque *Aduerſaria*, omnia verò Higueræ manu exarata, cunctis palàm facerem, quò poſſent vti fruique. Cur autem inuiderem ea quæ magni facio, & beneficio, ingenti quidem, mihi communicarunt è Societate IESV Viri eruditiſſimi? quibus ingratus eſſem, ni publicam hanc fidei teſſeram lubens rependerem. Notulas ego pauculas adieci, & ſymbolam, quamuis tenuem, ſtudioſis dedi, me propoſitorem, non expoſitorem præbens: nam ſi diffunderem, & Hiſtoriam cum Hiſtoriâ comparem, metas artis, & temporis anguſtias tranſgredi viderer. Hunc campum

Illis

Illis relinquo, quorum Imagines lambunt
Hedera ſequaces:

qui hinc, ſudore egregio atque indefeſſo, palmam expetunt; contentus LVITPRANDVM repræſentare, de HISPANIÆ rebus hominem, origine ſaltem HISPANVM, benè meritum. Semper mihi præclara fuit ſententia Lucilij:

Commoda præterea PATRIÆ *ſibi prima putare,*
Deinde PARENTVM, *tertia iam poſtremáq;* NOSTRA.

Primas namque partes (DIVINA excipio, quia Suprema) ſibi poſtulat TERRA, quæ genuit, quæ aluit, quæ educauit. Et primarum primas PRINCEPS, qui eam

LVSTRAT, ET FOVET:

ex Scito noſtri MAGNI PHILIPPI; cuius lateri in arcanis Imperij pertractandis ſtrenuus & fidiſſimus aſſiſtis, mutuato ab HISTORIA ſubinde auxilio. Cùm enim poſt ardua REGNI negotia, feſſum animum noctu oblectare vult, nuſquam digniùs poſſe, quàm in HISTORIÆ lectione putat, inſtar refectionis exiſtimans mutationem laboris. Tu itidem frequens in antiquis CHRONICIS & ſacris ANNALIBVS euoluendis; qui magnam Diuini cultus habes rationem,

——— dignoſcere cautus
Quid ſolidum crepet, & picta tectoria lingua.

Hanc ob rem Tibi, RELIGIOSISSIME & EXCELLENTISSIME COMES, LVITPRANDI Scriptoris ECCLESIASTICI Opera, partim aliquot abhinc annis excusa, partim verò numquam antehac edita, præcipuè quæ ad tractum CARPETANVM spectant, vbi omnibus beneuolus affulges, deuotus offero. Auctor est non inter proletarios & imi subsellij locandus : disci ex eo quædam possunt, quæ frustrà in aliis vel diligentissimus quisque quærat. Rerum ab Europæ Principibus gestarum luculenter composuit libros. Legationes apud Imperatores scitè obiuit, & scripsit. Vitas Summorum Pontificum, quamuis strictim, & alij aliis tribuant, pulcherrimè delineauit. CHRONICON ab anno DCVI. vsque ad annum DCCCCLX. accuratè duxit. ADVERSARIA congessit; & digessit alia, quæ temporum iniuriâ deperdita, requiruntur,& inquiruntur cum desiderio summo. Tibi erunt gratum & vnicum DONVM, ILLVSTRISSIME ac EXCELLENTISSIME COMES; vti erunt & Præsulum EPISTOLÆ, à Tuo IVLIANO PETRI, Archipresbytero Sanctæ IVSTÆ, collectæ, & paucis quasi scintillulis Lectori ad aspiciendum splendere coactæ: quas ad calcem edendas curaui, vnà cum DIPTYCHO TOLETANO, siue de Tabulis Toletanis Episcoporum Primatum

matum eiuſdem Sedis, à *P. Hieronymo de la Higuera* doctè elaborato. Voto (ſic auguror) ſuccedet euentus: nam de Te optimè dici poteſt, quod de ALFONSO Neapolitanorum REGE: [a] *Ille Athenæa in Regnis paſſim, ille Bibliothecas inſtituit, aut exornauit; nec gratius ei munus offerri poterat, quàm rarior aut electior* LIBER: *quin ipſum* LIBRVM APERTVM *pro* INSIGNI *vſurpauit.*

[a] Lipſ. l. 1. Exempl. & Monit. Politic. c. 8. n. 15.

A ceteris innumeris Tuis laudibus parcus & prudens abſtineo. Lucem luci quî addam? [b] *Superuacuis laborat impendiis, qui Solem certat facibus illuſtrare.* Satiùs cum Diuo Auguſtino [c] acclamandum reor: Non eſſe BEATAM VITAM, niſi perfectam COGNITIONEM DEI; hauriendam aliquâ ex parte (quantulum noſtra fert imbecillitas) etiam è LIBRIS. Conueniunt Principibus Litteræ. & Liberalium tantùm ſtudiorum liquore tincti, vt ait [d] Plutarchus (nedum Diuinorum cognitione imbuti) quanti & quales domi belliqúe fuêre! quàm Felices rebus geſtis! Ex Muſeo noſtro Madridienſi, pridie Idus Febr. anno M. DC. XXXIX.

[b] Ex Anacleto in cap. *Siomnia.* 6. q. 1.

[c] In ſuo libro de Vitâ beatâ, & in lib. Retractat. c. 2.

[d] In Romulo.

TVÆ EXCELLENTIÆ

deuinctiſſimus

IVRE, MANCVPIO

Don Laurentius Ramirez de Prado.

EDITORIS OPERISQ. LAVS

AVCTORE

LVDOVICO TRIBALDO TOLETO

HISTORIOGRAPHO REGIO.

FELIX *qui potuit ſeriem cognoſcere rerum,*
Quas vetus aut noſtrum ſine crimine geſſerit ætuum,
Quantúmve artifices ſcelerum, populiq; profani
Patrauere nefas quandoque, anſamq; dedêre
Aut imitandi aliis, aut facta nefanda cauendi.
His volupe eſt cupidas hominum diteſcere mentes,
Appoſitè vt referant opulentas diuitis ædes,
Quæ proferre queant quæ ſint noua, quæq; vetuſta.
Nunc verò externas vrbes gentesq; ſinamus
Inuentis gaudere ſuis: nos inclyta noſtris
Hiſpanis monumenta damus; quæ mobilis ætas
Pleraque adhuc voluit tetro in ſqualore iacere,
Nunc ope doctorum redeunt in luminis oras.
DEXTER *adeſt primus Scriptor, ſed* MAXIMVS *alter:*
Tertius hunc ſequitur LVITPRANDVS; *quartus habetur*
PETREIVS, *paucis alios qui contrahit omnes.*
His quondam placuit breuibus mandare libellis
Quæ mala Chriſticolis priſci inuexere Quirites,
Prædones infandi omnes, orbisq; Tyranni.
His velut in ſpeculo præconia multa videntur
Mirifica, eximia, & noſtris ſolemnia Iberis,
Queis oculi doleant his qui liuore fatiſcunt.
Quorum nam tineas ſcripta euaſere, ſitumq;,
Aut cariem, blattasq; truces, nunc noſtra peroſi
Dentibus arrodunt Opici propè ſingula mures.
Hi ſunt qui inuidiâ obliqui, faſtuq; ſuperbi
Se ſapere aſſiduè ſolos, ſoloſq; videre
Iactant, & ſtolidi doctis ſimul obſtrepere audent.
Sed fruſtrà nobis tendent vltoribus vltrà

Queis

Queis ſedet irato calamo nil linquere inultum.
Quid? leo propugnet catulos, pullos Iouis ales,
Arceat à laribus canis acer herilibus hoſtes,
Non herus infeſto defendat ab hoſte penates?
Num minor eſt virtus quàm quærere parta tueri?
Sed foria atque apinas iſtas plorare iubentes
Eſſe malos fruſtrà facilè hinc patiamur, ob id quòd
Moribus è prauis exiſtunt optima iura.
Nunc quò nos ducunt fuerunt quæ cœpta, ſequamur.
Ediderat primus Petreium nomine LAVRENS
PRATENSIS, *ſcriptis & laude inſignis equeſtri,*
Nimirum è celebri fruitur quâ Bibliothecâ:
(Huic quoniam plutei plures, foruliq; librorum
Adſunt præ manibus cupido ceu lauta ſupellex;
Quotquot enim doctæ misêre volumina Athenæ,
Chalcographus cudit quot Gallus, quotq; Britannus,
Quotq; typi Veneti, quot dat Germania, vel quot
Docta & tuta piis Hiſpania iure propagat,
Et quot Plantini memoranda & Belgica prælа
Excuſere diu, vel quot nunc clara nepotum
Nomina perpetuum produnt manſura per ævum,
Scilicet omnigenûm quævis momenta librorum
Quæ ſunt, quæ fuerunt, quæ mox ventura ferentur,
Ad ſe cuncta trahit LAVRENTIS *ſedula cura,*
Vt magnes ferrum trahit, ignem naphtha voracem.)
Hæc inter pridem Luitprandi ſcripta latebant,
Expoliit quæ docta manus Ficæa, deditq;
Hiſpanis populisq; aliis ſine labe legenda.
Nouimus è ficis quædam medicamina morbum
Deterſiſſe malum, blandam membrisq; ſalutem
Morboſis tribuiſſe olim: ſic nempe magiſter
Ficæus verus Podalirius, ipſe latentes
Depulit inualido Luitprandi è corpore morbos,
Abſterſit maculas omnes, pepulitq; tenebras.
Eſſet at hæc noſtro ſine LAVRO *vana medela,*
Nondum erat has quoniam merces qui exponeret orbi,

Fecerat vt quondam populo Lycomedis Vlysses.
Hoc igitur præstat LAVRENS, *Ramiria proles,*
Luitprandi qui mittit opus profertq́; sub auras:
Quod tanti ni tanta viri modò cura dedisset,
Hactenus vt latuit, cæcâ sub nocte lateret.
Olim si eximium facinus qui fecerat, idem
Per fora, per vicos celebres, latasq́; plateas,
Præconis clamore aliis vulgare solebat
Altisonâ clangente tubâ: Rex Arsacidarum
Si Mardochæum simili cumulauit honore,
Romulidumq́; pari steterat mercede triumphus;
Cur non magnificam rem tanto auctore patratam,
Quantus apud nostros LAVRENTIVS *extat Iberos,*
Me præcone diu celebrabit fama superstes?
Laudibus est LAVRENS *efferri ad sidera dignus,*
Qui modò Luitprandum luce hac impertit honorâ,
Dignum laude virum solidâ, doctumq́;, piumq́;,
Nostra celebrantem scriptis, & origine Iberum:
Cuius de variis sunt Aduersaria rebus,
Qui tot Pontificum Vitas, qui gesta futuris
Induperatorum dum traderet omnia votis,
Vt sua viuendo superarent fata petebat,
Ab anno DC. VI. ad DCCCC. LX. *Tempora temporibus reddens? hic optimus ille est,*
Quem Mystem sanctè coluit sublime Toletum,
Ticinum sacris operantem vidit, eidem
Præsulis & munus tribuit turrita Cremona.
Hunc Byzantinus Regnator nomine Phocas
Mandata Austriaci referentem audiuit Othonis.
Si quis fato hominem functum reuocaret ab Orco,
Redderet optatæ cui rursus lumina vitæ,
Non meritò audiret subitò Æsculapia proles?
Non homine is maior, superûm non maxima cura?
Hanc modò Luitprandi scriptis LAVRENTIVS *vltrò*
Auxiliaris opem tulit, & rediuiua sub auras
Extulit, & longis spirare perennia sæclis
Jussit, item laudi nobis sine fine futura.

Pro

Pro tantis igitur meritis LAVRENTIVS *an non*
Lemniſcatus item meritò traduxerit auum?
Noluit hic ſanè, quo pollet acumine mentis,
Sub modio accenſam penitus latuiſſe lucernam.
Temporis hæc igitur veteris monumenta dat vnus
Luitprandus noſter magnâ cum laude triumuir,
Poſt Dextri & Socij fragmenta tenacia veri,
Tergeminum reddant noſtris qua rebus honorem,
Funeſtamq́, viris tabem liuentibus addant:
Vtraque (iuſta precor) nulla vmquam terminet ætas.

PRÆNOMINIS, NOMINIS ET COGNOMINIS EIVSDEM C. V. NOTATIONES VEL ETYMA ΕΠΑΙΝΕΤΩΣ INTERPRETATA EODEM LVD. TRIB. TOL. AVCTORE.

LAVRENTIVS.

NOMINA *ſæpè ſuis adeò ſunt conſona rebus,*
Vt Dominum credas prodere velle ſuum.
Sic hominem rectè priſci dixere Quirites,
Nempe quòd ex ipsâ conditus eſſet humo.
Hoc etiam oſtendit focus ipſo ex nomine, ſemper
Quòd foueat tepidus proxima quæque ſibi.
Dicitur, arcano quòd luceat igne, Pyropus
A flammâ dignum nomen habere ſuâ.
Et Nabal ſtolidus fuerit quòd ſcilicet olim,
Prodidit ingenij ſymbola certa ſui.
Tu quoque quòd caſtâ ſortiris ab arbore nomen,
Digna refers lauro plurima, LAVRE, *tuâ.*
Ipſa triumphalis, longæua atque enthea laurus
Audit, pacifera aut Indica, Apollinea,

Innu-

Innuba, fatidica & viridans, Parnaſsis, opima,
Gratáq; cælicolis, gratáq; terrigenis.
Duxeris hinc quoties ſuperato ex hoſte triumphos,
Victrix præſtanti nomine laurus eris.
Quodq; eris annoſo ſemper laudandus in æuo,
Index longæui nominis arbor eris.
Cùm verax itidem ſolemnia verba loquêris,
Afflata æthereo numine laurus eris.
At tua quòd pacis mens ſit ſtudioſa togatæ,
Pacifera in primis tu quoque laurus eris.
Indis Apollineis quòd laurea nomina chartis,
Semper Apollineo nomine dignus eris.
Indicus Indorum propugnans iura Senator,
Cur non iure tuis Indica laurus eris?
Innuba adhuc laurus fueris ſine coniuge cælebs,
Innuba perpetuò non tamen arbor eris.
Cùm reſponſa dabis fuerint quæ certa, coruſci
Extemplò Phœbi fatidica arbor eris.
Vnus qui vegeto ſolidoq; virore vireſcis,
Ipſa virens longo tempore laurus eris.
Tu quoque quem Muſæ oblectant Parnaſsides vltrò,
Parnaſsi è gemino culmine laurus eris.
Diuitiis pollens tanto cum nomine opimis,
Præmia perpetuò ſolus opima feres.
Sis etiam ingratus quòd nulli, & gratus vbique,
Omnibus vſque placens gratáq; laurus eris.
Non igitur fruſtrà LAVRENTIVS *inde vocaris,*
O lauri dignum perpete fronde caput:
Lauro digna gerens etenim, laurumq; merendo,
Laurea laurifero vertice ſerta feres.

RAMIR.

FECVNDA *quiſquis decerpit ab arbore poma,*
Largiri cuiuis poſtmodò poma poteſt.
Gemmiferam Eoo qui ducit ab æquore nauim,
Commodiùs gemmas qui dare poſsit erit.

Acce-

Accepit quò plura Tagus sic flumina diues;
Maior in Occiduum voluitur Oceanum.
Consilium quisquis captat, capitq; frequenter,
Hic alijs etiam consulere aptus erit:
Optimus iste vir est toto laudandus in orbe,
Tantopere Ascræus quem probat Hesiodus.
Hinc tu, qui è mutis hauris documenta magistris,
Indeq; consilium nocte dieq; petis,
Nomen LAVRE *refers* RAMIRI *aptumq; bonumq;:*
Consilium RAMIR *qui petit, vsque refert.*
Consulere ergo RAEN: *personam* MI *notat ipsam:*
Hîc HIER *est:* RAMIR *contrahit Hesperius.*
RAMIR *quinque notis complectitur ista Latinè:*
Hîc, tu quisquis ades, da mihi consilium.
Sic voluit quondam patrio sermone disertus
Quicumque Arctoo duxit ab orbe genus.
Sic modò consultus tractas dum Iuris habenas,
Et tribuis dignis dum sua iura viris;
Consilio, fulcro ceu firmo, nixus, abundè
Nominis ostendis vimq; decusq; tui.

PRATENSIS.

QVID *melius Prato possit contingere amœno,*
Ostentat Veris quod genialis opes?
Pulchrius haud illo rerum Natura creatrix
Nil dedit, hoc primam condecorauit humum.
Terra informis adhuc stabat, sine germine, inanis,
Arida, bruta, iacens pondus, inérsque globus.
Illi Prata olim prima ornamenta dedêre,
Vir muliérque semel cùm genus omne fuit.
Tunc Pater omnipotens redolentem struxerat hortum,
Quà Sol, quáque recèns Lucifer ortus erat.
Hunc priùs ipse rudem pubentibus imbuit herbis,
Mox nemore est totus consitus arboreo.
Atque vtinam postquam teneras conseuerat herbas,
Nullus poma nouis inderet arboribus!

Nam pomum letale nouum tunc perdidit Orbem,
Et perijt qui non, heu! periturus erat.
Inde igitur Pratum croceum, ſibi vendicat omne
Lætum, vernicomans, irriguumq; ſolum.
Hoc dum ſe Maius, vel ſe dum iactat Aprilis,
Textilibus ſertis nectit viterque comas.
Iſthinc diuitias Tellus congeßit opimas,
Quodq; decens vſquam fertilis annus habet.
Naribus id patulis iucundos ſpargit odores,
Lumina conſpicuo læta virore beat.
Hoc reparat corpus, redditq; laboribus aptum,
Reſtituitq; animum cùm fugitiuus abeſt.
Prata ſuper volucres Zephyrus citus explicat alas,
His ornat cultus florida Flora ſuos.
Floſculus hìc ridens, hìc mollia gramina vernant,
Hìc ſunt purpureis omnia plena roſis.
Hìc narciſſus hians, illic frondeſcit acanthus,
Hìc hyacinthus, ibi ſpirat odore thymum.
Illic nectareis onerant dum cruſcula prædis,
Floriferum parcæ ver populantur apes.
Gloria Pratorum toti eſt mirabilis orbi,
Pratorum radians fulgor vbique nitet.
Prata refert cælum, vel quod Matuta colorat,
Crinibus aut ſpargunt aſtra coruſca ſuis.
Et Prati inſtar habet, quà fulgurat aureus ignis,
Dum rubet, aut vario flamma colore micat.
Aëris eſt Pratum diſtincta coloribus Iris,
Et liquidas pingens nimbifer arcus aquas.
Inſulæ arenoſo quas ambit littore Nereus,
Quid, rogo, veliuoli ſunt niſi Prata maris?
Sed tamen herboſum pandis quà, Terra, theatrum,
Omnia ſunt Pratis inferiora tuis.
Sunt Prata Elyſys ſolatia Manibus, vnde
Et morti & vitæ gaudia Prata ferunt.
Felix qui tanti rutilas cognominis heres
PRATENSIS, *ſtirpis floſq; decuſq; tuæ.*

Gemmea nempe refers & pinguia nomine Prata,
Lætaq́ſunt cultu nominis illa tui;
Tot quia virtutum præſtantum germina carpis,
Floribus illuſtras pectora purpureis.
In te fulget honos, animi te candor honeſtat,
Sic ſunt puniceis lilia mixta roſis.
Seßitat in labris tibi cùm Suadela Venusq́ſ,
Scilicet in Prato eſt Moly nitetq́ſ tuo.
Singula quid memorem? quot ſunt per Prata colores,
Tot tu virtutum lumina ſolus habes.
Sed quia Pratorum ſpecies ſolet eſſe caduca,
Et tamen optato tempore certa redit;
Tu quoque, ſi quando marceſcere contigit, inde
Planta viret rurſus ceu rediuiua, nouam
Induis actutùm vitam, vegetumq́ſ vigorem,
Luce redit ſplendens ceu meliore dies.

AD ILLVSTR. VIRVM
D. LAVRENTIVM RAMIRIVM PRATENSEM
ORDINIS D. IACOBI EQVITEM,
in Ampliſſimo INDIARVM SENATV Conſiliarium, Regiumque Exlegatum, &c.
EPIGRAMMA.

LAVRVS *odoratas pandit ceu Delphica frondes,*
Aoniumq́ſ ſacro luſtrat honore nemus;
Sic tua, LAVRENTI, *viridantibus edita* PRATIS
Conſpicuum Virtus fundit in orbe iubar:
In RAMOS *& ſparſa nouos, hæc germine lato*
Ingenij, Eoos ditat & Heſperios.

C. GEVARTIVS luſit.

AD ILLVST^MVM ET DOCT^MVM VIRVM
D. LAVRENTIVM RAMIRIVM DE PRADO
D. IACOBI STEMMATE CLARVM,
REGII INDIARVM SENATVS CONSILIARIVM,
REGIVMQ. EXLEGATVM,
AD LVITPRANDVM
PRÆCLARISSIMA SCRIBENTEM COMMENTARIA,
Vincentij Marinerij Valentini, Regij Bibliothecarij,

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Εἵνεκα σοῖο νόου περιώσιον ἔλλαχες αὐτὸς
Τιμὴν, καὶ σοφίας κύδεα πάντα φέρεις.
Αὐτὸς δὲ κρατέεις, καὶ ἰθύνεις μὲν ἕκαστα,
Τοῦ Φοίβοιο, ἐὼν τῷ μάλα ἐγγὺς ἅμα.
Κτῆσιν ἐὴν, γλῶσσαν τε, καὶ οὔατα, καὶ νόον αὐτὸν,
Καὶ σθένος, ἠὲ σέλας χερσὶ σέθεν παρέδω.
Ἱππανῶν δ' ἤρξας αἴρειν καὶ ἔργα γενέθλης,
Καὶ μεγάλης ψυχῆς πᾶν ἀνέδειξας ἄγος.
Τοῦ κόσμοιο μέγας σε δὲ καὶ κύδηνεν ὅμιλος,
Αὐτὸν μὲν, καὶ αὐτὸν δ' ἄρτι γέρηρε κλέος.
Ἦν μὲν σου κλέος εὐρὺ, καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδὴ,
Ἀθάνατος φήμη, κῶνομα σοῖο μέγα.
Ὅττι δ' ἅλις καὶ ἄγαν σοφίας καὶ κύδεος εἶχες,
Τοὔνομά σου μὲν τοι Ῥαμίριος πέλεται.

Inter-

Interpretatio Latina eiuſdem.

INGENII *ob lumen ſacros tibi nectis honores,*
Atque tibi Sophiæ gloria cuncta ſubeſt.
Dirigis ipſe potens ſuprema hic dogmata Phœbi,
Ad cuius ſacrum ſunt tua corda latus.
Semper opes, linguamq; ſuam, vireſq;, manuſq;,
Seq; ipſum manibus tradidit ipſe tuis.
Jam nunc Hiſpanam cœpiſti attollere gentem,
Atque animi ingentis ſigna iubarq; refers.
Te mundi iam tota cohors celebratq;, colitq;,
Et te altum meritis ipſe reducit honos.
Eſt tua fama ingens, ſunt & præconia ſumma,
Æternum & ſæclis vndique nomen habes.
Et quia Muſarum decoriſq; hic numine abundas,
Diceris æterno nomine Ramirius.

ERYCI PVTEANI

DE

LVITPRANDI TICINENSIS

NOVA EDITIONE,

à Reuerendo P. HIERONYMO HIGVERA, *Societ.* IESV *Theologo, & Incomparabili* V. D. LAVRENTIO RAMIREZIO DE PRADO, *Militiæ* D. IACOBI *Equite, variâ apud* PHILIPPVM IV. *Hiſpaniarum & Indiarum Monarcham Dignitate, apud omnes vbique Doctrinâ & Virtute inclyto*, ADORNATA,

IVDICIVM,

Ad Cl. V. BALTHASAREM MORETVM.

ALTERVM etiam Luitprandinæ Editionis ſpecimen, Vir Clariſſime, accepi: luculentum ſanè, quia è tuâ Officinâ. Dum prima potiſſimùm Operis folia percurro, temporum & ingeniorum expendere fata cœpi; quæ poſt Romani occaſum Imperij tantum noctis habuêre, vt in maximo armorum motu ac tumultu, aut non fuiſſe homines (liceat dicere) aut dormiuiſſe videantur. Scriptores deerant, & exciſæ barbarie artes, quibus apud poſteros rerum memoria conſeruaretur. Carolus Magnus, Alcuini ſui diſciplinâ exſurgens, vt tempora corrigeret, reducere ingenia aggreſſus eſt. An lumina dicam? repentè emicuêre: Paulus, Eginardus, Nithardus, Aimoinus, & minoris aliqui notæ. Hos deinde ſecutus LVITPRANDVS Tici-

Ticinenſis Diaconus, Subdiaconus Toletanus, laudem apud omnes ſingularem inuenit. Nempe vt ſtudiis, ita infulis inſignis, grandire ſtilum auſus eſt, & par poſteritati, *Hiſtoriam de rebus ſuo tempore in Europâ geſtis* compoſuit: bonam ſanè, & aliquoties hactenus typis editam; ſed non eo nitore, quem dignitas Scriptionis merebatur. Plena etiam non erat, quia ſola; quia reliqua deerant Opera, quæ LVITPRANDI erant, vel ad hunc illuſtrandum maximè facerent, ſiue Antiqua, ſiue Noua. Acceſsêre igitur; ſed ingenio ſtudioque tum Reuerendi P. HIERONYMI HIGVERAE, tum Magni Viri LAVRENTII RAMIREZII DE PRADO: tuo quoque, Clariſſime MORETE, partim ingenio, quod doctrinâ & elegantiâ tibi cultum eſt; partim ſtudio, quo & doctrinam & elegantiam tuam facis. Video igitur in hoc Volumine, præter *Hiſtoria ſex Libros*, in Capita ſua diſtinctos, *Legationem Luitprandi ad Imperatorem Nicephorum Phocam*, curioſum planè ſcriptum, quamuis imperfectum. Video *Luitprandi de Pontificum Romanorum vitis Librum*, variis in margine Lectionibus emendatum. Video *Luitprandi Chronicon*, editione nouum, HIGVERAE & RAMIREZII Notis illuſtratum. Video *Luitprandi Aduerſaria*, recèns producta, & RAMIREZII eruditione relucere. Video *Epiſtolas Præſulum, à Juliano collectas*, cum eiuſdem RAMIREZII Notis. Video denique *Diptychon Toletanum*, ad illuſtrationem in primis LVITPRANDI ab HIGVERA conſcriptum. Video in vno Volumine paruam, vt ſic dicam, Bibliothecam: in tot Libris non totum adhuc LVITPRANDVM. Et HIGVERA quidem ſerius hîc & ſingularis eſt, in eâ Societate inſignis, quæ ſanctiſſimam IESV appellationem pietate ac doctrinâ egregiè ſuſtinens, vno quo ſtetit ſæculo, omnium ſpatia exæquauit. RAMIREZIVS autem ab ipſis Muſis Gratiiſque factus, inter prima æui noſtri decora meritò habendus eſt: quàm doctus, tam bonus; quàm magnus, tam humanus. Cùm iuuenis maturo omnia ingenio comprehenderet, nihil ignorare videbatur:

Vir

Vir factus, & ad dignitates euectus, tractare tamen Litteras perrexit, vt excitaret alios; aliorum fouere & extollere ſtudia, quia ſua in ſummo collocârat. Sanè poſtquam Conſilia tractare Regia, in rebus potiſſimùm Indicis, cœpit, pulcherrimo ſapientiæ exemplo docere potuit, florere Imperium, & ſtare Monarchiam, quando non minùs ſcientiæ fulcris; quàm potentiæ ſuſtinetur. Tu accedis, Accuratiſſime Vir, & generosâ induſtriâ efficis, vt quantum vtrique illi LVITPRANDVS debeat, omnes intelligant. Præſtas Typis, quod illi Notis; & quia coniungis ingenium, in partem famæ venis. Sic igitur nouam lucem vetus Scriptor à tuâ quoque luce capit: ille olim Magnus, quia rebus agendis admotus: nunc Clarus, quia ſcribendis pariter idoneus fuit. Etenim, quæ egit magna ſunt; & quia egit, ſcribendi quoque peritior euaſit. A Berengario Italiæ Rege ad Conſtantinum Græcorum Imperatorem miſſus Legatus, tam egregiè munere ſuo functus eſt, vt illi etiam placeret, ad quem venerat. iterùm ab Ottonibus Auguſtis ad Nicephorum Phocam, cùm iam Cremonenſis factus eſſet Epiſcopus. Atque hæc illa Legatio eſt, quæ è Bibliothecâ Treuirenſi nuper eruta, hîc quoque legitur. Ceterùm quidquid LVITPRANDI habemus, ad exemplum facit: quantum Scriptionis & Operis, tantum Legationis. Proinde, cùm diſcimus, quàm pulchrè egerit qui prudenter ſcripſit, non minori momento ſcribentis fama, quàm agentis induſtria æſtimanda eſt.

Vale, & LVITPRANDVM mox ad me totum mitte; vt ſic magis etiam in LVITPRANDO HIGVERAM, RAMIREZIVM, te, Vir Clariſſime, amem, admirer, venerer. Louanij in Arce, III. Eidus Iunij, M.DC.XL.

CENSV-

CENSVRAM OPERVM LVITPRANDI,

D.D. LAVRENTIO RAMIREZ DE PRADO

V. C. AC ERVDITISSIMO,

MILITIÆ S. IACOBI EQVITI,

in Supremo PHILIPPI IV. Hiſpaniarum Regis Catholici Indiarum Pacis Belliqúe Conuentu Senatori,

in S. Cruciatæ Adſeſſu Conſiliario,

Diſceptationibus Iuriſdictionis dirimendis inter ſelectos adlecto,

ad LVDOVICVM XIII. Galliarum Regem Chriſtianiſſimum Exlegato,

Fr. FRANCISCVS BIVARIVS Mantuæ-Carpetanus Ciſtertienſis mittit, atque S. P. D.

§. 1. CHRONICORVM LAVS.

QVI *Chronica in lucem dat*, LAVRENTI *Nobiliſsime, ei qui Diſticha concinit ſimilis profectò eſt; quòd vterque breuitati ſtudeat. Subtiliter Mærtialis tuus:*

Diſticha qui ſcribit, puto, vult breuitate placere. Lib. 8. Epig. 29.
Quid prodeſt breuitas, dic mihi, ſi liber eſt?

At quantâ cum vtilitate? Dicam vno verbo. Chronica doctis vtilia ſunt, indoctis proficua: Chronicis nobiles inſtruuntur, vulgus edocetur: vel ſolis Regibus perneceſſaria ſunt, vti de eâ re tuus iterùm Cæſarem Auctor admonuit.

Plura legunt vacui, quibus otia tuta dediſti; Lib. 12. Epig. 5.
Hæc lege tu Cæſar.——

Ergo Principum occupationibus, qui nihilominùs historicâ notitiâ egent, Chronicorum canonibus consultum est; consultum & memoriæ; consultum pauperibus; consultum Historiæ ipsi: quandoquidem (quod audacter dixerim) absque Chronicis Historiam nemo scit, tametsi Historiam multi legant. Da tamen Chronica, & Historiam nemo nescit. Historicos libros pauci à capite successiuè legunt, pauciſsimi quæ legunt, retinent: minùs adhuc inter tam multa quæ legunt, lectionem habent. namque

Mart. li. 1. Epig. 98. Non cuicumque datum est habere nasum.

Salust. initio belli Catil. *Eapropter, Romanâ primus in Historiâ*, statuit sibi res gestas P. Rom. strictim, vt quæque memoriâ digna videbantur, perscribere. *Quàm multas breuitatis Chronologicæ vtilitates sacer Scriptor 2. Machab. 2. lucido penicillo notauit?* Considerantes, *ait*, multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum, propter multitudinem rerum; curauimus, volentibus quidem legere, vt esset animi oblectatio; studiosis verò, vt facilius possent memoriæ commendare; omnibus autem legentibus vtilitas conferatur. *Et quidem breuitas fastidio libera est, cùm tamen Historia ei sit periculo passim exposita, ceu scholastica cetera studia: de quibus Seneca Pater lib. 10. Declam. dixit:* Scholastica studia leuiter tacta delectant; contrectata, & propiùs admota, fastidio sunt. *Eiusmodi vitio plerumque Historici inuoluuntur, qui sententias suas repetendo corrumpunt; cùm tamen illud Scauri Apophthegma*

Senec. li. 9. Declam. 5. *commendetur:* Non minùs magnam virtutem esse, scire desinere, quàm scire dicere. *de quo Montanum notabat, & eum inter Oratores vocabat Ouidium:* Nam dum non est contentus, *aiebat*, vnam rem semel benè dicere, efficit ne benè dixerit. *Eò quoque Chronologica breuitas in pretio habenda est, quòd non vulgarem auctores sui in eâ disponendâ laborem insumant; quin potiùs multò maiorem, quàm in Historiâ fecissent describendâ: pluris verò æstimandum opus studio maiori elaboratum, quis nesciat? Mentior si id quoque diuinus Spiritus non prompsit citato loco:* Et nobis quidem

ipsis,

ipſis, qui hoc opus breuiandi cauſsâ ſuſcepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum & ſudoris aſſumpſimus. *Quod duobus confirmat exemplis.* Sicut hi qui præparant conuiuium, & quærunt aliorum voluntati parêre propter multorum gratiam, libenter laborem ſuſtinemus. Veritatem quidem de ſingulis, Auctoribus concedentes, ipſi autem ſecundùm datam formam breuitati ſtudentes. Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersâ ſtructurâ curandum eſt; ei verò qui pingere curat, quæ apta ſunt ad ornatum, exquirenda ſunt; ita æſtimandum eſt & in nobis.

Hinc fit, vt cùm inter artes liberales (teſte Auguſtino) præcellat Hiſtoria, ita vt cetera abuſiuè liberales *dicantur; Chronologia præcipuas partes libertatis habeat, quòd ea præſertim Scripturæ ſacræ ac Theologiæ ſtabiliendæ inſeruiat.* Hiſtoria fortaſſis, *ait*, habet aliquid cognitione dignum liberis; cùm ſiue bona ſiue mala hominum, tamen vera narrantur. *Sed quatenus Theologiæ inſeruit? Audi itèrùm Auguſtinum alibi ſic loquentem:* Quidquid de ordine temporum tranſactorum indicat ea quæ appellatur Hiſtoria, plurimùm nos adiuuat ad ſanctos libros intelligendos; etiamſi præter Eccleſiam puerili eruditione diſcatur. nam & per Olympiades, & per Conſulum nomina multa ſæpè quæruntur à nobis *(quod ſanè Chronologicum munus eſt)* & ignorantia Conſulatus, quo natus eſt Dominus, & quo paſſus eſt, nonnullos coëgit errare, vt putarent XLVI. annorum ætate paſſum eſſe Dominum. *Confirmat id Auguſtinus Ambroſij exemplo. Obiiciebant ei Platonis diſcipuli & dilectores Ethnici, vniuerſa Chriſti Domini dogmata ex libris Platonis mutuata fuiſſe, eò quòd prius Plato ſcripſerit, quàm Chriſtus docuerit. Argumentum ſanè ex Chronologiâ deſumptum; ſed ex eâdem retundendum. Namque Ambroſius, conſideratâ Hiſtoriâ Gentium, cùm Platonem reperiſſet Jeremiæ Prophetæ temporibus profectum fuiſſe in Ægyptum, vbi tunc ille Propheta erat; probabilius eſſe oſtendit, quòd Plato potiùs noſtris litteris per Jeremiam fuerit imbutus, vt illa*

Aug. Epiſtolâ 131.

Lib. 2. de Doctrinâ Chriſt. cap. 28.

posset docere vel scribere, quæ iure laudantur. Quod tamen ex solâ historicâ narratione, absque temporum supputatione, quæ Chronologiæ propria est, fieri nequiret. Nec mirum, cùm Historiæ ipsius anima Chronologia sit; à quâ scilicet vitam sortiatur, & sine quâ viuere non valeat.

§. 11. De Chronico.

HÆc in gratiam nostrorum Chronographorum dixerim, Dextri, Maximi, Luitprandi & Juliani, qui multorum laborum delicatos & pretiosos fructus suis Chronicis posteritati delegarunt. *Sed ad Luitprandum venio; cuius nunc Opera in lucem emittis. Laudabatur hactenus, quasi qui inter sui sæculi Historiographos primas tulerit, quòd ipsius* Rerum ab Europæ Imperatoribus & Regibus gestarum libros *in vulgus emissos docti venerarentur: laudabitur iam & de aliis Operibus denuò à te recensitis & vindicatis; & præcipuè operâ & industriâ tuâ inter præstantiores Chronologos sedem habebit. Deerat Luitprando gloria huiuscemodi, pulueris & tinearum inuidiâ, quæ multos annos insigne tanti viri Opus Chronologicum, & Dextriani (vt ita loquar) complementum, in Fuldensis Bibliothecæ pluteis occulturunt, vbi vnà cum Dextro Maximoq; delituerat: sed iam beneficio RR. PP. Thomæ de Torralba & Hieronymi de la Higuera-inde extractum (tametsi ab anno Domini* M.D.XCIV. *detractum) dum ad tuas peruenit manus, vsuræ litterariæ lucis restituitur; magno, vt equidem spero, studiosorum omnium emolumento; ad Hispaniæ præsertim gloriam, quam ille, vt ceteri, fusius prosequitur. Igitur Luitprandi Chronicon à te mutuò acceptum vidi, non perfunctoriè: notaui singula, placuerunt omnia. Deprehendi Opus correspondere Auctori, phrasi, stylo, rebus scriptis; correspondere itidem eruditioni eius omnigenæ, quâ prosâ simul & poëticâ excelluit, & suis semper operibus immiscuit; forte, vt omne ferret punctum, iuxta Horatij monitum: correspondere demum & Mæcenati suo, id est Regimundo Illiberitano Episcopo, omnium Luitprandi laborum peculiari patrono: hoc vno dumtaxat*

notâ

notâ digni, quòd Pseudo-Turpino Remensi fidem præbuerit in rebus Caroli Magni, Rotlandi, Milonis de Angleriis, ac parium. Sed mirum id non est: nam (quod Baronius aliquando ingemuit) de fabularum officinâ Turpini, quot iam ex eis in Historiam transierunt, & fidem sibi plenissimam conciliarunt? *Vsque ad Ecclesiasticas tabulas error irrepsit, quas Maurolycus sub nomine Romani Martyrologij concinnauit; vbi martyrij laureâ Rotlandum & socios donat: vbi etiam Esquilinus impegit lib. 5. Catalogi Sanctorum cap. 121. Nec ab his liber euasit Raphaël Volaterranus lib. 3. Anthropologiæ cap. 4. Proinde veniâ donandus Auctor noster, in his quæ de Carolo scribit in Chron. anno* DCC.LXXXI. *n.* 247. *& de Milone anno* DCCC.LXXXIII. *n.* 338. *Impegisse siquidem Luitprandum, in quod multi doctiq; Scriptores, honori eius minùs detrahit. Dignum profectò opus, in cuius exornationem seculi nostri Atlantes desudent. quod nihilominùs onus, si ceteri dissimulent, & vita comes fuerit, ego quoque quantuluscumque Scriptor, dum semel Maximi, quæ præ manibus sunt, Commentariis finem imposuero, aggredi non verebor; eò vel maximè, quòd in gratiam tui, V.C. cedat labor. Quam verò nunc assumis operam, vt Luitprandum eruditissimis notulis exornes, magni habebunt, vt cetera à te hactenus elaborata, eruditi: præsertim, quòd in vno corpore tanti Auctoris Opera omnia fortè compacta nobis impertiaris, quorum bona pars hactenus lucem non viderat, cetera meliorem nanciscuntur. Chronicon & Aduersaria omnes videre affectabant; & nemini id integrum hactenus fuerat: his tamen deinceps, te donante, liberè perfruemur.*

Baron. To. 10. anno DCCC. LIII n. VI.

§. III. De Aduersarijs.

ET quidem Aduersaria ad nutum tuum sedulò euolui, & cum archetypo suo, manu P. Hieronymi exarato, diligenti adhibitâ indagine, contuli, & correctissimè (quoad fieri potuit) recensui. Enitet in his spiritus eiusdem Luitprandi, vtroque idiomate, vtroque stylo semper ornatus; rerum scriptarum grauitate & raritate vbilibet gaudens; quo nimirum nec Lati-

na lingua Græca desit ad doctrinam, & carmina prosam exornent, & Luitprandus nusquam Luitprando dissimilis; sed semper doctus, semper rara & inaudita docens, semper denique idem sibi ab omnibus depradicari queat. Nec iam (vt spero) Pennotus meus dissentiet, quem Luitprandi Chronologi nomen terruerat; quasi rerum à Principibus in Europâ gestarum nobilis Scriptor, Chronicon istud identidem scribere non potuerit. Quæris forsan, quibus armis se muniat, vt illud probet spurium, seu suppositum? videlicet Primò, quòd in nuncupatoriâ Epistolâ ad Regimundum, quam solam Pennotus vidit, dicatur Luitprandus Antapodosim suam scripsisse adhuc Diaconus Ticinensis, cùm tamen Episcopus iam Cremonensis existeret. Secundò, nec circa annum Domini DCCC. LX. *sed potiùs* DCCCC. LXII. *vt ex præfatione Libri* III. *constat, & probat Baronius ad annum* DCCCC. LXIII. *Tertiò, nec cùm exularet apud Fuldam, sed cùm ex Legatione Constantinopolitanâ rediret. Quartò, quòd si Boniti Toletani Archiepiscopi Subdiaconus fuit, vixisse oportuit centum annos ante Ticinensem, id est Christi ann.* DCCC. LX. *quo Bonitus, teste Murillo, florebat. Quintò, de Arthuago seu Arthinodo Gottho Martyre scripsisse dicitur in Chronico, quòd fuerit Monachus Augustinianus Toleti in Sislensi Cœnobio; quæ tamen phrasis nondum erat recepta. Quare aut Chronicon nouum erit, aut nouatum. Sextò denique petit à nobis, quare continuatio Luitprandi cum Dextro & M. Maximo excusa non fuit? an velut spuria reiecta? Hæc ille sparsim in suâ Tripartitâ lib. 1. c. 52. n. 3. & 8. & c. 54. & cap. 56. à principio, & cap. 58. num. 8.*

Ceterùm, cùm nihil horum destinâ vllâ fulciatur, negotium nullum nobis facessere poterunt. Non Primum: nam Antapodosim vsque ad calcem sexti Libri indubitanter Diaconus adhuc Ticinensis, nondum Episcopus (vt mox ostendam) scripsit; & hoc ipsum est quod probat Baronius loco à Pennoto relato, vbi Librum septimum negat esse Luitprandi, iam tunc Cremonensis Episcopi. Secundò, perduxisse Chronicon suum ad annum Christi DCCCC. LX. *Epistola ipsa ad Regimundum data proclamat; quem annum Calderonius perperàm Æram vocauit,*

contra

contra fidem archetypi. At ipse annus est, quo rerum gestarum libris finem imposuit. Tertiò, ipse Luitprandus in Prologo tertij, exilium in quo positus scribebat, conceptis verbis describit. Quartò, non vnus dumtaxat Bonitus præfuit Toletanæ Sedi, sed tres. Tertij autem electio, cuius Luitprandus fuit Subdiaconus (teste Iuliano) incidit in annum Christi DCCCC. XLVI. *quatuordecim ante horum librorum scriptionem. En verba Iuliani anno Domini* DCCCC. XLVI. Electus erat Bonitus tertius ante hunc *(Ioannem scilicet cognomento* Seruum Dei:) sub hoc fuit Subdiaconus Luitprandus, Archidiaconus Ticinensis, historiarum scriptor haud ignobilis, & pariter Poëta excellens. *Quintò, probè etiam quiuit Augustiniani Monachi Luitprandus meminisse, vtpote qui Benedictinos etiam agnouit & Carmelitas, vt in Commentarijs ad M. Maximi Chronicon probo, & phrasim hanc ab eo tempore non abhorrere. Sextò, cur Typographus Luitprandi Chronicon minùs Dextro & Maximo assuerit, impolita ipsa & præpropera excusio in caussâ fuit; solo siquidem amore* immaculatæ Conceptionis Marianæ *allectus, quam credebat Dextrum commendasse, nullo præuio labore, nullâ diligentiâ adhibitâ, quod præ manibus habebat, excudit; cùm tamen in scrinijs P. Hieronymi simul cum Dextro & Maximo esset Luitprandi continuatio, à quo & hanc accipere potuisset. Non ergo vti spuria reiecta est, sed quia ad manum non erat, vel haberi non poterat, prætermissa. Quare Antagonista meus fateatur necesse est, Luitprandi Chronicon & Aduersaria, Ticinensis conceptiones esse; cùm nihil obiectorum constet. Transeo ad ipsam Antapodosim inuisendam.*

§. IV. De Rerum per Europam gestarum, & Antidosis seu Antapodosis, libris.

ANtapodosim Luitprandi multi solo agnoscebant nomine, eiusq; nouitate territi, rem exquisitissimam expectabant, cùm tamen opus ipsum sit, Rerum ab Europæ Principibus gestarum, *toties typis excusum. Sed verò laruam monstro detrahàm, vt metum, seu spem inanem, quam non-*

nulli

nulli conceperant, omittant. Legit Luitprandi Antapodosim Sigisbertus, legit & Trithemius; sed quid dicunt? Ille quidem lib. de Viris illust. cap. 127. Luitprandus, *ait*, Ticinensis Ecclesiæ Diaconus scripsit luculento & alterno stylo ad Regimundum Episcopum Illiberitanæ Ecclesiæ Hispaniarum, Historiam de gestis Regum & Imperatorum sui temporis, quam attitulauit ANTAPODOSIN. *Trithemius verò hæc:* Eutrandus (*sic* Luitprandum *vocat*) Ticinensis Ecclesiæ Diaconus, natione Italus, ex Papiâ ciuitate oriundus, Berengarij Regis quondam Italiæ scriba, & Secretarius, vir in sæcularibus litteris valdè eruditus, & diuinarum Scripturarum non ignarus, ingenio acer & vehemens, Græco & Latino sermone peritus, & non minùs carmine excellens quàm prosâ; fertur nonnulla præclara scripsisse opuscula, quibus nomen suum notificauit. A Berengario Rege Italiâ pulsus, venit in Germaniam; & apud Francfordiam positus, scripsit insigne opus, Historiam sui temporis, & tyrannidem ipsius Berengarij continens: quod, quasi pro vicissitudine iniuriarum ab eo perceptarum, prænotauit ANTAPODOSIM, id est Retributionem, lib. VII. Regnantibus, imò sæuientibus. De alijs nihil vidi. Scripsit autem præfatum volumen ad Regimundum Episcopum Illiberitanæ Hispaniarum Ecclesiæ; in quo aliquando carmine vtitur, aliquando Græco sermone, multa de Germanorum gestis interserens. Claruit sub Othone Imperatore, anno Domini DCCCC. L. *Et quid moror, cùm ipsemet Luitprandus librum* III. *eiusdem Operis eo nomine insignierit? vt videas* Antapodosim, *seu* Antidosim, *ipso fatente Luitprando, ipsissimam esse* Rerum sui temporis in Europâ gestarum Historiam: *nemoq; hactenus de re compertissimâ dubitasset, si titulum, quem à* III. *libro & deinceps, Historiæ suæ apposuit, toti Operi præfixisset: accidit tamen, vt cui* Rerum per Europam gestarum *à re ipsâ nomen dederat, cùm ad referendas iniurias, sibi à Berengario Rege præter ius fasq; illatas, accessit, ab occasione nouum titulum* Retributionis *Operi iam incepto adiecerit: nam* Ἀντίδοσις *Latinis* Retributio *est; ab* δίδωμι

& δίδωμι, quod ſonat, ex aduerſo dare. *Idemq; innuit* Ἀντάποδοσις *ſeu* Ἀνταπόδοσις, *quæ apud Rhetores figura eſt, cùm media primis & vltimis correſpondent: vno verbo dixeris,* Correſpondentiam. *Audiamus iam ipſum Luitprandum, cuius initio tertij libri hæc ſunt verba ad Regimundum ſuum:*

Liber III. qui Antidoſis inſcribitur.

Operis huius titulum, Pater ſanctifice, ſatis te mirari non ambigo. ais fortè: Cùm virorum illuſtrium actus exhibeantur, cur Antidoſis ei inſeritur titulus? ad quod reſpondeo: Intentio huius Operis ad hoc reſpicit, vt Berengarij huius, qui nunc in Italiâ non regnat, ſed tyrannizat, ac vxoris eius Willæ, quæ ob immenſitatem tyrannidis ſecunda Iezabel, & ob rapinarum inſatietatem Lamia proprio appellatur vocabulo, actus deſignet, oſtendat, & clamitet. Tanta enim mendaciorum iacula, tanta rapinarum diſpendia, tanta impietatis molimina in me & domum meam, cognationem & familiam gratis exercuêre, quanta nec lingua proferre, nec calamus prævalet ſcribere. Sit igitur eis præſens pagina Antidoſis, hoc eſt, Retributio, dum pro calamitatibus meis τὴν ἀσέβειαν eorum, id eſt impietatem, præſentibus futuriſque mortalibus denudauero. Nec minùs etiam ſanctiſſimis & fortunatis viris, pro collatis in me beneficijs Antidoſis erit. Ex memoratis ſanè aut memorandis nullus inuenitur, aut rarus, hoc vno Berengario ſcilicet impio excepto, quorum non beneficijs genitores aut genitus vehementer gratulemur. Denique, quòd in captiuitate, ſeu peregrinatione, Libellus hic conſcriptus dicatur, præſens indicat exulatus: cœptus quippe in Franconouord, qui eſt viginti milliarijs locus à Moguntiâ diſtans, in Paxu inſulâ, nongentis & eo ampliùs à Conſtantinopoli milliarijs, vſque hodie exaratur. *Hactenus ille. Nequis deinceps aliam Luitprandi* Antidoſin *quærat.*

Ceterùm id obiter animaduertere placet, prauè Trithemium prima Antidoſis, *ſeu* Antapodoſis *(vt ipſe vocat) verba*

citare ; Regnantibus, imò sæuientibus, *cùm ea non sint primi libri exordium, nec tertij ipsius, qui speciali titulo* Antidosis *donatus est; sed potiùs septimi, seu additionis ad sextum facta, quæ sic incipit:* Regnantibus, imò sæuientibus in Italiâ; &, vt veriùs fateamur, tyrannidem exercentibus, *&c. Hoc verò alterius esse Opus, quàm Luitprandi, contendit Baronius, quòd scilicet phrasim eius minùs redoleat, nomenq; suum non pro more magnis attollat titulis, sed potiùs Luitprandum, non amplius Ticinensem Diaconum, sed Episcopum iam Cremonensem, quasi diuersum hominem, nominet. Baronio subscripsit Bellarminus lib. de Script. Eccles. Verùm futili admodum nixus fundamento tollit Cæsar tantus librum* VII. *nostro Auctori: nam phrasis eadem prorsus est; nisi quòd versibus in eo abstinuit, forsan causâ breuitatis illius libelli, qui quasi Appendix erat sexti* Rerum per Europam gestarum. *Constat verò capite illo quinto sexti libri finem primitus suo Operi imposuisse: nam anno Domini* DCCCC. LX. *adhuc Ticinensis Diaconus illud in Hispanias ad Regimundum Episcopum miserat, vt ex Epistolis Chronico appositis liquet. Postmodum verò ad Pontificiam Sedem prouectum, coronidem adiecisse in laudem Ottonis Imperatoris, cui addictissimus erat, par est credere ex Constantinopolitana Legationis exordio. Quòd si Auctor eius Appendicis, ex Baronio, Ottoni addictissimus fuit, cur Luitprando id denegat, quem ipse postmodum talem agnoscit? Certè qui Opus ipsum primus edere curauit, Basilea anno Christi* M. D. XXXII. *apud Heruagium (à quo Francfordiensis recensitor verba mutuauit) post finem illius quinti capitis libri sexti hanc apposuit admonitiunculam:* Finis de rebus visis in Græciâ : quibus quia & alias superaddere proposuerat, nouum de rebus Ottonis Augusti exorsus est librum *(haud dubium quin septimum:)* quem tamen ob breuitatem superiori addidimus.

Mihi verò, ô mi Laurenti doctissime, placeret antiquo suo nitori Opusculum restituere, & quem Trithemius, & ipse qui sexto perperàm assuit, septimum agnouêre, veterem titulum vendicare. Nec quidquam me mouet, quòd mouit Baronium,

ronium, quòd ſcilicet in ſeptimo Auctor, minùs ſolito ſuum commendet nomen, cùm noua Pontificatus dignitas modeſtiam maiorem exigeret: ſeu quoniam Ioannis XII. Romani Pontificis publicam inſectaretur impudentiam, ne videlicet videretur Epiſcopus Cremonenſis in Romanum aperto inſurgere Marte.

Ex his verò Rerum geſtarum *ſeu* Antidoſis *libris, verus Chronici Auctor comprobatur Luitprandus, quandoquidem, quidquid in Epiſtolis nuncupatoriis eius aſſeritur,* Antidoſi Rerum geſtarum *procul dubio conuenit, & vtriuſque Operis idem eſſe Auctor conuincitur; videlicet ipſum è Germaniâ librum mittere, vbi, pro temporis iniuriâ propulſandâ, degebat. quod in Prologo lib. 3. ſcripſit. Ipſum in Hiſpaniâ aliquandiu vixiſſe, illud ſignum eſt, quòd multa ad Hiſpanias attinentia, inter cetera Rerum geſtarum narrat; & cum Regimundo arctiſſima neceſſitudo, quam perpetua ipſius Operum nuncupatio demonſtrat: ipſum denique (quod ad eumdem Regimundum ſcribit) in* Antidoſi *ſuâ, nunc carmine nunc prosâ ludere, haud aliter, quàm in ſuis de Philoſophicâ conſolatione libris Seuerinus ille Martyr fecit, quibus varia carminum genera, pro qualitate rerum, de quibus diſputabat, immiſcuit; hoc itidem in Luitprandi* Antidoſi *videmus. Nam Heroicis vſus eſt lib. 1. cap. 8. in concione Arnulphi ad ſuos milites, ſic exorſus:*

Magnanimi Proceres, & clari Marte ſecundo,
Arma quibus ſtudium fuluo radiare metallo.

& cùm lib. 2. cap. 17. pugnam inter Berengarium & Rodulphum deſcribit:

Tum perquàm horrida pugna oritur ciuilis & atra.

& lib. 3. cap. 1. Ticini conflagrationem deſcribens:

Clarus ab infuſo diſcedens ſidere Phœbus.

& lib. 5. cap. 2. dum agit de Anſcarij Berengarij Regis fratris pugnâ:

Sarlius imbellis multorum fiſus in armis.

eiuſq; generis verſibus lib. 3. cap. 12. inſolentiſſimam protomeretricem Marozziam inſequitur:

Quid Veneris facibus compulſa Marozia ſæuis?

& simili stylo lib. 4. cap. 5. VVillam Berengarij Regis coniugem insectatur:

VVilla quid insanis? aurum cur condere cæcis
Incipis in membris? proh non audita cupido!

ac demum pro materiæ grauitate iisdem vtitur, dum Romani Imperatoris Constantinopol. in aduentu filiorum scribit admonitionem:

Christe Pater, cum quo Pater est & Spiritus vnum.

Districha sex libr. 2. cap. 7. occinuit, Henrici Regis sermonem ad Arnoldum Principem Baioariæ dictitans. quorum primum est:

Insanâ Domini iussis quid mente resistis?
Quòd populus Regem me cupit, esse scias.

Miscuit & dissimilium carminum Odas; aut Horatium aut Martialem imitatus, rectiùs Boëtium. quædam earum illa est, quâ lib. 2. cap. 8. exhortationem Henrici ad suos describit. eius initium:

Inclyta Saxonum ceu leo frendens
Bella per innumera gens erat olim.

quâdam aliâ Berengarij eadem, lib. eodem cap. 20.

Se primùm quatiens strepit
Gallus, cùm vigiles facit
Mortales, solito sonat.

quâdam etiam rebellantem Henricum Ottoni fratri depingit lib. 4. cap. 8.

Regnandi tibi quid iuuenum tam dira cupido
Optime Saxigenûm? prohibet Deus.

quâdam rursus in montem auium, à VVillæ pedibus fugientis calcatum, ludit lib. 5. cap. 4.

Improbe mons auium, tali
Neque tu nomine dignus.

Nec Sapphicam consonantiam omisit: nam iis pariter vsus, laudes Henrici & Ottonis Imperatoris, patris scilicet ac filij, panxit lib. 4. cap. 7.

Ipse, qui quondam superare Gentes
Impias bello solitus cruento.

Meri-

Meritò ergo Luitprandus ad Regimundum scribit se in suâ Antidosi prosâ ac carmine ludere; & æquo iure Regimundus ad ipsum: Gratanter accepi librum tuum, id est, Rerum gestarum in Europâ Historiam, & Antidosim tuam, carmine prosâque contextam, vt fecit olim sapiens ille Boëtius in libro de Consolatione Philosophicâ. quem librum Boëtij Seuerini diligenter nos duo percurrimus Toleti, cùm ego Presbyter essem, tuque Subdiaconus illius Ecclesiæ Toletanæ. *Ac proinde, quod consequens sit,* Chronicon *&* Antidosis *manus sibi mutuò dant, & fidem alterius alterum conciliat.*

§. v. De Relatione Legationis Constantinopolitanæ Luitprandi.

SEd ad Legationis Constantinopolitanæ Opusculum transeo, cuius autographum in Bibliothecâ primariæ Treuirensis Ecclesiæ extare affirmat Henricus Canisius, qui ipsum inter Lectiones antiquas Tom. 6. Ingolstadij excudit, acceptum videlicet à M. Velsero notæ eruditionis viro, cui Christophorus Brouuerus Societatis IESV *primus extractor dono dederat. Ceterùm non alium Luitprandum scriptorem eius fuisse, quàm nostrum olim Toletanum, seu & Ticinensem Diaconum, abundè Canisius probat. Primò, ex phrasi non tam simili, quàm eâdem. Secundò, ex versibus quos miscuit pro more suo. quorum initium:*

Argolicûm non tuta fides, procul esto Latine.

quibus Græcorum perfidiam sugillat. Tertiò, ex Græcis vocibus, quibus ostendit se eam linguam probè calluisse. Quartò, ex consonantiâ seu identitate temporis, quo Luitprandus, siue Ticinensis Diaconus, siue Cremonensis Episcopus, floruit. atque ita quoque sentit Cardinalis Baronius Tom. x. anno Christi DCCCC.LXVIII. *& ei subscripsit Cardinalis Bellarminus lib. de Script. Eccles. in Luitprando. In eo nihilominùs hæret Canisius, quòd Auctor lib. 7. Luitprandi Cremonensis Episcopi, quasi alterius cuiusdam hominis, meminit: quod tamen superiùs exposuimus. Ergo & istud Opusculum suo Au-*

ctori vindicatur, quod ego octauum dicerem Rerum per Europam gestarum; *vtpote, quo idem prosequitur argumentum, superioribus libris incœptum.*

§. VI. De libello de Vitis Romanorum Pontificum.

SVpereſt, vt ad librum de Vitis Romanorum Pontificum, qui Auctorem præ se fert Luitprandum Ticinensem, sermonem conuertamus. Excudit illum Moguntiæ anno Christi M. DC. II. *Joannes Albinus: & tametsi nomen Luitprandi Ticinensis Diaconi, ipsi indubitanter in fronte, & per totum Codicem affixerit; in Præfatione tamen subdubitat, creditq; ab alio quopiam scriptum, qui in Saxoniâ, vel VVestphaliâ in Monasterio Corbeiensi, Hirsfeldensi, vel Fuldensi, tunc florentißimis, vixerit: floruerit q; maximè sub annum Christi* DCCC. LX. *centum ante Luitprandum annos: leuiq; ductus suspicione subdit:* Quid si Auctor sit Paschasius Ratbertus Abbas Corbeiensis, quem Trithemius asseuerat Caroli Crassi floruisse temporibus? *Sed quibus opinationem suam coloribus pingit? Primò, quòd Luitprandus (vti ex scriptis eius & Trithemio liquet) claruit sub annum Domini* DCCCC. L. *& Formosus Papa, in quo nostra hæc terminatur Historia, in viuis esse desiit anno Domini* DCCC. XCV. *à quo vsque ad dictum annum* DCCCC. L. *viginti circiter Pontifices Romani numerantur, de quibus nullum in præsenti Pontificum Historiâ verbum: vnde coniecturam minimè obscuram facere licet, ait, huius Opusculi Auctorem vltimorum Pontificum temporibus, hoc est, sub annum Domini* DCCC. LX. *non verò* DCCCC. L. *quo Luitprandus, vixisse. Secundò accedit, quòd nec apud Sigebertum, nec Trithemium, nec Gesnerum, vllus de Vitis Romanorum Pontificum liber adscribatur Luitprando. Tertiò, in extremis huius Opusculi Vitis peculiaria quædam commemorantur, quæ non videntur profecta, nisi ab eo qui Formosi, decessorumq; eius, temporibus floruerit: nam in Hadriano I. refert Carolum Magnum Romæ in D. Petri Basilicâ vouisse Deo, se Osnaburgi in prouinciâ VVestphaliæ, quam*

recèns

recèns ad fidem Christi traduxerat, Episcopatum erecturum, quemadmodum & fecit, teste Alberto Krantzio lib.1. Metropol. c.2. & lib.2. Saxoniæ cap.11. Deinde in Hadriano II. ait, Ludouicum Imperatorem dedisse Ecclesiæ Corbeiensi & Herifordensi quasdam decimales Ecclesias, cum ipsis decimis, in paræciâ Osnaburgensi constitutas, consentiente Episcopo & omni Clero. Tum Carolum Romanorum Imperatorem honorificatæ Ecclesiæ, & à Deo honorificandæ Hersueldensi quasdam decimas in Frisoneuelt, & Hassegâ, Halberstadensi adiacentes Diœcesi dedisse, quas Stephanus Papa IV. dictus III. in Basilicâ B. Petri, die sancto Paschæ, suâ auctoritate, & Imperatoris subscriptione, & Hildegrino Halberstadensi Episcopo præsente confirmarit. Præterea in Stephano VI. scribit, Hermannum Colonienſem Archiepiscopum & Hadalgarium Hamburgensem de Bremensi Ecclesiâ contendentes, Vormatiam venire à Summo Pontifice iussos, ibiq; Fulconis Rhemensis iudicio, cui suas vices commiserat, stetisse. quam rem tractant Krantzius lib.2. Metrop. cap.19. 20. & 24. Albertus Stadensis in Chronic. anno Christi DCCC.XCVI. & Trithemius in Chronico Hirsaug. Denique in postremorum Pontificum Vitis, nominatim autem Paschalis, Benedicti III. Nicolai I. Hadriani II. & Joannis VIII. non pauca eorumdem Decreta prolixè recitat, quæ in Tomis Conciliorum non extant; cùm tamen extent pleraque omnia, quæ antiquioribus Pontificibus hîc tribuuntur. In Leone verò IV. 42. capitula è Synodo Romanâ, consilio Imperatoris Lotharij & Ludouici coactâ, descripsit, quorum nulla quoque mentio in dictis Tomis. Hæc Albinus, seu is qui pro eius editione libellum recensuit.

Ceterùm obiecta hæc quomodo tanti non fecit, vt absque Luitprandi titulo ipsum cudere auderet, & nomen eius à libelli fronte radere? præsertim cùm ipsemet adseueret in M. S. codice, à quo in formas typographicas deductus est, Auctoris nomen non extare. Sed & veritatis à nobis assertæ inimici nostri sunt iudices, Magdeburgenses, inquam, Centuriatores, qui, vel ipso Albino teste, hanc Historiam sedulo volutarunt, & multa ex eâ in Centurias suas, maximè autem in nonam,

de

de Summis Pontificibus, eorumq; sanctionibus, retulerunt, & tamen Luitprando, tamquam germano eius Auctori, constanter attribuerunt: & hi quidem credendi sunt ex aliquo autographo excerpsisse nomen; aliàs autem minimè illam Catholico Auctori indigitarent, à quo nihil contra Catholicam veritatem haurire possent. Accedit temporis congruentia, quâ Libelli huius finis cum initio Antidosis *coniungitur: vbi enim hic incipit, ille desinit; vt vel inde argumento comprobetur, vnius eiusdemq; Scriptoris vtrumque Opusculum labore & studio editum fuisse: qui quam in priore ad patrum suorum tempora protraxerat, id est ad Formosi Pontificatum, sub quo Luitprandi parens vixerat (vt liquet ex lib. 3. cap. 5. Antidosis) rursum in Antidosi, seu Rerum gestarum libris, prosequitur narrationem de iisdem Pontificibus, exordium ab eodem Formoso capiens in cap. 2. lib. 1. Vbi sanè illud maximi faciendum est, eadem verba, quæ in Formosi Vitâ addiderat, iterùm in lib. 1. cap. 8. dum de eodem Pontifice verba faceret, transscripsisse: vt vel inde dilucidè, tamquam ex certâ tesserâ, deduci posset, quis illius Operis de Summis Pontificibus esset Auctor. Sed potiùs inde (obiicit Albinus) stabiliri videtur oppositum.* Cùm enim liqueat, *ait*, totam narrationem de Formoso verbotenus exscriptam esse ex libro Luitprandi citato, non omissis quidem illis verbis, PATER SANCTISSIME, quæ prorsus furtum fucumque produnt; haud dubium est, quin ab aliquo sciolo, post verba illa, Formosus Portuensis Episcopus sedit annos V. menses VI. reliqua narratio assuta fuerit. Vsurparat autem Luitprandus in illâ de Rebus gestis Historiâ, verba illa, PATER SANCTISSIME; quòd eam ad Regimundum Illiberitanæ Ecclesiæ in Hispaniâ Episcopum conscripsisset. Hanc verò de Pontificibus Historiam nulli Episcopo, vel alij Patri sanctissimo, inscriptam vel dedicatam esse manifestum est. *Sed rogo te (mi Albine) vnde manifestum est Opus eiusmodi de Summis Pontificibus nulli Episcopo dedicatum? Si in codice tuo non extat dedicatoria Epistola, extat nihilominùs in calce euidens dedicationis memoria: dum enim libro finem imponit,*

iterùm

iterùm Auctor conuertit se ad Operis sui Patronum: quod similiter feciſſe Oroſium cum Auguſtino ſuo, ex eius Opere liquet. Deeſſe verò à Codice tuo Nuncupationem, mirum non eſt, cùm & Auctoris quoque nomen deſit, ſucciſis, vt apparet, nonnullis folijs à principio. Quòd ſi eadem habet verba lib. I. Rerum geſtarum; argumento procul dubio eſſe debet, ad eumdem Regimundum hunc quoque librum fuiſſe miſſum à Luitprando: nec mirum id nec nouum in eo qui perpetuò identidem fecerit, vt ex ipſâ Antidoſi *& Chronico manifeſtum eſt. Et certè Codex ille, vnde Albini prodijt editio, peruetuſtus erat, vt ipſe in fronte Operis profitetur; in eo verò eadem ad verbum de Formoſo narratio continebatur, pari cum ceteris lineis vetuſtate pollens. Quare de impoſturâ nulla poteſt intereſſe ſuſpicio: quis ergo ab altero mutuatus eſt hiſtoriola verba? Negare nequeo, quod ipſe ſatis conuincit, priùs Opuſculum* de Pontificibus *ſcriptum, quàm* Rerum per Europam geſtarum; *cùm illud in Formoſo deſinat, circa annum* CHRISTI DCCC. XCVI. *hoc verò, in Schiſmate Leonis & Benedicti, ad annum* CHRISTI DCCCC. LX. *& cùm in vtroque Auctor voculam illam,* PATER SANCTISSIME, *inſerat, fit vt vtrumque eidem Regimundo dicauerit. Nec tam inops verborum Luitprandus erat, vt ab alio quopiam tot lineas ad vnguem tranſſcriberet; & verecundia immineret, cùm facilè furtum deprehendi poſſet.*

Hinc verò ſemel veritate deprehenſâ, facilè nodus ſuis Albinum ſoluemus. Primò, ex fine libri de Vitis Pontificum, *non habemus, Auctorem tempore Formoſi viuere deſiſſe, ſed in eo hiſtoriam ſuam terminaſſe; neque verò alicunde toto illo Opere conſtat, eum à ſe viſa ſcripſiſſe, ſicut de rebus in* Antidoſi *recenſitis dixit, cùm ad Regimundum in Prologo loqueretur. quin potiùs cùm de Formoſo vtrobique ſcriberet, expreſſit, ea ex aliorum narratione percepiſſe, illis verbis finalibus:* Hoc namque à religioſiſſimis Romanæ Vrbis viris perſæpè audiui. *Quòd ſi qua vltimo loco appoſuit, ex auditu ſolo percepit, & de nullâ aliâ re ibi contentâ ſe teſtem oculatum ſcribit; conſequens eſt vt ea omnia ex ſolo Auctor auditu cog-*

 nouerit,

nouerit, atque adeò omnia eius ætatem præcesserint. Quod Luitprando mirum in modum quadrat: qui tametsi ea quæ in Antidosi scribit, à se visu percepta profiteatur; id nihilominùs maiori ex parte accipiendum, illud conuincit, quòd à temporibus Formosi Papæ exordium sumit, qui obijt anno Christi DCCC. XCVI. *iuxta computationem Barcnij, & ipsius, in fine libri* de Vitis Pontificum. *Constat autem ex lib.* 3. Antidosis *cap.*5. *in morte parentis sui, quæ contigit sub initium Regni Italici Hugonis Arelatensis, ad annum Christi* DCCCC. XXVI. *(eodem Baronio teste) Luitprandum puerilem non excessisse annos, atque adeò natum, vt minimùm, quindecim annos post mortem Formosi: quorum Historiam nihilominùs scripsit, haud dubium ex relatione maiorum. Secundò, quòd Trithemius, aut quiuis alius, eius Operis non meminerit, mirum non est, cùm ipse Trithemius fateatur Luitprandum nonnulla præclara scripsisse Opuscula, quorum sola* Antidosis *ad manus ipsius peruenerat; nam,* De alijs *(ait)* nihil vidi. *Quæ tertio denique loco obijciuntur nobis, viriliter potiùs nostram confirmant sententiam, & Luitprando vindicare cogunt, tum* Chronicon, *tum librum* de Vitis Pontificum: *nam vtrumque constat Opus ab ipso in Germaniâ existente elaboratum. Et certè Albinus Prologum libri tertij* Antidosis *non legerat, & quæ ex Trithemio recensuit inter Auctoris elogia non attendit, cùm vtrobique dicatur Luitprandus eos libros in Germaniâ positus scripsisse, scilicet partim Francfordiæ, partim in Paxu insulâ, non longè à Moguntiâ, quemadmodum &* Chronicon *in Fuldensi degens Cœnobio: Benè ergo tabularia Germaniæ calluit Luitprandus, & quæ eius generis in libro de Summis Pontificibus extant, eum potiùs prædicant Auctorem. Quare desinant iam tanti viri labores & sudores, quibus redimitus incedit, proscindere, & suffurari.*

§. VII. Quænam Prouincia Luitprandum ediderit.

D.L. Vide quæ notaui ad Chronicũ n. 62. & Aduersaria n. 33.

NEquid verò intactum relinquamus, quod spectat ad Historiam vitæ Auctoris, scribit Trithemius fuisse natione

tione Italum, ex Papiâ oriundum, Berengarij quondam Regis Italiæ Scribam, & à Secretis. quod ex eius Scriptis procul dubio deprehendisse sibi visus est: nam in prologo lib. tertij Antidosis *scribit de eodem Italiæ Rege, & eius vxore VVillâ:* Tanta enim mendaciorum iacula, tanta rapinarum dispendia, tanta impietatis molimina in me & domum meam, cognationem & familiam, gratis exercuêre, quanta nec lingua proferre, nec calamus scribere valet. *Habebat igitur Luitprandus in Italiâ, sub ditione Berengarij, domum, cognationem & familiam. Deinde cap. 2. eiusdem libri tertij de conflagratione Papiæ agens, S. Syrum, eius vrbis Tutelarem, vocat* Sanctissimum Patrem nostrum, Doctoremque egregium; *& paulo pòst,* Beatissimum Patronum nostrum. *Rursus cap. 5. narrat genitorem suum ab Hugone itidem Italiæ Rege legatum fuisse missum ad Imperatorem Constantinopolitanum. & lib. quinto cap. 14. quonam pacto parentes ipsum Berengario in seruitium tradiderint, scribit: cui etiam immensis oblatis muneribus, Secretorum eius conscium, ac Epistolarum constituerunt signatorem. Et tandem lib. sexto agit de vitrico suo, cuius impensis priorem Constantinopolitanam legationem obiuit pro Berengario, eiusq; gratiâ Papiâ seu Ticino soluit. quæ omnia Italum fuisse videntur conuincere.*

Nihilominùs alia multa sunt, quibus Hispanum fuisse genere videatur ostendi. In Hispaniâ siquidem primò omnium Subdiaconatus officio Toleti donatus est à Bonito III. Toletano Antistite: quod scribit Iulianus in Chronico anno Christi DCCCC. XLVI. *num.* 503. *&* 505. *ipseq; Luitprandus in suo, anno Christi* DCCCC. XXXVIII. *& in Epistolis ad Regimundum. Id autem eo tempore contigit, quo Toletum, & Hispania pænè omnis, sub iugo Saracenorum gemebat. Tunc verò non videtur credibile, Italum hominem, diuitem, nobilem & Christianum illuc petijsse, vt, liber cùm esset, captiuus viueret, quando nimirum ipsis Toletanis integrum non erat sine magnis incommodis vitam ducere. Quare potiùs existimandus est filius Hispanorum, eorum videlicet, qui ma-*

lorum captiuitatis pertæsi ad Italiam concesserant: à quibus amore patriæ allectis, in eam, velut in propriam, missus fuerit. Atque eò spectat singularis ille affectus amoris, quo Regimundum prosecutus semper fuit, non solùm cùm in eâdem Ecclesiâ Toletanâ ille Presbyteri, ipse verò Subdiaconatus, fungebantur officijs; sed post annos multos cùm in remotissimâ vixit Germaniâ. Quæ enim causa alia eum moueret, vt vniuersa Opera sua Regimundo nuncuparet, cùm videlicet in Italiâ & Germaniâ neutiquam ei Mæcenates deessent? aut vnde illi erga Regimundum obseruantia tanta, quòd ab eo compulsus Rerum per Europam gestarum Historiam *scripserit? vti in Præfatione eiusdem fatetur. Et hoc validius pro germanitate Chronici Luitprandi argumentum est. Affectum quoque suum ad Hispanos toto ferè* Antidosis *Opere commendauit: ab eis exordiatur, & in eis desinit. nam lib.1. cap.1. facinus Saracenorum Cordubensium, in Fraxineti, Italiæ oppidi, occupatione describit; & lib.6. cap.2. & 3. agit de Hispanorum legatione ad Imp. Constantinopolitanum, cùm ipse simile munus obiuit. Sed, quod caput est, lib.5. cap.1. cùm Regimundum alloquitur de victoriâ apud Clauisium à Ranimiro Catholico Rege de Abdaram Saraceno obtentâ, qui in totam Baticam dominabatur, Abdaram vocat* Regem nostrum; *suum videlicet, & Regimundi, qui Illiberi in Baticâ Episcopus erat. Accipe Luitprandi verba.* Hoc tempore, vt ipse Pater benè nosti, sol magnam & cunctis terribilem passus est eclipsim, sextâ feriâ, horâ diei tertiâ. Quâ etiam die Abdaram Rex noster à Radamiro Rege Christianissimo Galitiæ in bello superatus est. *Vnde, quæso, Abdaram Cordubensis Luitprandi Rex fuit, si ipse Hispanus, origine saltem, non erat? Quòd enim Regimundi solius Rex esset, satis non erat, vt ipse etiam* Regem suum *vocitaret. Videtur potiùs inde deduci, Luitprandum aut domo & familiâ Cordubensem, aut Baticum vt minimùm fuisse; parentesq; eius à Saracenis fugatos in Italiâ consedisse. Atque hinc forsitan euenit, vt, cùm toto opere* Antidosis *Italiam millies, centies Papiam scribat, nusquam* patriam suam *eam dixerit. Nam quòd S. Syrum* nostrum *vo-*

carit,

carit Patronum, *Ticinenſis Diaconatus in cauſsâ fuit. & nihil plus eo dicendi charactere conuincitur. Ad extremum, quâ aliâ rogo de cauſsâ motus Luitprandus, in vltimâ ſenectute, iterùm Hiſpanias adijt, & Toleti itidem conſtitit? vbi non multò pòſt in Eccleſiâ S. Iuſtæ, quæ eo tempore Cathedralis erat, ſepulchri locum accepit, funus ipſius Felice Archiepiſcopo honorificè proſequente. Cui rei Julianus tuus, V. C. teſtimonium perhibet, ad annum Chriſti* DCCCC. LXXIII. *num.* 513. *cùm eſſet plus minus* LXIII. *annorum ætatis, vtpote qui anno* DCCCC. XXVI. *in obitu parentis ſui, pueriles nondum exceſſerat.*

Iure igitur lucubrationes eius, è tenebris erutas, & doctè recenſitas, illuſtratas bonarum litterarum immenſo commodo, Hiſpanus pariter poſteritati conſecras, recepturus pro tanto munere gratiam ab omnibus eruditis. Vale clariſsime Vir, & te Deus Opt. Max. bono Chriſtianæ Reipubl. diu incolumem ſeruet. Valliſoleti XX. *Decembr. anno Salutis humanæ* M. DC. XXXI.

ELOGIA
DE
LVITPRANDO
SVBDIACONO TOLETANO,
TICINENSI DIACONO,
TANDEM CREMONENSI EPISCOPO.

SIGEBERTVS *de Ecclesiasticis Scriptoribus cap.* CXXVII.

LVITPRANDVS Ticinensis Ecclesiæ Diaconus scripsit luculento & alterno stylo, ad Regimundum Episcopum Liberitanæ Ecclesiæ Hispanorum, Historiam de gestis Regum & Imperatorum sui temporis, quam attitulauit Antapodosin.

IOANNES TRITHEMIVS *de Scriptoribus Ecclesiasticis.*

EVTRANDVS Ticinensis Ecclesiæ Diaconus, natione Italus, ex Papiâ ciuitate oriundus, Berengarij Regis quondam Italiæ Scriba & Secretarius, vir in sæcularibus litteris valdè eruditus, & diuinarum Scripturarum non ignarus, ingenio acer & vehemens, Græco & Latino sermone peritus, & non minùs carmine excellens quàm prosâ, fertur nonnulla præclara scripsisse opuscula, quibus nomen suum notificauit. A Berengario Rege Italiâ pulsus, venit in Germaniam; & apud Francfordiam positus, scripsit insigne opus, Historiam sui temporis, & tyrannidem ipsius

Beren-

Berengarij continens: quod quasi pro vicissitudine iniuriarum ab eâ perceptarum prænotauit Antapodosin, id est Retributionem, lib. VII. *Regnantibus, imò sæuientibus.* De aliis nihil vidi. Scripsit autem præfatum volumen ad Regimundum Episcopum Liberitanæ Hispaniarum Ecclesiæ: in quo aliquando carmine vtitur, aliquando Græco sermone, multa de Germanorum gestis interserens. Claruit sub OTHONE I. Imperatore, anno Domini DCCCC. L.

Idem habet in Chronico Hirsaugiensi, ad annum Domini DCCC. XCII.

LVDOVICVS CLAVITELLIVS *Patricius Cremonensis in Annalibus Cremonensibus anno* DCCCC. LXVII.

LVIZONE Episcopo Cremonæ defuncto subrogauit Luitprandum; eique mortuo infra breue tempus, Oldericum Gallum.

INDEX ET ORDO OPERVM LVITPRANDI.

Rerum gestarum ab EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS Libri sex.

LEGATIO ad NICEPHORVM PHOCAM Imp. Constantinop. pro OTTONIBVS Augustis & ADELHAIDA.

Liber de PONTIFICVM ROMANORVM Vitis.

CHRONICON, nunc primùm in lucem editum; P. HIERONYMI DE LA HIGVERA Societatis IESV Presbyteri, & D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO Consiliarij Regij, Notis illustratum.

ADVERSARIA, nunc item primùm in lucem edita, & eiusdem D. LAVRENTII Notis illustrata.

His subiunguntur

PRÆSVLVM Epistolæ, quas collegit Scholiisque illustrauit IVLIANVS Archipresbyter S. IVSTÆ, addiditque Notas idem D. LAVRENTIVS RAMIREZ DE PRADO.

Diptychon Toletanum, siue de Tabulis Toletanis Episcoporum Primatum eius Sedis, auctore eodem P. HIERONYMO DE LA HIGVERA.

LVIT-

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
RERVM GESTARVM
AB
EVROPÆ IMPERATORIBVS
ET REGIBVS
LIBRI SEX.

AD
REVERENDVM PATREM
RAIMVNDVM
LIBERITANÆ ECCLESIÆ
IN HISPANIA EPISCOPVM
PROOEMIVM.

REVERENDO *totiúsque ſanctitatis pleno Domino Raimundo, Liberitanæ Eccleſiæ Epiſcopo, Luitprandus, Ticinenſis Eccleſiæ, ſuis non meritis, Leuites, Salutem. Biennio ingenij paruitate petitionem tuam, Pater chariſsime, diſtuli, quâ totius Europæ me Imperatorum Regumq́ facta, ſicut is qui non auditu dubius, ſed viſione certus, ponere compellebas. Hæ ſiquidem res animum deterruere meum, ne id inciperem; copia (cuius ſum penitus expers) dicendi, & detractorum inuidia: qui ſupercilio tumentes, lectionis deſides, ac (ſecundùm eruditi viri Boëtij ſententiam) Philoſophiæ veſtis particulam habentes, totamq́ ſe habere putantes, hæc mihi ſunt inſultantes dicturi: Tanta maiores noſtri ſcriptitarunt, vt multò amplius lectores quàm lectiones deficiant. illudq́ Comicum garrient: Nihil dicetur quod non fuerit dictum priùs. Quorum latratibus hoc reſpondeo, quòd Philoſophi, more hydropicorum (qui quò amplius bibunt, eò ardentiùs ſitiunt) quò ſæpiùs legunt, eò auidiùs noua quæq́ perquirunt. Qui ſi perplexâ facundi Tullij lectione fatigantur, apertis ſaltem naniis animen-*

Quæ à ſcribendo deterrebant.

*tur. Nam, ni fallor, ſicut oculorum obtutus, niſi alicuius interpoſitione ſubſtantiæ ſolis radiis reuerberatus, obtunditur, ne purè vt eſt videatur; ita planè mens Academicorum, Peripateticorum, Stoïcorúmque doctrinarum iugi meditatione infirmatur, ſi non aut vtili Comœdiarum riſu aut Heroum delectabili hiſtoriâ refocillatur. Quòd ſi priſcorum ritus execrabilis Paganorum non ſolùm inquam non proficuus, verùm auditu ipſo non parum nocuus, * Thronus memorandus inſcribitur; quid iſtorum Imperatorum facta, Iulij, Pompeij, Annibalis, fratriſq; eius Aſdrubalis, ac Scipionis Africani, inſignium Imperatorum laudibus coæquanda, ſilebuntur? cùm præſertim inſit his Domini noſtri* IESV CHRISTI, *dum ſanctè vixerint, bonitas recitanda; dum quid deliquerint, ſalubris ab eodem correctio memoranda. Nec moueat quempiam, ſi eneruatorum facta Regum, Principúmve effeminatorum, huic Libello inſeruero. Vna eſt enim iuſta omnipotentis* DEI, *Patris ſcilicet Filijq; & Spiritus ſancti, virtus; qua hos iuſtè ſuis pro ſceleribus comprimit, illos dignis meritis extollit. Hæc inquam eſt vera Domini noſtri* IESV CHRISTI *Sanctis facta promiſsio: Obſerua, & audi vocem meam, & inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & præcedet te Angelus meus. Per Salomonis quoque os Sapientia, quæ eſt* CHRISTVS, *clamat: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Quod quotidie etiam qui ſtertit, animaduertit.*

* Tonus

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER PRIMVS.

De Fraxineti oppidi in confinio Italiæ ſitu, & eius à viginti Saracenis piratis occupatione, & munitione cum Mauro monte; deque Saracenorum incrementis per inuidiam & factionem vicinorum Chriſtianorum inter ſe. CAPVT I.

VT autem euidens ex innumeris ſubdatur exemplum, me tacente loquatur oppidum vocabulo Fraxinetum, quod in Italicorum Prouincialiumque confinio ſtare manifeſtum eſt. Cuius vt cunctis liquidò pateat ſitus (quemadmodum tuam Pater prudentiam latere minimè reor, imò mé meliùs ſcire, ſicut ab ipſis, qui veſtri ſunt tributarij regis Abderahamenis, poteſtis conijcere) mari vno ex latere cingitur, & in ceteris denſiſſimâ ſpinarum ſiluâ munitur. Quam ſi ingreſſus quiſpiam fuerit, ita ſentium hamis tenetur, & acutiſſimis aculeis perforatur, vt neque progreſſionis neque reditus niſi cum magno labore habeat facultatem.

Sed occulto, & (quoniam ſecùs eſſe non poteſt) iuſto Dei iudicio viginti tantùm Saraceni, lintre paruâ ex Hiſpaniâ egreſſi, nolentes iſtuc vento delati ſunt. Qui piratæ noctu egreſſi, villamque clàm ingreſſi, Chriſticolas (proh dolor!) iugulant, locumque ſibi proprium vendicant; montemque Maurum villulæ cohærentem contra vicinas gentes refugium parant; ſpineam ſiluam hoc pacto maiorem & ſpiſſiorem ſuâ pro tuitione facientes, vt ſi quis ex eâ vel ramum incideret, mucronis percuſſione hominem exiret. Sic- *Fraxinetum à Saracenis capitur.* *Mons Maurus munitur.*

que factum est, vt omnis, præterquam vnius angustissimæ viæ, aditus demeretur. Loci igitur asperitate confisi, vicinas gentes circumquaque perlustrant. Accersitum complures in Hispaniam nuntios dirigunt, locum laudant, vicinasque gentes nihili se habere promittunt. Centum denique tantummodò Saracenos secum mox reducunt, qui veram rei huius caperent assertionem.

Saraceni socios asciscunt.

Intereà Prouincialium, qui illic confederant, vicinorum inuidia cœpit intra sese dissidere, alius alium iugulare, substantiam rapere, & quidquid mali excogitari poterat facere. Sed quia pars partem, vt inuidia & dolor postularant, satis sibi subigere non poterant, hos quos prædiximus Saracenos non minùs callidos quàm perfidos in auxilium rogant; cumque his sibi proximum quisque conterit. Nec iuuat solummodò proximum trucidare, verùm terram fructiferam in solitudinem reddere. Sed videamus quàm iusta secundùm quemdam profuerit inuidia, quam ita describens ait:

Inuidia æquitas.

Iustius inuidiâ nihil est, quæ protinus ipsum
Auctorem rodit excruciatque suum.

Quæ dum decipere conatur, decipitur; dum extinguere molitur, extinguitur. Quid igitur? Saraceni cùm hoc suis viribus minimè possent, alteram alterius auxilio partis debellantes, suasque copias ex Hispaniâ semper augentes, quos primò defendere videbantur, modis omnibus insequuntur. Sæuiunt itaque, exterminant, nil reliqui faciunt. Trepidare iam vicinæ ceteræ gentes; quoniam, secundùm Prophetam, horum vnus persequebatur mille, & duo fugarunt decem millia. Ex quâ re? Quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos.

Quis eâ tempestate Papa, & qui Principes terrarum fuerint; & quid gesserint Leo & Basilius, quem Michaël Imperator ex famulo Monachi in socium assumpsit Imperij; & quomodo ab eo interemptus est: & CHRISTVS *Basilio apparuit minabundus; qui in pœnitentiam, ædem diuo Michaëli extruxit.* CAP. II.

Leo Imperator.

HAc autem tempestate Leo Porphyrogenitus, Basilij Imperatoris filius, Constantini huius pater, qui nunc vsque supersit, & feliciter regnat, Constantinopolitanæ ciuitatis regebat imperium: Simeon fortis bellator Bulgaris præerat, Christianus, sed vicinis Græcis valdè inimicus. Hungarorum gens, cuius omnes pænè nationes expertæ sunt sæuitiam, quæ, miserante Deo, sanctissimi atque inuictissimi Regis Othonis potentiâ, vt latiùs dicturi sumus, mutire non audet exterrita, nobis omnibus tunc temporis habebatur ignota: quibusdam namque difficillimis separata à nobis erat interpositionibus, quas clusas nominat vulgus; vt

Simeon Bulgarorum Rex.

neque

neque ad Meridianam neque ad Occidentalem plagam exeundi habuerit facultatem. Per idem tempus Arnulfus Rex potentiſſimus, defuncto Carolo prænomine Caluo, Baioarijs, Sueuis, Francis, Teutonicis, Lotharingis, audacibuſque principabatur Saxonibus; cui & Zwentebaldus Marauanorum Dux viriliter repugnabat: Berengarius & Wido Imperatores ob Regnum Italicum conflictabantur: Formoſus Portuenſis ciuitatis Epiſcopus, Romanæ Sedis Summus & vniuerſalis Papa habebatur. Sed nunc, quid ſub vnoquoque horum geſtum ſit, quo breuiùs poſſimus, explicemus.

Arnulfus multorum Rex.

Zwentebaldus.

Berengarius.

Formoſus Papa.

Leo igitur Græcorum pijſſimus Imperator, cuius ſuprà fecimus mentionem, Conſtantini ſcilicet huius Porphyrogeniti pater, vndique pace habitâ, ſanctè & iuſtè Græcorum regebat Imperium. Porphyrogenitum autem non in purpurâ, ſed in domo quæ Porphyra dicitur, natum appello. Et quoniam res proceſſit in medium, quod de huius Porphyrogeniti geneſi audiuimus, proferamus.

Leonis pacificum Imperium.

Conſtantinus Imperator Auguſtus, ex cuius nomine Conſtantinopolis eſt ſortita vocabulum ciuitas, domum iſtam ædificari iuſſit, cui Porphyra nomen impoſuit, voluitque ſucceſſuram nobilitatis ſuæ ſobolem iſtic in lucem prodire; quatenus qui ſuo ex ſtemmate naſcerentur, luculentâ hac appellatione Porphyrogeniti appellarentur. Vnde & hunc Conſtantinum, Leonis Imperatoris filium, ex eius ſanguine nonnulli dicunt originem ducere. Veritas autem rei huius ita ſe habet:

Porphyra domus adificatio.

Porphyrogeniti.

Baſilius Imperator Auguſtus, auus huius, Macedoniâ humili fuerat proſapiâ oriundus; deſcenditque Conſtantinopolim ὁ πενίας ζυγὸν, quod eſt, paupertatis iugo, vt cuidam ſeruiret * Abbati. Igitur Imperator Michaël, qui tunc temporis erat, cùm orationis gratiâ ad Monaſterium iſtud, in quo hic miniſtrabat, deſcenderet, vidit hunc formâ præ ceteris egregiâ; accitumque ad ſe Abbatem rogauit, vt ſe donaret hoc puero. Quem ſuſcipiens in palatio, Cubicularij donauit officio. Tantæ denique poſt paululum poteſtatis effectus eſt, vt alter ab omnibus Imperator ſit appellatus.

Baſilij Imperatoris genus.

* Ἡγεμόνι, id eſt Duci.

Verùm quia omnipotens DEVS ſeruos ſuos iuſtè viſitat, quacumque vult cenſurâ, hunc Imperatorem Michaëlem ſanæ mentis ad tempus non eſſe permiſerat; vt quò eum grauiùs premeret in infimis, eò miſericordiùs remuneraret in ſummis. Nam, vt fertur, huius tempore paſſionis, familiares etiam capitis iuſſerat damnari ſententiâ. Quos tamen ad ſe rediens hoc pacto requirebat, vt niſi quot iugulari iuſſerat redderentur, pari ipſi qui hoc effecerant ſententiâ damnarentur. Hoc igitur terrore quos damnari iuſſerat, ſeruabantur. Sed cùm hoc ſæpiùs & iterùm Baſilio faceret, huiuſmodi à ſibi obſequentibus (proh nefas!) accepit conſilium: Ne fortè inſana

Michaël Imperator mente captus:

Familiares damnat:

insana Regis iussio aliquando ex industriâ à te non diligentibus, imò odio habentibus, impleatur; eum tu potiùs occidito, atque Imperialia sceptra susci-
A Basilio interimitur. pito. Quod sine dilatione, cùm terrore compulsus, tum etiam regnandi cupiditate deceptus, compleuit. Hoc itaque interfecto, factus est Basilius Imperator.

CHRISTVS *ad Basilium.* Denique, paruo transacto tempore, huic Dominus noster IESVS CHRISTVS per visionem apparuit, Domini huius Imperatoris, cuius hic necis extiterat auctor, dexteram tenens, eumque ita conueniens: Vt quid interfeciſti Regem, hoc est Dominum tuum
Basilij pœnitentia. Imperatorem? Expergefactus itaque, tanti se reum nouit esse reatus; moxque ad se rediens, quid super hoc faceret cogitabat. Confortatus itaque hac Domini nostri IESV CHRISTI per Prophetam salubri & verè acceptabili promissione; In quacumque die peccator ingemuerit, saluus erit; cum lacrymis & gemitibus se peccatorem, se reum, se sanguinis innocentis effusorem esse confitebatur. Bono autem accepto consilio, amicos sibi de mammonâ iniquitatis effecerat; vt quos hîc temporalibus subsidijs consolaretur, eorum precibus ab æterno gehennæ incendio liberaretur. Fabricauit autem pretioso & mirabili opere iuxta palatium, Orientem
Ædes diui Michaëlis. versus, Ecclesiam, quam νέαν, id est nouam, vocant, in honore summi & cælestis militiæ Principis Archangeli Michaëlis, qui Græcè Ἀρχιστρατηγὸς appellatur.

De Constantinopolis nominibus, situ, & circumhabitantibus, deque vigiliâ nocturnâ ibidem constitutâ à Leone Imperatore: cuius vt fidem & diligentiam experiretur, in habitu iuuenis lasciui illapsus in duas custodias, eas muneribus corrupit, à tertiâ in carcerem ductus: priores exilio mulctauit, posteriores opibus & honore extulit. CAP. III.

NVnc autem non pigeat libellulo huic res duas, quas eiusdem Basilij filius memoratus Leo Imperator Augustus me-
Constantinopolis situs. moriâ suâ dignas fecit, inserere. Constantinopolitana vrbs, quæ priùs Byzantium, noua nunc dicitur Roma, inter ferociſſimas gentes est constituta: habet quippe ab Aquilone Hungaros, Pize-
Nortmanni Russi. nacos, Chazaros, Russos, quos alio nomine nos Nortmannos appellamus, atque Bulgaros nimiùm sibi vicinos: ab Oriente Bagdas; inter Orientem & Meridiem, Ægypti Babyloniæque incolas: à Meridie verò Africam habet, & notam illam vicinam sibique contrariam insulam Cretensem. Ceteræ verò quæ sunt sub eo climate nationes, Armenij scilicet, Persæ, Chaldæi, Auasgi huic deseruiunt. Incolæ denique ciuitatis huius sicut memoratas gentes
Excubiæ. diuitijs, ita & sapientiâ superexcellunt. Moris quippe eorum est, ne à vicinis gentibus opprimantur, singulis quibusque noctibus

per

per totius ciuitatis biuium, triuium quadriuiumque, armatos milites, causâ custodiendæ ciuitatis, qui eam inuigilent, ponere: fitque, vt si post crepusculum quemquam deambulantem aliquò custodes offenderint, captus protinus, verberibusque cæsus, custodiâ peruigili compedibus in carcere strictus, vsque in crastinum in publicum producendus seruetur. Hoc denique pacto non solùm ab hostibus, verùm & à latronibus illæsa ciuitas custoditur. Leo itaque Imperator vigilum fidem constantiamque probare volens, solus post crepusculum è palatio descendens, ad primam peruenit custodiam: quem vt vigiles fugientem, & quasi metu declinantem viderunt, comprehensum quis esset interrogauerunt, quóve pergeret. Qui è multis vnum se esse, & lupanar petere dixit. cui mox: Cæsum te acriter, inquiunt, compedibusque strictum vsque in crastinum reseruabimus. quibus respondit: Nequaquam fratres, nequaquam, accipite quod porto, permittite ire quò volo. Qui, duodecim aureis acceptis, eum dimiserunt. Inde verò transiens ad secundam venit custodiam. Quâ quemadmodum & in primâ captus, datisque viginti aureis est dimissus. Ad tertiam deinde dum veniset, est captus; verùm non vt à primâ ac secundâ datis aureis est dimissus, sed ablatis omnibus, compedibusque grauiter strictus, pugnis flagrisque verberatus, custodiâ vsque in crastinum producendus seruatur. His itaque discedentibus, custodem carceris Imperator ad se vocans; Amice mi, inquit, Leonem Imperatorem nosti? Quomodo, infit, noscere possim, quem vidisse me non meminerim? ad publicum sanè, quamquam rarò, dum procedo, à longè, quia propè nequeo, eum intueor; mirabile quiddam, & non hominem, videre videor: dare autem te operam quò illæsus exeas, quàm id percontari, tibi commodius est. Non æquè vos, te quidem in carcere, illum autem in aureo triclinio fortuna fouet. Parua sunt hæc, grauiora addantur vincula, ne sit spatium de Imperatore meditandi. Cui ille: Desine; inquit, desine; Imperator enim ipse sum Leo Augustus, qui de palatij dignitate non bono omine prodij. Carceris autem custos, sperans non vera esse quæ dixerat; Egon', inquit, hominem impurum, bona sua cum meretricibus abligurientem, Imperatorem credam? Quoniam tete tu neglexisti, pro te ego despiciam mathesin. Mars trigonus, Saturnus Venerem respicit, Iupiter quadratus, Mercurius tibi iratus, Sol rotundus, Luna in saltu, mala fortuna te premit. Imperator verò, Vt vera, inquit, probes esse quæ dico, dum matutinale dederint signum (antè enim non ausi sumus) mecum ad palatium potiori quàm ego descenderim omine venito: si me vt Imperatorem non istic recipi videris, occidito: non minoris quippe criminis erit, me Imperatorem dixisse, si non sim, quàm aliquem occidisse. Si verò

Leo Imperator à vigilibus deprehensus.

te ob id mali quidquam pati formides, hoc faciat mihi Deus, & hoc addat, si non potiùs præmium pro hac re sumes quàm supplicium. Igitur carceris custos credulus effectus, dato, Imperator, vt dixerat, matutinali signo, eum ad palatium vsque comitatur: cumque eódem veniisset, venerabiliter sicut à se noscentibus susceptus, comitem suum exanimatum nimiâ admiratione reddidit. Sanè dum huic omnes Dignitates occurrere, laudes reddere, adorare, soccos detrahere, alia atque alia pro se quemque facere contemplaretur, emori ei satius tunc esse duxit quàm euiuere. Cui Imperator, Contemplare, inquit, nunc mathesin; & si verè quo huc adueneris omine dixeris, veram te augurandi scientiam habere probabis. Priùs tamen, quæso, quid morbi sit proferas, quod te tam pallidum reddidit. Cui ille, Parcarum, infit, optima Clotho iam nere desinit: Lachesis verò in torquendo ampliùs laborare non cupit: sæuissima autem harum Atropos solam imperij tui sententiam expectat, vt fila contrahens abrumpat. Palliditatis autem vultus mei caussa hæc est, animam à capite descendisse, secumque in inferiorem corporis partem sanguinem perduxisse. Subridens igitur Imperator, Recipe, inquit, animam, recipe, & cum hac bis binas aureorum libras assume; nullique de me nisi ausugisse respondeas. His ita gestis, Imperator vigiles qui se captum dimiserant, quique cæsum custodiæ manciparant, venire præcepit. quibus & ait: Vigilantibus vobis, custodiamque ciuitati præbentibus, numquid fures aliquando adulteroſque offendistis? Qui pretio eum dimiserant, nil se vidisse responderunt; qui verò cæsum illum custodiæ mancipauerant, ita responderunt: Præcepit Δεσπότης σου ἁγία, id est, Dominatio tua sancta, vt si vigiles post crepusculum quemquam aliquò deambulantem offenderent, captum protinus, verberibusque cæsum custodiæ traderent. Tuis itaque nos parentes iussionibus, Dominator sanctissime, hac, quæ præsentem præcessit diem, nocte quemdam lupanaria petentem cepimus, flagellauimus, carcerique impositum imperio tuo producendum seruauimus. Quibus Imperator; Citò, inquit, vt in medium proferatur, potestas imperij mei etiam atque etiam imperat. Nec mora, vinctus vt ducatur, percurrunt. quem dum ausugisse audirent, semiuiui ad palatium sunt reuersi. Quòd cùm nuntiassent Imperatori; mox Imperator se exutum, nimisque cæsum ostendens, Venite, inquit, nolite formidare, ipse ego sum quem flagellastis, quemque è carcere nunc ausugisse formidatis. Scio enim, & verè credo, quòd non Imperatorem, sed Imperatoris inimicum tundere cogitastis. Hos, qui non vt Imperatorem me, sed vt latronem vitæque meæ insidiatorem dimisere, morte tenus verberatos vrbe expelli, bonisque omnibus priuari mea non solùm cupit verùm & iubet auctoritas.

Parca.

Animaduersio in vigiles.

Vos

Vos autem non solùm meis, sed & horum peruersorum diuitijs dono. Quod quàm prudenter egerit, Paternitas tua in hoc aduertere poterit; quoniam ceteri ex tunc ciuitatem diligentissimè custodire, hunc etiam absentem quasi præsentem * sperare. Sicque factum est, vt Imperator amplius de palatio non descenderet, & sui omnia fideliter custodirent.

* *Pro sperabant, id est timebant.*

De altero Leonis Imperatoris sagaci ludo, quo vigiliam vnius è duodecim palatij & corporis sui custodibus dignè remuneratam voluit, ceteris elusis ob somnolentiam. CAP. IV.

ALterum quem ipse egit ludum, silentio tegi absurdum esse diiudico. Constantinopolitanum palatium ob Imperatoris salutem multorum præsidijs militum custoditur; custodientibus verò victus censusque quotidie non paruus impenditur. Contigit itaque duodecim post corporis refectionem, in ipso feruore diei, vnâ in domo quiescere. Mos quippe Imperatoris erat cunctis quiescentibus totum perreptare palatium. Qui cùm die quadam eódem quò duodecim memorati lethæo sese dederant sopori, peruenisset, ligno modico, vt non incallidus, ostij pessulo proiecto ingrediendi sibi aditum fecit. Vndecim verò dormientibus, vt ars artem falleret, duodecimus peruigil stertere ceu dormiens cœperat; contractisque in faciem brachijs, totum quod Imperator faceret diligentissimè considerabat. Imperator igitur ingressus, dum obdormire cunctos perspiceret, aureorum numismatum libram pectori vniuscuiusque apposuit; moxque clàm egressus, ostium vt priùs fuerat clausit. Eò autem hoc egit, quatenus excitati & de lucro gratularentur; ac qualiter hoc acciderit admirarentur. Denique, discedente Imperatore, qui vigil solus extiterat, surrexit, domientiumque nummos aureos sibi assumpsit, atque reposuit; postea verò quieti sese reddidit. Imperator igitur de hoc ludo sollicitus, post nonam, duodecim hos quos nominauimus ad se venire præcepit; eosque ita conuenit: Si fortè vestrûm quempiam somnij visio deterruit, aut hilarem reddidit, vt in medium proferat, mea iubet auctoritas; nec minùs, & si quid nouitatis expergefactus quisque vidit, vt detegat imperat. Hi itaque quemadmodum nihil viderant, nihil se vidisse responderunt. Magis autem super hoc admirati, conticuere, intentique ora tenebant. Existimans Imperator eos non rei veritate sed calliditate aliquâ reticere, succensus est, atque magis cœpit nonnulla terribilia reticentibus comminari: quod qui omnium conscius erat vt audiuit, huiusmodi humillimâ & supplici voce Imperatorem conuenit: Humanissime Imperator, hi quid viderint, nescio; ego tamen delectabile, atque vtinam quod

Leo dormientibus palatinis custodibus aurum in sinum misit.

Faceta narratio vnius è duodecim custodibus.

perſæpè contingeret, vidi ſomnium. Vndecim his conſeruis meis & hodie verè, ſed omnino mihi opportunè dormientibus, viſus ſum quaſi non dormiens vigilare. Ecce autem Magnitudo Imperij tui, quaſi occultè oſtium reſerans, clanculumque ingreſſa, libram auri appoſuit ſupra ſingulorum pectus: cumque Imperium tuum quaſi repedare, ſocioſque hac viſione ſtertentes cernerem; continuò, ceu lætus exurgens, vndecim dormientium tuli libras aureorum numiſmatum, meoque marſupio, in quo vna erat, appoſui; quatenus ob tranſgreſſionem Decalogi, ne ſolùm vndecim, verùm ad memoriam Apoſtolorum, meâ vnâ adhibitâ, & ipſæ eſſent duodecim. Viſio hæc, Pater Auguſte, bonum ſit neſcio, vſque modò me non deterruit, ſed hilarem reddidit. O vtinam interpretatio alia Imperio tuo non placeat! nam & me diuinum & ſomnij venditorem eſſe liquidò patet. His auditis, magno eſt cachinno Imperator inflatus; verùm prudentiam eius atque ſollicitudinem plus admiratus, protinus infit: Antehac te neque diuinum neque ſomnij venditorem eſſe audiui, hanc verò rem nunc ita apertè dixiſti, ac ſi nullâ circumitione vſus eſſes: ſed quia vigilandi facultatem ſine auſpicandi ſcientiâ habere non poſſes, niſi diuino eſſet tibi munere traditum; ſeu verum ſit, vt ſperamus, imò credimus, ſeu falſum (fertur enim de quodam, quòd dormiens multa reperit, à gallo excitatus nihil inuenerit) tu tamen quidquid videris, quidquid repereris, tuum ſit. His auditis, quantâ ceteri ſint confuſione repleti, quantoque is gaudio ſit plenus, eorum quiſque in ſe perſonas ſuſcipiens, animaduertere poterit.

De Arnulfi, qui per Hungaros Zwentebaldum vicit, ſtolidâ temeritate, cùm genti perniciosæ ad Chriſtianos ſubiugandos aditum munierit. CAP. V.

ARnulfus interea earum quæ ſub Arcturo ſunt gentium Rex fortiſſimus, cùm Zwentebaldum Marauanorum Ducem, quem ſuprà memorauimus, ſibi viriliter repugnantem debellare nequiret; depulſis his (proh dolor!) munitiſſimis interpoſitionibus, quas vulgò cluſas nominari prædiximus, Hungarorum gentem cupidam, audacem, omnipotentis Dei ignaram, ſcelerum omnium non inſciam, cædis & omnium rapinarum ſolummodò auidam, in auxilium conuocat; ſi tamen auxilium dici poteſt, quod paulò pòſt eo moriente, tum genti ſuæ tum ceteris in Meridie Occaſuque degentibus nationibus graue periculum, imò excidium fuit. Quid igitur? Zwentebaldus vincitur, ſubiugatur, fit tributarius; ſed Domino ſolus. O cæcam Arnulfi Regis regnandi cupiditatem! ô infelicem amarumque diem! Vnius homuncionis deiectio,

Arnulfus Hungaros in Zwentebaldum perniciosè aduocat.

Exclamatio in temeritatem Arnulfi.

ctio, fit totius Europæ contritio. Quot mulieribus viduitates, patribuſque orbitates, virginibus corruptiones, Sacerdotibus populiſque Dei captiuitates, Eccleſijs deſolationes, terris inhabitatis ſolitudines, cæca ambitio paras? Legiſtin, obſecro, ipſius Veritatis verba dicentis: Quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro animâ ſuâ? Quòd ſi te veri Iudicis non terruit ſeueritas, ipſa ſaltem furorem tuum humanitatis temperaret communitas: eras enim inter homines homo ſi dignitate ſublimis, non tamen naturâ diſſimilis. Flebilis heu miſerabiliſque conditio! cùm illa beſtiarum ſerpentiumque ſeu alitum genera, quæ intolerabilis ſæuitia ac letale virus ab hominibus ſeparata eſſe facit, vt ſunt baſiliſci, qui Latinè reguli, vel rhinocerotes ſeu gryphes, quæ & aſpectu ſuo cunctis pernicioſa eſſe videntur; inter ſeſe tamen pro originis ipſius affinitatiſque conſortio pacata & innoxia perſeuerant: homo autem, cùm ſit ad imaginem & ſimilitudinem Dei formatus, legis Dei conſcius, rationis capax, non ſolùm proximum non amare poteſt, ſed & odiſſe plurimùm valet. Videamus igitur quid Ioannes non quilibet, ſed virgo ille egregius, cæleſtis ſecreti conſcius, cui Chriſtus in cruce Matrem Virginem virgini commendauit, ſuper talibus dixerit: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & ſcimus, quòd omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem. Sed redeamus ad rem. Deuicto namque Zwentebaldo Marauanorum Duce, Arnulfus pace habitâ Regno potitur. Hungari interim obſeruato exitu, contemplatique regionem, cordibus malum, quod poſtmodum in propatulo apparuit, machinabantur.

De VVidonis (quem alij Guidonem, alij Hugonem vocant) & Berengarij Ducum confœderatione; ita vt, mortuo Carolo Caluo, VVido ſe Franciæ Romanæ Regem inungi curauerit, Berengarius Italiæ. Franci autem iam Odonem Regem conſtituerant. Et de cauſsâ leui, cur Franci VVidonem reiecerint. CAP. VI.

DVm hæc aguntur, Rex Galliæ Carolus, qui cognominatus eſt Caluus, præſentem moriendo mutauit vitam: cui dum viueret, duo ex Italiâ præpotentes Principes ſeruiebant; quorum alter Wido, alter dictus eſt Berengarius. Hi ſanè tanto ſunt amicitiarum fœdere conglutinati, vt ſibi hoc iureiurando promitterent, quòd ſi Regi Carolo ſuperſtites forent, alterius alter ordinationi conniueret; ſimul vt Wido quam Romanam dicunt Franciam, Berengarius obtineret Italiam. Sed cùm ſint nonnulla incerta & inſtabilia amicitiarum genera, quæ diuerſis modis humanum genus

Carolus Caluus.

VVidonis & Berengarij confœderatio.

Amicorum duo genera.

Amicitia coniuratorum infirma.

dilectionis societate connectunt, vt quosdam præcedens commendatio postmodum amicitiæ inire facit commercia, alios negotiationis, seu militiæ vel artis ac studij similitudo: quæ & sicut ex diuersis vel lucri vel libidinis vel necessitudinum variarum societatibus acquiruntur; ita intercedente qualibet diuortij occasione soluuntur. Hoc tamen est, hoc inquam amicitiæ genus, quod multis experimentis est sæpissimè comprobatum, nullo modo eos qui amicitiarum fœdus coniurationis iniere principio, indireptam quiuisse seruare concordiam. Sanè quidem callidissimus ille humani generis inimicus, vt homines sui præuaricatores faciat sacramenti, celeriùs sagaciusque ad irrumpendam amicitiam laborat. Quòd si animos rectè sapientum de vero amicitiarum genere percontamur, respondebimus, concordiam veramque amicitiam nisi inter emendatos mores eiusdemque virtutis & propositi viros stare non posse.

Contigit itaque vtrumque, Widonem atque Berengarium, Caroli Regis funeri deesse: cuius tamen interitum Wido vt audiuit, Romam profectus est; & absque Francorum consilio totius Franciæ vnctionem suscepit Imperij. Franci itaque Odonem, quoniam Wido aberat, Regem constituunt; Berengarius verò Widonis consilio, quemadmodum ei iureiurando promiserat, Italici Regni suscepit imperium; Wido autem Franciam petit.

Cur Franci VVidonem reiecerint.

Cumque Burgundionum Regna transiens, Franciam, quam Romanam dicunt, ingredi vellet, Francorum nuntij ei occurrunt, se redire nuntiantes; eò quòd longâ expectatione fatigati, dum sine Rege esse diutiùs non possent, Odonem cunctis petentibus elegerunt. Fertur autem hac occasione Francos Widonem Regem sibi non assumpsisse: nam dum ad Metensem venturus esset vrbem, quæ potentissima in Regno Lotharij claret, præmisit Dapiferum suum, qui alimenta illi more Regio præpararet. Metensis verò Episcopus, dum cibaria ei multa secundùm Francorum consuetudinem ministraret, huiusmodi responsa à Dapifero suscepit: Si equum saltem mihi dederis, faciam vt tertiâ obsonij huius parte sit Rex Wido contentus. Quod Episcopus audiens: Non decet, inquit, talem super nos regnare Regem, qui decem drachmis vile sibi obsonium præparat. sicque factum est, vt Widonem desererent, Odonem autem eligerent.

VVido contra fœdus Berengario bellum infert.

Francorum igitur legationibus non parum Rex Wido perturbatus, nonnullis cœpit cogitationibus æstuare, tam ex Italico Regno Berengario iureiurando promisso, quàm ex Francorum; præsertim quòd penitus illud se non posse sciuerat adipisci. Inter vtramque autem æstuationem, quoniam Francorum Rex esse nequibat, frangere quod Berengario fecerat iusiurandum deliberat; collectoque

ctoque prout potuit exercitu (traxerat sanè & à Francis quamdam affinitatis lineam) Italiamque concitè ingressus, Camerinos atque Spoletinos fiducialiter vt propinquos adijt; Berengarij etiam partibus fauentes vt infidos pecuniarum gratiâ acquirit; itaque Berengario bellum parat.

Copijs denique vtraque ex parte collectis, iuxta fluuium Teruiam, qui quinque à Placentiâ milliarijs distat, ciuile bellum parant: in quo cum partibus ex vtrisque caderent multi, Berengarius fugam petijt, triumphum Wido obtinuit. *Berengarij fuga.*

Nec mora, diebus paucis interpositis, collectâ Berengarius multitudine, in Brixiæ latissimos campos Widoni bellum parat: vbi cùm maxima strages fieret, fugâ sese Berengarius liberauit. *Altera eiusdem fuga.*

Berengarius Arnulfum in auxilium pollicitationibus pellicit in VVidonem: qui cùm alteram fluuij ripam teneret, & congredi nequirent, Baioarius quidam Arnulfi eques Italos ad certamen insolentiùs prouocauit, & ab Hubaldo quodam victus occubuit; Arnulfique nothus bello decessit. Berengarius autem Arnulfum rursum promissis onerat; qui rediens multas urbes subiugauit. CAP. VII.

IAm verò Berengarius, cùm Widoni resistere copiarum paucitate nequiret, potentissimum quem prædiximus Arnulfum Regem in auxilium rogat, promittens se suosque eius potentiæ seruituros, si virtutis suæ adminiculo Widonem superaret, Regnumque sibi Italicum vendicaret. Huius planè tantæ promissionis gratiâ accitus Rex Arnulfus, filium suum Zwentebaldum, quem ex concubinâ genuerat, valido cum exercitu huius in auxilium dirigit; veneruntque pariter omni sub densitate Papiam. Wido verò ita fluuiolum qui Papiam alluit, Veruauolum nomine, tam sudibus quàm exercitu munierat, quatenus altera alteram, ipso medio discurrente, pars partem oppugnare nequiret.

Vnus & vicesimus dies transierat, cùm, sicut prædiximus, altera pars alteri nocere non posset; & Baioariorum vnus quotidie agminibus exprobrans Italorum, imbelles eos atque equitandi inscios clamitabat. Ad augmentum etiam dedecoris, eos inter prosilijt, hastamque vni ex manu excussit; sicque lætus in suorum castra repedauit. Hubaldus igitur, Bonifacij pater, qui pòst nostro tempore Camerinorum & Spoletinorum extitit Marchio, tantum gentis suæ cupiens dedecus vindicare, clypeo accepto, obuiàm mox prædicto Baioario tendit: is autem triumphi præteriti non solùm non immemor, sed eo factus audacior, ceu de victoriâ iam securus, hunc contra properat lætus; cœpitque vertibilem equum modò impetu vehementi dimittere, strictis modò habenis retrahere memo- *Baioarij insolentis prouocatio.* *Hubaldi virtus.*

memoratus verò Hubaldus rectà eum cœpit adire. Cumque in eo esset, vt mutuis se figerent vulneribus; more solito Baioarius equo versili varios flexosque per anfractus cœpit discurrere, quatenus argumentis posset Hubaldum decipere. Verùm cùm hac arte terga verteret, vt mox rediens Hubaldum ex aduerso percuteret, equus, cui Hubaldus insederat, vehementer calcaribus tunditur, & per scapulas, antequam reuerti posset Baioarius, lanceâ ad cor vsque perforatur. Hubaldus igitur freno Baioarij præripiens equum, ipsum in medio fluuioli alueo exutum homine reddidit: sicque suorum iniuriæ vltor de triumpho, ad suos redijt hilarior. Hoc sanè factum non mediocrem Baioarijs terrorem, Italicis audaciam intulit. Inito quippe Baioarij consilio, nonnullisque Zwentebaldus à Widone argenti acceptis ponderibus in propria remeauit.

Igitur Berengarius, dum vbi prospera inimico, sibi aduersa prospiceret, cum Zwentebaldo pariter Arnulfi Regis adijt potentiam, orans ac pollicens, vt si ipsum adiuuaret, se totam Italiam, vt antè promiserat, ditioni eius suppositurum. Qui tantæ promissionis gratiâ excitus, copijs collectis cominus Italiam adit. Cui Berengarius, vt promissioni suæ daret fidem credulitatis, arrhabonem clypeum portat.

Verona deditur.

Pergamum siue Bergomum capitur.

Ambrosius Bergomensis suspenditur.

Susceptus itaque à Veronensibus, ad vrbem proficiscitur Pergamum: vbi dum, firmissimâ loci munitione confisi, imò decepti, homines ei occurrere nollent, castra metatus ibidem belli fortitudine vrbem capit, incolas iugulat, trucidat; ciuitatis etiam Comitem Ambrosium nomine, cum baltheo & armillis ceterisque pretiosis indumentis suspendi ante portæ ianuam fecit. Quod factum ceteris omnibus vrbibus cunctisque Principibus terrorem non paruum attulit. Quicumque enim hoc audierat, vtraque auris eius tinniebat.

Mediolanenses & Ticinenses deduntur.

Mediolanenses igitur atque Ticinenses hac famâ perterriti, eius non ausi sunt præstolari aduentum; verùm præmissâ legatione, iussioni suæ se obtemperaturos esse promittunt. Othonem itaque, Saxonum potentissimum Ducem, huius glorioſissimi atque inuictissimi Regis Othonis, qui nunc vsque superest, & feliciter regnat, auum Mediolanum dirigit gratiâ defensionis; rectà ipse Ticinum petit.

De VVidonis à facie Arnulfi fugâ, Arnulfi metricâ ad suos concione, postquam vrbs Roma capta est; & de Formosi Papæ ab Romanis persecutione, & caussâ simultatis. Sergij Antipapæ postmodum intrusi in eum defunctum immanitas; & miraculosa Formosi sepultura. CAP. VIII.

VVidonis fuga.

DEnique Wido huius impetum ferre non valens, Camerinum Spoletumque versus fugere cœpit. Quem sine dilatione acriter

ter Rex insequitur, vrbes & castella omnia sibi resistentia debellans. Nullum siquidem castrum fuerat naturâ etiam ipsâ tam munitum, quòd virtuti huius saltem resistere moliretur. Quid autem mirum, cùm ipsa ciuitatum omnium regina, magna scilicet Roma, huius impetum ferre nequiuerit. Enimuerò dum à Romanis ingrediendi vrbem huic fiducia negaretur, conuocatos ad se milites ita conuenit:

Concio metrica Arnulfi.

Magnanimi Proceres & clari Marte secundo,
Arma quibus studium fuluo radiare metallo,
Romulidæ sueti vacuis quod condere sceptris,
Sumite nunc animos; vobis furor arma ministret.
Non Pompeius adest, non Iulius ille beatus,
Qui nostros domuit proauos mucrone feroces.
Indolis en huius summam deduxit ad Argos,
*Protulit in lucem quem sancta * Ritanica mater:*
Bis tortâ studium pingues captare siluros
Cannabe, non clypeos manibus gestare micantes.

* Britannica

His Heroës dictis animos accensi vitam auiditate contemnunt: clypeis denique cratibusque cateruatim operti, muros adire contendunt. Plurima etiam bellorum parauerant instrumenta, cùm inter agendum populo considerante contigit lepusculum clamore eius exterritum vrbem versus fugere: quem dum populus exercitusque, vt assolet, impetu vehementi sequeretur; Romani putantes se impugnari, de muro sese proijciunt. quod populus cernens, sagmatibus sellisque, quibus equis insederant, iuxta murum proiectis, per eorum acerruum muros ascendunt. Populi verò pars quædam, acceptâ mox trabe quinquaginta pedum procerâ longitudine, portam quatiunt; & Romam, quam Leonianam dicunt, in quâ beati Petri Apostolorum Principis pretiosum corpus quiescit, vi capiunt. Ceteri verò qui trans Tiberim erant, hoc timore compulsi, huius dominatui colla submittunt.

Leporis omen. Romanorum pauor.

Roma capitur.

Hoc in tempore Formosus Papa religiosissimus à Romanis vehementer afflictabatur; cuius & hortatu Rex Arnulfus Romam aduenerat: in cuius ingressu, vleiscendo Papæ iniuriam, multos Romanorum Principes obuiàm sibi properantes decollari præcepit.

Formosus Papa Arnulfum ad vltionem aduocat.

Causa autem simultatis inter Formosum Papam & Romanos hæc fuit. Formosi præcessore defuncto, Sergius quidam Romanæ Ecclesiæ Diaconus erat, quem Romanorum pars quædam Papam sibi elegerat: quædam verò pars non infima nominatum Formosum, Portuensis ciuitatis Episcopum, pro verâ religione diuinarumque Scripturarum & doctrinarum scientiâ Papam sibi fieri anhelabat. Nam dum in eo esset, vt Sergius Apostolorum Vicarius ordinari debuisset, ea quæ Formosi partibus fauebat pars, cum

Causa simultatis inter Papam & ciues. Sergius Diaconus Antipapa.

non mediocri tumultu & iniuriâ Sergium ab altari expulit,& Formosum Papam constituit. Descenditque Sergius in Tusciam, quatenus Adelberti potentissimi Marchionis auxilio iuuaretur : quod & factum est.

Sergius fit vi Papa.

Nam Formoso defuncto, atque Arnulfo in propria reuerso, is qui post mortem Formosi Papa constitutus est, expellitur, Sergiusque Papa per Adelbertum constituitur. Quo constituto, vt impius, Doctrinarumque sanctarum insçius, Formosum è sepulchro extrahi, atque in Sedem Romani Pontificatus sacerdotalibus indumentis indutum collocari præcepit. cui & ait : Cùm Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam vniuersalem Sedem vsurpasti ? His expletis, sacratis mox exutum vestimentis, digitisque tribus abscisis, in Tiberim iactari præcepit; cunctosque, quos ipse ordinauerat, gradu proprio depositos iterùm ordinauit. Quod quàm malè egerit, Pater sanctissime, in hoc animaduertere poteris; quoniam & ij qui à Iudâ, Domini nostri IESV CHRISTI proditore, ante proditionem salutem seu benedictionem Apostolicam perceperant, eâ post proditionem proprijque corporis suspen sionem minimè sunt priuati, nisi quos improba fortè defœdarant flagitia. Benedictio siquidem quæ ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur, Sacerdotem infunditur. Neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat Deus.

Sergij in Formosum immanitas.

In Sergium denuò sacrantem Sacerdotes.

Formosi sanctitas.

Quantæ autem auctoritatis quantæque religionis Papa Formosus fuerit, hinc colligere possumus; quoniam dum à piscatoribus postmodum esset inuentus, atque ad beati Petri Apostolorum Principis Ecclesiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namque à religiosissimis Romanæ vrbis viris persæpè audiui. Sed, his omissis, ad narrandi ordinem redeamus.

Miraculum.

De Firmi per Arnulfum obsidione, & per astum vxoris VVidonis, quæ potionem soporiferam Arnulfo propinandam curauerat, solutione : de causâ mali in Arnulfo, eius insolentiâ & templorum profanatione. De Arnulfi consilio in Berengarium cæcandum, eiusque deinde contemptu: de seditione & cæde Ticini, quæ nunc Papia dicitur, factâ. De Anscarij metu, & Arnulfi tetro exitu. CAP. IX.

REx Arnulfus desiderij sui compos effectus, persequi Widonem non desijt; profectusque Camerinum, castrum vocabulo & naturâ Firmum, in quo Widonis vxor erat, obsedit. Widoautem in incertis latuit locis. Præfatum igitur castrum nomine & naturâ Firmum vallo circumdatur; omnia bellorum instrumen-

Firmum, in quo VVidonis vxor, obsidetur.

ta,

ta, quibus capi posset, præparantur. Cumque Widonis vxor magnis vndique angustijs premeretur, & euadendi spes illi omnis negaretur, caussas mortis Regiæ viperinâ cœpit calliditate exquirere. Accitum namque ad se quemdam Arnulfi Regis familiarissimum, magnis eum muneribus rogat, vt se adiuuet. Qui cùm se non aliter posse testaretur, nisi ciuitatem Domini sui traderet ditioni: illa etiam atque etiam magna auri pondera non solùm pollicens, verùm inpræsentiarum tribuens, orat, vt quodam poculo ab eâ sibi collato dominum suum Regem potaret; quod non periculum mortis daret, sed mentis feritatem mulceret. Quæ etiam suis, vt præberet fidem dictis, ante illius præsentiam hoc vnum suorum potat seruorum: qui vnius horæ spatio conspectu huius astans, sanus abscessit. Verùm veridicam Maronis illius sententiam in medium proferamus: *Vxoris VVidonis astus.*

—— *Quid non mortalia pectora cogis* Æneid. 3.
Auri sacra fames? ——

Sumptum namque letale poculum festinus Regi propinat: quo accepto, tanta hunc confestim somni virtus inuasit, vt totius exercitus strepitu triduo excitatus euigilare nequiret. Fertur autem, quoniam dum familiares hunc modò strepitu modò tactu inquietarent, apertis oculis nil sentire, nil loqui potuisse perfectè. Positus tamen in mentis excessu, mugitum reddere, non verba edere videbatur. Huius autem rei actio repedare omnes compulit, non pugnare. *Potio sopo-rifera.*

Credo autem Arnulfum Regem iustâ seueri Iudicis censurâ huiusmodi pestem incurrisse. Secundæ enim res dum imperium huius vbique magnificarent, virtuti suæ cuncta tribuit, non debitum omnipotenti Deo honorem reddidit. Sacerdotes Dei vincti trahebantur, sacræ virgines vi opprimebantur, coniugatæ violabantur. Neque enim Ecclesiæ confugientibus poterant esse asylum: in his namque symbola faciebant, gestus turpes, cantus ludicros, & debacchationes; sed & mulieres eodem publicè prostituebantur. *Arnulfi insolentia.*

Denique redeuntem Arnulfum Regem cum magnâ multitudine, paulatim Rex Wido persequitur. Cumque Arnulfus Bardonis montem conscenderet, ibi suorum consilio definiuit, quatenus Berengarium lumine priuaret, sicque securus Italiam obtineret. Cognatorum verò Berengarij vnus, qui non paruâ Arnulfo Regi familiaritatis gratiâ inhærebat, huius consilium vt agnouit, absque morâ Berengario patefecit: qui mox vt sensit, lucernâ, quam ante Arnulfi Regis præsentiam tenebat, alij traditâ, fugit; atque Veronam percitus venit. *Consilium de excecando Berengario.*

Omnes extunc Italienses Arnulfum floccipendere, nihili habere: vnde cùm Ticinum veniret, non modica orta est in ciuitate seditio; *Arnulfi contemptus.*

Seditio & cades Ticini facta.

ditio; tantaque istic strages exercitus facta est, vt cryptæ ciuitatis, quas alio nomine cloacas dicunt, implerentur horum cadaueribus. Quod Arnulfus cernens, quoniam per Veronam non potuit, per Hannibalis viam, quam Bardum dicunt, & montem Iouis, repedare disposuit. Cumque Eporegiam peruenisset, Anscarius Marchio istic aderat; cuius exhortatu ciuitas rebellabat. Verùm hic Arnulfus iureiurando promiserat, numquam se à loco eodem discessurum, quàm præsentiæ suæ repræsentarent Anscarium. Is autem vt erat homo formidolosus valdè, ei omnino similis qui à Marone canitur,

Bardus & mons Iouis.

Anscarij metus.

Largus opum, linguâ melior, sed frigida bello
Dextera, ——

de castello exijt, & iuxta murum ciuitatis in cauernis petrarum latuit. Hoc eò fecit, quatenus licitè possent Regi Arnulfo iureiurando satisfacere, Anscarium in vrbe non esse. Itaque iusiurandum istud accepit Rex, atque iter quod cœperat peragens abijt.

Arnulfi exitus diras.

Profectusque, in propriâ turpissimâ valitudine expirauit: minutis quippe vermibus, quos pedunculos aiunt, vehementer afflictus spiritum reddidit. Fertur autem, quòd præfati vermes adeò scaturirent, vt nullis Medicorum curis minui possent. Vtrùm verò, pro tam immenso scelere, Hungarorum scilicet emissione, secundùm Prophetam, duplici sit contritione attritus; an vt ex præsenti supplicio consequeretur veniam in futuro, solius Dei scientiæ dimittamus. quod & Apostolus dicit: Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

De VVidonis obitu, Berengarij in Regnum receptione, sed mox Lanthberti filij VVidonis coronatione, populi in eum fauore & Principum odio. Nam Maginfredus Mediolanensis Comes in eum grassabatur; sed victus, capite punitus est: & Adelbertus Dives in eum mouit. CAP. X.

VVido ad Tarum moritur.

IVstus autem Deus vxori Widonis, quæ huic parauerat mortem, parat viduitatis dolorem. Sicut enim præfati sumus, dum redeuntem Arnulfum Rex Wido è vestigio sequeretur, iuxta fluuium Tarum defunctus est: cuius obitum Berengarius vt audiuit, venit festinus Papiam, Regnumque potenter obtinuit. Fideles verò fautoresque Widonis, veriti ne ab eis illatam Berengarius vlciscereturiniuriam; & quia semper Italienses geminis vti Dominis volunt, quatenus alterum alterius terrore coërceant; Widonis Regis defuncti filium, nomine Lanthbertum, elegantem iuuenem, adhuc ephebum minusque bellicosum Regem constituunt. Cœpit denique

Berengarius regnat.

Itali duobus gaudent Dominis.

Lanthbertus fit Rex.

que hunc populus adire, Berengarium deserere. Cumque Berengarius Lanthberto cum exercitu magno Papiam tendenti copiarum paucitate occurrere non auderet, Veronam petijt; istucque securus degit.

Non post multum verò temporis Lanthbertus Rex, cùm esset vir seuerus, Principibus grauis est visus: vnde & Legatos Veronam dirigunt, & Regem Berengarium ad se venire, Lanthbertum verò expellere petunt. *Odium in Lanthbertum.*

Maginfredus præterea, Mediolanensis vrbis Comes, quinquennio huic rebellis extiterat; qui non solùm vrbem in quâ rebellis erat, Mediolanum scilicet, defenderat, verùm & vicina circumquaque Lanthberto loca seruientia depopulabatur. Quod factum Rex non passus abire inultum, Psalmographicum illud persæpè ruminans: Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Nam post paululum capitis hunc iusserat damnari sententiâ. quæ res terrorem cunctis Italiensibus non minimum incussit. *Maginfredi Comitis in Lanthbertum grassatio.* *Supplicium.*

Denique hoc eodem tempore Adelbertus, illustris Tuscorum Marchio, atque Hildebrandus, præpotens Comes, huic nisi sunt rebellare. Tantæ quippe Adelbertus erat potentiæ, vt inter omnes Italiæ Principes solus ipse cognomento diceretur Diues. Huic erat vxor nomine Berta, Hugonis pòst nostro tempore Regis mater: cuius instinctu tam nefaria cœpit ipse facinora; nam collecto exercitu, cum Hildebrando Comite constanter Papiam tendere festinat. *Adelbertus Diues bellum in Lanthbertum mouet.*

De Lanthberti strenuâ victoriâ in Hildebrandum, quem fugauit, & Adelbertum, quem cepit, & cauillo illusit, post multorum stragem. CAP. XI.

LAnthbertus interea Rex harum rerum insçius, in Marinco iam aliquantis diebus venationi vacabat: cumque Adelbertus Marchio & Hildebrandus Comes cum diuerso & inualido Tuscorum exercitu Bardonis montem transirent, Lanthberto Regi medio in nemore venanti, vt sese res habuerat, nuntiatur. Is verò sicut erat animi constans, viribusque potens, suos non passus est milites præstolari; sed collectis quos secum habebat centum ferè militibus, cursu præpeti eis occurrere festinat. Iam iam Placentiam venerat, cùm iuxta fluuium Sesterrionem ad Burgum, in quo sanctissimi & pretiosi martyris Domnini corpus positum veneratur, castra metasse nuntiantur. Ignorantes igitur quid superuentura nox pareret, temulenti, post nonnulla inutilia τεχνοδιδάγματα, id est cantilenas, somno sese dedere, stertere, nauseam alij sumptus intemperantiâ facere. Rex igitur animi ferox, tum ingenio callens, in ipso eos noctis conticinio opprimit, dormientes ferit, oscitan- *Strages noctu facta.*

tes iugulat. Ventum est denique ad illos qui ductores huius exercitus erant. Cumque eis non ex multitudine alius, sed Rex ipse præclari huius facinoris nuntius esset, non solùm pugnandi, sed & fugiendi terror ipse abstulit facultatem. Verùm Hildebrandus fugâ elapsus, Adelbertum intra animalium præsepe latitantem dereliquit: qui dum repertus, atque ante Regis præsentiam ductus esset, Rex eum illicò ita conuenit: Sibyllino spiritu vxorem tuam Bertam prophetasse credimus; quæ te aut scientiâ suâ Regem aut asinum facturam se promisit: verùm quia Regem noluit, aut, vt magis credendum est, non potuit, asinum ne mentiretur effecit, dum te etiam cum Arcadiæ pecuaribus ad præsepe declinare coëgit. Præter eum autem, & alij cum ipso nonnulli capiuntur: vinciuntur, Papiam ducuntur, custodiæ mancipantur.

Hildebrandus fugit.

Adelbertus capitur.

Lanthberti canillum.

De mortis Lanthberti duplici opinione: quarum veriorem putat, quòd ab Hugone Mediolanensi cæsus sit; quod conqueritur. CAP. XII.

HIs ita gestis, Rex Lanthbertus iterùm præfato in loco Marinco venationibus occupatur; quo ab omnium Principum decreto, quid super captis agendum esset, deliberatur. Sed ô vtinam venatio hæc feras caperet, non Reges. Aiunt sanè hunc Regem, dum, sicut moris est, apros effreni consectaretur equo, cecidisse, collumque fregisse. Verùm assertioni huic fidem præbere absurdum esse duco: est enim alia mortis huius, quæ mihi verisimilior videtur, atque ab omnibus populis narratur, assertio. Maginfredus, Mediolanensis vrbis Comes, cuius superiùs paulò fecimus mentionem, dum pro scelere in Rempub. atque in Regem commisso capitis iudicio damnaretur, vnicum possessionis vicarium Hugonem filium dereliquit: quem dum Lanthbertus Rex tum formâ egregiâ tum animi audaciâ nonnullos superare videret, non paruum pro patris morte dolorem collatis visus est beneficijs mulcere quamplurimis; vnde & eum præ ceteris familiaritatis dilexerat priuilegio. Factum est autem, dum Lanthbertus Rex nominato in luco Marinco venaretur (est enim ibidem miræ magnitudinis & amœnitatis lucus adeò venationibus aptus) huc illucque cunctis, vt moris est, discurrentibus, hoc cum vno scilicet Hugone ipsum solummodò inibi remansisse. Cumque Rex aprum in transitu præstolaretur, diuque multum remorante longâ expectatione lassaretur, paululùm sese quieti dedit, vigiliæ custodiam huic infido quasi fido committens. Absentibus igitur cunctis, Hugonis mens custodis, imò proditoris atque carnificis, collatorum beneficiorum immemor, plurimùm patris mortem animo cœpit reuoluere: non considerauit genitorem suum iustam incurrisse necem;

Lanthberti mors variè prodita.

Hugo Mediolanẽsis.

Hugo Lanthbertum necat.

iusiu-

iuſiurandum quod fecerat Regi violare non metuit; vicarium ſe Iudæ, Domini noſtri IESV CHRISTI proditoris, appellari non timuit: verùm conamine toto virium, ligno non modico dormienti collum fregit. Gladio quippe ferire timuit; ne peccati huius auctorem res cum manifeſta probaret. Eò namque mens peruerſa ita egit, vt non gladij cicatrix, ſed ligni manifeſta colliſio, hæc reperientibus fidem daret equo cecidiſſe, colliſque fractione hominem exiuiſſe. Latuitque res per annos quàm plurimos: ſed dum proceſſu temporis Berengarius Rex nullo ſibi reſiſtente Regnum viriliter obtineret, ipſe reatus proprij ſicut fuerat auctor, exſtitit & proditor; impleuitque illud quod Propheta canit: Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ; & iniqua gerens benedicitur. Sed aliter feciſſe minimè potuit, propter hæc ipſius Veritatis verba dicentis: Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non in publicum veniat.

Berengarius rurſus regnat.

His itaque geſtis, cùm Berengarius ampliori ac priſtinâ dignitate Regiâ honoraretur, Adelbertus Marchio & ceteri ad propria deſtinantur.

Lantbberti deploratio.

Iuuat autem, Pater chariſſime, tanti huius obitum Regis & deflendo ſcribere, & ſcribendo deflere. Inerat namque illi honeſta morum probitas, ſancta & formidoloſa ſeueritas; & quem iuuentus ornauerat in corpore ſplendida, mentis canities decorabat ſancta. Planè plus ille Reipublicæ quàm Reſpublica decoris ei contulerat. Quòd ſi non cita mors hunc raperet, is eſſet qui, poſt Romanorum potentiam, totum ſibi orbem viriliter ſubiugaret.

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER SECVNDVS.

De Ludouico Arnulfi filio: cuius tempore Hungari Baioariam inuadentes, eam immaniſſimè vaſtauerunt. In quos Ludouicus bellum parat iuxta Lemanum lacum. CAPVT I.

POSTQVAM vitalis calor Arnulfi Regis membra deſerens, corpus reddidit exanime, eius filius Ludouicus Rex cunctis à populis ordinatur. Tanti denique caſus viri vicinos Hungaros, ſicut nec in toto orbe degentes, latere non potuit. Siquidem leti huius fama fuit ipſis omni feſtiuitate iucundior, gratiis omnibus præſtantior. Quid igitur?

Hungarorum immanitas.

Primo mortis huius, natiſque eius ordinationis anno, permagno collecto exercitu, Marauanorum gentem, quam virtutis eorum adminiculo Rex Arnulfus ſubdiderat, ſibi vendicant, Baioariorum etiam fines occupant, caſtra diruunt, Eccleſias conſumunt, populos iugulant; & vt magis magiſque timeantur, interfectorum ſeſe ſanguine potant.

Ludouicus itaque Rex gentis ſuæ depopulationem illorumque intelligens crudelitatem, ſuorum omnium animos hac formidine inflammat; vt ſi bello eodem quemquam, quod tum acturus eſſet, deeſſe contingeret, laqueo proculdubio vitam finiret. Innumerabilis denique illa gentis peſſimæ collectio copiis huius obuiàm properare feſtinat. Nec videas ſitientem animam ardentiùs hauſtum laticis gelidi quàm prælij diem gentem hanc crudelem appetere: neque enim haud aliud quàm dimicaſſe iuuat. Vt autem ex

libro,

libro, qui de Origine Hungarorum inſcribitur, didici, horum matres mox pueris editis ferro acutiſſimo faciem ſecant; ſcilicet, vt, antequam lactis nutrimenta percipiant, vulnerum tolerantiam ſubire cogantur: dant huic aſſertioni fidem vulnera, quæ pro deficientium dolore propinquorum viuorum corporibus infliguntur: ſanguinem neque prout ἄθεοι καὶ ἀσεβεῖς αὐτὴν τῆς ἀνάγκης, id eſt, ſine Deo, ſine pietate pro inuitis fundunt. Iamiam Rex Ludouicus collectâ multitudine Auguſtam venerat, quæ eſt in Sueuorum, Baioariorum ſiue Orientalium Francorum confinio ciuitas, cùm inſperata magis, non autem optata gentis huius nuntiatur vicinitas. Sequenti igitur die Lemani ſecus fluminis campos, Martio operi capacitate ſuâ aptos, vtræque acies conuenere.

Hungari poſitis inſidiis Ludouici copias vincunt, & delent; votíque compotes, Francorum, Saxonum Sueuorumque terras depræ dantur.

CAPVT II.

PRiùs itaque ac Titani croceum linqueret aurora cubile, Hungarorum gens necis ſitiens, belli auida, hos videlicet Chriſtianos adhuc opprimit oſcitantes: nonnullos namque ſpicula, priuſquam clamores, euigilarunt; citiùs enim ab eis ſpiritus receſſit atque ſomnus. Grauis itaque hinc inde oritur pugna. Verſi terga ſeu in fugam Hungari, directis acriter belis, id eſt telis, plurimos ſternunt;

Nubibus omnipotens Heloim cùm condere Phœbi
Lumina chryſocomi venerandus cœperit atris,
Vertice cumque polum ſummo clamore remugit.

Alios verò cubilibus confoſſos neque ſtrepitus neque vulnera excitarunt.

Fulgura crebra volant ſolio demiſſa Tonantis
Ignea: mox trepidant qui nigrum in candida vertunt;
Conſcia tunc metuunt ſcelerum ſulcare ſuorum
Pectora, iudicio pariter ruitura ſuperno.
Haud ſecùs è vacuis volitant concuſſa pharetris
Spicula, ſcinduntur validæ ſcolaces galeæque.
Concutit ipſa ruens ſegetes cùm grando ſuperba,
Fit ſonitus clangorque ſimul per tecta ſonorus;
Sic galeæ ſtrictis reboant tunc enſibus ictæ,
Corpora ſicque cadunt mutuis confoſſa ſagittis.

Iam deſcendens ſeptimam Phœbus occupauerat horam, & ſerenus adhuc Ludouici partibus Mars fauebat, cùm Turci, ſicut non incallidi, poſitis ex aduerſo inſidiis fugam ſimulant: quos dum Regis populus doli ignarus impetu validiſſimo inſequeretur, om-

ni ex parte prodeunt insidiæ ; quasi victi ipsi victores interimunt. Rex ipse è victore se victum esse miratur ; sæque illi non opinatus grauior casus. Videres equidem saltus, agros passim cadaueribus stratos, riuos & flumina sanguine permixta rubere : tunc hinnitus equorum clangorque tubarum fugientes etiam atque etiam terrere, persequentes magis magisque hortari.

Hungari præterea compotes voti sui effecti, Christianorum hac tam immensâ nece propriæ non satisfecere nequitiæ; sed vt rabiem perfidiæ satiarent, Baioariorum, Sueuorum, Francorum omnia deflagrando Regna percurrerunt. Nec quisquam erat qui horum præsentiam, nisi labore non paruo naturáve munitissimis præstolaretur in locis : factusque est per nonnullos populus hic tributarius annos.

De Adelberti Comitis rebellione, & capitali sententiâ in eum circumuentum Hattonis Archiepiscopi insidiis latâ. CAP. III.

HVius tempore Adelbertus quidam non fortunæ mediocris, sed ex Primatibus magnus ille Heros simultatem non modicam in castello Bauerburg contra Rempublicam exercebat. Sæpè Rex Ludouicus congregatis omnibus super eum irruerat. Cui nominatus Heros non iuxta castellum, vt à plerisque assolet, sed procul à munitione præparat bellum. Regis itaque milites, priusquam re ipsâ huius audaciam mirarentur, Regem præeuntes, pugnæ præludio hunc extra castrum illicere atque interficere cogitabant: Adelbertus præludij huiusmodi non solùm gnarus, verùm etiam debriatus, his obuiàm tam longè à castro processerat, vt non hunc milites eousque ex aduersariis esse cognoscerent, quoad in eorum ceruices istius mucro cædis impatiens desæuiret. Sed cùm septennio fermè Adelbertus Heros rebellionem huiusmodi exerceret, sciens Ludouicus istius audaciæ fortitudinem haudquaquam se nisi tergiuersatione quadam posse deuincere, Hattonem Maguntinæ Sedis Archiepiscopum, quid sibi super hac re faciendum esset, consuluit. qui, vt erat versutiæ plenus, Desine, ait, ego te securum meis sollicitudinibus reddam : ego vt ad te veniat prouidebo ; tu ne redeat curato. Hatto itaque animi confidentiâ, quâ nonnullas res ex infortunio secundas effecerat, animatus, Bauerburg quasi Adelberto compassurus adiit. Cui & ait : Si non & aliam vitam præter instantem putares; tamen iniustè faceres, quòd Domino tuo rebellis existeres, præsertim cùm & quod agis, facias gratis : eo enim quo ferocitatem animi vinceres, quantum ab omnibus, & præcipuè à Rege diligaris, non intelligis. Consulenti itaque mihi fidem admitte ; iusiurandum accipe, quo sine animi vacillatione

Versutia Pontificis Maguntini.

ne

ne de castello exire valeas, & redire. Si Sacerdotij mei promissionibus minimè credis, iuramento saltem ne diffidas: quoniam vt te saluum & incolumem de castello eduxero, ita & reducere procurabo. Adelbertus igitur huius melle dulcioribus elogiis delibutus, imò deceptus, iusiurandum ab Hattone accepit; eumque vt secum pranderet, protinus inuitauit. Hatto verò tergiuersationis, quam exercere post paululum cupierat, non immemor, eodem se haudquaquam pransurum omnimodis interdixit. Nec mora, Hatto de Castello egreditur; cuius Adelbertus dexteram tenens mox eum insequitur. Quem cùm extra castellum conspiceret; Pœnitet, inquit, me Heros egregie, quia secundùm tuum consultum, præsertim cùm longum iter immineat, corpus edulio aliquo non refecerim. Ignorans denique Adelbertus quantum incommodi quantúmve infortunij hæc scientia habebat; Reuertamur, ait, Domine mi; &, ne ieiunij maceratione tabescas, cibo saltem paululùm te recreato. Conniuens itaque eius petitionibus Hatto, per quam eum eduxerat viam repedauit, & reduxit dexteram tenens. Haud mora, cibus sumitur, atque ab eisdem die eâdem vsque ad Regem properatur. Clamor in castris oritur, fit tumultus non modicus; quoniam quidem Adelbertus Regi aduenisse nuntiatur. Rex præterea huius ob aduentum non parum exhilaratus, Proceres ad se venire, atque in iudicio residere præcepit. quibus & ait: Iam ferè septennio Adelbertus quantas strages dederit, quas nobis turbationes egerit, quot rapinarum & incendiorum infortunia nobis intulerit, re ipsâ potiùs quàm famâ deferente percepimus; vnde & sententiam vestram, pro hoc tanto scelere quid recompensationis inpræsentiarum accipiat, exspectamus. Qui omnium decreto, secundùm priscorum instituta Regum, Maiestatis reus adiudicatus, capite truncatur. Verùm dum vinctus traheretur ad mortem, Hattonem intuitus; Periurij, inquit, reus eris, si me necem incurrere finis. cui Hatto; Sanum te, inquit, è castro educturum, ita & reducturum promisi: quod me tunc implesse intellexi, cùm te è castello eductum, saluum & incolumem mox in castellum reduxi. Tunc se istuc aduenisse dolens, & Hattonis dolum tardè intellexisse suspirans, tam inuitus spiculatorem sequitur, quàm libenter viueret, si liceret.

Adelbertus capite plectitur.

De Hungaris collecto innumerabili exercitu Italiam petentibus; & exploratoribus eorum quale consilium dederint: & quare territi ab Italiæ ingressu sunt reuersi, sed mox reparatis viribus Italis occurrerint.

CAPVT IV.

PAucis verò interpositis annis, cùm nullus esset qui in Orientali ac Australi plagâ Hungaris resisteret (nam Bulgarorum

gentem atque Græcorum tributariam fecerant) ne quid inexpertum his eſſet, quæ ſub Meridiano atque ſub Orientali degerent climate nationes viſere ſatagunt: immenſo itaque innumerabiliq́ue collecto exercitu, miſeram petunt Italiam; cumq́ue iuxta fluuium * Brentam defixis tentoriolis, imò centonibus, triduo exploratoribus directis, qui terræ ſitum gentiſq́ue multitudinem ſeu raritatem conſiderarent, repedantibus nuntiis, huiuſmodi reſponſa ſuſcipiunt:

* Brennam

Planities hæc nonnullis plena colonis, vno, vt cernitis, ex latere montibus aſperrimis atque fertilibus, altero mari cingitur Adriatico; oppida verò tum nonnulla, tum munitiſſima: gentis quamquam ignoretur imbecillitas aut fortitudo, immenſa tamen conſpicitur multitudo. Neque enim hanc tam paucis copiis inuadere hortamur: verùm cum nonnullæ ſint res quæ nos pugnare compellant, triumphus ſcilicet aſſuetus, animi fortitudo, pugnandi ſcientia, opes præſertim, quarum deſiderio fatigamur, quæ hîc tot inſunt, quot toto in orbe nec vidimus, nec videre ſperauimus; nobis tamen conſultis (neque enim longum arduúmve remeandi iter eſt, quod decem poteſt & eò minùs diebus perfici) reuertamur, quatenus vere omnibus gentis noſtræ collectis fortiſſimè redeamus; ſitq́ue his tum in fortitudine tum noſtrâ in multitudine terror.

Nec mora, his auditis ad propria reuertuntur; totamq́ue hiemis aſperitatem in fabricandis armis, in acuendis ſpiculis, in docendis iuuenibus belli notitiam ducunt.

Sol necdum Piſcis ſignum deſerens, Arietis occupabat, cùm, immenſo atque innumerabili exercitu collecto, Italiam petunt, Aquileiam & Veronam pertranſeunt, munitiſſimas ciuitates, & Ticinum, quæ nunc alio excellentiori vocabulo Papia vocatur, nullis reſiſtentibus veniunt. Rex igitur Berengarius tam præclarum nouumq́ue facinus ſatis mirari non potuit: antehac enim neque nomen gentis huius audierat. Italorum igitur, Tuſcorum, Volſcorum, Camerinorum, Spoletinorum quoſdam libris, alios nuntiis directis, omnes tamen in vnum venire præcepit, factuſq́ue eſt exercitus triplo Hungarorum validior.

Cur Rex Berengarius contra Hungaros non ierit; & cur Hungari Italos fugerint, & quomodo fugientes pacem petierint: & de præludio prælij, in quo priùs vicerunt Hungari, pòſt fugerunt. Et quomodo propter defatigatos equos, ad Brennam fluuium à Chriſtianis deprehenſi, pacem ab eis petierunt, quam non obtinuerunt. CAP. V.

CVmq́ue ſibi Berengarius tot adeſſe copias cerneret, ſuperbiæ ſpiritu inflatus, magiſq́ue triumphum de hoſtibus multitudini

dini ſuæ quàm Deo tribuens, ſolus cum paucis quodam in oppidulo degens, voluptati operam dabat. Quid igitur? tantam mox vt Hungari contemplati multitudinem, animo conſternati, quid facerent, deliberare non poterant, præliari penitus formidabant, fugere omnino nequibant; verùm inter vtramque hanc æſtuationem fugere magis quàm præliari iuuat: perſequentibus Chriſtianis, Adduam fluuium natando, ita vt nimiâ feſtinatione plurimi ſubmergerentur, tranſeunt.

Hungari denique, conſilio non malo accepto, per internuntios Chriſtianos rogant, quatenus prædâ omni cum lucro redditâ ipſi incolumes remeare poſſent. Quam petitionem Chriſtiani funditus abdicantes, his (proh dolor!) inſultabant: potiuſque vincula quibus Hungari vincirentur, quàm arma quibus necarentur, exquirunt. Cumque pagani Chriſtianorum animos hoc pacto mulcere nequirent, vetus rati conſilium melius, cœptâ ſeſe liberare fugâ ſatagunt; ſicque fugiendo in Veronenſes campos perueniunt.

Chriſtianorum primi horum iam nouiſſimos inſequuntur; fitque eodem pugnæ præludium, in quo victoriam habuere pagani: validiore verò propinquante exercitu, fugæ non immemores, cœptum iter percurrunt.

Veneruntque Chriſticolæ cum idololatris iuxta fluuium Brennam: equi enim nimiùm defatigati fugiendi copiam negabant Hungaris. Simul igitur vtræque acies conuenere, memorati tantummodò fluuij alueo ſeparatæ. Hungari deniq; nimio terrore coacti, omnem ſupellectilem, captiuos, arma omnia, equos, ſingulis tamen quibuſcum remeare poſſent retentis, dare promittunt: hoc præterea in honorem ſuæ petitionis adiungunt, vt ſi vitâ tantùm comite datis omnibus illos remeare permitterent, ſe numquam Italiam ampliùs ingreſſuros, filiis ſuis obſidibus datis. Verùm, heu! Chriſtiani ſuperbiæ tumore decepti, minis paganos ceu iam victos inſequuntur; eiſque continuò huiuſmodi apologiam remittunt: Si contraditum nobis, præſertim à contraditis iamque canibus mortuis, munus reciperemus, fœduſque aliquod iniremus, inſanos capite non ſanus iuret Oreſtes.

De conſilio Hungarorum ex deſperatione inito, & victoriâ eorum in Chriſtianos per inſidias circumuentos: quam victoriam docet ob Chriſtianorum peccata, non illorum merita, adeptos. CAP. VI.

HAc igitur legatione Hungari deſperantes, collectis in vnum fortiſſimis, tali ſeſe mutuò ſermone ſolantur: Si hac quæ inpræſentiarum cernitur, luce perditâ, nihil eſt quod deterius prouenire poſſit hominibus; & quia locus pretij nullus, fugiendi ſpes

omnis ablata, colla ſubmittere mori eſt, quid verendum eſt nobis tela inter ipſa ruere, morte mortem inferre? Numquid non fortunæ & non imbecillitati caſus deputandus noſter? Viriliter enim pugnando occumbere, non eſt mori, ſed viuere. Hanc famam tantam, hanc κληρονομίαν, id eſt hereditatem, vt à patribus noſtris accepimus, etiam relinquamus heredibus. Nobis debemus, nobis ſaltem credere expertis, qui copiarum paucitate nonnumquam plurimos ſtrauimus. Inualidæ plebis ſanè congregatio plurima ad cædem tantùm eſt expoſita. Sed & fugientem ſæpiſſimè Mars perimit, dimicantem fortiter protegit. Hi enim qui nobis ſupplicantibus non miſerentur, ignorant, neque mente percipiunt; quia vincere quidem bonum eſt, ſuperuincere nimis inuidioſum.

Hac itaque exhortatione vtcumque animos recreati, tres in partes inſidias diſponunt, rectà ipſi fluuium tranſeundo hoſtes in medios ruunt. Chriſtianorum enim plurimi longâ propter internuntios exſpectatione defatigati, per caſtra vt cibo recrearentur deſcenderant; quos tantâ Hungari celeritate confoderunt, vt in gulâ cibum transfigerent, aliis quibuſdam fugam equis negarent ablatis; eoque illos leuiùs perimebant, quòd ſine equis eos eſſe conſpexerant. Ad augmentum ſanè perditionis Chriſtianorum, non parua inter eos erat diſcordia. Nonnulli Hungaris non ſolùm pugnam non inferebant, ſed vt proximi caderent anhelabant; atque hoc ipſi peruerſi peruersè fecerant, quatenus dum proximi caderent, ſoli ipſi liberiùs quaſi regnarent. Qui dum proximorum neceſſitatibus ſubuenire negligunt, eorumque necem diligunt, ipſi propriam incurrunt. Fugiunt itaque Chriſtiani, ſæuiuntque pagani: & qui priùs placare muneribus nequibant, ſupplicantibus poſtmodum parcere neſciebant. Interfectis denique fugatiſque Chriſtianis, omnia Hungari Regni loca ſæuiendo percurrunt. Neque erat qui eorum præſentiam niſi munitiſſimis fortè præſtolaretur in locis. Illorum ſanè adeò prævaluerat virtus, quatenus eorum pars quædam Baioariam, Sueuiam, Franciam, Saxoniam, quædam verò depopularetur Italiam.

Neque tamen hoc eorum meruerat virtus; ſed verus Domini ſermo, terrâ cæloque durabilior, mutari non poterat; quemadmodum per Ieremiam Prophetam omnibus nationibus in perſonâ domus Iſraël comminatur, dicens: Ecce ego adducam ſuper vos gentem de longinquo, gentem robuſtam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguam; nec intelliges quid loquatur. Pharetra eius quaſi ſepulchrum patens; vniuerſi fortes; & comedet ſegetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos & filias tuas: comedet gregem tuum & armenta tua: comedet vineam tuam & ficum tuam: & vrbes munitiſſimas, in quibus tu habes fiduciam,

gladio

gladio conteret. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus DEVS, non faciam vos in consummationem.

De Ludouici obitu & Conradi coronatione: & qui Principes sub eo fuerint; inter quos Henricus Dux Saxoniæ: qui Regi rebellantes, ab eo victi sunt, fugiente Arnoldo Baioario in Hungariam. Et quomodo Conradus moriturus, Principes omnes de pace inter se, & vt Henricum Saxonem Regem constituant, exhortatur, transmissis ad eum regalibus ornamentis. De Arnoldi Baioarij ex Hungariâ reditu, & bellico in Henricum apparatu; sed suorum exhortatu Henrico deditus, eidem militat. CAP. VII.

HAc autem tempestate Ludouicus Rex moritur: Conradus ergo Francorum ex genere oriundus, vir strenuus, bellorumque exercitio doctus, Rex cunctis à populis ordinatur. Sub quo potentissimi Principes, Arnoldus in Baioariâ, Burcardus in Sueuiâ, Euerhardus Comes potentissimus in Franciâ, Gisilbertus Dux in Lotharingiâ erant: quos inter Henricus, Saxonum & Thuringorum Dux præpotens, clarebat. *Conradus Rex.*

Secundo itaque Regni huius susceptionis anno memorati Principes huic, præsertim Henricus, rebelles extiterant. Quos Conradus Rex tam sapientiæ vigore quàm fortitudinis robore superauit, suamque ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio eius terrore coactus, cum vxore & filijs ad Hungaros fugit; fuitque ibidem, quoad vitalis aura Conradi Regis rexerat artus.

Septimo denique Regni sui anno, vocationis suæ ad Dominum tempus agnouit. Cumque memoratos Principes se adire fecisset, solummodò Henrico non præsente, ita conuenit: Ex corruptione ad incorruptionem, ex mortalitate ad immortalitatem vocationis meæ tempus agnosco, &, vt cernitis, præstò est; proinde pacem concordiamque vos sectari etiam atque etiam rogo. Me hominem exuente, nulla vos regnandi cupiditas titillet, nulla præsidendi ambitio inflammet. Henricum, Saxonum & Thuringiorum Ducem prudentissimum, Regem eligite, Dominum constituite. Is enim est & scientiâ pollens, & iustæ seueritatis censurâ abundans. His itaque prolatis, propriam coronam non auro, quo cuiuscumque ordinis pænè Principes pollent, verùm gemmis pretiosissimis non solùm inquam ornatam, sed grauatam, sceptrum & cuncta quæ regalia sunt indumenta, in medium venire præcepit, ac, prout valuit, huiusmodi verba effudit: Heredem Regiæque dignitatis Vicarium regalibus meis ornamentis Henricum constituo; cui vt obediatis, non solùm consulo, sed & oro. Quam iussionem mox sequitur interitus, & interitum est obedientia prosecuta. Ipso namque

Henricus Saxo fit Imperator.

que mortem obeunte, memorati Principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico Duci contulerunt; atque vt Rex Conradus dixerat, cuncta per ordinem narrauerunt. Qui Regiæ dignitatis culmen & priùs humiliter declinauit, ac paulò pòst non ambitiosè susceptit. Verùm nisi pallida mors, quæ pauperum tabernas Regumque turres æquo pulsat pede, Conradum Regem citissimè raperet, is esset, cuius nomen multis mundi nationibus imperaret.

Arnoldi reditus.

Hoc eodem tempore Arnoldus cum vxore & filiis ab Hungariâ rediens, honorificè à Baioariis atque ab Orientalibus suscipitur Francis: neque enim solùm suscipitur, sed vt Rex fiat, ab eis vehementer exposcitur. Rex Henricus, cùm obtemperare suis omnes iussionibus, Arnoldumque solum resistere cerneret, perualido collecto exercitu in Baioariam tendit. Quod Arnoldus vt audiuit, eius non passus est in Baioariâ præstolari aduentum; verùm collectis quibus valuit copiis, huic obuiàm properat. Cupierat sanè & ipse Rex fieri. Cumque in eo essent, vt bellum pariter inire deberent, sicut vir sapiens, & Deum timens, Rex Henricus, cogitans ex vtrâque parte irrecuperabile posse damnum accidere, Arnoldo, quatenus cum solo solus loquatur, denuntiat. Putans igitur Arnoldus, quod singulari se acciret certamine, ad condictum solus horâ statutâ peruenit. Quem sibi obuiàm properantem Rex Henricus tali est sermone aggressus:

Insanâ Domini iussis quid mente resistis?
Quòd populus Regem me cupit, esse scias
Imperio Christi, quo constat machina mundi:
Tartarus hunc metuit, hunc Phlegethon timuit.
Conterit hic nitidos Reges dudumque tremendos,
Sublimesque volens erigit hic miseros,
Quò meritas laudes Domino per sæcula soluant.
Tùne superbe, reus, perfide, dure, ferox,
Inuidiæ stimulis sæuaque cupidine tactus
Corpora Christicolùm perdere valdè sitis?
Si Regem populus cuperet præponere temet,
Protinus is fierem quem magis is cuperet.

Hoc igitur quadrifario dicendi genere, copioso scilicet, breui, sicco & florido, Rex Henricus, vt erat animo prudens, Arnoldi animum mulcens, ad suos redijt.

Arnoldus verò cùm suis omnia retulisset, huiusmodi ab eis audiuit ὑπόκρισιν, id est responsionem: Sapiens prompsit illius sapientiæ veræ sententiam, quæ ait: Per me Reges regnant, Principes imperant, & prudentes iustitiam decernunt. Qui huic resistit, illum Dei ordinationi resistere, quis ambigit? Neque enim in huius electione totius populi posset animus esse vnus, si à Trinitate summâ, quæ

Deus

Deus vnus est, ante mundi constitutionem non esset electus. Si bonus fuerit, diligendus erit, Deusque in eo laudandus; si verò malus, æquanimiter tolerandus. Subditorum namque plerumque exigunt merita, quatenus nonnumquam à Prælatis grauentur, non regantur. Æquum autem iustumque nobis videtur, vt à ceteris non dissentiens, hunc Regem eligeres: ipse verò te, vt tam fortunatum & prædiuitem virum hoc pacto bearet, animiq; tui feritatem mulceret, vt quod prædecessores non habuere tui, tibi concedatur, scilicet quatenus totius Baioariæ Pontifices tuæ subiaceant ditioni; tuæque sit potestatis, vno defuncto alterum ordinare. Conniuens igitur Arnoldus huic optimo suorum consilio, Henrici Regis miles efficitur; & ab eo, vt iam dictum est, concessis totius Baioariæ Pontificibus honoratur.

De Hungaris, auditâ morte Conradi, Saxoniam inuadentibus: quibus Henricus quamuis infirmus occurrit, & suos exhortatus est, votumque vouit. CAP. VIII.

PEr idem tempus, dum Conradi Regis interitum, atque Henrici in Regni successionem Hungari audirent, tali sese mutuo sermone sunt aggressi: Rex fortè nouus nouis vti legibus cupit; copiis igitur collectis non minimis, ascendamus, scrutemurque, debita vtrùm Henricus Rex velit tributa persoluere. Quòd si non, vt credimus, Regibus dissentit à ceteris, Regnum eius cæde atque immensis depopulemur incendiis: non Baioariorum, sed Saxonum, vbi Rex ipse est, primò fines occupemus; vt si fortè, quod non speramus, congregare exercitum velit, neque de Lotharingiâ, neque de Sueuiâ, neque de Baioariâ ei maturè possit occurrere. Sed & Saxonum ac Thuringorum terra facilè depopulatur, quæ nec montibus adiuta, nec firmissimis oppidis est munita.

Rex Henricus grauissimâ valetudine detinetur, & Hungarorum ei aduentus proximè nuntiatur. Vix finetenus verba nuntiantis audierat, cùm directis per Saxoniam nuntiis, post triduum quotquot poterat capitali sententiâ se adire præcipit. Validissimo igitur per quatriduum collecto exercitu (est enim Saxonum mos laudandus, atque imitandus, quatenus annum post vnum atque duodecimum nemini militum bello deesse contingat) etsi corporis inualidus viribus, tamen mentis vigore animatus, prout valuit, equum ascendit; atque collectis in vnum copiis, huiusmodi verbis ad pugnandi rabiem excitauit:

Inclyta Saxonum ceu leo frendens
Bella per innumera gens erat olim:
Restitit hæc Carolo ense cruento,

Exhortatio Henrici Regis ad suos.

Qui ſibimet totum ſtrauerat orbem;
Fugit & hic victus victor vbique.
Quòd ſibi nos rediens ſubdidit omnes,
Id Domini pietas geſſit, ob hoc quòd
Participes voluit eſſe ſalutis.
Nunc mala Turcorum neſcia Chriſti
Gens, inimica Deo gaudet in omnem
Eccleſiæ populum ducere ferrum.
Proh dolor! Heroës heus magè, quòd nunc
Subdere noſtra volunt colla tributo.
Sumite nunc animos more virili:
Membra ſecare, precor, viáque ferire
Sit furor heus ardens, ſancta cupido:
Hæc Stygias referant munera ad vndas,
Et calidos numerent igne trientes.

Talibus itaque Rex exhortationibus ad pugnam ſuorum accendi animos videns, indicto cunctis ſilentio, hoc iterùm diuini munere Flaminis tactus adiecit: Priſcorum facta Regum, ſanctorum ſcripta Patrum nobis quid agere debeamus inſinuant. Non enim Deo difficile paucis plures ſtemere; ſi tamen horum, qui id agere cupiunt, fides meretur: fides inquam non profeſſionis tantùm, ſed operis; non ſolummodò oris, ſed etiam cordis. Voueamus itaque, ac, ſecundùm Pſalmiſtam, vota reddamus. Ego inquam, ego priùs, qui dignitate videor & ordine primus. Simoniaca hæreſis Deo inuiſa, & à beatiſſimo Apoſtolorum Principe Petro damnata, quæ ab anteceſſoribus noſtris hactenus eſt temerè cuſtodita, modis omnibus à noſtro ſit Regno expulſa. Connectet inuicem charitas vnitatis, ſi quos diuiſit calliditas dæmonis.

De nuntio, qui Hungaros in Mereſburgo eſſe nuntiabat omnia deuaſtantes. Et de exploratoribus, quos Hungari à captiuis moniti mittebant. Item de pugnâ commiſsâ cum Hungaris; & de bono conſilio Henrici Regis & victoriâ: & vbi ſit ipſa victoria depicta.

CAPVT IX.

REx nonnulla his ſimilia dicere cœperat, cùm volipes nuntius Hungaros in Meresburgo, quod caſtrum in confinio Saxonum, Thuringorum, & Sclauorum, eſſe nuntiabat: adiecerat etiam, eos non modicam paruulorum ac mulierum habere prædam; virorum verò immenſam feciſſe ſtragem. Condixerat enim, à decimo & deinceps anno neminem eſſe ſuperſtitem relicturos, quatenus per hoc terrorem non paruum adhiberet Saxonibus. Rex igitur, vt erat animi conſtans, talibus non terretur; verùm

rùm magis magiſque, vt pro patriâ pugnare, ac laudabiliter, ſi neceſſe ſit, occumbere velint, exhortatur.

Vinctos intereà Hungari, ſi impugnari debeant, ſciſcitantur: cumque ab his non aliter poſſe fieri teſtaretur; exploratoribus directis, ſi hoc verum eſſe poſſit, exquiritur. Profecti denique exploratores, Henricum Regem immenſo cum exercitu iuxta præfatum oppidum Meresburgum contemplantur. Denique, vix ad ſuos poterant repedare, aduentum exercitus nuntiaturi. Neque enim his fuerat alius, verùm Rex ipſe belli nuntius.

Haud mora, bellum incipitur, atque ex Chriſtianorum parte ſancta mirabiliſque vox Κύριε, ex eorum turpis & diabolica *hui hui* frequenter auditur.

Dederat autem Rex Henricus ſuis ante belli inchoationem huiuſmodi ſapiens ac ſalubre conſilium: Cùm ad Martis præludium cœperitis properare, nemo ſocium velociori, quamquam habeat, attentet equo præire: verùm clypeis altrinſecus operti, primos ſuper ſcuta ſagittarum ictus recipite; deinde curſu rapido impetuque vehementiſſimo ſuper eos irruite; quatenus non priùs vobis ſagittarum ictus ſecundò poſſint emittere, quoad veſtrorum ſibi armorum ſentiant vulnera peruenisſe. Saxones igitur admonitionis huius ſaluberrimæ non immemores, ordinatâ æqualiter acie currunt, nec eſt qui velociori tranſeat equo tardiorem; verùm clypeis, vt Rex dixerat, altrinſecus cooperti, ſagittarum ſuper clypeos recipiunt ictus innocuos: deinde, vt prudentiſſimus vir dixerat, ſuper hos curſu præpeti veniunt; adeò, vt eorum priùs vita cum gemitu fugeret, quàm ſecundò iaculorum fulmina mitterentur: fitque diuini muneris pietate, vt potiùs hos fugere quàm præliari iuuet. Velox tunc ſonipes gaudet pigro queritante. Phalerarum prætereà decor armorumque honor non Hungaris tutelæ, ſed oneri erant. Abiectis quippe arcubus, demiſſis ſpiculis, phaleris etiam, quò expeditiùs equi currerent, proiectis, fugæ ſolummodò operam dabant. Verùm omnipotens Deus, qui eis pugnandi audaciam abſtulerat, fugiendi etiam copiam omnino negabat. Cæſis igitur fugatiſque Hungaris, immenſa captiuorum turba diſſoluitur, atque in lætitiæ cantum vox gemitus permutatur. Hunc verò triumphum tam laude quàm memoriâ dignum, ad Meresburgum Rex in ſuperiori cœnaculo domus per ζωγραφίαν, id eſt picturam, notari præcepit; adeò vt rem veram potiùs quàm veriſimilem videas.

De Ludouico quodam, quem Itali super se regnare inuitabant: & cur Adelbertus Marchio hoc fecerit, qui gener erat Berengarij. De Adelberti ex bono in malum mutatione. De eodem Ludouico in verba Berengarij iurante, & Adelberto eumdem instinctu vxoris ad rebellionem sollicitante: qui contra iusiurandum reuersus, Berengarium Veronâ expulit; & Lucam profectus, honorificè ab Adelberto illic suscipitur: cuius conspectâ potentiâ, inuidiæ stimulis agitatur; ob quam rem ab eius fide Adelbertus mox discessit. CAP. X.

Ludouicus Burgundio Italiam inuadit.

DVm hæc aguntur, Italienses pænè omnes Ludouicum quemdam Burgundionum genitum prosapiâ, nuntiis directis, inuitant, vt ad se veniat, Regnumque Berengario auferat, sibi obtineat: huius verò tam turpis sceleris auctor Adelbertus, Eporegiæ ciuitatis Marchio, erat: cui & idem Berengarius filiam suam nomine Gisilam coniugio copulauerat; ex quâ filium genuerat, cui & aui sui vocabulum dederat. Iste est, inquam, iste Berengarius ille, cuius immensitate tyrannidis tota nunc luget Italia; cuiusque lenocinio à quibuscumque gentibus premitur, non iuuatur. Sed vt ad rem redeamus, satis nunc dixisse sufficiat.

Prætereà idem Adelbertus, quod bonis omnibus cauendum est, nequaquam sui similis fuit. Nam dum feruente ætate iuuenilem duceret vitam, miræ humanitatis miræque sanctitatis fuit; adeò sanè, vt si ei à venatione redeunti pauper occurreret, aliudque non esset quod illi præstare posset, cornu protinus, quod collo eius fibulis aureis dependebat, sine dilatione concederet; rursumque ab eodem, quanti æstimabat, acquireret. Tam diræ autem postmodum factus est famæ, vt huiusmodi vera de eo tam à maioribus quàm à pueris cantio diceretur; & quia sonorius est, Græcè illud dicamus: Adelbertus comis curtis, μακροσπαθὴς, μικροπιστὴς. quo signatur, & dicitur, longo eum vti ense, & minimâ fide.

Huius itaque aliorumque ac nonnullorum Italiensium hortatu præfatus Ludouicus in Italiam venit: cui mox Berengarius, vt audiuit, obuiàm venit. Cumque Ludouicus Berengario sibi obuiàm venienti magnas adesse copias, sibi verò paucas cerneret, iureiurando ei hoc terrore compulsus promisit, vt si sese dimitteret, quibuscumque promissionibus accitus, ampliùs in Italiam non veniret. Fecerat namque sibi Berengarius plurimis collatis muneribus Adelbertum, Tuscorum præpotentissimum Marchionem, valdè fidelem; atque ideò Ludouicus tam facilè est expulsus.

Ludouicus abit.

Modicâ verò temporis transcursâ intercapedine, Rex Berengarius nominato Adelberto grauis est visus: cui rei Berta coniunx sua, Hugonis Regis, qui nostro pòst tempore in Italiâ regnauit, mater,

mater, non modicè fomitem miniſtrauit: vnde factum eſt, vt, conſulto eodem Adelberto Marchione, ceteri Italienſes Principes, propter eumdem Ludouicum, vt aduenirent, tranſmitterent: qui cupiditate regnandi, oblitus iuriſiurandi, venit concitus in Italiam. *Redit.*

Videns itaque Berengarius, quòd Ludouicus tam ab Italienſium quàm à Tuſcorum ſuſciperetur Principibus, Veronam profectus eſt; Ludouicus verò cum Italienſibus eum proſequi non deſiſtens, Veronâ etiam illum expulit, totumque Regnum ſibi viriliter ſubiugauit. *Veronam capit.*

His ita geſtis, bonum viſum eſt Ludouico, vt ſicut circumeirca viderat Italiam, videret & Tuſciam. Exiens denique Papiâ, proficiſcitur Lucam; vbi decenter miroque paratu ab Adelberto ſuſcipitur.

Cumque Ludouicus in domo Adelberti tot militum elegantes adeſſe copias cerneret, tantam etiam dignitatem totque impenſas proſpiceret, inuidiæ zelo tactus, ſuis clanculùm infit: Hic Rex potiùs quàm Marchio poterat appellari; in nullo quippe mihi eſt inferior, niſi ſolummodò nomine. Quæ res Adelbertum latere non potuit. Quod Berta, vt erat mulier non incallida, audiens, non ſolùm virum ſuum ab eius fidelitate amouit, verùm etiam ceteros Italiæ Principes ei infideles effecit: vnde factum eſt, vt, dum è Tuſciâ rediens Veronam pergeret, degeretque ibidem, nihil hæſitans, nihilque mali ſuſpicans, Berengarius dato pretio cuſtodes ciuitatis corruperit; collectiſque viris fortiſſimis, in ipſo noctis conticinio ciuitatem ingreſſus fuerit.

Deſcriptio Veronenſis oppidi, & Atheſis fluuij, & pontis ſuper eum. Vbi Ludouicus corruptis à Berengario ciuibus traditus, & Regno & lumine priuatur, Hungaris Italiam laniantibus. CAP. XI.

FLuuius Atheſis, ſicut Romam Tiberis, mediam ciuitatem Veronam percurrit: ſuper quem ingens marmoreus miri operis miræque magnitudinis pons eſt fabricatus; à læuâ autem parte fluminis, quæ eſt Aquilonem verſus, ciuitas poſita eſt, difficili arduoque colle munita; adeò vt, ſi ea pars ciuitatis, quam memoratus fluuius dexteram alluit, ab hoſtibus capiatur, ea tamen viriliter poſſit defendi. In huius verò collis ſummitate pretioſi operis Eccleſia eſt fabricata, & in honorem beatiſſimi Petri Apoſtolorum Principis conſecrata: vbi, & propter amœnitatem Eccleſiæ locique munitionem, Ludouicus manebat.

Berengarius denique, vt præfati ſumus, noctu ciuitatem ingreſſus, clam Ludouico ſuis cum militibus pontem pertranſiens, in ipſo auroræ crepuſculo hunc vſque aduenit. Qui clamore ſtrepitu-

tuque militum excitatus, sciscitatur quid esset, in Ecclesiam fugit; nullusque eum, præter Berengarij militum vnum, vbi esset agnouit. Qui misericordiâ motus, noluit hunc prodere, sed celare; timens verò idem, ne ab aliis repertus proderetur, vitaque multaretur, Berengarium adiit, eumque ita conuenit: Quandoquidem tanti Deus te habuit, vt tuum proprias in manus traderet hostem, debes & tu eius monita imò præcepta magnifacere. infit enim: Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Intellexit itaque Berengarius, vt vir non incallidus, hunc quo ipse lateret scire locum; eumque hac sophisticâ responsione decepit: Putásne me, insulse, quem mihi Dominus tradidit hominem, imò Regem, velle occidere? Numquid & Dauid sanctus Regem Saulem à Deo sibi in manus traditum seruauit, non quòd occidere non potuit, sed quia noluit? His sermonibus miles inclinatus, locum ostendit in quem confugerat Ludouicus. Qui captus, & ante Berengarij præsentiam ductus, huiusmodi à Berengario sermonibus increpatur: Quousque tandem abutere Ludouice patientiâ nostrâ? Num inficiari potes, te illo tempore meis præsidiis, meâ diligentiâ circumclusum, commouere etiam contra non potuisse, meque misericordiâ inclinatum, quæ tibi nulla debebatur, te dimisisse? Sensistíne inquam te periurum in istis esse victum? Confirmasti sanè mihi teipsum numquam Italiam ingressurum. Vitam tibi, sicut ei qui te mihi prodidit promiseram, concedo; oculos verò tibi auferri non solùm iubeo, sed compello. His dictis, Ludouicus lumine priuatur, & Berengarius Regno potitur.

Hungarorum intereà rabies, quia per Saxones, Francos, Sueuos, Baioarios nequibant, totam per Italiam nullis resistentibus dilatatur. Verùm quia Berengarius firmiter suos milites habere fideles non poterat, amicos sibi Hungaros non mediocriter effecerat.

Sed & Saraceni, qui, sicut dixi, Fraxinetum inhabitabant, post labefactionem Prouincialium, quasdam summas Italiæ partes sibi vicinas non mediocriter laniabant; adeò vt, depopulatis pluribus vrbibus, Aquas venirent, quæ est ciuitas quadraginta fermè milliariis à Papiâ distans. Quæ etiam propter thermas, miro in tetragonum modo ad lauandum ibi constitutas, vocabulum huiusceinodi sortita est. Tantus timor inuaserat vniuersos, vt nullus esset qui horum præsentiam, nisi fortè tutissimis præstolaretur in locis.

De

De Maurorum Saracenorum irruptione in Calabriam, Apuliam, Beneuentum, qui Garelianum montem, quem alij Garganum scribunt, pro munitione habebant: & quâ occasione ab Africâ exierunt, Domino id permittente. CAP. XII.

EOdem tempore Saraceni ab Africâ ratibus exeuntes, Calabriam, Apuliam, Beneuentum, Romanorum etiam ciuitates ita occupauerunt, vt vnamquamque ciuitatem mediam Romani obtinerent, mediam Africani. In monte quippe *Gareliano munitionem constituerant, in quo vxores, captiuos, paruulos omnemque supellectilem satis tutò seruabant. Nemo etiam ab Occasu, siue ab Arcturo, orationis gratiâ ad beatissimorum limina Apostolorum transire poterat, qui ab his aut non caperetur, aut immodico pretio dato dimitteretur. Quamuis enim misera Italia multis Hungarorum & ex Fraxineto Saracenorum cladibus premeretur; nullis tamen furiis aut pestibus sicut ab Africanis agitabatur. *Maurorum in Italiam irruptio.* *Gargano

Fertur autem eos hac occasione ab Africâ exiuisse, atque Italiam adiisse. Leone atque Alexandro Imperatoribus Augustis hominem exeuntibus, Romanus, vt latiùs sumus dicturi, cum Constantino, qui nunc vsque supersest, Leonis Imperatoris filio, Constantinopolitanum regebat Imperium. Et, sicut fieri assolet, primo quo Romanus suscepit Imperium anno, nonnullæ ei gentes, præsertim Ἀνατολικαὶ, hoc est Orientales, visæ sunt rebellare. Factum est autem, dum Imperator exercitum ad expugnandas eas transmitteret, Apuliam & Calabriam, binas regiones quæ ei tunc temporis seruiebant, huic rebellasse. Cumque Imperator maximis Orientem versus copiis directis exercitus huc multitudinem destinare non posset, rogauit primò, vt ad sui fidelitatem pristinam sponte rediret: qui cùm renuerent, atque hoc se facturos minimè dicerent, ad Africanum mox Imperator dirigit Regem; eum pretio rogans, vt se adiuuet, virtutisque eius auxilio Apuliam sibi atque Calabriam subdat. Hac ex legatione Rex Africanus accitus, innumerabiles ratibus copias in Calabriam Apuliamque direxit; binasque has regiones Imperatoris dominatui potentissimè subdidit. Sed dum processu temporis has regiones dimitterent, Romam versus aciem gyrauerunt, montemque Garelianum maximâ pro tuitione sibi vendicauerunt; multasque munitissimas ciuitates debellantes vi ceperunt. *Romanus Constantinusque Imperatores.*

Dominus verò noster Iesus Christus, coæternus & consubstantialis Patri sanctoque Spiritui, cuius misericordiæ plena est terra, qui neminem vult perire, sed omnes saluos fieri, & ad agnitionem veri- *Cur mala euenire sinat Deus.*

veritatis venire, ne pereant; qui ſolus Deus ante mundi conſtitutionem præuidit, atque poſt omnem creaturam quaſi dominum ceteris vtentem ac dominantem creauit hominem; quemque in fine temporis per ſui Sanguinis effuſionem verus homo veruſque Deus, non duo ſed vnus, redemit; ad amorem ſui propriæque patriæ dilectionem quoſdam beneficiis inuitat, terroribus alios compellit, non quò ſibi (qui nec augmentum bonitate noſtrâ, vt Propheta teſtatur, dicens; Quoniam bonorum meorum non eges; nec detrimentum malitiâ ſumere poſſit) ſed vt nobis proſit. Placuit itaque ei, quia beneficiis noluimus, huiuſmodi nos ad tempus caſtigare terroribus. Sed ne Saraceni nobis diutiùs inſultarent, & dicerent; Vbi eſt Deus eorum? conuertit Deus corda Chriſticolarum; adeò vt amplior eis pugnandi, quàm fugiendi priùs, eſſet cupido.

De Ioanne Rauennate, qui per nefas Summum Pontificatum inuaſerat, per Theodoram videlicet meretriculam. Item de quodam iuuene Africano, qui ad Papam venit, eique conſuluit, quomodo cum Africanis feliciter pugnare poſſet: quod eodem Duce factum eſt.

CAPVT XIII.

Ioannes Rauennas Papa per nefas.
Theodora dominatio.
Turpis matris turpiores filia.

QVo tempore venerandæ Romanæ Sedis Ioannes Rauennas Summum Pontificatum tenebat (hic autem tam nefando ſcelere contra ius faſque Pontificij culmen obtinuit) Theodora ſcortum impudens, huius Alberici qui nuper hominem exuit auia (quod dictu etiam fœdiſſimum eſt) Romanæ ciuitatis non inuiriliter Monarchiam obtinebat. Quæ diras habuit natas, Maroziam atque Theodoram, ſibi non ſolùm coæquales, verùm etiam Veneris exortiuo promptiores. Harum vna Marozia ex Papa Sergio, cuius ſuprà fecimus mentionem, Ioannem, qui poſt Ioannis Rauennatis obitum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obtinuit dignitatem, nefario genuit adulterio; ex Alberto autem Marchione Albericum, qui noſtro pòſt tempore Romanæ vrbis Principatum vſurpauit.

Rauennas Sedes ſecunda in terris.

Per idem tempus Rauennatis Sedis, qui ſecundus poſt Romanum Archiereum Archipræſulatus habebatur, Petrus Pontificatum tenebat. Qui dum ſubiectionis officio debitæ nominatum Ioannem Papam, qui ſuæ miniſter Eccleſiæ tunc temporis habebatur, Romam ſæpiùs & iterùm Domino dirigeret Papæ, Theodora, vt teſtatur vita eius, meretrix impudentiſſima, Veneris calore ſuccenſa, in huius ſpeciei decorem vehementer exarſit; ſecumque hunc ſcortari non ſolùm voluit, verùm etiam atque etiam pòſt compulit. Hæc dum impudenter aguntur, Bononienſis Epiſcopus moritur, & Ioannes iſte loco eius eligitur. Paulò pòſt, ante huius

huius diem consecrationis, nominatus Rauennas Archiepiscopus mortem obiit; locumque eius Ioannes Theodoræ instinctu, priore Bononiensi Ecclesiâ desertâ, ambitionis spiritu inflatus, contrà sanctorum Patrum instituta sibi vsurpauit. Romam quippe adueniens, mox Rauennatis Ecclesiæ ordinatur Episcopus. Modicâ verò temporis intercapedine, Deo vocante, qui eum iniustè ordinauerat Papa, defunctus est. Theodoræ autem Glycerij mens peruersa, ne amasij ducentorum milliariorum interpositione, quibus Rauenna sequestratur à Româ, rarissimo concubitu potiretur, Rauennatis hunc Sedis Archiepiscopatum coëgit deserere, Romanumque (proh nefas!) Summum Pontificium vsurpare. Hoc igitur sanctorum Apostolorum Vicario constituto, Pœni, vt præfatus sum, Beneuentum Romanasque vrbes miserè laniabant.

Iuuenis Africani ad Ioannem Papam aduenientis, & consilium.

Accidit itaque Pœnorum quemdam iuuenem iniuriis lacessitum Pœnos deserere, & ad Ioannem Papam aduenire; tactumque diuino spiramine Papam ita conuenisse: Sacerdos magne, si saperes, populum terramque tibi subiectam à Pœnis tam grauiter laniari non sineres. Elige igitur iuuenes nimiâ quasi mobilitate volipedes, qui me imperatorem, præceptorem, dominum æquanimiter audiant. Horum neminem, præter singulas parmas, singulasque pila, ensesque singulos & simplices vestes cum exiguitate obsonij habere permittito.

Sexaginta denique huiusmodi inuentis, sibique traditis, aduersum Pœnos properat; latuitque secus angustas, quà Pœnorum iter erat, vias. Cumque circumcirca sæpiùs & iterùm Pœni depopulantes redirent, clamore cum maximo ex improuiso atque insperato ex insidiis prosilientes, eos faciliter trucidabant. Clamor ex ore, ictusque simul à manu processerant. Neque enim Pœni, qui quídve esset priùs scire poterant, quàm istorum spicula horum corporibus inhærebant. Hac denique famâ, hocque exercitio nonnulli Romanorum acciti, plurimis in locis Pœnos prostrauerant; callidoque hoc Africani consilio attriti, ciuitates penitus rupto inter se fœdere deserebant, solumque Garelianum montem sibi pro munitione deligebant.

Saracenorum strages.

De consilio Landulfi Beneuentanorum Principis Ioanni Papæ dato, vt Imperatorem in auxilium aduocaret: cuius auxiliis fretus, feliciter cum Saracenis pugnatum est, diuis Petro & Paulo opitulari visis.

CAPVT XIV.

Landulfus

IOanne itaque, vt præfatus sum, Papâ constituto, Landulfus vir quidam strenuus, bellorum exercitio doctus, Beneuentanorum & Capuanorum omnium Princeps clarebat. Pœnis igitur statum

Reipublicæ labefactantibus, Landulfum hunc Principem egregium, quid ſuper re huiuſcemodi faciendum eſſet quam Africani agunt, Ioannes conſulit Papa. Quod Princeps vt audiuit, Papam per internuntios ita conuenit: Res hæc Pater palàm magnis eſt inueſtiganda conſiliis: mittito itaque ad Græcorum Imperatorem, cuius & ipſi quæ cis mare eſt terram, ſicut & noſtram, depopulari non ceſſant. Camerinos etiam atque Spoletinos noſtrum ad auxilium inuitato; ineamuſque protectore Deo cum his bellum. Si vincimus, non multitudini, ſed Deo imputetur victoria; ſi verò vicerint Pœni, peccatis noſtris, & non inertiæ deputetur. His auditis, Papa confeſtim nuntios Conſtantinopolim dirigit, ſuppliciter Imperatoris auxilia ſibi dari depoſcens. Imperator verò, vt vir ſanctiſſimus, Deumque timens, copias abſque morâ claſſibus aduehendas direxit: cumque per Garelianum flumen conſcenderent, affuit & Papa Ioannes cum Landulfo pariter Beneuentanorum Principe potentiſſimo, Camerinis etiam atque Spoletinis. Horrida denique inter eos pugna exoritur. Verùm dum Chriſtianorum partem Pœni prævalere conſpicerent, in Gareliani montis ſummitatem confugiunt; anguſtaſque tantùm vias defendere moliuntur.

Landulfi conſilium.

Pugna acris.

Ex parte vero illâ quâ difficilior erat aſcenſus, Pœniſque ad fugiendum aptior, Græci caſtrum die illâ conſtituunt: in quo reſidentes Pœnos ne fugerent obſeruabant; quotidieque oppugnantes, non mediocriter trucidabant. Græcis igitur Latiniſque quotidie conflictantibus, Deo miſerante, Pœnorum ne vnus quidem ſuperfuit, qui non aut gladio trucidaretur, aut viuus continuò caperetur. Viſi ſunt autem à religioſis fidelibus in eodem bello ſanctiſſimi Apoſtoli Petrus & Paulus: quorum precibus Chriſtianos credimus meruiſſe, quatenus Pœni fugerent, & ipſi victoriam obtinerent.

Petri & Pauli apparitiones.

De Adelberti Tuſciæ Marchionis obitu, & filij eius VVidonis Præfecturâ, & matris eius à Berengario captione: & quot ſuſpicati ſint Bertam peperiſſe liberos Adelberto. De rebellione Mediolanenſium, & cauſſâ eius. De Comite Palatij capto, & Lanthberto non opportunè commendato; quem Berengarius fruſtrà requiſiuit. CAP. XV.

HOc in tempore Adelbertus Tuſcorum potens Marchio moritur; filiuſque eius Wido à Berengario Rege Marchio patris loco conſtituitur: Berta autem eius vxor cum Widone filio, poſt mariti obitum, minoris non facta eſt quàm vir ſuus potentiæ. Quæ tum calliditate & muneribus, tum hymenæi exercitio dulcis, nonnullos ſibi fideles effecerat: vnde contigit, vt dum paulò

pòſt

pòst à Berengario simul cum filio caperetur, & Mantuæ in custodiâ teneretur, suas ciuitates & castella omnia Regi Berengario minimè reddiderit, sed firmiter tenuerit; eamque postmodum de custodiâ simul cum filio liberarit.

Hæc, vt rumor est, tres ex viro suo genuerat liberos; Widonem, quem prædiximus, atque Lanthbertum; qui nunc vsque lumine priuatus supersest; Ermengardam etiam natam suam, sibi Aphroditi dulcedine coæqualem, quam Adelberto Eporegiæ ciuitatis Marchioni, Gisilâ Berengarij Regis filiâ, Berengarij scilicet Regis huius matre defunctâ, hymenæi consortio copulauerat: quæ ei filium genuerat nomine Anscarium; qui quantæ virtutis quantæque audaciæ fuerit, Liber subsequens declarabit. *Berta proles.* *Anscarij ortus.*

His temporibus idem Adelbertus gener Regius, Eporegiæ ciuitatis Marchio, atque Odelricus, Palatij Comes, qui ex Sueuorum sanguine duxerat originem, nec non & Gilebertus, prædiues Gomes & strenuus, Lanthbertus etiam Mediolanensis Archiepiscopus, nonnullique alij Principes Italiæ Berengario rebelles extiterant. Caussa autem rebellionis huius hæc fuit: Dum Lanthbertus, defuncto antecessore suo, Mediolanensis Archiepiscopus ordinari debuisset, non paruam ab eo Rex Berengarius, contra sanctorum institutа Patrum, accepit pecuniam, quantam cubicularij, quantam ostiarij, quantam pauonarij, ipsi etiam altilium custodes accipere deberent. Lanthbertus igitur Archipræsulatus amore vehementer animatus, quæcumque Rex posceret, quanto cum dolore tribueret, ex hoc intelligere poteris, quod subsequens lectio declarabit. *Caussa rebellionis contra Berengarium*

Odelricum Palatij Comitem, quem prædiximus, vinctum tunc Berengarius tenebat. Cumque Lanthbertum Archipræsulem constitueret, Odelricum ei, donec quid de eo ageret deliberaret, commendauit. Is autem pecuniæ multæ, quam pro Episcopatu erogarat, non immemor, hoc cum capto cœpit de eius infidelitate discutere.

Paucis denique interpositis diebus, Rex Berengarius nuntiis directis Odelricum ad se venire præcepit: quos ironicâ hac responsione conueniisse non dubium est: Sacerdotis officio penitus carere debeo, si iugulandum quempiam in manus alicuius tradidero. Intellexerunt itaque nuntij, hunc publicè rebellasse, quem à Rege sibi traditum absque eius licentiâ nouerant dimisisse. Qui regressi protinus ad Regem, Terentianum illud pro responsione dederunt: Huic commendes, si quid rectè curatum velis.

De Rodulfo Burgundione ad Regnum ab Italis accito: & qualiter Hungari Odelricum Berengarij aduersarium occiderint, & Adelbertum ac Gilebertum ceperint; sed Adelbertus, astu quodam pro gregario milite redemptus, elapsus sit. CAP. XVI.

Rodulfus Burgundio

QVo tempore Rodulfus Rex superbissimus Burgundionibus imperabat: cui in augmentum potentiæ hoc accessit, vt potentissimi Sueuorum Ducis Burchardi filiam nomine Bertàm sibi coniugio copularet. Igitur Italienses, nuntiis directis hunc ad se venire, Berengarium verò expellere petunt.

Hungari Veronam occupant.

Inter agendum autem contigit, Hungaros Veronam his ignorantibus aduenisse: quorum duo Reges, Dursac & Bugat, amicissimi Berengario fuerant. Adelbertus denique Marchio, atque Odelricus Comes Palatij, *Gilebertus etiam Comes, pluresque alij, dum in montem Brixianæ ciuitatis, quæ quinquaginta milliariis à Veronâ distat, conuenticula ob Berengarij deiectionem haberent, rogauit Berengarius Hungaros, vt, si se amarent, super inimicos suos irruerent. Hi verò, vt erant necis auidi, bellandi cupidi, à Berengario mox præduce accepto, per ignotas vias à tergo hos vsque adueniunt; tantaque illos celeritate confodiunt, vt nec induendi sumendíve arma spatium haberent. Captis igitur cæsisque multis, Odelricus Palatij Comes, qui se viriliter defenderat, occiditur; Adelbertus autem Marchio & Gilebertus viui capiuntur.

*al. Giselbertus

Hungari vincunt.

Verùm Adelbertus, vt erat vir non bellicosus, sed sagacitatis miræ, nimiæque calliditatis, dum irruere Hungaros vndique cerneret, essetque illi omnis spes fugiendi ablata, baltheum armillasque aureas, omnemque pretiosum apparatum proiecit, vilibusque se militis induit vestimentis, ne ab Hungaris quis esset dignosceretur. Captus igitur, scisciatusque quis esset, militis cuiusdam militem se esse respondit. Rogauitque se ad vicinum castellum duci vocabulo Calcinaria; in quo parentes, qui eum redimerent, se habere asserebat. Ductus igitur, quia non agnitus, vilissimo pretio comparatur. Emit autem illum suus ipsius miles nomine Leo.

Stratagema Adelberti.

De Gileberto humaniter à Rege Berengario dimisso, sed perfidè ad Rodulfum profecto: quem in Berengarium sic reduxit, vt eum, præter Veronam, Regno spoliauerit: deque pugnâ in Berengarium & Rodulfum. CAP. XVII.

GIlebertus autem quia agnitus, ante Berengarij Regis præsentiam ducitur. Enimuerò dum ante eum sine femoralibus, curtâ indutus endromide, ductus, Regis ad pedes concitus caderet,

ret, genitalium ostensione membrorum risu omnes commouit. Rex autem, vt erat pietatis amator, misericordiâ, quæ ei nulla debebatur, inclinatus, ei non, vt populus optauit, malum pro malo reddidit; verùm confestim lotum, optimisque vestibus indutum, abire permisit. cui & ait: Iusiurandum à te nullum exigo; fidei tuæ teipsum committo. Si malè contra me egeris, rationem te scias Deo redditurum.

Hunc denique ad propria redeuntem, Regis gener Adelbertus, ceterique qui cum illo rebelles extiterant, accepti immemorem beneficij ad Rodulfum vt aduenial dirigunt. Profectus itaque eódem Gilebertus, ante triginta dies in Italiam eum aduentare coëgit. Qui susceptus ab omnibus, nil Berengario ex omni Regno præter Veronam dimisit; totumq; tenuit per triennium viriliter Regnum.

Rodulfi mutabilitas.

Cùm duodecim sibimetipsi horis hoc placeat, displiceat hoc, modò diligat illud, mox aspernetur, quî fieri potest, vt omnibus semper æquanimiter placeat? Igitur intra triennium iste Rex Rodulfus quibusdam bonus, aliis grauis est visus: vnde factum est, vt totius Regni media pars populi Rodulfum, media Berengarium vellet. Parant itaque ciuile bellum non modicum: & quoniam Placentinæ ciuitatis Episcopus Wido Berengarij partibus fauebat, duodecim longè à Placentiâ milliariis iuxta Florentiolam bellum parant.

Tum perquam horrida pugna oritur ciuilis & atra,
Heu! quater ante Calendas Sextilis: tamen ipse
Dum parat horrendos radios emittere Phœbus,
Buccina Martis adest; gnato pater ipse perennem
Infert interitum, perimitque patrem genitura.
Proh dolor! acer auus letum parat ecce nepoti,
Sternendus per eum, furiis pulsatus ab atris:
Fratrem qui fodit, fratrem fodit eminus alter.
Berengarius ipse ruit medios Rex percitus hostes,
Et properat: Fertur ceu cælo fulgur ab alto,
Dum coquit arentes Cancri graue sidus aristas:
Non aliter dirus miserum Rex ipse Rodulfus
Deijcit innocuum stricto mucrone popellum.

De victoriâ quam Rodulfus per Bonifacium cognatum suum obtinuit, & Rodulfi in Italiâ Regno: & de Flamberto Veronensi, qui Berengarium occidere tentauerat. CAP. XVIII.

DEderat Rex Rodulfus Waldradam sororem suam tam formâ quàm sapientiâ, quæ nunc vsque supereſt, honestam matronam, coniugem Bonifacio Comiti potentissimo, qui nostro

tempore Camerinorum ac Spoletinorum extitit Marchio. Hic collectâ multitudine, cum Gariardo Comite Rodulfo Regi in auxilium veniebat; atque vt erat vir tam callidus quàm audax, maluit potiùs in insidiis positus cum suis rei exitum expectare, quàm primum belli impetum sustinere. Iam Rodulfi pænè omnes milites fugerant, & Berengarij dato victoriæ signo colligere spolia satagebant; cùm Bonifacius atque Gariardus subitò ex insidiis properantes, hos tantò leuiùs quantò inopinatiùs sauciabant. Pepercerat Gariardus nonnullis, hastâ eos & non ferro percutiens; Bonifacius nulli parcens immensam fecerat stragem. Signum itaque victoriæ Bonifacius ceperat; conueniuntque qui ex Rodulfi parte confugerant, persequentesque Berengaricos fugam illos inire cogebant. Berengarius verò in incognitum à Domino Veronæ perrexit asylum. Tanta quippe tunc interfectorum strages facta est, vt militum vsque hodie permagna raritas habeatur.

Rodulfus regnat.

His ita peractis, Regnum sibi Rex Rodulfus potentissimè subiugauit; Papiamque concitè veniens, congregatisque omnibus, Quoniam, inquit, superni muneris largitate mihi contigit deuictis hostibus Regni solium adipisci, nunc cordi est meum vestræ Regnum fidei commendare, Burgundiamque patriam veterem visere. cui mox Italienses: Si bonum tibi, inquiunt, videtur, præstò sumus.

Flambertus infidus.

Igitur post Rodulfi Regis abscessum, malo Veronenses accepto consilio, vitæ Berengarij insidiari moliuntur: quod Berengarium non latuit; auctor autem ac repertor tam sæui facinoris Flambertus quidam erat: quem sibi, quoniam ex sacrosancto Fonte filium eius susceperat, compatrem Rex effecerat. Pridie verò quàm pateretur, eumdem ad se Flambertum venire præcepit.

De prudenti Berengarij Regis ad Flambertum sermone, & poculo aureo, quo eum, vt placaret, donauit. CAP. XIX.

CVi & ait: Si mihi tecum hactenus non & multæ & iustæ caussæ amoris essent, & quoquo modo quæ dicuntur credi possent; insidiari te vitæ meæ aiunt; sed non ego credulus illis. Meminisse autem te volo, quantæcumque tibi accessiones & fortunæ & dignitatis fuerunt, eas te non potuisse nisi meis beneficiis consequi; vnde & hoc animo in nos esse debes, vt dignitas mea in amore atque fidelitate tuâ conquiescat. Neque verò cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse vmquam puto, quantæ mihi fuit honos tuus: in quo mea omnia studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem omnem fixi. Vnum hoc sic habeto: Si à te mihi seruatam fidem intellexero, non mihi tam mea salus chara, quàm pietas in referendâ gratiâ iucunda.

His

His expletis, aureum non parui ponderis poculum Rex ei porrexit, atque subiunxit: Amoris salutisque meæ caussâ, quod continetur, bibito; quod continet, habeto. Verè autem & absque ambiguitate post potum introiuit in illum satanas. Beneficij quippe præsentis & præteriti immemor, insomnem illam in Regis necem populos instigando pertulit noctem. Rex autem nocte illâ, quemadmodum & solitus erat, iuxta Ecclesiam, non in domo quæ defendi potest, sed in tuguriolo quodam manebat amœnissimo: sed & custodes nocte eâdem non posuerat, nihil suspicans mali.

De Berengarij cæde perfidiâ Flamberti peractâ, & sanguine eius adhuc in lapide apparente: & de Milone milite, qui Berengarij cædem vltus est.

CAPVT XX.

SE primùm quatiens strepit
Gallus, cùm vigiles facit
Mortales, solito sonat
Et pulsata Deo canit
Iam tunc ænea machina;
Inuitatque docens, benè
Lethæum graue spernere,
Laudes huic modò reddere,
Qui vitam tribuit, dedit
Et nobis superam benè
Sanctam quærere patriam.
Hic Rex Ecclesiam petit,
Ac laudes Domino canit:
Flambertus properans volat,
Quo cum multa simul manus,
Vt Regem perimat bonum.
Rex eorum vigil insçius
Audit dum strepitum, nihil
Formidans properat citus
Hoc quid visere sit: videt
Armatas militum manus;
Flambertum vocat eminus:
Quid turbæ est? ait. En bone
Vir, quid nunc populus cupit
Armatas referens manus?
Respondit: Vereare nil,
Te non vt perimat ruit,
Sed pugnare libens cupit
Hac cum parte, tuum petit
Mox quæ tollere spiritum.
Deceptus properat fide
Rex hac in medios, simul
Tunc captus malè ducitur,
A tergo hunc ferit impius
Romphæâ; cadit heu! pius,
Felicemque suum Deo
Commendat piè spiritum.

Berengarius necatur.

Denique quàm innocentem sanguinem fuderit, quamque peruersè peruersi egerint, nobis reticentibus, lapis ante cuiusdam Ecclesiæ ianuam positus sanguinem eius cunctis transeuntibus ostendens insinuat: nullo quippe delibutus aspersusque liquore discedit.

Nutrierat sibi Rex Berengarius familiariter lauteque iuuenem, imò Heroëm quemdam, Milonem nomine, memoriâ satis ac laude dignum. Cuius si Rex fretus consiliis esset, fortunas sibi omnes non tantùm aduersari sentiuisset; nisi quia fortè & hoc diuinæ Prouidentiæ consilium fuit, vt aliter fieri non posset. Is sanè nocte eâdem

dem quâ Rex Berengarius deceptus eſt, adhibitis ſibi copiis, nocturnas ei vigiliarum cuſtodias voluit exhibere; Rex verò promiſſionibus Flamberti deceptus, Milonem ſe non ſolùm cuſtodire non ſiuit, verùm etiam atque etiam vehementer prohibuit. Milo autem, ſicut vir fidelis & rectus, ac beneficij ſibi à Rege collati non immemor, quem defendere, quia defuit, non potuit, citò acriter vindicare curauit. Tertiâ quippe poſt Regis necem die, Flambertum, eiſque in tam nefario ſcelere conniuentes vi captos, ſuſpendio vitam finire præcepit. Fuerunt ſanè in hoc viro nonnullæ perfectæque virtutes; quæ Deo propitio ſuis in locis vitâ comite ſilentio non tegentur.

Milo Berengarium vltus.

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER TERTIVS,

Qui Antidosis inscribitur.

OPERIS huius titulum, Pater sanctifice, satis te mirari non ambigo. ais fortè: Cùm virorum illustrium actus exhibeantur, cur Antidosis ei inseritur titulus? ad quod respondeo: Intentio huius Operis ad hoc respicit, vt Berengarij huius, qui nunc in Italiâ non regnat, sed tyrannizat, atque vxoris eius Willæ, quæ ob immensitatem tyrannidis secunda Iesabel, & ob rapinarum insatietatem Lamia proprio appellatur vocabulo, actus designet, ostendat, & clamitet. Tantà enim mendaciorum iacula, tanta rapinarum dispendia, tanta impietatis molimina in me & domum meam, cognationem & familiam gratis exercuere, quanta nec lingua proferre, nec calamus prævalet scribere. Sit igitur eis præsens pagina Antidosis, hoc est retributio, dum pro calamitatibus meis τὴν ἀσέβειαν eorum, id est impietatem, præsentibus futurisque mortalibus denudauero. Nec minùs etiam sanctissimis & fortunatis viris pro collatis in me beneficiis Antidosis erit. Ex memoratis sanè aut memorandis nullus inuenitur, aut rarus, hoc vno Berengario scilicet impio excepto, quorum non beneficiis genitores aut genitus vehementer gratulemur. Denique, quòd in captiuitate, seu peregrinatione, Libellus hic conscriptus dicatur, præsens indicat exulatus: cœptus quippe in Franconouord, qui est viginti milliariis locus à Moguntiâ distans, in Paxu insulâ, non-

Exul hæc scribit Luuprandus.

gentis & eò amplius à Constantinopoli milliariis, vsque hodie exaratur. Sed redeamus ad rem.

Quomodo, defuncto Berengario, & Rodulfo ab Italiâ discedente, Hungari Italiam dilaniauerint: & de Papiæ conflagratione, quæ metro describitur: & quomodo Deo miserante capta & deleta non sit.

CAPVT I.

REge Berengario defuncto, atque Rodulfo absente, Hungarorum rabies Salardo Duce totam per Italiam dilatatur; adeò vt muros Papiensis ciuitatis vallo circumdaret, ac defixis per gyrum tentoriis, exeundi aditum ciuibus prohiberet: qui cùm his viribus resistere non possent, peccatis promerentibus, nec munere mulcent.

Clarus ab infuso discedens sidere Phœbus,
Zodiaci primum solito conscendere sidus
Incipit, & gelidas dissoluere colle pruinas,
Æolus atque suos bis binos mittere flatus,
Hugrorum furibunda manus cùm gaudet in vrbem
Flatibus Æoliis adiuta infundere flammas.
Spiritibus validis paruus diffunditur ignis:
Nec iuuat Hungarios solis hos vrere flammis;
Vndique conueniunt, mortemque inferre minantur:
Confodiunt telis, calidus quos terruit ignis.
Papiæ conflagratio.
Vritur infelix olim formosa Papia;
Vulcanusque suos attollens flatibus artus,
Templa Dei patriamque simul conscendit in omnem:
Extinguunt matres, pueri innuptæque puellæ.
Sancta cateruatim moritur cathecumena plebs: tunc
Præsul in vrbe suâ hac moritur sanctusque Sacerdos,
Nomine qui proprio bonus est dictusque Ioannes.
Quod fuerat longo thecis in tempore clausum,
En iacet, hoc aliena manus ne tangeret aurum;
Atque per immensas dissolutur igne cloacas.
Vritur infelix olim formosa Papia;
Cerneret argenti riuos paterasque micantes,
Corpora maiorum passim combusta virorum.
Iaspidis hîc pretium viridis rutilique topazi
Spernitur, & sapphirus, onyx, pulcherque beryllus.
Institor, heu! faciem nullus deflectit ad aurum.
Vritur infelix olim formosa Papia.
Lucidus immensas seruat nec fonte carinas
Ticinus, sentina simul diffunditur igne.

Vsta

Vsta est infelix olim formosa Papia anno Dominicæ Incarnationis DCCCC. XXIIII. IV. Idus Martij, Indictione XII. Feriâ VI. horâ III. Quorum memoriam qui ibidem combusti sunt, vos, & quicumque legeritis, faciatis, vehementer exoro.

Verùm piissimi omnipotentisque Dei ira, cuius Propheta misericordiam & iudicium concinit, cuiusque misericordia plena est terra, vsque ad consummationem non defæuit. Nam etsi peccatis promerentibus est exusta, non tamen inimicorum manibus tradita. impleturque quod Rex & Propheta canit: Numquid in æternum proijciet Deus? aut non apponet vbi complacitior sit adhuc? aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem? aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in irâ suâ misericordias suas? itemque & alius Propheta dicit: Cùm iratus fueris, misericordiæ reminiscaris. Reliquiæ igitur quæ supererant, Hungaris non inuiriliter resistebant; adeò vt lætabundi canerent cum Prophetâ: Hæc est mutatio dextræ Excelsi.

Quòd Papia beati Syri eiusdem Patroni meritis sit liberata: & quòd idem beatus Syrus Papiam veniens, in spiritu prophetico eius affluentiam & Aquileiæ casum denuntiarit. Et cur Ermegarda, post Adelberti mariti sui obitum, tam potens extiterit. CAP II.

ACcessit ad hoc, magnumque iuuamen præbuit sanctissimi Patris nostri Doctorisque egregij beati Syri, cuius in præfatâ vrbe requiescunt exuuiæ, intercessio glorioſa. Ac ne eius vaticinium falleretur, prædicta vrbs Papia vt caderet est impulsa; verùm misericorditer à Domino est liberata. Missus siquidem prædicationis gratiâ à beato Hermagorâ, Euangelistæ Marci discipulo, Papiam, beatissimus Pater huiusmodi eam Prophetiæ spiritu præsagio honorauit: *B. Syrus.* *Vaticinium eius de Papiâ:*

Delectare gaudijs vrbs Papia; quia veniet tibi ab æternis montibus exultatio: non vocaberis minima, sed copiosa in ciuitatibus. Et vt hoc eius vaticinium firmius crederetur, Aquileiæ non ignotæ ciuitatis casum hac eâdem horâ sermone huiusmodi nuntiauit: Væ tibi Aquileia, quia cùm impiorum incesseris manus, destruêris, nec vltrà reædificata consurges. Quod ita esse completum visibus patens ratio manifestat. Aquileia namque prædiues, atque olim ciuitas immensa, ab impijssimo Hunnorum Rege Attilâ capitur, atque funditus dissipatur, nec vlteriùs, vt in præsentiarum cernitur, eleuatur; Papia verò, vt vir sanctissimus dixerat, copiosa & appellatur & cernitur: non solùm quippe vicinas, sed & longè positas præcellit opibus ciuitates. Quid alias memorem, cùm ipsa insignis & toto orbe notissima Roma hac inferior esset, si pretiosa *item de Aquileiæ casu.*

beatiſſimorum Apoſtolorum corpora non haberet? Patet igitur, quòd hanc interceſſio beatiſſimi patroni noſtri Syri eripuit, qui eam tam veridico ac pretioſo præſagio honorauit. Exuſtâ denique Papiâ, factaque per Italiam non modicâ prædâ, Hungari ad propria reuertuntur.

Ermegardæ incontinentia.

Hoc eodem tempore, defuncto Adelberto Eporegiæ ciuitatis Marchione, vxor eius Ermegarda, Adelberti præpotentis Tuſciæ Marchionis & Bertæ filia, totius Italiæ Principatum obtinebat. Cauſſa autem potentiæ eius hæc erat; quoniam, quod dictu etiam fœdiſſimum eſt, carnale cum omnibus non ſolùm Principibus, verùm etiam cum ignobilibus commercium exercebat.

Quòd Regi Rodulfo à Burgundiâ regreſſo Ermegarda paulò pòſt rebellis extiterit, ita vt cum Italienſibus Papiam tenuerit: & quomodo Rodulfus illic tetenderit. Et quomodo aſtu Ermegardæ Rodulfus ſuos deſerens, ad eam noctu transfuga venerit; & quomodo manè à ſuis quæſitus ſit: & re cognitâ, Mediolanum milites eius fugerunt. Item quomodo Italienſes Hugonem acceſſerunt. CAP. III.

PEr idem tempus Rex Rodulfus è Burgundiâ rediens, in Italiam venit; defunctoque Berengario Regnum potenter obtinuit. Poſt autem aliquot dies, Italienſes omnes cœperunt inter ſe diſſidere: zelo quippe non modico, propter Ermegardæ pulchritudinem, iuxta carnis huius putredinem trahebantur; eò quòd ea ſtuprum alijs præbebat, alijs denegabat. Vnde factum eſt, vt prædiues Mediolanenſis Epiſcopus nonnullique alij Regis Rodulfi partibus fauerent. Cum Ermegardâ verò tot ſimul rebelles aderant, quot ipſam etiam Regni caput Papiam non inuiriliter defenderent.

Factum eſt autem, vt Rex Rodulfus collectis copiis Papiam tenderet, caſtrametatus quinto milliario ab vrbe, eo in loco quò Ticinus ſimul & magnus ille Padus conueniunt: in cuius laudibus Maro ſic canit:

Fluuiorum Rex Eridanus.——

Idem:

Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum.

Ermegarda, vt non incallida, Rodulfo Regi huiuſmodi noctu per memorati alueum fluuij mandata tranſmiſit: Si te perdere vellem, iam longo tempore extinctus eſſes. Tui quippe omnes te deſerere, meque ardenter adire, ſi meum modò adſit velle, contendunt: in his enim es locis, in quibus captus vinctuſque eſſes, ſi eorum iamdudum conſiliis paruiſſem. Talibus Rex legationibus non ſolùm credulus, verùm etiam territus, nuntijs remiſſis, ſe actu-

rum

rum quidquid ea conſuleret, remandauit. Nec mora, ſequenti nocte Rodulfus clàm cuſtodibus, dimiſſis omnibus, dimiſſo tentorio, lecto etiam benè compoſito, lintrem ingreſſus ſuos deſeruit, atque ad Ermegardam quantocyùs properauit.

Igitur manè facto, magno ſilentio Regis milites tentorium circuibant; venientibus verò Principibus, non parua inter eos admiratio erat, cur, præter ſolitum, Rex horâ huiuſmodi dormitaret. Cumque ſtrepitu, vt ſpadones quondam Holofernem, euigilare niterentur, nullum, quemadmodum ipſe, dabat reſponſum. Introeuntibus autem tentorium, nihilque reperientibus, raptum hunc alij, interfectum alij clamitabant: nemo tamen, quòd transfuga fieret, animaduertere poterat. Verùm dum hac admiratione fluctuarent, nuntius venit qui diceret, Rodulfum Regem ſuper eos cum aduerſarijs eorum velle irruere, qui mox animo conſternati, tam celeri fugâ cœperunt diſcedere, vt non hos currere, ſed, ſi videres, diceres tranſuolare.

Cumque Mediolanum, tutum ſcilicet ad locum, peruenissent, conſenſu omnium Lanthbertus Archiepiſcopus Hugoni potentiſſimo & ſapientiſſimo Prouincialium Comiti mandat, Regnum vt Rodulfo auferat, ſibique potenter obtineat. Erat enim longo ex tempore multis argumentis & ipſe periclitans, ſi fortè Regnum poſſet obtinere Italicum. Hic enim Berengarius iam nominati Regis tempore cum multis in Italiam venerat: ſed quia regnandi tempus nondum ei aduenerat, à Berengario territus eſt, atque fugatus.

Quomodo Rodulfus in Burgundiam reuerſus, Burchardum ſocerum ſuum ad auxilium adduxerit: & quâ ratione idem Burchardus ſit Mediolanum profectus, & ibidem honorificè ſuſceptus; & de eius morte tractatum. Qui Mediolano rediens, Nouariam venit, vbi & ab Italienſibus cum omnibus ſuis occiſus eſt. Et Rodulfus Burgundiam repetiit: Hugo verò Comes Prouinciæ Piſas appulſus eſt, vnde Papiam venit, & Rex Longobardorum ſit; VVido autem Bertæ filius Tuſciæ præficitur. CAP. IV.

RODulfus denique cùm infidelitate ſuorum prænominatos aduerſarios ſuperare non poſſet, in Burgundiam profectus, Burchardo Sueuorum Duci, cuius ſibi filiam coniugio copulauerat, denuntiat, vt ſibi in auxilium veniat. Qui collectis copiis, cum Rodulfo confeſtim conuenit in Italiam. Cumque peruenissent Eporegiam, Rodulfum Burchardus ita conuenit: ipſe ego vt legationis obtentu Mediolanum proficiſcar, non abſurdum videtur, hac occaſione vrbem explorare, atque eorum potero cognoſcere voluntatem.

Profectus itaque cùm iam Mediolanum peruenisset; priusquam vrbem ingrederetur, ad beati pretiosique martyris Laurentij Ecclesiam orationis gratiâ declinauit: sed, vt aiunt, non tantum petitionis gratiâ, quantum alterius rei causâ. Dicunt enim, quia prope ciuitatem est Ecclesia miro atque pretioso opere fabricata, eum ibidem munitionem construere velle; quâ non solùm Mediolanenses, sed & plures Italiæ Principes coërcere decreuisset. Inde verò exiens, cùm iuxta murum ciuitatis equitaret, linguâ propriâ, hoc est Teutonicâ, suos ita conuenit: Si Italienses omnes vno vti tantummodò calcari, informesque non fecero equas caballicare, non sum Burchardus; fortitudinem siquidem muri huius seu altitudinem, quâ se muniri confidunt, nihili pendo: iactu quippe lanceæ meæ aduersarios de muro mortuos præcipitabo. Hoc autem eò dicebat, quoniam neminem aduersariorum suæ ibi linguæ gnarum esse putabat. Verùm suo omine non bono quidam istic aderat, quamquam pannosus & despectus, eius tamen loquelæ scius; qui omnium horum Lanthberto Archipræsuli celer factus est nuntius: qui, vt erat ingenio pollens, Burchardum non despexit; sed eum alio animo suscipiens, mirabiliter honorauit. Sed & inter cetera, quasi hoc esset priuilegium amoris, concessit ceruum, quem is suo in brolio venaretur: quod nulli vnquam nisi charissimis magnisque concessit amicis. Lanthbertus interea Papienses omnes nonnullosque Italiæ Principes ad Burchardi necem inuitat; eumque tamdiu tenuit, donec congregatos esse omnes speraret, qui eum occidere deberent.

Teutonicè Burgundiones locuti.

Factum est igitur, vt, Burchardo Mediolano discedente, Nouariam die perueniret eâdem: cumque istic nocte transactâ diluculo surgeret, Eporegiam tendens ciuitatem, Italicæ super eum irruentes subitò apparuere phalanges: quas contra non vt vir bellicosus properat, verùm mox fugam inceptat. Et quoniam, secundùm beati Iob sententiam, terminus eius constitutus præteriri non poterat; & fallax equus ad salutem; in fossam, quæ muros circuit ciuitatis, equus decidens eum proiecit: vbi & ab irruentibus Ausonijs confossus lanceis, vitam morte commutauit. Sui denique hoc videntes, quoniam aliò non poterant, intra Ecclesiam sanctissimi confessoris Gaudentij confugiunt. Ausonij itaque, vt ex Burchardi minis non mediocriter inflammati atque indignati, Ecclesiæ fores frangunt, omnesque in eâ repertos, sub ipso etiam altari confodiunt.

Quod Rodulfus vt audiuit, Italiam dereliquit, & Burgundiam percitus venit. Hæc itaque dum aguntur, Hugo, Arelatensium seu Prouincialium Comes, nauim conscenderat, & per Tyrrhenum mare in Italiam festinabat. Deus itaque, qui hunc in Italiâ

regnare

regnare cupiebat, prosperis eum flatibus breuî Alpheam, hoc est Pisam, quæ est Tusciæ prouinciæ caput, duxerat. de quâ sic Maro: *Alphea.*

—— *Alpheæ ab origine Pisæ.*

Cumque eódem peruenisset, affuit Romani Papæ, Ioannis scilicet Rauennatis, nuntius: affuerunt etiam pænè omnes Italienses nuntij, qui hunc, vt super eos regnaret, inuitabant. Is autem, vt erat longo ex tempore hæc cupiens, percitus venit Papiam, cunctisque conniuentibus Regnum susceptt;post paululum Mantuam abiit, vbi & Ioannes Papa ei occurrens, fœdus cum eo percussit.

Quo tempore, Bertâ matre Hugonis Regis mortuâ, VVido filius eius, quem ex Adelberto genuerat, sicut prædiximus, Tusciæ Marchiam tenebat; qui Maroziam, scortum Romanum, sibi vxorem acceperat.

De plurimis Regis Hugonis virtutibus luxuriâ fœdatis. De duobus filiis eius. De amicitiâ eius cum Henrico Imperatore. De patre Luitprandi huius Operis Auctoris ad Imperatorem Græcum ab Hugone missо. De duobus canibus Imperatori missis, qui eum dilaniare parabant. Et de patre, cur tam magnificè sit ab Imperatore susceptus.

CAPVT V.

FVit autem Rex Hugo non minoris scientiæ quàm audaciæ, nec inferioris fortitudinis quàm calliditatis, Dei etiam cultor, sanctæque Religionis amatorum amator; in pauperum necessitatibus curiosus,erga Ecclesias sollicitus, Religiosos Philosophosque viros non solùm amabat, verùm etiam fortiter honorabat. Qui etsi tot virtutibus clarebat, mulierum tamen illecebris eas fœdabat. *Hugonis Regis laus.*

Hic ex Francorum genere, ex genere Teutonicorum vxorem acceperat nomine Aldam, quæ filium ei genuerat nomine Lotharium. Habuerat sanè tunc temporis ex quadam muliere nobilissimâ, vocabulo VVandelmodâ, filium nomine Hubertum; qui nunc vsque supersest, & Tusciæ Prouinciæ potens Princeps habetur. Cuius acta,Domino propitio, suis in locis exponentur. *Alda.* *Hubertus.*

Hugone igitur Rege constituto, sicut vir prudentissimus quocumque terrarum cœpit nuntios suos dirigere, multorumque Regum ac Principum amicitiam quærere, Henrici præsertim famosissimi Regis: qui, vt suprà memorauimus, Baioariis, Sueuis, Lotharingis, Francis atque Saxonibus imperabat. Hic etiam Sclauorum gentem innumeram subiugauit, sibique tributariam fecit. Primus etiam hic Danos subiugauit, sibique seruire coëgit: ac per hoc nomen suum multis nationibus celebre fecit. *Henricus Imperator.* *Dani subiugatio.*

Rex igitur Hugo cùm Reges ac Principes amicos circumcirca acqui-

acquireret, ſtuduit nomen ſuum etiam Achiuis longè à nobis poſitis notum facere. Imperabat verò his tunc temporis memoriâ ſatis & laude dignus Romanus Imperator liberalis, humanus, prudens ac pius: cui tum propter morum probitatem, tum propter linguæ vrbanitatem genitorem meum direxit nuntium.

Romanus Imperator Pater Luitprandi.

Qui cùm eódem peruenisſet, inter cetera quæ Imperatori Romano Rex Hugo miſerat munera, duxit duos canes, quales in eadem patriâ non ſunt alicui viſi. Qui cùm ante eius præſentiam adducti fuiſſent, niſi multorum brachiis conſtricti fuiſſent, eum protinus morſibus laniaſſent. Puto enim, quòd dum hunc Græcorum more * cheriſtro opertum, habituque inſolito viderunt indutum, non hominem, ſed monſtrum aliquod putauerint.

Canes magni.

Denique magno cum honore ab eodem ſuſceptus eſt Imperatore. Nec tam pro rei nouitate, aut munerum magnitudine, quantum quoniam, dum præfatus genitor Theſſalonicam veniſſet, Slauorum quidam, qui rebelles Imperatori Romano extiterant, terramque eius depopulabantur, ſuper eum irruerunt: verùm Dei actum eſt pietate, vt eorum Principes viui, nonnullis mortuis, caperentur. Quos dum præſentaret Imperatori, immenſâ affectus eſt lætitiâ, magnoque ab eo genitor munere donatus, ad Hugonem Regem, qui ſe illuc tranſmiſerat, rediit lætus. Poſt feſtum verò eius, paucis interpoſitis ſolibus, languore correptus Monaſterium petiit, ſanctæque conuerſationis habitum ſumpſit: cui poſt dies quindecim mortuus, me paruulo derelicto, migrauit ad Dominum. Nunc autem, quoniam Imperatoris Romani mentio facta eſt, quis fuerit, qualiterve ad Imperij culmen peruenerit, hic non abſurdum mihi videtur referre.

* *Lege* theriſtro *S. Hieronym. in cap. 3. Iſa.* Theriſtra, quæ nos palliola poſſumus appellare, quibus obuoluta eſt Rebecca. *Geneſ. 24.* Et hodie quoque Arabiæ & Meſopotamiæ operiuntur feminæ: quæ Hebraicè dicuntur Rechdim, & Græcè θιρίσρα, ab eo, quòd ἐν θέρει, hoc eſt in æſtate & caumate corpora protegant feminarum. *Vide Iacob. Greſſ. lib. 1. inter poſtumos, Rerum variarum c. 7. p. 76. & adde Tertullianum de Pallio c. 4. à Greſſero præteritum.*

De leone ferociſſimo, quem Romanus, qui poſteà imperauit, fortiſſimè peremit; & de ſocij eius pauore. CAP. VI.

IMperante quoque Leone Conſtantini huius genitore, Romanus iſte Imperator quamquam πάνχρις, id eſt pauper, ab omnibus tamen χρήσιμος, id eſt vtilis, habebatur. Erat autem ex mediocribus ipſis, qui nauali pugnâ ſtipendia ab Imperatore acceperant. Qui cùm ſæpiùs & iterùm εἰς τὴν μάχην, id eſt in pugnâ, nonnulla χρήματα, id eſt vtilia, faceret, à ſibi præpoſito adeò honoratus eſt, vt primus nauium fieri mereretur. Quadam autem nocte, dum Saracenos exploratum abiret, eſſetque in eodem loco palus, atque arundinetum non modicum, contigit leonem ferociſſimum ex arundineto proſilire, ceruorumque multitudinem in paludem demergere, vnumque eorum capere, ſicque rabiem ventris mitigare. Ῥωμανὸς δὲ τῶν αὐτῶν, id eſt, Romanus autem eorundem, ſonitum audiens,

Romanus.

audiens, timuit valdè: putauit enim multitudinem Saracenorum esse, qui conspectum se fraude aliquâ vellent perimere. Manè autem primo exurgens, cùm diligentissimè omnia consideraret, conspectis vestigiis ἰνδίως, id est confestim, quid hoc esset agnouit. Leone itaque in arundineto commorante, Romanus Græcum ignem, qui nullo præter aceti liquore extinguitur, vndique per arundinetum præcepit iactari. Erat autem in arundineto aceruus arundinibus plenus; in quem leo confugiens illo ab igne est saluatus: ventus quippe contrariâ ex parte flans, ignem, ne ad aceruum vsque perueniret, amouit. Romanus prætereà post ignis extinctionem, vno tantùm cum assecla, ensem solum dexterâ, sinistrâ autem pallium gestans, locum omnem peragrans lustrat, si fortè os ex eo vel signum aliquod reperiret. Iam verò cùm in eo esset, vt nihil inueniens repedaret, quid hoc monstri esset, quòd aceruus ille sit ab igne saluatus, studuit visere. Cumque duo propè assisterent, secumque rebus ex nonnullis fabularentur, leo hos tantùm audiuit; quoniam quidem ob caligantes oculos ἀπὸ τοῦ καπνοῦ, id est, ob fumum, videre non potuit. Volens igitur leo animi sui feritatem quam ab igne conceperat in hos euomere, saltu rapidissimo, quâ illorum voces audierat, inter eos prosiliit. Romanus verò, non vt suus assecla pauitans, sed eâ potiùs mente consistens, vt, etsi fractus caderet orbis, impauidum ruinæ ferirent, pallium quod manu gestabat, inter brachia misit: quod dum pro homine leo discerperet, Romanus hunc à tergo totis viribus inter clunium iuncturas ense percussit: qui dissociatis diuisisque cruribus, quia stare non poterat, penitus cecidit. Leone igitur interfecto, Romanus semineccm assecla suum solo stratum eminus vidit; quem & vocare voce præcipuâ cœpit: sed cùm nullum daret omnino responsum, idem Romanus propter eum astitit, pedeque pulsans, Surge, inquit, miser: qui consurgens, præ admiratione, dum leonis immanitatem conspiceret, non habuit vltrà spiritum. Stupebant autem omnes de isto Romano hæc audientes; vnde factum est, vt tam pro ceteris quàm pro præclaro hoc præsenti facinore, non multò pòst à Leone Imperatore tanto donaretur honore, vt omnes naues ipsius essent in manibus, eiusque iussionibus obedirent.

Græcum ignis.

Romani facinus.

De iis qui Leoni Imperatori successerunt, & Constantini morte, ac Romani per stratagema & astum ad Imperium euectione. CAP. VII.

LEo denique Græcorum piissimus Imperator, cuius suprà fecimus mentionem, corporis humani debitum soluens, viamque carnis vniuersæ ingrediens, Regni sui heredem, Alexandrum fratrem germanum, vnicumque filium Constantinum, qui nunc

Leonis successores.

vsque superest, & feliciter regnat, paruulum, &, vt Græci aiunt, ἄλαλον, id est mutum & infantem, dereliquit. Quibus, ad tuendum palatium, tutandamque rem priuatam, vt istic moris est, eunuchum officio Parachimmenon dedit; Phocam verò Domesticum maiorem, hoc est terrestris Ducem exercitus, fecit; Romanum autem non claro natalium ortu, sed cordis magnanimitate nobilem, naualis exercitus Principem ordinauit. Alexander post modicum defunctus, soli Constantino paruulo Imperium dereliquit. Denique tempore quo magnus Imperator Leo migrauit ad Christum, Phocas præfatus Domesticus terrestris Dux exercitus, contra Simeonem Bulgarorum Regem copias duxerat, eique Constantinopolim venire cupienti non inuiriliter repugnabat; Romanus verò, vt non incallidus, audito Imperatorum, hoc est Leonis atque Alexandri, interitu, haud longè ab vrbe collecto classium exercitu, fugit, atque in insulam paruam iuxta Constantinopolim; ita vt è palatio videri pænè posset, ratibus collectis aduenit; ad palatium autem minimè transfretauit, laudesque iuxta consuetudinem Porphyrogenito minimè decantauit. Quæ res eunucho Parachimmeno cunctisque Constantinopoleos Principibus stuporem timoremque non paruum attulit: internuntiis itaque, quid hoc monstri sit, quòd Regem non adierit, laudesque debitas non soluerit, sciscitantur. His à Romano respondetur, quòd propriæ vitæ timens palatium declinarit; & adiecit, quòd si Parachimmenos ceteris cum Principibus se non adiret, vitamque iureiurando promitteret, mox se ad Cretensium Saracenorum Regem conferret, Regnumq; Argiuorum sui auxilij fortitudine debellaret. Quod quàm callidè dixerit, exitus declarabit. Igitur quo præfati sumus Principes terrore compulsi, ignorantesque quòd lateret anguis in herbâ, omnes hunc fiducialiter adeunt, quod mandauerat gratanter cupientes implere. Quos omnes, non malo consilio accepto, proiectos in sentinam ligat; sicque securus ad vrbem magno cum comitatu festinat, hisque quos suspectos habuerat, palatium purgat, suæ parti parentes ibi collocat: Rectorem, Magistros, Patricios, Logotheum, Eparchon, κοιτωνίτας Cubicularios, Protospatharios, Spatharios, Spatharocandidatos, παραθαλασσίους suos facit; ceteros, vt diximus, abdicat. Qui etiam, vt cœptum opus firmiùs patraret, cum Porphyrogeniti matre, Zoizone nomine, venereâ est dulcedine iunctus. Tota mox ciuitas coronatur, & Romanus Pater Basileos appellatur.

Romani dolosi minæ.

Imperium occupat.

Magistratus constituit.

De

De Phocâ altero ex Principibus aulæ: qui, audito quod Romanus esset ad Imperium euectus, victoriam Bulgaris sponte concessit, cum multâ suorum strage fugiens; quocirca ab Romano captus, oculis priuatur. De Simeone Bulgarorum Rege ex Monacho: cuius filius Baianus magicâ arte homines in lupos vertit. Item de Helenâ, seu Irenâ, quæ Constantino Imperatori nupsit. CAP. VIII.

CVm Bulgaris prætereà pugnanti Phocæ Domestico, qui & ipse Pater Basileos ardenter fieri cupiebat, in ipso bello iam de hostibus triumphum tenenti, quid à Romano actum sit nuntiatur: qui mox animo consternatus, nimio dolore compulsus, victoriæ signum quo hostes insequebatur proiecit, terga vertit, fugam suos inire fecit. Reparant itaque Bulgari Simeonis hortatu animos; & quos priùs aduerso Marte fugarat, prospero postmodum insequuntur; tantaque tunc Argiuorum strages efficitur, vt longo pòst tempore campus plenus ossibus videretur. *Bulgari pernicaciâ Phocæ vincunt Græcos.*

Omni denique cum festinatione iam nominatus Phocas Domesticus Constantinopolim redit, palatium ingredi cupit, & arte fieri Pater Basileos satagit. Sed quia consilij vis expers mole ruit suâ, &, vt Flaccus dicit, Dij rem temperatam prouehunt in maius; à Romano Domesticus iste capitur, atque vtroque lumine priuatur. Bulgaris non minima vis augetur; iisque Græcos depopulandi viciſſitudo dupla rependitur. *Phocas capitur, & oculis priuatur.*

Tunc etenim Simeonem ἡμιάρσον, id est semigræcum, esse aiebant; eò quòd à pueritiâ Byzantij Demosthenis Rhetoricam Aristoteliſque syllogismos didicerit. Post hæc autem, relictis artium studiis, vt aiunt, conuersationis sanctæ habitum sumpsit: verùm paulò pòst regnandi cupiditate deceptus, ex placidâ Monasterij quiete ad sæculi procellam transijt; elegitque potiùs apostatam Iulianum, quàm beatissimum Petrum cælestis regni clauigerum imitari. Qui duos filios habuit, vnum nomine Baianum, alterum, qui nunc vsque supereſt, potenterque Bulgaris principatur, nomine Petrum. Baianus autem adeò fertur didicisse Magicam, vt ex homine fieri lupum & quamcumque vellet aliam cerneres feram. *Simeon ex Monacho fit Rex.*

Romanus prætereà eodem quo Pater Basileos constitutus est anno, filiam suam Helenam Imperatori paruulo suo Domino Constantino Porphyrogenito coniugem dedit. Porphyrogenitum autem non in purpurâ, sed in domo quam Porphyram superiùs diximus nominatam, appello, vt videre est Libro primo pluribus Capitibus. De æde autem sacrâ quam ædificauit, hoc addi potest, quòd ipsam νέαν, hoc est nouam, alij vocant; alij verò ἐνέαν, quod lin- *Helena, seu Irena, Constantino nubit.*

guâ noſtrâ nouennalem ſonat, appellant; eò quòd ibidem horarum Eccleſiaſticarum machina nouem pulſata ictibus ſeu vocibus ſonet.

De oratione Romani ad Principes Romanos, poſtquam Imperator conſtitutus eſt. De humilitate proſapiæ Romani, qui Chriſtophorum filium ſuum iniquè Conſtantino Imperatoris filio in Imperij aditione prætulit: quam iniuriam Deus morte Chriſtophori vltus eſt. De Conſtantini Porphyrogeniti religione & exercitatione, paceque cum Bulgaris per Irenam factâ. CAP. IX.

Concio Romani ad Principes Romanos.

SEcundo itaque quo Pater Baſileos conſtitutus eſt anno, Romanus conuocatos ad ſe Principes ita conuenit: Romanæ dignitatis Ἄρχοντες, id eſt Principes, quoniam vobis conſultis non ſolùm inquam Pater Baſileos ſum conſtitutus, verùm etiam ſanctiſſimi Imperatoris fidelitati γλαυκώπιδος Helenæ, id eſt virides oculos habentis, coniunctione ſociatus; hîc aliquo imperialis ornatus indicio monſtrari dignum in corpore reor, quod celebratur à populis ex nomine dignitatis. Iudicatum denique à populo, communique decretum eſt conſilio, vt quia tantæ erat dignitatis, & λευκώλενον filiam ſuam Helenam Imperator ei copularat, rubricatarum pellium caligis, vt iſtic Imperatorum moris eſt, vteretur. Sed ne hoc quidem ſatis ei viſum fuit: ſiquidem poſt vnius anni ſynaxin, cùm amplioris iam potentiæ eſſet, talibus aggreditur eoſdem Principes ſermonibus: Quoniam communi veſtro iudicio definitum eſt imperialibus me vti caligis, πειφανδοι Ἥρωες, id eſt nobiliſſimi Heroës, veſtræ auctoritatis beneuolentiâ quæ contuliſtis, mihimet videntur pretioſa; diligentiùs verò conſideranti riſum mouere videntur: illi enim facilè ad riſum turbas illiciunt, qui variis ſeſe depingunt coloribus. Denique, riſum non ſolùm aliis, ſed & mihi ipſi mouent, dum pedibus Imperatorem, capite communem videor imitari plebem. Nam quæ comœdia? mimus quis melior? Igitur aut coronam præbete, aut caligas, quibus ridiculus populo videar, auferte. Hoc planè dicto, magis autem quâ cunctis præerat poteſtatis auctoritate, omnium iudicio coronam recepit, & caligarum decorem minimè perdidit. Huius miretur prudentiam nemo, ſed laudes referat Deo cordis ex intimo, qui erigit eliſos, ſoluit compeditos; cuius in manu calix vini meri plenus mixto, inclinans ex hoc in hoc.

Is autem humili erat proſapiâ, ex Armeniorum ſcilicet gente oriundus: neque ſolùm mente conceperat futurum, ſe Regis in aulâ eſſe, nedum imperialia ſceptra tenere; ſed, quod Prophetis Anna dicit, Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & ſubleuat,

leuat, ſuſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem, vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat. Domini enim ſunt cardines terræ, &c. Regi itaque immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria per cuncta ſæculorum ſæcula, Amen.

Denique Romano Imperatore conſtituto, Chriſtophorum, quem ante Imperij dignitatem habuerat, Imperatorem conſtituit. Poſt Imperij verò ſui ordinationem, vxor eius filium ei peperit nomine Stephanum: rurſus concepto fetu, alium ei peperit nomine Conſtantinum. Quos omnes Imperatores conſtituens contra ius faſque, & ſecum Chriſtophorum primogenitum Domino ſuo Imperatori Conſtantino Porphyrogenito præpoſuit; adeò planè, vt procedentes ad publicum, ad ſanctam Sophiam ſcilicet, vel ad Vlachernas, ſeu ad ſanctos Apoſtolos, Romanus cum Chriſtophoro primogenito præcederent, Conſtantinus Porphyrogenitus & duo ceteri ſequerentur. Quod quàm indignè iuſtus Iudex pertulerit, vltio ſubſequens declarauit. Nam poſt modicum Chriſtophorus defunctus eſt. Conſtantinus itaque Porphyrogenitus tum orationi tum lectionibus vacans, totum ſe Domino commendabat, opere manuum victum quæritans; ſanè τὴν ζωγραφίαν, id eſt picturam, perpulchrè exercebat. *Conſtantini religio & exercitatio.*

Eodem tempore Simeon cum Bulgaris Argos cœpit vehementer affligere: quem Romanus, filij ſui Chriſtophori filiâ filio illius Petro, qui nunc vſque ſupereſt, vxore datâ, ab incœpto furore compeſcuit, ſibiſque fœdere placido ſociauit. Vnde & puella mutato nomine Εἰρήνη, id eſt Pax, eſt vocata; eò quòd per eam inter Bulgaros & Græcos pax ſit firmiſſima conſtituta. *Simeon in Argos.*

De VValberto & Gezone Papienſibus, qui ſeditionem contra Hugonem Regem concitauerunt; & de Hugonis concione. CAP. X.

HIs temporibus Walbertus, & Gezo prænomine Euerhardus, Papiæ præpotentes Iudices erant. Cauſſa autem potentiæ Walberti hæc erat: quoniam Cumis ditiſſimo in loco filium ſuum Petrum Epiſcopum fecit; Razam verò natam ſuam Gileberto Comiti Palatij coniugio ſociauerat. Eâ tamen tempeſtate vterque defunctus erat. Ticinenſis itaque, qui & Papienſis, populus omnis ad hunc conuenerat; cauſſaſque omnes & controuerſias ante eum decidebat. Participatione denique huius potentiæ memoratus Gezo prænomine Euerhardus, quoniam affinitate quadam ei iungebatur, præpotens habebatur: qui nobilitatem ſuam prauis moribus deturpabat. Fuit enim ambitioſus nimis, cupidus, inuidus, ſeditioſus, iuris corruptor, præceptorum Dei immemor. Quod Deus non paſſus eſt abire inultum. Et, ne diutiùs protra- *VValberti & Gezo.* *Gezonis vitia.*

ham ſermonem, Catilinæ omnino ſimilis: qui ſicut Conſulem & Reipublicæ defenſorem Marcum Tullium Ciceronem conabatur occidere; ita & hic Regem Hugonem morti molitus eſt tradere.

Hugoni parantur inſidiæ.

Quadam enim die, dum nihil mali ſuſpicans Rex Hugo, Papiæ cum paucis degeret; hic ſeditione factâ voluit ſuper eum irruere: ſed Walberto (qui non tam ferocis animi erat) remorante tardatus eſt.

Nec minùs etiam eos Rex Hugo ſuis rhetoricis ac melle dulcioribus eloquiis ab incepto furore compeſcuit. Dum enim ſeditionem ſuper ſe exortam, atque in domum Walberti congregatam eſſe cognoſceret, huiuſmodi omnes per internuntios ſermone con-

Hugonis mandata.

uenit: Quid eſt, viri fortes, quòd tam ſubitò tamque inſperatè contra Dominum, imò & Regem veſtrum, commoti eſtis? Si quidpiam quod diſpliceat actum eſt, conſolidetur. Neque enim ſera emendatio reprehendi poteſt; præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. His auditis, cuncti animi furorem mitigarunt. Solus Gezo, in quâ priùs fuerat proteruiâ manens, operam dabat, vt omnes ſuper Regem irruerent, eumque turpiſſimâ morte trucidarent: verùm, diſponente Deo, affectus eius prauus effectum habere non potuit. Reuerſi igitur ad Regem nuntij, prout viderant & audierant, enarrauerunt.

De VValberti & Gezonis captorum ſupplicijs, prudentiâ Hugonis, & virtute Samſonis, & fabulâ Tireſiæ, cur cæci vitales ſint; & de Hilduini & Ratherij Epiſcoporum ambitione. CAP. XI.

VErùm Rex Hugo hæc omnia quaſi pro nihilo mente ſubdolâ ducens, Papiâ egreſſus, longè aliò properare feſtinat; miſſiſque circumcircà litteris, milites ſuos ad ſe venire præcepit. Quos inter Samſon præpotens Comes aduenerat, qui iam dicto Gezoni inimiciſſimus erat. Is denique, vt Regem vidit, ita eum conue-

Samſonis oratio.

nit: Sollicitum te equidem de vrbanis rebus contra te tumultuosè & moleſtè his diebus actis intueor; verùm ſi me audis, mihique obtemperas, ſuis ipſi capientur laqueis. Alter enim, qui melius conſilium dare poſſit quàm ego, non facilè poteſt inueniri: tibi verò ipſi nemo certè melius dabit. Vnum tamen peto, vt dum capti fuerint meâ operâ, Gezo cum omni ſuâ ὑποϛάσει, id eſt ſubſtantiâ, meis tradatur in manibus. Quem dum dari ſibi à Rege audiuit, adiecit Leo Ticinenſis Epiſcopus ciuitatis Walberto & Gezoni non habetur amicus: hi ſanè quibuſcumque poſſunt ei modis aduerſantur. Scitis denique moris eſſe, Regi ab aliis locis Papiam tendenti ciues fortiores extra vrbem occurrere. Mandate itaque clàm Epiſcopo, vt dum ſtatuto tempore Papiam veneritis, & ipſi

nobis

nobis extra vrbem obuiàm venerint, portas ciuitatis omnes ſerari faciat, claueſque ſibi ipſe retineat; vt dum capere eos cœperimus, nec in vrbem confugere, nec ab vrbe auxilium poſſint expectare. Quod & factum eſt. Nam dum ſtatuto tempore Rex Papiam tenderet, & memorati ei obuiàm exirent, Epiſcopus libenter, vt ei imperatum fuerat, fecit. Rex itaque omnes capere, vt Samſon conſilium dederat, fecit. Confeſtim igitur Gezo Samſoni traditus, vtroque lumine priuatur, & lingua, quæ in Regem blaſphemiam dixerat, ei abſcinditur. O factum benè, ſi ſicut cæcus, ita & mutus cunctis extitiſſet temporibus. Sed ô ſcelus! Quoniam lingua abſciſſa loquelam non perdidit, ſecundùm Græcorum fabulas, oculorum priuatione vitam ſibi protelauit: quæ multis ad perniciem vſque in præſentem diem eſſe non deſinit. Fabulam verò, cur cæci plurimùm viuant, ſecundùm Græcorum ineptiam, his inſeramus; quæ talis eſt: Ζεὺς & Ἥρα, &c. hæc eſt interpretatio: Iupiter & Iuno contenderunt de amoribus, vter plures libidines haberet in coitu. Et tunc Tireſiam Euri filium quæſiuerunt. Ille enim in vtraſque naturas tranſmutatus erat, quia draconem calcauerat. Hic ergo contra Iunonem pronuntiauit: Iuno irata, cæcauit eum; Iupiter autem donauit ei multos viuere annos; & quæcumque diceret diuinando dicere. Sed redeamus ad rem. Gezone, vt prædiximus, membris defœdato, ſubſtantia illius diripitur. Ceteri complures cuſtodiæ mancipantur. VValbertus poſtridie capite truncatur; theſaurus eius infinitus diripitur. Vxor eius capitur, & vt theſauros occultos tradat, diuerſis cruciatibus laniatur. Creuit ex tunc non ſolùm Papiæ, ſed & per omnes Italiæ fines Regis timor. Neque hunc vt Reges ceteros flocci pendere, verùm modis omnibus honorauere.

Gezonis ſuppliciũ.

Cæci cur plurimùm viuant.

Tireſiæ fabella.

VValberti ſupplicium.

Eodem tempore Hilduinus, Laudocienſis Eccleſiæ Epiſcopus, propriâ Sede expulſus, ad Hugonem Regem, cui affinitatis lineâ iungebatur, in Italiam venit. Qui honorificè ab eo ſuſceptus, Veronenſem ei Epiſcopatum ad ſtipendij conceſſit vſum. Factum eſt autem, vt poſt paululum Lambertus Archiepiſcopus moreretur, & hic loco eius Mediolani Epiſcopus ordinaretur. Venerat autem cum præfato Hilduino Monachus quidam Ratherius nomine; qui ob religionem ſeptemque liberalium artium peritiam Veronæ Epiſcopus conſtituitur: vbi & Milo, de quo ſuprà commemorauimus, Comes habebatur.

Hilduinus expellitur.

Ratherius.

Qualiter

Qualiter Ioannes Papa sit captus, custodiaque, in quâ moriturus erat, traditus. Quâ munitione vrbs Roma munitur: & quomodo Hugo per Albericum vrbe sit eiectus: quod Diuinæ dispositioni adscribendum censet, ob peccatum Hugonis Regis. CAP. XII.

VVido, id est Guido.

VVIdo interea, Tusciæ Prouinciæ Marchio, cum Marozia vxore, de Ioannis Papæ deiectione cœpit vehementer tractare; atque hoc propter inuidiam quam in Petrum fratrem Papæ habebant: quoniam quidem illum Papa quasi fratrem proprium honorabat. Contigit itaque, Petro Romæ degente, VVidonem clàm multos habuisse milites congregatos. Cumque die quadam Papa cum fratre pauciscque aliis in Lateranensi palatio esset, VVidonis & Marozia milites super eos irruentes, Petrum fratrem ipsius ante oculos interfecerunt; eumdem verò Papam comprehendentes custodiæ manciparunt: in quâ non multò pòst defunctus. Aiunt enim, quòd ceruical super os eius posuerint; sicque eum pessimè suffocarint. Quo mortuo, ipsum Maroziæ filium nomine Ioannem, quem ex Sergio Papâ meretrix ipsa genuerat, Papam constituunt. VVido verò non multò pòst moritur, fraterque eius Lambertus ipsi Vicarius ordinatur.

Ioannes Papa.

Ioannes ex meretrice genitus fit Papa.

Marozia verò, scortum impudens nimis, suos nuntios post VVidonis mariti sui mortem Hugoni Regi dirigit; eumque inuitat vt se adeat, Romamque nobilissimam ciuitatem sibi assumat. Hoc autem non aliter posse fieri testabatur, nisi eam sibi Rex Hugo vxorem faceret.

In Marozia libidinem.

Quid Veneris facibus compulsa Marozia sæuis?
Coniugis ecce tui spectas tu suauia fratris:
Nubere germanis satagens Herodia binis,
Immemor aspiceris præcepti cæca Ioannis,
Qui fratri vetuit fratris violare maritam.
Hæc tibi Moysèos non præstant carmina Vatis,
Qui fratri sobolem fratris de nomine iussit
Edere, si primus nequeat sibi gignere natum.
Nostra tuo peperisse viro te sæcula norunt.
Respondes, scio, tu: Nihil hoc Venus ebria curat.
Aduenit optatus ceu bos tibi ductus ad aram
Rex Hugo, Romanam potiùs commotus ob vrbem.
Quid iuuat ô scelerata virum sic perdere sanctum?
Crimine dum tanto satagis Regina videri,
Amittis magnam Domino tu iudice Romam.

Quod rectè esse actum non solùm sensata, verumetiam insensata animaduertunt. In ingressu Romanæ vrbis quædam est miri operis

ris miræque fortitudinis constituta munitio: ante cuius ianuam pons est pretiosissimus super Tiberim fabricatus, qui primus Romam ingredientibus atque egredientibus est; nec est alia nisi per eum transeundi via. Hoc tamen nisi consensu munitionem custodientium fieri non potest. Munitio autem ipsa, vt cetera desinam, tantæ altitudinis est, vt Ecclesia, quæ in eius vertice videtur, in honore summi & cælestis militiæ Principis Archangeli Michaëlis fabricata, dicatur Ecclesia sancti Angeli vsque ad cælos. Rex denique ob munitionis confidentiam, relicto longè exercitu, cum paucis Romam aduenit. Qui decenter à Romanis susceptus, in prædictam munitionem ad prædictæ Maroziæ meretricis thalamum declinauit. Cuius incesto dum potitus esset concubitu, Romanos quasi iam securus despicere cœpit. Habuerat sanè Marozia filium nomine Albericum, quem ex Alberico Marchione ipsa genuerat. Qui dum matris hortatu Regi Hugoni, vitrico scilicet, aquam funderet, vbi manus ablueret, ab eo pro correctione in faciem cæsus est, eò quòd non moderatè & prudenter aquam effunderet: is verò vt illatam sibi posset vlcisci iniuriam, congregatis in vnum Romanis, huiusmodi eos sermone conuenit: Romanæ vrbis dignitas ad tantam est stultitiam ducta, vt meretricum etiam imperio pareat. Quid enim fœdius, quídve turpius, quàm vt vnius mulieris incestu Romana ciuitas pereat? Romanorum aliquando serui, scilicet Burgundiones, Romanis imperent? Si meam, priuigni scilicet sui, faciem cecidit, cùm præsertim nouus habeatur hospes, quid vobis iam inueteratum facturum creditis? An Burgundionum voracitatem atque superbiam ignoratis? Ipsam enim nominis saltem etymologiam dispicite: Burgundiones ideò dictos, quoniam dum Romani orbe deuicto ex gente hac captiuos ducerent multos, constituerunt eis vt extra vrbem domos sustollerent, à quibus & paulò pòst à Romanis ob superbiam expulsi: & quoniam ipsi domorum congregationem, quæ muro non clauditur, Burgum vocant, Burgundiones, quod est à Burgo expulsi, à Romanis appellati sunt. Ceterùm, secundùm naturale nomen, Galli Allobroges nuncupantur. Ego autem ἀπὸ φρόνων, id est per sapientiam, Burgundiones eos quasi gurguliones appello; vel quòd ob superbiam toto gutture loquantur; vel, quod verius est, quòd edacitati, quæ per gulam exercetur, nimis indulgeant. Nec mora, his auditis, Hugonem Regem cuncti deserunt, atque eumdem Albericum sibi Dominum eligunt; &, ne spatium quidem milites introducendi suos Rex Hugo haberet, munitionem confestim oppugnant.

Hugonis vecordia.

Alberici in Hugonem concio.

Burgundiones vnde dicti.

Allobroges

Hugo depellitur.

Liquet diuinæ dispensationis esse hoc consilium, vt quod Rex Hugo tam nefario turpiter cœperat scelere, id eum omni modo

Hugonis fuga. obtinere non posse. Tanto quippe est terrore coactus, vt præsertim seipsum eâ ex parte quâ ciuitatis muro munitio inhærebat deponens, eam desereret, atque ad suos confugeret. Expulsus igitur est Rex Hugo; & cum præfatâ Marozîâ Romanæ vrbis Monarchiam Albericus tenuit, fratre Ioanne suo summi atque vniuersalis Præsulatus Sedi præsidente.

Qualiter, & cur Hugo Rex Lambertum fratrem suum ceperit, & consilio Bosonis eum excæcauerit. Et quòd Rex Hugo iusiurandum à Rodulfo Rege acceperit, & Henricum Regem sibi amicum muneribus effecerit. Et de Danorum subiectione. CAP. XIII.

Nota supposítos Berta. Aiunt Bertam, Hugonis Regis matrem, Adelberto Marchioni viro suo nullum filium peperisse, sed ab aliis mulieribus clàm acceptos simulato partu VVidonem & Lambertum sibi suppositos; quatenus post mortem Adelberti Bertæ non deessent filij, quorum adiutorio omnem viri sui potentiam possideret. Hoc autem mendacium mihi ideò videtur esse inuentum, quatenus incestum suum Rex Hugo tegeret, & infamiæ ὄνειδος, id est contumeliam & vituperium, euaderet; ea tamen quæ nunc narranda est, cur hoc dictum sit, verisimilior mihi videtur assertio. Lambertus, qui post VVidonis fratris sui mortem Tusciæ Marchiam tenebat, vir erat bellicosus, & ad quodlibet facinus audax: quem ob Regnum Italicum Rex Hugo suspectum nimis habebat. Timebat enim, ne *Boso.* Italienses se desererent, & Lambertum Regem constituerent. Boso denique ex eodem patre Regis Hugonis frater, insidiarum huic laqueos parauerat; eò quòd ipse Marchio Tusciæ fieri vehementer ardebat. Consilio igitur huius, Lamberto Rex Hugo comminando denuntiat, ne se fratrem suum ampliùs dicere audeat. Is verò, vt erat animi ferocis atque indisciplinati, non moderatè, vt *Prouocatio ad singulare certamen.* debuit, sed effrænatè ita respondit: Ne inficiari Rex possit me fratrem suum esse, nos vno ex corpore eumdem per aditum in lucem prodisse, duello cupio cunctis cernentibus comprobare. Quod Rex vt audiuit, iuuenem quemdam Teduinum nomine elegit; qui cum eo hanc ob rem pugnam singularem commisit. Deus autem qui iustus est, & rectum est iudicium eius, in quo non est iniquitas, vt amphibologiam dirumperet, ac veritatem cunctis ostenderet, fecit, vt Teduinus citissimè caderet, & Lambertus victoriam obtineret. Quamobrem Rex Hugo non mediocriter est confusus: consilio autem accepto, eumdem Lambertum tenuit, & custodiæ tradidit. Timuit enim, ne si illum dimitteret, Regnum sibi auferret. Hoc igitur capto, Bosoni fratri suo Tusciam contra- *Lambertus lumine priuatur.* didit; & non multò post Lambertum lumine priuauit.

His

His temporibus Italienſes in Burgundiam ad Rodulfum mittunt, vt adueniat. Quod Hugo Rex vt cognouit, nuntiis ad eumdem directis, omnem terram, quam in Galliâ ante Regni ſuſceptionem tenuit, Rodulfo dedit; atque ab eo iuſiurandum, ne aliquando in Italiam veniret, accepit. Nec minùs etiam Henricum, quem ſuprà memorauimus, Regem fortiſſimum, multis collatis muneribus, amicum ſibi effecerat: cuius ex hoc apud Italos nomen maximè tunc clarebat, quòd Danos nulli antè ſubiectos ſolus ipſe debellaret, ac tributarios faceret. Eſt enim gens indomita ſub Septemtrione in Oceano degens; cuius ſæuitiam multarum ſæpè gentium nobilitas luxit. Hi aliquando claſſibus per Rheni fluminis alueum conſcendentes, ferro & igne cuncta miſerè laniarunt. Ipſas inſuper nobiliſſimas ciuitates, Agrippinam, quæ nunc Colonia vocatur, atque Treueros, non longè à Rheno poſitas, nonnullaſque alias in Regno Lotharij debellantes vi ceperunt; cunctiſque ablatis, ea quæ ſecum deferre non poterant, combuſſerunt. Thermas etiam Grani palatij atque palatia combuſſerunt. Verùm his omiſſis, ad narrandi ſeriem redeamus.

Rodulfus.

Dani ab Henrico ſubiecti.

Danorum ſæuitia.

Therma Grani; quæ nunc Aqua Grani.

De Arnoldo Duce Baioariorum in Italiam irrumpente, & Hugone illi occurrente, & Baioariorum ſtrage, & Arnoldi fugâ. De Veronâ Hugoni reſtitutâ; & de Ratherio capto, & opere quod ipſe in carcere de ſe compoſuit. CAP. XIV.

ARnoldus Baioariorum & Carentanorum Dux, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, cùm non multùm ab Italiâ longè diſtaret, collectis copiis, quatenus Hugoni Regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam eâ ex parte primam Italiæ Marchiam pertranſiens, Veronam vſque peruenit: in quâ à Milone Comite atque Ratherio Epiſcopo libenter, vt qui eum inuitarant, ſuſcipitur. Quod Rex Hugo vt audiuit, collecto exercitu ei obuiàm tendit.

Arnoldus Bauarus Italiam inuadit.

Cumque eódem peruenisſet, & caballicatas, vt vulgò aiunt, circumcirca dirigeret, Baioariorum quædam pars non minima de caſtro vocabulo Gauſeningo egrediens, cum Italienſibus pugnare cœpit: à quibus grauiter confoſſa, vix ex eâ vel qui hoc ceteris nuntiaret euaſit. Quâ ex re Arnoldus Dux non paruâ eſt confuſione repletus. Vnde factum eſt, vt conſilio accepto, Milonem Comitem vellet capere; atque Italiâ derelictâ, fecit illum in Baioariam ducere, quatenus reparato exercitu cum eo iterùm redire poſſet: quod Milonem non latuit.

Caballicate, id eſt equitatus.

Qui diuerſis cogitationibus æſtuans, quid ageret penitus ignorabat. Hugonem Regem planè vt meruerat adire timebat; cum

Arnoldo verò in Baioariam duci, non ſolùm mortem, ſed infernum putabat. Hac itaque in ambiguitate, quoniam Regem Hugonem citò miſericordiâ nouerat inclinari, Arnoldum fugere, & ad eum deliberat tendere.

Arnoldus verò quò citiùs potuit in Baioariam eſt regreſſus. Munitionem autem, quæ in eâdem ciuitate erat, priùs oppugnans, fratrem Milonis, militeſque eius, qui eam defendere conabantur, ſecum in Baioariam duxit.

Ratherius capitur.

Quo diſcedente, Hugoni Regi mox ciuitas redditur; & Ratherius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus ab eo captus, Papiæ exilio relegatur: in quo facetâ ſatis vrbanitate de exilij ſui ærumnâ librum componere cœpit. Quem ſi quis legerit, nonnullas ibi hac ſub occaſione res expolitas inueniet, quæ legentium intellectui non minùs placere poſſunt quàm prodeſſe.

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER QVARTVS.

Pro Proœmio quarti Libri, dicit se deinceps quæ vidit scripturum: quomodo videlicet Hugo Lotharium filium suum Regem constituit, & Romam cum exercitu perrexit: vbi Aldam filiam suam Alberico per dolum despondet; voto tamen non potitur. CAPVT I.

HACTENVS quæ dicta sunt, Sacerdos sanctissime, sicut à grauissimis, qui ea creuerant, viris audiui, exposui: ceterum quæ narranda sunt, vt qui interfuerim, explicabo. Eâ siquidem tempestate tantus eram, qui Regis Hugonis gratiam vocis mihi dulcedine acquirebam. Is enim euphoniam magnoperè diligebat, in quâ me coæqualium puerorum nemo vincere poterat. Igitur Rex Hugo dum prosperè sibi cuncta prospiceret, filium suum Lotharium, quem ex Aldâ vxore suâ genuerat, cunctis conniuentibus, post se Regem posuit. Quo constituto, qualiter Romam, ex quâ eiectus turpiter fuerat, posset acquirere, cogitabat. Collectâ itaque multitudine, proficiscitur Romam: cuius quamquam loca & Prouincias circumcircà miserè deuastaret, eamque ipsam quotidiano impetu impugnaret, ingrediendi eam tamen effectum obtinere non potuit. *Lotharius assumitur in Regnum.*

Sperans denique calliditate suâ Albericum posse decipere, ei denuntiat, vt filiam suam Aldam, Lotharij Regis nati sui germanam, sibi coniugio tollat; sicque pace habitâ, vt suus ipsius filius securus permaneat. Albericus igitur, vt vir haud fatuus, filiam ipsius *Alda.*

sius sibi coniugio iunxit; Romam autem, quam nimis ardebat, non tradidit, seque ei minimè credidit. Verè tamen Albericum Rex Hugo inescasset, & cepisset, nisi illius hoc cauisset astutia militum, qui eum aliquando pacem cum ipso habere non cupiebant. Si quem enim Rex suorum vellet corripere, ad Albericum mox studuit fugere: à quo ob Regis metum gratanter susceptus, Romæ vixerat honoratus.

De Saracenis, qui Fraxineto relicto, Aquas venerunt: vbi commissâ pugnâ omnes perierunt. Et de prodigioso sanguinis fluxu apud Genuam; quæ eodem anno ab Afris capta est. CAP. II.

DVm hæc aguntur, Fraxinetum Saraceni inhabitantes, collectâ multitudine, Aquas (qui est locus quinquaginta milliariis à Papiâ distans) vsque peruenerant. Horum πρόβολος, id est prædux, Sagitus Saracenus pessimus impiusque extiterat; Deo tamen propitio pugnâ commissâ, ἀλάστωρ, id est miser, cum omnibus suis interiit.

Primus phalangis.

Genua relictis quàm Ianua dicatur.

Prodigium Genuæ ab Afris captæ.

Per idem tempus in Ianuensi vrbe, quæ est in Alpibus Cocciis octingentis stadiis à Papiâ distans, supra Africanum mare constituta, fons sanguinis largissimè fluxit, subsecuturam cunctis patenter ruinam insinuans. Eo quippe anno Pœni cum multitudine classium illò perueniunt; ciuibusque ignorantibus, ciuitatem ingrediuntur, cunctos, pueris exceptis & mulieribus, trucidantes; cunctosque ciuitatis & Ecclesiarum Dei thesauros nauibus imponentes, in Africam sunt reuersi.

De Manassis Arelatensis Episcopi cauillo, & friuolâ ratione, quâ se ad exemplum diui Petri Episcopatus Sedem mutasse dictitabat: & de argutâ Luitprandi in eum responsione. CAP. III.

Manassis Arelatensis ambitio.

HOc in tempore Manasses, Arelatensis ciuitatis Episcopus, agnitâ Regis Hugonis potentiâ, à cuius ipse sanguine affinitatis lineam traxerat, desertâ commissâ sibi Ecclesiâ, ambitionis spiritu, multas violaturus, imò laceraturus Ecclesias, Italiam petiit. Hugo autem Rex se Regnum securiùs obtinere sperans, si affinitate sibi coniunctis Regni officia largiretur, contra ius fasque, Veronensem, Tridentinam, Mantuanam, commendauit illi, seu, quod verius est, in escam dedit Ecclesias. Ac ne his quidem contentus, Tridentinam adeptus est Marchiam: quo honore impellente, cùm miles esse inciperet, Episcopus esse desinit. Libet autem Pater ἄγε, id est sancte, aliquantulùm immorarier, suaque ipsius ipsum sententiâ, cur hoc ageret, Deo largiente, propriâ iugulare.

re. Beatus, inquit, Petrus, Antiochenâ dimissâ Ecclesiâ, ad Romanam vrbem (quæ potentiæ magnitudine cunctis tunc nationibus imperabat) postmodum transuolauit: vbi cùm disponente Deo sanctam toto orbe venerandam fundaret Ecclesiam, discipulo suo beato Euangelistæ Marco pristinam Antiochenam simul commendauit; ita tamen vt Aquileiensem & ipse primò institueret, atque Alexandriam concitè peteret. Quod ita factum esse, neminem eorum, qui Actus Apostolicos legerit, nescire cognouimus. *Petrum se simulat imitari.*

Sed vt nobis respondentibus, ô Manasses, vera te super his non sentire cognoscas, ex nominis tui etymologiâ parentes tuos videntes fuisse intelligas. Manasses quippe obliuiosus, seu obliuio Domini, interpretatur. Quid enim verius aut apertius parentes tui hoc nomine vaticinari potuerunt? ita, inquam, es oblitus tui, vt nec hominem quidem te esse reminiscare. Diabolus quippe Scripturas nouit; & tamen vt peruersus est, peruersè eas interpretatur; & cùm his vtitur, ad perniciem, non ad salutem vtitur. Scísne hunc, cùm tentationum iaculis Dominum & Redemptorem nostrum Iesum Christum ausu nefario sauciare conaretur, his propheticis malè vsum verbis? Quoniam Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Hoc sanè ita esse scriptum, ac de eo dictum, nullus fidelium ambigit. Sed quàm fraudulenter vera hæc Leuiathan ille proferat, ipsius, qui non solùm mortalium, sed & Angelorum sensus exuperat, responsione animaduertere poteris: Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum. Vides igitur, quòd & tu veris quidem, sed fraudulentis assertionibus vteris; quemadmodum & apostata Iulianus respondisse dicitur Christianis, quos auiditate rapinæ censu proprio defraudauit: Nolite, inquit Magister vester, possidere aurum, neque argentum. & illud: Facilius est introire camelum per foramen acus, quàm diuitem intrare in Regnum cælorum. & item: Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Cedo igitur: quid peruersius ille quídve fœtidius te dixisse credendum est? Quod enim Petrus ad iustitiam, tu transfers ad culpam. Credo enim te Actus Apostolorum non intellexisse, aut, quod credibilius est, minimè legisse. Ibi planè sic scriptum reperies: Quoniam fideles vendebant prædia sua, & ponebant pretium ante pedes Apostolorum; quibus erant omnia communia, nec quisquam aliquid suum esse dicebat: diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. Si igitur quod in humano censu est pretiosius, tibique animâ tuâ charius, Petrus aurum, quasi quiddam pestiferum, tangere noluit; quâ ratione eum, Antiochenâ desertâ, ad Romanam asseris Ecclesiam transuolasse? Si latras, illum, quod omnino falsum est, quæsiuisse censum; ego animarum lucrum & glorio- *Manassis interpretatio.* *Iuliani camillum.*

gloriosum comprobo martyrium. Prædictum quippe ipsi à Magistro, imò Creatore & Redemptore omnium fuerat: Quoniam cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas; cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, significans quâ morte clarificaturus esset Deum. Denique & alio in loco, post resurrectionem Petro se quò iret interroganti, respondisse Dominus dicitur, Romam, iterùm crucifigi. Venit igitur Romam Petrus non ambitione inflammatus, sed martyrio animatus, non quærens aurum, sed animarum lucrum. O felicem, imò beatum, si talem te tua conscientia testaretur! Nec inficiari quidem potes, te Veronensem Episcopatum vendidisse; quod Petro non cuilibet, sed Apostolo illi numquam didicimus contigisse. Quare non solùm spirituali, verùm etiam corporali honore *census animatione te priuatum esse cognouimus. Hæc autem interim dicta ad propositum redeundo sufficiant, quoad largiente Deo latiùs disserere suis in locis, qualiter Mediolanensem vsurpaueris cathedram, veniamus.

* sensus alienatione

De Berengario, & eius vxore, & fratre Anscario. Et de Theobaldo Marchione, qui Græcos à se in prælio captos castrauit. Et de muliere, quæ festiuo commento marito virilia seruauit.

CAPVT IV.

Berengarius tyrannus.

VVilla.

Anscarius

EO tempore Berengarius ille, cuius tyrannidem nunc luget tota Italia, Eporegiæ ciuitatis Marchio habebatur. Cui Rex Hugo neptem suam nomine Willam, quam ex Willâ vxore suâ Boso Tusciæ Prouinciæ Marchio Regis frater genuerat, coniugem dedit. Anscarius verò Berengarij frater, quem ex Adelberto Ermegarda Regis Hugonis genuit soror, virium audaciâ potentiaque clarebat.

Theobaldus Græcos vincit.

Theobaldus etiam Heros quidam proximâ Regi Hugoni affinitate coniunctus, Camerinorum & Spoletinorum Marchio erat. Hic in auxilium Beneuentani Principis contra Græcos, qui eum vehementer oppresserant, abiit. Quibus cùm bellum inferret, victoriâ est potitus. Contigit denique multos Græcorum, iam non arua sed castra obtinentium, hunc cepisse: quibus dum virilia amputaret, talia στρατηγῷ, id est qui eis præerat, nuntiauit: Quoniam quidem viro sancto Imperatori spadonibus nil pretiosius esse cognoui, hos studui paruulos sibi verecundè transmittere; plures quamprimum, Deo propitio, transmissurus.

Muliebre lepidum commentum.

Ludibrium autem, imò sapientiam, quam quædam tunc mulier gessit, his inseramus. Dum enim quadam die Græci cum ipsius terræ hominibus extra castrum quoddam ad pugnam aduersus

sus Theobaldum memoratum exirent, nonnulli ab eodem sunt capti: quos cùm eunuchizaret, eosque in castellum dirigeret, mulier quædam mariti succensa amore, eius pro membris non parum sollicita, sparsis crinibus de castello exiit furibunda: quæ cùm cruentis vnguibus ora discerperet, atque ante Theobaldi tentorium clamosis vocibus fleret: Quid causæ est, inquit, mulier, quòd tam sonoris vocibus quereris? Quæ, quia stultitiam simulare loco prudentia summa est, ita respondit: Nouum inauditumque facinus est, Heroës, vt bellum non repugnantibus mulieribus inferatis: nostrarum nulla ex Amazonum sanguine prosapiam ducit; Mineruæ quippe solùm operibus deditæ, armorum penitus sumus ignaræ. Cui cùm Theobaldus diceret: Quis vmquam sani capitis Heros, præter Amazonum temporibus, bellum mulieribus intulit? ea respondit: Quod cedo crudelius mulieribus bellum inferre, quidve incommodius his potestis auferre, quàm vt ea viris certetis ὀρχίδια, id est testiculos, amputare? in quibus nostri corporis refocillatio, & quòd omnium potissimum est, nascituræ spes extat prolis. Dum enim eos eunuchizatis, non quod illorum, sed quod nostrum est, tollitis. Numquam armentorum seu ouium copia, quam mihi ante hos dies abstulistis, vestra me castra adire coëgit. Animalium quæ mihi feciſtis dispendia laudo, iacturam hanc tantam, tam crudelem, tam irrecuperabilem, modis omnibus horreo, fugio, nolo. Sancti Dei omnes talem à me auertite pestem. His auditis, nimio sunt omnes cachinno commoti, totiusque in eam populi fauor excreuit, vt non solùm virum suum integrum, verùm etiam cuncta quæ sibi animalia ablata fuerant, recipere mereretur. Quæ cùm his receptis abiret, directo Theobaldus post eam nuntio, interrogauit, Quid viro suo auferret, si ad pugnam amplius contra se de castello exiret? Oculi, inquit, sunt illi, nares, manus, & pedes. Si hoc egerit, illi quæ illius sunt auferat; quæ mea sunt, suæ ancillulæ derelinquat. Verùm quia fauorem populi primâ sibi locutione adesse per risum & mariti donum intellexit, hæc postmodum per directum nuntium remandauit.

De Bosonis, qui consilio vxoris perfidus extiterat, ab Hugone captiuitate, & vxoris eius VVillæ ab Italiâ electione. Et de balteo pretioso impudenter à seruo in loco pudendo comperto. CAP. V.

PEr idem tempus Regis Hugonis frater Boso, Willâ vxore suâ cupidissimâ stimulante, aduersus Regem noua quædam & peruersa molitus est agere. quod Hugonem minimè latuit. Quâ ex re captus, custodiæ est continuò traditus. Causa detectionis eius hæc fuit. Dum Lamberto, quem suprà memorauimus, lu-

Boso capitur.

mine priuato, idem Boſo Marchiam Tuſciæ obtineret, coniunx eius Willa φιλαργυρία, id eſt amore pecuniæ, cœpit flagrare, adeò, vt totius Tuſciæ Prouinciæ nulla Nobilium matronarum quantiuis ſe pretij ornamentis excoleret. Hæc cùm prolem virilem non haberet, quatuor habuerat natas, Willam, Bertam, Giſlam, Richildam. Harum Willa, Berengarij huius qui nunc ſupereſt verè marita, hoc effecit, ne genitrix ſua omnium mulierum eſſet nequiſſima. Vt autem non per longas ambages eius acta ponamus, vno turpiſſimo deſcripto, quæ & quanta fuerit in ceteris, animaduertere poteris.

Balteus Boſonis. Vir eius Boſo miræ longitudinis & latitudinis aureum habebat balteum, qui multarum & pretioſarum ſplendebat nitore gemmarum. Hunc, cùm Boſo caperetur, ſuper omnes gazas eius diligenter Rex iuſſit inquiri: ſumptiſque diuitiis, vxorem eius quaſi profanam, & ſceleris totius auctricem, turpiter de Regno Italico præcepit expelli, atque in Burgundiam, de quâ oriunda fuerat, duci. Verùm cùm diligenter omnia perſcrutati, balteum non reperirent, cetera nuntij reportantes, ad Hugonem ſunt reuerſi. Tum Rex, Reuertentes, inquit, phaleratum eius omnem apparatum, puluinar etiam, quod equitando premit, euertite. Et ſi nec ibi quidem balteum poteritis reperire, veſtimentis omnibus eam exuite, ne alicubi ſuper ſe poſſit occulere: noui enim quàm callida, quamque ſit cupida. Igitur illis redeuntibus, Regiſque iuſſioni parentibus, cùm requiſitis omnibus nil inueniſſent, veſtimentis eam omnibus nudauerunt. Hoc denique tam turpe facinus atque inauditum, cùm auertentibus oculis proborum nemo conſpiceret, ſeruorum quidam directo obtutu, purpuream ſecus natium ſperoidem, id eſt curuaturam, vidit dependere corrigiam: quam impudenter arripiens, fœditerque trahens è ſecretiori parte corporis, eam ſecutus balteus eſt egreſſus. Seruus itaque idem non ſolùm inuerecundus, *Scurrile dicterium.* ſed eo ipſo facinore turpi hilarior redditus: Ha, ha, he, ait, quàm peritus obſtetricandi miles. Rufus puer eſt natus heræ, quæſo vt ſit ſuperſtes. O me fortunatum, imò omnibus feliciorem, ſi tales ſaltem duos vxor mea mihi pareret natos, hos Conſtantinopolim dirigerem nuntios: quoniam quidem, vt inſtitoribus narrantibus agnoui, huiuſmodi libenter Imperator ſuſcipit. Talibus præterea Willa confuſa ſermonibus, lacrymis effuſis, latentem ſub corde cunctis aperit dolorem. Seruus autem, vt ſeruorum proprium eſt, eius deiectione non ſolùm non inclinatus, verumetiam animatus, hæc ad exaggerandum doloris vulnus adiecit:

VVilla quid inſanis? aurum cur condere cæcis
Incipis in membris? proh non audita cupido!
Allecta à furiis, gemmas in corpore condis?

Matri-

Matribus insolitum tales producere partus :
Hinc tibi nulla decem tulerunt fastidia menses.
Alma parens tales nobis haud desine fœtus
Edere, qui nati superent te ætate parentem.
Talia cunctanti collum percusserat vnus
Impiger, ac verbis illum culparat amaris.

His ita peractis, balteus Regi adducitur, eaque in Burgundiam destinatur. Verumtamen quæ abscondit, an qui eum inquirere iussit, fœdiùs egerit, mihi quidem videtur amphibolum. Liquet tamen, quòd vterque auri gemmarumque nimiâ sit cupidine animatus.

De morte Rodulfi Regis Burgundionum; cuius vxorem Rex Hugo duxit, & filiam filio suo tradidit: & quomodo ob pellices vxoris vxorem suam despexerit. CAP. VI.

BVrgundionum præterea Rex Rodulfus mortem obiit: cuius viduam nomine Bertam Rex Hugo, Aldâ Lotharij Regis filij sui matre defunctâ, maritali sibi coniugio sociarat. Sed & filio suo Regi Lothario, Rodulfi & ipsius Bertæ natam nomine Adhelheidam, tum formâ honestissimam, tum morum probitate gratiosam, coniugem tulit. Quod Græcis omnibus non videtur idoneum: scilicet, vt si pater matrem, cùm sint duo vnum, vxorem accipiat, filius filiam non sine reatu valeat sibi coniugio sociare.

Vtrùm filius filiam, cuius patermatrem duxit, ducat.

Hugo denique multarum concubinarum deceptus illecebris, præfatam coniugem suam Bertam maritali non solùm non cœpit amore diligere, verùm modis omnibus execrari. Quòd quàm Deus iustè punierit, suis in locis ponere non pigebit. Verùm cùm nonnullæ essent concubinæ, in tres supra ceteras turpissimo ardebat amore, Bezolam vilissimorum Sueuorum sanguine cretam: ex quâ & natum genuit nomine Bosonem; quem in Placentinâ post VVidonis obitum Episcopum ordinauit Ecclesiâ: Rozam deinde, VValberti superiùs memorati filiam decollati; quæ ei miræ pulchritudinis peperit natam: tertiam Stephaniam genere Romanam; quæ ei filium peperit nomine Theobaldum: quem postmodum in Ecclesiâ Mediolanensi Archidiaconum eâ ratione constituit, vt defuncto Archiepiscopo, eius ipse Vicarius poneretur. Quid autem fuerit, quòd effectum Deus habere hæc non siuerit, vitâ comite, scribendus ordo nudabit. Sed & has tres, ob turpis impudicitiæ facinus, dearum nominibus, Bezolam videlicet Venerem, Rozam Iunonem, ob simultatem & odium perpetuum; quandoquidem ea secundùm pulchritudinem carnis, hæc specio-

Concubinæ Hugonis.

Concubinis nomina indita.

ſior videbatur; Stephaniam verò Semelen appellabat. Et quoniam non Rex ſolus his abutebatur, earum nati ex incertis patribus originem ducunt.

De morte Henrici Regis, & vbi ſit ſepultus; & de prudentiâ eius, qui filium ſuum Othonem Regem conſtituit: qui Otho ante Regni ſuſceptionem ſororem Regis Anglorum duxerat. CAP. VII.

Henrici obitus. EO in tempore Rex Henricus in caſtello, quod eſt inter Thuringorum & Saxonum confinia, & dicitur Himeleuna, grauiſſimâ valetudine correptus migrauit ad Dominum. Cuius corpus in Saxoniam deportatum, in nobiliſſimarum ac religioſiſſimarum Monaſterio puellarum (quod in ipſius Regis prædio, vocabulo Quintelingaburch, ſitum liquet) intra Eccleſiam cum immensâ eſt veneratione repoſitum. Vbi & venerabilis eius coniunx, Regniſque conſors, ex eâdem gente, nomine Mathildis, vltra omnes quas viderim & audierim matronas, pro delictorum expiatione celebre exequiarum officium, viuamque Deo hoſtiam offerre non deſinit. Hæc ante Regni ſuſceptionem viro ſuo filium peperit, quem vo-

Otho primus. cauit Othonem. Iſtum inquam, cuius mundi partes Aquilonaris & Occidua potentiâ reguntur, ſapientiâ pacificantur, religione lætantur, iuſtiſque iudicij ſeueritate terrentur. Poſt regiam autem dignitatem duos peperit, vnum, quem patris nomine vocauit Henricum, facetiâ ſatis ornatum, conſiliis prouidum, vultus nitore gratioſum, oculorum vigilantiâ placidum: cuius pro recenti funere non mediocres lacrymas adhuc fundimus. Tertium deinde Brunonem nomine: quem Pater ſanctus, quoniam Nortmanni Traiectenſem deſtruxerant omnino Eccleſiam, ob eiuſdem recuperationem voluit militare. Verùm iſtorum actus ſuis in locis latiùs explicemus.

Quantæ fuerit prudentiæ, quantæque Rex Henricus ſcientiæ, hinc probari poteſt, quòd optimum, & potiſſimum, & religioſiſſimum natorum ſuorum Regem conſtituit. Imminebat enim, Rex prudentiſſime, obitu tuo totius populi caſus, ſi tantus regiæ dignitati non ſubiret Vicarius. Quâ ex re in amborum laudem hos pangimus verſus:

Ipſe qui quondam ſuperare gentes
Impias bello ſolitus cruento,
Nouimus nunc, Rex, dederis popello
Morte quàm magnas propriâ ruinas.
Turba certatim viduata charo
Rege iam ceſſet lacrymare, quando
Alter exurgit ſimilis cluenti

Filius

Filius patri, venerandus orbi
Rex Otho, gentes ditione magnâ
Qui premet, pacemque feret beatam.
Quidquid Henrici periit receſſu,
Præſtitit claro populis hic ortu,
Blandus & mitis, patiensque ſanctis,
Peſtifer duris, rabidusque ſæuis.
Bella nonnullis tibi ſunt gerunda:
Ex quibus nomen referens in aſtra,
Cuncta calcabis pedibus per orbem,
Quæ premit tardus radians Bootes,
Et quibus nomen dedit Heſper almus,
Lucifer rurſus vocitatus idem,
Surgit Eoo properans coruſco.

Duxerat idem Rex Otho, ante Regni ſuſceptionem, ex Anglorum gente nobiliſſimâ Regis Adelſtani fratris filiam ſibi vxorem nomine Otgit: ex quâ & filium genuit nomine Liutolphum. Cuius ob recentem iacturam quoties memoriam agimus, lacrymis ſinum replemus. O ſi numquam natus, aut non tam maturè eſſet defunctus!

De Henrico peruerſorum conſilio Othoni rebellante, & exclamatione Auctoris in eum. CAP. VIII.

QVo in tempore Regis eiuſdem frater Henricus, quorumdam peruerſorum inſtinctu, eidem eſt nimiùm aduerſatus. Is enim, qui poſt creationis ſuæ mox clariſſimam dignitatem Creatori ſuo ſe ſimilem facere voluit, per auditores ſuos talibus Henricum contra fratrem, imò Regem & Dominum, ſermonibus inſtigauit: Recténe patrem egiſſe rere, in Regiâ tibi dignitate genito, non in eâdem genitum proponendo? Planè non diſcretionis hoc cenſurâ ponderauit, verùm paſſionis magnitudine aberrauit. Ergo age, neque tibi deerunt copiæ, fratrem deijce, Regnum accipe; ſitque tibi regnandi facultas, cui accidit, Deo largiente, & in eâdem dignitate natiuitas.

Regnandi tibi quid iuuenum tam dira cupido
Optime Saxigenum? prohibet Deus.
Haud pater Henricus dedit his: quia ſceptra mouebat
Aſtripotens bonus ipſe Deus pius;
Quo ſine, nec Regnum capitur, nec tempora ſiſtunt.
Quidquid in orbe, Deus, geritur, iubet:
Per quem iura Duces cernunt, Regesque triumphant.
Fraternas acies nunc nunc malè

Conflictare cupis, fallax, crudelis, inique,
Impie Leuiathan Beemoth paras
Antiquum renouare tuâ iam fraude duellum.
Crimine pro cuncto pœnas lues;
Hic reprobum numeris culpans quod peccat, in æuo
Improbe supplicium referes simul:
Et quæcumque malis debentur flammea cunctis
Vincula, parta tibi misero: neque
Ignicomas Erebi iustè demersus ad undas,
Perpetuò tecum arsuros trahes
Christicolas: quia siqua sacro Baptismate loti
Debita pòst traxere, Dei manet
Gratia, quæ lapsos erexit Sanguine gratis.

De Euerhardo, qui Henricum adhuc Regi Othoni fratri suo fidelem cepit, & in Franciam abduxit. Item, quâ ratione Euerhardus dictus Gilibertum à Regis fidelitate seiunxerit; & quomodo Gilibertus & Euerhardus Henricum carcere emiserint. CAP. IX.

TAnti huius ac tam pernicioſi facinoris illex Euerhardus extitit comes: huius enim primæ rebellionis tempore Henricus fratri ſuo Regi & Domino, prout debuerat, adminicula dederat, niſuque omni aduerſarios fatigabat. Verùm quia incuria non ſolùm temporalibus rebus, ſed etiam æternis deditis, atque in ipsâ internæ contemplationis viſione conſtitutis, lapſum nonnumquam parat; quod, vt Vegetius Renatus in libro Rei militaris ait, neceſſariò amplior ſecuritas grauius ſolet habere diſcrimen; Henricum in quodam oppido manentem, incautiuſque ſe tuentem, prædictus Euerhardus collectâ multitudine obſedit; ac priuſquam ei frater Rex adminiculari poſſet, expugnauit, ſecumque illum & gazam non paruam in propria tranſportauit. Rex igitur tantum fratris, imò ſuum, cupiens dedecus vindicare, præfatum Euerhardum ſibique conniuentes toto cœpit conamine perſequi.

Euerhardus Henricum cepit.

Euerhardus ſanè Gilibertum Lotharingorum Ducem à Regis fidelitate ſeiunxerat: cuius adiutorio Regi non modicè reſiſtebat. Quamquam idem Gilibertus Regis ſororem haberet vxorem; maluit tamen ſuſcipiendi Regni ſpe animatus Regi obſiſtere, quàm cum, vt debuerat, contra ſuos æmulos adiuuare.

Sed cùm ſe Regi nec ſic conſpicerent poſſe reſiſtere, non incallido ſecundùm hominem, ſed fatuo ſecundùm Deum accepto conſilio, huiuſmodi verbis Henricum conueniunt: Si conſiliis noſtris te patere nobis iuramento promittis, non ſolùm quia captus es te dimittimus, ſed, quod maius eſt, ſi tamen Rex velis fieri, noſtrum

te

te Dominum constituimus. Hoc autem non eò dicebant, vt facerent, sed vt eius auxilio Regem debellarent.

Quâ calliditate Euerhardus Henricum & Gilibertum in acquirendo Regno decipere voluerit; & quomodo id iactanter coniugi dixerit.

CAPVT X.

HAbuerat planè Rex nonnullas maximas & fortissimas copias, & earum Duces, Hermannum scilicet Sueuorum Ducem, fratremque eius Vdonem, atque Conrardum cognomine Sapientem. Qui quamquam affinitatis lineâ Euerhardo iungerentur; maluerunt tamen iustè, si necessitas incubuisset, iusto cum Rege occumbere, quàm cum consanguineo iniustè triumphare. Henricus igitur præmissâ iam promissione deceptus, propriis mox collectis copiis, totis viribus ipsos adiuuare, Regemque cœperat debellare. Verùm quia scriptum est, Mentita est iniquitas sibi: libet paululùm immorari; &, quemadmodum tunc mentita sit iniquitas sibi, explicare. Euerhardus haud priùs Gilibertum à Regis fidelitate seiungere valuit, donec Regem eum se facturum esse promisit. Gilibertus autem arte hac Henricum decipere voluit, vt dum suo adiutorio Regem deuinceret, ipsum deponeret, sibique Regni solium obtineret. Verùm Euerhardus longè aliter disposuerat. Voluit enim Regem posse deuincere, Regnoque priuare vtrosque, sibique vsurpare, quemadmodum ex verbis ipsius, quæ, paulò antequam moreretur, vxori suæ dixit, conijcere possumus. Quam dum foueret in sinu; Iucundare, inquit, in gremio Comitis, breuî lætatura in amplexibus Regis. Quod non ita accidisse, & iniquitatem sibi mentitam esse, tempestas indicat præsens.

De admirabili victoriâ, quam Rex Otho orando obtinuit: & de Henrico in brachio vulnerato in eo prælio. CAP. XI.

IGitur, vt præfati sumus, huiusmodi Henricus promissione animatus, imò deceptus, collecto exercitu, cum Giliberto pariter atque Euerhardo, Regi præparat bellum. Quos contra Rex properat lætus, non eorum multitudine territus, sed de Dei pietate confisus. Sed vt scias, quàm facile est Deo in paucis plures vincere, & quòd quisque in abundantiâ virtutis suæ non saluabitur, audi antiquum à Domino renouatum miraculum: Regis milites supra Rhenum ad locum vocabulo Bierzuni peruenerant, Rhenique alueum transire cœperant, ignorantes quòd Henricus cum præfatis Comitibus tantâ vicinitate eis iam esset proximus. Perpaucis denique è nauibus egressis, vix equos ascendere, seseque armis induere

duere poterant, cùm prænominatorum legiones non nuntiantur properantes, ſed intuitu ipſo cernuntur præſentes. Tali igitur ſeſe mutuo ſunt ſermone aggreſſi: Fluminis huius, vt cernitis, magnitudo ſocios noſtros nobis ſuccurrere, noſque etiam quamuis volentes redire non ſinit; nec clam nobis eſt, quàm ridiculum noſtris præſertim ſit nationibus, fortes viros ſe hoſtibus tradere, & non reſiſtendo mortem fugere, vitamque ſempiternis opprobriis comparare. Quamquam enim euadendi (quæ numquam hoſtibus obeſt) oblata deſperatio, & ſupplicandi opprobrium ſempiternum, pugnandi nobis fiduciam præſtent; ea tamen eſt, quæ nos præſertim veritatis ſcilicet & iuſtitiæ cauſsâ pugnare compellit. Si enim terreſtris domus noſtra reſiſtendo iniuſtitiæ diſſoluatur, æternam non manu factam recipiemus in cælis. His itaque dictis accenſi, hoſtes inter præcipiti curſu tranſeunt. Rex denique ſuorum tantam conſtantiam non ſine diuino inſtinctu conſiderans; quoniam fluuio intercedente corporali præſentiâ ſubuenire ſuis non poterat, recordatus populi Domini, qui repugnantes ſibi Amalecitas orationibus Moyſi ſeruj Dei deuicerat; protinus de equo deſcendit, ſeſeque cum omni populo lacrymas fundens ante victoriferos clauos manibus Domini noſtri Ieſu Chriſti affixos, ſuæque lanceæ impoſitos, in orationem dedit: quantumque iuſti viri (ſecundùm iuſti viri ſententiam Iacobi) tunc valeret oratio, res manifeſta probauit. Eo namque orante, cùm ex ſuis nullus occumberet, hoſtes ſunt omnes in fugam conuerſi; nonnullique eorum cur fugerent, penitus ignorabant, quoniam quidem præ paucitate ſeſe inſequentes hoſtes videre non poterant. Cæſis igitur plurimis, Henricus eſt vehementer in brachio percuſſus; & quamquam loricæ triplicis fortitudo ad carnem vſque enſis aciem non admitteret, pondere tamen percuſſionis acerbæ brachium eſt adeò in liuorem conuerſum, vt nullis Medicorum curis ita mederi poſſet, quin ſubſequente anno dolorem permagnum ſentiret. Vnde & paulò pòſt huius facinoris occaſione ipſum faſſi ſunt hominem exuiſſe. Sed quia lanceæ ipſius ſanctæ memoriam fecimus hîc; qualiter ad eum peruenerit, inſeramus.

Henrici contuſio.

Mors.

De lanceâ Dominicâ per Henricum inuentâ, & ad Othonem perlatâ.

CAPVT XII.

Lancea Dominica ad Othonem perlatio.

BVrgundionum itaque Rex Rodulfus, qui nonnullis annis Italicis imperauit, lanceam illam à Samſone Comite dono acceperat. Erat enim, exceptâ ceterarum ſpecie lancearum, nouo quodammodò opere nouaque elaborata figurâ, habens iuxta limbum medium vtrobique feneſtras. Hæ pro pollicibus perpulchrè duæ

acies

acies vſque ad decliuum medium lanceæ extenduntur. Hanc igitur Conſtantini Magni, ſanctæ Helenæ filij viuificæ Crucis inuentricis, fuiſſe affirmant: quæ mediâ in ſpinâ, quam limbum ſuperiùs memorauì, ex clauis, manibus pedibuſque Domini & Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti affixis, cruces habet. Henricus itaque Rex, vt erat Domini timens, totiuſque religionis amator, audito, Rodulfum tam inæſtimabile donum habere cæleſte, nuntiis directis tentauit, ſi præmiis aliquibus id poſſet acquirere, ſibique aduerſus viſibiles inuiſibileſque hoſtes arma inuictiſſima, triumphumque perpetuum præparare. Quod cùm Rex Rodulfus modis omnibus ſe numquam facturum ediceret, Rex Henricus, quia mollire hunc muneribus non potuit, minis terrere magnopere curauit: omne quippe Regnum eius cæde atque incendiis ſe depopulaturum eſſe promiſit. Quia verò quod petebatur munus erat, quo cæleſtibus terrea Deus coniunxerat, lapis ſcilicet angularis faciens vtraque vnum, Rodulfi Regis emolliuit cor, iuſtoque Regi iuſta iuſtè petenti cominus dedit. Neque enim pacè præſente ſimultati locus erat. Nam & eo, qui his crucifixus eſt, à Pilato ad Herodem properante, facti ſunt amici in illâ die, qui priùs inimici erant ad inuicem. Quanto autem amore Rex Henricus præfatum inæſtimabile donum acceperit, tum in nonnullis rebus, tum in hoc præſertim claruit, quod non ſolùm eo donantem ſe auri argentique muneribus, verùm etiam Sueuorum Prouinciæ parte non minimâ honorauit. Deus autem, qui quo quiſque quid animo peragat intuetur, non muneris quantitatis, ſed bonæ voluntatis inſpector ac retributor, quantâ ob prælibatam rem mercede æterno in ſæculo pium donauerit Regem, indiciis quibuſdam hoc etiam in tempore prodidit, dum contra ſe inſurgentes hoc victorifero præeunte ſigno ſemper hoſtes terruit, atque fugauit. Hac igitur occaſione, imò Dei voluntate, ſanctam Rex Henricus adeptus eſt romphæam, quam filio, vnde inpræſentiarum nobis ſermo eſt, decedens cum Regno hereditario dereliquit. Qui quantâ donum inæſtimabile veneratione coluerit, victoria non ſolùm indicat præſens, verùm etiam diuinorum, vt prompturi ſumus, admiranda largitio munerum. His itaque perterritis atque fugatis, Rex rediit non tantum de victoriâ lætus, quantum de diuinâ miſeratione magnificus.

Probat auctoritate ſanctæ Scripturæ, victoriam Othonis non fuiſſe fortuitam, ſed Deo ita diſponente prouenìſſe. CAP. XIII.

LIbet autem paululùm immorari, & quod non fortuitò, ſed Deo diſponente hæc ita acciderint, enarrare. Quod luce no-

bis clarius constabit, si Domini ac Saluatoris nostri Iesu Christi apparitionem, quæ post resurrectionem mulieribus & discipulis facta est, in medium proferamus. Fidem Petri, dilectionem Ioannis supra pectus Domini in cœnâ recumbentis, Thomas firmiter nouerat, eosque ad sepulchrum cucurrisse, nihilque præter linteamina inuenisse audierat; Angelorum etiam visiones, qui eum viuere assererent, mulieribus apparuisse cognouerat. Sed esto, fortè mulierum infirmitatem considerans, mulieribus non credebat. Cedo, inquam, sancte Thoma, si duobus discipulis ad castellum Emmaus properantibus, quibus non solùm apparuit, sed etiam Scripturas quæ de se erant, aperuit, imò etiam secundùm consuetum morem panem benedixit, & fregit, ac dedit, non credis; omnibus tamen condiscipulis, quibus ianuis clausis apparuit, quid fidem non adhibere contendis? Meministine, inquam, eumdem Dominum & Præceptorem tuum, cui te commoriturum promittebas ante passionem, hæc omnia prædixisse? ait namque: Ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur; & postquam flagellauerint, occident eum, & tertiâ die resurget. Cur itaque eum dubitas resurrexisse, cùm gentibus traditum, flagellatum, conspurum, crucifixum, sicut prædixerat, videas? Haud ab re est, quòd Dominum tuum manibus propriis tractare contendis. Ipse Dominus namque Rex noster, qui operatus est salutem in medio terræ, qui nouit omnia antequam fiant, multos præuidens hoc errore perituros, vt est misericors & clemens, Infer, ait, digitum tuum huc, & mitte manum tuam in latus meum; & noli esse incredulus, sed fidelis. Confitere, Thoma sancte, & tuâ dubietate omne nostrum exclude amphibolum. Dominus, inquit, meus, & Deus meus. O ambiguum omni laude dignissimum! ô dubium cunctis sæculis prædicandum! Si tu non dubitares, ego non tam firmiter crederem. Si mulierum credentium, si condiscipulorum fidem, hæreticis, qui non vero corpore Dominum Iesum Christum resurrexisse latrabant, diceremus, multa nobis argumenta diabolicâ calliditate opponerent. Sed cùm dubitantem Thomam corpus tractasse, vulnerum cicatrices tetigisse, ac mox dubitatione remotâ, Deum & Dominum exclamasse audiunt, qui priùs erant multisoni, mox vt pisces videntur insoni; cognoscentes quia & vera caro est, quæ tractari potuit, & Deus, qui ianuis clausis intrauit. Et quòd Thomas dubitauit, non fors, sed Dei omnipotentis dispensatio fuit. Sic itaq; sic, Rex pissime, insperata ob militum paucitatem victoria diuinæ consilium prouidentiæ fuit, volens mortalibus indicare quàm charus Deo esset, qui orando tam immensum cum paucis triumphum obtinere promeruit.

ruit. Fortè enim, imò certè & tu priùs ignorabas quàm charus exiſteres; quod pòſt te cognoſcere fecit, cùm tantâ victoriâ honorauit. Sancti etenim viri quid virtutis habeant, & quanti in conſpectu diuini examinis exiſtant, niſi probauerint, ignorant. Quod in facto Abraham filium immolare cupientis ex verbis Angeli dicentis colligere poſſumus. ait enim: Ne extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognoui quòd timeas Dominum. id eſt, teipſum & poſteros cognoſcere feci. Nouerat enim Dominus, etiam antequam filium immolare vellet, quantâ Abraham Patriarcha ſanctus eum charitate diligeret: ſed is qui diligebat, quàm perfectè diligeret, non nouit, donec per dilecti filij immolationem apertiſſimè cognouit. Poſſumus & hanc ex beati Petri promiſſione approbare: Domine, inquit, tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire. cui Dominus, Dico, ait, tibi Petre, non cantabit in hac nocte gallus, donec ter abneges noſſe me. O ſancte Petre, meliùs quàm tu, nouit te, qui fecit te. Tu profiteris, quemadmodum putas, veram fidem; ſed qui, priuſquam fiant, omnia nouit, ter ſe negaturum te eſſe prædixit. Huius quippe ſententiæ non immemor, cùm poſtmodum te, an ſe diligeres, interrogaret, magis ipſi credens quàm tibi, amorem tuum hac temperatâ reſponſione declaraſti, dicens: Domine tu omnia noſti; tu ſcis quia amo te. Conſcientiâ quidem meâ plus diligo te quàm me, niſi quia te diligendo diligo me. Vtrùm autem, vt exiſtimo, ita ſe veritas habeat, ipſe quàm ego meliùs noſti, qui me vt eſſem feciſti, & vt te diligerem amore iuſtiſſimo inflammaſti. Bone itaque Rex, non ob tuam hoc, ſed ob infirmorum actum eſt fidem, qui victoriam nonniſi in multitudine putant conſiſtere, & humanas res nonniſi fortuitò prouenire. Scimus enim, quia ſi cum duodecim legionibus tranſires, ac victoriam obtineres, non eam Domino, ſed tibi imputares. Et hæc ratio eſt, quòd cum paucis orando voluit te Deus vincere, vt & in ſe ſperantes ad amorem ſui magis accenderet, & te quantum diligeret, neſcientibus indicaret. Sed his omiſſis, ad alia feſtinemus.

De iis qui in Alſatiâ Othonem Regem fraude Frederici Archiepiſcopi deſeruerunt: & de animoſo Othonis ad ſuos reſponſo.

CAPVT XIV.

EST in Alſatiæ partibus caſtellum Briſecgaune patrio vocabulo nuncupatum; quod & Rhenus in modum inſulæ cingens, & naturalis ipſa loci aſperitas munit. In hac itaque ſuorum Euerhardus poſuerat multitudinem militum: quorum terrore, non ſolùm ſibi magnam partem præfatæ Prouinciæ vendicabat, verùm

rùm etiam circumcirca Regis fideles miserè laniabat. Rex denique bonus, non quæ sua, sed quæ suorum erant considerans, collecto exercitu, in Alsatiam, vt prætatum castrum obsideat, proficiscitur. Cumque eódem peruenisset, Frederici, qui cum eo tunc aderat, Moguntiæ Sedis Archiepiscopi exhortatione, Episcoporum quamplurimi, defixis noctu per gyrum amissis tentoriis, cœperunt Regem deserere, clamque ad ciuitates proprias confugere, Frederico cum eodem subdolè permanente. Quod Regis milites considerantes, huiusmodi Regem sunt aggressi sermone: Consule Rex saluti tuæ loca hæc deserens, & Saxoniam petens; nec clam te est, quòd Henricus frater tuus bellum tibi inferre conatur: qui si tam paruas tecum esse copias senserit, ita repentinus irruet, vt nec fugiendi quidem locus sit. Melius est igitur reparato exercitu redire, quàm aut mori miserè, aut turpiter fugere. Quibus Rex imperterritus, vt quondam suis Iudas cognomento Machabæus, Nolite, ait, nolite talia loqui. Et si appropinquauit tempus nostrum, moriamur omnes in virtute, & non inferamus crimen gloriæ nostræ. Melius est enim pro verâ iustitiâ mortem subire, quàm eam fugiendo turpiter viuere. Denique si illos Dei ordinationi resistentes, auxilium à multitudine solâ & non à Deo sperantes, iniustè prælìari, mori, & ad irremissibiles Erebi pœnas descendere iuuat, nihilominùs nos imò acriùs pugnare delectet; qui & prælìari pro iustitiâ securi, &, si sors carnis vniuersæ acciderit, securiùs possumus mori. Nam pro iustitiâ pugnatores ob copiarum paucitatem ante pugnæ experimentum terga dare, Deo diffidere est. His dictis, non solùm eos à fugæ proposito reuocauit, verùm etiam, vt vehementer pugnarent, animauit.

Militum cohortatio.

Animosum Othonis responsum.

De animoso & prudenti responso Othonis, quo confutauit impudentiam Comitis Abbatiam in præmium auxilij petentis. CAP. XV.

VNum autem, vnum, Pater egregie, velim diligenter attendas: quod cùm audieris, plus eum animi passiones quàm hostes vicisse miraberis. Huiusmodi vincere aduersarios permittente Deo nonnumquam & peccatores possunt; inconcussam autem animi tenere virtutem, prosperis scilicet non extolli, & aduersis non frangi, perfectorum solummodò est. Audi igitur in tantâ hac fluctuante procellâ, quo fidei suprà petram, qui Christus est, sit ardore fundatus. Comes quidam tunc prædiues cum eo erat; cuius multitudo militum Regis aciem condecorabat. Hic itaque videns, quamplurimos ex Regis acie desertores ac transfugas fieri, non interiorem, sed exteriorem considerans hominem, tacitus hæc secum voluere cœpit: Quidquid à Rege in hac turbatione constituto

tuto petiero, ſine dubio impetrabo; præſertim cùm & acre nobis bellum immineat, ac ſe ne deſeram timeat. Nuntiis itaque directis, Regi ſupplicat, vt Abbatiam quamdam, Lauresheim dictam, prædiis ditiſſimam, ſibi concedat: cuius poſſeſſionibus, quod ſibi deerat, militibus ſuis miniſtrare præualeat. Rex autem columbinâ non ſolùm, ſed vt erat viperinâ calliditate ſuffarcinatus, non hoc quid portenderet minimè aduertere potuit; vnde & huiuſmodi nuntiis apologeticum dedit: Illi quid ſuper hac re ſentiam verbis ipſe potiùs explicabo quàm nuntiis. Quod qui hos direxerat audiens, immensâ eſt affectus animi lætitiâ, ſperans ſe quod poposcerat impetraſſe. Vnde & moræ impatiens, Regem adiit, eumque ſententiam ſuper hac re promere poſtulauit. Cui Rex, populo circumſtante, Obedire, inquit, magis oportet Deo quàm hominibus. Quis enim ſanum ſapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, ſed comminationis auctoritate dixiſſe? ſcriptum eſt enim: Nolite ſanctum dare canibus. Quod quamuis à Doctoribus ſpiritualiter intelligendum eſſe prædicetur; ego tamen ſatis me dare canibus ſanctum cenſeo, ſi Monaſteriorum prædia, quæ à religioſis viris Deo ſunt militantibus tradita, tulero, & ſæculo militantibus dedero. Tibi verò tam procaciter iniuſta petenti, ſub teſtimonio totius populi nec hoc nec aliud vnquam te à me acceptu-rum eſſe teſtificor. Si cordi tibi eſt cum ceteris infidelibus auolare, quantò citiùs, tantò melius. His auditis, quia facies ſpeculum eſt mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudauit; concituſque Regis ad pedes corruens, ſe peccaſſe, ſe grauiter deliquiſſe confeſſus eſt. Perpende itaque, quâ conſtantiâ Dei athleta non ſolùm viſibiles, verùm etiam inuiſibiles conterat hoſtes. Antiquus etenim hoſtis non ei ſe nocuiſſe putauit, dum tot fortiſſimos Principes contra illum ſurgere perſuaſit; fratrem etiam, qui ei Regnum auferret, inſtigauit, quoniam hæc exteriora eſſe damna cognouit: quin & præfatum Comitem ad expetendam ſanctorum hereditatem incitauit, quatenus Rex eò velociùs offenſam Dei incurreret, quò ſeruorum Dei ſtipendia ſuis iniuſtè militibus traderet. Verùm quia nequiuit, nunc quantum Rex ſanctus ob tentationis huius conſtantiam Deo pro ſe pugnante creuit, in medium proferamus.

Quomodo, Deo pro Othone Rege pugnante, Gilibertus & Euerhardus apud Andernacum ſint occiſi. CAP. XVI.

DAuid ſanctus ex perſonâ Domini dicit: Si populus meus audiſſet me, Iſraël ſi in viis meis ambulaſſet, pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem, & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam. Quod in Rege hoc Dominum audiente,

atque in viis eius ambulante, esse completum, quam prompturus sum ratio declarabit. Euerhardus atque Gilibertus, audito Regem in Alsatiâ esse; quoniam neminem qui eis resisteret verebantur, permagno collecto exercitu, Rheni alueum ad Andernacum pertranseunt, Regisque fideles circumquaque demoliri procedunt. Vdo sanè, Hermanni Ducis Sueuorum frater, necnon & Conradus cognomento Sapiens, quos superiùs Regi diximus esse fideles, ipsius in partibus erant; sed quia eorum copiæ istorum copiis impares extiterant, his occurrere trepidabant. Verùm iubente Deo, non locutionis sed inspirationis modo, hos cum multis spoliis redeuntes ponè sequuntur. Cumque paululùm processissent, quidam eis flens & eiulans obuiàm venit Sacerdos: qui rogatus ab eis quò iret, cur fleret? Ab istis, inquit, prædonibus ego venio, qui paupertatis meæ ærumnam, vno quod solum possederam iumento ablato, dilatarunt. Quòd cùm præfatus Vdo ac Conradus audirent, an Gilibertum atque Euerhardum viderit examussim sunt scisciatati. Quo respondente, quoniam cum prædâ cunctis pænè trans Rhenum missis, ipsi soli cum eorum electis militibus (quod nec benè vertat) capiunt cibum; tantâ celeritate super eos irruunt, vt si videres, non eos currere, sed diceres transuolare. Quid plura? Euerhardus gladiis occiditur, Gilibertus Rheni vndis submergitur: quas quoniam exorbere præ multitudine non potuit, animâ recedente defecit. Ceterorum verò nullus aufugit, qui non aut viuus caperetur, aut gladio truncaretur. Vides igitur, quemadmodum super Regem tribulantes Dominus manum miserit, quem in viis suis ambulantem cognouit.

De nuntio qui Othoni cædem Giliberti & Euerhardi nuntiauit, cùm templum peteret; & de pietate eius. CAP. XVII.

DVm hæc aguntur, Rex in Alsatiâ horum insçius, mori potiùs quàm aduersarios fugere est paratus. Accidit itaque, vt, quemadmodum ei moris erat, manè primo, quoniam Ecclesia longè aberat, super equum consideret, eoque se munitum orationibus iret, dum directis procul oculis obuiare sibi sub nimiâ celeritate hominem vidit; quem illicò nuntium esse intellexit, eò quòd subsecuturam lætitiam quodam præludio hilaritatis ostendit. Hoc igitur indicio, quia secunda eum nuntiare qui aderant intelligunt, arrectis auribus vt eum audiant currunt. Quibus moderata huius processio, capillorum ac vestium compositio, honesta salutatio annuerat. Vidit Rex populum anhelare, & quòd dicendi moram nuntius faceret, grauiter ferre. Age ait, ad quod missus es fare, præpostero ordine rem priùs exprime, circumstantium metus adime, eorum-

eorumque animos gaudio exple, dehinc per longa exorsa & Rhetorum proœmia salutationibus nos demulce. Non qualiter, sed quid dicas præsens tempus expectat. Malumus enim rusticanâ simplicitate lætari, quàm Tullianâ eloquentiâ periclitari. His auditis, Euerhardum atque Gilibertum hominem exutos esse primo impetu nuntiauit, volentemque qualiter hoc acciderit prosequi, Rex manu compescuit; ac mox de equo descendit, seseque cum lacrymis Deo gratias agens in orationem dedit. Quâ expletâ, surrexit, atque itinere quo cœperat, Deo se commendaturus ad Ecclesiam tendit.

Quomodo Otho Rex Bertholdo Baioariorum Duci amico suo res lætas denuntiauit, & nuptias sororis aut filiæ eius obtulit: & de Friderici Episcopi mani contra Regem factione. CAP. XVIII.

HOc in tempore Bertholdus Baioariorum Dux, Arnulfi Ducis frater, vir strenuus, Regis partibus toto fauebat conamine. Volens itaque Rex, vt quemadmodum tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præsentis fieret particeps, sequenti die, quanta erga eum Dominus beneficia egerit, nuntiis directis aperuit. Cui etiam in augmentum lætitiæ, quoniam coniugali minimè connubio tenebatur, demandauit, ac iuramento promittere fecit, vt, si sororem suam, scilicet Giliberti vxorem, habere posset, eam illi coniugio copularet: quod si minùs procederet, ipsius Giliberti ex eâdem sorore genitam, quam penes se habuerat, ferè iam nubilem maritali ei coniugio traderet. Quo audito, Bertholdus immenso est gaudio affectus; elegitque nondum nubilem potiùs filiam expectare, quàm matrem quæ iam nupserat tollere.

Fridericus denique Moguntiacensis Ecclesiæ Archiepiscopus, cuius consilio nonnulli Episcoporum Regem dimiserant, vt quam occultè gestabat infidelitas cunctis pateret, decem fermè diebus ante prænominatorum interitum Regem deseruit, ac Moguntiam concitus venit: in quâ nihil moratus, Metensem vrbem adiit. Dispositerat enim Regis frater Henricus, redeuntibus Euerhardo atque Giliberto, cum eodem Friderico illic exercitum congregare, sicque Regi in Alsatiâ degenti bellum maximum præparare. Cumque illò peruenisset nominatus Archiepiscopus, insperatè & non opportunè ei nuntij occurrerunt; qui iam prælibatos Principes morte intercedente non viuere dicunt. Is autem animo consternatus, quid faceret penitus ignorabat.

De eiusdem Friderici Archiepiscopi captiuitate. Et de sorore Henrici, prohibente ne in munitiones quasdam contra Regem se recipiat. Et quomodo Henricus tandem ad misericordiam Regis fratris sui se submiserit. CAP. XIX.

Fridericus Episcopus capitur.

REx interea Alsatiam deserens, Franciam occupabat. Cuius ob metum, Moguntiæ ciues redeuntem Archiepiscopum intra vrbis mœnia non suscipiunt: vnde factum est, vt non multò pòst à Regis fidelibus captus, & ante eius præsentiam adductus, custodiæ sit in Saxoniam traditus: in quâ aliquamdiu commoratus, miseratione Regis dignitati pristinæ est restitutus.

Henricus denique Regis sui atque fratris terrore compulsus, in castellum Capræmons vocabulo, non solùm ingeniis hominum, verùm naturâ ipsâ munitum, ingredi voluit: quod eius soror, vidua scilicet Giliberti, prænoscens, non solùm ne id facere posset prohibuit, verùm huiusmodi eum sermonibus conuenit: Proh! non tete miseriarum mearum tædet, quas interempto Giliberto marito perpetior, ni etiam meis in munitionibus te occludendo Regis iram super regionem velut aquam effundas? Non feram, non sinam, non patiar; non tanta mihi vecordia innata erit, vt ex meis incommodis tua compares commoda.

His Henricus auditis, cùm aliud quid faceret ignoraret, assumptis secum, quorum auxilio iuuaretur, quibusdam Episcopis, die quadam nudis pedibus Regis ad pedes ignorante ipso peruenit, supplexque misericordiam implorauit. Cui Rex, Indignum, inquit, facinus tuum misericordiam non meretur: verùm quia video te humiliatum coram me, non inducam malum super te. Iussit itaque Rex eum ad palatium suum, quod in Franciâ, in loco qui dicitur Inglinheim, constitutum est, proficisci, solertique illum vigilantiâ custodiri; quoad iræ remotâ paululùm ægritudine, quid super eum faceret, consilio sapientium definiret.

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER QVINTVS.

Qualiter Hermannus Sueuorum Dux Liuthulfo filio Regis Othonis Idam filiam ſuam coniugem obtulerit. Et de eclipſi ſolis ante victoriam Radamiri in Hiſpaniâ: & de apparitione cometæ. Item, qualiter Rex Hugo Romam vexauerit. CAPVT I.

EACTVM eſt, vt poſt mortem Euerhardi atque Giliberti, necnon & Henrici fratris Regis inclusionem, concurrentibus vndique ad Regem congratulationis cauſsâ Proceribus, veniret etiam vir ditiſſimus Sueuorum Dux Hermannus: qui poſt congratulationis ſatietatem, talibus eſt Regem aggreſſus ſermonibus: Non clam Domino meo eſt, tum prædiorum latitudine, tum pecuniarum immenſitate prædiuitem me abſque liberis eſſe; nec eſt præter vnam paruulam natam, quæ mearum rerum, me redeunte, heres exiſtat. Placeat itaque Domino meo Regi filium ſuum paruulum Liuthulfum mihi adoptare filium; quatenus vnicę filiæ meæ maritali commercio ſociatus, me migrante, mearum fiat hereditate rerum magnificus. Hoc itaque quia placuit Regi conſilium, quod popoſcerat, ſine dilatione compleuit. *Hermanni Sueui oratio.*

Hoc in tempore, vt ipſe Pater benè noſti, ſol magnam & cunctis terribilem paſſus eſt eclipſim ſextâ feriâ, horâ diei tertiâ. Quâ etiam die Abdaram Rex noſter à Radamiro Rege Chriſtianiſſimo Galitiæ in bello ſuperatus eſt. Sed & in Italiâ octo continuis noctibus miræ magnitudinis cometa apparuit, nimiæ proceritatis, igneos *Eclipſis ſolis. Radamirus vincit. Cometa.*

Fames. igneos ex sese radios fundens, subsecuturam non multò pòst famem portendens, quæ magnitudine suâ miserè vastabat Italiam.

Albericus ab Hugone obsidetur. Eâdem tempestate, Hugone Rege turpiter expulso, Albericus, vt præfati sumus, Romanæ ciuitatis Monarchiam obtinebat. Quem Rex Hugo quotannis grauiter opprimebat, gladio & igne quæ poterat vniuersa consumens, adeò vt ciuitates, præter Romam, in quâ ipse confederat, omnes auferret. Sed & ipsam sine dubio tum depopulando, tum ciues muneribus corrumpendo conquisiuisset, nisi occulta & iusta iusti Dei sententia illi prohibuisset.

De Berengario & Anscario fratribus: quorum posterior Marchio Camerinorum & Spoletinorum ab Hugone constituitur. Item de Sarlio, seu Harlio, quem Rex Hugo contra Anscarium noua molientem miserit: & de Anscarij verbis. Item de bono consilio VViberti, & malo Archodi Regi dato. CAP. II.

PEr idem tempus Berengarius atque Anscarius in Italiâ fratres clarebant, vno quidem patre, Adelberto scilicet Eporegiæ ciuitatis Marchione, sed non vnâ matre, progeniti. Berengarium namque, vti præfati sumus, Gilla, Berengarij Regis filia; Anscarium autem Ermegarda, Adelberti Tusciæ Prouinciæ Marchionis, quam ex Bertâ Regis Hugonis filiâ habuerat, peperit. Quorum Berengarius consiliis prouidus, ingenio callidus; Anscarius verò ad quodlibet facinus promptus. Quem & Rex Hugo nimis suspectum habuerat, ne se occideret, ac Regnum sibimet obtineret. Consilio itaque accepto, quia Theobaldus Marchio hominem exuerat, Spoletinorum eum ac Camerinorum constituit Marchionem, quatenus eò securiùs viueret, quò longiùs hunc ab sese esse sequestratum cognosceret. Quò dum profectus esset, vti animi impatiens erat, quidquid ex Rege mali mens ei cogitando suggesserat, rerum signis continuò declarabat. Quod Regem Hugonem minimè latuit.

Anscarius fit Marchio.

Igitur quod remedium huic ægritudini dare posset excogitans, Sarlionem ad se Burgundionum ex gente progenitum aduocat. cui & ait: Camerinorum ac Spoletinorum hominum non est mihi fides incognita: est enim calamo similis; cui si innisus fuerit homo, perforabit manum suam. Vade itaque, atque acceptâ à me pecuniâ mentes eorum corrumpe, ab Anscarij dilectione eos amoue, tibique coniunge. Te nemo est qui possit facere tum meliùs, tum commodiùs. Habes enim illius Theobaldi nepotis mei defuncti optimi Marchionis vxorem; cuius auxiliis fretus, cunctus ad te veniet populus. Profectus itaque est; & eo annitente, haud secùs atque Rex prædixerat, Camerinorum ac Spoletinorum

rum populus egit. Congregatâ itaque multitudine, ad eam, in quâ Anſcarius erat, ciuitatem properare feſtinat. Quod cùm audiſſet Anſcarius, anteſignanum ſuum nomine Wibertum talibus adorſus eſt verbis:

Sarlius imbellis multorum fiſus in armis
Pugnaturus adit; cui fortes pectore & armis
Occurſare decet, bellumque inferre cruentum.
Lecta manus iuuenum, bellis exercita multis,
Poſt huc tendentem, quæ me comitata patronum,
Protinus adueniet fuluo decorata metallo.

His auditis, Wibertus, vt erat vir non audaciâ ſolùm, verùm etiam ſcientiâ fretus; Manè, ait, copias prout potis es congregato. Pergraue eſt enim cum paucis, innumeris occurrere. Sed & ſi quibuſcum res agitur animaduertis, Heroës ſunt, haud ſegniùs atq; nos bello aſſuefacti. Iam Anſcarius Wiberto recta ſibi conſulenti conniuere decreuerat, directiſque vſquequaque nuntiis congregare exercitum cupierat, cùm Archodus, Burgundionum ſanguine ortus, Wibertum ſibi conſulentem dictis increpabat amaris: Chremeti, inquit, ſimilis es; qui ob Thraſonis metum Thaidi de occludendis ædibus conſilium, quo ad uocatos ſibi à foro duceret, dedit: quem cùm Thais prohiberet; Quod cum ſalute tuâ, ait, cauere poſſis, ſtultum eſt admittere. Malo ego vos proſpicere, quàm vlciſci acceptâ iniuriâ. Optimè, Wibertus inquit, Thraſonis feciſti memoriam militis, qui priùs ore deſæuiens, cùm ad rem veram ventum eſſet, Syriſcum in dextro cornu, Simalionem in ſiniſtro conſtituens, ipſe ſibi locum poſt principia elegit. Burgundiones enim garrulos eſſe, voraces ac imbelles, nullus qui eos nouerit, ambigit. Sed & quàm fortiter ſæpè feceris, quas fugiendo declinaſti, cicatrices indicant corporis.

De primâ pugnâ inter Sarlionem & Anſcarium: in quâ VVibertus letaliter vulneratus eſt, & Archodus fugit. Item de ſecundo prælio, in quo Anſcarius ſtrenuè pugnans Hattonem Comitem haſtâ occidit; ac poſtmodum de equo per dolum decidens, ab hoſtibus occiſus eſt.

CAPVT III.

HIuſmodi Anſcarius atque Wibertus excitati dictis, vbi Sarlionem cum multis eſſe audiunt, quàm mox cum paucis properare contendunt. Sex Sarlio acies habuerat: quarum tres contra Anſcarij vnam, in quâ ipſe Anſcarius erat, direxerat; ipſe verò, fluuio interiecto, rei ſpectans euentum, cum tribus remanſerat. Verebatur enim quòd nec tanta eum multitudo quiret defendere, ſi ſuos in eum Anſcarius poſſet obtutus inducere. Haud mo-

Sarlio ſex aciebus præerat.

Archodus fugit. ra, bellum incipitur: in quo Archodus, quia fugerat, non videtur.
VVibertus vulneratur. Wibertus morte tenus vulneratur; quoniam quidem mori satius quàm fugere duxit. His itaque omnibus ab Anscario debellatis, duas in eum iterùm Sarlius mittit acies, vnâ solummodò secum retentâ. Cumque Anscarius, quis suorum occumberet, inquirere vellet, non suo tantùm quàm aliorum sanguine cruentatus, Wibertus ei occurrit. cui & ait: Duæ contra nos acies perpulchrè armis instructæ adueniunt; quas te potiùs declinare quàm expectare, etiam atque etiam rogo. Archodus, vt ipse benè nosti, pugnæ huius incensor, qualiter aufugerit vides: ego verò positus in extremis, non cogito iam de pugnâ, sed misericordem Dominum rogo pro animâ, ne mihi imputet quæ ob dilectionem tui hodie commerui crimina, multa hominum neci dando corpora. His expletis expirauit.

VVibertus moritur.

Anscarij strenuitas. Collectis itaque Anscarius quos potuit, duabus phalangis occurrens eas inter furibundus insiliit, stragemque innumeram dedit. Comes quidem Hatto nomine duabus illis præerat aciebus; qui hac occasione & fiduciâ Anscario occurrit, quoniam confractâ iam lanceâ solam in manu eius viderat hastam. Quem dum intuitus esset Anscarius; Túne es, inquit, qui contempto Crucis & Sanctorum iuramento periurus in nomine Dei tui me tuum Dominum deseruisti, & ad vulpem Sarlium transfuga ac desertor abisti? Esse aliquos manes & subterranea regna, in quibus periuri puniantur, Cocitum & Stygio ranas in gurgite nigras, qui vsque modò somniasti, te ipsâ experiere. Hæc dicens, hastam, quam sine ferro gestabat, per os illius validè iaciens, sanguine cerebroque respersam per occipitium duxit; ensèque abstracto, quoniam multi super se irruerant, dimicare vehementer cœpit. Cumque nullis sibi adminiculantibus, omnium pænè hostium solus impetum sustineret, huc illucque discurrens, sonipes quo insederat adeò in scrobem cecidit, vt collo suppositò, cruribusque & pedibus sursum erectis, eousque super Anscarium iaceret, donec ab irruentibus hostibus missilibusque directis occideretur. Quo mortuo, Sarlius Marchiâ securè potitur, & Rex Hugo gaudio immenso afficitur.

Anscarij casus, & cædes.

De missis ab Hugone Constantinopolim ad Imperatorem pro nauibus & igne Græco contra Saracenos. Item de Berengarij fugâ, qui acceperat Regem Hugonem oculis suis insidias parare, & se velle excæcare: & de vxoris eiusdem fugâ. Item de imprecationibus Auctoris in montes qui illis peruij fuerunt. Item, qualiter Hermannus Dux Berengarium susceptit, & Othoni Regi commendauit. CAP. IV.

Saraceni grassantur. DVm hæc aguntur, montana quibus ab Occiduâ seu Septentrionali parte cingitur Italia, à Saracenis Fraxinetum inhabitan-

bitantibus crudeliſſimè depopulantur. Quamobrem, Hugo Rex conſilio accepto, nuntios Conſtantinopolim dirigit, rogans Imperatorem Romanum, vt naues ſibi cum Græco igne tranſmittat, quas chelandria patrio ſermone Græci cognominant. Hoc autem eò fecit, vt, dum terreſtri itinere ipſe ad deſtruendum tenderet Fraxinetum, eam partem quâ marì munitur, Græci obſiderent nauigio, eorumque naues exurerent; ac ne ex Hiſpaniâ victus eis aut copiarum ſubſidia prouenirent, diligentiſſimè prouiderent.

Intereà Berengarius memorati frater Anſcarij, atque Eporegiæ ciuitatis Marchio, occultè quædam in Regem cœpit moliri. Quod dum Regi compertum foret, ſimulatâ beniuolentiâ, diſſimulatâque irâ, dum ad ſeſe veniret, luce eum priuare diſpoſuit. Filius verò eius nomine Lotharius, Rex & ipſe paruulus, & neceſſariarum ſibi rerum adhuc ignarus, quoniam conſiliis his interfuit, celare quemadmodum puer haud potuit; verùm deſtinato ad Berengarium nuntio, quod pater illi ſuus facere vellet, aperuit. Hoc itaque Berengarius vt audiuit, Italiam quàm mox deſeruit, ac per montem Iouis in Sueuiam ad Hermannum Ducem properauit; vxorem verò ſuam VVillam per aliam viam ad eamdem Prouinciam venire præcepit. Quæ itinere digreſſionis ſuæ per montem auium feta, partuique vicina, qualiter montes tam aſperos atque inuios tranſire pedibus potuerit, ſatis nequeo mirari; niſi quia fortunas omnes aduerſas mihi fuiſſe certò ſcio. Sed ô! quòd ſibi decipulam Lotharius præparauerit, futuri ignarus videre non potuit. Dum enim Berengario conſuluit, qui Regnum & vitam auferret, ſibimet præparauit. Imprecor itaque mala plurima non Lothario, qui leuitate peccauit pueritiæ, idque amarè poſtmodum pœnituit; verùm montibus illis crudelibus, contra inſuetum omnibus morem facile eis iter præbentibus. Itaque libet mihi in eorum contumeliam nunc exclamare:

Berengarij fuga.

Improbe mons auium, tali
Neque tu nomine dignus;
Conſeruas quoniam peſtem,
Nunc quam perdere poſſis:
Inuius eſſe ſoles etiam,
Cùm ſol igneus ardet,
Tempore quo Cererem meſſor
Curuâ falce repoſcit,
Tempore quo radiis Phœbi
Cancri ſidus adurit.
Peſſime nunc es inaudito
Rigidæ tempore brumæ
Peruius: atque vtinam poſſent
Mea nunc vota valere,
Protinus in barathrum vulſus
Aliis montibus iſſes.
Ecce Berengarium ſeruat,
Simit & tramite recto
Mons tranſire Iouis, mirum,
Haud ſuetos perdere ſanctos,
Et ſeruare malos, vocitant
Heu quos nomine Mauros.
Sanguine qui gaudent hominum,
Iuuat & viuere rapto.

Quid loquar? ecce Dei cupio *Conscissusque chaos cunctis*
Tete fulmine aduri, *Fias tempore cuncto.*

Igitur Hermannus Sueuorum Dux venientem ad se Berengarium benignè suscepit; eumque cum magno honore ante pijssimi Regis præsentiam duxit. Quem quantâ Rex deuotione susceperit, quantisve muneribus eum donauerit, quantumque honorauerit; stilus meus se scribere posse diffidit: verùm quantum poterit designatis, cuius sanctitatis, quantæ humanitatis Rex fuerit, quantæque etiam Berengarius improbitatis extiterit, facilè prudens Lector animaduertere poterit.

Berengarium Othonis commendatur.

De legatione Hugonis ad Othonem, vt Berengarium non suscipiat: & de pecuniâ illi frustrà oblatâ. Item de legatione Romani Græcorum Imperatoris postulantis nepoti suo Hugonis filiam coniugem.

CAPVT V.

REx Hugo, auditâ Berengarij fugâ, nuntios suos Regi Othoni direxit, promittens se secundùm voluntatis eius deliberationem auri argentique copiam ei daturum, si Berengarium non susciperet, eique adminicula non conferret. Quibus Rex *apologeticum huiusmodi dedit: Berengarius non ob dominij vestri deiectionem; verùm, *si potis est, ob reconciliationem, nostram adiit pietatem, si quâ in re adminiculari illi penes dominium vestrum potero. Gazas mihi ab illo promissas non suscipio, verùm illi meas libentissimè tribuo; Berengario verò, seu cuilibet nostræ pietatis clementiam imploranti, subsidium non præbere, summæ dementiæ est. Perpende itaque quantâ eum Rex pius charitate dilexerit, qui promissum non solùm non accipere, sed propriam pro illo voluit dare pecuniam.

*apologeticum, *id est* responsum.

*si potis est, *id est* si fieri potest.

Dum hæc aguntur, Constantinopolitanus Imperator cum Regis Hugonis nuntiis suos dirigit, mandans, naues & omnia quæ desideraret, se ei daturum, si nepoti suo filiam suam coniugem daret. Constantinum autem Leonis Imperatoris, non ipsius Romani filium dico. Tres enim cum Romano hoc imperabant simul; eius videlicet duo filij, Stephanus atque Constantinus, & Constantinus Leonis Imperatoris filius. Rex Itaque Hugo, auditâ hac legatione, directis iterùm nuntiis, Romano denuntiat, se legitimam ex coniugio natam non habere; sed si ex concubinarum filiabus vellet, egregiam ei formâ posse præstare. Et quoniam Græci in geneseos nobilitate, non quæ mater, sed quis pater fuerit, inquirunt, Imperator Romanus naues continuò cum Græco igne præparauit, munera maxima misit, atque, vt illam nepoti suo coniungeret, mandauit. Quoniam meus vitricus, vir grauitate ornatus,

tus, plenus ſapientiæ, Regis Hugonis fuerat nuntius; pigrum non ſit mihi inſerere, quod eum de Imperatoris ſapientiâ & humanitate, & qualiter Ruſſos vicerit, audiui ſæpiùs dicere.

De Nordmannis Ruſſis: & de pugnâ nauali Romani cum Ingero Rege Ruſſorum ſeu Nordmannorum, quem mirabiliter vicit, injciendo ignem.

CAPVT VI.

GEns quædam eſt ſub Aquilonis parte conſtituta, quam à qualitate corporis Græci vocant Ruſſos; nos verò à poſitione loci vocamus Nordmannos. Linguâ quippe Teutonum *Nord* Aquilo, *man* autem mas ſeu vir dicitur; vnde & Nordmannos Aquilonares homines dicere poſſumus. Huius denique gentis Rex Inger vocabulo erat: qui collectis mille & eò ampliùs nauibus Conſtantinopolim venit. Quod Romanus Imperator vt audiuit, quoniam naualem exercitum ſuum directum contra Saracenos & ad Inſularum cuſtodiam habuit, æſtuare cœpit cogitationibus. Cumque cogitationibus non paucas inſomnes noctes duceret, & Inger cuncta mari vicina diriperet, nuntiatum eſt Romano, quindecim ſemifracta ſe habere chelandria, quæ populus ob vetuſtatem ſola reliquerat. Quod vt audiuit, τοὺς ναυπηγοὺς, hoc eſt nauium fabricatores, ad ſe venire præcepit; quibus ait: Properantes ſine dilatione ea quæ remanſerunt chelandria præparate. Sed & argumentum non ſolùm in prorâ quò ignis proijcitur, verùm etiam in puppi, inſuper in vtriſque lateribus ponite. Compoſitis itaque ſecundùm iuſſionem ſuam chelandriis, ſapientiſſimos in eis viros collocat; atque, vt Regi Ingero occurrant, denuntiat. Profecti denique, cùm in pelago eos impoſitos Rex Inger aſpiceret, exercitui ſuo præcepit, vt viuos illos caperet, & non occideret. Denique miſerator & miſericors Dominus, qui ſe colentes, ſe deprecantes, ſe adorantes, non ſolùm protegere, verùm etiam victoriâ voluit honorare, ventis tunc placidum reddidit mare: ſecùs enim ob ignis emiſſionem Græcis erat incommodum. Igitur in Ruſſorum medio poſiti, ignem circumcircà proijciunt. Quod dum Ruſſi conſpiciunt, è nauibus confeſtim ſeſe in mare proijciunt; eliguntque potiùs aquis ſubmergi quàm igni cremari. Alij tunc loricis & galeis onerati, numquam viſuri ima pelagi petunt; nonnulli verò natantes inter ipſos maris fluctus vruntur: nulluſque die illâ euaſit, qui fugâ ſeſe ad terram non liberauit. Ruſſorum etenim naues ob paruitatem ſui, vbi aquæ minimum eſt, tranſeunt; quod Græcorum chelandria ob profunditatem ſui facere nequeunt. Ingenti Inger confuſione poſtmodum ad propria eſt reuerſus; Græci verò victoriâ potiti, viuos ſecum multos ducentes, Conſtantinopolim regreſſi ſunt

Nordmanni Ruſſi.

Inger Rex Nordmannorum Conſtantinopolim vexat.

Græci ignem injciunt.

sunt læti. Quos omnes Romanus in præsentiâ Hugonis nuntij, vitrici scilicet mei, decollari præcepit.

Vt Hugo Rex Fraxinetum tendens, Græcos eò cum nauibus miserit: qui, cùm Fraxinetum destruere potuerit, noluit, sed cum Saracenis fœdus icit. CAP. VII.

REx itaque Hugo, congregato exercitu, classibus per Tyrrhenum mare directis ad Fraxinetum, terrestri ipse eò itinere pergit. Quò dum Græci peruenirent, igne proiecto Saracenorum naues mox omnes exurunt. Sed & Rex Fraxinetum ingressus, Saracenos omnes in montem Maurum fugere compulit: in quo eos circumsedendo capere posset, si res hæc, quam prompturus sum, non impediret.

Saraceni pelluntur è Fraxineto.

Rex Hugo Berengarium, ne collectis & ex Sueuiâ & ex Franciâ copiis super se irrueret, sibique Regnum auferret, maximè timuit: vnde non bono consilio accepto, ad propria Græcos mox remisit; ipseque cum Saracenis hac ratione iniit fœdus, vt in montibus, qui Sueuiam atque Italiam diuidunt, starent, vt, si fortè Berengarius exercitum per eos ducere vellet, transire eum omni modo prohiberent. Eo verò loco constituti, quàm multorum Christianorum ad beatorum Apostolorum Petri & Pauli limina transeuntium sanguinem fuderint, ille scit solus numerum, qui eorum nomina tenet scripta in Libro viuentium. Perquam iniquè tibi Rex Hugo Regnum defendere conaris. Herodes, ne terreno Regno priuaretur, innocentes multos occidit; tu vt obtineas, nocentes & morte dignos dimittis; atque vtinam eâ ratione nocentes illi viuerent tunc, ne postmodum innocentes interimerent. Puto, seu, quod verius est, credo, te non legisse, imò nec audiuisse, qualiter iram Domini incurrerit Rex Israël Achab, dum Regem Syriæ, morte dignum, fœderatum dimitteret Benadad. Vnus enim de filiis Prophetarum dixit ad Achab: Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tuâ, erit anima tua pro animâ eius, & populus tuus pro populo eius. Quod & factum est: verùm quantum tibi in hac re obfueris, stilus noster suis in locis opportuniùs enarrabit.

Hugonis cum Saracenis fœdus.

De Amedeo Berengarij milite astuto, qui explorator in Italiam venit: & de Hungaris ab Hugone in Hispaniam ablegatis. CAP. VIII.

TEmpore quo Berengarius ab Italiâ fugit, quemdam secum Amedeum nomine militem duxit apprimè nobilem, &, vt postmodum claruit, non Vlysse calliditate ac temeritate inferiorem.

rem. Fortissimus Rex Otho, cùm nonnullis impeditus rebus, tum quotannis ab Hugone Rege muneribus immensis delinitus, Berengario copias parare non posset, ipse quem præfatus sum Amedeus Berengarium ita conuenit: Nec clam te est, inquit, Domine, quòd inuisum se imperio duro Rex Hugo cunctis Italicis effecerit, præsertim cùm & concubinarum filiis ac Burgundionibus dignitates sit largitus; nec vllus inuenitur Italicus, qui non aut expulsus, aut dignitatibus omnino sit priuatus: & quòd in Regem non aliquid moliuntur, hæc causa est; quoniam quidem quem sibi constituant Principem, non habent. Si itaque nostrûm aliquis mutato habitu, ne agnosceretur, eò tenderet, eorumque voluntatem inquireret, consilium proculdubio nobis bonum exsculperet. Cui Berengarius; Te, inquit, tum commodiùs, tum nemo potest facere meliùs. Igitur Amedeus, mutato habitu, cum pauperibus, qui orationis gratiâ Romam tendunt, Romam quasi profecturus, Italiam petiit, Principes conuenit; & quid vnusquisque cordi haberet, inquisiuit: neque enim eodem se omnibus habitu ostendebat. Nunc niger aliis, subniueus aliis, maculosus aliis videbatur. Verùm fama, malum quo non aliud velocius vllum mobilitate viget, eum in Italiâ esse auribus Regis indicauit. Quem dum diligenter iuberet inquiri, ipse prolixam & pulcherrimam barbam pice adeò deformedauit, capillos subaureos nigredine immutauit, faciem deturpauit, debilem finxit, adeò vt inter pauperes Regis in præsentiâ comedentes se Regi nudum ostenderet, & vestem ab eo quâ indueretur acciperet; & quidquid Rex de Berengario & ipso loqueretur, audiret. Hoc denique modo cunctis diligentissimè perscrutatis, non eodem modo quo venerat cum Oratoribus est regressus. Præceperat enim Rex clausarum custodibus, ne quempiam transire permitterent, nisi priùs quis esset diligenti inuestigatione inquirerent. Quod Amedeus audiens, per inuia quædam & aspera nulli custodita pertransiit, atque ad Berengarium cum eâ quâ voluit legatione peruenit.

Amedei oratio fraudulenta.

Amedei calliditas.

Hoc in tempore Rex Hugo, datis decem nummorum modiis, pacem cum Hungaris fecit: quos ab Italiâ acceptis obsidibus expulit, atque in Hispaniam dato eis præduce direxit. Quòd verò & ad Hispaniam & ad ciuitatem ipsam, in quâ Rex morabatur, Cordubam non venerint, hæc causa fuit; quoniam triduo per inaquosam & asperam viam ducti, cùm timerent se siti perituros, præduce sibi ab Hugone concesso morte tenus vulnerato, celeriori cursu reuersi sunt.

De Bertâ, Hugonis ex concubinâ filiâ, Constantinopolim missâ nuptum Romano iuniori. De fortitudine palatij Constantinopolitani: & qualiter Stephanus & Constantinus filij Romani patrem suum è palatio & Imperio eiecerint. CAP. IX.

Berta.

HAc etiam eâdem tempestate idem Rex Hugo Bertam filiam suam, quam ex meretrice Bezolâ ipse genuerat, per Sigetredum, venerabilem Parmensis Ecclesiæ Antistitem, Constantinopolim direxit, Romano paruulo, Constantini Porphyrogeniti filio, copulandam coniugio. Tenebatque summum Imperium Romanus maior, eiusque filij duo Constantinus & Stephanus: quibus post Romanum præstabat Constantinus Leonis Imperatoris filius: cuius paruulus ex Helenâ Romani maioris filiâ natus, iam nominatam Bertam, quam mutato nomine Græci Eudoxiam dixerant, vxorem duxerat. His itaque quatuor imperantibus, Stephanus atque Constantinus fratres, ignorante Constantino Leonis Imperatoris filio, aduersus Romanum patrem suum quædam dolosa machinabantur. Tædebat enim eos patris seueritate oppositâ quæcumque vellent facere non licere: vnde & malo mox accepto consilio, quatenus patrem deijcerent, pertractabant.

Palatij Constantinopolitani excellentia.

Constantinopolitanum palatium non pulchritudine solùm, verùm etiam fortitudine omnibus quas vnquam viderim munitionibus præstat: quod etiam iugi militum stipatione non minimâ obseruatur. Moris itaque est, hoc post matutinum diluculum mox omnibus patere; post tertiam verò diei horam, emissis omnibus dato signo quod est *Mis*, vsque in horam nonam cunctis aditum prohibere. In hoc igitur Romanus aureo triclinio, quæ præstantior est pars, potentissimè degens, ceteras partes palatij genero Constantino, filijsque suis Stephano & Constantino distribuerat.

Stephanus & Constantinus patrem eiciunt.

Hi denique duo, vt prædiximus, non ferentes patris iustam seueritatem, in cubiculis suis multis copiis congregatis, diem constituerunt, quando patrem deijcere, soliique ipsi possent regnare. Cumque dies adueniret optata, cunctis de palatio iuxta morem egressis, Stephanus & Constantinus factâ congressione super patrem irruunt, eumque de palatio omnibus ignorantibus deponunt, & ad vicinam insulam, in quâ Cœnobitarum multitudo philosophabatur, tonso ei, vt moris est, capite, ad philosophandum transmittunt. Fit quàm mox multirumiger Constantinopoli sonitus, Romanum quidem eiectum; Constantinum verò eius generum alij interfectum clamitabant. Nec mora, totius populi ad palatium fit concursus. Romanus quasi Imperator abusiuus non requiritur; verùm, an superstit Constantinus, ab omnibus percontatur.

tur. Cùm ſeditio inquiſitionis non modica fieret pro Conſtantino, rogantibus Stephano & Conſtantino; ex eâ parte quâ Zucaniſtrij magnitudo portenditur, Conſtantinus per cancellos crines ſolutus caput expoſuit; ſuâque oſtenſione populi mox tumultum ſedauit, ac in propria quemque repedare coëgit. Quod factum grauem duobus fratribus ingeſſit dolorem. Quid profuit, inquit, quòd, abdicato patre, alium, qui non pater eſt, Dominum ſuſtinemus? Tolerabilius enim decentiuſque paternam quàm exteram pateremur dominationem. Quid illud, aiunt, quòd in huius auxilium non ſolùm propriæ, ſed exteræ venêre nationes? Sigefridus quippe Epiſcopus, Regis Hugonis nuntius, aſſumptis ſecum ſuæ linguæ nationibus, à Melfatinis, Romanis, Caietanis, nobis ad interitum, huic præſidio fuit.

De eiſdem Stephano & Conſtantino, qui Conſtantinum Leonis filium conati ſunt eijcere: à quo & ipſi ſunt capti fraude Diabolini; atque in Monaſterium apud patrem, qui eos lepidè redarguit, miſſi.

CAPVT X.

HIs dictis, armatorum manibus cubiculà pro parte complent. Quibus Diabolinus præfuit, qui & eorum animorum incenſor, & poſt paululum proditor extitit. Conſtantinum denique libris incumbentem ita conuenit: Quæ tibi incommoda & à Stephano & à Conſtantino fratribus, imò inimicis tuis, præparentur, iſthæc quæ in te vetus permanet religio, ignorat. Si enim infortunia tibi parata cognoſceres, quatenus poſſes viuere, cogitares. Vxoris tuæ fratres, Stephanus & Conſtantinus, armatorum manibus congregatis, atque in cubiculis iam concluſis, te non vt patrem de palatio expellere, verùm hîc cogitant interficere. Occaſio autem tui interitus hæc erit: Cœnatum te poſt triduum Conſtantinus & Stephanus inuitabunt; cumque ſeſſionis tuæ medium Excellentiæ tuæ, quatenus moris eſt, obtinere tentabis, percuſſo mox ſcuto incluſi de cubiculo exilient, tuamque fuſo ſanguine vitam finient. Fidem autem ſi relatis expoſcis, vſque inpræſentiarum affirmo argumentis; quoniam concluſorum tibi perſonas rimis oſtendo, deinde, quod ſaluti ſolemnius eſt tuæ, oſtiorum tibi claues trado. *Diabolinus*

His auditis Conſtantinus; Age, inſit, vt coniuratorum prodidiſti perfidiam, quatenus deuincam hanc, exprime ſententiam. Non enim tam mihi ſalus mea chara, quàm pietas erit in referendâ gratiâ iucunda. Cui Diabolinus; Non enim, inquit, clam te eſt, Macedones tum tibi deuotos, tum bello duros exiſtere: mittito itaque, ac cubilia propria, Stephano & Conſtantino ignorantibus, eis ſuffarcinato. Cumque deſignata dies conuiuij aduenerit, atque ob

sessionis fastum si tumultus irrepserit, dato signo, vt præfatus sum, percusso scilicet clypeo, cùm illorum manus armatorum præsidio eis esse non poterit, tui mox ex improuiso prosiliant, eosque tantò commodiùs quantò insperatiùs capiant; atque ad vicinum Monasterium, ad quod patrem suum, socerum tuum, miserant, tonsis, vt moris est, capitibus philosophatum transmittant. Diuinæ siquidem rectitudo iustitiæ tuum negotium secundabit; cuius recompensatio, ne in patrem peccarent, illos non terruit, & te, ne offenderes, custodiuit. Quod iusto Dei iudicio ita accidisse, non solùm Europa, sed & Asia nunc cantat & Africa. Designato etenim die, dum simulatâ pace Constantinum hunc & Stephanus & Constantinus fratres ad conuiuium inuitarent, & ob sessionis fastum tumultus insurgeret, percusso, vt dictum est, scuto Macedones ex insperato proruunt, duosque fratres, Stephanum & Constantinum, quàm mox comprehensos, capite tonsos, ad vicinam insulam, ad quam patrem suum ablegarant, philosophatum mittunt.

De Romani in filios irrisione, & oratione ac prece, quam contra eos egit, gratias agens Deo, quòd impietatis pœnas darent: & quomodo filij eius custodiæ addicti fuerint. CAP. XI.

Romani in filios irrisio.

QVorum pater Basileus Romanus aduentum vt audiuit, gratiarum actiones Deo exhibuit; eisque extra Monasterij fores lætâ facie obuians, Festiuum, inquit, tempus, quod humilitatem nostram imperium vestrum visitare coëgit. Charitas puto, quæ me de palatio expulit, filiationem vestram non ibi diu permanere permisit. O factum benè, quòd me pridem præmisistis. Confratres enim mei & commilitones mei, supernæ tantùm Philosophiæ incumbentes, qualiter Imperatores susciperent, ignorarent, si non me iamdudum imperialibus institutis tritum haberent. Parata iam frigidior occiduis aqua decocta pruinis, dulces adsunt fabæ, lachana, porrique recentes. Non hîc marinæ deliciæ morbos, sed crebra potiùs ieiunia creant. Turbam verò hanc tantam, tam sumptuosa modicitas nostra non recipit, vestrum solummodò imperium susciput, quod, ne paternam deserat senectutem, aduenit. Romano hæc & huiusmodi perstringente, Stephanus & Constantinus filij pudibundo contuentes lumine terram, quàm inuitè Monasterium peterent, non est percontari necesse, sed credere. Expansis itaque post hæc manibus ad altare, Romanus ante crepidinem fusus, huiusmodi cum lacrymis Deo preces effudit:

Christe Pater, cum quo Pater est & Spiritus vnum,
Iure Patris Verbum, per quod Pater omnia mundo

Ostен-

Ostendit secreta poli, seu mystica pandens,
Respice figmentum propriâ bonitate creatum:
Ne patiare, precor, me dæmonis arte perire,
Sanguine quem sacro voluisti reddere vitæ.
Da Deus, vt mundi pompas calcare superbas
Iam valeam, sistatque procul corruptor iniquus,
Cui labor est animas semper fædare beatas.
Imperium libuit, cùm sceptra tuli; haud placet: ergo
Gratia sit tibi, dignatus quòd pellere iniquos,
Imperij teneant solium ne fortè paternum.

His ita gestis, Stephanus atque Constantinus custodiâ iugi obseruantur, patre ea quæ acciderant æquanimiter perferente. Aiunt enim hunc, & sub attestatione confirmant, dum à fratribus lentis ob purgationem culparetur, respondisse, quòd luculentiùs regnaret, qui seruorum Dei humilitatibus deseruiret, quàm qui potentibus mundi peccatoribus imperaret. *Pium Romani dictum.*

De aduentu Berengarij desiderati in Italiam: & cur Manasses Arelatensis eius partibus fauit. Et de Milone ac aliis, qui, deserto Hugone, ad Berengarium transfugerunt; & Berengarij in Regnum restitutione.

CAPVT XII.

DEsideratus intereà Berengarius, ex Sueuorum partibus, paucis ipsum comitantibus, à Sueuiâ per venustam vallem Italiam petiit; applicuitque castra secus munitionem vocabulo Formicariam, quæ à Manasse, vt iam prædiximus, Sedis Arelatensis Archiepiscopo, tuncque Tridentinæ, Veronensis atque Mantuanæ Sedium inuasore, Adelhardi eius clerici erat vigiliæ commendata. Cumque Berengarius nullius machinamenti apparatu, nulliusque belli impetu hanc se capere posse conspiceret, Manassis ambitionem & κενοδοξίαν, id est vanam gloriam, cognoscens, Adelhardum ad se venire coëgit; cui & ait: Si munitionem hanc potestati meæ tradideris, Dominumque tuum Manassen ad adiutorium meum inflectere potueris, illum in Cathedram promoueo Mediolani Archiepiscopatus; te verò Cumani Episcopatus dignitate post acceptam Regni potestatem donabo. Et vt promittenti mihi fidem admittas, quod verbis spondeo, iuramentis affirmo. Hæc dum Manassi ab Adelhardo narrantur, tum ille munitionem non solùm Berengario dari iussit, verùm etiam Italos omnes in eius auxilium inuitauit.

Fama igitur, malum quo non aliud velocius vllum mobilitate viget, Berengarij aduentum quàm mox omnibus nuntiauit. Cœperunt mox nonnulli, Hugone deserto, adhærere Berengario. Horum

rum Milo præpotens primus; qui dum Hugoni ſuſpectus, appoſitis clàm cuſtodibus, obſeruaretur, ſimulans ſe non intelligere cuſtodiri, fermè cœnam vſque ad noctis protraxit medium. Cumque omnes tum vino tum ſomno aggrauati corpora quieti traderent, ſolo ſe eo qui portàuerat clypeum comitante, Veronam percitus peruenit, directiſque nuntiis Berengarium exciuit; quem & in Veronâ, quò Hugoni firmiùs reſiſteret, ſuſcepit. Sanè nulla hunc infidelitas ab Hugone diuiſit; verùm illata ipſi ab eodem nonnulla incommoda, quæ iam diu ſuſtinere non potuit. Proſequitur hunc Wido Præſul Mutinenſis Eccleſiæ, non iniuriâ laceſſitus, ſed maximâ illâ Abbatiâ Nonantulâ, quam & tunc acquiſiuit, animatus. Qui Hugonem non ſolùm deſerüit, verùm etiam multorum multitudinem ſecum abſtulit. Quod Hugo vt audiuit, congregatis copiis ad eius caſtrum * Niueolam venit; idque viriliter, ſed inutiliter, oppugnauit. Quod quàm mendacij alienum ſit, ſententia ſubſequens declarabit. Nam dum eodem loco degeret, Berengarius ab Harderico Archiepiſcopo accitus, Veronam deſerüit, ac Mediolanum concitus venit. Quo audito, Rex Hugo Papiam triſtis venit. Cœperunt intereà omnes Italiæ Primates omine non bono Hugonem deſerere, & egenti Berengario adhærere: egentem autem, non nihil poſſidentem, ſed cui numquam quidquam ſatis eſt, aio. Quoniam improbi & auari, qui incertas atque in caſu poſitas poſſeſſiones habent, & plus ſemper appetunt (nec eorum quiſquam adhuc ſibi ſufficiens inuentus eſt, cui quod haberet eſſet ſatis) non modò non copioſi diuites, ſed etiam pauperes & inopes exiſtimandi ſunt. Soli enim ſunt diuites, & fructuoſas ac ſempiternas poſſeſſiones poſſidentes, qui ſuis rebus contenti, ſatis eſſe putant quod eſt. Non eſſe cupidum, vera pecunia eſt; non eſſe * edacem, vectigal eſt. Fateamur ergo, vter eſt ditior, cui deeſt, an cui ſuperat? qui eget, an qui abundat? cui poſſeſſio quò eſt maior, eò plus requirit ad ſe tuendum, an qui ſe ſuis viribus ſuſtinet? Contentum etenim ſuis rebus eſſe, maximæ ſunt certiſſimæque diuitiæ. Verùm de hoc nunc id dictum eſſe ſufficiat. Ad Berengarium ſtili initium redeat: cuius in aduentum aureum omnes ſæculum promittebant, & felicia, quæ talem extulerant, tempora clamitabant.

Milo ab Hugone ad Berengarium transfugit.

* *aliàs* Vineolam

Diuites qui.

* emacem,

Berengarius Regno reſtituitur.

Quomodo Rex Hugo Lotharium filium ſuum Mediolanum miſit, ad concitandam miſerationem Italorum. De Berengarij aſtutiâ. De Ioſeph Brixiano Epiſcopo, & de VValdonis Epiſcopi iniquitate.

CAPVT XIII.

EO namque Mediolani degente, ac Italicas dignitates ſibi adhærentibus diſpenſante, Rex Hugo Lotharium filium ſuum

ſuum non ad Berengarium ſolùm, verùm ad totius populi præſentiam dirigit, petens, quia ſe eis non morigerum abdicauerunt, filium, qui nil in eos deliquerat, ſaltem pro Dei amore ſuſcipiant, ac voluntatibus eorum morigerum reddant. Lothario denique Mediolanum petente, Rex Hugo Papiâ omni cum pecuniâ egreſſus, Italiam deſerere atque in Burgundiam ire cogitauit. Sed res iſta eum retinuit; quoniam dum miſericordiâ inclinati, Lotharium in Eccleſiâ beatorum Confeſſoris & Martyrum Ambroſij, Geruaſij & Protaſij, ante crucem proſtratum erigerent, & Regem ſibi conſtituerent, quamprimum ad Hugonem dirigunt nuntium, per quem illum iterùm ſuper ſe regnare promittunt. Hoc planè conſilium, imò deceptionem, non omnes, ſed Berengarius, vt erat calliditate ſuffarcinatus, adinuenit, non quò hos regnare diſponeret, ſed, vti pòſt claruit, ne Hugo diſcederet, atque immensâ pecuniâ, quam habebat, Burgundionum atque aliarum gentium ſuper ſe populos inuitaret.

Humilis petitio Hugonis.

Berengarij aſtutia.

Hoc in tempore Ioſeph quidam moribus ſenex, diebus iuuenis, ciuitatis Brixianæ clarebat Epiſcopus: quem Berengarius, vt erat Dei tironi vehemens, ob morum probitatem Epiſcopatu priuauit; eiuſque loco Antonium, qui nunc vſque ſupereſt, nullo conſilio habito, nullâ Epiſcoporum deliberatione, conſtituit. Sed & Cumis tunc non Adhelhardum, vt iurauerat, verùm ob Mediolanenſis Epiſcopi amorem, Waldonem quemdam ordinauit. Quod quàm benè fecerit, ſubditorum depopulatio, vitium inciſio, arborum decorticatio, multorum oculorum excuſſio, ſimultatis ſæpiſſima repetitio, tum ſignis, tum gemitibus narrant. Adhelhardum autem Regienſi præfecit Eccleſiæ.

Ioſeph Brixianus Epiſcopus.

VValdonis Epiſcopi iniquitas.

Cur Berengarius Placentinum & Papienſem Epiſcopos dimiſerit: & cur Luitprandum, ſeu Luitbrandum, Auctorem huius Operis, parentes ſui Berengario commendarint, factúsque ſit eiuſdem à Secretis. Item, quomodo Hugo deſperans de victoriâ, cum omni pecuniâ in Prouinciam aufugerit; & quomodo ad eum Raimundus Aquitanorum Princeps venerit, eidem militaturus. Et de Hugonis obitu. CAP. XIV.

BOſonem verò Hugonis Regis ſpurium, Placentinæ Sedis, & Liutefredum, Papienſis Eccleſiæ, expellere Epiſcopos cogitauit: verùm intercedente pretio, ob Dei amorem eos ſe dimiſiſſe ſimulauit. Quàm immenſum tunc Italis gaudium! alterum Dauid veniſſe latrabant; ſed & magno Carolo hunc cæcâ mente præferebant. Quamquam enim iteratò Reges Hugonem atque Lotharium Italici ſuſciperent: Berengarium tamen nomine ſolùm Marchionem, poteſtate verò Regem; illos vocabulo Reges, actu autem neque

neque pro Comitibus habebant. Quid plura? Tantâ hac Berengarij famâ, humanitate, liberalitate, parentes acciti mei, ei ad ſeruiendum me tradunt. Cui etiam immenſis oblatis muneribus, Secretorum eius conſcium, ac epiſtolarum conſtituunt ſignatorem. Cui cùm fideliter longo tempore deſeruirem, hac me, quam proſecuturus ſum ſuis in locis, mercede donauit. Verùm hæc retributio pænè me ad deſperationem vſque pertraheret, ſi in re conſimili conſocios plurimos non excuderet. De iſto enim pulchrè dictum accipimus: Pennæ ſtruthionis ſimiles ſunt pennis accipitris & herodij: cùm tempus aduenerit, in altum alas erigit, deridet equitem & aſcenſorem eius. Hic enim ſuperſtitibus Hugone & Lothario, magnus voraxque ſtruthio, non bonus, ſed bono ſimilis eſt viſus. Eis autem decedentibus, & ad Regni faſtigia omnibus illum promouentibus, quantum alas erexerit, quantisque diludiis nos omnes irriſerit, non tam verbis quàm ſuſpiriis ac gemitibus narro. Sed his omiſſis, ad narrandi ſeriem redeamus.

Luitprandus fit Berengarij à Secretis.

Berengarij ingratitudo.

Rex Hugo cùm diuinam animaduerſionem declinare, ac Berengario præeſſe non poſſet, relicto Lothario, & ſimulatâ pace, Berengarij fidei tradito, in Prouinciam omni cum pecuniâ properauit. Quo audito, Raimundus Aquitanorum Princeps eum adiit; & pro minis mille ſe in militem dedit, fidemque ei iuramento ſeruaturum affirmauit: etiam congregatis copiis Italiam ingreſſurum, ac Berengarium debellaturum eſſe promiſit. Quod quanto nos omnes cachinno affecerit, gentis illius vilitas palàm facit: quæ etſi præſidio eſſe poſſet, ad effectum tamen haudquaquam perduceret. Quoniam quidem vocante Domino, Hugo Rex breuî eſt viam vniuerſæ carnis ingreſſus, Bertæ nepti ſuæ, Boſonis Arelatenſis Comitis viduæ, pecuniâ derelictâ. Quam etiam breui ſpatio intercedente memoratus Raimundus, impudentiſſimæ gentis Princeps impurior, ſibi maritam effecerat: cuius non ſolùm concubitu, verùm etiam oſculo, indignum elegantes formarum inſpectores eum eſſe confirmant.

Hugonis obitus.

De vxore Berengarij accuſatâ crimine inceſti; & quomodo ſit purgata. Item de pecuniâ, quam Berengarius cauſsâ Hungarorum pauperibus & Eccleſiis Dei extorſit. CAP. XV.

HVius hoc in tempore ſoror, Berengarij ſcilicet vxor Willa, paſſa eſt crimen inceſti. Quod ita verum eſſe non ſolùm aulici vel cubicularij, verùm aucupes & cupedinarij clamant. Habuit etiam ea presbyterulum capellanum nomine Dominicum, ſaturâ breuem, colore fuligineum, ruſticum, ſetigerum, indocilem, agreſtem, barbarum, durum, villoſum, petulcum, inſanum, rebellem,

Willa inceſti arguitur.

Dominici ſacellani forma.

lem, iniquum: cuius magisterio duas Willa commendarat natas, Gislam scilicet atque Gerbertam, vt eas litterarum scientiâ epotaret. Occasione itaque puellarum, quas presbyter Dominicus hirsutus, illotus, facetè docebat, mater ei propitiauerat, vt visa ingrata ac tenax, hinc existeret larga. Sententia tamen Veritatis, quæ ait, Nihil opertum quod non reuelctur, & occultum quod non in publicum veniat; diu ignorare homines passa non est. Nam cùm nocte quadam, Berengario absente, ad cubile dominicum, more solito, hirsutus idem vellet accedere, canis hunc morsu vehementi laniauit. Consurgentes denique qui in domo erant, cùm eum comprehenderent, & quò iret interrogarent, apologeticum istud anticipando Domina dedit: Ad mulieres nostras ibat perditus. Sperans itaque presbyterulus sibi leuius fore, si teneret sententiam Dominæ suæ; Ita est, inquit. Cœpit itaque Domina vitæ eius insidiari, pretiumque promittere, si esset qui vitam ei auferret. Sed cùm timerent omnes Deum, & mors eius differretur, peruenit ad Berengarium sermo. Willa verò cœpit aruspices maleficosque inquirere, quò eorum carminibus iuuaretur. Vtrùm autem horum carminibus, an Berengarij adiuta sit mollitie, nescio. adeò mens eius est inclinata, vt sponte maritali submitteret ora capistro. Presbyterulus itaque, quia ad Dominæ assecias adhinniuit, virilibus amputatis dimittitur; Domina verò magis à Berengario diligitur. Dixerunt autem qui eum eunuchizauerunt, quòd meritò illum Domina amaret, quem Priapeia arma portare constaret.

Responsio mulieris callida.

Presbyter castratur.

Per idem tempus Taxis Hungarorum Rex magno cum exercitu in Italiam venit: cui Berengarius non ex propriâ pecuniâ, sed ex Ecclesiarum ac pauperum collectione decem modios nummorum dedit. Fecit autem hoc, non vt populi curam haberet, sed vt hac occasione magnam pecuniam congregaret. Quod & fecit. In omni enim ætate vtriusque sexus, tamque ablactatus quàm lactens, pro se nummum dedit: quibus æs commiscens, ex paucis decem modios fecit; ceteram verò partem, & quidquid ex Ecclesijs tulit, sibi retinuit.

Taxis Rex.

Tributum immensum dolo exactum.

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI RERVM GESTARVM AB EVROPÆ IMPERATORIBVS ET REGIBVS LIBER SEXTVS.

PRÆFATIO.

TEMPORIS instantis qualitas Tragœdum me potiùs quàm Historiographum quæreret, nisi pararet Dominus in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Explicare enim non possum, quot peregrè profectus quatiat incommoditatibus; iuuatque hominem exteriorem potiùs lugere, quàm scribere. Interior verò Apostolicis confirmatus institutis, in huiusmodi tribulationibus gloriatur, sciens quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem; spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Pareat itaque interiori exterior, suaque infortunia non solùm non exhorreat, verùm in his potiùs conquiescat: dumque scribendo operam dans, Fortunæ rotâ hos extolli, illos deprimi dixerit, præsentem incommoditatem minùs sentiet; eiusque mutabilitati congaudens, deteriora quotquot fuerint, nisi mors aut membrorum debilitatio intercedat, iam non metuat, sed fortunata semper expectet. Instantia enim si maturauerit, salutem quæ deest afferet; infortunatum quod adest, expellet. Scribat itaque, & superioribus veris hæc quæ sequuntur vera adiungat.

De

De Oratore à Constantino Imperatore ad Berengarium misso cum litteris, quibus illi Lotharij custodiam commendabat, Oratoremque ab eo petebat: quem vt sine sumptu mitteret, Luitprandum impensis vitrici sui misit. CAPVT I.

REge Hugone Prouinciæ in partibus defuncto, Berengarij nomen celebre apud nonnullas, præsertim apud Græcas, extitit nationes. Is enim Italicis omnibus principabatur virtute, Rex verò Lotharius solo nomine. Constantinus itaque, qui, deiectis Romano filijsque eius, Constantinopoleos regebat Imperium; audito Berengarium potentiâ præstare Lothario, per Andream, qui ab officio Comes curiæ dicebatur, litteras Berengario dirigit: in quibus continebatur, vehementer se Berengarij nuntium velle videre; cuius in reditu cognosceret, quantâ eum charitate diligeret. Scripsit etiam & commendatitias litteras eidem pro Lothario, vt fidelis ei esset administrator, cui, Deo largiente, extiterat gubernator. Constantinus namque sollicitudinem non paruam Lotharij pro salute habebat; religiosè ob amorem nurus suæ cogitans, quæ Lotharij soror extiterat.

Berengarius itaque calliditate suffarcinatus, cogitans quem potissimùm mitteret, cui nil impensæ ob itineris longinquitatem præberet, vitricum meum, cuius tunc sub curâ degebam, conueniens; Quanti, inquit, esset priuignum tuum Græcas litteras non ignorare? cui cùm diceret: Vtinam diuitiarum mearum eâ gratiâ partem mediam distributam haberem; Non necesse, inquit, habes, neque centesimam impartiri. Constantinopolitanus Imperator litteris, vt meum ad se nuntium dirigam, orat. Quod tum ob animi constantiam nemo meliùs, tum ob dicendi copiam nemo commodiùs facere potest. Quid dicam, quàm facilè doctrinas ebibet Græcas, qui tam puerilibus in annis epotauit Latinas? Hac spe quàm mox vitricus animatus, impensas omnes distribuit; meque magnis cum muneribus Constantinopolim direxit.

Quo tempore Luitprandus tamquam Orator Berengarij Constantinopolim venerit, Papiâ egressus: & de mirabili Imperatoris domo, quæ Magnaura, aut potiùs Megaula, aut Megaron dicta est; & susceptione nuntiorum; & miris ibidem ostensis in arbore & solio Imperatoris.

CAPVT II.

DIe quippe Kalendarum Augustarum Papiâ exiens, per Eridani alueum triduo Venetias veni: vbi & Salomonem comitem Græcorum, nuntium κοιτωνίτην eunuchum reperi ab Hispa- *Profectio Luitprandi in Græciam.*

niâ & Saxoniâ regreſſum, Conſtantinopolim verſus tendere cupientem, ſecumque ducentem Domini noſtri tunc Regis, nunc Imperatoris, magnis cum muneribus nuntium, Liutfredum ſcilicet Maguntinum, inſtitorem digniſſimum. Octauo autem Kalendarum Septembris die Venetiis egreſſi, decimoquinto Kalendarum Octobris Conſtantinopolim venimus: vbi quàm inaudito miroque modo ſimus excepti, ſcribere non pigebit.

Eſt Conſtantinopoli domus palatio contigua miræ magnitudinis ac pulchritudinis, quæ à Græcis ρ loco λ poſitâ * Megaura, quaſi magna aura, pro aula, dicitur. Hanc itaque Conſtantinus, tum ob Hiſpanorum nuntios, qui tunc nouiter eò venerant, tum ob me & Liutefredum hoc modo parari iuſſit. Ærea, ſed deaurata, quædam arbor ante Imperatoris oculos ſtabat; cuius ramos itidem æreæ diuerſi generis deauratæque volucres replebant, quæ ſecundùm ſpecies ſuas diuerſarum auium voces emittebant. In primis verò ſolium huiuſmodi erat arte compoſitum, vt in momento humile, excelſius modò, quàm mox videretur ſublime. Sed ſedile, quod erat immenſæ magnitudinis, incertum vtrùm ærei an lignei, verùm auro tecti leones quaſi cuſtodiebant. In hac igitur duorum eunuchorum humeris incumbens, ante Imperatoris præſentiam ſum deductus. Cumque in aduentu meo leones rugitum emitterent, aues ſecundùm ſpecies ſuas perſtreperent, nullo ſum terrore, nullâ admiratione commotus; quoniam quidem ex his omnibus eos qui benè nouerant, fueram percontatus. Tertiò itaque Imperatorem pronus adorans, caput ſuſtuli: & quem priùs moderatâ menſurâ à terrâ eleuatum ſedere vidi, mox aliis indutum veſtibus penes domus laquear ſedere proſpexi. Quod qualiter fieret, cogitare non potui, niſi fortè eo ſit ſubuectus ergalio, quo torcularium arbores ſubuehuntur. Per ſe autem tunc nihil locutus; quoniam etſi vellet, intercapedo maxima indecorum faceret; de vitâ Berengarij & ſoſpitate per * logothetam eſt percontatus. Cui cùm conſequenter reſpondiſſem, interprete ſum innuente egreſſus, & in datum mihi hoſpitium mox receptus.

*Magnaura, alij Megaron legunt.

Arbor mirè effigiata.

Solium Imperatoris mirabile.

Luitprandi præſentatio.

* logothetа, id eſt interpres.

Quæ dona Luitprandus propriis impenſis, licet nomine Berengarij, Imperatori Conſtantino obtulerit; & quæ ab Imperatore vicißim munera ſuſceperit, & in domum imperatoriam, quæ decaennea cubita dicuntur, admiſſus, miranda dona ac poma viderit.

CAPVT III.

SEd nec hæc pigeat memorare, quid tunc pro Berengario egerim; ſcilicet vt agnoſcatur, quantâ eum charitate dilexerim, & cuiuſmodi recompenſationem pro benè geſtis acceperim. Hiſpanorum

norum nuntij, & nominatus Liutfredus, Domini noſtri tunc Regis Othonis nuntius, magna ex eorum parte Dominorum munera Imperatori Conſtantino detulerant; ego Berengarij ex parte nihil præter epiſtolam, & hanc mendacio plenam, detuleram. Æſtuabat itaque non parum hac pro verecundiâ animus, & quid ſuper hac re faceret, cogitabat attentus. Æſtuanti autem mihi, & nimiùm fluctuanti, meus animus ſuggeſſit, quatenus dona quæ Imperatori meâ ex parte detuleram, Berengarij ex parte conferrem, paruumque munus, prout poſſem, verbis ornarem. Obtuli autem loricas optimas nouem, ſcuta optima cum bullis deauratis, ſeptem cuppas argenteas, deauratas duas, enſes, lanceas, verua, mancipia, quatuor carſamatia, Imperatori nominatis omnibus pretioſiora. Carſamatium autem Græci vocant, amputatis virilibus & virgâ puerum eunuchum: quod Verdunenſes mercatores ob immenſum lucrum facere ſolent, & in Hiſpaniam ducere.

Dona Liutprandi, nomine, non impenſis Berengarij.

Carſamatium.

His itaque geſtis, Imperator me poſt triduum ad palatium vocari præcepit, proprioque mecum ore locutus, ad conuiuium inuitauit: poſtque conuiuium magno me meoſque aſſeclas munere donauit. Verùm quia narrandi ſe occaſio intulit, qualis eius menſa feſtis præcipuè diebus, qualeſque ad menſam ludi celebrentur, bonum opinor non ſilere, ſed ſcribere.

Dona Imperatoris.

Eſt domus iuxta Hippodromum Aquilonem verſus miræ & altitudinis & pulchritudinis, quæ decaennea cubita vocatur. Quod nomen non ab re, ſed ex apparentibus cauſſis ſortita eſt: Δέκα enim Græcè, Latinè decem, ἐννέα nouem; cubita aut à cubando inclinata, vel curuata poſſumus dicere. Hoc autem ideò, quoniam quidem nouemdecim menſæ, in eâ quæ ſecundùm carnem eſt Domini noſtri Ieſu Chriſti Natiuitate, apponuntur. In quibus Imperator pariter & conuiuæ non ſedendo, vt ceteris diebus, ſed recumbendo epulantur. Quibus in diebus non argenteis, ſed tantùm aureis vaſis miniſtratur. Poſt cibum autem aureis vaſis tribus ſunt poma delata, quæ, ob immenſum pondus, non hominum manibus, ſed purpurâ tectis vehiculis ſunt allata. Apponuntur autem duo hoc modo: In mensâ per foramina laquearis tres ſunt funes pellibus deauratis tecti, cum annulis aureis depoſiti, qui anſis quæ in ſcutulis prominent poſiti, adiuuantibus inferiùs quatuor aut eò ampliùs hominibus, per vertibile quod ſupra laquearium eſt ergalium in menſam ſubuehuntur, eodemque modo deponuntur. Ludos denique quos ibi perſpexerim, quia nimis longum eſt ſcribere, prætermitto; vnum ſolummodò ob admirationem hîc inſerere non pigebit.

Decaennea cubita.

Menſæ nemdecim.

Poma immenſa.

De mirabili ſpectaculo ligni in fronte portati, & puerorum ſuper ipſum ludentium, & de familiari Imperatoris cum Luitprando ſuper eâ re diſquiſitione. CAP. IV.

VEnit quidam vigintiquatuor & eò ampliùs pedum longitudinis lignum ſine manuum adminiculis in fronte gerens, quod cubitum à ſummitate inferiùs, bicubitum tranſuerſum in fronte habuerat. Adducti ſunt autem duo pueri nudi, ſed campeſtrati, id eſt ſuccinctoria habentes; qui per lignum aſcendentes, ita ſeruauerunt immobile, ac ſi radicitus terræ eſſet affixum: denique poſt vnius deſcenſum, alter qui remanſerat, eodemque ſolus luſerat, ampliori me admiratione attonitum reddidit. Quoquo modo enim quoaduſque luſerant, lignum per quod aſcenderant gubernabant. Vnus verò qui in ligni ſummitate remanſit, quia ita ſe æqualiter ponderauit, vt & luſerit ac ſanus deſcenderit, ita me ſtupidum reddidit, vt ipſum etiam Imperatorem mea admiratio non lateret. Vnde & accerſito interprete, quid mihi ceteris mirabilius videretur, ſciſcitatus eſt: Puérne, qui ſe adeò moderatè rexerat, vt immobile eſſet lignum, an is, qui ipſum in fronte tam argumentosè tenuerat, vt puerorum neque pondus neque ludus illud vel modicum flecteret. Cumque me ignorare, quid mihi θαυμαστότερον, id eſt mirabilius, videretur, ediceret, magno inflatus cachinno, ſe ſimiliter neſcire reſpondit.

Ligni portandi mira ratio.

De erogatione numiſmatum & aliorum donorum pro veteri Imperatoris Græci more ante diem Palmarum in Magiſtratus & clientes Imperatorios. CAP. V.

SEd neque hoc ſilentio prætereundum eſſe arbitror, quid noui miríque aliud ibidem perſpexerim. In eâ quæ eſt ante Βαιοφόρον, quod nos Palmarum ramos dicimus, hebdomade, tam in militibus quàm in diuerſis conſtitutis officiis numiſmatum aureorum erogationem, prout cuiuſque meretur officium, Imperator facit. Cui erogationi, quia me intereſſe voluit, me venire præcepit. fuit autem huiuſmodi: Erat appoſita decem cubitorum longitudinis ac quatuor latitudinis menſa, quæ numiſmata loculis congregata, prout cuique dabatur, numeris extrinſecus in loculis ſcriptis retinebat. Ingrediebantur denique ad Imperatorem non confuſè, ſed ordinatim, ſecundùm vocantis vocem, quæ ſcripta virorum nomina ſecundùm officij dignitatem recitabat. Quorum primus vocatus eſt Rector domus: cui non in manibus, ſed in humeris poſita ſunt numiſmata cum ſcaramangis quatuor. Poſt quem ὁ domeſti-

Βαϊοφόρον.

Munera accipientium ordo.

meſticoſtos Aſcalonas, & ὁ de Longariſtis Ploas, ſunt vocati: quorum alter militibus, nauigantibus præerat alter. Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numiſmata & ſcaramanga ſuſcipientes, præ multitudine non iam in humeris portauerunt, ſed adiuuantibus aliis poſt ſe cum labore traxerunt. Poſt hos admiſſi ſunt Magiſtri numero vigintiquatuor: quibus erogatæ ſunt numiſmatum aureorum libræ, vnicuique ſecundùm eumdem numerum vigintiquatuor cum ſcaramangis duobus. Patriciorum deinde ordo hos ponè eſt ſecutus; & duodecim numiſmatum libris cum ſcaramangâ vnâ donatus. Qui ſicut nec Patriciorum, ita nec librarum, niſi quod vnicuique dabatur, numerum neſcio. Turba poſt hos immenſa vocatur, protoſpathariorum, ſpathariorum, candidatorum, & id genus clientum.

Finis de rebus vniſis in Graciâ: quibus quia & alias ſuperaddere propoſuerat, nouum de rebus Othonis Auguſti exorſus eſt librum: quem tamen ob breuitatem ſuperiori addidimus.

De Othone primo Imperatore, & Legatis ad eum miſſis; & qualiter Eccleſiam Romanam ac totam Italiam tyrannis liberauit, Imperiúque vnctionem & inſignia cum iuramento Ioannis Papæ non diu in fide permanſuri accepit. De Romanorum, de dicti Papæ ſacrilegiis, inceſtis, ſtupris & aliis flagitiis, querimoniâ; & Papæ fictâ promiſſione de emendandâ vitâ, & acri Imperatoris in eum recriminatione, & eius, hoc eſt Papæ, obſtinatione, qui Adelbertum recepit: de vtriuſque electione, & Synodo Romæ celebratâ. CAP. VI.

REgnantibus, imò ſæuientibus, in Italiâ, &, vt veriùs fateamur, tyrannidem exercentibus, Berengario atque Adelberto, Ioannes Summus Pontifex & Vniuerſalis Papa, cuius tunc Eccleſia ſupradictorum Berengarij atque Adelberti ſæuitiam erat experta, Legatos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Ioannem videlicet Cardinalem Diaconum, & Azonem Scriniarium Sereniſſimo atque pijſſimo tunc Regi, nunc Auguſto Cæſari Othoni deſtinauit; ſuppliciter litteris & Regum ſignis orans, quatenus pro Dei amore, ſanctorumque Apoſtolorum Petri & Pauli, quos delictorum ſuorum cupierat eſſe remiſſores, ſe ſibique commiſſam ſanctam Romanam Eccleſiam ex eorum faucibus liberaret, ac ſaluti & libertati priſtinæ reſtitueret. Hæc dum Romani Legati conquerentur, vir venerabilis Walbertus, ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, ſemiuiuus ex prædictorum rabie Berengarij atque Adel-

Walbertus Epiſcopus Mediolanenſis conuenit Othonem.

Adelberti liberatus, ſuperiùs memorati Othonis potentiam adiit, indicans, ſe non poſſe pati Berengarij Adelbertiq́ue, nec non Willæ ſæuitiam; quæ Manaſſen Arelatenſem Epiſcopum contra ius faſq́ue Mediolanenſis Eccleſiæ Sedi præfecerat. Aiebat ſanè, hanc Eccleſiæ ſuæ *calamitatem, quæ, quòd ſe ſuoſq́ue capere oporteret, interciperet. Sed Waldo Cumanus Epiſcopus hunc ponè eſt ſecutus, non diſparem à Berengario atque Adelberto & Willâ quàm Walbertum contumeliam ſe eſſe perpeſſum clamitans. Venerant & nonnulli alterius ordinis ex Italiâ viri: quos inter illuſtris Marchio Otbertus cum Apoſtolicis cucurrerat nuntiis, à ſanctiſſimo Othone tunc Rege, vt dixi, nunc Auguſto Cæſare, conſilium auxiliumq́ue expetens. Horum itaque Rex piiſſimus lacrymoſis queſtibus inclinatus, non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt cogitans, filium ſuum ſibi cognominem contra morem puerilibus in annis Regem conſtitutum in Saxoniâ dereliquit: ipſe collectis copiis in Italiam percitus venit. Qui tantò Berengarium atque Adelbertum celeriùs Regno expulit, quantò euidentiùs conſtat, quòd commilitones Petrum & Paulum ſanctiſſimos Apoſtolos habuit. Bonus itaque Rex diſperſa colligens, & confracta conſolidans, quod cuique proprium fuit reſtituit. Dehinc Romam ſimilia facturus adiit: vbi miro ornatu miroq́ue apparatu ſuſceptus, ab eodem Summo Pontifice & Vniuerſali Papâ Ioanne vnctionem ſuſcepit Imperij. Cui non ſolùm propria reſtituit, verùm etiam ingentibus gemmarum, auri & argenti muneribus ipſum honorauit. Iuſiurandum verò ab eodem Papâ Ioanne ſupra pretioſiſſimum corpus Petri, atque omnibus ciuitatis Proceribus, ſe numquam Berengario atque Adelberto auxiliaturum, accepit. Poſt hæc in patriam properanter repedauit. Intereà præfatus Papa, iuramenti & promiſſionis oblitus quam fecerat ſancto Imperatori, ad Adelbertum, vt ſe adeat, mittit; iuramento ei affirmans, ſe illum contra ſanctiſſimi Imperatoris potentiam adiuturum. Adeò enim eumdem Adelbertum, Eccleſiarum Dei eiuſdemq́ue Papæ Ioannis perſecutorem, Imperator ſanctus terruerat, vt omnem Italiam deſerens, Fraxinetum adiret, ſeq́ue Saracenorum fidei commendaret. Imperator autem iuſtus, qui cur Adelbertum Ioannes Papa, quem priùs vehementi odio inſequebatur, nunc diligeret, ſatis mirari non potuit; accerſitis quibuſdam familiaribus, an hoc verum eſſet, Romam dirigit percontatum. Cumq́ue illò ijdem nuntij peruenissent, huiuſmodi non à quibuſlibet aut paucis, ſed ab omnibus Romanis ciuibus reſponſa ſuſcipiunt. Non diſpar videtur ratio, cur Ioannes Papa ſanctiſſimum Imperatorem, ſuum ſcilicet ex Adelberti manibus liberatorem, & diabolus oderit creatorem. Imperator, quemadmodum re ipsâ experti ſumus, ea quæ Dei ſunt, ſapit,

*VVilla calamitas verbo Terentiano dicitur.

VValdonis querela.

Otho minor fit Rex.

Otho maior Italiam adit. Tyrannos expellit.

Otho Imperij ſuſcipit vnctionem.

Iuramentum Ioannis Papæ.

Adelbertus Saracenis ſe commendauit.

Romanorum Procerum in Papam querimonia.

ſapit, operatur, diligit, Eccleſiaſtica & ſæcularia negotia armis tutatur, moribus ornat, legibus emendat; Ioannes Papa his omnibus aduerſatur. Non clam eſt populo quod fatemur. Teſtis eſt Rainera ſui ipſius militis vidua, quam cæco captus igne multis præfectam vrbibus, ſacroſanctis beati Petri donauit aureis crucibus atque calicibus. Teſtis eſt Stephana eius amica, quæ in effuſione, quod ex eo conceperat, recèns hominem exiuit. Quòd ſi cuncta taceant, Lateranenſe palatium, Sanctorum quondam hoſpitium, nunc proſtibulum meretricum, non ſilebit amicam coniugem Stephanæ patris concubinæ ſororem. Teſtis omnium gentium, præterquam Romanorum, abſentia mulierum, quæ ſanctorum Apoſtolorum limina orandi gratiâ timent viſere, cùm nonnullas ante dies paucos hunc audierint coniugatas, viduas, virgines, vi oppreſſiſſe. Teſtes ſunt ſanctæ Apoſtolorum Eccleſiæ, quæ non ſtillatim pluuiam, ſed totum intrinſecus, ſupra ipſa etiam ſacroſancta altaria, imbrem admittunt. Quanto nos terrore tigna afficiunt, cùm diuinam opem eódem depoſcimus? Mors in tectis regnat, quæ nos orare multa volentes impedit, atque domum Domini mox linquere cogit. Teſtes ſunt non ſolùm iuncearum curatura, ſed & quotidianarum formarum mulieres. Cui eædem ſunt, & ſilicem pedibus quæ conterunt atrum, & quæ magnorum ſubuehuntur adiutorio iumentorum. Atque hoc rei eſt, quòd tanta ei cum Imperatore ſancto diſcordia eſt, lupis & agnis quanta ſortitò obtigit. Illi hoc, vt impunè liceat, Adelbertum ſibi tutorem & defenſorem parat. Hæc dum à redeuntibus nuntiis Imperator audiret; Puer, inquit, eſt, facilè bonorum immutabitur exemplo virorum. Spero cum obiurgatione honeſtâ, ſuaſione liberali, facilè ex illis ſeſe emerſurum malis; dicemuſque tunc cum Prophetâ: Hæc eſt immutatio dexteræ Excelſi. & adiecit: Quod priùs rerum ordo depoſcit, Berengarium in Feretrato Monte reſiſtentem propulſemus, dein paternâ abdicatione Dominum Papam conueniamus: ſi non voluntate, verecundiâ ſaltem in virum perfectum ſeſe mutet. Sicque forſitan deuictus, benè conſueſcere, ſtudebit his deſueſcere. His expletis, Papiæ nauim conſcendit, ac per Eridani alueum Rauennam vſque peruenit; indeque progrediens, Montem Feretratum (quod oppidum ſancti Leonis dicitur) in quo Berengarius & Willa erant, obſedit. Quò & præfatus Papa Leonem, venerabilem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tunc Protoſcriniarium, nunc in eâdem Sede beati Petri Apoſtolorum Vicarium, nec non & Demetrium Optimatem Romanorum illuſtriſſimum, ſancto Imperatori nuntios dirigit, mandans, haud mirum eſſe, ſi hactenus iuuentutis igne deuictus, quid puerile geſſerit: iam tempus inſtare, cùm alieno cuperet viuere more. Mandauit etiam doloſè,

Papæ ſacrilegia & inceſtus.

Stephana amica, aut potiùs amica, abortum faciens peris.

Mons Feretratus obſidetur.

Papa ad Imperatorem mandata fraudulenta.

quòd quemdam Leonem Episcopum & Ioannem Diaconum Cardinalem suos infideles susceptillet; & quòd sanctus Imperator promissionis suæ fidem violaret, dum eos, qui eò loci manebant, iuramento non ipsi, sed sibi astringeret. Quibus Imperator: Pro correctione, inquit, ac morum immutatione, quam promittit, gratias ago; de promissis verò fidem mutare, cuius me arguit, an verum sit, ipsi perpendite. Omnem terram sancti Petri, quæ nostræ potestati subiecta est, Ecclesiæ promisimus reddere: atque id rei est, quòd ex hac munitione Berengarium cum omni familiâ pellere laboramus. Quo enim pacto terram hanc ei reddere possumus, si non priùs eam ex violentorum manibus ereptam, potestati nostræ subdamus? Leonem Episcopum, & Ioannem Cardinalem Diaconum, suos infideles, quos nos susceptisse accusat, his temporibus non vidimus, nedum susceptimus: Constantinopolim Domino Papâ eos ad iniuriam nostram proficiscentes dirigente, Capuæ sunt, vt audiuimus, capti. Quibuscum etiam Saleccum, natione Bulgarum, educatione Hungarum, Domini Papæ familiarissimum, & Zachæum virum reprobatum, diuinarum atque humanarum insciũm litterarum, à Domino Papa Episcopum nouiter consecratum, & Hungaris ad prædicandum, vt super nos irruant, destinatum, eodem captos esse loco audiuimus. Hæc Dominum Papam nullis narrantibus fecisse crederemus, nisi litteræ fidem admitterent, quæ plumbo signatæ eius nominis characteres monstrant. His expletis, Landohardum à Saxoniâ Numendensem, & Liudbrandum ab Italiâ Cremonensem, Episcopos, cum præfatis nuntiis Romam dirigit, Domino Papæ se inculpabilem esse satisfacturum. Quorum etiam militibus hoc Imperator iustus imposuit, vt, si secùs Dominus Papa non crederet, duello verum esse approbarent. Præfati igitur Landohardus & Liudbrandus Episcopi Romam ante Domini Papæ præsentiam venientes, tanto sunt in honore suscepti, vt non eos lateret, quanto sanctum Imperatorem tædio fastidiret. Ordinatim tamen, prout eis iniunctum fuerat, enarrantes, non iuramento, non duello satisfactionem Papa recipere voluit, sed in eâdem quâ fuerat duritiâ permansit: subdolè tamen post dies octo Ioannem Episcopum Narniensem, & Benedictum Cardinalem Diaconum, cum istis Domino Imperatori destinauit, putans hunc suis posse deludere versutiis, cui nimis est verba dare difficile. Ante quorum reditum Adelbertus, inuitante Papâ, à Fraxineto rediens, Centumcellas aduenit; deinde Romam profectus, non, vt debuit, repudiatus, sed à Papâ honorificè est susceptus. Hæc dum aguntur, Phœbi radiis graue Cancri sidus inæstuans Imperatorem Romanis arcibus propellebat. Sed cùm Virginale sidus gratam rediens temperiem ferret, collectis copiis

Recriminatur Imperator Ioannem Papam.

Ioannis Papæ obstinatio.

Adelbertus recipitur.

copiis clàm, Romanis inuitantibus, Romam aduenit. Quid clàm dixerim, cùm maior Romanorum pars Optimatum ſancti Pauli caſtellum inuaſerit, ſanctumque Imperatorem obſidibus etiam datis inuitauerit? Quid multis morer? iuxta vrbem Imperator caſtrametatus eſt. Româ Papa ſimul atque Adelbertus aufugiunt; ciues verò ſanctum Imperatorem cum ſuis omnibus in vrbem ſuſcipiunt, fidelitatemque promittunt: hæc addentes, & firmiter iurantes, numquam ſe Papam electuros, aut ordinaturos, præter conſenſum atque electionem Domini Imperatoris Othonis Cæſaris Auguſti, filijque ipſius Regis Othonis. Poſt triduum, rogantibus, tam Romanis Epiſcopis quàm plebe, magnus in ſancti Petri Eccleſiâ fit conuentus, ſederuntque cum Imperatore Archiepiſcopi: ab Italiâ pro Engelfrido Aquileienſi Patriarchâ, quem in eâdem vrbe languor repentè, vt fit, ortus arripuerat, Rodulfus Diaconus, Walbertus Mediolanenſis, Petrus Rauennas: à Saxoniâ, Adeltac Archiepiſcopus, & Landohardus Epiſcopus Numendenſis: à Francia, Otgerius Epiſcopus Spirenſis, Bubtus Parmenſis: ab Italiâ, Liudbrandus Cremonenſis, Hermenaldus Regenſis: à Tuſciâ, Conradus Lucenſis, Euerarius Aricienſis, Piſanus Senenſis, Florentius Peſtruenſis, Petrus Camerinenſis, Spoletinus Romanus, Gregorius Albanenſis, Spoletinus, Sico Hoſtienſis, Benedictus Portuenſis, Lucidus Canenſis, Theophylactus Prænestinus, Wido Siluæ candidæ, Leo Velitrienſis, Sico Blebenſis, Stephanus Serenſis, Ioannes Nepeſinus, Ioannes Tiburtinus, Ioannes Foroiulienſis, Romanus Ferentinenſis, Ioannes Normenſis, Ioannes Berulenſis, Martinus Sutrinus, Ioannes Narnienſis, Ioannes Sapinienſis, Ioannes Gallacenſis, Phalarenſis, Alaterenſis, Ortanus, Ioannes Anagnienſis, Trebenſis, Salibatinus, Tarraconenſis, Stephanus Cardinalis Archipresbyter titulo Balbinæ, Dominicus titulo Anaſtaſiæ, Petrus titulo Damaſi, Theophylactus titulo Chryſogoni, Ioannes titulo Equitij, Ioannes titulo Suſannæ, Petrus titulo Pammachij, Adrianus titulo Calixti, Ioannes titulo Cæciliæ, Adrianus titulo Luciniæ, Benedictus titulo Sixti, titulo Quatuor Coronatorum, Stephanus titulo Sabinæ, Benedictus Cardinalis Archidiaconus, Ioannes Diaconus, Bono filius Diaconus, Cardinalis Primicerius, Georgius Secundicerius, Stephanus Adminiculator, Andreas Arcarius, Sergius Primicerius defenſorum, Ioannes Sacellarius, Stephanus, Theophylactus, Adrianus, Stephanus, Benedictus, Azo, Adrianus, Romanus, Leo, Benedictus. Item Leo & Leo Scriniarij, Leo Primicerius ſcholæ cantorum, Benedictus Subdiaconus & Oblationarius, Azo, Benedictus, Demetrius, Ioannes, Amicus, Sergius, Benedictus, Vrſo, Ioannes, Benedictus Subdiaconus, Subpulmentarius, & Stephanus Archia-

Otho Romam recdit.

Papa cum Adelberto fuga.

Synodus in vrbe; & qui interfuerint.

chiacoluthus, cum omnibus acoluthis & regionariis. Ex primatibus Romanæ ciuitatis, Stephanus filius Ioannis Superiſta, Demetrius Melioſi, Creſcentius Caballi marmorei, Ioannes cognomento Nuzina, Stephanus de Muza, Theodorus de Ruſina, Ioannes de Primicerio, Leo de Camirzuli, Richardus, Petrus de Canapariâ, Benedictus cum Bulgamino filio ſuo: ex plebe, Petrus, qui & Imperiola eſt dictus, aſtitit cum omni Romanorum militiâ.

Quæ acta ſint in Concilio contra Ioannem Romanum Pontificem; in quem moderato animo & maturo conſilio proceſſit Otho: & quæ illi flagitia obiecta ſint à congregatis in Concilio, enormia certè, & vix credibilia, etiam in ſicario aut pagano. CAP. VII.

HIs itaque reſidentibus, ſilentiumque ſummum tenentibus, ita ſanctus eſt Imperator exorſus: Quoniam decorum eſſet tam claro ſanctoque Dominum Papam Ioannem intereſſe Concilio, cur tantum declinauerit cœtum, vos, ô ſancti Patres, conſulimus, quibus communis labor Eccleſiaſticus ac commune negotium exiſtit. Tunc Romani Pontifices & Cardinales, Presbyteri ac Diaconi cum vniuersâ plebe dixerunt: Miramur ſanctiſſimam Prudentiam veſtram nos hoc velle percontari, quod nec Ibericos, nec Babylonicos, nec Indicos incolas latet. Non hic iam de illis eſt qui veniunt in veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rapaces: ita apertè ſæuit, ita apertè diabolica pertractat negotia, vt nihil circuitionis vtatur. Imperator reſpondit: Iuſtum nobis videtur, vt accuſationes nominatim exprimantur; deinde quod agendum eſt, communi conſilio pertractetur. Tunc conſurgens Petrus Cardinalis Presbyter, ſe vidiſſe illum Miſſam celebraſſe, & non communicaſſe teſtatus eſt. Ioannes Epiſcopus Narnienſis, & Ioannes Cardinalis Diaconus, ſe vidiſſe illum Diaconum ordinaſſe in equorum ſtabulo non certis temporibus ſunt profeſſi. Benedictus cum ceteris Condiaconis & Presbyteris dixit ſe ſcire, quòd ordinationes Epiſcoporum pretio faceret, & quòd annorum decem Epiſcopum in Tudertinâ ciuitate ordinaret. De ſacrilegio non eſſe neceſſe percontari dixit; quia plus videndo quàm audiendo ſcire potuiſſemus. De adulterio dixerunt, quod oculis non viderant, ſed pro certo ſcirent, viduam Ranierij, & Stephanam patris concubinam, & Annam viduam cum nepte ſuâ abuſum eſſe, & ſanctum palatium lupanar & proſtibulum feciſſe; venationem dixerunt publicè exercuiſſe; Benedictum ſpiritualem patrem ſuum lumine priuaſſe, & mox mortuum eſſe; Ioannem Cardinalem Subdiaconum virilibus amputatis occidiſſe; incendia feciſſe; enſe accinctum, galeâ & loricâ indutum fuiſſe teſtati ſunt. Diaboli in amorem

Cardinales.

Crimina Ioannis Papæ.

Epiſcopus decennis.

amorem vinum bibisse omnes tam Clerici quàm laici acclamarunt. In ludo aleæ, Iouis, Veneris, ceterorumque dæmonum auxilium popoſciſſe dixerunt. Matutinas & Canonicas horas eum non celebraſſe, nec ſigno Crucis ſe muniuiſſe profeſſi ſunt. His auditis, Imperator, quia Romani eius loquelam propriam, id eſt Saxonicam, intelligere nequibant, Liudbrando Cremonenſi Epiſcopo præcepit, vt Latino ſermone hæc Romanis omnibus quæ ſequuntur exprimeret. Surgens itaque, ſic cœpit:

De Imperatoris Othonis maturâ in Joannem Pontificem Maximum conſultatione per interpretem factâ: & de Patrum contra eum atteſtatione, etiam cum ſui anathematizatione, ſi minùs vera dicerent: deque conſilio inito, vt in perſonâ citetur ad ſui purgationem.

CAPVT VIII.

PErſæpè contigit, & nobis expertis credimus, vt in dignitatibus conſtituti inuidorum infamiâ maculentur; diſplicet bonus malis, quemadmodum & malus bonis. Atque hoc rei eſt, quòd hanc in Papam accuſationem, quam modò Benedictus Cardinalis Diaconus legit, & vobiſcum fecit, amphibolam retinemus, incerti, vtrùm è zelo iuſtitiæ an impietatis liuore proruperit. Vnde mihi indigno ſecundùm conceſſæ dignitatis auctoritatem omnes obteſtor per Deum, quem fallere, etſi vult, nemo poteſt, ſanctamque eius Genitricem intemeratam Virginem Mariam, perque pretioſiſſimum Apoſtolorum Principis corpus, in cuius hæc recitantur Eccleſiâ, vt nulla in Dominum Papam iaculentur conuicia, quæ non ſint ab ipſo patrata, atque à viris probatiſſimis viſa. Tunc Epiſcopi, Diaconi, Clerus, & cunctus Romanorum Populus quaſi vir vnus dixerunt: Si non & quæ per Benedictum Diaconum lecta ſunt, hiſque turpiora & ampliora Ioannes Papa indigna commiſit facinora, non nos à peccatorum vinculis abſoluat Apoſtolorum Princeps beatus Petrus, qui verbo cælum indignis claudit, iuſtis aperit. Simus anathematis vinculo innodati, atque in die nouiſſimâ in ſiniſtrâ parte poſiti, cum eis qui dixerunt Domino Deo: Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quòd ſi fidem nobis non adhiberis, exercitui Domini Imperatoris ſaltem debetis credere, cui ante quinque dies enſe accinctus, clypeo, galeâ, loricâ indutus occurrit: ſolus Tiberis, qui interfluxit, ne ſic ornatus ab exercitu caperetur, impediuit. Mox ſanctus Imperator dixit: Tot ſunt huius rei teſtes, quot ſunt noſtro in exercitu bellatores. Sancta Synodus dixit: Si placet ſancto Imperatori, mittantur litteræ Domno Papæ, vt adueniat, ſeque ex his omnibus purget. Tunc eidem ſunt litteræ deſtinatæ.

Patrum in Ioannem Papam obteſtatio.

Diploma, siue exemplum litterarum Imperatoriarum auctoritate Concilij ad Ioannem Papam missarum: quibus vitia à Concilio illi obiecta summatim recitantur; cum humili obsecratione, vt ad se purgandum in Concilium venire non recuset. CAP. IX.

SVmmo Pontifici & Vniuersali Papæ Domno Ioanni, Otho diuinæ respectu clementiæ Imperator Augustus, cum Archiepiscopis Liguriæ, Tusciæ, Saxoniæ, Franciæ, in Domino S. Romam ob seruitium Dei venientes, dum filios vestros Romanos, scilicet Episcopos, Cardinales, Presbyteros, Diaconos, & vniuersam plebem de vestrâ absentiâ percontaremur, & quid causæ esset, quòd nos Ecclesiæ vestræ vestrique defensores videre noluissetis, talia de vobis tamque obscena protulerunt, vt, si de histrionibus dicerentur, vobis verecundiam ingererent. Quæ ne Magnitudinem vestram omnia lateant, quædam vobis sub breuitate describimus; quoniam si cuncta nominatim exprimere cuperemus, dies nobis non sufficeret vnus. Noueritis itaque, non à paucis, sed ab omnibus tam vestri quàm alterius ordinis, vos homicidij, periurij, sacrilegij, & ex propriâ cognatione, atque ex duabus sororibus, incesti crimine esse accusatos. Dicunt & aliud auditu ipso horridum, diaboli vos in amorem vinum bibisse; in ludo aleæ, Iouis, Veneris, ceterorumque dæmonum auxilium poposcisse. Oramus itaque Paternitatem vestram obnixè, venire, atque ex his omnibus vos purgare non dissimuletis. Si fortè vim temerariæ multitudinis formidatis, iuramento vobis affirmamus, nihil fieri præter sanctorum Canonum sanctionem. Data VIII. Idus Nouembris.

De Ioannis Papæ apologetico, id est responso, vt Auctor accipit, cùm apologiam potiùs dicat, quo excommunicatos pronuntiat, si ad noui Pontificis electionem processerint. Et de rescripto Patrum in Concilio ad eumdem Papam; quod verbis sacris fulcitur. CAP. X.

HAnc epistolam cùm legisset, huiusmodi apologeticum scripsit: Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei omnibus Episcopis: Nos audiuimus dicere, quòd vos vultis alium Papam facere: si hæc facitis, excommunico vos de Deo omnipotente, vt non habeatis licentiam vllum ordinare, & Missam celebrare. Cùm hæc epistola in sanctâ Synodo legeretur, aduenerunt qui priùs defuerant Religiosi à Lotharingiâ, Henricus Treuerensis Archiepiscopus: ab Æmiliâ & Liguriâ, Wido Muzienſis, Gezo Tertonensis, Sigulfus Placentinus: quorum consilio Domno Papæ ita rescribunt: Summo Pontifici & Vniuersali Papæ Domno Ioanni,

Otho

Otho diuinæ reſpectu clementiæ Imperator Auguſtus, ſed & ſancta Synodus Romæ ob ſeruitium Dei congregata in Domino, Salutem. Præteritâ Synodo, quæ celebrata eſt octauo Idus Nouembris, litteras vobis direximus, in quibus accuſatorum veſtrorum verba atque accuſationis cauſſæ continebantur. Rogauimus etiam eiſdem litteris Magnitudinem veſtram, quemadmodum iuſtum eſt. A vobis, non quales temporis qualitas, ſed inconſultorum vanitas expoſcit hominum, litteras accepimus. Non veniendi ad Synodum rationabilis eſſe excuſatio debuit: ſed & præſentes Magnitudinis veſtræ debuerunt nuntij intereſſe, qui aut ægritudinis, aut certè difficultatis cauſsâ ſatisfacerent, ſanctam vos Synodum declinaſſe. Eſt & aliud veſtris in litteris ſcriptum, quod non Epiſcopum, ſed puerilem ineptiam ſcribere deceret. Excommunicaſtis enim omnes, vt non habeamus licentiam canendi Miſſas, ordinandiq́ue Eccleſiaſticas diſpoſitiones, ſi alium Romanæ Sedi conſtitueremus Epiſcopum. Ita enim ſcriptum erat: Non habeatis licentiam vllum ordinare. Nunc vſque putauimus, imò credimus, duo negatiua vnum facere dedicatiuum, niſi veſtra Auctoritas priſcorum ſententias infirmaret Auctorum. Nos verò intentioni veſtræ, non verbis, reſpondeamus. Si ad Synodum venire, & obiecta purgare non differtis, Auctoritati veſtræ proculdubiò obediemus: ſed ſi, quod abſit, venire, & obiecta vobis capitalia crimina purgare diſſimulatis, cùm præſertim vos venire nil impediat, non maris nauigatio, non corporis ægritudo, non itineris longitudo; tunc excommunicationem veſtram paruipendemus, eam potiùs in vos retorquebimus; quoniam quidem iuſtè facere poſſumus. Iudas Domini noſtri Ieſu Chriſti proditor, imò venditor, cum ceteris priùs ligandi atque ſoluendi poteſtatem à Magiſtro in hæc verba acceperat: Amen dico vobis, quæcumque ligaueritis ſuper terram, &c. Quamdiu enim bonus inter diſcipulos fuit, ligare atque ſoluere valuit; poſtquam verò cupiditatis veneno homicida factus, Vitam occidere voluit, quem poſteà ligatum ſoluere, atque ſolutum ligare potuit, niſi ſeipſum, quem infeliciſſimo laqueo ſtrangulauit? Data decimo Kalendas Decembris, & miſſa per Adrianum Cardinalem Presbyterum, & Benedictum Cardinalem Diaconum. Qui cùm ad Tiberim peruenirent, eum non inuenerunt: pharetratus enim in campeſtria iam abierat. Nec quiſquam erat qui his, vbi ipſe eſſet, indicare poſſet. Cumque eum inuenire non poſſent, cum eiſdem litteris ad ſanctam Synodum, quæ tunc tertiò eſt habita, ſunt reuerſi. Mox Imperator ait: Exſpectauimus aduentum eius, vt præſente eo quod nobis egerit quereremur; verùm quoniam eum non affuturum certò ſcimus, quàm perfidè nobiſcum egerit, vt diligenter agnoſcatis, etiam atque

Imperatoris prudens oratio.

etiam flagitamus. Notum itaque vobis facimus Archiepiſcopis, Presbyteris, Diaconis, reliquoque Clero, nec non & Comitibus, Iudicibus, omnique Plebi, quòd idem Ioannes Papa oppreſſus à Berengario atque Adelberto rebellibus noſtris, miſit nobis in Saxoniam nuntios, rogans vt pro amore Dei in Italiam veniremus, & Eccleſiam ſancti Petri ac ſeipſum ex faucibus eorum liberaremus. Nos verò, adiuuante Deo, quantum fecerimus, non eſt neceſſe dicere, vt inpræſentiarum videtis. Ereptus verò meâ operâ ex eorum manibus, & honori debito reſtitutus, oblitus iuramenti & fidelitatis, quam mihi ſupra corpus ſancti Petri promiſit, eumdem Adelbertum Romam venire fecit, & contra me defendit, ſeditiones fecit, & videntibus noſtris militibus, dux belli factus, loricâ & galeâ eſt indutus. Quid ſuper hoc ſancta Synodus decernat, edicat. Ad hæc, Romani Pontifices, reliquuſque Clerus, & cunctus Populus dixerunt: Inauditum vulnus inaudito eſt cauterio exurendum. Si corruptis moribus ſibi ſoli, & non cunctis obeſſet, quoquo modo tolerandus eſſet. Quot priùs caſti huius facti ſunt imitatione inceſti? Quot probi huius exemplo conuerſationis ſunt reprobi? Petimus itaque Magnitudinem imperij veſtri, monſtrum iſtud nullâ virtute redemptum à vitiis, à ſanctâ Romanâ Eccleſiâ pelli, aliumque loco eius conſtitui, qui nobis exemplo bonæ conuerſationis præeſſe valeat, & prodeſſe ſibi; rectè viuat, ac benè viuendi nobis exemplum præbeat. Tunc Imperator; Placet, inquit, quod dicitis, nihilque gratius nobis quàm vt talis, qui huic ſanctæ & vniuerſali Sedi præponatur, inueniri poſſit.

Papa accuſatur, quòd armatus fuit

De Leonis Protoſcriniarij in Summum Pontificem electione, & Ioannis depoſiti largitione, quâ Romanos in cædem Imperatoris & noui Papæ ſollicitauit; ſed, Imperatore vincente, fruſtrà conati ſunt. Leonis tamen indulgentiâ obſidibus remiſſis, cùm Imperator abeſſet, meretricularum illecebris populus Romanus rurſum Ioannem recipit, qui in Leonis aſſeclas mirè ſæuit, donec à diabolo enectus eſt. Poſt quem Romani Benedictum Papam declarant; ſed Leoni Sedes redditur, Benedicto exulante. CAP. XI.

HIs dictis, omnes vnâ voce dixerunt, Leonem venerabilem, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Protoſcriniarium, virum approbatum, ad Summum Sacerdotij gradum nobis in Paſtorem eligimus, vt ſit Summus & Vniuerſalis Papa Romanæ Eccleſiæ, reprobato ob improbos mores Ioanne apoſtatâ. Cùm hoc omnes tertiò dixiſſent, annuente Imperatore, nominatum Leonem ad Lateranenſe palatium ſecundùm conſuetudinem cum laudibus ducunt,

Leo, reiecto Ioanne, eligitur Papa.

ducunt, & certo tempore in Ecclesiâ sancti Petri ad Summum Sacerdotium sanctâ consecratione attollunt, & fideles se ei affuturos iureiurando promittunt. His ita gestis, sperans sanctissimus Imperator cum paucis Romæ se degere posse, ne consumeretur Romanus populus ob multitudinem exercitus, multis vt redirent licentiam dedit. Cumque hoc Ioannes, qui deiectus est, Papa cognosceret, non ignorans quàm facilè Romanorum mentes pecuniâ posset corrumpere, clàm Romam mittit nuntios, beati Petri omniumque Ecclesiarum pecuniam repromittentes, si super pium Imperatorem & Domnum Leonem Papam irruerent, eosque impijssimè trucidarent. Quid multis morer? Romani quàm mox exercitus paucitate confisi, imò decepti, & pecuniæ promissione animati, buccinâ concrepante, super Imperatorem, vt eum occidant, festinare contendunt. Quibus Imperator super pontem Tiberis, quem Romani plaustris impeditum habebant, occurrit. Cuius fortes milites assuefacti bello, pectore & armis intrepidi, eos inter prosiliunt, & quasi accipitres auium multitudinem nullo resistente proterunt. Non latibula, non corbes, non concaua ligna, non cryptæ, sordium receptacula, fugientibus tutelæ esse possunt. Occiduntur itaque, &, vt assolet contingere viris fugientibus, passim à tergo vulnerantur. Quis tunc Romanorum cladis huius superstes fieret, si non Imperator sanctus misericordiâ, quæ eis nulla debebatur, inclinatus, suos adhuc interficere sitientes retraheret, & reuocaret? Itaque, deuictis omnibus, atque ijs qui supererant obsidibus acceptis, Venerabilis Papa Leo pedibus Imperatoris prouolutus orat, vt Romanis obsides reddat, seque eorum fidei commendet. Rogatu denique Venerabilis Papæ Leonis Imperator sanctus Romanis obsides reddit, non incertus, quod prosecuturus sum, incepturos. Igitur Romanorum fidei eumdem Papam quemadmodum lupis agnum commisit. Deinde Româ exiens, Camerinum Spoletumque versus, vbi Adelbertum esse audierat, properauit. Interea mulieres quibuscum Ioannes, qui dictus est Papa, voluntatis suæ ludibrium exercebat, non ignobiles & plures concitauerunt Romanos, vt Leonem Summum & Vniuersalem Papam à Deo & ipsis electum perderent, & Ioannem in vrbem susciperent. Quod cùm fecissent, Deo miserante ex eorum manibus est Venerabilis Papa Leo liberatus; pauciseque ipsum concomitantibus, ad pijssimi Imperatoris misericordiam est profectus. Imperator denique sanctus tantum dedecus ægrè ferens, tum ex Domni Papæ Leonis deiectione, tum ex Ioanne Cardinali Diacono, & Azone Protoscriniario; quorum alterum manu dextera, alterum linguâ, duobus digitis naribusque abscissis, Ioannes abdicatus defœdauerat;

Ioannes depositus molitur Romanos in eadem Imperatoris & Leonis Papæ per pecuniam concitare.

Romanorum fuga, & cades.

Leo consilio meretricum ejicitur, & Ioannes recipitur.

Sæuitia Ioannis in Leoni obedientes.

reparato exercitu, Romam redire disposuit. Priusquam tamen sancti Imperatoris copiæ essent congregatæ, volens cunctis sæculis innotescere Dominus, quàm iustè esset Ioannes Papa à suis Episcopis & omni plebe repudiatus, quamque postmodum iniustè receptus, quadam nocte extra Romam, dum se cum cuiusdam viri vxore oblectaret, in temporibus adeò à diabolo est percussus, vt intra dierum octo spatium eodem sit vulnere mortuus. Sed Eucharistiæ Viaticum, ipsius instinctu qui eum percusserat, non percepit; quemadmodum à suis cognatis & familiaribus qui præsentes erant, persæpè sub attestatione audiuimus. Quo mortuo, Romani omnes iuramenti quod sancto Imperatori promiserant immemores, Benedictum Cardinalem Diaconum Papam constituunt; insuper & iuramento numquam se eum dimissuros, sed eum contra Imperatoris potentiam defensuros promittunt. Quo audito, Imperator vrbem vallauit, neminem qui non membris truncaretur exire permisit; machinis & fame vsque adeò afflixit, donec Romanis nolentibus vrbem reciperet, Leonem virum venerabilem debitæ Sedi restitueret, ac Benedictum Summæ Sedis inuasorem eius præsentiæ præsentaret. Residentibus itaque Domno Leone Summo & Vniuersali Papâ in Ecclesiâ Lateranensi, necnon & Imperatore sanctissimo Othone, & Episcopis Romanis, Italicis, à Lotharingiâ & Saxoniâ, Archiepiscopis, Presbyteris, Diaconis, omnique Romanorum plebe, quorum nomina superiùs ascribuntur, aduenit Benedictus Apostolicæ Sedis inuasor, eorum qui se elegerant manibus adductus, Pontificalibus vestibus indutus. Quem Benedictus Cardinalis Archidiaconus tali est sermone aggressus: Quâ tibi auctoritate, quáve lege, ô inuasor, hæc Pontificalia indumenta vsurpasti, superstite hoc præsenti Domno nostro Venerabili Papâ Leone, quem tu nobiscum, accusato & reprobato Ioanne, ad Apostolicatus culmen elegisti? num inficiari potes, præsenti Domno Imperatori iuramento promisisse, numquam te cum ceteris Romanis Papam electurum aut ordinaturum, absque illius filijque sui Regis Othonis consensu? Benedictus respondit: Si quid peccaui, miseremini mei. Tunc Imperator effusis lacrymis, quàm misericors esset ostendens, rogauit Synodum, ne Benedicto præiudicium fieret. Si vellet & posset, ad interrogata responderet; quòd si non posset, aut nollet, ac se culpabilem redderet, tamen pro timore Dei misericordiam aliquam inueniret. Quo audito, ad Domni Leonis Papæ pedes ipsiusque Imperatoris idem Benedictus concitè procidens, se peccatîe, seque sanctæ Romanæ Sedis inuasorem esse acclamauit. Post hæc, pallium sibi abstulit, quod simul cum Pontificali ferulâ, quam manu

Ioannes Papa à diabolo necatur.

Benedictus Antipapa.

Romæ obsidio dura. Captio.

Benedicti pœnitentia.

manu geſtabat, Domno Papæ Leoni reddidit. Quam ferulam idem Papa fregit, & fractam populo oſtendit. Deinde Benedictum in terrâ ſedere præcepit: cui caſulam, quam planetam vocant, cum ſtolâ pariter abſtulit. Pòſt autem omnibus Epiſcopis dixit: Benedictum, ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis Romanæ inuaſorem, omni Pontificatus & Presbyteratus honore priuamus; ob eleëmoſynam verò Domini Imperatoris Othonis, cuius ſumus operâ in Sedem debitam reſtituti, Diaconatus eum Ordinem habere permittimus, & non iam Romæ, ſed in exilium deſtinamus. *Benedicti exilium.*

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

CAPVT I. *De Fraxineti oppidi in confinio Italiæ situ, & eius à viginti Saracenis piratis occupatione, & munitione cum Mauro monte; deq; Saracenorum incrementis per inuidiam & factionem vicinorum Christianorum inter se.* pag. 5.

CAP. II. *Quis eâ tempestate Papa, & qui Principes terrarum fuerint; & quid gesserint Leo & Basilius, quem Michaël Imperator ex famulo Monachi in socium assumpsit Imperij; & quomodo ab eo interemptus est: &* CHRISTVS *Basilio apparuit minabundus; qui in pœnitentiam ædem diuo Michaëli extruxit.* 6.

CAP. III. *De Constantinopolis nominibus, situ, & circumhabitantibus; deq; vigiliâ nocturnâ ibidem constitutâ ab Leone Imperatore: cuius vt fidem & diligentiam experiretur, in habitu iuuenis lasciui illapsus in duas custodias, eas muneribus corrupit, à tertiâ in carcerem ductus: priores exilio mulctauit, posteriores opibus & honore extulit.* 8.

CAP. IV. *De altero Leonis Imperatoris sagaci ludo, quo vigiliam vnius è duodecim palatij & corporis sui custodibus dignè remuneratam voluit; ceteris elusis ob somnolentiam.* 11.

CAP. V. *De Arnulfi, qui per Hungaros Zuuentebaldum vicit, stolidâ temeritate, cùm genti perniciosæ ad Christianos subiugandos aditum munierit.* 12.

CAP. VI. *De VVidonis (quem alij Guidonem, alij Hugonem vocant) & Berengarij Ducum confœderatione; ita vt, mortuo Carolo Caluo, VVido se Franciæ Romanæ Regem inungi curauerit, Berengarius Italiæ. Franci autem iam Odonem Regem constituerant. Et de causâ leui, cur Franci VVidonem reiecerint.* 13.

CAP. VII. *Berengarius Arnulfum in auxilium pollicitationibus pellicit in VVidonem: qui cùm alteram fluuij ripam teneret, & congredi nequirent, Baioarius quidam Arnulfi eques Italos ad certamen insolentiùs prouocauit, & ab Hubaldo quodam victus occubuit; Arnulfiq; nothus bello decessit. Berengarius autem Arnulfum rursum promissis onerat; qui rediens multas vrbes subiugauit.* 15.

CAP. VIII. *De VVidonis à facie Arnulfi fugâ, Arnulfi metricâ ad suos concione, postquam vrbs Roma capta est; & de Formosi Papæ ab Romanis persecutione, & causâ simultatis. Sergij Antipapæ postmodum intrusi in eum defunctum immanitas; & miraculosa Formosi sepultura.* 16.

CAP. IX. *De Firmi per Arnulfum obsidione, & per æstum vxoris VVidonis, quæ potionem soporiferam Arnulfo propinandam curauerat, solutione: de causâ mali in Arnulfo, eius insolentiâ & templorum profanatione. De Arnulfi consilio in Berengarium cæcandum, eiusq; deinde contemptu: de seditione & cæde Ticini, quæ nunc Papia dicitur, factâ. De Anscarij metu, & Arnulfi tetro exitu.* 18.

CAP. X. *De VVidonis obitu, Berengarij in Regnum receptione, sed mox Lanthberti filij VVidonis coronatione, populi in eum fauore & Principum odio. Nam Magnifredus Mediolanensis Comes in eum grassabatur; sed victus, capite punitus est: & Adelbertus Dives in eum mouit.* 20.

CAP. XI.

CAP. XI. *De Lanthberti ſtrenuâ victoriâ in Hildebrandum, quem fugauit, & Adelbertum, quem cepit, & caſtello illuſit, poſt multorum ſtragem.* 21.

CAP. XII. *De mortis Lanthberti duplici opinione: quarum veriorem putat, quòd ab Hugone Mediolanenſi cæſus ſit; quod conqueritur.* 22.

LIBRI SECVNDI.

CAP. I. *De Ludouico Arnulfi filio: cuius tempore Hungari Baioariam inuadentes, eam immaniſſimè vaſtauerunt. In quos Ludouicus bellum parat iuxta Lemanum lacum.* 24.

CAP. II. *Hungari poſitis inſidijs Ludouici copias vincunt, & delent; votiq; compotes, Francorum, Saxonum, Sueuorumq; terras depræ dantur.* 25.

CAP. III. *De Adelberti Comitis rebellione, & capitali ſententiâ in eum circumuentum Hattonis Archiepiſcopi inſidijs latâ.* 26.

CAP. IV. *De Hungaris collecto innumerabili exercitu Italiam petentibus & exploratoribus eorum, quale conſilium dederint: & quare territi ab Italia ingreſſu ſunt reuerſi; ſed mox reparatis viribus Italis occurrerint.* 27.

CAP. V. *Cur Rex Berengarius contra Hungaros non ierit; & cur Hungari Italos fugerint, & quomodo fugientes pacem petierint: & de præludio prælij, in quo priùs vicerunt Hungari, pòſt fugerunt. Et quomodo, propter defatigatos equos, ad Brennam fluuium à Chriſtianis deprehenſi, pacem ab eis petierunt, quam non obtinuerunt.* 28.

CAP. VI. *De conſilio Hungarorum ex deſperatione inito, & victoria eorum in Chriſtianos per inſidias circumuentos: quam victoriam docet ob Chriſtianorum peccata, non illorum merita, adeptos.* 29.

CAP. VII. *De Ludouici obitu & Conradi coronatione: & qui Principes ſub eo fuerint; inter quos Henricus dux Saxoniæ: qui Regi rebellantes, ab eo victi ſunt, fugiente Arnoldo Baioario in Hungariam. Et quomodo Conradus moriturus, Principes omnes de pace inter ſe, & vt Henricum Saxonem Regem conſtituant, exhortatur, tranſmiſſis ad eum regalibus ornamentis. De Arnoldi Baioarij ex Hungariâ reditu, & bellico in Henricum apparatu; ſed ſuorum exhortatu Henrico deditus, eidem militat.* 31.

CAP. VIII. *De Hungaris, auditâ morte Conradi, Saxoniam inuadentibus: quibus Henricus quamuis infirmus occurrit, & ſuos exhortatus eſt, votumq; vouit.* 33.

CAP. IX. *De nuntio, qui Hungaros in Meresburgo eſſe nuntiabat omnia deuaſtantes. Et de exploratoribus, quos Hungari à captiuis moniti mittebant. Item de pugnâ commiſſâ cum Hungaris; & de bono conſilio Henrici Regis & victoriâ: & vbi ſit ipſa victoria depicta.* 34.

CAP. X. *De Ludouico quodam, quem Itali ſuper ſe regnare inuitabant: & cur Adelbertus Marchio hoc fecerit, qui gener erat Berengarij. De Adelberti ex bono in malum mutatione. De eodem Ludouico in verba Berengarij iurante, & Adelberto eumdem inſtinctu vxoris ad rebellionem ſollicitante: qui contra iuſiurandum reuerſus, Berengarium Veronâ expulit; & Lucam profectus, honorificè ab Adelberto illic ſuſcipitur: cuius conſpectâ potentia, inuidia ſtimulis agitatur ob quam rem ab eius fide Adelbertus mox diſceſſit.* 36.

CAP. XI. *Deſcriptio Veronenſis oppidi, & Atheſis fluuij, & pontis ſuper eum. Vbi Ludouicus corruptis à Berengario ciuibus traditus, & Regno & lumine priuatur, Hungaris Italiam laniantibus.* 37.

CAP. XII. *De Maurorum Saracenorum irruptione in Calabriam, Apuliam, Beneuentum, qui Garelianum montem, quem alij Garganum ſcribunt, pro*

munitione habebant : & quâ occasione ab Africâ exierint , Domino id permittente. 39.

CAP. XIII. *De Ioanne Rauennate , qui per nefas Summum Pontificatum inuaserat , per Theodoram videlicet meretriculam. Item de quodam iuuene Africano , qui ad Papam venit , eiq; consuluit , quomodo cum Africanis feliciter pugnare posset : quod eodem Duce factum est.* 40.

CAP. XIV. *De consilio Landulfi Beneuentanorum Principis Ioanni Papæ dato, vt Imperatorem in auxilium aduocaret : cuius auxilys fretus , feliciter cum Saracenis pugnatum est , diuis Petro & Paulo optulari visis.* 41.

CAP. XV. *De Adelberti Tusciæ Marchionis obitu , & fily eius VVidonis Præfecturâ , & matris eius à Berengario captione : & quot suspicati sint Bertam peperisse liberos Adelberto. De rebellione Mediolanensium , & causâ eius. De Comite Palaty capto , & Lanthberto non opportunè commendato ; quem Berengarius frustrà requisiuit.* 42.

CAP. XVI. *De Rodulfo Burgundione ad Regnum ab Italis accito : & qualiter Hungari Odelricum Berengarij aduersarium occiderint , & Adelbertum ac Gilebertum ceperint ; sed Adelbertus , astu quodam pro gregario milite redemptus , elapsus sit.* 44.

CAP. XVII. *De Gileberto humaniter à Rege Berengario dimisso , sed perfidè ad Rodulfum profecto : quem in Berengarium sic reduxit , vt eum, præter Veronam , Regno spoliauerit ; deq; pugnâ in Berengarium & Rodulfum.* ibid.

CAP. XVIII. *De victoriâ quam Rodulfus per Bonifacium cognatum suum obtinuit , & Rodulfi in Italiâ Regno : & de Flamberto Veronensi , qui Berengarium occidere tentauerat.* 45.

CAP. XIX. *De prudenti Berengarij Regis ad Flambertum sermone , & poculo aureo , quo eum , vt placaret , donauit.* 46.

CAP. XX. *De Berengary cæde perfidiâ Flamberti peractâ , & sanguine eius adhuc in lapide apparente : & de Milone milite , qui Berengarij cædem vltus est.* 47.

LIBRI TERTII.

CAP. I. *Quomodo , defuncto Berengario , & Rodulfo ab Italiâ discedente, Hungari Italiam dilaniauerint : & de Papiæ conflagratione , quæ metro describitur : & quomodo Deo miserante capta & deleta non sit.* 50.

CAP. II. *Quòd Papia beati Syri eiusdem Patroni meritis sit liberata : & quòd idem beatus Syrus Papiam veniens , in spiritu prophetico eius affluentiam, & Aquileiæ casum denuntiarit. Et cur Ermegarda , post Adelberti mariti sui obitum , tam potens extiterit.* 51.

CAP. III. *Quod Regi Rodulfo à Burgundiâ regresso Ermegarda paulò pòst rebellis extiterit , ita vt cum Italiensibus Papiam tenuerit : & quomodo Rodulfus illuc tetenderit. Et quomodo astu Ermegardæ Rodulfus suos deserens , ad eam noctu transfuga venerit ; & quomodo manè à suis quæsitus sit : & re cognitâ , Mediolanum milites eius fugerunt. Item quomodo Italiensis Hugonem accesserunt.* 52.

CAP. IV. *Quomodo Rodulfus in Burgundiam reuersus , Burchardum socerum suum ad auxilium adduxerit : & quâ ratione idem Burchardus sit Mediolanum profectus , & ibidem honorificè susceptus ; & de eius morte tractatum. Qui Mediolano rediens , Nouariam venit ; vbi & ab Italiensibus cum omnibus suis occisus est. Et Rodulfus Burgundiam repetyit : Hugo verò Comes Prouinciæ Pisas appulsus est , vnde Papiam venit , & Rex Longobardorum*

fit; VVido autem Bertæ filius Tusciæ præficitur. 53.

CAP. V. *De plurimis Regis Hugonis virtutibus luxuriâ fœdatis. De duobus filys eius. De amicitiâ eius cum Henrico Imperatore. De patre Liutprandi huius Operis Auctoris ad Imperatorem Græcum ab Hugone missо. De duobus canibus Imperatori missis, qui eum dilaniare parabant. Et de patre, cur tam magnificè sit ab Imperatore susceptus.* 55.

CAP. VI. *De leone ferociſsimo, quem Romanus, qui posteà imperauit, fortiſsimè peremit; & de socij eius pauore.* 56.

CAP. VII. *De ijs qui Leoni Imperatori succesſerunt, & Constantini morte, ac Romani per stratagema & astum ad Imperium euectione.* 57.

CAP. VIII. *De Phocâ altero ex Principibus aulæ: qui, audito quòd Romanus esſet ad Imperium euectus, victoriam Bulgaris sponte conceſsit, cum multâ suorum strage fugiens; quocircà ab Romano captus, oculis priuatur. De Simeone Bulgarorum Rege ex Monacho: cuius filius Baianus magicâ arte hominеs in lupos vertit. Item de Helenâ, seu Irenâ, quæ Constantino Imperatori nupsit.* 59.

CAP. IX. *De oratione Romani ad Principes Romanos, postquam Imperator constitutus est. De humilitate prosapiæ Romani, qui Christophorum filium suum iniquè Constantino Imperatoris filio in Imperij aditione prætulit: quam iniuriam Deus morte Christophori vltus est. De Constantini Porphyrogeniti religione & exercitatione, paceq; cum Bulgaris per Irenam factâ.* 60.

CAP. X. *De VValberto & Gezone Papiensibus, qui seditionem contra Hugonem Regem concitauerunt; & de Hugonis concione.* 61.

CAP. XI. *De VValberti & Gezonis captorum supplicijs, prudentiâ Hugonis, & virtute Samsonis, & fabulâ Tiresiæ, cur cæci vitales sint; & de Hilduini & Rathery Episcoporum ambitione.* 62.

CAP. XII. *Qualiter Ioannes Papa sit captus, custodiaq;, in quâ moriturus erat, traditus. Quâ munitione vrbs Roma munitur: & quomodo Hugo per Albericum vrbe sit eiectus: quod Diuinæ dispositioni adscribendum censet, ob peccatum Hugonis Regis.* 64.

CAP. XIII. *Qualiter, & cur Hugo Rex Lambertum fratrem suum ceperit, & consilio Bosonis eum excæcauerit. Et quòd Rex Hugo iusiurandum à Rodulfo Rege acceperit, & Henricum Regem sibi amicum muneribus effecerit. Et de Danorum subiectione.* 66.

CAP. XIV. *De Arnoldo Duce Baioariorum in Italiam irrumpente, & Hugone illi occurrente, & Baioariorum strage, & Arnoldi fugâ. De Veronâ Hugoni restitutâ; & de Ratherio capto, & opere quod ipse in carcere de se composuit.* 67.

LIBRI QVARTI.

CAP. I. *Pro Proœmio quarti Libri, dicit se deinceps quæ vidit scripturum: quomodo videlicet Hugo Lotharium filium suum Regem constituit, & Romam cum exercitu perrexit: vbi Aldam filiam suam Alberico per dolum despondet; voto tamen non potitur.* 69.

CAP. II. *De Saracenis, qui, Fraxineto relicto, Aquas venerunt: vbi commiſsâ pugnâ omnes perierunt. Et de prodigioso sanguinis fluxu apud Genuam; quæ eodem anno ab Afris capta est.* 70.

CAP. III. *De Manasſis Arelatensis Episcopi cauillo, & friuolâ ratione, quâ se ad exemplum diui Petri Episcopatus Sedem mutasſe dicitabat: & de argutâ Liutprandi in eum responsione.* ibid.

CAP. IV. *De Berengario, & eius vxore, & fratre Anscario. Et de Theobaldo Marchione, qui Græcos à se in prælio captos castrauit. Et de muliere, quæ festino commento marito virilia seruauit.* 72.

CAP. V. *De Bosonis, qui consilio vxoris perfidus extiterat, ab Hugone captiuitate, & vxoris eius VVillæ ab Italiâ ejectione. Et de balteo pretioso impudenter à seruo in loco pudendo comperto.* 73.

CAP. VI. *De morte Rodulfi Regis Burgundionum; cuius vxorem Rex Hugo duxit, & filiam filio suo tradidit: & quomodo ob pellices vxoris vxorem suam despexerit.* 75.

CAP. VII. *De morte Henrici Regis, & vbi sit sepultus; & de prudentiâ eius, qui filium suum Othonem Regem constituit: qui Otho ante Regni susceptionem sororem Regis Anglorum duxerat.* 76.

CAP. VIII. *De Henrico peruersorum consilio Othoni rebellante, & exclamatione Auctoris in eum.* 77.

CAP. IX. *De Euerhardo, qui Henricum adhuc Regi Othoni fratri suo fidelem cepit, & in Franciam abduxit. Item, quâ ratione Euerhardus dictus Gilibertum à Regis fidelitate seiunxerit; & quomodo Gilibertus & Euerhardus Henricum carcere emiserint.* 78.

CAP. X. *Quâ calliditate Euerhardus Henricum & Gilibertum in acquirendo Regno decipere voluerit; & quomodo id iactanter coniugi dixerit.* 79.

CAP. XI. *De admirabili victoriâ, quam rex Otho orando obtinuit: & de Henrico in brachio vulnerato in eo prælio.* ibid.

CAP. XII. *De lanceâ Dominicâ per Henricum inuentâ, & ad Othonem perlatâ.* 80.

CAP. XIII. *Probat auctoritate sanctæ Scripturæ, victoriam Othonis non fuisse fortuitam, sed Deo ita disponente prouenisse.* 81.

CAP. XIV. *De ijs qui in Alsatiâ Othonem Regem fraude Frederici Archiepiscopi deseruerunt: & de animoso Othonis ad suos responso.* 83.

CAP. XV. *De animoso & prudenti responso Othonis, quo confutauit impudentiam Comitis Abbatiam in præmium auxilij petentis.* 84.

CAP. XVI. *Quomodo, Deo pro Othone Rege pugnante, Gilibertus & Euerhardus apud Andernacum sint occisi.* 85.

CAP. XVII. *De nuntio qui Othoni eadem Giliberti & Euerhardi nuntiauit, cùm templum peteret; & de pietate eius.* 86.

CAP. XVIII. *Quomodo Otho Rex Bertholdo Baioariorum Duci amico suo res lætas denuntiauit, & nuptias sororis aut filiæ eius obtulit: & de Friderici Episcopi inani contra Regem factione.* 87.

CAP. XIX. *De eiusdem Friderici Archiepiscopi captiuitate. Et de sorore Henrici, prohibente ne in munitiones quasdam contra Regem se recipiat. Et quomodo Henricus tandem ad misericordiam Regis fratris sui se submiserit.* 88.

LIBRI QVINTI.

CAP. I. *Qualiter Hermannus Sueuorum Dux Liuthulfo filio Regis Othonis Idam filiam suam coniugem obtulerit. Et de eclipsi solis ante victoriam Radamiri in Hispamâ: & de apparitione cometæ. Item, qualiter Rex Hugo Romam vexauerit.* 89.

CAP. II. *De Berengario & Anscario fratribus: quorum posterior Marchio Camerinorum & Spoletinorum ab Hugone constituitur. Item de Sarlio, seu Harlio, quem Rex Hugo contra Anscarium noua molientem miserit: & de Anscarij verbis. Item de bono consilio VViberti, & malo Archodi Regi dato.* 90.

CAP. III. *De primâ pugnâ inter Sarlionem & Anſcarium: in quâ VVibertus letaliter vulneratus eſt, & Archodus fugit. Item de ſecundo prælio, in quo Anſcarius ſtrenuè pugnans Hattonem Comitem haſtâ occidit; ac poſtmodum de equo per dolum decidens, ab hoſtibus occiſus eſt.* 91.

CAP. IV. *De miſſis ab Hugone Conſtantinopolim ad Imperatòrem pro nauibus & igne Græco contra Saracenos. Item de Berengarij fugâ, qui acceperat Regem Hugonem oculis ſuis inſidias parare, & ſe velle excæcare: & de vxoris eiuſdem fugâ. Item de imprecationibus Auctoris in montes qui illis peruij fuerunt. Item, qualiter Hermannus Dux Berengarium ſuſcepit, & Othoni Regi commendauit.* 92.

CAP. V. *De legatione Hugonis ad Othonem, vt Berengarium non ſuſcipiat: & de pecuniâ illi fruſtrà oblatâ. Item de legatione Romani Græcorum Imperatoris poſtulantis nepoti ſuo Hugonis filiam coniugem.* 94.

CAP. VI. *De Nordmannis Ruſſis: & de pugnâ nauali Romanì cum Ingerò Rege Ruſſorum ſeu Nordmannorum, quem mirabiliter vicit, injiciendo ignem.* 95.

CAP. VII. *Vt Hugo Rex Fraxinetum tendens, Græcos eò cum nauibus miſerit: qui, cùm Fraxinetum deſtruere potuerit, noluit, ſed cum Saracenis fœdus icit.* 96.

CAP. VIII. *De Amedeo Berengarij milite aſtuto, qui explorator in Italiam venit: & de Hungaris ab Hugone in Hiſpaniam ablegatis.* ibid.

CAP. IX. *De Bertâ, Hugonis ex concubinâ filiâ, Conſtantinòpolim miſſâ nuptum Romano iuniori. De fortitudine palatij Conſtantinopolitani: & qualiter Stephanus & Conſtantinus filij Romani patrem ſuum è palatio & Imperio ejecerint.* 98.

CAP. X. *De eiſdem Stephano & Conſtantino, qui Conſtantinum Leonis filium conati ſunt ejcere: à quo & ipſi ſunt capti fraude Diabolini; atque in Monaſterium apud patrem, qui eos lepidè redarguit, miſſi.* 99.

CAP. XI. *De Romani in filios irriſione, & oratione ac prece, quam contra eos egit, gratias agens Deo, quòd impietatis pœnas darent: & quomodo filij eius cuſtodiæ addicti fuerint.* 100.

CAP. XII. *De aduentu Berengarij deſiderati in Italiam: & cur Manaſſes Arelatenſis eius partibus faueit. Et de Milone ac alijs, qui, deſerto Hugone, ad Berengarium tranſfugerunt; & Berengarij in Regnum reſtitutione.* 101.

CAP. XIII. *Quomodo Rex Hugo Lotharium filium ſuum Mediolanum miſit, ad concitandam miſerationem Italorum. De Berengary aſtutiâ. De Ioſeph Brixiano Epiſcopo, & de VValdonis Epiſcopi iniquitate.* 102.

CAP. XIV. *Cur Berengarius Placentinum & Papienſem Epiſcopos dimiſerit: & cur Luitprandum, ſeu Luitbrandum, Auctorem huius Operis, parentes ſui Berengario commendarint, factuſq; ſit eiuſdem à Secretis. Item, quomodo Hugo deſperans de victoriâ, cum omni pecuniâ in Prouinciam aufugerit; & quomodo ad eum Raimundus Aquitanorum Princeps venerit, eidem militaturus. Et de Hugonis obitu.* 103.

CAP. XV. *De vxore Berengarij accuſatâ crimine inceſti; & quomodo ſit purgata. Item de pecuniâ, quam Berengarius cauſâ Hungarorum pauperibus & Eccleſijs Dei extorſit.* 104.

LIBRI SEXTI.

CAP. I. *De Oratore à Conſtantino Imperatore ad Berengarium miſſo cum literis, quibus illi Lotharij cuſtodiam commendabat, Oratoremq; ab eo petebat*

petebat: quem vt sine sumptu mitteret, Luitprandum impensis vitrici sui misit. 107.

CAP. II. *Quo tempore Luitprandus tamquam Orator Berengarij Constantinopolim venerit, Papiâ egressus: & de mirabili Imperatoris domo, quæ Magnaura, aut potiùs Megaula, aut Megaron dicta est; & susceptione nuntiorum; & miris ibidem ostensis in arbore & solio Imperatoris.* ibid.

CAP. III. *Quæ dona Luitprandus propryis impensis, licet nomine Berengarij, Imperatori Constantino obtulerit; & quæ ab Imperatore vicissim munera susceperit, & in domum imperatoriam, quæ decaennea cubita dicuntur, admissus, miranda dona ac poma viderit.* 108.

CAP. IV. *De mirabili spectaculo ligni in fronte portati, & puerorum super ipsum ludentium, & de familiari Imperatoris cum Luitprando super eâ re disquisitione.* 110.

CAP. V. *De erogatione numismatum & aliorum donorum pro veteri Imperatoris Græci more ante diem Palmarum in Magistratus & clientes Imperatorios.* ibid.

CAP. VI. *De Othone primo Imperatore, & Legatis ad eum missis; & qualiter Ecclesiam Romanam ac totam Italiam tyrannis liberauit, Imperijq; vnctionem & insignia cum iuramento Ioannis Papæ non diu in fide permansuri accepit. De Romanorum, de dicti Papæ sacrilegijs, incestis, stupris & alijs flagitijs, querimoniâ; & Papæ fictâ promissione de emendandâ vitâ, & acri Imperatoris in eum recriminatione, & eius, hoc est Papæ, obstinatione, qui Adelbertum recepit: de vtriusque electione, & de Synodo Romæ celebratâ.* 111.

CAP. VII. *Quæ acta sint in Concilio contra Ioannem Romanum Pontificem; in quem moderato animo & maturo consilio processit Otho: & quæ illi flagitia obiecta sint à congregatis in Concilio, enormia certè, & vix credibilia, etiam in sicario aut pagano.* 116.

CAP. VIII. *De Imperatoris Othonis maturâ in Ioannem Pontificem Maximum consultatione per interpretem factâ: & de Patrum contra eum attestatione, etiam cum sui anathematizatione, si minùs vera dicerent: deq; consilio inito, vt in personâ citetur ad sui purgationem.* 117.

CAP. IX. *Diploma, siue exemplum litterarum Imperatoriarum auctoritate Concilij ad Ioannem Papam missarum: quibus vitia à Concilio illi obiecta summatim recitantur; cum humili obsecratione, vt ad se purgandum in Concilium venire non recuset.* 118.

CAP. X. *De Ioannis Papæ apologetico, id est responso, vt Auctor accipit, cùm apologiam potiùs dicat, quo excommunicatos pronuntiat, si ad noui Pontificis electionem processerint. Et de rescripto Patrum in Concilio ad eumdem Papam; quod verbis sacris fulcitur.* ibid.

CAP. XI. *De Leonis Protoscriniarij in Summum Pontificem electione, & Ioannis depositi largitione, quâ Romanos in eadem Imperatoris & noui Papæ sollicitauit; sed, Imperatore vincente, frustrà conati sunt. Leonis tamen indulgentiâ obsidibus remissis, cùm Imperator abesset, meretricularum illecebris populus Romanus rursum Ioannem recipit, qui in Leonis asseclas mirè sæuit, donec à diabolo enectus est. Post quem Romani Benedictum Papam declarant; sed Leoni Sedes redditur, Benedicto exulante.* 120.

LE-

LEGATIO LVITPRANDI CREMONENSIS EPISCOPI AD NICEPHORVM PHOCAM IMP. CONSTANTINOPOLITANVM PRO OTTONIBVS AVGVSTIS ET ADELHAIDA:

Ad illorum temporum vſum, & Græcorum cùm faſtum, tum inſolentiam plus quàm barbaricam intelligendam; iam pridem in lucem edita ſtudio & operâ HENRICI CANISII Nouiomagi I. C. & SS. Canonum in Academiâ Ingolſtadienſi Profeſſoris ordinarij.

HENRICI CANISII AD LECTOREM PRÆFATIO.

LEGATIONEM *hanc Luitprandi Cremonensis Episcopi descripsit ex codice manuscripto Bibliothecæ primariæ ædis Treuirensis, R.P. Christophorus Brouerus Societatis* IESV *Sacerdos, antiquitatis illustrandæ studiosissimus, eamq; ad communem illum omnium eruditorum amicum Marcum Velserum VIIuirum Augustanum misit; inde huc perlata, nunc tandem post tot sæcula ex tenebris in publicum exit. Quis Luitprandus hic fuerit, certò affirmare non ausim. Fuisse Ticinensis Ecclesiæ Leuitam & Diaconum (cuius extant libri sex rerum ab Europæ Imperatoribus & Regibus gestarum) suadent cùm alia, tum idem prorsus dicendi genus. Deinde, quod opinionem hanc verisimillimam reddit, Luitprandus noster bis se Constantinopoli legationem obiisse asserit; primam, cùm adhuc Diaconus esset, auctoritate Berengarij, tempore Constantini Græcorum Imperatoris: posteà alteram, mandato Ottonis Magni & filij eius, & uxoris Adelheidæ ad Nicephorum Phocam; qui mortuo Romano, filio prædicti Constantini, Imperium Constantinopolitanum inuaserat. At Luitprandus Ticinensis Diaconus & Historicus, ab eodem Berengario Italiæ tyranno potiùs quàm Rege, se Constantinopolim ad Constantinum Imperatorem Legati nomine missum testatur*

lib. VI. *Hist. cap.* I. *& seq. Vbi fusè describit, quomodo à Constantino Constantinopoli exceptus fuerit, & quæ spectacula ibidem viderit. Vnde conijcere licet, vnum & eumdem esse, hunc nostrum, & qui historiam conscripsit: cùm & Historicus sub Ottonibus claruerit, & temporis diuersitas non obstet. Et fortè si Luitprandi libri integri extarent, inueniremus non minùs posteriorem sub Ottone legationem, quàm illam priorem sub Berengario; nec dubitarem pro certo & explorato affirmare, nisi ipse Luitprandus scrupulum injiceret; qui cap.* VI. *lib.* VI. *mentionem facit Luitprandi Cremonensis Episcopi, eumq; ait, cum Landoardo Saxone, Episcopo Numedensi, ab Ottone Magno Romam missum esse ad Ioannem Pontificem: & in Concilio Romæ in causâ eiusdem Ioannis celebrato, cùm Otto Romam occupasset, fugato Joanne & Adelberto, inter Episcopos Italiæ, qui Concilio interfuerunt, numeratur Luitprandus Episcopus Cremonensis, qui & eiusdem Ottonis in eodem conuentu interpres fuit: nam quæ Otto Saxonicâ linguâ loquebatur, hæc Luitprandus Cremonensis Episcopus Latinè reddebat ceteris Episcopis. Adeò, vt vix credibile videatur, Luitprandum Historicum de se, quasi de alio locuturum fuisse, si ipsemet fuisset: cùm longè minutiora de se, rebusq; à se gestis, absque ambagibus commemorare soleat.*

LEGA-

LEGATIO LVITPRANDI AD NICEPHORVM PHOCAM.

OTTONES Romanorum inuictissimos Imperatores Augustos, glorioſissimamque Adelheidem Imperatricem Augustam, Luitprandus ſanctæ Cremonenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſemper valere, proſperari, triumphare, anhelat, deſiderat, optat.

Quid cauſſæ fuerit, quòd priùs litteras ſiue nuntium meum non ſuſceperitis, ratio ſubſequens declarabit. Pridie Nonas Iunij Conſtantinopolim venimus, & ad contumeliam veſtram turpiter ſuſcepti, grauiter turpiterque ſumus tractati; palatio quidem ſatis magno & aperto, quod nec frigus arceret, ſicut nec calorem repelleret, incluſi ſumus: armati milites appoſiti ſunt cuſtodes, qui meis omnibus *exitium, ceteris prohiberent ingreſſum. Domus ipſa ſolis nobis incluſis peruia, à palatio adeò ſequeſtrata, vt eò nobis non equitantibus, ſed ambulantibus anhelitus truncaretur. Acceſſit ad calamitatem noſtram, quòd Græcorum vinum, ob picis, tædæ, gypſi commixtionem nobis impotabile fuit. Domus ipſa erat inaquoſa, nec ſitim ſaltem aquâ extinguere quiuimus, quam datâ pecuniâ emeremus. Huic magno væ, væ aliud appoſitum eſt, homo, *Sciliorum cuſtos, qui quotidianos ſumptus præberet; cui ſimilem ſi requiras, non terra, ſed infernus forſan dabit: is enim quidquid calamitatis, quidquid rapinæ, quidquid diſpendij, quidquid luctus, quidquid miſeriæ excogitare potuit, quaſi torrens inundans, in nos effudit. Nec in centum viginti diebus vna ſaltem præteriit, quæ non gemitus nobis præberet & luctus.

f. exitum

* *al.* Siciliorum

Pridie Nonas Iunij, vt ſuperiùs ſcripſimus, Conſtantinopolim ante portam *Caream venimus, & vſque ad vndecimam horam cum equis, non modicâ pluuiâ, expectauimus. Vndecimâ verò horâ non ratus Nicephorus nos dignos eſſe, tam ornatos veſtrâ miſericordiâ equitare, venire iuſſit, & vſque in præfatam domum marmoream, inuiſam, inaquoſam, patulam ſumus deducti. O-

* *ſ.* Aucream

*f. Idus
* Curopalatæ (corrip. libro 2. Factus mox cura palatî. & libro 1. Vocitatus cura palatî.

ctauo autem, id * est, Sabbato primo dierum Pentecostes, ante fratris eius Leonis * Coroplati & Logothetæ præsentiam sum deductus, vbi de Imperiali vestro nomine magnâ sumus contentione fatigati. Ipse enim vos, non *Imperatorem*, id est, βασιλέα, suâ linguâ; sed ob indignationem ῥῆγα, id est *Regem*, nostrâ, vocabat. Cui cùm dicerem, quod significatur idem esse, quamuis quod significat diuersum; me, ait, non pacis, sed contentionis caussâ venisse. sicque iratus surgens, vestras litteras, verè indignans, non per se, sed per interpretem suscepit, homo ipse ad personam satis procerus, falsò humilis: cui si innisus homo fuerit, manum eius perforabit.

* Idus

Septimo autem, id * est, ipso videlicet sancto die Pentecostes, in domo, quæ dicitur Στεφάνα, id est, *Coronaria*, ante Nicephorum sum deductus, hominem satis monstruosum, pygmæum, capite pinguem, atque oculorum paruitate talpinum, barbâ curtâ, latâ, spissâ & semicanâ fœdatum, ceruice digitali turpatum, prolixitate & densitate comarum satis * lopam, colore Æthiopem, cui per mediam nolis occurrere noctem: ventre extensum, natibus siccum, coxis ad mensuram ipsam breuem longissimum, cruribus paruum, calcaneis pedibusque æqualem, * villino, sed nimis veternoso, vel diuturnitate ipsâ fœtido & pallido ornamento indutum, Sicyoniis calceamentis calceatum, linguâ procacem, ingenio vulpem, periurio seu mendacio Vlyssem. Semper mihi domini mei Imperatores Augusti, formosi, quantò hinc formosiores visi estis? Semper ornati, quantò hinc ornatiores? Semper potentes, quantò hinc potentiores? Semper mites, quantò hinc mitiores? Semper virtutibus pleni, quantò hinc pleniores? Sedebant ad sinistram, non in eâdem lineâ, sed longè deorsum duo paruuli Imperatores, eius quondam domini, nunc subiecti, cuius narrationis initium hoc fuit:

* al. hirtum
* al. byssino
Basilius & Constantinus Romani Imperatoris Constantinopolitani filij.

Debueramus, imò volueramus te benignè magnificeque suscipere, sed domini tui impietas non permittit, qui tam inimicâ inuasione Romam sibi vendicauit, Berengario & Adelberto contra ius fasque vitam abstulit, Romanorum alios gladio, alios suspendio interemit, oculis alios priuauit, exilio alios relegauit, & Imperij nostri insuper ciuitates homicidio aut incendio sibi subdere tentauit: & quia affectus eius prauus effectum habere non potuit, nunc te malitiæ huius suggestorem atque impulsorem, simulatâ pace, quasi * ἀσκοπα, id est, exploratorem, ad nos direxit.

* f. κατάσκοπα

Cui inquam ego: Romanam ciuitatem dominus meus non vi aut tyrannicè inuasit, sed à tyranni, imò tyrannorum iugo liberauit. Nónne effeminati dominabantur eius? & quod grauius, siue turpius, nónne meretrices? Dormiebat, vt puto, tunc potestas

tua,

tua, imò deceſſorum tuorum, qui nomine ſolo, non autem re ipsâ Imperatores Romanorum vocantur.

Si potentes, ſi Imperatores Romanorum erant, cur Romam in meretricum poteſtate ſinebant? Nónne ſanctiſſimorum Paparum alij ſunt relegati, alij à te afflicti, vt neque quotidianos ſumptus, nec eleëmoſynam habere quirent? Nónne Adelbertus contumelioſas litteras Romano & Conſtantino, deceſſoribus tuis Imperatoribus, miſit? Nónne ſanctiſſimorum Apoſtolorum Eccleſias rapinis expoliauit? Quis ex vobis Imperatoribus, zelo Dei ductus, tam indignum facinus vendicare, & ſanctam Eccleſiam in ſtatum proprium reformare curauit? Neglexiſtis vos, non neglexit dominus meus; qui à finibus terræ ſurgens, Romamque veniens, impios abſtulit, & ſanctorum Apoſtolorum Vicariis poteſtatem & honorem omnem contradidit. Poſtmodum verò inſurgentes contra ſe & dominum Apoſtolicum, quaſi iuriſiurandi violatores, ſacrilegos, dominorum ſuorum Apoſtolicorum tortores, raptores, ſecundùm decreta Imperatorum Romanorum Iuſtiniani, Valentiniani, Theodoſij, & ceterorum, cecîdit, iugulauit, ſuſpendit, & exilio relegauit: quæ ſi non faceret, impius, iniuſtus, crudelis, tyrannus eſſet. Palàm eſt, quòd Berengarius & Adelbertus ſui milites effecti, Regnum Italicum ſceptro aureo ex eius manu ſuſceperunt, & præſentibus ſeruis tuis, qui nunc vſque ſuperſunt, & hac in ciuitate degunt, iureiurando fidem promiſerunt. Et quia, ſuggerente diabolo, hanc perfidè violarunt, iuſtè illos quaſi deſertores, ſibique rebelles, Regno priuauit: quòd ita ſubditis tibi & poſtmodum rebellibus faceres.

Sed non, ait, Adelberti hoc profitetur miles. Cui inquam: Si ſecùs dixerit, meorum aliquis militum, ſi iubes, cras ita rem eſſe duello declarabit.

Eſto, inquit, fecerit hæc, vt ais, iuſtè. Nunc cur Imperij noſtri * terminos bello incendioque aggreſſus ſit, expedi. Amici eramus, ſocietatemque indiſſolubilem, nuptiis interpoſitis, facere cogitabamus. *al. terram

Terram, inquam, quam Imperij tui eſſe narras, gens, incola, & lingua, Italici Regni eſſe declarat. Tenueruntque illam poteſtatiuè Langobardi; quam & Ludouicus Langobardorum ſeu Francorum Imperator, de manu Saracenorum, multitudine proſtratâ, liberauit. Sed & Landulphus Beneuentanorum & Capuanorum Princeps ſeptennio poteſtatiuè eam ſibi ſubiugauit. Nec à ſeruitutis eius ſeu ſucceſſorum ſuorum iugo vſque ad præſens exiret, ſi non, immensâ datâ pecuniâ, Romanus Imperator noſtri Regis Hugonis amicitiam emeret. Et hæc cauſſa fuit, quòd nepoti ſuo, & æquiuoco Regis noſtri, eiuſdem Hugonis ſpuriam coniugio copulauit.

Et vt considero, domino meo non gratiam, sed impotentiam adscribis, quòd post Italiæ seu Romæ acquisitionem, tot annis eam tibi dimiserit. Societatem verò amicitiæ, quam te parentelâ voluisse facere dicis, fraudem nos dolumque tenemus: * pausanas exigis, quas nec te exigere, neque nos concedere ratio ipsa compellit. Verùm vt fallacia exsculpatur, veritas non reticeatur, misit me dominus meus ad te, vt, si filiam Romani Imperatoris & * Theophanæ Imperatricis, domino meo, filio suo Ottoni Imperatori Augusto, in coniugium tradere volueris, iuramento mihi affirmes, & ego pro gratiarum recompensatione, hæc & hæc dominum meum tibi facturum, & obseruaturum, iureiurando affirmabo. * Sed & * optimam amicitiæ arabonam fraternitati tuæ nunc dominus meus contulit, cùm Apuliam omnem potestati subditam, meo interuentu, cuius hoc suggestione malum factum esse dicis. Cuius rei tot sunt testes, quot sunt totius Apuliæ habitatores.

* *al.* induciias

Filia hac fuit Anna. Vide Cedren.

* *Alij vocant Theophaniam.*

* *Hic deest aliquid.*

* *al.* optimum arrhabonem

Secunda, inquit Nicephorus, hora iam transiit: πρόοδος, id est, processio nobis est celebranda. Quod nunc instat, agamus. Contra hæc, cùm opportunum fuerit, respondebimus.

Non pigeat me πρόοδον ipsam describere, & dominos meos audire. Negotiatorum multitudo copiosa ignobiliumque personarum, eâ solemnitate, collecta, ad susceptionem & laudem Nicephori, à palatio vsque ad sanctam Sophiam, quasi pro muris, viæ margines tenuit, clypeolis tenuibus satis & spiculis vilibus dedecorata. Accessit & ad dedecoris huius augmentum, quòd vulgi ipsius potior pars, ad laudem ipsius, nudis processerat pedibus. Credo sic eos putasse, sanctam ipsam potiùs exornare πρόοδον. Sed & optimates sui, qui cum ipso per plebeiam & discalceatam multitudinem ipsam transierunt, magnis & nimiâ vetustate rimatis tunicis erant induti. Satis decentiùs quotidianâ veste induti procederent. Nullus est cuius atauus hanc nouam haberet. Nemo ibi auro, nemo gemmis ornatus erat, nisi ipse solus Nicephorus, quem Imperialia ornamenta ad maiorum personas sumpta & composita, fœdiorem reddiderant. Per salutem vestram, quæ mihi meâ charior extat, vna vestrorum pretiosa vestis procerum, centum hotum & eò ampliùs pretiosior est. Ductus ergo ad πρόοδον ipsam, in eminentiori loco, iuxta psaltas, id est cantores, sum constitutus.

* *Codinus Curopal. lib. De offi. aulæ Constantinop.* Ἅμα οὖν τῷ τὸν Καπλὰν φανῆναι, οἱ ψάλται αὐτίκα ψάλλουσι τὸ πολυχρόνιον: Simul atque apparet Imperator, cantores statim canunt, Ad multos annos.

Cumque quasi reptans monstrum illud procederet, clamabant adulatores psaltæ: Ecce venit stella matutina, surgit Eous, reuerberat obtutu solis radios: pallida Saracenorum mors, Nicephorus μέδων, id est, Princeps. Vnde & cantabatur: Μέδων, id est Principi Nicephoro, * πολλὰ ἔτη, id est, plures anni sint. Gentes hunc adorate, hunc colite, huic tanto colla subdite. Quantò tunc veriùs canerent: Carbo exstincte veni, μέλα, anus incessu, Siluanus vultu, rusti-

ruſtice, luſtriuage, capripes, cornute, bimembris, ſetiger, indocilis, agreſtis, barbare, dure, villoſe, rebellis, Cappadox. Igitur falſidicis illis inflatus næniis ſanctam Sophiam ingreditur, dominis ſuis Imperatoribus ſe à longè ſequentibus, & in pacis oſculo ad terram vſque adorantibus. Armiger huius ſagittâ calamo immiſsâ *Æram in Eccleſiâ ponit, quæ proſequitur, quo nimirum tempore imperare cœperit, & ſic Æram, qui id non viderunt, intelligunt.

Quod Curopalata vocat πολυχρονίζειν, & ipſam actionem ſeu cantionem multos annos precandi, πολυχρόνιον.

Hac eâdem die conuiuam me ſibi eſſe iuſſit. Non ratus autem me dignum eſſe cuipiam ſuorum præponi Procerum, quintuſdecimus ab eo abſque gauſape ſedi; meorum nemo comitum non dico ſolùm menſæ non aſſedit, ſed neque domum, in quâ conuiua eram, vidit. Quâ in cœnâ temporis ſatis, & obſcœnâ, ebriorum more, oleo delibutâ, alioque quodam deterrimo piſcium liquore aſperſâ, multa ſuper potentiâ veſtrâ, multa ſuper Regnis & militibus me rogauit. Cui cùm conſequenter & verè reſponderem: Mentiris, ait: domini tui milites equitandi ignari, pedeſtris pugnæ ſunt inſcij, ſcutorum magnitudo, loricarum grauitudo, enſium longitudo, galearumque pondus neutrâ parte eos pugnare ſinit; ac ſubridens, Impedit, inquit, eos & gaſtrimargia, hoc eſt, ventris ingluuies. quorum Deus venter eſt; quorum audacia, crapula; fortitudo, ebrietas; ieiunium, diſſolutio; pauor, ſobrietas. Nec eſt in mari domino tuo claſſium numerus. Nauigantium fortitudo mihi ſoli ineſt, qui eum claſſibus aggrediar, bello maritimas eius ciuitates demoliar; & quæ fluminibus ſunt vicina, redigam in fauillam. Quis, cedo, mihi etiam in terrâ copiarum paucitate reſiſtere poterit? filius non affuit: vxor non defuit; Saxones, Sueui, Baioarij, Italici omnes cum eo affuerunt: & cùm ciuitatulam vnam ſibi reſiſtentem capere neſcirent, imò nequirent, quomodo mihi reſiſtent venienti? quem tot copiæ proſequentur, Gargara quot ſegetes, quot habet Methymna racemos, quot cælum ſtellas, quot mare in flatibus vndas.

Ex Nicetâ Choniate, Curopalatâ & aliis notum eſt, Græcos nomen Romanorum ſibi proprium fecisse. Hinc factum, vt Græcorum hoſtibus nomen Romanorum tam hoſtile fuerit: quippe cùm Græci ſe ſolos Romanos, reliquos verò Latinos vocarent.

Cui cùm reſpondere, & Apologeticum dignum inflatione hac euomere vellem, non permiſit; ſed adiecit quaſi ad contumeliam: *Vos non Romani, ſed Langobardi eſtis. Cui adhuc dicere volenti, & manu, vt tacerem innuenti, commotus inquam: Romulum fratricidam, ex quo & Romani dicti ſunt, porniogenitum, hoc eſt, ex adulterio natum chronographiâ innotuit; aſylumque ſibi feciſſe, in quo alieni æris debitores, fugitiuos, ſeruos, homicidas, ac pro reatibus ſuis morte dignos ſuſcepit, multitudinemque quamdam talium ſibi adſciuit, quos Romanos appellauit: ex quâ nobilitate propagati ſunt ipſi, quos vos Koſmocratores, id eſt, Imperatores appellatis: quos nos, Longobardi ſcilicet,

*al. Aram

Saxones, Franci, Lotharingi, Baioarij, Sueui, Burgundiones tanto dedignamur, vt inimicos nostros commoti, nil aliud contum eliarum, nisi, Romane, dicamus; hoc solo, id est, Romanorum nomine, quidquid ignobilitatis, quidquid timiditatis, quidquid auaritiæ, quidquid luxuriæ, quidquid mendacij, immò quidquid vitiorum est, comprehendentes.

Imbelles verò nos & equitandi inscios quia dicis, si Christianorum peccata promerentur, vt in hac austeritate perdures, quales vos estis, quámve pugnaces nos simus, bella proxima demonstrabunt.

Talibus Nicephorus exacerbatus dictis, manu silentium indixit, mensamque sine latitudine longam auferri, meque in inuisam domum, seu, vt veriùs fatear, carcerem reuerti præcepit. Vbi post biduum cùm indignatione, tum æstu & siti, magno sum languore affectus. Sed & asseclarum meorum nemo extitit, qui non eodem ebriatus poculo, diem sibi vltimum imminere formidaret. Cur quæso non ægrotarent, quibus erat potus pro optimo vino salsugo; pro culcitrâ, non fœnum, non stramen, non saltem terra, sed durum marmor, pro ceruicali lapis? quibus patula domus non calorem, non imbrem, non frigus arcebat. Ipsa si vellet Salus his circumfusa, vt vulgò loquimur, eos saluare non posset. Proprio ergo atque meorum debilitatus angore, conuocato ad me custode, imò persecutore meo, non precibus solùm, sed pretio obtinui, vt epistolam meam hunc modum continentem Nicephori fratri deferret:

Logotheta δρόμου Ioannes Zimisca fuit Nicephori successor. de quo Zonaras: Τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς παύσας αὐτὸν (Nicephorus) εἰς πολιτικὴν μετατίθησι λογοθέτην τοῦ δρόμου.

Leoni Coroplati, & Logothetæ τοῦ δρόμου Luitprandus Episcopus. Si Imperator serenissimus petitionem, ob quam veni, perficere cogitat, non fatigant me, quas hîc sustineo, passiones: litteris solummodò meis & nuntio, vt instruatur dominus meus, me hîc moram ab re non facere. Quòd si secùs res sese habet, nauis & hîc Veneticorum, onerariaque proficisci festinat, hanc me ægrotum ingredi sinat, vt si dissolutionis meæ tempus aduenerit, cadauer meum genitale saltem solum suscipiat. Quas cùm legisset, se post quatriduum me iussit adire. Sederunt cum eo ad disceptationem vestram, secundùm eorum traditionem, sapientissimi viri, Attico pollentes eloquio, Basilius * Parakimomenos, Proto à secretis, Protouestiarius, & duo Magistri, quorum hoc fuit narrationis initium:

* Παρακοιμώμενος, id est, Cubicularius.

Quid caussæ sit, quare te huc fatigasti, frater, edissere. Quibus cùm parentelæ gratiâ, quæ esset occasio infinitæ pacis, edicerem; inquiunt: Inaudita res est, vt Porphyrogeniti Porphyrogenita, hoc est, in purpurâ nati filia, in purpurâ nata, gentibus misceatur. Verùm quia tam excellentem rem petitis, si datis quod decet, accipietis quod libet; Rauennam scilicet & Romam cum his omnibus continuatis; quæ ab his sunt vsque ad nos. Si verò amicitiam absque parentelâ desideratis, Romam liberam esse dominus tuus permittat:

mittat: Principes autem, Capuanum scilicet & Beneuentanum, sancti nostri Imperij olim seruos, nunc rebelles, seruituti pristinæ tradat.

Quibus, dominum meum, inquam, potentiores habere Schlauos Petro Bulgarorum Rege, qui Christophori Imperatoris filiam in coniugium duxit, etiam ipsi non ignoratis. Sed Christophorus, aiunt, non Porphyrogenitus fuit.

Roma verò, inquam, quam vos liberam esse velle perstrepitis, cui seruit? cui tributa persoluit? Nónne priùs meretricibus seruiebat? & vobis dormientibus, imò non valentibus, dominus meus Imperator Augustus à tam turpi seruitute liberauit? Constantinus Imperator Augustus, qui hanc ex suo nomine condidit ciuitatem, sanctæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, vt erat Kosmocrator, multa donaria contulit, non in Italiâ solùm, sed in omnibus pænè Occidentalibus Regnis, necnon de Orientalibus atque Meridianis, Græciâ scilicet, Iudæâ, Persidè, Mesopotamiâ, Babyloniâ, Ægypto, Libyâ, vt ipsius testantur priuilegia, quæ penes nos sunt. Sanè quidquid in Italiâ, sed in Saxoniâ, Baioariâ, omnibus domini mei Regnis est, quod ad Apostolorum beatorum Ecclesiam respicit, sanctissimorum Apostolorum Vicario contulit. Etsi est, vt dominus meus ex his omnibus ciuitates, villas, milites aut familiam obtineat, Deum negaui. Cur Imperator verò non itidem facit, vt ea, quæ suis insunt Regnis, Apostolorum Ecclesiæ reddat, & per laborem atque munificentiam domini mei ditem & liberam, ditiorem ipse ac liberiorem reddat?

Sed hoc, ait Basilius Parakimomenos, faciet, cùm ad nutum suum Roma & Romana Ecclesia ordinabitur. Tum, homo, inquam, quidam, multam ab alio passus iniuriam, his Deum aggressus est verbis: Domine, vindica me de aduersario meo. Cui Dominus, Faciam, inquit, in die cùm reddam vnicuique secundùm opera sua. At ille, Quàm tardè, infit.

Tunc omnes, præter fratrem, cachinno commoti, disceptationem dimiserunt, meque in inuisam domum reduci præceperunt, magnâque custodiri cautelâ vsque in sanctorum Apostolorum religiosis cunctis celebrem diem. Quâ celebritate me satis ægrotum, necnon & Bulgarorum nuntios, qui pridie venerant, ad sanctos Apostolos sibi obuiare præcepit. Cumque post næniarum garrulitatem, & Missarum celebrationem, ad mensam inuitaremur, in citeriori mensæ margine, quæ erat sine latitudine longa, Bulgarorum nuntium, Vngarico more tonsum, æneâ catenâ cinctum, & vt mens mihi suggerit, catechumenum, mihi præponit, ad vestram planè, domini mei Augusti, contumeliam. In vobis contemptus, in vobis spretus, in vobis abiectus. Sed gratias ago Domino IESV

Christo, cui vos seruitis omni spiritu vestro, quòd habitus sum pro nomine vestro dignus contumelias pati. Verùm, domini mei, meam non considerans, sed vestram iniuriam, mensam reliqui. Cumque indignans abire vellem, Leo Coroplates, Imperatoris frater, & Proto à secretis Simeon, ponè me sequuntur, hæc latrantes: Cùm Christophori filiam Petrus Bulgarorum Vasileus coniugem duceret, symphona, id est, consonantia scripto iuramento firmata sunt, vt omnium gentium apostolis, id est nuntijs, penes nos Bulgarorum apostoli præponantur, honorentur, diligantur. Bulgarorum ille apostolus, quamquam, vt dicis, & verum est, tonsus, illotus, & catenâ æneâ cinctus sit: Patricius tamen est, cui Episcopum præponere, Francorum præsertim, nefas decernimus, iudicamus. Et quoniam te id indignè ferre cognoscimus, non te nunc, vt putas, ad hospitium redire sinimus, sed in diuersorio quodam cum Imperatoris seruis cibum gustare compellimus.

* indignam iudicans causam

Quibus ob incomparabilem cordis dolorem nil respondi, sed quæ iusserant, feci; * indignum iudicans mensam, quâ non dico mihi, id est, Luitprando Episcopo, sed Bulgarorum nuntius vestro præponitur nuntio. Sed leniuit dolorem meum Imperator sanctus munere magno, mittens mihi ex delicatissimis cibis suis, hœdum pinguem, ex quo ipse comederat, allio, cepe, porris lautè suffarcinatum, garo delibutum; quem vestræ tunc mensæ inesse optàui, vt qui delicias sancti Imperatoris faustas esse non creditis, saltem his perspectis crederetis.

Patriarcha hic fuit Polyeuctus.

Transactis ergo octo diebus, cùm Bulgari iam abessent, putans me mensam magnificare suam, in eodem loco me satis ægrotum secum conuiuare coëgit. Affuit cum pluribus Episcopis & Patriarcha: quibus præsentibus, plures mihi quæstiones de Scripturis sacris proposuit, quas cùm Spiritu sancto afflante eleganter exposui, nouissimè autem, vt de vobis ludum haberet, quas Synodos haberemus, rogauit. Cui cùm Nicænam, Chalcedonensem, Ephesinam, Antiochenam, Carthaginensem, Ancyranam, Constantinopolitanam edicerem; Ha ha he, ait, Saxonicam dicere ex oblitus: quam si rogas, cur nostri codices non habent, rudem esse, & ad nos necdum venire posse respondeo.

Cui inquam: In quo membro regnat infirmitas, illud est cauterio exurendum: hæreses omnes à vobis emanarunt, penes vos viguerunt: à nobis, id est, Occidentalibus hîc sunt iugulatæ, hîc sunt occisæ. Romanam siue Papiensem Synodum, quamquam essent sæpè, his non connumeramus. Romanus enim Clericus, postmodum vniuersalis Papa, Gregorius, quia à vobis appellatus est Dialogus, Eutychium Constantinopolitanum Patriarcham hæreticum ab eiusmodi hæresi liberauit. Aiebat idem Eutychius, nec solùm

lùm aiebat, ſed etiam docebat, clamabat, ſcriptitabat, nos in reſurrectione non veram, quam hîc habemus, ſed phantaſticam quamdam carnem aſſumpturos: cuius erroris liber à Gregorio orthodoxè eſt combuſtus. Sed Euodius Papienſis Epiſcopus, propter aliam quamdam hæreſim huc, id eſt, Conſtantinopolim, à Romano eſt Patriarchâ directus; quam compreſſam, in Catholicam atque orthodoxam reformauit. Saxonum genus, ex quo ſanctum lauacrum & Dei accepit notitiam, nullâ eſt hæreſi maculatum, vt ibi Synodus fieret, quâ errorem, cùm nullus eſſet, corrigeret. Rudem quia dicis Saxonibus eſſe Fidem, idipſum & ego affirmo: ſemper enim apud eos Chriſti Fides rudis eſt, & non vetus, vbi Fidem opera ſequuntur. Hîc Fides non rudis, ſed vetus eſt, vbi Fidem opera non comitantur, ſed quaſi præ vetuſtate, vt veſtis contempta, contemnitur. Sed hanc Synodum factam eſſe in Saxoniâ certò ſcio, in quâ tractatum eſt & firmatum, decentius enſibus pugnare, quàm calamis; & priùs mortem obire, quàm hoſtibus terga dare: quod vel tuus exercitus experitur; in corde meo dixi, & quàm ſint pugnaces re ipsâ experiatur.

Verùm hac eâdem die poſt meridiem, adeò impotentem & transfiguratum me reuertenti ad palatium ſibi præcepit occurrere, vt obuiantes mihi, quæ priùs in ſtuporem mentis mulieres verſæ, * Mana, mana, clamabant; miſeriam meam pugnis pectora tunſæ dicerent, μανὰ μανὰ. Cui, Nicephoro ſcilicet venienti, & vobis abſentibus, quid tunc manibus in cælum erectis optauerim, proueniat vtinam. Sed mihi velim credatis, ad riſum me non parum illexit. Impatienti enim atque effræni inſidens equo, ſatis paruus, ſatis magno, puppam ipſum mens ſibi depinxit mea, quam Schlaui veſtri equino colligantes pullo matrem præcedentem ſequi effrænatè dimittunt.

* *Id eſt*, Mater, mater,

His expletis ad conciues & cohabitatores meos, quinque leones, in prænominatam inuiſam domum ſum deductus; vbi poſt hebdomadarum ſpatium trium, nullius niſi meorum ſum colloquio viſitatus. Quâ ex re Nicephorum numquam me velle dimittere mens ſibi depinxit mea, ac triſtitia immodica languorem languori adeò ſuperimpoſuit, vt vitâ excederem, niſi mihi hanc Dei Genitrix à Creatore & Filio ſuo precibus obtineret; quemadmodum non phantaſticâ, ſed verâ eſt mihi viſione monſtratum.

His ergo tribus hebdomadibus habuit Nicephorus extra Conſtantinopolim metaſtaſin, id eſt, ſtationem, in loco qui dicitur εἰς πηγάς, id eſt, Ad fontes, eôdemque me venire præcepit. Et cùm tamen languidus eſſem, vt non ſolùm ſtatio, ſed ipſa etiam ſeſſio grauis mihi moræ videretur, diſcooperto capite, quod malæ valetudini meæ nimis contrarium erat, ante ſe me ſtare coëgit; cui & ait:

ait: Domini tui Regis Ottonis nuntij, qui præterito te præcesserunt anno, iuramento mihi promiserunt, & iurisiurandi litteræ inpræsentiarum sunt, numquam illum in aliquo nostrum scandalizare Imperium. Vis maius scandalum, quàm quòd se Imperatorem vocat, Imperij nostri themata sibi vsurpat? Vtraque non sunt ferenda; etsi vtraque importabilia, istud est non ferendum, imò nec audiendum; quòd se Imperatorem nominat. Sed si confirmas eadem, quæ ipsi fecerunt, fortunatum te atque locupletem Imperij nostri maiestas citò dimittet. Id autem eò non dixit, vt vos, si mea hoc stultitia faceret, * conseruatos sperarem, sed voluit habere præ manibus, quod in laudem suam & contumeliam nostram ostenderet futuris temporibus.

*f. seruaturos speraret

Cui inquam: Nuper sanctissimus dominus meus, vt est sapientissimus & spiritu Dei plenus, hæc prænoscens, quæ asseris, ne terminos quos constituit mihi, transscenderem, ἐντολὴν, id est, præceptum, conscripsit, quod & sigillo signauit suo, ne secùs facerem. Scis domine mi Auguste, quâ id fiduciâ dixerim? ἐντολὴν istud in medium proferatur, & quidquid iusserit, iuramento à me tibi firmetur. Sed præteriti nuntij præter iussionem domini mei promiserunt, iurauerunt, conscripserunt, ita est, vt Plato ait: Caussa penes optantem, Deus extra culpam.

His expletis ventum est ad nobilissimos Principes, Capuanum & Beneuentanum, quos ipse seruos nominat, & ob quos intestinus ipsum agitat dolor. Seruos, inquit, meos dominus tuus in tutelam recipit suam; quos si non dimiserit, & in pristinam seruitutem redegerit, nostrâ amicitiâ carebit; ipsi in Imperium nostrum, vt recipiantur, flagitant; sed recusat eos nostrum Imperium, vt cognoscant & experiantur, quàm periculosum sit, seruos à dominis declinasse, seruitutem effugere. Et est decentius domino tuo, vt mihi eos tradat amicus, quàm mihi dimittat inuitus. Experientur planè, vitâ comite, quid sit herum fallere, quid sit seruitutem deserere; &, vt puto, sentiunt nunc, quod dico, operantibus hoc nostris, qui sunt vltra mare, militibus.

Fuit is Bardas, quem Nicephorus Imperium adeptus, Cæsarem salutauit.

Quibus respondere me non permisit, sed abire cupientem, ad mensam suam redire præcepit. Cui pater assedit, homo, vt mihi videbatur, natus centum quinquaginta annis. Cui itidem, vt filio, Græci in laudibus, imò inuentis suis, Deus annos vt multiplicet, conclamant. Quâ in re, quàm sint Græci stulti, quámve huius gloriæ amatores, quámve adulatores, quàm cupidi, hinc colligere possumus: optant soli non sola, sed silicernio, quod naturam ipsam non pati certò sciunt. gaudet & silicernium ea sibi optari, quæ nec Deum facere, nec * tibi prodesse, sed obesse, etiamsi faceret, nouit. Quod quæso Nicephorum gaudere pacis . . . . . illum

*f. sibi

&

& phosphorum clamabant. Impotentem, virilem; stultum, sapientem; breuem, magnum; nigrum, album; peccatorem, sanctum dicere, mihi credite, non laus, sed contumelia est. Et qui aliena magis gaudet sibi acclamari, quàm propria, auibus omnino est similis, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat.

Sed redeamus ad rem. Hac in cœnâ, quod priùs non fecerat, *voce Latinâ beati Ioannis Chrysostomi homiliam in Apostolorum Actibus legere iussit. Post cuius lectionis terminum, cùm ad vos redeundi licentiam quærerem, capite se ita facturum innuens, recipi me ad conciues & cohabitatores meos leones, persecutori meo indixit. Quod cùm fieret, non sum ab eo visus vsque in tertiumdecimum Kalend. Augusti; sed diligenter custoditus, ne cuiuspiam fruerer sermone, qui suos mihi actus indicaret. Interea Grimizonem Adelberti nuntium se adire iussit, quem cum nauali suo exercitu redire præcepit. fuerunt chelandia vigintiquatuor, Russorum naues duæ, Gallicæ duæ: si plus miserit, quas non viderim, nescio. Vestrorum, domini mei Imperatores Augusti, militum fortitudo non eget, vt aduersariorum impotentia animetur. quod in his sæpè expertum est gentibus, quarum etiam vltimi, & ceterorum comparatione, impotentes, Græcam fortitudinem strauerunt, tributariam fecerunt. Sicut enim vos non terrerem, si fortissimos illos & Alexandro Macedoni similes prædicarem; sic & vos instigo, cùm impotentiam eorum, quæ vera est, narro. Mihi credatis velim, & credetis scio, omnem ipsum exercitum, *quadringentis vestris, si fossa murive non impediant, posse *occidere: cui exercitui, vt puto, ad contumeliam vestram, hominem quamdam (sed quamdam eò dixi, quia mas esse desiit, mulier fieri nequit) præposuit. Adelbertus octo millia loricatorum se habere Nicephoro mandauit, quibus cum Argiuo adminiculante exercitu, vos fugare aut sternere dicit; rogauitque æmulum vestrum, vt pecunia illi mitteretur, quia illos auidiùs ad pugnam instigaret.

* *al.* vocelatus, *ex quo corrigo*, voce elatâ

* *f.* à quadringentis vestris

* occidi

Sed nunc, domini mei, accipite insidias Danaûm, & crimine ab vno discite omnes: Nicephorus mancipio illi, cui collectitium atque conductitium commendauit exercitum, pecuniam satis magnam hac ratione dedit, vt, si Adelbertus cum septem millibus loricatorum, & eo ampliùs, sicut mandauit, se adierit, tunc donatiuum eis illud distribuat. Cona frater suus cum ipso & Argolico exercitu vos impugnet, Adelbertus verò Bareis diligenter custodiatur, donec potitus victoriâ frater redeat. Quòd si veniens tot hominum millia non duxerit, vt capiatur, vinciatur, vobisque eò venientibus tradatur; insuper & pecunia, quæ ei debebatur, vestras in manus conferatur, edixit. O bellatorem, ô fidelem! prodere cupit, *cui defensorem parat; defensorem parat, quem perde-

* *al.* qui

re cupit: in neutro fides, in vtroque infidelitas: fecit, quo non eguit; eguit, quod non fecerat. Sed esto, fecerit, vt Græcos decuit; nos ad propositum redeamus.

Quartodecimo Kalendas Augusti collectitium ipsum nauale exercitum, me ab inuisâ domo spectante, dimisit. Decimotertio autem, quo die leues Græci raptionem Eliæ Prophetæ ad cælos ludis scenicis celebrant, me se adire præcepit; cui & ait: Imperium nostrum copias in Assyrios ducere cogitat, non super Christicolas, quemadmodum dominus tuus: præterito quippe anno idipsum facere volui, sed audito, quòd dominus tuus Imperij nostri terram inuadere vellet, dimissis Assyriis, illum versus habenas retorsimus: obuiauitque nobis in Macedoniâ Dominicus Venedicus nuntius suus, qui multo labore & sudore nos, vt reuerteremur, delusit, iureiurando nobis affirmans, numquam dominum tuum esse id cogitaturum, nedum facturum; reuertere ergo (quod cùm audissem, tacitus Deo gratias dixi) & hæc atque hæc tuo domino nuntiato: si me compotem fecerit, ipse redito.

Cui iubeat, inquam, sanctissimum *Imperatorem tuum me in Italiam citò aduolare, certâ ratione, quòd dominus meus, quæ vult Imperium tuum, compleat, & lætus ego ad te redeam. Quod quâ mente dixerim, nec ipsum, proh dolor, latuit. Nam subridens, simul capite innuit, meque contra tenus se adorantem, atque abeuntem extrà, foris manere, atque ad cœnam allio & cepâ benè olentem, oleo & garo sordidam venire præcepit; magnisque die illâ effeci precibus, vt munus meum, quod sæpè aspernatus erat, dignaretur accipere.

f. Imperium

Residentibus itaque nobis ad mensam sine latitudine longam *pallingi latitudine tectam, longitudine seminudam, ex Francis, quo nomine tam Latinos, quàm Teutones comprehendit, ludum habuit: rogauitque me, vt, quo in loco Episcopatus mei ciuitas esset, quóve nomine frueretur, edicerem. Cui, Cremona, inquam, Eridano fluuiorum Italiæ Regi satis vicina; & quia Imperium tuum chelandia eò mittere properat, prosit mihi te vidisse, prosit agnouisse, da pacem loco, vt per te saltem possit subsistere, qui tibi non potest resistere. Sed vafer ille hæc διφυῶς me dixisse cognouit, submissoque vultu se ita facturum promisit, iurauitque mihi per sancti sui virtutem Imperij, nil me mali passurum, sed prosperè suis cum chelandiis vsque in Anconitanum portum citò peruenturum; & mihi id tunso digitis pectore iurauit.

al. pallij, *vel* palmi

Verùm quàm impiè peierauerit, animaduertite. Hæc acta, hæc dicta sunt decimotertio Kalendas Augusti, secundâ feriâ, quo ex die vsque in nonum stipendiorum nihil ab eo recepi, cùm tanta esset Constantinopoli fames, vt vigintiquinque asseclas meos, &

quatuor

quatuor cuſtodes Græcos tribus aureis vnâ cœnâ nequirem reficere. Quartâ feriâ ipſius hebdomadæ, Nicephorus Conſtantinopolim egreditur, in Aſſyrios profecturus.

Quintâ feriâ frater ſuus me accerſiuit, quem ita conuenit: Sancto Imperatore præmiſſo, domi hodie diſpoſitionis eiuſdem cauſsâ ſubſtiti; nunc ſi te ſanctum Imperatorem viſendi deſiderium obtinet, & ſi quidquam, quod necdum prodideris habes, ediſſere. Cui inquam: Nec ſanctum Imperatorem videndi, nec rei nouæ narrandæ habeo cauſſam. vnum hoc peto, ſecundùm ſancti Imperij promiſſionem, vt chelandijs in Anconitanum portum vſque deducar. Quo audito (vt ſunt Græci per caput alterius ſemper iurare parati) per Imperatorium caput, per vitam propriam, per liberos, quos Deus ita, vt verum dixit, conſeruet, ſe id completurum iurare cœpit. Cui cùm, quando? dicerem; Mox diſcedente, inquit, Imperatore: Delongaris enim, ſub cuius manu nauium eſt omnis poteſtas, recedente ſancto Imperatore, curam tui aget. Hac ſpe ludificatus, lætus ab eo receſſi.

Poſt ſequentem verò diem, Sabbato ſcilicet, in Vmbriam, qui eſt locus decem & octo milliaribus Conſtantinopoli diſtans, Nicephorus me accerſiri iubet. cui & ait: Putabam te quidem virum magnum & honeſtum eâ gratiâ huc veniſſe, vt completâ omnimodò voluntate meâ, perpetuam inter me & dominum tuum conſtitueres amicitiam. Et quoniam ob cordis tui duritiem id facere nolis, vnum ſaltem, quod facere iuſtâ ratione poſſis, efficito; ſcilicet dominum tuum Principibus Capuano & Beneuentano, ſeruis meis, quos oppugnare diſpono, nullum conſilium collaturum. Sua qui non largitur, noſtra ſaltem dimittat. Noua res eſt, quòd eorum patres & aui noſtro Imperio tributa dederunt: at id iſtos breui tempore facturos, Imperij noſtri exercitus laborabit.

Cui inquam: Principes iſti apprimè nobiles, & domini mei ſunt milites; qui ſi ſenſerint exercitum tuum ſuper eos irruere, eis copias mittet, quibuſcum tuos conterere, & duo illa themata, quæ vltra mare habes, tibi prævalebunt auferre.

Tunc bufonis in modum tumefactus & commotus, Diſcede, inquit. Per me, per qui me talem genuere parentes, faciam, vt aliud dominus tuus, quàm deſertores ſeruos defendere cogitet. Cumque abirem, iuſſit interpreti, me ſibi conuiuam fieri: accitiſque eorumdem Principum fratre, & Byzantio Bariſiano, magnas in vos gentemque Latinam & Teutonicam contumelias euomere iuſſit. Verùm cùm à ſordidâ cœnâ ipſe diſcederem, nuntijs interpoſitis, clàm mihi mandauerunt & iurauerunt, ſe quæ latrauerant, non ſponte, ſed Imperatore volente & comminante, dixiſſe.

Sed & idem Nicephorus in eâdem cœnâ me interrogauit, ſi vos

Περιβόλαια, *German.* Thiergart. periuolia, id est, brolia, vel si in periuolijs onagros vel cetera animalia haberetis. Cui cùm vos brolia, & in brolijs animalia, onagris exceptis, habere affirmarem: Ducam te, inquit, in nostrum periuolium, cuius magnitudinem, & onagros, id est, siluestres asinos, te vidisse miraberis. Ductus itaque in periuolium satis magnum, montuosum, fructuosum, minimè amœnum, cùm pileatus equitarem, meque Coroplates à longè prospiceret, filio celeriter directo, mihi mandauit, fas non esse quempiam, vbi Imperator esset, pileatum, sed teristratum incedere. Cui, Mulieres, inquam, nostræ tiaratæ & teristratæ, viri equitant pileati. Nec decet vos compellere patrium me hîc mutare morem: cùm vestros, nos adeuntes, patrium morem tenere sinamus: manicati enim, fasciati, * fibulati, criniti, talari tunicâ induti penes nos equitant, incedunt, mensæ assident: &, quod nostris omnibus nimis turpe videtur, ipsi soli capite operto Imperatores nostros deosculantur. Quod non ampliùs fieri Deus permittat, tacitus dixi.

* *al.* vipolati

Reuertere ergo, inquit: quod cùm facerem, occurrunt mihi commisti capreis, quos ipsi dicunt, onagri. Sed quæso quales onagri? Quales sunt Cremonæ domestici. color idem, forma eadem, auriti itidem, vocales similiter cùm rudere incipiunt, magnitudo non dispar, velocitas vna, dulces lupis æquè. quos cùm viderem, coëquitanti Græco inquam: Huiusmodi numquam in Saxoniâ vidi. Si, inquit, dominus tuus sancto Imperatori morigeratus fuerit, multos illi huiusmodi dabit, eritque illi non parua gloria, cùm ipse possidebit, quod nemo dominorum decessorum suorum vidit. Sed mihi credite, domini mei Augusti, confrater & Coëpiscopus meus dominus Antonius potest non inferiores dare, vt commercia testantur quæ fiunt Cremonæ: atque ipsi non onagri, sed domestici; non vacui, sed onerati procedunt. Sed cùm ea superiùs scripta verba idem Nicephoro nuntiasset, transmissis mihi duabus capreis, vt abirem, licentiam dedit. In crastinum autem Syriam versus profectus.

Sed cur exercitum nunc in Assyrios duxerit, quæso aduertite. Habent Græci & Saraceni libros, quos θεάσεις, siue visiones Danielis vocant; ego autem Sibyllinos: in quibus scriptum reperitur, quot annis Imperator quisque viuat: quæ sint futura, eo imperante, tempora, pax, an simultas; secundæ Saracenorum res, an aduersæ. Legitur itaque, huius Nicephori temporibus Assyrios Græcis non posse resistere, huncque septennio tantùm viuere: post cuius obitum Imperatorem isto deteriorem (sed timeo quòd inueniri non possit) & magis imbellem debere surgere: cuius temporibus prævalere debent adeò Assyrij, vt in Chalcedoniam vsque, quæ distat Constantinopoli haud longè, potestatiuè cuncta debeant obtinere.

Consi-

Conſiderant enim vtrique tempora, vnâ eâdemque re Græci animati inſequuntur, Saraceni deſperati non reſiſtunt: tempus expectantes, cùm & ipſi inſequantur, Græci * iterùm non reſiſtunt.

* al. interim non reſiſtant

Sed Hippolytus quidam Sicilienſis Epiſcopus eadem ſcripſit & de Imperio veſtro, & gente noſtrâ, noſtram nunc dico omnem, quæ ſub veſtro Imperio eſt gentem: atque vtinam verum ſit, quod de præſentibus ſcripſit iſte temporibus. Cetera, vt ſcripſit, ſunt vſque huc completa, quemadmodum per ipſos, qui horum librorum ſcientiam habent, audiui: & ex multis eius dictis vnum id proferamus in medium. Ait enim nunc completum iri ſcripturam, quæ dicit: Λέων καὶ σκύμνος ὁμοθυμαδὸν ὀνάγους. Græcè ita. Latinum autem ſic: Leo & catulus ſimul exterminabunt onagrum. Cuius interpretatio ſecundùm Græcos: Leo, id eſt, Romanorum ſiue Græcorum Imperator, & catulus, Francorum ſcilicet Rex, ſimul his præſentibus temporibus exterminabunt onagrum, id eſt, Saracenorum Regem Africanum. Quæ interpretatio eò mihi vera non videtur, quoniam leo & catulus, quamuis diſparis magnitudinis, vnius tamen ſunt naturæ & ſpeciei ſeu moris: atque, vt mihi mea ſcientia ſuggerit, ſi leo Græcorum Imperator, inconueniens eſt vt catulus ſit Francorum Rex: quamuis enim vtrique homines ſint, ſicut leo & catulus vterque animalia; diſtant tamen moribus tantum, non dico ſolùm quantum ſpecies ſpeciebus, ſed quantum ſenſibilia inſenſibilibus. Catulus à leone nil niſi tempore diſtat, forma eadem, rabies vna, rugitus idem. Græcorum Rex crinitus, tunicatus, manicatus, teriſtratus, mendax, doloſus, immiſericors, vulpinus, ſuperbus, falsò humilis, parcus, cupidus, allio, cepe & porris veſcens, balnea bibens: Francorum Rex contrà pulchrè tonſus, à muliebri veſtitu veſte diuerſus, pileatus, verax, nil doli habens, ſatis vbi competit miſericors, ſeuerus vbi oportet: ſemper verè humilis, numquam parcus, non allio, cepis, porris veſcens, vt poſſit animalibus eò parcere, quatenus non manducatis, ſed venumdatis pecuniam congreget. Audiſtis differentiam, nolite hanc interpretationem ſuſcipere: aut enim futura eſt, aut hæc vera non eſt: impoſſibile eſt enim, vt Nicephorus, ſicut ipſi mentiuntur, ſit leo, & Otto ſit catulus, qui ſimul exterminent aliquem: Antè enim pererratis amborum finibus, exul, aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim, quàm Nicephorus & Otto amicitiâ coëant & fœdera iungant.

Audiſtis Græcorum, audite nunc Luitprandi Cremonenſis Epiſcopi interpretationem: Dico autem, & non ſolùm dico, ſed affirmo, ſi ſcriptura hæc præſentibus eſt implenda temporibus, leo & catulus, pater & filius, Otto & Otto in nullo diſpares, tempore diſtantes tantùm, ſimul hoc præſenti tempore exterminabunt ona-

grum, id est, siluestrem asinum Nicephorum: qui non incongruè siluestri asino comparatur, ob vanam & inanem gloriam, incestumque dominæ & commatris suæ coniugium. Si onager iste nunc à leone & catulo nostro Ottone & Ottone, patre scilicet & filio, Augustis Romanorum Imperatoribus exterminatus non fuerit, nec quod Hippolytus scripsit verum erit: Græcorum enim illa superior abijcienda interpretatio est.

Theophanoni namque Romanus affinitate à Baptismo iunctus, eam denique in thalamum rapuit, inuito quoque Patriarchâ. Compatriatus ergo & tunc impedimentum matrimonij.

Sed, ô IESV bone, Deus æterne, Verbum Patris, qui nobis indignis loqueris non voce, sed inspiratione, nullam aliam interpretationem quàm meam in hac sententiâ velis. Iube, vt leo & catulus isti hunc exterminent & humilient onagrum corpore, quatenus in se reuersus, dominisque suis Basilio & Constantino Imperatoribus subditus, in die Domini spiritus sit saluus.

Sed Astronomi hoc idem de vobis & Nicephoro prænuntiant. Res, inquam, mira. Cum quodam sum locutus Astronomo, qui vestram, domini mei Augusti, æquiuocique vestri Augusti, formam, mores, vt sunt, verè dixit; cunctaque mea præterita, quasi præsentia dixit. Nec præterijt quisquam amicorum vel inimicorum, de quibus mens mihi suggessit, vt interrogarem, cuius habitum, formam & mores non diceret. Quidquid calamitatis mihi hoc in itinere accidit, futurum esse prædixit. Sit mendacium * omen quod dixit; vnum, quæso, solummodò sit verum, quod vos esse facturos Nicephoro prædixit, fiat vtinam, vtinam fiat, & tum nil me mali passum esse intelligam.

* *f.* omne

Scribit etiam præfatus Hippolytus, Græcos non debere Saracenos, sed Francos conterere: quâ lectione Saraceni animati, ante triennium cum Manuele Patricio, Nicephori nepote, iuxta Scyllam & Charybdim in mari Siculo, bellum parant; cuius immensas copias cùm prostrauissent, ipsum comprehenderunt, capiteque * truncum suspenderunt: cuius socium & commilitonem cùm caperent, qui neutrius erat generis, occidere sunt dedignati, sed vinctum ac longâ custodiâ maceratum tanti vendiderunt, quanti nec vllum huiusmodi mortales sani capitis emerent.

* *f.* truncatum *Fuit is Nicetas Eunuchus* τοῦ στόλου δρουγάριος.

Nec infirmiori animo, eâdem confirmati lectione, haud multò pòst Magistro Exarchontæ occurrunt, quem dum in fugam verterent, eius copias omnibus modis contriuerunt.

Est & aliud, quod nunc Nicephorum compulit copias in Assyrios ducere: Argorum enim omnem regionem, instans tempus, Deo iubente, eò vsque fames attriuit, vt neque tritici duo Papienses sextarij aureo comparentur, hocque vbi vbertas quasi regnat. Hanc pestem, muribus cooperantibus, ita dilatauit, vt messionis tempore, quidquid vbique terrarum annonæ erat, minimo dato pretio, possessoribus eiulantibus, congregarit. Quod cùm iuxta Meso-

Mesopotamiam faceret, vbi frugum copia muribus absentibus creuerat, arenæ maris multitudini annonæ multitudinem coæquauit. Igitur cùm vili hoc commercio turpiter fames vbi vbi desæuiret, octoginta millia mortalium, obtentu militiæ, secum congregauit; quibus per continuum mensem, quod vno emerat aureo, duobus vendidit. Hæ sunt, domine mi, res, quæ Nicephorum copias in Assyrios nunc ducere compulerunt. Sed quales, quæso, copias? verè, inquam, non homines, sed hominibus similes: quibus lingua tantùm procax, sed frigida bello dextera. Non inspicit in his Nicephorus qualitatem, sed solam quantitatem: quod quàm periculosum illi sit, tum serò pœnitebit eum, cùm imbelles plurimi, multitudine animati, à nostris perpaucis bella scientibus, imò sitientibus, conterentur.

Cùm obsideretis Bareas, trecenti tantummodò Vngari iuxta Thessalonicam quingentos Græcos comprehenderunt, & in Vngariam duxerunt. Quæ res, quia prosperè succesſit, compulit ducentos Vngariorum haud longè Constantinopoli in Macedoniâ similiter facere: ex quibus, cùm incautè per angustam rediret viam, quadraginta sunt capti; quos nunc Nicephorus de custodiâ eductos, pretiosissimisque vestibus ornatos, patronos sibi & defensores parauit, secum in Assyrios ducens. Verùm qualis sit eius exercitus, hinc potestis conijcere, quoniam qui ceteris præstant, Venetici sunt & Amalphitani.

Nunc his omissis, quid mihi acciderit animaduertite. Sexto Kalend. Augusti extra Constantinopolim in Vmbriâ à Nicephoro licentiam accepi ad vos redeundi: cumque Constantinopolim venirem, Christophorus Patricius eunuchus, qui Nicephori vicem eodem gerit, mihi mandauit, non posse me tunc recedere, quia Saraceni tunc occupauerunt mare, & Vngarij terram: expectandum mihi esse, donec ipsi discederent: sed vtrumque, proh dolor, fuit mendacium. Tunc appositi sunt custodes, qui mihi & meis à domo meâ exitum prohiberent. Latinæ linguæ pauperes, qui me eleëmosynarum gratiâ adierunt, comprehendentes cecederunt, custodiæ tradiderunt: Græcolonon meum, id est, Græcæ linguæ gnarum, non permittebant egredi, saltem vt sumptus emeret, sed cocum solum Græcæ linguæ ignarum: qui non signorum signis, sed digitorum seu capitis nutibus cum venditore emptor loquebatur; tantique nummis emebat quatuor, quanti Græcolonus obsonium vno.

Et cùm amicorum quidam aromata, panes, vinum, poma mitteret; solo cuncta fundentes, nuntios colaphis satis oneratos dimiserunt. Et nisi diuina pietas parasset in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me, vna mihi parata mors foret accepta.

Sed

Sed qui permiſit tentari, dedit tunc miſericorditer pati. Huiuſcemodi me periculum ſecundo Nonarum Iunij vſque ad ſextum Nonas Octobris, Conſtantinopoli diebus ſcilicet centum viginti macerauit.

Verùm vt augerentur calamitates meæ, in Aſſumptione ſanctæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ, meo omine non bono venerunt domini Apoſtolici & vniuerſalis Papæ Ioannis nuntij cum litteris, quibus rogabant Nicephorum Imperatorem Græcorum, vt parentelam, firmamque amicitiam faceret cum dilecto ſpiritualique filio ſuo Ottone Romanorum Imperatore Auguſto. Quæ vox, quæ inſcriptio ſecundùm Græcos peccatrix & temeraria, quomodo latorem non occiderit; cur, priuſquam læderetur, non oppreſſerit, qui in aliis rebus ſæpè videor ſpermologus & multiſonus, in hac, vt piſcis, videor inſonus. Obiurgabant Græci mare, imprecabantur æquori, plus iuſto mirantes, cur peccatum illud portare potuerit, cur fretum dehiſcens nauim non abſorbuerit.

Imperatorem, inquiunt, vniuerſalem Romanorum, Auguſtum, magnum, ſolum Nicephorum ſcripſiſſe Græcorum, hominem quemdam barbarum, pauperem Romanorum non piguit. O cælum, ô terra, ô mare! Sed quid, inquiunt, faciemus hominibus iſtis ſceleratis, criminoſis? Pauperes ſunt, & ſi eos occidimus, manus noſtras ſanguine vili polluimus; pannoſi ſunt, ſerui ſunt, ruſtici ſunt; ſi eos flagellamus, non ipſos, ſed nos dedecoramus, qui nec Romanâ ſcuticâ deauratâ, nec huiuſmodi ſunt crucibus digni. O vtinam alter Epiſcopus, alter Marchio eſſet: culeis enim ſuti poſt acerbos virgarum ictus, poſt barbæ ſeu capillorum diſtractionem, in mare demergerentur. Sed ſeruentur, inquiunt, & quouſque ſanctiſſimus Imperator Romanorum Nicephorus hæc reſciſcat mala, graui cuſtodiâ macerentur.

Dum hæc reſciſcerem, felices eos, quoniam pauperes; me infelicem, quia diuitem, iudicaui. Cùm domi eſſem, mea me voluntas pauperem excuſabat; Conſtantinopoli verò poſitus, Crœſi me habere diuitias timor ipſe dicebat. Semper mihi pauperies grauis, tunc viſa eſt leuis, tunc accepta, tunc amplectenda. Amplectenda vtique, quæ ſuos perimi, ſubiectos ſibi flagellari non patitur. Et quia hæc paupertas Conſtantinopoli ſolùm ſuos ita defendit, eodem ſit ſolummodò diligenda.

Igitur Apoſtolicis nuntiis in carcerem traditis, publicana illa epiſtola Nicephoro in Meſopotamiam mittitur; vnde vſque ad quintum Idus Septembris non eſt reuerſus, qui afferret apologeticum nuntium. Quâ die cùm rediret, & me lateret, poſt biduum, decimooctauo ſcilicet Kalend. Octobris, precibus muneribuſque effeci, vt viuificum atque ſalutiferum adorarem lignum: vbi tan-

to in tumultu populi clam cuſtodibus quidam me adierunt, qui mentem meam lugubrem, furtiuis ſermonibus hilarem reddiderunt.

Decimoquinto autem Kal. Octobris, mortis vitæque medius, ad palatium ſum conuocatus. Cumque ad Chriſtophori Patricij Eunuchi præſentiam venirem, benignè me ſuſcipiens, mihi cum tribus aliis aſſurrexit: quorum huiuſmodi fuit narrationis initium:

Oſtendunt pallor in ore ſedens, macies in corpore toto, crinitum caput, prolixa contra morem barba, immenſum cordi tuo ineſſe dolorem, eò quòd redeundi ad dominum tuum terminus eſt dilatatus. Verùm ne ſancto Imperatori, néve nobis ſuccenſeas, oramus. Reddimus autem tarditatis tuæ cauſſam. Papa Romanus (ſi tamen Papa eſt vocandus, qui Alberici filio apoſtatæ, adultero, ſacrilego, communicauit, comminiſtrauit) litteras noſtro ſanctiſſimo Imperatori ſe dignas, illoque indignas miſit, Græcorum illum & non Romanorum Imperatorem vocans: quod tui domini conſilio actum eſſe non eſt διφίσβητον.

Quod, inquam mecum, verbum audio? perij: haud dubium eſt, quin in prætorium rectâ proficiſcar viâ. Sed Papa, audi, aiunt, omnium hominum ſtolidior, ſcimus dicere, dicere vis, noſque id profitemur. At ego non id aio. Audi ergo: Sed Papa fatuus, inſulſus, ignorat Conſtantinum ſanctum Imperialia ſceptra huc tranſuexiſſe, Senatum omnem, cunctamque Romanam militiam. Romæ verò vilia mancipia, piſcatores ſcilicet, cupediarios, aucupes, nothos, plebeios, ſeruos tantummodò dimiſiſſe. Numquam ille hoc niſi tui ſuggeſtione ſcriberet Regis: quod quàm periculoſum ambobus fuerit, niſi reſipuerint, proxima tempora declarabunt.

Sed Papa, inquam, ſimplicitate clarus, ad laudem hoc Imperatoris, non ad contumeliam ſcribere putauit. Conſtantinum Romanum Imperatorem cum Romanâ militiâ huc veniſſe, ac ciuitatem iſtam ſuo ex nomine condidiſſe certò ſcimus. ſed quia linguam, mores veſteſque mutaſtis, putauit ſanctiſſimus Papa, ita vobis diſplicere Romanorum nomen, ſicut & veſtem: quod in futuris, vitâ comite, oſtendetur epiſtolis; quarum ſuperſcriptio hæc erit: Ioannes Papa Romanus Nicephoro, Conſtantino, Baſilio, magnis Romanorum Imperatoribus atque Auguſtis. quod quiánam dixerim, quæſo, aduertite.

Nicephorus periurio atque adulterio Regni apicem eſt adeptus. Et quoniam Chriſtianorum omnium ſalus ad Romani Papæ pertinet ſolicitudinem, mittat Nicephoro Dominus Papa epiſtolam ſepulchris omnino ſimilem, quæ foris ſunt dealbata, intus plena ſunt oſſibus mortuorum: improperet illi intriuſecus, qualiter per-

iurio & adulterio acceperit ſuper dominos ſuos monarchiam: inuitet eum ad Synodum, &, ſi non venerit, anathemate feriat. Si ſuperſcriptio huiuſmodi non fuerit, nec ad ipſum vſque feretur.

Nunc ad propoſitum redeamus. Superſcriptam ex ſuperſcriptione promiſſionem à me memorati Principes cùm audiſſent, nil ineſſe doli putantes, Grates tibi perſoluimus, aiunt, ô Epiſcope: decet enim ſapientiam tuam tantis mediatricem intercedere rebus. ſolus es ex Francis, quem nunc diligamus; ſed cùm deprauata, te hortante, correxerint, & ipſi diligentur: tuque iterùm ad nos cùm veneris, non indonatus abibis. Coronâ aureâ ſceptroque, cùm huc vltrà rediero, me Nicephorus donabit, tacitus dixi.

Sed dic, inquiunt: vult dominus tuus ſanctiſſimus cum Imperatore firmare amicitiam fœdere nuptiarum? Cùm huc venirem, voluit, inquam; ſed quia me diu hîc morante litteras non recepit, σφάλμα, id eſt, vitium à vobis, meque captum putat & vinctum, æſtuatque animus eius totus, vt leænæ, catulis raptis, donec vindictam iuſtâ faciat acerbitate, & nuptias abhorreat, atque iram in vos euomat.

Si ceperit, inquiunt, non dicimus Italiam, ſed nec ipſa capiet eum, in quâ ortus eſt, pauper & gunnata, id eſt, pellicea Saxonia: pecuniâ, quâ pollemus, omnes nationes ſuper ipſum inuitabimus, & quaſi * keramicum, id eſt, vas fictile, quod confractum reformari nequit, confringemus. Et quoniam te in decorem ſuum quædam pallia emiſſe putamus, vt in medium proferantur, edicimus: quæ ſunt vobis digna, plumbeâ notentur bullâ, vobiſque ſinantur; quæ verò κωλύματα, id eſt, nationibus omnibus, præ nobis Romanis, prohibita, pretio reddito auferantur. Quod cùm fieret, quinque mihi pretioſiſſimas purpuras abſtulerunt: indignos vos, omneſque Italos, Saxones, Francos, * Bagoarios, Sueuos, imò cunctas nationes huiuſmodi veſte ornatos incedere indicantes. Quod quàm indecorum, quamque contumelioſum ſit, molles, effeminatos, manicatos, tiaratos, teriſtratos, mendaces, * neutros, deſides, purpuratos incedere; heroas verò, viros ſcilicet fortes, ſcientes bellum, fidei charitatiſque plenos, Deo ſubditos, virtutibus plenos non: quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?

Sed vbi eſt, inquam, Imperatorius ſermo? vbi Imperialis promiſſio? cùm enim illi valedicerem, rogaui, vt in Eccleſiæ honorem quantiuis pretij me permitteret pallia emere. Qui ait, Qualia vis & quanta? ποιότητα καὶ ποσότητα, id eſt, qualitatem & quantitatem ponens, differentiam planè non poſuit, vt diceret his & illis exceptis. Teſtis eſt Leo Coroplates frater eius; teſtis eſt & interpres Euodiſius, Ioannes, Romanus. teſtis ſum ipſe, qui quod Imperator diceret, etiamſi interpres abeſſet, intellexi. Sed κωλύματα, id

* κεραμὸν

* al. Baioarios

* Eunuchos intelligit.

id est, prohibita sunt hæc, inquiunt. Et cùm, quæ asseris, Imperator diceret, de talibus saltem, vt somniares, non potuit cogitare: vt enim diuitijs, sapientiâ; ita & ceteris nationibus præstare veste debemus: vt quibus est singularis in virtutibus gratia, sit singularis & in pulchritudine vestis.

Haudquaquam singularis, inquam, hæc vestis fieri potest, cùm penes nos obolariæ mulieres, & mandrogerontes his vtantur. Vnde, inquiunt, vobis? A Venetricis & Amalphitanis institoribus, inquam, qui nostris ex victualibus, hæc ferendo nobis, vitam nutriunt suam. Sed non ampliùs hoc facient, aiunt. Scrutabuntur planè, & si quid huiusmodi inuentum fuerit, verberibus cæsus, crine tonsus, pœnas dabit.

Temporibus, inquam, beatæ memoriæ Constantini Imperatoris huc veneram, non Episcopus, sed Diaconus; nec ab Imperatore aut Rege, sed à Berengario Marchione missus, & multò plura ac pretiosiora pallia emi: quæ neque scrutata, nec à Græcis visa, nec plumbo sunt signata. Nunc, Deo miserante, Episcopus, & à magnificis Imperatoribus Ottone & Ottone, patre & filio missus, tantò inhonestior, vt Venetiorum more pallia mea notentur, & quæ, quantiuis pretij videntur, auferantur; cùm in Ecclesiæ mihi commissæ vsus ferantur. Non tædet vos contumeliarum mearum, imò dominorum meorum, in quibus contemnor? quòd sum custodiæ traditus, quòd fame sitiq́ue cruciatus, quòd non ad ipsos redirem hucusque retentus, nisi etiam, ad cumulum dedecoris eorum, proprijs expolier rebus? Auferte saltem, quæ sunt empta; dimittite, quæ sunt dono ab amicis donata.

Constantinus, inquiunt, Imperator, homo lenis, in palatio manens perpetuò, huiusmodi rebus amicas sibi nationes effecerat: Nicephorus verò Basileus homo ταχύχειρ, id est, militiæ deditus, palatium ceu pestem abhorret; & vocatur à nobis propè simultatis amator, atque argumentosus, qui non pretio sibi gentes amicas, sed terrore & gladio sibi subditas facit. Atque, vt cognoscas, quanti dominos tuos Reges habeamus, quæ data sunt coloris huiusmodi, & quæ empta, viâ eâdem ad nos reuertentur.

Vnde & Zonaras: Τῇ τοιαυτῃ μεταχειρίσει ἐγραφόμεθα.

His dictis atque completis, χρυσοβούλιον, id est, epistolam auro scriptam & signatam mihi dederunt, vobis deferendam; sed non vobis dignam, vt mens credit mea. Tulerunt autem & alias litteras argento signatas, atque dixerunt: Papam vestrum Imperiales recipere litteras, indignum esse diiudicamus. mittit autem illi Coroplates, Imperatoris frater, non per suos pauperes nuntios, sed per te epistolam, se satis dignam, vt, nisi resipuerit, funditus se perijsse cognouerit.

Hanc cùm accepissem, vale mihi dicentes, dimiserunt, oscula

præbentes ſatis iucunda, ſatis amabilia. Sed dum recederem, legationem mihi non me, ſed illis ſatis dirigunt dignam; ſcilicet quòd mihi ſoli, meiſque equos darent, ſarcinis nullum: ſicque nimis, vt res poſcebat, turbatus, ἡγεμόνι, id eſt, ductori meo, quinquaginta aureorum res pretio dedi. Et cùm non haberem, quod pro malefactis Nicephoro tunc redderem, hos in pariete inuiſæ domus meæ, & in mensâ ligneâ verſiculos ſcripſi:

Argolicùm non tuta fides: procul eſto Latine.
Credere, nec mentem verbis adhibere memento.
Vincere dum poſſit, quàm ſanctè peierat Argos!
Marmore quæ vario magnis patet alta feneſtris
Hæc inaquoſa domus, concluſo peruia ſoli,
Frigora ſuſcipiens, æſtum nec ſæua repellens.
Præſul ab Auſoniâ Lutprandus in vrbe Cremonâ
Conſtantinopolim pacis profectus amore
Quattuor æſtiuis concludor menſibus iſtic:
*Induperator enim * Bareas conſcenderat Otto,*
Cæde ſimul flammiſque ſibi loca ſubdere tentans,
Sed precibus remeat Romanas victor ad vrbes
Inde meis. Nurum promiſit Græcia mendax,
Quæ nec nata foret, nec me veniſſe doleret,
Nec rabiem Nicephore tuam perpendere quirem,
Priuignam prohibes qui nato iungere herili.
Imminet ecce dies furijs cùm pulſus acerbis,
Ni Deus auertat, toto Mars ſæuiet orbe,
Crimine paxque tuo cunctis optanda ſilebit.

* *f.* Barim, *ſiue* Barium

His conſcriptis verſibus ſexto Nonas Octobris horâ decimâ, ex illâ quondam opulentiſſimâ & florentiſſimâ, nunc famelicâ, periurâ, mendace, dolosâ, rapace, cupidâ, auarâ, cenodoxâ ciuitate cum diaſoſte meo inter egreſſus, diebus quadraginta & nouem, aſinando, ambulando, equitando, ieiunando, ſitiendo, ſuſpirando, flendo, gemendo Naupactum veni, quæ eſt Nicopoleos ciuitas: in quâ diaſoſtes meus me deferens, duabus paruis impoſitum nauibus, duobus me mandatoribus, qui Hydruntem me per mare conducerent, commendauit.

Verùm cùm entolin, id eſt, præceptum ius captionis à Græcorum Principibus non haberent, vbi vbi ſpernebantur: nec iam nos ab ipſis, ſed ipſi à nobis alebantur. Quàm ſæpè illud Terentianum mecum ſtomachabar: Tutore opus eſt, quos defenſores paras.

Igitur nonis Kalend. Decembr. Naupactum egreſſus, biduo ad * Offidarim fluuium vſque perueni, * vt meis comitibus non in nauiculis, quæ eos capere non poterant, reſidentibus, ſed ſecus litus pergentibus. Poſiti itaque in Offidaro flumine, Patras alio maris in litore

* *al.* Ophidarin
* *Locus imperfectus.*

litore decem & octo milliaribus distare prospeximus: quem Apostolicæ passionis locum, quia Constantinopolim ascendendo visitauimus, adorauimus: nunc eum visitare & adorare (confiteor peccatum meum) distulimus. Fecit hoc, domini mei Augusti, reuertendi ad vos & videndi ineffabile desiderium; & ni hoc solum esset, perpetuò, vt puto, perierim.

Pugnauit contra me insensatum Auster, mare flatibus ab imis turbans sedibus. Cumque hoc continuis diebus ac noctibus faceret, pridie Kalendas Decembris, ipso scilicet passionis die, intellexi meo mihi hoc accidisse delicto. Sola vexatio intellectum dedit auditui. Fames quippe nos vehementer oppresserat. Terræ incolæ, vt nostra nobis auferrent, interficere nos cogitabant; mare ne effugeremus, fluctibus æstuabat. Tum conuersus ad Ecclesiam, quam videbam, flens & eiulans inquam: Sancte Andrea Apostole, compiscatoris, confratris & coapostoli tui Simonis Petri sum seruus. Passionis tuæ locum non abhorrui, nec superbiâ declinaui: vrit me domum redeundi Augustalis visio, Augustalis amor. Si te ad indignationem commouit peccatum meum, eliciat ad misericordiam meorum meritum Augustorum. Non habes, fratri quod conferas; confer diligentibus fratrem Augustis, inhærendo ei qui omnia nouit. Nosti tu quanto labore & sudore, quantisque vigilijs & impensis Romanam fratris tui Petri Apostoli Ecclesiam, ex impiorum manibus ereptam ditauerint, honorauerint, exaltauerint, & in statum proprium reformauerint. Si mea me præcipitant opera, ipsorum saltem liberent merita: quosque vult prædictus, fide & sanguine frater tuus, Apostolorum princeps Apostolus Petrus, in alijs rebus gaudere & prosperari, in hac, id est, in me, quem ipsi direxerant, minimè contristari.

Non est, domini mei Augusti Imperatores, verum dico, non est adulatio hæc, nec consuo nunc puluillos sub cubito manus; res, inquam, vera est: post biduum vestris meritis tantâ est fretum tranquillitate sedatum, vt, cùm nautæ à nobis aufugerent, ipsi Leucaten vsque nauigaremus, milliaribus scilicet centum & quadraginta, nihil discriminis aut tristitiæ patientes, nisi parum in faucibus fluminis Acheloi; vbi discurrentes velociter fluctus eius maris vnda reuerberat.

Quid ergo, præpotentes Augusti, retribuetis Domino pro omnibus quæ retribuit in me vobis? Dicam quid. Hoc Deus vult, hoc petit; & quamuis sine vobis hoc facere possit, vult tamen huius rei esse hypurgos, id est, ministros: ipse enim quod ei offeratur dat; custodit quod exigat, vt possit coronare quod præstat. Aduertite igitur quæso.

Nicephorus cùm omnibus Ecclesijs homo sit impius, liuore, quo

in vos abundat, Constantinopolitano Patriarchæ præcepit, vt Hydruntinam Ecclesiam in Archiepiscopatus honorem dilatet, nec permittat in omni Apuliâ seu Calabriâ Latinè ampliùs, sed Græcè diuina mysteria celebrari. Mercatores dicit fuisse præteritos Papas, & Spiritum sanctum vendidisse, quo viuificantur & reguntur omnia, qui replet orbem terrarum, qui scientiam habet vocis, qui est cum Deo Patre & Filio eius IESV Christo coæternus & consubstantialiter, sine initio, sine fine, permanens verus, qui pretio non æstimatur, sed à mundis corde tanti emitur, quanti habetur. Scripsit itaque Polyeuctus Constantinopolitanus Patriarcha priuilegium Hydruntino Episcopo, quatenus suâ auctoritate habeat licentiam Episcopos consecrandi in Acirentilâ, Turcico, Grauinâ, Maceriâ, Tricario, qui ad consecrationem domini Apostolici pertinere videntur.

Sed quid hoc memorem, cùm ipsa Constantinopolitana Ecclesia nostræ sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ meritò sit subiecta? Scimus, imò videmus, Constantinopolitanum Episcopum pallio non vti, nisi sancti Patris nostri permissu. Verùm cùm impijssimus Albericus, quem non stillatim cupiditas, sed velut torrens impleuerat, Romanam ciuitatem sibi vsurparet, dominumque Apostolicum, quasi seruum proprium in conclaui teneret; Romanus Imperator filium suum Theophylactum eunuchum, Patriarcham constituit: cumque eum Alberici cupiditas non lateret, missis ei muneribus satis magnis, effecit, vt ex Papæ nomine Theophylacto Patriarchæ litteræ mitterentur: * quâ auctoritate cùm ipse, tum successores eius absque Paparum permissu pallijs vterentur. Ex quo turpi commercio vituperandus mos inoleuit, vt non solùm Patriarchæ, sed etiam Episcopi totius Græciæ pallijs vtantur. Quod quàm absurdum sit, censore opus non est.

* *f.* quarum

Est ergo meum consilium, sanctam fieri Synodum, & ad eamdem vocari Polyeuctum. quòd si venire, & σφάλματα sua, id est, vitia superiùs scripta, canonicè emendare noluerit; quod sanctissimi Canones decreuerint, fiat.

Vos interim, præpotentes Augusti, vt cœpistis, laborate: efficite, vt, si nolit vobis Nicephorus, quem canonicè arguere disponimus, obedire, audiat vos, quorum copijs non audet cadauerosus occurrere. Hoc, inquam est, quod nos apostoli domini & commilitones nostri facere volunt. Non est à Græcis Romanus vilis tenendus locus, quia recessit inde Imp. Constantinus; verùm eò magis colendus, venerandus, adorandus, quia venerunt illuc Apostoli doctores sancti Petrus & Paulus. Ac de his satis me scripsisse sufficiat, donec Deo largiente, sanctissimorumque Apostolorum orationibus, ex Græcorum ereptus manibus, vos adeam. Et tunc non

tædeat

tædeat dicere, quod hîc nunc piguit scribere. nunc ad propositum redeamus.

Octauo Idus Decembris Leucatem venimus, vbi ab Episcopo ipsius loci Eunucho, sicut & vbique ab alijs, inhumanissimè susceptì & tractati sumus. In omni Græciâ, veritatem dico, non mentior, non reperi hospitales Episcopos. Diuites sunt, pauperes sunt: diuites, aureis quibus plena luditur arca: pauperes ministris seu vtensilibus. Soli mensulæ assident nudæ, * paximacium sibi apponentes, balneaque tunc vitro permodico non bibentes, sed sorbillantes. Ipsi vendunt, ipsi emunt; ostia ipsi claudunt, ipsi aperiunt; ipsi dapiferi, ipsi agasones, ipsi capones; sed, ha, caupones volui scribere; verùm res ipsa, quæ vera est, veritatem etiam nolentem compulit scribere: dicimus enim, quia capones sunt, id est, eunuchi, quod canonicum non est: sunt & caupones, id est, tabernarij, quod contra Canones est: quorum Incipit & claudit cœnam lactuca tenacem, Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum. Felices eos, si paupertatem Christi hæc imitaretur, pauperes iudicarem. facit hoc asper nummus & auri sacra fames. Verùm parcat illis Deus. Hoc eò illos puto facere, quoniam eorum Ecclesiæ sunt tributariæ. Leucatensis mihi iurauit Episcopus, quotannis Ecclesiam suam debere Nicephoro aureos centum persoluere, similiter & ceteras plus minúsve, secundùm vires suas. Quod quàm iniquum sit, sanctissimi patris nostri Ioseph acta demonstrant; quia cùm Ægyptum totam famis tempore tributariam Pharaonis faceret, sacerdotum terram à tributo liberam esse permisit.

* *Id est,* panem nauticum

Igitur decimonono Kal. Decembris Leucatem exeuntes, ipsíque quoniam, vt superiùs scripsimus, nautæ effugerant, nauigantes, decimoquinto ad Coriphus peruenimus, vbi ante nauis egressionem, occurrit nobis strategos quidam Michaël nomine, Chersionitis, à loco scilicet Chersonâ: homo ipse canus capite, facie hilaris, sermone bonus, risu semper iucundus, sed, vt pòst patuit, mente diabolus: quod & Deus apertis mihi monstrauit indicijs, si mea tunc mens hoc potuisset conijcere. mox enim, vt pacem, quam corde non ferebat, mihi osculo dedit, tota Coriphus magna scilicet insula tremuit: nec solùm semel, sed ter eâdem die pertremuit. Postque triduum autem, decimoquinto scilicet Kalendas Decembris, dum in mensâ positus panem comederem, qui ampliabat super me calcaneum suum, verecundatus sol facinus tam indignum, lucis suæ radios abscondit, & * eclipsin passus, Michaëlem illum terruit, sed non immutauit.

* *Fuisse hoc anno solis eclipsin 22. Decemb. Curopalates testatur.*

Dicam ergo, quid illi caussâ amicitiæ fecerim, quidnam ab eo pro recompensatione perceperim. Dum Constantinopolim ascenderem, illud vestrum pretiosissimum scutum miro opere deauratum

tum & fabricatum, quod mihi domini mei Augusti dedistis, ceteris cum muneribus, vt amicis meis Græcis darem, filio ipsius contuli. Nunc Constantinopolim rediens patrem pallio donaui pretiosissimo; pro quibus omnibus gratias distribuit eiusmodi. Scripsit Nicephorus, vt quacumque horâ se adirem, absque morâ chelandio impositum Leoni Kitonitæ dirigeret. quod ipse non fecit: verùm diebus viginti me retentum non suis, sed proprijs me stipendijs aluit, donec à præfato Leone Kitonitâ nuntius venit, qui illum cur me moraretur, obiurgauit. Verùm cùm obiurgationes meas, lamenta, & suspiria mea ferre non posset, recessit, meque homini tam iniquo & pessimo commendauit, vt sumptus saltem me emere non permitteret, donec à me cortinam, libræ argenti pretio dignam, acciperet: & cùm post viginti dies inde discederem, nuntius ipse, cui cortinam dederam, nauclero iussit, vt post acroteria, id est, promontorium quoddam, me positum fame perire permitteret. Hoc autem eò fecit, quoniam ne purpuras haberem absconditas, mea pallia regyrauit: ex quibus dum vnum vellet accipere, non accepit.

O Michaëles, Michaëles, vbi vos tot simul talesque reperi! Custos meus ille Constantinopolitanus Michaëli suo riuali me commendauit, malus pessimo, pessimus iniquo. Michaël vocatus est & diasostes meus, homo quidem simplex; cuius sancta simplicitas tantum mihi pænè nocuit, quantum & istorum peruersitas. Sed ab his paruulis Michaëlibus impegi in te Michaëlem magnum, semieremitam, semimonachum. Dico, & verum dico; non proderit tibi balneum, quo te assiduè potas in amore B. Ioannis Præcursoris. Qui enim fictè Deum quærunt, numquam inuenire merentur . . . . . .

Cetera desunt in MS.

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
LIBER
DE
PONTIFICVM
ROMANORVM
VITIS

ex peruetuſtis MSS. Codicibus membraneis, atque ex editione Moguntinâ anni M. DC. II. deſumtus.

AD LECTOREM ANTIQVITATIS STVDIOSVM PRÆFATIO

ex Moguntinâ anni M. DC. II.

PRODIIT, *amice Lector, vernalibus huius anni* M. DC. II. *nundinis, Moguntinis typis expressa peruetusti scriptoris* ANASTASII S.R.E. *Bibliothecarij, de nouem supra centum Pontificum Romanorum Vitis Historia, eaq; variis* MSS. *Codicum lectionibus illustrata; nunc quia aliam eiusdem argumenti, & æquè vetustam, ac nusquam hactenus excusam, clarissimorum quorumdam virorum beneficio nacti sumus, operæ pretium nos facturos putauimus, si eam Anastasiano operi nunc adiungeremus.* LVITPRANDO *Ticinensi Diacono, qui sub annum Domini* DCCCC.L. *teste* IOANNE TRITHEMIO, *claruit, inscripsimus; non quòd* MS. *Codex, ex quo eam descripsimus, auctorem prodiderit (nullum enim nomen adscriptum inuenimus) aut quòd firmæ solidæq; caussæ huius nomenclaturæ suppeterent; sed quòd non pauci* LVITPRANDO, *tamquam germano eius auctori, constanter attribuerint. Quibus autem argumentorum momentis inducti id fecerint, ipsi viderint. Nobis certè non leuis subolet suspicio, primùm Historiographos non alio vsos* MS. *exemplari, quàm hoc ipso membranacco, ex*

quo præsentem Historiam descripsimus. Deinde non alio persuasos argumento, vt LVITPRANDO *indigitarent, quàm quòd negari non posit extremam Pontificis Romani* FORMOSI *vitam, verbis* LVITPRANDI, *quæ extant in capite octauo Libri primi rerum per Europam gestarum (cuius constat* LVITPRANDVM *Ticinensem esse auctorem) totam esse comprehensam. Ceterùm hoc argumento labefactari potiùs, quàm stabiliri videtur istorum opinatio. Cùm enim liqueat, totam narrationem de* FORMOSO *verbotenus exscriptam esse ex libro* LVITPRANDI *iam citato, non omissis quidem illis verbis,* Pater sanctissime, *quæ prorsus furtum fucumq; produnt, haud dubium est, quin ab aliquo sciolo, post verba illa,* FORMOSVS Portuensis Episcopus sedit annos v. menses VI. *reliqua narratio fuerit assuta. Vsurparat autem* LVITPRANDVS *in illâ de rebus in Europâ gestis Historiâ verba illa,* Pater sanctissime; *quòd eam ad Regimundum Liberitanæ Ecclesiæ in Hispaniâ Episcopum conscripsisset. Hanc verò de Pontificibus Historiam nulli Episcopo, vel alij Patri sanctissimo, inscriptam vel dedicatam esse manifestum est. Accedit, quòd nec apud Sigebertum, nec Trithemium, nec Gesnerum, vllus de Vitis Pontificum Romanorum liber adscribatur* LVITPRANDO. *Deinde, quia Trithemius scribit* LVITPRANDVM *(licet ille vocet* EVTRANDVM*) claruisse sub annum Domini* DCCCC.L. *imperante* OTHONE I. *Cæsare. Et recte: nam & Historiam suam Europæam vsque ad Othonem perduxit. At* FORMOSVS, *in quo nostra hæc terminatur Historia, in viuis esse desiit anno* DCCC.XCV. *à quo anno vsque ad dictum* DCCCC.L. *viginti circiter Pontifices Romani numerantur, de quibus nullum in præsenti Pontificum Historiâ verbum. Adhæc, in extremis huius Opusculi vitis particularia quædam commemorantur, quæ non videntur profecta nisi ab eo qui* FORMOSI

deceſſorúmque eius temporibus floruerit, imò ab eo qui in VVeſtphaliâ, vel Saxoniâ, vt in monaſterio Corbeienſi, Hirſfeldenſi, vel Fuldenſi tunc florentiſſimis, vixerit. Nam in HADRIANO I. *refert* CAROLVM MAGNVM *Romæ in Diui* PETRI *baſilicâ vouiſſe* DEO, *ſe Oſnaburgi in prouinciâ VVeſtphaliæ, quam recèns ad fidem* CHRISTI *traduxerat, Epiſcopatum erecturum; quemadmodum & fecit, teſte Alberto Krantzio libro* I. *Metropol. cap.* II. *& libro* II. *Saxon. cap.* XI. *Deinde in* HADRIANO II. *ait,* LVDOVICVM *Imperatorem (is fuit Ludouicus* II. *Lotharij Imp. filius) dediſſe Eccleſiæ Corbeienſi & Heriſordenſi quaſdam decimales Eccleſias cum ipſis decimis in parœciâ Oſnaburgenſi conſtitutas, conſentiente Epiſcopo & omni Clero. Tum Carolum Romanorum Imperatorem honorificatæ Eccleſiæ, & à* DEO *honorificandæ Herſueldenſi quaſdam decimas in Friſoneuelt & Haſſegâ Halberſtadenſi adiacentes Diœceſi dediſſe, quas* STEPHANVS *Papa (*IV. *dictus* III.*) in baſilicâ* B. PETRI *die ſancto Paſchæ ſuâ auctoritate, & Imperatoris ſubſcriptione, & Hildegrino Halberſtadenſi Epiſcopo præſente confirmarit. Præterea in* STEPHANO VI. *ſcribit, Hermannum Colonienſem Archiepiſcopum, & Hadalgarium Hamburgenſem Archiepiſcopum de Bremenſi Eccleſiâ contendentes VVormatiam venire à Summo Pontifice iuſſos, ibique Fulconi Rhemenſi Epiſcopo in cauſſâ eorum examinandâ vices ſuas commiſiſſe. Quam rem accuratè tractat Krantzius lib.* II. *Metropol. cap.* XIX. XX. *&* XXIV. *eiuſdemq; meminere Albertus Stadenſis in Chron. ad annum* DCCC. XCVI. *& Trithem. in Chronico Hirſaugienſi. Denique in poſtremorum Pontificum Vitis, nominatim autem* PASCHALIS, BENEDICTI III. NICOLAI I. HADRIANI II. *&* IOANNIS VIII. *non pauca eorumdem Decreta prolixè recitat, quæ in Tomis Conciliorum non exſtant; cùm tamen exſtent pleraque*

omnia, quæ antiquioribus Pontificibus hîc tribuuntur. In LEONE *verò* IV. *quadragintaduo capitula è Synodo Romanâ, consilio Impp.* LOTHARII *&* LVDOVICI *coactâ, descripsit; quorum nulla quoque mentio in dictis Tomis. Vnde coniecturam minimè obscuram facere licet, huius Opusculi auctorem vltimorum Pontificum temporibus, hoc est, sub annum Domini* DCCC. LX. *maximè floruisse, & non sub* DCCCC. L. *quo* LVITPRANDVS; *auctoremq; esse non Italum, sed Germanum in Corbeiensi (ex quo aliqui ad Osnaburgensem Episcopatum illo sæculo euecti sunt) vel Hirsfeldensi monasterio degentem. Quid si auctor sit* PASCHASIVS RATBERTVS *Abbas Corbeiensis, quem Trithemius asseuerat* CAROLI CRASSI *floruisse temporibus? Carolus enim Crassus imperauit sub* IOANNE VIII. MARINO, HADRIANO III. *&* STEPHANO VI. *in quibus hæc Historia concluditur.*

Quod demum ad operam nostram in huius Opusculi editione præstitam attinet, non habemus aliud, amice Lector, de quo te commonefaciamus, quàm nos Summorum Pontificum Decreta, quæ in his Pontificum Vitis passim citantur, sedulò cum fonte contulisse, hoc est, cum Decretis quæ exstant in Conciliorum Tomis; & tum varias lectiones ad marginem, si quando occurrebant, tum etiam è Gratiano Canonum Capitula annotauisse. Quam operam nostram non dubitamus omnibus Theologiæ studiosis fore pergratam. Vale.

LVIT-

LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI LIBER DE PONTIFICVM ROMANORVM VITIS.

CAPITVLVM I.

S. PETRVS APOSTOLVS.

BEATVS Petrus Apostolus, & Princeps Apostolorum, Antiochenus, filius Ioannis, Prouinciæ Galilææ, vico Bethsaidâ, frater Andreæ, primùm sedit in Episcopali cathedrâ Antiochiæ annos VII. & pòst ad expugnandum Simonem Magum, vt Hieronymus dicit, Romam ingressus II. Claudij anno, in Episcopali cathedrâ sedit annos viginti quinque, menses duos, dies tres. Qui vno eodemque tempore & die, videlicet, post passionem Domini anno XXXVIII. vltimo verò anno Neronis, III. Kalendas Iulij cum Paulo martyrium consummauit. Hic duas Epistolas fecit, quæ Canonicæ nominantur: in quarum primâ, primò generaliter Ecclesiam instruit, explicans beneficia quibus nos diuina pietas ad salutem vocare, vel dona quibus aliquando Iudæos, nunc autem nos honorare dignata est. Postmodum verò diuersas fidelium personas solerter hortatur, ne se tantâ Spiritus gratiâ carnaliter viuendo reddant indignos; ne, qui regali

ANNO CHRISTI XLV.

Hier. de Script. Eccles. in Petro.

DVÆ EPIST. PETRI CANONICÆ.

gali ac ſacerdotali vocabulo ſunt inſigniti, vitiorum malitiâ ſubacti, à condonatæ vel promiſſæ ſibi nobilitatis gloriâ degenerent. Et primò liberos & ſeruos, deinde mulieres & viros ſpecialiter alloquitur: atque poſt interlocutionem generalis exhortationis, ſeniores quoque & adoleſcentes qualiter ſeſe debeant gerere, oſtendit. In ſecundâ verò Epiſtolâ, quam eiſdem ſcripſit, quibus & primam, miſeratus eoſdem, iam vt perfectiores ad maiora & perfectiora multipliciter commonet, & hortatur. Et Euangelium Marci feciſſe dicitur, quia Marcus adiutor eius fuit, & filius de baptiſmo. Ordinauit autem Epiſcopos tres, Linum, & Cletum, & Clementem, & Presbyteros decem, & Diaconos ſeptem.

MARCI EVANGELIVM.

CAP. II.

S. LINVS.

A. LXIX. LINVS natione Italus, regionis Tuſciæ, patre Herculano, ſedit annos vndecim, menſes tres, dies duodecim. Fuit autem temporibus Neronis, à conſulatu Saturnini & Scipionis, vſque ad Capitonem & Rufum Conſules. Sub quibus martyrio coronatur die nono Kalend. Octobr. Hic ex præcepto beati Petri conſtituit, vt mulieres velato capite in Eccleſiam introirent. Hic ordinauit Epiſcopos quindecim, Presbyteros octodecim.

CAP. III.

S. CLETVS.

A. LXXXI. CLETVS, natione Romanus de regione Vico patricij, patre Æmiliano, ſedit annos duodecim, menſem vnum, dies vndecim. Fuit autem temporibus Veſpaſiani & Titi, à conſulatu Veſpaſiani VII. & Domitiani V. vſque ad Domitianum IX. & Rufum Conſulem: ſub quibus martyrio coronatur VI. Kalend. Maij. Hic ex præcepto B. Petri vigintiquinque Presbyteros ordinauit in Româ. Nota hos duos, Linum & Cletum, nihil Pontificale, niſi ex præcepto B. Petri, egiſſe: vnde conſtat eos coadiutores eius, non ſucceſſores fuiſſe.

CAP. IV.

S. CLEMENS.

A. XCIII. CLEMENS, natione Romanus, de regione Cælio monte, ex patre Fauſtino, ſedit annos nouem, menſes duos, dies decem.

Fuit

Fuit autem temporibus Galbæ & Vespasiani à consulatu Tragali & Italici, vsque ad Vespasiani nonum & Titum. * Hic, quamuis in ordine Catalogi post B. Petrum tertius inueniatur; reuerà tamen, sicut ipse in Epistolâ scripsit Iacobo Ierosolymorum Episcopo, post beatum Petrum primus, nullo interposito, Romanæ Sedis gubernacula procul dubio tenuit: Linus autem & Cletus ideò velut successores Petri connumerantur, quia ipse eos in vitâ coadiutores sibi fecit, vt tantò melius ipse vacare posset orationi. Hanc veritatis sententiam Tertius Ioannes Papa in epistolâ, quam scripsit Episcopis in Germaniæ & Galliæ prouinciis constitutis, manifestè confirmat, ita inter cetera dicens: *Si autem Petrus princeps Apostolorum adiutores sibi Linum & Cletum assciuit, non tamen potestatem Pontificij, aut ligandi aut soluendi normam eis tradidit, sed successori suo Clementi, qui Sedem Apostolicam post eum, & potestatem Pontificalem tradente sibi B. Petro tenere promeruit. Linus verò & Cletus ministrabant exteriora: princeps autem Apostolorum Petrus verbo & orationi insistebat.* Item in eâdem Papa Ioannes paulò inferiùs de eisdem ita subiungit: *Linum namque & Cletum nihil legitur vnquam egisse ex Pontificali ministerio potestatiuè; sed quantum eis à beato Petro præcipiebatur, tantum solùm agebant.* Hic autem, dum multos libros zelo fidei Christianæ religionis asscriberet, martyrio sub Traiano, tertio anno regni eius, coronatur, IX. Kalend. Decembris.

* *Ad hæc respondet Baronius 1. tom. an. 69.*

IOAN. III. PAPA. 8 q. 1. c. *Si autem.*

Hic solicitè ac diligenter gesta Martyrum fecit inquiri, & scribi. Hic scripsit duas Epistolas Iacobo Ierosolymorum Episcopo, quæ Catholicæ nominantur. Et primam scripsit ei ex præcepto B. Petri: in quâ videlicet, ipso præcipiente, Iacobo narrat, qualiter ipse Princeps Apostolorum, cùm finem sibi vitæ imminere præsensit, ipsum Clementem in conuentu Ecclesiæ Romanæ Sedis Pontificem ordinauit, & sibi successorem esse constituit, & ei ligandi & soluendi potestatem à Domino sibi traditam tradidit: ita vt de his omnibus, quibus ipse decreuerit in terris, decretum sit & in cælis. Et quare talem ac tantam potestatem ei tradidisset, continuò subiunxit: *Ita ligabit enim quæ ligari oportet, & soluet quæ expedit solui, tamquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam nouerit.* In quo notandum esse non dubito, illud, quod quilibet Episcopus Ecclesiasticæ regulæ ignarus, vel qualibet iræ aut cupiditatis commotione inductus, si aliter, quàm oporteat, ligabit aut soluet in terris, irritum fore in cælis.

CLEM. EPIST. QVINQVE I. EPIST. CAPITA.

Narrat etiam in eâdem Epistolâ, quòd Princeps Apostolorum coram omnibus eum commonuit, qualiter ordinem Ecclesiasticæ dispensationis, tam in seipso, quàm in ceteris sibi subiectis, seruare eum oporteat; ita videlicet, vt ipsum irreprehensibiliter viuere oporteat, & nullâ mundialis negotij occupatione perplexus inue-

niatur. quia nullus Episcopus iudex aut cognitor esse sæcularium negotiorum ordinatur, ne præsentibus hominum curis præfocatus non possit verbo Dei vacare, & bonos à malis secundùm regulam veritatis discernere; quia sic idem ipse Princeps Apostolorum omnibus Episcopis in personâ Clementis paulò inferiùs dicit: *Si enim mundialibus curis fueris occupatus, & te ipsum decipies, & eos qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, plenius singulis quibusque distinguere: & ex eo fit, vt tu, tamquam non docueris ea quæ ad salutem hominum pertinent, deponaris, & discipuli per ignorantiam pereant.* Item refert eumdem Principem Apostolorum de Episcopis ita docuisse: *Ipsum qui præest ceteris, oportet medici vicem agere, & non feræ bestiæ furore commoueri.* Item in eâdem sic eumdem Clementem instituit: *Si te multi ex fratribus propter rigorem iustitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, sed ex huiusmodi odiis amor Dei conciliatur tibi: & ideò satage magis, & refuge, ne lauderis ab iniquis, & ne à pessimè agentibus diligaris, sed potiùs propter iustitiæ dispensationem, & æquissimam regulam disciplinæ à Christo collaudari merearis.*

13. q. 3. c. Quicumque.

PRESBYTERORVM OFFICIVM.

Presbyteros autem sic se habere præcepit, vt ante omnia pudicitiam tam in se quàm in subditis seruare studeant, & caueant, & præueniant, ne quod in ipsis adulterij occultum calescat incendium: quia in omnibus peccatis *nil grauius adulterio esse dicit. Secundum namque locum in pœnis obtinere testatur, quoniam primum quidem habent illi, qui à Deo aberrant, etiamsi sobriè vixerint. Adulterij autem primam speciem vocat, virum propriâ vxore non esse contentum, & mulierem non proprio tantùm seruare se viro. Item præcipit, vt si inter se negotia habuerint, non apud sæculares iudicentur, sed quidquid inter illos sit, apud Presbyteros dirimatur. Diaconorum officium esse edocuit actus totius Ecclesiæ diligenter inuestigare, ac solicitè considerare: vt, si quidem vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato quemlibet viderint, Episcopo notificentur; vt ab eo, qui in præcipitium lapsurus est, commonitus reuocetur, vt non corruat in peccatum. Item, vt negligentes & tardos ad verbum Dei audiendum, ad Episcopi tractatum conuenire commoneant & hortentur. Similiter & eos, qui secundùm carnem ægrotant, solicitè perquirant, & plebi indicentur, vt & ipsi eos visitent, & quæ necessaria sunt præbeant eis: & de omnibus his similibus, quæ ad cultum Ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, Diaconis curam debere esse instituit.

32. q. 7. c. Quid in omnibus.

* Nihil grauius inter peccata, contra proximum in genere. D. Thom. 2. 2. q. 73. art. 3. Aug. Barbosa in Collectan. ad d. c. Quid in omnibus.

DIACON. OFFICIVM. dist. 93. c. Diaconi.

LAICORVM OFFICIVM.

Laicos verò id obsequij præstare debere Episcopis instituit, vt in his quæ ad communis vitæ vsum pertinent, operam fideliter dantes, Episcopum ex omnibus, quibus eum vacare oportet, securum facere omnes communiter elaborent. Adhæc omnium sub Episcoporum curâ degentium necessariam solicitudinem debere

esse

esse dixit, vt ab amicitiâ & colloquio, & omni communione omnium eorum se subtrahat, quibus Episcopum inimicari pro actibus suis viderint, nec expectare debent, vt Episcopus eis dicat. Nam si quis amicus fuerit his, quibus Episcopus non loquitur, vnus est ex illis, qui exterminare Ecclesiam Dei volunt, & nequior hostis est, quàm illi qui foris sunt, & euidenter sunt inimici: quia is per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & Ecclesiam disperdit ac vastat. Item in eâdem Epistolâ intimat Iacobo, qualiter Princeps Apostolorum per singulas quasque vrbes digrediens verbo Dei omnes fideles instruxit. Inter cetera refert, eum homicidas & adulteros, ac cunctis criminum nexibus alligatos, & qui eis coæquales non sunt, ab Episcoporum vexatione & accusatione prohibuisse. Item asseruit, maiores à minoribus nullatenus posse accusari, aut iudicari. Præcepit etiam, ne vllus Presbyter in alicuius Episcopi parochiâ aliquid agat absque eius permissu, sed omnes Presbyteri propriis Episcopis in omnibus absque morâ obediant.

6. q. 1. c. B. Petr.

Præcipiebat etiam in Sermone suo idem Apostolorum Princeps, vt omnes Principes terræ, & cuncti homines Episcopis obedirent, & capita sua submitterent, &, si ipsi Episcopi aliter, quod absit, quàm debeant, agant, non sunt à subditis reprehendendi aut arguendi, sed portandi, nisi in fide errauerint. Omnes Episcopis contradicentes infames esse monstrabat, &, nisi conuerterentur, à liminibus Ecclesiæ alienos esse præcipiebat. Sed ne de hoc Episcopi se extollant, animaduertant quid de ipsis dicat. Cunctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam à sæcularibus & laicis hominibus esse, & spirituales supra carnales, & sacerdotes supra laicos semper constituere & fore debere docebat: carnales autem spiritualibus resistere prohibebat. Ebrietatem opidò prohibebat, quia ebriosos corpore & animâ mortuos esse prædicabat. Homicidarum genera tria esse dicebat, & pœnam illorum parilem fore docebat. Ita enim detractores fratrum, & eos odientes, homicidas esse manifestabat, sicut & eorum interfectores: quia qui occidit, & qui odit fratrem suum, & qui detrahit, pariter homicidæ esse monstrantur.

2. q. 7. c. Sacerdotes. 11. q. 3. c. Si autem.

de Pœnit. dist. 1.

1. Ioan. 3.

In secundâ autem Epistolâ, quam supradicto Iacobo Ierosolymorum Episcopo scripsit, eum de Sacramentis, quæ geruntur in sanctis, sicut à Principe Apostolorum fuerat doctus, ex ordine instruit. Dicit enim, diuinorum secretorum Sacramenta tribus gradibus esse commissa, id est, Presbytero, Diacono, Subdiacono. His autem cum timore & tremore reliquias Corporis Dominici custodiendas esse insinuat. In altario autem tanta holocausta offerenda esse præcipit, quanta populo sufficere videatur. Si quid verò inde remanserit, non in crastinum reseruandum, sed cum timore &

II. EPISTOLÆ CAPITA.

de Cons. dist. 2. c. Tribus.

tremore Clericorum diligentiâ consumendum esse edocuit. Consumentes autem ea, quæ sunt residua Corporis & Sanguinis Domini, non statim ad communes cibos accipiendos debent accedere; sed si manè, ieiunent vsque ad sextam: & si tertiâ vel quartâ acceperint, ieiunent vsque ad vesperam. Altaris autem pallia, velum, & cetera, quæ in sanctuario habentur, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur; cineres verò eorum ita recondantur, vt non pedibus introëuntium inquinentur.

de Cons. dist. 1. c. Altaris palla.

Ministros autem altaris tales eligendos esse instruit, qui ante ordinationem suas coniuges reliquerint: si verò post ordinationem minister proprium cubile vxoris inuaserit, ministri officio careat. Item, si Presbyter aut Diaconus sindones sacrarij, aut velum cupiditate subtraxerit, & vendiderit; Iudæ traditoris pœnam suscepturum se nouerit. Clericos autem ad feminæ tabernaculum solos accedere, aut cum solâ feminâ solos fabulas miscere, vel cum extraneâ habitare, penitus prohibetur: alioquin, si agnitum fuerit de aliquo, deponatur. Tales autem Clericos ad ministerium iubet eligi, qui Dominica Sacramenta dignè possint tractare. Melius est enim Domini Sacerdoti paucos habere ministros, qui dignè possint opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue adducant ordinatori. Item in eâdem iubet, tam Clericos quàm sæculares semper ad Dominum ex toto corde orare, & ab ipso, quæ decent, petere, & ipsi gratias agere, veramque præteritorum gestorum pœnitentiam agere, aliquantulum etiam (si possibile est) per misericordias pauperum iuuare pœnitentiam. Per hæc enim facilior dabitur venia, & indulgenti citiùs indulgebitur. Item iubet, Ecclesias per congrua & vtilia loca fieri, easque diuinis precibus sacrari, & in singulis Sacerdotes poni, quos venerari, non à quoquam grauari, oporteat.

17. q. 4. *c. Si fortè.*

dist. 23. c. Tales.

16. q. 7. *c. Ecclesias.*

III. EPISTOLÆ CAPITA.

Item in tertiâ Epistolâ, quam generaliter omnibus Episcopis, & reliquis Clericis, & cunctis Principibus, omnibusque subditis scripsit; dicit eos, qui sacerdotio Domini fruuntur, & in speculâ sunt positi, plus ceteris scire oportere, vt subditos sibi populos pleniter possint docere, eisque ad cælorum regna ducatum præbere: & ipsorum sit populos docere; populorum verò sit, ipsis Episcopis obedire. Si verò omnes tam Clerici, quàm & laici, eis non obedierint; non solùm infames, sed extorres à regno Dei, & à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt: quia arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Qualiter autem cuique sit obediendum, in eâdem Epistolâ docet, ita subinferens: Quapropter cunctis fidelibus, & summoperè omnibus Presbyteris & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum est, vt absque Episcopi proprij licentiâ nihil agant. non vtique Missas sine eius iussu quis-

Matth. 7.

16. q. 1. *c. Cunctis.*

quam

quam Presbyterorum in suâ parochiâ cantet, non baptizet, nec quidquam sine eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi, maiores scilicet & minores, per eius licentiam, quidquid agendum est, agant, nec sine eius permissu à suâ parochiâ abscedant; nec in eâ aduentantes morari præsumant. Item in eâdem paulò inferiùs dicit: Nec in aliis locis sacrificare, & Missas celebrare licet, nisi in his, in quibus Episcopus proprius, aut ab Episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, consecratus fuerit. Item in eâdem dicit: Qui permanet in malo, & seruus est mali; non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio duo regna statuta sunt à Deo, & apud eum definitum est, non posse vnum hominem vtriusque regni esse seruum; sed illius regni erit portio, cui se ad obediendum ipse subiecerit. *de Conſ. dist. 1. c. Hic ergo.*

In quartâ autem Epistolâ, quam idem beatissimus Clemens Papa & Martyr Iulio & Iuliano, ac reliquis consodalibus suis scripsit, edocuit Episcopos, qui ad salutem animarum sunt instituti, & ad lucrandas animas consecrati, oportere pro cunctis sollicitudinem gerere, & errantes ad viam veritatis & portum salutis reducere. Viam verò redeundi ad portum salutis, plenissimè saluberrimæ doctrinæ sermone in eâdem monstrauit, videlicet dicens, omnibus necessarium esse, pro his quæ inutiliter ac turpiter gesserint, irasci sibi ipsis quodammodò, & indignari, & postmodum festinare sine morâ per aquam baptismi Deo renasci, & demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem Spiritus sancti gratiam percipere: quia aliter, perfectus Christianus esse nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed aut incuriâ, aut voluntate permanserit. & ita se à B. Petro accepisse, & ceteros Apostolos ita docuisse, affirmat. Postquam verò quis baptizatus & confirmatus fuerit, agnoscat Dominum honorare. honor autem eius est, vt ita viuat, sicut ille vult. Vult verò Deus vnumquemque viuere, ita vt homicidium & adulterium nesciat, odium & auaritiam fugiat; iram, superbiam, iactantiam respuat & execretur, inuidiam quoque, & cetera his similia, penitus à se ducat aliena.

IV. EPISTOLÆ CAPITA. CONFIRMATIONIS SACRAMENTVM.

Quintam verò Epistolam scripsit prædictus B. Clemens Papa & Martyr, condiscipulis Ierosolymis cum Iacobo fratre Domini habitantibus: in quâ eos communem vitam ducere, sicut ab Apostolis didicerunt, studiosè hortatur. Quam omnibus necessariam esse dicit, & maximè his, qui irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Monet etiam in eâdem, propter quosdam, qui sacram Scripturam non iuxta traditionem Petri, sed secundùm suum sensum sanis doctrinis aduersantes exponebant; ab eo oportere Scripturarum intelligentiam accipi, qui eam à maioribus secundùm verita-

V. EPISTOLÆ SVMMA.

tem sibi traditam seruat, vt & ipse possit ea, quæ rectè suscipit, competenter asserere. Cùm enim ex diuinis Scripturis integram quis & firmam regulam veritatis susceperit; absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quæ fortè in pueritiâ attigit, assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vt vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. Hic ordinauit Episcopos quindecim, Presbyteros decem, Diaconos quinque.

CAP. V.

S. ANACLETVS.

A. CIII. ANACLETVS natione Græcus, de Athenis, ex patre Antiocho: sedit annos nouem, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Domitiani, à consulatu Domitiani decimo, & Sabini, vsque ad Domitiani quartumdecimum, & Clementem Consulem. Hic memoriam B. Petri construxit, dum ab eo in Presbyterum consecratus fuisset. Hic ordinauit Episcopos sex, Presbyteros quinque, Diaconos tres. Hic autem III. Idus Iulij solutus est de ergastulo corporis.

*Epist. 1. Hic * in Epistolâ, quam generaliter scripsit omnibus Episcopis, & ceteris cunctis fidelibus, qui coæqualem cum eo sortiti sunt fidem, paternè consolando eos, quibus scripsit, & maximè Episcopos, in tribulationibus, ad patientiam diligenter hortatur. De quorum Episcoporum detractione & accusatione ita in eâdem interserit: * *Beatus prædecessor noster Clemens, vir Apostolicus, & Spiritu sancto Dei plenus, vnà cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens:* 3. q. 4. c. Beatus. *Accusandi vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis vel propositi sui normam, aut regulariter prohibita, neglexerint. Transgressores enim sponte legis suæ, eiusque violatores, apostatæ nominantur. Omnis autem apostata refutandus est ante reuersionem suam, non in accusatione rectè agentium, aut testimonio suscipiendus: quia vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.* Et paulò inferiùs subinfert, ita dicens: *Ideò variis detractionibus & accusationibus non oportet labefactari iudices & primates Ecclesiæ; sed magis Apostolorum & Doctorum regulis informari & roborari. Vnde iustum est, omnes in vniuerso Romanorum orbe doctores legis ea quæ legis sunt rectè sapere & operari, & non regulas nascentis Ecclesiæ confundere, aut fidem aut doctrinam Apostolorum variis maculare doctrinis.* Item Tob. 4. in eâdem inferiùs: *Nullus ergo præiudicium alteri faciat, neque quod sibi fieri non vult, exerceat. Nemo dictum de aliquo inueniat, quod in eius actibus non agnoscat.* Item in eâdem: *Ego nolo errore meo alienas culpas asserere, vt quod factum doleo, admisisse conuincar.*

Item in eâdem propter calumniam malorum Episcopis præci-

pit,

pit, dicens: *Episcopus Deo sacrificans testes secum habeat, & plures quàm alius Sacerdos: sicut enim maioris honoris fungitur gradu, sic maioris testimonij incremento indiget. In solemnioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui eius oculi dicuntur; & Subdiaconos, & reliquos ministros secum habeat, qui sacris vestimentis indutí, in fronte, & à tergo, & Presbyteri è regione dextrâ lævâque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malevolis hominibus, & consensum præbeant sacrificio. Peractâ autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere limimibus. Sic enim Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.* de Cons. dist. 1. c. Episcopus.

Item in eâdem dicit: *Qui malitiam inter homines spargit, & qui fratri suo detrahit, homicida est: & qui aliquid patri vel matri abstulerit, dicens, hoc peccatum non esse, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creauit; mater verò nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spirituali regenerauit. Ergo qui Christi & Ecclesiæ pecunias rapit, aufert, vel fraudat; homicida est, atque homicida ante conspectum iusti iudicis esse deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia enim Ecclesiarum & Sacerdotum sancti Apostoli, iussu Saluatoris, intemerata & inuiolata perpetuis decreuerunt manere temporibus. Et nos leges Ecclesiæ Apostolicâ firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus. Vnaquæque enim prouincia tam iuxta Ecclesiasticam, quàm iuxta sæculi leges, suos debet habere iustos, & non iniquos iudices, & non externos, vt Apostolicæ huius Sedis decreuerit auctoritas. Si verò negotium fuerit Ecclesiasticum, apud Episcopos deferatur, interueniente Primate, si maior caussâ fuerit; si verò minor, Metropolitano: si autem fuerit sæculare, apud eiusdem ordinis viros, iudicio tamen Episcoporum: cùm Apostolus priuatorum Christianorum caussas magis ad Ecclesias deferri, & ibidem sacerdotali iudicio voluerit terminari. Omnis ergo oppressus liberè, si voluerit, Sacerdotum appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur & liberetur. Si autem difficiles caussæ, aut maiora negotia fuerint orta, ad maiorem sedem deferantur: & si illic facilè discerni, aut iustè terminari, non potuerint; vbi fuerit summorum congregatio congregata, quod per singulos annos bis aut ter fieri solet, & debet, iustè, & Deo placitè, coram Patriarchâ, aut Primate Ecclesiastico, & coram patricio * sæcularia iudicentur negotia in commune. Quòd si difficiliores quæstiones ortæ fuerint, * aut temporum, aut maiorum iudicia, aut maiores caussæ fuerint; ad Sedem Apostolicam, si appellatum fuerit, referantur, quoniam hoc Apostoli statuerunt iussione Saluatoris, vt maiores & difficiliores quæstiones semper referantur ad Apostolicam Sedem.* 12. q. 1. c. Qui abstulerit. c. Qui Christi. 12. q. 4. c. Qui rapit. 25. q. 2. c. Priuilegia. 3. q. 6. c. Vnaquæque. 1. Cor. 6. 2. q. 6. c. Omnis oppressus. * sæculari * Episcoporum

IDEM ipse B. Anacletus aliam Epistolam scripsit Episcopis in Italiâ constitutis, in quâ eos consultantes de ordinationibus & accu- II. EPISTOLÆ ANACLETI SVMMA.

dist. 64. c. Ordinationes.

accusationibus Episcoporum sic instruit, dicens: *Ordinationes Episcoporum, auctoritate Apostolicâ, ab omnibus qui in eâdem fuerint prouinciâ Episcopis celebrandæ sunt. qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis Euangeliis, quæ prædicaturi sunt, imponentes, Dominicâ die horâ tertiâ orantes, sacrâ eos vnctione inungant. Quòd si omnes simul minimè conuenire potuerint, assensum tamen suis precibus præbeant, vt ab ipsâ ordinatione animo non desint, quia Iacobus, Iustus, & frater Domini nostri nuncupatus, à Petro, Iacobo & Ioanne Apostolis est ordinatus, datâ videlicet ex hoc successoribus suis formâ, vt nullus Episcopus minùs quàm à tribus Episcopis ceteris consentientibus ordinetur. Reliqui verò Sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita vt ciues, & alij Sacerdotes assensum præbeant, & ieiunantes ordinationem celebrent. Similiter & Diaconi ordinentur. Ceterorum autem graduum distributioni trium veracium testium testimonium, cum Episcopi scilicet probatione, sufficere potest. Accusatio quoque eorum, super quâ nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careant, fieri debet.* Et ab illis hoc modo, sicut prædictus Papa inferiùs docet, dicens: *Si quis aduersus eos † recurrat charitatis studio, vt familiari colloquio commoniti, ea sanent, quæ sananda sunt; & charitatiuè emendent ea, quæ iustè emendanda cognouerint. Si autem aliqui priùs, quàm hæc egerint, eos lacerare, accusare aut infestare præsumpserint; excommunicentur, & minimè absoluantur, priusquam satisfaciant, & condignam egerint pœnitentiam.*

dist. 67. c. Reliqui.

2. q. 7. c. Accusatio.

III. EPISTOLÆ SVMMA.

ITEM idem sanctus & beatissimus Papa Anacletus omnibus Episcopis, & reliquis Christi Sacerdotibus scribit Epistolam, in quâ Sacerdotum ordinem auctoritate Apostolorum bipertitum esse comprobat, Episcoporum videlicet, & Presbyterorum: & hunc ordinem ita à Domino constitutum à nullo perturbari oportet. Episcopi autem non in castellis aut modicis ciuitatibus debent constitui; sed Presbyteri tantùm ab Episcopo, ad qualemcumque locum vel Ecclesiam, quæ in eo constituta sit, sunt præficiendi, & in eâ diebus vitæ suæ duraturi. Et non ampliùs, quàm istos duos ordines Sacerdotum esse dicit: quia licet alij Primates vel Patriarchæ, alij Metropolitani dicantur; ordo tamen vnus est, sed ipsa discretio nominum discretionem indicat maiorum in prælatione iudicij, non in potestate Pontificij. Romanam verò Ecclesiam primam Sedem vocat, quia B. Petrus & Paulus suo martyrio eam ceteris omnibus prætulerunt. Secundam verò Sedem esse apud Alexandriam dicit, quia B. Petri nomine, & à Marco eius discipulo atque Euangelistâ consecrata est. Tertiam verò Sedem apud Antiochiam, quia B. Petrus, antequam Romam veniret, illic habitauit, & Ignatium ibi constituit Episcopum, & illic primùm

dist. 80. c. Episcopi.

TRES PRIMARIÆ SEDES.

nomen

nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Accusatores autem & testes dicit esse non posse, qui ante hesternum diem, aut nudiustertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læsi vlcisci se velint. Dicit etiam pro meritis plebis sæpè pastores Ecclesiæ deprauari, vt procliuiùs corruant qui sequuntur, capite videlicet langueſcente facilius reliqua corporis membra inficiuntur. Dicit etiam, Si Doctor vel Pastor Ecclesiæ à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quàm distringendus, quia Rectores Ecclesiæ à Deo sunt iudicandi. 3. q. 5. c. Accusatores.

CAP. VI.

S. EVARISTVS.

EVARISTVS, natione Græcus, ex patre Iudæo, Iudâ nomine, de ciuitate Bethlehem, sedit annos nouem, menses decem, dies duos. Fuit autem temporibus Domitiani & Neruæ, à consulatu Valentis & Veteris, vsque ad Gallum, * & Bradum Consules: sub quibus martyrium passus est VI. Kalend. Nouembr. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros sex, Diaconos duos. Hic in suis decretis præcepit septem Diaconos in vnaquaque vrbe constituendos, ad custodiendum Episcopum, ne ipse in prædicatione ab insidiatoribus infestetur, aut verbum veritatis quolibet genere detractionis pollui possit. A. CXII. *Braduam

* Hic etiam scriptum misit vniuersis Episcopis Africæ regionis, quòd coniugium legitimum sit in omni Ecclesiâ habendum, ita dicens: *Aliter non fit legitimum coniugium, sicut à Patribus accepimus, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus aut propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt consuetudo docet, custodita & * seruata à proximis, tempore congruo petita * legibus detur, & solemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant: aliter verò præsumpta, non coniugia, sed aut adulteria, vel * concubia aut stupra, vel fornicationes potiùs, quàm legitima coniugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragauerit, & * nota succurrerit legitima.* *Epist. 1. ad Epist. Afric. 3. q. 5. c. Aliter. * consociata * dotetur * contubernia * vota succurrerint

* Hic idem in alià Epistolâ, quam omnibus Episcopis per Ægyptum morantibus scripsit, de Episcopo & Ecclesiâ dicens: Ecclesia iungitur Episcopo spiritualiter, velut sponsa carnaliter sponso. Et sicut vir non debet negligere vxorem suam, sed diligere, & ca- *Epist. 1.

ſtè cuſtodire, & prudenter regere: ita & Epiſcopus debet Eccleſiam ſuam, & Eccleſia in omnibus obedire, ſicut vxor viro ſuo debet. Et ſicut viro non licet dimittere vxorem ſuam, ita & Epiſcopo non licet dimittere Eccleſiam ſuam, abſque ineuitabili neceſſitate, aut
1. Cor. 7. Apoſtolicâ vel regulari mutatione, vt alteri ſe ambitus cauſsâ coniungat. Et ſicut vxori non licet dimittere virum, licet ſit fornicatus, vt alterum eo viuente ducat: ita Eccleſia viuente Epiſcopò ſuo non poteſt alium ſuperducere. De Epiſcopis verò infamatis, & à ſedibus pulſis, in eâdem præcepit, vt reuocentur, & integerrimè reſtituantur, & ſuperducti, velut adulteri, eiiciantur. His peractis, ſi quis aduerſus eos querelam habuerit, inquirendum erit, & auctoritate Romanæ Sedis terminandum. Qui non à plebe, aut à vulgaribus hominibus ſunt arguendi, vel accuſandi, licet ſint inordinati: quia pro meritis ſubditorum diſponitur à Deo vita Doctorum.
2. q. 7. c. Si qui. Item inferiùs: *Si qui ſunt vituperatores, aut accuſatores Epiſcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos à iudicibus Eccleſiæ audiri, antequam eorum diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio vel opinio, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conſcientiâ, quóve merito, ſi pro Deo, aut pro vanâ gloriâ, aut inimicitiis, vel odio, aut cupiditate iſta præſumpſerint, necne. Hæc omnia ſunt perſcrutanda & diligenter pertractanda.* Deus enim, vt nos à præcipitatæ ſententiæ prolatione compeſceret, cùm omnia nuda ſint & aperta oculis eius; mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priuſquam manifeſtè agnoſceret
Hebr. 4. Gen. 18. quæ dicebantur. Hic etiam decretum ſtatuit de non iniuriandis aut lacerandis Epiſcopis.

CAP. VIII.

S. ALEXANDER.

A. CXXI. ALEXANDER, natione Romanus, ex patre Alexandro, de regione caput Tauri, ſedit annos decem, menſes ſeptem, dies duos. Fuit autem temporibus Traiani vſque ad Helianum
*Epiſt. 1. ad omnes. & Veterem. Hic martyrio coronatur v. Nonas Maij. * Hic præcepit de Sacerdotibus non vexandis, aut ſcriptis ab eis vi aut metu aut fraude aliquâ non exigendis, ita dicens in Epiſtolâ, quam omnibus orthodoxis Epiſcopis per diuerſas prouincias commo-
3. q. 4. c. Hi qui. rantibus ſcripſit: *Eorum accuſandi Epiſcopos, vel teſtificandi in eos, vocem obſtruimus, quos non humanii, ſed diuinis actibus mortuos eſſe ſcimus.* Et inferiùs: *A prædeceſſoribus noſtris inhibitum legimus, vt nemo conſtringat doctores, neque accuſationem aduerſus eos ſuſcipiat.* Item paulò inferiùs: *Statuentes decernimus, omnes, qui ſanctos Patres perſequuntur, aut amouere vel dilacerare nituntur, manifeſtè infames eſſe, & alienos à limitibus Eccleſiæ vſque ad ſatisfactionem fieri.*

Item

Item in eâdem inferiùs dicit: *Similiter, si huiusmodi personis quædam scripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possint quocumque ab eis conscriptæ vel* * *laboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium aut nocumentum prouenire censemus: neque vllam eis infamiam, aut calumniam, aut à suis sequestrationem bonis, vmquam auctore Domino, & suis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus; quia confessio in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet.* Pessimum est enim de suspicione aut exortâ confessione quemquam iudicare. Præcepit & in eâdem, vt in consecratione Corporis & Sanguinis Domini eius passio sit commemoranda; & vt aqua cum sale benedicatur, & in domibus fidelium aspergatur, & fidem sanctæ Trinitatis, sicut à Patribus acceperat, ita scripto suo nos edocuit. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros sex, Diaconos duos.

15. q. 6. c. Si quandoque. * roborata

de Cons. dist. 2. c. In Sacramentorum. & c. Aquam.

CAP. VIII.

S. SIXTVS.

SIXTVS, natione Romanus, ex patre Pastore, de regione Viâ latâ, sedit annos decem, menses duos, diem vnum. Fuit autem temporibus Adriani, vsque ad Verum & Anniculum: sub quibus & martyrio coronatur III. Non. Aprilis. * Hic in decretis suis monendo præcepit fidem rectam, & ab Apostolis traditam inconcussè seruandam, quâ & ipse nos scribendo instruxit. * Præcepit etiam, vt sacra vasa non tangerentur, nisi ab hominibus ad hoc officium Deo sacratis. Hic constituit, vt quisque Episcopus aliquâ aduersitate pulsatus licenter appellet Romanam & Apostolicam Sedem; & illuc vocatus, venire non renuat: nec inde absque Apostolicis litteris ad propriam redeat; vt vicini sui ex hoc intelligant, qualiter ibi suam aliorumque causam finierit. Constituit etiam, vt nemo Episcopum suis rebus exspoliet, aut à propriâ sede expulsum excommunicare, aut diiudicare præsumat. Hic ordinauit Episcopos quatuor, Presbyteros vndecim, Diaconos tres.

A. CXXXII.

* Epist. 1. ad omnes.

* Epist. 2. ad omnes Episcopos. de Cons. dist. 15. In sancta. 2. q. 6. c. Si quis vestrum.

CAP. IX.

S. TELESPHORVS.

TELESPHORVS, natione Græcus, ex Anachoretâ, sedit annos vndecim, menses tres, dies vigintiduos. Fuit autem temporibus Antonini & Marci. Hic IV. Nonas Ianuarij martyrio coronatur. * Hic in decretis suis statuit firmiter, vt om-

A. CXLII.

* Epist. 1. ad omnes.

nes Clerici in sortem Domini vocati septem hebdomadas plenas ante Pascha à carne ieiunent: & vt Clerici nullatenus laicos in suâ pulsatione aut accusatione recipiant; sicut & ipsi laici iuxta sæcularem legem Clericos in suis infamationibus recipere nolunt. Constituit etiam, vt in sanctâ nocte Natiuitatis Domini nostri Saluatoris Missa celebretur, & hymnus angelicus, id est, *Gloria in excelsis Deo*, solemniter decantetur. Reliquis autem temporibus, ante horam diei tertiam Missam celebrari prohibuit; quia & eâ horâ Dominus crucifixus, & Spiritus sanctus super Apostolos descendisse legitur. Præcepit etiam omnes accusationes, quas sæculi leges non admittunt, ad accusationem Ecclesiasticam non admittendas esse. Hic ordinauit Episcopos tredecim, Presbyteros vndecim, Diaconos octo.

c. Statuimus. dist. 4.

de Cons. dist. 1. c. Nocte sanctâ.

3. q. 5. c. Accus.

CAP. X.

S. HYGINVS.

A. CLIV. HYGINVS, natione Græcus, ex Philosopho de Athenis, cuius genealogiam non inueni, sedit annos quatuor, menses tres, dies octo. Fuit autem temporibus * Seueri & Marci, à consulatu Magni & Camerini vsque ad Orfitum & Priscum, qui III. Idus Ianuarij migrauit ad Dominum. Hic composuit Clerum, & distribuit gradus. * Hic in fide Christi nos instruxit multis & firmis documentis diuinæ Scripturæ, ostendens, nec Patrem præcessisse Filium, vt maior sit Filio, nec Filium postea natum, vt Deitate Patris minor esset. Hic etiam constituit, vt nullus Metropolitanus absque ceterorum prouincialium præsentiâ aliquorum audiat causas Episcoporum, quia sic actæ irritæ erunt. Constituit etiam, vt maiorum natu criminationes non per alios fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt. Qui etiam peregrina iudicia habenda prohibuit. Hic ordinauit Episcopos sex, Presbyteros quindecim, Diaconos quinque.

* Veri

* *Epist. 1. ad omnes fideles.*

2. q. 7. c. Criminationes.

CAP. XI.

S. PIVS.

A. CLVIII. PIVS, natione Italus, ex patre Rufino, frater Pastoris, de ciuitate Aquileiâ, sedit annos decem, menses quatuor, dies tres. Fuit autem temporibus Antonini, à consulatu Clari & Seueri. Qui v. Idus Iulij factus est de medio. * Hic firmiter decretis suis statuit, vt omnis, qui prædia diuinis vsibus tradita Deo sub-

* *Ep. 2. ad Italicos.*

ſubtrahere,& ſuis vſibus applicare præſumpſerit, ſacrilegus habeatur, & vt ſacrilegus proculdubiò iudicetur: nec non & illum, qui Sacerdotes Dei inſequitur, ſacrilegum eſſe, & vt ſacrilegum iudicandum eſſe confirmat:quia omne peccatum,quod in Deum committitur, grauius eſt, quàm illud quod fit in hominem. * Hic etiam inſtituit, vt, quia Angelus in habitu Paſtoris Hermeti doctori fidei & Scripturarum apparens præcepit, Paſcha die Dominico ab omnibus Chriſtianis ſemper celebretur. Hic ordinauit Epiſcopos duodecim, Presbyteros nouemdecim, Diaconos viginti-duos.

12. q. 2. c. Prædia. 17. q. 4. c. Sunt. * Ep. 1. ad omnes fideles. de Conſ. diſt. 3. c. Noſſe vos.

CAP. XII.

S. ANICETVS.

ANICETVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, de vico Vmisâ, ſedit annos nouem, menſes tres, dies tres. Fuit autem temporibus Seueri & Marci, à conſulatu Gallicani & Veteris, vſque ad Præſentem & Rufinum. Hic Martyr obiit XV. Kal. Maij. * Hic ſuâ auctoritate præcepit, & auctoritate decretorum Anacleti confirmat, ne aliquis Epiſcopus vllatenus minùs quàm à tribus Epiſcopis conſecretur; & Metropolitanus Epiſcopus ab omnibus Suffraganeis Sedis Metropolis ad ipſam ſedem conuenientibus eſt eligendus,& conſecrandus. Et hoc aliter factum viribus carere non eſt dubium; quia quidquid contra ſtatuta Patrum præſumptum fuerit, ſine dubio licet non apud homines, apud Deum tamen irritum erit. * Conſtituit etiam, vt nullus Metropolitanus quidquam agat de cauſſis Suffraganeorum Epiſcoporum abſque præſentiâ & communi eorum conſilio. Præcepit etiam, vt Clericis non liceat comam nutrire. Hic ordinauit Epiſcopos nouem, Presbyteros ſeptemdecim, Diaconos quatuor.

A. CLXVII.

* Ep. ad Gallia Epiſc. 66. diſt. c. Archiepiſc.

* ibid. c. 3. 9. q. 3. c. Si autem. diſt. 23. c. Prohibete.

CAP. XIII.

S. SOTER.

SOTER, natione Campanus, ex patre Concordio, de ciuitate Fundis, ſedit annos nouem, menſes ſex, dies vndecim. Fuit autem temporibus Seueri, à conſulatu Ruſtici & Aquilini, vſque ad Gethegum & Clarum. Hic obiit X. Kal. Maij. * Hic conſtituit, vt nulla mulier ſacrata, vel monacha, ſacra vaſa vel ſacratas pallas contingeret, nec incenſum circa altare deferret. Hic ordinauit Epiſcopos vndecim, Presbyteros octodecim, Diaconos nouem.

A. CLXXV.

* Ep. 1. ad Epiſc. Italiæ.

CAP. XIV.

S. ELEVTHERIVS.

A.CLXXIX. ELEVTHERIVS, natione Græcus, ex patre Abundio, de oppido Nicopoli, sedit annos quindecim, menses tres, dies duos. Fuit autem temporibus Antonini & Commodi vsque ad Paternum & Braduam. Qui VIII. Kalend. Iunij obiit. Hic accepit Epistolam à Lucio Britannico Rege, vt Christianus efficeretur per eius mandatum. * Hic constitutione suâ firmauit, vt nulla communis esca, quæ rationabilis & humanæ naturæ congruere videretur, à Christianis repudiaretur; * & omnium Episcoporum definitiua sententia, non nisi apud Romanam Sedem terminaretur, reliquorum verò Clericorum causas apud comprouinciales etiam Episcopos licitè terminandas. Idem prædictus Papa de accusationibus Episcoporum inter cetera dicit: * *Nihil absque legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat; sed quia non est accusatus, ideò non est electus, & quidquid inter Apostolos egit, pro dignitate mysterij ratum mansit.* De accusationibus comprouincialium ita legitur esse statutum: * *Si quis super quibuslibet criminibus quemlibet Clericum pulsandum credidit, in prouinciâ, in quâ consistit ille qui pulsatur, suas* *exerceat* *exerat actiones, nec existimet alibi eum ad iudicium pertrahendum: Proditoris nec calumnia, nec vox audiatur.* Hic ordinauit Episcopos quindecim, Presbyteros duodecim, Diaconos octo.

* *in Epist. ad Gallia prouincias, c. 1.*
* *ibid. c. 2.*
* *ibid.*
* *ibid. c. 3.*

CAP. XV.

S. VICTOR.

A. CXCIV. VICTOR, natione Afer, ex patre Felice, sedit annos decem, menses duos, dies decem. Fuit autem temporibus Cæsaris Augusti Antonini, qui & Verus dictus est, à consulatu Commodi v. & Glabrionis, vsque ad Lateranum & Rufinum. Hic martyrio coronatur v. Kalend. Augusti. Hic constituit*, vt Pascha die Dominico celebraretur, sicut & priùs fecerat. Constituit enim, si necesse, periculo mortis vrgente, fuerit, quocumque tempore, quocumque in loco, videlicet, vel in mari, vel in flumine, aut in fontibus, quemlibet licitè baptizari; tantùm in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis fiat. Et hoc decreuit, vt incerta, etiamsi vera sint, nullatenus iudicentur, nisi priùs manifestis indiciis comprobentur, aut manifesto iudicio conuincantur, vel iudiciario ordine publicentur. * Nec alicuius Episcopi

* *Epist. 1. ad Theoph. Alex. de Cons. dist. 3. c. Celebritatem.*
* *ibid.*

caus-

cauſſam definiri liceat Romano Pontifice inconſulto. Hic ordinauit Epiſcopos duodecim, Presbyteros tres, Diaconos ſeptem.

CAP. XVI.

S. ZEPHERINVS.

ZEPHERINVS, natione Romanus, ex patre Abundio, ſedit annos octodecim, menſes ſeptem, dies decem. Fuit autem temporibus Antonini & Seueri, à conſulatu Saturnini & Gallicani vſque ad Præſentem & Strigatum Conſules. Qui obiit VI. Kalend. Septembr. * Hic etiam conſtituit, vt Epiſcoporum cauſſa non terminetur abſque præcepto Romani Pontificis; nec vllatenus Epiſcopus iudicetur, niſi aut ipſe ſe reum eſſe confiteatur, aut idoneis teſtibus, qui non ſint minùs quàm ſeptuagintaduo, conuincatur. Conſtituit etiam, vt quiſpiam ſummorum, minorum accuſationibus non impetatur, nec in re dubiâ certa iudicetur ſententia, nec vllum iudicium, niſi ordinabiliter factum teneatur, nec abſens iudicetur, nec aliquem ſententia niſi à ſuo iudice dicta confringat, & Epiſcopus accuſatus duodecim, ſi neceſſe fuerit, Epiſcopos iudices eligat: nec priùs audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur, quàm ipſi per ſe eligantur; & regulariter vocatus ad ſuorum primò conuentum Epiſcoporum per eos eius cauſſa * iterùm audiatur, & rationabiliter diſcutiatur, cùm de occultis alieni cordis non temerè ſit iudicandum, & iniuſta iudicia ab omnibus ſint cauenda, & Epiſcopi à plebibus & Clero ſint ferendi. * Conſtituit etiam, vt ordinationes Presbyterorum & Leuitarum congruo tempore, & multis fidelibus coràm aſtantibus fierent. Hic ordinauit Epiſcopos tredecim, Presbyteros quatuordecim, Diaconos ſeptem.

A. cclii.

* *Epiſt. 1. ad Epiſc. Siciliæ.*

2. q. 1. *c. Primates.*

3. q. 4. *c. Detractores.*

3. q. 9. *c. Abſens.*

* iuſtè aud.

* *Epiſt. 2. ad Epiſc. Ægypt.*

diſt. 83. c. Ordinationes.

CAP. XVII.

S. CALIXTVS.

CALIXTVS, natione Romanus, ex patre Domitio, de regione Vrberauennarum, ſedit annos quinque, menſes duos, dies decem. Fuit autem temporibus Macrini & Heliogabali, à conſulatu Antonini & Alexandri. Hic ab Alexandro Imp. martyrio conſummatur pridie Idus Octobris. * Hic conſtituit, vt ieiunia quatuor Temporum ab omnibus Chriſtianis celebrarentur. Hic decretis ſuis firmauit, vt nullum iniuſtum iudicium, & diffinitio iniuſta, regis metu, aut iuſſu, aut cuiuſcumque potentis, à iudicibus ordinata vel acta firmitudinem habeant: quia nulli Imperatori,

A. ccxxi.

* *Epiſt. 1. ad Bened. Epiſc.*

11. q. 3. *c. Iniuſtum.*

tori, aut cuiquam pietatem cuſtodienti licet aliquid contra diuina
* *in eâdem Epiſt.* mandata præſumere.* Hic conſtituit, vt accuſationem aduerſus Do-
* *Epiſt. 2. ad Epiſc. Galliæ.* ctorem nemo ſuſcipiat,* nec accuſatio facta per ſcriptum recipia-
2. q. 8. c. *Accuſatorum.* tur, nec abſente accuſato teſtimonium de eo dicatur: nec de aliis
11. q. 2. c. *Excommunicatus.* cauſſis vel negotiis teſtimonium dicant, niſi de his quæ ſub præ-
9. q. 2. c. *Nullus alterius.* ſentiâ eorum acta eſſe noſcuntur. Nec accuſatores vel teſtes ſuſpe-
9. q. 3. c. *Nullus Primas.* cti, vel infamiæ notâ aſperſi recipiantur, nec excommunicatos à
Sacerdotibus ante vtriuſque partis iuſtam examinationem vllus
recipiat, nec modo aliquo eis communicet; & vt nemo alterius
terminos vſurpet, nec alterius parochianum iudicare aut excom-
municare præſumat: quia præſumptum irritum erit. Nec etiam
Metropolitanus diœceſani Eccleſiam, vel parochianum, aut ali-
quid ex eius parochiâ excommunicare, vel iudicare, aliquídve
agere præſumat, abſque eius conſilio & iudicio: quia & quod fe-
cerit, irritum erit, & ipſe gradus ſui periculo ſubiacebit. Conſti-
tuit etiam, vt Epiſcopus quilibet ambitus cauſsâ ad aliam ciuita-
tem non tranſmutetur: ſed ſi fieri debet, fiat ceteris fratribus inui-
tantibus, & Romanæ Eccleſiæ auctoritate, & illius Eccleſiæ, ad
3. q. 4. c. *Conſanguineorũ.* quam tranſmutandus eſt, vtilitate. Præcepit etiam, vt conſangui-
neorum coniunctiones fieri omnino prohibeantur; quia tales nul-
* *in fine 2. Epiſt.* lum habent pondus teſtimonij.* Confirmauit etiam, & ſaluberri-
mis exemplis diuinæ Scripturæ oſtendit tam Sacerdotes Domini,
quàm reliquos fideles poſt dignam ſatisfactionem poſſe reuocari
ad priſtinos honores. Hic ordinauit Epiſcopos octo, Presbyteros
quindecim, Diaconos quatuor.

CAP. XVIII.

S. VRBANVS.

A.ccxxvi. VRBANVS, natione Romanus, ex patre Pontiano, ſedit an-
nos nouem, menſes decem, dies duodecim. Fuit autem
temporibus conſulatus Antonini & Alexandri. Obiit verò con-
feſſor temporibus Diocletiani VIII. Kal. Iunij. Hic in ſuis decretis
Epiſt. 1. ad omnes fideles. confirmat, vt prædia & quæcumque res à fidelibus Eccleſiæ Dei
traditæ ſunt, ſemper eſſe debeant in poteſtate & diſpoſitione Epi-
ſcoporum, in quorum parochiâ ipſæ Eccleſiæ ſunt ſitæ; & ipſi Epi-
ſcopi ex ipſis rebus omnibus communem vitam degere volentibus,
cuncta neceſſaria miniſtrare; nec quidquam eorum in alios vſus,
quàm Eccleſiaſticos, conuertere debeant, quia *vota ſunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.* Et quæcumque in alios
vſus, quàm in prædictos conuerterint, neceſſariò ſacrilegij rei exi-
* *ibid.* ſtunt, & ſi non corpore, animâ tamen mortui cadunt.* Et ſedes

Epiſco-

Episcoporum ideò in Ecclesiis excelsæ constituuntur; vt ex hoc Episcopi prælationem atque potestatem ligandi & soluendi habere intelligantur, & omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debeant, vt pleni Christiani inueniantur. Hic Valerianum Cæciliæ sponsum, multosque alios ad fidem Christi conuertit, & ad martyrij palmam perduxit. Hic ordinauit Episcopos octo, Presbyteros nouemdecim, Diaconos septem.

CAP. XIX.

S. PONTIANVS.

PONTIANVS, natione Romanus, ex patre Calpurnio, sedit annos nouem, menses quinque, dies duos. Fuit autem temporibus Alexandri, à consulatu Pompeiani, & * Peliniani. Eodem tempore prædictus Pontifex cum Hippolyto Presbytero in exilium est deportatus ab Alexandro in Sardiniam, in insulam Bucinam, Seuero & Quintiano Consulibus, & in eâdem insulâ afflictus, & maceratus fustibus, defunctus est III. Kalend. Nouemb. Hic etiam in decretis suis mandauit, Sacerdotes non esse accusandos ab inimicis, aut à sceleratis, aut hominibus alterius sectæ vel religionis: vel, si fortè peccauerint, à reliquis Sacerdotibus arguendos, & à Summis Pontificibus constringendos esse præcepit, ita vt nullo modo à sæcularibus, aut malæ vitæ hominibus arguantur vel arceantur. Hic ordinauit Episcopos septem, Presbyteros sex, Diaconos quinquè.

An. cc. xxxiii.

* Pelagiani

Epist. 1. ad Felicem.

CAP. XX.

S. ANTHERVS.

ANTHEROS, natione Græcus, ex patre Romulo, sedit annos duodecim, mensem vnum, dies duodecim: fuit autem temporibus Maximini & Africani Coss. Hic gesta Martyrum diligenter à Notariis exquisiuit, & in Ecclesiâ recondidit. Qui III. Nonas Ianuarij martyrio coronatur. Hic ordinauit Episcopum vnum. Hic etiam consultus de Episcoporum mutatione, fieri licere in suis decretis respondit; non tamen cuiusquam libitu aut dominatione, sed communi vtilitate aut necessitate, sicut Petrus Apostolorum Princeps de Antiochiâ Romam vtilitatis caussâ est translatus, vt ibi plus proficere posset. Et Eusebius etiam de paruâ quadam ciuitate Apostolicâ auctoritate mutatus est Alexandriam: similiter & Felix de ciuitate quâ ordinatus erat, electione

An. cc. xxxvii.

Epist. ad Episcop. Batica. 7. q. 1. c. Mutationes.

ciuium, propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi Episcoporum & reliquorum Sacerdotum aut populorum consilio translatus est Ephesum. Quia, sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos & reliquos Sacerdotes: sic quotiescumque vtilitas aut necessitas exposcit, supradicto modo & mutare & inthronizare potestatem habent. Non enim de minori ad maiorem ciuitatem transfertur, qui non ambitu, nec propriâ voluntate, sed aut vi à propriâ sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitate loci & populi, non superbè, sed humiliter ab aliis transfertur & inthronizatur. Hic eisdem decretis suis sanciuit, vt quisque inobediens spirituali animaduersione truncetur, & eiectus de Ecclesiâ rapido dæmonum ore dilanietur: sicut olim in veteri lege, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiectâ contemptum expiabat cruore.

Eâdem Epist.

Deut. 17.

CAP. XXI.

S. FABIANVS.

AN. CC. XXXVIII. FABIANVS, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annos tredecim, mensem vnum, dies vndecim: fuit autem temporibus Maximini & Africani, vsque ad Decium secundum & Quadratum, qui martyrio coronatur XIV. Kalend. Februarij. Hic ordinauit Episcopos vndecim, Presbyteros viginti duos, Diaconos septem. Hic septem Diaconos in vrbe Româ in septem regiones ipsius Vrbis diuisit, qui ad peragendum officium illis congruum omni horâ parati inuenirentur. Hic etiam septem Subdiaconos ordinauit, qui septem Notariis imminerent, & gesta Martyrum veraciter ex integro colligerent. Huius etiam tempore Nouatus hæreticus ex Africâ venit, qui Nouatianum & alios quosdam Christi Confessores de Christi Ecclesiâ separauit, & in doctrinam prauam conuertit.

Epist. 1. ad comministros. 6. q. 1. c. Omnes. 1. Cor. 5.

Hic paternè monuit, & decreto salubri, & omnibus Christianis hominibus seruando sanciuit, vt omnes illi, cum quibus Apostolus cibum nos sumere vetat, à Christianorum consortio sequestrati penitus habeantur, nec in cuiuslibet & fidelium accusatione vllatenus suscipiantur, vsque ad satisfactionem, dum dignè venisse non dubitantur.

Epist. 2.

Hic etiam in decretis Orientalibus Episcopis destinatis inuiolabiliter seruandum esse præcepit, vt singulis annis nouum Chrisma conficeretur, & vetus in sanctis Ecclesiis cremaretur. quia, sicut ipsius diei solemnitas per singulos annos est celebranda: ita ipsius sancti Chrismatis confectio per singulos annos est agenda,

& de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda, quia nouum Sacramentum est. Hæc Apostoli docuerunt, hæc eorum successores tenuerunt, & semper tenenda esse, firmiter mandauerunt. Hic in eisdem decretis statuit, & Apostolos, eorumq; successores statuisse inducit, vniuersaliter ad accusationem, id est, ad nullius Christiani hominis Ecclesiasticam accusationem, recipiendos esse suspectos, aut quoslibet inimicos; vel qui non sint bonæ conuersationis, vel quorum vita est accusabilis, vel qui in rectâ fide sunt dubij, aut quorum fides, vita & libertas noscitur, vel qui infamiæ maculis sunt aspersi, aut sceleribus irretiti. Ad Sacerdotum verò accusationem nullos debere vel posse recipi dicit, qui Sacerdotes fieri non possunt, aut qui non sunt sui, id est, Sacerdotum ordinis: quoniam sicut Sacerdotes, vel reliqui Clerici, à sæcularium laicorum accusatione excluduntur; ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione. Et si in rebus sæcularibus suum cuiusque ius & proprius ordo seruatur, multò magis in Ecclesiasticis dispositionibus ius & ordo seruandus est; & nulla debet induci confusio.

3. q. 5. c. Suspectos. 2. q. 7. c. Sicut.

Item in eisdem præcepit, ne vllus vmquam præsumat accusator simul esse, & iudex vel testis: quoniam in omni iudicio, subaudi Synodali, quatuor personas necesse est semper adesse, id est, electos iudices, accusatores, defensores & testes.

Item statuit, ne oues suum Pastorem reprehendere audeant, nisi ipse in fide errauerit. Si verò in fide errauerit, erit corrigendus priùs secretè à subditis: si autem incorrigibilis apparuerit, tunc erit accusandus apud Primates suos, aut ad Sedem Apostolicam. Pro ceteris verò actibus suis magis est tolerandus à subditis, quàm publicè derogandus, aut accusandus.

Item in aliâ decretali Epistolâ, quam ipse prædictus Papa Hilario Episcopo misit, idem de Sacerdotum & maiorum natu accusatione statuit, quod & in illâ statuerat, quam Orientalibus Episcopis destinauit. Insuper peregrina iudicia, saluâ in omnibus Apostolicâ auctoritate, generali sanctione prohibuit; & ita ordinabiliter in Episcoporum accusatione agi decreuit, vt Episcopus quilibet super certis criminibus accusatus prouinciales Episcopos electos debeat habere iudices, à quibus omnibus in ipsâ prouinciâ audiatur: quia non alibi, quàm in foro suo oportet accusatum audiri, &, si ibi aduersum sibi senserit iudicem, Metropolitanum videlicet, aut Primatem, licenter absque vllâ afflictione, & iniurioſæ detentionis custodiâ vocem appellationis & defensionis habeat. Item statuit, vt quilibet, nisi ante suum iudicem pulsatus, si voluerit, taceat; & vt pulsatis, quoties appellauerint, induciæ dentur. Ad-hæc statuit, crimen quodlibet cuilibet temerè ex irâ obiectum non esse pro accusatione habendum; & vt quicumque accusationem

Epist. 3.

3. q. 6. c. Si quis Episcopus. 1. q. 6. c. Si quis inditaccat. 3. q. 6. c. Pulsatus.

per scripturam se probaturum esse fateatur, & si non probauerit quod obiecit, pœnam, quam intulit, patiatur. Probatio autem & caussa ibi semper agatur, vbi crimen admittitur, nisi si Episcopus Apostolicam Sedem appellauerit. Tunc verò id statuendum esse, quod eiusdem Sedis Pontifex statuerit.

3. q. 6. c. Qui crimen.

CAP. XXII.

S. CORNELIVS.

A. CCLIV. CORNELIVS, natione Romanus, ex patre Castino, sedit annos duos, menses duos, dies tres. Hic ideò, quia Epistolam à B. Cypriano Carthaginensi Episcopo acceperat, iussu Decij capite detruncatur III. Nonas Martij. Hic ordinauit Episcopos septem, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor. Hic rogatus à quadam matronâ, Lucinâ nomine, corpora Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis noctu leuauit; & primò quidem corpus B. Pauli silentio leuatum est, ac positum in prædio prædictæ matronæ, viâ Ostiensi, ad latus vbi decollatus est. Posteà verò corpus B. Petri accepit, & condecenter posuit illud iuxta locum vbi crucifixus est, inter corpora sanctorum Episcoporum in templo Apollinis in Monte aureo in Vaticano palatij Neroniani III. Kalend. Iulij. Idem prædictus Papa & Martyr in Epistolâ, quam Rufo Coepiscopo consultus misit, iuxta præceptum Domini in Euangelio, & Iacobi Apostoli in suâ Epistolâ, & omnium Apostolorum, & suorum antecessorum præcepta sequens, & iura confirmans; incauta Sacramenta à Sacerdotibus fieri penitus vetat: quia ante suum tempus à summis Sacerdotibus, vel à reliquis Sacramenta non esse exacta vel exhibita, nisi pro fide rectâ testatur. Item in câdem, sicut & alij antecessores sui fecerant, prouidendum esse affirmat, ne oues suum pastorem, nisi à fide exorbitauerit, reprehendere aut accusare præsumant; quia tales accusationes vim non habent, neque pastoribus nocere possunt. Item prohibet, ne vllus Sacerdotum caussam suam alieno committat iudicio; sed semper habeat comprouinciales, & notos iudices, nisi illic vim temerariæ multitudinis timuerit, aut infestos vel suspectos iudices habuerit. Pro his enim caussis ad maioris auctoritatis iudices, & ad alias prouincias appellare & venire concessum est. Item in eâdem affirmat, omnino esse vacua omnia illa, quæ in omni negotio aut loco aduersus absentes aguntur aut iudicantur; quoniam absentem nullus * abdicit, nec vlla lex damnat.

Epist. 2.

2. q. 4. c. Nos sanctorum. & c. Nos Sacramentum.

3. q. 6. c. Omnia. * addicit

CAP.

CAP. XXIII.

S. LVCIVS.

LVCIVS, natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos tres, menses tres, dies tres: fuit autem temporibus Galli & Volusiani, vsque ad Valerianum tertium, & Gallicanum. Hic primùm fuit in exilio, posteà ad Ecclesiam incolumis reuersus est: demum à Valeriano capite truncatur 1. Nonas Martij. Hic ordinauit Episcopos septem, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor. Hic propter maleuolos & Sacerdotum persecutiones constituit, vt duo Presbyteri & tres Diaconi Episcopum in omni loco non deserant, vt, iuxta Apostolum, etiam ab his qui foris sunt, studium habeatur bonum conseruari testimonium; quod in Epistolâ quam omnibus Galliæ & Hispaniæ Episcopis destinauit, apud ipsos seruari hortatus est. Constituit in eâdem etiam, vt criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per eos qui crimina intendunt; & ipsi tales, vt digni sint & irreprehensibiles appareant, & actis publicis se omni suspicione & inimicitiis carere doceant, & fidem ac conuersationem irreprehensibilem se ducere ostendant. Et quia hoc fieri ante quoslibet iudices interdum difficile animaduertit, ad alios Ecclesiasticos iudices, vbi maior auctoritas fuerit, postulanti audientiam, non negandam esse decreuit. Item in eâdem, iuxta sanctorum Apostolorum, & eorum successorum, decretum præcipiendo constituit, vt, si quilibet Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodò pertinet parochiam, nisi consilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum extrà aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiaceat, & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Consensu etenim & consilio solummodò omnium prouincialium Pontificum Metropolitano Episcopo licere constituit agere & disponere de eorum causlis, & Ecclesiis, & Clericis, atque sæcularium necessitatibus, aut de communibus quibuscumque negotiis agi necesse fuerit. Similiter de ipsis prouincialibus statuit, vt nihil eis segregatim aut communiter absque Metropolitano agere liceat, nisi de his solummodò quæ ad eorum proprias parochias pertinent. Similiter Apostolicâ auctoritate præcepit, vt nullus Metropolitanus Episcopus absque omnium Suffraganeorum suorum præsentiâ aliquorum eorum audiat causlas; alioquin irritæ erunt, & ipse causlam dabit pro facto. Item præcepit, vt per singulas prouincias hoc Episcopi obseruent, ne posteriores se prioribus suis præferant; ne eis inconsultis, nisi quantum ad propriam parochiam pertinet, aliquid agant: sed de communibus eorum causlis consonam sententiam

A. CCLV.

1. Tim. 3.

de Cons. d. 2. c. Iubemus.

2. q. 7. c. Criminationes.

9. q. 3. c. Nullus.

proferant, & determinent; quia aliter actæ nullas vires habebunt, nec Ecclesiasticæ reputabuntur. Item in eâdem Epistolâ de expoliatione dotis & oblationum Ecclesiarum consultus, priùs multis rationibus, & multorum auctoritate hoc genus inuasionis & rapinæ sacrilegium esse ostendit; postmodum & auctoritate & decreto Prophetarum, Apostolorum, eorumque successorum, & omnium Catholicorum Patrum exemplis tales præsumptores, & Ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores, à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ anathematizat, & damnat, & sacrilegos esse iudicat: & non solùm eos, sed omnes eis consentientes: quia non solùm qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt, rei sunt, & iudicantur. Par enim pœna & agentes & consentientes comprehendet.

17. q. 4. c. *Qui rapit.* & c. *Omnes Ecclesiæ raptores.*

Rom. 1.

CAP. XXIV.

S. STEPHANVS.

A. CCLVII. STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Lobio, sedit annos septem, menses quinque, dies duos: fuit autem temporibus Valeriani, & Gallicani, & Maximi, vsque ad Valerianum tertium, & Gallicanum secundum. Hic cum duobus Episcopis, & octo Presbyteris, & tribus Diaconis in carcerem missus, cum singulis tandem iussu Valeriani capitali sententiâ plectitur IV. Nonas Augusti. Hic ordinauit Episcopos tres, Presbyteros septem, Diaconos quinque. Hic in Epistolâ, quam Episcopo Hilario misit, infames personas ad gradus sacros promouendas, & ad accusationem recipiendas esse prohibuit: infames verò eas personas esse descripsit, quæ pro aliquâ culpâ qualibet notantur infamiâ, id est, omnes, qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, eorumque successorum, & ceterorum sanctorum Patrum religiosa statuta libenter violantes, & omnes qui aduersus Patres armantur, similiter incestuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna petunt sibi loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt iniustè, & qui fratres calumniantur aut accusant, & non probant: vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesiâ expulsos, & omnes quos Ecclesiasticæ vel sæculi leges infames esse pronunciant; hos omnes infames esse descripsit, hos ad sacros gradus prouehi, & ad accusationem recipi interdixit. Item seruos ante legitimam libertatem pœnitentes, digamos eos qui curiæ deseruiunt,

Epist. 1.

6. q. 1. c. *Infames.*

uiunt, vel qui non sunt corpore integri, vel qui sanam mentem non habent, aut intellectum, aut inobedientes Sanctorum decretis existunt, ad sacros gradus prouehendos esse prohibuit. Nec istos, videlicet, supradictos, item nec libertos, neque suspectos, nec rectam fidem, nec dignam conuersationem habentes, summos Sacerdotes accusare posse asserüit. Prædictus Papa in eâdem Epistolâ constituit, ne Sacerdotes & Leuitæ vestimentis Ecclesiasticis in aliis vsibus vterentur, quàm Ecclesiasticis officiis. *de Cons. dist. 1. c. Vestimenta.*

Hic idem Pontifex in aliâ Epistolâ, quam destinauit omnibus Episcopis per diuersas prouincias, & ceteros, quos suprà enumerauimus, à Sacerdotum accusatione remouit, ad hoc proculdubio affirmauit pro sacrilego reputandum, quidquid iniustè agitur in rebus Deo sacratis, & Episcopis, * qui sacri sunt, & violari à quoquam non debent. Item decreto suo asserüit, vt nullus Episcopus, dum suis fuerit rebus exspoliatus, aut à Sede propriâ occasione qualibet pulsus, debeat accusari, nec ab aliquo priùs crimen ei possit obijci, quàm integerrimè restauretur: & omnia ei quocumque ingenio ablata absque dolo & fraude funditus legibus restituantur; quia non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges hoc fieri prohibent. Item constituit, ne ille, qui se ab Episcopo, aut ab eius ministris, læsum esse existimat, vel pro aliquibus erratis eos corripere cupit, priùs eos accusare præsumat, quàm eos charitatiuè bis aut ter conueniat, vt ab eis percipiat, aut familiarem emendationem, aut iustam excusationem. Quòd si præsumpserit, à liminibus Ecclesiæ vsque ad dignam satisfactionem iussit eliminandum. *2. Epist. * quia sacra 2. q. 2. c. Nullus. 3. q. 5. c. Accusatores.*

Item constituit, vt nullius per scripta anathematizatio suscipiatur; sed propriâ voce, si legitima & condigna accusatoris persona fuerit, præsente videlicet eo, quem accusare desiderant, quia nullus absens accusari potest, aut accusare. Item constituit, vt nullus Episcopus priùs accusetur, aut suis respondeat accusatoribus, quàm regulariter à suo Primate sit vocatus, & locum defendendi ad abluenda crimina accipiat. Item, ne aliquis Episcopus accusetur, aut audiatur, nisi in præsentiâ omnium Prouincialium, & ab omnibus comprouincialibus Episcopis; quia ipsis absentibus, nec debet, nec potest audiri aut iudicari. Item statuit, ne licentia accusandi progrediatur vltra terminos prouinciæ. Item constituit, ne accusatori priùs detur licentia quemlibet criminandi, quàm se crimine, quo premitur, purgando exuerit: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus impliciti sunt, nisi se priùs probauerint innocentes. Dixit etiam, nusquam legi facultatem disponendi de Ecclesiasticis rebus attributam esse laicis, etiam religiosis. Præcepit etiam de personis accusatorum, vt earum *3. q. 6. c. Vltra. 3. q. 11. c. Negandа. 2. q. 7. c. Quarendum. 2. q. 8. c. Accusatorum.*

fides,

fides, vita & conuersatio primò diligenter inquiratur, & posteà ea quæ obijciuntur fideliter pertractentur: quia nihil priùs fieri debet, quàm prædictorum fides, vita & conuersatio diligenter discutiatur, ne alicuius inuidiâ, aut inimicitiis, aut intentione malâ quisquam vexetur.

CAP. XXV.

S. SIXTVS II.

A. CCLX. SIXTVS, natione Græcus, ex philosopho, sedit annum vnum, menses decem, dies viginti tres. Fuit autem Valeriani & Decij tempore: & fuit tunc maxima persecutio. Eodem tempore hic comprehensus est à Valeriano, & ductus, vt dæmonibus sacrificaret. Qui, quia præcepta eius contempsit, capite truncatus est, & cum eo sex Diaconi sub die VIII. Idus Augusti. Tertia autem die post eius passionem passus est & beatissimus Laurentius eius Archidiaconus IV. Idus Augusti. Hic ordinauit Episcopos duos, Presbyteros quatuor, Diaconos septem.

Epist. 1. Hic in Epistolâ, quam Grato Episcopo consulenti eum misit, rationibus & auctoritate plurimorum irrefragabili asserüit & probauit, Filium Dei non ex tempore, neque post tempora natum, sed ante omnia tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum.

2. q. 6. c. Omnes. Hic in eâdem Epistolâ hoc, quod à multis suis antecessoribus constitutum erat, ad omnium Episcoporum auxilium se roborasse ostendit: videlicet, vt omnes Episcopi, qui in quibusdam grauioribus pulsantur aut criminantur caussis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam Sedem appellent, atque ad eam, quasi ad matrem, confugiant: & si quis Episcopus etiam iudicatus à comprouincialibus Episcopis venerit ad Romanæ Sedis Antistitem, in eius potestate sit, per se, aut per vicarios suos retractare negotium: & dum

3. q. 6. c. Accusatus. hoc actum & peractum apud ipsum Romanum Pontificem fuerit, nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur Episcopus: quoniam persecutari quidem accusati Episcopi caussam comprouincialibus Episcopis licet, diffiniri autem inconsulto Romano Pontifice non est permissum.

Epist. 2. Item in aliâ Epistolâ, quam misit Episcopis per Hispaniæ prouincias constitutis, sicut & antecessores sui fecerant, constitutum

2 q. 7. c. Si quis. fecit, vt nemo Episcopum, vel quemlibet Ecclesiæ Prælatum priùs accusare præsumat, quàm eum conueniat, &, si aliter egerit, communione priuetur. Similiter statuit, vt nemo Pontificum aliquem Episcopum suis rebus exspoliatum, aut à Sede expulsum excommunicare, aut iudicare præsumat: quia non est priuilegium, quo spoliari possit iam nudatus. Item decreuit, vt nullus Episcopus alte-

alterius parochianum præsumat retinere, vel ordinare, vel iudicare: quia, sicut irrita eius ordinatio erit, ita & dijudicatio; quia nullus nisi sui iudicis sententiâ potest teneri: quoniam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenus potest. Similiter constituit, ne illa quæ incerta sunt iudicentur: quia quamuis sint vera, non tamen sunt credenda, nisi quæ certis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Item auctoritate & verbis Apostoli confirmat, inscriptionem aduersus Presbyterum non esse recipiendam absque duobus vel tribus idoneis testibus. Item à prædecessoribus suis plerumque statutum commemorat, vt nemo anathema in Episcoporum suscipiat accusatione: item, nec illi, qui eos in suâ nolunt recipere querelâ vel accusatione. *Exod. 23. 1. Tim. 5.*

CAP. XXVI.

S. DIONYSIVS.

DIONYSIVS ex Monacho, cuius generationem non potuimus reperire, sedit annos sex, menses duos, dies quatuor. Fuit autem temporibus Galieni, ex die XI. Kalend. Augusti. Æmiliano & Basso Consulibus vsque in VII. Kalend. Ianuarij, à consulatu Claudij & Paterni. Hic Presbyteris Romæ parochias & Ecclesias dedit, singulas singulis: & ipsas parochias & cœmeteria eis * dimisit, & vnicuique ius habere proprium constituit, ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terminos aut ius inuadat, sed vnusquisque suis sit contentus. Et in Epistolâ, quam Seuero Episcopo Cordubensis prouinciæ destinauit, ipsi Seuero, ceteriscque Episcopis, hoc quod ipse inde ipse statuerat, seruare & sequi præcepit. Item in câdem constituit, sicut & sui prædecessores fecerant, ne crimina Episcopis per alios liceret impingi, nisi per ipsos qui crimina intendunt, & ipsi tales sint, quales superiùs antecessores suos determinasse sæpè ostendimus. Hic ordinauit Episcopos octo, Presbyteros duodecim, Diaconos sex. A. CCLXI. 13. q. 1. *c. Ecclesias* * diuisit *Epist. 2.*

CAP. XXVII.

S. FELIX.

FELIX, natione Romanus, ex patre Constantio, sedit annos quatuor, menses tres, dies vigintiquinque. Hic martyrio coronatur III. Kalend. Iunij. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros nouem, Diaconos quinque. Hic in Epistolâ, quam A. CCLXXII *Epist. 1.*

* Paterno

3.q.4. c. Detractores.

2.q.7. c. Maiorum.

3.q.6. c. Si quis.

* exerceat actiones

2.q.1. c. Primates.

11.q.3. c. Irritum.

Epist. 2.

* septuaginta

3.q.2. c. Si Episcop.

5.q.3. c. Si agrotans.

* Paternio Episcopo scripsit, detractores & inimicorum fautores ab Episcopali accusatione submoueri præcipit. Similiter antecessores suos sequendo, firmauit, ne summorum quispiam minorum accusationibus impetatur aut dispereat, neque in re dubiâ certa iudicetur sententia, ne vllum iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. Item, si quis Clericum super quibuslibet criminibus pulsandum crediderit, in prouinciâ, in quâ consistit ille qui pulsatus, suas * exerat rationes, nec existimet eum accusator alibi, aut longiùs protrahendum ad iudicium; & si ille, qui pulsatus fuerit, suspectos habuerit iudices, liceat ei appellare Primates. Primates quoque accusatum discutientes Episcopum, non priùs damnationis sententiam proferant, quàm Apostolicâ freti auctoritate, aut reum seipsum confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos regulariter testes conuincantur, & cetera. In eâdem subiunxit de Episcoporum iniustâ damnatione, de eius qui accusatus est absentiâ, de proditoris calumniâ, quæ antecessores suos sæpenumerò in suis decretis præcepisse suprà ostendimus.

Prædictus verò Pontifex, auditis omnium Episcoporum querimoniis, qui per Galliæ prouincias constituti fuerant, & eorum oppressionibus paternè compassus, conuocatis ampliùs quàm * quinquaginta Episcopis, propter malignorum hominum insidias, qui in Ecclesiam & Ecclesiasticos viros sæuiebant indifferenter, Synodali decreto Episcoporum constituit, de accusatione, vt accusator, si est idoneus, non priùs cuiuslibet Episcopi causam apud Primates deferat, quàm eum charitatiuè conueniat: & cùm ipsam causam corrigere nolle intelligit, tunc demum ad summos Primates causa eius canonicè deferatur. qui videlicet Primates congruo tempore, id est, autumnali, vel æstiuo, & congruo loco, vel intra prouinciam, Concilium omnium comprouincialium conuocare regulariter debebunt: quò & ipse regulariter conuocatus venire debet, si eum infirmitas, aut alia grauis necessitas non detinuerit. Nam si suis, aut Ecclesiæ rebus sibi commissis fuerit exspoliatus, aut in detentione aliquâ à suis ouibus fuerit sequestratus, antequam in pristinum honorem cum omni priuilegio restituatur, & sua omnia legibus redintegrentur, nec conuocari, nec iudicari canonicè poterit. Post restitutionem verò suam, & suorum redintegrationem, tunc regulariter infra quatuor vel quinque vel septem menses, iuxta quod possibilitas fuerit, conuocatus ad Concilium legitimum & idoneum veniat; & si ita iustè esse videatur, accusantium propositionibus respondeat. Adimi namque Episcopo Episcopatum, antequam causæ eius exitus appareat, sacrilegium est, & auctor talium sacrilegus. Si verò ægrotans fuerit Episcopus, aut aliqua eum necessitas detinuerit, pro se legatum ad Synodum mittat, ne à commu-

communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſſam ſuam dicendam electorum iudicum die ſtatutâ litteris euocatus minimè occurrerit. Quòd ſi ad cauſſam dicendam ex vtrâque parte venerint, quia vnus abſque altero audiri non debet, quærendum eſt in iudicio, cuius ſint conuerſationis, & fidei, atque ſuſpicionis accuſatores? aut quâ intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, niſi bonæ conuerſationis & rectæ fidei, & qui omni careant ſuſpicione. Si verò culpabiles iudicio Epiſcoporum accuſatorum perſonæ apparuerint, ad arguendum non admittantur. Abſente verò aduerſario accuſator non audiatur, nec ſententia abſente parte aliâ à iudice dicta vllam vim obtinebit; nec abſens per alium accuſare aut accuſari poteſt; nec affinis teſtis admittatur. Peregrina item iudicia generali ſanctione remouit. Item in eâdem Synodo ſuper memorias Martyrum Miſſas celebrari conſtituit, ne memoria eorum à malis poſſit extingui, aut veneratio prohiberi.

3.q.10. c. Si accuſatorum.

3.q.9. c. Abſente.

3.q.6. c. Peregrina.

CAP. XXVIII.

S. EVTYCHIANVS.

EVTYCHIANVS, natione Tuſcus, ex patre Marino, de ciuitate Lunis, ſedit annos octo, menſem vnum, diem vnum. Fuit autem temporibus Aureliani, à conſulatu Aureliani tertio, & Marcellini. Hic ordinauit Epiſcopos nouem, Presbyteros quatuordecim, Diaconos quinque. Hic martyrio coronatur VIII. Kalend. Auguſti. Hic in Epiſtolâ, quam Ioanni Epiſcopo & ceteris Epiſcopis per Bæticam prouinciam conſtitutis miſit, conſtituit, vt fabæ & vuæ, & cetera quæ Apoſtoli conſtituerunt, ad altare offerantur, ceteræ verò ſpecies ad domum Sacerdotum deferantur; & ſimplici benedictione benedictæ, à populis ita demum ſumantur.

A. CCLXXV.

Epiſt. 1.

Canonum c. 4.

Hic idem Pontifex in aliâ Epiſtolâ, quam deſtinauit vniuerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis, ordinem accuſationis exponit, quem ipſe cum omnibus Epiſcopis, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ vtriuſque ordinis fidelibus conſtituit ac diſcreuit, ita dicens: *Non ita in Eccleſiaſticis agendum negotiis, ſicut in ſæcularibus: quia in ſæcularibus, poſtquam legibus vocatus quis venerit, & in foro decertare cæperit, non licet ei ante peractam cauſſam recedere; in Eccleſiaſticis verò dictâ cauſsâ, recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægrauari viderit. Accuſationis autem ordinem talem dicimus, & ſeruari iubemus: id eſt, ſi quis Clericorum in crimine impetitur, non ſtatim reus exiſtimetur, * quia cauſſari potuit, ne * ſubiectam innocentiam faciamus. Sed quiſquis ille eſt, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vincula inſcriptionis arripiat, * cuſtodiæ ſimilitudinem, habitâ tamen dignitatis exiſtimatione,*

Epiſt. 2.

2.q.6. c. Nouita.

* qui accuſari

* ſuſpectam

* cuſtodias

* potiatur * nouerit licentiam

*matione, *patiatur, ne fortè *mouerit licentia mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij.* Hæreticos, & suspectos, & excommunicatos, homicidas quoque & maleficos, fures, sacrilegos, raptores, veneficos, adulteros, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, & omnes, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis vel propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint, à licentiâ tam accusandi, quàm testificandi omnino remouit. Similiter prohibuit; vt nullæ causſæ à iudicibus Ecclesiasticis audiantur, quæ legibus non continentur, vel quæ prohibita esse noscuntur: quia non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges hæc obseruare præcipiunt. Item affirmat, quibus regnum Dei excluditur, procul dubio & Ecclesia denegatur.

CAP. XXIX.

S. CAIVS.

An. cc. lxxxiii.

CAIVS, natione Dalmaticus, ex genere Diocletiani Imperatoris, ex patre Caio, sedit annos vndecim, menses quatuor, dies duodecim. Fuit autem temporibus Diocletiani: cuius persecutionem fugiens annis nouem habitauit in cryptis; qui tandem Martyr meruit effici x. Kalend. Maij. Hic in Epistolâ, quam Felici Episcopo scripsit, quod Apostolicæ Sedis auctoritas iuxta Catholicam disciplinam tempore suo tenebat, de multis eum instruere exoratus, curauit, ita dicens: *Primùm quidem scias, Paganos & hæreticos non posse Christianos accusare, aut vocem infamationis inferre; deinde nemo vmquam Episcopum ad iudices sæculares, aut reliquos Clericos accusare præsumat: & si quis Episcopus, Presbyter aut Diaconus, vel quilibet Clericus apud Episcopos (quia alibi non oportet à qualibet personâ, quæ ritè recipienda est) fuerint accusati, quicumque fuerit, siue ille sublimis vir honoris, siue alterius dignitatis, qui hoc genus inlaudabilis intentionis arripuerit, *nouerit docenda probationis monstranda documentis se debere inferre. Si quis ergo circa huiusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate huius sanctionis intelligat se iacturam infamiæ sustinere.* Qualiter autem ad Concilium veniatur, & cetera, & de induciis anniuersariis, dicit se ideò in eâdem Epistolâ non ponere: quia sufficienter de huiusmodi ab Apostolis, & eorum successoribus, & à suis antecessoribus tractatum esse existimat. De Ordinibus verò Ecclesiasticis in eâdem Epistolâ scripsit, & omnibus seruari demandauit: vt, si quis Episcopus esse meretur, primò sit Ostiarius, deinde Lector, posteà Exorcista, inde sacretur Acolythus, deinde Subdiaconus, deinde Diaconus, & posteà Presbyter. Exinde, si meretur, Episcopus ordinetur, & regiones in magnis

2. q. 7. c. Pagani.

* nouerit prob. documenta se

3. q. 1. c. Episcopis

gnis ciuitatibus inter Diaconos diuidi præcepit: & omnes difficiles quæstiones, quæ exortæ fuerint, semper ad Apostolicam Sedem referri præcepit.

CAP. XXX.

S. MARCELLINVS.

MARCELLINVS, natione Romanus, ex patre Proiecto, sedit annos nouem, menses quatuor, dies viginti quinque. A. CCXCVI. Fuit autem temporibus Diocletiani & Maximiani. Quo tempore tanta fuit persecutio Christianorum, vt intra triginta dies, septemdecim millia hominum promiscui sexus per diuersas prouincias martyrio coronarentur. Tunc & ipse Marcellinus compulsus dæmonibus sacrificauit. Sed post paucos dies Synodo congregatâ in ciuitate Campaniæ coram centum & octoginta Episcopis, dignè pœnituit. Vnde Diocletianus iratus, quia ad sacrificandum eum cogere non valuit, cum aliis tribus capite truncari iussit VI. Kalend. Maij; & post triginta dies sepultus est à Marcello Presbytero. Et cessauit Episcopatus eius annos septem, menses sex, dies viginti quinque, propter nimiam persecutionem Christianorum. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros quatuor, Diaconos duos. Hic in Epistolâ, quam Salomoni Episcopo misit, multis rationibus probauit, & multorum irrefragabili auctoritate firmauit, Patrem non esse maiorem Filio, nisi secundùm naturam humanitatis. Et hoc fecit propter quosdam hæreticos, qui eo tempore exorti econtrariò nitebantur probare. *Epist. 1.*

In aliâ autem Epistolâ, quam vniuersis destinauit Episcopis per Orientales prouincias constitutis, monet & præcipit omnes à fratrum persecutione & litigio cessare; & vt contentiones, quæcumque inter Christianos fuerint ortæ, ad Ecclesiam deferantur, & ab Ecclesiasticis viris terminentur. Constituit etiam, vt maior non possit à minore iudicari, & vt Episcopus quilibet nullum possit inferre præiudicium illi Pontifici, à quo consecratus esse probatur: &, si præsumptum fuerit, irritum esse, & inter Ecclesiastica statuta non esse censendum. Item in eâdem statuit, ne vllus Clericus, cuiuscumque ordinis sit, absque Pontificis sui permissione vllum ad sæculare iudicium præsumat attrahere, * nec ei laicum liceat accusare. Hic, sicut & Calixtus Papa; decreto suo firmauit, ne Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, liceat aliquid contra mandata diuinitatis præsumere, nec quidquam, quod Euangelicis Prophetici sique ac Apostolicis regulis obuiat, agere. Itaque sic intulit: *Iniustum ergo iudicium, & diffinitio iniusta Regis, * vi vel iussu à iudicibus ordinata, non valet, nec quidquam, quod contra Euangelicæ, vel Prophetica,* *Epist. 2.* 11. q. 1. c. *Cleric.* * nec laico Clericum liceat accus. 2. q. 7. c. *Iuste.*

phetica, aut Apostolicæ doctrinæ constitutionem, siue sanctorum Patrum fuerit actum, stabit; & quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

CAP. XXXI.

S. MARCELLVS.

A.cccIV. MARCELLVS, natione Romanus, ex patre Benedicto, de regione Viâ latâ, sedit annos quinque, menses septem, dies viginti & vnum. Fuit autem temporibus Maxentij & Maximiani. Comprehensus autem à Maxentio, & traditus in catabulo animalibus ad seruiendum, quia dæmonibus sacrificare noluit, diu ibidem cilicio indutus, & inediâ maceratus, vitam finiuit in Christo XVII. Kalend. Februar. Hic ordinauit Episcopos viginti & vnum, *Epist.1.* Presbyteros vigintiquinque, Diaconos duos. Hic in Epistolâ quam destinauit vniuersis Episcopis, Antiochenæ Ecclesiæ subditis, scribit, à sanctis Patribus, inspirante Domino, constitutum esse, ne vlla Synodus præter Romanæ Sedis auctoritatem possit legitimè conuocari, in quâ Episcopus super quibuslibet criminibus pulsatus debeat audiri vel iudicari; & omnia negotia Episcoporum, & summarum caussarum, siue cuncta dubia, Apostolicæ Sedis auctoritate sunt agenda & finienda, & omnia comprouincialia negotia *Epist.2.* eiusdem Sedis auctoritate sunt retractanda. Hæc eadem in aliâ Epistolâ, quam Maxentio Episcopo scripsit, summopere seruari præcepit; & alia multa de negotiis Episcoporum in eâdem posuit, quæ hîc ideò non annotauimus, quia eadem sæpè in antecessorum suorum decretis iterando præscripsimus.

CAP. XXXII.

S. EVSEBIVS.

A.cccIX. *Constantini* EVSEBIVS, natione Græcus, ex medico, sedit annos sex, mensem vnum, dies tres. Fuit autem temporibus *Constantis. Qui VI. Nonas Octobr. migrauit ad Dominum. Hic ordinauit Episcopos quatuor, Presbyteros tredecim, Diaconos tres. Hic tres *Epist.3.* Epistolas decretales fecit, & in illâ, quam vniuersis Episcopis per Campaniam & Tusciam constitutis scripsit, solemniter celebrari præcepit festum Inuentionis S. Crucis, quæ suis temporibus v. Nonas Maij inuenta est. Similiter in eâdem præcepit, omnes hæreticos *de Cons. dist.3. c.Crucis.* ad conuersionem venientes, si in fide S. Trinitatis baptizati essent, *de Cons. dist.5. c.Manus.* per manus impositionem esse reconciliandos: & hoc Sacramentum, videlicet, manus impositionis, nec debere, nec fieri posse ab aliis, quàm

quàm ab Episcopis dixit,& aliter præsumptum irritum & vacuum habendum, nec inter Ecclesiastica iura reputandum.

In illâ verò Epistolâ, quam Gallicanis Episcopis destinauit, & de hæreticorum susceptione idem seruari mandauit, & ab accusationibus Clericorum & Episcoporum infames, & ceteros quos antecessores sui remouendos sæpè præscripserant, & ipse remouit, dicens: *Qui eorum castitatem & grauitatem imitari nolunt, nec eos impetere possunt.* *Epist.2.*

Illâ autem, quam direxit Episcopis per Alexandriam & Ægyptum constitutis,prohibuit,ne oues Pastorem suum reprehendant, nec vllatenus accusent, nisi à rectâ fide exorbitauerit: quia Pastorum facta quamquam rectè reprehendenda videantur, subditorum tamen gladio ferienda non sunt. Et de expulsis aut exspoliatis in eâdem subintulit, ita dicens: *Quos sciatis, nec ad Synodum prouincialem, nec ad generalem posse conuocari, nec in aliquo dijudicari, antequam cuncta, quæ eis ablata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur, & postmodum non sub angusti temporis spatio; sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum exspoliati vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum conuocentur. & ab omnibus suæ prouinciæ Episcopis quisque audiatur: nam nec conuocari ad caussam, nec iudicari potest exspoliatus vel expulsus; quoniam non est priuilegium, quo exspoliari possit iam nudatus. Vnde & antiquitus decretum est, omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litis contestationem perceptos vt Primas possessori restituat. Et alibi scriptum habetur: Ille qui violentiam pertulit, vniuersa in statu, quo fuerant, recipiat, & quæ possidet securus teneat. Et alibi in synodalibus Patrum decretis, & Regum edictis legitur statutum. Redintegranda sunt omnia exspoliatis, vel eiectis Episcopis præsentialiter ordinatione Pontificum, & in eorum potestatem, vnde abscesserunt, funditus reuocanda, * quæcumque conditione temporis, aut dolo, aut captiuitate, aut * violentiâ malorum, aut per quascumque iniustas caussas res Ecclesiæ vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur, ante accusationem, aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & reliqua.* Multa adhuc in eâdem ad idem probandum subiungit. *Epist.1.* 2.q.2. c.In Scripturis. 3.q.2. c.Prius. 2.q.2. c.Nullus. 3.q.1. c.Redint. *quacumque *virtute maiorum*

CAP. XXXIII.

S. MELCHIADES.

MELCHIADES, natione Afer, sedit annos quatuor, menses septem, dies octo. Fuit autem temporibus Maxentij & Volusiani & Rufini Consulum. Hic ordinauit Episcopos vndecim, Presbyteros septem, Diaconos quinque, & IV. Idus Decembris migrauit ad Dominum. Iste autem in Epistolâ, quam Hispanis Episco- A. cccxi.

Epiſcopis direxit, eos rogando & obſecrando inſtruxit, vt primò ſemper omnia diligenter inquirant,& cum iuſtitiâ & charitate diffiniant, neminem ante verum & iuſtum iudicium condemnent, nullum ſuſpicionis arbitrio iudicent, ſed primùm probent, & *Tob.4.* poſteà charitatiuè ſententiam proferant, & quod ſibi fieri nolunt, alteri non inferant, & Epiſcopos non iudicent aut condemnent abſque Romanæ Sedis auctoritate. quod ſi fecerint, irritum erit, & facientes condemnabuntur: quia hoc priuilegium ipſi Romanæ Sedi à temporibus Apoſtolorum ſeruari ſtatutum eſt. quia quamuis cunctorum Apoſtolorum par electio foret; beato tamen Petro conceſſum eſt, vt aliis præemineret, & cauſſas & interrogationes, quæ ad querelam venirent, prudenter diſponeret. Idem prædictus Pontifex in eâdem Epiſtolâ eoſdem quærentes inſtruxit, Sacramentum impoſitionis manuum Epiſcoporum maius eſſe, quàm Baptiſmi, quia à maioribus, id eſt, à Summis Pontificibus, fit, & à minoribus perfici non poteſt, & ideò maiori veneratione venerandum & tenendum eſt; ſed ita tamen hæc duo Sacramenta coniuncta ſunt, vt ab inuicem, niſi morte præueniente, nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero ritè perfici non poſſit. Nam vnum ſine altero præueniente morte poteſt, aliud autem non poteſt. Non tamen dubitare debemus, vt plenitudinem de fonte ſuſcipiamus, quin Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas ſalutiferi Baptiſmi deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuat ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtet ad gratiam. In Baptiſmo enim regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum verò confirmamur ad pugnam. Et ſi continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſæculi recipiendos; Confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi huius & prælia reſeruandos. Idem Papa in eâdem Epiſtolâ interdicit, ne quis ieiunium Dominicæ diei & quintæ feriæ celebret, vt inter ieiunium Chriſtianorum & Gentilium, fidelium & infidelium, vera, & non falſa, diſcretio habeatur.

CONFIRMATIO.

CAP. XXXIV.

S. SILVESTER.

A.cccxiv. SILVESTER, natione Romanus, ex patre Rufino, ſedit annos vigintitres, menſes decem,dies vndecim. Fuit autem temporibus Conſtantini & Voluſiani Conſulum. Hic diuerſis temporibus ordinauit Epiſcopos ſexagintaquinque, Presbyteros quadragintaduos, Diaconos vigintiſex. Hic perſecutionem fugiens, diu

diu in monte Soracte latuit; sed postmodum cum gloriâ rediens Constantinum baptizauit, quem Christus in ipso baptismo à squalore lepræ mundauit. Hic potestate Deo liberè seruiendi acceptâ, constitutum fecit de omni Ecclesiâ. Huius etiam temporibus, eius præcepto, facta Synodus in Nicæâ Bithyniæ; & congregati sunt trecenti & decem & octo Catholici Episcopi, qui fidem integram, Catholicam & immaculatam exposuerunt, & Arrium, & Photinum, & Sabellium, eorumque sequaces damnarunt.

Eodem quoque tempore etiam ipse iam dictus Papa præfati Constantini Augusti consilio canonicâ vocatione in vrbem Romam ducentos septuagintaseptem Episcopos congregauit; & iterùm, tam Callistum, quàm Arrium, & Photinum, & Sabellium damnauit: & constituit, vt nullus Presbyter Arrianum resipiscentem susciperet, nisi Episcopus eiusdem loci eum reconciliaret, & sacrosancto Chrismate confirmaret. In quâ etiam Synodo consensu & subscriptione omnium constitutum est, vt nullus laicus Clerico crimen inferre audeat, & vt Presbyteri non aduersus Episcopum, nec Diaconi aduersus Presbyterum, nec aliqui minores gradus aduersus quemlibet maiorem gradum habentem det aliquam accusationem, & non damnetur Præsul quilibet nisi septuagintaduobus testibus, neque Præsul summus à quoquam iudicetur: Presbyter Cardinalis nisi in quatuor & quadraginta testibus non damnabitur: Diaconus Cardinalis non damnabitur nisi in vigintisex testibus: Subdiaconus, Acolythus, Exorcista, Lector, Ostiarius, nisi, sicut scriptum est, in sex testibus. Testes autem & accusatores sine aliquâ sint infamiâ: testimonium autem laici aduersus Clericum nemo suscipat. Nemo Clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in Ecclesiâ. Nullus Clericus, vel Diaconus, aut Presbyter propter quamlibet caussam intret in curiam, nec ibi ante iudicem suam caussam dicere præsumat. Et si quis Clericus accusans Clericum, in curiam introierit, anathema suscipiat.

2. q. 7. c. Nullus.

2. q. 7. c. Clericus.

11. q. 1. c. Testimonium.

Hic in prædictâ Synodo constituit, vt nullus in serico panno aut tincto sacrificium altaris celebrare præsumat; sed in puro lineo ab Episcopo consecrato, *terræ scilicet lino procreato atque contexto. Et si quis in Ecclesiâ militare aut proficere desiderat, debet esse priùs Ostiarius, deinde Lector, & posteà Exorcista per tempora quæ Episcopus constituerit: deinde Acolythus annis quinque, Subdiaconus totidem, & custos Martyrum: & Diaconus similiter annis quinque, Presbyter annis *duobus probatus ex omni parte in tantum, vt etiam ab his qui foris sunt testimonium bonum habeat, vnius videlicet vxoris vir, quæ tamen à Sacerdote sit benedicta. & sic probatus, si fuerit dignus, & vota Cleri ac populi occurrerint, canonicè Episcopus consecretur: quem quidem talis vitæ,

de Cons. dist. 1. c. Consulto.

* terreno

* tribus

1. Tim. 3.

&, vt prædictum est, accedentem, nec Clerus nec populus postea perturbare debet. Hoc etiam in memoratâ constituit Synodo, vt nullus Presbyter Missam celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cetero voluerit esse sacerdotij. Hic etiam constituit, vt Presbyter baptizatum, & de aquâ leuatum Chrismate liniret propter subitaneum transitum mortis. Hic constituit, vt Diaconi dalmaticis in Ecclesiâ vterentur, & palliis in læuâ. Hic pridie Kalend. Ianuarij Confessor Christi Catholicus migrauit ad Dominum.

de Conf. dist. 1. c. Nullus.

CAP. XXXV.

S. MARCVS.

A. CCCXXXVI.

MARCVS, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit mensis octo, dies viginti. Fuit autem temporibus Constantini, & Nepotiani, ac Secundi. Hic constituit, vt Episcopus Ostiæ, qui consecrat Episcopum vrbis Romæ, pallio vteretur. Hic Epistolam direxit Athanasio, & vniuersis Ægyptiorum Episcopis, in quâ multis modis paternè eos super querimoniâ afflictionis eorum consolatur, & ad solatium defensionis capitula Nicæni Concilij, quæ apud eos malorum violentiâ iam non erant, transmittere in eâdem se dicit. Hic ordinauit Episcopos vigintiseptem, Presbyteros vigintiquinque, Diaconos sex: qui Nonis Octobris Confessor obiit.

CAP. XXXVI.

S. IVLIVS.

A. CCCXXXVI.

IVLIVS, natione Romanus, ex patre Rustico, sedit annos quindecim, menses duos, dies sex. Fuit autem temporibus Constantij hæretici filij Constantini, à consulatu Feliciani & Maximini. Hic decem menses in exilio degens multas tribulationes est passus: post mortem autem prædicti Constantij ad Sedem suam est reuersus. Qui, imperantibus Constantio & Constante Augustis, Romæ cum centum & sedecim Episcopis Synodum habuit, in quâ fidem in Nicæno Concilio à trecentis & octodecim orthodoxis Episcopis corroboratam confirmando exposuit, & contra illam omnes sentientes omnium decreto anathematizauit. Hic in primâ Epistolâ, quam vniuersis Orientalibus Episcopis direxit, multipliciter ac rationabiliter eos à calumniis fratrum documentis retrahere nititur, proponens eis multa ex Nicæni Concilij capitulis, &

ex

ex suorum prædecessorum decretis confirmans & ipse eadem cum omnibus Apostolicæ regulæ subiectis. In eâ verò Epistolâ, quam eisdem Orientalibus Episcopis hæreticis scripsit, diserto ac libero ore eos de insolentiâ, quam contra Romanam Ecclesiam habuerant, arguit, & multis capitulis, multorum auctoritate subnixis, & in eâ positis, eos iniustè Athanasium & ceteros Catholicos Episcopos à sedibus expulisse conuicit, & eosdem hac de caussâ vocatos culpabiles ostendit, quia toties vocati venire distulerint, ita dicens: *Sanè manifestum est eos suum confiteri crimen, qui toties euocati absque inuitabili caussâ venire distulerint, & purgandi se voluntate non vtuntur.* Hic etiam constituit, vt nullus Clericus causlam quamlibet in publico diceret, nisi in Ecclesiâ. Hic ordinauit Episcopos nouem, Presbyteros octodecim, Diaconos quatuor. Qui obiit Confessor pridie Idus Aprilis.

CAP. XXXVII.

S. LIBERIVS.

LIBERIVS, natione Romanus, ex patre Augusto, sedit annos quindecim, menses septem, dies tres. Fuit autem temporibus Constantini vsque ad Constantium Augustum hæreticum, qui prædictum Papam annis tribus in exilio macerauit, eò quòd Arrianæ hæresi consentire noluit. Deinde Sacerdotes congregati, in locum Liberij, Felicem Presbyterum Episcopum ordinauerunt. Qui habito * quadragintaseptem Episcoporum Concilio, Vrsacium & Valentem Presbyteros Arrianæ hæresi consentientes à communione suâ, & rectè credentium, separauit. Vnde ipsi furoris zelo accensi, consilio inito, Constantij auctoritate missâ Liberium ab exilio reuocauerunt, hoc videlicet pacto, vt rebaptizandi solùm communione cum eis participaret. Qui prædicto pacto consentiens, retractus est ab exilio, & habitauit in cœmeterio S. Agnetis. Deinde facto ab Arrianis Concilio, Felix vir Catholicus est depositus, & extra ciuitatem eiectus, & habitauit in prædiolo suo viâ Portuensi: Liberius autem consentiens Constantio hæretico, ad Sedem reductus est; non tamen ipse rebaptizatus est, sed rebaptizandi consensum præbuit, & tenuit Romanam Sedem posteà annis septem, & fuit Romæ tam in Clero quàm in populo magna persecutio. Ordinauit autem Episcopos nouemdecim, Presbyteros octodecim, Diaconos quinque. Obiit autem VIII. Kalend. Maij.

A. CCCLII.

* quadragintaocto

Qui, antequam Arrianorum communione præuaricator esset factus, Athanasio, & ceteris Orientalibus Orthodoxis Episco-

*Epist.1. pis decretalem *Epistolam direxit, in quâ diligentissimè Concilij Nicæni fidem commendat, & pro ipsâ seruandâ ostendens præmium & pœnam, studiosissimè vnumquemque debere certare hortatur.

*Epist.2. Hic item, antequam hæresi Arrianæ assentiret, *Epistolam vniuersaliter omnibus scripsit Episcopis, in quâ eos hortatur & monet, vt nullus Episcopus pro quibuslibet perturbationibus, dum durare poterit, suam relinquat Ecclesiam; nec quietem monasterij magis

*intendat eligat, quàm pro populo sibi commisso laborare *contendat, ita inter cetera dicens: *Fatuas hominum insidias respuere, & Patres sequi, & Patrum terminos non transgredi, prout Dominus dedit, satagamus, id est, vt nostras Ecclesias relinquere non properemus, dum malis resistere valebimus, aut populos nobis commissos negligere, aut quietem ampliùs eligere, quàm pro eis laborare, pro quibus etiam animas ponere*

7.q.1. c. Suggestum. *debemus.* Et interiùs in eâdem dicit: *Suggestum namque nobis est, quòd pro præteritis laboribus & infestationibus nonnulli vestrùm assignatas*

*in futuro plures *sibi, & à Deo commissas relinquunt plebes, & *fratres plures relinquere velint eas, quas tueri debent Ecclesias, & pro quibus sibi commissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti iam contradere festinent, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & silentio atque otio*

*appetant *vitam degere magis *optant, quàm in his, quæ sibi commissa sunt, per-

Matth.10. & 24. *manere, dicente Domino: Beatus, qui perseuerauerit vsque in finem, &c. Ideóque, fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis*

Act.20. *vestræ proposito coarctet recedere. Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo Spiritus sanctus vos constituit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine suo, vt non sit qui vos decipiat, ac se-*

*subtilitate *ducat in *sublimitate sermonis, vt plebes vobis commissas relinquatis, &

*alicui *alicubi propter opprobrium malorum hominum quieti vos tradatis, vt vos solummodò saluetis, & filios orphanos relinquatis.* Item in eâdem de obseruatione Canonum eosdem ita monet, dicens: *In nullo patiamini prouidentissima decreta Canonum violari, quatenus & Nicænorum Canonum instituta, & quæ à nobis, vel à prædecessoribus nostris prouidè & salubriter sunt decreta, intemerata permaneant.*

CAP. XXXVIII.

S. FELIX II.

A.cccLV. FELIX, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit annum vnum, menses tres, dies duos. Hic declarauit Constantium filium Constantini esse hæreticum, & secundò rebaptizatum ab Eusebio Nicomediensi. Et quia hoc declarauit, ideò postea prædicti Constantij præcepto capite truncatur in ciuitate Corannâ III. Idus Nouembris. Hic consecrauit Episcopos nouemdecim, Presby-

Presbyteros viginti & vnum, Diaconos quinque. Hic in * Epistolâ, quam destinauit Athanasio, & vniuersis Ægyptiorum, Thebaidorum ac Libyorum Episcopis, quædam capitula à sanctis Patribus, tam in Nicænâ Synodo, quàm in sanctâ Romanâ Sede constituta interseruit, quibus prædicti Episcopi sulti inimicorum insidias meliùs possent euadere, quæ & nos huic opusculo inserere, non inutile videtur. Sic autem incipit: *Epist. 2.

Est autem Synodicis decretum institutis, vt nemo Episcopum penes I.
sæculares arbitros accuset, sed apud summos Primates. Si quis aduersus II.
Episcopum caussam habuerit, non priùs alios Episcopos adeat, vt eum accuset, quàm familiariter ei indicet suam querelam, & ab eo aut iustam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem, ipsá nos instruente Veritate: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter Matth. 18.
te & ipsum solum: si te non audierit, adhibe duos vel tres testes: & si vos non audierit, dic Ecclesiæ: id est, tunc accusa eum publicè, & non priùs, & reliqua. Si quis Episcopum post hæc elegerit accusare, summis III.
Primatibus Episcoporum suam indicet caussam, & non sæcularibus, qui magis ad pacem, quàm ad iudicium eos reuocent, vt charitas in omnibus, & ab omnibus custodiatur. Si Primates, aut Episcoporum accusatores 5. q. 2.
cum eis pacificare familiariter minimè poterunt; tunc tempore legitimo c. Si Primates.
*eos ad Synodum canonicè conuocatam non infra angusta tempora canonicè conuocent, & priùs * eis per scripta significent quid eis opponant, vt ad* * quàm est
responsionem parati veniant. Nam si aut vi aut timore electi fuerint, aut suis rebus exspoliati, nec canonicè ad Synodum vocari possunt; respondere æmulis debent, antequam canonicè restituantur, & sua omnia eis le- IV.
galiter reddantur: & Præsul priùs restituatur, & postea non statim, sed diu, per spatiosa tempora suis potestatiuè dispositis, & ad suam necessitatem præparatis, ad tempus veniat ad caussam; & si iustè visum fuerit, accusatoribus respondeat suis. Nulli infami atque sacrilego de V.
quocumque negotio liceat aduersus religiosum Christianum, quamuis humilis seruilisque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet re, actione aut inscriptione Christianum impetere. Si quis Episcopus legitimè ac- VI.
cusatus, & suprà dicto ordine ad Concilium canonicè vocatus fuerit, absque vllâ trepidatione ire debet: &, si ipse non potuerit, pro se legatum ad Synodum mittat. Nullæ caussæ à iudicibus Ecclesiasticis audiantur, quæ VII.
legibus non continentur, vel quæ prohibitæ esse noscuntur. Si quis aliter VIII.
*non acquieuerit, nisi Episcopum accuset, suprà taxato hoc tenore agere debebit; quia accusatio aliter non potest rata existere. Tunc primò accusati caussam ad Primates accusator canonicè deferat: nec à communione prohibeatur accusatus, nisi in electorum iudicium canonicè euocatus, infra tres aut sex aut plures menses pro * his rationem redditurus venire distulerit; * suis
sed si venire non potuerit, nihil ei nocebit. Ille verò, qui * aut timore à sede * vi aut
pulsus, aut suis rebus fuerit exspoliatus, non priùs vocetur ad Synodum,*

3. q. 2. c. Tamdiu. quàm omnia legibus ei redintegrentur, & tamdiu in Sede propriâ pacificè & poteſtatiuè cuncta diſponens reſideat, quamdiu expulſus vel exſpoliatus carere viſus eſt ſuis rebus. Cùm autem ad iudicium venerit, ſi * patribus voluerit & neceſſe fuerit, inducia ei petenti à * fratribus conſtitutæ abſque impedimento concedantur, & iudices à ſe electi tribuantur in loco, * alibi vnde eſt qui accuſatur; aut ſi * aliquam temerariæ multitudinis vim metuerit, locum ſibi congruum eligat, quo abſque timore ſuos, ſi neceſſitas expoposcerit, teſtes habere, & abſque impedimento ſuam canonicè ſententiam finire valeat, quia multa per ſubreptionem euenire ſolent. Vt

IX. teſtificandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ religionis & nominis dignitate, & legis, vel ſui propoſiti normam, vel regulariter prohibita neglexerint. Multum derogatio præualet, quando derogatori creditur: ideò

X. * detrectationibus variis * detractionibus atque accuſationibus non debet labefactare Primatem, ſed magis Patrum regulis roborari, ne facilè aut indifferenter ſuſcipere accuſationes præſumat, dicente Domino: Non ſuſcipias vocem Exod. 24. mendacij. Priùs probare debet ſuſpicionem, & cauſſam, aut quo animo hoc faciat; & poſteà ſuſcipere, quia veritatis profeſſionem * propinquitatis propinquitas, inimicitiæ, timoris, amoris, odij, & cupiditatis intentio impedire, & aduerſa fratribus irrogare ſolet. Perſonæ accuſantium tales eſſe debent, quorum fides, conuerſatio, & vita probabilis, & abſque reprehen-

XI. ſione ſit, & qui omnium careant ſuſpicione: quia & hoc * tempore præ- * te præſente ſenti, vt benè noſtis, in Nicænâ Synodo propter malorum hominum inſi- * delata dias ſunt hæc & alia quàm plura * delata. Primates illi, & non alij, ſint

XII. quàm qui in prædictâ Synodo ſunt conſtituti. Reliqui verò qui metropolim ſedem tenent, Archiepiſcopi vocentur, & non Primates, ſaluâ in omnibus Apoſtolicæ Sedis dignitate, quæ * & ab ipſo Domino conceſſa, & * ei Matth. 16. poſteà à ſanctis Patribus roborata eſt. Primò ſemper in omnium Epiſco-

XIII. porum accuſatione perſona, vita & conuerſatio accuſantium enucleatim inquiratur, & poſtmodum ea, quæ obiiciuntur, fideliter pertractentur; * impetitorum quoniam nihil aliter fieri debet, niſi * prædictorum fides, perſona, vita & actus diſcutiantur: quia non debet prauorum, aut inſidiantium hominum pernicies vitam lacerare innocentium. Sanè ſæpiſſimè à malis boni perſequuntur, qui non ceſſant ſuis calamitatibus aliis derogare: ideò ſum-

XIV. mopere eſt præuidendum, ne hæc fiant. Nullus ſeruus, nullus liber, nullus infidelis, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui * frequenter inimicitiis ſtudet, nullus qui * libenter litigat, & ad accuſandum vel detrahendum eſt facilis, nulla infamis perſona, vel quos ad accuſandum publica crimina leges publicæ non admittunt; Epiſcopos accuſare præſumant: quoniam accuſatores, & accuſationes, quas ſæculi leges non recipiunt, quâ ratione ſacerdotalis eas ordo recipere debeat, inuenire nequeo, cùm hæc & in Nicænâ Synodo prohibita ſint, & illi magis ab iſtis, non iſti ab illis iu-

1. Cor. 2. dicari debeant. Et Apoſtolus dicit, Spiritualis iudicat omnia, ipſe verò

XV. à nemine iudicatur. Hæretici, à quibus nimiùm opprimimur, excommuni-

municatique, homicidæ, maleſici, fures, ſacrilegi, raptores, veneſici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falſum teſtimonium dixerint, ſeu qui ad ſortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accuſationem vel ad teſtimonium erunt admittendi. Non ita in Eccleſiaſticis agendum negotiis, ſicut in ſæcularibus. In ſæcularibus enim, poſtquam legibus vocatus venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam cauſſam recedere: in Eccleſiaſticis verò, cauſſâ dictâ, licet recedere, ſi neceſſe fuerit, aut prægrauari ſe viderit. XVI.

Quoties Epiſcopus ſuper certis accuſatur criminibus, ſi tales fuerint accuſatores, qui iuſtè & canonicè recipi debeant, Synodo legitimâ in ſuo tempore congregatâ, ab omnibus canonicè audiatur, qui ſunt in prouinciâ, Epiſcopis. Quòd ſi non legitimi fuerint accuſatores, non fatigetur Epiſcopus, quia Sacerdotes ad ſacrificandum * *vocari debent, non ad litigandum; nec illi qui Throni Dei vocantur, prauorum hominum inſidiis debent turbari, ſed liberè Chriſto Domino famulari.* XVII.

Quamuis prouincialibus Epiſcopis vnà cum Metropolitano eorum cauſſas ſuæ prouinciæ Epiſcoporum liceat charitatiuè & concorditer agitare; non tamen, ſicut in prædictâ Synodo conſtitutum eſt, licet diffinire abſque Romani Pontificis auctoritate. Quòd ſi ſecùs à quibuſdam præſumptum fuerit, ipſi, qui hoc egerint, ſuæ præſumptionis ſuſcipiant damnum, & illi, qui ab eis perperàm excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate huius ſanctæ Sedis, & beati præceptoris noſtri clauigeri Petri poteſtate ſoluantur atque reſtituantur. Ipſe enim Dominus ait: Quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. XVIII. *Matth. 16.*

Quoties Epiſcopi ſe à comprouincialibus vel à Metropolitano putauerint prægrauari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent Sedem, atque abſque vllâ detentione, & ſuarum rerum ablatione, liberè ire liceat. Et dum prædictam Romanam appellauerint Eccleſiam, aut ab eâ ſe audiri expoposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum Sedes ſubripere, aut eorum res auferre, aut aliquid eis inferre præſumat, antequam * *amborum cauſſa Romani Pontificis auctoritate firmetur. Quòd ſi aliter à quoquam præſumptum fuerit,* * *nihil eis oberit, ſed viribus carere non eſt dubium.* XIX. * *eorum* * *nihil erit*

De inducijs verò Epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diuerſas à Patribus regulas inuenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia * *eorum & amicorum quærenda, annum* * *& ſex menſes mandauerunt concedi; quidam autem annum, in quo plurimi concordant; minùs verò quàm ſex menſes non reperi; quia & hæc laicis indulta ſunt, quantò magis & Domini Sacerdotibus?* XX. 3. q. 3. c. De inducijs. * *Epiſcoporum* * *aut*

Hic prædictus Papa aliam * Epiſtolam ſcripſit vniuerſis ſpiritualibus fratribus, & reliquis in ſacerdotali collegio Domino conſecratis, in quâ eos ſtudioſiſſimè hortatur perſecutiones & tribulationes patienter ſuſtinere, vt eius filij inueniantur, quem quotidie * *Epiſt. 2.*

tidie patrem inuocant Deum in cælis, & vt detrahentibus non detrahant, ſed cuncta in ſpiritu humilitatis peragant, & in patientiâ longanimitatis, quæ ſunt docenda, edoceant.

CAP. XXXIX.

S. DAMASVS.

A. CCCLXVII. DAMASVS, natione Hiſpanus, ex patre Antonino, ſedit annos octodecim, menſes tres, dies vndecim. Cum iſto ordinatur in contentione Vrſinus; ſed facto Concilio Sacerdotum conſtitutus eſt Damaſus, quia fortior, & plurima multitudo erat: Vrſinus autem electus eſt ab Vrbe, & Neapolis conſtitutus Epiſcopus. Damaſus autem poſteà inuidiosè adulterij arguitur; & factâ inde Synodo, à * quadraginta octo Epiſcopis expurgatur: accuſatores autem eius Concordius & Calliſtus Diacones à Concilio ſunt damnati, & de Eccleſiâ electi. Hic ordinauit Epiſcopos ſeptuaginta duos, Presbyteros triginta & vnum, Diaconos vndecim. Hic 11. Idus Decemb. obiit.

* quadragintaquatuor

Hic in Epiſtolâ *, quam Stephano Archiepiſcopo Mauritaniæ, & vniuerſis Africanæ prouinciæ Epiſcopis deſtinauit, eos inſtruit, qualiter Metropolitanos Epiſcopos & ſumma Eccleſiaſtica negotia diſcutere liceat: ita videlicet, vt nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum negotiis concordent. & cetera in eâdem ponit, quæ & anteceſſores ſui conſtituerunt, id eſt, de ipſis Epiſcopis quos damnari non liceat, nec Synodum conuocare canonicam abſque Romanæ Sedis auctoritate; de canonicâ vocatione ad Synodum, de induciis, quas dandas ſex menſium ſpatio in criminalibus Epiſcopis mandat, de accuſatoribus & teſtibus, quales eſſe debeant; item de inſcriptione calumniatoris, quæ ſemper primò fieri debet, & quæ criminum diſcuſſio ibi agitanda ſit, vbi & ipſa crimina ſunt admiſſa: & cetera, quæ planè iam in prædeceſſorum ſuorum decretis ſuprà notauimus.

*Epiſt. 3.

Item prædictus Papa aliam ſcripſit decretalem * Epiſtolam Proſpero Numidiæ primæ ſedis Epiſcopo, & ceteris Orthodoxis Epiſcopis vbique conſiſtentibus: de * Coëpiſcopis, qui nihil amplius ſunt, vel poſſunt, quàm Presbyteri, ita inter cetera dicens: *Nimis iam eorum inſtitutio improba, nimis eſt praua: quia, vt hi de ſummo ſacerdotij miniſterio aliquid præſumant, omni caret auctoritate, & ſacris Canonibus videtur eſſe contrarium, & vacuum atque inane eſt, quidquid in prædicto ſummi ſacerdotij egerint miniſterio. Nam non amplius, quàm duos ordines inter diſcipulos Domini eſſe cognouimus. Vnde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus: & quod ratione caret, exſtirpari neceſſe eſt. Cùm enim Epiſcopi non ſint, qui minùs quàm à tribus, aut qui ab vno vel duobus*

*Epiſt. 4.

*Chorepiſcopis

dist. 68. c. Chorepiſcopi.

ſunt

sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi, si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Idcircò benedictionem, quam prædicti Coëpiscopi ante suam prohibitionem per manus impositionem dabant, magis videtur nobis vulnus inferre, quàm salutem: quia qui Pontificatus apicem non habebant, quomodo ea, quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil in dante erat, quod ille posset accipere; & propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impositionem tangebant, quàm ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et vbi vulnus infixum est, necesse est adhibere medicinam; quâ infixa sanetur macula, id est, reiterari necesse est, quod legitimè actum aut collatum minimè approbatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem posset retinere, qui ab alio acceperit, qui potestatem dare non habuit legitimè, inuenire non possum: cùm ille qui Pontificalem honorem non habuit, Pontificalia non potest iura tribuere: nec hoc sibi poterant vendicare, cuius capaces per hoc, quod illis obstiterat, non fuerunt. * illo

Aliam iterùm scripsit * Epistolam prædictus Papa Episcopis per Italiæ prouincias constitutis, in quâ accusationem fratrum per scripta fieri prohibet, ita inter cetera dicens: *Leges sæculi accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes; vnde canonica Patrum constituta non semel, sed sæpissimè clamant, nec accusationes, nec testimonia vllum per scripta posse proferre, nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicant, nisi de his quæ sub præsentiâ eorum acta esse noscuntur. Similiter, & qui accusare alium elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissâ: neque vllus vmquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.* * *Epist. 6.* 5. q. 2. c. *Relatum.* 3. q. 9. c. *Qui accusare.*

Hic sententiam Hieronymi Presbyteri de celebratione Missæ confirmauit, videlicet, vt die Dominico nullus post tertiam horam diei Missarum solemnia celebrare præsumat. Hic præcepit, vt Psalmi die noctuque in Ecclesiâ canerentur.

CAP. XL.

S. SIRICIVS.

SIRICIVS, natione Romanus, ex patre Tiburtio, sedit annos quindecim, menses vndecim, dies vigintiquinque. Hic ordinauit Episcopos trigintaduos, Presbyteros triginta & vnum, Diaconos sedecim. Hic de hoc sæculo migrauit VIII. Kalend. Martij. Hic in Epistolâ * quam Himmerio Tarraconensi Episcopo scripsit, baptizatos ab Arrianis, si ad Catholicam fidem festinent, denuò baptizandos esse prohibuit; quia & Apostolus prohibet, & Canones contradicunt, & Liberij Papæ decreta post cassatum Ariminense A. CCCLXXXV. * *Epist.* 1. *Epbes.* 4.

Concilium ad prouincias missa prohibent, & solâ Episcopalis manus impositione Catholicorum conuentui eos sociandos esse asserit. Item in eâdem affirmat, nullo tempore anni, nisi in Dominico Paschæ & Pentecostes, quemlibet baptizandum, nisi eum mortis cuiuslibet periculum vrgeat. Iterùm illos, qui ad apostasiam transeunt, & idolorum cultu ac sacrificiorum contaminatione polluuntur, à Corpore Christi & Sanguine iubet abscindi; resipiscentibus autem, & ad lamenta conuersis, pœnitentiam in vitâ agendam esse, & in fine vltimo reconciliationis gratiam tribuendam esse præcipit. Item puellam alij desponsatam, ne alter in matrimonium accipiat, inhibet: quia illa benedictio, quam Sacerdos nupturæ imponit, si transgressione violetur, apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est. De his verò, qui actâ pœnitentiâ tamquam canes & sues ad pristinos vomitus & volutabra redeunt, & militiæ cingulum repetunt, & incontinentes existunt, quia iam pœnitendi non habent refugium; decernit, vt solâ intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur, à Dominicæ autem mensæ conuiuio separentur: transeuntibus autem de hac vitâ viatico munere subueniri iubet.

27. q. 2. c. De coniugali.

33. q. 2. c. De his verò.

De Monachis verò vel Monachabus, qui se priùs clanculò illicitâ contagione polluerunt, & postea in abruptum conscientiæ desperatione perducti de illicitis complexibus liberè filios procrearint, à monasteriorum cœtu & Ecclesiarum conuentibus eliminandos esse mandauit, vt in suis ergastulis retrusi *purgatorio possint pœnitudinis igne decoqui; vt eis saltem ad mortem solius misericordiæ intuitu per communionis gratiam possit indulgentiâ subueniri.

*purificatorio

82. dist. c. Plurimos.

De Sacerdotibus verò atque Leuitis, qui post longa consecrationis suæ tempora, tam de propriis coniugiis, quàm de turpi cœtu sobolem procrearint, & crimen suum defendunt, quia in veteri Testamento Sacerdotibus ministris procreandi facultas legitur attributa, quia non ex aliâ vtique, nisi quàm ex tribu Leui quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitti; mandat, vt his, qui ignorantiâ lapsos se deflent, hac conditione misericordia non negetur, vt sine vllo honoris augmento, in hoc quo detecti sunt, quamdiu vixerint, officio perseuerent; si tamen post hæc continentes sese studuerint exhibere. Illos verò, qui se illicitâ priuilegij excusatione defendere nituntur, omni Ecclesiastico honore Apostolicâ auctoritate spe futuræ adeptionis prohibitâ penitus priuat. Et quia licenter ac liberè inexploratæ vitæ homines, quibus etiam fuerant numerosa coniugia, ad præfatas dignitates, prout cuique fuerat libitum, aspirabant; quid de huiusmodi ab vniuersis Ecclesiis sit sequendum, quid vitandum, generali pronuntiatione decreuit: ita videlicet, vt qui à pueritiâ vsque ad tricesimum ætatis suæ annum pro-

probabiliter vixerit, vnâ tantùm vxore contentus, & eâ virgine, & cum illâ benedictâ à Sacerdote, promoueri per singulos gradus morâ præfiniti temporis poterit, si in singulis irreprehensibiliter vixit: illum verò Clericum, qui aut viduam aut certè secundam coniugem duxerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudandum esse censuit, laicâ sibi tantùm communione concessâ; quam ita demum poterit possidere, si nihil * præterea, propter quod hanc perdat, possideat. Feminas verò ab omnibus Clericis exclusit, nisi eas tantùm, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem Synodus Nicæna permisit. Monachos autem, quos morum grauitas & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, Clericorum officiis aggregari concessit, temporibus præfixis, vel singulis gradibus seruatis.

dist. 84. c. Quisquis.

** postea*

dist. 81. c. Feminas. 16. q. 1. c. Monachos.

Illud quoque decreuit, vt, sicut pœnitentiam agere cuiquam Clericorum non licet, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli vnquam liceat honorem Clericatus adipisci: quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati; nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui fuerant vasa vitiorum. Sed quia in huiusmodi, cùm reprehenduntur, sola ignorantiæ excusatio solet obtendi, hac conditione pœnitendi cuilibet digamo, & viduæ marito indebitè ad gradum quemlibet promoto veniam relaxat, & omni spe promotionis filij ademptâ, in quo inuenitur ordine, perpetuâ stabilitate permaneat.

dist. 50. c. Illud.

dist. 50. c. Quicumque.

Prædictus Papa propter multas præsumptiuas causas, quæ suis temporibus emerserant, decretalem * Epistolam Africanis Episcopis destinauit, in quâ præcepit, vt nemo extra conscientiam Sedis Apostolicæ, hoc est, Primatis, audeat Episcopum ordinare; quia integrum dicit esse iudicium, quod plurimorum sententia consequatur. Item ne vnus Episcopus Episcopum ordinare præsumat propter arrogantiam, ne furtiuum beneficium præstitum videatur, quia & in Nicænâ Synodo hoc definitum esse constat. Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad Clerum admitti non debet. Similiter, vt Clericus mulierem viduam non ducat vxorem, præcepit. Iterùm, vt laicus, qui duxerit viduam, non admittatur ad Clerum. Item, vt de alienâ Ecclesiâ ordinare Clericum nullus vsurpet, vel ab Ecclesiâ abiectum suscipiat, & venientes à Nouatianis & Montensibus per manus impositionem suscipiantur, eò quòd rebaptizati sint. Præterea, in eâdem monuit & suasit, ne sacerdotes & Leuitæ cum vxoribus suis coëant, quia in ministerio ministri quotidianis necessitatibus occupantur, & qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

** Epist. 4.*

dist. 64. c. Extra.

Syn. Nic. c. 4.

Idem sanctæ memoriæ prædictus Papa aliam decretalem * Epi-

** Epist. 3.*

ſtolam ſcripſit Orthodoxis, per diuerſas prouincias degentibus: in quâ, quia multa contra Eccleſiaſticum canonem præſumebantur, præcepit & monuit, vt indignus, & non diligenter examinatus, non efficiatur Epiſcopus, & ne ſacerdotium detur illis, quorum fides, baptiſmus & vita neſcitur: & ne neophyti, ſiue laici, inconſideratè Diaconi aut Presbyteri ordinentur, cùm dicat Apoſtolus: *Manus nemini citò impoſueris.*

1. Tim. 5.

Epiſt. 2. Item prænominatus Papa aliam Italicis Epiſcopis ſcripſit Epiſtolam, in quâ ſe eis Iouinianum Epicurum ſocioſque eius damnaſſe notificat, qui virginitatis præmium annihilabant, & ieiunia condemnabant.

CAP. XLI.

S. ANASTASIVS.

A. cccxcviii. ANASTASIVS, natione Romanus, ex patre Maximo, ſedit annos tres, dies decem. Hic ordinauit Epiſcopos vndecim, Presbyteros nouem, Diaconos quinque. Hic Germaniæ & Burgundiæ regionis Epiſcopis Epiſtolam ſcripſit, in quâ eorum conſultis ratione certâ reſpondet; videlicet Apoſtolicâ auctoritate mandat, & prohibet, ne, cùm in Eccleſiâ ſanctâ Euangelia recitantur, Sacerdotes & ceteri ſedere præſumant; ſed venerabiliter curui Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent. Similiter prohibet tranſmarinum hominem ad honorem Clericatus admitti, niſi quinque aut eo ampliùs Epiſcoporum chirographis deſignatum: quia multa per ſubreptionem euenire ſolent, ideò & hæc ſummopere cauenda ſunt. Item Manichæos, qui tunc erant, non recipiendos, nec cum eis vllatenus participandum eſſe mandat, priuſquam ad rectam conuertantur fidem. Hic obiit v. Kalend. Maij.

de Conſ. diſt. 2. c. Apoſtolica.

diſt. 98. c. Tranſmarinos.

CAP. XLII.

S. INNOCENTIVS.

A. ccccii. INNOCENTIVS, natione Albanus, ex patre Innocentio, ſedit annos quindecim, menſes duos, dies viginti & vnum. Hic decretalem* Epiſtolam Decentio Eugubino Epiſcopo ſcripſit, in quâ eum de multis conſulentem catholicè inſtruit, ita incipiens: *Si inſtituta Eccleſiaſtica, ita vt à beatis Apoſtolis ſunt tradita, integra vellent ſeruare Domini Sacerdotes; nulla diuerſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur. Sed dum vnuſquiſque, non quod traditum, ſed quod ſibi viſum fuit, hoc exiſtimat eſſe tenendum; inde diuerſa in diuerſis locis vel Eccleſiis, aut teneri, aut celebrari videntur,*

*Epiſt. 1.

ac

ac fit ſcandalum populis. Qui dum neſciunt traditiones antiquas humanâ præſumptione corruptas, putant ſibi, aut * *Eccleſiis non conuenire, aut ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris contrarietatem inductam. Propter hoc oportet omnes ſequi quod Romana Eccleſia cuſtodit, à quâ eos principium accepiſſe non eſt ambiguum.* Oſtendit igitur quid in ſingulis, vnde eum conſuluerunt, facere debeant. Videlicet mandat pacem poſt confecta myſteria dandam eſſe, vt per hoc conſtet, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, præbuiſſe conſenſum. Item præcepit, vt priùs oblationes in Miſsâ commendentur, poſteà verò eorum nomina, quorum oblationes ſunt, recitentur. Item de conſignandis infantibus, dicit manifeſtum eſſe, non ab alio quàm ab Epiſcopo fieri licere: quia licet Presbyteri ſint Sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent.

* *Eccleſias*

I. *de Conſ. diſt. 2. c. Pacem.*

II.

III. *de Conſ. diſt. 4. c. Presbyteros,*

Sabbato verò eſſe ieiunandum ratione euidenti demonſtrat: quia ſi ſexta Feriâ propter paſſionem Domini ieiunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, quia inter triſtitiam paſſionis, & lætitiam reſurrectionis videtur incluſum: & Apoſtolos conſtat biduo iſto in mœrore fuiſſe, quod non eſt dubium in tantum eos ieiunaſſe biduo memorato, vt traditio Eccleſiæ habeat iſto biduo Sacramenta penitus non celebrari. Quæ forma vtique per ſingulas eſt tenenda hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda. Quòd ſi putatur ſemel & vno Sabbato ieiunandum; ergo & Dominica & quinta Feria ſemel in Paſcha vtique erit celebranda. De fermento autem, quod à Papâ confectum Romæ per titulos Dominicâ die per Acolythos mittebatur, quia ipsâ die Presbyteri propter plebem ſibi creditam cum ipſo conuenire non poterant, diem alibi per parochias non eſſe faciendum, quia Sacramenta non longè ſunt portanda. De his verò baptizatis, qui poſteà dæmonio, aut vitio aliquo, aut peccato interueniente arripiuntur, dicit, nec à Presbytero, nec à Diacono debere nec poſſe conſignari, niſi Epiſcopus præceperit: quia manus imponendæ non ſunt, niſi Epiſcopus auctoritatem dederit id efficiendi, propterea quia longè poſitus difficulter ſæpè ad Epiſcopum deduci poteſt.

IV. *de Conſ. diſt. 3. c. Sabbato.*

V.

VI.

De pœnitentibus autem, qui ex grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus, pœnitentiam gerunt, iuxta Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem quintâ Feriâ ante Paſcha remittendum eis eſſe demonſtrat, ſi nulla interueniat ægritudo. Si verò quis in ægritudinem inciderit, & vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum, ne de hoc ſæculo abſque communione diſcedat. De hoc verò, quod in Epiſtolâ Iacobi legitur, *Infirmatur quis in vobis*, &c. dicit non eſſe dubium de ægrotantibus fidelibus accipiendum eſſe, & intelligendum, qui ſancto oleo Chriſmatis perungi

VII. *de Conſ. diſt. 3. c. De pœnitentibus.*

VIII. *Iacobi 5.*

possunt, quo ab Episcopo consecrato, non solùm Sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet in suâ suorumque necessitate; & quod
dist. 95. c. Illud. Presbyteris licere non est dubium, Episcopis esse licitum, non est ambiguum. Sed de Presbyteris idcircò dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt: ad quos autem volunt ire & vngere, licenter possunt. Pœnitentibus tamen illud infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi?

**Epist. 2.* Item præscriptus Papa * aliam Victricio Rothomagensi Episcopo scripsit Epistolam propter quosdam, qui eo in tempore ignorantiâ vel desidiâ non tenebant Ecclesiasticam disciplinam, & plurima non præsumenda præsumebant: in quâ mandat & præcipit,
I. ne extra Metropolitani Episcopi conscientiam vllus audeat ordi-
dist. 64. c. Extra. nare Episcopum. Integrum enim est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec vnus Episcopus præsumat ordinare Episcopum, ne furtiuum beneficium præstitum videatur. Hoc &
II. à Nicænâ Synodo constitutum atque definitum. Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit,
III. ad Clericatum admitti prohibuit. Item præcepit, vt, si fortè causæ vel contentiones inter Clericos, tam superioris quàm inferioris
11. q. 1. c. Si qua causa. ordinis, exortæ fuerint, iuxta Nicænam Synodum congregatis ciusdem prouinciæ Episcopis iurgium terminetur, nec sine præiudicio Romanæ Ecclesiæ alicui liceat relictis his Sacerdotibus, qui in eâdem prouinciâ Ecclesiam Dei nutu gubernant, ad alias conuolare prouincias. Quòd si quis fortè præsumpserit, eum ab officio Clericatus submoueri, & iniuriarum reum ab omnibus iudicari iussit. Si autem maiores causæ in medio fuerint deuolutæ ad Sedem Apostolicam, sicut Synodus statuit, post Episcopale iudicium referendas eas esse mandauit.

IV. Item in eâdem sanciuit, sicut & Siricius fecerat, vt Clericus viduam mulierem non ducat vxorem, ne hoc præiudicio impeditus
V. ad Sacerdotium peruenire non possit. Item, ne laicus, qui ante bap-
dist. 34. c. Si quis. tismum, seu posteà, mulierem viduam duxit vxorem, posteà admittatur ad Clerum præcepit, quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim peccata dimittuntur, non tamen acceptæ
VI. vxoris consortium relaxatur. Item, ne is qui secundam ducit vxo-
1. Tim. 3. rem, Clericus fiat, quia scriptum est: Vnius vxoris virum. & iterùm: Sacerdotes mei semel nubant. Item, vt de alienâ Ecclesiâ Cle-
VII. ricum ordinare nullus vsurpet, nisi eius Episcopus precibus exora-
dist. 34. c. Si quis. C. Nic. c. 16. & 17. tus concedat. Hoc etiam Synodus Nicæna constituit, vt abiectum ab altero Clericum altera Ecclesia non recipiat. Item vt venientes
VIII. à Nouatianis, vel Montensibus, per manus impositionem susci-

pian-

piantur, quia licet ab hæreticis, in Christi tamen nomine sunt baptizati, præter eos, qui à nobis ad illos transeuntes baptizati sunt. Hi, si resipiscentes ad nos redierint, sub longâ pœnitentiæ satisfactione admittendi sunt.

Item, omnino seruari iubet, vt Sacerdotes & Leuitæ cum vxoribus suis non coëant: quia si Sacerdos, cui orandi & sacrificandi iuge officium est, carnali concupiscentiâ fuerit contaminatus, quo pudore sacrificare vsurpabit, aut quâ conscientiâ, quo merito exaudiri se posse credit, cùm dictum sit, *Omnia munda mundis; coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum?* De Monachis autem, qui ad clericatus ordinem peruenerint, iubet, non debere eos à priori proposito deuiare: quia sicut in Monasterio fuit, ideò quod diu seruauit, modò in meliori gradu positus non debet amittere. Item mandat, ne ex curialibus, id est, qui aliquibus publicis functionibus occupati, iure ad curiam retrahi possunt, ad Clericatum admittantur. De virginibus velatis, si postea publicè nupserint, vel clanculò corruptæ fuerint, mandauit, non admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi hi, quibus se iunxerant, de mundo recesserint; quia iam de laicis adulteris hæc forma seruatur. Sententia autem ista valdè seuera & timendâ nimis, quam multorum casu nostris temporibus necessariò mitigari oportuit; alioquin multi salubris pœnitentiæ solatio destituti † impœnitenti corde vitam finirent. His autem virginibus, quæ nondum velatæ sunt, sed in virginitatis tamen proposito se permanere simulauerunt, si fortè nupserint, aliquanto tempore pœnitentiam agendam esse dicit: quia sponsio earum à Domino tenebatur: quia si viduæ, quæ à viduitatis proposito discesserunt, iuxta Apostolum damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt, quantò magis virgines, quæ prioris promissionis fidem frangere conatæ sunt?

IX. *dist. 31. c. Tenere.* *Tit. 1.* X. *16. q. 1. c. De Monachis.* XI. *dist. 51. c. Frequenter.* XII. *27. q. 1. c. Qua Christo.* † *fortè*

Item prænominatus Papa aliam scripsit * Epistolam Exuperio Tolosano Episcopo, in quâ ei rescribit, illos Diaconos, aut Presbyteros, quos esse incontinentes filij generati prodiderunt, omni honore Ecclesiastico esse priuandos, sicut & Siricius Papa fecerat; nec ad aliquod tale ministerium admittendos esse, quod solâ continentiâ oportet impleri. His autem, qui omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, tantùm in extremo vitæ suæ pœnitentiam simul & reconciliationem communionis exposcunt; quamuis iuxta priorem consuetudinem pœnitentia quidem concederetur, sed communio negaretur; cum pœnitentiâ communionem tribui iussit, vt vel in supremis, permittente Saluatore nostro, à perpetuo exitio vindicentur.

I. * *Epist. 3. dist. 82. c. Proposuisti.* II.

De his verò, qui aut tormenta sola exercent, aut etiam capitalem III.

23. q. 4. c. Quæsitum est. lem ſententiam proferunt, reſpondet, nihil à maioribus diffinitum eſſe; ideò quia meminerant has poteſtates fuiſſe à Deo conceſſas, Rom. 13. & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei miniſtrum datum eſſe in huiuſmodi vindicem, & ita ſe tenere, ſicut vſque ad ipſum ſeruatum eſt, ne aut diſciplinam euertat, aut 32. q. 5. c. Chriſtiana. contra auctoritatem Domini videatur venire. Viros autem cum vxoribus adulteris non conuenire, ſicut & ipſæ cum ipſis faciunt, ſi ipſi adulterium committant, non aliâ de cauſsâ fieri dicit, niſi quia latentia peccata non habent vindictam. Non enim mulieres viros ſuos facilè de adulterio, ſicut viri mulieres accuſant: idcircò virorum latente commiſſo, non facilè quiſquam eorum ex ſuſpicionibus ſubmouetur: ſubmouebitur autem, ſi eius flagitium fuerit detectum. Sed quamuis par ſit cauſſa; interdum tamen probatione ceſſante vindictæ ratio conquieſcit. Illum verò, qui preces dictat, & alicuius mortem vel ſanguinem de reatu à Principibus poſcit, immunem eſſe dicit, ideò quia Principes numquam ſine cognitione concedunt; ſed ad iudices commiſſa ipſa vel crimina ſemper remittunt, vt cognitâ cauſsâ vindicent. Quæ cùm quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio pro negotij qualitate profertur; & dum legum in improbos exercetur auctoritas, erit dictator immunis. Illos verò, qui interueniente repudio, alij ſe matrimonio copularint, affirmat ſine dubio in vtraque parte adulteros eſſe: quia quamuis coniugium deſolatum vel diſſolutum eſſe videatur; non poſſunt tamen adulteri non videri, Matth. 19. qui vxore viuente ad aliam copulam feſtinarunt: in tantum, vt etiam hæ perſonæ, quibus tales coniunctæ ſunt, commiſiſſe videantur adulterium.

V. 23. q. 4. c. Illud. VI.

Item Felici Nuceriano Epiſcopo prænominatus Papa aliam *Epiſt. 4. ſcripſit decretalem * Epiſtolam, in quâ ei de indigentiâ Clericorum * mutilos querimoniam facienti, cùm aliquos * murcos, aliquos digamos habere diceret; reſpondet, illum, qui volens partem digiti ſui abſciderit, iuxta canones non poſſe admitti ad Clerum; illum verò, cui aliquo caſu contigit, & Clericum fieri poſſe, & inuentum abiici non poſſe aſſerüit: quia in illo voluntas eſt iudicata, in iſto verò caſus veniam meruit. Digamos autem, ſicut & ſuperiùs ſcriptum eſt, omnino abiiciendos eſt mandauit. Laicos autem illos, ad clericatus ſortem poſſe admitti non vetuit, qui ſic ſe poſt baptiſmum inſtituerunt, vt eorum opinio in nullo vacillet, & Clericis ac Monachis adhæſerint, & concubinam aut pellicem non nouerint, & in bonis operibus vigilarint. Illos verò, qui militiæ ſeruierunt, aut in ſæcularibus cauſſis agendis verſati ſunt, aut adminiſtrarunt, aſſumendos eſſe prohibuit.

I. dist. 55. c. Qui partem. II. III. dist. 51. c. Deſignata.

*Epiſt. 5. Idem prædictus Papa in illâ * Epiſtolâ, quam Maximo & Seuero

uerò Episcopis destinauit, iubet Presbyteros illos, qui in presbyterio filios procreasse dicuntur, debere in medio collocari, discussisque obiectionibus, quæ ipsis Presbyteris impinguntur, si conuinci poterunt, à sacerdotali officio remoueri: quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt. Laudat etiam in eâdem laicum, qui à talibus Ecclesiam pollui non patitur. *dist. 81. c. Maximilianus.*

Idem sæpè dictus Pontifex in Epistolâ, quam Apulis Episcopis, Macedonio videlicet & Marino, scripsit, præcepit, si constiterit, Clericum pro suis criminibus egisse pœnitentiam, ab omni clericatus officio remouendum: ita scilicet, si post pœnitentiam ad maiorem gradum tendere nititur. Et in eâdem arguit Episcopos, qui dum aut amicis aut obsequentibus gratiam præstare nituntur, religionem violant, ordinesque corrumpunt; & sic euenit, vt indigni quique honores suscipiant Ecclesiasticos, & admittantur ad clerum, qui nec inter laicos dignum locum habere merentur. *Epist. 6.*

Item in Epistolâ, quam Episcopis per Macedoniam constitutis scripsit, dicit: *Non oportet graue videri cuiuscumque iudicium retractari, quia veritas exagitata sæpiùs magis splendescit in luce, & pernicies reuocata in iudicium * acriùs pœnitentiâ condemnatur, & fructus diuinus est, iustitiam sæpiùs recensere.* *Epist. 7.* 35. q. 9. c. Graue. * graniùs & sine pœnitent.

Item in illâ, quam Florentino Tiburtinensi Episcopo misit, mandat terminos à Patribus constitutos transiri non oportere: quia nefas est, si quod alter semper possederit, alter inuadat; quod prædictum Episcopum memorat fecisse, quia alterius parochiam inuaserat. *Epist. 8.*

Item in Epistolâ Probo Episcopo directâ, iubet mulierem de captiuitate reuersam, marito, qui iam aliud inierat coniugium, restitui: quia fide Catholicâ suffragante illud statuit esse coniugium, quod erat primitus gratiâ diuinâ fundatum, conuentumque mulieris secundæ priore superstite, nec diuortio ectâ, nullo modo posse esse legitimum. *Epist. 9.* 34. q. 1. & 2. c. Cùm sim.

Item in illâ, quam Aurelio Carthaginiensi Episcopo scripsit, quantum doleat, se non posse exprimere dicit, quòd Ecclesiam, & præcipuè Episcopos, tantâ indignitate & molestiâ tractari legat & audiat, dum facilè manus imponuntur, dum negligenter Sacerdos summus eligitur, & Clerici Ecclesiasticorum dogmatum regulâ nutriti vel honorati inter altaria Christi respuuntur; quasi nefas sit ad primatum venire per ordinem. Nam cùm laici & Monachi vndecumque abruptè ad tanti sacerdotij collegium assumuntur, videntur & illi contemni, de quibus oportuerat eligi; & isti malè intromitti, qui præter ordinem irrumpunt potiùs, quàm eligantur. *Epist. 11.* *Epist. 8. quæ est 20.*

Item idem suprà dictus Papa Alexandro Antiocheno Episcopo scripsit *1. tom. 2. part.*

ſcripſit & mandat, vt, ſi vna prouincia Imperiali iudicio dijudicatur, Metropolitani tamen Epiſcopi ſecundùm priſtinum morem prouinciarum ſolummodò numerentur. Item in eâdem eidem præcepit, ne ipſe Arrianorum Clericos cum ſacerdotij aut miniſterij cuiuſpiam dignitate ſuſcipiat: quoniam quamuis baptiſma eorum ratum eſſe permittatur, non Spiritum ſanctum tamen eos habere cum illo baptiſmate † illiſque myſteriis arbitramur; nec eius plenitudinem dare poſſunt † quæ maximè in ordinationibus operatur.

† indignè ſuſcepto
† ex opere operantis

Epiſt. 21. Item Martiano Epiſcopo per Epiſtolam iuſſit, quatenus eos Clericos in communionem ſuſcipiat, quos Bonoſus, antequam damnaretur, ordinaſſe cognoſcitur.

Epiſt. 24. Item ſcribit vniuerſis Epiſcopis in Toletanâ Synodo conſtitutis, & dicit, quòd de ordinationibus ab Hiſpaniæ Epiſcopis illicitè factis fuerat aliquid ſecundùm maiorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderet inde in Eccleſiis quamplurimas perturbationes mouendas. Et enumeratis illis, quæ illicitè geſta eſſe cognouerat, ſubiungit ita: *Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus aut ſcandala Hiſpanienſibus prouinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus. Idcircò remittenda hæc potiùs putamus.* Sed prouidendum eſſe mandauit, ne deinceps talia committantur.

CAP. XLIII.

S. ZOSIMVS.

AN. CCCC. XVII. ZOSIMVS, natione Græcus, ex patre Abramio, ſedit annum vnum, menſes tres, dies vndecim. Hic ordinauit Epiſcopos octo, Presbyteros decem, Diaconos tres. Solutus eſt autem de ergaſtulo corporis VIII. Kalend. Ianuarij. Hic Epiſtolam * Heſitio Salonitano Epiſcopo ſcripſit, in quâ de Monachis, quorum ſolitudo quauis frequentiâ maior eſt, & de laicis ad Epiſcopum feſtinantibus præcepit, ne quis eorum contra Patrum præcepta, qui Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non fuiſſet imbutus, & temporis approbatione diuinis ſtipendiis ſit eruditus, vllatenus ad ſummum Eccleſiæ Sacerdotium aſpirare præſumeret; & non ſolùm in eo ambitio inefficax haberetur, verùm & ordinatores eius, vt carerent eo ordine, quem ordinem contra præcepta Patrum crediderant præſumendum.

Epiſt. 1.
* Heſychio

diſt. 36. c. Qui Eccleſiaſticis.

diſt. 59. c. Qui Eccleſiaſticis.

CAP.

CAP. XLIV.

S. BONIFACIVS.

BONIFACIVS, natione Romanus, ex patre Iocundo Presbytero, sedit annos tres, menses octo, dies septem. Hic in contentione vnâ die cum Eulalio ordinatur. Et fuit ista dissensio in Clero menses septem, & dies quindecim. Eulalius verò ordinatur in Ecclesiâ Constantinianâ, Bonifacius in Basilicâ Iulij. Placidia autem Augusta Rauennæ residens cum filio suo Augusto Valentiniano, audiens hoc, quod Romæ factum fuerat, Honorio Augusto Mediolani sedenti notificauit. Vnde vterque, missâ Imperiali auctoritate, ambos de vrbe expelli iusserunt. Sed postea Eulalius omnino expulsus est, & in Campaniam missus; ideò quia Sabbato Paschæ contra edictum Imperatorum officium Pontificis præsumpsit, eò quòd ordinatus fuerat in basilicâ Constantinianâ: Bonifacius verò consensu & præcepto Imperatorum in Vrbem est reuocatus, & in Sede stabiliter constitutus. Hic ordinauit Episcopos triginta sex, Presbyteros tredecim, Diaconos tres. Defunctus est autem VIII. Kalend. Nouemb. A. coæ. XIX.

Hic Gallicanis Episcopis Epistolam direxit, in quâ iubet pro Maximo Episcopo, qui à Valentinæ vrbis Clericis accusatus multoties iudicium subterfugerat, intra prouinciam Synodum aggregandam: vt, si ille adesse voluerit præsens, si confidit, ad obiecta respondeat; si adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentiâ non lucretur: quia manifestum est confiteri eum de crimine, qui indulto & toties delegato iudicio purgandi se voluntate non vtetur. Prædicti Papæ temporibus, ipso consentiente & laudante, Honorius Augustus de constitutione Romani Pontificis, vt sine ambitione fieret, ita instituit, dicens: *Denique prædicante Beatitudine tuâ, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus peruenire, vt, si quid fortè religioni tuæ, quod non optamus, humanâ forte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum; & si duo contra fas temeritate certante fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus Sacerdotem: sed illum solum in Sede Apostolicâ permansurum, quem ex numero Clericorum nouâ ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus elegerit.* Hic etiam constituit, vt nulla femina aut Monacha pallam sacratam contingeret, aut lauaret, aut incensum per Ecclesiam, nisi ministri, portaret. Prohibuit etiam, ne seruus, aut curiæ obnoxius, Clericus fieret. *Epist. 2.* 399. *c. Decernimus.* *In rescripto ad 1. Epist. Bonifacij.*

CAP. XLV.

S. CÆLESTINVS.

An cccc. xxiii. CAELESTINVS, natione Romanus, ex patre Priſco, ſedit annos octo, menſes decem, dies ſeptemdecim. Hic ordinauit Epiſcopos quadragintaſex, Presbyteros trigintaduos, Diaconos duodecim: migrauit autem ad Chriſtum VIII. Idus Aprilis.

Epiſt. 1. Hic Gallicanis Epiſcopis Epiſtolam direxit, in quâ monet eos, vt Presbyteros illos, qui indiſciplinatas quæſtiones in medium afferebant, & veritati aduerſantia prædicabant, & Eccleſiarum diſſenſioni ſtudebant, corripiant, & non patiantur eos habere liberum pro voluntate ſermonem: quia non debet diſcipulus ad Doctorum iniuriam ſibi vendicare doctrinam. Idem dicit, vt Epiſcopi prædictos Presbyteros talia eloqui non permittant: *quia in talibus cauſſis non caret taciturnitas ſuſpicione, quia occurreret veritas, ſi falſitas diſpliceret. Meritò namque*, inquit, *cauſſa nos reſpicit, ſi ſilentio faueamus errori.*

Epiſt. 2. Item Epiſcopis per Viennenſem & Narbonenſem prouinciam conſtitutis aliam deſtinauit Epiſtolam, in quâ mandat, ne vltrà quoſlibet illum morem patiantur ſeruare, videlicet, vt credentes ſe ſanctæ Scripturæ fidem non per Spiritum, ſed per litteram completuros, ſtent in Eccleſiâ pallio amicti, & lumbos accincti, ſicut lucernas ardentes cum baculo in manibus non tenent: rudes enim fidelium mentes ad talia non debent induci. Item in eâdem iubet, ne alicui in vltimo poſtulanti pœnitentia denegetur: quia vera ad Dominum conuerſio in vltimis poſitorum mente potiùs eſt exiſtimanda quàm tempore, hoc aſſerente Prophetâ: *Cùm conuerſus ingemueris, ſaluus eris.* Item prohibet, ne quemlibet, qui Eccleſiaſticis gradibus per ordinem non fuit initiatus, ad Epiſcopatus officium peruenire patiantur; nec illum, qui virginum inceſtu pollutus eſſe aſſeritur: & qui talem ordinauerit, dignitatem Epiſcopatus, ſicut & ipſe ordinatus, non obtinebit. Item iubet, vt vnaquæque prouincia ſuo Metropolitano ſit contenta, & vnuſquiſque contentus ſibi conceſſis limitibus in alterius prouinciâ nihil præſumat: nec emeritis in ſuis Eccleſiis peregrini & extranei præponantur ad excluſionem eorum, qui benè de ſuorum ciuium teſtimonio merentur. Item iubet, vt nullus inuitis detur Epiſcopus, niſi Cleri & plebis & ordinis conſenſus, & deſiderium inquiratur; tunc alter de alterâ eligatur Eccleſiâ, ſi de ciuitatis ipſius Clericis, cui eſt Epiſcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus) potuerit inueniri. *Primùm enim illi reprobandi ſunt, vt aliqui de alienis Clericis meritò præferantur, habeatque vnuſquiſque ſuæ militiæ*

16. q. 6. c. Agnoni-mus.

Ezech. 33.

diſt. 59. c. Ordina-tos.

diſt. 61. c. Ne eme-ritis. & c. Nullus.

militiæ fructum in Ecclesiâ, in quâ suam per officia omnia transegit ætatem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægrauari; & quos sibi ingeri ex transuerso cognouerint, non timeant refutare. In eâdem etiam iubet, vt ab illicitis abstineatur ordinationibus, ita dicens: *Nullus ex laicis, nullus digamus, nullus qui sit aut fuerit viduæ maritus, ordinetur, sed irreprehensibilis, & qualem elegit Apostolus.* 1. Tim. 3. Et inferiùs dicit: *Et si quæ sunt factæ ordinationes illicitæ, remoueantur, quoniam stare non possunt, nec discussionem nostram subterfugere.*

Item prædictus Papa vniuersis Episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis *Epistolam destinauit, in quâ præcepit, ne vlli Sacerdoti suos canones liceat ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obuiare. Item, ne quis laicum ad ordinem Clericatus admittat. Item, quòd populus sit docendus, non sequendus, eosque, si nesciunt quid liceat, quidve non, nos commonere, nec his consensum præbere debemus: *Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram Sedis Apostolicæ minimè defuturam. Quem enim solâ admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est vt per seueritatem congruentem regulis vindicemus.*

*Epist. 3. dist. 38. c. Nulli. dist. 62. c. Docendus.

CAP. XLVI.

S. SIXTVS III.

SIXTVS tertius, natione Romanus, ex patre Sixto, sedit annos octo, menses octo, dies nouemdecim. Hic ordinauit Episcopos quinquaginta duos, Presbyteros octodecim, Diaconos duodecim. Hic, quia Epiphanium quemdam nobilem, quem Bassus exconsul ingenuitate & prædiis propriis priuare nitebatur, apud Valentinianum Augustum adeò iuuit, vt vtrumque eius munitus chirographo retineret, à prædicto Basso & Mariniano, cui prædictus Pontifex prædium negauerat, quod Crescentius in Siciliâ Romanæ Ecclesiæ dederat, apud Augustum Valentinianum accusatus, quòd Chrysogonam quamdam consecratam stuprasset: & tantum inde Augustus & mater eius accensi sunt, vt à supradicti Pontificis communione, & magna pars populi cum eis se suspenderent. Quapropter Valentinianus Augustus prædicti Pontificis auctoritate Synodum congregari iussit, in quâ, licet aliter euadere posset, fugere volens suspicionem, coram quinquaginta sex Episcopis se expurgauit. Nec ideò se expurgauit, sed vt aliis per hoc, qui noluerint, formam & exemplum daret; cùm ex scripto & ordine Synodali constet, illum debere crimen probare, qui obijcit, & qui non probanda detulerit, iacturam se sustinere intelligat. Bassus verò à prædictâ Synodo est damnatus, & à Valentiniano Augusto proscriptus.

AN. CCCC. XXXII.

*Vide tom. 1. Concil. pag. 703.

Epist. 1. Hic Orientalibus Episcopis direxit Epistolam, in quâ eis rescribit, à quo & qualiter prædictum iurgium contra eum sit excitatum, & quo & quali fine sit terminatum; adijciens in eâdem Epistolâ multa, quibus Episcopi de reliquo muniti iniustas oppositiones & malignorum accusationes securè reijcere valeant: quæ idcircò hîc non inserimus, quia superiùs eadem persæpè adnotata esse meminimus. Prædicti Papæ temporibus erat Ierosolymæ quidam Episcopus, nomine Polychronius, qui imprudentiâ senectutis in superbiam ductus, se vniuersalem Pontificem esse affirmabat, qui Clericos de quacumque prouinciâ ad se venientes inconsideratè, & non sine pretio Leuitas & Sacerdotes ordinabat, nec Episcopum quemlibet absque digno munere consecrabat: & si ad Ecclesiam illius regionis rogaretur consecrandam, non dabat auctoritatis suæ faculam, nisi decem auri libras accepisset in remunerationem. Vnde Sixtus Papa Romæ Synodum octo Episcoporum congregauit, & Euphemium Episcopum, qui Polychronium de prædictis infamauerat, vt eadem coram omnibus fateretur, introduxit. Quo facto, tres Episcopos, totidemque Presbyteros, & duos Diaconos electos, Ierosolymam miserunt. Qui congregatis illius regionis *Episcopis, & introductis quadraginta testibus, qui iuxta Euphemij accusationem omnia comprobarunt vera esse de Polychronio, ipsum Polychronium damnarunt, & Euphemium etiam; ideò quia ipse Pontificem suum accusauerat, qui eum consecrauerat. Sed Polychronius postea propter compassionem & eleëmosynam, quam ciuibus suis obsessis erogauerat, reuocatus & restitutus est à Sixto in pristinam sedem.

Vide tom. 1. Concil. pag. 705.

*septuagintasex

CAP. XLVII.

S. LEO I.

A. cccxl. Leo, natione Tuscus, ex patre Quintiano, sedit annos viginti & vnum, mensem vnum, dies tredecim. Hic ordinauit *centum & octoginta quinque & nonagintaquinque Episcopos, Presbyteros autem octoginta & vnum, Diaconos triginta & vnum. Hic feliciter obiit IV. Idus Aprilis. Hic Epistolam destinauit vniuersis Episcopis per Campaniam, & in vniuersis prouinciis constitutis, in quâ multa prohibuit, quæ & antecessores suos prohibuisse sæpè suprà meminimus. Videlicet præcepit, ne illi, qui à dominis suis libertatem consequi minimè potuerunt, & qui etiam originali alicui conditioni alligati sunt, ad sacerdotij fastigium prouchantur, nisi fortè eorum petitio aut voluntas accesserit qui aliquid in eos sibi vendicant potestatis. Iubet etiam Apostolicæ Sedis auctoritate, ab Ecclesiasticis officiis,

*centum & octoginta quinque

Epist. 1.

I.

dist. 54. c. Admittuntur.

II.

officiis, & sacerdotali nomine arceri, si qui ex viduarum maritis; aut quibus fuerint numerosa coniugia, sunt admissi. Decernit acriter vindicandum esse in eos Clericos, qui vsurariam pecuniam exercent, & in fœnore diteſcere quærunt: commonens etiam illud, vt, sicut non suo, ita non ex alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet; quia indecens est crimen suum commodis alienis impendere. III. 14.q.4. c. Nec hoc. dist. 46. c. Statut.

Item in aliâ, quam vniuersis Italiæ Episcopis scripsit, vt diligenter Manichæos studeant circumquaque inuestigare, & à plebibus sibi commissis separare mandauit. Scripsit etiam omnibus Episcopis per Siciliam constitutis Epistolam, in quâ arguit eos, qui in Sacramento illo, quod inter cetera Ecclesiæ Sacramenta † principale est, id est, in Baptismo, à Romanæ Ecclesiæ consuetudine discrepabant, ita vt Baptismi Sacramentum numerosiùs in die Epiphaniæ, quàm in Paschali tempore celebrarent; nullam differentiam credentes esse inter diem, quâ Christus adoratur à Magis, & diem, quâ ipse resurrexit à mortuis; cùm propriè in morte crucifixi, & in resurrectione mortui potentia Baptismatis nouam creaturam condidit ex veteri, vt in renascentibus, & mors Christi operetur & vita. Trina enim submersio triduanam Christi sepulturam imitatur, & ab aquis eleuatio resurgentis est instar de sepulchro. Ipsa ergo qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ diem legitimum eum esse, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis. Additur autem sanè huic obseruantiæ etiam Pentecostes ex aduentu Spiritus sancti sacra solemnitas: quæ de Paschalis festi pendet articulo. Alios verò dies huic obseruantiæ miscendos esse prohibuit. Epist. 2. Epist. 4. † ordine executionis de Conf. d. 4. c. Propriè. & c. Si quis. de Conf. d. 4. c. Duo tempora.

Scripsit idem prædictus Papa Ianuario Aquilegiensi Episcopo Epistolam, in quâ eum commonet, ne Presbyteri siue Diaconi, vel Subdiaconi, aut cuiuslibet ordinis Clerici, qui ad Catholicam fidem, quam iampridem amiserant, rursum reuerti ambiunt, in Catholicam communionem recipiantur, priusquam errores suos, & ipsos auctores erroris, à se damnari sine vllâ ambiguitate fateantur: quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides negligentesque rectores, qui multam sæpè nutriunt pestilentiam, dum necessariam dissimulant adhibere medicinam. Epist. 3. 2. q. 7. c. Saluberrimum. 1. q. 1. c. Omnis.

Item ad Rustici Narbonensis Episcopi consultationes respondens, Epistolam scripsit, suadens ei, vt sanandis ægris spiritualem adhibeat medicinam, & dicente Scripturâ, *Noli esse iustus multùm*, mitiùs cum eis agat, qui zelo pudicitiæ modum videntur excessisse vindictæ, ne diabolus, qui decipit adulteros, de adulterij exultet vltoribus. Item, quia prædictus Episcopus nimiâ aduersitate turbatus, vacationem ab Episcopatus laboribus peroptabat, & vitam Epist. 95. 2. part. tom. 1. Eccle. 7.

in

in silentio & otio degere magis, quàm in his quæ sibi commissa fuerant, permanere dicebat, commonet eum prædictus Papa permanere in opere credito, & in labore percepto, & constanter tenere
dist. 86. c. Odio. iustitiam, & benignè præstare clementiam. *Odio enim sunt habenda peccata, non homines. Corripiendi sunt tumidi, tolerandi infirmi, & quod in peccantibus seuerius castigari necesse est, non sæuientis plectendum*
I. dist. 62. c. Nulla. *est animo, sed medentis.* Item in eâdem: *Nulla ratio sinit, vt inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus sunt expetiti, nec à prouincialibus Episcopis cum Metropolitani iudicio* consecrati *constituti. Vnde, cùm sæpè quæstio de malè accepto honore nascatur; quis ambigat,*
1. q. 1. c. Si qui. *nequaquam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse donatum? Si qui tamen Clerici ab istis pseudoëpiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis Ecclesiis perseuerent. Aliter autem consecratio vana est habenda, quæ nec loco fundata est, nec auctoritate munita.*

II. dist. 50. c. Alienum Item dicit, alienum esse à consuetudine Ecclesiasticâ, vt, qui in presbyterali honore, aut diaconij gradu fuerint consecrati, hi pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant
III. dist. 31. c. Lex. pœnitendi. Item eamdem legem continentiæ dicit esse ministris altaris, quæ Episcopis atque Presbyteris. Item dicit, non omnem
IV. 32. q. 2. c. Non omnis. 27. q. 2. c. Cùm societas. Ephes. 5. mulierem viro iunctam, esse viri vxorem, quia nec omnis filius heres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos dicit esse legitima, & inter æquales: & cùm societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexus coniunctionem haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramenta; dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in quâ docetur non fuisse nuptiale mysterium. Itaque si quis filiam suam viro cuilibet concubinam habenti in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi coniugato eam dederit; nisi fortè illa prior mulier, & ingenua facta, & legitimè dotata, & publicis nuptiis honestata videatur. Item, *paterno arbitrio viris coniuncta carent culpâ, si mulieres, quæ priùs à viris habebantur, in matrimonio non fuerint: quia aliud est nupta, aliud concubina.*
V. 32. q. 3. c. Ancillam Item, ancillam à thoro abijcere, & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij est, sed profectus honestatis.

VI. de Pœnit. d. 7. c. Nemo. De his autem, qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt, & cùm conualuerint eam agere nolunt, dicit talium negligentiam sanè culpandam esse, sed non penitus desperandam, vt crebris cohortationibus incitati, quod necessariò expetiuerunt, fideliter exequantur. De his autem, qui iam deficientes pœnitentiam accipiunt, &
VII. 24. q. 2. c. De communione. ante communionem moriuntur, dicit ita: *Horum caussa Dei iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad communionis remedium non differretur. Nos autem, quibus viuentibus non*

commu-

communicauimus, mortuis communicare non possumus. De his autem, qui nimio dolore perurgente rogant sibi dari pœnitentiam, & cùm Presbyter venit, daturus quod petebant, si dolor cessauerit, excusant, & nolunt accipere quod offertur, dicit: *Dissimulatio hæc potest non de contemptu esse remedij, sed de metu grauiùs delinquendi; vnde cùm pœnitentia studiosè petitur, non negetur.* De his, qui pœnitentiam professi sunt, sed in foro litigare cœperint, sic dicit: *Aliud quidem est debita iusta reposcere, aliud propria perfectionis amore contemnere; sed illicitorum veniam postulantem, oportet etiam à multis licitis abstinere. Vnde, si pœnitens habet causſam, quam negligere fortè non debet, melius expetit Ecclesiasticum quàm forense iudicium.* VIII. *de Pœnit. d. 1. c. Pœnitentia.* IX. *de Pœnit. dist. 1. c. Aliud.*

De his verò, qui in pœnitentiâ, vel postea negotiantur, subiungit dicens: *Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit, quis est & honestus quæstus & turpis. Verumtamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi, quia difficile est vendentis & ementis commercio non interuenire peccatum. Contrarium enim est omnino Ecclesiasticis regulis, cùm Paulus dicat: Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Vnde non est liber à laqueis diaboli, qui se militiâ mundanâ voluerit implicare.* Illos, qui in adolescentiâ, aut metu mortis, aut captiuitatis periculo pœnitentiam gesserunt, dicit rem † venialem feciſſe, si postea timore lapsus incontinentiæ vxoris copulam elegerunt. In quo tamen dicit, non se regulam constituere, sed, quid sit tolerabilius, æstimare: quia nihil magis congruit, qui pœnitentiam gessit, quàm castitas perseuerans & mentis & corporis. X. *de Pœnit. dist. 5. c. Qualitas.* XI. *Ibid. c. Contrarium.* 2. *Tim. 2.* XII. † *in recessu à perfectioni continentiâ.*

Item propositum Monachi proprio arbitrio ac voluntate susceptum, non posse absque peccato deseri, quia quod Deo quis vouit, debet & reddere. Vnde, si relictâ singularitatis professione ad militiam vel ad nuptias deuolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est, si innocens sit militia, & honestum possit esse coniugium; electionem tamen meliorum deseruisse, transmigratio est. Item puellæ, quæ non parentum coactæ imperio, sed spontaneo iudicio virginitatis propositum atque habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, præuaricantur; etiamsi nondum gratia consecrationis accessit. De his autem quæ iam consecratæ sunt, si postea nupserint, ambigi non potest, crimen magnum admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. XIII. 20. q. 3. *c. Propositum. Psal. 49.* XIV. 20. q. 1. *c. Puellæ.* XV.

De paruulis à Christianis parentibus relictis, si nulla exstant indicia, quibus baptizati esse intelligantur, ne manifestè pereant, agendum est vt renascantur: quia quod gestum non ostenditur, non sinit ratio vt iteratum videatur. Similiter, si qui ab hostibus paruuli capti sunt, & cùm redierint, & ipsi, & ceteri de eorum baptismate incertitudinem habent, conferendum eis videtur, quod col- XVI. *de Cons. d. 4. c. Si nulla.*

latum esse nescitur: quia non temeritas præsumptionis interuenit, vbi est diligentia pietatis. Illos autem qui aliunde veniunt, & baptizatos quidem se sciunt, sed cuius fidei essent qui eos baptizarunt, se nescire fatentur, dicit non baptizandos esse, sed per manus impositionem Catholicis esse copulandos. Illi autem, qui parvuli baptizati, & à Gentilibus capti sunt, si reuersi communionem petierint, possunt solâ manus impositione purgari, si conuiuio solo Gentilium, & escis immolatitiis vsi sunt: si autem idola adorauerint, aut homicidiis aut fornicationibus contaminati sint, ad communionem eos nisi per pœnitentiam publicam admitti non oportet.

XVII. *de Conf. d. 4. c. Hi.*

XVIII. *de quibus.*

Epist. 82. Item Anastasio Thessalonicensi Primati prædictus Papa aliam scripsit Epistolam: in quâ eum primò arguit, quia Atticum Ægypti Metropolitanum iniustè afflixerat, & Ecclesiastico officio priuauerat, ideò, quia vocatus adesse distulerat, infirmitatis tantùm excusationem obtendens, & præfectum Illyrici ad miseriæ cumulum in eumdem Atticum incitauerat, cùm à Sede Romanâ Episcopum deponere sibi commissum non fuerat, prædicto Papâ ita attestante: *Vices enim nostras ita credidimus tuæ charitati, vt in partem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Itaque quia modum mensuræ suæ exierat, quid seruare totius vsurpationis amputato excessu debeat, per singula prudenter informat, ita dicens: *Igitur secundùm Sanctorum Canones, Metropolitanos Episcopos ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita vt à præstitutis regulis nullâ aut negligentiâ aut præsumptione discedant.* De substituendis autem Episcopis hanc seruari iussit, vt nec laicus, nec neophytus, nec secundæ coniugis maritus, aut qui viduam habeat, vel habuerit, Episcopus ordinetur: & cùm de ipsius Episcopi electione tractabitur, ille omnibus præponetur, quem Cleri plebisque consensus concorditer postularit: ita vt, si fortè in aliam personam partium se vota diuiserint, Metropolitani iudicio is alteri præferatur, qui maioribus & studiis iuuatur, & meritis: tantùm, vt nullus inuitis populis & non petentibus ordinetur, ne ciuitas inuita Episcopum non optatum aut contemnat aut oderit, & fiat minùs religiosa quàm conuenit, cui non licuerit habere quem voluerit. Metropolitano verò defuncto, cùm in eius locum alius fuerit subrogatus, prouinciales Episcopi ad ciuitatem metropolin conuenire debebunt, vt omnium Clericorum atque ciuium voluntate discussâ, ex Presbyteris aut Diaconis illius Ecclesiæ optimus eligatur. Et iussit prouinciales de nomine Metropolitani, & similiter Metropolitanum de personâ cuiuslibet consecrandi Episcopi, ad Primatis referre notitiam, vt ordinatio ritè celebranda suâ firmetur auctoritate. De Conciliis autem Episcoporum præcepit, sicut sancti

I.

II. *25. q. 2. c. Igitur.*

III. *dist. 32. c. Omnium*

IV. *dist. 63. c. Si fortè.*

V. *dist. 63. c. Metropolitano.*

VI. *dist. 18. c. De Conciliis.*

cti Patres salubriter ordinarunt, vt bis per annos singulos celebrentur. Item præcepit, vt Episcopus, qui ciuitatis suæ mediocritate despectâ maiorem ambierit, & ad ipsam se contulerit, ab alienâ pellatur cathedrâ, sed & carebit & propriâ. Item præcepit, vt ad exhibendam perfectæ continentiæ puritatem nec Subdiaconis carnale connubium concedatur. Interdixit etiam, ne aliquis alienum Clericum inuito ipsius Episcopo suscipiat, & non sollicitet, nisi id inter dantem & accipientem conuenerit. VII. 7.q.1. c.Si quis. VIII. 19.q.2. c. Alienum.

Item beatus & discretissimus Papa Nicetæ Aquilegiensi Episcopo postulanti, Epistolam destinauit, in quâ pro inspectione temporalium necessitatum, curatione adhibitâ, deliberatione salubri mandauit, vt mulieres, quæ viris propriis captis, & in captiuitatem abductis aliis interim nupserant, prioribus viris de captiuitate regressis reddi debeant: quia scriptum est, quòd mulier à Deo iungitur viro, &, quod Deus iunxit, homo non separet. non tamen culpabilis iudicandus est, & tamquam alieni iuris peruasor habendus, qui personam eius mariti, qui iam existimabatur non esse, assumpsit. Si verò aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, vt malint his cohærere, quàm ad legitimum redire consortium; dixit eas meritò esse notandas, ita vt etiam Ecclesiasticâ communione priuentur: quia de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibimet pro suâ incontinentiâ placuisse, quod iusta remissio poterat expiare. De his, qui ad iterandum baptismum, vel metu coacti, vel errore traducti sunt, & contra Catholicæ fidei sacramentum egisse cognoscuntur, eâ moderatione statuit cum eis esse agendum, vt per pœnitentiæ remedium, & per impositionem manus Episcopalis, communionis vnitatem recipiant. *Epist.77.* I. 34.q.1. & 2.c.Cum per. *Prou.19. Matt.19.* II. III. 26.q.7. c.Tempora

Cùm de ordinationibus Sacerdotum in partibus Cæsariensis Episcopi eiusdem prouinciæ fierent multa illicita, prædictus Papa vniuersis Episcopis eiusdem prouinciæ scripsit, arguens eos, quòd ambientium præsumptio, & popularis tumultus in tantum apud eos valebat, vt indignis quibusque pastorale fastigium & Ecclesiæ gubernatio crederetur, dicens, hoc non esse consulere populis, sed nocere: nec præstare * regnum, sed augere discrimen, quia integritas præsidentium salus est subditorum. Et vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. Principatus autem, quem aut seditio extorsit & contulit, aut ambitus occupauit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipsius tamen initij sui est * periculosus exemplo; & difficile est, vt bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Non ergo in cuiusquam personâ permittendum est, quod in institutis generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra diuinæ legis *Epist.85.* dist.61. c.Miramur. * regimen 1.q.1. c.Principatus. *pernicio-sus

præcepta collatus. Item inferiùs: Omnis Ecclesiastica disciplina dissoluitur, omnis ordo turbatur, dum in Ecclesiâ, qui nullum subierunt ministerium, peruerso eligentium iudicio indebitum obtinent principatum. Item in eâdem inferiùs: *Si qui Episcopi talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse non liceat, etiamsi aliquo modo damnum proprij honoris euaserint, ordinationis tamen ius vlteriùs non habebunt, nec vmquam ei sacramento intererunt, quod neglecto diuino iudicio immeritò præstiterunt.*

1.q.1. & 25.q.2. c. Si qui.

Epist. 89. Item Theodoro Foroiulienſi Episcopo aliam scripsit Epistolam, in quâ de his, qui in extremis pœnitentiam petunt, eum sic instruit: *Solicitudinis tuæ is ordo esse debuerat, vt cum Metropolitano tuo primitus de eo, quod quærendum esse videbatur, conferres: sed vt quoquo modo instruatur ambiguitas consulentis, quid de pœnitentiæ statu Ecclesiastica habeat regula, non tacebo. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & * petentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Si quis autem eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia peruenerit, temporalem vitam humanâ conditione finierit, quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit.* Et inferiùs: *His autem, qui in tempore necessitatis, & periculi vrgentis instantiâ præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorent, nec satisfactio interdicenda, nec reconciliatio deneganda; quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera conuersio, dicente Prophetâ:* Cùm conuersus, &c. *Si etiam amisso vocis officio, per integra sensus indicia postulant, non negetur illis actio pœnitentiæ, nec gratia communionis. Et si aliquâ ægritudinis vi ita fuerint aggrauati, vt, quod paulò antè poscebatur, sub præsentiâ Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, vt simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur, seruatâ tamen regulâ Canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccauerint.*

dist. 1. de Pœnit. c. Multiplex. * confitentibus

26.q.6. c. His qui.

Ezech. 33.

Epist. 84. Idem Papa in Epistolâ ad Nicetam Aquilegiensem Episcopum directâ dicit: *Si quisquam salubribus præceptis satisfacere detrectauerit, siue ille sit Clericus siue laicus, ab Ecclesiæ societate pellatur.*

Epist. 79. Item in Epistolâ ad Dioscorum Alexandrinum Episcopum missâ præcepit, vt in solemnitatibus, quoties basilicam, ad quam itur, præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur.

Epist. 78. de Pœnit. dist. 1. c. Quamuis. Item in Epistolâ vniuersis Campaniæ Episcopis missâ interdicit, ne à postulantibus pœnitentiam professio publicè recitanda quæratur: quia sufficit solis Sacerdotibus conscientiarum delicta indi-

indicare confessione secretâ. Sufficit enim illa confessio, quæ primùm Domino offertur, tunc etiam Sacerdoti, qui peccatis pœnitentium precator accedit.

Item in illâ Epistolâ quam Galliæ regionis Episcopis scripsit, affirmat, Chorepiscopos non alterius potestatis esse, quàm Presbyteri sint. Chore enim villa dicitur: inde Chorepiscopi villani Presbyteri intelliguntur, qui nec frontes signare, nec in Missâ quemquam possunt pœnitentem reconciliare. *Epist. 86.*

CAP. XLVIII.

S. HILARIVS.

HILARIVS, natione Sardus, ex patre Crispino, sedit annos sex, menses tres, dies decem. Hic ordinauit Episcopos viginti duos, Presbyteros vigintiquinque, Diaconos sex. Hic Romæ multorum Episcoporum Synodum congregauit, in quâ omnium collaudatione corroborauit, ne quis, qui vxorem non virginem, & qui secundam duxit, & inscij litterarum, nec non & aliqua membrorum damna perpessi, & hi, qui ex pœnitentibus sunt, ad sacros Ordines aspirare audeant. Item, & quodcumque quis commisit illicitum, aut à prædecessoribus suis inuenit admissum, si proprium vult vitare periculum, damnabit. Item generaliter interdixit, ne quis vnquam successorem sibi subrogare præsumat. A. CCCCLXI. *Syn. Romana cap. 2. 3. 4.*

Item in aliâ Epistolâ, quam Ascanio Episcopo destinauit, illos Episcopos, qui sine Metropolitani consensu consecrati fuerint, stare concessit, ita dicens: *Licet hi, qui præter notitiam atque consensum tuæ dilectionis ordinati sunt Sacerdotes, cum suis debuerant auctoribus submoueri; ne quid tamen in necessitate tantâ decernamus austerum, eos, qui Episcopi facti sunt, ita volumus permanere, si Apostolicis præceptionibus & sanctorum Patrum statutis non reperiantur obnoxij, ac deinceps nihil, quod contra Ecclesiasticam disciplinam veniat, sicut hactenus factum est, perpetretur.* *Epist. 3.*

CAP. XLIX.

S. SIMPLICIVS.

SIMPLICIVS, natione Tiburtinus, & ex patre Castino, sedit annos quindecim, mensem vnum, dies octodecim. Hic ordinauit Episcopos triginta sex, Presbyteros quinquagintaocto, Diaconos vndecim. Hic obiit VI. Nonas Martij. Hic constituit, vt Presbyteri ad S. Petrum, & ad S. Paulum, & ad S. Laurentium manerent propter baptismum. Hic Ioanni Rauennati Episcopo A. CCCC. LXVII.

Epist. 2. 11. q. 3. c. Priuilegium. Epistolam scripsit, in quâ eum arguit, quòd Gregorium violenter Episcopum consecrauerat, dicens, *illum priuilegium mereri amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate.* Et interiùs in eâdem: *Denuntiamus autem, quòd, si posthac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Prebyterum, aut Diaconum inuitum facere fortè crediderís, ordinationes tibi Rauennatis Ecclesiæ, vel Æmilienſis noueris auferendas.*

Epist. 3. *Florentio Item aliam Epistolam scripsit *Florentino, Equitio & Seuero Episcopis, in quâ Gaudentio Aufinienſis Ecclesiæ Sacerdoti, quia contra statuta Canonum & sua præcepta illicitas ordinationes perpetrauerat, totam penitus ordinandi potestatem auferri præcepit, & Seuerum in supradictâ Ecclesiâ fungi illo officio iniunxit, quo ille abusus esset conuictus. Item præcepit, vt ministeria Ecclesiæ, quæ alienata à prædicto Gaudentio fuerant, instantiâ prædicti fratris, id est Seueri, præsumptor reparare cogatur.

12. q. 2. c. De redditibus.

CAP. L.

S. FELIX III.

A. cccc. lxxxiii. FELIX, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero, de titulo Fasciolo, sedit annos octo, menses vndecim, dies octodecim. Hic ordinauit Episcopos triginta & vnum, Presbyteros vigintiseptem, Diaconos quinque. Fuit autem hic vsque ad tempora Theo-

Epist. 1. dorici Regis. Hic in Epistolâ, quam destinauit vniuersis Episcopis per diuersas prouincias constitutis mandauit, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, spontaneos seu coactos rebaptizatos, si resipiscunt, vsque ad exitus sui diem in pœnitentiâ oportere iacere; ita vt nec etiam catechumenorum orationi interſint, & communio laica eis tantùm in morte reddatur. Ceteros autem, id est, Clericos siue Monachos, vel Monachas, seu laicas, vtriusque sexus personas, quos violentiâ & periculo coactos iterationem baptismi subisse constiterit, vel qui aliquo commento se huiusmodi facinoris maculis dixerint non teneri; in pœnitentiâ per triennium durare decernit, & per manus impositionem ad societatem recipi Sacramenti, illo per omnia seruato, vt nemo eorum ad Ecclesiasticam militiam permittatur accedere. Illud etiam maximè cauendum instituit, ne quis Episcoporum aut Presbyterorum in alterius ciuitate, vel sub manu positum Sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, sine Episcopi vel Presbyteri testimonio & litteris, aut in parochiâ Presbyter aut Episcopus in ciuitate suscipiat. Prædicti Papæ temporibus Glycerius Imperator, quia eo in tempore Episcopatus ex parte maximè pretio, plus quàm merito contingebat, edictum

de Conſ. dist. 4. c. Eos quos

De Glycerio vide Baron. ad ann. Domin. 474.

inde

inde instituit dicens: *Hoc mansurâ in æuum lege sanximus, vt quisuis ad Episcopatum potentum personarum auxilio suffragante perueniens, seculariter possideat, quæ seculariter fuerit consecutus, vt simtis vnius anni metis nouerit se Episcopatu esse priuandum. Hi verò qui talem consecrauerint, pari de sacerdotio sorte detecti, similes pœnas temerariæ consecrationis exoluant. Ciues quoque vniuscuiusque vrbis, quos adclamationes ambientium, non personæ dignitas, quæ petenda est, sed venalitas plectenda, sollicitat; sciant se patriæ, cui tam malè consulunt, habitatione pellendos, ac de suis facultatibus eruendos, fiscoque nostro esse permissos.*

CAP. LI.

S. GELASIVS.

GELASIVS, natione Afer, ex patre Valerio, sedit annos quatuor, menses octo, dies octodecim. Fuit autem temporibus Theodorici Regis, & Zenonis Augusti. Hic ordinauit Episcopos sexaginta septem, Presbyteros trigintaduos, Diaconos duos. Hic migrauit ad Christum XI. Kalend. Decembr. Hic generale decretum destinauit ad vniuersos Episcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam constitutos, de Ecclesiasticis institutis moderatè pro temporis qualitate disponendis; quæ, vbi nulla rerum vel temporum perurget necessitas, regulariter custodienda præcepit. Sed quia suis in temporibus in multis locis Italiæ officia clericalia belli famisque incursio consumpserat, ita vt vsquequaque ministrorum seruitium deficeret; sic paternorum Canonum decreta librauit, vt Clericum quemlibet à primo vsque ad vltimum gradum infra anni spatium promouendum concederet. Laicum verò infra annum & sex menses, si nihil eorum, quæ Canonum censura prohibet, eis occurreret. Et his institutis, quæ temporum necessitas fieri postulabat, paternorum Canonum veterem formam esse instituit, quia non aduersus maiorum scita nouâ lege proponitur, quod de accidentis defectus remedio prouidetur.

A. cccc. xcii.

Epist. 1.

dist. 55. c. Priscis.

dist. 77. c. Si quis.

Item prohibuit, vt in baptizandis consignandisque fidelibus nulla pretia exigantur, &, si qui hoc perpetrasse fuerint deprehensi, proprij honoris periculum sunt subituri. Item iussit, vt Presbyteri modum debitum seruent, videlicet, non Chrisma conficiant, non consignent, nec præsente quolibet Episcopo, nisi iubeantur ab ipso, vel orare vel sedere præsumant, nec Acolythum nec Subdiaconum faciant. Diaconos etiam suam mensuram seruare præcepit, scilicet, vt absque Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant, nisi his longè constitutis necessitas extrema compellat: quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur.

1. q. 1. c. Baptizandis.

dist. 95. c. Presbyteros.

dist. 93. c. Diaconos

Item

Item prohibuit, ne ipsi in presbyterio sedeant, aut sacri corporis prærogationem sub conspectu Episcopi vel Presbyteri ius habeant exercendi, licet his absentibus. Item dicit, obseruantiam, quam Sedes Apostolica pio deuotoque proposito tenere studet, eam quemquam Pontificum, vel sequentium ordinum, refutare indignum est.

de Conf. dist. 1. c. Basilicas

dist. 75. c. fin.

Item iubet, ordinationes Presbyterorum & Diaconorum non fieri nisi certis diebus, id est, quarti & septimi & decimi mensis ieiunio, & etiam in quadragesimæ initio, & medianâ quadragesimali die Sabbati circa vesperam celebrandas esse sanciuit. Virgines autem nisi in Epiphaniâ, aut Albis Paschalibus, aut Apostolorum natalitiis velare prohibuit, nisi ipsæ languore correptæ implorent, ne de hoc sæculo sine hoc munere exeant. Prohibuit etiam, quod nec diuina auctoritas delegit, nec forma Canonum præstituit, & ita eis Ecclesiastica sunt inferenda præsidia, vt nihil committatur illicitum. Item iubet, ne quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut aliqui eorum, qui Monasteriis præesse noscuntur, seruum aut originarium nolentibus dominis retineat, Ecclesiasticæ seruituti, vel religiosis congregationibus applicet, nisi dominorum voluntate sub testimonio scripturæ priùs absoluantur: alioquin proprij honoris periculum se subituros esse non ambigant.

20. q. 1. c. Deuotis.

dist. 54. c. Generalis.

Item de Clericis, qui negotiationibus imminent, dicit: *Proinde huiusmodi aut ab indignis posthac quæstibus nouerint abstinendum, & ab omnibus cuiuslibet negotiationis ingeniis, cupiditateque cessandum, aut in quocumque gradu positi sint, mox à clericalibus officiis abstinere cogantur.* Item dicit, illis, qui dæmoniis, aliisque passionibus irretiti sunt, mysteria sacra tractare non liceat. Illos autem, qui se sacris virginibus temerè sociant, & post dicatum Deo propositum, incesta sacrilegaque miscent fœdera, protinus à sacrâ communione iubet detrudi, & nisi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi; sed his de sæculo transeuntibus, si tamen pœnituerint, Viaticum dandum esse concessit. Secundas nuptias laicis quidem non negat: ad clericale venire collegium eosdem penitus vetat. Item dicit: Quisquis propriam Ecclesiam deserens, ad aliam, nullis existentibus causis, putauerit transeundum, temereque fuerit susceptus & promotus; vel ipse, vel susceptor eius reuerendorum Canonum atque præceptorum constituta non effugiet, quæ de huiusmodi præsumptoribus præfixere seruanda. Item inferiùs dicit: *Quos constiterit indignos meritis sacram mercatos esse pretio dignitatem, conuictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem simul & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.*

14. q. 4. c. Clerici.

dist. 35. c. Vsque adeo.

Act. 8.

Item

Item arguit eos, qui nouas basilicas sub defunctorum nomine absque præcepto Sedis Apostolicæ præsumebant sacrare. Quod ideò facit, quia multi eo in tempore etiam in nomine infidelium defunctorum constructiones ædificabant, & sacris processionibus audacter instituebant. Item valdè arguit, & duriter increpat, & sub honoris proprij dispendio iacere affirmat Sacerdotes illos, qui feminas sacris altaribus ministrare, & cuncta, quæ non nisi virorum famulatui sunt deputata, sexum, cui non competit, exhibere faciunt & permittunt. Item iubet, tam de reditu quàm de oblatione fidelium quatuor fieri portiones; quarum vna sit Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis est applicanda, & hanc huic operi veraciter prærogatam locorum doceat instauratio Sanctorum manifesta: *quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his designata conuertat. Ipsam nihilominùs asscriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur; tamen oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri.* Et, ne illa, quæ præmiserat, negligantur, subinfert: *Nec Clericorum quisquam se huius offensæ futurum confidat immunem, si in his quæ salubriter sequenda deprompsimus, siue Episcopum, siue Presbyterum, siue Diaconum, viderit excedentem, si non protinus ad aures nostras deferre curauerit, probationibus dumtaxat competenter adhibitis, vt transgressoris vltio fiat, & ceteris interdictio delinquendi.*

de Conf. d 1. c. De locorum.

12. q. 2. c. Quatuor.

2. q. 2. c. Quapropter.

Item in * Epistolâ Siculis Episcopis destinatâ dicit: *Præsulum nostrorum emanauit auctoritas, vt facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendam habeant potestatem; ita tamen, vt viduarum, pupillorum atque pauperum, nec non & Clericorum stipendia distribuere debeant.* Item inferiùs: *Si facultates Ecclesiæ, nec non & diœceses, quæ ab aliquibus possidentur Episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennalis lex concluſit: quia ita Imperatorum emanat auctoritas, vt vltra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excluſit.*

*Epist 1. 16. q. 3. c. Præsulum.

13. q. 2. c. Facultates.

Idem Papa breuiter adnotauit, quid de Scripturis diuinis Catholica Ecclesia suscipiat, & quid vitare debeat. Et de veteri Testamento dicit: Genesis librum vnum, Exodi librum vnum, Leuitici librum vnum, Numeri librum vnum, Deuteronomij librum vnum, Iesu Naue librum vnum, Iudicum librum vnum, Ruth librum vnum, Regum libros quatuor, Paralipomenon libros duos, Psalmorum librum vnum, Salomonis libros tres, Prouerbiorum lib. 1. Ecclesiastis librum 1. Cantica canticorum librum 1. Sapientiæ librum 1. Ecclesiastici librum 1. Isaiæ librum 1. Ieremiæ lib. 1. Ezechielis librum 1. Danielis librum 1. Oseæ librum 1. Amos lib. 1. Michææ librum 1. Ioëlis librum 1. Abdiæ librum 1. Ionæ librum 1. Nahum librum 1. Habacuc librum 1. Sophoniæ librum 1. Aggæi

ORDO SCRIPTVRARVM. tom. 2. Concil. pag. 318.

librum 1. Zachariæ librum 1. Malachiæ librum 1. Hiſtoriarum verò veterum, Iob librum 1. Tobiæ librum 1. Eſdræ libros duos, Eſther librum 1. Iudith librum 1. Machabæorum libros duos. De Scripturis autem noui Teſtamenti recipit Euangeliorum libros 4. Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis: item Actus Apoſtolorum librum vnum: Epiſtolas verò Pauli quatuordecim, Apocalypſis Ioannis librum vnum: item Canonicas Epiſtolas ſeptem, Petri Apoſtoli duas, Iacobi vnam, Ioannis tres, Iudæ Zelotis Apoſtoli vnam.

Item ſancta Romana Eccleſia non prohibet ſuſcipi ſanctam Synodum Nicænam, in quâ Arrius damnatus eſt. Sanctam Synodum Conſtantinopolitanam, in quâ Macedonius item damnatus eſt: & Epheſinam, in quâ Neſtorius damnatus eſt: & Chalcedonenſem, in quâ Neſtoriana & Eutychiana hæreſis ſimul cum Dioſcoro eiuſque complicibus damnatæ ſunt, & ſi qua ſunt à ſanctis Patribus Concilia hactenus inſtituta, poſt iſtorum quatuor auctoritatem cuſtodit & recipit. Hæc etiam opuſcula ſanctorum Patrum in Eccleſiâ recipiuntur: Opuſcula Cæcilij Cypriani Martyris & Epiſcopi, Gregorij Nazianzeni, Baſilij Cappadoceni Epiſcopi, Athanaſij Alexandrini, Ioannis Conſtantinopolitani, Theophili Alexandrini, Cyrilli Alexandrini, Hilarij Pictauienſis, Ambroſij Mediolanenſis, Auguſtini Hipponenſis, Hieronymi Presbyteri, Proſperi, Leonis Papæ † Epiſtola ad Flauianum Epiſcopum deſtinata: contra cuius textum quiſpiam ſi vſque ad vnum iota diſputauit, & non eam venerabiliter ſuſcepit, anathema ſit. Item opuſcula & tractatus omnium Patrum Orthodoxorum, qui in nullo à ſanctâ Romanâ Eccleſiâ deuiauerint, legenda decreuit.

PATRVM LIBRI LEGITIMI QVI.

† *De hac B. Leonis Epiſtolâ vide Conarruuiam lib. 4. Variar. c. 16. n. 6.*

Item decretales Epiſtolas, quas Romani Pontifices ſcripſerunt: item ſanctorum Martyrum geſta. Sed quædam eorum ideò à Romanâ reſpuuntur Eccleſiâ, quia eorum qui ſcripſere nomina penitus ignorantur. Item Vitas Patrum Pauli & Antonij, & omnium Eremitarum; quas tamen vir beatiſſimus deſcripſit Hieronymus. Item Actus Silueſtri Papæ, licet Scriptoris nomen ignoretur. Item ſcripturam de inuentione S. Crucis: & aliam ſcripturam de inuentione capitis Ioannis Baptiſtæ recipiendas eſſe, & cum cautelâ legendas. Item de Rufino & Origene ita ſentimus, ſicut Hieronymus de ipſis ſenſit & notauit. Chronicum Euſebij Cæſarienſis, & eiuſdem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libros propter ſingularem notitiam non vſquequaque Eccleſia abiicit. Item Oroſij hiſtoriam laudat, & opus Sedulij & Iuuenci.

APOCRYPHA SCRIPTA.

Iſta autem quæ ſequuntur, apocrypha eſſe dicit, & penitus reſpuenda: In primis Ariminenſem Synodum: item Itinerarium Petri Apoſtoli, quod dicitur Clementis: Actus Andreæ Apoſtoli, Thomæ Apoſtoli, Petri Apoſtoli, Philippi Apoſtoli, Euangelium Thad-

Thaddæi Apoſtoli, & Iacobi Minoris, & Barnabæ, & Thomæ, & Bartholomæi, & Andreæ: & Euangelia, quæ falſauit Lucianus, & quæ falſauit Yſithius: librum de Infantiâ Saluatoris, & de Natiuitate eius, & de Mariâ vel obſtetrice: & librum, qui dicitur Paſtoris: & illos libros, quos fecit Leutius: & illum librum, qui dicitur Fundamentum; & qui appellatur Theſaurus: & librum de Filiabus Adæ: & Actus Theclæ & Pauli Apoſtoli: & librum, qui dicitur Nepotis, & librum Prouerbiorum Sixti nomine prænotatum: & Reuelationem, quæ dicitur Pauli Apoſtoli; & illam, quæ dicitur Thomæ; & illam, quæ dicitur Stephani: item librum, qui dicitur Tranſitus, id eſt, Aſſumptio S. Mariæ: & librum de Pœnitentiâ Adæ: & de Ogiâ gigante: & librum, qui dicitur Teſtamentum Iob: & librum, qui dicitur Pœnitentia Iamne & Mambre: & qui dicitur Iudæ Apoſtoli: & qui dicitur Canones Apoſtolorum: & qui dicitur Sortes Apoſtolorum: & qui dicitur Phyſiologus, ab hæreticis conſcriptus, & B. Ambroſij nomine ſignatus: & Hiſtoriam Euſebij Pamphili: & Opuſcula Tertulliani, & Lactantij, & Africani, & Poſthumiani, & Galli, & Montani, & Priſcillæ, & Maximillæ, & Fauſti Manichæi, & Commodiani, & alterius Clementis Alexandrini, & Tharſi Cypriani, & Arnobij, & Thonij, & Caſſiani Presbyteri Galliarum, & Victorini Pictauienſis Epiſcopi, & Fauſti Rhegienſis Galliarum, & Frumentini cæci: † Contende Chriſto; & epiſtolam IESV ad Abagarum, & Abagari ad IESVM: & paſſionem Quirici, Iulittæ, & Georgij: & ſcripturam quæ appellatur Salomonis contradictio: phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ſed dæmonum nominibus conſcripta ſunt.

† *ſ.* Commen. de

Hæc, & his ſimilia, quæ docuere Simon Magus, Nicolaus, Cherinthus, Marcion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt: Montanus quoque cum ſuis obſcœniſſimis ſequacibus; Apollinaris, Valentinus, ſiue Manichæus, Fauſtus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabatius, Calliſtus, Donatus, Euſtathius, Iubianus, Pelagius, Iulianus Edanenſis, Cæleſtinus, Maximianus, Priſcillianus, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus; è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit: Achatius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis: nec non & omnes hæreſes, quas ipſi eorumque diſcipuli, ſiue ſchiſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minimè retinentur, non ſolùm repudiata, verùm etiam ab omni Catholicâ Romanâ Eccleſiâ eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus, ſub anathematis inſolubili vinculo confitetur prædictus Papa Gelaſius eſſe damnata.

Gelaſius prædictus Papa * multa rationabiliter ponit contra

* *in tomo de anathematis vinculo.*

eos, qui dicunt hominem anathematis vinculo innodatum iam ſolui non poſſe, quia inſolubile & perpetuum eſt vinculum anathematis, ita inter cetera dicens: *Qui in errore ſunt, ſententiâ erroris obſtricti ſunt: & quamdiu in eo manent, nullatenus abſoluti ſunt; ſicut nec ipſe error, in quo ſunt, abſoluetur. Error enim ipſe numquam veniam promeretur, ſed qui eo veraciter caruerit, atque ab eius participatione diſcedit. Quamdiu ergo error in eis eſt, damnationem ſuam tenet, & numquam abſoluitur, quia error ſemper pœnam meretur. Participes verò eius, aut ſemper ſunt eius pœnæ participes, ſi in eodem perſtare non deſinant; aut ſi ab eodem receſſerunt, quantum alieni ab errore facti ſunt, & ab eius participatione diſcreti, tantum & à pœnâ eius erunt conſequenter alieni. Erranti enim hæc eadem pœna præfigitur: quamdiu manet errans, eâdem pœnâ conſtringitur, quia errans non poteſt eſſe ſine* pœnâ. *Erranti enim hæc eadem pœna perpetua eſt, & numquam ſoluenda, quamdiu errans eſſe perſtiterit: quia ſi errans eſſe deſtiterit, pœna, quæ erranti eſt præfixa, perpetua non erranti, id eſt, alteri effecto, quàm cui præfixa eſt, non ſolùm non poteſt eſſe perpetua, ſed iam nec eſſe pœna: non eſt enim ipſe, cui præfixa eſt: erranti enim præfixa eſt, non, non erranti. Quæ enim erranti præfixa eſt, perpetua eſt, & perpetuò conſtringit errantem; non errantem, non poteſt iam tenere.* Item inferiùs: *Quod in Achatij ſententiâ rationabiliter intuendum eſt; in quâ ſi dictum eſt, Numquam es reſoluendus; non eſt tamen adiectum, Etiamſi reſipueris, etiamſi ab hoc errore diſceſſeris, etiamſi prævaricator eſſe deſiteris. Quapropter in aperto eſt ita dictum, Numquam ſoluendus; ſed talis ſcilicet, qualis & ligatus eſt, non autem talis effectus,* ſicut ligatus *non erat, ſic abſolutus eſſe docebatur: ſicut carebat obligatione,* ſi *cauſſâ caruiſſet, ſic vtique abſolutus exiſteret: quatenus & ipſe non neceſſitate dictæ ſententiæ videretur quodammodò non poſſe iam ſolui,* non talis effectus, *& obligatione carens fieret abſolutus, & circa tales præfixa ſententia nullo modo inſolubilis redderetur. Sed quia nec ipſe quæſiuit, nec quærens abiectus ipſe in ſe inſolubilem fecit eſſe ſcientiam, qui talis permanere delegit, qualis veraciter non poſſit abſolui, & voluit talis effici, circa qualem effectum non habet licentiam permanendi.* Item inferiùs in eodem dicit: *Inferior quippe ſedes potiorem abſoluere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem conuenienter abſoluit.*

* pœna erratis

* qui ſicut ligandus

* cùm obligationis cauſſâ

* nam

Item in commonitorio Fauſti Magiſtri legationis officio fungentis ita dicit: *Veniam ſibi dari proponunt. Legatur, ex quo eſt religio Chriſtiana, vel certè detur exemplum in Eccleſiâ Dei à quibuſlibet Pontificibus, ab ipſis Apoſtolis, ab ipſo denique Saluatore, veniam, niſi corrigentibus, non fuiſſe conceſſam: auditum autem* ab iſto zelo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur, Date nobis veniam, ita vt nos in errore duremus. Item inferiùs: *Mortuos ſuſcitaſſe legimus Chri-*

22. q. 2. c. Legatur.

* ſub iſto zelo

* dum tamen nos

Christum, in errore mortuos absoluisse non legimus. Et qui hoc certè faciendi solus habuit potestatem, beato Petro principaliter mandat Apostolo: Quæcumque ligaueris super terram, ligata erunt & in cælo: & quæ solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Super terram, inquit: nam in hac ligatione defunctum numquam dixit absolui. Quod ergo numquam factum est, vel mente concipere formidamus, scientes, in diuino iudicio non posse penitus excusari. Item inferiùs: *Nullum fas est nobis cum hominibus alienæ communionis inire certamen, diuinâ Scripturâ monente: Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciens, quia huiusmodi delinquit homo, & proprio iudicio condemnatur.* Item inferiùs: *Remitti culpa de præterito potest, correctione sine dubio subsequente: nam si deinceps* fingitur mansura peruersitas, non est benignitas remittentis, sed consentientis* annuntiatio.

Matth. 9. Marc. 5. Ioan. 11. Matth. 16.

Tit. 3.

** finitur*

** assensio*

Item prædictus Papa in Epistolâ, quam destinauit Anastasio Imperatori, dicit: *Duo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur: Auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas; in quibus tantò grauius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus hominum in diuino examine sunt reddituri rationem. Impeti possunt humanis præscriptionibus, quæ diuino sunt iudicio constituta; vinci autem quorumlibet potestate non possunt. Item scriptum legisti: Meliora sunt amici vulnera, quàm inimici oscula.*

dist. 95. c. Duo.

Prou. 27.

CAP. LII.

S. ANASTASIVS II.

ANASTASIVS, natione Romanus, ex patre Petro, sedit annum vnum, menses vndecim, dies vigintiduos. Fuit autem temporibus Theodorici regis. Hic ordinauit Episcopos sedecim, Presbyteros duodecim. Obiit autem XIV. Kalend. Decembris. Hic in Epistolâ, quam Anastasio Imperatori direxit, inter cetera probat, eos, quos Achatius baptizauit, vel ordinauit etiam post damnationem suam, nullam portionem læsionis attingere, dicens: *Nam, secundùm Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem, serenitatis tuæ pectus agnoscat, quòd nullum de his, vel quos baptizauit Achatius, vel quos Sacerdotes vel Leuitas secundùm canones ordinauit, vlla ex nomine Achatij portio læsionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur. Nam & Baptismum, quod procul sit ab Ecclesiâ, siue ab adultero, siue à fure sit datum, ad percipientem munus peruenit illibatum: quia vox illa quâ declaratur ac dicitur, Hic est qui baptizat in Spiritu sancto & igni, omnem maculam humanæ pollutionis excludit.* Item ad idem probandum subiungit: *Nam & Iudas, cùm fuerit sacrilegus & fur, quidquid egit inter Apostolos,*

A. CCCC. XCVII.

Capita septima Epistola. dist. 19. c. Secundùm.

Matth. 3.

pro dignitate commissâ beneficia per indignum data nulla ex hoc detrimenta senserunt. Item ad idem inferiùs: *Quidquid ad hominum prouectum quilibet in Ecclesiâ minister pro officio suo videtur operari, hoc totum* * *continet implendo diuinitatis effectu,* * *ita & ille, per quem Christus loquitur, Paulus affirmat: Ego plantaui, sed Dominus incrementum dedit. Et hic, cuius nomen dicimus esse reticendum, malè bona ministrando, sibi tantùm nocuit. Nam inuiolabile Sacramentum, quod per illum datum est, aliis perfectionem suæ virtutis obtinuit.* * *Quòd si est aliquorum in tantum se extendens curiosa suspicio, vt imaginentur* * *prolata à Papâ Felice iudicio, posteà inefficaciter in Sacramentis, quæ Achatius vsurpauit, egisse, ac perinde eos metuere, qui vel in consecrationibus, vel in baptismate mysteria tradita susceperunt, ne irrita diuina beneficia videantur; meminerint in hac quoque parte similiter tractatum præualere superiorem: quia non sine vsurpato hoc nomine Sacerdotum adiudicatus hoc egit, in quo virtutem suam obtinentibus mysteriis, in hoc quoque aliis rea sibi persona non nocuit. Nam & ad illum pertinuit, quod tubâ Dauidicâ canitur ita: Verumtamen Deus conquassabit capita inimicorum, &c. Nam semper superbia sibi, non aliis ruinam facit. Vnde, cùm sibi Sacerdotis nomen vsurpauerit condemnatus, in ipsius verticem superbiæ tumor inflictus est; quia non populus, qui in* * *mysteriis donum ipsius* * *sciebat, exclusus est, sed anima sola, quæ peccauerat, iudicio iusto propriè erit obnoxia: quod vbique numerosa Scripturarum testatur* * *auctoritas.*

* *contineri implente*
* *ita ille*
1. *Cor.* 3.
* *Quod cùm ita sit*
* *prolato*
Psal. 87.
* *ministeriis*
* *sitiebat*
* *instructio*

Romanorum Pontificum gesta.

A prædicti verò Papæ communione, sicut in gestis Romanorum Pontificum legitur, multi ex Clero Romanorum Vrbis se suspenderunt; ideò, quia sine consilio eorum Photino Thessalonicensi Diacono communicauit, qui erat communionis Achatij: & quia occultè Achatium voluit reuocare, sed diuino nutu percussus, ad effectum hoc perducere non potuit.

CAP. LIII.

S. SYMMACHVS.

A. CCCCXCVIII.

SYMMACHVS, natione Sardus, ex patre Fortunato, sedit annos quindecim, menses septem, dies vigintiseptem. Hic ordinauit Episcpos centum & octodecim, Presbyteros nonaginta, Diaconos sedecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis, & Anastasij Augusti. Hic & Laurentius vno die in contentione ordinati sunt: Symmachus in Lateranis, Laurentius in Ecclesiâ B. Mariæ. Et quia huius dissensionis seditio apud ipsas partes terminari non potuerat, vterque Rauennam ad regium iudicium missi sunt; sed Symmachus Theodorici regis iudicio in Sedem reductus est & fir-

firmatus; eò quòd maior & dignior pars Cleri & plebis ſuæ electioni conſenſerat: Laurentius autem à Symmacho poſteà miſericordiæ intuitu Nuceriæ Epiſcopus conſtituitur. Sed tranſacto anno à die ordinationis ſuæ quarto, quidam zelo inuidiæ ducti, adulterij crimine & aliis multis apud Regem eum diffamauerunt: ad quod confirmandum falſos teſtes ſubornauerunt, & Laurentium reuocauerunt, & Chriſma eum conſecrare effecerunt. Et Clerus & populus iterùm diuiſus, alij Symmacho, alij adhærebant Laurentio; & quaſi ad prædictæ diſſenſionis impetum comprimendum, quibuſdam Romanis id efficientibus, Petrus Altinæ vrbis Epiſcopus à Rege Romam, vt Sedis Apoſtolicæ viſitator, mittitur. Inter hæc cædes & homicidia vndique committebantur. Nam ex communicantibus Symmacho, quicumque Clerici & laici, virgines etiam, publicè aut occultè in manus perſequentium incidebant, occidebantur, aut plagis aut verberibus affligebantur. Solus autem Fauſtus Exconſul ex parte Symmachi & Eccleſiæ repugnabat. Hac periculi neceſſitate Symmachus compulſus, Regis conſenſu Synodum congregauit, cui centum & quindecim Epiſcopi interfuerunt. Qui Rege conſentiente, & Eccleſiaſticâ regulâ exigente, quia nihil de obiectis Symmacho comprobari ab accuſantibus eum potuit, ipſum immunem ab obiectis & liberum eſſe vnanimiter iudicarunt, & Laurentium Nucerinum, & Petrum Altinatem, velut eos, qui Papâ viuente Sedem Romanam inuaſerant, pariter condemnauerunt. Hic Confeſſor Chriſti ad ipſum IV. Kalend. Auguſti migrauit. SYNODVS ROMANA.

Hic Papa frequentes ambitus, atque Eccleſiæ nuditatem, vel populi colliſionem, quæ moleſta & iniqua incompetenter Epiſcopatum deſiderantium perſæpè generauit auiditas, vt extinguatur futuris præſumptio tampernicioſa temporibus, in Synodo conſtituit, vt ſi quis Presbyter, aut Diaconus, aut Clericus Papæ incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut ſacramentum præripere tentauerit, aut aliquid certo ſuffragio polliceri, vel de hac cauſsâ priuatis conuenticulis factis deliberare atque decernere, loci ſui dignitate vel communione priuetur. Si verò, quod abſit, tranſitus Papæ inopinatus euenerit, vt de ſucceſſoris ſui electione non poſſit antè decernere, ſi quidem in vnum ſe totius Eccleſiaſtici ordinis electio inclinauerit, conſecretur electus Epiſcopus: ſi enim, vt fieri aſſolet, ſtudia cœperint eſſe diuerſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum; ſic tamen, vt ſacerdotio careat, qui captus promiſſione, non recto iudicio de electione decreuerit. SYNOD. II. ROMANA. *Vide tom. 2. Concil. pag. 329.* *dist. 79. c. Si quis.* *dist. 79. c. Si tranſitus.*

Item prædictus Papa in Epiſtolâ, quam Cæſario Epiſcopo ſcripſit, de multis eiuſdem conſultationi reſpondit, ita dicens: *Poſſeſſio-* 1. *Caput 1. Epiſtola.*

16. q. 1. c. Possessiones. *sessiones ergo, quas vnusquisque Ecclesiæ proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis atque distractionibus, vel quocumque argumento non patimur, nisi forsan aut Clericis honorum meritis aut monasteriis, religionis intuitu, aut certè peregrinis, si necessitas largiri suaserit: sic tamen, vt hæc ipsa non perpetuè, sed temporaliter perfruantur.*

II. Item in eâdem commonet, vt illi, qui rerum Ecclesiasticarum pro-

III. missione præmissâ ad sacerdotium nituntur accedere, desideriorum talium priuentur effectu. Item raptores viduarum vel virgi-

36. q. 2. c. Raptores. num ob immanitatem tanti facinoris detestatur illos vehementiùs persequendo, qui sacras virgines volentes vel inuitas suo ma-

IV. trimonio sociare tentauerint, quos à communione iubet suspendi.

27. q. 1. c. Neque. Item viduas, quæ in religioso proposito diurnâ obseruatione permanserint, transire ad nuptias prohibet. Similiter & virgines, quas

V. annis plurimis in monasteriis egisse ætatem contigerit. Item, ne

1. q. 1. c. Nullus. vllus per ambitum ad Episcopatus honorem permittatur accede-

1. q. 6. c. Si quis. re, & potentes personas minimè suffragatrices adhibeat, nec ad decretum sibi faciendum Clericos vel ciues subscribere, adhibito cuiuslibet generis timore, compellat, vel præmiis quibusli-

*visitatoris bet hortetur. Decretum sine * testatoris præsentiâ nemo conficiat, cuius testimonium Clerus & ciuium potest vnanimitas declarare.

*in VI. Synodo Romanâ Item idem * in aliâ Synodo de oblationibus fidelium, & de multis præcepta decretalia composuit, ita dicens: *Omnibus summopere conuenit obseruare, vt oblationes fidelium à nemine præsumantur, & absque consensu & voluntate Episcopi, in cuius dinoscuntur esse parochiâ, possideri vel haberi tententur: quoniam multi memores sui prò remissione peccatorum suorum, & pro æternæ vitæ mercatione, de facultate suâ tam rerum mobilium quàm immobilium quædam per scripturas Ecclesiis tradiderunt, & Deo Creatori suo perpetualiter habenda dederunt. Quæ & cetera à diuersis minùs Deum timentibus eatenus mortiferâ calliditate tenentur, vt aliorum oblatio illis pertineat ad ruinam, nec intueri corde possunt diem iudicij, dum nimiæ cupiditatis delectantur ardore: vnde tale iudicium super eos fiat, vt aut manifestè hæretici, quia Ecclesiam Dei scindunt, & anathematizati, atque ab Ecclesiâ Dei extorres habeantur; aut per satisfactionem Ecclesiæ ad pœnitentiam, & demum iuxta regulas Ecclesiasticas ad reconciliationem, &, si digni muenti fuerint, ad communionem recipiantur.* Item, *Qui res Ecclesiæ delegatas & Domino oblatas absque proprij Episcopi iussu possidens, præsumpserit deinceps tenere quocumque in loco, & veritate compertâ dissimulauerit, aut renuerit reformare, à* * *liminibus eiusdem loci priùs arceatur. Debet esse tamen prouisio, vt vindictam admonitio manifesta præcedat, & res vsurpatas iniustè qui abstulit, aut iniustè ablatas retinet, æquitate patrocinante legibus restituat. Quòd si neglexerit, & necessitas compulerit, demum prædonem*

*limin. Ecclesiæ ab Episcopo eiusd.

Super-

ſacerdotalis diſtrictio maturata percellat. Item inferiùs: *Valdè iniquum & ingens ſacrilegium eſt, vt quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute aut requie animarum ſuarum vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his, quibus hæc maximè ſeruari conuenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à Principibus, & primis regionum, in aliud transferri vel conuerti. Propterea, qui hæc non præuiderit, & aliter quàm ſcriptum eſt, prædia Eccleſiis tradita petierit, vel acceperit, vel poſſederit, vel iniuſtè defenderit, aut retinuerit, niſi ſe citò correxerit, quo iratus Deus animas pertulit, anathemate feriatur, ſitque accipientii, & danti, * vel poſſidenti anathema.* Item inferiùs: *Generaliter verò, quicumque res Eccleſiæ confiſcare, aut competere, aut peruadere periculosa aut ſuâ infeſtatione præſumpſerit, niſi ſe citiſſimè per Eccleſiæ, de quâ agitur, ſatisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi, qui res Eccleſiæ iuſſu vel largitione Principum, vel quorumdam potentum, aut quadam inuaſione, aut tyrannicâ poteſtate retinuerint, & filiis vel heredibus ſuis hereditarias reliquerint, niſi citò res Dei, à Pontifice admoniti, agnitâ veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Ferro enim abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non ſentiunt.* Item inferiùs: *Omne quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia. Non licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti, aliquid contra mandata diuina præſumere, nec quidquam, quod Euangelicis Propheticisque & Apoſtolicis regulis obuiat, agere. Iniuſtum enim iudicium, & diffinitio iniuſta regio metu vel iuſſu à iudicibus ordinata, non valet, nec quidquam quod contra Euangelicam, vel propheticam, aut Apoſtolicam doctrinam conſtitutionémve eorum, ſiue ſanctorum Patrum, actum fuerit, ſtabit; & quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit, omnino caſſabitur.*

* & 16. q. 1. c. Generaliter.

16. q. 1. c. Ferro.

dist. 10. c. Non licet.

11. q. 3. c. Iniuſtã.

CAP. LIV.

S. HORMISDA.

HORMISDA, natione Campanus, ex patre Iuſto, ſedit annos nouem, dies quatuordecim. Fuit autem temporibus regis Theodorici & Anaſtaſij Auguſti, à conſulatu Senatoris, vſque ad conſulatum Symmachi & Boëtij. Hic ordinauit Epiſcopos quinquagintaquinque, Presbyteros viginti & vnum. Obiit autem Catholicæ fidei defenſor VIII. Idus Auguſti. Hic conſenſu & conſilio regis Theodorici, legatos ſuos direxit in Græciam, dans illis mandatum, vt Græcos, propter Petrum Alexandrinum & Achatium Conſtantinopolitanum, quibus participauerunt, anathematis vinculo obligatos ſub ſatisfactione abſoluerent. Sed nihil egerunt, quia Anaſtaſius Auguſtus libello rectæ fidei conſentire noluit, A.D. XIV.

luit, eò quòd & ipſe Eutychianus erat. Itaque Romanos legatos ad fidei ſuæ errorem inclinare deſiderans, muneribus oblatis eos corrumpere nitebatur. Illi autem contemptis muneribus, de hæreticorum participatione Romanæ Sedi ſatisfactionem debere fieri inſiſtebant. Vnde Imperator furore accenſus, eoſdem per poſterulam eiectos, & periculoſæ naui impoſitos, remiſit; præcipiens vt nullam ciuitatem ingrederentur, ne fidei Epiſtolas ſaltem in tranſitu Catholicis oſtendere poſſent. Sed quia eas per omnes ciuitates expoſitas à complicibus ſuis poſteà comperit, commotus in ipſum Romanum Pontificem fertur ei ſcripſiſſe, ita inter cetera dicens: Iubere nos volumus, non nobis iuberi. Sed eodem tempore diuinitus fulmine percuſſus interiit. Sumpſit autem poſt illum imperium Iuſtinus Orthodoxus; quo adiuuante, poſtmodum Græci pœnitentiâ de errore Achatij ſuſceptâ, ad Sedis Apoſtolicæ communionem redierunt. Hic Clerum conſtituit, & pſalmis erudiuit.

Epiſt. 4. Hic in Epiſtolâ, quam vniuerſis Hiſpaniæ Epiſcopis deſtinauit, vt in Epiſcopis ordinandis cura adhibenda ſit perſpicua, euidenter oſtendit, dicens: *Irreprehenſibiles eſſe conuenit, quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis, nec quidquam illi deeſſe perſonæ, penes quam eſt* *religionis *religioſæ ſumma & ſubſtantia diſciplinæ. Exiſtimet vnuſquiſque pretium Dominici gregis, vt ſciat, quòd meritum conſtituendi debeat eſſe paſtoris.* Item: *Longâ debet vitam ſuam probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur Eccleſiæ.* Item: *Emendatiorem conuenit eſſe populo, quem neceſſe eſt orare pro populo.* Item prohibet, ne beneficium * diuina eſſe per impoſitionem manus, quæ* Domini eſſe creditur, pretio comparetur: quia ante oculos eſſe conuenit, quâ Simon Magus Spiritum ſanctum volens redemptione mercari, Apoſtoli fuerit deteſtatione percuſſus. Item de illo, qui non vendit, ſed vendenti conſentit, ita ſubiungit: *Quid prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti? Proculdubio contra mandata committit, & qui* *Act. 8. *habet peccatum proprium, & qui ſequitur alienum. Incaſſùm reſiſtit* animus *auidus cupiditati, ſi non reſiſtit & timori.*

Item in aliâ Epiſtolâ, quam Presbyteris & Diaconibus & Archimandritis Cœleſyriæ direxit, de Clericis in adulterio deprehenſis, ita dicit: *Ecce manifeſtiſſimè conſtat, quia ſecundùm quod & tituli antiquorum Patrum à S. Ioanne Papâ tranſmiſſi, & trecentorum & octodecim Epiſcoporum ſententia, ſed & canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehenſi, & aut ipſi confeſſi, aut ab aliis reuicti, ad honorem redire non poſſunt. & ſi qui ſunt, quibus ſupraſcripta ſanctorum Patrum ſeueritas minimè placet, ſciant ſe eorum ſententias reprehendere vel condemnare: cùm hoc facere non ſit in eis miſericordia, ſed eſt iſta benignitas iuſtitiæ inimica, videlicet criminoſos palpare, & vulnera eorum vſque in diem iudicij incurata ſeruare. Si*

autem

autem eos duriſſimam pœnitentiam per plures annos agere videmus, ipſis & ſaluti eorum conſulere, & canonum ſtatuta debemus ſeruare. Cum verò in aliquibus nec compunctio, nec humilitas, nec orandi nec plangendi inſtantia appareant, poſſumus agnoſcere, ſi ad honorem priſtinum redierint, cum quantâ negligentiâ & inimicâ animæ ſecuritate permaneant, credentes, quòd ſic eis non actâ dignè pœnitentiâ dimiſit Deus, quomodo Sacerdotes indulſiſſe videntur. Verè dico, quia illi ipſi, quibuſcum periculosâ & falsâ miſericordiâ indulgere videmus, cùm ante tribunal Chriſti pro tantis peccatis damnandi aduenerint, contra nos ipſos cauſſas dicturi ſunt, dicentes, quòd, dum aut âſperitatem linguæ eorum expauimus, aut falſa blandimenta & periculoſas adulationes eorum libenter accepimus, nos eos, dum illis inutiliter indulgemus in peccatis permanere, aut ipſa peccata etiam augere permiſerimus, non recordantes illud, quod in veteri Teſtamento ſcriptum eſt, quia vno peccante contra omnes ira Dei deſæuit. De talibus B. Cyprianus Martyr ita dicit: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat, nec reprimit ille delicta, ſed fouet. Item idem Papa inferiùs: *Ego me in hoc periculo mittere omnino non audeo, quia nec talia ſunt merita mea, vt aliorum peccata in me excipere præſumam; nec tantam eloquentiam habeo, vt ante tribunal Chriſti contra tantos ac tales Sacerdotes, qui canones ſtatuerunt, cauſſas dicere poſſim.* Item idem ſubiungit: *Si Clerici, qui ad vxores proprias redeunt, ab officio ſuſpenduntur, & bigami non ordinantur, ſed, ſi ordinati fuerint, deiiciuntur; quomodo ille, qui adulterium commiſerit, iterùm ad honorem redire poterit? Non tamen miſericordiam, quæ dicit, Nolo mortem peccatoris; & aliâ huiuſmodi, ſe negare dicit; ſed diffinitiſſimè credere, quòd qui vſque ad finem vitæ ſuæ pœnitentiam egerit, non ſolùm indulgentiam accipiet, ſed ad vitam æternam perueniet. De illis autem Clericis, qui ad vxores redeunt, dicit ſanctus Fauſtus in Epiſtolâ ſuâ: Perdidit gratiam conſecrati, qui adhuc vult officium exercere mariti.* Item prædictus Papa iterùm inferiùs dicit: *Valdè metuo & contremiſco illam damnationem, quam Heli Sacerdos propter ſtultam indulgentiam accipere meruit; qui pro eo, quòd filios ſuos leuiter caſtigauit, & eos nec cædere nec excommunicare voluerat, & ipſi filij vno die occiſi ſunt, & triginta millia de populo interfecta ſunt, & Arca teſtamenti in captiuitatem ducta eſt, & ipſe retrò cadens, fractis ceruicibus mortuus eſt, & nomen ipſius de libro vitæ deletum eſt. Et econtrà Phinees zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, & totum populum Dei, Dei iracundiâ liberauit.* Nec hoc ideò dicit, vt ſimiles ſupradictis corporis mortem mereri debeant, ſed caueant, ne poſt corporis mortem ad ſupplicia perueniant.

CAP. LV.

S. IOANNES.

A.D.XXIII. IOANNES, natione Tuscus, ex patre Constantino, sedit annos duos, menses octo, dies sedecim. Fuit autem temporibus Theodorici regis, & Iustini Augusti Catholici. Ordinauit autem Episcopos quindecim. Hic pro religione Catholicâ, & pro Theodorici caussâ negotij Constantinopolim venit; vbi Iustino Augusto patrocinante Arrianorum Ecclesias Catholicas consecrauit. Hoc audiens Theodoricus, quoniam & ipse erat hæreticus, furore accensus, omnem Italiam gladio & igne perdere æstuabat, propter Arrianorum Ecclesias, quarum in Italiâ multæ erant; quas etiam Catholicas vsquequaque consecrari Ioannes Papa præceperat; & duos viros exules & Catholicos, Symmachum & Boëtium, ante reditum Papæ tenuit & interfecit. Ipsum autem Pontificem reuersum in custodiâ Rauennæ detinuit, in quâ duriter afflictus, tandem defunctus est XV. Kalend. Ianuarij. Sed nonagesimo & octauo die post transitum prædicti Papæ, & ipse Rex hæreticus diuinitatis fulmine percussus, subitò morte suâ Italiam liberauit.

Hic Zachariæ Episcopo Epistolam destinauit, in quâ eum, de quibusdam consultus, instruxit, inter cetera dicens: *De occultis cordis alieni temerè iudicare iniquum est, & eum cuius opera non videntur nisi bona, peccatum est ex suspicione reprehendere.* Et addit in eâdem, quæ sæpenumerò dicta sunt, videlicet, quòd oues pastorem accusare, nisi pro fide non debeant: & ipse Episcopus, nec vocari aut iudicari potest, priusquam quæ ablata sint, sibi legibus restituantur; & ideò hîc prætermittenda existimamus.

CAP. LVI.

S. FELIX IV.

A.D.XXVI. FELIX, natione Samnius, ex patre Castorio, sedit annos quatuor, menses duos, dies duodecim. Hic iussu Theodorici regis ordinatus est, & absque contentione. Hic ordinauit Episcopos vndetriginta, Presbyteros quinquagintaquinque, Diaconos quatuor. Obiit autem Idibus Octobris, Athalarico regnante. Hic autem multis Episcopis per diuersas prouincias constitutis rescripsit, respondens eisdem de Ecclesiarum consecratione, & de Missarum celebrationibus ita: *Non alibi, quàm in sacratis Domino locis absque magná necessitate fieri debere liquet omnibus, quibus nota*

de Cons. d. 1. c. Sicut non.

sunt

sunt noui & veteris Testamenti præcepta. & ponit illa, & illis positis, dicit: *Si Iudæi hoc faciebant, multò magis nos debemus templa ædificare, & ornare, & sacrare, & non aliis in locis, quàm Deo ab Episcopis sacratis Missas celebrare, nec sacrificia Domino offerre, nisi hoc summa necessitas exigat. Et satius est Missam non cantare, aut non audire, quàm in his locis fieri, in quibus fieri non oportet.* Solemnitates verò dedicationum Ecclesiarum & Sacerdotum per singulos annos celebrandas esse asseruit; in eâdem dicens, ipsum Dominum exempla dedisse, qui ad festum dedicationis templi venit: & quòd octo dierum sint encænia celebranda, libri Regum dedicatione templi peractâ ostendunt. De Ecclesiarum verò consecratione ita præcepit: *Quotiescumque dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, à quibus consecratio sciatur, absque vllâ dubitatione scitote eas esse sacrandas: nec talis trepidatio * fiat de iteratione: quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum.*

de Cons. d. 1. c. Solemnitates.

Ioan. 10. 3. Reg. 8.

**faciat deteriorationem*

CAP. LVII.

BONIFACIVS II.

BONIFACIVS, natione Romanus, ex patre * Dehabentino, sedit annos duos, dies duos & viginti. Fuit autem temporibus Athalarici Regis hæretici, & Iustini Augusti. Hic factâ dissensione in Clero & Senatu, in contentione ordinatur cum Dioscoro: sed Dioscorus non multò pòst defunctus est. Vnde Bonifacius iam pacificè Sedem adeptus, quasi damnans Dioscorum, noluit Clerum, qui Dioscoro fauerat, nisi de vinculo anathematis, pœnitentiæ satisfactione præmissâ, in communionem suscipere. Qui posteà congregatâ Synodo decretum fecit, vt sibi successorem deberet eligere, & scripto & iuramento ipsum decretum muniri iussit. Quod quia contra Canones statutum fuerat, à congregatione iterùm in Synodo Episcoporum ratione cassatum est; & chirographum, quod inde factum fuerat, igne consumptum est.

A. D. XXX.

* Sigibulo

Hic Eulalio Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopo Epistolam scripsit, in quâ ei Carthaginiensem Ecclesiam ad Romanæ Ecclesiæ communionem reuersam esse significat, quæ à tempore Aurelij ab ipsâ discesserat. Aurelius enim præfatæ Ecclesiæ olim Episcopus cum collegis suis, instigante diabolo, superbire temporibus prædecessorum nostrorum, Bonifacij ac Cælestini, contra Romanam Ecclesiam cœpit. Hic defunctus est XVI. Kalend. Nouembr.

CAP. LVIII.

IOANNES II.

A.D.XXXI. IOANNES, natione Romanus, ex Patre Proiecto, sedit annos duos, menses quatuor, dies sex. Fuit autem Athalarici Regis & Iustiniani Augusti temporibus. Ordinauit autem Episcopos viginti & vnum, Presbyteros quindecim. Obiit autem VI. Kalend. Iunij. Hic Valerio Episcopo Epistolam misit, in quâ ostendit, & ratione & auctoritate multorum probauit, Filium minorem quidem esse Patre in assumpti hominis formâ, æqualem verò Patri esse in Deitatis naturæ substantiâ: & hoc fecit ideò, quia quidam erant apud eum, qui negabant Filium Patri esse æqualem.

CAP. LIX.

S. AGAPETVS.

A.D.XXXV AGAPETVS, natione Romanus, ex patre Gordiano Presbytero, sedit menses vndecim, dies nouemdecim. Hic ordinauit Episcopos vndecim, Diaconos quatuor. Hic libellum anathematis in Dioscorum, cui Bonifacius inuidiæ stimulo ductus Presbyteros & etiam Episcopos subscribi compulerat, incendio dedit. Iustinianus autem Theodato Regi fuerat indignatus, eò quòd ipse Reginam Amalasintam Theodorici Regis filiam sibi commendatam occiderat. Vnde Rex prædictus timens indignationem Augusti, prædictum Papam Constantinopolim ad Imperatorem direxit. Qui à Iustiniano Augusto honorificè susceptus, post longam altercationem Anthimum eiusdem ciuitatis Episcopum, in Christo duas naturas negantem, conuicit, & à communione Christianorum suspendit: & isto in exilium deportato, alium Episcopum nomine Mennam, virum Catholicum, in eius loco consecrauit. Pòst verò ægritudine captus, ibidem idem Constantinopoli X. Kalend. Maij est defunctus. Idem Papa, antequam veniret in Græciam, Anthimo Epistolam misit, in quâ ipsum ab errore suo ad veritatem Catholicæ fidei redire hortando prudenter commonuit.

CAP. LX.

S. SILVERIVS.

A.D.XXXVI SILVERIVS, natione Campanus, ex patre Ormisdâ Romæ Episcopo, sedit annum vnum, menses quinque, dies quadraginta. Hic ordinauit Episcopos octodecim, Presbyteros quatuordecim.

decim. Hic sine deliberatione decreti à Theodato tyranno constitutus est. Qui corruptus pecuniâ, talem Clero induxit timorem, vt qui eius ordinationi non consensisset, sine dubio gladio puniretur. Itaque Siluerio sub vi & metu iam ordinato, tandem subscripserunt in eius confirmationem secundùm morem Presbyteri. Post menses autem duos, prædictus tyrannus nutu diuino extinguitur. Dolens autem eo in tempore Theodora Augusta, Anthimum Patriarcham à B. Agapeto fuisse depositum, & in eius locum Mennam subrogatum, consilio cum Vigilio Diacono inito, Siluerium litteris obsecrauit, vt vel ad se festinanter veniret, aut Patriarcham Anthimum in locum reuocaret pristinum. Qui dum lectis litteris, quamuis vitæ finem per huius causæ occasionem timeret, tamen fiduciam habens in Domino, rescripsit Augustæ, numquam se reuocaturum hominem hæreticum in suâ nequitiâ damnatum iustè. Vnde indignata Augusta, Belisario patricio iussit, vt Siluerium occasione quacumque inuentâ deponeret, & Vigilium Archidiaconum, qui Anthimum reuocare promiserat, in eius loco substitueret. Qui (hac tandem occasione inuentâ, vt Romanam vrbem Gothis tradere vellet) eum ad se vocatum, & Clero & populo ad primum & secundum velum retentis, stolam & albam fecit ei auferri, & veste monachicâ indui iussit. Et hoc negotio impietatis audito, hi, qui cum eo venerant, fugerunt: & Vigilius Archidiaconus, quasi in suâ fide eum suscipiens, in Pontum exilio relegauit: vbi pane tribulationis, & aquâ angustiæ sustentatus, tandem deficiens, in eodem loco XII. Kalend. Iulij Confessor defunctus est: vbi ægri multi sanantur.

Hic Epistolam rescripsit Amatori Episcopo, in quâ & hoc postulanti, qualiter circa se actum fuerat, breuiter enarrauit, & officium suum non ideò dimisisse, sed congregatis Episcopis, quos potuit, illos, qui ipsum deposuerant, se anathematis vinculo obligasse significat, & ceteros, qui deinceps vllum Episcoporum ita deciperent, anathema maranatha fieri dixit.

Item Vigilio iam Papæ constituto Epistolam in suam damnationem misit, ita inter cetera dicens: *Habeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, pœnæ damnationis sententiam, sublatumque tibi nomen & munus ministerij sacerdotalis agnosce, Spiritus sancti iudicio & Apostolicâ à nobis auctoritate damnatus. Sic enim decet fidem sanctorum Patrum in Ecclesiâ seruari Catholicâ, vt, quod habuit, amittat, qui improbabili temeritate, quod non acceperat, assumpserit.* 23. q. 4. c. Belisarium. 25. q. 2. c. Sic decet.

CAP.

CAP. LXI.

VIGILIVS.

A.D.XL. VIGILIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, Consule, sedit annos septemdecim, menses sex, dies vigintiquinque. Hic ordinauit Episcopos octoginta & vnum, Presbyteros quadragintasex, Diaconos sedecim. Eo autem tempore, quo Theodora Augusta Vigilium in Sede Apostolicâ, sicut ipsa iusserat, constitutum fuisse accepit; ei scripsit, rogans, vt ipse ad se veniret, &, quod bonâ voluntate de Anthimo promiserat, adimpleret. Vigilius autem, quamuis priùs insipienter promiserat, respondit se numquam ei consentire, vt hominem hæreticum, & à sanctissimis Agapeto & Siluerio damnatum reuocaret. Eo tempore Romani dolentes, quòd Siluerius consilio Vigilij depositus fuerat, videntes modò opportunitatem, duos interemisse eum apud Augustam accusauerunt. Quo audito, Augusta Romam Scribonem misit, qui Vigilium cepit, & in naui positum Constantinopolim duxit. Qui tamen ab Imperatore, vt Vicarius B. Petri, primò honorificè susceptus est, & biennio iam exacto Augustus & Augusta cautionem manus suæ ei ostendentes, de Anthimo reuocando, obsecrando & altercando institerunt. Vigilius autem constans ad omnia pati, nullatenus eorum petitioni acquieuit, & tandem colaphizatus; quia non Iustinianum & Theodoram piissimos, sed Diocletianum & * Lutheriam se inuenisse dixerat, respondit ad singula: Facite vt vultis; digna enim factis recipio. Et volens huius ærumnæ euentum quoquo modo vitare, in Ecclesiam S. Euphemiæ fugiens, altaris columnam amplexu astrinxit; sed ibi arreptus, extra Ecclesiam ducitur, funeque collo eius alligato, per ciuitatem vsque ad vesperam circumquaque distrahitur, deinde in custodiâ reseruatur; Clerici verò, qui cum eo aduenerant, dispersi in exilia relegantur: sed posteà Romano clero & senatu rogantibus, redditus & restitutus est Vigilius. Sed in ipso reditu, in Syracusâ videlicet vrbe, calculi dolore vitam finiuit.

* Eleutheriam

* Eutherio Hic * Eucherio Episcopo rescriptum direxit, in quo eum instruxit, quid de his tenere debeat, qui ita abstinentiam simulant, vt esu carnium quemlibet pollui credant; ita post multa præmissa subiungens: *Quapropter nec abstinentiam Deo placitam reprobamus, nec eos, qui execrantur Domini creaturam, in nostrâ societate recipimus.* Item de his qui in fine Psalmorum subducta vnâ coniunctiuâ syllabâ dicunt: *Gloria Patri, Filio, & Spiritui sancto:* & ita dicendo, perfectæ Trinitatis vocabulum minuere conantur, subiungit dicens: *Quòd si in errore permanserint, socij nobis esse non possunt.* De his qui ab Arrianis rebaptizati sunt, qualiter sint recipiendi, dicit:

Quo-

*Quorum reconciliatio, non per illam impositionem manus, quæ per sancti Spiritus inuocationem fit, operatur; sed per illam, quâ pœnitentiæ fructus acquiritur, & * communionis restitutio perficitur.* Item *de fabricâ cuiuslibet Ecclesiæ, si dirupta fuerit, instaurandâ: & si in eo consecrationis solemnitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint; nihil iudicauimus officere, si super eam minimè aqua exorcizata iacletur, quia consecrationem cuiuslibet Ecclesiæ, in quâ Spiritui sancto ara non ponitur, * celebrationem tantùm scimus esse Missarum: & ideò, si qua sanctorum Basilica à fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliquâ dubitatione, cùm in eâ Missarum solemnitas fuerit celebrata, totius sanctificatio consecrationis implebitur. Si verò sanctuaria, quæ habebat, ablata sint, rursus eorum repositione, & Missarum solemnitate, reuerentiam sanctificationis accipiet.* Item, *Ordinem quoque precum in celebratione Missarum nullo nos tempore nullâ festiuitate habere diuersum, sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare.* Item, *si quis non baptizauerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, proijciatur extra Ecclesiam.*

* sancta com. de Conf. d. 1. c. De fabricâ.

* celebritatem

CAP. LXII.

PELAGIVS.

PELAGIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne Vicario, sedit annos vndecim, menses decem, dies nouemdecim. Hic, dum non essent Episcopi, qui eum deberent ordinare, ordinatus est à Ioanne Perusino, & à Bono Furentino, Episcopis, & ab Andreâ Ostiensi Presbytero. Ab huius autem communione multi ex vtroque ordine Religiosi viri se subtraxerunt: imponentes ei, quòd in morte Vigilij tantis pœnis afflicti se immiscuit. Vnde Pelagius accepto libro Euangeliorum, & assumptâ cruce, Clero & populo in Ecclesiâ B. Petri congregatis, iuramento de prædicto crimine satisfecit, & omnium Romanorum assertione firmauit, vt nullus Clericus pretio quolibet aut promissione ad sacros Ordines proueheretur. A. D. LV.

Hic * Virgilio Episcopo direxit Epistolam, in quâ eum pleniter docet, & prudenter instruit, qualiter respondere & conuincere debeat hæreticos illos, qui garriunt, Patrem & Filium vnum Deum esse non posse. Hic ordinauit Episcopos quadragintanouem, Presbyteros viginti sex, Diaconos nouem. Obiit autem VI. Nonas Martias.

* Vigilio

CAP. LXIII.

IOANNES III.

A. D. LIX. IOANNES, natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit annos duodecim, menses vndecim, dies viginti sex. Hic amauit & restituit cœmiteria sanctorum Martyrum, & constituit oblationes & luminaria ibidem per singulas Dominicas de Lateranis ministrari. Huius temporibus Narses à Romanis apud Iustinianum & Sophiam Augustam accusatus, Longobardos ad occupandam & possidendam Italiam vocauit: qui non multo tempore pòst Romæ defunctus est. Hic vniuersis Germaniæ & Galliæ Episcopis Epistolam decretalem transmisit, in quâ, euidentissimâ ratione & firmissimâ multorum auctoritate comprobat, Chorepiscopos Episcopos non esse, nec aliquid de priuilegio Pontificali debere agere; & ad hoc probandum introducit Linum & Cletum, quamuis adiutores Petri fuissent, nullam tamen potestatem Pontificalem habuisse, sed exteriora tantùm ministrasse. Et quia sententiam & verba ipsa notauimus, cùm de Clementis ordine & actione in principio huius opusculi scripsimus, ad cetera quæ instant transire, non incongruum esse existimamus. Hic ordinauit Episcopos vndesexaginta, Presbyteros duodetriginta, Diaconos duodecim. Obiit autem II. Idus Iulij.

CAP. LXIV.

BENEDICTVS.

AN. D. LXXIII. BENEDICTVS, natione Romanus, ex patre Bonifacio, sedit annos quatuor, mensem vnum, dies vigintiocto. Scripsit autem iste Dauid Episcopo, & illos, qui dicebant, neminem in veritate posse probare Trinitatem vnitatem fieri, cùm neque tres vnum, neque vnum in tribus possit à quoquam approbari iussit: vt ad rectam fidem conuerti faceret, aut ab Ecclesiâ repelleret. Et multis modis probauit, & auctoritate multorum firmauit, vnitatem substantiæ esse in personarum trinitate, & personarum trinitatem esse in substantiæ vnitate. Huius temporibus validâ fame afflictus est populus Romanus. Hic ordinauit Episcopos vnum & viginti, Presbyteros quindecim, Diaconos quatuor. Obiit autem II. Kalend. Augusti.

CAP.

CAP. LXV.

PELAGIVS II.

PELAGIVS, natione Romanus, ex patre Vinigildo, sedit annos decem, menses duos, dies decem. Hic ordinatus est absque Principis iussione, eò quòd Longobardi obsiderent ciuitatem Romanam. Eo tempore tantæ pluuiæ fuerunt, vt omnes dicerent, quòd aquæ diluuij superinundarent: & talis clades fuit, qualem à sæculis nullus fuisse meminit. Hic Orientalibus Episcopis vniuersis, quos Ioannes Constantinopolitanus Episcopus præsumptiuè ad Synodum conuocauerat, scribit & mandat eis, si nolint cum prædicto Ioanne damnari, consentiendo ei, à superbâ præsumptione recedant, & pœnitentiam agere studeant: quia necesse est ea cassari, quæ contra ordinem & auctoritatem facta esse noscuntur. Scribebat enim se esse Episcopum vniuersalem, & ex hac suâ præsumptione conuocabat Synodum generalem, cùm generalem Synodum conuocandi auctoritas Apostolicæ Sedi B. Petri priuilegio singulari sit tradita. Item eosdem dubitantes, quæ dicenda esset certa prouincia, informat & instruit, dicens: *Scitote certam prouinciam esse, quæ habet decem vel vndecim ciuitates & vnum Regem, & totidem minores * ciuitates sub se, & vnum Episcopum, aliosque * Suffraganeos decem vel vndecim Episcopos iudices; ad quorum iudicium omnes causse Episcoporum & reliquorum sacerdotum ac ciuitatum referantur, vt ab his omnibus iustè consonâ voce discernantur.* A.D. LXXVI. *Epist.* 1. 6. q. 3. c. Scitote. *potestates *suffragatores

Item Benigno Archiepiscopo de Episcoporum transmutatione consulenti transmisit Epistolam, in quâ eum, qualiter regulariter transmutari, vel non possint, plenissimè instruit. Et hæc iam suprà notauimus. Item in eâdem prædictum Archiepiscopum ad iustitiam sectandam hortando dicit: *Dona iniquorum non probat Altissimus †, nec respicit in oblationibus iniquorum †, nec in multitudine sacrificiorum eorum peccatis propitiabitur †.* Item: *Qui offert sacrificium de substantiâ pauperum, quasi in conspectu patris victimat filium.* Item: *Qui baptizatur à mortuo, & iterùm tangit mortuum; quid proficit lauatio eius? sic & homo, qui ieiunat in peccatis suis, iterùm eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem eius quis exaudiet? In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.* *Epist.* 4. † immediatè ad gloriam. † approbando ad gloriam. † vt ex merito condigno.

Item vniuersis Episcopis, & specialiter Campaniæ & Italiæ Episcopis, scripsit, & ad monitionem Episcoporum, quæ sæpenumerò à prædecessoribus suis posita, & superiùs annotata sunt, videlicet, de accusatoribus & ceteris pleniter posuit, & inter cetera de Monachis dicit: *Nullusque Monachus talia vsque quaque arripiat,* *Epist.* 3. 2. q. 7. c. Nullus.

nec ſæcularia aut Eccleſiaſtica negotia perturbare præſumat, quia vox eorum in talibus eſt mortua.

Item Epiſcopis regionum Germaniæ & Galliæ inſtrui rogantibus Præfationum ordinem, quem Eccleſia Romana ſeruaret, reſcripſit, ita dicens: *Sacrum ordinem Romanum, ſacraque conſtituta noſtrorum anteceſſorum ſolerter relegentes, inuenimus, has nouem Præfationes in ſacro catalogo ſolummodò recipiendas, quas longa retrò * vetuſtas in Romana Eccleſia hactenus ſeruauit: vnam, in Albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natiuitate Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptimam de ſanctâ Trinitate, octauam de Cruce, nonam de ieiunio Quadrageſimæ. Si quis his ſupradictis dempſerit vel addiderit, anathema ſit.* Hic ordinauit Epiſcopos duodequinquaginta, Presbyteros viginti & octo, Diaconos octo. Obiit autem VII. Idus Februarij.

Epiſt. 4. de Conſ. diſt. 1. c. Inuenimus.

* veritas

* has tenendas vobis mandamus.

CAP. LXVI.

S. GREGORIVS.

AN. D. XC. GREGORIVS, natione Romanus, ex patre Gordiano, ſedit annos tredecim, menſes ſex, dies decem. Hic fecit XL. Homilias, & expoſuit Iob & Ezechielem: compoſuit Dialogum & Paſtoralem curam. Scripſit etiam numeroſa decretalia: quæ quia plurima ſunt, ſeparatim, & ſuo in loco, Deo dante, & vitâ comite, breuiter excipiemus. Nunc autem, quia præſentis negotij ſerie ad prædicti Papæ ordinem & actionem annotanda peruenimus, pauca ſaltem ponenda eſſe exiſtimamus. Hic in Synodo conſtituit, ne laici pueri ad ſecreta cubiculi Romani Pontificis ſeruitia exhibeant, ſed Clerici vel Monachi: vt is qui eſt in loco regiminis, habeat teſtes, & tales viri eius in ſecreto conuerſationem videant, qui

Syn. Rom. cap. 2.

c. 4. ex viſione ſedulâ exemplum profectus ſumant. Conſtituit etiam, vt feretrum, quo Romani Pontificis corpus ad ſepeliendum ducitur, nullo tegminis velamine veletur. Quod ideò fecit, quia corpora Pontificum, cùm humi mandanda deferebantur, dalmaticis tegebantur, & eas pro ſanctitatis reuerentiâ ſcindentes, partiebantur.

c. 5. Conſtituit etiam, & ſub vinculo anathematis prohibuit, ne aliquid de ordinationibus, aut ex datione pallij, aut ex traditione chartarum accipiatur: ſed ſi is, qui ordinatus eſt, poſt acceptas chartas ſeu pallium aliquid offerre voluerit, gratiæ tantummodò cauſsâ id accipiendum eſſe non negat; quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non procedit.

Concil. tom. 1. pag. 704. Hic Auguſtino Anglorum Epiſcopo de multis conſulenti, ad ſingula iuxta barbariem gentis & nouitatem eorum conuerſionis reſcripſit,

reſcripſit, dicens: *Oportuerat quidem, quamdiu ſe agnoſcunt affinitate propinquos, ad copulam matrimonij non accedere: ſed in tam barbarâ gente magis placet reſpectus temperantiæ, quàm diſtrictio cenſuræ: concedendum eſt, vt poſt quartam generationem iungantur.* Ad hoc autem quod quæſiuit, ſi mulier infirmitate detenta non valuerit viro debitum ſoluere, quid faciat iugalis? Reſpondit, *bonum quidem eſſe, ſi ſic permaneret, vt abſtinentiæ vacaret: ſed quia hoc magnorum eſt; ille, qui ſe non poterit continere, nubat magis, non tamen ſubſidij opem ſubtrahat ab illâ, quam infirmitas prapedit, & non deteſtabilis culpa excludit.* De Presbytero verò à populo accuſato dicit: *Si certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, iuſiurandum erit in medio; & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda & aperta ſunt omnia, ſicque maneat in proprio gradu.* Item præcepit, ne eis, quos pater vel mater iuxta ſepta monaſterij in infantiæ annis ſub regulari tradiderunt diſciplinâ, egredi liceat, poſtquam pubertatis anni inoleuerint. Illos, qui abſque interrogatione ſubdolâ ab adulteratis Presbyteris baptizati ſunt, prohibet rebaptizari. Leproſis autem Chriſtianis Corpus & Sanguinem Domini concedit dari: cum ſanis autem celebrare conuiuia interdicit. Item, valdè fatuum eſſe iudicat, ſi morbus aut mortalitas quibuſlibet in locis irrepſerit, illos, quos nondum tetigit, à loco ciuitatis periculum fugere, quia nemo aufugere Dei manus poterit. De his verò Presbyteris qui multis vitiis irretiti, quorum vita in ſe ipſis ſacerdotium maculat, præcepit, vt eos Apoſtolicâ auctoritate redarguendo admoneat, & ad munditiam Eccleſiaſticam perducat: & ſi obedierint, ſaluabunt animas ſuas, & ipſe mercedem habebit: *Verumtamen collocutionem & menſam communem cum eis agere non recuſes. Plerumque contingit, vt, quos correctio diſciplinæ tardos fecit, ad percipiendam veritatis normam, conuiuarum ſedula paſtio, & admonitio blanda ad viam perducat iuſtitiæ. Idipſum autem & in ipſis proceribus, qui tibi adiutorium præſtant, obſeruare debebis.*

Hic auxit in Canone: *Dieſque noſtros in pace diſpone*, &c. Huius tempore ad Dominum conuerſi ſunt Angli. Hic iuſſit, vt ſupra corpus B. Petri Miſſa celebraretur, & in Eccleſiâ B. Pauli eadem fecit. Hic ordinauit Epiſcopos ſexagintaduos, Presbyteros vndequadraginta, Diaconos octo. Migrauit autem ad Chriſtum IV. Idus Martij.

CAP. LXVII.

SABINIANVS.

SABINIANVS, natione Tuſcus, de ciuitate Blerâ, de patre Bono, ſedit annum vnum, menſes quinque, dies octo. Hic A. DC. IV.

addidit luminaria in Eccleſiâ B. Petri. Hic ordinauit Epiſcopos vigintiſex. Obiit autem VIII. Kalend. Martij.

CAP. LXVIII.

BONIFACIVS III.

A. DC.VI. BONIFACIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, ſedit menſes octo, dies vigintiduos. Hic obtinuit apud Phocatem Principem, vt Eccleſia Romana, ſicut omnium Eccleſiarum caput eſt, ita etiam Conſtantinopolitanæ, quæ ſe omnium Eccleſiarum primam eſſe iactabat. Hic conſtituit, vt nullus viuente Epiſcopo de eius ſucceſſore agat, ſed tertio die depoſitionis eius, adunato Clero & populo, fiat electio. Hic ordinauit Epiſcopos vigintiduos.

CAP. LXIX.

S. BONIFACIVS IV.

A. DC.VII. BONIFACIVS, natione Marſus, de ciuitate Valeriâ, ex patre Ioanne medico, ſedit annos ſex, menſes octo, dies duodecim. Huius temporibus fames valida, & inundationes aquarum grauiſſimæ fuerunt. Hic templum Pantheon, quod vocabatur, à Phocâ Principe petiit. quod & conſecrauit in honorem S. Mariæ Virginis, & omnium Martyrum. Hic ordinauit Epiſcopos trigintaſex, Diaconos octo. Defunctus eſt autem x. Kalend. Iunij.

CAP. LXX.

S. DEVSDEDIT.

A. DC.XIV. DEVSDEDIT, natione Romanus, ex patre Stephano Subdiacono, ſedit annos tres, dies triginta. Hic Clerum multùm dilexit, & Sacerdotes, & ceteros Clericos ad priſtina loca reuocauit. Huius temporibus menſe Auguſto fuit terræmotus magnus: quem ſecuta eſt clades, & grauis percuſſio ſcabierum, ita vt nullus mortuum ſuum poſſet agnoſcere. Gordianus Epiſcopus Hiſpanienſis Eccleſiæ litteris ad prædictum Papam directis, de viris & mulieribus, qui neſcientes pro magno populorum incurſu Paſchali ſabbato filios à fonte Baptiſmi ſuſceperant, ipſum conſuluit, ſi iam ad proprium ſuum vſum redire debeant? Qui in Eccleſiâ Iſauriæ & Ieroſolymæ, & in multis aliis Eccleſiis talia olim euenisſe dicit, & anteceſſores ſuos, Iulium, & Innocentium, & Cæleſtinum cum pluri-

plurimorum Episcoporum conuentu talia prohibentes præscripsisse asserit, vt nullo modo iam se in coniugium reciperent mulieres & viri, qui per quamcunque rationem susciperent natos, sed separarent se, ne, suadente diabolo, tale vitium peccati inolescat per mundum, & vniuersorum error accrescat. Addidit ad hoc, dicens: *Scitis, quia, quo modo sunt septem dona Spiritus sancti, ita sunt septem dona Baptismatis, à primo pabulo salis sacrati, & ingressu sanctæ Ecclesiæ vsque ad Confirmationem sancti Spiritus per Chrisma. Ab hoc ergo * Spiritus sancti dono vsque ad septimum nullus Christianus suam commatrem in coniugium recipere debet: & qui præsumpserit, anathematis vinculo religetur in perpetuum, nisi pœnitentiam egerit dignè. Mulieres verò, cùm separatæ fuerint hac pro * illicitatione à propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperunt, & post expletum annum recipiant alium virum, si voluerint. Similiter & vir vxorem.*

* primo Spiritus

* illicitâ re

CAP. LXXI.

BONIFACIVS V.

BONIFACIVS, natione Campanus, de ciuitate Neapoli, sedit annos quinque, menses decem. Hic constituit, vt testamentum secundùm Principis iussionem valeat. Constituit etiam, vt nullus violenter de Ecclesiâ auferatur: nec aliquis, nisi Presbyter, sanctorum Martyrum reliquias de Ecclesiâ leuare præsumat. Fuit vir mitissimus, & amauit Clerum. Hic ordinauit Episcopos vndetriginta, Presbyteros viginti sex, Diaconos quatuor. Qui defunctus est VIII. Kalend. Nouembr. A. DCXVII.

CAP. LXXII.

HONORIVS.

HONORIVS, natione Campanus, ex patre Petronio Consule, sedit annos duodecim, menses vndecim, dies octodecim. Hic Clerum erudiuit. Hic de ordinationibus Episcoporum minimè differendis ita dicit: * *Placuit, vt quisque Metropolitanus, si vltra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum, ad Apostolicam Sedem non miserit, commissâ sibi careat dignitate; sit licentia Metropolitanis aliis, post secundam & tertiam commonitionem, viduatis Ecclesiis cum consilio Romani Pontificis ordinando Episcopum subuenire. Si verò consecrandi Episcopi negligentiâ prouenerit, vt vltra tres menses Ecclesia viduata consistat, communione priuetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum præbere non differat.* AN. DC. XXVI

* Gratian. tribuit Pelagio. dist. 100. c. Quoniã.

Quòd

Quòd si vltra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat, imò Metropolitani sui iudicio cedat.

Item, *Quicumque sanè Metropolitanorum per plateas, vel in Litaniis vti pallio præsumpserit, & non tantùm in præcipuis festiuitatibus, & Apostolicâ Sede indictis temporibus ad Missarum solummodo solemnia, permissâ, quâ abutitur, careat dignitate: quoniam iure priuilegium meretur amittere, qui audacter vsurpat illicita.*

Item, *Episcopos verò qui percutere, detruncare, vel contra Canonicam auctoritatem infamare, aut propriis rebus absque legali iudicio exspoliare præsumpserit, siue eos à commissis Ecclesiis insequendo expellere, communione priuetur. Si verò bis vel ter conuentus, ei in quem deliquisse dignoscitur, emendando non satisfecerit, anathematis vinculis innodetur.*

Item, *Si quis domum Dei violauerit, & aliqua sine licentiâ illius, cui commissa dinoscuntur, inde abstulerit, vel Ecclesiasticis personis iniuriam fecerit, donec conuentus & admonitus legitimè satisfaciat, sciat se à communione priuatum. Si verò post secundam & tertiam conuentionem coram Episcopo satisfacere detrectauerit, sacrilegij periculo ab omnibus obnoxius teneatur. Quicumque sanctimonialem, siue quamcumque feminam, in matrimonium vel concubinatum rapuerit, donec eam coram Episcopo ciuitatis parentibus vel ciuibus restituat, cum omnibus fautoribus suis excommunicatum se esse cognoscat: si verò post secundam & tertiam conuentionem, quam rapuit sub satisfactione congruâ non reddiderit, tamquam anathematizatus, ab omni Christianorum consortio repellatur. Raptas enim, nec immeritò, dicimus, quæ sine consensu parentum, vel ciuitatis Episcopi, aut ipsæ vltrò diffugiunt, aut nolentes ab aliis abducuntur. Si quis homicidium membrorum truncatione, domorum incendia fecerit, aut fieri iusserit, aut facienti consenserit; quousque de his legaliter, vel amicabiliter coram Episcopo ciuitatis aliisque ciuibus non emendauerit, ab Ecclesiâ priuatum se esse agnoscat. Si ergo post secundam & tertiam conuentionem cuncta, in quibus arguitur, non emendauerit; tamquam Ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur. Porrò de his, qui depræda tiones fecerint, aut facere iusserint, vel facienti consenserint, instituimus, vt, si ab Episcopo ciuitatis admoniti minimè resipuerint, quadraginta dies pane & aquâ contenti, reliquis cibis & potibus sint omninò priuati. Quòd si hanc excommunicationem suspicati fuerint violasse, satisfaciant Episcopo, quòd illam non violauerint: sicque demum, si conuicti fuerint hanc violasse, non solùm, quod vnicuique arguuntur feciſse emendent; sed etiam bis aut ter commoniti, si se non correxerint, ab omni communione priuati sint. Si verò post secundam & tertiam commonitionem cuncta, in quibus arguuntur, perfectè non emendauerint, anathematis sententiâ se nouerint obligatos.*

Item, *Hi sanè, qui ante audientiam communicare tentauerint, donec*

per

per pœnitentiam reatum ſuum deſleant, ad communionem nullo modo reducantur, excepto mortis vrgente periculo. Qui verò excommunicato ſcienter communicauerit, & amodò ſaltem in domo ſimul orauerit, atque latebras defenſionis, ne cominus ad ſatisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore pœnitentiam ſuſcipiat, Corporis & Sanguinis Domini communione ſe priuatum eſſe cognoſcat. Quicumque ergo intra anni ſpatium humiliter ſiue publicè cauſſam ſuam coram ſuis excommunicatoribus non peregerint, ipſi ſibi audientiæ aditum clauſiſſe videantur. Quòd ſi obſtinato animo ſine communione defuncti fuerint, nos illorum cauſſam iuxta B. Leonis prædeceſſoris noſtri ſententiam diuino iudicio reſeruantes, quibus viuis non communicauimus, mortuis communicare non poſſumus.

Item: *Curæ ſit omnibus Epiſcopis excommunicatorum nomina omnino tam vicinis Epiſcopis quàm ſuis parochianis pariter indicare, eáque in celebri loco poſita pro foribus Eccleſiæ cunctis conuenientibus inculcare, quatenus in vtráque diligentiâ & excommunicatis vbique Eccleſiaſticus aditus excludatur, & excuſationis cauſſa omnibus auferatur. Si quis ſanè venerabilium Epiſcoporum vel Sacerdotum in hac re diſtrictiſſimè non vigilauerit, & in aliquo cohibuerit, quo minùs Eccleſiaſticæ ſeueritatis inuectio circa perſonas delinquentium conſeruetur, donec coram prouinciali Synodo ſatisfiat, à communione ſciat ſe eſſe ſuſpenſum. Si verò poſt tertiam conuentionem in ſuâ negligentiâ manſerit, canonico iudicio ſubiacebit. Illos autem, qui pro diuerſis ſuis exceſſibus ſe conueniendos legaliter timent, aliumq; ad ſenioratum confugiunt, & ibi peiora prioribus operantur; iubet vt à nemine ſuſcipiantur, donec ſub prioris Domini diſtrictione ſatisfaciant cunctis quibus deliquerant. Si verò priùs ſuſcepti fuerint, cum ſuo ſuſceptore communione priuentur. De illis autem qui prolationem ſententiæ ſubterfugere cupientes, à matricularibus Eccleſiæ vel baptiſmalibus ſe ſubducunt, ſtatuit, vt hi qui intra regionem poſiti, à publicis Eccleſiarum ſe conuentibus vltra tres dies Dominicos voluntariè prolationem ſententiæ ſubterfugiendo abſtinent, donec ſub ſatisfactione ſe emendandos aſtruant, communione priuentur.*

Item: *Adminiſtratores planè ſæcularium dignitatum, quos ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum & viduarum protectionem, rapacium q; refrænationem conſtitutos eſſe cognouimus, quoties ab Epiſcopis & Eccleſiaſticis viris conuenti fuerint, eorum querimonias fideliter audiant, & ſecundùm quod neceſſitas expetierit, abſque negligentiâ examinent, & diligenti ſtudio emendent. Quòd ſi Dei timorem præ oculis non habentes negligere poſt ſecundam & tertiam commonitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communione vſque ad condignam ſatisfactionem priuatos.* Item: *Qui Presbyterum ordinare neceſſarium ducit, deputet eum Eccleſiæ, in quâ Domino ſeruiens iugiter perſeueret.* Hic ordinauit Epiſcopos ſeptuaginta & vnum; Presbyteros tredecim, Diaconos vndecim. Obiit IV. Idus Octobr.

CAP. LXXIII.

SEVERINVS.

An. dc. xxxviii. SEVERINVS, natione Romanus, ex patre Abieno, sedit menses duos, dies quatuor. Hic ordinauit Episcopos quatuor. Obiit autem IV. Idus Octobris.

CAP. LXXIV.

IOANNES IV.

An. dc. xxxix. IOANNES, natione Dalmaticus, ex patre Venantio scholastico, sedit annum vnum, menses nouem, dies octodecim. Hic per Dalmatiam & Istriam multum pecuniæ misit ad redemptionem captiuorum. Hic ordinauit Episcopos quatuor. Defunctus est autem IV. Idus Octobris.

CAP. LXXV.

THEODORVS.

A. dc. xlii THEODORVS, natione Græcus, ex patre Theodoro Episcopo, de ciuitate Ierusalem, sedit annos sex, menses quinque, dies quatuordecim. Hic ordinauit Episcopos quinquagintasex, Presbyteros viginti & vnum, Diaconos quatuor. Qui defunctus est pridie Idus Maij.

CAP. LXXVI.

S. MARTINVS.

An. dc. xlix. MARTINVS, de ciuitate Tudertinâ prouinciæ Tusciæ, sedit annos sex, mensem vnum, dies vigintisex. Hic centum & quinque Episcopos in vrbe Româ congregauit, cum quibus condemnauit Theodorum quemdam Episcopum Pharanitarum, & Cyrum Alexandrinum, & Sergium Constantinopolitanum, & eius successores Pyrrhum & Paulum, qui nouitates contra immaculatam fidem præsumpserunt innectere. Et demum prædictus Papa, quia hæreticis consentire noluit, ductus est in exilium, vbi & vitam in Christo finiuit IV. Idus Nouembris. Ordinauit autem Episcopos trigintaquatuor, Presbyteros vndecim, Diaconos quinque.

CAP.

CAP. LXXVII.

S. EVGENIVS.

EVGENIVS, natione Romanus, ex patre Rufiniano, sedit annos duos, menses nouem, dies viginti tres. Hic ordinauit Episcopos viginti & vnum; defunctus est autem IV. Nonas Iunij. A. DC. LII.

CAP. LXXVIII.

S. VITALIANVS.

VITALIANVS, natione Signiensis, Campaniæ prouinciæ, de patre Anastasio, sedit annos quatuordecim, menses sex. Hic regulam Ecclesiasticam atque vigorem, vt mos erat, omnino conseruauit. Hic ordinauit Episcopos nonagintaseptem, Presbyteros viginti duos, Diaconum vnum. Huius temporibus Constantinus Augustus Romam venit, ibique omnia, quæ ad ciuitatis ornatum suspensa erant, deponi fecit, & Ecclesiam S. Mariæ ad Martyres, quæ de tegulis æreis erat tecta, discooperuit, & in regiam vrbem ipsas tegulas cum aliis diuersis, quæ deponi fecerat, emisit. Scripsit autem Epistolam Paulo Cretensi Archiepiscopo, in quâ cum arguit, quia Ioannem Episcopum Lampeon vrbis in custodiam duci fecit. Insuper contra Canonum iussa, contra legum instituta, existens in custodiâ, cogebatur vt daret fideiussores. Vnde omnia, quæ ipse Archiepiscopus de iam prædicto Episcopo in Synodo egit, inania esse decreuit, & Ecclesiam suam ei iudicio Synodi, datis litteris, reddi præcepit. Defunctus est autem VIII. Idus Februarij. A. DC. LV.

CAP. LXXIX.

ADEODATVS.

ADEODATVS, natione Romanus, ex Monachis, de patre Iouiniano, sedit annos quatuor, menses duos, dies quinque. Hic ordinauit Episcopos septem, Presbyteros quatuordecim, Diaconos duos. Qui defunctus est VIII. Idus Iunij. Post eius verò transitum, & pluuiæ & tonitrua tanta fuerunt, quanta priùs fuisse nemo eo in tempore viuens audierat. Vnde homines & pecudes ex nimio ictu fulguris interierunt. AN. DC. LXIX.

CAP. LXXX.

DONVS.

An. DC. LXXVI. DONVS, natione Romanus, ex patre Mauritio, sedit annum vnum, menses quinque, dies decem. Hic ordinauit Episcopos sex, Diaconos quinque. Post electionem huius, Augusto mense apparuit stella præfulgida valdè in Oriente. Oriebatur autem assiduè in galli cantu apparens vsque manè, sed, emenso trium mensium spatio, suæ pulchritudinis radios numquam parens abscondit, quam in eâdem plagâ Orientis innumeræ multitudinis hominum mors secuta est. Huius tempore Ecclesia Rauennæ, quæ priùs acephalicum caput contra Romanam Ecclesiam erexerat, denuò fractâ ceruice superbiæ, Apostolicæ Sedi humiliata subiacuit. Obiit autem iste III. Idus Aprilis.

CAP. LXXXI.

S. AGATHO.

An. DC. LXXVIII. AGATHO, natione Siculus, sedit annos duos, menses quinque, dies quatuor. Hic ordinauit Episcopos octodecim, Presbyteros decem, Diaconos quatuor. Legati Constantinopolim directi è latere huius Papæ, Macarium Antiochenum Patriarcham in Synodo deposuerunt, quia duas naturas & voluntates in Christo esse negauit. Prædictus Papa hoc obtinuit apud Imperatores, Constantinum videlicet, & Heraclium, & Tiberium, vt iuxta postulationem suam remitteretur quantitas illa, quæ solita erat dari pro ordinatione Romani Pontificis facienda: sic tamen, vt, si contigerit post eius transitum vel electionem ordinationem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, nisi priùs decretum generale deferatur in regiam vrbem secundùm antiquam consuetudinem, & cùm eorum, id est Imperatorum, scientiâ & iussione ordinatio debeat prouenire. Hic defunctus est IV. Idus Ianuarij.

CAP. LXXXII.

S. LEO II.

An. DC. LXXXIII. LEO, natione Siculus, ex patre Paulo, sedit menses decem, dies septemdecim. Hic fuit eloquentissimus, Græcâ & Latinâ linguâ eruditus. Hic fecit constitutum, vt, qui ordinatus fuerit Archiepiscopus, nullâ consuetudine pro vsu pallij, aut diuersis officiis

officiis Ecclesiæ, persoluere debeat. Hic ordinauit Episcopos vnum & viginti, Presbyteros quatuordecim, Diaconos tres. Defunctus est autem IV. Kalend. Iulij.

CAP. LXXXIII.

BENEDICTVS II.

BENEDICTVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, sedit menses decem, dies duodecim. Hic suscepit præceptum Constantini Augusti datum Clero & populo, & exercitui Romano, per quod concessum est, vt, cùm quis fuerit electus ad regendam Romanam Sedem, continuò absque tarditate consecretur Pontifex. Obiit verò VIII. Maij. AN. DC. LXXXIV.

CAP. LXXXIV.

IOANNES V.

IOANNES, natione Syrus, ex prouinciâ Antiochiâ, de patre Cyriaco, sedit annum vnum, dies nouem. Fuit autem vir valdè strenuus, atque scientiâ præditus, & omnino moderatus. Hic consecratus est à tribus Episcopis, Ostiense, Portuense & Veliternense, sicut & præcessor eius Leo fuerat. Defunctus est verò IV. Nonas Augusti. AN. DC. LXXXV.

CAP. LXXXV.

CONON.

CONON, oriundus patre Traceseo, educatus apud Siciliam, sedit menses vndecim. In huius electione non minima est contentio habita, eò quòd Clerus Archidiaconum, exercitus autem Theodorum Presbyterum nitebatur eligere. Sed hac contentione aliquamdiu habitâ, tandem Clerus & populus vnanimiter hunc denominantes elegerunt. Post aliquot verò dies exercitus videns Cleri & populi concordiam, & ipse in prædicti electionis decreto subscripsit. Hic ordinauit Episcopos sedecim. Defunctus est autem X. Kalend. Octobris. AN. DC. LXXXVI.

CAP. LXXXVI.

SERGIVS.

SERGIVS, natione Syrus, Antiochiæ regionis, ortus ex patre Tiberio, sedit annos tredecim, menses septem, dies viginti tres. AN. DC. LXXXVII.

Ante huius electionem populus Romanus, vt fieri assolet, diuisus est: nam pars vna Theodorum Archipresbyterum, alia verò elegit Paschalem Archidiaconum. Cùm autem isti duo electi contenderent, nec alter eorum alteri cedere vellet, maxima pars Cleri, nec non Primates iudicum, & exercitus Romanæ militiæ diu pertractantes, qualiter duorum altercantium contentio sopiretur, consilio inito, demum prænominatum Sergium vnanimiter elegerunt, & altercantium tumultuatione repressâ, in Sede eum concorditer statuerunt. Hic in sacrario B. Petri Apostoli capsam argenteam in angulo obscuro iacentem, & ex nigredine nimiæ annositatis, nec, si esset argentea, iam apparentem, Deo ei reuelante, reperit. Itaque oratione factâ, sigillo fracto, & capsâ aperta, inuenit in eâ crucem diuersis ac pretiosis lapidibus perornatam. In quâ etiam apertâ inuenit miræ magnitudinis & ineffabilem portionem salutaris ligni viuificæ Crucis repositam: quæ ex die illo pro salute humani generis ab omni populo Christiano die Exaltationis S. Crucis in Ecclesiâ Saluatoris adoratur. Hic statuit, vt in fractione Corporis & Sanguinis Domini à Clero & populo *Agnus Dei* cantetur. Hic ordinauit Episcopos vigintiseptem, Presbyteros duodeuiginti, Diaconos quatuor. Defunctus est autem Idibus Septembris.

CAP. LXXXVII.

IOANNES VI.

A. DCCI. IOANNES, natione Græcus, sedit annos tres, menses duos, dies duodecim. Hic captiuos, quos in Campania Gisolphus dux gentis Longobardorum ceperat, donatiis suis redemit. Hic ordinauit Episcopos quindecim, Presbyteros nouem, Diaconos duos.

CAP. LXXXVIII.

IOANNES VII.

A. DCCV. IOANNES, natione Græcus, de patre Platone, sedit annos duos, menses sex, dies septemdecim. Hic ordinauit Episcopos vndeuiginti. Sepultus est autem XV. Kalend. Nouembr.

CAP. LXXXIX.

SISINNIVS.

AN. DCC. VII. SISINNIVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, sedit dies viginti. Hic ordinauit Episcopum vnum. Defunctus est autem repentinâ morte.

CAP.

CAP. XC.

CONSTANTINVS.

CONSTANTINVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, sedit annos septem, dies quindecim. Hic ordinauit Felicem Archiepiscopum Rauennatem, qui iuxta antecessorum suorum consuetudinem scribere noluit, fastu arrogantiæ tentus. Qui posteà elatione superbiæ suæ à Iustiniano Augusto capi iubetur, oculis priuatur, & in exilium in Ponticam mittitur. Sed, mortuo Imperatore, ad sedem propriam reuertitur, & sic humiliatus, ab Apostolicâ Sede veniam petiit, & absolutionem promeruit. Prædicti Papæ temporibus venit Romam Benedictus Mediolanensis Archiepiscopus, & certauit pro Ecclesiâ Ticinensi; sed conuictus est, eò quòd à præfatis temporibus Ticinensis Ecclesiæ Antistitis consecratio ad Sedis Apostolicæ Pontificem pertinebat. Ordinauit autem Episcopos sexagintaquatuor, Presbyteros decem, Diaconos duos. Obiit autem VI. Idus Aprilis. A. DCC. VIII

CAP. XCI.

S. GREGORIVS II.

GREGORIVS, natione Romanus, ex patre Marcello, sedit annos sedecim, menses nouem, dies vndecim. Hic in Germaniâ per Bonifacium Episcopum verbum salutis prædicauit, & gentem illam sedentem in tenebris doctrinâ lucis conuertit ad Christum. Huius temporibus Saraceni Franciam occupare conati sunt; sed iudicio Dei vnâ die trecenta & sexaginta quinque millia à Francis ceciderunt, vt Epistola à Francorum Duce Pontifici missa continebat. Hic constituit, vt Quadragesimali tempore, quintâ videlicet Feriâ ieiunium, atque Missarum celebratio fieret, quod priùs non fiebat. Huius temporibus Leo Imperator ad peiora progressus, compulit omnes Constantinopoli habitantes, vt Sanctorum imagines deponerent, & igni consumerent. Cuius errori, quia Germanus non consensit Patriarcha, à sede est pulsus, & in eius loco Anastasius Presbyter est ordinatus. Hic in Synodo communi omnium præsidentium iudicio confirmando dixit: *Si quis Presbyteram, aut Diaconissam, aut Monacham, aut nurum, aut consobrinam, aut de propriâ cognatione, aut quam cognatus habuit, duxerit vxorem, anathema sit.* Item: *Si quis viduam furatus fuerit in vxorem & virginem, nisi eam desponsauerit, anathema sit.* Item: *Si quis arioles, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit,* A. DCC. XIV

C. Romanum, tom. 3. Concil. cap. 1. & 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

fuerit, anathema sit. Hic ordinauit Episcopos centum quinquaginta, Presbyteros vigintiquinque, Diaconos quatuor. Qui defunctus est III. Idus Februar.

CAP. XCII.

S. GREGORIVS III.

An. DCC. XXXI. GREGORIVS, natione Syrus, ex patre Ioanne, sedit annos decem, menses octo, dies viginti. Hic fuit vir valdè mitis, & in diuinis litteris benè instructus, & Græcâ Latinaque linguâ pleniter eruditus. Hic in Synodo residens, omnes illos anathematis vinculo innodauit, qui antiquæ Ecclesiasticæ consuetudini aduersantes, Sanctorum imagines venerari contemnerent. Hic ordinauit Episcopos octoginta, Presbyteros vigintiquatuor, Diaconos tres.

CAP. XCIII.

S. ZACHARIAS.

An. DCC. XLII. ZACHARIAS, natione Græcus, ex patre Polychronio, sedit annos decem, menses tres, dies quatuordecim. Huius temporibus Karlomannus, filius * Karlomanni Francorum Regis, præsentis vitæ gloriam & potestatem relinquens, clericatus iugum Romæ ab ipso Papâ suscepit. Deinde ad montem Casinum peruenit, ibique factâ iuxta morem professione, professionis habitum deuotè suscepit. Eiusdem Papæ temporibus Ratchisus Rex Longobardorum regalem dignitatem relinquens, à prædicto Papâ detonsus, monachico habitu cum vxore & filiis induitur. Hic ordinauit Episcopos trigintaquinque, Presbyteros vigintitres, Diaconos sex. Hic in Synodo constituit, vt Episcopi cum mulieribus omnino non habitent, & Presbyteri vel Diaconi subintroductas mulieres nullo modo secum audeant habere, nisi matrem, & illas quæ suspiciones effugiunt; alioquin gradus sui priuentur honore. Item statuit, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi sæcularibus indumentis minimè vtantur, nisi, vt condecet, tunicâ sacerdotali: sed neque dum ambulauerint in ciuitate, aut in viâ, aut in plateis, sine indumento præsumant ambulare, nisi in itinere longo ambulauerint: quia Sacerdos incedens sine operimento sibi congruo, sacerdotium suum deturpat. Quòd si præsumpserit, communione priuetur, donec, quæ statuta sunt, adimplere maturet. Item, vt Presbyteri & Diaconi non vtantur monachâ, vel etiam spirituali commatre. Nam qui huiusmodi opus perpetrauerit, sciat se anathematis vincu-

* Caroli Martelli

vinculo obligatum, & Dei iudicio condemnatum, atque à sacro Corpore & Sanguine Domini nostri Iesu Christi alienum, statuente Apostolicâ censurâ. Et quicumque Sacerdotum talibus communicare præsumpserit, eorum consortio condemnatus, sacerdotij sui honore priuetur. Si autem hi, qui conuicti sunt, admoniti declinauerint, & ab adulterio fuerint diuisi, pœnitentiæ submittantur, vt Sacerdos loci prouiderit. Item de Presbyteris, Diaconis, seu Clericis, qui inter se causſam habuerint, nullo modo præsumat publicis auctoritatibus interpellationem facere, nisi suo Episcopo: & si forsan Episcopus causſam habuerit, ad vicinum Episcopum confugium faciant, iuxta canonum statuta. Et si minimè conuenerit, vt decidatur inter eos contentio, ad Apostolicam veniant Sedem. Si quis verò præter statuta præsumpserit agere, gradus sui honore priuetur, & ab Ecclesiâ pellatur, vsque dum causſa susceperit finem. Item, vt Episcopus, aut Presbyter, dum ingressus fuerit ad Missarum solemnia celebranda, nullo modo audeat datâ oratione recedere, vt ab alio Episcopo aut Presbytero Missarum solemnia suppleantur, sed qui initium posuit, suppleat vsque in finem. Si quis aliter agere præsumpserit, à Dominico Corpore & Sanguine sit suspensus. Prædictus Papa vniuersis Episcopis, cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusque Deum timentibus per Gallias & Francorum prouincias constitutis Epistolam destinauit, in quâ omnes commonuit, vt falsos & schismaticos, homicidas & fornicarios sacerdotes ab ipsis expellerent.

CAP. XCIV.

STEPHANVS III.

STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Constantino, sedit annos quinque, dies vigintitres. Post obitum Zachariæ Papæ Stephanus quidam Presbyter à cuncto populo electus est, & in patriarchium inthronizatus. Qui post biduum subitò alienatus obmutuit, & die sequenti defunctus est. Post hæc verò omnes vnanimiter hunc eligentes, in patriarchium iuxta morem introduxerunt: erat enim amator Ecclesiarum, traditionem Ecclesiasticam firmâ stabilitate conseruans. Huius temporibus Aistulphus Longobardorum Rex, occupatis bonis Ecclesiæ, multa Romanis intulit mala, sed plurima minatus est. Vnde prædictus Papa coactus Pipinum Regem Franciæ postulatum auxilium adiit, contra quem venit Karlomannus frater Regis, quamuis monachus; malignis tamen Aistulphi suasionibus deceptus, vt eius petitionem in irritum duceret. Sed, Deo id agente, propositi inefficax exstitit,

A. D. CC. LII. STEPH. II.

ſtitit, & ibi idem in Franciâ in monaſterio à fratre ſtatutus, vitam finiuit: Pontifex verò apud Regem voluntatem ſuæ petitionis obtinuit. Hic ordinauit Epiſcopos quindecim, Presbyteros duos, Diaconos duos. Defunctus eſt autem VI. Kalend. Maij.

Prædictus Pontifex in quadam Epiſtolâ de infirmitatis ſuæ liberatione ita inter cetera dicit: *Cùm iam medici desperarent, fui ſicut in oratione in Eccleſiâ B. Martyris Dionyſij ſubtus campanas, & vidi ante altare Domnum Petrum & Domnum Paulum, & notâ mente illos recognoui, & tertium B. Dionyſium ad dexteram B. Petri ſubtilem & longiorem. Dixitque Domnus Petrus: Hic frater noſter poſtulat ſanitatem. Et dixit B. Paulus: Modò ſanabitur; & appropinquans miſit manum ſuam ad pectus domni Dionyſij amicabiliter, reſpexitque ad Domnum Petrum. Et dixit Domnus Petrus ad Dionyſium hilariter: Tua gratia eſt ſanitas eius. Et Dionyſius veniens ad me ait: Pax tecum frater, non morieris, donec ad Sedem tuam proſperè reuertaris. Surge, & hoc altare in honore Dei, & veneratione Apoſtolorum Petri & Pauli dedica: moxque ſanus factus impleui quæ iuſſa ſunt.*

CAP. XCV.

S. PAVLVS.

A. DCC. LVII. PAVLVS, natione Romanus, ex patre Conſtantino, ſedit annos decem, menſem vnum. In huius autem electione populus Romanus diuiſus eſt. Nam alij Theophylactum Archidiaconum, alij hunc volebant habere Pontificem: ſed pars illa, quæ maior ac validior fuit, tandem hunc elegit; & ita ceteris diſperſis iſte Sedem obtinuit. Hic conſecrauit Epiſcopos viginti, Presbyteros duodecim, Diaconos duos.

CAP. XCVI.

STEPHANVS IV.

A. DCC. LXVIII. STEPHANVS, natione Siculus, ex patre Oliuio, ſedit annos tres, menſes quinque, dies vigintiſeptem. Dum Paulus Papa ex hac vitâ migraſſet, continuò Conſtantinus quidam laicus à germanis fratribus, & illis quos fratres quoquo modo attrahere potuerunt, latrocinio in Patriarchium eſt introductus; ibique repentè vnâ die fit Clericus, aliâ verò die Subdiaconus & Diaconus à Georgio Prænestino Epiſcopo conſecratus eſt: & proximo Dominico die cum multitudine armatorum ad Eccleſiam B. Petri properans, à prædicto Georgio & aliis duobus Epiſcopis, Albanenſe videlicet & Portuenſe, in Pontificem ordinatus eſt, & vnius anni & menſis

ſpatio

ſpatio Romanam Eccleſiam hac inuaſione detinuit: & infra hoc ſpatium Epiſcopos octo, Presbyteros totidem, & Diaconos quatuor ordinauit. Sed prædictus Prænestinus Epiſcopus non multò pòſt diuinâ vltione correptus eſt: nam dextera manus eius aruit, & contracta eſt, adeò vt ad os eam erigere non poſſet; & taliter languens vitam finiuit. Conſtantinus verò decurſo anni & menſis ſpatio, à Romanis & Longobardis repentè ſuperuenientibus, interfecto vno ex fratribus ſuis, capitur. Deinde prædicto Papæ Stephano iam electo præſentatur, ibique aſſiſtentium iudicio deponitur. Poſtmodum prædictus electus in Pontificem ordinatur. Inter hæc Theodorus Epiſcopus Conſtantini Vicedominus à turbâ raptus, oculis priuatur, linguâ truncatur, & Paſſiuus eiuſdem Conſtantini germanus excæcatur, & ipſe Conſtantinus demum capitur, lumine priuatur, miſerè in plateâ iacêre relinquitur. Deinde pro impiæ inuaſionis præſumptione Synodo in vrbe Romanâ congregatâ, primò omne ſcriptum de eius actionibus geſtum igni mandatur. Deinde ſtatuitur, vt omnia, quæ idem Conſtantinus in Eccleſiaſticis Sacramentis, aut diuino cultu egerat, iterarentur, præter ſacrum Baptiſma, aut ſanctum Chriſma. De contumacibus & inobedientibus, & contentioni & ſcandalo inſiſtentibus præcepit, ſi poſt primam & ſecundam admonitionem ſe minimè correxerint, vt quaſi zizaniorum ſeminatores ab Eccleſiæ gremio abiiciantur. Hic conſtituit ſeptem Cardinales Epiſcopos, qui alternatim in Eccleſiâ B. Petri Apoſtoli hebdomadas celebrarent, & hymnum Angelicum in Miſſarum ſolemniis decantarent. Hic ordinauit Epiſcopos decem, Presbyteros quinque, Diaconos quatuor.

CAP. XCVII.

S. HADRIANVS.

HADRIANVS, natione Romanus, ex patre Theodoro, de regione Viâ latâ, ſedit annos vigintitres, menſes decem, dies ſeptem. Hic vir valdè nobilis, & fortiſſimus Orthodoxæ fidei, & patriæ ſuæ, & plebis ſibi commiſſæ defenſor, ad ſedandas calumnias, & deuaſtationes, quas Deſiderius Longobardorum Rex in bonis S. Petri exercuit, Carolum Magnum Francorum Regem Romam vocauit. Qui cùm quinto anno Regni ſui illuc veniſſet, inter cetera, quæ ab ipſo ibi magnificè geſta ſunt, etiam partem aliquam Saxoniæ in prouinciâ Weſtfaliâ, quam ad fidem Chriſtianitatis conuertit, vt ipſe iam prædictus Papa præcepit, & docuit, ſecundâ feriâ Paſchæ in Baſilicâ S. Petri Apoſtoli, inter cetera, quæ ad manum Papæ offerebat, Deo in ſacrificium obtulit, & in loco A. DCC. LXXII.

Vide Alb. Crantz. Metrop. lib. 1. c. 2. & lib. 2. Saxon. c. 11.

Osbrugge vocato Episcopatum constituere, & decimis nouiter ad fidem conuersorum, si sanus & incolumis remeasset, Papâ ita dictante, & priuilegiis suis confirmante, dotare deuouit. Ordinauit autem Episcopos centum & octogintasex, Presbyteros vigintiquatuor, Diaconos sex. Qui defunctus est Kalendis Ianuarij. Hic Episcopis Hispaniarum Epistolam destinauit, in quâ multis rationibus, multisque multorum auctoritatibus, Christum verum, & non putatiuum, proprium, & non adoptiuum Patris Filium esse comprobauit.

CAP. XCVIII.

LEO III.

A. DCC. XCV

LEO, natione Romanus, ex patre Azuppio, sedit annos viginti, menses quinque, dies sedecim. Hic in natali S. Stephani Protomartyris electus est, & insequenti die ordinatus est. Hic cùm ex more paratus in Litaniâ, quæ Maior dicitur, incederet, ab iniquis Romanorum captus, oculis est priuatus, & linguâ truncatus, in arctaque custodiâ reclusus. Sed, Deo cooperante, & B. Petro suffragante, & visum recepit, & lingua ei ad loquendum restituta est, & ex ipsâ custodiâ liberatus Dei auxilio, ad Carolum Regem & Romanorum Patricium profectus est: à quo & deuotissimè susceptus est. Quod nefandissimi Romanorum audientes, falsa crimina ei imponere studuerunt, vt Regi & omnibus eum ita odiosum efficerent. Sed prædictus Pontifex ad Sedem suam reuersus, paulò pòst prænominato Rege præsente, cunctisque etiam Clero & populo præsentibus, non coactus, sed spontaneus de impositis criminibus iureiurando se expurgauit. Post hæc die Natalis Saluatoris nostri ab omnibus prædictus Rex, Romanorum Imperator Augustus est constitutus, & à Papâ nominato Pontifice coronatus, & ita eius tempore primùm Romanorum Imperium peruenit ad Francos. Hic constituit, vt tres dies ante Dominicam Ascensionem Litaniæ celebrarentur. Hic ordinauit Episcopos centum & trigintasex, Presbyteros triginta, Diaconos vndecim. Sepultus est autem 11. Idus Iunij.

CAP. XCIX.

STEPHANVS V.

A. DCCC. XVI.

STEPHANVS, natione Romanus, ex patre Marino, sedit menses septem. Hic ordinauit Episcopos quinque, Presbyteros nouem, Diaconos quatuor.

CAP.

CAP. C.

PASCHALIS.

PASCHALIS, natione Romanus, ex patre Bonoſo, ſedit annos ſeptem, menſes quinque, dies tredecim. Ordinauit autem Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos per diuerſa loca. Hic de his, qui ob cauſſam frigidæ naturæ ſe dicunt non poſſe ad inuicem opera carnis dantes commiſceri, requiſitus, reſpondit dicens: *Si non poſſunt, habeant vxorem quaſi ſororem. Quòd ſi retinaculum iugale volunt recidere, maneant innupti. Nam ſi huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur, ſi vir aliam vult recipere vxorem, manifeſta ratio patet, quia, ſuadente diabolo, fomite odij exoſam habuit eam, & idcircò illam dimittere mendacij falſitate molitur. Quòd ſi mulier cauſatur, & dicit, Volo mater eſſe, & filios procreare; eligantur ex vtraque parte tres propinqui parentes, qui iureiurando dicant tactis ſacroſanctis Euangeliis, quòd nunquam hi permixtione carnis coniuncti vna caro effecti fuiſſent; tunc videtur mulier ſecundas poſſe contrahere nuptias. Humanum dico, propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ eſt, maneat innuptus. Quòd ſi ille aliam copulam, cui conueniat, requirit, tunc hi, qui iurauerunt, ſunt periuri, & rei crimine tenentur. Ex hoc nimirum eorum fraus detegitur, ſi vterque alias nuptias expetunt.* A. DCCC. XVI.

Hic Mediolanenſi Eccleſiæ de Simoniacâ hæreſi ſcripſit Epiſtolam, quæ ita incipit: *Fraternæ mortis crimen incurrit, ſi quis, cùm poteſt, fratrem à morte minimè defendit. Nos verò, qui excellentiæ veſtræ ſummum diſcrimen audiuimus, ſummi reatus pœnam incurrimus, ſi taceamus, Domino per Prophetam intentante: quia profectò ſanguinem fundit, qui impiorum iniquitatem tacendo diſſimulat. Audiuimus enim, quod valdè miramur, quòd ſacri Ordines apud vos pecuniis diſtrahuntur, cùm quicumque tale aliquid tentauerint, omnino hæretici comprobentur, Spiritu ſancto per Gregorium ſic intonante: Quia quiſquis per pecuniam ordinatur, ad hoc vt fiat hæreticus promouetur: & quiſquis contra Simoniacam hæreſim neophytorum pro officij ſui loco non exarſerit, cum eo non dubitet ſe habere portionem, qui primus commiſit hoc piaculare flagitium. Et quòd æternâ morte hoc flagitium ſit dignum, Auguſtinus & Fulgentius oſtendunt, ita dicentes: Firmiſſimè tene, & nullatenus dubita, omnem hæreticum & ſchiſmaticum, quamuis multas eleëmoſynas faciat, vel etiam ſanguinem ſuum fundat, cum diabolo & angelis eius æterni ignis incendiis mancipandum, niſi ante finem huius vitæ Catholicæ incorporatus & redintegratus fuerit Eccleſiæ. Et turpe nimis eſt, vt pleniſſimo iam vigore confirmata Eccleſia tam ferali inimico ſuccumbat, de quo in primordio ſuæ infantiæ tantâ virtute triumphauit. Si quis autem obiecerit, non conſecrationes, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione prouenium, vendi; videtur quidem*

dem aliquid dicere, nihil autem penitus ſapere. Nam cùm corporalis Eccleſiæ, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut aliquis alius ſine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat, ſicut nec anima ſine corpore temporaliter viuit; quiſquis eorum alterum vendit, ſine quo alterum haberi non prouenit, neutrum venditum dereliquit. Quam tamen obiectionem ſacer penitus canon exterminat, cùm procuratorem vel defenſorem Eccleſiæ, vel regulæ ſubiectum adeò per pecunias ordinari prohibeat, vt interuentores quoque tanti ſceleris anathematis mucrone ſuccidat. Item in eâdem paulò inferiùs: *Quòd tales Epiſcopos, vel Abbates, vel reliquos Clericos non deuitamus, ſi eorum Miſſas audimus, vel cum eis oramus, excommunicationem cum eis ſubimus: quos quidem Sacerdotes eſſe ſaltem credere, omnino errare eſt.*

CAP. CI.

EVGENIVS II.

A. DCCC. XXIV. EVGENIVS, natione Romanus, ſedit annos quatuor, menſes ſeptem, dies vigintitres. Huius diebus Romani iudices, qui in Franciâ tenebantur captiui, reuerſi ſunt.

CAP. CII.

VALENTINVS.

A. DCCC. XXVII. VALENTINVS, natione Romanus, ex patre Leontio, ſedit menſem vnum, dies decem.

CAP. CIII.

GREGORIVS IV.

A. DCCC. XXVII. GREGORIVS, natione Romanus, ex patre Ioanne, ſedit annos ſedecim. Hic ordinauit Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos per diuerſa loca, numero centum & octogintaquinque. Hic ciuitatem Oſtiæ, quæ vetuſtate diruta fuerat, à fundamento renouauit, ne Agareni in eo tempore circumuagantes, Chriſtianis ibidem morantibus nocere poſſent; & ipſam vrbem Gregoriopolim nominari iuſſit.

CAP. CIV.

SERGIVS II.

A. DCCC. XLIV. SERGIVS, natione Romanus, ex patre Sergio regionis quartæ, ſedit annos tres. Hic abſque iuſſione Lotharij Imperatoris eſt ordinatus. Vnde, cùm eius conſecrationis rumor ad prædicti

aures

aures Imperatoris peruenit; indignatus de hac præsumptione, filium suum Ludouicum & Drogonem Metensem Episcopum cum magno exercitu Romam direxit. Qui post multa damna Romanis illata, ipsos Romanos Imperatori fidelitatem iurare fecerunt, & prædictum Sergium post multas contentiones in Sede demum confirmauerunt: qui prædictum filium Imperatoris in Regem Longobardorum vnxit. Huius Pontificis fuit frater, Benedictus nomine, brutus & valdè stolidus: qui propter Pontificis imbecillitatem, Ecclesiasticam & publicam curam vsurpauit; ad hoc etiam maximis muneribus primatum & dominium Romæ ab Imperatore sibi acquisiuit; demum verò Albanensem Episcopatum vsurpare non metuit, & omnia intra & extra Romam suâ auaritiâ & vanitate vastauit. Vigebat etiam istius Pontificis & fratris eius tempore Simoniaca hæresis in tantum, vt etiam venderentur Episcopatus: & qui plus dabat, Episcopatum accipiebat. Nec erat aliquis Episcoporum, aut quisquam virorum Ecclesiasticorum, qui zelo Dei ductus, cum Imperatore aut Rege ageret, vt hoc nefas prohiberetur. Et quia nemo erat Christianorum, per quem hoc malum corrigeretur, misit diuina potentia flagellum Paganorum ad vlciscenda peccata Christianorum. Nam superuenientes Saraceni, innumeros hominum interfecerunt, castella & vrbes multas captas acceptâ prædâ igni dederunt: demum Regem expugnantes fugauerunt, &, multis captis & interfectis, maximâ hominum & omnium rerum prædâ onusti reuersi sunt. Hic ordinauit Episcopos viginti-quinque, Presbyteros octo, Diaconos tres.

CAP. CV.

LEO IV.

LEO, natione Romanus, sedit annos octo, menses sex, dies tres. Hunc Romani omnes vnanimiter elegerunt: & dum in eius electione nimis gauderent, cœperunt iterùm non mediocriter contristari, eò quòd sine imperiali auctoritate futurum non audebant consecrare Pontificem; & periculum Romanæ vrbis maximè metuebant, ne iterùm, vt olim, ab aliis hostibus fieret obsessa. Hoc timore futuri casus perterriti, eum continuò Pontificem, non expectatâ Principis sententiâ, consecrauerunt. Hic secundùm antiquam consuetudinem canonicâ auctoritate constituit, vt, dum sacra Missarum solemnia in Ecclesiâ celebrantur, nullus ex laicis in Presbyterio stare, vel sedere, aut ingredi præsumat, nisi illi qui ad hanc ministrationem sacri officij constituti videntur. Huius temporibus Romæ in quibusdam cauernis basiliscus ortus est, qui flatu

A D. CCC. XLVII.

flatu ſuo ac viſione omnes accedentes necabat, & morti mandabat: quem prædictus Pontifex ad ipſum foramen veniens, ſuâ oratione fugauit, & nullum poſteà ex ipſo ſignum læſionis apparuit. Hic Octauam Aſſumptionis ſanctæ Dei Genitricis Mariæ deuotiſſimè primùm celebrauit, & ſemper celebrandam eſſe firmâ inſtitutione mandauit.

Hic conſilio & auxilio Lotharij Imperatoris, vrbem, quam circa Eccleſiam B. Petri inceperat, pleniter conſummauit, & cum Litaniâ eam circumdans, & aquâ exorcizatâ aſpergens, ſanctificauit, & ſuo poſtmodum nomine Leonianam eam vocauit. Hic videns multa ſuo in tempore contra Deum & ſalutem animarum impu-
SYNODVS ROMÆ. denter fieri, conſilio Imperatorum Lotharij & Lodewici Romæ Synodum habuit cum ſexagintaſeptem Epiſcopis: cum quibus quadragintaduo capitula Chriſtianorum ſaluti neceſſaria edidit, & firmiter firmanda eſſe præcepit.

1. *Tim.* 3. In primo enim capitulo inſtituit, vt Epiſcopus iuxta Pauli diſcretionem & admonitionem irreprehenſibilis, & boni operis deſiderabilis conſecretur.

Secundo, quiſque Sacerdos caueat, ne præmiis conſecrationem
Act. 8. adipiſcatur, ne exemplo Simonis in laqueum incidat diaboli.

Tertio, vt bono opere Epiſcopus exiſtat, & benè ſpeculetur qualiter populum verbo prædicationis inſtruere debeat.

Quarto, vt, ſi Epiſcopus inueniatur inductus, à Metropolitano proprio admoneatur, & Presbyteri, & Diaconi, & Subdiaconi à ſuo Epiſcopo, vt doceri poſſint, admoneantur: & interim tales Presbyteri & Clerici celebrare diuina myſteria & officia ſuſpendantur, vt docti valeant ad debitum miniſterium peruenire.

Quinto confirmauit, quæ Cæleſtinus & Magnus Leo de Epiſcopis inſtituerant, videlicet, vt non conueniat Epiſcopum conſecrari, niſi à Clericis & populo fuerit poſtulatus: quia nulla ratio ſinit, vt aliter conſecrati inter Epiſcopos habeantur. Et cùm in eâdem Eccleſiâ dignus non inuenitur, tunc primùm alter de alterâ Eccleſiâ eligatur; & quamuis neceſſitas eueniat, tamen inuidiosè nullo modo conſecretur.

Sexto præcepit, ne, iuxta Sardicenſem Synodum, vltra trium hebdomadarum ſpatium Epiſcopi à propriis Eccleſiis morentur, niſi fortè per iuſſionem Metropolitani vel Principis ex neceſſitate contingat: quia abſentia Epiſcopi plerumque fit calamitas plebis.

Septimo neceſſariò ſeruari præcepit, vt iuxta Eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus Clerici diſciplinis Eccleſiaſticis imbuantur, & omnibus vnum ſit refectorium ac dormitorium, ſiue ceteræ officinæ ad vſus Clericorum neceſſariæ. Miniſtri verò poſt

Epiſco-

Episcopum tales eligantur, quorum vita & doctrina illos potiùs exornent, quàm dehonestent.

Octauo, vt Episcopi diligenter curam habeant in baptismalibus plebibus, &, cùm necessitas in eis Presbyteros ordinandi occurrerit, vt reuerentiùs obseruentur, non sine consensu ibidem habitantium fieri conuenit.

Nono, vt in congregandis Clericis non plures admittantur, quàm facultas rerum eis canonicè attributa sufficere possit.

Decimo, vt Sacerdotes constitui non oporteat, nisi Ecclesiis, aut speciali monasterio deputentur, ne necessitas in sæcularibus domibus illis habitandi occurrat; alioquin à propriis Episcopis, aut in episcopio, aut in monasteriis caussâ habitandi & conuersandi pro exercendo officio constituantur, vbi mulieres nullam habeant copiam conuersandi.

Vndecimo, vt Sacerdotes diuina eloquia sedulò perscrutentur, & populum admoneant, & ludos aliquos ante se fieri non delectentur. Transgressores quippe admonitione Episcopi vlteriùs agere desinant; sin autem, canonicè iudicentur.

Duodecimo, vt Sacerdotes, qui ad debita & opportuna officia in Ecclesiis indifferenter adesse debent, fœnore aliquo, aut venatione, vel aliquâ aucupatione, rusticorum ministerio omnino non occupentur, nec sine ornatu sacerdotali extra domos suas appareant, & eà solùm, quæ Patrum constituta videntur, obseruent; contrarij denique inuenti, aut deinceps desinant, aut canonicæ disciplinæ subiaceant.

Tertiodecimo, vt Sacerdotes in sæcularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur, quia eos in talibus rebus esse non conuenit. Si enim euentu caussæ aliquid viderint aut audierint, vbi nullæ sæcularium idoneæ personæ inueniantur, ne veritas occultetur, & malus vt bonus existimetur, in prouidentiâ sit Episcopi, vt coram se & competentibus iudicibus hanc aliter veritatem honorificè attollant.

Quartodecimo, vt Sacerdos, aut quis alius in Ecclesiastico ordine prouectus, si in eo scelere inueniatur, quo abiiciendus sit, depositus prouidentiâ Episcopi benè prouiso loco constituatur, vbi peccata lugeat, & vlteriùs non committat.

Quintodecimo, vt, si Episcopus, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus de quacumque feminâ crimine fornicationis suspicatus, post primam & secundam & tertiam admonitionem Metropolitani, vel alterius Episcopi, aut eius, cui subiacere videtur, inueniatur fabulari cum eâ, aliquóve modo conuersari, canonicè iudicetur: quia cui propriam habere vxorem non permittitur, ab omni feminâ debet se abstinere. *dist. 81. c. Si quis-piam.*

Sextodecimo, vt nulli Episcoporum liceat res immobiles de subiectis plebibus aliisque piis tollere locis, ne in tali facto pauperes inueniantur; contrà agens canonicâ auctoritate coarctandus existat.

Septimodecimo, vt Presbyteri omnium ad se currentium in quibuscumque sacris locis oblationes ad Missarum solemnia recipiant: quia cùm Dei & hominum mediatores existant, in exercendis votis, & relaxandis peccatis, largissimam debent orationem peragere.

Octauodecimo, vt Episcopus sibi subiecto Sacerdoti, vel alij Clerico, nisi ab alio postulatus, dimissorias non faciat: & ne falsæ vt veræ credantur, & veræ vt falsæ suspicentur, vniuersalis Pontificis, vel Imperiali, vel Metropolitani bullâ eas roborari oportet.

Nonodecimo, vt Episcopi, vniuersique Sacerdotes, quia ad solam Dei laudem, bonorumque operum actionem constituuntur, debeant tam pro Ecclesiasticis, quàm pro propriis suis actionibus, excepto publico crimine, habere aduocatum non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inuentum, ne, dum humana lucra intendunt, æterna præmia perdant.

Vigesimo, vt, si quispiam Sacerdotum inuentus fuerit, qui aduocatum in iudicio proferre non valeat, coram plebe propriâ suus Episcopus ipsum Sacerdotem discutiat, si bonæ an malæ conuersationis existat, aut cuius rei caussâ debitè aduocatum habere non possit: malè verò inuentus, pro qualitate culpæ secundùm canônum normam emendari curetur.

Vigesimoprimo, vt monasterium, vel oratorium, canonicè constructum à dominio constructoris, eo inuito, non auferatur; liceatque illi idem Presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius diœceseos, & bonæ auctoritatis, dimissoriè cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare, ita vt ad placitam & iustam reuerentiam illius Episcopi obedienter Sacerdos recurrat; alioquin canonicis vltionibus subiaceat.

Vigesimosecundo sanciuit, vt, si quispiam comprobatus inuasor, dicat pro parte Ecclesiæ se egisse de priuatâ sibi re pertinente, ab ipso suoque herede persoluatur inuasio. Sacerdos denique in tali culpâ pauper inuentus, à proprio canonicè iudicetur Episcopo, Episcopus à Metropolitano, vt non Ecclesia sibi commissa damnum sustineat de inuasione.

Vigesimotertio, de monasteriis Monachorum, siue Sanctimonialium, & de omnibus aliis pro diuersis necessitatibus ad eleëmosynam constitutis præcepit, vt per Episcoporum solicitudinem, in quorum diœcesi hæc existunt, ordinentur ad easdem vtilitates, quibus constituta sunt.

Vigesimoquarto, disposuit de Ecclesiis, quæ in diuersis regionibus

bus Sacerdotibus & solitudine destitutæ, nullo debito officio resonant, vt Episcopus, si proprio iuri Ecclesiæ sunt subiectæ, ibidem sine intermissione Presbyterum constituat; vt, si in sæcularium hominum sunt iure constitutæ, ab Episcopo admoneantur, & si admoniti, Presbyteros infra trium mensium spatium ibidem neglexerint constituere absque neglectu Principis, vrgeat Episcopus, vt eius sententiâ emendetur.

Vigesimoquinto, vt Ecclesiæ quælibet destructæ proprio stipendio restaurentur; non sufficiente verò necessario, à populo plebis auxilientur.

Vigesimosexto, vt nulli Episcoporum liceat à subiecto Sacerdote, vel alio quolibet Clerico ex piis locis donationes vltra statuta Patrum exigere, aut * superimposita in angariis inferre. *16. q. 1. c. Nulli.* *superposita*

Vigesimoseptimo, vt Abbates tales constituantur, qui sui vocabuli ministerium Deo possint indubitanter supplere: ita docti, vt quæcumque fratrum negligentiâ acciderint, omninò cognoscere possint, & emendare.

Vigesimooctauo, vt Episcopus in suâ diœcesi diligenter perscrutetur illos, qui solo habitu Monachi existunt, & ad proprium monasterium redire eos cogat, aut prospectu congruo in aliud mittat, vt regularem vitam seruent.

Vigesimonono, vt feminæ, quæ habitum Religiosum, aut velamen obtentu Religionis susceperunt, deinceps viro sociari non permittantur; præuaricatæ autem, ad pœnitentiam coërceantur.

Trigesimo, vt die Dominico nullus audeat mercationes, nisi in cibariis rebus, aut quælibet rustica opera facere; alioquin, vt transgressor, ad pœnitentiam redigatur.

Trigesimoprimo, vt Dominico die personam suspectam & reatu infamem, aut optimâ satisfactione soluant, aut in custodiis constituant, vt licitis diebus iudicetur. nam legibus infirmatur iudicium Dominico die depromptum.

Trigesimosecundo, vt nulli laicorum liceat in eo loco, vbi Presbyteri & ceteri Clerici existunt, quod Presbyterium nuncupatur, quando Missa celebratur, consistere: quia, sicuti in Ecclesiâ singula loca videntur exposita, ita virorum pars & mulierum partibus suis debet esse contenta. *de Consi. d. 1. c. Sacerdotum.*

Trigesimotertio statuit, vt, sicut hi, qui monasteria elegerunt, à monasteriis egredi non permittuntur: ita hi, qui inuiti sine iustæ offensionis crimine monasteriis sunt intromissi, nisi volentes non teneantur; quia quod non petunt, non obseruant.

Trigesimoquarto, vt magistri & doctores in singulis locis, in quibus necessitas occurrit, constituantur, qui liberales artes assiduè doceant: & si tales non inueniuntur, tamen diuinæ Scriptu-

ræ magiſtri, & inſtitutores Eccleſiaſtici officij nullatenus deſint.

Trigeſimoquinto, vt Sacerdotes admoneant viros ac mulieres, qui feſtis diebus ad Eccleſiam concurrunt, ne ballando, & turpia verba decantando choros teneant ac ducant, ſimilitudinem Paganorum peragendo: quia tales, ſi cum minoribus peccatis ad Eccleſiam veniunt, cum maioribus reuertuntur. Si verò non ceſſant admoniti, à communione modis omnibus ſuſpendantur.

Trigeſimoſexto, vt nulli liceat, exceptâ cauſsâ fornicationis, vxorem relinquere, & aliam ſibi copulare: alioquin conuenit tranſgreſſorem ſociari priori coniugio. Si autem vir & vxor ſolummodò pro Religioſâ vitâ diuortire inter ſe conſenſerint, nullatenus ſine conſcientiâ Epiſcopi fiat, vt ab eo ſingulariter prouiſo conſtituantur loco: nam vxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſoluatur.

Trigeſimoſeptimo, vt nulli liceat vno tempore habere vxorem & concubinam; quia cùm domi non ſit lucrum, animæ ſit detrimentum: alioquin Eccleſiaſticâ communione videatur indignus: & ſi perſeuerauerit, ab Eccleſiâ penitus amputetur.

Trigeſimooctauo, vt de propriâ cognatione, vel quam cognatus habuit, nullus audeat in coniugium copulare: ſi quis verò fecerit & perſeuerauerit, ſciat ſe vinculis anathematis innodatum.

Trigeſimonono, vt nullus abſolutè Presbyter ordinetur, & vt iuxta facultatem rerum Eccleſiæ, & oblationes, vel reditum Clerici ordinentur.

Quadrageſimo, vt Presbyteri vrbani & ſuburbani, & rurales omnes, indifferenter ad Concilium Epiſcopi veniant, aut canonum correptionibus ſubiaceant.

Quadrageſimoprimo, vt laicus, qui Presbyterum ſine conſenſu Epiſcopi proprij ſuâ poteſtate Eccleſiæ cuicumque inſtituerit, à fidelium communione ſeparetur. Presbyteri, ſi tertiò ab Epiſcopo, vel Legato eius, de alterius Eccleſiâ recedere admoniti, obedire noluerint, proprij officij gradum amittant.

Vltimo verò capitulo immutabiliter præcepit, ne vllus Abbas, aut quilibet alius præſumat Presbyteros in Eccleſiis ſtatuere, niſi qui & Sacerdotis gradus licitè dare poſſunt, & canonicè de neglectis Presbyteros increpare: ſed ab his venerabiliter Sacerdotes ad diuini miniſterium officij expetantur Epiſcopis, quibus ſingulariter & diœceſes pertinent, & qui canonicè debent ipſis Eccleſiis prouidere, & prouiſas ordinare.

Prædictus Pontifex in prædictâ Synodo Anaſtaſium Presbyterum in alienâ diœceſi morantem, & ſæpenumerò vocatum, demumque excommunicatum, & tamen ad propriam parochiam redire nolentem, depoſuit, & penitus ſacerdotali honore priuauit.

Item

Item in eâdem Synodo monuit, & Apoſtolicâ auctoritate præcepit, vt vnuſquiſque Epiſcopus per diœceſes & parochias ſuas, per ſe & per ſacerdotes ſuos ſubiectum ſibi populum moneat, vt primitias & decimas incunctanter perſoluant: has autem dare nolentes, quouſque ſuppleant, à cibo & potu ſuſpendant. Quòd ſi nec pro hac ſuſpenſione ſupplere curauerint, ſanctâ communione priuentur. Item, in eâdem irrefragabiliter affirmando inſtituit, vt nullus Epiſcoporum vel Sacerdotum rem ſui tituli vſurpare aut alienare præſumat: qui autem hoc fecerit, canonicam ſine dubio ſubeat vltionem. Hic ordinauit Epiſcopos quadraginta tres, Presbyteros verò vndeuiginti, Diaconos ſeptem. Obdormiuit autem in Domino XVI. Kalend. Auguſti.

CAP. CVI.

BENEDICTVS III.

BENEDICTVS, natione Romanus, ex patre Petro, ſedit annos duos, menſes ſex, dies decem. Fuit autem temporibus Loduwici filij Lotharij, filij Loduwici Imperatoris. Poſtquam Clerus & populus hunc & renitentem elegerunt, & iuxta morem in Patriarchium deduxerunt, decretum componentes, & manibus propriis roborantes, vt priſca conſuetudo poſcebat, inuictiſſimis Lothario ac Loduwico Auguſtis deſtinauerunt. Sed Legati, qui decretum deferebant, in itinere, corrupti in Anaſtaſium Presbyterum à Leone depoſitum, voluntate illum præficiendi, declinauerunt, & hoc apud Principes prædictos verſutiâ calliditatis effecerunt, quatenus corum voluntati conſentientes Romam Legatos, qui Anaſtaſium inthronizarent, dirigerent. Qui cùm illuc venerunt, prædictum depoſitum violenter in Patriarchium introduxerunt, & Benedictum eiectum, & Pontificali veſte denudatum, in arctâ cuſtodiâ ſeruari iuſſerunt. Sed demum ex communi voto & ſententiâ, triduano ieiunio cum oratione & vigiliis celebrato ab omnibus, & etiam ab his qui priùs excommunicato Presbytero fauerant, vnanimiter nutu diuino in Benedictum conuenerunt; & ita præſentiâ & conſenſu imperialium Legatorum, eſt in Pontificem conſecratus. A. DCCC. LV

Hic Ratoldo Epiſcopo de parricidâ ita ſcripſit: *Volumus, vt per duodecim annos ſub onere pœnitentiæ conſtituatur, ita vt omnibus diebus ieiunium celebret vſque ad veſperum, & abſque carne vinóque ac piſce cibum ſumat, exceptis diebus Feſtis ac Dominicis, & à Paſchâ vſque Pentecoſten: per quinquennij verò tempus in Eccleſiam intrare non præſumat, neque communicet; ante fores Eccleſiæ tantùm perſeueret, dum ſacra celebrantur officia. Cùm autem quinque annorum fuerint adimpleta*

curricula, ingrediatur Ecclesiam, & inter audientes stet cum omni timore atque obedientiâ. Dum verò ad annum peruenerit decimum, sanctæ communionis consors existat, & inter fidelium consortium maneat. Si verò ante constitutum tempus finis vitæ illius aduenerit, Viaticum si non negetur, iuxta traditiones Canonum.

CAP. CVII.

NICOLAVS I.

A. DCCC. LVIII. NICOLAVS, natione Romanus, ex patre Theodoro regionario, sedit annos nouem, menses septem, dies nouemdecim. Hic à Romano Clero & populo vnanimiter electus, præsente & iubente Cæsare Loduwico, est consecratus. Hic Ioannem Episcopum Rauennatem multa contra canonica instituta præsumentem communione priuauit, qui ter ad Synodum litteris vocatus, venire contempsit: sed posteà misericordiâ motus, eidem humiliter veniam postulanti communionem reddidit: cui inter cetera in mandatis dedit, vt Episcopos per Æmiliam non consecraret, nisi post electionem Ducis, & Cleri, & populi, per Epistolam Apostolicæ Sedis Præsules eos consecrandi licentiam acciperet. Idem Pontifex quemdam Diaconum Apostolicam Sedem appellantem, ab Episcopo suo inuidiosè depositum, officio suo restitui iussit: & quia sine certo numero Episcoporum, imò sine criminis approbatione, & sine oris professione ipse Diaconus fuerat iudicatus, omnem illam iudicij sententiam cassauit, & ad rectitudinis tramitem Apostolicâ pietate causſam reduxit.

Huius Pontificis temporibus Lotharius Rex vxorem legitimam, nomine Thietbergam, dimisit, & Waldradam concubinam in matrimonium assumpsit. Huius autem sceleris auctores & defensores erant Theotgaudus Treuerensis, Primas Belgicæ prouinciæ, & Guntarius Colonienſis Archiepiscopus. Vnde prædicti Episcopi Romam vocati fiducialiter venerunt, & Summo Pontifici libellum incesti matrimonij defensionem continentem obtulerunt, dicentes, se nihil plus minúsve egisse, quàm in prædicto libello continebatur. Sed multa in eo continebantur, quibus meritò in prædictos Archiepiscopos posteà depositionis sententia proferebatur, sicut Summus Pontifex dicit in Epistolâ, quam Remensi Archiepiscopo & ceteris Episcopis in regno Karoli Regis degentibus destinauit; & in aliâ, quam scripsit omnibus Episcopis qui erant in Regno Loduwici. Inquit enim, eos depositos fuisse: primùm, quia iussionibus quas de Ingeltrude, & Thietbergâ, siue Waldradâ, fecerat, inobedientes fuerunt. Secundò, quia Ingeltrudam anathematis vinculo inno-

innodatam recipere & absoluere præsumpserunt, cùm hi, qui ab vno abijciuntur, ab aliis non sint recipiendi. Tertiò, quia scripta Apostolica subtrahendo & addendo transmutantes, falsitatis rei manifestissimè claruerunt. Quartò, quia adulteris consenserunt, & tantum flagitium defendere tentauerunt, iuxta illud: *Et cum adulteris portionem tuam ponebas.* Psal. 49. Quintò, quia de negotio, vnde ad Romanam Sedem fuerat appellatum, præter auctoritatem Apostolicam iudicare ac definire temerè præsumpserunt: quod nullatenus licet. Sextò, quia hoc in absentiâ peregerunt, contra illud, *Ne maledicas surdo.* Leuit. 19. Surdus namque quodammodo est, qui in absentiâ positus, quæ sibi obijciuntur, non audit; sicut Thietberga fuit, cui Rex securitatem idoneam veniendi tribuere noluit. Septimò, quia profanis gestis subscripserunt, & alios subscribere compulerunt, & tot animarum rei constituti sunt, quot, vtpote præminentes, in hoc verbo vel facto præuaricationis præcipitium submiserunt.

Idem Summus Pontifex in aliâ Epistolâ, quam Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo scripsit, de Pontificibus, qui aliquâ ægritudine occupantur, decreto statuit non esse abijciendos, nec alios in eorum loco consecrandos, nisi ex hac luce fuerint subtracti: sed de ministerio eorum, quæ sunt licita, Sacerdotes expleant; in his verò, quæ eis non licent, vicinorum Episcoporum auxilia subrogentur. Item in eâdem præcepit, ne Episcopi, qui Dominici gregis curam susceperunt, à ministratione eorum discedant. Item, nec Clerici, qui in adolescentiâ à dæmonibus cognoscuntur oppressi, ad superiorem gradum ascendere permittantur. Item, si arbor cadens fortè occidit hominem, innoxij sint qui eam inciderint, si nec voluntate nec desiderio eorum homicidium perpetratum est. Si verò aliquâ culpâ vel neglectu eorum morientis hominis periculum cognoscitur euenisse, abijciendi sunt gradu, & nullatenus in sacro Ordine suscipiendi. Item concessit, vt viri, qui pro illicitis pœnitentiam agere videntur, si se continere non possunt, post peractam pœnitentiam propter periculum fornicationis vxores accipiant. dist. 50. c. Hi qui.

Idem Pontifex in Epistolâ, quam Karolo Moguntinensi Episcopo destinauit, vetuit, ne Episcopus plebem sibi commissam iuramentis constringeret. Item, vt nulli Christiano liceat de propriâ consanguinitate siue cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio cognoscitur, aut memoria retinetur. Item, vt sacerdotes, si in fornicationis laqueum ceciderint, & criminis actus manifestus siue ostensus fuerit, sacerdotij honorem habere canonicè non possint: si verò in crimine fornicationis fuerint accusati, & crimen illud non fuerit comprobatum, aut ipsi non manifestauerint, licentiam habeant, si se voluerint, iuramento purificare. Similiter & Diaconi, dist. 50. c. Sacerdotes. & c. Studeat.

si

si fuerint accusati, peragant. Item feminæ sub velamine consecratæ, si fuerint fornicatæ; velum tamen non deponant, sed iugo pœnitentiæ submissæ, ad gratiam remissionis studeant peruenire. Item parricidas & fratricidas primo anno extra Ecclesiam stare præcepit, secundo in Ecclesiam introduci; non tamen communicare: tertio anno Corporis & Sanguinis Domini communionem eis tribui iussit: carnem cum vino vitent, exceptis diebus festis vsque ad nonam ieiunent, vinum & pulmentum sumere non præsumant nisi tres dies per hebdomadam: arma non gerant, nisi contra Paganos: & nullo vehiculo deducantur; sed pedites, quò debent, proficiscantur. Huius pœnitentiæ tempus in arbitrio sit Episcopi iuxta conuersationem illorum, abbreuiare. Si vxorem habent, non separentur; sed si verò non habent, & se continere non valent, legitimè accipiant. Si quis cum duabus sororibus, aut cum his, quas sacra Scriptura prohibet, fuerit fornicatus, si dignam egerit pœnitentiam, liceat ei vxorem accipere. Similiter & mulieri tali scelere lapsæ facere licet. Item, quærentibus, vtrùm marito vxorem adulteram iuxta mundanam legem interficere liceat, respondit, dicens: *Sancta Dei Ecclesia mundanis numquam constringitur legibus, quæ gladium non habet nisi spiritualem, qui non occidit, sed viuificat. Mandauit etiam, vt homicidas post vnius anni spatium liceat Ecclesiam introire.* Item, vt vidua velata, & in eodem habitu permanere professa non præsumat.

In aliâ Epistolâ, quam Luitberto Archiepiscopo idem Pontifex direxit, præcepit, illum, qui Paganum, non in bello, sed odij meditatione, vel propter auaritiam occiderit, vt homicidam debere pœnitere. Item iuxta morem Romanæ Ecclesiæ à Quinquagesimâ vsq; in Pascha etiam laicis à carne abstinendum esse præcepit. Item de eo, in cuius lanceâ alter se interemit, ita præcepit: *Si eius voluntate, qui lanceam tenuit, gestum est, homicidij reus habetur; si autem eo ignorante patratum est, innoxius esse videtur.* Item illum, qui causâ probandæ chordæ sagittam emittens filium proprium nolens interemit, iussit pœnitere, vt de homicidio non spontè peracto. De eo, qui insaniens aliquem occiderit, dicit: *Si ad sanam mentem peruenerit, leuiùs pœnitere debet, quàm si quis sanæ mentis hoc faceret.*

30. q. 1. c. Salomoni

Idem Pontifex Constantiensi Episcopo Salomoni Epistolam scripsit, in quâ prohibet, ne vnus homo accipiat duas commatres spirituales, vnam post aliam: quia cùm vir & vxor vna caro per connubium efficiantur, restat nimirum compatrem constitui illi mulieri, cuius in matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcircò dicit, virum non posse illi mulieri iungi in copulâ, quæ commater erat eius, cum quâ vna caro fuerat effectus. Item præcipit, ne mulier, quæ viri filium ex aliâ feminâ genitum de sacro fonte leuauit, propter hoc à viro separetur, quia secundùm sa-

cros

cros Canones, nisi ex amborum consensu & religionis obtentu non debet coniugem dimittere coniux: habet tamen graue peccatum mulier, quæ odio habens maritum, quasi caussâ pietatis operatur impietatem. Item de Presbytero vel Diacono, quem asserebat Salomon Episcopus crimina nolle publicè confiteri, sed velle se cum Sacramento defendere, & tamen dicebat notum esse Episcopo scelus ipsius fore patratum; respondet, non esse Episcopo scelus legitimè manifestum, si Presbyter vel Diaconus non fuerit per approbationem testium fortè conuictus, aut ipse suâ fuerit sponte scelus ipsum confessus. Idcircò, priusquam alterum horum eueniat, non debere suo priuari officio: quia sola spontanea confessio, vel canonicus numerus, & qualitas testium, decementibus Episcopis, & accusatore, quod obiecerit, comprobante, Clericum proprio gradu priuat. Item dicit, Monachum, qui semel se Deo vouit, & regulam sanctorum Patrum suscepit, non iam à proposito posse reuerti. 15. q. 5. c. Presbyter.

Prædictus Pontifex Photium Constantinopolitanum deposuit, quia ex laico consecratus ab excommunicato Episcopo, & adhuc Ignatio Patriarchâ superstite, subitò Episcopus est consecratus; & quia ante audientiam excommunicatis communicare præsumpserat.

Idem Pontifex Rothardum Episcopum Suessionensem ab Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo depositum, Sedi suæ restituit, quia Romanæ Sedis appellatio apud prædictum Archiepiscopum tempus dilationis impetrare non valuit. Hic ordinauit Episcopos sexagintaquinque, Presbyteros septem, Diaconos quatuor. Idibus autem Nouemb. migrauit ad Dominum.

CAP. CVIII.

HADRIANVS II.

HADRIANVS, natione Romanus, ex patre Thalaro, sedit in Episcopatu annos quatuor, menses vndecim, dies decem. Hic ab omnibus Romanis vnanimiter electus est. Quorum vnanimitatem & desiderium audiens Lodewicus Imperator, cognoscens etiam, qualiter in eo decretum suis subscriptionibus roborassent, valdè gauisus, mox imperialem scripsit epistolam, per quam electum fieri Præsulem collaudauit. Huius temporibus Lodewicus dedit Ecclesiæ Corbeiensi & Herifordensi quasdam decimales Ecclesias cum ipsis decimis in parochiâ * Osbrugensi, consentiente Episcopo & omni Clero. Karolus Romanorum Imperator & patritius dedit honorificatæ Ecclesiæ, & honorificandæ à Deo Herfveldensi, quasdam decimas in Frisonevelt & Hassega Halberstadensi

A. DCCC. LXVII.

* Osnabrugensi

denſi adiacentes diœceſi, quas Stephanus Papa in baſilicâ B. Petri die ſancto Paſchæ ſuâ auctoritate & Imperatoris ſubſcriptione, & *Hiſdegino Halberſtadenſi Epiſcopo præſente, confirmauit. Karolus quippe omnes decimas in Saxoniâ conſtituerat ad regale ſeruitium, & eas Rex dare potuit, quo voluit.

* Hildegrino, *de quo Alb. Krantzius lib. 1. Metropolis c. 2.*

Hic Apoſtolicâ auctoritate firmauit, ſi deinceps quiſpiam Epiſcopum occidere tentauerit, vel flagellare, aut ſaltem percutere, vt à Deo & Sanctis eius omnibus ſit anathema. Illos autem, qui illicitas & inceſtuoſas copulas contrahunt, ſi ſecundò vel tertiò admoniti eas non diſſoluunt, & dignam pœnitentiam non egerint, à luminibus Eccleſiæ cum ſuis ſequacibus eliminandos eſſe decreuit. Item raptores virginum, qui eas legitimo nuptiali iure, vel ſecundùm ritum, vel legem, vel pacem, acquiſiuiſſe noſcuntur, eâdem ſententiâ feriri iuſſit: quos tandem, niſi à prauâ intentione receſſerint, anathemati ſubmittendos eſſe modis omnibus iudicauit. Item homicidas, & hominum truncatores, ſi non ſecundùm legem emendauerint, & pœnitentiam non egerint, ſimiliter inuaſores & incendia facientes, atque raptores, pari ſententiâ feriendos eſſe dixit. Item ſtatuit, ne vlli liceat Clericum attitulare in Eccleſiâ præter Epiſcopum, ad cuius ordinationem & poteſtatem diœceſis omnium iure Eccleſiarum, ſecundùm antiquam conſtitutionem, pro ſuâ cuique pertinente parochiâ.

CAP. CIX.

IOANNES VIII.

A. DCCC. LXXII.

IOANNES, ſedit annos decem, dies duos. Hic decreto ſuo ſtatuit, vt nulli Ducum liceat quemlibet Epiſcopum in præſentiam Romani Præſulis introducere, vel cenſus ab eo ad ſumptus publicos, ſeu dona quælibet exigere; ſed nec coram laicis Epiſcopum conceſſit: Clericos & Sanctimoniales, pupillos & viduas ſub tutelâ Epiſcoporum eſſe decreuit, & eos ad ſæcularia iudicia trahi modis omnibus interdixit. Quemlibet autem ducem vel alium contra hæc agentem, excommunicandum eſſe decreuit; perſeuerantem verò anathematis vinculo innodandum.

Idem inter cetera de decimis Sacerdotibus dandis ita præcepit: *Quas*, ſcilicet decimas, *vnumquemque fidelem illi Sacerdoti dare cenſuimus, in cuius parochiâ eum procul dubio conſtat ſub Epiſcopi proprij ditione, quia ad hoc recipiendum ab Epiſcopo ſuo eſt conſtitutus, manere; & ideò nullum alterius diœceſeos Sacerdotem aut Leuitam alteri iure * canonum debita huiuſmodi audire impudenter, vel temerè quærere, aut accipere * damnationem vel donationem. Cùm verò, qui aliter dare vel accipere*

Locus mendoſus.
*for. canonum
* for. tantùm, *donationem*

cipere præsumpserit, Ecclesiasticâ communione tamdiu iudicamus manere priuatum, donec secundùm hoc nostræ Apostolicæ auctoritatis capitulum studuerit agere.

Huius temporibus Lodewicus Imperator ab Adalgiso Beneuentano Duce constrictus timore vitæ, iureiurando firmauit, numquam se Beneuenti fines vltrà intraturum, neque ex periculo iniuriæ tunc sibi illatæ vindictam aliquando exacturum. Ab hoc autem iuramento postmodum prædictus Papa eum Romæ absoluit auctoritate Dei & S. Petri; affirmans nihil sibi obesse, quod ob mortis periculum euadendum coactus fecerat; nec sacramentum esse dicendum, quod contra salutem Reipublicæ, quamuis cum multis execrationibus, fuerit prolatum.

CAP. CX.

MARINVS.

MARINVS, sedit annum vnum, menses quinque. A. DCCC. LXXXII.

CAP. CXI.

HADRIANVS III.

HADRIANVS, sedit annum vnum, menses quatuor. A. DCCC. LXXXIV.

CAP. CXII.

STEPHANVS VI.

STEPHANVS, sedit annos sex. Hic *Herimanum Colonienſem Archiepiscopum, & Adalgarium Hamburgensem Archiepiscopum de Bremensi Ecclesiâ contendentes Wormatiam ad Synodum venire iussit; vbi Fulconi Remensi Episcopo vice suâ commissâ causſam eorum examinari mandauit. A. DCCC. LXXXV. *Hermannum *Vide A. Kranziũ lib. 2. Metrop. c. 19. & 24. Alb. Stadens. in Chron. ad ann. 896. Trith. in Chron. Hirſang.*

CAP. CXIII.

FORMOSVS.

FORMOSVS Portuensis Episcopus, sedit annos quinque, menses sex. *Qui Formosus religiosissimus à Romanis vehementer afflictabatur; cuius & hortatu Rex Arnulphus Romam aduenerat. In cuius ingressu*, vleiscendo Papæ iniuriam, multos Romanorum principes obuiàm sibi properantes decollari præcepit. Causſa autem simultatis inter Formosum Papam & Romanos hæc fuit: Formosi decessore defuncto, Sergius quidam Romanæ Ecclesiæ A. DCCC. XCI. *Verba reliqua sunt Luitprandi lib. 1. Rerũ per Europ. gest. c. 8.*

cleſiæ Diaconus fuit, quem Romanorum pars quædam Papam ſibi elegerat: quædam verò pars non infima * natu Formoſum Portuenſis ciuitatis Epiſcopum, pro verâ religione, diuinarumque doctrinarum ſcientiâ Papam ſibi fieri anhelabat. Nam dum in eo eſſet, vt Sergius Apoſtolorum Vicarius ordinari debuiſſet, ea quæ Formoſi fauebat partibus pars, non mediocri cum tumultu & iniuriâ Sergium ab altari expulit, & Formoſum Papam conſtituit. Deſcenditque Sergius in Tuſciam, quatenus Adelberti potentiſſimi Marchionis auxilio iuuaretur: quod & factum eſt. Nam Formoſo defuncto, atque Arnulpho in propria * extincto, is qui poſt * necem Formoſi Papa conſtitutus eſt, expellitur, Sergiusque Papa per Adelbertum conſtituitur. Quo conſtituto, vt impius, doctrinarumque diuinarum inſcius, Formoſum extra ſepulchrum extrahi, atque in Sede Pontificatus ſacerdotalibus veſtimentis indutum collocari præcepit; cui & ait: Cùm Portuenſis eſſes Epiſcopus, cur ambitionis ſpiritu Romanam vniuerſalem Sedem vſurpaſti? His expletis, ſacratis exutum veſtimentis, digitisque tribus abſciſſis, in Tiberim iactari præcepit, cunctosque quos ipſe ordinauerat, gradu proprio depoſitos iterùm ordinauit. Quod quàm malè egerit, Pater ſanctiſſime, animaduertere poteris; quoniam & hi, qui à Iudâ Domini noſtri Ieſu Chriſti proditore ante proditionem ſalutem, ſeu benedictionem Apoſtolicam, perceperunt; eâ poſt proditionem, propriiſque corporis ſuſpenſionem minimè ſunt priuati, niſi quos improba fortè defœdarant flagitia. Benedictio ſiquidem, quæ miniſtris Chriſti impenditur, non per eum, qui videtur, Sacerdotem infunditur: neque enim, qui rigat eſt aliquid, neque qui plantat; ſed qui incrementum dat Deus. Quantæ autem auctoritatis, quantæque religionis Papa Formoſus fuerit, hinc colligere poſſumus; quoniam dum à piſcatoribus poſtmodum eſſet inuentus, atque ad B. Petri Apoſtolorum Principis Eccleſiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo poſitum venerabiliter ſalutarunt. Hoc namque à religioſiſſimis Romanæ vrbis viris perſæpè audiui.

* nominatum Form.

* reuerſo

* mortem Onuph. in Annot. ad Platinam putat eſſe fabulam.

1. Cor. 3.

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
SVBDIACONI TOLETANI
CHRONICON

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITVM:

P. HIERONYMI DE LA HIGVERA

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

ET

D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO

CONSILIARII REGII

NOTIS ILLVSTRATVM.

PROLOGVS
P. HIERONYMI DE LA HIGVERA
IN
CHRONICON LVITPRANDI.

Ex Libro Gothico ex Bibliothecâ Fuldensi detracto, VVormatiamq; allato, exemptum est Chronicon Eutrandi, vel Luitprandi, Toletani quondam Subdiaconi, Leuita verò Ticinensis. De quo quid Auctores dicant, primò dixerim. Meminit eius Onuphrius Panuinius in principio Chronici Ecclesiastici, & in ipso Chronico anno DCCCC. LIX. *his verbis:* Vitichindus Monachus Coruiensis, & Luitprandus Ticinensis, Historici: *Dominus Didacus Hurtado de Mendoça in Memoriali, P. Ioannes Mariana, Cardinalis Robertus Bellarminus, Cæsar Baronius in Annalibus Ecclesiasticis; & Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis in hunc modum:* *Eutrandus, vel Luitprandus, Ecclesiæ Ticinensis Diaconus, ex Papiâ ciuitate oriundus, Berengarij Regis Italiæ quondam Scriba & Secretarius, vir in sæcularibus litteris satis eruditus, & diuinarum Scripturarum non ignarus, ingenio acer & vehemens, Græco & Latino sermone peritus, & non minùs carmine excellens quàm prosâ: fertur nonnulla præclara scripsisse opuscula, quibus nomen suum notificauit. A Berengario Rege Italiâ pulsus, venit in Germaniam; apud Francofordiam positus, scripsit insigne Opus, Historiam sui Temporis, & tyrannidem ipsius Berengarij continens. Quod, quasi pro vicissitudine iniuriarum ab eo perceptarum, prænotauit Antapodosim, id est, Retaliationem. libro septimo: Regnantibus, imò sæuientibus. De aliis vidi nihil. Scripsit præfatum volumen ad Regimundum

* *Iodocus Badius Ascensius in Editione librorũ Luitprandi de Reb. gestis per Europam* Liutprandum *nominat, & edidit; & in Epistolâ præsphonetica* Liutbrandum *ab aliis agnitum scribit. Nos verò,* Luitprandum *semper excudendum curauimus.*

Illi-

Illiberitanæ Hiſpaniarum Eccleſiæ Epiſcopum, in quo aliquando carmine vtitur, aliquando Græco ſermone; multa de Germanorum geſtis interſerens. Claruit ſub Ottone Imperatore anno Domini DCCCC. L. *Nota, legendum pro* Regimundum, Tractemundum. *Erratum eſt & in Hiſtoriâ,* Raimundum, *pro* Tractemundum. *Meminit & eius Iulianus Subdiaconus Toletanus in lib. de Ordine Archiepiſcoporum, in hunc modum:* Anno DCCCC.XLVI. Bonitus Toletanus Epiſcopus annis duobus: ſub hoc floruit Eutrandus ſiue Luitprandus, Diaconus Ticinenſis, Toletanus Subdiaconus, & Tractemundus Presbyter, pòſt Epiſcopus Illiberitanus, ab eodem Bonito miſſus; *vir doctus, cuius etiam teſtimonio graues Auctores vtuntur libenter: & in his Gabriel Vazquez, in libro de Adoratione imaginum; quem cum tantâ eruditione quàm admiratione doctiſſimorum, & magnâ laude egregiæ Vniuerſitatis Louanienſis, ante decem plus minùs annos, in lucem dedit. Sed quid moramur in recenſendis Auctoribus? nullus ipſo meliùs ſuis ſe coloribus exprimit. Sic ille in principio Hiſtoriæ in Epiſtolâ:* Reuerendo totiuſque ſanctitatis pleno Domino Raimundo, Liberitanæ. [*lege,* Tractemundo Illiberitanæ] Eccleſiæ Epiſcopo, Luitprandus Ticinenſis Eccleſiæ, ſuis non meritis, Leuites, ſalutem. Biennio ingenij paruitate petitionem tuam, Pater chariſſime, diſtuli, quâ totius Europæ me Imperatorum Regumque facta, ſicut is, qui non auditu dubius, ſed viſione certus, ponere compellebas. Hæ ſiquidem res animum deterruere meum, ne id inciperem, [*fortè* ſuſciperem], copia (cuius ſum penitus expers) dicendi, & detractorum inuidia: qui ſupercilio tumentes, lectionis deſides, ac (ſecundùm eruditi viri Boëtij ſententiam) Philoſophiæ veſtis particulam habentes, totamque ſe habere putantes, hæc mihi ſunt inſultantes dicturi: Tanta maiores noſtri ſcriptitarunt, vt multò ampliùs lectores quàm lectiones deficiant; illudque Comicum garrient: Nihil dicitur quod non fuerit dictum priùs. Quorum latratibus hæc reſpondeo; quòd Philoſophi more hydropico-

picorum (qui quò ampliùs bibunt, eò ardentiùs sitiunt) quò sæpiùs legunt, eò auidiùs noua quæque perquirunt. Qui si perplexâ facundi Tullij lectione fatigantur, apertis saltem næniis animentur. Nam, nî fallor, sicut oculorum obtutus, nisi alicuius interpositione substantiæ solis radiis reuerberatus, obtunditur, ne purè, vt est, videatur: ita mens Academicorum, Peripateticorum Stoicorumque doctrinarum iugi meditatione infirmatur, si non aut vtili Comœdiarum risu, aut Heroum delectabili historiâ refocillatur. Quòd si priscorum ritus execrabilis Paganorum, non solùm inquam non proficuus, verùm auditu ipso non parum nocuus,* Thronus memorandus inscribitur; quid istorum Imperatorum facta, Iulij, Pompeij, Annibalis, fratrisque eius Asdrubalis, ac Scipionis Africani, insignium Imperatorum laudibus coæquanda, silebuntur? cùm præsertim insit iis Domini nostri IESV CHRISTI, dum sanctè vixerint, bonitas recitanda; dum quid deliquerint, salubris ab eodem correctio memoranda. Nec moueat quempiam, si enervatorum facta Regum, Principúmve effeminatorum, huic Libello inseruero. Vna est enim iusta Omnipotentis Dei, Patris scilicet, Filiique, & Spiritus sancti, virtus; quæ hos iustè suis pro sceleribus comprimit, illos meritis dignis extollit. Hæc inquam est vera Domini nostri IESV CHRISTI Sanctis facta promissio: Obserua, & audi vocem meam, & inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & præcedet te Angelus meus. Per Salomonis quoque os Sapientia, quæ est CHRISTVS, clamat: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Quod quotidie etiam qui sterlit, animaduertit. *Posteà idem Auctor loquitur primo capite huius Operis, quasi non ignarus rerum Hispanicarum:* Quemadmodum, *inquit*, tuam Pater prudentiam minimè latere reor, imò me meliùs scire, sicut ab ipsis, qui vestri sunt tributarij Regis Abderahamenis, potestis coniicere. *Narrat enim ibi, quòd viginti Saraceni venerunt de Hispaniâ in nauiculâ, & inuaserunt oppidulum quoddam forte,*

*al. Tonus

nomine Fraxinetum, *in confiniis Prouinciæ & Italiæ; & venientibus ex Hiſpaniâ centum Mauris, illorum auxilio ibi remanſerunt. Et lib. 5. cap. 3. idem aſſerit:* Hoc in tempore Rex Hugo, datis decem nummorum modiis, pacem cum Hungaris fecit: quos ab Italiâ acceptis obſidibus expulit, atque in Hiſpaniam dato eis præduce direxit. Quòd verò & ad Hiſpaniam & ad ciuitatem ipſam, in quâ Rex morabatur, Cordubam non venerint, hæc cauſſa fuit: quoniam triduo per inaquoſam & aſperam viam ducti, cùm timerent ſe ſiti perituros, præduce ſibi ab Hugone conceſſo morte tenus vulnerato, celeriori curſu reuerſi ſunt. *Cardinalis Cuſanus in Opere, quod de Concordiâ Catholicâ ad Concilium Baſileenſe ſcripſit, citat Luitprandum tamquam Auctorem grauem, & maximè verum. Sed hæc inſtar Proœmij ſufficiant; iam ad rem ipſam.*

CHRONICON LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI TOLETANI VERO SVBDIACONI AD *TRACTEMVNDVM EPISC. ILLIBERITANVM.

*al. REGIMVNDVM

Epistola *TRACTEMVNDI *Episcopi Illiberitani in Hispaniâ ad* LVITPRANDVM *Diaconum Ticinensem, & Toletanum Subdiaconum.*

*al. REGIMVNDI

SANCTO & amabili filio LVITPRANDO, olim Ecclesiæ Toletanæ Subdiacono, Ticinensis verò Leuitæ, TRACTEMVNDVS Ecclesiæ Illiberitanæ peccator Episcopus, salutem in Domino nostro IESV CHRISTO.

Lectis tuis litteris, fili charissime, magnâ consolatione suffusus sum, sciens te rectè valere, ac in Germaniæ longâ peregrinatione, in patientiæ perutili exercitatione valdè proficere. Etenim vita nostra militia est, à multis quidem retrò temporibus grauis & difficilis, & innumeris periculis incommodisque inexcogitabilibus exposita, donec ad littus optatissimæ patriæ peruenire Dominus nobis concedat. Quòd autem desideras scire de me, sic habeto: nos versari in isto oppido Granatensi Illiberitanæ nostræ Ciuitati proximo, inter fideles Muzarabes, qui cum improbis Saracenis (vtcumque possumus) conflictantes, quotidie morimur. sed gratias Deo Patri, & Domino nostro Iesu Christo, eius Filio, qui dat ferrè posse, & inter tot aduersa fidem Catholicam viriliter confiteri. Quotidie crebrò pro meis omnibus ouibus oro, diebus Dominicis ad patientiam constantiamque eos exhortor: aliquando legi facio Epistolam S. Pontificis Adriani Papæ, quam de hoc argumento ad Egilonem prædecessorem meum sanctæ memoriæ Pontificem misit, quæ in Tabulario nostræ Ecclesiæ reuerenter seruatur, sicut aliorum Romanorum Pontificum,

tificum, & [3] Diptychon sacrum, & Episcoporum huius Ecclesiæ; quæ Cæcilium habuit primum Pastorem, S. Iacobi, cùm venit in Hispaniam Ierosolymis, indiuiduum comitem; iugisque memoria sanctorum Martyrum, qui in persecutionibus Ecclesiæ pro fide Catholicâ constanter passi sunt: nec desunt, quos Saraceni mactatos, & in occisione gladij necatos ad cælos transmittunt indies. Ora pro me, fili charissime. Gratanter accepi librum tuum, id est, *Rerum gestarum in Europâ Historiam*, & præterea *Antapodosin* tuam carmine prosâque contextam, vt fecit olim sapiens Boëtius in libro de Consolatione Philosophicâ. quem librum Boëtij Seuerini (memini) diligenter nos duo percurrimus Toleti, cùm ego Presbyter essem, tuque Subdiaconus illius sanctæ Ecclesiæ Toletanæ: quæ semper vera fuit filia Primogenita Ecclesiæ sanctæ Romanensis, & cum Patriarchalibus, post Romanensem, meritò comparanda: cuius Pastor, totius est Hispaniæ Primas & Patriarcha. Planè libri, quos misisti, crebram sapiunt lucernam, & tuum felix redolent ingenium. Heu! scito nos maximâ rerum omnium necessariarum commoditate destitui: nam ægrè sustentamus vitam in hac flebili durâque captiuitate, nedum, vt liceat nobis aliunde magnam librorum importare supellectilem. Quapropter, fili charissime, obsecro te, & per nostram veterem amicitiam impensè obtestor, vt Vitam S. Iacobi Hispani, in Piceno sanctè mortui primo Nouembris, & Metasthenis Persæ librum de Monarchiis, vbi in Persarum ponit Darium, Cyrum, Cambysem & Artaxerxem, pòst alterum Darium Longimanum. & sicubi in Germaniæ Bibliothecis delitent Dextri Marciique Maximi scripta in membranis Chronica, quæ nusquam in Hispaniis reperire potui, exscripta ad me quamprimùm mittas, & de tuo addas ab anno DC. XII. vbi finiuit Maximus, vsque ad tua tempora, hoc est, ad annum DCCCC. LX. Multùm fortassis te onero, sed tibi perfacile erit hoc officium, mihi certè iucundum, ne dicam amori in te meo pænè debitum. Vale, fili charissime, & pro hoc sene prolixiùs Deum ora.

[4] *Responsio* LVITPRANDI.

AD MODVM Reuerendo, & totius sanctitatis pleno TRACTEMVNDO Episcopo Illiberitano in Hispaniâ, LVITPRANDVS, non meis meritis Ecclesiæ Ticinensis Leuites, salutem, & omnimodam obseruationem.

*al. REGIMVNDO

Gratum mihi fuit, Beatissime Papa, ac Domine multùm obseruande, quòd *Antapodosis* nostra, in quâ nunc carmine nunc prosâ ludo, tandem ad manus tuas peruenerit: nec minùs meo [5] sedit animo, quòd meam *Rerum gestarum in Europâ Historiam* perlegeris.

quæ

quæ mihi quodam modo placere incipiunt, cùm tibi Viro recto doctoque quodam modo probari video: sequererque tuam in eâ parte sententiam, nisi scirem amorem interdum cæcutire. quamquam, quòd te tam cæco iudicio liberem, faciunt integritas vitæ tuæ, & amor Veri, qui semper tuis intimis sensibus ab adolescentiâ hæsit. Postremò non minùs iucundum mihi fuit, quod modò iubes, vt in Fuldensis Monasterij Bibliothecâ (vbi nunc exul Bibliothecarius immoror) quætam tibi Chronicon Dextri, quod Marcus Maximus Monachus Benedictinus, posteà Episcopus Cæsarauguſtanus, prosecutus est. Et insuper obnixè petis, vt ad nostra tempora seriem annorum perducam: nam dicis maximâ vos laborare quorundam librorum penuriâ. Etenim inter barbaros & inhumanos Saracenos copia non suppetit rerum ad vitam transigendam necessariarum; nedum vt habeatis locupletem librorum supellectilem. Dolui quidem vicem tuam, Reuerendissime Pater, quòd adeò durè vitam exigas in hac vrbe Bæticæ non infimâ: nec enim ita duriter, sed paullò * molliùs agebamus, cùm Toleti quondam conuiximus. Leniebat enim feroces Barbarorum animos hinc Præsulum Toletanorum singularis auctoritas, illinc verò mirabilis bonitas & patientia. Auctoritas, vt tu benè nosti, partim amplitudinis antiquæ adhuc remanente nitore, partim quòd ea niteretur fauore præsidioque Regum Ouetensium Catholicorum, qui litteris crebris commendabant Regibus Toleti, Rem, Auctoritatem, bonamque Tractationem, cùm fidelium omnium, tum maximè Toletanorum Antistitum: eratque hoc (vt benè nosti) velut quoddam frænum, ne, quod libêret illis, omnino licere putarent. Quod non accidit Episcopis in Bæticâ constitutis, quibus omnibus potentissimus Imperator præsidet. Sed soleris te, Pater optime, in tantis angustiis constitutum, sicut bonus Pastor ouibus tuis es solatio & auxilio, qui quotidie mortem libenter subis, illarum caussâ. Fac, obsecro, vt libros hos Conciliorum, & Epistolarum Decretalium, & nomina sanctorum Martyrum Hispanorum, ad sanctissimum Pontificem, re nomineque verè *Seruum Dei*, transmittas. Porrò Chronicon, quod petis, in huius Bibliothecæ reperi vetustâ membranâ descriptum; adieciqué, vt iussum est abs te, annorum seriem ad hæc vsque tempora, id est, ad annum DCCCC. LX. Et gratulor mihi, quòd, cùm Toleto (vbi, sub sanctissimo [6] Præsule Toletano Bonito, Subdiaconus fui) in Italiam proficiscerer, aliquot Historiæ libros mecum asportaui, in quibus ordine erat series collecta multorum Hispaniæ Episcoporum: quos & in hac Bibliothecâ reperi, iussu (credo) sancti Caroli Magni Imperatoris ex Hispaniâ allatos, quos, vt aiunt, illi obtulerat [7] sanctissimus Elipandus Archiepiscopus Toletanus, postquam

* al. meliùs

illum erroris sui de Adoptione Christi seriò & verè pœnituit. ad quod manifestandum, Concilium Episcoporum Suffraganeorum & Abbatum collegit; & coram omnibus abiurato publicè errore, fidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ confessus est, vt tu melius nosti. Igitur feci quod iussisti, Beatissime Pater: an voto conatus responderit, tu videbis qui iussisti; & seruum hunc exulem in oratione Deo commenda. Vale.

Incipiam tamen ab anno DC. VI. æræ DC. XLIV. & ordinem in scribendo sequar, quem secutus est M. Maximus: hinc per *Æras*, Hispanorum more; illinc verò per *Annos* Christi (nihil de Consulibus, aut de Egiris Maurorum) producamque hoc nostrum Chronicon vsque ad annum DCCCC. LX. Post etiam misi hæc Heromo Episcopo Bracharensi.

P. HIERONYMI DE LA HIGVERA
ET
D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO
IN EPISTOLAM TRACTEMVNDI
ET RESPONSIONEM LVITPRANDI
NOTÆ.

Ad margines P. H. *significant, notam illam esse* Patris Higueræ: *at* D. L. *denotant eam, quæ è regione subiicitur, esse* D. Laurentij.

P. H. SATIS *multis dictum est de Eutrando, vel Luitprando, Subdiacono Toletano, Diacono vero Ticinensi, qui fuit à secretis Berengarij Imperatoris Iunioris: postea venit in Germaniam, & anno* DCCCC. LXX. *scripsit* Chronicon, *quod Scholijs illustrare conamur: anno verò* DCCCC. LXXIII. *venit Toletum ex Cœnobio Fuldensi, ac senectute & ægritudine confectus fatis concessit. Sepultus est (vt refert Iulianus Archipresbyter S. Iustæ) in eâdem Basilicâ: vir egregio præditus ingenio, & ad poëticam bene natus. Quem ordinem secutus sum in illustrandis Dextro ac Marco Maximo, in hoc etiam illustrando sequar.*

D. L. ETENIM VITA NOSTRA MILITIA EST.] *Apponit textum Iob cap. 7. n. 1. & addit explicationem illi loco explanando genuinam. Agnoscit namque vitæ pericula, & nisi habente Domino, abitionem nobismetipsis dicere non licere.* Militiam, στρατιὰν *interpretantur Septuaginta*, exercitationem, *seu* probationem. *scilicet militiæ pericula, quid aliud, quàm probationes & exercitationes? Insuper animaduertendum, vt militiæ tempus non longum, & occasio debellandi breuis; ita vita: & sicut duobus vel tribus mensibus fit congressio, postea canitur receptui; sic ad tempus venimus, ad temporis præfinitio-*

finitionem laboramus: tunc ab Imperatore missio datur, & è præsidio discedi-tur. Appositissimè Cicero de Senectute: Vetatque Pythagoras iniussu Imperatoris, *id est Dei*, de præsidio & statione vitæ decedere. *Adducam nouum antiquum testimonium, quod, ne à blattis & tineis adesum pereat, edo & luci do, elucidabitq; totam rem. Est D. Alphonsi de sancta Maria, Archiepiscopi Burgensis, qui Ioannis II. Castellæ Regis iussu, aliqua Opera Senecæ, Hispano sermone donata euulgauit, & illustrauit Notis: quæ omnia antiquissimis characteribus scripta habeo; & quorum meminit Ferdinandus del Pulgar in Viris illustribus titulo* 22. *Ait ergo ad cap.* 15. *fol.* 35. Todas estas palabras parece que quiere concluir Seneca, que es licito al home fuir de la vida. lo qual no es anſi, antes es cosa muy reprobadā, no solamente segun la verdad Catholica, mas aun segun los Gentiles, con Tulio en el Sueño de Scipion, dice que no debe salir el anima del cuerpo, si non por mandado de aquel que la puso, que es Dios. En otra guisa pareciera fuir del oficio è cargo que Dios le dio. Ca anſi como de la guelle non debe partir ninguno sin mandado del Principe; anſi desta vida, laqual, segun dice Iob, es como vna caballeria sobre la tierra, non debe alguno partir, si non quando Dios lo llama. *Pluribus hoc prosequitur, quæ breuitati vt consulam, omitto. Docet ergo retinendum animum in custodiâ corporis, nec iniussu eius, à quo nobis est datus, ex hac vitâ demigrandum. Ideò Hebræi mori vocabant* יצא, *& Græci* ἀπολύεσθαι, *id est*, dimitti: *vt inuenitur Numeror. cap.* 20. *in fine. Vulgare Græcorum loquendi genius sic expressit Themistius lib. de Animâ:* Ἀπολύεσθαι τὸν ἀποθνήσκοντα, καὶ τὴν τελευτὴν ἀπόλυσιν καλοῦσιν. *id est*, eum qui moritur, aiunt dimitti; & mortem, dimissionem vocant. *Plutarchus in Consolatione:* Ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. donec Deus ipse nos dimittat. *Vide D. Augustinum de Ciuitate Dei lib.* 1. *cap.* 19. *& seqq. cuius verba referuntur in cap.* Si non licet. 23. *quæstione* 5. *Ex nostris Iurisconsultis multa cumulauit D. Balthasar Gomezius de Amescua, Toletanus, in peculiari Tractatu* de Potestate in seipsum: *Grotius de Iure belli lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 5. *ex alienis.*

[a] Nos versari in isto oppido Granatensi Illiberitanæ nostræ ciuitati proximo.] *Vide, quæ notaui ad Chronicon num.* 202. D. L.

[b] Diptychon sacrvm.] *De* Diptychis *vide Schediasma, quod in calce Operis edi curauit.* D. L.

[c] Responsio Lvitprandi.] *Meminit huius Epistolæ, & eius, cui respondit Luitprandus, Iulianus in Chronico num.* 505. Florebat per id tempus & Toleti Presbyter Trasemundus *(lege* Tractemundus) pòst Illiberitanus Episcopus, vir sanctus: ad quem Eutrandus scripsit, Subdiaconus Toletanus, pòst Ticinensis Diaconus, & ipse etiam scribit. D. L.

[d] Sedit animo.] *aliâ significatione pro* placere. *Virgilius lib.* 2. *Aeneid.* Et sedet hoc animo: *non ignotâ Iureconsultis. Testatur Vlpianus in l.* Si fideiussor. *π. qui satisdare cogantur;* Si hoc, *ait*, Iudici sederit. D. L.

[e] Præsvle Toletano Bonito.] *Vide Iulianum in Chronico, vbi agit de Bonito num.* 440. *anno* dccc. lix. Quâ re cognitâ, mense Aprili, cogitur iterùm Synodus, & sine vllâ difficultate eligitur S. Bonitus, Episcopus Toletanus, natione Gallus, Aruernensis ciuis; *& num.* 441. 442. *&* 444. D. L.

[f] Sanctissimvs Elipandvs Archiepiscopvs Toletanvs, postqvam illvm erroris svi de Adoptione Christi seriò et vere poenitvit.] *De Abbate Genesio, quem Carolus Magnus misit in Hispanias Legatum, vt ab hoc errore auerteret Elipandum, & alios eius sequaces; vide Iulianum in Aduersariis, & quæ diximus ad num.* 103. *& num.* 265. *cuius verba sunt:* Nec multò pòst iuit *(Genesius)* in Hispanias, missus à Carolo Magno, D. L.

Magno, ad Felicem Vrgelitanum Episcopum, & Elipandum Toletanum, in negotio Adoptionis Christi: & iuit Romam ad Adrianum Papam, attulit eius epistolam ad Carolum, & Episcopos. Interfuit Conciliis Francofordiensi & Italico. Retulit epistolam Caroli ad Elipandum, cum quo disputauit, & eius rationibus & precibus Elipandus resipuit, manente in suâ perfidiâ Episcopo Felice.

Nuper luci dedit P. Iacobus Sirmondus Epistolam Adriani Papæ, & Caroli Magni, Concilium Francofordiense, libellum Episcoporum Italiæ Concilij decreto missum (de quibus Iulianus in Chronico num. 402.) *atque Synodicam Concilij ab Episcopis Galliæ & Germaniæ ad Episcopos Hispaniæ, in Tom.* 2. *Conciliorum Gallic. fol.* 161. 167. 175. 186. *&* 193. *& Canonem primum Concilij apponit, vbi damnatur hæresis Elipandi & Felicis; vbi Felix Vrgelitanæ Sedis Episcopus asseritur, & non Toletanæ, vt latè dicemus alibi.*

De Elipando autem, qui errauit in Adoptione, quam tribuit Domino nostro IESV CHRISTO, *idem Iulianus in Chronico num.*402. *Qui resipuit, monitionibus Adriani P. M. & Caroli Magni Imperatoris, dicto num.* 402. *vide plura num.*404. 406. 409. 410. 411. *Agit gratias Carolo num.*414. *Moritur sanctè num.* 415. *Nunc testem ad id irrefragabilem, integræq; frontis produco Ionam Aurelianensis Ecclesiæ Episcopum, qui libros tres de* Cultu imaginum, *Carolo Caluo aduersus hæresim Claudij Præsulis Taurinensis, ante annos quidem* DCC. LXX. *inscripsit; quamuis, vt ait Eminentiss. Cardinalis Baronius Tom.*9. *anno Christi* DCCC. XXV. *ita Ionas confecit bestiam, vt ab Ecclesiâ Catholicâ præmio dignus minimè fuerit iudicatus, & notat P. Hieronymus de la Higuera num.* 292. *At in ipsius Operis limine sic ait:* VT igitur ceteros omittam, emersit ex eâdem Hispania, tempore sanctæ memoriæ Caroli piissimi atque inuictissimi Augusti, quidam Felix nomine, actu infelix, Vrgelitanensis ciuitatis Episcopus: qui, iuncto suo sceleratissimo errori Eliphanto [*lege* Elipando] Toletanæ vrbis Episcopo, secundùm humanitatem, non esse proprium Filium Dei, sed adoptiuum, prædicare ausus est. *Suffragatur Iulianus in dicto num.* 265. *in Aduersariis, & in Chronico num.* 401. Elipandus Felicis Vrgelitani Pontificis discipulus, *&c. De Elipandi pœnitentiâ Ionas nihil addit; de quâ iterùm Luitprandus in Chronico num.* 259. *cuius vsque Iulianus meminit num.* 402. 411. *&* 415. *Aimoin.* 4. *Rer. Franc.* 83. *Rhegino in Chronico, Ado Viennensis lib.* 2. *quos inter antiquos recenset & inter recentiores Morales Hist. Hisp. lib.*13. *c.*26. *Schottus Iurisconsultus Biblioth. Hisp. Ioannes de Mariana lib.*7. *Hist. cap.* 8. *Beatum & Heterium contra Elipandum scripsisse agnoscunt multi: quod quidem testatum reliquit Iulianus in Chronico num.*401. Scripsit contra eum [*Elpidium*] Heterius, adiuuante Beato; & hic liber est in nostrâ Bibliothecâ. *Eruditè de hac re vti solet, Ioannes Eusebius Nierembergius Societatis Iesu Presbyter in epistolâ, quam mihi scripsit, & excudendam curaui inter Notas ad Epistolas Præsulum, ne se tantâ defraudarem doctrinâ; cui benè consulere, munus & honos mihi est. Strictim pauca exarauit P. Hieronymus de la Higuera ad n.* 260. *nostri Luitprandi in Chronico.*

CHRO-

CHRONICON LVITPRANDI SVBDIACONI TOLETANI, TICINENSIS DIACONI.

ÆRA DC.XLIV. ANN. CHRISTI DC.VI.

TOLETI nascitur S. Ildefonsus præclarissimis parentibus, in domo Stephani & Luciæ XVIII. die Decembr. in domo quæ nunc Toletanorum Muzarabum nobilium; ille verò postea fuit Toletanus Archiepiscopus. 1.

Floret Metis S. Rufus, patruus sancti Adelphi, anteà Abbatis Agallienſis, & Archiepiscopi Toletani, pòst Episcopi Metensis: qui patruo Rufo vir sanctus succeſſit. 2.

DC.XLV. DC.VII.

Mahumetus virus erroris sui fundens per Hispanias, Cordubæ, Hispali, Toleti cœpit seminare: ab Aurasio Toletano Archiepiscopo Toleto pellitur: Catholicique Doctores verbo scriptoque nefarium errorem persequuntur. 3.

DC.XLVI. DC.VIII.

Theodoricus, Mediomatricum Rex, Hermembergam sponsam suam intactam Wicterico Regi Wisegotthorum patri remittit cum muneribus: quod pater ægrè fert. 4.

P. HIGVERÆ ET D. LAVRENTII IN LVITPRANDI CHRONICON NOTÆ.

1. DE *fortunatissimo natali huius sanctissimi Pontificis ante hunc Auctorem nemo: pòst Iulianus adhuc specialiùs.* P. H.

3. *De aduentu Mahumeti in Hispaniam etiam Iulianus, Lucas Tudensis, & recentiores: quamuis neget Morales. nam in Chronico confirmat S. Ildefonsus Archiepiscopus Toletanus, quem affirmat per vim expulisse sanctum Pontificem Aurasium. Non declarat, quinam Auctores verbo scriptoq; nefarios errores huius Pseudoprophetæ refutauerint; sed cùm veneris in Hispaniam, valdè verisimile est Hispanos fuisse.* P. H.

4. *Id Gregorius Turonensis affirmat in Historiâ Francorum, Morales in Historiâ Hispaniæ de Rege VVisegotthorum VVicterico.* P. H.

DC. XLVII. DC. VII.

5. Fl. Claudius, S. Maſonæ, Epiſcopi Emeritenſis ex ſorore * filius, & Claudij Emeritenſis viri clariſſimi, floret.

*leg. nepos

6. Ad Segontiam Celtiberorum vrbem Wicterici Regis Duces cum Romanis congreſſi, eos omnino prælio fundunt.

DC. XLVIII. DC. X.

7. Gregorij Papæ Magni tempore Iſidorus Romam petit; & honorificè ſuſceptus à Romano Pontifice, reuerſus domum in pretio eſt.

8. Mortuo Wicterico ſuccedit Gundemarus; ab Auraſio Toletano (vt olim Imperatores Græci à Patriarchis Conſtantinopolitanis) inungitur in æde ſanctorum Petri & Pauli Toleti.

9. Rex Catholicus Gundemarus Toleti iubet Concilium contrahi: contrahit autem Auraſius.

10. Dignitas Patriarchalis Toletanæ Sedis imminuta, priſtinæ dignitati reſtituitur, vt ad eius obedientiam rediret Carthaginenſis Prouincia, in quam tota Carthaginenſis & Toletana fuerat diuiſa.

P. H. 5. *De Flauio Claudio Paulus Emeritenſis, S. Gregorius Papa.*

P. H. 6. *De hac victoriâ S. Iſidorus, Morales, & alij Auctores.*

P. H. 7. *De aduentu S. Iſidori Romam tempore Gregorij, Lucas Tudenſis, P. Ribadeneira in Vitâ S. Patris Iſidori.*

P. H. 8. *Quòd Reges Gotthorum coronarentur & vngerentur, id faciebant ad imitationem Conſtantinopolitanorum Imperatorum; quorum omnes actiones tam in Ciuilibus quàm in Eccleſiaſticis imitabantur: vt enim illi vocabant Conſtantinopolim* Vrbem Regiam, *ſic Reges VViſegotthorum Toletum* Regiam *etiam* ciuitatem: *illi cudebant monetam cum ſigno crucis, & Gotthi: illi vehebantur eburneo curru, & Reges Gotthi: illi Conſtantinopoli, Gotthi Toleti coronabantur inuncti: illi à Conſtantinopolitano Patriarchâ, vt totius Imperij ſui Primate, ſic Gotthi à Toletano, tamquam Patriarchâ imperij Gotthici. Nihil ago de Legibus, Pœnis, Statutis: quæ omnia collecta ſunt de Legibus Imperatorum Conſtantinopolitanorum: vt nihil etiam interim agam de Palatinis, officiisq; domus & Aulæ Regiæ; quia hæc maioris otij, & alterius loci ſunt.*

Quòd autem inungerentur Reges Gotthi, conſtat primò ex Chronico S. Iuliani. vbi ſic: Suſcepit autem glorioſus Dominus VVamba Regni gubernacula, eodem die, quo ille (ſcilicet Receſuinthus) obiit in ſupradicto die XVIII. Kalend. Septembris, dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in diem XIII. Kalend. Octobris, lunâ XXII. ærâ, quâ ſuprà, DCC. X. *& agens de Rege Eruigio:* Suſcepit ſtatim ſuccedente die, XI. ferià, glorioſus Dominus Eruigius Regni ſceptrâ; quod fuit III. Idus Octobris, ærâ DCC. XVIII. dilatâ vnctionis ſolemnitate vſque in ſuperueniente die Dominico. *& de Rege Egicâ:* Vnctus autem Dominus noſter Egica in Regno, in Eccleſiâ ſanctorum Petri & Pauli Prætorienſi, ſub die VIII. Kal. Decemb. die Dominico, ærâ DCC. XXV. *& de VVitizâ:* Vnctus eſt autem VVitiza in Regno die, qui fuit XVIII. Kalend. Decemb. ærâ DCC. XXIX. *& in Concilio Toletano* XII. *Can.* 1. Etenim ſub quâ parte vel ordine Seremiſſimus Eruigius Princeps Regni conſcenderit culmen, regnandiq́ue per ſanctam vnctionem ſuſceperit poteſtatem. *& infrà:* Aliam

quo-

quoque informationem iam dicti viri in nomine honorabilis & sanctissimi fratris nostri Toletanæ Sedis Episcopi; vbi eum separauit pariter, vt sub omni diligentiæ ordine, iam dictum Dominum nostrum Eruigium in Regno vngere deberet, & sub omni diligentiâ vnctionis ipsius celebritas fieret. *Hinc colligitur, & Reges Gothos vngi solitos, & in vrbe Regiâ Toletanâ, & ab Archiepiscopo Toletano, vt totius Hispaniæ Primate. Vnde non poterant se habere Reges, nec habebant potestatem in Regnum Gothicum, nisi per vnctionem, vt docet sancta Synodus* XII. *Toletana: vnde perperàm intelligunt nonnulli de Rege VVambâ, quod illi sit dictum, vt in terrâ Camporum vngeretur, quasi posset alibi quàm Toleti vngi: ob id distulit coronationem, & vnctionem, donec veniret Toletum. Addam hîc verba P. Ioannis Mariana* 1. *Tom. lib.* 6. *cap.* 12. *linguâ vulgari*: Doblegose VVamba con estas amenazas, pero de tal manera acetò la eleccion, que no se quiso dexar vngir, como era de costumbre, antes de ir à Toledo. Pretendia reseruar aquello para aquella ciudad; i con aquel espacio de tiempo entendia, ò que se mudarian las voluntades de los que le eligieron, ò se ganarian las de todos los demas, de gracia que no se siguiese algun alboroto por la diuersidad de pareceres. Con esto partio para Toledo donde à veinte i nueue de Setiembre (Miercoles, dia de S. Miguel Archangel) fue vngido i coronado en la Iglesia de S. Pedro i S. Pablo, que esta cerca de la casa Real. Iurò ante todas cosas, por expresas palabras, de guardar las leyes del Reyno, i mirar por el bien comun. Quirico Arçobispo de Toledo, sucesor de san Ilifonso, hizo la ceremonia de la vncion. *Hæc Mariana. Quòd autem coronarentur vncti Imperatores Constantinopolitani à Patriarchâ vrbis Regiæ, docent pluribus Zonaras & Cedrenus; & manifestè colligitur ex Epistolâ Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani ad Hormisdam Papam his verbis:* Quoniam talem verticem tali coronâ decorauit. *Hinc Baronius, & Auctor Epitomes, colligunt fuisse in more, vt Orientis Imperij electi Imperatores ab Episcopo Constantinopolitano coronarentur. De hoc alij multa.*

Gundemarus ab Aurasio Toleti, vt olim Imperatores Græci à Patriarchis Constantinopolitanis, inungitur.] *De Regum Gothorum vnctione multi multa. Noster Iulianus passim, plura P. Ioannes Benedictus Guardiola in Nobilitate Hispaniæ cap. fin. Noster Garsias de Loaysa ad Concilia Toletana in exhortatione ad Principem, quam edidit ex C. Alueldensi pag.* 34. *ex Iureconsultis Camillus Borrellus de Præstantiâ Regis Catholici cap.* 49. *n.* 83. *p.* 50. *Luitprandus n.* 87. Qui *(Recesuinthus)* ab Eugenio Episcopo Toletano Toleti in æde sanctæ MARIÆ, quæ vulgò voce Arabicâ, Alficensis nominatur, vel Inferior, coronatur, & inungitur. *Nostræ Hispaniæ litterarium decus D. Gregor. Lopez Madera, Eques Ordinis S. Iacobi, Regij Senatus Consiliarius, cap.* 12. *§.* 6. *de Monarchiæ Hisp. præstantiâ, nouissimè ex Conciliis, Chronicis, & multis hinc inde petitis testimoniis. Scribit idem in Marte suo Gallico, siue de Iustitiâ Armorum & Fœderum Regis Gallia cap.* 10. *Alexander Patritius Armacanus, vero tamen nomine Doctor Corn. Ianseenius Episcopus Iprensis.* D. L.

At, Græcos Imperatores inungi solitos à Patriarchis Constantinopolitanis referunt plures. Vnus pro cunctis Codinus Curopalata de Officiis Constantinop. cap. 27. *de Coronatione Imperatoris num.* 18. *ex nuperâ versione.* Post hæc, *ait*, tollit nouus Imperator capitis tegumentum, qualecumque illud fuerit. E vestigio autem quotquot in templo reperiuntur, apertis capitibus adstant. At Patriarcha crucis in formam caput Imperatoris diuino vnguento inungit, accinens elatâ voce illud: SANCTVS. *Vbi Iacobus Gretserus, Societatis* IESV *Presbyter, noster Luitprandus lib.* 6. *Rerum à Principibus per Euro-*

pam gestarum: Miro ornatu miroque apparatu susceptus ab eodem Summo Pontifice & vnctionem susceptt Imperij. *Quem allegat Annotator ad Historiam Pauli VVarnefridi Diaconi Foroiulienſis ad pag. 92. in pag. 276. & 277. Iulius Cæsar Bulengerus de Imperatore lib. 2. cap. 3. p. 89. litterâ D.*

P. H. 9. *De Concilio Regis Gundemari extat in nonnullis codicibus manuscriptis, præcipuè in sancti Aemiliani codice, qui nunc est apud Regiam Bibliothecam sancti Laurenty Scurialis. Quòd Aurasius præfuerit Concilio, præter ipsam temporum seriem, manifestè dicit Illustriss. Archiepiscopus Toletanus, D. Garsias Loaysa Giron in Commentariis ad hoc Concilium.*

DC. XLIX. DC. XI.

11. Adeodata virgo sanctissima, Toletana, Monialis Benedictina, floret; ad quam olim S. Gregorius scripsit.

DC. L. DC. XII.

12. Gundemaro succedit in solio regni Gotthici Sisebutus, vir doctus & pius, & in rebus gerendis satis expertus.

P. H. 11. *Nullam in alio, nisi in Gregorio Papâ & Luitprando, mentionem huius sanctissimæ Virginis inuenio; suspicor tamen vixisse in antiquissimo Cœnobio sacrarum Virginum Benedictinarum, quod nunc sacratum est S. Dominico Calciatensi: olim credo sacratum fuisse S. Benedicto, quia memoria traditione firmata est Toleti, eò confluere consueuisse S. Ildephonsi beatam matrem Luciam, & cum illis Monialibus conuersari.*

P. H. 12. *De Sisebuto multa mentio est in Chronico S. Ildephonsi, Isidori, & in Historiâ Gotthorum, in Conciliis Toletanis, in Foro Iudicum, in Roderico Toletano, & Palentino, & Lucâ Tudensi, Gregorio Vasæo, Morales, Marianâ, & aliis.*

DC. LI. DC. XIII.

13. Bonifacio Papæ succedit in Sede Petri Papa Deus-dedit.

14. Memoria est S. Pauli Episcopi Iaccetani, qui Romam dum visitat, cum aliis duobus sub Decio martyrium patitur sexto Idus Februarij.

15. Floret memoria Mediolani S. Anatalonis Episcopi, discipuli S. Barnabæ.

16. Mortuo Auraſio, sanctissimo doctissimoque Pontifici, succedit in Sede Toletanâ S. Helladius, vir eximius; & priùs Monachus Benedictinus: ætate iam ingraueſcente, ad Superos euocatur.

P. H. 16. *Post Auraſium ponit Ildephonſus in Sede Toletanâ Helladium: de quo ipſe Ildephonſus in lib. de Viris illuſtribus, & aly.*

DC. LII. DC. XIV.

17. Dulcidius Diaconus Cæsarauguſtanus floret, quem S. Gregorius in Epiſtolis mirum in modum commendat.

P. H. 17. *De Dulcidio nullus ſcripſit, præter hunc Auctorem & S. Gregorium Papam: vir fuit talis, quem ſanctus Doctor commendat.*

DC.

DC. LIII. DC. XV.

Vincentius, Carthaginis Spartariæ Episcopus, moritur. 18.

Toletani celebrem mentionem habent S. Vincentij Episcopi & Martyris, qui prædicat Meuiæ. 19.

Murila, Episcopus Valentinus, attulit ex Galliâ corpus S. Vincentij Leuitæ, Martyris Aginnensis, Valentiam. 20.

Mahumetus Pseudopropheta Cordubæ prædicat. 21.

18. *De Vincentio Episcopo Carthaginis Spartariæ, solus hic Auctor.* P. H.

19. *De Vincentio Baronius* XXVII. *die Octobris in litterâ B. vbi mentionem facit Hymni, quem se inuenisse ait in Breuiario Toletano. Vide doctissimum P. Franciscum de Binar ad Dextrum anno Christi* CCC. LII. *n.* 4. *p.* 382. D. L.

21. *De aduentu Mahumeti in ciuitatem Cordubensem, præter hunc Auctorem, Ildephonsus in Chronico, & Lucas Tudensis.* P. H.

DC. LIV. DC. XVI.

Marcus Maximus, Cæsaraugustanus Episcopus, ex Ordine sancti Benedicti, Scriptor Chronicorum, eximius Concionator, vir pius & doctus, qui Vitam S. Benedicti scripsit carmine, & multa prosâ & versu; sanctè moritur. 22.

Ioannes Exarchus populari tumultu perimitur. 23.

Extruso per vim Isidoro Episcopo Hispalensi, viro doctissimo sanctissimoque, Gordianus in Sede Hispalensi per vim intruditur: S. Isidorus Malacæ exulat, Papa Deus-dedit scribit Epistolam ad Gordianum intrusum. 24.

24. *Ex Epistolâ Deus-dedit Gordiano Hispalensi; hoc manifestè patet ex libris Epistolarum Summorum Pontificum Romæ impressis: nec mirum aliqua tacuisse Scriptores, quæ indies magis tempus retegit. Idq; confirmatur ex Epistolâ Gotthicâ manuscriptâ, quam habent Patres Augustiniani Salmanticenses, Artuhagi Gotthi, Toletani Monachi Augustiniani ad eumdem Isidorum. Id credo factum per vim factiosorum Arrianorum. & restituitur anno sequenti operâ & potentiâ Regis Sisebuti: credo durasse in exilio paucules quosdam menses, post verò restitutum.* P. H.

DC. LV. DC. XVII.

Deus-dedit hoc anno moritur: succedit Bonifacius. 25.

DC. LVI. DC. XVIII.

Operâ Sisebuti Regis Wisegotthorum Catholici, Sedes Hispalensis S. Isidoro amico suo cum honore restituitur. 26.

Assota ciuitas in Contestanis, & in confinio Bastetaniæ, quæ quondam Sedes Episcopalis fuit, destruitur. 27.

Illici sancta Corona virgo Benedictina floret. 28.

27. *Assota ciuitas est in Batestanis, duabus leucis à Caranacca, vbi nunc* las Cuebas, *vbi ingentis ciuitatis vestigia cernuntur: vnde Caranaccam lapis allatus inde est, cum nomine* RESPVBL. ASSOTANORVM. *qui nunc est in Ecclesiâ vetustissimâ loci pro frontispicio; de quâ in nostrâ Geographiâ Hispaniæ.* P. H.

Ista dicitur à Ptolemæo Asso, *pro* Assota. *Fuit olim ciuitas Episcopalis; quæ his temporibus vastata fuit.*

D. L. Assota ciuitas in Contestanis.] *Huius ciuitatis meminit Fr. Ioannes Aegidius de Zamora his verbis:* Vrbs Lacedæmon prope Carauaccam vel Theodomirum à Græcis, Assota ab Africanis venientibus ab vrbe Assota, quæ nunc prope Melillam destructa dicitur Assota, conditur. *Disertiùs noster Iulianus in Aduersariis num.*70. S. Indaletius per oram Carthaginis habetur celeberrimus, qui dicitur prædicasse Assotæ, & Lacedæmone, propinquis inter se vrbibus, diuisis fluuio Ripare intermedio, sitis in duobus montibus: Assota ad Ortum, & Lacedæmon ad Occasum. *vbi loco* Ripare, *legendum ex Aegidio,* Quipare. *Quod vt pateat, eius verba transscribam:* Capipa fluuius, vulgò Quipar, prope Carabum, vel Theodomirum, qui à fragrantiâ rosarum florumque vere nouo quasi diuinum odoramen, à venientibus à ciuitate Capipâ in Africâ, in ripâ Magradæ fluuij dicta. *Iterùm de iisdem ciuitatibus ibidem Archipresbyter nu.*83.84.85.*&* 475. *Notandum obiter, sanctos Crispulum & Restitutum, passos non procul ab eis, in oppido Carauaccensi, vt testatur Iulianus dict. n.*84. *Et in Hispaniâ coronam martyrij reportasse scribunt Beda & Martyrologium Romanum die* X. *Iunij. Multa eruditè congerit Fr. Don Prudentius de Sandoual, Episcopus Pampilonensis, in Annotationibus Tudensibus pag.*17. *&* *Licentiatus Ioannes de Robles in libello de Cruce Carauaccæ lib.*1. *cap.*2. *fol.* 5. *qui hanc antiquam inscriptionem abhinc* LXXXV. *annis inter Assotæ ruinas inuentam dedit in lucem, situ obrutam diu, è ruderibus erutam:*

L. AEMILI. M. F. NEP. QVIRINA. RECTVS. DOMO. ROMA. QVI. ET. CARTH. ET. SILICITANVS. ET. ASSOTANVS. ET. LACEDAEMONIVS. ET. BATESTANVS. ET. ARGIVS. SCRIBA. QVAESTORIS. SCRIBA. AEDILIS. DONATVS. EQVO PVBLICO AB IMP. CAESARE. TRAIANO. HADRIANO. AVG. AEDILIS. COLONIAE. CARTHAGI. PATRONVS. REIPVBLICAE. ASSOTANORVM. FIERI. IVSSIT. EPVLO. ANNVO. ADIECTO.

Hanc vrbem recenset Ptolemæus, decurtatâ tamen voce Asso: *nisi cum Iuliano in Aduersariis num.* 100. *malueris* Assonem *&* Assotam *diuersas ciuitates fuisse, conditas à ciuibus Assonis vrbis apud Asiam Minorem, cuius meminit S. Lucas in Act. cap.*20. *num.*13. *&* 14. *&* *cap.*27. *n.*13. *Fuit enim Sedes Episcopalis, ex Luitprando num.*27. Quæ quondam Sedes Episcopalis fuit; *&* *num.* 38. Sedes Assotana, Bigastrum, quæ Murcia est, transfertur. *Extat insignis lapis in huiusce rei irrefragabile testimonium, qui in agro Oriolensi repertus fuit, & continet veterem inscriptionem cuiusdam Episcopi Catholici literis* A *&* Ω. *ornatum.*

A. LEANDER SERVVS DEI EPISCOPVS. Ω.
S. ECCLESIAE. ILLICITANAE. VEL. BELSENSIS. PROPE. FLVMEN. SECVRAM. EPISCOPVS. ET. ASSOTANAE.
OBIIT. IN. PACE. ERA. DCC. XXIII.

hoc est, anno Domini DC. LXXXV. *Duodecim annis antè confirmat in Concilio* XI. *Toletano: & in* XII. *quatuor annis ante eius mortem,* VI. *loco. Duobus ante mortem annis interfuit & confirmauit in* XIII. *Concilio Toletano, & in Toletano* XIV. *post Iulianum Pontificem Primatem Toletanum confirmat. In* XV. *Concilio Toletano confirmat Emila Episcopus Elicitaniæ* [*lege* Illicitaniæ] *&* *Dotanæ,* XXV. *loco, duarum Sedium; sicut & Leander. Successit hic Leander Vbinabi Illicitano, qui confirmat, vel eius Vicarius Agricius pro eo, in* X. *Concilio Toletano arâ* DC. XCIV. *hoc est, anno Domini nostri Iesu Christi* DC. LVI. *In Synodo Toletanâ,*

letanâ, sub Gundemaro, erâ DC.XLVIII. *anno Christi* DC.X. *confirmat Sanabilis, sanctæ Ecclesiæ Elotanæ Episcopus: & in* VII. *Toletano Concilio erâ* DC.LXXXIV. *confirmat* VVimbal, *his verbis:* VVimbal [*alij legunt* Vinibal] Dei miseratione Ecclesiæ Illicitanæ, qui & Elothanæ Episcopus, hæc statuta definiens, subscripsi. *Vtrobique emendandum autumat vir doctus* Assotanæ; *pro* Elotanæ, *&* Elothanæ. *Crediderim (fas sit coniectari) Episcopum Eliocrotensem, vel* de Lorca, *migrasse in Episcopum Assotanensem. Fit namque mentio in Concilio Illiberitano erâ* CCC. LXII. *ante mille trecentos annos coacto, Successi Episcopi Eliocrotensis. Et in Synodo Gundemari, post trecentos annos, incipit fieri mentio Episcopatus Assotanensis, & numquam amplius Elotanensis, vel Eliocrotensis. Vnde datur locus coniecturæ, tum primùm cœpisse Pontificium Assotanum, iam abolito priùs Eliocrotensi; quamuis Iulianus in Aduersariis num.* 81. *Episcopos Bigastri, Assotæ & Eliocrotæ positos à S. Indaletio affirmet; sic:* S. Indaletius prædicat Carthagine, Illicone, Assotæ, Lacedæmone, Eliocrotæ, vbi posuit Episcopos. *De S. Indaletio, qui Eliocrotæ prædicauit, Fl. Lucius Dexter anno Christi* LIV. *num.* 1. *vbi docte magnus ille & incomparabili doctrinâ vir, Hispaniæ decus & ornamentum, P. Franciscus de Biuar, refert Lucam Tudensem, vbi de Rege VVambâ, & Ambrosium de Morales lib.* 10. *Hist. Hispan. cap.* 32. *De translatione Sedis Assotanæ ad Bigastrum: vide quæ notaui ad num.* 38.

28. Illici.] *Hodie* Origuela, *ex Antonini Itinerario, Valentiâ Carthaginem.* P. H. *De quâ Pomponius Mela, Plinius, Strabo, Ptolemæus, & alij, quæ sinni Illicitano nomen dedit olim, vt nunc, ciuitas Episcopalis. Habet nunc Episcopum D. Iosephum Stephanum, virum morum sanctimoniâ, & multarum disciplinarum cognitione, non mediocriter præclarum.*

Ibi S. Corona, Monialis Benedictina, sanctitate claret: de quâ apud Molanum, Galesinum, & Martyrologium Monachorum Benedictinorum celebris mentio; & inter sanctas virgines nuncupatur XXIV. *die Aprilis.*

DC.LVII. DC.XIX.

Mahumetus libros erroris sui in Arabiâ vulgat. 29.

DC.LVIII. DC.XX.

Mortuo Sisebuto Rege Wisegothorum Catholico, die VIII. Nouembris, suffectus est illi Suintila. 30.

Isidorus Hispalensis Episcopus secundo Concilio Hispali collecto præest; sub cuius disciplinâ multùm Ildefonsus proficit. 31.

30. *Sisebuto successit Suintila: ex Chronicis D. Isidori, Ildefonsi, Iuliani,* P. H. *& ex recentioribus, Garsiâ Loaysâ, & aliis.*

31. *Quòd Isidorus præfuerit Hispalensi & Toletano sub Gundemaro, &* P. H. IV. *Concilio Toletano, docent Historiæ, & ipsa Concilia: & quòd Ildefonsus fuerit eius discipulus, vide in Vitâ vtriusque apud Rodericum Toletanum, Garsiam Loaysam, Vasæum, Garibayum, Morales, Marianam, & alios Auctores.*

DC.LIX. DC.XXI.

Bonifacium Papam sequitur in Sede Petri Honorius. 32.

Ad fauces Hispaniæ in Lusitaniâ, vulgò *Gargantalaolla*, Magnus cognomento, Ioannes Abbas floret. 33.

33. Ad fauces.] *In Lusitaniâ oppidum est hodie* Gargantalaolla: *quas* P. H.

Fauces

Fauces *Latini vocant, Hiſpani* Gargantas: *vbi veterum Fautium mentio fit, & inſunt ruinæ inter* Gargantum *&* Quacum *oppidum.*

Hîc prædicauit S. Magnus, diſcipulus S. Galli, de quo VI. *Septembris ſic Beda:* S. Magni Confeſſoris diſcipuli S. Galli. *Maurolycus item:* Magni Confeſſoris, *eodem die. Galeſinus eodem die:* Ad Fauces, S. Magni Confeſſoris, qui, S. Galli diſcipulus, diuino prædicandi munere multorum animos ad pie agendum inflammauit, miraculorumque ac vitæ religiosè actæ laude nobilis, in Sanctos Summi Pontificis Romani auctoritate ab Epiſcopo Auguſtano adſcriptus eſt. *Etiam in eodem die Molanus in Annotationibus ſic:* De Magno Gaſpar Bruſchius de Epiſcopatibus Germaniæ. Lantho, aliàs Dantho, & iterum aliis Lancho dictus, XVI. Epiſcopus Auguſtanæ vrbis anno Domini DCCC.LXX. canonizauit cum conſenſu Romani Pontificis ſanctum Magnum: cuius Vitam etiam Emerito Monacho Elefancenſi eximiè docto deſcribendam, & poſteritati commendandam, commiſit. *Hic Lantho fuit Epiſcopus Auguſta Emeritæ tempore captiuitatis: de quo Iulianus Archidiacon. S. Iuſtæ anno* DCCC.LXX. *Fuit hic Monachus Benedictinus, vir doctus & eximiè ſanctus.*

D. L. *In Iuliano M. S. archetypo P. Hieronymi Higuera legitur, vti edidi, ſic:* Bento Epiſcopus Cæſar-Auguſtanus, vel Auguſtanus, auctoritate Adriani Papæ refert in numerum Sanctorum S. Magnum in oppido Luſitaniæ ad Fauces. Scripſit autem hic vir Dei eleganti ſtylo contra Iconoclaſtas hæreticos. *vbi ex eâ Molani notatione ſuperiùs adductâ, legendum,* Lantho *pro* Bento.

DC. LX. DC. XXII.

34. Marcus Maximus, Monachus priùs Benedictinus, & pòſt Epiſcopus Cæſarauguſtanus, celebris poſt mortem habetur.

35. Mirè floruit S. Cæleſtinus, vir in Hiſpaniâ Conſularis, Martyr ſub Iuliano, Romæ in carcere menſe Maio mortuus cum aliis.

36. S. Leander, viſo Conſtantinopoli templo S. Thyrſi, fecit aliud Toleti.

DC. LXI. DC. XXIII.

37. Exacto Adalbaldo Exarcho Rauennate, regnat in Italiâ Ariobaldus primus Rex Longobardorum.

38. Sedes Aſſotana Bigaſtrum, quæ Murcia eſt, transfertur.

P. H. 34. *De Marco Maximo multi ſcribunt, ipſe in ſuo Chronico, S. Iſidorus in fine Virorum ſanctitate & litteris illuſtrium, Trithemius: & in Concilio* III. *Toletano, quod celebratur ſub Rege Gundemaro, mentio fit multa: fuit ex Ordine S. Benedicti, vir non minùs ſanctus quàm doctus.*

D. L. *Adde: S. Braulio, Regimundus ad noſtrum Luitprandum, & Luitprandus ad Regimundum, & in Chronico num.* 22. *Helleças in Additionibus ad M. Maximum, Petrus Damianus Sermone* 8. *in Vigiliâ S. Benedicti, Iulianus noſter in Chronico nu.* 5. *& multis in locis. Quos, & alios Auctores congeriſ doctiſſimus F. Biuarius ad M. Maximum, in Elogiis Auctorum qui cum laude Maximi meminerunt.*

P. H. 38. *De hac tranſlatione etiam Maximus Cæſarauguſtanus. Etiam* Murcia *vocata eſt* Acarta *ex M. S. Gothico Monaſterij Parracenſis, ſic ibi:* Acarta Bigaſtrum. Hic iacet Reſtis Epiſcopus Vergaræ; *ergo* Murcia *dicta eſt* Acarta, *&*

ta, & Bigastrum: *& sic Episcopi Bigastrenses pertinent ad Carthaginensem Spartariam. Huc ergo translata est Sedes Assotana: quò credo translatam fuisse Carthaginensem Hispaniæ, postquam excisa est tempore Leuuigildi, vel paulò priùs.*

Sedes Assotana Bigastrum, quæ Murcia est, transfertur.] *Dixi ad n. 27. de* Assotanâ *ciuitate, & Sede Episcopali; nunc de* Bigastro; *&* Murciâ, *quæ eadem est, vti in nostro apparet Luitprando hîc, & in Aduersariis num. 87. & in Iuliano in Aduersariis nu. 450. Bigastrensis Sedes nomen habet ab oppido Bigastro. Bigastrum dicitur* ἀπὸ τῆς βίας, καὶ γαστρὸς, *id est,* à vi & ventre; *quia opportuna vis colendo & curando ventri in eâ sit ciuitate. Alsunde deduxit Luitprandus in Aduersariis d. num 87. vbi* Bigastrum *scribit,* dictum quasi duplex castrum. *Vtrumque non absre, cùm ciuitas sit amœna, & nobiles strenuosq; viros, pace belloq; insignes ferat.* D. L.

Hæc est ciuitas Murcia, à voce myrto nuncupata. Plinius lib. 15. Natural. Hist. cap. 29. agens de Deâ Murciâ: Quin & ara vetus fuit *(eius sunt verba)* Veneris Myrteæ, quam nunc Murciam vocant. *De aris Murciis meminit in Veiente apud Tusculanum lib. 2. cap. 96. Festus eamdem appellat Murciam, & sub Auentino sacellum habuisse tradit; venit tamen corrigendus ex Plinio: nunc legitur in Festo:* Murciæ Deæ sacellum erat sub Auentino, qui anteà Murcus vocabatur. *emenda:* quæ antea Myrtea vocabatur. *Vel intellige, retentâ vulgari lectione, montem Auentinum priùs Murcum dictum; quod non probo. At Murcia suum deduxit nomen, quia homines præ deliciis murcidos reddebat. D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. 4. cap. 16.* Deam Murciam, quæ præter modum non moueret, ac faceret hominem, vt ait Pomponius, murcidum, [*vel* murcum] id est, nimis desidiosum & inductuosum. *Tertullianus lib. de Spectaculis cap. 8. Deam Murciam recenset, quam esse Deam marmoris dicit; fortè quia desidiosi, quibus præsidebat, veluti marmorei sunt; seu emendandum* marmoris, *in* amoris: *hoc enim nomen Veneri conuenire videtur. ita Pamelius, cuius vestigiis insistit Cerda, reprobatq; Turnebum, qui lib. 22. Aduers. cap. 13.* marcoris *scribendum putat. Murcia, seu Myrtea, conciliabat apud veteres amorem; apud quos per myrtum, mutuum amorem viri & mulieris, significari in coniugio certum est. Quare Plinius lib 15. cap. 29. scribit Romanos & Sabinos verbenâ ac myrto coniuratos amicè, dum Sabinas illi ad coniugium rapuissent: & ex tribus myrti generibus,* Sancta, *quæ ἁγία Græcis dicebatur, coniugiis dicata fuit. Hinc Catulli lectio firmanda in Epithalamio Iuliæ & Manlij; qui benè auspicatus ex nuptiis, ramusculos sanctæ myrti illis dat:*

Floridis velut enitens
Myrtus hagia ramulis,
Quos Hamadryades Deæ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt humore.

Doctè F. Fortunatus Scacchus, Ordinis Eremitarum S. Augustini, in sacrorum Elæochrismis, Myrothecio primo cap. 51. pag. 495. Murci, *inquam,* apud Romanos dicebantur, qui, vt vitarent bellum & pugnæ congressus, pollices sibi amputabant. *Et hunc inualuisse morem in Italiâ, auctor est Ammianus lib. 15. extremo de Gallis loquens:* Ad militandum omnis ætas aptissima, & pari pectoris robore senex ad procinctum ducitur, & adultus; gelu duratis artubus, & labore assiduo, multa contempturus, & formidanda: nec eorum aliquando quispiam, vt in Italiâ, munus Martium pertimescens, pollicem sibi præcidit; quos ioculariter Murcos appellant. *Exemplum apud Suetonium in Augusto cap. 24.* Equitem Romanum, quòd duobus filiis ado-

leſcentibus cauſsâ detrectandi ſacramenti, pollices amputaſſet, ipſum, bonaque ſubiecit haſtæ: *vbi Læuinus Torrentius. Meminit etiam Quintilianus lib.8. Inſtit. Orator. cap. 5. cuiuſdam gladiatoris, cui, vt non luderet, pollicem amputauit ſoror, his verbis*: Vt in eum, quem ſæpiùs ludo redemerat ſoror, agentem cum eâ talionis, quòd ei pollicem dormienti recidiſſet: Eras dignus, vt haberes integram manum. Sic enim auditur, vt depugnares. *Legi iamdiu, pænè puer, in Martiale ad Spectac. librum:* Sic enim ad digitum depugnares. *Paulò namque inferiùs ſcribit Orator:* Contra eamdem ſororem gladiatoris, cuius modò feci mentionem: at digito pugnaui. *reponendum*, Ad digitum pugnaui. *Quiq; (ſi excurrere licet) pollicem ſibi præcidebant, rei erant læſæ Reipublicæ. Fortunatian. lib. 2. Rhetoricorum de Achronio:* Decem milites belli tempore pollicem ſibi amputarunt, rei ſunt læſæ Reipublicæ. *Noſter Luitprandus in Hiſt. PP. in Innocentio*, Murcorum *vocem obliuioni minimè tradidit.* De indigentiâ Clericorum, *inquit*, querimoniam facienti, cùm aliquos murcos [*lege* murcios] aliquos digamos, habere diceret; reſpondit, illum qui volens partem digiti ſui abſciderit, iuxta Canones non poſſe admitti ad Clerum. *Quæ eſt Epiſtola Innocentij quarta ad Felicem Nucerianum, afferiq; Franc. Lindenbrogius ad lib. 15. Ammiani pag. 45. Ad hanc pollicis abſciſsionem reſpexiſſe videtur Arrius Menander I.C. in l.* Qui cum vno, 4. §. Eum, qui filium, 12. *π. de Re militari*: Eum, qui filium debilitauit, dilectu [*lege* delectu] per bellum indicto, vt inhabilis militiæ ſit, præceptum Diui Traiani deportauit: *vbi Dionyſius Gothofredus litterâ O. explicitis verbis explanat. Conſtantinus Imperator in l. 1. C. Theodoſ. De filiis militarium, lib. 7. dum eos, qui ſe ſponte, reſectis digitis, bello inutiles feciſſent, curiis ciuitatum addixit. Verba ſunt:* Iubemus, ſi ad militiam inutiles reſectis digitis iudicentur, curialibus ſine aliquâ ambiguitate muneribus atque obſequiis adgregari. *Id verò alij principes vetuere in l. 4. in eodem Cod. Theodoſiano, tit. de Tyronibus:* Eos, qui amputatione digitorum caſtra fugiunt, ſecundùm Diui Conſtantini decretum tua ſinceritas non ſinat manus deformatione defendi, ſiquidem poſſent in quacumque Reipublicæ parte prodeſſe, qui ſe ſponte truncauerunt. *Videndus Cuiac. lib. 15. Obſeruat. vltimâ, & addenda capita 21. 22. 23. Canon. Apoſt. Iidem* Murcij, *labente Imperio, & linguâ Latinâ*, Murcinarij *dicti ſunt. Iſidorus in Gloſſar.* Murcinarius, mutilus: *ab Italis* Poltrones *nominati; quaſi pollice trunci: & vocabulo Italo-Latino* Pultrones. *S. Franciſcus Tomo 1. Opuſculorum, in opuſculo de Verâ & perfectâ lætitiâ, p. 94.* Recedite hinc pultrones. *Latè Meurſius Exercitat. Critic. parte 2. cap. 2. pag. 67. Sauaro ad Sidonium Apollinarem lib. 1. Epiſt. 2. pag. 12.* Murcij *ergo delicati, & eorum Dea* Murcia. *Amœnitates enim ei benè conueniunt: nam aëris temperies, aquarum ingens copia, vbertas, opes, diuitiarum abundantia, horti, nemora, fontes, faciunt omnium vrbium totius orbis indulgentiſsimam: ſuiq; habitatores, fortes etiam, & armorum exercitationi habiles, munitiſsimam reddunt.*

Bigaſtrum *ſucceſsiſſe* Carthagini, *inſinuat Garſias de Loayſa ad Concilia Toletana, vbi in explanatione aliquorum nominum antiquorum ſcribit:* Acarta Bigaſtrum, *id eſt*, à Carthagine Bigaſtrum: *collocaturq; inter Illicem & Carthaginem; & ſic eſt* Murcia, *vel* Bigaſtrum, *inter Carthaginem & Oriolam, quæ eſt Illicis. Videndus Loayſa ad Concilium apud Lucum à Theodomiro Principe habitum pag. 151. verbo* Illicis. *Bigaſtrum præterea partiebatur terminos cum Vrci & Illice. Sic inuenitur in diuiſione terminorum à Rege VVambâ.* Vrci teneat à Geſtâ, vſque Carthaginem, & à Pugillâ vſque Loſolam, Illicem à Pugillâ vſque Loſolam. *Loſola eſt hodie* la Loſilla, *quæ dat nomen hoſpitio*

campe-

campestri euntibus Murciâ Toletum; vulgò, La venta de la Losilla. *Hinc patet, inter Carthaginem & Illicem concludi terminos Episcopatus Bigastrensis. Iuuat etiam, quòd porta Illicitana ciuitatis, quæ Murcium ducit, nunc vocatur* Puerta de Magastre, *id est, quâ itur Bigastrum. P. Ioannes Mariana, maximus inter magnos antiquitatum indagatores, lib. 6. Hist. Hispan. c.* 15. Bagastra: Huius vrbis nullum vestigium extat; tantum versus Origuelam sita fuisse putatur, tum ex locorum ordine, tum ex portæ Migastri nomine [*Hispanè scripsit*, de Magastro] quæ in eâ vrbe est indicio. *Eruditè de eâdem portâ doct. Franciscus Martinez in libello Antiquitatis Origuelæ cap. 3. pag. 154. B. Accedit item testimonium Rasis Historici Saraceni, qui inter Episcopatus subiectos Toletano enumerat Murciensem anno* CM. *Bigastrensis ergo Sedes, Murciensis est: atque Murgensis ciuitas, & Bigastrum, eadem. Et, vt nulla reliqua sit deinceps legentibus dubitatio, audiamus Iulianum in Opusculo de Eremiteriis n.* 14. Eremiterium S. MARIÆ de Arraxaca *(sic ibi legendum)* Murciæ, quæ tempore Gotthorum dicta est Bigastrum, quo translatus est Episcopatus Carthaginensis Spartariæ: & in dicto Eremiterio baptizati sunt S. Leander, & Theodosia soror eius, prior vxor Regis VVisegotthorum Leouigildi, mater sanctissimorum Regum Hermenegildi Martyris, & Riccaredi Regis pientissimi religiosissimique: quos baptizauit Dominicus [*lege* Domitianus] primus huius nominis Episcopus Carthaginensis. Et fuit Ecclesia Muzarabum post captiuitatem Murciæ, tempore Maurorum. *Hic Episcopus confirmauit sexto loco in* 11. *Concilio Toletano, & fuit antecessor Liciniani: cuius nomen in catalogo Episcoporum apponit Rex D. Alfonsus Sapiens in suâ Hist. Generali 2. parte cap.* 51.

Antiquam autem esse ciuitatem Murciam, docet situs, fluminis commoditas: qui propter ingentes, quas adfert incolis commoditates, vocatur Græcis Theodorum, hoc est, donum Dei: de quo Luitprandus in Aduersariis num. 296. *& Leandrum Theodosiamq; ibi natos. Quod indicat manifestè sæculo illo Gotthorum, principem fuisse ciuitatem; nec casui tribuendum, quòd Theodora bis in eâ peperit, sed quòd ibi domicilium haberet. Et, quod caput est, M. Maximus Auctor, qui ante mille annos scripsit, vrbem vocat* Murciam, *anno Christi* D. XXXIV. Murciæ, quæ Bigastrum Gotthis dicta est. *Commentator Græcus, agens de rebus Pomponij, pro* Vrci, *legit* Murci, *&* Murgis, *vel* Murcis. *Venit iterùm; & est mihi sæpè vocandum ad partes Concilium apud Lucum pag.* 138. *vt vnâ fidelitâ duos parietes dealbare videar.* Vrgi: hæc teneat: de Egesta vsque ad Carthaginem: de Gastri vsque ad Mundam. *Ego sic legerem*: Vrci hæc teneat: de Egelesta vsque ad Carthaginem: de Bigastri vsque ad Mundam. *Sic etiam legendum in Iuliani Aduers. num.* 346. Erat oppidulum Egesta [*lego* Egelesta] non procul oppido Portillâ. *& n.* 484. Et Egesta [*scribe* Egelesta] oppidum Cueuas, prope Portillam, ex ruinis Egelestæ factum. *iterùm num.* 364. Portillæ, *vel* Portillix *oppidi inuenitur nomen in quodam Regis Sancij diplomate arâ* M. LXXVII. *id est, anno Domini* M. XXXIX. *quod refert Ambrosius Morales ad lib. 2. Memorialis sancti Eulogy cap. 7. num. 8. pag. 59. & in ipsomet Iuliano in Aduersar. n.* 484. In diuisione Episcopatuum, *inquit*, Regis VVambæ, in Episcopatibus, Ælitano; Secura, nomen habet Montania; est Montania ningida, & Egelasta. Oppidulum Cuebas, prope Portillam, ex ruinis Egelastæ factum. *Ex his corrigendus locus Iuliani in Aduersariis num.* 30. *vbi si non eadem (in quam sententiam magis inclino) Vrci, & Almeria propè inter se sitæ:* Vrci, in Tarraconensi Prouinciâ, quæ nunc [*Almeria*] dicitur, in littore maris Mediterranei, non procul Carthagine, Sedes Episcopalis fuit: vbi S. Indaletius Episcopus, discipulus sancti

Iacobi, prædicauit. Partitur terminos cum Episcopatu Bastetano per [*Egelestam*] nunc *Velezblanco* dicitur, cum Bigastro, scilicet Murcia, & fluuio & oppido Mundà. *Dixerat priùs in Aduersariis Luitprandus num.*291. *Agnoscit hoc ipsum idem Iulianus in expugnatione Almeriæ, quam versibus descripsit; & digito ad fontem intenso, mihi demonstrauit doctissimus P. Franciscus Biuar excusos à Don Fr.Prudentio de Sandoual in Hist. Imperatoris Alfonsi* VII. *Requirebam priùs ego in editione Iuliani, monitus ab ipsomet in Aduersariis num.*482. *& à P. Portocarrero Societatis* IESV *in aureo suo libello de Decessu B.* MARIÆ *Virginis fol.*91. *vti in Epistolâ prosphoneticâ dixi: & non solùm iam excusos, vti dixi, vidi, sed habeo manuscriptos cum Historiâ Imperatoris Alfonsi* VII. *concinnatâ à nostro Iuliano; quam, si per temporis angustias licuerit, euulgabo. Agnoscit, inquam, Iulianus, dum agens de Almeriæ oppugnatione, in quâ, veluti interstellas luna minores, emicuit virtus Comitis Pontij, ait:*

Escas ipse parat præ se (*fortè legendum* per se) sua vina propinat
Militibus lassis, dum tollitur horrida cassis:
Mauris est pestis, fuit Vrgi (*lege* Vrci) postea testis.
Sumitur hoc castrum, sed & Vrci, sternitur ipsum.

Hinc iterùm noster Archipresbyter in Aduersariis num. 363. *illustrandus.* Et quia dictum est passum S.Episcopum *(de S.Indaletio agit)* Vrci, vbi fuit Episcopus, & repertum est corpus eius Almeriæ, à quibusdam antiquis deceptis, vocata est Almeria Vrci. *Non eamdem fatetur,* Vrci *&* Almeriam; *sed non longè dissitas necesse est vt agnoscat. Primùm ex dicto num.* 363. *in Aduersariis: apertiùs num.*482. Hîc *(hinc)* destructâ vrbe *(Vrci scilicet)* Christiani sedem mutarunt, & tulerunt secum ad Almeriam corpus S. Pontificis & Martyris in Vrcitaniâ vrbe passi anno III. Neronis. Colitur XV.die Maij. *Firmant secundùm versus & Nota, quas luci dedit Archiepiscopus Garsias de Loaysa in Concilio apud Lucum pag.*264. *Ait enim, in Monasterio Parasses, in quo antiquitus Vita Canonicorum Regularium sanctè floruit, & tunc obseruantia D.Hieronymi, dum noster Rex Catholicus Philippus* II. *ibi moraretur, incidisse se in librum manuscriptum membranaceum, vbi legebatur:* Vrci, quæ modò Almeria vocatur. inde versus:

Insistens operi, venit Indaletius Vrci,
Quæ pòst mutata, fuit Almeria vocata.

*D. Ferdinandus de Mendoza, vir apprimè doctus, in suo Concilio Illiberitano lib.*1. *cap.*11. *fol.*97. *hanc secutus opinionem, scribit:* XVI. Ianuarius Vrci] aliàs Virgi, vulgò Almeria. *De S.Indaletio, Vrci & Almeriâ, plura congerit, & doctè, Abbas D.Ioannes Briz in Historiâ S.Ioannis de la Peña lib.*3. *cap.*28. *vsque ad finem libri.*

Denique, vt tam longo excursui finem iam imponam, sciendum est, dum Hispania venit in potestatem Saracenorum, habuisse hoc nomen Murciam, vti ex Rase refert Morales lib. 12. *cap.*22. *plenâ manu Franciscus Cascales in Murciæ descriptione cap.*1.

De Bigastro *&* Murciâ *iterùm Iulianus in Aduersariis n.*86. *vbi de Sanctis Rustico & Crispulo, de quibus Ioannes de Robles in libello de Cruce Caranaccæ lib.*1.*cap.*2.*fol.*5.*& D.Fr.Prudentius de Sandoual, Episcopus Pampilonensis, in Antiquitate Tudensis Ecclesiæ & ciuitatis fol.*17 *col.*1. *&* 2. *S. Crispulum autem fuisse amicum M. Val. Martialis asserit Iulianus in Aduersariis num.* 4. *Nec Chronologia resistit: Martialem namque sub Nerone etiam vixisse, plures docent (sub quo passus Crispulus) inter eos Matthæus Raderus, Socies.* IESV *Presbyter, in Comment. ad Martialem, tertiis curis, in eius Vitâ pag.*3.

*Pro corollario idem Iulianus in Aduersariis num.*365. Finis huius Episcopatus

patus Vrcitani, Munda fluuius, vbi influit in Taderem, vel Securam, Carthaginem & Murciam, dictam olim Bigastrum, & castrum Dotanæ, nunc Totanæ: *& num.* 366.

DC.LXII. DC.XXIV.

Moritur in prælio Heraclius Imperator Romanus. 39.

Reuersus Hispali Ildefonsus Toletum: eum Archidiaconum suum Helladius facere volebat; ille verò cedens sæculo, vitam agit in Monasterio Agaliensi, quod in suburbio Toleti est (vt nosti) Septemtrionem versus, non procul à Tago flumine, & à Prætoriensi templo S. Leocadiæ extra muros, in planitie: quod ego, dum Toleti fui, frequenter inuisi. Et etiam alterum, Agaliensis huius coloniam ad pagum *Buralganiam à Mauris dictum, plusquam tria milliaria à Toleto distans. Sed in priori (quod non procul ab Eremiterio S. Susannæ prope Tagum fuit) S. Ildefonsus vitam egit: quod, vt dixi, sæpiùs inuisi, cùm fui Subdiaconus Toleti sub Bonito I. huius nominis Toletano Archiepiscopo, priùs Abbate Agaliensi. 40. * *leg.* Benalfauiam

Tonantius, Episcopus Palentinus, vir sanctus, moritur. 41.

39. *Non est hic, Heraclius Imperator Augustus, de quo nu.* 44. *is enim nec hoc anno, nec in prælio obiit. Sed, vt animaduertit Luitprandus, anno* DC.XLII. *infrà num.* 72. *Vbi, non ex aduersione, sed consultò dixit, Heraclium, qui Crucem restituit, mortuum fuisse; quasi discriminans ab isto Heraclio, Duce Romanorum, cuius, Scriptores Vitæ Mauritij Imperatoris, meminêre. Quos inter micat, vti luna inter minores stellas, noster Petrus Mexia, Nobilis Hispanus, in suis Cæsaribus, in Mauritij Vitâ.* D. L.

40. *De reditu sancti Ildefonsi Hispali in vrbem Regiam Toletum crebra mentio est in Vitâ ipsius Ildefonsi, à Cixilâ & Iuliano Episcopo Toletano scriptâ. Vbinam fuerit Monasterium Agaliense, docuimus latiùs in Historiâ Ecclesiasticâ vrbis Toleti, & ideò non est opus hîc pluribus de hoc situ agere, maximè cùm hîc Luitprandus satis id graphicè declaret; doceatq́, sub Bonito Pontifice Toletano se fuisse tunc in eâ vrbe, & cum Abbate Agaliensi magnum vsum habuisse.* P. H.

41. *De Tonantio S. Ildefonsus. Fuit vir egregiè pius ac doctus; præfuit Ecclesiæ Palentinæ: mortuus est anno Domini* DC.XXIV. P. H.

DC.LXIII. DC.XXV.

S. Helladius, Episcopus Toletanus, vitæ sanctimoniâ & eleëmosynarum in pauperes misericordiâ clarus habetur. 42.

42. *Famâ longè lateq́, diffundebatur per omnes Hispaniæ partes sanctitatis beatissimi Pontificis Helladij, præcipuè tamen eximiæ cuiusdam largitatis in pauperes. Sic S. Ildefonsus in eius Vitâ verbis quidem magnificis:* Miserationes, eleëmosynarumque copias, *inquit*, tam largè egenis intulisse probatur, ac si de illius stomacho putasses inopiam & artus descendere, & viscera confoueri. P. H.

DC.LXIV. DC.XXVI.

Primogenius Patriarcha Gradensis floret multùm. 43.

DC. LXVII. DC. XXIX.

44. Imperator Heraclius, repetitâ Cruce, ex Perſide in ſanctam vrbem Ieroſolymitanam triumphans intrat.

DC. LXIX. DC. XXXI.

45. Protaſius, Epiſcopus Ambracienſis in Luſitaniâ, prope Laconimurgum mirificis floret virtutibus.

P. H. 45. *De Ambraciâ in Luſitaniâ, quæ nunc* Placentia, *iam ſæpè aliàs. De Protaſio verò Epiſcopo hoc non legi aliàs.*

D. L. Protaſius Epiſcopus Ambracienſis.] *Ambracia opidum, dictum κατ' ἐξοχὴν* MVNICIPIVM. *Sic Iulianus in Tractatu de Eremiteriis num.* 16. Quod oppidum Ambracia, per emphaſin dictum eſt MVNICIPIVM. In Concilio Illiberitano confirmat Archipresbyter Eucharius à Municipio. Qui hoc tempore, ſcilicet conditi templi, dicitur fuiſſe Epiſcopus, vir apprime ſanctus & doctus. *agens de eodem Eucherio, qui inter Presbyteros decimotertio loco adſtitit in Concilio Illiberitano. D. Ferdinandus de Mendoza* Municipium, Calagurrim *eſſe autumat lib.* 1. *cap.* 11. *fol.* 97. *D. Gregorius Lopez Madera in Monte ſacro cap.* 23. *fol.* 92. *pag.* 2. Municipium Florentinum Illiberitanum *eſſe aſſerit. P. Franciſcus de Biuar ad Dextrum, anno Chriſti* CCC. *Comment.* 1. *n.* 5. Municipium Albenſe *explicat, quod* Arjona *nuncupatur. Illuxit Iulianus, & tenebras ab Antiquitate offuſas pellit.*

De Ambraciâ vrbe idem doctiſſimus P. Franciſcus de Biuar in Dextrum anno CC. LXVIII. *num.* 4. *pag.* 294. *vbi hanc ciuitatem Græcos condidiſſe ſcribit: & noſter Iulianus docet in dict. num.* 16. *his verbis:* A Conſtantini tempore, poſt datam Eccleſiis pacem, ſumptibus Reginæ Helenæ ſanctiſſimæ ædificatum ex templo Berecynthiæ *(Matris deorum)* Eremiterium S. MARIÆ Fontis dominarum apud Ambraciam vrbem.] *Vbi obiter animadvertendum, duo dixiſſe Iulianum, &* Eremiterium *à Conſtantini Imperatoris temporibus ædificatum, & poſt ibidem habitaſſe Moniales Ordinis S. Benedicti.*

DC. LXX. DC. XXXII.

46. Primâ die Maij moritur ſanctè compoſiteque Toleti Arthuagus, Monachus Auguſtinianus, Sciſlæ Toletanæ.

47. Hoc tempore floret Oroſius, Epiſcopus Elborenſis, in Carpetaniâ.

48. Iuſtus, Diaconus ſæcularis S. Helladij Epiſcopi Toletani, Hiſpaniarum Primatis (vt ceteri fuerant, à S. Elpidio, Iuliano, Saturnino, M. Marcello Eugenio) eidem ſancto Pontifici moleſtus ludibriis, dicteriis, & malo linguæ, infeliciſſimo genere mortis malam vitam finiuit, Epiſcopus Gallus.

49. Hoc anno XVIII. die menſis Februarij ſanctiſſimus Pontifex Toletanus Helladius grandæuus ſanctè decedit.

50. Fides Chriſti à diſcipulis S. Iacobi primo centenario prædicata, Canariæ creſcit. Patitur S. Auitus in Canariâ, & in inſulis adhuc durat.

51. Eligitur Præſul Toletanus S. Iuſtus, Monachus Benedictinus,

ex

ex Monasterio Agalienſi, Rector patrimonij: hic longè alius à ſæculari: qui vir ſanctus, pius, innocens & optimis moribus inſtructus, præeſt tres annos ſuis Monachis.

Sub hoc Præſide Iuſto, Rege Wiſegotthorum Siſenando, coacta eſt IV. Synodus Toletana, LXII. Epiſcoporum virorum excellentium grauitate, litteris & moribus: præfuit S. Iſidorus. 52.

46. *De Arthuago, Monacho Auguſtiniano, agit multis Hieronymus Romanus in Hiſtoriâ, quam luculenter de ſuo Ordine ſcripſit.* P. H.

Arthuagus.] *Iulianus in Chronico num.* 325. *anno Chriſti* DC.LIX. Hoc tempore 1. Ianuarij moritur Toleti Arthuagus, Monachus Auguſtinianus, vir apprimè feruens zelo Dei. *M. Maximus anno Chriſti* D.LXXXIV. Arthuagus Gotthus, ex Ordine S. Auguſtini Monachus, Sciſlæ Toleti floret ſanctitate. *Ambroſius de Morales lib.* 12. *cap.* 18. *Rodericus Carus, Muſis chariſſimus, in Maximo, anno* D.LXXXIV. *pag.* 202. *B. Gabriel Pennotus in Hiſt. Tripartitâ Clericor. Canonicorum lib.* 1. *cap.* 56. *num.* 1. *&* 2. *qui noſtrum refert P. M. Ioannem Marquez cap.* 11. §. 2. *in lib. de Ordine S. Auguſtini: noſtrum itidem non amandet Luitprandum, & ſuum antagoniſtam aggrediatur. Chronologia diſcrepat inter Auctores.* D. L.

Sciſlæ Toletanæ.] *De* Sciſlâ, *vel* Siſlâ, *ſeu* Ciſlâ, *Monaſterio Toletano, inf. num.* 293. *Ioannes Beuter, & Eſcolanus in Hiſt. Valentiæ, Ioſeph Seguntin. in Hiſt. Ordinis S. Hieronymi, Alcoçer & Piſa in Hiſtor. Toletanâ: ex antiquis, Iulianus in Tract. de Eremiteriis n.* 9. Monaſterium S. MARIÆ Ciſlæ, tempore Gotthorum ab Auguſtinianis Monachis poſſeſſum à Rege Athanagildo; à quo ſeſe dicunt deſcendere Pantoiæ, & ideò ſunt Patroni huius Eremiterij. *Marcus Maximus anno Chriſti* D.LXII. Monaſterium Sciſlæ S. Auguſtini ab Athanagildo Rege VViſegotthorum Toleti ædificatur. *Latè & eruditè probat P. M. Ioannes Marquez in lib. de Origine Ordinis S. Auguſtini cap.* 11. §. 2. *& 3. cum quo pugnat Pennotus lib.* 1. *de Clericorum Regularium Hiſt. cap.* 57. §. 6. *& Fl. L. Dextrum, M. Maximum, Luitprandum expungit; quamuis in textu Biuarienſi teſtimonium Fl. L. Dextri adductum à Marquez non inueniam.*

47. *De Oroſio, Elborenſi Epiſcopo in Carpetaniâ, & de Epiſcopatu Elborenſi vel Talabricenſi, aliàs multis egi: nunc eius Epiſcopatus manet veſtigium in Archidiaconatu Talabricenſi, qui docet olim ibi fuiſſe Sedem Epiſcopalem. Dicta eſt Talabrica, vel Elbora, antiquitus Aquenſis ciuitas, à multitudine bonarum aquarum, quæ paſſim per vicos cernuntur.* P. H.

Hoc tempore floret Oroſius, Epiſcopus Elborenſis, in Carpetaniâ Diaconus.] *Iulianus d. num.* 325. Floret tunc Oroſius Epiſcopus Elboracenſis, ſanctus, ac doctrinæ laude præclarus. D. L.

48. *Duos ponit hîc Iuſtos in Eccleſiâ Toletanâ, ſed vtrumque Epiſcopum, alterum Toletanum virum ſanctum, doctum, & valdè religioſum; alterum verò Diaconum S. Helladij, non eius ſucceſſorem. Præter ea, quæ dicit hîc Luitprandus, & n.* 51. *&* 52. *id ex ipſo manifeſtè colligitur Ildefonſo: cuius verba benè conſiderata, inter vtrumque Iuſtum ponunt magnum diſcrimen.* Rurſus cùm Helladio Epiſcopo Sedis eius Iuſtus Diaconus faſtu ſuperbiæ inſultaret, poſt mortem equidem ſui Pontificis vixit Epiſcopus: & ipſe tabefactus; ſed in reprobum verſus ſenſum, ob intemperantiam morum, à miniſtris altaris ſui dormiens ſtrangulatus laqueo expirauit. *Reuerà ſi hic Iuſtus fuiſſet Archiepiſcopus Toletanus, non ſolùm diceret,* poſt mortem ſui Pontificis vixit Epiſcopus; *ſed adderet,* eius ſucceſſor: *quemadmodum agens de Iuſto Toletano, ſic* P. H.

ait:

ait: Item cùm successori eius Iusto Episcopo, *&c. Quia cùm esset Abbas, vel Rector Agalicnsis, vocatus est ad Sedem Toletanam immediatè post Helladium. Quomodo ergo potuit esse Diaconus Toleti simul, & Abbas Agalienſis? Hæc munera adeò negotiosa sunt, vt vnum cum altero nullo modo ab eodem præstari possit. Sic cùm S. Ildefonsus in Agalienſi Monasterio tertius post illum S. Helladium Rector est factus,* extitit Rector annis tribus. *Sed dices: Ex Monacho factus est Diaconus Toleti, & posteà factus est Abbas Agalienſis. Rem illis temporibus mihi narras inusitatam, vt videri potest in Eugenio Monacho, qui vocatus ad Ecclesiam Toletanam cum Helladio, & ab eodem Helladio, numquam ad Monasterium reuersus est; & ob id non fuit Abbas Agalienſis: sicus etiam idem accidit M. Maximo, Monacho Benedictino Cæsaraugustano, qui ex Archidiacono Cæsaraugustanæ Ecclesiæ, ac S. Mariæ Pilaris, numquam ad Monasterium reuersus est. Sed præstat S. Doctoris Ildefonsi verba concepta subijcere, quæ sunt hæc:* Hunc, scilicet Eugenium, secum Helladius à Monasterio tulit ad Pontificatus tractus; qui rursus ab eo Clericalibus institutus Ordinibus, Sedis eius post eum tertius Rector accessit.

Adde, quòd Iustus non fuit sacratus ab Helladio, nisi Lector. Sic S. Ildefonsus: Eugenius, discipulus Helladij, Collector & consors Iusti. *Ergo factus simul cum Eugenio Lector.*

Quartò, quomodo sibi contrarius esset S. Ildefonsus, qui dixerat in Proœmio de Iusto illo sic: Cùm Helladio Episcopo Sedis eius, Iustus Diaconus insultaret, post mortem quidem sui Pontificis vixit Episcopus: & ipse tabefactus, sed in reprobum versus sensum, ob intemperantiam morum, à ministris altaris sui dormiens laqueo strangulatus expirauit? *Quasi denotaret in peccato mortali decessisse hunc Iustum intemperantem, superbum, peculantem. Quomodo ergo, si hic ipse est qui fuit Archiepiscopus Toletanus, dicit de illo in Vitâ S. Eugenij:* Et bonum meritum senis, qui duobus discipulis, sanctisque filiis, Ecclesiæ Dei hereditatem meruit relinquere gubernandam? *Quomodo ergo, si intemperans moribus pessimusq; mortem oppetiit, vocat eum sanctum filium Helladij? Sint ergo duo Iusti, dissimiles statu, moribus, cursuq; viuendi; alter laicus, alter Monachus; alter intemperans, alter ab infantiâ sanctis moribus imbutus: vterque tamen Episcopus post Helladium; alter Toletanus, eiusq; successor in Sede Primate; qui fuit sæcularis, creditur à nonnullis, Accitanæ Ecclesiæ fuisse Pontificem; confirmatq; in Ecclesiâ Toletanâ Concilio Toletano* VI. *num.* 44. *ann.* DC.XXXVIII. *septem annos post mortem sanctissimi Pontificis Helladij. Interfuerunt Clarentius & Serpentinus. Potuit esse alterius Ecclesiæ: sed quòd hic sit, nomen & temporis propinquitas multum faciunt. Sed reuerà, si talis fuisset Iustus, non tacuisset S. Ildefonsus in eius Vitâ, vbi sic:* Iustus, post Helladium, discipulus eius, illique successor, vir habitudine corporis ingeniiq; meritis decorus atque subtilis: ab infantiâ Monachus: ab Helladio ad virtutem monasticæ institutionis affatim educatus pariter & instructus, in Agalienſi Monasterio tertius post illum Rector est factus: extitit Rector annis tribus: tempore Sisenandi obiit: qui Rex post hunc die nonodecimo defunctus abscessit. *Præterea, cùm regerentur Monasteria consilio ductuq; Pontificum Hispanorum, non est credibile, sanctissimum & innocentissimum virum Helladium assensum præbiturum, vt homo nequam, & superbus, ac insolens, & malis moribus præditus, sufficeretur regendo Monasterio, vbi tantoperè florebat disciplina monastica, & vigor sanctitatis, quem diutiùs seruauit Ordo Benedictinus. Neque enim id ratio, prudentia & amor erga suam Religionem vllo modo paterentur. Ex quibus rationibus colligitur, malè lapsos esse Scriptores, qui tam incuriosè legentes S. Ildefonsum, ex duobus*

Iustis vnum iniustè consuerunt, & tam manifestam labem notamq; S. Ecclesiæ Toletanæ, & Ordini sanctissimo Benedictinorum aspersérunt; non certè deditâ operâ, sed per incuriam. Expediret itaque bonos Auctores non dormitantes, sed vigiles & vehementer attentos percurrere, locaq; cum locis conferre. In quem ego simul errorem incidissem, nisi Luitprandus, Auctor diligens, & acri vir iudicio, mihi nunc aurem vellicasset. Scripsit nonnulla ad Achilanem Abbatem Agaliensem.

49. *Mors S. Helladij fuit initio Regni Sisenandi, hoc est, anno* DC.XXXI. P. H. *Celebratur eius festum in Martyrologio nouiter Romæ edito, die* XVIII. *Februarij. de quo S. Ildefonsus lib. de Viris Illustr. & Rodericus lib. 2. cap. 7. Sic venerabilem Helladium, Toletanæ Sedis Metropolitanum Episcopum, sanctitatis præconio præfulgentem Ecclesia veneratur: cùm Summus Pontifex Martyrologium auctoritate suâ toti proponat Ecclesiæ, vt ij solùm habeantur Sancti, qui hîc sunt scripti. & hoc est canonizare Sanctos: nam quid est canonizare, nisi aliquem Sanctum toti proponere Ecclesiæ Dei, habendum, colendum & nominandum Sanctum? Hoc fit, quatenus in vniuersâ Ecclesiâ proponitur S. Helladius. Ergo iam est canonizatus, de quo non fiebat vllum in Hispaniâ Officium, vt nonnulli viri docti conqueruntur.*

Moritur S. Helladius XVIII. *Februarij, anno* DC.XXXII. *primo anno Sisenandi, qui cœpit ab* VIII. *Septembris: defluxerant iam sex menses: præfuit annis tribus, mensibus sex, ab initio circiter Martij vsque ad duos dies vel tres Septembris. Igitur fuit Rector patrimonij annis tribus, ex Ildefonso; & sex mensibus Pontifex Toletanus, ex Luitprando: cui multùm debemus.*

52. *Hæc Synodus affertur à D. Garsiâ Loaysa, ex libris Gothicis manuscriptis: ibi confirmat Iustus Episcopus Toletanus: habita est anno* DC.XXXIII. P. H. IX. *Decembris die S. Leocadiæ, & in eius Ecclesiâ, scilicet in Basilicâ: qui annus erat tertius Regis Sisenandi: primus cœperat ab* VIII. *Septembris: secundus finitus erat anno* DC.XXXIII. VIII. *Septembris. Ab hoc die inceperat tertius Regis Sisenandi, fluxerant illius anni tres, mensis & dies vnus; &, vt celebrior esset festiuitas S. Leocadiæ, eo die in eius S. Martyris Basilicâ (credo in Parochiali) habita est* LXII. *Episcoporum Synodus.*

DC.LXXII. DC.XXXIV.

Honorius Papa obiit III. Idus Octobris: sedit in Petri Sede annum vnum, menses septem, dies verò octodecim. 53.

DC.LXXIII. DC.XXXV.

Alexandria & Ægyptus à *Saracenis durè captæ. 54.

Iustus, Archiepiscopus Toletanus, Monachus Benedictinus, vir magnæ religionis, sanctè moritur III. die Septembris. 55.

*al. à Saracenorũ Duce

Sisenandus, Rex Wisegotthorum Catholicus, moritur Toleti XXII. Septembris, sepelitur in æde S. Leocadiæ Prætorien si. 56.

Cintila eligitur in locum Sisenandi, sub finem mensis Septembris; vir acer, & armorum exercitatione strenuus. 57.

Eligitur Eugenius in locum Iusti, Toletani Archiepiscopi. 58.

Eugenius XXV. die Octobris consecrat, inungit & coronat Regem *Cintilam in præsentiâ multorum Episcoporum & Aulicorum, in æde S. Leocadiæ Vrbanæ. 59.

*al. Chintilanem, ex M. S.

P. H. 55. *Iustum defunctum anno Domini* DC.XXXV. *die* III. *Septembris, id est, annis & aliquot mensibus post felicem discessum S. Isidori, Episcopi Hispalensis, credo sepultum in Agaliensi Monasterio; nisi manus, in æde Prætoriensi S. Leocadiæ, vbi S. Helladius. Hic à Marietâ & Prudentio Sandoualio vt Sanctus habetur.*

Nondum note satis terris, notissime cælo,
Heu moreris gentis gloria, Iuste, tuæ.
A puero es Monachus Benedicti castra secutus,
Discipulus sancti charior Helladij.
Iria te genuit, Toletum nutrit in arctis
Ordinis obsequiis, & vocat ad Cathedram.
Agaliensis eras priùs in pietate palæstræ,
Altus ad egregias inde vocaris oues.
Doctus, amans æqui, castus, moderatus, honestus,
Sobrius, ingenio, relligione vales.
Vt fueras solers Abbas, sic prouidus ipse
Præsul; & officio sic in vtroque decens.
Te vocat Alfonsus Sanctum, sanctissimus idem;
Dignus es, & compar Præsulis Helladij.
Tertia lux meritum Septembris te intulit astris:
Leucadiæ in templo busta parata tibi.
Diaconum qui te credunt vixisse beati
Helladij, falli arbitror hos nimiùm.
Hic Lector fuit Helladij; sanctissimus Abbas
Dum regit Helladius, Agaliensis erat.
Hinc Toletanam Præsul conscendit ad vrbem,
Moribus & sophiâ non minor Helladio.
Ora pro nobis Præsul iustissime Iuste,
Note Deo, doctis note, piisque viris.

P. H. 56. *De morte Sisenandi, nouem diebus post mortem S. Præsulis Iusti, S. Ildefonsus scribit in Vitâ Iusti.*

P. H. 57. *De electione Cintilæ Isidorus in Historiâ Gotthorum, Ildefonsus, Rodericus: de die nullus præter Luitprandum.*

P. H. 58. *De Eugenio aliàs in Concilio* III. *Toletano, & D. Ildefonsus de Eugenio I. in hunc modum:* Eugenius discipulus Helladij, Collector & consors Iusti, Pontifex post Iustum abscessit, ab infantiâ Monachus, ab Helladio cum Iusto pariter sacris in Monasterio institutionibus eruditus. Hunc secum Helladius à Monasterio tulit, ad Pontificatum tractus: qui rursus ab eo clericalibus institutus Ordinibus, Sedis eius post eum tertius Rector accessit: & bonum meritum senis, qui duobus discipulis sanctisque filiis Ecclesiæ Dei hereditatem meruit relinquere gubernandam. Idem Eugenius moribus incessuque grauis: nam numeros, statum, incrementa, decrementaque, cursus, recursus lunarum tantâ peritiâ nouit, vt considerationes disputationis eius auditorem in stuporem verterent, & in considerabilem doctrinam inducerent. Vixit in sacerdotio ferè vndecim annis, regnantibus Cintilâ, Tulgane & Cindasuindo Regibus. *Hæc ille. Interfuit tribus Synodis Toletanis* V. VI. VII. *S. Ildefonsus vocat hunc Sanctum, vt vocarat Iustum, de duobus dicens discipulis*, Sanctisque filiis. *Sedit in Sede Primate ferè vndecim annis. in cuius gratiam hoc iunat sepulchrale carmen addere:*

Eugeni Olympiacâ Præsul dignissime lauro,
Cuius & ingenio machina tota subest:

In

In dubio eſt, vtrùm maior pietate vocandus
Sis, an doctrinâ; quando in vtroque micas.
Sedulus es Paſtor, Pater optimus, omnibus idem,
Mercaris ſuperas relligione domos.
Morte triumphatâ ſcandis ſuper æthera victor,
Et cingit frontem laurea ſacra tuam.
Inter Apoſtolicos ſplendeſcis Apoſtolicus vir,
Non minor Eugenio, nec minor Helladio.
Pro nobis effunde preces ſanctiſſime Præſul,
Et Monache excellens, Præſul & eximie.
Tu patriamque, tuamque regas mitiſſime gentem,
Quæ tibi ſollicitâ ſupplicat ipſa prece.

Meminerunt etiam huius Garibaius, Mariana, Marieta, Magiſter Prudentius à Sandoual, & alij recentiores.

59. *Eugenius more gentilitio Gotthorum conſecrat, vngit & coronat Chintilanem* XXV. *Octobris, die Dominico, in æde S. Leocadiæ Prætorienſi, vbi eius iacuit corpus. Toletanis hæc ſacra Baſilica dicitur* Santa Leocadia de afuera. P. H.

DC.LXXIV. DC.XXXVI.

Kalend. Decembr. habita eſt v. Synodus Toletana in Baſilicâ S. Leocadiæ Confeſſoris, anno primo ſereniſſimi Regis Wiſegothorum Flauij Cintilanis. 60.

Floret Toleti Archipresbyter Verecundus, cuius meminit S. Iſidorus. Fuit poſteà idem Epiſcopus Africanus. 61.

Feſtum S. Iacobi, filij Zebedæi, hoc anno per Hiſpanias celebriùs agitur, quàm multis retrò ſæculis. 62.

B. Bonifacius, Epiſcopus Caurienſis, Toleti moritur. In æde S. Iuſtæ à B. Eugenio honorificè ſepelitur. 63.

60. *De Synodo habitâ ſub Rege Cintilâ anno eius feliciter primo (quæ in ordine quinta eſt) vbi interfuit S. Eugenius, vt ait D. Archiepiſcopus Loayſa. Hæc Synodus habetur in multis manuſcriptis codicibus: de quâ ſic Rodericus lib.2. cap.19. Hiſtor.* Poſt mortem Siſenandi Quintilla Gotthis præficitur ærâ DC.XCVII. vno anno menſium numerato, regnans quatuor annis. Hic quintum Concilium Toletanum (XXIV. ſcilicet Epiſcoporum) procurat ſub Eugenio Regiæ vrbis Primate: vbi non ſolùm de rebus mundanis, verùm etiam de diuinis multa ignaris mentibus à lumine gratiæ ſunt infuſa. Quinta verò Sanctorum congregatio cum Epiſcoporum Vicariis aſſiſtentibus, & cum ſenioribus palatij, qui digni intereſſe Concilio habebantur, extitit aggregata in Eccleſiâ S. Leucadiæ virginis, vt liber Canonum gloriosè declarat. Huic Synodo Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus præ ceteris illuſtris effulſit, atque piam doctrinam Chriſtianis mentibus decenter infudit: cuius & opuſcula nunc vſque Eccleſia veneratur. Huius eloquentiam Roma, vrbium mater & domina, per Epiſtolare colloquium eſt mirata. Et in hoc Concilio ſubſcripſit Selua Tarraconenſis, & aliqui de Suffraganeis ſuis, & Vicariis abſentium Epiſcoporum. *Hæc Rodericus; qui videtur habuiſſe exemplaria longè diuerſa quàm nunc habemus: nam tametſi* v. *Concilium Toletanum, tam excuſum quàm manuſcriptum, quod præ manibus eſt, habeat* XXIV. *Epiſcopos, & inter illos ſit etiam Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus; nec Selua ibi confirmat, nec vllus Vicarius aut Palatinus. Nec cenſeo ſi-* P. H.

lentio prætereundum esse, non omnes Conciliis interfuisse Principes Palatinos: sed, vt rectè notat noster Rodericus, qui moribus, & vitæ puritate, ac grauitate consilij digni censebantur, vt qui inter tantos Pontifices interessent: nam cùm maximus esset numerus Palatinorum, si omnes interfuissent, planè excederent numerum Pontificum, qui ad Concilia vndique confluebant. An ab ipsis, an à Rege, an à Pontifice, hæc fieret electio, nullibi, quod sciam, legi. Verosimilius est, cùm interessent Conciliis, vbi de rebus etiam sæcularibus agebatur, vel à populis, vel à Rege selectos fuisse; vbi verò digni discernuntur à minùs dignis, electio est.

P. H. 61. Floret Toleti Verecundus Archipresbyter.] *Hic est, quem Eugenius II. recèns electus misit ad Isidorum, vt ipse testatur in Epistolâ ad Eugenium, quem morti proximus remisit ad prædictum Eugenium, his verbis:* Litteras vestræ Sanctitatis per nuntium suscipiens Verecundum. *de quo posteà maior mentio in sequentibus facienda est.*

D.L. 62. *Minimè celari velim, quæ in ipsâ beatissimi Apostoli nostri decollatione prodigia contigêre; quòd hactenus inter tineas & blattas, cum tanti Patroni memoria detrimento, latuerint. Decerpsit ea ex Historiâ S. Iacobi, quæ, Auctore Calixto II. Romano Pontifice, extat in M.S. codice Bibliothecæ Monasterij Sandionalis: eiusq; mihi, cruce S. Iacobi Equestri recèns donato, Biuarius meus gratanter copiam fecit, iurisq; communis facit in Commentariis suis ad M. Maximum in Chronico sub anno Christi* D.LXXXIII. *num.* 2. *Exordium Historiæ est:* Post Ascensionem Dominicam. *ad calcem verò hæc habentur memoriâ dignissima:* Euaginauit gladium percussor, & eleuauit in altum, & percussit bis in collo eius, & abscidit caput eius sanctissimum: & statim pretiosus sanguis manauit; & non cecidit caput eius ad terram: sed beatus Apostolus, virtute Dei plenus, accepit illud in brachiis suis, quæ ad cælum eleuauerat; & sic permansit genibus flexis, & caput tenens in vlnis, donec veniret nox, in quâ discipuli eius corpus acciperent. Intereà quidam, qui missi fuerant ab Herode, caput eius abripere tentauerunt; sed non valuerunt: manus enim eorum super B. Iacobi pretiosissimum corpus rigebant; statimque percussor decollauit Iosiam Martyrem Christi, B. Iacobi discipulum. Et mox factus est terræmotus ingens, & cælum apertum est, & mare concussum est, & tonitruum factum est intolerabile, & tellus aperta iniquorum partem maximam deglutiuit, & lux magna in regione illâ effulsit, & Angelica turba audita est à multis in aëre, eorum ferens animas in cælestibus sedibus, vbi sine fine lætantur. Transacto die, sequenti nocte venerunt discipuli eius ad eum, & inuenerunt illum, vt prædiximus, genibus flexis, & caput tenentem in vlnis; & posuerunt corpus eius & caput in perâ ceruinâ, cum aromatibus pretiosis, & transtulerunt illud à Ierosolymis in Gallæciam, Angelo Domini comitante per mare: & ibi sepelierunt illud, vbi veneratur vsque in hodiernum diem. *Hactenus Acta, quibus Iulianus noster concinit in Chronico num.* 24. *vnde eius auctoritas magnoperè stabilitur. Verba sunt:* Quod & ego B. Calixtum II. audiui dicentem, cùm in festo S. Iacobi die Romæ concionaretur XXV. Iulij, quòd, cùm caput Apostoli amputatum est, non cecidit in terram, sed sanctissimus Apostolus inter suas manus illud excepit, & diu retinuit; nec potuerunt carnifices illud inde tollere: nam conantibus manus aruerunt & brachia. Post decollatus est Iosias, & mirifica lux apparuit, terræmotus & fulgura secuta sunt, & multos carnificum absorpsit. quibus prodigiis mirifice delectati fideles, qui super corpus Apostoli magnum planctum fecerunt, & illud honorificentissimè curarunt. *Nec te itidem latere patior, S. Iacobum* nostrum *vocari à Luitprando*

prando in Aduersariis num. 33. vbi apponit Epistolam, quam scripsit Heronio Episcopo Bracharensi, sicq; ait: Cùm inuisi S. Iacobi Zebedæi filij, Doctoris & Apostoli nostri sacra ex voto limina, *&c. quò clariùs appareat, Hispanum fuisse, origine saltem, Ticinensem Diaconum, vt coniecturis & rationibus apprimè validissimis defendit doctissimus P. Franciscus Biuarius meus in censurâ Operum circa finem.*

63. *Bonifacius, Episcopus Caurensis, interfuit Concilio* VI. *Toletano, loco vndecimo: habita est Synodus* V. *Idus Ianuarij. post quod tempus mortuus est, & honorificè ab Eugenio II. sepultus in ade S. Iustæ, quæ tunc erat Ecclesia Toleti. Dicitur ibi fuisse vir pius, vt erant illi sancti Patres.* P. H.

DC. LXXVI. DC. XXXVIII.

Hoc anno sub eodem Pontifice, secundo anno Regis Cintilanis v. Idus Ianuarij, in æde S. Leocadiæ Prætorienſis, collegit Rex conuentum Aulicorum suorum. 64.

S. Isidorus, qui iam obierat IV. die Aprilis anno Domini DC.XXXV. multis miraculis & gloriâ refulget. 65.

DC. LXXVII. DC. XXXIX.

Honorio Romano Pontifici succedit Seuerinus, Seuerino verò Ioannes IV. qui hoc anno moritur, Idibus Octobris. 66.

Vacat Sedes annum vnum; menses tredecim, dies septem. 67.

S. Fara, virgo Benedictina, fugiens patrem, Tudem venit. Ab Episcopo Tudensi Anastasio ædificatur Monasterium. Moritur anno DC.L. 68. *al. DC. LVII.

64. *De Eugenio, & sub eo Concilio, Rodericus Toletanus lib. 2. cap. 19.* Sextum Concilium de obseruatione fidei Catholicæ, & aliis Ecclesiasticis disciplinis, fuit tempore eiusdem Principis Cintillæ, celebratum sub Eugenio, vrbis Regiæ Metropolitano Primate, subscribentibus Seluâ Narbonensi, & Iuliano Bracharensi, & Honorato Hispalensi, & Protasio Tarraconensi, & eorum Suffraganeis & Vicariis. P. H.

63. *De die obitus, & anno S. Isidori egimus super Maximum.* P. H.

DC. LXXVIII. DC. XL.

Hoc anno, vigesimâ sextâ mensis Iunij, moritur Cintila Rex. 69.

Succedit Flauius Tulga in Regno Gotthorum: regnat annos duos, menses quatuor: eligitur die S. Iacobi, Patroni Hispaniarum; & eodem die ab Eugenio Toletano consecratur, inungitur, & coronatur in æde S. Mariæ Toleti. 70.

Hoc anno Iustus, Helladij Diaconus, propter linguæ petulantiam, & morum incontinentiam, à suis Clericis (factus Episcopus nescio cuius ciuitatis) in lectulo laqueo suffocatur. Sunt qui suspicentur hunc Episcopum fuisse Accitanæ ciuitatis, qui interfuit Concilio Toletano. Sunt qui alium omnino ab hoc, & admodum diuersum, putent. Omnes quidem consentiunt, non fuisse hunc Toletanum Pontificem. 71.

P.H. 69. *De morte Cintillanis Regis Isidorus, & Rodericus capite suprà citato, nisi quòd mortem eius ponit ærâ* DC.LXXXIII. *hoc est, anno Domini* DC.XLV. *reuerà fuit* DCC.LXXVIII. *hoc est,* DC.XL. *Moritur die S. Ioannis hoc anno, & etiam Feriâ II.*

P.H. 70. *Tulga eligitur in locum Cintillanis: consecratus fuit die S. Iacobi, Patroni Hispaniarum, per Eugenium II. præsentibus Episcopis & Palatinis, in ade S. Mariæ Matoris: regnat annos duos, menses duos. de quo sic Rodericus eodem capite:* Mortuo Cintillá, Tulgas, bonæ indolis & radicis Gotthorum, Regnum suscepit ærâ DC.LXXVIII. & regnauit duobus annis. Iste blandus & Catholicus in omnibus est inuentus. Regna sibi subdita pacificè dilatauit: in iudicio rectus iudex: claruit largitate, magnâ fuit lenitate: doluit gens Gotthorum tam citò talem indolem amisisse, cunctis flentibus; quia flos tantæ indolis in fructum non adoleuit: Toleti proprià morte decessit. *De Tulgâ sic Ioannes Mariana lib.6. cap.*8. En lugar de Cintilla por voto de los Grandes del Reyno fue puesto Tulga, mozo en la edad, pero en las virtudes viejo: en particular se señalaba en la justicia, zelo de la Religion, en la prudencia, en el gobierno, y destreza en las cosas de la guerra. Fue muy liberal para con los necessitados: virtud muy propia de los Reyes, los quales deben considerar, que la abundancia que tienen, y sus riquezas, no deben seruir para su particular prouecho, y para sus deleites, sino para ayudar à los flacos, y para remedio de todo el pueblo. Iua destos principios en aumento, i parecia habia de subir à la cumbre de toda virtud y valor, quando la muerte le ataxò los pasos; la qual de enfermedad sobreuino en la ciudad de Toledo, año de nuestra saluacion de DC.XLI. y tuuo el Reyno solos dos años, y quatro meses. Sigeberto Gemblacense dice, que el Rey Tulga fue mozo liuiano, y con su liuertad y soltura dio ocasion à los suyos para que se leuantasen contra el, y le echasen del Reyno. La razon pide hiziese mas caso en esta parte, de lo que san Ilefonso depone como testigo de vista, que de lo que escribio vn estrangero, o por odio de nuestra nacion; o, lo que es mas probable, por engaño, à causa de la distancia del lugar, y tiempo en que y quando escribio, con que facilmente se suelen trocar las cosas.

Credibile est sepultum esse in Basilicâ Prætorienſi S. Leucadiæ: vnde Rasis Saracenus Historicus vocat S. Leucadiam Regum, quòd in ea consueuerint Reges Gotthi sepeliri. in cuius Regis gratiam etiam addidi carmen sepulchrale:

Heu moreris Tulga primæ sub flore iuuentæ,
Qui multos annos viuere dignus eras.
Indole præclarâ, ceu Titan surgis in orbem,
In medio cursu stamina Parca secat.
In te religio micuit, pietasque fidesque:
Pauperibus largus, iustitiæque tenax.
Annos qui numeret, iuuenem te dixerit esse;
Virtutes numerans, dixerit esse senem.
Te pueri lacrymis deflent, iuuenesque senesque,
Vrbs Toletana patrem te vocat esse suum.
Ad meliora tuo Regno Rex Regna vocaris,
Pax vbi continua est, & sine nube dies.
Sorte sepulchrali Tulga Leucadia virgo
Associata tibi est, semper amica comes.
Et comes in terris, comes & super æthera fida,
Gaudet vbique tuo, Rex generose, bono.

Eripe-

Eriperis terris, Princeps, vt sidera calces:
Quam tibi virtutes expediere viam.

Obiit gloriosus Rex Tulgas Toleti XXV. *Octobris ærâ* DC.LXXX.

71. *Præter dicta testimonia, hoc magnum & violentum est, vt quis discernat duos fuisse Iustos; & quòd ille, qui strangulatus est, non fuerit Episcopus Toleti; sed Diaconus, postea Episcopus. Obiit plus quàm sex annos post Toletanum.* P. H.

DC. LXXX. DC. XLII.

Hoc anno Heraclius Imperator, qui Crucem Domini restituit ereptam à manibus Persarum, mense Maio moritur. 72.

Theodorus, Theodori filius, Ierosolymites, Græcus natione, sedet in Sede Petri post Ioannem IV. sedet annos VI. menses V. 73.

Hoc anno XIV. Octobris moritur Rex Tulga; Cindasuinthus Rex Gotthorum eligitur, & in die SS. ducentorum Martyrum coronatur ab Eugenio in æde S. Petri Prætoriensi, præsentibus Episcopis, & Palatinis. In regno Gotthorum regnat annos VI. menses * VIII. solus cum filiis aliquot. 74. * *al.* IX.

* Fridenandus Diaconus, innixus fauore Regis Cindasuinthi, inuadens honorem Presbyterij, & quædam prædia S. Ecclesiæ Toletanæ attributa, fit illorum Dominus: qui diuinitus punitus est, vt Gerontius Presbyter, qui malè tractauerat Iustum Episcopum Toletanum; vt Iustus non Monachus, sed Diaconus Toletanus sæcularis, indignis modis tractauerat S. Heliadium. 75. * *al.* Eufridius

72. *De inuentione Crucis, quam ex Persiâ retulit Heraclius Imp. Ierosolymam, multa Scriptores Ecclesiastica Historia.* P. H.

74. XVI. *Octobris succedit Tulgani Regi Gottho Rex Gotthus Cindasuintus. De quo sic Iulianus in Chronico:* Cindasuindus regnauit solùm ann. VI. menses VIII. dies XX. item cum filio suo Domino Recesuindo Rege annos III. menses VII. dies XI. *hoc est, annis decem, mensibus quatuor. De quo sic Rodericus lib. 2. cap.* 20. Post Tulgam Chindasuindus per tyrannidem Regno Gotthorum inuaso, cœpit Iberiæ triumphaliter principari ærâ DC.LXXXV. & regnauit annis decem. *Generale Chronicon Alfonsi ærâ* DC.LXXXIX. *id est, anno Christi* DC.LI. *sed ex Concilio* VII. *Toletano constat fuisse huius Regis annos* V. *ann.* DC.XLVI. *& sic necesse est, quòd* XVI. *Octobris anni* DC.XLVI. *completus est annus quartus Chindasuindi, inceptus quintus annus est à die* XVII. *& sic illius anni solùm duo dies præterierant* XV. *Kalend. Nouemb. hoc est, decimâ octauâ Octobris, quæ fuit* IV. *Feria. Hunc Regem sacrauit, inunxit & coronauit Dominus Eugenius II. in æde SS. Petri & Pauli Prætoriensi cum magnâ pompâ & apparatu, more Græcorum Imperatorum Constantinopolitanorum.* P. H.

75. *De Eufridio & Gerontio Diaconis lege D. Ildefonsum, Archiepiscopum Toletanum, in Prologo libri de Viris illustribus.* P. H.

DC.LXXXI. DC. XLIII. 76.

In Sede Constantinopolitanâ ponitur Paulus hæreticus.

DC.

DC.LXXXII. DC.XLIV.

77. Synodus Romana contra Paulum Patriarcham Constantinopolitanum hæreticum contrahitur, & Synodi tres Africanæ collectæ contra hæreticos Monothelitas.

DC.LXXXIV. DC.XLVI.

78. Ineunte anno v. Regis Cindasuinthi XXVI. Martij moritur S. Braulius, Episcopus Cæsarauguſtanus, vir eximiæ doctrinæ & sanctitatis, & de clarissimâ Gotthorum stirpe. Et XV. Kalend. Nouemb. cogitur Toleti septima Synodus: concurrunt Episcopi & Vicarij XXXIX.

P. H. 78. *De Synodo* VII. *Toletanâ sic Rodericus cap.* 20. *lib.* 2. *agens de Chindasuintho:* Hic Toletanâ vrbe Synodale Decretum XXX. Episcoporum cum omni Clero & Vicariis eorum Episcoporum, quos languor vel inopia detinuerat, & Palatino collegio, quod interesse consiliis merebatur, anno Regni sui v. indixit laudabiliter celebrandum, discurrentibus tantùm Notariis, quos ad recitandum ordo requirit: & hoc fuit septimum Concilium Toletanum sub Eugenio Metropolitano & Primate vrbis Regiæ. *Duo hîc aduerte: Pontifices posse non venire nonnumquam ad Concilium, vel causâ languoris, vel inopiæ, quòd tot sumptibus, quos dignitas Episcopalis postulat, præ reddituum annuorum tenuitate pares esse non poterant. Secundum, quòd non omnes Palatini, sed qui merebantur, solebant admitti.*

DC.LXXXV. DC.XLVII.

79. Primâ Iulij moritur Toleti S. Eugenius II. vir sanctus, sepelitur in æde S. Leocadiæ Martyris.

80. Moritur Verecundus, Monachus Benedictinus, S. Eugenij Diaconus.

81. Vsus erat Episcopis mitræ: quâ cum * petalo vsi sunt omnes Apostoli.

*leg. petaso

82. Verecundus, Episcopus Vticensis in Africâ, vir magnus ingenio, & piis editis libris, moritur.

P. H. 79. *Non multos annos, imò nec annum quidem, sed* IX. *mensibus à Concilio moritur S. Eugenius II. primâ die mensis Iulij; qui iacet in ade Pratorienſi S. Leucadiæ virginis & Martyris.*

P. H. 80. *Verecundus, Episcopus Vticensis, qui fuit Archipresbyter Toletanus, anno* DC.XLVII. *moritur: de quo Felix in Additione ad Chronicon S. Ildefonsi Toletani Pontificis, de Viris illustribus. Hic fuit priùs Archipresbyter Toletanus, postea Episcopus Vticensis: Poëta, vt illa tempora ferebant, non malus. de quo Felix sic:* Verecundus, Africanus Episcopus, studiis liberalium litterarum disertus, edidit carmine dactylico duos modicos breuesque libellos: quorum primum de Resurrectione & Iudicio edidit; alterum verò de Pœnitentiâ, in quo ab incunabulis carmine propria delicta deplorat. *Alter penes me est cum Scholiis Ioannis Ruisij Azagræ à secretis Principum Bohemiæ, viri quidem doctissimi, scriptus ex codice Gotthico vetusto in membranâ M. S. sic incipit:*

Quis mihi mœsta dabit lacrymosis imbribus ora?

Hunc

Hunc putat fuisse illum, cuius meminit in Chronico Victor Vticensis. At fallitur, Vtica in Italiâ est, non in Africâ. Felix vocat Episcopum Africanum. Planè est Vticensis ille, quem S. Eugenius misit cum litteris ad Isidorum, vt ex Epistolâ constat Isidori ad Eugenium: dedicat hoc opus Magistro suo Eugenio Toletano. Est & Verecundus S. Episcopus Veronensis, cuius annua celebritas agitur XXII. *Octobris; cuius & Galesinus & Romanum Martyrologium meminerunt. More Gothico vocat eum* Vergundum: *Gotthi enim vertebant* c *in* g, *vt locus*, lugar; *Gracus*, Griego: *sic Verecundus per syncopen* Vergundus.

De septimâ Synodo Toletanâ meminit lib. 2. *cap.* 2. *Rodericus; cui non interfuit S. Braulio, quia morbo fortasse detinebatur. Quòd tunc viueret, constat; quia M. Maximus mortuus est anno* DC.XVI. *cui, ex Ildefonso successit Ioannes, qui* XII. *annis tenuit cathedram vsque ad annum* DC.XXVIII. *incipit sub finem anni* DC.XVI. *vsque ad annum* XXVIII. *& forsan* DC.XXIX. *quo tempore finiuit etiam vitam Suintilla. S. Braulio incepit iam Rege Sisenando, anno scilicet* DC.XXIX. *vel* DC.XXX. *vsque ad aliquot annos Chindasuindi, ferè vsque ad annum* DC.XLVIII. *vel* DC.XLIX. *nam circiter viginti annos tenuit cathedram, vt ex verbis S. Ildefonsi constat:* Habuit sacerdotium ferme viginti annos: quibus expletis, claudit diem vitæ præsentis: durauit in regimine temporibus Sisenandi, Chintillæ, Tulganis, & Chindasuindi. *Ergo si habita est Synodus* VII. *anno* DC.XLVI. *anno quinto Regis Chindasuindi; duo sequuntur ex prædictis, viuere tunc S. Braulionem, & Taionem Cæsaraugustanum non fuisse tunc Episcopum; quia si esset, confirmaret in Concilio; reuerà non confirmat. Adhæc, in* VIII. *Synodo Toletanâ inter* LII. *Episcopos confirmat primo loco: ex quo apparet vel eo anno, vel paulò antè, fuisse creatum Episcopum Cæsaraugustanum. Quòd si, cùm petiuit Romam, erat Episcopus; iam cucurrerant septem anni, & non esset tam infimo loco. Quare crediderim, Archidiaconum, vel Diaconum, aut Presbyterum tunc Romam petiisse ad inquirendum Moralia S. Gregorij; posteà reuersus iam defuncto S. Braulione, scilicet anno fortè* DC.L. *vel* DC.LI. *factus est Episcopus Cæsaraugustanus; & sic confirmat in Concilio* VIII. *Toletano inter postremos Episcopos. Cùm accessit Romam Taio, erat Episcopus Romæ S. Martyr Martinus Tudertinus, cuius Historia & à Roderico Toletano narratur, & est in codice manuscripto litteris Gotthicis in membranâ peruetustâ. Credoq; Regem Chindasuindum, petente Concilio* VIII. *Toletano, misisse litteras ad sanctum Pontificem Martinum, vt pars Moralium, quæ post mortem Leandri fuerat absoluta à S. Gregorio, & allata in Hispaniam non inueniebatur, ipso dante redderetur. Hæ Epistolæ omnino interciderunt: solùm est responsio ad Epistolam Marci Amandi, Episcopi Castellonensis prope Galliam, hominis natione Galli: ad quam respondet S. Martinus, & mittit simul Encyclicam Epistolam Concilij, post aduentum Taij, & Moralium sancti Gregorij libros, quos S. Leander de Constantinopolitanâ ciuitate tulit; rogatq; vt admoneat omnes Metropolitanos, & Regem Franciæ, vtpote vicinus, & natione Gallus. quod & fecit.*

81. Vsus erat Episcopis mitræ, quâ cum petalo vsi sunt omnes Apo- D.L.
stoli.] *Legendum*, quâ cum petaso. *Est autem* petasus *galerus, quem Itali* capello *vocant, pilei latioris genus, quo aduersus iniurias solis viatores sese tuentur, qualis Mercurio à Poëtis affingitur. Plautus in Amphitr.* Ego habeo vsque in petaso pinnulas. *Declarat Sueton. in Augusto cap.* 82. Æstate apertis cubiculi foribus, ac sæpè in peristylio, saliente aquâ, atque etiam ventilante aliquo, cubabat; solis verò ne hiberni quidem patiens, domi quoque non nisi petasatus in die spatiabatur. *Est nomen Græcum πέτασος, à verbo πετάννυμι, quod est extendo:* petasus *enim extensus tegebat operiebatq; caput, & fa-*

ciem obumbrabat. Hesychius πέτασον ῥιπίδα ἐκ χόνων vocat; galerum ex viminibus: qui fortè vmbella erat. Georgius Cedrenus in Histor. Compend. pag. 139. lineâ 59. ex editione Ioannis Oporini: Εἴ τι δὲ καὶ ἑτέρα κατασκευὴ σκιαδίου, ἀντὶ πίλου τῆς κεφαλῆς περιμβρόν· καλεῖται δὲ παρ' Ἰταλοῖς κάμελα, ἐξ οὗ καὶ καμηλαύκιον. Est aliud genus sportæ, quæ, pilei loco, capiti imponitur, Italis camela dicta; vnde & camelaucia. *sic vertit Xylander.* Petasus *ergo galerus est, & insigne Episcoporum, seu Pontificum, vnà cum mitrâ. Apud Romanos inter Pontificis ornamenta Apex, Tutulus, Galerus: de quibus Iacobus Gutherius lib. 1. de Veteri iure Pontificio, cap. 29. qui Galerus συκοφία appellabatur; de quo Georgius Codinus Curopalata de Officiis & Officialibus magnæ Ecclesiæ & Aulæ Constantinopolitanæ, cap. 15. num. 52. pag. 36. ad quem locum Iacobus Gretserus lib. 2. Comment. cap. 6. n. 25. p. 212. Vnde nos Hispani* Scofia *dicimus, capitis nocturnum ac cubantium tegumentum. Alcuinus de Diuinis officiis,* pileos *à Græcis dici scribit* Cuphias: *Hugo verò de S. Victore lib. 1. de Sacramentis cap. 55. Mitram, Tiaram, Insulam, Pileum, pro eodem accipit. Papias itidem:* Cidaris, Mitra, Tiara, Pileus sacerdotalis, Cuphia. *Vide quæ notauit Meursius in Glossario Græco-barbaro, verbo Σκυφία, & Cæsar Bulengerus de Pontificum, Episcoporum & Sacerdotum Christi cultu ac vestitu lib. 1. cap. 6. ad finem.*

DC. LXXXVI. DC. XLVIII.

83. Martinus, Fabricij filius, Tudertinus, postmodum Martyr, sedet annos sex, menses quatuor, dies septem. Succedit Theodoro.

DC. LXXXVII. DC. XLIX.

84. S. Eugenius III. litteris & sanctimoniâ Toleti floret; qui pòst rexit Patriarchalem Sedem Toletanam.

85. Synodus Hispalensis contra Monothelitas.

86. S. Eugenio II. Toletano Pontifici mortuo Toleti, mense Martio, anno DC. XLIX. succedit Eugenius III. huius nominis, in Sede Toletanâ, vir sanctus & doctus.

P. H. 85. *De Synodo contra Monothelitas habitâ in Hispaniâ mentionem facit Onufrius in Chronico, & Magnus Archipresbyter S. Iustæ in suo Chronico, anno* DC. LII. *& ferè vltimo Chindasuinti,* IV. *verò Recceswindi, cum patre in Hispaniâ regnantium. Quæ res, quia satis est insignis, mihi paulò diligentiùs est repetenda; cuius etiam rei mentionem, tametsi obscuram, reperio in Roderici Toletani Præsulis Historiâ lib. 2. cap. 22.* Clarente, *inquit,* Eugenio vrbis Regiæ Metropolitano, Toleti instituit Concilium celebrari XLVI. Episcoporum cum infinito Clero, & Vicariis desistentium, atque officiariis, dignissimis Palatinis, in Basilicâ Prætoriensi SS. Petri & Pauli Apostolorum; & non solùm de mundanis actibus, verùm etiam sanctæ Trinitatis mysterium animos instituit ignorantes. *Non est de numero trium Synodorum ipso Rege Toleti celebratarum, non, inquam, octaua est, nona, vel decima, sed alia seorsum: quia octaua* LII. *Episcopos, vt ipse refert paulò inferiùs, habuit; nona* LVI. *Episcopos, decima* XX. *Episcopos & quinque Vicarios. Ergo illa alia, quæ habuit Episcopos* XLVI. *non est vlla istarum, sed alia differens. Adde, quòd de rebus diuinis hîc agitur, confirmatione videlicet & acceptione Concilij Lateranensis contra Monothelitas; quod habitum est Romæ anno* DC. LII. *& eodem anno, sub dictis Regibus habitum est Concilium*

lium hoc XLVI. *Episcoporum Toleti sub finem Regni Chindasuindi contra Monothelitas, vt docent Onuphrius in Chronico Ecclesiastico, & Iulianus Toletanus in suo. Quod vt melius intelligatur, oportet obseruare, S. Pontificem Martinum Papam I. litteris ad M. Amandum, Episcopum Castellonensem* (Castellon de la Plana *vulgò*) *in Regno Catalaniæ significare inuentionem librorum à Taio petitorum, sed non expectasse, vt scriberentur Moralia. Sic sanctus Pontifex:* Reliquias verò Sanctorum, de quibus præsentium lator nos admonuit, dari præcepimus. Nam codices iam examinati sunt à nostrâ Bibliothecâ; & vnde dare ei nullatenus habuimus: transcribere autem non potuit, quoniam festinanter de hac ciuitate regredi properauit. *Postea scriptum est liber, & Româ ad Hispaniam transmissus. Circa materiam huius Concilij sic scribit ad dictum Episcopum S. Martinus:* Credimus autem ad vos peruenisse, quomodo in conturbatione veræ fidei, & Catholicæ Ecclesiæ conculcatione, ante hos plus minus XXIV. annos, à Sergio, falso Episcopo Constantinopolitano, in auxilio habente Imperatorem Heraclium, execranda & abominanda hæresis pullulauit, Apollinaristarum atque Manichæorum errorem renouantium: quem successor eius Pyrrhus, idemque Episcopus, qui ambitionis fastu Constantinopolitanam Sedem arripuit, in deterius auxit. Pro quâ re sæpe Apostolica Sedes persuasionibus, contestationibus atque increpationibus plurimis admonuit eos, quatenus ab huiusmodi errore recederent, & ad lumen pietatis, ex quo lapsi sunt, remearent. Et non solùm hoc facere nullatenus voluerunt, sed & nunc successor eius Paulus temerator fidei, Episcopus Constantinopolitanus, alium nequiorem excogitauit in præiudicium Catholicæ fidei conatum, quasi quæ à decessoribus suis hæreticè expolita fuerant destruens, & Imperialem typum sacrilego ausu totius plenum perfidiæ, à clementissimo Pontifice nostro fieri persuasit; in quo promulgatum est, vt omnes populi Christiani credere debuissent. Ideoque necesse habuimus, ne pro quadam negligentiâ, & animarum detrimento, quæ nobis commissæ sunt, culpæ reatu astringamur, Cœtum generalem Fratrum & Episcoporum nostrorum in hac Romanâ ciuitate congregare: in quorum præsentiâ memoratorum hæreticorum sceleroſa conscripta examinata atque denudata sunt, & Apostolico mu[illegible]one Patrumque definitionibus vno ore vnoque spiritu condemnauimus; vt cognoscentes vniuersi errorem, qui in eis continetur, eorum pollutione nullatenus maculentur. Vnde præuidimus volumina gestorum Synodalium in præsenti vobis dirigere vnà cum Encyclicâ nostrâ: ex quorum serie omnia subtiliter poteſtis addiscere, & tenebras illorum nobiscum, vt filij lucis, extinguere. Idcircò studeat fraternitas tua omnibus ea innotescere, vt tam abominandam hæresim nobiscum execrentur, quamque suæ salutis sacramenta indiscere valeant, atque Synodali conuentione omnium Fratrum & Episcoporum nostrorum partium illarum effectâ, secundùm tenorem Encyclicæ à nobis directæ, scripta vnà cum subscriptionibus vestris nobismet destinanda concelebrent, confirmantes atque consentientes eis, quæ pro Orthodoxâ fide & destructione hæreticorum vesaniæ nuper exortæ statuta sunt. *Marcus Amandus, acceptis litteris à S. Martino Papâ, mittitur ad Reges, qui inbeant Eugenio, vt congreget Synodum Toleti. Hæc est contra Monothelitas: vt videamus quanta sit Hispanorum Regum obseruantia erga sanctam Sedem Romanam, & Episcoporum obedientia; qui, habitâ Synodo Toleti, vbi recepta est honorificè Synodus Lateranensis, & abiurantes ac detestantes hæresim Monothelitarum, mittunt Romam hanc Synodum cum Taio & M. Amando Episcopis. Et mirum est, quomodo hæc Synodus intercideris, quamquam eius vestigia in Onuphrio & Rode-*

rico, ac Iuliano Toletano, clara expreſſaq; reperimus. Meritò ergo laudat Rodericus pietatem & ſanctimoniam Regis Chindaſuindi, & Regis Recceſuindi, qui tot Concilia ediderint. Huic Concilio non interfuit Eugenius ſecundus, ſed tertius.

DC.XCI. DC.LIII.

87. Eodem anno, die XVI. menſis Octobris, moritur Cindaſuinthus, Rex Wiſegotthorum. Succedit illi Receſuinthus filius, qui ab Eugenio Epiſcopo Toletano, Toleti in æde S. Mariæ, quæ vulgo voce Arabicâ *Alficenſis* nominatur, vel *Inferior*, coronatur & inungitur.

88. Fl. Rodoaldus, Rotarij filius, ſecundus Longobardorum Rex, regnat annis quinque : miſſus eſt ad Hiſpanias.

89. Synodus Romæ collecta contra hæreticos Monothelitas.

90. Martinus Papa martyrio coronatur pridie Idus Nouembr.

91. Hoc anno collecta eſt ſub Eugenio III. Toletano Pontifice, Synodus VIII. Toletana, anno V. Receſuinthi.

P.H. 87. *Hoc anno, menſe Octobri, moritur Chindaſuinthus Toleti : moritur verò primâ die Octobris, die Martis, conſepultusq; in æde S. Leocadiæ Prætorienſi. Conſecratus eſt ab Eugenio III. Recceſuinthus, de nouo in æde S. Mariæ Alficenſi (quem vocant)* XX. *die menſis Octobris. Cogit Concilium eodem anno* XVII. *Kalend. Ianuar. hoc eſt* XVI. *die Decembris, octauo, S. Leocadiæ luna, habitâ die Dominico Proceſſione. Et quòd recens erat mors patris Regis Recceſuinthi, nempe ante duos menſes & dimidium, ipſe docet in principio Concilij, his verbis :* Etſi ſummus Auctor rerum mediuæ memoriæ Domini & genitoris mei temporibus Regni ſede ſubuexit, atque ipſius gloriæ participem effecit ; nunc tamen, cùm ipſe requiem æternam adeptus eſt manſionum, ea quæ in me totius regiminis transfuſa iura reliquit, ex toto diuina mihi potentia ſubiugauit. Nunc *quod dicit, eſt, hoc anno : nam ex Iuliano obiit pater Kalend. Octobris ærâ* DC.XCI. *hoc eſt, anno* DC.LIII. *vt dixi. Ex hoc etiam Concilio manifeſtè conſtat, adhuc viuente patre partem habuiſſe regiminis totius Regni cum eodem.*

D.L. Receſuinthus filius, qui ab Eugenio Epiſcopo Toletano, Toleti in æde S. Mariæ, quæ vulgò voce Arabicâ *Alficenſis*, vel *Inferior*, nominatur, coronatur & inungitur.] *De coronatione Regum Hiſpan. vide quæ notaui ad Chronicon Iuliani n.634. De ſacrâ Regum vnctione diximus ad n.8. nunc adde L.13. tit.4. part.1. præſertim ibi* (Por eſo los vngen à los Reyes en eſte tiempo con oleo ſagrado en el ombro de la eſpalda del brazo dieſtro) *vbi Gregorius Lopez gloſ.1. verbo* à los Reyes. *& vide infrà num.123.*

Alficenſis, *vel* Inferior.] *Antiquiſſima Eccleſia S. Mariæ* de Alficen *ſic dicta, quia ex Africâ Sitifenſi (de quâ Iſidorus lib.4. Origin. cap.5. & paſſim in Codice Theodoſ.) venientibus Arabibus aſſignata. ita Iulianus in Aduerſariis num.516.* Ex Africâ Satifenſi, nunc Fez, tempore Cindaſuinthi venerunt Toletum Chriſtiani nobiles Arabes, qui docuerunt linguam Arabicam Gothos: quod illis pòſt fuit magno adiumento ad futuram captiuitatem. Data eſt illis Eccleſia S. Mariæ, quæ à Satifenſibus vulgò dicta eſt Alficen, vocabulo patrio Arabico. *A quibus etiam oppidulum Getafe nominatum affirmat in Aduerſariis, num.214.* Cùm hæc ſcriberem, reparatum eſt oppidum Getafe, quod

quod est prope Mageritum; illudque à veteri oppido Africano Satafi *(lege* Sitifi, *ex D. Isidoro, vbi suprà)* corrupto vocabulo Saraceni, qui ceperunt Hispanias, sic nominare voluerunt patriâ voce. *Hinc item dicta arx* Alficen, *non procul distans à ciuitate* Granatâ, *vbi eosdem Arabes coloniam duxisse facilè credi potest. Sic Licent. Rades de Andrade in Chronico Ordinis de Calatraua, in Vitâ Magistri Don Rui Perez Ponce, anno* M.CCXCII. *pag.* 47. *col.* 2. En este mismo año, *inquit*, el Maestre con vn famoso exercito de los Caualleros desta Orden, i de los Vasallos della (que eran muchos, i muy ricos) entrò por tierra de Moros, por las partes del Obispado de Iaen, hasta llegar al Reyno de Granada. En esta entrada le succedio prosperamente al principio: porque tomò vn fuerte castillo llamado Alficen, i lo hizo asolar, i hallò en el muchas riquezas de oro, plata, vestidos, i otras cosas, que los Moros aldeanos auian recogido en el, para tener las mas seguras.

Iterùm de sanctæ Mariæ Ecclesiâ, quæ dicitur Alficen *Arabicè, num.* 222. 225. 376. *in Chronico. Hanc Ecclesiam Luitprandus* Inferiorem *vocat, & Iulianus in Chronico num.* 464. *quia inter tria antiquissima templa Toletanorum tertium, id est, vltimum & inferius, enumerabatur. Illustrat eiusmodi explicationem Iulianus in Chronico num.* 74. *his verbis:* Paulatus (*aliàs* Priuatus) Episcopus Toletanus, ad annum CC.LXXX. iacet cum antecessoribus suis ad Ecclesiam S. Mariæ; vulgò dicitur nunc de Alficen, quæ tertia fuit Toletanorum Ecclesia: secunda verò Prætorienſis S. Leucadiæ virginis & Martyris: prima verò S. Mariæ adhuc viuenti sacra post Cæsaraugustanam. *Hinc corrigendus locus ipsius Auctoris in De Eremiteriis, num.* 15. Eremiterium Toleti, in suburbio S. Mariæ de Alficen, à temporibus antiquissimis 3. templa Toletanorum *(lege* tertium templum Toletanorum.) Et tempore captiuitatis hæc fuit Ecclesia Regis Adefonsi sexti, vbi ferè semper sedebat Archipresbyter S. Ecclesiæ Toletanæ, sub patronatu Toletanorum Ficulneorum Portocarrerorum. *Et quia hæ sacrosanctæ Ecclesiæ ab antiquis erectæ temporibus; imagines B. Mariæ, quæ in iis erant collocatæ, Antiquæ etiam vocabantur. Vallisoleti hodie dicitur* Nuestra Señora de la Antigua. *Et Abulæ: vbi inter rudera vetustissima tale veteris monumenti ac sepulchri erutum fuit, non multis abhinc diebus, illustre monumentum: quod in are incidi non vbs re mihi visum. En accipe.*

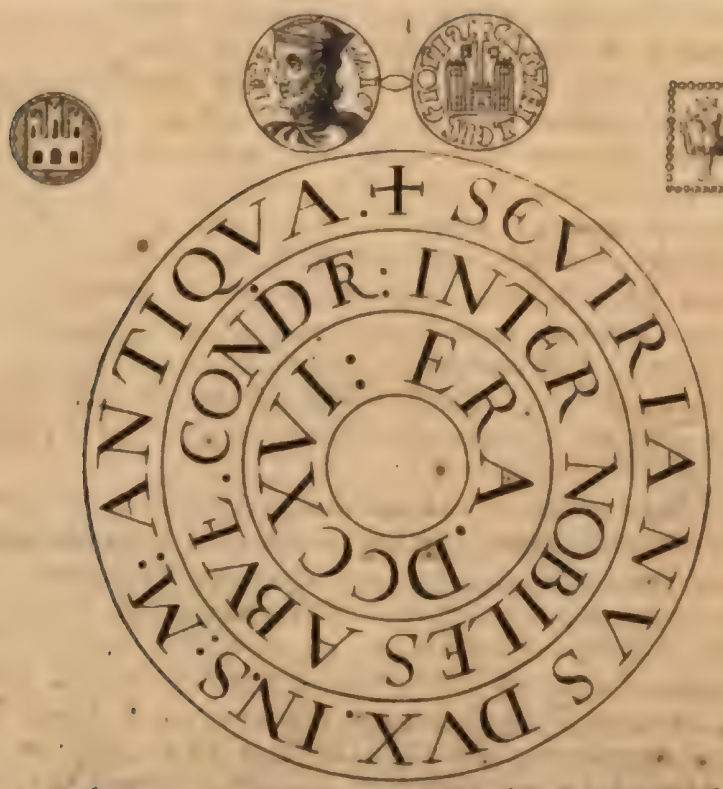

Abriendo los Monges de Nuestra SENORA *de la* Antigua *de la Ciudad de Abila el Año de mil i seiscientos, i treinta, los cimientos para vna Capilla que hacian en su Iglesia al lado del Evangelio. en el sitio que Antiguamente dicen estaba otra dedicada a* S. ANDRES. *se hallaron algunos Sepulcros Antiquissimos: i en vno d'ellos vn Cuerpo con vna Lamina de plomo, de la forma, i con las letras que en esta van esculpidas. Tienese por cierto ser Iglesia de tiempo de* S. SEGVNDO, *primer Obispo de Abila, Discipulo de Sant* IAGO. *hecho el computo de los Años, i que en la era de* DCCXVI, *que es el Año* DCLXXVIII, *se llamaba* S. MARIA *de la* Antigua, *despues se dio a los Monges Benitos, que en el Año de* MDCXXX, *la posseen, tienen en ella vn* Priorato *sugeto a* N. SENORA *de* Valbanera, *aviendo sido antes de la Perdida de Espana Abadias tenido en Abila otros quatro Monasterios de su Orden. En otros Sepulcros se hallan Espuelas i Evillas, i pinas de Armas como las talladas, de donde consta que eran Nobles los que se enterraban alli, como tambien se dice en la Lamina. Hallose vna moneda que casi no se divisan sus lineas, i letras sacose lo que se pudo conocer en ella.*

Constatq. S. Mariam de Alficen *ex dict. num.* 15. *Ecclesiam fuisse Alfonsi* VI. *& Archiepiscopalem Sedem post captam ab eo ciuitatem. Sic Pisa in Toleti Hist. lib.* 2. *cap.* 21. *pag.* 15. *col.* 4. *in hac verba:* Era en esta sazon la silla Arçobispal, como de prestado, en la Iglesia de S. Maria de Alficen, en la qual hauia perseuerado inuiolablemente el culto diuino, i Christiana religion por todo el tiempo de la captiuidad. *Quod asseuerat ipsemet Adefonsus in Regiâ donatione, quâ munificentissimè fuit prosecutus Monachos S. Seruandi & Germani, his verbis:* Et pro augmento conuersationis Monasticæ, suorumque famulorum & hospitum receptione, testor, ibi antiquam Ecclesiam, quæ dicitur S. Maria de Alficen, quæ numquam titulum Christianitatis perdidit, quamuis tempore Paganorum, neque à Christianis incoli & venerari (licet sub iugo perfidæ gentis) omisit. *Elicies etiam clarè ex Iuliano,*

cuius testimoniis musiuum reddimus opus in Chronico num. 554. *anno Christi* M.LXXXV. Atque sub hæc tempora glorioſiſſimus Imperator Adefonſus, & ſemper magnificus Triumphator, vrbem regiam obſidebat. Ego verò pro Archiepiſcopo Vicarius in Sede vacanti excubabam: & audiui quod Rex Adefonſus conſulebat Dominum Apoſtolicum diſponendo pro Epiſcopo Toletano Sanctio, cognato ſuo, qui ſciebat parum in litteris, & volebat eius Cathedralem, vel potius Archiepiſcopum, facere in Alficem: ſed Sanctæ Romana Eccleſia non illum admiſit, nec voluit Dominus Apoſtolicus; quia neſciebat litteras, niſi vt ſignaret Rex Adefonſus virum litteratum & ſanctum. *Huius loci meminit Don Fr. Prudentius de Sandoual in Vitâ Regis Aldefonſi VI. fol.* 68. *col.* 1. *Epiſtola autem decretalis Pontificis Gregorij VII. in quâ reſcripſit Aldefonſo Regi, extat in* 3. *Tomo Concilior. general.* 2. *par. lib.* 9. *Epiſtolarum Gregorij VII. Papæ Epiſt.* 2. *pag.* 368. *col.* 1. *& in* 3. *Tomo Epiſtolar. decretal. Summorum Pontificum Romæ excuſo, anno* M.D.XCI. *ex lib.* 9. *Regiſtri Gregorij Papæ VII. Epiſt.* 2. *pag.* 852. *Habui beneficio doctiſſimi viri D. Vincentij Turturetti, qui operibus eruditis ſanè & reconditæ penitioriſq; doctrinæ, & ſuam patriam, & noſtram Hiſpaniam, dum in eâ publico litterarum beneficio commoratur, fouet & illuſtrat. Cuius Epiſtolæ verba, quippe quæ optimè conducunt ad rem, vt videas, & agnoſcant omnes, quantæ auctoritatis & veritatis ſit Chronicon Iuliani, apponere operæ pretium duxi: in quibus & Maximi Pontificis prudentiam atque religioſam ſuſpicies temperantiam; dum, ne tunc dedecori Sanctij cederet repulſa, quam Imperatori renuntiabat, eius pepercit nomini. Ait Summus Pontifex:* De illâ autem perſonâ, quæ in Archiepiſcopum fuerat eligenda, dicimus: licet ſatis prudens & liberalis videatur, tamen (quemadmodum nobis notum eſt, & litteræ tuæ non negant) diſciplinæ fundamento, videlicet litteralis ſcientiæ, peritiâ indiget. Quæ virtus, quàm ſit non modò Epiſcopis, verùm etiam Sacerdotibus neceſſaria, ipſe ſatis intelligis; cùm nullus ſine eâ, aut alios docere, aut ſeſe poſſit defendere. Quapropter Serenitatem tuam ſtudere oportet, vt cum conſilio præfati Legati noſtri Richardi, Maſſilienſis Abbatis, aliorumque religioſorum virorum eligatur inde, ſi inueniri poteſt: ſin autem, aliunde expetatur talis perſona, cuius religio & doctrina Eccleſiæ veſtræ & Regno decorem conferat & ſalutem. Nec verò te pigeat aut pudeat, extraneum fortè, vel humilis ſanguinis virum (dummodò idoneus ſit) ad Eccleſiæ tuæ regimen, quod proprie bonos exoptat, adſcire: cùm Romana Reſpublica, vt Paganorum tempore, ſic & ſub Chriſtianitatis titulis, inde maximè, Deo fauente, excreuit, quòd non tam generis aut patriæ nobilitatem, quàm animi & corporis virtutes perpendendas adiudicauit. *Adducit hanc Epiſtolam Illuſtriſſ. Cardinalis Baronius* XI. *Tom. Annal anno Chriſti* M.LXXX. *quaſi tunc ſcripſerit Summus Pontifex; aitq; emendandos eſſe eos, qui Toletum captum ab Alfonſo tradunt anno Chriſti* M.LXXXV. *cùm ſibi ſuadeat anno* M.LXXX. *litteras à Gregorio VII. ſcriptas: quamuis in Epiſtolâ Gregorij nec diem nec annum inueniam, imo poſitam agnoſcam in* 3. *Tomo Epiſtolar. Decretalium poſt Concilium coactum anno* M.LXXXI. *Vel, ſi quis hac difficultate motus, maluerit de alio Archiepiſcopo potiùs, quàm de Toletano locutum Gregorium, in eam ſententiam pedibus it Baronius. Poſteriori huic coniecturæ reſiſtit Iulianus; & priori omnes ferè Hiſpani Chronologi, & Hiſtorici, inter quos Piſa lib* 3. *Hiſtor. Toleti* 17. *pag.* 151. *col.* 1. *& dicitur infrà num.* 210. *Satiùs puto intelligendum etiam in captiuitate de hoc eligendo Sanctio Archiepiſcopo, Alfonſum conſuluiſſe Summum Ponificem Gregorium: nam & erat Eccleſia Alficenſis, tempore captiuitatis, vbi ſedebat Archipresbyter S. Eccleſiæ Toletanæ, vt ſcribit*

bit Iulianus in lib. de Eremiteriis n.15. & rem in futurum disponebat, ad hoc, vt Sanctius Archiepiscopus confirmaretur. Quod indicare videntur verba illa Iuliani in Chronico: Adefonsus consulebat Dominum Apostolicum, disponendo pro Episcopo Toletano Sanctio, cognato suo. *Conueniunt etiam Regia diplomata, quæ inueniuntur scripta anno* M.LXXXIII. *in quibus Rex se nominat Toleti; non quia, vt ait Pisa, tunc captum esset Toletum; sed, quia Deo iuuante & præeunte, in animo constanter habebat, & cogitabat hoc in antecessum Alfonsus. Deinde cùm vacaret Sedes, mortuo Petro Toletano Archiepiscopo, & per obsidionem non possent Episcopi conuenire ad eligendum, consulebat Sacram Romanam Ecclesiam. Sic noster Iulianus in Chronico num.552. verba sunt:* Anno M.LXXXI. Episcopus S. Iustæ, senio & ærumnis confectus, moritur Toleti sub finem anni; vacatque Sedes, quia non potuerunt venire Toletum Episcopi Metropolitani, quorum intererat eligere, propter arctam obsidionem. *quare anno* M.LXXXV. *dict. num.554. de seipso testatur Iulianus, quæ sequuntur:* Ego tunc etiam pro Archiepiscopo Vicarius in Sede vacanti excubabam.

P. H. 89. *Synodus contra Monothelitas Romæ habita est, & absoluta hoc anno in palatio Lateranensi anno* DC.LII. *ann.* VI. *Martini Papæ I. de quâ multa Platina, & alij Scriptores rerum Ecclesiasticarum.*

P. H. 90. *S. Martinus Papa moritur pridie Idus Nouembris in exilio Chersonensi pro fide ærumnis confectus. Celebratur ab Ecclesiâ vt Martyr, pro defensione duarum Christi voluntatum.*

P. H. 91. *De* VIII. *Synodo hoc anno collectâ Rodericus & alij codices M.S. in membranâ peruetustâ litterâ Gothicâ, etiam codex Surij Conciliorum, & codex Garsiæ Loaysæ. Eugenius, qui huic interfuit, est sanctus vir, inter Sanctos relatus.*

92. DC.XCII. DC.LIV.

Fl. Heraclius, Constantino *Prognatus, Kal. Martij à patre Imperatore consors Imperij nominatur.

*Lege Progenatus, seu Pogonatus (quod probo) & loco Constantino, scribe Constantinus

DC.XCIII. DC.LV.

93. Fortis, XXXIX. Mediolanensis Archiepiscopus.

94. Hoc anno, qui est septimus Recesuinthi Regis Wisegotthorum, congregatur IX. Synodus Toletana, sub Eugenio tertio huius nominis.

P.H. 94. *Cogitur* IX. *Synodus Toletana anno* VII. *Regis Recesuinthi; vbi, sicut in octauâ, multa de reformatione Episcoporum & Clericorum, sepelientium mulierum intemperanti fædâq; consuetudine, vt docet Martinus ex litteris Amandi. sic ille:* Suggestum est namque nobis, eò quòd Presbyteri, seu Diaconi, aliúque sacerdotalis officij post suas ordinationes in lapsu coinquinantur; & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam adstringi, velleque pastorale officium, vel obsequium pro eorum inobedientiâ deponere. *Et occasione huius Epistolæ, ac rei necessitate exigente, cùm iam absoluissent pertinentia ad confirmationem Concilij Lateranensis, Patres in Synodo Toletanâ* VIII. *Toleti congregati multa circa Episcopos, Sacerdotes Diaconosq; pollutos decernunt, non minùs sanctè, quàm acriter & acerbè, vt Canon. 4. 5. 6. 7. vbi id seuerè distinctéq; prohibetur, vt videnti constabit.*

DC.

DC.XCIV. DC.LVI.

Hoc anno, qui fuit octauus Receſuinthi, Regis Wiſegotthorum, contrahitur Toleti x. Synodus. 95.

95. *In Synodo Toletanâ* x. *inſtituta eſt celebritas Incarnationis* XVIII. *die Decembris, anno* VIII. *Regis Receſuinthi, hoc eſt, anno* DC.LVIII. *Aly dicunt reſtitutam eſſe à S. Ildefonſo; ſed falluntur, quia non præfuit Concilio Toletano* x. *Ildefonſus, nec tunc erat Toletanus Epiſcopus; ſed reuerà (vt docet Iulianus Toletanus Archipresbyter) fuit primus, qui id propoſuit in hoc Concilio, & ad eius preces, & propter S. Virginis ſingularem deuotionem, ſancti Patres propoſuerunt. Hoc certe verum eſt, primum Archiepiſcopum Toletanum, qui Concily huius canonem executioni mandauit, fuiſſe S. Ildefonſum; qui ſequenti anno proximo Cathedram tenuit, vt egregiè annotat idem Iulianus, vt in eius Chronico videtur.* P.H.

DC.XCV. DC.LVII.

Hoc anno XIII. Nouembr. moritur Toleti S. Eugenius III. & miraculis clarus totâ Hiſpaniâ celebris habetur: iacet in S. Leocadiâ extra vrbem: alij volunt hunc ſepultum in domo S. Leocadiæ. 96.

S. Ildefonſus, Monachus Agalienſis, vir nobilis & religioſus, doctrinæque variæ famâ celebris, Abbas SS. Coſmæ & Damiani, Monaſterij diuerſi ab Agalienſi S. Iuliani Martyris, in demortui locum (Eugenij ſcilicet cognati ſui) voto Receſuinthi, Regis Wiſegotthorum, & Cleri populique Toletani, mortuo ſufficitur. 97.

96. *Hoc anno* XIII. *die Nouembris, qui fuit dies Lunæ, & à ſæculo Luitprandi, iam habebatur Eugenius vt Sanctus, inter Superos relatus. Teſtatur id eo longè antiquior Vſuardus hoc die: item Gelaſius; ſed confundit cum Martyre longè hoc recentiore. De quo ſic Ildefonſus in lib. de Viris illuſtribus:* Eugenius alter poſt Eugenium Pontifex ſubrogatur. Hic cum Eccleſiæ Regiæ Clericus eſſet egregius, vitâ Monachi delectatus eſt: qui ſagaci fugâ vrbem Cæſarauguſtam petens, illic Martyrum ſepulchris inhæſit: ibique ſtudia ſapientiæ & propoſitum Monachi decenter incoluit. Vnde principali violentiâ reductus, atque in Pontificatum aſcitus, vitam plus virtutum meritis, quàm viribus egit: fuit namque corpore tenuis, paruus robore, ſed valde ferueſcens ſpiritus virtute: ſtudiorum bonorum vim perſequens, cantus paſſiuis vocibus vitiatos melodiæ cognitione correxit, officiorum omiſſos ordines curamque diſcreuit. Scripſit de ſanctâ Trinitate libellum, & eloquio nitidum, & rei veritate perſpicuum. Qui Libyæ Orientiſque partibus mitti quantocyus poterat, niſi procellis reſultantia ſicta incertum pauidis iter viatoribus diſtuliſſent. Scripſit & duos libellos, vnum diuerſi carminis metro, alium diuerſi operis prosâ, concretos: qui multorum ad induſtriam, eius ex hoc tenaciter ſanctam voluerunt commendare memoriam. Libellos * quoque Dracontij de Creatione mundi conſcriptos, quos Antiquitas protulerat vitiatos, quæ incontinentia reperit, ſubtrahendo, immutando, vel meliorando, ita in pulchritudinis formam coëgit, vt pulchriores de artificis corrigentis, quàm de manu proceſſiſſe videantur auctoris. Et quia de die ſeptimo idem Dracontius, omnimodò reticendo, ſemiplenum opus vitiis eſt reliquiſſe; iſte P.H. D. L.

* *De Dracontio videndus Iulianus in Aduerſariis, nu.* 498. *& quæ ibi notaui: adde nunc Iſidorum de Viris illuſtr. cap.* 37.

& sex dierum recapitulationem, singulis versibus renotauit; & de die septimo, quæ illi visa sunt eleganter dicta, subiunxit. Clarus habitus fuit temporibus Cindasuinthi & Recesuindi Regum, ferè duodecim annis tenens dignitatem simul & gloriam Sacerdotij: sicque post lucis mundanalis occasum, in Basilicâ S. Leucadiæ tenet habitationem sepulchri. *Hæc ille, qui & obitum eius ornauit sepulchrali carmine:*

Præsulis Eugenij iacet hîc venerabile corpus,
Quem Leucadiæ templa sacrata tenent.
Hic Monachus fit, mortales dum perfugit vmbras,
Et Toletanâ Præsul in vrbe senex.
Discipulus dat dilecto postrema Magistro
Carmina, promeriti sat memor officij.
Ildefonsus enim Monachus bene Sancto.....
Et docto Eugenio pro pietate facit.

Sæpè meminit huius Eugenij S. Iulianus lib. 3. cap. 17. Nam (vt ceteros taceam) egregij præceptoris nostri Eugenij Toletanæ Sedis breuiter hæc verba retexam: Resurrectionem autem carnis verissimè confitemur; non vt quidam declarant, vt in aëreâ, vel qualibet aliâ carne, resurgamus; sed in hac, quâ sumus, quâ etiam pro recte gestis coronam, aut pro malè gestis vnusquisque merebitur recipere pœnam. *& eodem lib. cap. 24.* Erit, vt præceptor noster sacer Eugenius docet, tanta ac talis corporis pulchritudo, vt oblectet intuitum, & cor nullatenus inflectat ad vitium. *& ibidem:* Iuxta quod & clara præceptoris nostri sententia contestatur, hoc astruit, quòd in illâ futurâ gloriâ resurrectionis, vbi nulla corporibus sanctis deformitas, nulla quoque doloris aut laboris aduersitas, non sit quoque tegminis necessarius vsus, quibus erit omnia & in omnibus Christus. *Libri Dracontij, & multa epigrammata sunt, & epistolæ. Dubitat P. Mariana, an inter Sanctos sit annumerandus; quia Ecclesiæ Toletanæ tabulæ eum non vt Sanctum referunt: sed cùm eum referant vetus & nouum Romanum Martyrologium; nihil refert, non adduci ab Ecclesiâ Toletanâ, quæ non potest sola Sanctos facere, aut quos colit Ecclesia Romana, vt Sanctos non venerari: maximè, quia ex Breui Gregorij* XIII. *omnes, qui sunt in Martyrologio, proponuntur vt Sancti habendi toti Ecclesiæ, quia vult, vt in totâ Ecclesiâ solum hoc recipiatur Martyrologium, & recitentur singulis annis tales Sancti. Est iste modus quodammodo tacitus canonizandi. Liber de Trinitate huius sancti Doctoris omnino intercidit, nisi in aliquâ Basilicâ lateat, vt latuerant opera nonnulla S. Ildefonsi, quæ operâ Doctoris Fratris Francisci Feuardenty ex familiâ Franciscanorum in lucem prodierunt.*

P. H. 97. *De electione S. Ildefonsi anno* DC.LVII. *in Sede Toletanâ, Cixilla & Iulianus. Vacat Sedes Toletana* XVII. *diebus; quibus transactis, in officio nouemdiali demortui Pontificis, & in Regis consultatione, primâ die Decembris, quæ fuit dies Dominica, sacras S. Chrysantho & Dariæ & Mauro Martyribus, positus est in Sede Toletanâ S. Ildefonsus, Abbas Agaliensis, cùm esset* LIII. *annorum. Vir verè sanctus, pius, doctus, & zelo charitatis mirificè feruens: consecratur ab Episcopis Suffraganeis maximâ cum lætitiâ Cleri populiq; Toletani. Fuit omni vitæ suæ decursu Pontifex omnibus suis numeris absolutus, qualem & collapsa disciplina Ecclesiastica, & morum corruptio postulabat: magisq; subditorum vitia vitæ sanctioris exemplo, quàm seueritate vel nimiâ reprehensione curabat: nulli vnquam morosus, omnibus semper amabilis fuit.*

D. L. S. Ildefonsus, Monachus Agaliensis, vir nobilis & religiosus, doctrinæque variæ famâ celebris, Abbas SS. Cosmæ & Damiani.] *Electus fuit an-*

no

no DC.LVII. *in Abbatem D. Ildefonſus, ſi fides Luitprando adhibetur: vnde in Iuliani Chronico n.* 330. *ſic legendum:* Hoc tempore regebat Eccleſiam Toletanam ſanctè pieq; B. Ildefonſus, qui anno DC.LVI. [*anteà legebatur* DC.XXXVI.] electus eſt Abbas SS. Martyrum Coſmæ & Damiani in ſuburbio Toletano.

Voto Receſuinthi, Regis VViſegotthorum, & Cleri populiq́ue Toletani, mortuo ſufficitur.] *Antiqua hæc eligendi Epiſcopi forma. Secundùm enim temporum varietatem, diuerſi modi in Epiſcoporum electionibus à Summo Pontifice deſignati, vltra quos excedere non licebat: &, iuxta varias itidem & occurrentes temporum circumſtantias & caſus, variis perſonis ius eligendi Epiſcopi ab eodem Pontifice conceſſum ſiue permiſſum. Primùm enim totius Cleri & populi auctoritate fiebant electiones. cap.* Noſce. *cap.* Cleri. *cap.* Vota. 63. *diſt. & ex Luitprando hîc, atque ex Iuliano in Chronico numer.* 542. *elicitur:* Poſt reuerſus in patriam creatur *(Sigefridus Abbas Fuldenſis)* à Clero populoq́ue Moguntinus Epiſcopus. *Principibus ſæcularibus aliquando conceſſum, vt electio à Clericis facta valida non eſſet, niſi eorum accederet conſenſus. cap.* Quia igitur. 9. *diſt.* 63. *ibi:* Totius Concilij vnito conſenſu, & ſereniſſimi Principis voluntate declarat accerſiri. *Apud Hiſpanos extat inſigne huiuſce rei monumentum in cap.* Cùm longè. 25. *dictâ* 63. *diſt. his verbis:* Vnde placuit omnibus Pontificibus Hiſpaniæ atque Galliciæ, vt, ſaluo priuilegio vniuſcuiuſque Prouinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoſcumque Regalis poteſtas elegerit, & iam dicti Toletani Epiſcopi iudicium dignos eſſe probauerit, in quibuſlibet prouinciis, & præcedentium Sedibus præficere Præſules, *&c. Ab egregiis illis temporibus, quibus Reges Hiſpaniæ eam à Maurorum faucibus vindicarunt (gloſſ. pænult. in cap.* Adrianus. *diſt.* 63.) *competit eis ius patronatus in Eccleſiis, expectatâ Summi Pontificis confirmatione. Celebris textus in l.* Antigua. 17. *tit.* v. *Partit.* 1. E eſta mayoria e honrra an los Reyes de Heſpaña por tres razones: la primera, porque ganaron la tierra de los Moros, è ficieron las mezquitas Egleſias, è echaron de y el nome de Mahoma, e metieron y el nome de nueſtro Señor Ieſu Chriſto. *Vbi Gregorius Lopez doctè, quem refert, & plures alios, Gabriel Pereira in Manu Regiâ Tom.* 2. *cap.* 22. *num.* 14. *Succinit Rodericus Archiepiſcopus Toletanus lib.* 3. *Hiſtor. Hiſpan. cap.* 12 *& in nouâ noſtrâ Recopilatione ſuffragatur lex* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. Los quales [*Reyes de Caſtilla y Leon*] con deuocion feruiente, y Catholicos y animoſos corazones, y con derramamiento de ſangre ſuya, y de ſus ſubditos y naturales, ganaron y libraron eſta tierra de los infieles Moros, enemigos de nueſtra ſanta Fe Catholica: y la puſieron sò la obediencia de la ſanta Fe Catholica: y la tierra, que por tantos tiempos fue enſuciada con ſeta Mahometica, fue por ellos recobrada y alimpiada; y las Yglesias, que por tanto tiempo hauian ſido caſas de blaſphemia, no ſolo fueron por ellos recobradas para loor de Dios, y enſalçamento de nueſtra ſancta Fe, mas abondoſamente dotadas. *Et paulò inferiùs:* Y de las Prelacias y dignidades mayores ſiempre los ſantos Padres proueyeron à ſuplicacion del Rey, que à la ſazon reynaua. *Exemplum præpoſui in iis, quæ notaui ſuprà ex Iuliano noſtro in Chronico, num.* 554. *& in Lege ſuprà citatâ illud aduerbium* ſiempre *miniatulâ cerâ noto, vt ius Patronatus Regum Hiſpaniæ abhinc multis annis deducere valeamus. De ſimili Epiſcoporum electione quamdam inſcriptionem inueni apud Blaſium Ortizium in Deſcriptione templi Toletani cap.* 36. *quam, ne te huius Antiquitatis fraudarem lenocinio, tranſcribere non recuſaui.* Aquí yace Don Martin Martinez de Calahorra, Arcediano de Calatraua, y Canonigo de Calahorra: è fue electo en concordia para ſer Obiſpo de la Ygle-

sia de Calahorra, y de la Calçada; e no lo quiso recibir por honrra de la Yglesia de santa Maria de Toledo, è fino nueue dias andados del mes de Abril de M.CCC.LXVIII. años. *Rem totam confirmat inauguratio Dominici Episcopi Burgensis; de quâ in vulgus iactatum fuit, tempore Don Petri Regis Castellæ scissis, Ferdinandi antecessoris obitu, in bisariam opinionem, Sacerdotum suffragiis, totius controuersiæ partium voluntate, Dominicum delectum arbitrum, seipsum, prætermissis ritualibus, Episcopum nominasse. Felicem temeritatem approbauit, eorum qui aderant assensus: insigniaq; Pontificalia delata, & confirmatio Gregorij XI. P. M. secuta. Ita recenset Ferdinandus Perez de Guzman in libello, cui epigraphe affixa,* Valerio de las historias, *lib.* 8. *tit.* 11. *cap.* 4. *Atque iisdem insistit vestigiis P. Ioannes de Mariana in Histor. Generali Hispanâ linguâ conscriptâ, lib.* 17. *cap.* 8. *Simile exemplum & euentum eumdem in electione alterius Dominici Episcopi Ciuitatensis, regnante Alfonso, cui cognomen* Sapiens, *scripsit Antonius Sanchez Cabañas in eiusdem Ciuitatis historiâ, quam manuscriptam habeo, 2. p. lib.* 3. *cap.* 6. *ibiq; adducit duo Regis Alfonsi diplomata; alterum anno* M.CC.LXIV. *alterum anno* M.CC.LXX. *in quibus Dominicus Martinus Episcopus huius nominis II. confirmat. De his vide quæ congerit Doctor Augustinus Barbosa de Officio Episcopi tit.* 1. *cap.* 3. *per totum. Nouissimè Illustriss. Dominus Rodericus Acunha, Archiepiscopus Bracharensis, cuius ingenitam nobilitatem, litterarum splendore illustrem & conspicuam venerantur & agnoscunt omnes, num.* 1. 2. 3. *&* 4. *in Commentariis ad Decretum Gratiani ad cap.* Cùm longe. 25. *dist.* 63. *vbi multos Auctores recenset doctè sanè & laboriosè.*

Addo pro mantissâ Episcopum Pampilonensem D. Fr. Prudentium de Sandoual in Chronico Imp. Alfonsi VII. cap. 8. *qui inserit quamdam epistolam Petri Abbatis Cluniacensis ad Innocentium III. P. M. vbi de electione Episcopi per Clerum & populum agit; & I. C. Didacum Perez in L.* 2. *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordinam. col.* 251. *in versiculo,* Item Reges Hispaniæ.

DC.XCVIII. DC.LX.

98. S. Ildefonsus mores hominum aulicorum deprauatos, & ipsum etiam Regem, Christianâ libertate reprehendit: & ob id ipsis & Regi visus est acerbus.

99. Nonnullos Iudæos ad fidem conuersos baptizat.

100. Taio, Episcopus Cæsaraugustanus, glorioſus habetur.

P. H. 98. *De moribus Regis aliquid attingit Cixilla in Vitâ S. Ildefonsi:* Sed Princeps quondam Receſuindus, qui eo tempore erat, gloriâ & ferocitate terrenâ depositâ, qui eum, ob iniquitates suas increpatus, superbo oculo intuebatur, cultrum modicum, quem in thecâ tenebat, cum lacrymis offerebat; & collo submisso, supplices manus à throno suo extendens, vt eum illi deferrent, instanter deprecabatur: postulans vt non indignum iudicaret sua cum lacrymis offerentem.

D. L. 100. Taio, Episcopus Cæsarauguſtanus.] *Concordat cum Luitprando Iulianus, qui ærâ* DC.XCVIII. *anno* DC.LX. *num.* 331. *ait:* Florebat memoria S. Taionis Pontificis Cæsarauguſtani, docti & pij, qui obiit in pace IV. Kalen. Februarij ærâ DC.XCVIII. *In Concilio Toletano* VIII. *quod celebratum fuit ærâ* DC.XCI. *id est, anno* DC.LIII. *inuenio subscripsisse quinquagesimo loco, sic:* Taio, Cæsarauguſtanus Episcopus. *Carmen tamen Valderedi in Chronico Heleca Cæsarauguſtani Episcopi, inter Fragmenta ex M. Maximi carminibus edita,*

edita, discrepat vno in anno, dum obiisse ex eo constat ærâ DC.XCVII. *anno* DC.LIX. *Versus transscribere, qui ad rem optimè conducunt, non grauabor:*

Valderedus ego, Taionis & ipse minister,
Cæsareâ indignus Præsul in vrbe simul;
Carmina dilecto funebria sacro Parenti,
Pectus in hoc clarè testificata meum.
Taio fuit, dum vita manet, virtutibus almus,
Nobilis ingenio, sed grauis eloquio.
Hispani debemus ei Morale volumen
Gregorij Magni; quidquid & ille dedit.
Hac caussâ petiit Romam; diuinitus autem
Admonitus, miris repperit eius opus.
Inde redit famâ melior, virtutibus idem,
Gregoriique super grande laborat opus.
Iamque grauis senio, factis repletus opimis:
Viuo larga manus, vitaque honesta fuit.
Mortuus antiquâ tumulatur in æde Columnæ,
Et volat ad Superos mens bona Pontificis.

Obiit sanctissimus Pontifex in pace, famulus Dei Taio, Cæsarauguſtæ, ærâ DC.XCVII. IV. Kal. Februarij.

Celebris & glorioſus habetur apud Hiſpanos Taio: nam, vt graphicè iam vides ſcriptum, Româ in Hiſpaniam apportauit Moralium libros S. Gregorij Magni Pontificis; & ad id fuit miſſus, ſacro Concilio VII. *Toletano approbante. Refert Rodericus lib.* 2. *Hiſtor. cap.* 20. Et fuit in hoc Concilio [*de* VII. *agit*] magna turbatio, eò quòd liber Moralium, quem B. Gregorius ad petitionem B. Leandri compoſuerat, deperditus negligentiâ, in Hiſpaniis non exſtabat. Vnde & idem Princeps, ſacro Concilio approbante, Taionem Cæſarauguſtanum Epiſcopum, qui Synodo octauæ ſubſcripſit, religione & litteraturâ præſtantem, & ſolicitum Scripturarum, ad Romanum Pontificem cum ſuâ petitione, pro libris Moralium nauigio deſtinauit. *De quâ re, & de miraculoſâ librorum Moralium apparitione, conſule quæ è codice M. S. perantiquo euulgauit Eminentiſſ. Garſias de Loaysâ in Concilio Toletano* VII. *pag.* 414. *Sed multo copioſiùs enarrat idem Archiepiſcopus Rodericus, ad quem noſter Luitprandus ſe refert inf. num.* 365. *vbi in fine Chronici aliqua memoratu digna quaſi congerit. Extat Taionis inſigne monimentum in Carmine, quod Honorato Præſuli Hiſpalenſi cum lacrymis poſuit, tale:*

Taio, Cæsarauguſtanus Archidiaconus, ſanctiſſimo Pontifici Honorato, germano ſuo Cæsarauguſtano, Archiepiſcopo Hiſpalenſi, carmen ſepulchrale dicat:

Præsul Honoratus ſucceſſerat hic Iſidoro;
Hiſpalis illius oſſa beata tenet.
Iamque nouem luſtris gaudens dum vita maneret,
Spiritus aſtra tenet, corpus in vrnâ iacet.
Vita fuit melior linguâ, ſed lingua modeſta,
Nunc ouat, hoſtiles nec timet ille minas.

Obiit idem Pontifex pridie Idus Nouembris ærâ DC.LXXVIII. In honore vixit annis quinque, menſibus ſex.

Hanc illuſtrat Inſcriptionem eruditiſſimus Rodericus Caro in Additionibus ad Chronicon M. Maximi pag. 232. *& D. Franciſcus Fernandez Beltran, Abbas Oliuarenſis, in ſuo ad id Tractatu. Noniſſimè D. Paulus de Eſpinoſa de los Monteros in Hiſtoriâ Hiſpalenſi lib.* 2. *cap.* 23. *Dixerat priùs planiùs & plenius*

de Taione P. Didacus Murillo in Historiâ Cæsaraugustanâ, Tractat. 1. cap. 29. pag. 242. & de Moralium libris ab ipso in Cæsaraugustam aduectis, ibidem c. 1. pag. 2. col. 1. & cap. 3. pag. 16. col. 2. qui asserit repositos esse in Bibliothecâ S. Ecclesiæ D. MARIÆ del Pilar, *in quodam armario, cuius lemma tale est:*

In hoc sunt condita sermnio beati Gregorij Moralia à Taio, Cæsaraugustano Episcopo, Romæ miraculosè inuenta.

Horum meminit, aliáque memoriâ digna adducit Reuer. D. Coccinus Decanus Rotæ Romanæ, in Decisione caussæ Cæsaraugustanæ Cathedralitatis pag. 9. in principio. Fortè & hic Taio aliqua scripta concinnauit, de quibus Iulianus in Chronico num. 414.

DC. XCIX. DC. LXI.

101. Hæreticos Narbonâ venientes, natione Gotthos, Theudium & Helladium, per Hispanias *tominæ vagantes, & de virginitate beatæ Virginis Mariæ temerè sentientes, quòd more ceterarum mulierum, dilatatis claustris virginalibus, pepererit Christum Dominum, verum Deum & hominem, Filium suum; sermonibus quatuordecim Ildefonsus, & editis libris (diuersis ab illo *Soliloquiorum* incipiente, *Domina mea*) viriliter confutat; & castigatos iussu Regis Recesuindi Catholici, *seueriſſimique Principis, totâ Hispaniâ cogit exulare.

*cor. tetertimè

* al. Serenissimi

102. Hoc anno, IX. die Decembris, apparet S. Pontifici S. Leocadia virgo & Martyr (cuius corpus ignorabatur vbi erat) in æde Prætorienſi. inde cœpit Ildefonsus esse Regi Catholico admirationi, & admirabili reuerentiâ.

103. Composuerat S. Pontifex ad priuatam deuotionem suam librum quemdam *Soliloquiorum* cum beatâ Virgine, quæ *Synonyma* dicuntur: pòst libros & sermones scripsit elegantiori sermone, contra hos hæreticos: constat ex litteris Genesij secundi huius nominis Lugdunensis (qui dictus est etiam *Abelardus) Abbatis Corbeiæ priùs, pòst Episcopi Vrcitani.

* al. Adelardus

P. H. 101. *Hæreticos tres dicit fuisse Iulianus in Vitâ S. Ildefonsi: communiter receptum est, istos tres hæreticos obloqui virgineo pudori S. Mariæ Matris Dei, & ad deuincendos eos edidisse librum, qui incipit* Domina mea, atque Dominatrix, *&c. Sed in illo libro, multum de hæreticis, plus tamen de laudibus B. Virginis. Sic Rodericus lib. 2. cap. 22.* Huius *(scilicet Ildefonsi)* tempore, cùm Eluidius & Pelagius, à Galliis venientes, pleraſque partes Hispaniæ infeciſſent, virginitatem B. Mariæ infamantes, B. Ildefonsus illis occurrens sacrarum Scripturarum testimoniis, & linguâ mellifluâ, & gratiâ in labiis suis diffusâ, eorum dogma confutauit, & ab Hispaniis confusos abegit. *Huius Historiam praui dogmatis nec Iulianus nec Cixilla recensent, ita vt hîc narratur. Tantùm Iulianus agens de libris S. Ildefonsi, librum, quem de* Parturitione *B. Mariæ Virginis S. Ildefonsus edidit, innuit scripsisse contra quosdam tunc dicentes, B. Virginem mansisse quidem virginem, vt ante partum, sic & post partum; tamen malignè asserentes, peperisse modo naturali, vt parere solent cetera mulieres, per dilatationem puerperiorum; vnde, inquit S. Doctor, illos voluisse re, quamuis non verbis claris & explicitis, contrarium*

rium docere; non manſiſſe ſcilicet virginem, vt cetera non manent quæ conſuetâ naturæ lege pariunt. Sanctus Doctor admonens Regem Receſuindum de periculo fidei, petiit vt in tantæ rei grauitate, & periculo manifeſto plebis, iuberet contrahi Concilium nationale Toleti; vt in illo conuicti hæretici, hæreſim abiurarent, vel pertinaces in exilium amandarentur. Habitâ Synodo, manentes hæretici in ſuâ perfidiâ, totâ Hiſpaniâ cum ignominiâ ac dedecore pulſi ſunt, vt refert Iulianus Archipresbyter S. Iuſtæ: &, ne periculoſa ſerperet hæreſis (vt ſolet cancer) librum compoſuit, quem dedicat Monialibus ſancti Benedicti Toletanis. Hic liber multos annos delituerat: repertus in Galliâ per Doctorem Fr. Franciſcum Feuardentium Franciſcanum, excuſus eſt 9. Tom. Bibliothecæ veterum Patrum, excuſæ Pariſiis. vbi ſic dictus liber de Parturitione B. Virginis Mariæ: Quamuis omnium Eccleſiarum, virginitas beatæ & gloriosæ Dei Genitricis Mariæ ſit decus, honor & forma virtutis; maxime tamen Sanctimonialium & Virginum, quarum caſtitas eius ſpecialiter illuſtratur virtutibus, informatur exemplis, corroboratur meritis: vnde ſacratiſſimum eius puerperium animo & corde deuotiſſime venerari ac retexere, diuini muneris eſt gratia: pro eâ verò contra hæreticam prauitatem dimicare ac vincere, opus eſt Spiritus ſancti, ac virtus Altiſſimi, qui eam obumbrauit: vt ſine coitu viri, & ſine vllâ corruptione, Deum & hominem pareret, virgoque ſemper permaneret. Pro quâ iam olim B. Hieronymum contra Heluidium hæreticum, & contra eius complices, ſcripſiſſe legimus: quos ita debellauit ac deuicit, vt deinceps vſque ad præſens nihil recidiuum erroris contra eam ſurrexerit. Sed quia quorumdam nunc fratrum rurſus impudica quaſi percontando laborat temeritas; decreui ad vos, Matronæ Chriſti, his ſcribere, quæ ipſi curioſius contra eius pudicitiam, quàm religioſius conantur explicare. Explorando partum virginitatis eius, & vterum pudicitiæ, introducunt, ac ſi peritiſſimi Philologi eſſent, callidè ſatis, diſputatione ſuâ, conluuionem vitiorum; in quâ concurrunt plurima erroris diſcrimina: dicunt enim, non aliter beatam Virginem Mariam parere potuiſſe, neque aliter debuiſſe, quam communi lege naturæ, & ſicut mos omnium feminarum, vt vera natiuitas Chriſti dici poſſit. Alij autem inquiunt: Si non ita natus eſt, vt ceteri naſcuntur infantes, vera natiuitas non eſt: & ideò, ne phantaſia putaretur, aut ne, ſicut aqua per alueum tranſiiſſe, ita per vterum Virginis abſque naſcentis ordine natus credatur; pium eſt ſentire, ſic eum lege naturæ natum fuiſſe, ſicut ceteri naſcuntur infantes; & eam ſic peperiſſe, ſicut reliquæ pariunt mulieres. O cæca pietas, quæ tam impiè ſentit de Mariâ Virgine; & cæca præſumptio, quæ tam impiè loquitur de Chriſto! Non dico, quod dicant virginitatem amiſiſſe, quæ neſciens virum, virgo concepit, virgo peperit, & virgo permanſit: ſed quia id ipſum, quod confitentur, negant; dum eam dicunt communi lege naturæ puerperam filium ediſſe. Quod ſi ita eſt, vt aſtruunt & affirmant (quod abſit) iam Maria virgo non eſt; Chriſtus ſub maledicto natus eſt iræ filius, de carne peccati: & ipſa, quæ benedicta ab Angelo prædicatur, in maledictione adhuc permanens, ſub maledicto peperit. Alioquin quid eſt, quòd legem naturæ requirunt in Mariâ, vbi totum, quidquid in eâ fuit, poſſedit Spiritus ſanctus? quoniam eam virtus Altiſſimi obumbrauit. *Hinc facilè colligitur, non fuiſſe Gallorum iſtorum à Narbonenſi Prouinciâ deſcendentium errorem, quòd in verbis negarent S. Virginem non manſiſſe virginem, cùm re ipsâ negarent. Nam tametſi virgo conciperet, in dilatatione illâ, & modo legis naturæ mulieribus parturientibus conſueto, ſi clauſtra virginalia aperirentur (vt aiebant) virgo non permaneret. Cùm hoc percepiſſet S. Ildefonſus,*

fonſus, Regem admonuit, oportere Concilium totius Nationis (vt dicit Iulianus) Toleti contrahi: vbi diſputatum contra hunc errorem. Et conuicti quidem hæretici in Concilio validiſſimis S. Ildefonſi rationibus, cùm nollent reſipiſcere, damnati ſunt ad exilium, quod Rex exequi fecit. Et mirum alioqui mihi videbatur, in tanto gentis Hiſpanæ periculo non conflatum eſſe Concilium, nec IX. *annis, quibus præfuit S. Ildefonſus, nullum Concilium habitum Toleti, præſertim cùm eius anteceſſores multa habuerint. Poſt vero non contentus Concily determinatione, vt ſuæ pietati ſatisfaceret, ac perſuaſioni populorum contrairet, ſcripſit librum de Virginitate, quem citaui, quemq; Monialibus ſui Ordinis Toletanis nuncupandum duxit. Vt hinc intelligatur, quanta fuerit pietas Hiſpanæ gentis in B. Virginem, cuius honorem & dignitatem virginalem, collectâ Synodo, & libris editis, tutatus eſt S. Ildefonſus. Et vbinam necanda venit hæreſis iſta perniciosa in Galliâ nata, quàm in Hiſpaniâ, quam præ ceteris mundi nationibus Virgo ſanctiſſima præclegit? cui adhuc viuens fauerat, & ſuâ corporali præſentiâ manifeſtiſſimè fortunarat? Hiſpania igitur hæreſum gladius, & locus occiſionis omnium errorum; quò, diuinâ prouidentiâ ita diſponente, alibi hæreſes exortæ, tandem gladio confodiendæ & iugulandæ detruduntur, idq; peculiari Virginis priuilegio. Nulla enim hactenus orta eſt hæreſis in Hiſpaniâ; alibi autem erumpentes ac natæ, ibi ſuffocatæ. Sic hæreſis Arriana, Priſcilliana, & Vigilantiana. Quòd ſi ſemper ſatis ſedulò, nunc maximè ſanctiſſimi Inquiſitionis officij diligentiâ, ſtudio, pietate ac vigilantiâ; cui à Deo, intercedente B. Virgine, & S. Iacobo, quidquid puræ fidei & religionis eſt (quod planè multum eſt, & pluſquam in aliis orbis regionibus) exertis vocibus omnes delatum fatentur; & meritò.*

Sed reuertamur ad noſtrum Luitprandum, qui ſanè legerat libros S. Ildefonſi, & (vt res ſe habet) intellexerat errorem iſtorum è Galliâ deſcendentium, cùm dicit, quòd more ceterarum mulierum dilatatis ac laxatis clauſtris virginalibus peperiſſet Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. *Etiam Concily meminit, dicens:* S. Ildefonſus Concilio, ſermonibus & editis libris confutauit, & à Rege Receſuindo totâ Hiſpaniâ fecit exterminare. *Sed quòd non ſit liber iſte, ille alius, quem Synonymorum edidit, declarat idem, dicens:* Compoſuerat ante hæc tempora librum Synonymorum, vbi tenere ac deuote cum ſanctâ Virgine loquitur per modum Soliloquij, qui ſic incipit: Domina mea, Dominatrix mea, *&c. Sed dices, Quando habita eſt Synodus hæc? dico habitam eſſe primo die Decembris, & dilatam, ex Iuliano, vſque ad finem menſis.*

D.L. Hæreticos Narbonâ venientes, natione Gotthos, Theudium & Helladium, per Hiſpanias tominæ vagantes.] *Legendum* temerè. *De hiſce hæreticis infrà num.* 111. *Iulianus in Chronico num.* 338. *vbi refero P. Gabrielem Vazquez* 3. *par. diſp.* 121. *cap.* 21. *& virum ſingularis doctrinæ P. Alfonſum Vazquez in ſuo Ildefonſo lib.* 4. *cap.* 3. *fol.* 275. *P. Franciſcum Portocarrero in libello aureo de Deſcenſu Deiparæ Virginis Mariæ fol.* 34. *B. Ecce iterùm Iulianus in Chronico num.* 342. *&* 344. *Et adde illuſtrem locum Pelagy Ouetenſis Epiſcopi à me adductum inf. num.* 197. *vbi de Heluidio & Iouiniano: de quibus P. Theodorus Petreius in Catalogo hæreticorum, verbo* Heluidiani, *pag.* 83. *& verbo* Iouinianiſtæ, *pag.* 203. *Epiſcopus Guido de Perpiniano in Summâ de Hæreſibus cap.* 60. *&* 61. *& in hæreſi* 47.

P.H. 102. *Et* IX. *Decembris, euntibus Epiſcopis ad Eccleſiam S. Leocadiæ cum proceſſione, factum eſt miraculum apparitionis S. Virginis. Præterquam quòd dicit Iulianus Toletanus, hoc idem docet Cixilla in Vitâ S. Ildefonſi his verbis:* Atque conſpectui eius Virgo pulcherrima obſequens adiutaret; clamantibus Epiſcopis, Principibus, Presbyteris: *quia nulli aly poterant ibi eſſe*

Epiſco-

Episcopi, quàm qui conuenerunt ad Concilium; & ob id dixit S. Leocadia: Per vitam Ildefonsi viuit Domina mea. *Quia ipse multùm laborauerat in Synodo contrahendâ; & conuicerat haereticos in publicâ totius Concilij luce oculisq; disputatione. Quod obsequium Virgini impensum simili fauoris significatione voluit Filius placidissime compensare. Habitum est ergo Concilium anno* DC.LXI. *& eo anno contigit mirabilis apparitio S. Leocadiæ virginis & Martyris. Sex annis post primum miraculum accidit secundum de Apparitione B. Virginis, scilicet anno* DC.LXVII. *nam eo anno fuit littera Dominicalis C. & fuit* XIX. *Decembris, dies Sabbati.*

De amissione memoriæ corporis S. Leocadiæ Cixilla in Vitâ S. Ildefonsi: de sede eburneâ idem, & Breuiarium, vel Tabulæ S. Ecclesiæ Toletanæ, à sacrâ Rituum Congregatione collectæ, approbatæ à P. Ribadeneira in Vitâ sancti Ildefonsi.

102. Hoc anno XIX. die Decembris apparet.] *De hac apparitione Iulianus noster in Chronico n.* 345. *Cixilla in Vitâ S. Ildefonsi, & alij plures. Quo autem nomine censeretur Ecclesia, vbi S. Leocadia B. Ildefonso apparuit, dubium multis. Et sciendum, S. Leocadiæ virgini & Martyri tres Ecclesias fuisse sacratas; Collegiatas duas, tertiam Parochialem. Hæc in quâ alta & educata Virgo, quæ arci Regiæ proxima, Martyrem carcere detinuit; quæ Tago flumini imposita est in suburbio Toletano, sepultam custodiuit. Blasius Ortizius, Canonicus Toletanus, in summi templi Toletani Descriptione depingit graphicè cap.* 12. *fol.* 36. Huic Diuæ *(Leocadiæ)* Martyri tres in hac vrbe dedicatæ sunt Ecclesiæ: quarum duæ Collegiatæ, tertia verò Parochialis; quæ, sicut à maioribus accepi, fuit ædificata in ipsius domo propriâ. Ex Collegiatis verò, vnâ in carcere, qui à parte Meridionali Regio Capitolio est contiguus, vbi spiritum Altissimo reddidit: ibique in quadam spelunca, quâ vincta seruabatur, propriis digitis signaculum crucis saxo impressit: quod vsque adhuc magnâ religione colitur. Altera extra muros huius ciuitatis, vbi eius corpus sepulturæ fuit traditum. *Paucis, rem tamen totam comprehendit Eminentiss. Card. Cæsar Baronius in Martyrologio Romano* IX. *die Decembris:* Tres ibidem Basilicæ in eius memoriam erectæ permanent; quarum prima, vbi nata; altera, vbi passa; tertia verò, vbi sepulta fuit. *Plenius Illustriss. Archiepiscopus Garsias de Loarsa in Notis ad Concilium* IV. *Toletanum pag.* 364. *Refert idem in Historiâ Toletanâ Franciscus de Pisa lib.* 2. *c.* 17. *fol.* 85. *col.* 2. *Paribus ferè tibiis concinit Lectio* VI. *in Officio proprio huius inuictissimæ Martyris. In iis Ecclesiis variè varia cogebantur Concilia.* Quibus [*verba sunt* VI. *Lectionis*] tantus honos est habitus, vt in eis potissimùm multa Concilia Toletana, eaque frequentissima, habita. *Patet manifestè ex* IV. *Concilio, quod fuit celebratum in Basilicâ sanctæ Leocadiæ; & ex* V. *ibidem coacto: vtrobique conceptis verbis scriptum inuenies. In* IV. *sic:* Hic quippe, dum in Basilicâ beatissimæ & sanctæ Confessoris Leocadiæ omnium nostrorum pariter iam cœtus adesset. *In* V. *ita:* Apud vrbem Toletanam diuersis ex prouinciis Hispaniæ, Sacerdotes Domini in vno Pacis Collegio, in Basilicâ sanctæ Confessoris Leocadiæ, qui consedimus. *Item ex* VI. *cuius en contextus:* Atque in Prætorio Toletano, in Ecclesiâ sanctæ Leocadiæ virginis, debitis sedibus collocatis. *Denique ex* XVII. *ibi:* Dum in Ecclesiâ gloriosæ Virginis & Confessoris Christi sanctæ Leocadiæ, quæ est in suburbio Toletano, vbi sanctum eius corpus requiescit. *Vides non in eâdem, sed in Ecclesiâ S. Leocadiæ cœtus adfuisse Conciliorum. Ad amussim tamen rem examinare libet & expedit, seruato numero Conciliorum & ordine.*

D. L.

Basilica D. Leocadiæ, cuius mentio in Concilio IV. *& V. ea dicebatur Ecclesia,*

vbi alta & educata fuit sanctissima Virgo. Nomine & formâ patet. Nomine, quia alia est Prætorienſis, altera quæ in ſuburbio: vnde Basilica ea erat, quæ Parochialis, in ipsâ Virginis domo, & in vrbe Toleto erecta, quam Rex Siſebutus ædificauit. S. Eulogius, quamuis non Basilicæ voce, id periphraſi, & eleganti deſcriptione, Aulaq; nomine planè demonſtrat, in Apologetico Martyrum fol. 80.*B.* Toleti quoque [*hæc ſunt eius verba*] beatæ Leocadiæ Aula miro opere, iubente prædicto Principe *(Siſebuto)* culmine alto extenditur. *Quid aliud Basilica ſignificat, quàm miro opere, & culmine alto, quaſi pendulo, ſtructam regiam molem, & verè eam, quæ ab Eulogio recenſetur? Mutuemur, ſi placet, Basilicæ explanationem rectam ab Eminentiſſimo Cæſare Baronio* v. *die Auguſti, ad illa verba:* Romæ in Eſquilis dedicatio S. Mariæ ad Niues. *ait enim:* Vox iſta quidem etſi à Gentilibus accepta videatur, non abhorret tamen à phraſi diuinæ Scripturæ: nam atrium illud templi Salomonis Basilica dicitur in 2. Paralipom. c. 4. & 6. licet Græce ἀυλὴ legatur [*attende* Basilicam *&* Aulam *idem.*] quod alij vertunt, Atrium. Apud nos autem loquendi vſus obtinuit, vt non quæcumque Eccleſiæ appellentur Basilicæ; ſed illæ tantum, quarum auguſtior eſſet amplitudo. Vnde autem id acciderit, vt huiuſmodi Eccleſiæ dicerentur Basilicæ, Iſidorus lib. 5. Originum hæc ait: Basilicæ prius vocabantur Regum habitacula, vnde & nomen habent. *Pauciſq; interiectis, filum iterùm apprehendit:* Quod autem ad ipſarum [Basilicarum] ſtructuram ſpectat, erant plures ſimul in longum iunctæ porticus, ſuffultæ columnis, æquis inter ſe diſtantibus ſpatiis, epiſtylis deſuper iunctis, velut intextis inuicem. *Eleganter deſcribit Basilicam Romano more & eloquio lib.* 2. *Metamorph. Ouidius:*

Regia ſolis erat ſublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammaſq́ue imitante pyropo.

Coniunxit ſortè Siſebutus plures in vnam domos, inter quas Virginis ſanctæ habitaculum comprehendit. Suffragatur Archiepiſcopus Toletanus Rodericus lib. 2. *Hiſt. cap.* 17. *vbi de Siſebuto:* Eccleſiam S. Leocadiæ Toleti miro opere fabricauit. *Non dixit, Prætorienſem; neque, in ſuburbio Toleti; ſed* Toleti, *id eſt, in meditullio Toletano, vt excludas Ambroſij de Morales interpretationem in Apologetico S. Eulogij, qui autumat, templum Siſebuti illud ipſum eſſe, quod extra vrbem hodie perdurat, non longè à flumine Tago. Rem extra dubitationem ponit & explanat Iulianus noſter in Aduerſariis num.* 287. *&* 288. Eccleſia Parochialis [*hæc ſunt verba*] quam S. Leocadiæ Siſebutus fecit, vocatur Basilica. Fuit, vt ex traditione maiorum accepimus, iuxta domum, vbi S. Leocadia Virgo & Martyr Toletana nata & educata eſt, ingens templum, ſeu Basilica, Mineruæ Carpetanæ dicata, vbi Reges Gothi aliquando habitauerunt. Hanc, cum domo Sanctæ, fecit Siſebutus Eccleſiam eidem Diuæ ſacratam, in quâ erant multæ porticus, & ſpatioſa deambulacra, & vocata eſt S. Leocadiæ vulgò Basilica.

Quæ dicebatur Eccleſia Prætorienſis? anceps & dubia quæſtio,
Hic opus hic labor eſt. ——

Sed vt finem diſceptationi imponamus, præmittere ſanè oportet, Imperatoriam domum apud Romanos ideò dictam Prætorium, quia quemcumque militum imperatorem, antiqui Prætorem dixêre; & eorum tentoria, Prætoria appellabantur; hinćq; Præfecti Prætorio vocati, de quibus extat inſigne teſtimonium in l. vlt. C. de officio Rectoris prouinciæ, vbi Imp. Anaſtaſius [*non Leo, vt in vulgatis*] *Præfecto Prætorio reſcripſit in hæc verba:* Nulli iudicum, qui prouincias regunt, in ciuitatibus, in quibus ſacra palatia aut Prætoria ſunt, liceat, iis relictis, priuatorum ſibi domos ad habitandum, veluti Prætoria,

toria, vindicare. *In his ergo ædibus Prætores seu Præsides habitare, aut ius dicere solebant. Congerit plura Dionysius Gothofredus ad dict. leg. vlt. & Guido Pancirol. in Thesauro Variar. lect. lib. 2. cap. 191. pag. 283. & 284. Hinc apud D. Ioann. cap. 18. nu. 28. Iudæos non fuisse ingressos constat:* Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Πραιτώριον *verbum Græco-barbarum est, vt inuenies variis Auctorum locis comprobatum in Glossario Ioannis Meursij Græco-barbaro, verbo* Πραιτώριον. *Appositissimè de Prætorij significatione S. Eulogius in Memorialis Sanctorum lib. 1. circa principium pag. 17. B. vbi de constanti & valido Martyrum ardore:* Et ita interriti, *inquit*, contra hostem publicum apertum veritatis erigentes vexillum, vtpote ante fores prætorij, & in ipso accessu palatij, proferentes testimonium, indicem perditionis, confusionis & ignominiæ. *De huiusmodi* Prætorio *intelligendus Tertullianus ad Scapulam cap. 3.* Claudius Herminianus in Cappadocia, cum indigne ferens vxorem suam ad hanc sectam transisse, Christianos crudeliter tractasset, soluséque in prætorio suo vastatus peste, cùm viuus vermibus ebullisset. *& D. Hieronymus Diogenis dolium festiuè vocat Prætorium lib. 2. contra Iouinianum.*

Erat etiam Prætorium pars villæ latiùs ædificata, & patrisfamilias habitationi relicta. Vlpianus I. C. in l. Plenum. 12. *π. de vsu & habitatione.* Plenum autem vsum debet habere, si & villæ & prætorij relictus est. *Neratius item in l. 2. π. de seruitutibus rusticor. prædior.* Rusticorum prædiorum seruitutes sunt, licere altiùs tollere, & officere prætorio vicini. *Claudat agmen idem Vlpianus in l.* Vrbana prædia. 198. *π. de verbor. significat. vbi Ioannes Gœddeius num. 5. Dionysius Gothofredus litterâ M. & ad L.* Titio. 34. §. 3. *π. de Legat. 2. ducatq; agmen inter Poëtas Martialis noster lib. 10. Epig. 79.*

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
Ad quartum breue rus emit Otacilius.

Hinc praluceo facem verbis Concilij VI. *Toletani, in ipso principio. Hæc sunt:* Atque in Prætorio Toletano, in Ecclesiâ sanctæ Leocadiæ virginis, debitis sedibus collocatis. *Vnde patet, Concilium coactum fuisse in Ecclesiâ Prætorio iunctâ, quod domus erat Augusta Regum Gothorum; ideò legitur,* in Prætorio Toletano, *id est,* in arce Regiâ. *Sic interpretatur Ambrosius de Morales 2. part. Histor. lib. 12. cap. 23.* Celebrose *(Concilium* VI. *Toletanum)* en la Iglesia de santa Leocadia, i parece era la del Alcazar, porque se señala en particular, ser en el Pretorio de Toledo; i no ay que se pueda entender aqui por Pretorio sino el Alcaçar ò casa Real: a quien los Godos, gente guerrera, se puede creer, llamaban assi, por el mismo nombre que los Romanos, aquien ellos imitaban, nombraban en la guerra la tienda del General: i en paz vsaban en alguna manera deste nombre, como en la sagrada Historia Euangelica, i en otras partes se ve: i parece que para diferenciar la de otra Iglesia desta Santa, se le añadio este titulo. *In eamdem it sententiam doctissimus P. Ioannes Mariana in Histor. Hispan. Latino sermone scriptâ lib. 6. cap. 6. de* VI. *Toletano Concilio agens:* Ad D. Leocadiæ templum Prætorio vicinum (nunc arci Regiæ coniunctum est, veteris elegantiæ & amplitudinis vestigia retinens) ante diem v. Idus Ianuarij, salutis anno DC.XXXVII. Conuentus habitus est. *Demonstrarunt, inquam, hoc clarè illa verba Concilij,* in Prætorio Toletano: *quasi discrimen statuentia inter Ecclesiam Prætoriensem quæ arci contigua, & Prætoriensem quæ in suburbio sita: de quâ (& hæc est tertia Ecclesia S. Leocadiæ) mentio in Concilio Toletano* XVII. Dum in Ecclesiâ *(en verba)* gloriosæ virginis & Confessoris Christi S. Leocadiæ, quæ est in suburbio Toletano, vbi sanctum eius corpus requiescit, plerique

Hiſpaniarum & Galliarum Pontifices conueniſſemus. *De Prætorienſi ſuburbanâ noſter Iulianus in Chronico num.*343. Hoc anno [DC.LXVII.] S. Leocadia virgo & Martyr, nono die Decembris, in æde ſuâ Prætorienſi ſuburbanâ, Tago flumini contiguâ, apparet S. Ildefonſo Archiepiſcopo Toletano. *Et Luitprandus hîc, quamuis voce Prætorienſis tantùm inſigniuerit Eccleſiam, in quâ aſſerit apparuiſſe B. Virginem Regi Siſebuto, ſatis, quaſi digito ad fontem intenſo, indicans ſuburbanam fuiſſe, ipſâmet apparitione relatâ. Apertè infrà idem Luitprandus nu.*282. Machometo, Toleti Rege, ædificatur mirus pons ſuper Tagum ad columnam S. Leocadiæ Prætorienſis. *Dixit prope Tagum S. Leocadia Prætorienſis Eccleſiam. Sic in concordiam adduco quos inter ſe diſſidentes refert P. Ioannes Mariana in dict. cap.6.lib.6. Hiſt.Hiſpan. noſtro eunlgata idiomate:* Celebroſe el Concilio, que fue ſexto entre los de Toledo, en ſanta Leocadia Pretorienſe, que algunas entienden fue la Igleſia de la Santa, que eſta iunto a el Alcaçar, llamado en Latin Pretorio, i en ſu vejez mueſtra raſtros de ſu antiguo primor i grandeza. Otros quieren, que la Igleſia de ſanta Leocadia la Pretorienſe fueſſe la que eſta fuera de la ciudad, porque tambien las caſas de campo ſe llaman Pretorios. *Hæc ſunt quæ addidit Mariana in vltimâ editione anni* M.DC.XVII. *Hiſpano ſermone concinnatâ. Hanc Eccleſiam* Regiam *appellat Raſis; fortè, quia aliquot Regum Gotthorum corpora ſeruabat ſepulta.* E en ſu tiempo *(de Theodoſio)* ficieron en Eſpaña la Igleſia de Toledo, que llaman la de los Reyes, e que los Chriſtianos llaman de ſanta Leocadia. *In aliâ verò Latinâ Hiſtorici tranſlatione ſic legitur:* Diocletiani tempore Chriſtiani, qui Toleti in Hiſpaniâ erant, Eccleſiam conſtruere cœperunt, quæ poſtmodum Regum dicta fuit. Chriſtiani ſanctam appellant Leocadiam. *Ex Iuliano noſtro in Aduerſariis n.*289. *conſtat, apparitionem S. Leocadiæ in æde Prætorienſi ſuburbanâ fuiſſe, vt ipſemet retulit in Chronico dicto num.*343. *&* Regiam *appellatam. Audi Iulianum:* Et accepi ſimul à maioribus, in S. Leocadiæ ſacello Regio corpus ſepultum fuiſſe in aulæ ſacello maiori: & prope ſepulchrum Virginis in pariete locatum thronum fuiſſe Regis Receſuinthi, Gotthorum more, purpurâ auroque contectum. & tam propinquus ſedebat ſepulchro, vt ipſe per ſe Rex dederit gladiolum S. Ildefonſo, qui cum velo ſeruatur in æde maiori. *An in ſacello Regio ipſius ædis, diſcutit & diſputat doctiſſ. V. D. Vincentius Tarturetus in libro de Sacello Regio cap.*2. *pag.*29. *Iulianus, vt omnem moueamus lapidem, apparitionem S. Leocadiæ, eodem anno, quo apparuit ſanctiſſima Virgo Maria D. Ildefonſo, ſcribit; Luitprandus ſex annis antè, vt animaduertit hîc doctiſſ. P. Hieronymus de la Higuera.*

D. L. 103. Dictus eſt etiam Abelardus.] *Alij legunt,* Adhelardus: *meliùs* Adalardus. *Vide Surium Tom.*1. *die* 11. *Ianuar. De iſto S. Geneſio, Corbeiæ Abbate, Iulianus in Aduerſariis num.*246.253.254.255.256. *&* 266. *In Vſuardo* 11. *die Januarij* Adalardum *reperies.* Apud Corbeiam depoſitio S. Adalardi Abbatis. *Cuius Vitam Ioannes Molanus ſcripſiſſe ait S. Ratbertum Abbatem, S. Adalardi in Gallicâ Corbeiâ ſextum ſucceſſorem. Noſter verò Iulianus in Aduerſariis num.*253. *apud Vſuardum aſſerit inueniri Feſtum Geneſij Adelardi, die tamen* XXI. *Maij, non* 11. *Ianuarij, vt Vſuardus & Surius. Verba eius ſunt:* Tranſlationis S. Geneſij, cognomento Abelardi *(lege* Adelardi) Feſti ex Corbeiâ in Hiſpaniam meminit Vſuardus in Martyrologio die XXI. Maij, & eiuſdem Sancti cum aliis, qui in eodem die celebrantur. *de cuius tranſlatione in Chronico n.*420. Inde *(ex Monaſterio Corbeienſi)* poſt centum annos, ad Eremum in littore maris prope Carthaginem Spartariam, vbi viuens degerat, tranſlatus eſt; vbi mirâ frequentiâ circumiacentium oppidorum Muza-

rabum

rabum visitur. *& num.* 461. Per quosdam Monachos Gallos allatum est corpus S. Abbatis Abelardi [Adelardi] vel Genesij, ad littus Carthaginense, ex Corbeiâ antiquâ eius domo, sancti viri Abbatiâ. *Sancto autem Genesio successisse Odonem in Abbatiâ Corbeiensi, testatur idem Iulianus num.* 255. *in Aduersarijs, & Concilio Sueßionensi interfuisse. De Adelardo Romam misso à Carolo Imp. ad Leonem Papam, extat testimonium in Concilio Aquisgranensi anno Christi* DCCC.IX. *quod inter Concilia Gallicana nouißimè edidit doctißimus P. Iacobus Sirmondus, è Societate Iesu Presbyter: cuius morum suauitate, ingenitâ lenitate animi, omnigenâ doctrinâ, summâ religione frui mihi licuit, dum à Potentißimo & Catholico nostro Rege Philippo IV. missus ad Ludouicum XIII. Galliarum Regem Christianißimum, Parisijs fui commoratus. Edidit, inquam, in 2. Tomo Conciliorum fol.* 256. *verba sunt:* Cuius [quæstionis de Processione Spiritus sancti] definiendæ caussâ Bernarius Episcopus VVormatiensis, & Adalardus Abbas Monasterij Corbeiæ, Romam ad Leonem Papam missi sunt. *Ex quo mortis annus in Iuliano à me assignatus venit corrigendus. Legati enim munere fungitur dicto anno* DCCC.IX. *& mortuus fuisse, in Iuliano excuso videtur anno* DCCC. *vt patet ex margine dicto num.*420. *Firmatur hæc coniectura, ne dicam euidens emendatio, præsertim cùm in Synodo Nouiomensi, habitâ anno* DCCC.XIV. *congregatum agnouimus Adelardum cum aliis Abbatibus, vt constat in Tomo* 2. *Conciliorum Gallicanorum fol.*327. *& iterùm in Concilio Attiniacensi anno* DCCC.XXII. *fol.*448. *&* 450. *Suadetur item hæc emendatio ex eo, quia in margine Iuliani ab anno* DCCC. *vsque ad annum* DCCC.XXVIII. *non est appositus intercalaris numerus annorum. Hinc facilè credi potest, omissum fuisse numerum annorum in d. nu.*420. *& verum, qui chronologiæ correspondet, scribi debere.*

*Hæc postquam delineaui, ad manum habui Chronicon Iuliani propriâ P. Hieronymi de la Higuera manu exaratum; quo ea, quæ de S. Adelardo leguntur n.*420. *assignantur in margine sub anno Christi* DCCC.XX. *& quæ sequuntur in n.*421. *recensentur contigisse anno* DCCC.XXVI. *Vnde & datur locus congruus Legationi Adelardi, & subscriptionibus; quæ non excedunt annum* DCCC.XXII. *& quæ in d. n.*420. *refert Iulianus, ex annorum notatione contingere potuerunt vsque ad annum* DCCC.XXVI. *Nisi mauis, vt omnem moueam lapidem, Iulianum in Historiâ anni, in quo nondum è vinis excesserat Adelardus, de eius morte per anticipationem locutum. Multa in Chronico sic debent intelligi, vt ipsemet testatur de Actis Apostolorum in Aduersarijs num.* 485. *& notat doctißimus P. Franciscus de Biuar ad Fl. Dextrum anno Christi* CCC.VIII. *Comment.* 2. *num.* 2.

DCC. I. DC. LXIII.

Reparatus, XXXVI. Episcopus Rauennas, floret. 104.

Theodorus, Tharsensis patriâ, Archiepiscopus Cantuariensis, opinione raræ sapientiæ & prudentiæ floret. 105.

DCC.II. DC.LXIV.

Synodus Britannica habetur de controuersiâ Paschatis inter Anglos, & Hibernos, siue Scotos. 106.

DCC.III. DC.LXV. 107.

Flauius[a] Gundebertus, & Flauius[b] Protharisus,[c] Areberti Regis filij, regnant in Italiâ annum vnum.

[a] *al.* Gondebertus
[b] *al.* Portharisus *seu* Bertarisus
[c] *al.* Aripenth

DCC.IV. DC.LXVI.

108. [a] Gundebertus occiditur, [b] Protharisus fugatur.

[a] *al.* Gondebertus [b] *al.* Bertarisus

Flauius Grimoaldus, filiis Ariperth victis, demum fit Longobardorum Rex.

109.

DCC.V. DC.LXVII.

110. Feriâ quintâ in vigiliâ Expectationis B. Mariæ Virginis (quæ die sequenti celebrabatur) Festum Incarnationis (& seruatur lapis ab hoc tempore, in quo B. Virgo pedes posuit) celebratur in Hispaniâ, hoc est XV. Kalend. Ianuar. S. Ildefonsus, Archiepiscopus Toletanus, vidit (post apparitionem S. Leucadiæ, post nouem dies excluſiuè) B. Virginem multis Angelorum & Cælicolarum agminibus comitatam in Sede eburneâ, vnde solebat ipse concionari apud populum * præsidentem (quæ nunc sedes in magno pretio seruatur in æde S. Iustæ) in summo templo, eidem Virgini sacrato: quæ dulciter illum affata, cappâ donat cælitus elaboratâ.

* *al* prædicentem, *aut* credentem

P. H. 110. Et seruatur lapis.] *Lapis marmoreus in maximo pretio & reuerentiâ populorum seruatur hodie in sacello Descensionis B. Mariæ Virginis in templo Toletano.*

D.L. Cappâ donat cælitus elaboratâ.] *De voce* Cappæ, *vide Iulianum in Chronico num.* 343. *&* 347. *& in de Eremiteriis Hisp. num.* 30. *& Nicolaum Rigaltium, virum doctissimum, cum quo mihi litteraria amicitia Lutetiæ Parisiorum inita nuper fuit, in Glossario Græco-barbaro, verbo* Κάππα; *Cerdam in Aduersariis sacris (quem, vti Præceptorem meum meritò & lubens, atque suspiciens, nomino; licet meum aliquando in suis operibus supprimat nomen) verbo* Cappa; *Couarruuiam in Thesauro linguæ Hispan. verbo* Capa; *P. Franciscum Portocarrero in libello de Descensu Virginis Mariæ; tum & alios, quos vidi, laudani ad Iulianum in Chronico d. num.* 343. *& nunc nouissimè addo V. C. D. Vincentium Turturetam in* Sacello Regio, *siue* de Cappellis, & Cappellanis Regum, *cap.* 1. *num.* 2. *& seqq.*

DCC.VI. DC.LXVIII.

111. Elborenses in agro Carpetano Theudium & Helladium, importunos hæreticos, ad Hispaniam reuersos, & Elboram repetentes, audacter insanientes, ignominiosè verberant, & turpiter à suis sedibus amandant.

112. Cordubæ, Toleti, & in aliis Hispaniæ locis celeberrima memoria est S. Genesij Martyris Hispani, Cordubæ passi in persecutione sæuissimâ Imperatoris Neronis.

113. Hoc eodem anno appositus est in sacrario S. Ecclesiæ Toletanæ gladiolus, impensus à Rege Recesuintho Gothorum B. Ildefonso, ad rescindendum velum S. Leucadiæ diuinitus apparentis. Nunc est in sacrario S. Iustæ Cathedralis tempore Maurorum, cum lapide marmoreo candidissimi coloris; vbi descendens de

cælo

cælo sanctissima Virgo Maria pedes posuit: eratque suppedaneum Archiepiscoporum Toletanorum. voluitque B. Virgo decorare, & auctoritatem addere Cathedræ, quæ à B. Iacobo semper fuit primogenita filia Romanæ Ecclesiæ, & veritatis magistra; sed bonam partem huius Cathedræ translatam aliò cognoui.

Iulianus, qui postea fuit Archiepiscopus Toletanus vrbis Regiæ, sapientiæ & sanctitatis opinione cum aliis Ecclesiæ Toletanæ Diaconis, Gudilâ & Felice, floret. 114.

Vigesimâ tertiâ die Ianuarij mensis, S. Ildefonsus, sapientiâ, vitæ sanctitate, & miraculis clarissimus, ad cælum emigrauit. In æde S. Leucadiæ (quæ domus eius fuit) ad pedes S. Eugenij prædecessoris sui sepelitur. Iulianus eius discipulus, & Archidiaconus hæc illi carmina sepulchralia condidit, & poni fecit: 115.

Alfonsi iacet hoc corpus venerabile saxo,
Quo Toletana nihil terra tulit melius:
Luciaque, & Stephanus clarâ de gente Gothorum,
Sed virtute magis nobilitante micat.
Inuenit iuuenis portum, sæcloque relicto,
Cœnobij cellas Agalienſis amat.
Hincque Toletanam raptatur Præsul ad vrbem,
Cui fuit in votis sede latére suâ.

S. Torquatus fuit inter socios Archiepiscopi Accitanensis. 116.

Recesuinthus, Abbas Benedictinus Bracarensis, floret. 117.

Eodem anno Quiricus, ex Episcopo Barcinonensi, non multò pòst, Toletanam Ecclesiam regit; qui ex Abbate Agalienſi factus est Episcopus Barcinonensis. 118.

111. *De Elborenſibus præterea, Luitprandus, & Iulianus Toletanus.* P. H.

Elborensis in agro Carpetano.] *Lege quæ notaui suprà ad num.* 101. D.L.

112. D. LAVRENTIVS BIVARIO SVO S. D.L.

Cordubæ, Toleti, & in aliis Hispaniæ locis celebertima est memoria S. Genesij, Martyris Hispani.] *De S. Genesio milite, Hispano Martyre, Cordubæ passo, frequens mentio apud Iulianum in Chronico n.* 376. *his verbis:* Dirutæ sunt ædes sacræ S. Genesij, Hispani militis, Cordubæ passi. *in Aduersariis nu.* 139. Toleti habetur in honore S. Genesius Martyr Cordubensis, passus sub Nerone. *Idem agnoscere videtur ipsemet Auctor num.* 326. *dum ait, in primis Ecclesiæ persecutionibus, id est Neronianis, S. Genesium passum cum sociis,* XI. *Octobris. Martyrologium Romanum eumdem signat diem, sub quo tamen Imp. martyrium reportarit, non explicuit. Verba sunt:* Item passio SS. Anastatij Presbyteri, Placidi, Genesij, & sociorum. *vbi Illustriss. Cardinalis Baronius veteres tantùm manuscriptos refert. S. Genesy passim meminit S. Eulogius in lib.* 2. *Memor. Sanctor. cap.* 10. *num.* 13. *in Apologetico Martyrum num.* 19. *& in Vitâ S. Pelagij pag.* 114. *Quod etiam testatur Iulianus in Aduersariis num.* 289. Frequens est, *ait*, S. Genesij, militis Hispani, & Martyris, ad Cordubam, vt ferunt, passi, apud S. Eulogium Martyrem memoria. *Ambrosius de Morales in Apologetico Eulogy num.* 19. *scribit, S. Genesy Monasterium apud vicum*

cum Tertios ſitum fuiſſe, auctoritate Aluari ductus in D. Eulogij Vitâ. Sed cùm Geneſium militem Hiſpanum, Martyrem Cordubenſem nondum Morales agnouiſſet, duos Geneſios Martyres, Romanum alterum, Arelatenſem alterum; illum exceptorem, hunc mimum XXV. *Auguſti celebratos, & in Martyrologio deſcriptos accerſit, & cum Hiſpano confundit. Hinc Eccleſiæ in Hiſpaniâ conſecratæ Geneſio, ſuo militi & Martyri. Extant hodie iam abhinc multis annis vel erectæ, vel refectæ. Secundas fert Iulianus in dicto num.* 289. *Aduerſar.* Cuius [*Geneſij*] corpus à Chriſtianis Cordubenſibus allatum eſt ex Cordubâ Alarcurrim, & reuelante Domino Imperatori Aldefonſo, qui Toletum lucratus eſt; cuius cauſsâ reſtituit Toleti S. Geneſio veterem Parochiam: celebratur XX. die menſis Auguſti [*legendum* XXV. die.] *Quæ verba (ſi liceat coniectari) in textum è margine, ab aliquo non huius reconditæ antiquitatis gnaro ſcripta, irrepſerunt: nam* XI. *die Octobris martyrium S. Genesy Hiſpani recolitur, vti diximus. At temporis iniuria, quæ ſitu veritatem ſæpè obruit, nominumq; eorundem confuſio introduxit celebrari S. Geneſium* XXV. *Auguſti, ab iis, quibus Romanus & Arelatenſis tantùm cogniti: quorum in Martyrologio Romano Feſtus dies. Hinc Madridienſes anſam arripuêre ad diem ſancto Geneſio ſacrandum* XXV. *Auguſti. Non enim eſt credibile, nec veroſimile videtur, Hiſpanos antiquitus S. Geneſij Arelatenſis vel Romani nomine inſigniſſe Eccleſias ſuas, dum Martyrem patriæ decus & ornamentum haberent, qui in Tutelarem referri iure, non iniuriâ, poſſit. Viri docti ſic ſentiunt, vt cum iudicio notat Hieronymus de Quintanâ in Hiſtoriâ Madridienſi lib.* 1. *cap.* 43. *fol.* 63. *col.* 3. *aliosq; in ſuam vocat ſententiam. Hæcq; ex eadem nominum appellatione æquiuocatio non inſolens apud Scriptores. Vidimus Geneſium Arelatenſem confundi cum Geneſio Romano à Mombricio, & Petro in Catalogo, teſte Baronio in Martyrologio* XXV. *Auguſti, littera E. Et, quod maius eſt, ad remq; mirificè conducit, idem accidiſſe reperio in S. Columbæ feſtiuitate, in quâ Lectiones Vitæ S. Columbæ Gallicæ legebantur, antequam Cordubenſis memoria erumperet in lucem. Notauit doctiſſimus P. Martinus de Roa, Latinæ & Hiſpanæ Muſæ ſuauium, prosâ versâque oratione in Flore ſanctorum Martyrum Cordubenſium* XVIII. *Septembr. pag.* 149. *cuius verba tranſcribere operæ pretium duxi:* El leerſe en los Maytines la Hiſtoria de la Santa de Francia, no tuuo otra cauſa, que no ſaberſe la de eſtotra de Cordoua, i auerſe engañado con la ſemejança del meſmo nombre, por falta de los Eſcritos de ſan Eulogio, que no parecieron, haſta el año de M.D.LXXII. en los Archiuos de la Igleſia de Ouiedo. *Et addit, Summum Pontificem Clementem VIII. vbi Lectiones S. Columbæ Gallicæ legebantur, proprias Hiſpanæ aſsignaſſe Columbæ. Dixit hæc ſuaui eloquio doctrinâq; ſingulari P. Franciſcus de Soria, è S. Baſily Magni familiâ alumnus, in Sermone S. Genesij fol.* 4. *pag.* 2.

Adſtipulatur huic coniecturæ Fl. L. Dexter, qui verum ſuum Patronum reſtituit Pallentinæ Eccleſiæ Hiſpanum Martyrem Antoninum, ſub Gentilium furore paſſum, cùm vſque adhuc, ab illius ciuitatis reſtauratione, Gallum Antoninum Martyrem (cuius tunc fama vulgatior erat) Pallentini ſolùm agnouerint. Vnde Gallicanæ Coronæ Stemmata, id eſt, tria illa aurea lilia, vſurparunt, & tamquam velum Regium, in noſtro Iure, ad omnes ædes Eccleſia ſuſpenderunt, & affixerunt poſtibus, quibus inſigni titulorum vicè, eas ſibi Eccleſia vendicauit. Idem vtriuſque Martyris Antonini nomen induxit ciues; duxit eos manu apprehensâ ad rectam Flauius. Eâdem inſiſtunt viâ D. Antonini Pallentini facta, quæ proferunt Vincentius Belluacenſis in Speculo Hiſtor. lib. 13. *cap.* 35. *apud quem* Carrionem, *non* Auarionem *flumen, legendum; iuxta quod martyrium conſecutus, & in ipſius vndas immiſſus Antoninus. Profert etiam D. Antoni-*

Ioninus 1. part. Histor. cap. 1. tit. 8. §. 42. nec discedit Esquilinus lib. 3. Catalog. cap. 24. Notaui in Itinerario Gallico meo, quando ad ciuitatem Pallentinam conueni, & nouissimè P. F. Biuar in suo Supplici libello: dixeratq; antè anno Christi CCC. VIII. *Comment. 2. num. 11. & eadem premens vestigia Dom. Franciscus de Sandoual, Abbas S. Saluatoris, & Canonicus Pallentinus, in suo Apologetico pro S. Antonino Hispano §. 3. à pag. 11.*

Flauius Lucius Dexter Genesium Hispanum proponit nobis anno CCC. LIII. *num. 3. & Mantuæ-Carpetanum, vt multi interpretantur, non Cordubensem; ibidemq; passum, & sub Iuliano Imp. Verba sunt*: Mantuæ Carpetanorum est in pretio Anastasius Presbyter, Placidus, Genesius, & socij; quia postea sub Iuliano passi sunt pro Christi fide illustre simul ibidem martyrium. *Triplici nodo triplex succurrat cuneus: cùm inficias eant Luitprandus & Iulianus, Oedipum de hac Sphinge consulo, & tamquam è tripode, vt aiunt, oraculum requiro à Mystâ illo insulato P. Francisco de Biuar, peritioris litteraturæ intima adyta, doctrinâ, eruditione, & linguarum cognitione feliciter reserante. O vtinam responsum det! discedere ab eo nefas & religio. Futurum spero: nouit enim vir bonus & litteratus conciliaturas. Locus medicas, ne dicam carnificas, desiderat manus. Addam pro mantissâ, quam dicat sortem; vltraq; sortem erit accessio, & excursui, in quo latè dinagatus, excusatio legitima: penates mei & lares è regione templi S. Genesij, qui eius numen deuotè suspiciunt & venerantur.*

BIVARIVS D. LAVRENTIO SVO.

Quidquid gratiæ & dilectionis sibi impendere possunt absentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te, non solùm ob propositi consortium, sed etiam ex debito nostræ inuicem societatis. *Non potuit hæc verius Abbati Pultarienſi ſuo Bernardus meus dicere, quàm ego tibi, mi Laurenti doctissime. Sed nunc ex Academiâ (vt est in prouerbio) te venire non dubito; tam doctè, tam subtiliter, tam concinnè scribis de Genesio. Quid tamen è tripode oraculum requiris, qui ex tripode loqueris? At cum amico, inquis, loquor. Sed amicus vsque ad aras; nunc in ipsis aris amicum quaris. In aris quidquam negare, religio & nefas; ita tamen mea accipias, quæ de Genesio dicturus sum, quasi hederam post anthisteria offeram, id est, floralium tuorum adminiculo egentia.* Bernardus Epist. 75.

Agnosco Genesios Martyres quatuor (vt omissum faciam Genesium Adhelardum, cuius etiam Luitprandus meminit) Romanum archimimum, Arelatensem exceptorem; quorum cum laude nomina replicat Ecclesia quotannis ad XXV. *Augusti: Hispanos item duos, Cordubensem & Mantuanum: nam & posteriores hos non minùs inter se, quàm à ceteris differre, multa sunt quæ conuincant. In primis, tertium Genesium concedendum nec mimum nec exceptorem; sed Anastasij Presbyteri socium, Martyrologium ipsum Romanum clamat* XI. *Octobris: quem Hispanum fuisse Dexter affirmat, & Genesium Hispanum Martyrem Iulianus etiam & Luitprandus asseuerant. Ceterùm, nec Dexter Cordubensis meminit, nec Luitprandus Mantuani. Iam duos prorsus fuisse, & tempus, & patria, & sepulchra vtriusque luce clariùs meridianâ manifestant: namque Cordubensis Genesius sub Nerone passus est, auctore Luitprando, & Iuliano adstipulatore; cuius tu, mi Domine, verba profers: Mantuanus verò, Anastasij & Placidi socius, sub Iuliano Apostatâ, post* CCC. *à nece Cordubensis annos: nam persecutio Neronis desæuiit anno Christi* LX. *imò ab anno* LVII. *in Hispaniis viguisse, testes sunt Ilipulitani, seu Granatenses Martyres, eodem pro Christo occisi, id est,* 11. *Neronis, vt habent tabulæ plumbeæ Dextro concinentes. Iu-*

lianus autem Imperium iniit anno Domini CCC.LXI. *bienniumq; in eo exegit. Ergo* CCC. *annorum intercapedo Martyres hosce discriminare non valebit? Quod spectat ad patriæ diuersitatem, Neronianus Martyr Rutenij in Celtiberiâ egit legionarium militem, & Corduba ceruicem dedit Christo: Iulianæus Vlysippone ciuis vixit, Dextro etiam teste, ad annum Christi* CCC.VIII. *(non quòd eo anno natus iam esset, sed quòd eo loci de Vincentio & sororibus Vlysipponensibus Genesij conciuibus sermonem faceret, inde occasionem de Genesio & sociis agendi desumpsit) & Mantuæ occubuit. Hoc ex eodem Dextro accipio ad annum Christi* CCC.LIII. *illud à Iuliano in Aduersariis num.*149. *Rursus Genesius Cordubensis, seu Rutenensis, Cordubæ tumulum suscepit, indeq; Alarcurrim translatus est. Mantuanus, seu Vlysipponensis, Mantuam custodire creditur præsentiâ suâ: nusquam enim inde traductus scribitur. Accedit non contemnendum è sociis petitum discrimen: nam Cordubensis sine socio aliquo martyrio coronatus est, Mantuanus cum duobus, quos ex nomine sciamus, Anastasio & Placido, & cum alijs anonymis ferè viginti.*

*En cum Dextro Luitprandum & Iulianum conciliatos: solus Iulianus à sc tantisper dissentit, dum num.*149. *Aduersariorum,* S.Genesius, *inquit,* Martyr Cordubensis, passus sub Nerone, celebratur XX. die mensis Augusti *(seu potiùs, vt corrigis,* XXV.) dicitur Hispanus fuisse, & miles legionarius in castello Rutenensi. *Et rectè quidem; sed posteà num.*326. *vtrumque videtur confundere, inquiens:* Rutenij in Hispaniâ, in Celtiberiâ XI. Octobris sanctorum Martyrum Anastasij Presbyteri, Genesij militis, & sociorum, qui in primis Ecclesiæ persecutionibus passi sunt. *Verùm hæc in Aduersarijs scripsit, quæ tumultuariè ante Codicis maturam confectionem perscribebantur, ne memoria rerum excideret, & ex his posteà tabulæ iustæ & æternæ fierent.* Quòd si eamdem vim, diligentiam auctoritatemque habeant aduersaria, quam tabulæ (*hoc aliquando Cicero dixit pro Q. Roscio*) quid attinet codicem instituere? *Anastasium & Genesium, quorum festinitas* XI. *Octobris agitur, in primis Ecclesiæ persecutionibus occisos dicit; sed abs re, cùm in vltimâ passi sint, nequidquam his & Rutenij castello communi, sed huic cum Cordubensi. Standum proinde priori scripto num.*149. *& posterius repudiandum. Standum eidem Iuliano, standum & Luitprando, in Genesij Cordubensis cultum Toleti & Corduba erecta templa adstruentibus, dummodo Madridiense Genesio suo sacratum dicamus; tametsi procedente tempore, & tanti Martyris obliterata memoria Arelatensis veneration cesserit.*

Addam pro coronide margaritum, quo lares tui tripudiantes occurrant Genesio suo, & templum pro foribus ornent. E schedis meis, quibus multum defero, proferam tibi nostrorum Acta Martyrum Anastasij, Genesij, Placidi, & sociorum, quæ prædictis eximium præsent munimen, & Mantuanis meis gratissima pro desiderio sint. Vtinam in patronorum suorum venerationem vehementiùs exardescant, & ob eorumdem memoriam templum Genesio sacrum frequentiùs visitent, ac deinceps XI. *Octobris festam celebrent diem suorum Sanctorum propriam, & multis titulis venerandam. Sic verò habent:*

MARTYRIVM SS. ANASTASII, PLACIDI, ET GENESII, ET SOCIORVM.

Mortuo Constantino, & filiis eius, Iulianus tenuit Imperij habenas; qui à fide Christi, quam in Baptismo professus fuerat, apostata factus, curauit idololatriam iterùm instaurare, & in toto Romano Imperio restituere: quâ occasione susceptâ, multos Christianorum martyrio affecit; è quorum numero fuerunt Anastasius, Placidus, & Genesius, & socij eorum, in Hispa-

norum

norum regione pro Christo occisi: quod quomodo acciderit, ad subsequentium deuotionem, & Sanctorum glorificationem, operæ pretium duximus enarrare.

Nati sunt tres isti Christi athletæ Vlysippone, Lusitanorum vrbe; sic tamen, vt solus Placidus Vlysipponenses habuerit parentes: nam Anastasius parentes habuit Mantuæ ciues, quæ est Carpetanorum vrbs; Genesius verò, Barcinonis: omnes tamen inter se sanguine erant coniuncti. Sed cùm detinerentur Vlysippone commercij caussâ; accidit, vt Anastasio & Genesio aucti fuerint. Hi cum Placido, non dissimilis ætatis puero, educati sunt in omni lege sanctâ Dei ac scientiarum studiis, in quibus periti admodùm euaserunt; & multò magis sanctis moribus & actionibus florere cœperunt, ita vt notissimæ fierent ipsorum virtus & doctrina.

Procedenti tempore Anastasius ad Presbyterorum Ordinem assumptus, liberiùs prædicationi Euangelicæ insistebat; in quâ Genesius & Placidus erant illi fidelissimi coadiutores. Prædicabant verò contra Arrianorum errorem, qui multos Christianorum à puritate fidei aberrare faciebat, & contra idolorum culturam, quam Iulianus per ministros suos introducere satagebat. Cumque multo tempore Vlysippone essent demorati, multis charitatis operibus insistentes, placuit Anastasio Mantuam patriam suam repetere, vbi non modicas facultates à matris morte hereditario iure susceperat; eumque Placidus & Genesius amici fidissimi comitati sunt. Degebant in vnâ domo, & simul prædicationi & charitatis operibus insistentes incedebant, paupenbus eleëmosynas & afflictis solamen exhibentes: & præcipuè Christianos in carcere detentos visitabant & animabant.

Cumque fama Sanctorum ad aures Gubernatoris vrbis peruenisset (qui cultui idolorum erat addictissimus, & eâ de caussâ viginti viros nostræ religionis professores & defensores vinculis tenebat adstrictos) sanctos Martyres ad se iubet adduci: quorum fidem cùm exploratam haberet, nunc pollicitationibus, nunc minis & pœnarum infligendarum acerbitate eos abnegare curauit. Sed cùm irritum videret conatum suum, & Sanctorum emollire corda non valeret, eos duris vinculis innodatos in tetrum carcerem conduci iussit; vbi per dies aliquot durissimè afflictati sunt: sed ipsi in eo etiam constituti, à prædicatione non desistebant; quâ nonnullos illorum, qui in fide acerbitate tormentorum vacillabant, forti & constanti animo esse fecerunt. Tandem XI. die mensis Octobris ad campum extra vrbem deducti, pro Domino decollati, martyrij palmas adepti sunt. Quorum corpora consanguinei ipsorum colligentes, intra domum propriam Anastasij tumularunt. Et post dies octo ad eumdem supplicij locum viginti illi viri perducti, pariter pro confessione Christi decapitati in cælum euolarunt; eorumque corpora nocturno tempore Christiani in eodem campi loco sepelierunt, præstante Domino nostro Iesu Christo, *&c.*

Hactenus, quæ mihi rescripsit P. Franciscus de Biuar. Successit voto res; & vaticinio respondit euentus. Tesseram amici do, in Antiquitatis Ecclesiasticæ tesseram & monimentum æternum, nomenq; sub Binary tesserâ scribo. Schediasma, vel hypomnema, leui meo (sic liceat fari) brachio exaratum, apponere non recuso; quippe quod præiuit (non tamen vt me præeunte recitaret Sacerdos) ad S. Genesy Acta in lucem eruenda, & ad eius illustrandam memoriam.

113. *De gladio, qui cum velo seruabatur, & adhuc seruatur in S. Ecclesiæ Toletanæ sacrario, Doctor Blasius Ortizius, & alij. Hodie in pyxide argentea conclusa sunt iussu Illustriss. Card. Gasparis à Quirogâ.* P.H.

Sed bonam partem huius Cathedræ translatam aliò cognoui.] *Eacem* D.L.

prælucent Luitprando verba Aegidij Zamorenſis, qua locum, vbi Cathedra aſſeruatur, clariſſimè manifeſtant; hac ſunt: Audiui, Chriſtianos Toletanos in aduentu Saracenorum tuliſſe in ſaltum diſtantem à Trogillo duodecim mille paſſus, & ibi abſcondiſſe Cathedram, & vnum lignum Crucis, & quamdam Imaginem; & à priſcis temporibus in aëre luces apparere. *Hic tractus hodie ab incolis nominatur* Santa Cruz de la Sierra; *&, vt par eſt, à ſancto hoc ligno deducitur appellatio. Suffragatur itidem Crux fulgidiſſima noctu pendens aëre vacuo, à multis viſa, quæ ligni teſtimonium occulti perhibet, & nomen etiam oppido aſſignat, atque imponit. Antiqua fuit Romanorum colonia, pòst ab Arabibus diu occupata; & tandem à ſancto Rege Dom. Fernando III. captâ iam Cordubâ, in ditionem redacta ſuam. Nunc verò nobilitata manet dominio & protectione Dom. Ioannis de Chaues & Mendoza, Comitis de la Calzada, Philippo IV. Magno Hiſpaniarum Regi Catholico Noſtro à Conſiliis in ſupremo & Regiæ Camera Senatu, necnon in conſeſſu Militarium ordinum Præſidis meritiſſimi; qui noſtram Hiſpaniam nobilitatis ſplendore & litterarum ornamento decorat. De huius, inquam, oppidi antiquitate, & luminum apparitione, videſis admirabilem narratiunculam, licet veram, apud P. Franciſcum Portocarrerum in libello aureo de Deſcenſu B. Virginis Mariæ ad Eccleſiam Toletanam, cap. 24.*

P. H. 114. *De Iuliano ac Gudilâ ſæpè facta mentio eſt in præcedentibus, anno* XIX. *Regis Receſuindi, &* VIII. *Pontificatus Ildefonſi. Moritur Toleti* XXIII. *Ianuarij. ſic ex tabulis Toletanis, Martyrologio Romano, & ex Iuliano, qui ſic habet:* Sequenti die, x. Kalend. Februarij, domicilio carnis exuitur, atque in Eccleſiâ B. Leucadiæ tumulatur, ad pedes ſui conditus deceſſoris, cum quo creditur æternæ perfrui receptaculo claritatis. *Moritur die Martis, eo anno biſſextili, litterâ Dominicali B. A. fecit illi carmen ſepulchrale S. Iulianus, eius diſcipulus. Fuit præclarus & egregius Hiſpaniæ Doctor, vocatus* Chryſoſtomus, *&* Facula diuini Spiritus, Anchora fidei, *&* Malleus conterens audaciam hæreticorum exultantium fortiſſimè. *De operibus ſancti Doctoris ſic Iulianus:* Scripſit ſanè quamplurimos libros luculentiori ſermone potiſſimos, quos idem in tot partibus cenſuit diuidendos: *id eſt,* librum Proſopopœiæ, imbecillitatis propriæ; librum de Virginitate ſanctæ Mariæ contra tres infideles; opuſculum de Proprietate perſonarum Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; opuſculum Annotationum actionis diuinæ; opuſculum Annotationum in Sacramentis; librum de Gubernatione Baptiſmi vnum, & de Progreſſu ſpiritualis deſerti alium. quod totum primæ partis voluit volumini connectendum. Partis quoque ſecundæ liber Epiſtolarum eſt, in quo de diuerſis ſcripturis ænigmaticis formulis agit: perſonas quoque in titulos induxit, in quo etiam à quibuſdam luculentiora ſcriptorum reſponſa promeruit. Partem verò tertiam Miſſarum eſſe, & Hymnorum. Atque vlterioris denique partis liber eſt; quartus verſibus prosâque contextus, in quo Epitaphia multa, & quædam ſcilicet Epigrammata annotata ſunt. Scripſit autem & alia multa, quæ variis rerum & moleſtiarum occupationibus impeditus, aliqua cœpta, aliqua ſemiplena reliquit. *Maxima tamen exiſtit dubitatio, quomodo S. Iulianus non meminerit libri de* Viris illuſtribus, *nec* Hiſtoriæ Gotthorum; *quos eſſe S. Ildefonſi tutò ſcimus: nec ſimiliter libri* Synonymorum; *quia de Virginitate liber eſt ille, quem dixi. Primò conſtat, Synonymorum librum eſſe S. Ildefonſi, ex teſtimonio Luitprandi, & quia ego vidi codicem M.S. ante* D.XL. *annos litteris Gotthicis in membranâ, qui ſeruatur in Cœnobio S. Trinitatis Toleti. Vnde mihi argumento eſt, non omnino perfectum abſolutumq; fuiſſe*

relictum

relictum à S. Ildefonso, vt etiam de Viris illustribus: *cui voluisset plures viros superaddere, si vixisset. Nec mihi placet solutio Grialis, vel Grialis Doctoris, quia est velut appendix librorum S. Isidori. De Chronico nulla mihi videtur esse dubitatio: nam Iulianus Toletanus eius meminit auctor plusquam quingentorum annorum: meminit & Lucas Tudensis, Morales, D. Garsias Loaysa, & praecipuè D. Rodericus Toletanus lib. 2. cap. 22. his verbis:* Et cùm B. Isidorus scripsit Gotthorum originem vsque ad v. annum Suintillæ, S. Ildefonsus scripsit tempora Gotthorum, Alanorum, VVandalorum & Sueuorum, à v. anno Suintillæ vsque ad XVIII. Recesuindi annum fideliter prosecutus. *Hunc librum citat generalis Hispaniæ Historia, citat Cardinalis Baronius, & Morales: quæ quia non erat omnibus omnino numeris absoluta, non fuit fortasis in animo S. Doctoris eum librum publicare, sed supprimere. Hoc Chronicon penes me habeo, Annotationibusq; illustratum.*

117. *Recesuinthi Abbatis, Ordinis S. Benedicti, Bracharensis cuius, sit mentio & apud Iulianum; cum quo iuuene habuit multum vsum S. Ildefonsus, ad quem scripsit senior. Interfuit* XIV. *Concilio Toletano, vt Vicarius Leubanij Episcopi Metropolitani confirmat septimo loco: fuit egregius Poëta, & doctissimus Theologus, ex Iuliano.* P. H.

118. *De Quirico ciue & Episcopo Barchinonensi, qui fundauit in Episcopatu Barchinonensi Monasterium S. Eulaliæ, plura in eius Vitâ. Confirmat in* X. *Toletano, loco decimo, nomine* Quirici Episcopi Barchinonensis: *in* XI. *Concilio est Episcopus Toletanus anno* DC.LXXV. *& decimum habitum est* DC.LVI. *Ferè* XX. *annos post decimum, habitum est* XI. *Concilium Toletanum. Moritur statim postquam potio letalis propinata est VVambani. Fuit hic Quiricus, Monachus & Abbas Agalensis, Ordinis S. Benedicti, vir egregius, & praclarè peritus. Sic Iulianus:* P. H.

A * Domino qui nomen habes pie, voce, Quirice,
Et Monachus, Præsul Barchinonensis, aue.
Agalensis eras quondam sanctissimus Abbas,
Barchino te multùm Præsule gaudet ouans.
Te Toletano pietas præfecit ouili;
Diuisas Sedes Præsul amansque vides.
Nil vno melius fuit, aut te sanctius vno:
Et dementato Rege dolens moreris.
Te socium lætis Leocadia suscipit vlnis,
Corpus humo, mentem læta sub alta locans.
Gaude sorte tuâ, Præsul venerande Quirice;
Sic Dominus terris es, Dominusque polo.

* Kiricus quasi Κύριος dicitur, id est, Dominus.

DCC. VII. DC. LXIX.

Cæsarius, [a] Arcobricensis Episcopus, ex Monacho Monasterij Lirinensis, discipulus S. [b] Paronij, multùm floret. 119.

[a] al. Arelatensis [b] al. Porcarij, P. H.

119. Discipulus S. Paronij.] *Lege* S. Boni, *qui fuit Lirinensis Monasterij restaurator.*

DCC. VIII. DC. LXX.

Petrus, Episcopus Achilensis, multùm floret. 120.

DCC. IX. DC. LXXI.

Vitalianus Papa obiit: succedit illi Adeodatus. 121.

DCC.X. DC.LXXII.

122. Hoc anno, Kalend. Septembris, moritur Toleti Imperator Flauius Receſuinthus; ſepelitur in æde S. Leocadiæ, vbi beata virgo & Martyr dicitur * arctata.

*Lege mactata.

123. Eodem anno, ſed III. Feriâ eiuſdem menſis, fuit electus in Regem Wiſegotthorum Rex Flauius Wamba, Palatinus, de nobiliſſimo genere Gotthorum; & vſque ad XIX. diem eiuſdem menſis dilata eſt vnctio, vt præſentibus Epiſcopis & Palatinis fieret, die Dominico ſupradicto ſacro Ianuario, & ſociis eius, in Eccleſiâ præſtantiori, ſacratâ B. Virginis Mariæ Aſſumptioni, Eccleſiâ primâ Toletanâ, à ſanctis Patribus conſtitutâ. Coronatur verò, ſacratur & inungitur Rex per Quiricum Archiepiſcopum Toletanum, aliis Epiſcopis miniſtrantibus.

P. H. 122. *Primo die Septembris moritur Toleti Rex Flauius Receſuinthus; ex Chronico Iuliani: ſepelitur in Leocadiæ carcere, vbi nunc eſt.*

P. H. 123. *De electione Regis VVambanis multa Iulianus in libro ſuo, & etiam Morales, Mariana, Iulianus Toletanus. De coronatione conſtat factam per Quiricum Toletanum in æde S. Mariæ Maioris cum magnâ celebritate.*

D.L. Dilata eſt vnctio.] *De vnctione Regum vide quæ notaui in num.8. & 87.*

Die Dominico ſupradicto ſacro Ianuario, & ſociis eius.] *Fortè quia dies XIX. Septembris fuit illo anno dies Dominicus; vel loco* ſupradicto, *legendum*, dicato; *& loco vocis* ſacro, *legendum* ſancto.

Eccleſiâ primâ Toletanâ.] *Vide quæ dixi ad num.87. in illis verbis*, Alficenſis, vel inferior. *Vbi adduco Iulianum in Chronico num.74.*

DCC.XI. DC.LXXIII.

124. Ioannes, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, floret.

DCC.XII. DC.LXXIV.

125. * Aribaldus, Abimoaldi filius, XV. Rex Longobardorum.

*al. Gaubaldus, Grimoaldi

DCC.XIII. DC.LXXV.

126. Vndecima Synodus Toletana Toleti collecta à XVII. Epiſcopis, Præſide Quirico Toletano Pontifice, VII. Idus Nouemb. anno IV. Regis Wambæ, in Baſilicâ S. Mariæ.

127. Floret Gratindus, Abbas SS. Coſmæ & Damiani.

P. H. 126. *De XI. Synodo Toletanâ, quæ fuit ſub Rege VVambane, eſt mentio in ipſis Toletanis Conciliis tam M. S. quam impreſſis: namque collecta eſt IV. anno Regis VVambanis æræ* DCC.XIII. VII. *Idus Nouembris, anno* DC.LXXV. *cæpit anno* DC.LXXII. I. *die Septembris, annus impletus eſt* I. *die Septemb. huius anni* DC.LXXV. *incepit* IV. *à primo die menſis Septembris ab anno* DC.LXI. *vel* DC.LXII. *Non fuerat collecta Synodus Toleti per* XIII. *annos, vt diuturnitatem huius temporis notat idem Concilium* XI. *de quo ſic Rodericus lib.3. c.11.* Hic, *ſcilicet VVamba*, anno Regni ſui IV. in Toletanâ vrbe, B. Mariæ ſemperque Virginis atrio, in ſecretario, poſt tranſactos octo & decem perturbationum & diuerſarum cladium annos, Concilium ſalutis parauit: & iſtud fuit vndecimum Concilium Toleta-

Toletanum sub Quirico, vrbis Regiæ Primate. Interfuerunt huic Concilio XVI. Episcopi, & multi Vicarij absentium Episcoporum; cum quibus & tempora absque Concilio prætereuntia deplorarunt. Sic sacra Synodus: Erasmus enim hic vsque prolabentis sæculi colluuione instabiles; quia annosa series temporum, subtractà luce Conciliorum, non tam vitia auxerat, quàm * malitiam omnium regnantium otiosis mentibus ingerebat, *&c. Et inferiùs*: Vt qui de cassis ante post octodecim scilicet labentium annorum excursum, in vnum meruimus aggregari conuentum. *Non loquitur de Conciliis alibi collectis, sed in vrbe Regiâ: nam & in Cæsaraugustanâ ciuitate ante annos* XIX. *& in Emeritensi ante* IX. *Concilia contracta fuisse liquidò constat. Sedecim Episcopi coacti sunt, præter Quiricum, & multi Vicarij: in excusis ponuntur duo,* Arcauic. *&* Segouiensis, *& septem Abbates. Vt inde colligatur, aliter legisse Dominum Rodericum Pontifices, & Vicarios huius sacri Concily, quàm modò nos in nostris legimus exemplaribus.*

* *al.* matrem omnium errorum ignorantiam.

DCC. XIV. DC. LXXVI.

Rex Wamba, victo Paulo, ac profligatis omnibus hostibus suis, gloriosâ fruitur quiete: Toletum, ciuitatem Regiam, laxat, ac muris ambit; portam, quæ respicit Septemtrionem, S. Thyrso, Toletano ciui, Martyrique foris passo, dedicat: similiter & S. Leucadiæ virgini & Martyri; & eam, quæ respicit Orientem, B. Marcianæ ciui, Martyrique ac virgini sanctissimæ: supra portam pontis S. Iuliano Martyri Toletano: pontis serrati portam S. Damaso Melchiadique ciuibus Mantuæ Carpetanorum, ac præcipuè diuo Michaëli, huius vrbis Diuo Tutelari, à fundamentis Ecclesiarum eius, & Angelo Tutelari ciuitatis contra dæmones meridianos. 128.

Per hæc tempora florebat * in Austriâ Pipinus I. cognomine Vbertinus, Maior-domus Austrasiæ, pater Caroli Martelli, dicti Maximi, patris Milonis, cognomento de Angleris, Bernardi & Pipini II. Regis, & patris Caroli Magni, & etiam aliorum. 129.

* *al.* in Neustriâ, *vel*, Austrasiâ, *vel*, in Aquitaniâ.

Habetur Concilium Toleti XII. die Nouembris anno VI. gloriosissimi Regis Wambani Wisegotthorum: Toleti, inquam, quò confluxerunt omnes Episcopi Hispaniæ & Galliæ Narbonensis, præsidente Quirico Metropolitano Toletano, vt totius Hispaniæ & Galliæ Narbonensis Patriarchâ: diuisæque sunt omnes Sedes Hispaniæ cum suis limitibus & terminis (vt eas olim diuiserat Constantinus Magnus, cùm Toleti Concilium Episcoporum totius Hispaniæ contraxit, auctoritate Siluestri, & eidem Concilio dicitur præfuisse) sic sub Wambane Rege dati sunt veteres singulis Sedibus termini. Quos immanitas persecutionum ingruentium, tot bellorum rabies, & iniquitas temporum maiori ex parte deleuerat; ille suâ diligentiâ & studio penitus restituit. 130.

Anno V. Regis Wambanis coacta est Toleti hæc magna Synodus, in quâ diuisæ sunt Sedes per illum, præsentibus Metropolitanis, & ceteris Hispaniæ Episcopis, Abbatibus & Palatinis, & illis

partiri

partiri Rex iniunxerat, vt visum esset, Diœceses, præsentibus; pro Toletano, & Suffraganeis, Sullo, Athanegono & Reccaredo; pro Hispali, & Suffraganeis, Adilogo, Elâ, Witizâ; pro Bracarensi, Wimaro, Vitulâ, Hicadile; pro Emeritensi, Idigno, Theodulpho, Ostulpho; pro Narbonensi, Salamino, Egisibarino, & Theudegildo: Toletani hinc partiti cum Complutensi, illinc cum Elborensi. Facta est hæc diuisionum formula, & expressa litteris per Petrum, S. Leucadiæ Diaconum; & Concilium habitum est præsente Quirico, vrbis Regiæ Archiepiscopo, & Primate totius Hispaniæ, tam citerioris quàm vlterioris.

Iudices designati sunt pro Toleto, Quiricus Archiepiscopus; pro Hispali, Iulianus; pro Bracarensi, Liuba; pro Emeritensi Prouinciâ Stephanus; pro Narbonensi Crescentius. Appellant omnes ad Primatem Toletanum: & in causâ Toletanorum ad Suasilium Abbatem, ex omnium consensu. Prudentiâ Quirici multæ lites subortæ compressæ sunt. Durat Concilium vsque ad finem mensis.

131. Prætoriensem Sedem SS. Petri & Pauli extra vrbem prope viam ad Talabricam, vel Elboram, distantem ferè mille quingentos passus, Wamba Rex nouiter Episcopali cathedrâ, Toletano Patriarchæ subiectâ, decorat, reclamante Quirico Toletano, & Capitulo Toletano; & in oppido Aquensi (quod nunc Talauera) olim dicebatur Elbora, Sede Episcopali subiectâ Emeritensi, in villulâ Aquis, nunc (Cazalegas) Sedem * constituit Episcopalem, consentiente Emeritensi Metropolitano, in honorem * S. Pemenij, Martyris antiquissimi ibidem quiescentis: quod nunc diu permansit.

* al. transtulit

* al. S. Pigmenij: de quo vide Baronium XXIV. die Martij, in Martyrol.

Beatissima Sedes de Columnâ in vrbe Cæsaraugustanâ, quæ constructa est iussu Virginis à B. Iacobo, cùm in Hispaniâ prædicauit anno XXXVII. à Natiuitate Domini, & consecrata eiusdem immaculatæ Conceptioni (quam omnes Apostoli prædicauerunt vbique) hoc tempore celeberrimo multorum peregrinorum contubernio visitatur.

P.H. 128. *Anno* DC.LXXVI. *iam bellis consopitis, Rex VVamba Gotthorum ornauit Toletum ædificiis publicis, muris, mœnibus, & pontibus. De quibus sic Rodericus in Histor. lib.* 3. *cap.* 11. Postquam igitur, *inquit*, Rex cum triumpho nobili fuit sedi Regiæ restitutus, sceptra Regni meditans, eleganter ciuitatem Toletanam muro & exquisito opere renouauit; quam & opere sculptorio verificando prætitulans, hoc in portarum epigrammatibus stylo ferreo in nitido lucidoque marmore fecit scribi:

Erexit fautore Deo Rex inclytus vrbem
VVamba, suæ celebrem protendens gentis honorem.

In memoriis quoque Martyrum, quas super eisdem portarum turribus titulauit, hoc similiter exarauit:

Vos Domini sancti, quorum hîc præsentia fulget,
Hanc vrbem, & plebem solito seruate fauore.

Vbi verò posita sunt hæ sanctorum Martyrum inscriptiones, sic ait Chronicon generale sub Rege Ildefonso X. Otrosi fizo escruuir en estos otros sendos marmoles estos versos, e ponerlos en las torres de las puertas de la ciudad, en aquellas que eran mas de aquellos santos Martyres, cuyas eran las vocaçiones. *Quemadmodum ad portam Cambronum, S. Leucadiæ; ad Meridiem, SS. Felicis & Petri; in turri è regione SS. Petri & Pauli Prætoriensium, horum Apostolorum; è regione S. Iuliani, SS. Cosmæ & Damiani, S. Torquati, SS. Iustæ & Rufinæ, S. Marci, S. Sebastiani, S. Lucæ, S. Eulaliæ, SS. Seruandi & Germani. Quâ de re sic Doctor Ioannes Mariana lib. 6. cap. 14.* Puso el Rey *(scilicet VVamba)* cuydado en hermosear su Reyno de todas maneras, i en particular ensanchò la ciudad Real de Toledo, i para su fortificaçion leuantò vna nueua muralla con sus torres, almenas i pretiles, continuada por el arrabal de san Isidro, que llega de vna puente à la otra. Està Toledo de quatro partes, por mas de las tres çerrado del rio Tajo, que acanala lo entre barrancas muy altas, corre por peñas i estrechuras muy grandes. La quarta parte tiene la salida muy aspera i empinada, por donde la çerca vn muro de fabrica Romana mas angosto que el que hizo el Rey VVamba, cuyos rastros se veen à la plaça de Zocodouer, i à la puerta del Hierro. VVamba con intento de meter dentro de la ciudad los arrabales, i para mayor fortaleza, añadio la otra muralla mas abajo. Traxeronse para la obra piedras de todas partes, à lo que se entiende de vna fabrica Romana à manera de carro, que està alli çerca con figuras entalladas en ella de rosa, ò de rueda. El vulgo se persuade ser aquellas armas de VVamba. Las mismas piedras muestran lo contrario, ca estan sin orden, ni traza; sino como las trahian, assi las assentauan los officiales. *Hæc P. Mariana. Sunt illæ rosæ, vel tortulæ* Masopæ *ædificiorum ex ipso Circo allatæ, quarum meminit non semel Vitruuius, vt mihi significauit Ioannes Baptista Montenegro excellens Toletanus Architectus.*

S. Thyrso, Toletano ciui, Martyriúque foris passo.] *De S. Thyrso plenè & doctè doctissimus P. Franciscus Biuar in Dextrum, anno Christi* CC.LXXXVI. *num.* 2. *post Comment. fol.* 303. D. L.

Dixit Luitprandus, foris passo : *quia martyrij palmam reportauit Apolloniæ in Græciâ : infrà num.* 233. Toleti conditum est templum S. Thyrsi, vernulæ Christi, ciuis Toletani, passi Apolloniæ in Græciâ. *Appellauit eum* vernulam, *quasi* natiuum, *vel* naturalem; *quo pacto* vernaculam linguam *dicimus, &* saporem vernaculum. *De S. Leucadiâ extat illustris commemoratio, conceptis verbis, in antiquissimo Hymno, & testimonium; de quibus infrà in num.* 75. *Concily Toletani ad finem, inter Aduersaria Luitprandi. Et de sancto Iacobo sic:*

O verè digne sanctior Apostole,
Caput refulgens inclytum Hispaniæ,
Tutor nobis, & patronus vernulus.

Hæc docet & probat apud Dextrum anno Christi CC.LXXXVI. *num.* 2. *doctissimus Biuarius meus. Conuenit, & suffragatur Iulianus in Chronico num.* 73. In vrbe Apolloniâ Græciæ, sub Decio fidei illustre testimonium dat. *&* *num.* 397. A Cixilano conditum est S. Thyrsi templum Toleti, ciuis Toletani, in Apolloniâ Græciæ passi. *vtrobique scintillas excussi quasdam.*

Pontis serrati portam S. Damaso Melchiadiúque ciuibus Mantuæ-Carpetanorum.] *De hisce Madridij duobus micantibus luminibus plures plura. De S. Damaso notauit eruditè doctissimus P. Franciscus Biuar in Dextrum anno Christi* CCC.LXVI. *num.* 3. *&* *anno* CCC.LXXXVIII. *num.* 8. *ex Baronio Tom.* 4. D. L.

Annal. & aliis: nouissimè & plenè Hieronymus de Quintanâ in suo Madridio lib. 2. cap. 4. vbi satisfacit iis, qui Lusitanum defendunt; inter quos ego addo Augustinum Barbosam in Remissionibus Doctorum de Dictionibus, dict. 131. nu. 5. pag. 62. col. 2. & lib. de Officio Episcopi, part. 3. alleg. 60. num. 11. Quamuis Quintana illa verba, quæ disputationibus dissidiisq; ansam dedêre, siue destinam & fulcrum, è Dextri codice non expungat; vti elidit noster P. Franciscus Biuar, & tamquam spuriis & nothis notam eis inurit, satius ducens conari respondere obuiam euntibus. Vtramque recenset opinionem P. Andreas Schottus, Societatis Iesu Presbyter, exquisitæ industriæ & magni iudicij vir, in suâ Hispanicâ Bibliothecâ Tom. 2. classi. 1. Antiquorum pag. 183. Nouissimè plenâ manu, longoq; excursu asserit Lusitanum Antonius de Sousa & de Mazedo in suo libro, cui titulus, Flores de España, Excelencias de Portugal, *cap. 9. pag. 93.*

De Melchiade idem P. Biuar in Dextrum, faustoq; illustrandi genere ad annum Christi CC.XLVIII. *&* CC.XCIX. *num. 3. &* CCC.VIII. *Comment. 2. nu. 15. Videndus Quintana in suo Madridio lib. 2. cap. 1. præsertim fol. 104. col. 4. qui Iulianum nostrum refert in Chronico num. 72.* Melchiades, qui posteà fuit Papa, nascitur in Hispaniâ, scilicet patribus Africis, apud vrbem Mantuam-Carpetanorum. *De vtroque sidere disserit, & inter omnes micat illustrissimè D. Gregor. Lopez Madera à Consiliis Magno nostro Regi Philippo IV. qui est mihi sæpè vocandus, in lib. de Excellent. Monarchiæ Hispan. cap. 6. §. 2. pag. 45. col. 2. & 3. vbi sedat & componit dissidia.*

D.L. Ac præcipuè D. Michaëli, huius vrbis Diuo Tutelari, à fundamentis Ecclesiarum eius, & Angelo Tutelari ciuitatis.] *S. Michaëlem Diuum Tutelarem, & Angelum Tutelarem agnoscit. De Eremiterio S. Michaëlis ante portam eidem consecratam vide Iulianum de Eremiteriis, num. 5. his verbis:* Eremiterium S. Michaëlis à parte Orientali Toleti (coæuum Eremiterio Hispal. vbi imago B. Mariæ.....) distans ab vrbe Regiâ IV. milliar. passuum, non procul à fluuio Tago, ab Athanagildo conditum: nunc possidetur iure patrocinij ab Columbanis, genere nobili Muzarabum. *Mos erat Antiquis Eremiteria ante ingressum vrbium Angelis dicare, quò eas custodirent, defenderentq;, vt muneris est Angelorum qui ciuitates tuentur; iis, & imperiis, suis designati Angeli. Inter omnes micat deuotio erga D. Michaëlem, quem præesse Christianæ Ecclesiæ tutamini notum, vel ex ipsius variis apparitionibus, quibus partim in Occidentali, partim in Ecclesiâ Orientali, per multa miracula conspicuus redditur, & ostenditur. Præfuerat anteà Iudæis; constat ex cap. 10. Danielis, num. 13. vbi quartus Angelorum Michaël, Princeps populi Dei constituitur: quod Martinus Becanus, Societ. Iesu Presbyter, ex illis elicit verbis:* Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps noster: *Scholasticæ Theologiæ Tom. 1. parte 1. tract. 3. de Angelis cap. 6. fol. 388. gestaq; eius recenset desumpta ex dicto cap. 10. & cap. 12. & ex Epistolâ Canonicâ Iudæ, & Apocalyps. cap. 12. Hinc tot Basilicæ D. Michaëli erectæ, de quibus Christophorus Besoldus in Discursu de Angelis, seu Geniis Imperiorum, pag. 2. & 3.*

Dixi, Angelos esse eorum protectioni constitutos. Succinit Clemens Alexand. lib. 2. Recognit. Scio tamen quid de Recognitionum libris senserit Bellarmin. de Libero arbitrio lib. 5. cap. 25. & Tractatu de Scriptoribus Ecclesiasticis anno Domini CCC. *& alij iudicauerint; sed de his in præsentiâ non est mihi curæ. Vide S. Dionys. Areopag. de Cælesti Hierarchiâ cap. 9. De eâdem re apud Ethnicos passim. Dionys. Halicarnassæus lib. 8. Crinitus de Honestâ disciplinâ lib. 9. cap. 3. Seruius ad 1. Georg. Gebhard. Elmenhorst. in Obseruation. ad Arnobium fol. 14. Vetus etiam inscriptio:*

IOVI. OPTIMO. MAXIMO. GENIO LOCI.

Alte-

Alteram affert Guido Pancirol. in Thesauro Variar. lect. lib. 2. cap. 128.

Q. VOLVSIO. SATVRNINO. P. CORNELIO. SCI. COS. AVGVSTALES. QVI. NERONI. CLAVDIO. CAESARI. AVGVSTO. ET. AGRIPPINAE. AVGVSTAE. I. O. M. ET. GENIO. COLONIAE. LVDOS. FECER. XIII. KAL. MART.

Prudentius contra Symmachum lib. 2.

Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur, inquit,
Aut Fatum, aut Genius nostrarum more animarum,
Quæ sub disparili subeunt noua corpora sorte.

E sacris D. Hieronymus in Ezech. cap. 28. Traditæ sunt Angelis ad regendum Prouinciæ, quasi iudicibus ab Imperatore. *Deus enim pulcherrimo ordine sparsit per hoc corpus vniuersi φυλάττοντας μέρη τῆς γῆς, καὶ ἐθνῶν καὶ τόπων περιζαμφίους*, curantes terræ certas partes, præfectosque gentibus & locis. *Quæ omnia intus & in cute sciens noster Luitprandus, adiunxit Angelum esse Tutelarem contra dæmonia meridiana, exprimens ad viuum locum Psalmi 90. num. 6. vbi loquitur sanctus Rex de Angelis, describitq; eorum virtutes; & pollicetur virum fore tutum, qui iisdem munitus est, & liberum itidem vaticinatur* à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano; *id est, à periculis, quæ latenter & palàm, nocte scilicet & meridie, potissimùm à dæmonibus, impendent; aliquando solo pauore spectrorum, aliquando à dæmone pestilente, & ab afflatâ lue. P. Ioannes Mariana sic interpretatur:* A peste, quæ apertè grassatur, non ab occultis caussis. *Genebrardus anteà dixerat idem, his verbis:* Pestem, siue grassetur noctu, siue die, non formidabis. *Ioannes Bochius strictim, vti solet, hanc sententiam Hebræorum esse asserit:* Etsi pestem, *inquit*, vel perniciem meridianam legant Hebræi; tamen per dæmonium meridianum intelligi terriculamentum quoddam, quod Empusam vocant, sunt qui putant. *In Parodiis Heroicis ad dictum Psalmum 90. priori adhæret interpretationi;*

Et vacuo curres animo, discrimina noctis
Nulla perhorresces, nec formidare diurnas
Fas erit, aut missas, neruo stridente, sagittas;
Nec metues cæcâ tectam caligine pestem:
Nec, quæ luce palàm mediâ grassatur. ——

Paribus ferè tibiis cecinit alius:

Noctis per atræ cæca silentia,
Non expauesces cæca pericula:
Non luce grassantem timebis
Perniciem, nec aperta bella.

Lorinus, Iansenius, & alij plures, τὸ à dæmonio meridiano *intelligunt de* peste. *Nec ab iis discedunt, qui, vt ait Bochius loco suprà citato, dæmonium meridianum* Empusam *explicant. Nam Scholiastes Aristophanis in Ranis*, Empusam, *&* dæmonium meridianum *confundit*; Empusamque *spectrum esse dicunt, quod miseris & calamitosis solebat apparere. De cuius nominis vi consule Etymologicum, verbo* Ἐμπέδου. *Congerit plura Ioannes Bourdelotius in Petronium pag. 114. ad illa verba Satyrici,* Noctu dieque non alio genere Furiarum, *pag. 1. lineâ 1. & Adagiographus in* Empusa. *Iulius Cæsar Bulengerus lib. 2. aduersus Magos cap. 59. Gyraldus Syntag. 12. Deor. pag. 349. Radèrus ad Q. Curtium lib. 6. cap. 7. pag. 348. qui plures allegat; & ex iis doctissimus D. Antonius Ponce Santa Cruz in Prælectionibus Vallisoletanis ad librum Hippocr. de Morbo sacro, Textu 17. pag. 23. & 24. ille verè Hispanus Aesculapius, id est, salutis medicus & assertor, ex Philosophiæ & Medicæ artis*

adytis, vtilissimis remediis in lucem erutis. Cumulat plura eruditâ manu Fortunius Licetus in Encyclopædiâ ad Aram Lemniam Dosiadæ, Poëtæ vetustissimi & obscurissimi, ad illa verba, Ἐμπύσας κόρος. *pag.* 124.

Quæ significatio conuenit etiam Pestilentiæ *venturæ: nam hæc & similia terriculamenta, priusquam grassetur, diuagari docent multi. Obseruat noster Martinus Delrius (heu quondam amicus meus! lumen diuinarum atque humanarum litterarum splendidissimum) ex Procopio lib.* 1. *de Bello Persico, in lib.* 2. *Disquisit. Magic. quæst.* 27. *sect.* 2. *num.* 8. *Qui Procopius cùm ingentem & admirandam illam luem, quæ Iustiniani tempore orbem totum depopulata fuit, describit, traditum ait, visos in humanâ specie dæmones versari, & obuios percutere virulento & ardenti afflatu, & ab Hebræis* Meritim *&* Ressaphim *vocatos: & aliquibus vigilantibus claro die (nota* Dæmonium meridianum*) & aliquibus in somniis noctu (nota* nocturnum*) id contigisse. Addo ego Dionem in Tito, qui scribit, homines giganteæ magnitudinis per ciuitates incessisse, quando Vesuuius mons flammas euomuit. Testatur & Dionysius Halicarnasseus lib.* 8. Romæ obuersatas oculis nouas spectrorum facies; & hæc oculis atque auribus hominum sæpè oblata. *Quæ in sacrâ Scripturâ dæmones appellari autumo: Isaiæ cap.* 34. *num.* 14. Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum.

Hinc apud nos Hispanos tale terriculamentum Estantigua *vocatur; quia sub eâ figurâ apparet diabolus, à sacris Auctoribus & sanctis Patribus* Hostis antiquus *appellatus. Ita S. Gregorius lib.* 2. *Epist.* 23. *ad Iustinum Prætorem, relatus in cap.* Habet. 2. *q.* 5. Habet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt, quos improborum actuum perpetratione Deo sibi resistente deiicere non valet, opinionem eorum, falsa ad præsens cumulando, dilaceret. *Sic Ionas Episcopus Aurelianensis in lib.* 1. *de Cultu imaginum, in princip.* Cùm ipsi non Apostoli Christi, sed præcones essent hostis antiqui. *Congerit plura Ioannes Montholonius in Dictionario, verbo* Diabolus, *pag.* 156. *De* Estantigua *celebris mentio in Historiâ Belli Granatensis, à D. Didaco de Mendozâ scriptâ nostro vulgari idiomate, pag.* 124. *his verbis, vbi agit de bello inter Cæsarem & Sextum Pompeium in Bæticâ apud Mundam.* Donde oy dia, como tengo dicho, se veen inpresas señales de despojos de armas ì caballos; i veen los moradores encontrarse por el aire esquadrones; oyense voces como de personas, que acometen. Estantiguas llama el vulgo Español à semejantes aparencias, ò fantasmas, que el baho de la tierra, quando el sol sale, ò se pone, forma en el aire bajo, como se veen en el alto las nubes formadas en varias figuras i semejanças. *Et ab Ethnicis vsurpatur alio, sed eodem ferè modo, quod Regius Vates edixerat. Ouidius* 4. *Fastorum ad Palem:*

Tu dea pro nobis fontes fontanaque placa
Numina, tu sparsos per nemus omne deos.
Nec Dryadas nec nos videamus labra Dianæ,
Nec Faunum, medio cùm premit arua die.

Vbi coniungit dies tempestatem, hoc est, meridiem; *& locum, per quem discurrebat Faunus, id est,* arua. *Poëtæ multa è Sacris deduxerunt, vt dixi in meo Pentecontarcho cap.* 26. *docti Bibliorum lectione. Ouidius non inter vltimos huiusce rei gnarus, nec infimo constituendus loco iis qui Metamorphoseon libros euoluerint, quos plenos Historiæ sanctæ documentis retortis, & suâ falsâ doctrinâ contaminatis, facili inuenient negotio. Legerat fortè in veteri Testamento* Meridiem, *&* Desertum, *sæpè pro eisdem poni; vnde* dæmonium meridianum, *&* dæmonium deserti, *apud doctos idem: quem gaudere siluis, & deserta habi-*

habitare docent Procopius & Cyrillus in Isaiam. ideoq; Faunum premere scripsit arua meridiano tempore, quasi furentem & debacchantem. Ex veterum Gentilium opinione Pan (dæmonum meridianorum hic erat vnus, vt refert Delrius) tunc maximè iracundus & formidabilis credebatur, vt testatum reliquit Theocritus Idilio 1. cùm æstuabat dies: caussamq; reddit Psellus lib. de Naturâ dæmonum, quia hoc genus est solare, ideoque leonis est naturæ. *Deinde,* sicut in noctis tenebris (*verba sunt Origenis ad cap. 1. Iobi v. 19. si modò Origenes Auctor illius est operis*) sic similiter in medio meridie plures dæmonum tentationes se demonstrant, quàm ceteris temporibus.

Ex his (vt, vnde digressi sumus, reuertamur) iam patet, per dæmonem meridianum luem ac pestem denotari, contra quam Angelus Tutelaris insurgit in suæ tuitionem ciuitatis. Adsit irrefragabilis testis, erecta Romæ Basilica in Mole Adriani à Bonifacio Rom. Pontifice D. Michaëli dicata, eâ scilicet de caussâ, quia ibi apparuit recondens gladium in vaginam, qui anteà erat exertus; hocq; in signum pestis cessantis. Adstipulatur Gregorius Turonensis, qui lib. 4. Hist. Francor. cap. 5. ait aliam pestem auerruncatam, S. Gallo rogante, & ministrante ipso Angelo Dei nuntio, quem refert eruditissimus doctissimusq; vir, religione pollens, vario litterarum ornamento apprimè tessellatus, P. Martinus de Roa in Flore Sanctorum Cordubensium, in Festo Angeli Custodis, pag. 10.

Dixit Luitprandus Tutelari Angelo portam sacratam contra dæmones meridianos; *idq; fuit semper in voto Regi VVambæ, qui dicauit eas variis Dinorum numinibus: & idem testatus, in ædificiis, quæ erigebat, hos inscribi curabat versus;*

Vos Domini sancti, quorum hîc præsentia fulget,
Hanc vrbem & plebem solito seruate fauore.

Refert Doctor Franciscus de Pisa in Descriptione Toleti lib. 1. cap. 9. & noster doctissimus P. Hieronymus de la Higuera in huius memoriæ illustratione; priùs Mariana lib. 6. Hist. cap. 14. pag. 285. col. 2. Et Muzarabes adprecabantur sanctam Leocadiam vrbis Toletanæ aduocatam, vt à contagio eos liberaret:

Tu nostra ciuis inclyta,
Tu es Patrona vernula;
Ab vrbis huius termino
Procul repelle tædium.

Huc alludunt stemmata Imperialia Toleti, in quorum summitate apparet Custodius & Tutelaris Angelus, gladium stringens ad suam ciuitatem tuendam. Et Madridij supra portam, quæ de Guadalaxara *vocabatur antiquitus (cuius nominis vsque adhuc extat memoria) simili adstabat formâ Angelus Tutelaris, vt mihi retulit D. Gregorius Lopez Madera, Eques Ordinis S. Iacobi, Philippo IV. Hispaniarum Regi Catholico à Consiliis, eminentis litteraturæ & rerum Hispanicarum Antiquarius, I.C.q; prudentissimus doctissimusq;.*

De dæmone meridiano & nocturno vide P. Martinum Delrium suprà citato loco, vbi docet, B. Basilium & Theodoretum tradidisse, Psalmistam eo in sensu de dæmone meridiano locutum. sed peritiore locum erno in lucem è reconditâ Paraphrasi Chaldaicâ, ad cap. 4. Cantic. num. 6. verba sunt: Tenebat manibus suis artem patrum suorum iustorum, fugiebant nocentes spiritus tenebriones, & matutini ac meridiani dæmones de medio eorum; eò quòd Maiestas gloriæ Domini residebat in domo sanctuarij, quæ ædificata est in monte Moriach, & omnes dæmones & spiritus nocentes fugiebant ab odore incensi aromatum.

130. *De diuisione Sedium à Rege VVambane factâ fit hîc mentio à Luit-* P. H.

prando, qui fuit Auctor DC.XL. *annorum; & à Iuliano* CCCC.L. *& in libro, cui titulus est* Idatius, *Auctor antiquior; & in Generali Regis Aldefonsi Historiâ* CCC.L. *annorum. Ibi in codice Toletano M.S. antiquissimo sic habetur in fine diuisionum:* Acta sunt hæc Toleti in Concilio generali, omnibus voce dicentibus, Placet, Placet: præsentibus ac subscribentibus inuicto ac Serenissimo Rege VVambane, & Quirico Archiepiscopo Toletano, Hispaniarum Primate; ceterisque Archiepiscopis, cum suis Suffraganeis Diœcesum prædictarum; in Ecclesiâ S. Leocadiæ, ærâ DCC. X. per manum Petri. *Vixit autem plùs hic Rex VVamba annis quinque, & mortuus est. Credo legisse X. vt iam scripsi, cùm hac notâ significetur numerus* XV. *Sic anno* DC.LXXVII. *habita est hæc Synodus, & anni emergentes vsque ad principium anni* DC.LXXXI. *sunt anni quinque computati. Falluntur ergo qui putant, hoc factum* XI. *Concilio Toletano. Nam, præterquam quòd in illo Concilio nulla fit mentio huiusmodi Sedium diuisionis, hæc facta est in Concilio generali ac nationali totius Hispaniæ: vndecimum verò sub Quirico Præsule Toletano fuit solùm Prouinciale. Seruatâ tamen temporis ratione, interserendum est inter vndecimum & duodecimum Toletanum; quæ tria, tribus annis continenter labentibus, collecta sunt. Et quòd nulla habeatur huiusmodi Synodi ratio memoriaq́, ob id puto factum, quod nulli Canones hic decreti sunt, pertinentes ad morum reformationem, sed Sedium, quibus vti possent Hispaniæ Pontifices ad reformationem subditorum. Et ideò partes illæ Conciliorum, quæ ad sæcularia solùm pertinent, omnino inde auulsæ sunt, vocantibus Patribus Canones, qui vel ad fidem vel ad morum censuram iuuare possent. Lectæ sunt coram Rege veterum Regum Historiæ, & diuisiones Sedium antiquæ. Et, vt addit Iulianus Toletanus, cuicumque Metropoli tres Principes Palatini attributi sunt, qui testes essent oculati in diuisione singularum Sedium, & in numerandis ac assignandis iuxta veterum regulam & assignationem terminis. In quo Rex VVamba imitatus est Romanos; qui iubentes mensurari partes orbis, cuilibet viros graues & peritissimos designarunt, vt docet Atticus Historicus Græcus: qui, iuxta quorumdam sententiam, nactus est Augusti tempora. Harum diuisionum meminerunt omnes Auctores iuniores, Gariuaius, Vasæus, Mariana, Morales, & alij, vt Petrus Alcocer in Historiâ Toleti, Doctor Beuter in Valentinâ. Quâ de re Iulianus Archipresbyter Toletanus pluribus agit.*

D.L. *Annorum vitæ Regis VVambanis vera computatio coëgit nostrum Hieronymum de la Higuera notam hanc X. in M.S. Codice à se inuentam pro* XV. *accipere: cùm tamen quadraginta proculdubio significet, vt ex multorum M.SS. Codicum Gotthorum collatione luculenter deprompsit Pompilienſis Episcopus D.F. Prudentius de Sandoual, in Animaduersionibus ad Historiam sancti Iacobi, Auctore Don Mauro de Castello Ferrer, cùm de Epitaphio Vrraca Reginæ, Regis Ranimiri vxoris, enucleando sese obtulit occasio, pag.* 233. *Satius ego duxerim, non aliter exaratam in illo M.S. Codice; sed à librario, sciolo quidem, corruptè translatam; sic nimirum* X^V. *Nam quando* X *antecedit, & ligatur cum* L. *scilicet* X^L. *significat quadraginta; si verò* X *antecedit* V. *vti suspicor in autographo fuisse, denotabit quindecim. Vnde variè apposita & coniuncta, varia pertendit & demonstrat; ansamq́, præbet erroribus calculi, non benè, nec ad amussim examinata. Hoc idem sensit Ambrosius de Morales* 3. *parte Chronic. Hispan. in excursu, quem ad finem prologi apposuit, in quo de Diplomatum obseruatione eruditè agit:* Ay tambien, *inquit*, otra dificultad grande en los priuilegios muy antiguos de letra Gottica, para leer en sus numeros. Esta es, que los diez años señalados por X.x. tienen las mas vezes tales trabaçones entre si, que si no es con mucho vso de saber aquella lettra, i

auer

auer visto mucho escrito en ella ; i aun demas desto, si no es con tener gran vigilancia i cuidado en mirar los numeros, es cosa muy facil el errarse en vn diez. *Hactenus ille. Nec me latet, apud Romanos, teste Petro Diacono in litterarum Notis, hanc in vsu fuisse* X *ad* Decies *significandum ; quæ tamen sine virgulâ* Decem *notabat. Consonat Aldus Manutius in Commentario de Veterum Notarum explanatione. Sed hæc vel Tabulariorum aut Pariatorum filiis notissima.*

131. *De designationibus nouorum Episcopatuum tempore VVambanis sit mentio in Concilio* XII. *primoq; sub Eruigio habito Toleti : nam Episcopi, vt Regi placerent, contra Decreta Patrum assensi sunt Regi petenti, vt Toleti in Sede Prætorienſi SS. Petri & Pauli poneret Episcopum : & in villulâ circa Elboram vel Talaberam, in Monasterio * S. Pimenij : similiter & in aliis locis obscurioribus : quod vt Regi tributum est leuitati ; Episcopis quidem assentationi.* * Lege Pigmeny:

132. Et consecrata eiusdem [*Virginis*] immaculatæ Conceptioni, quam omnes Apostoli prædicauerunt.] *De immaculatâ Conceptione iam integra sunt volumina. Videsis Iulianum in Chronico num.* 607. Qui [*D. Bernardus*] erat B. Virgini deuotissimus, qui faciebat celebrare festum eiusdem Dominæ cum magnâ deuotione ; & fecit celebrare deuotiùs festum immaculatæ Conceptionis eius : quod prædicauit in Hispaniâ S. Iacobus ; & incepit ab Apostolis, hoc, in Concilio, decernentibus. *In Aduersariis num.* 395. Traditio [*eius sunt verba*] fuit ab Apostolis in Concilium congregatis, B. Virginem Mariam originali peccato incontactam esse. *Et quæ notauit Aegidius de Præsentatione Lusitanus, in libro de Immaculatâ Conceptione lib.* 3. *q.* 3. *artic. vn. sect.* 1. *num.* 3. *fol.* 160. *col.* 2. *Extat antiqua Glossa marginalis in cap.* 1. *verbo* Natiuitas, *de Consecr. dist.* 3. *quam examinare, & ad rectam censuram trahere oportet ; & ad id, à nemine, quod viderim, adducitur.* D.L.

DCC. XVIII. DC. LXXX.

Decimaquartâ die Octobris hoc anno datur pœnitentia Regi Wambano (erat enim dies Dominica) primâ horâ noctis : Rex in se reuersus tondetur, & accepto habitu Monachi Benedictini, cum Comite Alberto Pampliegam, eius Ordinis præcipuum Cœnobium, lætus * petiuisse dicitur. 133. * al. sed non rectè, petiuit & se dicat.

Sequenti die, Feriâ secundâ, XV. mensis Octobris, votis omnium Palatinorum Eruigius (qui dato poculo dicitur Regem dementasse) Rex eligitur. Differtur coronatio & inunctio in sequentem Dominicam diem : quam (vt aliqui volunt) Archipresbyter, vel Archidiaconus Iulianus (nam ægrotauerat Quiricus, Archiepiscopus Toletanus) fecit. Quiricus, vel morte præuentus, vel ægrotus, vt communiter dicitur, vel Archiepiscopatu Toletano * abiens, propter scelus & impostu ram Eruigij, cum Wambane Monasterium petit : vbi cum Rege reliquum vitæ laudabiliter confecit. 134. * al. abiecto,

Iulianus hoc anno, vel præcedenti, sepeliuit sanctissimum Gudilam, Archidiaconum Toletanum, condiscipulum suum, in Monasterio S. Petri & Felicis, Tago flumini incumbenti ; cui fecit hoc sepulchrale carmen in sepulchro : 135.

Gloria Toleti iacet hac sub mole sepultus
Gudila, pars animi dimidiumque mei.

Qui

Qui senis à tenerâ mores ætate tenebat,
Et iuuenis fecit hîc iuuenile nihil.
Spiritus in sacro residebat pectore Christi,
Exprimit hunc totum, moribus, ore, manu.
Pauperibus cibus est, viduis solamen, vt ægris
Grata salus: miseris omnibus vnus erat.
Mercaris meritis multis, bone Gudila, cælum:
Nos desiderium lancinat vsque tui.
Mœrentesque vocamus eum, quem sustulit æther:
Prosequimurque piis funera lacrymulis.
Non violas, tenerasque rosas, non lilia cana
Spargimus ad tumulum, sed bona vota, tuum.
Nos ergo è superâ prospecta candidus arce;
Teque amor, & moueat, Gudila, cura mei.
Mœnibus à patriis morbos auerte, famemque,
Hostilesque minas, dogmata falsa, dolos.
* al. *Toletiq; preces audi,* * *Toleti ne temne preces, comitisque rogatus,*
Qui tibi dat carmen sat Iulianus amans:
Ossaque Felicis tua sacrâ condit in æde,
Cuius mens superis est sociata choris.

A ☧ Ω

Obiit in pace seruus Dei, Domnus Gudila, Archidiaconus sanctæ Ecclesiæ Toletanæ VI. Kalend. Septembr. ærâ DCC.XVIII. id est, anno Domini nostri Iesu Christi DC.LXXX.

P.H. 133. *De confessione & pœnitentiâ Regis VVambanis sic Alfonsus, vel potiùs Sebastianus Salmanticensis, in Chronico de Eruigio:* Aduersum Regem excogitans herbam, cui nomen est spartus, illi in potum miscuit, & statim Regi memoria est ablata; cumque Episcopus ciuitatis, seu Optimates palatij, qui Regi fideles erant, quos penitus caussa potionis latebat, vidissent Regem absque memoriâ iacentem, caussâ pietatis commoti, ne Rex inordinatè migraret, statim ei confessionis & pœnitentiæ ordinem dederunt. Cumque Rex à potione conualuisset, intelligens ordinem sibi impositum, Monasterium petiit, ibique, quamdiu vixit, in Religione permansit. regnat annos VIII. mensem vnum, & in Monasterio vixit annos septem, menses tres. *Iulianus asserit in adolescentiâ fuisse Episcopi Segouiensis Diaconum, qui in* VI. *Toletano pro suo Pontifice confirmat. Pòst cognitâ eius prudentiâ, fortitudine, & animi præstantiâ cum summâ pietate coniunctâ, inter Palatinos fuisse primo loco habitum. Mortuo verò Reccesuintho, iam ferè sexagenarius nolens volens electus est. Fuit vir apprimè sanctus, cui fauit impensè Deus: numquam habuit vxorem; neque genuit filium. Pòst acceptâ pœnitentiâ, vt datus rebus Ecclesiasticis, sponte suâ Monasterium petiit. Obiit* XX. *die Septembris, anno* LXXXVIII. *cùm esset annorum* LXXV. *die Dominico, pridie Festi S. Matthæi Apostoli & Euangelistæ: ad cuius tumulum S. Iulianus hoc adiecit carmen:*

VVamba priùs, qui Petrus eras, Missæque minister,
Rex Gothicæ gentis relligione micas.

Spon-

Sponte tuâ non affectas Regale cacumen,
Sed ſubis Imperij grande coactus onus.
Spes tua, conatuſque tuus, virtute potentis
Fretus, inauditas res operatus ades.
Nulla perinde tali res gratior vſque quiete eſt:
Cœnobium gaudens, poſt ſacra ſceptra, petis.
Septem ibi perpetuos Monachus bene præteris annos,
Inde oblatâ cælos morte beatus adis.
Felix VVamba tuâ cenſeris ſorte fuiſſe:
Tam benè qui calcat ſceptra, per aſtra volet.
Septem ſceptra tuæ gentis moderaris in annos,
Quæ ſinis haud morbi mole, ſed ipſe libens.

Et accepto habitu Monachi Benedictini cum Comite Alberto, Pampliegam, &c.] *Priuilegium, ſeu diploma D. Petri Caſtellæ Regis* XV. *die Octobris æra* M.CCC.LXXXIX. *narrat, VVambam ſumpſiſſe habitum monachalem in Monaſterio S. Vincentij de Pampliega: integrum apponit Franciſcus de Piſâ in Hiſtoriâ Toleti lib.* 1. *c.* 24. *Idem refert, qui Gloſſam ſcripſit perpetuam ad libros Ioann. de Menâ, primi inter maximos Poetæ Hiſpani, in carmine* 272. *his verbis*; Fue deſpues eſte ſanto Rey [*de VVambâ loquitur*] Monge en el Monaſterio de Pampliga, i eſtuuo en la Religion ſiete años; è murio alla muy ſantamente. *Archiepiſcopus Rodericus* Pannuspicam *vocat lib.* 3. *Hiſtor. cap.* 11. *Vide quæ doctè pleneq; ſcripſit P. Antonius de Tepes in Hiſtoriâ Benedictinâ Tom.* 2. *Cent.* 3. *anno Chriſti* DC.LXXXI. *fol.* 333. *& adde Iulianum noſtrum in Chronico num.* 362. *Vbi autem ſepultus tandem iaceat, variè apud Auctores. Vide Morales lib.* 12. *ſuæ Hiſtoriæ cap.* 52. *Marianam lib.* 6. *c.* 14. *Comitem D. Petrum in Nobiliario tit.* 3. *in quo ſcribit de Gothis Regibus, & Tepes vbi ſuprà pag.* 335. *col.* 1. *verſ.* Lo ſegundo ſe mueſtra. *qui opiniones inter ſe contrarias & fundamenta adducit.* D. L.

134. *De electione Eruigij & coronatione, Iulianus in Hiſtor. & Iulianus in breui Chronico ſic:* Suſcepit autem ſtatim ſuccedenti die ſecundâ Feriâ glorioſus Dominus Eruigius Regni ſceptra: quod fuit Idibus Octobris æra DCC.XVIII. Dilata vnctionis ſolemnitas vſque in ſuperueniente die Dominico XIII. Kalend. Octobr. æra quod ſuprà DCC.XVIII. Idem quoque glorioſus Eruigius Rex regnauit annos ſeptem, dies XXV. *Hæc ille. Sic intelligit Regni principium à die coronationis.* P. H.

Cum VVamba Monaſterium petit.] *Quid actum ſit de Quirico, varia dicunt Auctores. Alij, dolore illata Regi VVambæ iniuria mortuum eſſe, alij Pontificatum ceſſiſſe; hic addit, cum Rege petiiſſe Monaſterium Pampligenſe. Nihil de hoc Scriptores Rerum Hiſpanicarum, nec qui de Benedictinis ſcribunt.* P. H.

P. Hieronymus de la Higuera hîc ait, non vidiſſe in Annalibus Benedictinis Quiricum fuiſſe Monachum; aſſerit P. Antonius de Tepes in Hiſt. Benedictinâ Tom. 2. *Cent.* 3. *fol.* 335. *col.* 4. *vide eum.* D. L.

135. *De Gudilâ Archidiacono Toletano ſit mentio in Concilio* XI. *collecto anno* DC.LXXV. Gudila, Eccleſiæ S. Mariæ Regiæ Sedis Archidiaconus, hæc geſta Synodica Cœnobij definita ſubſcripſi. *Felix Archiepiſcopus Toletanus in Vitâ S. Iuliani:* Denique dum ad pueriles formæ deueniſſet ætatem, ſanctæ memoriæ collegæ ſui Gudilanis Leuitæ ita ſociali vinculo eſt innexus, & inuiolabilis charitatis & indiuiduâ vnione eſt coniunctus, vt & ambos inuiolabilis charitas vnum eſſe oſtenderet, & vnitas in ambobus præfixa, non duas animas, ſed vnam iis ineſſe monſtraret. Tantaque erat inter eos P. H.

adeptæ vnanimitatis communio, vt, secundùm Actuum Apostolorum historiam, in duobus corporibus vnum tantùm computaretur, & anima vna. Sistebant quippe in consilio prouidi, in definitione vni, in laudabili operatione concordes. Quippe diuino afflante Spiritu, theoriæ, id est, contemplatiuæ quietis, delectationis perfrui bono, & monasticæ institutionis constringi repagulo: sed quia aliter in supremi Numinis fuit iudicio, eorum est nihilominùs frustrata deuotio; cumque tamen minimè peregissent desiderati itineris cursum, non tamen desierunt à piæ deuotionis studio: & dum sibi mallent tantùm prodesse profugi, cœperunt postmodum proximorum saluti glisscentibus votis niti. Etenim in subditis docendis operosæ virtutis, in profectu eorum desiderabiles, in seruitute Dei feruentes; in desiderio decoris domus Domini strenui, in seniorum obedientiâ præstò, atque, si fieri posset, omnium emolumentum obtinuerunt virtutum, quibus animis feruentibus studebant. Igitur diuinorum iudiciorum dispensatione sanctæ recordationis Gudila Diaconus VI. Kal. Septembris funestæ mortis euentu anno VIII. VVambanis Principis, sub dignâ confessione Dei, clausit supremum curriculum. Cuius corpusculum in Monasterio sancti Felicis, quod est Cannensi in villâ dedicatum, dilectissimi soci sacrâ exhibitione honorificè requiescit humatum. *In Martyrologio SS. Ecclesiæ Placentinæ ante* CC. *annos M. S. sic habetur:* XXVII. Augusti Toleti S. Gudila Archidiaconus, Confessor & Doctor, S. Iuliani Archiepiscopi Toletani comes. *Et mirum est, cur non relatus in Martyrologium Romanum, recèns recognitum, potissimùm testimonio sanctissimi viri Felicis Archiepiscopi Toletani.*

D. L. Pars animi dimidiumque mei.] *Imitatur antiquos. Ausonius:*

Vado, sed sine me, quia te sine: nec nisi tecum
Totus ero, pars cùm sim altera, Galla, tui.

Non violas, teneraque rosas, non lilia cana
Spargimus ad tumulum.]

Tangit morem antiquum coronandi sepulchra rosis & floribus. de quo Lauinus Torrentius ad Sueton. in Augusto cap. 18. Ac floribus sparsis veneratus est. Consultusque, num Ptolemæum inspicere vellet, Regem, ait, se voluisse videre, non mortuos. *Ioannes Kirchmannus de Funeribus Romanorum lib.* 4. *cap.* 3. *Iac. Gutherus de Iure Manium lib.* 2. *cap.* 10. *pag.* 220. 221. *Petrus Morestellus in Pompâ ferali lib.* 8. *cap.* 14. *&* 15. *Ioannes Meursius ad Lycophronis Cassandr. pag.* 208. *Godescalcus Stevvechius ad Apuleium in Asino aureo pag.* 388. 389. *nouissimè Antonius Santorellus in Postpraxi Medicâ, seu de medicando defuncto, cap.* 45. *Idq; sæpè ex testamento iussum. Varias inscriptiones petunt à Iusto Lipsio, & Iano Grutero pag.* 237. 5, 744. 1, 804. 5. *& alibi Hunc verò morem abhorruerunt Christiani antiquissimi, teste Minucio Felice in Octauio; qui id inter crimina eis obiectum à Cæcilio refert his verbis:* Sic reformidatis deos, quos negatis, non floribus caput nectitis, non corpus odoribus honestatis; reseruatis vnguenta funeribus, coronas etiam sepulchris denegatis, pallidi, trepidi, misericordiâ digni. *Vbi cumulat Geberhardus Elmenhorstius pag.* 20. *pungit strictim Ioannes à VVoueren pag.* 130. *& ex Clemente Alexand. lib.* 2. *Pædagogi cap.* 8. *Carolus Paschalius lib.* 4. *de Coronis cap.* 5. *Posteà autem amplexi sunt Christiani recentiores. Descendat his ad testimonium D. Hieronymus Epist.* 3. *cap.* 1. *Heliodoro scriptâ:* Quotiescumque nitor in verba prorumpere, & super tumulum eius flores spargere, toties lacrymis implentur oculi. *Et ad Pammachium super obitu Paulinæ vxoris Tom.* 1. *Epist.* 26. *cap.* 2. Ceteri mariti super tumulos coniugum spargunt violas,

las, rosas, lilia, purpureosque flores, & dolorem pectoris his officiis consolantur. *Prudentius Hymno* 10 *in exequiis defunctorum:*

Nos tecta fouebimus ossa
Violis & fronde frequenti.

Vbi Ioannes VVeitzius adducit Desiderium Heraldum lib. 1. *Aduersarior. c.* 6. *Iacobum Pontanum Progymnasmatum volum.* 3. *pag.* 2. *fol.* 879. *& seq. Franciscum Bencium Orat.* 26. *de Sepulturâ Romanorum: & ego addo Thomasium Porcacchium de Funerali pompâ antiquâ, sermone Italo conscriptâ, in tabulâ sepulchrali* 3. *fol.* 11. *Petrum Bacherium in Apologetico pro defunctis cap.* 13. *pag.* 222. *nouissimè Iulium Lauorium de Prisco & recenti funerandi more, tit.* 2. *cap.* 1. *à nu.* 115. *Agmen claudat Miles ille strenuus litterarius noster D. Ludouicus de Gongora, qui variis stellarum notis, veteris splendoris plenis, scripta variegabat sua, antiquis comparandus meritò:*

Sus vestidos conseruan, aunque rotos,
Algunos celestiales Cortesanos,
Guarnecelos de flores, forastero.

Illud denique non abs re visum obseruare, Romanos serere solitos stirpes & flores in tumulis eorum, qui de se benemeriti. Theophrastus lib. 6. *Histor. Plant. cap.* 7. Item quod desiderium [πόθος] vocant: cuius genera duo sunt; vnum, cui flos hyacintho similis; alterum decolor, album, quo in sepulchris vti mos est. & diuturnius verò idipsum est. *Plinius item lib.* 21. *Nat. Histor. cap.* 11. Sed maximè spectabilis pothos. Duo genera huius; vnum, cui flos hyacinthi est; alterum candidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. *Ex Theophrasto Athenæus lib.* 15. *Dipnosophistarum ex vltimâ editione Isaaci Casauboni fol.* 679. *Iacobus Dalechampius in Annotationibus posterioribus, cum Isaaci Caupani Commentariis nuper editis,* pothum *esse* iasminum (iazmin *apud Hispanos*) *aliquos autumare ait. Alluſit huc Persius Satyrâ* 1. *versu* 53.

Nunc non è tumulo fortunatâque fauillâ
Nascentur violæ? ——

Ad quem locum Theodorus Marcilius.

A. Ω.] *Hæc signa seu notæ in sepulchris antiquitus apponebantur, ad denotanda ea Catholicorum, non Arianorum, esse. Fuit namque insigne labari Constantini Magni, vt passim est obuium. Christus namque Dominus noster, qui* principium *&* finis *est, hisce litteris primâ & finali Alphabeti Græci, suam ostendit Diuinitatem æqualem, Patris cum Diuinitate.* Ego sum (*Apoc. cap.* 1.) alpha & omega, principium & finis. *Quam Ariani negabant. De hac interpretatione, & hocce Hispanorum more vsitatissimo tempore Gothorum, testatur Ambros. de Morales lib* 11. *Histor. cap.* 41. *pag.* 48. *Don Franciscus de Padilla in Historiâ Ecclesiast. Cent.* 4. *cap.* 49. *fol.* 249. *pag.* 2. *Nouissimè latè, & ad res Hispanas benè, animaduertit Gundisaluus Argote de Molina lib.* 1. *de Nobilit. cap.* 47. *pag.* 39. *& Quintana in suo Madridio lib.* 1. *cap.* 48. *cui dederunt ansam ad huiusmodi Antiquitatem in lucem eruendam celebres Versus inscripti supra alteram portarum Ecclesiæ S. Ioannis Madridiensis, quos transscribere operæ pretium duxi:*

Condita mille annis maneo, sacrata trecentis,
In labaro Ariada A negat, Ωque negat.
En graue Quintus onus Paulus tenet Vibis & Orbis,
Tertius hic & Iber sceptra Philippus habet.

Obseruani in meo Itinerario, die quâ Carrionem appuli, cùm legatione Regiâ fungens Lutetiam cogitabam Parisiorum, & ex iis, quæ ibidem scripsi, constabit, etiam in magnorum virorum sepulchris insculptas has notas: nam in sarcophago

Comitum Carrionis in ipsomet stemmatum scuto inueni hoc sacrum incisum signum ☧. Atque id in Regiis itidem Diplomatibus obseruaui: & notat Argote vbi suprà. quod vt pateat, signum & confirmationis rotam incidi curaui. En accipe:

Hoc LABARI Signum, et Confirmationis ROTA conspiciuntur in quodam Priuilegio [quod ab eâdem Rota, vulgò vocant Rodado] Sancti Regis Castellæ Ferdinandi III exarato Guadalaxaræ Die XX Septemb Aera CIↃ CCLXIV. [hoc est Anno CIↃCCXXVI] vbi confirmat Donationem Dominum et Vinearum, quas dedit Virgini Maximæ, cæterisque Virginibus Monasterij S Dominici de Madrid, Dominus Aegidius Presbiter S. Aegidij de Guadalaxara, et vt hæreditario jure, habeant perpetuò et possideant, cauit, concessitq; REX.

Et, quod mirere magis, in collariis fugitiuorum apud Laurentium Pignorium in libello de Seruis pag. 21. vbi ait, id Romæ vidisse se inter Antiquitates à Lal. Paschalino obseruatas:

TENE ME. QVIA FVGI. ET
REVOCA ME DOMINO MEO
BONIFACIO LINARIO.
A ☧ Ω X.

Cùm enim deformare faciem seruorum inter Catholicos prohibitum, ne imago ad

ad similitudinem pulchritudinis cælestis figurata macularetur, vt rescripsit Imp. in l. Siquis. *C. de Pœnis. & eruditè observat Petrus Ostermannus in Commentario iuridico ad l.* Stigmata. *C. de Fabricensibus, sect. 4. pag. 9. compendiariâ quadam viâ se Catholici præcauebant; & eumdem assequebantur finem, ac si stigmate eos deformarent, legiq; parebant: & vt fidei tesseram darent, collaria hisce variegabant notis.*

Lucernæ etiam sacris vsibus destinatæ hoc Christi Domini nostri signabantur charactere. Vt enim antiqui Romani lucernis accensis idolorum cultum manifestabant, quarum Plinius meminit lib. 34. cap. 3. ita Christiani, suis in Oratoriis, iis etiam vtebantur; idololatriæ ritus, vbi Fidei non repugnabant, paulatim detorquentes & expiantes. Obseruaui iamdiu in meo Pentecontarcho cap. 26. & 49. Lucernæ iconem propono ex sacrorum Elæochrismat. Myrothecio Fortunati Scacchi lib. 1. cap. 7. Tom. 1. vnde plura & docta pete.

Vnum hic non omittam, quod ad rem non leuâ conducit manu, litteram A *fuisse reuelatam sub triangulari figurâ, hoc pacto* Δ; *quando primum Alphabetum mortalibus hominibus à tempore Adæ tradidit Deus: quod his testatur verbis Ioannes Martinius Siliceus, Archiepiscopus Toletanus, in libro de Diuino nomine* IESVS, *cap. 3. pag. 22, vnde magno declarat mysterio locum suprà adductum D. Ioannis Apocal. cap. 1.* In figuris polygoniis *(inquit) hoc est,* plurium angulorum, prima figura est littera Δ, id est, triangulus æquilaterus; vltima, sed non polygonia, est littera O, quæ omnium figurarum est capacissima. Nemo Christianorum intra ambitum litteræ O recipietur, si non fecerit priùs moram in litterâ Δ; quæ principium est & fundamentum Christianæ Religionis: in quo principio vna est essentia, & tres personæ. Qui ergo accedere cupit ad Deum infinitum & capacissimum

per litteram O significatum, oportet priùs credat ipsum esse vnum & trinum: vnum in essentiâ, & trinum in personis, quod per litteram A diximus designatum. *Hactenus Archiepiscopus.*

DCC. XIX. DC. LXXXI.

136. Hoc anno, VIII. Kalend. Ianuarij, in æde S. Mariæ Toletanæ Maioris, sanctus vir Iulianus, iam factus Presbyter, præsentibus omnibus * suæ nouemdecim Metropolis Episcopis, Palatinis, & Flauio Eruigio Rege, consecratur.

*al. suis nouemdecim Metropolitanis

137. Anno II. Regis Eruigij, V. Idus Ianuar. habita est in vrbe Regiâ Toleto, in Basilicâ SS. Apostolorum Petri & Pauli, Synodus Toletana, præside Metropolitano vrbis Regiæ Iuliano, Primate Hispaniarum, Iulianoque Sedis Hispalensis Episcopo, Liubâ Bracharensi, Stephano Emeritensi, Argebato Illiberitanæ ciuitatis Episcopo, viris doctissimis sanctissimisque: admisit alios triginta Episcopos, Vicarios tres, Abbates quatuor, Palatinos quindecim.

138. Isidorus Setabitanus, qui interfuit Concilio XVI. Toletano, composuit ordinem Concilij, & collectionem Conciliorum, quæ dicitur *Isidori peccatoris*, vel *Mercatoris*, in Chronico; quo cognomento vocatus est Isidorus super Isidori nomen.

P. H. 136. *Consecratus est in Ecclesiâ S. Mariæ S. Iulianus* VIII. *Kalend. Ianuarij, ipso die sanctissimo Natalis Domini anno* DC.LXXX. *qui incidit eo anno in diem Lunæ, cùm fuerit littera Dominicalis A.*

P. H. 137. *Concilium* XII. *Toletanum anno* II. *Regis Eruigij collectum Toleti* V. *Id. Ianuar. Rodericus collectum ait* V. *Id. Maij. Sic ille lib.* 3. *cap.* 12. Hic *(scilicet Eruigius)* anno Regni sui II. procurauit fieri Concilium XII. Toletan. V. Id. Maij, in quo fuerunt XXXV. Episcopi cum inæstimabili Clero, & Christianorum collegio laicorum: & hoc Concilium fuit sub Iuliano vrbis Regiæ Primate; & subscripserunt Iulianus Hispalensis, Liuba Bracharensis, Stephanus Emeritensis, & Suffraganei, & Vicarij absentium Prælatorum. *Nihil hîc de Abbatibus, nihil de viris Palatinis. Felix in Vitâ Iuliani:* Iulianus nactus est præfatæ vrbis Primatum. *Emphaticè dictum est,* Præfatæ vrbis Primatum, *quasi penes illam totius Hispaniæ resideret Primatus:*

D. L. *De* Liubâ Bracharensi *vide Illustriss. D. Rodericum de Acuña in Catalogo Archiepiscoporum Bracharensium cap.* 97. *pag.* 404.

DCC. XXI. DC. LXXXIII.

139. Pridie Nonas Nouembr. anno eiusdem Regis IV. habita est Synodus decimatertia Toletana sub eodem Iuliano, à vigintiocto Episcopis, octo Abbatibus, vigintisex Palatinis, vigintiseptem Vicariis Episcoporum absentium; & inter hos * Gratianus Presbyter, & Vicarius Argebadoni Illiberitani.

*al. Gratinus

P. H. 139. *De Synodo* XIII. *Toletanâ ex Roderico vbi suprà: habita est* IV. *anno Regis Eruigy. Fuit quadraginta & octo Episcoporum.*

DCC. XXII. DC. LXXXIV.

140. Anno V. Regis Eruigij, in æde Prætoriensi suburbanâ sanctorum

rum Apoſtolorum Petri & Pauli, eodem præſide, habita eſt decimaquarta Synodus Toletana.

140. *Habita eſt anno* v. *Regis Eruigij impleto* IV. *& ingreſſi in* v. *per ſex dies; hoc eſt,* XX. *Nouembr. &, vt notat D. Rodericus* XII. *Kalend Decembr. die Dominico habita eſt: nec dies, nec quòd dies eſſet Dominicus, eſt in M.S.*

DCC.XXIII. DC.LXXXV.

*.... ſcribit ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ad Eruigium Regem, & ad Toletanum Pontificem, Comitemque Simplicium, de Concilio ſexto Conſtantinopolitano recipiendo. 141. * D. L. *deeſt* Leo II. Papa

DCC.XXIV. DC.LXXXVI. 142.

Benedictus Papa, adhuc electus, ſcribit * Petro Regionario. * D. L. *deeſt* de recipiendâ eâdē vi. Synodo generali.

Patres Concilij decimiquarti Toletani ſcribunt Apologeticum à S. Pontifice Iuliano compoſitum; in eoque Concilio approbant, quod ſenſerat & ſcripſerat ſanctus Pontifex Iulianus. 143.

Quando Legati Concilij decimiquarti Toletani ferentes Apologeticum, venerunt cum illo Romam, vbi erat Papa Benedictus. Legatorum nomina hæc ſunt: Benedictus Presbyter, Innocentius Diaconus, Conſtantinus Subdiaconus, [a] pòſt Epiſcopus Pacis Auguſtæ, [b] Vincentius Epiſcopus Dumienſis, [c] Conſtantinus Egabrienſis..... 144. [a] *in aliis*, Benedictus fuit poſteà Epiſc. Pacis Aug. [b] *al.* Innocēt. [c] *al.* Conſtantius Egitanenſis.

..... Papa poſuit Canones Concilij XIV. Toletani in conſpectu S. Petri. 145. D. L. *deeſt* Ioannes V. *hic enim Benedicto ſucceſſit.*

S. Aſodi, vel Aſodani, corpus, paſſi Gazæ, transfertur Romam. & Antiquariæ in Bæticâ durat memoria Cornelij Proculi, & Cornelij Baſſi, Pontificum cæſorum, à diſcipulis S. Iacobi ad fidem conuerſorum. 146.

143. Patres Concilij XIII. Toletani, *&c.*] *Vide num.* 144. *&* 149. *& Iulianum in Chronico, num.*361. S. Iulianus *(inquit)* mittit Apologeticum cum expoſitionibus ad Papam Sergium, & Carmina ad Imperatorem Heraclium Iuſtinianum in laudem ipſius. Reſpondent illi eleganti epiſtolâ. *Sic legendum ex noſtro Luitprando dicto num.*149. *ibi:* Et ab vtroque litteras accepit. D.L.

DCC.XXV. DC.LXXXVII.

Hoc anno Rex Eruigius, poſitus Toleti in vltimâ ægritudine, poſuit in Regni ſolio glorioſiſſimum filium, vel generum, Egicanem, die XVII. Kalend. Decembr. Feriâ v. & alterâ die Feriâ VI. id eſt, XVI. Kalend. Decembr. accepit pœnitentiam, & à iuramento fidelitatis & obedientiæ ſibi præſtito abſoluit omnes Seniores; qualiter dicti Seniores accederent ad accipiendum in Dominum & Regem dictum Principem Egicanem, vt acciperent, & iurarent; accipiente iuramentum Regium, vel pro Rege, Domino Iuliano, 147.

liano, Toletano Primate. Vnctus autem est sub eodem Patriarchâ in æde sanctorum Petri & Pauli intra vrbem VIII. Kalend. Decembr. & coronatus est ærâ DCC.XXV. in præsentiâ multorum Præsulum, Abbatum & Palatinorum.

P. H. 147. *De Eruigij cessione Regni, & collocatione in regio throno Gotthorum Egicanis filiæ suæ coniugis, eiusq; generi, sic S. Iulianus in paruulo Chronico:* In quo die in vltimâ ægritudine positus, elegit sibi successorem in Regno glorioſum noſtrum Dominum Egicanem; & alterâ die, quæ fuit XVII. Kalend. Decembris die, sextâ Feriâ, sic idem Dominus Eruigius accepit pœnitentiam, & cunctos Seniores absoluit, qualiter coram dicto Principe glorioſo Domino Egicane ad sedem Regni sui in Toleto accederent. *Hæc sanctus Iulianus. Sic Iulianus de vnctione Egicanis Regis:* Vnctus est autem Dominus noster Egica in Regno in Ecclesiâ SS. Petri & Pauli Prætoriensi, in die VIII. Kal. Decembr. die Dominico Lunæ XV. ærâ DCC.XXV. *Hæc ille.*

DCC.XXVI. DC.LXXXVIII.

148. Anno primo ineunte Regis Egicanis, v. Id. Maij habita est Toleti decimaquinta Synodus in Ecclesiâ Prætoriensi, id est, Suburbanâ, versus Septemtrionem, SS. Apostolorum Petri & Pauli, præsente eodem Toletano Primate Iuliano, Suniefredo Narbonensi, Floresindo Hispalensi, Faustino Bracharensi, Maximo Emeritensi, Ioanne Sedis Illiberitanæ, & aliis LV. Episcopis, XI. Abbatibus, Vicariis Episcoporum V. & XVII. viris Palatinis.

P. H. 148. *De decimaquintâ Synodo Toletanâ habitâ sub Rege Gotthorum Egicano, sic Rodericus lib. 3. cap. 14. his verbis:* Huius tempore *(scilicet Egicanis)* inguinalis plagæ necessitas inualuit in Prouinciâ Narbonensi: occasione cuius ad Narbonensem Cathedram Episcopi pertinentes à Toletano Concilio excusantur; ita tamen, quòd eiusdem sacri Concilij instituta in singulis Cathedralibus Ecclesiis nuntientur & admittantur: & siquis Episcoporum hoc non fecerit, & anathemate feriatur, & quintâ bonorum parte mulctetur. Anno Regni eius primo, quintumdecimum Concilium celebratur in Ecclesiâ Prætoriensi SS. Apostolorum Petri & Pauli, omnibus Hispaniæ & Galliæ Episcopis aggregatis, beatæ memoriæ Iuliano clarescente sub sexagenario numero Episcoporum, & multiplici Christianorum collegio in circuitu assistente. In quo pro diuersis causis, & absolutione iuramenti quod præfato Principi Eruigio noxialiter fecerat, exposcit Synodum, vt solueretur à iuramento. Eius tempore librum de tribus substantiis, quem dudum Romam miserat Primas sanctissimus Iulianus, & minùs cautè tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum, ob id quòd voluntas genuit voluntatem, S. Iulianus veridicis testimoniis in hoc Concilio ad exactionem præfati Principis, per oracula eorum quæ Romam transmiserat, verum esse firmauit, & Apologeticum fecit, & Romam misit per suos Legatos Presbyterum Diaconum, & Subdiaconum, viros eruditissimos, & in omnibus Dei seruos, & in diuinis Scripturis imbutos, cum versibus etiam acclamatoriis, secundùm quod & olim transmiserat de laude Romani Imperatoris. quod Roma piè & dignè recipiens, cunctis legendum indixit; atque Imperator acclamando, Laus tua Deus in fines terræ, lectum sæpè notum

notum fecit : qui & reſcriptum Domino Iuliano per ſupraſatos Legatos cum gratiarum actione, & cum honore remiſit ; & omnia quæcumque ſcripſit, iuſta & pia eſſe depromſit. Et fuit hoc quintumdecimum Concilium Toletanum, celebratum anno primo Regis Egicæ, v. Id. Maij ſub Iuliano, vrbis Regiæ Primate; & ſubſcripſerunt Senſredus Narbonenſis, Floreſindus Hiſpalenſis, Fauſtinus Brachaſtenſis, Maximus Emeritenſis, Metropolitani, & Siſuldus, Vicarius Cypriani Tarraconenſis, & alij Vicarij Epiſcoporum, qui non venerant cauſsa legitimâ impediti ; & fuerunt præter Vicarios ſexaginta vnus.

Sed videamus quid de hoc dicat etiam Iulianus Archipresbyter S. Iuſtæ in Eccleſiâ Toleti. Ait in Chronico anno DC.LXXXIX. *quod multam lucem afferet huic Hiſtoriæ, & pietas ac obedientia Hiſpanorum declaratur.* Miſit Leo Papa II. anno DC.LXXXIII. Epiſcopis Hiſpaniæ cum Petro Regionario Concilium ſextum Conſtantinopolitanum, petens, vt illud illi confirmarent. Et Epiſcopi miſerunt Apologeticum cum Nuntiis, quos infrà nominabimus, à S. Iuliano factum, vbi dicebat, Voluntas genuit voluntatem ; & conſtare Chriſtum tribus naturis vel ſubſtantiis. Obierat iam Papa Leo, & ſucceſſit illi Benedictus ; qui ante conſecrationem ſuam ſic ſcripſit Petro Regionario : Benedictus Presbyter, & in Dei nomine electus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, Petro Notario Regionario : Iuxta quod tuam ſtrenuitatem Apoſtolicæ memoriæ Dominus Leo Papa Hiſpaniam prouinciam ire diſpoſuit ad præexcellentiſſimum & Chriſtianiſſimum Regem, & ſanctiſſimos Archiepiſcopos, & Eccleſiarum omnium Præſules ibidem conſtitutos, ſimul & gloriioſum Comitem, pro innoteſcendâ venerabilis ſextæ Synodi definitione, acclamatione quoque, quæ & proſphoneticum dicit Reuerendiſſimorum Epiſcoporum; qui in eodem à Deo congregato Concilio conuenerunt, ad clementiſſimum Principem; & edicto eiuſdem piiſſimi Principis vbique generaliter deſtinato, pro Apoſtolicæ noſtræ fidei firmitate cum ſummo pietatis ſtudio commiſſum miniſterium perage : ſubſcriptiones quoque Reuerendiſſimorum Epiſcoporum poſt eamdem Synodum ac definitionem cum ſummâ ſedulitate atque vigilantiâ procura ſubiungi ; vt eidem Reuerendiſſimi Epiſcopi, omniſque per eos religioſa prouincia, conſortes nobiſcum Catholicæ atque Apoſtolicæ traditionis & fidei comprobent; & apud Deum, ad cuius gloriam laus & ſtabilitas fidei Chriſtianæ redigatur, commendatio eius atque ſuſceptio ad ſalutem animarum proueniat. Officium perinde pietatis aſſumptum vigilantiâ atque diligentiâ condecorans, feſtina perficere ; quia & tibimetipſi theſaurizas boni operis fructum, & ſuſcipientibus prouides cæleſtis regni beatitudinem per rectæ atque Apoſtolicæ fidei confeſſionem adipiſci. *Alias miſit ad Quiricum, iam tamen ad Monaſterium profectum. Porrò Papa Benedictus accepit litteras, & Apologeticum S. Iuliani. Quippe nouus Papa Benedictus offenſus eſt nouitate vocum, ſcilicet,* quòd Voluntas genuit voluntatem, & quòd Chriſtus conſtaret ex tribus naturis, *vel* eſſentiis : *ſcripſit ad illum comiter, & verbotenus iuſſit latori, vt illum admoneret de propoſitionibus. Videns ſanctus Doctor aliquos ſcandalizatos eſſe nouitate harum vocum, ad ipſum Papam miſit libellum reſponſorium cum Petro Regionario Notario, & ſimul quædam carmina de Imperij laude ; quæ ego excerpſi ex operibus S. Iuſtiani. quæ ſunt huiuſmodi :*

Latiùs Imperij majeſtas præterit orbem,
Si pietas adſit, peruolat aſtra ſuper.
Cæſaris enſis enim debet defendere Sedem
Immotam Petri, cui Deus ipſe præeſt.

A quo ſuſcepit vires tituliſque cacumen,
Nónne illi, ô Cæſar, ferre decebit opem?
Romani decus Imperij iuga Regibus infert:
Illud agit populos, Gentibus illud adeſt.
Iuſtiniane tuæ frangatur robore dextræ
Barbarus omnis iners, perfidus omnis homo.
Cæſare te celebres portet noua Roma triumphos,
Nomen ei inuideat nobile Roma vetus.
Cæſare te referat virides Eccleſia lauros,
Portet ab hæreticâ conditione decus.
Et Monothelitæ ſubdant colla impia, Papa
Paſtor ſancte, tibi, clauigeroque Petro.
Vincat, & æternâ Sedes ſacra pace fruatur,
Cæſare te teneat Iuſtiniane ſolum.
Viue diu, Cæſar; quæ dat Benedictus, adora
Iuſſa libens, felix ſic quoque Cæſar eris.

Reſcripſit Iuliano, & adhuc mordet; & iußit Iulianum, communicato conſilio ſuo cum Rege Egicane, cogi Toleti Concilium Epiſcoporum Gentis Gothicæ, & ſuæ, nationale & vniuerſale, 1. *anno Regis Egicanis: & illic lectis Epiſtolis explicuit ſe, & fecit alium Apologeticum cum carmine in laudem ſancti Papæ Sergij, qui ſucceſſerat poſt alios Benedicto anno* DC.LXXXVII. *miſſis etiam tribus viris ſapientiſſimis ſanctiſſimiſq; ex Clericis S. Eccleſiæ Toletanæ, vt res tanta poſtulabat, ſcilicet Felice Archipresbytero, Vliſando Archidiacono, Muſatro primiclerio vel Subdiacono, cum litteris, & libro Apologetico, ac carmine. Lectis litteris ac libro, approbauit eum ſanctus Papa Sergius, & legendum omnibus dedit: & actis gratiis de labore & pietate, remiſit cum reliquiis, & ſuâ benedictione Nuntios cum litteris reſponſalibus. Carmina hæc ſunt deprompta ex eiuſdem S. Iuliani Epigrammatis, quæ ſunt in libro M. S. S. Iuſtæ:*

Ad te mitto libens codicem, ſanctiſſime Sergi,
Qui regis innumeras & moderaris oues.
Inclyta peruaſit nos laudum fama tuarum,
Quòd bonus & clemens ſis, pietatis amans.
Pectore, voce refers viuendique ordine Chriſtum,
Cuius & in terris fungeris officio.
Viue diu nobis, & mundo, candide Sergi;
Cui Iulianus ouans oſcula dat pedibus.
Accipe clementi, Sergi ſanctiſſime, vultu
Scripta mea; excubias corrige, Papa, meas.
Perlege quodcumque eſt, quod epiſtola noſtra docebit,
Atque animo exiles curre labente notas.
Eſt cenſura Dei tua, quidquid dixeris ipſe,
Hoc Deus in cælo duxerit eſſe ratum.
A Domino Chriſto ſumma eſt conceſſa poteſtas,
Claudere qui cælos, & reſerare, vales.
Ergo Pater Sergi, paruo benedicito fratri,
Vt fluat in noſtrum gratia larga caput.
Regis Egicani, populi memorare fidelis,
Pontificum benedic plebibus inde tuis.
Rore tuo vernabit ager Hiſpanus abundè,
Catholicamque colet tempus in omne fidem.

Quam

Quam fera tempestas Phlegethontis turbine nulla
Auferet ex linguis pectoribusque piis.
Hei mihi, quàm timeo ne nos malus implicet error,
Demur & infandis Gentibus opprobrio.
Africa plena viris bellacibus arma minatur,
Inque dies victrix gens Agarena furit.
Ne meus iste metus sit verus, vindice Christo,
Ora pro populis, optime Papa, tuis;
Vt Deus auertat nostrà à ceruice securim,
Detque pius veniam, te lacrymante, reis.

Vtriusque Apologetici meminit Felix, Archiepiscopus Toletanus, in Vitâ sancti Iuliani, his verbis: Apologeticum fidei, quod Benedicto Romanæ vrbis Papæ directum est. Item aliud Apologeticum de tribus capitulis, de quibus frustrà Romanæ vrbis Præsul vitus est dubitasse. *Nec aliunde posse puto melius Historiam colligi rerum istarum, quàm ex Conciliis* XIV. *&* XV. *Toletanis: vbi omnia satis abundè declarantur. Nam in* XIV. *Can.* 4. *sic:* Placuit proinde illo tunc tempore, Apologeticæ defensionis nostræ responsis, satisfacientes Romano Pontifici, & ipsa gesta firmare, nostræque fidei sensum purissimâ verborum enodatione depromere. Et quia illic de hac geminâ voluntate & operatione IESV CHRISTI Filij Dei copiosè & dilucide insigniunt, quæ vera sunt, quæ iam vtique Romanis partibus per Legatos Hispaniæ destinata sunt. *Et in Concilio* XV. Post confessionem fidei, ad illa nos illicò conuertimus contuenda capitula, pro quibus muniendis ante hoc biennium B. memoriæ Romanus Papa Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat. Quæ tamen non in scriptis suis annotare curauit; sed homini nostro verbo renotanda iniunxit: ad quod illi iam eodem anno sufficienter congruèque responsum est. Nos tamen nunc eamdem renotationem hominis nostri studiosius relegentes, inuenimus, quòd in libro illo responsionis fidei nostræ, quem per Petrum Regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum Capitulum iam dicto Papæ incautè visum fuisset à nobis positum; vbi nos secundùm diuinam essentiam diximus, Voluntas genuit voluntatem, sicut & Sapientia sapientiam; quod vir ille incuriosâ lectionis transcursione præteriens, existimauit hæc ipsa nomina, *&c. Hæc ex ipso S. Iuliano. Ex quibus colligitur, paulò ante biennium profectum esse Romam Petrum Notarium Regionarium, qui attulit Apologeticum S. Iuliani: quod Papa Sergius diligenter lectum approbauit; & Magister Sententiarum citat eius nonnullas partes.*

Anno DC.XC. *pridie Nonas Martij, qui dies incidit in diem Dominicum, S. Iulianus, Archiepiscopus Toletanus, Doctor egregius, mortuus est. Sepultus est in Basilicâ S. Leucadiæ, vt prædecessor.*

DCC.XXVII. DC.LXXXIX.

Hoc anno misit Dominus Iulianus, Toletanus Archiepiscopus, Hispaniarum Primas, Concilium, Decreta & Carmina ad Papam Sergium, & Imperatorem; & ab vtroque litteras accepit. 149.

Hoc anno habita est sancta & vniuersalis Synodus Nicæna CCC.L. Episcoporum contra hæreticos Iconomachos. 150.

149. Hoc anno misit Dominus Iulianus.] *Diximus suprà ad num.* 145. D.L.

151. Hoc anno, postridie Nonas Martij, obiit Toleti sanctus & sapientissimus Pontifex Iulianus, qui inter alia scripsit Chronicon Regum Wisigotthorum, ab ærâ CCCC.L. ad tempora Regis Egicanis. Cetera addidere Felix & Guntericus, Archiepiscopi Toletani. Sepultus est sanctus Pontifex Iulianus in æde S. Leucadiæ: quæ domus illius fuit. Posuit ei Felix, Episcopus Toletanus, hoc Carmen sepulchrale:

Assequeris sanctum in Cathedrâ Iuliane Quiricum,
Optimus in vitâ, clarus in eloquio.
Vita decens, & larga manus, & cura fidelis,
*Atque Dei * zelus, iudicijque iubar,*
Fecit vt Hispanæ Genti sat amabilis esses,
Ordinibus cunctis, plebibus, atque viris.
*Deseris * ecce solum; sed te Deus intulit astris:*
Et tua sat tanto vita beanda loco.
Inter Apostolicos resides, Iuliane, maniplos,
Robur Apostolicum conficis, atque decus.
Felicis memorare tui, Pater alme, Leuitæ,
Vt prece sit dignus seruus honore tuâ.
En tua membra damus tumulo: Leucadia ciuis
Corporis est custos: hîc sua cuna fuit.

* al. cœtus,
* al. heu! solum.

A ☧ Ω

152. *Obiit in pace sanctissimus Pontifex Toleti Iulianus * pridie Non. Mart. Sedit in Patriarchali Solio annos* X. *menses* II. *dies* IX. *decessitque gloriosi Regis Egicanis anno* V. *ærâ* DCC.XXVIII. *Felix Leuita, qui succedit in eâdem Sede.*

* al. postridie

153. In eo tempore fuerunt in Hispaniâ decem linguæ, vt sub Augusto & Tiberio: I. Vetus Hispana, II. Cantabrica, III. Græca, IV. Latina, V. Arabica, VI. Kaldæa, VII. Hebræa, VIII. Celtiberica, IX. Valentina, X. Cathalaunica: de quibus in III. lib. Strabo, vbi docet, plures fuisse litterarum formas, & linguas in Hispaniis.

154. Hoc anno, Kal. April. in templo S. Mariæ, præsentibus Suffraganeis Episcopis, consecratus est Episcopus Tolet. Sisebertus (vt quidam volunt) Abbas, acutus ingenio, mediocri litteraturâ, sed Regiâ cognatione, cum Wambane Rege coniunctus, valdè arrogans, & rerum nouarum studiosus; licet fuerit in fide Catholicâ stabilis, & acris eius defensor; ideoque à dignitate posteà amotus.

P.H. 151. *Hoc eodem anno, scilicet* DC.XC. *consecratus est in Sede S. Mariæ Sisbertus (vt quidam volunt) Abbas Benedictinus, in Archiepiscopum Toletanum, loco S. Iuliani Pontificis Toletani, Feriâ* VI. *Octauâ Incarnationis Domini nostri Iesu Christi.*

153. In

153. In eo tempore fuerunt in Hiſpaniâ decem linguæ, &c.] *Adducit Strabonis locum, vt confirmet ea quæ tradit, videlicet, variis linguis locutos eſſe in Hiſpaniâ eius habitatores: & idem tempore Auguſti & Tiberij Cæſaris (ſub quo floruit Strabo) contigiſſe, qui ex recenſione Iſaaci Caſauboni talis eſt lib. 3.* Hi *(Turdetani)* omnium Hiſpanorum doctiſſimi iudicantur, vtunturque Grammaticâ, & Antiquitatis monumenta habent conſcripta, ac poëmata, & metris incluſas leges à ſex millibus (vt aiunt) annorum. Vtuntur & reliqui Hiſpani Grammaticâ, non vnius omnes generis: quippe ne eodem quidem ſermone; *meliùs, qui vertunt* linguâ. *Græcè ſic:* Καὶ οἱ ἄλλοι δ' Ἰβηρες χρῶν) γραμματικῇ, ἀ μιᾷ ἰδέᾳ, ἀδὲ πᾶ γλώττῃ ἰδίᾳ. *Hunc adducit Scriptorem P. Ioannes Mariana de Rebus Hiſpan. lib. 1. cap. 5. ad firmandam eamdem rem. Ideò dixerat doctiſſimus D. Alfonſus de Madrigal, Abulenſis Epiſcopus, in Paralipom. 1. cap. 1. q. 5.* Quia Tubal vnicum idioma habuit, vnicam gentem nominauit; cùm dicatur de omnibus iſtis Geneſeos x. Quòd omnes in ſuis linguis fuerunt, id eſt, quilibet habuit vnum idioma diſtinctum ab alio; & tamen in Hiſpaniâ fuerunt multæ linguæ à principio, & ſunt: ideò quòd non ſolus Tubal terram iſtam habitaret, ſed aliæ gentes cum eo venirent. *Duo hinc elicio: principale idioma gentis Tubal, fuiſſe & communem natiuumq; Hiſpanis: ſecundò, ſecum alias gentes alterius idiomatis adduxiſſe, quæ diuerſis etiam differebant linguis; vnde in Hiſpaniâ plura idiomata erant. Primum etiam confirmo ex eiuſdem Epiſcopi Abulenſis auctoritate, quam magni facio; & meritò. In ſecundæ partis cap. 25. ad Euſebij Chronicon Commentario noſtrâ linguâ ſcripto ſic ait:* Es de conſiderar, que, como los Auctores ciertos dizen, Eſpaña fue poblada de Tubal, hijo quinto de Iaphet, el qual en el derramamiento de las gentes, quando las lenguas ſe repartieron, vino con mucha gente de ſu lengua, que es aora la nueſtra, aunque mucho limada è alterada de aquella primera condicion. *M. Maximi teſtimonium anno Chriſti* D.XIV. *quas turbas dedit! cuius verba:* Præter linguas, Latinam, Cimbricam, Gotthicam, in Hiſpaniâ erat lingua Cantabrica, & politior natiua Hiſpana, quæ copiâ verborum, elegantiâ & tumore, à Cantabricâ differebat. *Doctis ſanè & laborioſis chartis docuit nos V. C. D. Gregorius Lopez Madera in ſecundâ editione Hiſpan. Monarchiæ cap. 13. Dixerat de his etiam doctiſſimus Bernardus Ioſeph de Aldrete in Origine linguæ Hiſpan. lib. 2. cap. 15. Iterumq; magnum ſe cogitat exhibere athletam in eodem magno & admirando eruditionis ſpectaculo, non tamen in eamdem deſcendet arenam: & noniſſimè omnia congerit & digerit, ſubtiliq; ingenio & magno iudicio ſcribit in Commentariis ad M. Maximum, vt nihil vltrà deſiderari aut inueniri poſſit. Addam aliud ex Iuliani Chronico num. 376. quo non lac lacti ſimilius ſit.* Loquebantur Muzarabes linguam Hiſpanam conſuetam, & Gotthicam: præcipue Toletani, qui politiores erant ceteris, nitorem linguæ vernaculæ natiuum inter Mauros obſeruauerunt. Hæc à Tubale principium habuit; in contractibus & ſermone vulgari cum Saracenis linguâ loquebantur Arabicâ, inter ſe ſermone Gotthico vel Hiſpano vetuſto * loquebantur. *Dixit, Toletanos ceteris eſſe politiores: quod diu obſeruatum, & vſque ad hæc noſtra tempora. Rex etiam Alfonſus, Sapiens nominatus, in curiis Toleti coactis iuſſit, ſi oriretur dubium circa alicuius vocabuli notionem antiqui Hiſpani, ſtandum fore interpretationi, quam Toletani aſſignarent. Refert D. Franciſcus de Piſâ 1. parte Deſcriptionis Toleti lib. 1. cap. 35. fol. 56. col. 3. priùs Alcocer in Hiſt. Toleti. Legem verò de hac re loquentem in ſeptem Partitis non me legiſſe memini, quamuis vulgò aſſerant inueniri.*

* al. vtebantur.

DCC.XXIX. DC.XCI.

155. Kalend. Nouembr. hoc anno Regis Egicanis IV. habita est Synodus in vrbe Cæsarauguſtanâ.

DCC.XXX. DC.XCII.

156. Siſebertus veſte, quam beatus Ildefonſus diuinitus acceperat, contradicente Clero Toletano, vult indui; & præcipitatus amentiâ, contra Regem nouis rebus ſtudet.

P. H. 155. *De Synodo Cæsarauguſtanâ memoria est in D. Garsiæ Loayſæ Conciliis Kal. Nouembris die Dominicâ, erâ* DCC.XXIX. *hoc est, anno Christi* DC.XCI. *anno* IV. *Regis Egicanis.*

P. H. 156. *Siſebertus voluit induere veſtem, quam B. Virgo S. Ildefonſo tradiderat. Quòd induit cappam, dicit P. Doctor Mariana cap.* 18. *lib.* 6. *Garibay lib.* 8, *cap.* 44. *ſed Cixilla non hunc induiſſe veſtem, ſed inſediſſe cathedram eburneam, in quâ Virgo ſanctiſſima præſederat. Subiiciam verba Cixillani Epiſcopi Toletani, quæ ſunt hæc:* Reperit in cathedrâ ipſam Dominam ſedentem, vbi ſolitus erat ipſe reſidere, & populum ſalutare: quam cathedram nullus Epiſcopus adire tentauit poſteà, niſi Dominus Sisbertus: qui ſtatim ipſam perdens, exilio ablegatus eſt. *Hinc capit in barathrum malorum incidere.*

Die Veneris II. *Maij anno* VI. *Regis Egicanis, anno Christi* DC.XCIII. *priuatus eſt Sede rebuſq; Sisbertus, & in exilium ad ergaſtulum ſui Ordinis puſſus. de quo ſic in cap.* 9. XVI. *Concil. Toletani, in hunc modum:* Vnde Sisbertus, Toletanæ Sedis Epiſcopus, talibus machinationibus denotatus repertus eſt: pro eo quòd Sereniſſimum Dominum noſtrum Egicanem Regem non tantùm Regno priuare, ſed & morte cum Flogello, Theodemiro, Liubilane, Liubigithone quoque, Teclâ & ceteris, interimere definiuit, atque genti eius, vel patriæ inferre conturbium & excidium cogitauit: qui etiam per Decreti noſtri definitionem, iam & loco & honore priuatus exiſtit. Ideò noſtrum in commune per huius Canonicæ ſanctionis decernit collegium, vt hoc ipſum vnionis noſtræ Decretum, quod etiam his Synodicis diffinitionibus innectendum decreuimus, omni ſubſiſtat valore ſubnixum, atque in perpetuum obtineat inconuulſabile robur. Ipſe verò Sisbertus pro ſui iuramenti tranſgreſſione, facinoriſque tantâ machinatione, ſecundum antiquorum Canonum inſtitutionem, quâ præcipitur, vt quiſquis inuentus fuerit talia feciſſe, & viuente Principe in alium attendiſſe pro futurâ Regni ſpe, à conuentu Catholicorum excommunicationis ſententiâ repellatur, honore ſimul & loco depulſus, omnibuſque rebus exutus; quibuſque in poteſtatem prædicti Principis redactis, perpetui exilij ergaſtulo maneat relegatus: ita nempe, vt, ſecundùm eorumdem antiquorum decreta, in fine vitæ ſuæ tantùm communionem accipiat; excepto, ſi Regia eum pietas ante abſoluendum crediderit. Simili quoque & ceteri de Religioſis, cuiuſlibet ſint Ordinis aut honoris, qui deinceps talia contra Principem egiſſe vel deſiniſſe reperti extiterint, cenſurâ multandi ſunt. *Et cap.* 12. Proinde, quia Sisbertus, Toletanæ Sedis Epiſcopus, eorum ſalubribus monitis nequaquam maluit ex humilitate dependere obſequelam, quò Eccleſiam Dei ordine debito regeret, humilitate inſtrueret, & exemplis ſalutaribus ad regna ſidera prouocaret; ſed bicipiti ſe percellens mucrone, ſuperbiæ videlicet atque periurij, glorioſum Dominum noſtrum Egicanem Regem non ſolùm voluit Regno priuare, ſed & mortis impenſione perimere; ideò non con-

gruit

gruit nos prius Concilium inchoare, nisi illo priùs Canonicâ ac legali censurâ multato, in loco eius alius fuerit subrogatus Toletanæ Sedis Cathedram retenturus. Idcircò nobis omnibus in vnum collectis, idem Sisbertus Episcopus nostro cœtui præsentatus, atque infidelitatis suæ machinationem patuli oris est affatu professus. Vnde nos per huius nostri decreti formulam sæpè dictum Sisbertum, secundum dictum edictum priscum Synodicæ sanctionis, ac decretum de talibus promulgatæ legis, ab Episcopali ordine & honore deiicimus, à perceptione corporis & sanguinis Christi excommunicatum, in exilio perpetuo manere censemus: in fine tantùm communionem percepturum; excepto, si eum principalis pietas cum sacerdotali conniuentiâ delegerit absoluendum.

DCC.XXXI. DC.XCIII.

Anno VI. glorioſi Regis Egicanis VI. Nonas Maias habetur XVI. Synodus Toletana, LIX. Epiſcoporum, in Baſilicâ ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli Feriâ VI. die S. Athanaſij Pontificis & Confeſſoris: in quâ (credimus auctoritate Romani Pontificis eâ de re conſulti) deponitur Siſebertus Præſul Toletanus, quòd rebus nouis ſtuderet contra Regem, & prolem Regiam, videlicet Flogellum, Theodomirum, *Liubilanem, *Vugioſanam, Theclam, ceteroſque Egicanis Regis filios, quos interimere conatus eſt. rebus ſuis omnibus exutus, anathemate percuſſus, & vſque ad mortem communicatione ſacræ Euchariſtiæ & conuictu Catholicorum priuatus, ad Monaſterium S. Petri Caradinenſis, ſine ſuffragio & loco, omnibus ſuis bonis confiſcatis, in exilium perpetuum detruditur. 157.

* al. Labilanem, * leg. Liubigithonem,

Felix, Iuliani diſcipulus, iam creatus Hiſpalenſis Epiſcopus, vir grauitatis & eximiæ prudentiæ laude clarus, voto Regis & Metropolitanorum, Toletanæ Sedi præficitur, ſuffragio pariter totius Concilij: qui Chronicon S. Iuliani Doctoris ſui, Toletani Archiepiſcopi, nonnihil auxit. 158.

158. *De electione Felicis, qui diſcipulus Iuliani ſanctiſſimi fuit in Eccleſiâ Toletanâ Archipresbyter, & inde aſcendit ad Eccleſiam Hiſpalenſem, & ſubrogatus eſt Sisberto Toletano, vt Mathias Apoſtolus proditori Iudæ, ſic eadem ſancta Synodus cap.* 12. Igitur, quoniam fauente Domino, Concilium eſt quo citiùs inchoandum ſecundùm prælectionem atque auctoritatem totiens dicti noſtri Domini, per quam in præteritis iuſſit Venerabilem fratrem noſtrum Felicem, Hiſpalenſis Sedis Epiſcopum, de prædictâ Sede Toletanâ iure debito curam ferre, noſtro eum in poſtmodum reſeruans idem decreto formandum: ob id nos cum conſenſu Cleri ac populi, ad ſæpè dictam Sedem Toletanam pertinentis, prædictum Venerabilem fratrem noſtrum Felicem de Hiſpalenſi Sede, quam vſque hactenus rexit, in Toletanam Sedem canonicè tranſducimus, & in eâdem Hiſpalenſi Cathedrâ fratrem noſtrum Fauſtinum, Bracharenſis Sedis Epiſcopum; necnon Felicem, Portulacenſis Eccleſiæ Epiſcopum, Antiſtitem in præfatâ Bracharenſi Sede ſimiliter Pontifices ſubrogamus. *Ex iis, & verbis edicti Egicanis, quæ ſubdit:* Alio tamen Epiſcopo principali electione ibidem conſtituto; *colligitur Primò,* P.H.

Reges

Reges Gotthos habuisse ius nominandi Episcopos in suo Regno. Secundò, iure transire de vrbe Hispalensi ad Toletanam, tamquam ad Sedem Primatem totius Hispaniæ. Tertiò, non fuisse Bracharensem Sedem primariam, quia inde non ascenderetur ad Hispalensem, sed potiùs descenderetur, vt re verâ factum est; ita vt ad Hispalensem demigraret Episcopus Bracharensis. De Felice sic Rodericus lib. 3. cap. 13. Qui grauitatis & prudentiæ excellentiâ nimiâ pollebat. *Idem generalis Historia, & in Gundemaro Loaysa. Hic licet in Sede iunior, saltem Hispalensi; tamen præest, vt manifestus totius Hispaniæ Primas.*

DCC. XXXII. DC. XCIV.

159. Hoc anno, v. Id. Nouembr. anno Regis Egicanis VII. habita est sub Felice, Toletano Præside, Synodus Toletana XVII. in æde S. Leucadiæ.

P.H. 159. *De Synodo Toletanâ* XVII. *quæ habita est in æde S. Leucadiæ anno* DC.XCVII. *sic Rodericus lib. 3. cap. 13.* Anno VII. Flauij Egicæ Regis, v. Id. Nouembr. fuit celebratum septimumdecimum Concilium Toletanum in Ecclesiâ S. Leucadiæ: vbi sanctum eius corpus requiescit, in suburbio Toletano, sub Felice vrbis Regiæ Primate, qui grauitatis & prudentiæ excellentiâ nimiâ pollebat; & subscripserunt Faustinus Hispalensis, Maximus Emeritensis, Vera Tarraconensis, Felix Bracharensis, Metropolitani, præter absentes, qui pro se Vicarios destinarunt. In quo Concilio idem Rex præsentialiter adfuit, & coram omnibus humi prostratus, se eorum orationibus commendauit; & tomum, quem in manu tenebat, Primati & Concilio offerens, super his, quæ continebantur, sibi satisfieri postulauit: & hæc omnia in libro Canonum plenissimè declarantur. *Quo loco prætereundum non est, doctissimum Rodericum, Pontificem Toletanum, non solùm sensisse, Primatum Toletanum incepisse à Bernardo, sed ab Eugenio Martyre, atque adeò sub Gotthorum Regibus Antistites Toletanos fuisse Primates.*

DCC. XXXIV. DC. XCVI.

160. Hoc anno, abdicato Imperatori Iustiniano succedit Leo.

DCC. XXXVI. DC. XCVIII.

161. Hoc anno, Flauius Witissa, cum potestate Regis, viuit in Gallæciâ, sic ordinante patre Rege Egicane.

162. Floret Toleti Iulianus Lucas, qui multa de vtroque Beroso collegit, & *concinnauit.

* *al.* continuauit.

163. Floret Corduba, quam Persæ condiderunt, quasi mensium summitatem; & Saldubam, quasi Salemdubam, summitatem pacis.

P.H. 161. *Constat Regnum Gallæciæ ex historiis Gotthorum, & aliis.*

D.L. 162. Iulianus Lucas, qui multa de vtroque Beroso collegit, & concinnauit.] *De Iuliano diximus in Aduersariis num. 36. De Valerio Hispano, Berosi Fragmenta colligente, vide Flau. Dextrum anno* CCC. *num. 13. De Beroso multi multa. Vide nouissimè F. Alfonsum Maldonado in Chronico vniuersali Tractatu 15. pag. 92.*

D.L. 163. Floret Corduba.] *Dissidium vsque adhuc inter Auctores; alij aiunt, alij negant, Cordubam à Persis conditam. Ambrosius de Morales in 2. Tom. Histor. vbi de Cordubâ peculiari agit tract. fol. 113. & in 4. Tomo Hispaniæ illustra-*

illustratæ inficias it, damnatq; fundamenta tamquam futilia pro asserentibus. Stat in contrarium Stephanus de Garibay lib. 5 Comp. Hist pag. 129. num. 25. adducitq; Plinium lib. 3. cap. 1. Naturalis Historiæ in suam sententiam, dum ille refert, Persas in vniuersam Hispaniam peruenisse, ex M. Varronis traditione. Nunc verò hoc enixiùs defenderet, si Luitprandum nostrum ei videre contigisset, qui tam fidenter narrat Cordubam à Persis conditam; cùm etiam sit verisimile, ad similitudinem ciuitatum quæ in Persiâ erant, alias eorumdem nominum eosdem in Hispaniâ condidisse; vti apud Indos in Occidentalibus regionibus fecêre primi illi noui orbis accolæ Hispani. In Persiâ, prope fluuium Tigrim quædam tacet prouincia Corduena *nominata; ex quâ, leui intercedente mutatione, nostra potuit appellari* Corduba. *De* Corduenâ *Ammianus Marcellinus lib. 25.* Quo temporis spatio, antequam hi mitterentur, si abusus Princeps paulatim terris hostilibus excessisset, profectò venisset ad præsidia Corduenæ, vberis regionis, & nostræ, ex eo loco, in quo hæc agebantur, centesimo lapide disparatæ. *& alibi pluries Nec absonum erit coniectari, ex* Corduenâ, *&* Dubâ, *regione & voce Persicâ,* Cordubæ *nomen compositum.* Duba *namque summitatem videtur significare; & tam in* Cordubâ *quàm in* Saldubâ *(quæ hodie est* Zaragoza*) summitatem denotat. In* Cordubâ, *vt bono præeunte omine infinitum dierum numerum, seu summitatem, illo nomine futuram ominaretur, quisquis* Cordubam *nominaret. In* Saldubâ, *vt quasi pacis summitas agnosceretur. Quid aliud* Sal, *quàm* pacem *portendit? 1. Esdræ cap. 4. vers. 14.* Nos memores salis. *Latè Bernardinus Gomez Comment. 4. de Sale à num. 9. Ioachimus Zechnerus Auctor expurgandus in Cent. 3. Adag. sacrorum, Adag. 54. num. 3. Vox, inquam, Persis familiaris, vel non ignota. Sic Barreirus à salinis frequentibus in eâ regione nomen fluxisse credit: montes enim salis fecundos non procul ab hac vrbe distare notum est. Refert & sequitur Lud. Nonius in suâ Hispaniâ cap. 82. pag. 252. Iterùm Bernardinus Gomez de Sale lib. 1. §. 38. pag. 39. B. Etymologiam* Cordubæ *aliunde deducunt Ioannes Gerundensis Episcopus, lib. 1. Paralipom. Gerardus Mercator in Atlante maiori in Bæticæ descriptione, Georgius Merula in suâ Cosmographiâ p. 2. lib. 2. cap. 24. pag. 366. à* Corde, *&* Bæticâ, *quasi* Cor-Bæticæ *dicatur. Multa ex his indicauit mihi doctissimus P. Franciscus de Biuar: quod libens candidè fateor.*

Denique ex hoc inter Auctores dissidio maius examinandum venit, in dignoscendâ Auicennæ patriâ. Cordubensem *in Hispaniâ multi;* Corduensem *in Persiâ non pauci agnoscunt: quos ad calculum reducere, & referre, nec otij nec operæ pretium est. Præterea alios, qui Hispali tribuunt, & eorum suffragio ductum Paschal. Gallum in Bibliothecâ Medicâ, Conradum Gesnerum, Conradum Lycosthenem, & Iosiam Simlerum Tigurinum, Gasparum etiam Bauhinum Basileensem. Quid dicam de nostro Roderico Gonçalez de Clauijo in Legationis suæ Itinerario ad magnum Tamerlanum? is enim ait, Auicennam in insulâ, quæ Antiquis* Eboſus, *seu* Ebusus, *nunc* Ibiza *dicta, natum; ibiq; vsque ad sua tempora turrim quamdam, nomine Auicennæ insignitam, extare. Ex Arabicâ verò Historiâ, Hispanicè per Marcum Obelum Regium Interpretem conuersâ, Persam fuisse indigenam constat: & quamuis acerrimè soleam mea mihi vindicare; ita, quæ fortè aliena sunt, minimè mihi arrogare consueui.*

Eâdem ferè dubiâ coniecturâ veniunt examinanda, dealbandaq;, quasi ex eâdem fidelià, cuius parentis sint Opera, vulgò Auicennæ tributa: nam in quodam antiquo manuscripto libro, qui asseruatur in ciuitatis Legionensis Ecclesiâ, Diuo Isidoro dicatâ, (eius exemplar apud me habeo) Isidori extolluntur esse, & falsò Auicennæ adscripta; eumq; Theodisclo Archiepiscopi Hispalensis

ope, traducunt plagiarium, qui ſuo idiomate & nomine euulgauit. vbi adducitur in teſtimony teſſeram Lucas Tudenſis Diaconus in Chronico lib. 3. circa principium: Succeſſit, *inquit*, beatiſſimo Doctori Iſidoro Theodiſclus, natione Græcus, varietate linguarum doctus, exterius locutione nitidus, interiùs autem, vt exitus demonſtrauit, ſub ouinâ pelle lupus voraciſſimus: nam libros quoſdam de Naturis rerum, & Arte medicinæ, necnon & de Arte notariâ, quos Pater Iſidorus facundo ſtylo compoſuerat, & necdum ad publicum venerant, in odium fidei corrupit, reſecans vera, & inſerens falſa, atque per quemdam Arabem, nomine Auicennam, de Latino in Arabicum tranſtulit. *Eminentiſsimus Cardinalis Cæſar Baronius Tomo* VIII. *Annalium, anno Chriſti* DC.XXXVI. *num. 9. ipſiſsimum Tudenſis locum refert; & ad calcem apponit:* Hæc Tudenſis; quem exſcriptum ex prototypo nobis conceſſit Franciſcus Pegna mei amantiſſimus, Rotæ Auditor. *Verba tamen manuſcripti Hiſpani tranſſcribere non recuſo: antiquitatem redolent, & ad illuſtrandam rem mirificè conducunt.* I tambien lo diçe Don Lucas de Tui, què hizo ſan Iſidoro vn muy ecelente libro de Medicina, el qual quedò en ſu camara, quando deſte ſiglo pasò; i antes que el dicho libro vineſe à poder de alguna perſona que lo conocieſe, vino de las partes de Africa à ſuceder en la Silla Arçobiſpal de Seuilla vn Obiſpo malo, inficionado de la heregia Arriana, que ſe deçia Theodiſclo, i era Griego de ſu naturaleza, el qual tomò muchos libros, de los que ſan Iſidoro auia dexado en ſu eſtudio; i entre ellos hallò aquel libro de Medicina. i porque el tenia neceſidad de entender algunos nombres Arabigos, inuio por vn Moro letrado, que ſe los declaraſe, el qual era Medico, i ſe deçia Auicena. i en pago de ſu trabajo diole aquel libro, que ſan Iſidoro auia hecho, paraque el Moro ſe le intitulaſe à ſi miſmo, i como ſi el le vnieſſe compueſto; i aſſi ſe perdio la memoria de ſan Iſidoro. Quanto al dicho libro, afirman muchos, que eſte es el libro miſmo, que los Medicos tienen aora por principal, que ſe nombra Auicena. Diçen, que como aquel libro fue entonces traſladado de Latin en vulgar, paraque el dicho Moro lo pudieſe entender, el lo compuſo en ſu lengua Arabiga, i deſpues fue tornado à traſladar en Latin, como aora eſtà. Diçen, que en aquellas traſladaciones, por no ſer bien entendidos los vocablos, vuo muchos errores, los quales oy dia en el dicho libro ſe hallan. I muchas vezes ſe ha platicado en los Dotores de Medicina de corregir los dichos errores de Auicena, porque dizen, que ſon muy dañoſos, eſpecialmente en los Medicos nueuos, i no eſperimentados. Plegue à Dios, que haga preſto, i bien; porque ceſen los daños, que dellos ſe ſiguen à la ſalud corporal de infinitas perſonas. I muchos creen, que ſegun la abundancia de la çiençia i conocimiento, que ſan Iſidoro alcançò en las coſas naturales todas, ſi aquel libro ſuyo de Medicina no fuera corrompido, i ſe hallara el verdadero original, como el lo eſcribio, aquel ſolo baſtara, para curar todas las enfermedades, quanto la humanidad permitia, i no vuiera neceſidad de otro libro de Medicina. *Hactenus manuſcriptus. Pater verò Ioannes de Mariana è Societ. Ieſu in Hiſtoriâ Hiſpanâ Latino ſermone ſcriptâ lib. 6. cap. 7. ſtat contrà, anno* DC.XXXIX. *& rationem eruit è ſitu Chronologiæ, quam ait repugnare omnino, ſic:* Iſidoro defuncto, Theodiſclus, natione Græcus, ex aliquanto interuallo ſucceſſor in Eccleſiâ Hiſpalenſi ſubrogatus eſt. Hunc nonnulli affirmant, Iſidori libros, multis locis deprauatos, Auicennæ Arabi tradidiſſe, vt in linguam Arabicam conuerſos, ipſiuſmet nomine vulgaret. quod de Auicennâ falſum eſt: quippe Sorſani æqualis teſtimonio, in ipſius Auicennæ Vitâ, explora-

ploratum eſt, poſt trecentos ampliùs annos vixiſſe, neque veniſſe in Hiſpaniam, ſed in Perſarum regiâ vitam omnem propagaſſe. *Cui conuenit Hiſtoria Arabica ſuprà relata, in Auicennæ vrbanâ & palatinâ deſcribendâ vitâ: diſcrepat tamen in annorum computatione (quæ opinionis Marianæ caput & vnicum fundamentum eſt:) ea namque natum Auicennam profert circa annum* CCCC.XXVIII. *niſi (quod rectius puto) deducatur, Arabico more, à fugâ ſcilicet Mahometis; & tunc potiùs Marianæ faueret, quàm reſiſteret. Præiuit Marianæ Ambroſius de Morales Tomo 2. Hiſtoriæ Hiſpan. lib. 12. in Regis Chintillæ Vitâ fol. 127. litterâ E. qui totidem ferè verbis eadem de Auicennæ libris, quæ Mariana, refert. Hæc ſunt:* Lo demas que ſe eſcribe de ſu vida en vn libro impreſo muchos años ha en Salamanca, no lo tengo por tan autentico, en muchas coſas que alli ſe eſcriben de ſu vida i muerte; aunque tiene mucha autoridad el otro libro de la traſlacion i milagros deſte Santo, que eſtà junto con aquel; por auerlo eſcrito el Obiſpo Don Lucas de Tuy, i por ſer muchas de las coſas que alli ſe cuentan, de ſuyo notorias, i en otros buenos Autores reſtificadas. De las otras de la vida, porque ſe creen vulgarmente ſin fundamento, ſera meneſter moſtrar, como no lo tienen. Alli ſe diçe, que es de ſan Iſidoro la grande Obra de Medicina, que comunmente llaman de Auicena: porque Theodiſclo, que fue Arçobiſpo de Seuilla poco deſpues de ſan Iſidoro, hombre mal Chriſtiano i peruerſo, teniendo neceſidad de ſeruirſe de vn Moro, docto en ſu ley, i en otras coſas, llamado Auicena, para ciertas maldades ſuyas, en premio de lo que hizo por ſu mandado, le dio aquella Obra de ſan Iſidoro; para que traſladandola en ſu lengua Arabeſca, la publicaſe por ſuya. Auicena lo hizo aſſi, i ganò mucha fama i hazienda con el trabajo del Santo. Añaden alli, que ſan Ilefonſo deſcubrio eſta falſedad, i otras muchas; con que eſte maluado Theodiſclo quiſo corromper tambien las otras Obras de ſu Maeſtro. De parte del Santo, ay hartas coſas que contradiçen à eſto, i tambien de parte de Theodiſclo. Mas dexado todo eſto, lo de Auicena no puede ſer de ninguna manera verdad; i porque Sorſano, dicipulo i compañero perpetuo de Auicena en ſu vida, la eſcribio, i anda impreſa con ſus Obras. Alli ſe entiende como viuio mas de trecientos años deſpues deſtos tiempos de ſan Iſidoro. Tambien Auicena fue criado i priuado de los Reyes de Perſia, i con ellos anduuo ſiempre, como el miſmo Sorſano que lo acompañaba, lo afirma, i aſſi nunca vino en Eſpaña: i lo que ay del maluado Arçobiſpo Theodiſclo, preſto ſe vera en ſu lugar. *Hucuſque Morales. Igitur in re tam dubiâ, hinc inde decertantibus interpretibus & ſcribentibus, mihi datum eſt congerere, non aſſerere. Lectori fas ſit, per meq. licebit, contendere, & diſcernere.*

DCC.XXXVIII. DCC.

Decentius, Epiſcopus Segobienſis, floret: ſub quo exciſa eſt à Mauris Segobia, & multi Monachi Benedictini à Mauris occiduntur: in his paſſus S. Fructuoſus. 164.

Hoc anno ſanctè moritur Felix Toleti, qui ſcripſit Vitam S. Iuliani, Toletani Archiepiſcopi, magiſtri ſui, IV. Nonas Iunij: ſepelitur, more maiorum, in Baſilicâ S. Leucadiæ, vbi Virgo nata fuiſſe dicitur & educata. Guntericus, eius Archidiaconus, poſuit illi hoc carmen: 165.

Te tenet, alme Pater Felix, Leucadia virgo
Corpore; ſed volitans ſpiritus aſtra tenet.

Nil tulit Hiſpanus grauius te aut rectius orbis;
Felix Paſtor eras, dum tibi vita fuit.
Iria, Toletum, Patrem priùs Hiſpalis ipſa
Vidit, & alloquio eſt ſat recreata tuo.
Hæc poſtrema tibi dat Guntericus amanti
Carmina, triſtitiam teſtificata ſuam.
Si poſſem lacrymis mercari aurique metallo,
Mercarer, Felix, ne morerere diu.
Eriperis Patriæ, ſenioque maliſque grauatus:
Grande operæ pretium plebibus vnus eras.
Quas tamen è ſuperâ poteris ſtatione leuare,
Alfonſo meritis Helladioque minor.
Gothica res (niſi fallor ego) minitata ruinam,
Eius & immensâ mole laborat opus:
Da vires, Gentique tuæ Patriæque faueto,
*Carmen Iſidori triſte, * minasque tene.*

* al. micaxq; tumet.

A ✠ Ω

166. *Obiit ſanctæ memoriæ Pontifex Felix, Archiepiſcopus Tolet. Hiſpaniarum Primas & Patriarcha, anno vltimo glorioſi Regis Egicani, ſub die* IV. *Nonas Iunij, æra* DCC.XXXVIII. *currente: fuit eximius Poëta, magnus Concionator, acerrimus defenſor fidei, cliensque B. Virginis Mariæ.*

167. Eligitur in Sede Toletanâ Gundericus ex Epiſcopo Seguntino, comes diſcipulusque cum Felice, cùm fuit Archidiaconus Toletanus & Archipresbyter. Ipſo die S. Ioannis Baptiſtæ, XXIV. die menſis Iunij, ponitur à Suffraganeis & Palatinis in Sede Toletanâ.

168. Gotthi deſtruunt Lacobricam, prope * Burſadam, hoc eſt, Molinam, vbi Sertorius vicit Metellum, Romanum Ducem.

* al. Burſandam, & al. Vrſandam, P. H.

165. *De Felice hîc multa. Obiit anno* DCC. *quartâ Feriâ* II. *die Iunij, die S. Marcellini. Scripſit Vitam Iuliani, Archiepiſcopi Toletani, Magiſtri ſui. Iacet in æde S. Leucadiæ Suburbanæ. Verè felix & fortunatus, quem Deus eripuit, ne tanto caſui captiuitatis Hiſpaniæ viuus poſſet ſupereſſe. Carmina, quæ ſequuntur, crediderim compoſita fuiſſe à Gunderico eius ſucceſſore, viro profectò docto & ſancto.*

P. H. 167. *Hoc eodem anno ſuccedit Gundericus Felici ex Saguntino; qui confirmauit in Concilio* XVI. *Toletano* XIV. *loco. Crediderim, hunc priùs fuiſſe Clericum Eccleſiæ Toletanæ: quem propter excellentiam morum, & doctrinæ magnitudinem, Rex Egica præfecit Eccleſiæ Toletanæ. Fuit natione Gotthus, vt eius nomen præ ſe fert. De quo ſic Rodericus lib.* 3. *cap.* 14. Per idem tempus Gundericus, Toletanæ Sedis Primas, ſanctimoniæ dono illuſtris habetur, & in multis mirabilibus clarior celebratur. *Illuſtriſſimus Præſul Garſias de Loayſa ſic agens de Eugenio I. & reliquis, Paterno, vel Patruino, Montano, Iuliano I. Euphemio, Helladio, vtroque Eugenio, II. & III. Felice, Ildefonſo, Iuliano XXI. Gunderico,* Quorum, *inquit*, mores integri & ſanctiſſimi, virtuteſque excellentes

lentes & singulares eos segregarunt ab omni consuetudine mortali; ita vt miracula in hominum conspectu viui & mortui ederent. *Generalis Historia sic:* En aquella sazon era Arçobispo de Toledo Genderico: e era home casto,è de gran santidad;è por quien ficiera muchas virtudes è muchos milagros nuestro Señor Dios; tal seruicio le auia el fecho. *Idem Garibayus lib.8. cap.46. M. Aluarus Gomezius in Vitâ eius sic ait:* Magnum detrimentum mors Felicis Reipublicæ attulit; nam protinus VVitiza, velut custode & rectore amisso, cœpit pessimæ suæ naturæ documenta & indicia dare. Gundericus tamen Felici succedens, vir morum etiam probitate clarus (vt quem ob eius insignes virtutes, & miracula adiuncta, Auctores sui temporis fuisse aiunt in numerum Diuorum relatum) petulantiam hominis erumpentem coërcuit: & quamuis adolescentiæ proteruitate in licentiam omnem raperetur; tamen ætatis iunioris caussâ adhuc pudoris claustris non abruptis, Gunderico reuerentiam deferebat, eiusque monitis & suasu aliquot exempla bona edebat. Nam eo tempore quidam prodiderunt Monasterium ab eo in Toletano suburbio constructum, duobus millibus passuum in Occidentem ab vrbe distans, quâ videlicet Talabricam itur; quibus ad aquam in Cœnobium deferendam arcus opere fornicato erant impositi. Algondorinum voce nunc Arabicâ locus appellatur, vbi prædia & oliueta sunt, atque aliæ arbores cum vitibus consitæ. S. Petro Monasterium dedicauit, atque in eo feminas conuersari iussit, quæ, iuxta Benedicti regulam, atris velis caput velarent. In quod quoniam maturioris ætatis mulieres, quam rerum humanarum tædium iam ceperat, admittebantur, Cœnobium matronarum, quas illa ætas Dominas appellabat, cognomen tenuit. Ceterùm mali genitoris prole in vitiosam naturam degenerante, aut Rege ipso in omnia scelera posteà effuso, eas incestante, aut in solitudine licentiam suggerente, cùm incontinenter viuere prohiberentur, Toletano Pontifice curante, ad Aguilanis portam postmodum sunt translatæ. Eam verò Auctores illi fuisse dicunt, quæ nunc Gallianæ ac Virgineæ conceptionis appellatur. Aguila verò Gotthorum Rex in Hispaniâ regnauit anno Domini D.XLII. Sub quo matronarum translatio in vrbem facta sit anno Gundericus an Sinderedus successor fuerit auctor, ab Auctoribus non traditur. Ego paruo tempore quo Gundericus vixit, nondum illas sanctam disciplinam, quæ solet in initiis Religionum feruere, proiecisse tam citò crediderim: sed post Gunderici Pontificatum, quando VVitiza Religionis & pudoris oblitus, vitiis omnibus habenas laxauit. Aliquot vltra passus, quà Daciani horti nunc sunt, in huius Monasterij monumentis, memoriam ad extremam planitiem quæ est vrbi subiecta, ædiculam Maiores eidem Diuo ædificasse opinor, quæ nunc Petri Viridis cognomen tenet. Quòd ad Tagum, ni fallor, inter hortos: sic enim (quæcumque anni tempestas sit) totus ille locus vernare videtur. Annum, aut paulò amplius, Gundericus inter viuos egit: nam & ille quoque Deo dilectus, antequam mali imminentes ingruerent, ex iis regionibus ad cælum euolauit anno Domini DCC.IV. Quis hic fuerit, quóve loco natus, inopiâ antiquorum monumentorum nescitur. At Gotthici sanguinis fuisse, nomen declarat. Gundericus Segontiæ Episcopus, in XVI. Toletano subscribit, cuius Episcopatus ad Carthaginensem prouinciam pertinet; facilè à prouinciali Ecclesiâ ad principalem potuit gradum facere. Hoc quidem compendio vtentes alij Gutericum deinde vocarunt, alij Goter, inde Godel: Godelorum familiæ nomen dedit, quæ ex vetustis ciuitatis nostræ est, & in quâ aliquot Archiepiscopi fuêre. Sed temporis longinquitate omnia consumentis fermè in pauciſſimis durat ciuibus. *Vulgò Gudiel.*

Noſter Luitprandus ait iniſſe Pontificatum XXIV. *Iunij, die S. Ioannis Baptiſtæ, qui fuit eo anno Feriâ* V. *ſcilicet* DCC. *Primò fuit diſcipulus, Diaconus & Archipresbyter cum Felice, vt puto (qui duo diſcipuli S. Iuliani) & ideò nutritus in Eccleſiâ ſanctâ Toletanâ, ac per omnes gradus verſatus vſque ad Epiſcopatum Eccleſiæ Saguntinæ. Inde verò propter merita tranſlatus ad Toletanam.*

DCC.XXXIX. DCC.I.

169. Hoc anno Egica Rex Gotthorum moritur Toleti v. Idus Nouembr. & ſepelitur in æde S.Leucadiæ Prætorienſi extra muros, prope Tagum, cum ſuis maioribus.

170. Succedit illi in regno Wiſigotthorum Flauius Witiza, filius eius: conſecratur, inungitur, coronatur (vt Imperatores ſolebant Conſtantinopolitani, manu Patriarchæ eiuſdem vrbis) die Lunæ XVII. Kalend. Septembr. à Gunderico, Toletano Pontifice, & præſentibus Epiſcopis Metropolitanis & Palatinis, in æde S. Mariæ, quæ de Alficen modò dicitur.

171. Gundericus, Toletanus Archiepiſcopus, cum ſuis Suffraganeis ſacrat Eccleſiam S. Torquati, diſcipuli S. Iacobi, quem cum aliis vndecim fecit in Hiberniâ ex comitibus diſcipulos, quaſi Apoſtolos. Hæc vna fuit ex ſeptem quæ Toleti remanſerunt, ex pactis conuentis cum Mauris; & modò manet.

P.H. 169. *De anno, quo mortuus eſt Rex Egica, variant Auctores: nam Rodericus ait mortuum eſſe arâ* DCC.XL. *hoc eſt, anno Chriſti* DCC.II. *at D.Garſias Loayſa, & alij anno* DCC.I. *quem ſequitur Garinayus, P. Ioannes Mariana, & alij Scriptores.*

P.H. 170. *Eodem anno iniit Regni coronam ſolus VVitiza, quamuis cum patre regnauerit annos aliquot. Coronatur & inungitur (non in Eccleſiâ S. Petri Prætorienſi) die Lunæ* XIV. *Nouembr. in peruigilio feſti S. Eugenij, Archiepiſcopi Toletani & Martyris; facta verò eſt conſecratio in æde S. Mariæ Minoris Toleti, vt credi par eſt, cum ſummâ alacritate. Garinayus affirmat, tunc fuiſſe VVitizam annorum* XIX.

Conſtat, hoc anno ſacratam à Gunderico S. Torquati Martyris Eccleſiam, ex ſigillo quodam ibi reperto, vt ego latiùs refero in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ ciuitatis Toleti.

D.L. *De coronatione & vnctione diximus ſuprà ad num.* 8. *&* 87. *De Eccleſiâ S.Mariæ de Alficen ad num.*87.

DCC.XLII. DCC.IV.

172. Gunderico, Toletano Pontifice, & Hiſpaniarum ac Galliæ Gothicæ Patriarchâ Præſide, Fauſtino Hiſpalenſi, cum aliis quatuor Metropolitanis,& multis Epiſcopis ac Palatinis, in Baſilicâ Prætorienſi vrbanâ ſanctorum Petri & Pauli, anno IV. Regis Flauij Witicanis VIII. Kalend.Nouembr. Concilium Toleti celebratur: vbi de Fidei cuſtodiâ, & morum agitur reformatione, per illos ſanctiſſimos Pontifices, zelo, fide & mirabili ſanctimoniæ luce in totâ Hiſpaniâ fulgentes.

Gun-

Gundericus, Toletanus Præsul, sapientiâ, prudentiâ, & (vt aliqui volunt) miraculorum gloriâ præclarus, valdè resistit libidini & petulantiæ Regis Witizæ scelestissimi. 173.

172. *De Concilio Toleti coacto, quod fuit* XVIII. *sic ait Rodericus lib.* 10. *c.* 14. Hic in Ecclesiâ, *inquit*, S. Petri, quæ est extra Toletum, cum Episcopis & Magnatibus super ordinatione Regni Concilium celebrauit, quod tamen in corpore Canonum non habetur. *Corpus Canonum reor vocari diptycham, vel tabulam Conciliorum Toletanorum. Habitum est ex nostri Luitprandi testimonio* VIII. *Kalend. Nouembr. vbi de formatione morum, & fidei custodiâ, quæ morum corruptelâ sensim labascebat. Præfuit Faustinus, Hispalensis Archiepiscopus, & alij conuenerunt sapientissimi sanctissimiq; Pontifices, qui labentes Hispaniæ res suis orationibus apud Deum fulciebant, & egregiè tuebantur.* P. H.

173. *Sed qui maiori animi contentione effrenatis adolescentis VVitizæ conatibus obsistebat, vnus fuit sanctus Pontifex Gundericus, vtpote qui ceteros vt sanctimoniâ, sic zeli magnitudine superabat: tum etiam, quia propiùs res videbat, ac corruptelæ Regis intererat; non poterat non vehementer angi, & conflictari tot malorum certatim irruentium (vt quotidie pullulabant) præsenti calamitate.* P. H.

DCC. XLIV. DCC. VI.

Rex Witiza se effrenatè præcipitans per omne genus flagitij, legem nequissimam tulit, vt more Saracenorum cuilibet laico & Clerico liceret, quotquot posset alere, vxores & concubinas impunè domi suæ retinere. 174.

174. *De lege nefariâ ac execrandâ, quam circa plures habendas vxores VVitiza tulit, sic Rodericus Toletanus:* Et cùm anteà petulanter ageret in occulto, iam nunc luxus impudicitiam publicat in aperto, &, laxatis habenis, nulli vitio se subtraxit. & vtinam solus in suis sordibus periisset, nec nobilitatem Gotthorum Cleri & populi suis immunditiis infecisset! Ad tantæ enim perditionis & dissolutionis peruenit cumulum, vt plures vxores & concubinas ad satietatem libidinis intimul detineret: & exemplo simili viros illustres & potiores Gotthorum ad similia facinora inducebat; quorum exemplo in minoribus populi peccata similia inundabant. *& cap.* 15. VVitiza, *inquit*, facinorosus timens, ne suis criminibus obuiarent, & populum ab eius obedientiâ reuocarent, dedit licentiam, imò præceptum, omnibus Clericis, vt vxores & concubinas, vnam & plures haberent, iuxta libitum voluptatis. *Hæc Rodericus Toletanus.* P. H.

DCC. XLV. DCC. VII.

Gundericus primò blandè deprauatis legibus Regis Witizanis resistit, mox palàm publicis sermonibus & interminatione anathematis ferendi deterret. 175.

175. *Inter hæc non tacebat sacratus Pontifex Gundericus: quinimò, iuxta regulas prudentiæ & charitatis, primò blandis cohortationibus & admonitionibus Regem reducere conabatur; at vbi non successit, mox publicè, & interminatione anathematis, & asperis vrgebat reprehensionibus.* P. H.

DCC.

DCC.XLVI. DCC.VIII.

176. Hoc anno, IV. Kalend. Ianuarij, ſanctus Pontifex Gundericus, ætate, malis ærumnâque confectus, ſanctè placideque quieſcit in Domino. Sepelitur in domo natali S. Leucadiæ virginis & Martyris: lugentibus eum tamquam patrem, & lumen amiſſum, viduis, egenis & orphanis, effertur. Poſuit illi carmen ſepulchrale Synderedus, eius Archidiaconus, Poëta non inuenuſtus. quod hoc eſt:

Gunderice pater, viduis pes, lumen egenis:
Orphanus hoc omnis Præſule lætus agit.
Nactus es, ô genitor, ſcopuloſæ tempora vitæ:
Heu nocuit multùm conſuluiſſe benè!
Omnibus ipſe malis exemptus in æthere gaudes,
Atque ibi fers zeli præmia digna tui.
Diſcipulus tibi dat carmen, pro more, magiſtro,
Synderedus amans: quod cape, quæſo, libens.
Eſto memor noſtri, Gentis memor eſto Gothorum,
Rex VVitiza diu regnet, & aſtra petat.

A ✠ Ω

Obiit ſanctiſſimus Pontifex Gundericus in pace, ætate confectus, annos natus LXXXV. IV. *Kal. Ianuar. æra* DCC.XLVI.

176. *Hoc anno* DCC.VIII. *die* XXVIII. *Ianuarij mortuus eſt, imò ad beatam de mortali vitâ tranſlatus eſt ſanctus Pontifex Gundericus. Sepultus eſt cum omnium pauperum & bonorum multis lacrymis, in Baſilicâ Prætorienſi, hoc eſt, ſuburbanâ S. Leucadiæ.*

DCC.XLVII. DCC.IX.

177. Succedit illi in Sede Regiâ ſanctus vir Synderedus, patriâ Romanus; ſed in Eccleſiâ S. Mariæ Maioris Toletanæ per omnes gradus & ordines vſque ad Presbyteratum etiam euectus, ipsâ die Circumciſionis Domini: in æde maiori S. Mariæ, præſente ipſo Rege Witizane, Metropolitanis, & Epiſcopis, ac Palatinis præſentibus ſacratur, & cum gaudio recipitur.

178. Confirmauit hic Pontifex, quod Gundericus viuus fecerat: qui Moniales S. Benedicti longè ab vrbe degentes in ſolitudine prope viam, quæ ducit Elboram, vel Talaueram, ad vrbem tranſtulit, in ædem SS. Petri & Pauli Prætorienſem.

179. Hac per Gundericum factâ tranſlatione, ei fauet honorans Synderedus memoriam magiſtri & anteceſſoris ſui.

180. Hoc anno iubet Witiza ciuitates muratas muris nudari, arma deiici, præter Toletum, Legionem, Aſturicam; quòd ſibi perſuaderet in omni caſu ſibi fore fideles.

181. Conſtantinus Papa monet Witizam, vt legem abroget de ducendis

cendis vxoribus per Sacerdotes; alioquin eum Regno priuaturus: ille verò impatiens iræ, nihiloque melior factus, minatur sanctissimo Papæ, se propediem Romam cum exercitibus aditurum, eamque captam expoliaturum sanctis suis ornamentis, vt olim fecerant maiores sui, vel dirutam desolaturum.

Concordius, Toletanus Diaconus, composuit Homiliam in laudem S. Turibij, ex Monacho Benedictino Pontificis Palentini; quæ sic incipit: *In nostrum.* 182.

Synderedus, Episcopus Toletanus, iubente Rege Witizane, malè tractat Presbyteros sanctæ Ecclesiæ Toletanæ, * qui se flagitiosis Regis conatibus viriliter opponebant. 183.

* al. quia se flagitiosis Regis conatibus viriliter opponebat.

Witizæ consilio impulsúque Synderedus Toletanus patitur, vt * Oppas frater Witizanis (aliis est filius) moribus nihilo Witizane melior, inuadat constupretque castissimam sanctissimamque, & immaculatam Sedem Toletanam, quæ eò vsque vno legitimo consociata sponso, sanctissimè felicissimeque vixerat; nunc infeliciter, Oppane constupratore. 184.

* Archiepiscop. Hispalensis

177. *De Synderedo sic Rodericus lib. 3. cap. 23.* Gunderico successit Synderedus, Episcopus vrbis Regiæ Primas, sanctimoniæque studio clarus vsque ad tempora Roderici; & sub isto fuit perdita ciuitas Toletana. *de quo multa Aluarus Comezius. Hoc vno maculauit sanctimoniam suam & animi puritatem, quòd hic (teste Roderico)* viros longæuos & honorabiles, quos in Ecclesiâ Toletanâ repererat, post mortem S. Felicis & Gunderici decessorum suorum, zelo sanctitatis, licet non secundùm scientiam, cœpit grauiter infestare, & hoc ad instinctum VVitizæ, qui propter sui nequitiam eorum iustitiam timescebat. *Hactenus Archiepiscopus Toletanus.* P. H.

180. *Hoc de vrbibus sumptum est ex Lucâ Tudensi, de quo nihil Rodericus: quia posteà ex optimis Auctoribus colligitur, Saracenos diruisse muros in vrbium expugnatione.* P. H.

181. *Erat tunc Constantinus Pontifex, eiusq; currebat annus secundus. Misit ad VVitizanem legatum, vt legem impiam & sacrilegam, & contra omnem honestatis & pietatis rationem latam reuocaret. Acerbè & impatienter tulit hanc legationem VVitiza Rex; & iniquo perferens animo se reprehendi, respondit, se propediem Romam iturum, & more Regis Alarici prædecessoris sui Romam demoliturum. Quod in nullo alio (quod recorder) Auctore reperire potui.* P. H.

184. *De inuasione Oppanis (siue filius, siue frater fuerit VVitizanis) sic Rodericus Toletanus lib. 4. c. 16.* VVitiza autem sacrorum Canonum inimicus, Oppæ fratri suo, Archiepiscopo Hispalensi, contradidit Ecclesiam Toletanam, renuente Pontifice Synderedo; vt, sicut ipse se carnali, ita frater spirituali adulterio fœdaret. *Hoc loco Oppam fratrem Regis vocat.* P. H.

DCC. XLIX. DCC. XI.

Rodericus Palatinus, de Regio sanguine Gotthorum, fauentibus nonnullis gentis suæ & generis, inuadit regimen contra Witizanem; ille verò vel morbo, vel cæde, Toleti decedit, anno Regni sui x. vigesimâ die mensis Decembr. exosus Deo hominibus- 185.

nibuſque tyrannus: & ſepelitur, ſine lacrymis, in æde S. Leucadiæ Prætorienſi in vrbe.

186. Synderedo Romam profecto, nolenteque ferre vim tyrannicamque oppreſsionem Oppanis intruſi, metuque Saracenorum irruentium relictâ; Sede Toletanâ, Romam petit.

187. Succedit in Sede Toletanâ, Synderedo Romam (vti diximus) profecto, Archiepiſcopo Tolet. XXII. die eiuſdem menſis (quæ fuit Dominica) Suineredus, præſente Oppane, Rege Roderico, & Epiſcopis & Palatinis.

188. Rex Rodericus, in principio Regni ſui, lege latâ legem Witizanis de Clericis vxorandis, & alendis * ſimul compluribus vxoribus, abrogauit, & Oppanem Eccleſiâ Toletanâ depulit: Cabam Florindam, filiam Comitis Africæ limitanei Iuliani, violat. Arabes Hiſpaniam adeunt.

* al. ſecum

P. H. 185. *Tria hîc quærenda. Primum de Roderico, an per tyrannidem & vim, an per electionem inierit Regnum Gotthorum? Secundum, vbi VVitiza mortem obierit? Tertium, quoto nam anno cœperit? Sebaſtianus Salmanticenſis ait per electionem, at Rodericus Toletanus per tyrannidem. Sic ille:* Igitur Rodericus, filius Theudefredi, quem VVitiza, vt & patrem, priuare oculis miſſus fuit, fauore Romani Senatus, qui eum ob Receſuinthi gratiam diligebat, contra VVitizam decreuit publicè rebellare: qui viribus præeminens cepit eum, & quod patri ſuo fecerat, fecit; & Regno expulſum, ſibi Regnum electione Gotthorum & Senatus auxilio vindicauit. *Duo hîc ex quæſitis comprehendit: Rodericus ait obiiſſe Corduba, ſic & Gariuayus. at ſic Rodericus:* VVitiza itaque plenus abominationibus, vacuus Regno, orbus oculis, propriâ morte Cordubæ, quò Theodefredum relegauerat, exul & exrex vitam finiuit ærâ DCC.LI. *Salmanticenſis & Luitprandus Toleti, ſepultumq; aiunt ibidem; noſter verò in æde Prætorienſi S. Leucadiæ: quia, vt docet benè Gariuayus, hæc erat Regia Gotthorum ſepultura. Fallitur Sampirus, quia ponit eius mortem anno* DCC.IX. *inſinuans intelligere, hoc anno rebellaſſe Rodericum; ſed ille nihil de rebellione; ſed ait, poſt mortem VVitizæ electum Rodericum die* XX. *menſis Nouembris. Obiit VVitiza ſcilicet Feriâ* VI. XXII. *die Nouembris: Rodericus conſecratur & inungitur in æde S. Leocadiæ Prætorienſi, in vrbe Regiâ à Synderedo, legitimo Pontifice Toletano, præſente Oppane intruſo; à quo noluit Rodericus conſecrari. Intererat magnus numerus Pontificum & Palatinorum in Regiâ coronatione.*

P. H. 188. *De hac lege ſic ait Aluarus Gomezius in Vitâ Synderedi:* Ego tamen vetuſtum in Eccleſiâ Toletanâ fori Gotthici codicem vidi: in cuius lib. 3. tit. 9. lege 18. aduerſus Sacerdotum impuritatem lex grauiſſima Roderici Regis nomine habetur, vbi vxores grauiſſimis pœnis interdicuntur. *Recentiores codices pro Roderico Receſuinthum habent; ſed id vitioſè poſitum, ſeries rerum geſtarum oſtendit: ſiquidem ante VVitizanem ea labes Hiſpaniam non infecerat; legem tamen ſiquis requirit, reperietur apud me in codice M. S. vetuſto ſub nomine Reccaredi Regis:* Quia quantò munditiam carnis ſacra auctoritas imperat, tantò hanc appetere omnes miniſtros eius clamor informat. Ideò nos ponere finem illicitis auſibus ritè compellimur; quoniam & ipſis diuinis nutibus deuotiſſimè placere conamur. Igitur quemcumque Presbyterum, vel Diaconum, aut Subdiaconum, deuotæ viduæ pœnitenti, ſeu

seu cuicumque virgini, vel mulierculæ, aut sæculari, matrimonio aut adulterio commixtum esse euidentissimè patuerit; mox vt Episcopus aut iudex repererit, talem commixtionem disrumpere non tardet, redacto illo in sui Pontificis potestatem, sub lamenta pœnitentiæ, iuxta sacros Canones eum deponet. Quoniam districtionis huius seueritatem si torpor implere neglexerit, idem Pontifex duas auri libras fisco persoluat, & commissum malum vindicare non differat. Quòd si corrigere hoc nequierit, aut ad Concilium appellet, aut Regis auditibus hoc nuntiet. Mulieres verò, quæ fuerint huiusmodi immunditiis implicitæ, centenis verberibus à iudice verberentur, & commiscendi se illis aditus omnino negetur; seruatâ ab Episcopis & super hoc scelere in vtroque sexu Patrum sententiâ, quæ Canonum Decretis agnoscitur ordinata. In vlciscendis tamen huiusmodi sceleribus non damus passim accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis delictis patuerit scelus, aut legitimè fuerit hoc ipsum malum accusatum atque conuictum, quatenus nullâ videamur intentione vel ordinatione Patrum transgredi præcepta sanctorum, aut obuiare sacris legibus antiquorum. Flauius Rodericus Rex. *Hæc habet lex.*

Lege latâ contra legem VVitizanis, *&c.*] *De huius legis VVitizæ latione multi multa, & ferè omnes nostri Historiographi. Stephanus de Garibay lib.* 8. *Comp. Hist. cap.*47. *P. Ioannes Mariana lib.*6. *Hist. Hispan. cap.*19. *his verbis:* Magno numero concubinas vxorum iustarum loco cultuque habuit: lege latâ, vt id cunctis liceret tum promiscuo populo, & Proceribus, tum viris sacratis. *Dixerat priùs Rodericus, Archiepiscopus Toletanus, lib.*3. *de Rebus Hispaniæ cap.*15. Et cùm anteà petulanter ageret *(VVitiza)* in occulto, iam nunc luxus impudicitiam publicat [*melùs, vt in aliis,* luxus impudicitiæ publicatur] in aperto,&, laxatis habenis, nulli vitio se subtraxit Et vtinam solus in suis sordibus perusset, ne nobilitatem Gotthorum Cleri & populi suis immunditiis infecisset! Ad tantæ enim perditionis & dissolutionis peruenit cumulum, vt plures vxores & concubinas, ad satietatem libidinis, simul detineret: exemplo simili viros illustres & potiores Gotthorum ad similia facinora inducebat. *Lucas Tudensis in Chronico Mundi ærâ* DCC.XXXIII. *agens de VVitizâ:* Et ne aduersus eum insurgeret sancta Ecclesia, Episcopis, Presbyteris, Diaconibus & ceteris Ecclesiæ Christi ministris carnales vxores lasciuus Rex habere præcepit. Et ne obedirent Romano Pontifici, sub mortis interminatione prohibuit. *Iisdem panè verbis Alfonsus * de la Spina in Fortalitio Fidei (quod perperàm cuidam Guilielmo tribuit Possevinus in Bibliothecâ lib.*9. *cap.*3. *Thomas Bozius de Signis Ecclesiæ Tomo* 1. *lib.*5. *sig.*16. *cap.*11. *exemplo* 11. *pag.*385. *& de Ruinis Gentium aduersus impios Politicos lib.*7. *cap* 4. *pag.*638.) *Quam legem vti caussam Hispaniarum denastationis agnoscit Lucas Tudensis vbi suprà:* Illud quidem causa pereundi Hispaniæ fuit, sicut scriptum est: Abundauit iniquitas, & refrigescet charitas multorum. *Paribus ferè tibiis Alfonsus de la Spina loco superiùs adducto:* Hæc quidem causa, *inquit,* pereundi Hispaniæ fuit: tota enim Gotthorum nobilitas in conuiuiis, libidinibus & vitiis immersa, Altissimum ad iracundiam prouocauit. *Extat insigne testimonium in Decreto, ex Bonifacij Martyris Epistolâ ad Echeldobaldum Anglorum Regem, relatâ in cap.* Si gens Anglorum, *dist.*56. *cuius verba, quia rem comprehendunt totam, hic transscribere non grauabor:* Si gens Anglorum (sicut per istas Prouincias diuulgatum est,& nobis in Franciâ & in Italiâ improperatur, & ab ipsis Paganis improperium est) spretis [*nota hæc*] legalibus connubiis, adulterando & luxuriando, ad instar Sodomiticæ gentis, fœdam vitam duxerit; de tali commixtione meretricum

D. L.

* Asserit P. Ioannes Mariana lib 12. de Reb. Hisp. c. 13. Suffragatur Historia M. S. Enrici III. Hisp. Regis Cathol. ad finem, in eius morte.

æstimandum est degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuersam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & nouissimè, nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam; sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ sic à Deo recedentes fornicatæ sunt, donec Iudex [*aliàs* Vindex] omnipotens talium criminum vltrices pœnas, per ignorantes legem Dei, id est, per Saracenos, venire & sæuire permisit. *Iisdem verbis Iuo Episcopus Carnotensis in Decreto parte 8. cap. 224. vbi illustrissimus & doctissimus D. Rodericus de Acuña, Archiepiscopus Bracharensis, plura cumulat. Eadem refert, quamuis non eisdem verbis, Ioannes Filesacus lib. 1. Selectorum cap. 9. pag. 139. & 140. Prædixerat hæc D. Methodius, alyq; viri sanctitate & litteris verè magni, vt testatur M. Didacus de Valera in Hist. parte 4. cap. 125. fol. 114. col. 3. Stephanus de Garibay Comp. Hisp. Hist. cap. 49. anno* DCC.XIV. *pag. 376.*

De S. Methodio Alfonsus de la Spina dicto lib. 4. Fortalitij Fidei cap. 8. incipit, Primus passus, *fol. 344. col. 2. plenè Hispaniarum Doctor & mundi stupor Alfonsus Tostatus, Abulensis Episcopus, omnium disciplinarum genere ornatissimus, ad cap. 16. Geneseos, prope finem. Audi sis; nam appositissimè loquitur, explicans illa verba,* Qui vocauit nomen eius Ismaël. *ait ergo:* Abraham imposuit istud nomen filio suo, quia audiuit per reuelationem ea quæ gesta fuerant inter Agar & Angelum; vel quia ipsa Agar reuelauit supradicta Abrahæ, vt contigerunt. De isto Ismaële dicit Methodius Martyr, qui chiliades sæculorum in quibusdam arcanis descripsit: De genere Ismaël quatuor Principes futuri erant, qui vocantur Vineæ filij (fortè pro vesaniâ tamquam ebrios sic vocauit) Zeb, Zebee, Oreb, Salmana, qui egressi sunt de solitudine contra filios Israël: qui victi per Gedeonem retrusi sunt in solitudinem, de quâ exiuerant. Dicit etiam quod futurum est, quòd filij Ismaël semel exeant, & obtineant orbem, per octo hebdomadas annorum, id est, per quinquagintaquatuor annos; & vocabitur via eorum via angustiæ: in sacris locis interficient Sacerdotes, & ibidem cum mulieribus dormient; & ad sepulchra Sanctorum religabunt iumenta: hoc autem erit pro nequitiâ Christianorum. De hoc ait Dominus per Ezechielem: Fili hominis, voca bestias agri, & exhortare illas, dicens: Congregamini, & venite, eò quòd sacrificium magnum immolo vobis, manducate carnes fortium, & bibite sanguinem excelsorum. Hæc autem omnia ab isto viro sancto prænuntiata, ad litteram venerunt super nos in miserabili Hispaniâ, quando tempore Regis Roderici Arabes totam Hispaniam vastauerunt, multo tempore detinentes terram. Hæc enim perspicua sunt ex vulgatis Chronicis Hispanorum. *Hactenus Abulensis, qui verba D. Methodij subinde inserit. Fr. Alfonsus de la Spina, eadem & alia ex D. Methodio transscripsit; illa tamen notatu digna:* Græcia in captiuitate erit, in occisione Africa erit: similiter Ægyptij Orientales, & Asia sub graui tributo in auro & argento erit: Hispania gladio peribit, & captiui ducentur habitatores eius. *Quæ ferè iisdem verbis inueniuntur in Bibliothecâ veterum Patrum ex editione Michaëlis Sonnij, Parisiis, anno* M.D.LXXXV. *Tomo 2. col. 522. sub titulo,* D. Methodij, Patarensis Episcopi & Martyris, de Rebus quæ ab initio mundi contigerunt, quæque deinceps contingere debent, Reuelationes per paraphrasin translatæ incerto Auctore.

Varij variè verba D. Methodij transtulêre, quamuis in sensu appareant iidem. Opus Græcè ab Auctore scriptum; Latinè tantùm extat vetustissimum M. S. in Bibliothecâ S. Victoris Parisiensi: ex quo desumpsi exemplar, dum Legatio-

gationis Regia fungebar officio. Aliis SS. Græcorum Operibus idem accidit. Accedit in testimonium D. Cyrilli Υπόμνημα in D. Ioannem, de quo Heinsius in Aristarcho sacro, siue in Exercitationibus sacris ad Nonnum cap. 11. Salianus tamen in 1. Tomo Annal. anno mundi M.DCC.LVI. memorat Græco-Latinum excusum in Orthodoxographis à Grinæo Basileæ editis; sed (post Pererium) quædam ex hisce Reuelationibus, non tam D. Methodij scripta, quàm commenta Rabbinorum existimat. Torniellus, mediam viam tenens, adeò esse dubia & incerta putat, vt pariter, neque prorsus probari, nec improbari posse affirmet. Cui assentitur Iacobus Bolduc lib. 1. de Ecclesiâ ante Legem pag. 67. Eminentiss. Cardinalis Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis hunc libellum Reuelationum suppositititium censeri ait. Dubius & anceps Historicis Græcis annumerat Gerardus Ioannes Vossius lib. 2. cap. 16. pag. 199. Vnicum tantùm, vt alia omittam, ex meâ coniecturâ, adducam testimonium, ad vindicandas D. Methodij Reuelationes, ipsius nomine circumlatas. Id est: in earum textu inuenitur scriptum, vbi agit de Saracenis inuadentibus Hispaniam & Galliam: Et erunt, tamquam locustæ, in multitudine, quæ congregabuntur à vento; & erit in eis pestilentia & fames; & exaltabitur cor exterminatorum, & in superbiam elabetur, & loquentur excelsa, vsque ad tempus constitutum eis. Prædixit Maurorum multitudinem locustarum figurâ: qui quidem* magnam Galliæ partem emensi, victricibus armis in Aquitaniam irrupêre, & Garumnâ transmisso, Burdigalam, dirutis templis, deuastarunt, atque Engolismenses, Petragorios, Santones Pictonesq; eâdem belli flammâ deuorarunt, donec Carolus Martellus hostibus processit obuiàm prope Turones, Ligeri fluuio traiecto, vt pro munimento à tergo esset. Vbi, Barbarorum aduentu, totis vtrimque viribus dimicatum, & Christianorum virtute innumeri hostes fuêre deiecti, trecentis septuagintaquinque millibus ex eorum exercitu cæsis. Vnde Nobiles Turonenses in stemmata Locustas induxêre sua, trophæa victoriæ à Mauris reportatæ indicantes. Gentis multitudo à locustis mutuatâ comparatione significatur, Indic. c. 6. n. 5. & c. 7. n. 12. Id satis notum; in vastationem tamen: vti in ædificationem ab apibus, quarum examen ad deducendas colonias, condendasq; ciuitates, bono, vt ferebatur, augurio sibi desumebant Antiqui. Athenæ namque Atticæ, ex responsis Apollinis Delphici, tredecim colonias vno tempore in Asiam deduxerunt; Ione Xuthi & Creusæ filio Imperatore. Sic Vitruuius scripsit lib 4. c. 1. cui suffragatur Velleius Paterculus lib. 1. Hist. Duces autem classis extitêre Musæ, sub apum specie, teste Philostrato in Melete. Illarum verò coloniarum primaria fuit Ephesus, celeberrima Christianorum primitiuo conuentu, vt inuenitur scriptum Act. Apost. cap 20. D. etiam Ioannis Euangelistæ morâ & morte illustris, emporiumq; totius Asiæ recognitum, & summo honore habitum; quod attingere in id proficiscenti Proconsuli necessarium fuit, vt respondit Vlpian. I.C. in l. 4. ff. de Officio Proconsulis & Legati. Hinc apis imagine Ephesij nummos suos signarunt, & Dianæ symbolis. Vide in symbolam, & fidei tesseram, hoc veneranda Antiquitatis monimentũ:

* p. Ioann. Marian. li. 6. Hist. Hispan. c. 3. Tom. 1. anno DCC. XXXIII. Scipio Dupleix 1. To. Hist. Gal. an. Christi DCC. XXVI. pag. 162. ex Paulo Diac. & Rodrico Ximenez Archiep. Toler. & passim in Descriptionibus & Itineraris Galliæ: Paulus item Merula in Cosmographiâ 2. p. l. 3. p. 494.

Apum enim examen, contra aruſpicum vanitatem proſperum etiam aliquando fuiſſe, memorat Plinius lib.11. Natural. Hiſt. cap.17. Erant denique coloniarum emiſſarum nota. ſic Varro: Cùm examen exiturum eſt (quod fieri ſolet, cùm adnatæ proſpere ſunt multæ, ac progeniem veteres emittere volunt in coloniam, vt olim crebrò Sabini factitauerunt, propter multitudinem liberorum) huius quòd duo ſolent præire ſigna, ſcitur. *Ad rem mirificè Virgilius lib.4. Georg. vbi apum naturam inter multa deſcribens, ait:*

Prima fauis ponunt fundamina, deinde tenaceis
Suſpendunt ceras; aliæ ſpem gentis adultos
Educunt fœtus; aliæ puriſſima mella
Stipant, & liquido diſtendunt nectare cellas.

Quem Seneca refert & illuſtrat Epiſt.84. Apes, vt aiunt, debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt; deinde quidquid attulêre diſponunt, ac per fauos digerunt. *Plura inuenies apud Laurentium Pignorium in libro Symbolarum Epiſtolicarum, Epiſt.48. pag.205.*

De S. Iſidoro, vt iam excurſui longiſſimo finem imponam, & filum iterùm apprehendam, Lucas Tudenſis lib.3. Chronici in principio. Ex eo Eminentiſſ. Cardinalis Baronius Tom.8. Annal. anno Chriſti DC.XXXVI. *pag.340. litt. D. & Conſtantinus Abbas Caietanus, in ſuo Hiſpalenſi S. Iſidoro, P. Ioannes Mariana lib.6. Hiſt. Hiſp. cap.7. Tom.1. P. Iacobus Bleda in Chronico Maurorum Hiſt lib.2. cap.1. Ipſius verba prophetica mihi communicauit M. Aegidius Gonzales d'Auila, Regius Hiſtoricus, litterarum bono publico natus, exarata veteriſſimis characteribus in membranâ peruetuſtâ. Hæc ſunt:*

VÆ TIBI HISPANIA, BIS PERDITA,
TERTIO PERDENDA PROPTER MALAS NVPTIAS.

Tranſtulit in noſtrum è Latino ſermonem M. Didacus de Valera d.4. p. Hiſt. c.125. in Epiſtolâ ad Regem Hiſp. D. Ioannem II. cui titulus affixus, Da pacem Domine, *pag.116. col.3.* Pues Señor, vos ſolo, aquien por Dios es la cura deſtos Reynos encomendada, quered dar paz en nueſtros dias, è no querais, que en vueſtros tiempos ſea verificado aquel dicho de Iſidoro, que deçia: O mezquina Eſpaña, dos vezes eres deſtruida, è terçera vez lo ſeras por caſamientos ilicitos. *Quamuis inſinuare videatur, tunc nondum adimpletam propheticam illam comminationem: de quâ item P. Iacobus de Bleda in dict. Chron. Maur. Hiſp. lib.2. cap.1. ad principium. Quæ ſanè tempore Roderici Regis Gotthorum, VVitizæ anteceſſori* * *ſimilis (eſto quòd legem de maritandis Clericis, ductis pluribus vxoribus, abrogauerit) omnino reſpondit euentui. Et fuit tertia Hiſpaniæ deuaſtatio. Confirmant id manifeſtè quidem D. Iſidori verba, dum ait, tunc iam bis deſtructam Hiſpaniam, & tertio deuaſtatum iri. Suffragantur omnes ij, qui aſſerunt, D. Iſidorum locutum de VVitiza ſceleſtiſſimis nuptiis, legum auctoritate munitis; inde ſaltem agnoſcentes præceſſiſſe, ante D. Iſidori tempora, duplicem Hiſpaniæ ruinam. Docte, vti ſolet, illuſtrat omnia Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Bracharenſis, D. Rodericus de Acuña, in Catalogo Epiſcoporum Portucalienſium 1.part. cap.11. fol.119. Denique paria faciet bonus reliquator, ſi digitis & aure calluerit verum à falſo diſcernere, & ſupputare optimo examine rationes, in quibus tres Hiſpaniæ deuaſtationes & ruinas offendet. Non enim eas enumero, quæ ante Chriſti fidem omnibus in Regnis Hiſpaniæ ſuſceptam contigêre: ſed eas tantùm, quæ, poſtquam in iis Religio Chriſtiana vbique viguit, funditus euerterunt. Ea namque verè floret Reſpublica, vbi verus Deus colitur, & timetur, amaturq́;: atque illius certa eſt ruina, vbi à vero Dei & diuini cultus tramite deuiatur.*

*Stephan. de Ganbay in Comp. Hiſt. lib.8. c.48. ann. DCC.I. p.372. Bozius de Sign. Eccleſ. To.1. lib.5. fig.16. c.11. exemplo 11. p.385 & de Ruinis Gent. lib 7. c.4. p.638.

I. Floret in Hiſpaniâ Religio Chriſtiana.

1. *Hunc totis vlnis amplexata fuit Hiſpania Tertulliani tempore, imperante*

rante Septimio Seuero, sub quo[a] *vixit. Verba eius sunt lib. aduersus Iudaeos cap.7.*[b] In quem enim alium vniuersæ Gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? cui enim aliæ Gentes crediderunt? *Et paucis interiectis, enumeratisq; multis nationibus, de Hispaniâ sic effatur:* Hispaniarum omnes termini.

* *Diocletianus Imp.*[c] *anno Christi* CCC.III. *bellum, quod ante octo annos concitarat sæuissimum, crudelioribus edictis exacerbauit; &, vt D. Augustinus*[d] *est Auctor, templa Christianorum euerti, libros sacros exuri, Christianos homines infames haberi, & publicis honoribus arceri imperatum: additum deinde, vt Ecclesiarum Præfecti interficerentur, Diocletiano VIII. & Maximiano VII. Coss. Incendiis, proscriptionibus, cædibus, è terris Christi cultum ita exterminare conatus est, vt nulla diuturnior aut immanior extiterit persecutio. Et adhuc legi lapidem in Hispaniâ testatur Thomas Bozius de Signis Ecclesiæ Tom.2. lib.17. sig.76. cap. 3. pag.392. in quo incisum à Diocletiano.* Ex Hispanus Christi nomen prorsus abolitum, & deletum. *Quem blanditiis potiùs quàm rei veritate positum, in ipsius adulationem duco: Christi namque nomen ab Hispaniæ terminis omnino amandatum non fuit, licet immanis fuerit persecutio. Huius lapidis meminit Eminentiss. Cardin. Cæsar Baronius Tom. 2. Annal. anno Christi* CCC.IV. *pag.787. & Cluniæ, quam* Coruña del Conde *vocamus, extare affirmat: quem ad id adducit noster doctissimus Bernardus Ioseph de Aldrete in variis Antiquitatibus Hispaniæ lib.2. cap.22. pag. 310. Inscriptio talis est:*

DIOCLETIAN. IOVIVS. ET. MAXIMIANVS. HERCVLIVS
CAESS. AVGG.
AMPLIFICATO. PER. ORIENTEM. ET. OCCID. IMP. ROM.
ET. NOMINE. CHRISTIANOR. DELETO
QVI. REMP. EVERTEBANT.

& alia talis:

DIOCLETIAN. CAES. AVG. GALERIO. IN. ORIENTE
ADOPT.
SVPERSTITIONE. CHRIST. VBIQ. DELETA
ET. CVLTV. DEORVM. PROPAGATO.

Has inscriptiones Iustus Lipsius proponit inter eas, quas euulgari curauit pag.280. num.3.4. è Schotti Schedis aliorumq;, & Adolphus Occo in veteribus Hispaniæ inscriptionibus pag. 24. num.2. & 3. easq; acceptas refert Ambrosio de Morales, qui primus edidit Tom.1. Chron. Hisp. lib.10. in Diocletiano & Maximiano cap.26.

Floret in Hispaniâ Christi Religio sub Imp. Theodosio Magno, qui publicâ edixit lege, vt Damasi, Romani Pontificis, & Petri Alexandrini Episcopi, de Religione, quæ sectarum opinionibus distrahebatur, placita rata haberentur. Sic P. Ioannes Mariana lib.4. Hist. Hisp. cap.20. in principio, Tom.1. Thomas Bozius de Ruin. Gentium lib.7. cap.4. ex Sozomeno & Theodoreto. Floret in Hispaniâ Religio Christiana.

Execrabili sectâ Priscillianistarum, magna rei Christianæ facta iterùm iactura, & Hispania à VVisigotthis destructa fuit. Cuius iacturæ meminit Saluianus lib.6. de Gubernatione Dei, ex Rithershusij editione, pag. 224. & lib.7. pag. 255. qui vixit anno CCCC.LX. *& Cardinalis Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis pag.122. Meminerunt & alij; S. Isidorus, Archiepiscopus Hispalensis, in Tractatu de Ortu & Obitu Tom.2. pag.165. col.1. in editione Madridiensi, Idacius in Chronico ab Episcopo D. F. Prudentio de Sandoual editus, pag. 29. num. 16. Thomas Bozius de Signis Ecclesiæ Tom.1. lib.5. sign.16. cap. 11. exemplo 9. & 10. & Tom. 2. lib. 24. signo 99. cap. 1.* Concidit.

* *Posteà*

[a] Tertul. ipse lib. 1 Apolog. c. 4. Eminent. Card. Bellar. de Scriptorib. Eccl. 1 tertio æculo an. Chr. cc. III. p. 4. Greg. Eberlinus de Orig. Iuris c. 55 n. 7. p. g. 407. Ioan. Bertrand de Iurisperitis li. 1. p. 91.

[b] Vbi Pamelius num. 41.

* Concidit.

[c] P. Mariana li. 4. Hist. Hisp. c. 12. Tom. 1.

[d] Li. 18. de Ciuit. Dei c. 52. li. 7. de Baptismo cont. Donatistas cap. 1. Arnob. lib. 4. sub finem. Optatus li. 3.

*Floret in Hispaniâ Relig. Christiana. a P. Ioan Marian. lib. 6. Hist. Hisp. c. 14. an. D. LXXVI. * Concidit. D. L.

* *Posteà verò, cùm Veritas Religionis Christianæ ab Imp. Reccaredo a esset restituta, ab eâ discessit VVitiza Rex, & Rodericus: sub quo tertiò fuit destructa Hispania, quam * maximo Christianæ legis dedecore & detrimento Saraceni occuparunt: & D. Isidori prophetica prædictiones adimpletæ fuerunt.*

Cabam Florindam filiam.] *De nomine filiæ Comitis Iuliani anceps & ambigua apud Auctores quæstio. Multi eam vocant Florindam; inter quos Abulcacim Tarif, si Michaeli de Lunâ credimus in Historiâ Regis Roderici lib. 1. c. 8. Bleda in Chronico Maurorum Hispaniæ lib 2. cap. 4. fol. 127. col. 1. Abbas Don Martinus Carillo in suis Annalibus, anno Christi* DCC.XI. *Alij verò Cabam appellant: Stephanus de Garibay lib. 8. Compend. Hist. cap. 48. P. Ioannes de Mariana lib. 1. Hist. Hisp. cap. 21. Tom. 1. qui antiqua Historiæ Roderici Regis monimenta sequuntur. Luitprandus noster illam vtroque insigniuit nomine, quasi innuens, proprio Florindam vocatam fuisse, adiectitio Cabam; quæ vox inhonestam apud Arabes feminam designat, deducta ab Hebræo verbo* קָבַב *maledicere, quasi maledicta mulier, quæ dissolutis moribus libidini dedita omnibus prostat. Hinc* חֻבָּה *dictum* lupanar. *Quâ de re plura cumulat & digerit eruditâ sanè manu Sebastianus de Couarruuias in linguæ Castellanæ Thesauro, verbo* Caua. *Annuuntq; ferè omnes qui de Hispaniæ excidio scripsêre. Renuit vnus aut alter, doctus tamen & eruditissimus vir, qui fuisse Cabam negat, in primâ suâ editione Mediolanensi Animaduersionum ad Hist. P. Mariana p. 98. quamuis id in Madridiensi nouissimâ omiserit; fortè, an consultò, nescio. Lector videat & perpendat.*

DCC. L. DCC. XII.

189. Seniores Ecclesiæ Toletanæ, mortuo Suineredo, Iulianum, cognomento Vrbanum, Toletanæ Sedi præficiunt, ætate confectum, discipulum S. Ildefonsi Toletani.

190. Coacta est Londini in Angliâ Synodus pro sacrarum Imaginum defensione: vt Synodus Constantinopolitana prima.

DCC. LI. DCC. XIII.

191. Synodus Romana prima pro defensione sacrarum Imaginum.

DCC. LII. DCC. XIV.

192. XI. die Nouembr. & Dominicâ, Rodericus, vltimus Gothorum Rex, curru subuectus eburneo, trahentibus sex candidissimis equis, serico auroque * venustus, à Saracenis prælio victus est post octo dies, post varios ancipitesque bellorum casus; & ex eo tempore paulatim venerunt Hispaniæ in manus Arabum victoriis insultantium & grassantium.

* *al.* vestitus,

193. In Betoniâ, oppido Sarandulæ, ad montem quemdam, vbi à primis Christianæ Religionis incunabulis constructum erat templum S. Saluatoris celeberrimum, multi ex variis partibus confugiunt Pontifices; qui plebes eò confugientes docebant, & Sacramentorum eduliis nutriebant; & à Mauris obsessi, dum Sacris operarentur, seruatâ in puteo profundo sanctissimâ Eucharistiâ, omnes necati sunt. Erant ex iis Caurienſis, Elborenſis, Ciuitatenſis,

sis, Salmanticensis, Visensis, Lamicensis, & non pauci Sacerdotes & Diaconi sanctissimi.

192. *Quidam ponunt primum Arabum in Hispanias aduentum anno* DCC.IX. *alij* DCC.X. *& crediderim alios de aliis æris quidem, & dissimilibus, loqui. Prima transmissio, secundùm Rodericum lib.3.cap.18. facta est ærâ* DCC.L. *cùm Iuliano Comite & Taric transmissi super Algeziram centum equites, pedites etiam quadringenti, qui quatuor nauibus transierunt. Fuit hoc anno* XCI. *egiræ Arabum, reuerà Christi* DCC.IX. *in mense, qui dicitur Ramadam. Hac dicitur prima Saracenorum in Hispanias irruptio; sed fallit mensis. Isti quingenti Mauri, centum (vt dictum est) equites, quadringenti verò pedites, primùm Algeziram spoliant, inde littore Lusitaniæ & Baticæ, per Comitatum Nebulæ, & Marchionatum Gibraleonis, ac Algarnem dispersi; multos vitâ, nonnullis rebus spoliantes, domum redeunt onusti captiuis & pretiosissimis spoliis. Hæc omnia facta docet Rodericus sub primum Saracenorum ingressum, adhuc viuente VVitizâ: statim narrat abiisse Toleto Romam Synderedum Archiepiscopum Toletanum. Sed quî fieri potest, vt sub illo perdita sit ciuitas Toletana, cùm ille fugerit? Hæc verò ciuitas perdita fuit anno* DCC.IX. *vt posteà primò ex historiis & priuilegio Regis Adefonsi VI. constabit. Secundò, quòd sub illum primum ingressum fugerit, docet Rodericus; narrato primo illo ingressu Saracenorum, subdit:* His diebus Synderedus, de quo diximus, vrbis Regiæ Præsul & Primas, aduentum Arabum expauescens, & VVitizæ insolentiis fugatus, Romanæ patriæ sese dedit, oues deserens, vt mercenarius, non vt Pastor: ingressi sunt iterùm, *&c. Tertiò, vt constat ex cap.19. lib.3. Roderici. Quo die menséve victus fuerit Rodericus, Auctores non omnino consentiunt. Rodericus. die Dominicâ* V. *Idus Mensis Xabel Arabum, egirâ* XCIII. *(pro* XCVI.*) anno* DCC.XIV. *Gariuay* IV. *Septembris; sed reuerà fuit die Dominicâ,* XI. *Nouembris, die S. Martini Pontificis & Confessoris, egirâ Arabum* XCVI. *qui fuit anno* DCC.XIV. *Cæpit hoc anno Xabel* III. *Nouembr. fuit anno* DCC.XIV. *Dominicalis littera G. & sic dies Dominica* XI. *Nouembris.* P. H.

DCC.LIII. DCC.XV.

Hoc anno Imp. Constantinopolitanus Anastasius coactus, Imperio se abdicauit XIIII. Kal. Septembr. 194.

Per hæc tempora S. Babylas, Episcopus Virinensis & Pampilonensis (vtrobique enim prædicauit) animo videndi captiuos & miseros Muzarabes, Toletum venit: & inde ad Odonem oppidum: & propè in Eremiteriolo pueros docet primas litteras; & venit cum duobus Fratribus, qui fiunt Eremitæ; & posteà omnes martyrium patiuntur. 195.

195. Per hæc tempora S. Babylas.] *Idem refert Iulianus in Chronico num.413. quamuis discrepet in tempore. Extat adhuc Eremiteriolum, quod appellatur* de san Babyles, *tribus à Madridio leucis distans, & ab oppido Odone dimidio milliari, cui S. Babylas fortè nomen dedit. Recolitur eius memoria in Odone* XXIV. *die Ianuarij, & à quibusdam asseritur ibi seruari & suspici corpus eius.* D.L.

DCC.LIV. DCC.XVI.

Hoc anno succedit in sacrosanctâ Petri Principis Apostolo- 196.

rum Sede Constantino Papæ Gregorius huius nominis Secundus.

197. Eodem anno Synodus Romana sub Gregorio Papâ Secundo.

DCC.LV. DCC.XVII.

198. Hoc anno Iulianus, cognomento Vrbanus, cum Principe Pelagio, aliisque Ducibus Palatinis, Toleto in Asturias asportant arcam sanctarum Reliquiarum, & corpora SS. Iuliani, & Compluto Asturij, cognomento Serrani, sanctissimorum olim Episcoporum Toletanorum, metuentes ne * captâ ciuitate per Saracenos illas irreuerenter & impiè tractarent.

* al. captiuitate

P. H. 198. *Sunt qui putent, Vrbanum dictum esse Iulianum, & Iulianum cum Pelagio portasse Toleto Reliquias arcæ sanctæ; noster Auctor putat non fuisse Iulianum, sed Vrbanum, quia Iulianus Doctor sanctus, Archiepiscopus Toletanus IV. fuit ante Synderedum. Id verè quidem; sed noster Luitprandus dicit, Vrbanum fuisse binominem: & ita non est idem, qui S. Iulianus Archiepiscopus Toletanus; sed longè alius, atque etiam diuersus à Iuliano Lucâ, Diacono Toletano, qui scripsit Vitam Regis S. Pelagij.*

De sancto Serrano plura super M. Maximum Cæsaraugustanum.

D. L. Toleto in Asturias asportant arcam, &c.] *De harum Reliquiarum asportatione vide sis Rodericum Archiepiscopum Toletanum, libr. 4. Histor. cap. 3. & Isidorum Pacensem anno* DCC.XIX. *Sebastianum Salmanticensem Episcopum in Historiâ editâ à D. Don Fr. Prudentio de Sandoual, Episcopo Pampilonensi, pag. 45. col. 1. & 2. & pag. 50. col. 2. nostrum Iulianum in Chronico num. 377. pag. 87. qui graphicè describit omnia, & anteà scripserat num. 369. & 371. Adducam celebre testimonium ex manuscripto antiquissimo codice membranaceo, Gotthicis litteris exarato, quem mihi communicauit clarissimus doctissimusq; vir D. Don Franciscus de Eraso, Comes de Humanes; qui nobilitatem cum scientiarum cognitione morumq; suauitate apprimè coniunxit, Potentissimo nostro Philippo IV. Hispaniarum Regi Catholico pacis belliq; in supremo Indiarum Senatu à Consiliis, & Serenissimi Ferdinandi Infantis Cardinalis Cubicularius, equitiq; primus Præfectus. Verba M.S. sunt:* Tunc Pelagius Fafilæ, qui erat ex gente Gotthorum, acceptâ arcâ cum Sanctorum pignoribus, quibus nunc Ouetum gloriatur, & cum Iuliano Toletano Archiepiscopo, & cum multis Christianis intrauerunt Asturias, quæ erant vallatæ montibus, & inhabitabiles. *Dixerat Sebastianus loco suprà citato iisdem ferè verbis:* Cuius *(arcæ)* præsentiâ nunc gloriatur Sedes Ouetensis sublimitùs. *Lege Baronium ad ann.* DCC.XCI. *Tom. 8. pag. 414. priùs D. Ludouicum Episcopum Tuci, in Chronic. Hisp. Ildefonsum de Carthagenâ Burgens. Episcopum, in Anacephalæosi Hispan. Vasæum in Chronicis ann.* DCC.XCI. *Lucium Marin. Siculum lib. 1. Hist. Hisp. cap. de sacris ædibus; & lib. 5. cap. vbi sacras Ecclesiæ S. Saluatoris Ouetensis recenset Reliquias, quæ quidem ab hac deprompta arcâ fuêre. Ambros. de Morales lib. 13. Hist. Hisp. in Vitâ Ildefonsi el Casto, sic nuncupati, cap. 38. Ildefonsum Venero in Temporum Chronicis fol. 44. Iacobum Bleda Dominicanum in libro Miraculorum Crucis, miraculo 81. vbi de Cruce ab Angelis fabrefactâ circa annum* DCCC.XXVI. *Ildefonsi verò* XXXV. *Adde dilucidè scribentem R. Franciscum Portocarrerum in lib. de B. Virginis Mariæ descensu in Ecclesiam Toletanam cap. 29. & 30. vbi catalogum Reliquiarum apponit, non tamen integrum: is inseritur testimonio, quod ex voto peregrinis Ouetum proficiscentibus ad eas*

inui-

inuisendas datur. Verba sunt: Vniuersis & singulis Christi fidelibus, has præsentes litteras inspecturis, notum facimus, quod Deus suâ mirabili potentiâ quamdam arcam de lignis imputribilibus à discipulis Apostolorum factam, Dei imaginibus plenam, ab vrbe Ierosolymitanâ, tempore quo deuastata est à Cosdrâ Rege Persarum, transtulit Africam, ab Africâ in Carthaginem, à Carthagine Hispalim, ab Hispali Toletum, à Toleto in Asturris ad montem appellatum Sacrum, & inde ad istam sanctam Ecclesiam sancti Saluatoris, quæ dicitur Ouetum. Quæ quidem arca ibi aperta fuit, in quâ aperientes multas arcellas aureas, argenteas & eburneas inuenerunt: quas summâ cum reuerentiâ aperientes, viderunt quædam scripta, singulis Reliquiis ibi reconditis alligata. Quæ omnia manifestissime declarabant. Inueneruntque magnam partem de sindone Domini, quâ inuolutus iacuit in monumento, eiusque pretiosum sudarium, suo cruore sanctissimo insignitum, quo speciosissima eius facies cum sacratissimo capite cooperta atque inuoluta fuit: quodque ter in singulis annis, eâ quâ decet reuerentiâ, ostenditur; videlicet in Festo solemni sanctarum dictarum Reliquiarum, quod incidit die decimatertiâ Martij, ac Feriâ VI. in Parasceue, nec non in festo Exaltationis sanctæ Crucis, die decimaquartâ Septembris. Plurimum de vera Cruce Domini: octo spinas coronæ Domini: de pannis in quibus iacuit inuolutus in præsepio de pane Cœnæ Domini: de Mannâ, quam pluit Dominus filiis Israël: magnum fragmentum cultri B. Bartholomæi, quo fuit excoriatus: pallium quod dedit Regina cælorum Ildefonso, Archiepiscopo Toletano, *&c. Et postquam aliæ multæ referuntur Reliquiæ, sequuntur hæc:* In quorum fidem & testimonium nos Decanus & Capitulum almæ Ecclesiæ Ouetensis has præsentes litteras exinde fieri fecimus. *Hactenus quæ inueniuntur apud Portocarrerum; pleniùs apud Pelasium Ouetensem, cuius insertum agnoscit, eiq; vendicat Episcopus D. Prudentius de Sandoual in Hist. Sebastiani Salmantic. Episcopi pag. 50. col. 2. & 51. col. 2. en accipe:* His igitur præmissis, quæ arca Sanctorum gloriosissima teneat pignora, scripto subtitulauimus, eam manifestantes populis fidelibus. Tenet enim crystallinam ampullam cum cruore Domini fuso, videlicet e latere illius imaginis, quam quidam Christicola vere in vrbem secum adduxit; quoniam quorumdam Iudæorum perfidia, ad depressionem veritatis Christi, Christi ligneam effigiem ligneæ crucis perforauit in latere, de quo exiuit sanguis & aqua, ad ipsorum Iudæorum perfidiam conuincendam, & sanctæ Ecclesiæ fidem roborandam. De ligno Domini: de sepulchro Domini: partem ex spineâ coronâ: de sindone Domini: de tunicâ Domini: de pannis vbi iacuit in præsepio inuolutus: de pane, quo saturauit Dominus quinque millia hominum: de pane Cœnæ Domini: de Mannâ, quam pluit Dominus filiis Israël: de terrâ montis Oliueti, vbi Dominus ascensurus pedes tenuit: de terrâ, vbi Dominus pedes tenuit, quando Lazarum resuscitauit: & de sepulchro ipsius Lazari. & quod est dignum summâ veneratione, in Ecclesiâ sancti Saluatoris habetur vna sex hydriarum, in quibus Dominus in nuptiis aquam vertit in vinum, vt Euangelica monstrat veritas, integra. De lacte Matris Domini: de vestimento eius: ipsum pallium, quod dedit ipsa Regina cæli Ildefonso, Toletanæ Sedis Archiepiscopo, pro laudibus in honorem sanctæ ipsius virginitatis celebratis (vbi ipse sanctus Episcopus gloriosus contulit aduersus hæresiarchas * Eluidium atque Iouinianum) sic dicens illi, circumstantibus tam Angelorum quàm & Sanctorum multiplicibus choris, inenarrabili luce circumscriptis: Accipe hoc munus, quod tibi de thesauro Filij mei attuli. Manus sancti Stephani: sandale

* *Contra quos scripsit librũ Synonymorũ. Vide ad id quæ notauit Hieron. de la Higuera nu. 101. & quæ ibid. ego strictim tetigi.*

dextrum ſancti Petri Apoſtoli: frons Ioannis Baptiſtæ: de capillis Innocentium, & articulos digitorum: de oſſibus trium puerorum, Ananiæ, Azariæ, Miſaëlis: ex capillis, quibus Maria pedes Domini terſit: de petrâ montis Sinai: de pallio Eliæ: pars piſcis aſſi, & faui mellis. Eſt ibi verò clauis paruula, in quâ eſt ferrum de catenis beati Petri Apoſtoli incluſum: & crux, in quâ eſt lignum Domini, & capilli beati Ioannis Baptiſtæ: quod B. Gregorius Papa ad B. Leandrum, Hiſpalenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum, tranſmiſit. Multa præterea ſanctorum oſſa Prophetarum; multa etiam aliorum ſanctorum Confeſſorum atque ſanctarum Virginum diuerſa pignora, ibi in capſis aureis & argenteis tenentur recondita: quæ nos ſcribere omnia ipſa abnegat infinitas. Crux ibi monſtratur opere Angelico fabricata ſpectabili modo. Nunc reuertamur ad ſuperiorem Hiſtoriam vnde incepimus. *Denique, vt bono Reipublicæ litterariæ conſulam, antiquum huius arcæ monumentum, quod inter Tabularia Eccleſiæ Ouetenſis aſſeruatur, & mihi communicauit doctiſſimus vir Ludouicus Tribaldus à Toleto, noſtræq; laus Hiſpaniæ, tranſſcribere non grauabor. tale eſt:* Reynando Siſebuto en Eſpaña, en tiempo de Heraclio, quando Coſdra deſtruyo à Ieruſalem; Philippo Presbytero tomò vna arca, que eſtaua en la caſa ſanta, i auia ſido hecha por mano de los diſcipulos de los Apoſtoles, de madera de ſetin incoruptible; i recogio dentro della las mas principales Reliquias que en la caſa ſanta eſtauan, i embarcoſe con ellas la buelta de Poniente, porque no viniesſen à poder de infieles. Deſembarcò en Tunez, donde eſtuuo haſta la era DC.LVIII. que fue el año del Nacimiento de DC.XX. de alli lleuò eſta arca Fulgentio Obiſpo Ruſpenſe à Cartagena en Eſpaña, i de alli à Seuilla, i de alli à Toledo; donde eſtuuo haſta la deſtruicion de Eſpaña, en la era de DCC.LXIII. que es año de DCC.XXV. yendoſe entonces perdiendo Eſpaña. El Principe Don Pelayo, i el Arçobiſpo Don Vrban de Toledo, la lleuaron con la caſulla de ſan Illefonſo, i otros libros i Reliquias, à Aſturias; i pueſta en Monte ſacro, eſtuuo haſta en tiempo de Don Alonſo el Caſto ſu tercero año, que fue era de DCCC.XXX. que es año de DCC.XCII. traida que fue con veneracion por eſte Rey à la ſanta Igleſia de Ouiedo. Deſpues de algun tiempo la quiſo viſitar el Obiſpo Poncio, i ſalio tanta claridad, que cegaron muchos de los que aſſiſtian alli. Deſpues en la era de M.C.XIII. que fue el año de M.LXXV. el Rey Don Alonſo el Seſto fue alla deſde Zamora en romeria con gran deuocion, conuocando los Obiſpos de Aſtorga, Palencia i Ouiedo. Deſpues de muchas proceſſiones, i plegarias, i ayunos, i ſacrificios, permitio Dios, que ſe abrieſe tan gran teſoro, i ſe manifeſtaſe à todos. Cuyo catalogo es largo i marauilloſo. *Quæ in hac deſcriptione ad Chronologiam ſpectant, examinat accuratè, anſam ad id ei præbente Pelagy Epiſcopi Ouetenſis hiſtoriâ, P. Franciſcus Portocarrerus dicto lib. de Deſcenſu B. Virginis Mariæ cap. 28. Pro coronide adduco Marietam lib. 22. de ciuitate Ouetenſi, & Arcâ.*

DCC.LVI. DCC.XVIII.

199. Eodem etiam anno, menſis Iulij die IV. quidam de genere ſancti Ildefonſi, primi nobileſque Palatini, qui putauerant aliquando poſſe Toletum defendi, ac ob id detinuerant eius ad Aſturias tranſlationem; iam defenſione diffiſi, effodiunt corpus ſanctiſſimi conſanguinei, ciuis & Patroni Toletani, & ad vrbem Zamoram

moram efferunt; ibique cum thesauro cælesti remanent; & illis morientibus memoria corporis excidit.

199. *Anno* DCC.XVIII. *paulò ante captiuitatem Regiæ ciuitatis Toleti, delatum est Toleto Zamoram à quibusdam cognatis S. Ildefonsi, eius corpus, ibiq; remanserunt deferentes. Quatuor ergo annis post mortem Roderici delatum est Toleto corpus sanctissimi Doctoris & ciuis Toletani Ildefonsi.* P.H.

DCC.LVII. DCC.XIX.

Vigesimaquartâ die mensis Maij, festo sancti Vrbani Papæ & Martyris, Feriâ sextâ occupant Arabes Toletanam vrbem, sub eâ pactione, vt septem Ecclesiæ remanerent pro Christianis Muzarabibus, ibidem manentibus, cum graui etiam tributo. 200.

200. *Magna varietas inter Auctores, quonam anno capta fuerit ciuitas Toletana. Rodericus putat paulò post ingressum & dominationem Saracenorum. Sed noster hic Auctor, & Iulianus, atque alij putant anno* DCC.XIX. *Et supposito tamquam vero fundamento, hoc quòd capta est & restituta Christianis die Dominicâ* XXV. *Maij, die S. Vrbani, ex ratione Astronomicâ necessarium est, vt incidat in annum* M.LXXXV. *vt Annales Toletani testantur, docetq; donatio quædam facta Cellæ-nouæ* IV. *Id. Augusti, ærâ* M.C.XXIII. *id est, anno* M.LXXXV. tempore Serenissimi Principis Aldefonsi, in anno quando pressit Toletum à Saracenis. *Hoc tamquam firmo iacto fundamento, ex priuilegio Regis Adefonsi, quod vocatur* Dos S. Ecclesiæ Toletanæ, *ærâ* M.C.XXIV. XV. *Kalend. Ianuary, anno, & ferè septem mensibus à captione ciuitatis, ait sic ibi:* Quæ ciuitas abscondito Dei iudicio CCC.LXVI. annis fuit à Mauris possessa. *Retrocede cum supputatione ab anno* M.LXXXV. *quo recepta fuit, ad annum* DCC.XIX. *numerantur æqualiter anni* CCC.LXVI. *ita vt nec redundet, nec supersit, nec desit vllus annus. Eodem igitur die, quo capta fuit, recepta est, scilicet* XXV. *die Maij: capta Feriâ* VI. *recepta verò die Dominicâ, festo sancti Vrbani Papæ & Martyris.*

De captiuitate Toleti diximus ad num. 87. P.H. D.L.

DCC.LX. DCC.XXII.

Synderedus, olim Archiepiscopus Toletanus, interfuit & confirmauit quoddam Concilium Romanum sub Gregorio Papâ II. nec multò pòst Romæ grandæuus moritur, dolore confectus malorum Hispaniæ: ac in Basilicâ Petri sepelitur. 201.

Florebat ciuitas Granata, quæ & Illiberis Florentina; cuius prima domina Natta dicta, quia..... 202.

201. *Synderedus interfuit cuidam Synodo Romanæ; posteaq; moritur, & in ede S. Petri Principis Apostolorum sepelitur. De Synodo plures in Conciliis, Garibay, Morales, & alij.* P.H.

202. Florebat ciuitas Granata, quæ & Illiberis Florentina.] *Ex lapidibus legendum* Illiberris, *& dicebatur* Florentina. *Sic inuenitur sculptum in quodam lapide, qui Granatæ in magno habetur pretio dicato Furiæ Sabinæ, videlicet:* D.L.

FVRIÆ SABINÆ TRANQVI
LINÆ
AVG.
CONIVG. IMP. CAES. M. AN

TONI. GORDIANI. PII. FEL.
AVG. ORDO. M. FLOR. ILLI-
BERRITANI, DEVOTVS. NV-
MINI
MAIESTATIQVE. SVMPTV
PVBLICO POSVIT
D. D.

Et in alio etiam:

II. VI. CORNE.....
NICIPI FLORENTINI
ILLIBERRITANI. DEVOTVS
ORDO. NVMINI MAIESTATI
QVE. SVMPTV PVBLICO POSVIT
CORNELIAE.....
F. SEVERINAE
FLAMILAE
AVG. MATRI
VAL. VEGETI
.....
CONSVLIS
FLORENTINI
ILLIBERRITANI
D. D.

Huius Valerij Senecam mentionem facere autumo, dum eum Hispanum Oratorem agnoscit. Horumq; lapidum meminit Licentiatus Franciscus Bermudez de Pedraza in libro, cui assixit titulum, Antiguedad i Excelençias de Granada, *lib.2. cap.7. pag.35. & 36. vbi doctè explicat. Addo Iulianum in Aduersariis num.*175. Illiberis, vel municipium Florentinum Illiberritanum, idem est: & Illiberitani, seu Florentini. Pro quo in quibusdam corruptis Codicibus legitur, Liberini. Ex hoc municipio progressi sunt quidam ante Christi natalem, qui condiderunt in Italiâ ciuitatem Florentinam. *Dixerat in Chronico n.* 22. Basilius ciuis municipij Florentini, ibi (*lege* vel) Illiberritani, *&c. & in Aduersariis num.*171. Basilus, *id est,* Basileus, ciuis municipij Florentini Illiberritani. *Plenâ, eruditâ, cultâque manu cumulat, disponit, iudicioq; integerrimo decidit Doctor Gregorius Lopez Madera à Consiliis Philippo Hispan. Regi Catholico, in Sacro suo monte Granatensi cap.*23. *vbi Dom. Didacum de Mendozâ in Historiâ belli Granatensis, & Hieronymum de Çurita in Annal. lib.*20. *cap.*42. *refert. Ad virum doctum illum, tamquam digito ad fontem intenso, te mitto; operæpretium, si euoluas, erit; D. Ferdinandum de Mendoza, in Concilio Illiberitano lib.*1. *cap.* 1. *pag.* 4. 5. *&* 6. *qui hos & alios recenset lapides.*

De Nattâ *varij varia; multa idem D. Gr. Lopez Madera scribit eodem libro cap.*17. *& Conarruuias in suo Thesauro linguæ Hispan. verbo* Granada. *Ea verò quæ desunt, in Autographo haud possunt legi: coniecturam faciat Lector, & suppleat.*

DCC. LXII. DCC. XXIV.

203. Beda Anglo-Saxo, Monachus Benedictinus, floret.
204. Ioannes Mansur, Damascenus, vir doctus & pius.

DCC.LXIII. DCC.XXV.

Synodus Orientalium contrahitur in Tyro, pro defensione sa- 205.
cratum Imaginum, Ioannis Damasceni operâ.

DCC.LXIV. DCC.XXVI.

Hoc anno habita est sancta Oecumenica Synodus Romana contra hæreticos Iconomachos.

DCC.LXV. DCC.XXVII.

Flauius Eutychius Patricius succedit in officio Paulo Exarcho 206.
Rauennatum: fuit vir egregius & præstans. Toleti celebris est memoria sanctorum Iusti & Abundij sub Numeriano in Bæticâ passorum, à tempore S. Doctoris Isidori, qui illos eleganti Hymno decorauit.

DCC.LXVII. DCC.XXIX.

Synodus Constantinopolitana contra Imagines. 207.

DCC.LXVIII. DCC.XXX.

Gregorius II. obiit Romæ III. Idus Februarij. 208.

DCC.LXIX. DCC.XXXI.

Gregorius III. succedit in Sede Petri Gregorio II. 209.

DCC.LXX. DCC.XXXII.

Synodus collecta Augustæ in Germaniâ à S. Bonifacio. 210.

DCC.LXXII. DCC.XXXIV.

Theodorus XLIV. Episcopus Mediolanensis, & S. Bonifacius, 211.
primus Archiepiscopus Moguntinus, florent.

Vrbicarius, primus Archiepiscopus Viennensis, celebratur. 212.

DCC.LXXVIII. DCC.XL.

Gregorius III. obiit IV. Kalend. Decembris. 213.

Leo Imperator obiit Constantinopoli XIII. Kalend. Iulij. 214.

DCC.LXXIX. DCC.XLI.

Zacharias Monachus, ex Presbytero Cardinali creatur Papa 215.
Kalend. Decembr. consecratur III. Nonas Decembr.

Quartâ die Octobris moritur Toleti sanctus vir Iulianus, cog- 216.
nomento Vrbanus, vir pius, doctus & excellentis spiritus; nec multò pòst S. Euantius Archidiaconus.

216. *De morte S. Vrbani, quo die fuerit, nos docet noster Luitprandus;* P.H.
scilicet IV. die Octobris, anno DCC.XLI. post Toletum captum XXII. anno, sanctè moritur Feriâ VI. *Sed dubitari solet, num sit annumerandus inter Toletanos Antistites. Primò, quia in nullo catalogo veterum, scilicet in S. Aemiliano, nec in Toletano sacrario, à tempore Regis Adefonsi VI. scriptus inuenitur.*

nitur. Secundò, quia Pelagius Episcopus Ouetensis bis vocat illum veterem Melodium Regiæ ciuitatis Toletanæ. eius sunt hæc verba: Per idem tempus Frodoarius Accitanæ Sedis Episcopus Vrbanus, Toletanæ Sedis vrbis Regiæ Cathedralis veteranus Melodius. *Et paulò pòst:* Per idem tempus, *ait*, viri Doctores, & sanctimoniæ studio satis pollentes Vrbanus & Euantius, satis læti ad Dominum pergentes, requiescunt in pace. *Tertiò, quia non potest admittere vna eademq; Sedes duos Pontifices viuentes; viuebat autem Romæ Synderedus cùm electus est Vrbanus; non videtur ergo fuisse Pontifex Toletanus. Nihilominùs tamen D. Rodericus, Archiepiscopus Toletanus, non semel vocat eum Toletanum Archiepiscopum, & Historia generalis Hispaniæ; Lucas Tudensis, D. Garsias Loaysa Archiepiscopus Toletanus; bis, semel in catalogo, iterùm agens de Primatu Ecclesiæ Toletanæ, de quo posteà: ante hos Luitprandus Auctor ferè* DCC. *annorum, & Iulianus Archipresbyter, D. Garnayus, Morales, Mariana; ego in Historiâ Toletanâ, Doctor Blasius Ortizius Canonicus Toletanus, Alcozer lib. 2. cap. 3. Fr. Ioannes Marieta, & alij. Argumentis verò sic satisfit. Ad primum respondetur, catalogos Toletanorum Antistitum esse mirè diminutos. Ad secundum, non tanti faciendam esse Pelagij auctoritatem, vt illam præferamus testimoniis tot Auctorum, qui Pelagij scripta non semel versarunt: & hanc opinionem sequitur M. Aluarus Gomezius in Vitâ ipsius Vrbani Pontificis. Ad tertium, credendum est de sanctitate Synderedi, non fugisse, sed iniisse Romam impulsum iniuriis, quas accipiebat ab Oppane, &, si animus illi fuit non reuertendi Toletum, liberè resignasse; ac ideo Toletanos Sacerdotes, consulto Rege Roderico, elegisse sanctum Pontificem Vrbanum. Non potest aliud sentiri nec dici, vel de prudentiâ Sacerdotum Toletanorum, & Euantij Archidiaconi, vt contra ius fasq; viuenti Synderedo sufficerent Vrbanum: vel de sanctitate ac animi moderatione Vrbani, vt contra iustitiam electus suam admitteret electionem. Canonicè igitur electus, non ambitione dominandi, sed voluntate Deo patriæq; seruiendi Pontificatum adiit. De quo præter laudes Pelagij Pontificis Ouetani cap. 18. lib. 3.* Viri autem longæui (de quibus diximus) Vrbanum virum sanctimoniæ in Episcopum elegerunt. *sic Garsias Loaysa fol. 278. Concil. Toletan.* Vrbanus, *inquit*, Præsul, eò quòd Synderedus abiisset, Primatus honorem suscepit. Qui, vt erat vir sanctus, constanti & forti animo inuictoque insignem illam sustinuit calamitatem, cui multum adiumenti ad pondus miseræ seruitutis ferendum attulit Euantius Archidiaconus Toletanus. Erant enim ambo præclarâ docti disciplinâ, & eâ cognitione Ecclesiasticâ informati, quâ Toletanam Ecclesiam sanctissimus instruxerat Ildefonsus. Vrbanus igitur in tantâ rerum commutatione non destitit; quibus potuit, rebus prouidere: libros complures, sacras Diuorum Reliquias atque corpora studiosè ac accuratè collecta, & in capsam summâ cum veneratione inclusa, in montanos Astures diligenter portanda curauit. Hæc verò beata capsa in Ecclesiâ Oueti posteà cum multis aliis Reliquiis sanctè collectis magnâ cum pietate hodie colitur, & ibi illa asseruatur: Cameræ sanctæ nomen est inditum. Miserandis Vrbani temporibus, diuinus cultus & Sacramentorum vsus cœpit Toleti magnâ ex parte immutari imminuique: illa namque amplitudo, summaque auctoritas Præsulis Toletani ad sex tantùm Parochias, & exiguum fidelium numerum redacta, iniquis admodum finibus inclusa est. Nec satis fuit paucitate esse imminutos; verùm, qui superfuerunt fideles, assiduâ Maurorum familiaritate & consuetudine vsi, & sæuissimâ persecutione deterriti, in Religione Christianisque institutis turpiter fluctuare cœperunt: quos vt firmos in fide efficerent, & ad pericula subeunda excitarent, curam & studium maximum adhibuerunt Vrbanus, Euantius,

aliique

aliíque pij. *Aluarus Gomezius putat mortuum Oueti, nec ob mœrorem & animi dejectionem, ac ætatis ingraueſcentis iuſtum impedimentum redijſſe. Sed penes me plus habet ponderis, quòd iſte ſciebat eſſe ſe Pontificem Toletanum, nec excuſabatur in tantâ rerum perturbatione ac ouium periculo, illas in manibus luporum relinquere. Venit citra dubium Toletum, ibiq; anno* DCC.XLI. *mortuus eſt, ſepultusq; (vt opinor) in æde S. Iuſtæ, quæ tunc erat Sedes & Cathedra Toletanorum Pontificum. Vir dignus immortalitate, quâ fruitur; & qui referretur in catalogum Sanctorum, vt etiam Gundericus ab illo tertius. Sed benè eſt, quòd illi maltiq; alij Pontifices Toletani ſanctiſſimi ſcripti ſunt in æterno libro vitæ, quam aſſecutos piè credo.*

DCC. LXXXII. DCC.XLIV.

In Carpetaniæ finibus multæ virgines Moniales Benedictinæ, ne violarentur à Mauris, à Deo conſecutæ ſunt vt à terrâ abſorberentur; quædamque campanula ſtatis dici horis, quâ vocante conueniebant ad preces, auditur. 217.

Hoc loco nonnulli ponunt Suineredum, & XI. annos dicunt ab illo gubernatam ſanctam Eccleſiam Toletanam, in miſerrimo temporum & rerum afflictarum quidem ſucceſſu. 218.

In Carpetaniâ, tractuque Aurelianenſi S. Veranus exulat, Epiſcopus Tarraconenſis. Colitur XIX. Octobris. 219.

Pelagio diuinitus in ſpeluncâ liberato, ſuccedit filius Froila; Froilæ verò Aldefonſus Catholicus genet. 220.

217. *Idem refert Iulianus in Aduerſariis num.* 550. Frequenter in quibuſdam Hiſpaniæ locis audiuntur ſubtus terram ſonitus campanarum; vbi creduntur fuiſſe monaſteria ſacrarum Virginum, quæ, ne venirent in manus ſalacium Maurorum, petierunt à terrâ ſorberi: vt in iugis Carpetanis prope Margelizam in Carpetaniâ in templo S. Quiteriæ, & alibi. D. L.

218. *Luitprandus Vrbano ſufficit* Suineredum: *hunc vocat catalogus Eccleſiæ Toletanæ* Sugifredum, *Loayſa* Sumeredum, *& Iulianus Archipresbyter; alij vocant* Sunderedum. *Eius meminit Garinayus, Morales, Mariana, Loayſa in catalogo, quem texit ſuper Concilium Toletanum ſub Rege Flauio Gundemaro. Subſtituunt Vrbano Cixilanem. Dat illi Luitprandus* XI. *annos, Iulianus Toletanus* VI. *codex Loayſæ* XX. *Non dubito, quin fuerit vir ſanctiſſimus, vt illa tempora, verè calamitoſa & infelicia, vehementer poſtulabant. Nec enim de prouidentiâ diuinâ aliter ſentiendum eſt, quin rebus afflictis, & propemodùm deſperatis, tales exhibeat Paſtores, qui vitæ exemplo præeant, & doctrinæ ſalutaris pabulo commiſſas oues paſſim reficiant. Gothicum fuiſſe Pontificem hunc, nomen præ ſe fert; & ſit mihi maximè veriſimile, fuiſſe in Eccleſiâ Toletanâ nutritum, mortuumq; in Eccleſiâ Toletanâ S. Iuſtæ ſepultum.* P. H.

219. *Aurelia in Carpetaniâ oppidum eſt, non procul ab Ocaniâ: ibi dicit Luitprandus exulaſſe S. Veranum, à Mauris, vt creditur, illuc miſſum; vel, quod magis credo, Tarracone ſe illuc contuliſſe, vt ſe contulit Acci Frodoarius, Epiſcopus Accitanus, Toletum. Fuit vir ſanctus. In tabulis Aurelianenſibus talis Epiſcopus non exſtat: dicitur fuiſſe Tarraconenſis: agitur eius dies feſtus* XIX. *Octobris. ſic in Martyrologio Romano recentiori hoc die:* In territorio Aurelianenſi S. Verani Epiſcopi. *Putat Baronius hunc eſſe Pontificem Cabilonenſem, quia Gregorius Turonenſis agit de illo lib. 9. cap 4. his verbis:* Erat enim eo tempore ipſe Pontifex magnis virtutibus præditus, ita vt plerumque in- P. H.

firmis signum virtutis imponens, statim sanitatem, annuente Domino, restitueret. *Floruit anno* D.LXXX. *Sed hic alius est: nam Sedes & tempus & locus id facilè monstrant videnti. Fuit alius Veranus Episcopus Lugdunensis, ad quem scribit S. Hilarius Papa: & Petrus de Natalibus lib.* 10. *cap.* 50. *ponit Veranum Cabalitanum Episcopum, tempore Imp. Valentis. Crediderim, hunc sanctissimum Pontificem Veranum Toleti multos annos altum, & Vrbani facultatibus sustentatum, donec in tractu Aureliæ, vel Aureliano, in Carpetaniâ felices dies obijt: &, vt credi par est, Toletum est eius sanctissimum corpus allatum. Nam ad hanc Regiam vrbem, licet à Mauris possessam, tanquam ad domicilium pietatis, & portum naufragorum tutissimum, Episcopi è suis Sedibus confugerunt, vt Odoarius, Clemens, Veranus, & aly. Quod non parum auget pietatis studium, quo semper hæc Regia ciuitas vti solet in calamitosos & miseros Episcopos. In quo certè seruatur Canon* XXI. *Concilij Sardicensis; vbi Præside Hosio Cordubensi præcipitur, vt Episcopi à suis Sedibus pulsi, in aliis ciuitatibus recipiantur benignè & humanè, vt dicti tractati sunt.*

DCC. LXXXIV. DCC. XLVI.

221. Petrus, cognomento Pulcher, regit Ecclesiam Toletanam post Concordium, & priùs alios annos quinque. Fuit hic scriptor nobilis, & acerrimus fidei defensor.

222. Hoc tempore scribit etiam Toleti, iam ætate ingraueſcente, Diaconus Iulianus Lucas, qui de Rebus Hispaniæ libros edidit.

P. H. 221. *Mira varietas est inter Auctores de Petro Pulchro: nam nulla Diptycha Toletanorum Pontificum vetus illum habet. Vasæus testatur se legisse in Pelagio Ouetensi; at, qui penes me est, eius non meminit. Vasæum sequuntur D. Garsias Loaysa, Magister Aluarus Gomezius, Luitprandus, Iulianus Archidiaconus S. Iustæ; sed in modo ponendi ac loco discordant. Vasæus ponit post Cixilanem; in catalogo VVormatiensi ponitur post Concordium ante Cixilanem; in Luitprando anno* DCC.XLVI. *post Suineredum & Concordium; sic etiam Iulianus: quos ego sequendos duxi. Sic de illo Garsias de Loaysa in Gundemaro:* Toletum verò, licet in Maurorum ditione esset, Primatus iure & auctoritate vtebatur: nam in defuncti Cixilæ locum Petrus, qui propter elegantem corporis formam Pulcher cognominatur, cooptatus est. Fuit litteris apprime eruditus, & in Religionis obseruantiam & pietatem ita accensus, vt non modò in vrbis suæ curam sollicitè incumberet, omnibusque periculis diligenter prouideret, verùm etiam aliorum Hispaniæ Præsulum necessitatibus consulendum arbitraretur. Nam cùm ad eum peruenisset, Paschatis computum ritè & canonicè Hispali non obseruari, ad Episcopum & Hispalensem Clerum super eâ re scripsit, quid tenendum esset. Quod verò attinet ad Paschatis computum, ex Conciliorum decretis nemini licebat, præterquam Primatibus Episcopis, quid constans & firmum esset decernere. Sic stabilitum est in Concilio Carthaginensi III. Can. I. & XII. Toler. IV. Can. IV. Brachar. II. Can. IX. Concil. I. Arelat. c. 4. *Magister Aluarus Gomezius, ingenij & iudicij laude præclarus, in Vitâ Petri docet, adeò castimoniæ custodem & amicum fuisse, vt a Froilane Rege contenderet, vt legem conderet, quâ abrogaret turpissimas & incestas Sacerdotum & Clericorum nuptias, quæ superfuerant in Hispaniâ ex concessione præcipitis VVitizæ: post quinque annos sacerdotij, ætatis & mœroris damno confectus, in fata cessit. Nec enim sine grauissimo dolore poterat videre iniurias, quas à Mauris Toletum ferebat: sepultusq; est, vt eius*

prade-

prædeceſſores, in ædeS. Iuſtæ. Suſpicor librum miſiſſe ad Heeram Archiepiſcopum Hiſpalenſem, qui præerat Eccleſiæ illi per hoc tempus. Credo hunc Petrum poſitum in Canone Gothico.

Succeſſit illi Concordius: cuius meminerunt tres Diptychæ Toletanorum Archiepiſcoporum, VVormatienſis, Iuliani, Luitprandi, Ortizij, Moralis, Gariuayi, Toletani Petri, Zamalloæ, & D. Garſiæ Loayſæ. Hunc ponit Aluarus Gomezius ſæculo Silonis; ſed fallitur, quia præcedit Cixilanem & Elipandum, qui in Silonis incidit ætatem, & ad illum ſcripſit, ab eoq; litteras accepit: & in catalogo D Loayſæ ponitur anno DCC.LX. *Cixila* DCC.LXXV. *Elipandus* DCC.LXXXIV. *Nullo ergo modo potuit incidere in tempora Silonis; qui cùm nouem annis regnaſſet, in Cixilanis ætatem incidit, vt ex litteris iam dictis manifeſtè patet. Mortuus eſt Concordius anno* DCC.LXXV. *poſt quindecim annos Pontificatus, & multos labores exantlatos pro tuendo grege ſuo, & defendendâ Chriſti religione: quos vt abundaſſe magis ærumnis mihi certum eſt, ſic diuinitus maximis refectos viſitationibus, & ſanctitatis laude vehementer floruiſſe, mihi perſuadeo.*

222. *Iulianum Lucam, natione Theſſalonicenſem, hoc tempore Toleti floruiſſe, & res geſtas illorum temporum poſteritatis memoriæ mandaſſe, præter Florianum Occampum, teſtantur Gariuayus & Luitprandus. Vide quæ dixi de Iuliano Lucâ in Aduerſariis num.* 36. P. H.

DCC.LXXXVI. DCC.XLVIII.

Etiam florebat Toleti ſanctiſſimus vir * Odoarius Epiſcopus Accitanus, & Ioannes Epiſcopus Hiſpalenſis, qui ſacras Scripturas de Latino tranſtulit in Arabicum, quæ iam in Hiſpaniâ lingua vulgaris erat; in exiguo fuit vſu lingua Latina. 223. * al. Frodoarius

S. Papa Adrianus ſcribit ad Egilanem Epiſcopum Illiberitanum, ex Abbate Monaſterij Agalienſis Toletani. 224.

S. Vrbicius aſportat corpora ſanctorum Martyrum Iuſti & Paſtoris intra vrbem Complutum, id eſt, *Guadalfaxaram*, ex Campo laudabili, vbi priùs ſepulta fuerant, & reperta diuinâ reuelatione ab Aſturio Serrano: tranſlata primùm in Galliam, deinde prope ciuitatem Hoſcam. 225.

Egilæ, Abbatis Agalienſis, & Epiſcopi pòſt Illiberitani, Toleti celebris eſt memoria. Hic in vrbe *Tadere*, ſeu *Securâ*, natus. 226.

Sub Egilâ floruit Toleti Venantius Monachus, qui fecit Homiliam S. Adelphi, Toletani Pontificis; quæ falsò adſcribitur Petro Epiſcopo Rauennati. 227.

Paſſus eſt Ledeſmæ, quæ Latinè *Bletiſſa* dicitur, S. Nicolaus, puer vndecim annorum, dictus, cùm erat Saracenus, nomine patrio *Halli*, Alcamanis Saraceni Reguli filius, Galafri Regis Toleti frater; Gallianæ, coniugis Caroli Magni, *patrui; & cum eo duo Presbyteri Muzarabes Chriſtiani, Nicolaus & Leonardus, pridie Kalend. Nouembr. 228. * al. patruus

223. *De Odoario Epiſcopo Accitano, Pelagius Ouetenſis, Rodericus, Generalis Hiſtoria, & alij. De Ioanne Hiſpalenſi ſic Rodericus lib.* 4. *c.* 3. Fuit apud Hiſpa- D.L.

lem glorioſus & ſanctiſſimus Ioannes Epiſcopus, qui ab Arabibus Caut Almatriam vocabatur, & magnâ ſcientia in linguâ Arabicâ claruit, & multis miraculorum operationibus glorioſus effulſit: qui etiam ſacras Scripturas Catholicis expoſitionibus declarauit, quas ad informationes poſterorum Arabicè compoſitas reliquit. *Aluarus Gomezius & alij putant Archiepiſcopum Toletanum.*

P.H. 226. *Tader nomen eſt fluuij, dicti* Segura, *qui Murciam vrbem pratergreditur, & in mare, non procul hinc, ſe exonerat. Vrbs dicta* Securis, *prope quam naſcitur* Tader.

D.L. Tadere, ſeu Securâ, natus.] *Idem refert Iulianus in Chronico num.* 388. Egila Tadere ciuitate natus, quæ nunc Secura, Abbas Agalienſis, ſanctitate doctrinâque florebat Toleti. *Frequens mentio eſt de* Tadere *ciuitate ſub nomine* Securæ: *nam in diuiſione Sedium factâ à Rege VVambâ, aſſignans ipſe terminos Epiſcopatus Menteſani, ait:* Menteſa. hæc teneat de Ecigâ vſque Securam; de Lilâ vſque Puxilena. *& vbi de Accitanâ Sede:* Acci. hæc teneat de Securâ vſque Montaneam; de Arcatel vſque Carachuel. *Optimè, vt ei moris eſt, doctiſſimus religioſiſſimuſq; amicus noſter P. Franciſcus de Binar, ad Fl. Dextrum anno* CCC.VIII. *com.* 2. *num.* 3. *explicat, quòd nomen* Securæ *non erat ſub VVambâ nouum, vt patet ex Idacio anno* DCCCC.XXV. *Intus oppidum, callis quidam eſt vulgò dictus* Phœnicis, *qui creditur factus à Phœnicibus: ij enim aliquando ibidem habitarunt. eſt callis fornicibus & arcubus operis antiquiſſimi ſtructus. Nec legentibus Hiſtoriam id dubium eſſe poteſt; cùm manifeſtè liqueat Romanos & Carthaginenſes, vel ibidem reſediſſe, vel frequentaſſe, concurſaſſeq;. Feſtus Ruſus Auienus, agens de fontibus Theodori fluminis, & eius viciniâ, ſic ſcribit:* Iſta Phœnices priùs loca incolebant. *Tempore tamen Romanorum, quonam nomine* Secura *appellata fuerit, non affirmant Auctores. Molezius in Obſeruationibus ad Ptolemæum aſſerit eſſe* Seguſam. *nec abludit ſitus, quem illi dat Ptolemæus, tribuens vndecim gradus & ſemis longitudinis, triginta octo & ſemis latitudinis; & quemadmodum octo leucæ ſunt longitudinis à* Securâ *ad fontes Bætis, ſic à* Seguſa *ad eoſdem fontes. Nec parum adſtipulatur, cùm nomen* Segura *videatur corruptum à* Seguſa. *Idem eſt indicium Antony Nebriſſenſis, quàm optimè de totâ Hiſpaniâ meriti. Alij dicunt habuiſſe nomen fluminis: neque enim inſolens eſt, vrbes & flumina eodem nomine gaudere. Confirmat hoc Iulianus in Chronico num.* 178. *qui ex M.S. Higueræ ſic venit corrigendus:* Securæ, quæ & Tader etiam dicitur à propinquitate fluminis, per eius terminos interlabentis, nomine ſancta Briana, virgo ſanctiſſima. *De quo flumine, & id genus aliis, doctè Bernardus Ioſeph de Aldrete in Origine Caſtellanæ linguæ, lib.* 1. *cap.* 15. *pag.* 102. *Dicta eſt quondam* Altamira, *vt ſpecula, vnde maximus in omnes partes eſt proſpectus: è* Securâ *namque multæ regiones æſtimari poterant. Hinc corruptè dicta* Copea, *quaſi* Scopeum, *&* Dianium *dictum* Meroſcopeum, *quaſi* diurna ſpecula. *Tempore Saracenorum* Toman, *vel* Odonam, *nuncupata, id eſt* Securitas; *quod locus ſit inacceſſus & tutus. Si liceat autumare, non abs re erit coniectari, Deam* Securitatem *ibidem Romanis in cultu fuiſſe; quæ pingebatur ſedens in quâdam ſellâ regiâ, manu ad malas admotâ, & alterâ virgam tenens. Extat nummus æreus, quem apud me ſeruo, cum hac inſcriptione:*

NERO CLAVDIVS CÆSAR AVG. GERMAN. PONT. MAX. TRIB. POTES. *in alterâ facie,* SECVRITAS AVGVSTI. *cum eius Deæ effigie. Alterum numiſma eſt M. Iuly Philippi: in facie,*

IMP. M. AVRELII SECVRITAS PERPET. *in reuerſo,* SECVRITAS ORBIS. *Habet Dea* Securitas *in alterâ manu cornu copiæ. In aliis*

num-

nummis SECVRITATI PERPETVAE *inscribitur. In nummo Antonini Pij,* SECVRITAS *Dea lauro redimita visitur, cum hac inscriptione,* SECVRITAS PVBLICA. *Ideo in hoc oppido hæc Dea colebatur, quia* Secura *dicebatur. Igitur aliquando* Taderem, *nonnumquam* Seguisam, *&* Altamiram; *postremò dictam hanc ciuitatem* Securam, *non immeritò affirmare possumus. De* Securâ, *& eius flumine, Rasis Historicus Saracenus, quem beneficio doctissimi eruditissimiq; viri cunctis æquabilis (vt cum Tacito loquar) D. Bern. Ioseph de Aldrete, Hispano sermone manuscriptum habeo:* E termino de Lerida con el de Tarragona; e Lerida yace al Setentrion de Tarragona contra el sol leuante de Cordoua, è yace sobre el rio de * Segre, è este rio sale de la Sierra Segura. E quando fundaron esta villa, toma este rio en el termino de Pilares, è este rio entra en el Ebro so vn Castillo que a nombre Menaça ò Viçueça. E este rio da oro fino, lo que non dan otros rios: è entra en este rio otro rio, que ha nombre Vocaira; è este, e los otros rios entran en el rio de las Ohuas, que llaman Cleridas. *Non est prætereundum, flumen* Taderem *transire per oppidum* Cieça, *quod puto esse* Viçueça, *& hoc dici* Menacem. *quod nonnulli etiam* Malachæ *tribuerunt: vnde Festus Rufus Auienus libro de Littoribus Hispaniæ sic declarat, ex editione Lugdunensi Iacobi Chouet, anno* M.D.XCVI.

* al. Segura,

Malachæque flumen, vrbe cum cognomine,
Menace priori quæ vocata est sæculo.

Strabo lib. 3. id reprehendit his verbis, ex versione Guilielmi Xylandri, & recensione Isaaci Casauboni: In hac orâ prima vrbs est Malaca, tanto à Calpe, quantum ab hac Gades, interuallo. Ea habet emporium, quo vtuntur qui in oppositio littore viuunt, multumque ibi conficitur salsamenti. Sunt qui hanc eamdem putant cum Mænacâ, quam vltimam Phocæorum versus Occasum ciuitatem accepimus. Sed errant: nam Mænacæ longiùs à Calpe distitæ atque euersæ rudera, Græcanicæ vrbis vestigia retinent: Malaca magis ad Punicæ formam accedit. *Ex quibus, quasi per transennam, notandum,* Mænacem, *&* Malacam, *non eamdem esse vrbem, imò longè inter se dissidere. Hinc* Mænaca *longè abest à Gadibus & Calpe:* Malaca *est vltima littoris maris nostri, Occasum versus; &* Mænaca *multùm quidem est orientalior:* Malaca *vrbs formæ Punicæ,* Mænaca *verò Græcanicæ: atque ob id puto hanc esse, de quâ locutus est Rasis Historicus; à quo denique* Secura *vocatur* Tademir, *his verbis:* Parte el termino de Laen con el de Todemir *(quasi dicat Tadermira)* yace Todemir al sol de leuante de Cordoua, è Todemir es muy apreçiado lugar, è de muy buenas arboledas, è toda su tierra riegan dos rios, assi como fazen en tierra de promission, que ha buena propiedad de tierra natural. E aqui ay veneros de que sale buena plata. E Tademir a junto assi todas las bondades del mar, è de la tierra. De Todemir à Cordoua ay andadura de quatro dias de home de à cauallo. *Licentiat. Ioannes de Robles in Historiâ Apparitionis S. Crucis de* Carabaca, *cap. 1. pag. 3. pro Theodomirâ* Carabacam *accipit; & ab eo noster doctissimus vir, ingenuarum artium ingenuus Professor Ludouicus Tribaldus Toletus in suâ Epænesi Ibericâ pag. 31.*

Christiferæ splendore Crucis Thedomira coruscat.

Sed quod magis mirere, anno M.D.XIX. *hoc oppidi nomen Todomir adhuc in vsu erat. sic inueni scriptum in libello, cui titulus,* Question de Amor, *in ipso principio:* Vn cauallero, que Vasquiran auia nombre, de naçion Españo-la, natural de la ciudad de Todomir. *Olim fuit Regni solium, vt ex priuilegio Imp. Adefonsi, Comitis Raimundi filij, patet; quod concessit Petro Eccle-*

siaq. Aurienſi (vt in Tabulario huius Sedis ſeruari audio) arâ M.C.XCV. *vbi confirmat inter alios Rex* Securæ, *qui ſubditus erat huius Imperatoris. Noſter Luitprandus de* Tadere *in Aduerſariis, num.*291. *vbi de* Mundâ *fluuio, & ciuitate; vt ibi dicemus: Iulianus item in Aduerſariis num.*365. *&* 366. *Stemmata* Securæ *ſecuris & pinus erant.* Pinus *inſigne fuit apud Romanos Cybeles matris Deûm: quam tutelarem eos habuiſſe in ciuitate antiquiſsimâ* Securâ, *poſſumus non immeritò ſuſpicari.* Securis *verò ſignificat, in illâ Romanorum vanâ diſciplinâ,* Iouem Libra-Deum; *quia* Libris *linguâ Lydorum* Securis *eſt, vt teſtatur Pierius lib.*42. *Hieroglyphicorum, verbo* Securis. Securis *verò ſignificat ſecuritatem in ſuppliciis inferendis. Inde eſt quòd Reges Lydorum, & Conſules ac Magiſtratus præferebant lictores cum ſecuribus. Demoſthenes vocabat Phocionem ſecurim, quia ſingula quæque ſecabat; & ſic adeò pollent* Securenſes *acie ingenij, vt omnia diſcecent, rimentur & intelligant.*

P. H. 227. *Egila fuit Abbas Agalienſis miræ pietatis in Chriſtianos afflictos. Hunc puto poſteà fuiſſe Epiſcopum Illiberitanum, ad quem ſcribit Dominus Papa Adrianus, & ad Ioannem eius Archipresbyterum. Verſabantur multi tunc errores in Hiſpaniâ, partim ignoratione bonarum litterarum, partim ingruentibus priſtinis abuſibus circa celebrationem Paſchæ, ieiunium diei Veneris & Sabbati, circa caſtitatem Clericorum. De quibus & aliis ſic Baronius Tom.*9. *anno Domini* DCC.XCV. *num.*12. Scripſit ad alios, vt ad Egilam in Hiſpaniâ Epiſcopum; ipſumque hortatur de fide orthodoxâ tuendâ pro ieiunio ſextæ Feriæ & Sabbati celebrando. Idem Adrianus ad Egilam, ſeu Ioannem Presbyterum, de conſeruatione caſtimoniæ in Hiſpaniæ partibus prædicandâ Epiſtolam ſcripſit; & de Paſchali feſtiuitate, vt eo tempore celebretur, quando à Romanâ celebratur Eccleſiâ. Item eum monet de prædeſtinatione hominis, ſiue ad bonum ſiue ad malum, de coinquinatione eorum tam in eſcis quàm in potu: de diuerſis erroribus, & eorum pſeudo-ſacerdotibus, qui viuente viro ſortiuntur vxores: de libertate arbitrij, ac de multis aliis capitibus, in partibus illis contra fidem Catholicam exortis. In fine eos hortatur, vt omnes ſint concordes, & Canones ſeruent, vt omnes non obedientes ſalubribus præceptis excommunicent. *Interim illud oportet obſeruare, iſtum Egilam Abbatem impetraſſe ab Adriano Pontifice, vt ab VVilichario, Galliæ Senonenſi Archiepiſcopo trigeſimooctauo, conſecraretur. Poſteà iam conſecratus miſit Romam Serranum Diaconum, & Victorianum Clericum cum litteris; ac de multis quæſtionibus conſilium petiit. quod & Pontifex lubens communicat, modò Romanæ Sedi ſeſe ſubiiciat, ac characteres Pontificios amplectatur, & ſeſe opponat illis, qui ieiunia Feriæ ſextæ & Sabbati reiiciebant, vt patet ex Epiſtolâ ad eumdem Egilam Epiſcopum.*

P. H. 228. *S. Nicolai Martyris Ledeſmæ paſſi hoc anno pridie Kalend. Nouembr. extat Vita eleganter ſcripta à Doctore Fr. Ioanne Aegidio, Monacho Franciſcano; & in eius ſepulchro, & in libris Bibliothecæ S. Franciſci Zamorenſis aſſeruatur. Fuit inſignis Martyr; & ibi habetur in magnâ veneratione.*

D. L. *De Ioanne Aegidio, & eius operibus, diximus in Epiſtolâ proſphoneticâ ad Iulianum.*

DCC. XC. DCC. LII.

229. Cixilla, Petri Pulchri Archidiaconus, fit Toleti Pontifex. Præ-
* al. Iuphed eſt annos XXI. ſub * Iuceph & Abderaman, Regibus Toleti.

P.H. 229. *De* Cixilâ *fit mentio in omnibus Diptychis Epiſcoporum Toletanorum: qui ſcripſit Vitam S. Ildefonſi, & Epiſtolam ad Siloncm, & Reſponſionem eius*

ab

ab illo ſuſcepit; quæ litteris exarata Longobardicis olim aſſeruabatur in Eccleſiâ Toletanâ. De quo ſic Illuſtriſſ. Loayſa in Gundemaro: Idem, *inquit*, munus Cixila non minori diligentiâ præſtitit. Is enim pietate & diſciplina Spiritus ſancti conſpicuus. *Hæc ille. Fuit hic Archidiaconus Petri Pulchri, ex ipſo Luitprando.*

DCC. XCIV. DCC. LVI.

Hoc anno delatum eſt corpus S. Leucadiæ virginis & Martyris, Toletanæ ciuis & Patronæ, Ouetum Toleto per Argericum Abbatem Agalienſem, & Petrum Abbatem S. Leucadiæ, & Andream Muzarabem Aben-lupi Ficulnei filium, & alios viros Toletanos primores. 230.

230. *Anno* DCC.LVI. *delatum eſt corpus S. Leucadiæ Toleto Ouetum. Cauſſa transferendi corpus hæc eſt, quòd Abderrahman Rex Cordubæ, ſeu Miramolinus Saracenorum, inſtinctu quodam dæmonum, cœpit per Hiſpanias magnificentiſſimas Sanctorum Baſilicas diruere, corpora ſanctorum Martyrum cremare; & ne id exerceretur per ſummam impietatem in pretioſiſſimas S. Leucadiæ, Toletanæ ciuis, Patronæ & Martyris Reliquias, Argericus Abbas Agalienſis, & Petrus Abbas S Leucadiæ, & Andreas Muzarabs, Aben-lupi Ficulnei filius, vir Toleti primarius, ſummâ diligentiâ ac ſecretò deportarunt. Extat Oueti ara capax ſanctarum Reliquiarum cum nomine ſanctæ Virginis, modò vacua, manifeſtum hoſpitij ſacri monimentum.* P. H.

DCCC. IX. DCC. LXXXI.

Sub hoc tempus venit Toletum Carolus Magnus ſub Rege Galafrio, ciuſque filiam Gallianam, Chriſtianam factam à Cixillane Pontifice Toletano, duxit vxorem: pro quâ ſingulare certamen iniuit cum Bradamantio, Regulo Complutenſi, vel Guadalfaxaræ, vaſtæ molis toruiſque vultus gigante; quem in prælio victum interfecit. 231.

S. Vrbicius, S. *Baſardi Abbatis Benedictini diſcipulus, in *Valle-noceâ floret: colitur Kalend. Nouembr. 232. *leg. Baſſacij

Toleti conditum eſt templum S. Thyrſi vernulæ Chriſti, ciuis Toletani, paſſi Apolloniæ in Græciâ, prope Mezquitam maiorem; conſecratumque eſt à Domino Cixillane Archiepiſcopo Toletano, cum magno periculo. 233. *D.L. *Lege* Valle-Nocitâ, *& vide Fr. Diegum in Antiquit. Hoſpit. lib. 2. c. 33 fol. 175. col. 2.*

Abdalla, primus Rex Securæ, mirificè floret opibus & famâ.

Petrus, Abbas Agalienſis, Toleti in pretio habetur.

Celeberrimus habebatur in Hiſpaniâ Cixilla, quòd anno DCC. LXXVI. contraxit Concilium Toleti ex mandato litteriſque Adriani Papæ contra Egilanem Epiſcopum Illiberitanum, nolentem die Sabbati à carnibus abſtinere: concurrunt ad Concilium ex omnibus Hiſpaniæ partibus. 234. 235. 236.

231. *De aduentu Caroli Magni in Hiſpanias teſtes ſunt Annales Hiſpanorum, præcipuè Chronicon generale, Onuphrius, & alij, qui ex eodem Onuphrio in Cæſaribus, & Chronico generali, & ex Nicolao Clemente Tralæo. Sic ille in Carolo:* P. H.

rolo: Caroli Magni multæ vxores: Gallianâ Toletani Regis filiâ nati Carolus, Pipinus, Ludouicus, ſcilicet Pius, ſucceſſor in Imperio. *Huius vxoris non meminit eius à ſecretis. Hoc benè viderat Tralæus; & nihilominùs facit primam vxorem Gallianam, eiuſq; filium Ludouicum Pium. Quæ non exigua laus eſt Gentis Toletanæ, ex quâ prodierat femina, quæ partu fecunda dominos Imperio Romano miniſtraret. Eſt Toleti ſemita quædam per compendium, quæ vocatur ſemita Gallianæ: & Toleti ſunt horti Regy dicti Gallianæ: & arx prope S. Fidem, olim fuit dicta arx Gallianæ. in Gallia palatium quoddam, quod ad hanc vſque diem appellatur Gallianæ. Regis Galafri mentio eſt apud Raſim Maurum Hiſtoricum, & apud Hiſtoricos rerum Toletanarum, non obſcura.*

D.L. *In Hiſtoriâ Archiepiſcopi Roderici manuſcriptâ, & ab ipſomet in Hiſpanam linguam tranſlatâ, de quâ infrà, huius Regis (ſeu Viceregis) hæc extat memoria:* E fue ſe para la ciudad de Toledo [*el Conde Don Morante*] que en eſte tiempo era alli Rey, por Abdarrahamen, Galafre.

D.L. Sub hoc tempus venit Toletum Carolus Magnus, &c.] *De his eruditè noſter doctiſſimus P. Franciſcus de Biuar (ô & Muſarum & dulce decus meum!) in Epiſtolâ ad me miſſâ de Auctore, & eius ſcriptis, §. 2. vbi de Chronico.* Gallianam *vocant Hiſtorici Galafri filiam; inter quos D. Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, non in Hiſtoriâ Latinâ, ſed in Hiſpano ſermone compoſitâ, quam habeo M.S. ab ipſomet Archiepiſcopo tranſlatam, & ab incerto Auctore additam locupletatamq;. Locus huius Hiſtoriographi eſt in Vitâ D. Fruelæ, cap. 34. cuius epigraphe talis:* De las coſas que en el noueno año aconteçieron, è como vino Carlos à Toledo. *Diſcrepat in anno à Luitprando, ait enim Carolum veniſſe Toletum anno* DCC.LXI. Andados nueue años del Rey Don Fruela, que fue el año de la Encarnaçion del Señor de DCC.LXI. años, Carlos à el que llamaron Maynete, auiendo gran deſauenimiento con ſu padre el Rey Pipino por las coſas que fazia, que no le pareçian bien, tomò conſigo a vn Conde que auia nombre Don Morante, porque ſabia ya el aquellas tierras de Moros, è era muy conoçido, è fue ſe para la ciudad de Toledo. *Et paulò pòſt cap. 35. refert, Carolum duxiſſe vxorem Gallianam, quam in Galliam ad illum aſportauit D. Morante. Verba ſunt:* Fue ſe entonçes Don Morante con Galiana por medio de eſos montes, con miedo de que no recreçieſen los Moros: è anduuo ſiete dias, que nunca entrò en poblado, que toda la tierra era llena de Moros: è al cabo de pocos dias llegaron à Paris. E Carlos, quando lo ſupo que venian, ſaliolos à reçebir con gran caballeria, è lleuò à Galiana à ſus palaçios; è ſiçola luego bautizar, è tornarla Chriſtiana, è casò con ella anſi, como ſelo prometio: è Carlos recibio entonçes la corona del Reyno, è le llamaronlo de alli adelante Carlos el Grande. *Diſcrepat item à Luitprando, dum aſſerit, Gallianam baptizatam fuiſſe Pariſiis, & Luitprandus Toleti. De Gallianâ ſuprà num. 248. Galli Hiſtorici ſuffragantur. nouiſſimè Auctor Epitomes Regum Galliæ, qui ſuo idiomate ſcripſit huius Imperatoris geſta, Doctor Petrus de Salazar & de Mendozâ, Canonicus Pœnitentiarius Toletanæ Eccleſiæ, vir eruditiſſimus, & in Hiſtoria Hiſpanica cognitione verſatus, in Prologo ad Lectorem in Chronico, quod ſcripſit de Magno & Illuſtriſſimo illo Cardinali de Mendozâ, vbi ait, & negat. Cuius verba ipſiſſima apponere operæpretium duxi:* En ſu tiempo vino à Toledo el Emperador Carlo Magno, Rey de Françia, i dexò por ſu amigo muy eſtrecho al Rey Galafre. Lo demas que lleuò à ſu hija Galiana, i casò con ella, i que la labrò palaçio en Burdeos: lo del Moro Bradamante, i las armas que hizo en el Valſamonial, entre Olias i Cabañas, ni lo digo, ni lo creo. *Quod vltimum iterùm aſſeuerat in eâdem Hiſtoriâ lib. 2. cap. 56.*

pag.

pag. 388. *col.* 1. *Iulianus noster idem recenset num.* 395. *quod Luitprandus hîc: & virginem honestissimam pulcherrimamq; fuisse Gallianam addit.*

232. *S. Vrbicius tulit corpora sanctorum Iusti & Pastoris, eâdem propemodum occasione, quâ Toletani S. Leocadiæ, & ad Gallias tulit; reuersus verò, prope Oscam in Valle Nocitâ vixit sub disciplinâ S. Lisardi Abbatis Benedictini: moriturq; vir sanctus pridie Kal. Nouembris, anno* DCC.LXXI. *& miraculis clarus, Oscæ colitur, & in sepulchro honorificè conditus est. De quo multa in libro Translationis SS. Iusti & Pastoris Martyrum, quem Ambrosius Morales Historicus Regius piè composuit.* P. H.

233. *De Toleti templo, S. Thyrso dicato, extat Epistola Regis Silonis ad Cixilanem Episcopum Toletanum, Gothicis litteris scripta, quæ nunc cum Apologiâ excusa est. Hoc ædificasse Cixilanem, testatur Epistola & Hymnus, ab eodem Cixilane compositus in laudem sancti Martyris; vbi inter alia sic habet:*

Hanc tibi Domine Cixila condidit.

De S. Thyrso diximus ad num. 128. D. L.

236. *Concilium Toleti coactum per Cixilanem Episcopum Toletanum, ex litteris Adriani Papæ contra Egilam, vel Egilanem, Episcopum Illiberitanum, præter testimonium huius Auctoris, colligitur ex Epistolâ eiusdem Pontificis Adriani ad omnes Episcopos Hispaniæ. Nam cùm amanter Pontifex Adrianus hortaretur Egilam, vt non solùm ipse seruaret ieiunium sextæ Feriæ & Sabbati, sed contradicentibus illud suaderet; respondit ipse parum ciuiliter & modestè, se ab Adriano dissentire. Id sanctus Pontifex ægrè ferens, ad Episcopos Hispaniæ scripsit; coram quibus Egilam accusat, quòd errores Vincentij Magistri sui amplectatur, & extra Catholicam disciplinam docere conetur; ac monet illos, vt ab erroribus eius sibi caueant, ac illum in viam reducere studeant. Quod non aliâ commodiore ratione facere potuerunt, quàm sistere cum coram nationali Synodo, quæ collectore Cixilane, vt Hispaniarum Primate, habita est Toleti. vbi credo hominem, depositis erroribus suis, in se rediisse. Cuius rei illud argumentum est satis efficax, quòd à Diptychâ Pontificum Illiberitanorum non est expunctus Egila; alioqui proculdubiò expungendus, si pertinax in proposito maneret. Quod Dei Genitricis Mariæ precibus, & præsenti S. Iacobi, Caciliiq; Martyris, primi Illiberitanorum Apostoli, patrocinio tribuendum censeo. In quo planè relucet mira Pontificum Hispanorum erga S. Rom. Sedem reuerentia & obseruantia: qui in medio durissimæ captiuitatis non dubitarunt (vt iussi fuerant) Synodum multorum Episcoporum Toleti colligere, & ibi caussam Egilanis Episcopi examinare.* P. H.

Contra Egilanem Episcopum Illiberitanum nolentem die Sabbati à carnibus abstinere. *De abstinentiâ ab esu carnis in die Sabbati extat Gregorij VII. Pont. Maximi decretum in Synodo celebratâ Romæ; quod refertur à Gratiano de consecrat. dist.* 5. *in cap.* Quia dies. *cuius sunt verba:* Quia dies Sabbati apud sanctos Patres nostros in abstinentiâ celebris est habitus; nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, vt quicumquè se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium, eâdem die (nisi maiori festiuitate interueniente, vel infirmitate impediente) abstineat. *Quæ est admonitio, non præceptum. Ieiunare autem Sabbato constituit Innocentius I. Pontifex: cuius meminit Gratianus in suis decretis, de consecrat. dist.* 3. *cap.* 13. *ex Epist.* 1. *cap.* 4. *In Hispaniâ verò, aut Innocentij tunc decretum non omnino receptum, sicut nec in Orientalibus Ecclesiis; aut posteà diuturnis ac molestissimis bellis aduersus Arabes Mahumetanos, qui totam fermè prouinciam occuparant, per* DCC. *& eo amplius annos continuos gestis, in annonæ angustissimæ penuriâ per contrariam inductam consuetudinem abroga-* D. L.

tum, vt ait hisce ipsissimis verbis F. Alfonsus Chiaccon in Tractatu de Ieiuniis, & variâ eorum apud Antiquos obseruantiâ. Inuenio etiam aliquando abstinuisse Hispanos, vt noster refert Luitprandus; aliquando verò non: & varius inde subinde ortus mos. Vide sis illustre testimonium tempore Regis Alfonsi VIII. qui post partam illam victoriam, quæ vocatur de las Nauas de Tolosa, *abstinendum ab esu carnis die Sabbati, in gratiarum actionem deuotè vouit. Refert P. Ioannes Mariana lumen litterarum, Hispaniæ decus, lib.* 10. *Historiarum cap.* 24. Haud, *inquit*, multò maiori fide nixum est, quod cuiusdam Historici testimonio à nonnullis inuenio affirmatum: ex hoc tempore in Hispaniâ religionem à carnibus abstinendi diebus Sabbati, ac intestinis tantùm & extremis animalium partibus vescendi, susceptam esse; veteri more, quem Gotthi ex Græciâ transtulerunt, vnde sacra primùm acceperunt, hoc temperamento emollito. *Desumpsit ex Fernando Perez de Guzman in libello, cui titulus,* Valerio de las Historias, *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 7. *vbi nostro Hispano sermone sic ait:* Fue hecho voto de no comer carne el Sabbado en España.

DCCC.XX. DCC.LXXXII.

237. & 238. Elipandus, Archidiaconus Cixilanis Pontificis Toletani, succedit in Sede Patriarchali Toletanâ pro Domino Cixilane, magistro suo; ad annum DCCC.X. præest.

239. Malâ persuasione Felicis Vrgelitani Pontificis, magistri sui, labitur in fœdum de Adoptione Christi errorem; sed Epistolis Adriani Papæ & Caroli Magni Pipini Francorum Regis filij, ad mentem & verum sensum Ecclesiæ redit.

240. Florebat Toleti Ioannes Presbyter, doctus & sanctus: ad quem mittit litteras Adrianus Papa Romensis.

241. Hoc tempore Muzarabes Toletani grauiter premuntur à Mauris, impositis nouis vectigalibus.

242. Hoc anno fui Lugduni, & ex conuictu cum viris & tabulariis eius Ecclesiæ, cognoui duos fuisse Genesios; alterum seniorem, * ante circiter CC. annos, vel saltem * C.XL. alterum [qui paulò priùs] decessérat, dictum Abhelardum, consanguineum Caroli Magni, qui Monachus Benedictinus maluit quietem, quàm negotia.

* *imò leg.* qui ante non multos annos,
* *al.* C.L.

243. Hic ipse interfuit Concilio Francofordiensi: & non assensit errori Gallorum & Germanorum, asserentium sacras Imagines habendas, non colendas. Contra quem senserunt omnes Doctores Hispaniæ.

244. Magia per dæmones Toleti docetur in spelunca, quam dicunt vulgò Herculem condidisse; vnde diuulgari cœpit per Hispanias, & dicitur Scientia Toletana.

245. Catholico Regi succedit Froila, Froilani Aurelius, Aurelio Silo, Siloni Alfonsus Castus, huic Mauregatus.

246. Silo Rex mortuus est, sepultusque Prauiæ in templo S. Ioannis Baptistæ, quod ipse condiderat.

237. *De*

237. *De Elipando pluribus Morales, Mariana, Gomezius & Loaysa, qui cum Baronio hominem hæreseos insimulat; cùm nullo modo sic notandus veniat homo, qui nec malitiosè nec pertinaciter adhæsit errori suo, sed ab Adriano Pont. Maximo prænonitus se collegit, & resipuit, vt benè docet Gabriel Vasquezius Theologiæ Professor in Complutensi Gymnasio, libro de Adoptione Christi. quod noster Luitprandus docet exertis verbis num.239.* P. H.

241. *De persecutione, quam Muzarabes Toletani passi sunt à Saracenis, non opus est aliis maioribus argumentis, quàm videre ferox & inciuile Maurorum ingenium, pertinax eorum in Christianos odium, & miseram captiuorum conditionem. Similia passos esse Christianos Cordubenses post sexaginta annos, docet pluribus S. Eulogius, excellens Martyr, & electus Toletanus.* P. H.

244. *Magia dicta est* Scientia Toletana, *quòd Toleti doceretur in spelunca, quam Herculis vocant, loco satis accommodato ad similes incantationes, & dæmonum prastigias. Legatur Vita S. Aegidij Dominicani: qui cùm iret Lutetiam Parisiorum ad discendam Medicinam, inuitatus in viâ à dæmone, aliquot annos in hac spelunca exegisse, & doctore eodem dæmone, Magias ibi didicisse dicitur.* P. H.

Magia per dæmones Toleti docetur.] *De Magiâ Toletanâ Iulianus in Aduersarijs num.198. his verbis:* Magia à primis Phœnicum temporibus durauit Toleti in quodam antro Herculi consecrato, & durat adhuc, dicitur que Scientia Toletana. *Idem in Chronico huc respexit num.624.* Magiæ Toleti lubricæ factæ sunt. *Garibayus lib.5. Compend. Histor. cap.4. pag.131: cuius verba apponere operæpretium duxi:* Con el tiempo los pobladores de Toledo vinieron, como varones muy doctos, à enseñar à las gentes diuersas çiençias, especialmente la Astrologia: i no pararon hasta hazer lo mesmo en la Magica, la qual siendo por ello llamada Arte Toledana, conserua hasta oy dia su nombre, llamandola assi en algunas partes. D. L.

De spelunca Herculis multa apud Hispania Historicos. D. Franciscus de Pisa in Historia Toleti lib.1. cap.5: discriminat hanc spelunca ab illa fatidica Regis Roderici; sed nec verbum quidem addit de Necromantia, qua ibi docebatur. P. Martinus Antonius Delrius (heu! quondam meus) meminit huius spelunca in Proloquio ad libros de Magia, sic: Legimus post Saracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam, vt, cùm litterarum bonarum omnium summa ibi esset inopia & ignoratio, solæ fermè dæmoniacæ artes palàm Toleti, Hispali, Salmanticæ docerentur. *Et iterùm lib.2. q.27. sect.2. pag.132. col.2. A.* An ergo ex hoc genere Iobi, *ait*, vexator satan? Opinor, & illi, qui Salmanticæ & Toleti in spelunca maleficas & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoria docebant. *De Historia S. Aegidij, quam in suis Notis ad hunc numerum refert P. Hieronymus de la Higuera, vide Abrahamum Bzouium in Annalibus Ecclesiasticis anno* M.CC.XXX. *num.9. Maximilianum Sandæum Societatis Iesu in* Grammatico Profano, *Commentat.7. §.25. pag.226. & plena manu scribentem Reu. P. Ferdinandum del Castillo, Ordinis Prædicatorum facem illustrem, in Historia generali S. Dominici, 1. part. lib.2. cap.72. vbi recenset pacta dæmoniaca, quæ inibant & iurabant discipuli, antequam spelunca ingredcrentur. Primò, vt omnino recederent à fide Catholica, Deig. lege, seq. submitterent potestati & voluntati diaboli, Magia illius doctoris. Secundò, vt blasphemarent de fide, & Baptismo, abiurarentq. Tertiò, vt dæmoni in recognitionem supremi dominij rubricarent conscriberentq. chartam proprio contrahentium sanguine corroboratam, in tanta dementia detestabile firmamentum & homagium: sanguine enim dæmones gaudent, & eum amare dicuntur. Quapropter quotiescumque fiebat Necromantia, cruor aquâ miscebatur,*

batur, cuius colore alliciebantur faciliè. Extat cap. Nec mirum, *26. quæst. 5. §.* Necromantici, *vnde P. Ferdinandus decerpsit. Refert Paulus Grilandus in Tractatu de Sortilegiis cap. 2. D. Emanuel de Valle de Moura de Incantationibus, seu Ensalmis, Opuscul. 1. sect. 1. cap. 2. num. 14. Et vt ritus oscitationesq; antri Toletani illustres, non oscitanter lege lepidulam narratiunculam Comitis* Lucanor, *cap. 13. de quodam Decano, nominato* Don Illan, *qui Toleti degebat: in quâ inuenies non rudera, nec rudia, sed spelunca aliqua expressa delineamenta. De Salmanticensi verò non possum non addere versus antiquo nostro numero & idiomate concinnatos, in libello, cui titulus:* Triumphus Raimundinus. *vbi Auctor Petrus Gonzalez de Trasmiera Genealogicas illius ciuitatis Descriptiones stemmataq; cecinit:*

Estudio Nigromantesо
De la cueua Cypriana;
Do es opinion Castellana
De siete quedar vn preso.

Quamuis irrideat huius antri aliqua vestigia D. Franciscus Torreblanca Villalpando lib. 2. de Magiâ diuinatrice cap. 11. num. 4. his verbis: Præter illud, quod de antro Hispaniæ, D. dicto Peña Clemensi, vulgus iocatur, in eo dæmones responsa dare consueuisse: nam illud fuit olim S. Cebriani [Cypriani] Ecclesiæ subterraneum in Salmanticensi vrbe, in quo Clemens Potosi, eius Sacrista, postquam Magicæ artis Professores ab Hispaniâ expellerentur, quòd illic secretò doceret, locum fabulæ dedit, vt accepi à præceptore meo Gabriele Henriquez, Primario Iuris Ciuilis Salmanticensi Doctore, & nunc Regio Consiliario. *Hactenus Torreblanca. Doctissimus tamen Delrius in dicto Proloquio ait cryptam illam se vidisse:* Et ego vidi gymnasij nefandi vestigium, quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum & triginta cæmentis saxisque iusserat obturari.

P. H. 246. *De sepulturâ Regis Silonis, in oppido* Prauiâ, *docet idem Rex in Epistolâ suâ ad Cixilanem Toletanum Archiepiscopum.*

DCCC. XXI. DCC. LXXXIII.

247. Siloni succedit solus in Ouetensi Regno Alfonsus Castus, strenuus vir, & pudicitiæ studiosus.

248. Mauregatus, patruus Alfonsi Regis, vir spurius, contra Regem Alfonsum rebellauit periculosè.

DCCC. XXIII. DCC. LXXXV.

249. In Castro Octauiano prope Barcinonem sancta Maria, Ioseph, Victor, & Theodorus, Sancti Dei.

250. Hoc anno Elipandus Toletanus Pontifex miserat legationem ad Carolum Magnum, & librum, in quo petit vehementer ab eo, cum legi faceret.

DCCC. XXIV. DCC. LXXXVI.

251. Toletani grauissimè ferunt iugum Maurorum.

252. Synodus vniuersalis Nicææ septima habita, tercentum & quinquaginta Episcoporum, contra hæreticos Iconomachos congregata: in quâ interfuit Pantaleon Episcopus Valentinus ex Hispaniâ,

&

& Theodorus Presbyter Badæ prope Carthaginem Spartariam (nunc sic vocata est, vel propè) olim dicta Thyar. Interfuit etiam Nicephorus Presbyter S. Mariæ de Columnâ Ecclesiæ Cæsaraugustanæ, & Agapius S. Thyrsi Monasterij Toletani Abbas, pro Domino Elipando Pontifice Toletano, eiusque Vicarius.

Hoc anno moritur degener Rex Mauregatus: ex æquo cælo *seruisque exosus, sepelitur verò Prauiæ. 253. *al. suisque

Et Abderahmam Maurorum Imperator moritur Cordubæ post annos XXIX. Imperij Saraceni. 254.

Hoc tempore Zuleiman Rex Toleti fit etiam Rex Cordubæ; succeditque in Imperio Mahumetano totius Hispaniæ patri suo Abderahmam, ipse natu maximus. 255.

Moritur admodùm senex post triginta annos Turpinus, qui scripsit grauiter Vitam Caroli Magni; posuitque eum *Adrianus Papa pro sancto Rebobero exule. 256. *al. Gregorius

251. *Premebantur Toletani vectigalibus immodicis & malis tractationibus Saracenorum, vt de Christianis qui degebant Corduba, ex luculentâ S. Eulogij constat narratione.* P. H.

252. *Cogitur septima Synodus generalis Nicæa anno* DCC.LXXXVIII. *trecentorum quinquaginta Episcoporum, ex Onuphrio in Chronico Ecclesiastico.* P. H.

Illuc missi sunt Nicephorus Archipresbyter S. Mariæ de Columnâ Casaraugustanæ Ecclesiæ, à S. Iacobo instructæ, & Agapius Abbas S. Thyrsi Toletani, Vicarius Archiepiscopi Toletani Elipandi: vt videatur sedulitas Pontificum Hispanorum, qui numquam defuerunt rebus necessariis, sed iuuerunt rem Christianam, adeuntes per se, vel per suos, ciuitates quantumcumque remotas, vbi similia cogerentur in rebus maximis & necessariis Concilia.

Badæ.] *In Fl. Dextro anno* CCC.LIII. *num.*2. Bagæ *legitur: vtrobiq;* Badæ *legerem: nam est, quæ hodie* Baza. *Vide nostrum R. P. Franciscum de Binar.* D.L.

Nunc sic vocata] *In M. S.* nunc vocata est, vel propè; *quia* Baga *fortè appellabatur.*

Zuleiman Rex Toleti, fuit totius Hispaniæ Miramolinus, ex Roderico in Arabum Historiâ, ex Garibayo & Rase, & aliis Historiis rerum Saracenicarum. P. H.

DCCC.XXVIII. DCC.XC.

Socrates, Sozomenus, Philippus, Scriptores Ecclesiastici, & doctrina Ioannis Cassiani Monachi, florent. 257.

DCCC.XXXI. DCC.XCIII.

Adrianus Papa Synodum contrahit *Romæ. 258. *al. Francofordiæ.

DCCC.XXXIII. DCC.XCV.

Elipandus Archiepiscopus Toletanus, hoc anno Toleti Synodum contrahit petitione sancti Regis Caroli Magni, & hortatu Gumesindi Archidiaconi Toletani, discipuli sui, & Lupi viri Muzarabis, Toletani primarij, XIII. die mensis Aprilis, die Dominico, in die festo S. Hermenegildi Regis & Martyris, apud 259.

S. Iustæ Secretarium: ad quam conuenerunt multi Episcopi & Abbates; & coram illis dixit Elipandus, se stare determinationi sanctæ Ecclesiæ Romanæ circa determinationem negotij de Adoptione Christi (in quo deceptus fuit) idque cum lacrymis tam eius, quàm aliorum.

260. Peracto Concilio, egit gratias Elipandus Carolo Magno; scribitque sancto Pontifici Adriano, qui vehementer gauisus illi gratulatur: mittitque Elipandus multos libros Gotthicè scriptos ad Carolum.

P. H. 259. *De Concilio, quod Elipandus contraxit Toleti, hortatu Regis Caroli Magni, & impulsoribus Gumesindo Toletano Archidiacono ac Lupo Muzarabe, meminit etiam Iulianus hoc eodem anno. Habitum est ipso die S. Hermenegildi Regis & Martyris* XIII. *Aprilis, qui eo anno in Feriam* II. *incidit. Et locus est hic illustris ad probandum, tunc, scilicet anno* DCC.XCV. *celeberrimum illum diem fuisse Christianis Muzarabibus; adeò vt in illo, tamquam celeberrimo sacratissimoq; die, principium daretur Concilio.*

P. H. 260. *De gratiarum actione Pontificis Elipandi ad Carolum Magnum, est in Iuliano frequens & magna quidem mentio. De actis Adriano gratiis nihil alibi, nisi quòd crediderim, hac occasione iussisse Pontificem Adrianum Elipando, vt ipse tamquam Hispaniarum Primas indiceret per Hispanias Litanias* XXIII. XXVI. XXVIII. *die Iunij pro salute Regis Caroli Magni. quod exponit Adrianus eidem Carolo, & petit, vt, sicut fiebat in Hispaniâ, sic eisdem diebus iubeat fieri in suis Regnis. quod est signum quanti fieret in Hispaniâ Carolus.*

D. L. *Vide quæ notaui ad Epistolam Tractemundi Luitprando missam num.6.*

Mittit Elipandus multos libros Gotthicè scriptos ad Carolum.] *Idem asserit Iulianus in Chronico num.*414. Et cum Legatis mittit [*Elipandus*] supellectilem multorum librorum Gotthicis litteris scriptorum: in iis Concilia Toletana, Chronica Dextri, Maximi fragmenta, Braulionis, Helecæ, Taionis, & aliorum; & Luitprandi postea ego misi Fuldam. *Horum meminit librorum Doctor Salazar de Mendoza in Vitâ S. Ildefonsi cap* 18. §.7. *pag.*163.

DCCC.XXXIV. DCC.XCVI.

261. Defuncto Papâ Adriano, succedit illi Leo III. Papa.
Hoc anno habetur in Germaniâ Synodus Aquisgrani.

DCCC.XXXV. DCC.XCVII.

262. Constantinus Imperator coactus est ab Irene abdicare: quæ regit Imperium cum multâ laude.

DCCC.XXXVII. DCC.XCIX.

263. Corpus S. Iacobi, Zebedæi filij, quod vbinam tumulatum iaceret, multos annos penitus ignorabatur, à Theodomiro Irensi Pontifice diuinitus patefit.

264. Venerunt auxilio Regis Alfonsi, cognomento Casti, quidam Duces, Comes Cenomanensis, Anselmus Comes Palatinus, Rolandus frater Abhelardi, cognomine Genesij; & postulauerunt corpus

corpus S. Leucadiæ virginis & Martyris, Toletanæque ciuis, Toleto delatum Ouetum: & Rex non potuit vllo modo negare. Delatum est ad vrbem Suessonum, & post ducentos annos à quodam Comite Montis Henao, in Hannoniâ, Suessonibus ad Cellense Monasterium S. Gisleni, Episcopi & Confessoris.

263. *De reuelatione factâ Theodomiro Pontifici Iriensi, quâ reseratum est* P. H.
corpus S. Iacobi Maioris Apostoli, multa Historia Compostellana, & Morales, Garinaius ac Mariana.

DCCC. XXXVIII. DCCC.

Hic annus felix fortunatusque fuit orbi quidem Hispano, Carolo Magno regente Romæ Imperium Occidentis. 265.

Dubito in M. S. ac hac lectione.

265. *Annus octingentesimus felix fuit ac fortunatus toti terrarum orbi* P. H.
pro coronæ acceptione sancti Regis & Imperatoris Caroli.

DCCC. XXXIX. DCCC. I.

Collecta est in Germaniâ Synodus Saliburgensis. 266.

DCCC. XLI. DCCC. III.

Moritur Constantinopoli sanctus Patriarcha Tharasius, maximus fidei defensor, VII. Kalend. Martij. 267.

DCCC. XLIV. DCCC. VI.

Nortingus Episcopus hac tempestate floret. 268.

DCCC. XLVIII. DCCC. X.

Hoc anno Elipando Archiepiscopo Toletano, viro prudenti, humili, ac in zelo fidei Catholicæ feruenti, sanctè mortuo, sufficitur Archidiaconus eius Gumesindus. Ipse verò cum pauperum & viduarum lacrymis sepelitur in Ecclesiæ S. Iustæ secretario. 269.

Gumesindus successor, ac discipulus illi posuit ex more Gothico carmen sepulchrale. 270.

Multi ex Hispaniâ, præcipuè Toleto, ex Muzarabibus, pressi iugo Saracenorum, quæsitis occasionibus, clanculùm, vt possunt, ad Gallias confugiunt. 271.

Hoc anno Comes Suessonensis ab Alfonso impetrat corpus S. Leucadiæ; defertque Oueto Suessonem. 272.

269. *Anno Domini* DCCC.X. *moritur sanctus Pontifex Elipandus, &* P. H.
sepelitur in æde S. Iustæ Toletanæ; succedit illi in Sede Toletanâ Gumesindus; ex catalogis S. Aemiliani, Toletano Gothico, & aliis: quem etiam ponit Iulianus Archidiaconus Toletanus.

271. Multi ex Hispaniâ] *& præcipuè ex Toletanis Muzarabibus, ob op-* P. H.
pressiones assiduas Maurorum, ad Gallias migrant. Hos Carolus primùm amanter excepit, & Ludouicus postea terris donat. de quo sequens Ludouici diploma, in quo mirificè refulget eius pietas, charitas & amor in patriam Toletum. De quâ re sic Baronius Tom. 9. Annalium anno DCCC.XV. Eodem, *inquit*, tempore

pore in Occidente, cùm Hiſpaniæ duriſſimo Saracenorum premerentur iugo, complures populi, duræ ſeruitutis impatientes, magis diligentes ſeruire Chriſtianis, quam Chriſti hoſtibus Mahometanis, inde migrarunt, ſuis bonis relictis, in Gallias. At Imperator maximè Pius Ludouicus, tantum abeſt vt ſuſcipere voluerit eos in ſeruos, vt æquâ conditione, quâ Francos, illos omnino voluerit eſſe liberos, concedens eiſdem quoque agros, quos colerent, vnde viuerent; ſed, quod maius eſt, vt tributorum exhibitione vellet eſſe immunes. *Extant de hoc duæ Epiſtolæ à Pithœo ex Archiuis Metropolitanæ Eccleſiæ Narbonenſis, quæ olim paruit Gothis. Quo tempore crediderim inter familias, quæ Toleto migrarunt ad Gallias, vetuſtiſſimam etiam permigraſſe Figuerarum, quorum ſunt hodie nonnulli modò ab iis profecti, viri primarij nobilitate, ac rerum geſtarum gloriâ ſatis laudabiles, dicti Ioannes & Petrus Figuera; qui non procul oppido ſancti Floris domicilium habent.*

Sed reuertamur ad priorem Epiſtolam, quæ ſic habet: Hoc eſt præceptum remiſſionis, ſeu conceſſionis, quod fecit Ludouicus Imperator Hiſpanis, qui ad ſe confugerunt: In nomine Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Ludouicus diuinâ ordinatione & prouidentiâ Imperator Auguſtus, omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris præſentibus, & futuris, in partibus Aquitaniæ, Septimaniæ prouinciæ, & Hiſpaniæ, conſiſtentibus in locis ſcilicet illis, quæ diximus à Francis, Saracenis fuiſſe ſublata. Sicut nullius veſtrûm notitiam effugiſſe putamus, qualiter aliqui hominum propter iniquam oppreſſionem & crudeliſſimum iugum, quod eorum ceruicibus inimiciſſima Chriſtianitati gens Saracenorum impoſuit, relictis propriis habitationibus & facultatibus, quæ ad eos hereditario iure pertinebant, de partibus Hiſpaniæ ad nos confugerunt, & in Septimaniâ, & in eâ portione Hiſpaniæ, quæ à noſtris Marchionibus in ſolitudinem redacta fuit, ſeſe ad habitandum contulerunt, & à Saracenorum poteſtate ſe ſubtrahentes, noſtro dominio liberâ ac promptâ voluntate ſeſe ſubdiderunt: ita ad omnium hominum notitiam peruenire volumus, quod eoſdem homines, ſub noſtrâ protectione & defenſione receptos, in libertate conſeruare decreuimus; eo videlicet modo, ſicut ceteri liberi homines, cum Comite ſuo in exercitum pergant, & in Marchâ noſtrâ, iuxta rationabilem Comitis noſtri ordinationem atque admonitionem, exploraciones & excubias (quod vſitato vocabulo VVaſtas dicunt) facere non negligant; & miſſis noſtris, aut filij noſtri (quos rerum opportunitate in illas partes miſerimus) Legatis, qui de partibus Hiſpaniæ ad nos tranſmiſſi fuerint, paratas faciant: & ad ſubuectiones eorum veredas donent. Alius verò cenſus ab eis, neque à Comite, neque à iunioribus & miniſtralibus eius exigatur. Ipſe verò pro maioribus cauſſis (ſicut ſunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes, furta, latrocinia, alienarum rerum inuaſiones, & vndecumque à vicino ſuo criminaliter aut ciuiliter fuerit accuſatus, & ad placitum venire iuſſus) ad Comitis ſui mallum venire omnimodis non recuſet. Ceterùm verò minores cauſſas, more ſicut hactenus feciſſe noſcuntur, inter ſe mutuò diffinire non prohibeantur. Et ſi quiſquam illorum in partem, quam ad habitandum ſibi occupauerat, alios homines vndecumque venientes attraxerit, & ſecum in portione ſuâ, quam ad partiendum adduxerit, habitare fecerit; vtatur illius ſeruitio, abſque vllius contradictione vel impedimento; & liceat illis diſtinguere ad faciendas iuſtitias, quales illi inter ſe diffinire poſſint. Cetera verò iudicia criminalia, actiones, ad examen Comitis reſeruentur. Et ſi aliqui ex iis hominibus, qui ab eorum aliquo attractus eſt, & in ſuâ portione collocatus, locum reliquerit, locus tamen, qui

relictus

relictus est, à Domino illius, qui priùs eos tenebat, non recedat. Quòd si illi propter lenitatem & mansuetudinem Comitis sui, eidem Comiti honoris & obsequij causâ quidpiam de rebus suis exhibuerint, non eis hoc pro tributo vel censu aliquo computet: aut Comes ille, vel successores eius, hoc nec in consuetudinem præsumant, nec eos sibi, vel hominibus suis, aut mansionaticos portare, aut veredas dare, aut nullum censum, vel tributum, aut obsequium, præter id quod superius comprehensum est, præstare cogat; sed liceat tam istis Hispanis, qui præsenti tempore in prædictis locis residunt, quàm iis qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestate fugiendo confluxerint, & in desertis atque incultis locis per nostram vel Comitis nostri licentiam confidentes ædificia fecerint, & agros incoluerint, iuxta supradictum modum, sub nostrâ protectione atque defensione in libertate residere, & nobis ea, quæ superiùs diximus, tam cum Comite suo, quàm cum missis eius, pro temporum opportunitate, alacriter atque fideliter exhibere. Nouerint tamen idem Hispani, sibi licentiam esse concessam; vt, si in vassatiuam Comitibus nostris more solito commearent, & si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo, cui se commendauit, fuerit consecutus; sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Idcircò has nostræ auctoritatis litteras dare eis decreuimus, per quas decernimus atque iubemus, vt hæc nostræ liberalitatis atque mansuetudinis constitutio erga illos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris inuiolabiliter conseruetur. Cuius constitutionis in vnaquaque ciuitate, vbi prædicti Hispani inhabitare consueuisse noscuntur, tres descriptiones esse volumus; vnam, quam Episcopus ipsius ciuitatis habeat, & alteram quam Comes, & tertiam ipsi Hispani qui in eodem loco conuersantur. Exemplar verò harum in Archiuo nostri palatij censemus reponendum; vt ex illius instructione, si quando (vt fieri solet) aut ipsi se reclamauerint, aut Comes, vel quilibet alter causam contra eos habuerit, definitio litis fieri possit. Hanc quoque constitutionem, vt per diuturna tempora à sanctæ Ecclesiæ fidelibus, & nostris, & venis credatur, & fidelius conseruetur, manu propriâ subscripsimus, & annuli nostri impressione signare iussimus. + Signum Domini Imperatoris Serenissimi Domini Ludouici. D. Vzadus Diaconus ad vicem Helisachar recognouit. Datum Kal. Ianuar. anno (Christo propitio) Ludouici Imperatoris piissimi Augusti III. Indictione octauâ. Actum Aquisgrani in palatio Regio, in Dei nomine. Amen.

Sed illi qui præerant Christianis istis, iniquè & duriter illos tractabant; istiq; erant ex illis, qui venerant ex Hispaniâ: hi porrò conquesti sunt apud Imperatorem. Ille verò sic rescripsit:

In nomine Domini. Amen. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Ecclesiæ, & nostris, tam præsentibus quàm futuris, seu etiam successoribus nostris: Quia postquam Hispani, qui de potestate Saracenorum se subtraxerunt, & ad nostram seu Genitoris nostri fidem se contulerunt, & præceptum auctoritatis nostræ, qualiter in Regno nostro cum suis Comitibus conuersari, & nostrum seruitium peragere deberent, scribere eis, & dare iussimus; querimoniam aliqui ex Hispanis nostris auribus retulerunt, duo capita continentem. Quorum vnum est, quòd, quando iidem Hispani in nostrum Regnum venerunt, & locum desertum, quem ad habitandum occupauerunt, per præceptum Domini & Genitoris, ac nostrum, sibi ac successoribus suis ad possidendum adepti sunt; ij qui inter eos maiores & potentes erant, ad palatium venientes, ista præcepta Regalia susceperunt: quibus

ſuſceptis, eos qui inter eos minores & infirmiores erant, & loca ſua benè excoluiſſe videbantur, per illorum præceptum & auctoritatem, aut penitus ab eiſdem locis depellere, aut ſibi ad ſeruiendum ſubiicere conati ſunt. Alterum eſt, quòd ſimili modo de Hiſpaniâ venientes, & ad Comites, ſiue *Vaſſos noſtros, vel etiam ad Vaſſos Comitum commendauerunt, & ad habitandum atque colendum deſerta loca acceperunt, quæ vbi ab eis exculta ſunt, ex quibuſuis occaſionibus eos inde depellere, & ad opus proprium retinere, aut alius dare ad præmium voluerunt. Quorum neutrum iuſtum nobis aut rationabile videtur, *&c. Prohibet ne id fiat ampliùs.* Et de hac Conſtitutione noſtrâ ſeptem præcepta conſcribere iuſſimus: quorum vnum in Xarbonâ, alterum in Charcaſſonâ, tertium in Roſcillonâ, quartum in Emporiis, quintum in Barchinonâ, ſextum in Gerundâ, ſeptimum in Beterris haberi præcepimus; & exempla eorum in archiuo noſtri palatij, vt prædicti Hiſpani ab illis ſeptem exemplaria & accipere & habere poſſint. Datum IV. Idus Februar. anno (Chriſto propitio) Imperij Domini Ludouici piiſſimi Imperatoris, piiſſimi Auguſti .... Indictione IX. Actum Aquiſgrani in palatio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen. Arnaldus ad vicem Helifachar recognouit. *Poſteà Septimania data eſt Bernardo Duci, vel Comiti Barchinonenſi, quem ab Hiſpaniâ accerſitum ſuo præfecerat cubiculo; ſicq; voluit per Hiſpanum hominem regi colonos ex Hiſpaniâ illuc delatos. Hic Bernardus vocatus eſt Dux Septimaniæ in Galliâ Narbonenſi. Nec tunc, ſed poſteà, contigit, vt Aluarus & Iſidorus fratres S. Eulogij Doctoris Cordubenſis, & electi Epiſcopi Toletani, ex vrbe Cordubenſi inibi exularent. de quâ re in Epiſtolâ eiuſdem ad VVileſindum Epiſcopum Pampilonenſem:* Olim, Beatiſſime Papa, cùm dira ſæculi fortuna, quæ fratres meos, Aluarum & Iſidorum, à ſolo abducens, pænè in vlteriores Togatæ Galliæ partes apud Ludouicum Regem Boioariæ exulare fecit; cùm me etiam propter eos diuerſas regiones, & ignota atque laborioſa itinera, ſubire compelleret, *&c.*

*an vaſſallos

P.H. 272. *Anno Domini* DCCC.XXXIV. *allatum eſt corpus S. Leucadiæ Oueto Sueſſiones per quemdam Comitem Andegauenſem, qui venit adiutum Ordonium Ranimiri filium, contra Muzam Regem Toleti: & cùm ille deuotiſſimus eſſet ſanctæ virgini & Martyri Leucadiæ, quæ ſeruabatur Oueti, petiit à Rege ſacrum corpus; & illud Andegauum attulit. Collocat demùm anno* DCCC.XXXIX. *vt aſſert Baronius in Annal. Tom 9. ann. D.* DCCC.XLI. *nu. 7. Sic Nithardus Hiſtoricus, nepos S. Caroli Magni ex filiâ Bertâ, inquit:* Cumque Sueſſonicam peteret vrbem Carolus, Monachi de S. Medardo occurrerunt illi, deprecantes, vt corpus S. Medardi, S. Sebaſtiani, Tiburtij, Petri & Marcellini, Marij, Marthæ, Audifaz, Abacum, Oneſimi, Mereſinæ, Leucadiæ & Remigij Rothomagorum Archiepiſcopi, in Baſilicam, vbi nunc requieſcunt, & iam tunc maximâ ex parte ædificata erat, transferret: quibus acquieſcens inibi remanſit; &, vt poſtulauerant, Beatorum corpora propriis humeris cum omni veneratione tranſtulit: inſuper & villam, quæ Bernacha dicitur, rebus eiuſdem Eccleſiæ addidit. *Hac ille. Ex hoc Monaſterio poſtmodum tranſlatum eſt corpus huius glorioſæ Martyris ad Flandriam. Vnde rectè dicitur in Vitâ eius perantiquâ, miſſâ ad Patres Toletanos, primùm ex Hiſpaniâ ſacras eius Reliquias allatas eſſe ad Galliam: & inde reuerà tranſlata fuit ſancta virgo ad Monaſterium S. Giſleni in Monte Henao: vnde Toletum rediit* CCC.XL. *annis poſt hanc tranſlationem factam Sueſſionem. Reperitur celebris alia facta per Archiepiſcopum Cameracenſem corporis S. Leucadiæ cum ſuo velo ex vno loco ad locum honoratiorem: nec ea fuit prima, quæ facta eſt ex Monaſterio Andegauenſi in Galliâ ad*

Belgicum

Belgicum Monaſterium S. Giſleni in Monte Henao; quia de primâ nihil apud Monachos hos reperitur.

DCCC. LIV. DCCC. XVI.

Hoc anno cogitur in Germaniâ Synodus *Triuiacenſis. 273.
*al. Aquiſgranenſis.

Hoc etiam anno contrahitur Synodus ad villam Theodonis. 274.

DCCC. LV. DCCC. XVII.

Carthagine Spartariâ habetur in pretio memoria ſancti Abbatis & Epiſcopi Abhelardi, cognomento Geneſij, ex genere Caroli Magni Imperatoris, qui pòſt ibi fuit. 275.

In honore præcipuo habetur per Hiſpanias Epiſtola Catholica S. Iacobi Zebedæi filij, quam ſcripſit duodecim tribubus per Hiſpaniam diſperſis: quod ex Apoſtoli Iacobi diſcipulis acceperunt poſteri; ab his S. Melantius, vſque ad hæc tempora; hinc Dexter, Maximus, Iſidorus collegerunt. Et habetur in Miſſâ ſancti Iacobi à *Pater noſter*, à diſcipulis ſancti Iacobi incepta, à Melantio aucta: vbi citantur teſtimonia huius Epiſtolæ, tamquam Iacobi Zebedæi: quæ Miſſa toti Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſi communis fuit. Quæ videre non potuit Euſebius Cæſarienſis, & ideò Ieroſolymitano Iacobo, vt notiori, illam attribuit. 276.
*al. ab eius diſcipulis incepta, à Mantio, & ab aliis aucta,

Hoc tempore Nicander Poëta Hiſpanus Toleti floret. 277.

*Artinodus Monachus Gothus Auguſtinianus, in Sciſlæ Toletano Monaſterio huius Ordinis, vt Martyr, in pretio habetur. 278.
*al. Enthinodus

Stephano Quinto ſuccedit in Sede Petri Paſchalis.

275. *S. Geneſius de la Xara in territorio Carthaginis Spartariæ celeberrimus habetur, cuius corpus ibi dicitur quieſcere, at nihil certi habetur de eius Vitâ. Præterea traditur eius dies feſtus incidere in feſtum Geneſij Arelatenſis, menſe Auguſto; quo nimirum die frequentiſſimus eſt concurſus populorum ex agro Carthaginenſi, eódem religionis cauſſâ confluentium. Dicitur hic fuiſſe conſanguineus Caroli Magni, ex ſorore nepos, frater Rolandi Ducis Gallorum fortiſſimi; ex Iuliano Toletano & Luitprando. Fuit hic ſanctus binominis: nam vocatus eſt etiam Adelardus, ſic in Galliâ; in Hiſpaniâ frequenter vocatur Geneſius. Sic in veteri ſermone Hiſpano:* No lloraua ſan Gines, que era vna ſanta perſona, mas rogaua à Dios del çielo, que quando le aplaze abona. *& ibidem loquens cum B. Virgine:* Que otra vez que me libraſtes, de plata os huze corona; mas ſi aora nos librades, de oro os la fare toda. *Credo, cùm ex Galliâ profectus eſt ad inſulam Eruſon, vel Ebuſam, & grauiſſimâ tempeſtate iactatus: in eâ inſulâ Monaſteria condidit: fuit multorum Monaſteriorum pater; & eius corpus allatum eſt ad littus quoddam Carthaginis, vbi & viuens aliquot per annos cæleſtem vitam duxerat; at Corbeiæ mortuus eſt, ibiq. carmen ſepulchrale ſater habet eius tumulus: celebratur eius dies anniuerſarius* 11. *die Ianuarij. de quo ſic Galeſinus in ſuo Martyrologio:* Apud Corbeiam ſancti Abhelardi Abbatis: is regio genere natus, Caroli Magni conſobrinus, rebus huius ſæculi ſpretis atque contemptis, vigeſimo ætatis anno fit Monachus: quo in vitæ genere hoc præter cetera habuit, vt quotidie bis ſaltem, mane ac veſperè, ſua alienaque peccata profuſis vberrimè lacry- P.H.

mis deploraret. Abbas autem creatus, ita omni virtute floruit, vt Antonij sanctissimi Abbatis nomine aliqui eum appellarent. Meritorum igitur magnitudine cumulisque, ætate in Religionis studio actâ, animam Deo reddidit. *Hoc ipso die apud Molanum:* Apud Corbeiam, *inquit*, depositio sancti Adalardi Abbatis. *In Scholiis:* Adelardi Vitam scripsit S. Ratbertus Abbas, sextus S. Adalardi in Galliâ Corbeiâ successor, qui & Paschasius magis vitatè dicitur. *Et sicut Ratbertus dictus est & Paschasius, ita vt fuerit binominis; sic & S. Adelardus cognominatus est etiam Genesius. In illo tractu Carthaginensi plures Genesij nominantur. Tanta est deuotio populorum ad illum sanctissimum Abbatem. Hæc in gratiam Murciensium & Carthaginensium dicta sint: alibi in Historiâ Hispaniæ Ecclesiasticâ paulò fusiùs.*

D. L. *De S. Genesio de la Xara extat libellus nostro idiomate scriptus à P. Melchiore de Huelamo Franciscano, plenè Franciscus Cascales in Hist. Murciæ, discurs. vltim. cap. 7. pag. 451. & seqq. Vide infrà num. 291. & 307. Iulianum in Aduersarijs num. 435. 436. 437. 438. 439. & 450.*

P. H. 276. *Nicander Poëta Hispanus anno* DCCC.XV. *Toleti floret sub Gumesindo, qui S. Cyriaci Episcopi Anconitani scripsit Martyrium versibus, vt refert Galesinus in Annotationibus* IV. *Non. Maij fol.* 102. *pag.* 2. *Nihil de hoc vidi.*

* In Chron. num. 421. *Meminit huius etiam Iulianus* hoc anno, & eum ciuem Toletanum facit. Quod ad Toletanorum gloriam accedit, quòd tempore tam barbaro Toletum tales gemmas produxerit, & in mediâ hieme similes rosas.*

D.L. *Huius Poëtæ autumo esse versus, qui in Silij Italici opere ad limen ipsius apponuntur, in editione Gisleni Iansenij Antuerpiæ anno* M.DC.I. *Versus & eorum inscriptio sunt:*

Ambrosij Nicandri Toletani in singulos Silij Italici libros catalepses.

Catalepsis primi.

Bellorum hîc caussæ, Pœnoque obsessa Saguntos
Est duce, legatos Latias quæ mittit in oras.

II.

Romanam prohibet nauem contingere portus
Hannibal: huic clypeus datur, & ruit alta Saguntos.

III.

Gadeis Pœnus adit, sortes petit æquore Bostar,
Dux Alpes superat, Taurinis qui sedet aruis.

IV.

Ticini clades canitur, Trebiæque ruina:
Hîc Appenninum transit cum milite Pœnus.

V.

Insidias Tyrius ductor struit, hinc Trasimenus
Romanam indoluit stragem, tremit Itala tellus.

VI.

Romam quisque petit, prima audit Punica bella
Serranus, referente Maro, & mouet agmina Pœnus.

VII.

Obuius Hannibali Fabius venit; isque cadentem
Collegam eripuit fato, cui reddit honores.

VIII.

Conueniunt Varrone duce ad fera bella cohortes,
Italiæ & cladis signa infelicia surgunt.

IX.

Collegâ inuito Cannarum prælia Varro

Stultus

Stultus init, portenta vetant, fugitque cruentus.

X.

Cannis occumbit Paulus, quem Pœnus honorat:
Spes Italas Fabius renouat, Varrone recepto.

XI.

Ad Tyrios socij desciscunt, pectine Teutras
Gesta virùm canit, & Mago Carthagine certat.

XII.

Parthenopen dux Pœnus adit Nolamque resedit
Ad Capuam, trepidæ tenditque ad mœnia Romæ.

XIII.

Pœnus ab vrbe redit Capuam, tellure & Iberâ
Scipiadæ occumbunt, natus descendit Auernum.

XIV.

Arte Syracosiam expugnat terrâque marique
Vrbem Marcellus, fœdat latè omnia pestis.

XV.

Scipio ad Hispanas iuuenis tunc nauigat oras,
Marcelluſque cadit, cadit Asdrubal ense Neronis.

XVI.

Hispanos vicit dux Scipio, tecta Syphacis
Hospes adit, patrio celebratque in funere ludos.

XVII.

Aduehitur Romam Cybeles; hinc Scipio Pœnum
Deucit Asdrubalem, prostratoque hoste triumphat.

278. *De Artinodo Iulianus in Chronico num.422. P. M. Ioannes Marquez in lib.de Ordine S. Augustini cap.11. §.3.* D. L
De Scisla diximus supra num.46.

DCCC.LVIII. DCCC.XX.

Gratiosus Episcopus Rauennas XLIV. multùm floret. 280.

DCCC.LXIV. DCCC.XXVI.

Dum sanctus Abhelardus, cognomento Genesius, erat in exilio apud Carthaginem Spartariam, apud insulam Eron (nunc *Grossam dictam) multis vltrò citroque missis litteris se consolantur, ipse Gumesinduſque Toletanus Archiepiscopus, qui ex eodem erat genere & gente progenitus. 281. *al. Grillam

DCCC.LXVI. DCCC.XXVIII.

A Machometo Toleti Rege ædificatur mirus pons super Tagum ad *alueum S.Leucadiæ Prætoriensis. 282. *al. columnam

DCCC.LXVIII. DCCC.XXX.

Gumesindo Archiepiscopo Toletano succedit in Sede Wistremirus Archipresbyter Toletanus, vir sanctus, pius, & in pauperes egregiè propensus; sedet annos XXVIII. sub Gubernatore ciuitatis Toletanæ Ambrosio. 283.

284. * Erigitur Toleti Academia Philosophiæ, Medicinæ & Astro-
*al. Eligitur logiæ, eò concurrentibus Hispaniæ doctissimis.

P. H. 283. *Gumesindo defuncto, per electionem Metropolitanorum Episcoporum, eligitur VVistremirus cuius Toletanus, ex genere Ficulneorum, & Archipresbyter S. Iustæ. Fuit hic vir sanctissimus, ex testimonio sancti Martyris, & electi Toletani Pontificis Eulogij, dicentis in Epistolâ ad VVilliesindum Episcopum Pampilonensem:* Post quintum diem Toletum reuerti, vbi adhuc vigentem sanctissimum senem nostrum, faculam Spiritus sancti, & lucernam totius Hispaniæ VVistremirum comperi: cuius vitæ sanctitas totum orbem illustrans, hactenus honestate morum, celsisque meritis Catholicum gregem refouet: multis apud eum diebus degimus, eiusque angelico contubernio hæsimus. *Data est hæc Epistola anno Domini* DCCC.XLI. *quo tempore regebat hanc Ecclesiam vir sanctitate vitæ, morum integritate, litteris & sapientiâ clarissimus, qui potest cum Ambrosio, Augustino iure comparari: quem vocat in primis* faculam Spiritus sancti, lucernam totius Hispaniæ: cuius tanta fuit sanctitas, vt eius splendor totum orbem perfunderet. *Vocatq; populum Muzarabum Toletanorum* Catholicum. *Felix pecus, quod tali Pastore gubernatur. de quo pulchrè Morales in hunc locum:* Ingentis gloriæ Toletanis Muzarabibus Christianis profectò fuit, talem ac tantum virum hoc tempore Episcopum habuisse. Sed Cordubensibus meis inde etiam præstantissimæ laudis decus deriuatur, diuum videlicet Eulogium eodem ipso tempore habuisse, qui multorum Episcoporum suffragio, & Toletani populi sanctis studiis, dignus haberetur, qui VVistremiro (quali, bone Deus, Antistiti!) succederet. Idque circumspecto iudicio, & maturâ deliberatione factum prorsus est, cùm ex hac apud se commoratione Toletana Muzarabum Ecclesia nobili experimento didicisset, quem virum dignis studiis & populi voluntate requireret. Debet autem sancta Ecclesia Toletana plurimum diuo Eulogio, quòd sanctissimi Præsulis memoriam conseruauerit; Aluaro itidem Cordubensi, qui ad hoc vsque sæculum nostrum notitiam electi Antistitis transmiserit, qui Martyr esse tandem promeruerit. *At verò cùm* hactenus *dicit Eulogius, intelligere licet, eo ipso anno, quo scripta fuit hæc Epistola, vixisse adhuc VVistremirum Archiepiscopum. Aluarus verò vocat sanctum Episcopum* Diuinæ memoriæ VVistremirum Episcopum. *Scriptus est in tribus veteribus Episcoporum Toletanorum Diptychis, in Luitprando, Iuliano, in catalogo Garsiæ Loaysæ, Moralis, Ortizij; sed illum vocat corruptè* Henistrentium *pro VVistremiro: meminit & Gomezius, ego in Historiâ Toleti, Petrus de Alcozer in Historiâ Toletanâ, Mariana, & plures alij. Vir fuit VVistremirus dignus, qui inter sanctissimos Pontifices referretur in Martyrologio; sed reformatores eius diem obitus sanctissimi viri autumo prorsus ignorauisse. De hoc aliàs: non minimam partem fuisse reor sanctissimi senis approbationem, vt populus Toletanus approbaret electionem, quam de sancto Eulogio fecerant Episcopi Metropolitani ad apicem Toletani Pontificij.*

P. H. 284. *De Academiâ Toleti erectâ, vbi floruerunt Philosophia, Astrologia & Medicina, nihil mihi mirum; cùm hæc Regia ciuitas semper fuerit omnium altrix artium & alumna.*

D. L. Erigitur Toleti Academia Philosophiæ, Medicinæ, Astrologiæ, &c.] *Antiquus in Hispaniâ Academiarum vsus, & graduum. Aluarus in Vitâ S. Eulogij:* Sed cùm iam *(hæc sunt eius verba)* annos iuuentutis attingeret, Diaconi ministerio fungitur, atque ita in breui, meritò vectus ad superiorem gradum Presbyterij sublimatur; moxque Magistris ordine *(hoc est, more exa-*

minis

minis adhibito) & vitæ moribus, ſociatur. *Noſter Iulianus in Chronico nu.521. vbi de Monaſterio Agalienſi ait:* Sic finiuit illa domus, illa, quæ fuerat ſanctitatis & religionis officina, & per pluſquam cccc.l. annos tot Archiepiſcopos Patriarchali Sedi dedit, & tot Sedibus contribuit Epiſcopos, tot etiam Doctores toti Hiſpaniæ & Gallià quondam Narbonenſi: ex quo, velut ex equo Troiano, tot viri ſanctiſſimi doctiſſimiſque certatim prodierunt. *De hac re alibi in Iuliano & Luitprando mentio num.244. vbi vide quæ diximus, & Paulum Iouium in lib.33. cuius ſunt verba:* Poſtremò eam [*Africam*] inualeſcente Mahometis ſectà, Saraceni è Syriâ, Ægypto Arabiaque, inducti religionibus, tantà vi inuaſerunt, vt, pulſis Chriſtianis, inuectaque & latè propagatà ſuperſtitione, in Hiſpaniam vſque victores tranſcenderint. Et cum Afri, Numidæ, Mauri, & denique omnes Pœnorum gentes noua ſacra facile ſuſcepiſſent; in Illiberi Bæticæ Regià vrbe, quam Granatam noſtri vocant, poſita eſt Maurorum ſedes, & Cordubæ gymnaſium cum celebri bibliothecà conſtitutum, vbi Arabicarum litterarum Profeſſores iuuentutem docendo, excipiendoque intermorientes apud Græcos optimarum ſcientiarum atque artium diſciplinas, cum inſigni gloriâ floruerunt. *Refert Theodorus Zuingerus in Theatro vitæ humanæ vol.26.lib.vnico f.4063. tol.2. De Academiis, & earum antiquitate, peculiarem Commentarium edidit Iacobus Middendorpius; doctum ſanè ac laborioſum: & de vtilitate, neceſſitate & antiquitate ſcholarum ſcripſit Admonitionem Panegyricam Ioannes Althuſius, Auctor donec expurgetur prohibitus. Ab Ogyge enim temporibus in Hiſpaniâ celebres & illuſtres Academiæ fuêre; præcipuè in tractu Batico & Turdetano, cuius habitatores litteratiſſimi habiti; eâ regione* Bæticâ, *à fluuio; ab incolis,* Turdetaniâ *nominatâ. Sic Strabo lib.3. in ipſo limine:* Hi omnium *(de Turdetanis loquitur, ex recenſione Iſaaci Caſauboni)* Hiſpanorum doctiſſimi iudicantur, vtunturque Grammaticâ, & antiquitatis monimenta habent conſcripta, ac poëmata, & metris incluſas leges à ſex millibus, vt aiunt, annorum. Vtuntur & reliqui Hiſpani Grammaticâ, non vnius omnes generis; quippe ne eodem quidem ſermone. *Docuit in Turdetaniâ Grammaticam Aſclepiades Myrleanus, teſte eodem Geographo in eodem etiam libro. Ex quo idem refert Alfonſus Garſias Matamorus in* Apologeticâ narratione de Academiis, litteratisque viris Hiſpaniæ. *Eius verba ſunt:* His temporibus nondum litteras in Græciam Palamedes inuexerat, & multis cùm Poëtis, tum Philoſophiâ, Bætica florebat, quæ poſt Phœnicum illud celebre litterarum emporium (quod primum in orbe conditum à Xenophonte proditur) inſignem Academiam habuiſſe fertur; in quâ Aſclepiadem Myrleanum litteras docuiſſe Strabo numerat. *Secundas fert Morales in ſuâ Cordubâ 2.Tom Hiſtoriæ pag.107.* Aſſi queda que Cordoba eſtaua en eſta Region de los Turdulos, de los quales diçe eſte miſmo Autor [*Eſtrabon*] eran tenidos comunmente en Eſpaña por los mas ſabios de toda ella. Tenian, diçe el, letras i eſtudios dellas, i libros de inſigne antiguedad; tenian vſo de Poëſia, i ſus leyes eſcritas en verſo de tiempo antigo, que deçian era de ſeis mil años. *Meminit etiam Strabonis Iacobus de Valdes, in libro de Dignitate Regum Regnorumq; Hiſpaniæ cap.5. num.8. & Frater Ioannes de la Puente lib.3.* De la conuenençia de las dos Monarquias *cap.21. §.2. quamuis Valdeſium reprehendat, litterâ G. Nunc autem nouiſſimè de Cordubenſi Academiâ, & de aliis Hiſpaniarum inclytis P. Roa eruditè, vti ſolet, in lib.* del Principado de Cordoba *cap.6.p.25. B. Hiſpanis autem amorem innatum eſſe ad perquirendos libros, ad artes addiſcendas, dicit Oldradus de Ponte in Conſilio 84. incipit:* An expediat habere multos libros. *Et lepidam narratiuncu-*

lam

lam ſcribit his verbis: Et Hiſpani conſueuerunt circa hoc eſſe curioſi; vnde narrat Ioannes, quòd Hiſpani, volentes habere copiam librorum, inuitauerunt eum, & dederunt vinum rubeum, mixtum cum albo, vt inebriatus commodaret eis libros: ac ipſe notat codice de Dolo. l. Dolum. *Hactenus Oldradus. In iis etiam Academiis antiquis, vt in recentioribus noſtris, dignitatum gradu, ſeu nomine, Magiſtri decorabantur. Diximus iam ex S. Eulogio, & ex noſtro Iuliano. Addam nunc,* Grammaticos, Philoſophos, Doctores *appellari ſolitos. Suetonius Tranquillus temporibus quibuſdam ſuper viginti Grammatices celebres ſcholas fuiſſe in Vrbe tradit. Sunt autem Grammatici, vt inquit Cicero, interpretes Poëtarum, verſanturq; non ſolùm circa ſermonem, ſed etiam circa Hiſtorias & carmina euagantur. A Latinis* Litterati *vocantur. Apud Græcos nimiùm ſibi indulgebant in quæſtionibus inutilibus diſcutiendis: Quem numerum remigum Vlyſſes habuiſſet? priórne ſcripta fuiſſet Ilias, an Odyſſea? & id genus alia. Increpat eos Seneca de Breuitate vitæ.* Operose nihil agunt, *inquit,* qui in litterarum inutilium ſtudiis detinentur, quæ iam apud Romanos quoque magna manus eſt. *Deridet Quintilianus lib. 1. & A. Gellius lib. vlt. hanc Litteratorum anxiam nimis & futilem curam. Iterùm Seneca Epiſt.* 88. Ergo illa diſcamus, quæ Homerum fecêre ſapientem. Hoc quidem me quærere: Vtrùm maior ætate fuerit Homerus, an Heſiodus, non magis ad rem pertinet, quàm ſcire, an maior Hecuba fuerit, quàm Helena, & quare tam malè tulerit ætatem. *Huiuſmodi tricis eos experiebatur, imò detinebat implicitos, Tiberius, referente Suetonio eius Vitâ cap.* 70. Quæ mater Hecubæ; quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet; quid Sirenes cantare ſint ſolitæ. *At boni Grammatici, & non Grammatiſtæ, ab iſto ineptiarum ſtulto labore cauent, quem cane peiùs & angue vetant & fugiunt, de Republicâ litterariâ benè meriti, & bono publico conſulentes. De his mentio apud I.C. in l.* Si duas. §. Grammatici. *π.* de excuſationibus tutorum. *Quibus dabatur immunitas munerum; negata iis qui primas tantùm litteras docebant. l. 2. §. vlt. π.* de vacatione munerum. *l.* Ne gradatim. §. *vlt. æ.* de muneribus & honoribus. *Doctè ad id Cuiacius in Recitationibus in Pandectas in dict. l.* Si duas. §. Grammatici. *Qui verò liberales profitebantur artes, & fideliter diſcebant & docebant,* Doctores *appellabantur. Id paſſim Suetonius in Iulio cap.* 42. Iulius Cæſar *(eius ſunt verba)* omnes Medicinam Romæ profeſſos, & liberalium artium Doctores ciuitate donauit. *De Hadriano Spartianus in eius Vitâ:* Doctores, qui profeſſioni ſuæ inhabiles videbantur [*ſenio aut morbo,*] ditatos honoratoſque à profeſſione dimiſit. *Lampridius de Alexandro Seuero:* Grammaticis ſalaria inſtituit, & auditoria decreuit; & diſcipulos cum annonis pauperum filios, modò ingenuos, dari iuſſit. *Vbi vides* conſtituta ſalaria. *Deſcendat, ſæpè vocatus, Suetonius in arenam, in Veſpaſiani Vitâ cap.* 18. Veſpaſianus primus è fiſco Latinis Græciſque Rhetoribus annua centena conſtituit. *Capitolinus in Antonino Pio:* Rhetoribus, *inquit,* & Philoſophis per omnes prouincias, & honores & ſalaria conſtituit. *Euſebius in Chronico refert, Quintilianum primum publicam ſcholam Romæ, & ſalarium è fiſco accepiſſe; quem cum Suetonio in concordiam conatur adducere magnus ille Lipſius in ſuo Louanio lib. 3. cap. 7. qui de hac re plenâ & eruditâ manu cumulat multa, & diſponit rectè; vti in de Bibliothecis ſyntagmate cap.* 11. *Secundas fert in hac quæſtione non ſecundus Samuel Petitus lib. 4. Miſcellaneorum cap. 1. de numero, hæreſi & ſalario Grammaticorum, Rhetorum & Philoſophorum, vndique petitis teſtimoniis, quæ huc tranſcribere non eſt opus; imò opus infrunitum erit. In nouo etiam orbe,* Scholæ, Doctores & Salaria. *Ex Gomarâ tranſcripſit Lipſius cap. 6. Louany, vbi de*

Mexi-

Mexicanis legisse ait, scholas in eorum templis fuisse, & ad eas diuites præsertim nobilesq; filios suos missitare solitos ab anno ætatis quinto: ibiq; à præceptoribus suis docebantur, coercebantur, neque egredi fas erat. & ad vsum iuuentutis huius terræ & agri dabantur, è quibus fructus & annonam colligebant. In Oriente Brachmana, & Gymnosophistæ cœtus suos docendi discendiq; habuêre: hodieq; durat nomen ipsum Brachmanarum; & in Iapone Bonziorum, qui magnos discentium cœtus, & in primariis oppidis habent.

DCCC.LXXIV. DCCC.XXXVI.

In territorio Zamorensi, oppido Albugensi, floret, opinione raræ sanctitatis, Sæculina virgo Benedictina. 285.

DCCC.LXXVI. DCCC.XXXVIII.

Aluarus & Isidorus, fratres S. Eulogij, qui pòst fuit electus Archiepiscopus Toletanus, ad Boioariam exulant. 286.

285. *Anno* DCCC.XXXVI. *in territorio Zamorensi, oppido Albugensi, vulgò Albugela (est Latinè Albucella Antonino, & Albocella Ptolemæo in Vaccæis) floret S. Sæculina virgo, Abbatissa, vt credo, Ordinis Benedictini, cuius memoria est in Martyrolog. Hispan. & in Breuiario membranaceo S. Ecclesiæ Abulensis,* XXIII. *Iuly celebratur festum simplex de eâ; sic ibi:* Sancta Sæculina ex vrbe Albugensi, claris natalibus orta, nobili viro, cui matrimonio iuncta fuerat, vt continentiam sectaretur, Deo precibus annuente, persuasit. Quo ex hac luce subtracto, monasticam vitam eligens, Cœnobium ingressa, quod pater exstruxerat, cum pluribus feminis ieiuniis & orationibus vacans, Deo humiliter deseruiebat: vbi, post plurima signa, congregatis sororibus, datoque eis pacis osculo, migrauit ad Christum. *Nusquam nec in Martyrologio, nec in alio, quàm in hoc loco Luitprandi, & in Tabulis Ecclesiæ Abulensis de hac reperi.* P.H.

DCCC.LXXVIII. DCCC.XL.

Theodemirus Monachus Benedictinus, Episcopus Calagurritanus, Claudio Taurinensi Episcopo succedit. 287.

287. *Theodemirus Monachus Benedictinus, & pòst Episcopus Calagurritanus, vir apprimè pius & doctus, scripsit contra Claudium Hispanum Episcopum Taurinensem Iconomachum librum elegantem pro imaginum defensione. Fuit hic Claudius vir fallax, qui ex Capellano Ludouici factus est Episcopus Taurinensis. Sæpè bellauit contra Mauros, vt patet ex rebus gestis Augustæ Taurinensis: contra quem scripsit (vt dictum est) Theodemirus, & Ionas Episcopus Aurelianensis, & spiritu Dei concitatus sanctus senex VVistremirus Episcopus Toletanus,* facula Spiritus sancti. *De Claudio sic VValfridus Strabo, de rebus Ecclesiasticis:* Claudius quidem Taurinensis Episcopus, sed in veritatis itinere, nominis sui similitudine, nutabundus inter ceteras vanitatum suarum ineptias, cupiens hæresim de imaginibus renouare, antequam diuersorum contra eum scribentium telis, suo iudicio damnatus, interiit: & fortasse qui Imperatoris, velut in nummo, contempsit imaginem, ante tribunal ipsius, proteruitatis suæ, & pariter ingratitudinis vel inquietudinis pœnas exsoluit. Non enim leuem iniuriam sæculi potentes sibi putant illatam, si imaginem suam, vel nomen in quolibet numismate à subiectis despici cognouerint & calcari. *Viuebat per id tempus VValfridus* P.H.

Strabo; & ideò testi præsenti ac viuenti fides habenda est. Fuit autem Claudius discipulus Felicis Vrgelitani haretici; similis omnino patri fuit filius.

DCCC.LXXXII. DCCC.XLIV.

288. Hoc anno fit iudex Muzarabum Gundericus Toleti, vir pius, iustus, & Deum valdè timens.

DCCC.LXXXIV. DCCC.XLVI.

289. Martinus Secundus, Romani Papæ *famâ in Gallæciâ floret.

*al. frater

290. S. Aluarus, socius S. Eulogij, mirificè floret Cordubæ.

291. S. Fructuosi memoria celebris habetur apud Ligures.

292. Contra Claudium Episcopum Taurinensem Iconomachum scribit S. Wistremirus Archiepiscopus Toletanus.

P.H. 290. *De Aluaro Cordubensi, S. Eulogij contubernali, multa apud eum mentio est. Fuit illustrissimo genere natus, vt qui à sancto & modestissimo viro S. Eulogio* Serenissimus *appellatur: quod nomen, non nisi in Reges, aut è Regio sanguine procreatos, cadere videmus. Scripsit Vitam S. Eulogij, & mortem, ac officium precum, & hymnum in eius laudem Asclepiadeis versibus composuit, & librum, qui dicitur Scintilla, testimoniis sanctorum Patrum concinnatum: opus eo tempore valdè necessarium, in quo erat tanta librorum omnium penuria. Inditulus luminosus non est eius, vt mox videbimus. Non credo vxorem duxisse, sed egisse vitam calibem. Post mortem S. Eulogij* XII. *annos plus minúsve moritur sanctissimè Cordubæ, quarto die Maij, lumen & splendor Muzarabum Cordubensium; dignus sanctus vir (vt fertur) qui Sanctorum catalogo adscriberetur. Fuit, prout illa tempora ferebant, vir planè doctus: in cuius laudem lubet hoc carmen adnectere:*

Aluare Muzarabum decus, & quem Corduba iactat
Emeritum, sacrâ cingere fronde caput.
Te pietas, te cana fides, studiumque sciendi,
Eulogio & sociat fœdus amicitiæ.
Hoc dixisse sat est; nam cetera sustulit ætas;
Quem canet admirans inuida posteritas.

D.L. *Quæ scripsit P. Higuera, Iuliani testimonio confirmantur in Chronico n.* 433. *hoc eodem anno:* Aluarus *(hæc sunt verba),* ex Regio semine Gotthorum, amicus & collega studiorum S. Eulogij, litteris & sanctitatis opinione floret Cordubæ. *Cuius etiam meminit idem Iulianus num.* 430. *Nunc habeo opera quæ extant manuscripta in Archino sanctæ Ecclesiæ Cordubensis, emissurus in lucem, si per tempus licuerit.*

P. H. 292. *Scripserunt multi contra Claudium Iconomachum, vt VValfridus,* *Ionas Aurelianensis; sed claudè, nec omnino secundùm Ecclesiæ Romanæ, Ecclesiarum omnium magistræ & regulæ, dogma Catholicum. Quæ duo circa sacras imagines docet; & nullo modo frangendas aut abiiciendas, sed debito cultu venerandas. Ii Patres, qui conuenerunt ad Concilium Francofordiense, reclamantibus S. Ecclesiæ Romanæ Legatis, recipiendas & habendas censuerunt, vt sint velut alphabeta indoctis & imperitis, nullo tamen modo venerandas. De quo sic Baronius 9. Tom. anno Domini* DCCC.XXV. *num.* 74. *pag.* 761. Verùm *(inquit, agens de Ionâ Aurelianensi, qui scripsit contra Claudium Iconoclastam)* verùm, *inquam,* sic Ionas confecit bestiam, vt tamen ab Ecclesiâ Catholicâ præmio dignus minimè fuerit iudicatus; quippe qui etsi pugnauit aduer-

* D.L. De Ionâ vide not. 6. in Epist. Tractemundi.

aduerſus Iconoclaſtas, non tamen è caſtris Eccleſiæ orthodoxæ, à quâ errore priſtino ex parte diſſenſit; dum ita non confringendas eſſe prædicauit imagines, vt tamen eas non eſſe venerandas aſſereret: ex eorum claſſe vnus ipſe, qui ad ornatum dumtaxat, & ad inſtruendum de rebus geſtis fideles, non autem ad venerationem eſſe debere imagines in Eccleſia ſenſit. Quem vnà cum aliis eiuſdem ſectæ gregalibus ſuperiùs confutauimus. *Hæc Baronius. Scripſit ad Ionam Lupus Ferrarienſis Abbas Epiſt.* 27. Excellentiſſimo Præſuli Ionæ, Lupus æternam in Domino ſalutem. Librum veſtrum (ſicut rogaſti) excurrimus; ſed vt parciſſimè dicamus, immutare in eo nihil voluimus, vt operis veſtri ſitis ipſi correctores, cuius eſtis auctores: ſiquidem expendenda nobis fuit teneritudinis & tenuitatis noſtræ ratio, & ætatis ac ordinis veſtri habenda conſideratio: nec facilitatem ac delectationem quamdam reprehendi, quam in quibuſdam notare ſolemus, debuimus imitari. *Hæc ille. Addit Baronius:* Debuiſſet vir doctus & pius reprehendiſſe Antiſtitem de errore contra Eccleſiam hîc inſinuato.

Præter Theodomirum Monachum, Dungalus non ignobilis eiuſdem temporis Scriptor, & VViſtremirus, vtpote Scriptor contra Iconoclaſtas & errores imaginum, Archiepiſcopus Toletanus, vir doctiſſimus & ſanctus, & ipſe Lupus, ſcripſerunt de Crucis & imaginum adoratione. Conſtat hoc ex Epiſtolâ eiuſdem Lupi ad Eginhardum Scriptorem rerum à Carolo geſtarum. Eſt Epiſtola 4. *occaſione reprehendendi Claudij Taurinatis Epiſcopi negantis ſacras imagines venerandas eſſe. Res hæc venit ad aures Imperatoris Michaëlis Græci, qui miſit Legatos ſuos ad Ludouicum Imperatorem, qui in hoc errabat, dicens imagines tenendas omnino quidem, ſed nullatenus adorandas eſſe. Qui etiam ad Eugenium Papam miſit ſuos Oratores, vt peterent à Papâ, vt litterati Galli diſputarent eâ de re. Et ſanctus Pontifex arguit temeritatis Legatos, ſcilicet Freculphum Epiſcopum, & Adegarium, quòd rem tantis ſæculis ab Eccleſiâ obſeruatam, certam & conſtitutam, vellent auſu quodam temerario in quæſtionem reuocare. Tandem ipſis inſiſtentibus licentiam petitam conceſſit. Facta eſt collectio prope Pariſios anno Domini* DCCC.XXV. *non coacta Synodus. Quæ in illâ collectione decreta fuerunt, ſatis poſteritas erubeſcit. Prodiit in lucem actus Francofordienſis ſine nomine Auctoris, aut Bibliothecæ vnde petitus ſit codex ille; quod tyrannicè factum Cardinali Baronio doctiſſimo pientiſſimoq; fuiſſe planè videtur. Tunc eſt abiecta ſeptima Synodus generalis. Quâ de re ſic Baronius anno* DCC.XCIV. Vetuſtiſſimum omnium Chronicon hac ætate conſcriptum, ſub Ludouico Imperatore, Caroli filio; Synodus, inquit, etiam quæ ante paucos annos ſub Irene & Conſtantino filio eius congregata, & ab ipſis non ſolùm ſeptima, verùm etiam generalis erat appellata; vt nec ſeptima nec vniuerſalis haberetur diceretúrve, quaſi ſuperuacua omnino ab omnibus abdicata eſt. *Hæc eadem totidem verbis apud Aimonium deſcripta leguntur. Chronicon itidem eodem tempore ſcriptum, nuper à Pithœo editum, hoc eodem anno iiſdem verbis:* Pſeudoſynodus Græcorum, pro adorandis imaginibus, habita ab Epiſcopis, damnatur; in eodem videlicet Francofordienſi Concilio. *Et Ado Viennenſis, qui ſcripſit ſub Carolo nepote huius Caroli Magni, eadem verbis iiſdem. Idem Regino, ſed & alij complures longè nobiliores Auctores. Verùm de ipſis primis Auctoribus, qui interfuerunt eidem Francofordienſi Concilio, priùs perueſtigandum eſt, quomodo ex aduerſantium ſcriptis, capitulari ſcilicet libro illo, inducti ſint, vt Nicænam Synodum condemnarent. Mirum eſt quomodo ſint obcæcati iſti Doctores, non inſpectis veris Actibus, & reclamantibus Legatis Adriani, & contrariis eos fallentibus credere maluerint; niſi quòd coacta ſit Synodus à Conſtantino & Irene,*

qui noluerunt recipere vxorem filij ſui filiam Caroli Magni. & Ionas Aurelianenſis fuit in ſententiâ huius erroris, ſic: Illud, quod imaginum adoratores ad ſuum errorem muniendum reſpondiſti ſcripſiſſe, ita inquiens: Non putamus, imagini, quam adoramus, aliquid ineſſe diuinum, ſed tantum pro honore, cuius effigies talis, eam veneratione adoramus; vnà autem reprehendimus ac deteſtamur, qui cùm eorum ſcientiam non ſubterfugerint, imaginibus nihil eſſe diuini, maiori digni ſunt inuectione, eò quod delatum honorem diuinitati impenderint infirmo & egeno ſimulacro. Quantumque huius erroris ſectatores & defenſores à verâ exorbitent religione, non opus eſt per ſingula meâ declarare narratione. Idipſum etiam nonnulli Orientalium, qui eodem ſceleratiſſimo mancipantur errore; ſed obiurgantibus reſpondere ſolent; Tribuat Dominus ſuâ gratuitâ pietate, vt tandem aliquando, & iſti & illi ab eadem exuantur ſuperſtitione, & Apoſtolicis diſciplinis ſalubriter inſtructi, traditioni renouentur Eccleſiaſticæ. *Et inferiùs:* Illi, qui nimio & indiſcreto amore ob honorem Sanctorum imaginibus ſupplicant: neſcio an temerè idololatræ ſint, aut vocandi videantur; ſanè potiùs ab hac ſuperſtitione adhibito rationis moderamine reuocandi, quam idololatræ (cùm vtique ſanctæ Trinitatis fidem veraciter credant & prædicent) nuncupandi.

Eiuſdem malæ opinionis videtur fuiſſe VValfridus Strabo, de rebus Eccleſiaſticis cap. 8. Nunc autem de imaginibus & picturis, quibus decus Eccleſiarum augetur, dicenda ſunt aliqua: quia & earum varietas nec quodam cultu immoderatè colenda eſt, vt quibuſdam ſtultis videtur. *Et inferiùs:* Si enim ideò quia nouimus non adorandas nec colendas icones, conculcandæ ſunt & delendæ picturæ. *Hæc ille. Eiuſdem fuit claſſis Amalarius, Altigarius, ſeu Eliſagarus, Treuolphus, Adegarius. Inter hos numerandus eſt & Hincmarus Archiepiſcopus Rhemenſis contra Ioannem Epiſcopum cap.* 20. Septima autem apud Græcos vocata vniuerſalis Pſeudoſynodus de imaginibus (quas quidam confringendas, quidam adorandas dicebant; neutra verò pars in intellectu ſano definiens ſine auctoritate Apoſtolicæ Sedis) non longè ante noſtra tempora Nicææ eſt à quàm plurimis Epiſcopis habita, & Romam miſſa, quam & Papa Romenſis ad Franciam direxit. Vnde tempore Caroli Magni Imperatoris, iuſſione Apoſtolicæ Sedis, generalis Synodus in Franciâ, *Francofordiæ ſcilicet,* conuocante præfato Imperatore, celebrata: & ſecundum Scripturarum tramitem traditionemque maiorum ipſâ Græcorum Pſeudoſynodus deſtructa, & penitus abdicata: de cuius deſtructione non modicum volumen, quod in palatio adoleſcentulus legi, ab eodem Imperatore, per quemdam Epiſcopum miſſum. *Et inferiùs:* Auctoritate itaque huius Synodi *(Francofordienſis videlicet)* nonnihil repreſſa eſt imaginum veneratio. Sed tamen Adrianus, & alij Pontifices in ſuâ opinione perſeuerarunt: & mortuo Carolo, ſuarum pupparum cultum vehementiùs promouerunt: adeò vt Ludouicus Caroli filius, libro longè maiori infectatus ſit imaginum cultum, quàm Carolus. *Hæc Hincmarus. Quo loco ſatis irreuerenter & de cultu ſacrarum imaginum, & de ſententiâ irrefragabili Romanorum Pontificum loquitur. Nec ignorare poterant illi Patres, regulam infallibilem veritatis eſſe ſanctam Sedem Romanam. At verò Anaſtaſius Bibliothecarius, in Præfatione quam præmiſit ſeptimæ Synodo:* Quæ ſuper venerabilium imaginum adoratione præſens Synodus docet *(Nicæna ſcilicet)* hæc & Apoſtolica Sedes veſtra, ſicut nonnulla conſcripta fuerant, antiquitus tenuit, & vniuerſalis Eccleſia ſemper venerata eſt, & hactenus veneratur; quibuſdam dumtaxat Gallorum exceptis, quibus vtique non-

nondum est harum vtilitas reuelata. Aiunt namque, quòd non sit quodlibet opus manuum hominum adorandum: quasi non sit codex Euangeliorum, opus manuum hominum, quem quotidie osculantes adorant. venerabilior canis, quem non esse opus manuum hominum, proculdubio non negabunt: similiter & forma sanctæ Crucis, quam se adorare omnes vbique Christiani fatentur. *Duo collige ex Anastasio; solos quosdam Pontifices Gallos non admittere adorationem imaginum, non omnes; &, præter hos, nullos aliarum nationum Episcopos. Vnde pernicioſa hæc hæresis, tametsi Gallia proxima sit Hispaniæ, eius membra non peruasit, nec eam infecit. Imò cùm scripsisset de non adorandis, sed frangendis imaginibus Claudius Hispanus, Taurinas Episcopus, isq; liber, vtpote Scriptoris Hispani, manibus tereretur Hispanorum; VVistremirus Toletanus Pontifex, & Hispaniarum Primas, zelo Dei feruens, vt* facula Spiritus sancti, *ne quibus ille liber noceret, aut sententia Patrum Gallorum illos decipere posset, scripsit luculentum librum (vt docet hic Luitprandus, & Iulianus Toletanus Archipresbyter) contra Iconoclastas, & eos, qui non reuerenter adorant sacrosanctas Sanctorum imagines. Quod credo factum, adhibitis ad Concilium Toletanum Metropolitanis Episcopis, & viris doctrinæ splendore & vitæ sanctimoniâ præclaris. Quod quidem cedit in maximam laudem, tum gentis Hispanæ, tum maximè sanctæ Sedis Toletanæ gloriam, quæ diuino beneficio tales Pastores & Pontifices non minùs doctos quàm sanctos, zelo fidei Catholicæ flagrantes, quàm famæ celebritate conspicuos, semper vt mater Hispaniarum nacta sit. Vtinam hoc opus, vt pium & egregium, nunc extaret! Posset in illo, ceu in limpidissimo quodam speculo, sedulus Lector intueri expressam imaginem morum ac doctrinæ, quibus sanctissimus vir & Pontifex VVistremirus totam Hispaniam, ceu quibusdam clarissimis radiis illustrauit. faxit Deus, vt, sicubi latet tantus thesaurus, in lucem prodeat iam tandem, ad eius gloriam & multorum vtilitatem, & vt omnes intelligant, quanti semper Toletani Pontifices fecerint sententiam sanctissimorum Romanorum Pontificum; vt ne latum, quod aiunt, vnguem & ab eorum sensibus & placitis vmquam recesserint, quin eorum statutis facilem & benenolam aurem (vt par est) accommodarint.*

DCCC. LXXXVI. DCCC. XLVIII.

S. Blasius, Episcopus & Martyr, qui in Hispaniâ apud Centumfontes, oppidum Celtiberiæ, pallus est tempore persecutionis Neronianæ, anno sexagesimo septimo; miraculis *celebris micat. 293.

*al. crebris

293. *S. Blasij Martyris Hispani, sub Decio passi, celebris memoria est apud Hispanos. Toleti seruatur eius sacrum cranium in Cœnobio sanctæ Trinitatis. extat Ioannis & Manuelis ante trecentos circiter annos Diploma donationis Monasterio sancti Blasij Centumfontani, vbi dicitur donationem illam fieri ob reuerentiam S. Blasij Martyris ibidem sepulti.* P. H.

De sancto Blasio Iulianus in Chronico num. 434. S. Blasius apud oppidum, vocatum Centumfontes, in Celtiberiâ, in Neronis persecutione in Hispaniâ Martyr patitur. *Non abs re mihi visum, verba Fratris Thomæ de Truxillo apponere, qui in Tomo 2. Thesauri Concionatorum fol. 637. col. 2. sub titulo,* De beato Blasio Hispano, *sic ait:* In oppido de Cifuentes in extremitate Regni Toletani, in quodam Monasterio Monialium B. Dominici, est insigne quoddam sepulchrum ex lapide alabastrite, vbi dicitur esse corpus beati Blasij Hispani. Aliqui verò dicunt esse eumdem Blasium, quem celebrat Ecclesia Catholica III. Februarij. Cetcrùm, quòd ille Sanctus diceretur Blasius, certum quidem est: ita enim ibi ab omnibus affirmatur; quòd autem D. L.

tem sit ille, de quo suprà diximus, magna quidem est eâ in re difficultas: quamuis ostendant, prope flumen Tagum ruinas cuiusdam ciuitatis, quam ipsi dicunt appellatam fuisse Sebasten. Ostendunt etiam speluncam quamdam, in quâ vir sanctus habitaret, & vbi eum iussérit comprehendi Præses Agricolaus, cùm fuisset indicatus à canibus venantibus. Indicant etiam præterea, & assignant ibi nomen prouinciæ Cappadociæ, & alia multa ostendunt, quæ videntur conuenire illi alteri sancto Blasio Episcopo. Sed tamen iam vniuersa Ecclesia recepit illum Blasium, de quo superiùs dictum est, tamquam Episcopum & Martyrem, Sebastæ in Cappadociâ illâ Asiæ Minoris, non autem illâ de Alcarriâ. Itaque quidam alius esse debet hic Blasius; qui tamen idem habet nomen, & fuit etiam sanctus. *Hactenus Frater Truxillo. Sic Morales, Marieta, Dadilla.*

DCCC. LXXXVIII. DCCC. L.

294. S. Anacirardus Eremita ex Germaniâ venit in Lusitaniam, & in ripâ fluminis Tagi, prope ciuitatem Scalabim, sanctè degit; & reuersus ad Italiam, non procul à lacu Tigurino, vulneribus confectus, martyrizatur IV. Februarij.

P. H. 294. *De Anacirardo facit mentionem Molanus* IV. *die Februarÿ; sed vocat* Lietphardum. *Lege Surium hoc die.*

295. DCCC. XCV. DCCC. LVII.

Vide P. Ioan. de Roá Soc. Iesu in Vitâ Martt. Cordub. p. 41. B. Patitur Cordubæ Rodericus & Salomon, domo Lusitanus, prope vrbem dictam in Bæticâ Tuccim vetus, aliquibus Fossina.

296. Hoc anno Wistremirus, Toletanus Primas, iubet deponi Samuelem Episcopum Illiberitanum, propter nefandam vitam: quod exequitur Dauid Hispalensis Archiepiscopus; sufficit illi Geruasium.

297. Hoc anno sufficitur per Toletanum Wistremirum, defuncto Episcopo Vrcitano (Vrci, nunc Portella) Genesius, aliàs Abhelardus Episcopus, qui fuerat Lugdunensis in Galliâ, vir sanctus, Milonis cognomento Bernardi filius, frater verò Rolandi, Ducis Palatini.

298. Wistremirus, vir sanctus (qui vocabatur à S. Eulogio Facula Spiritus sancti) Lupi Ficulni frater, domo Toletanus, ex ipsis eius Muzarabibus natus, senio confectus moritur. Sepelitur in æde S. Iustæ. Succedit illi Bonitus, qui posuit sepulchrale carmen:

A. *Obiit in pace S. vir VVistremirus* XXXI. *Decembris.* Ω.

D. L. 297. Vrci, nunc Portella.] *Diximus ad num.* 38. *de oppidulo Portellâ, seu Portiellâ, vel Portellià (sic hîc legendum* Portellia, *vel* Portella, *aut* Portiella) *vbi laudaui Diploma Sanctÿ Regis, cuius nunc verba, quæ ad rem conducunt, apponere non recuso.* Dono, inquam, vobis in Valle de Ostella, prope villam quæ dicitur Portiella, Monasterium, quod dicunt S. Ioannis, cum suis terminis; & in Pampilonià parochiam de S. Cæciliâ; & in Valle de Garonio, Monasterium quod dicitur Zeyazahassa.

298. *De*

298. *De felici obitu & die mortis ſanctiſſimi VViſtremiri, Epiſcopi Toletani, poteſt nos facere certiores Luitprandus, qui vixit poſt hoc tempus ferè centum annis. multa de eo ſuprà.* P. H.

DCCC. XCVI. DCCC. LVIII.

Eligitur in Concilio Epiſcoporum Toleti ſanctus Eulogius. 299.

DCCC. XCVII. DCCC. LIX.

Bonitus, ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ Archidiaconus, eligitur Toletanus Pontifex. De hoc dicitur iuiſſe ad patriam ſuam Clarum-Montem Aruerniæ, & ibi fuiſſe donatum veſte cæleſti à beatâ Virgine Mariâ: ſed Toleti ſcriptis litteris ad Samſonem Cordubenſem, ipſe eum abſoluit. 300.

Leander, trigeſimus ſextus Abbas Agalienſis, floret. 301.

299. *De electione ſancti Eulogij in Epiſcopum Toletanum, loco ſanctiſſimi Pontificis VViſtremiri, ſic Aluarus in Vitâ ſancti Eulogij:* Nec illud, *inquit*, omittendum in hoc Opere reor, quòd poſt diuinæ memoriæ VViſtremiri Toletanæ Sedis Epiſcopi * in eamdem Sedem ab omnibus comprouincialibus & confinitimis Epiſcopis electus, & dignus eſt habitus, & pro relatu omnium comprobatus. *Iam depoſitus eſt poſt VViſtremirum in ſacrario vel ſecretario ſanctæ Eccleſiæ Toletanæ: quin & D. Garſias Loayſa in Diptychâ Toletanorum Pontificum, ponit anno Domini* DCCC.LIX. *cum hoc elogio,* S. Eulogius electus, Martyr. P.H * *Aliquid deeſt.*

300. *Bonitus Archidiaconus S. VViſtremiri, cuius eſt Indiculus luminoſus, ex Iuliano, qui paſſim Aluari nomine circumfertur, electione Pontificum comprouincialium ſuccedit S. Eulogio.* P. H.

De Indiculo luminoſo dicam infrà num. 309. D. L.

Sed Toleti ſcriptis litteris ad Samſonem Cordubenſem, ipſe [*Bonitus*] eum abſoluit.] *Samſon viuebat Cordubæ tempore S. Eulogij, poſteà fuit Abbas ſancti Zoili; vir doctus, & ſubtili ingenio, in Philoſophiæ & ſacrarum Litterarum ſtudiis verſatus, vt ait Ambroſius de Morales. Quem Samſonem in Concilio Cordubenſi Hoſtigeſius Malacitanus Epiſcopus, conuitij notam ei inurens, hæreticum nominauit: vnde anſam arripuit ad ſcribendum Apologeticum contra eum, tribus libris diſtinctum; cuius latè ipſe in Præfatione Operis meminit. Omnia comprehendit noſter Iulianus in Chronico num.* 440. Noluit [*Bonitus*] intereſſe Concilio Cordubenſi, in quo grauiter erratum eſt contra Samſonem Abbatem; vbi & ille Samſon vir doctiſſimus & ſanctiſſimus fuit. Fecit Apologeticum, quod ſeruatur in ſanctæ Iuſtæ Toletanæ bibliothecâ. *Fortè dixit,* grauiter erratum eſt, *ad Hoſtigeſij conuitium reſpiciens. Bonitus abſoluit Samſonem, vt ait Luitprandus. Quo non contentus Iulianus, ſucceſſor Boniti, pro defenſione Samſonis conuocauit Synodum. Noſter Archipresbyter id teſtatur in Chronico num.* 444. *his verbis:* Ab illo [*Iuliano*] cogitur Synodus in defenſione Samſonis cum Concilio. D. L.

De Samſone inuenta fuit quædam inſcriptio cymbaliærei, non admodum longè ab oppido, quod Trafierra *vocant; typiſq; expreſſam debemus Ambroſio de Morales, de Republicâ litterariâ benemerito, in eius Notis ad lib.* 1.

Memo-

Memorialis D. Eulogij num. 9. inscriptio hæc est:

OFFERT HOC MVNVS SAMSON ABBAS IN DOMVM SANCTI SEBASTIANI MARTYRIS CHRISTI. ERA DCCCC. ET XIII.

Vide & Epigramma à Cypriano Archipresbytero Cordubensi compositum; cuius epigraphe: Epitaphium, quod idem in sepulchro Domini Samsonis edidit, metro heroico:

Quis quantúsve fuit Samson clarissimus Abbas,
Cuius in vrnâ manent hæc sacra membra sub aulâ;
Personat Hesperia, illius famine fota.
Flecte Deum precibus, Lector, nunc flecte peroro,
Æthera vti culpis valeat conscendere tersis.
Discessit longè notus, plenusque dierum;
Sextilis namque mensis die vicesimâ primâ,
Sextilis namque mensis primo & vicesimo sole.
Æra DCCCC.XXVIII.

Qui Cyprianus fuit Poëta, vt apparet ex Epitaphio, & ex aliis versibus, quos congerit idem Ambrosius de Morales ibidem num.6. Suffragatur noster Iulianus in Chronico num. 519. Posuit illi [*Blasio*] carmen Cyprianus, eius discipulus. *Et in Aduersariis num.*284. Eâ de re extat hymnus, qui sic incipit: Lætare Toletum. quem composuit Cyprianus Archidiaconus Cordubensis, ad petitionem Adulfi Comitis, Anathagildi Abbatis, & Valentiniani Presbyteri, Toleto oriundorum. *De Apologetico Samsonis alibi Iulianus:* Cùm sanctus vir Cyprianus venit Cordubâ Toletum, attulit secum librum Apologeticum Domini Samsonis, qui positus est in bibliothecâ sanctæ Iustæ, pro magno thesauro.

DCCCC. DCCC.LXII.

302. Iulianus succedit in Sede Toletanâ sancto viro Bonito. Fuit doctus, vt illa ferebant tempora. Synodum coëgit.

DCCCC.III. DCCC.LXV.

303. Iuliano succedit Petrus, vir pius. Coëgit Synodum.

P.H. 302. *Bonito, Toletano Præsuli, succedit Iulianus Archidiaconus; qui priùs fuit Monachus Agalensis.*

P.H. 303. *Iuliano succedit in Sede Toletanâ Petrus, vir doctus: & hic habuit Toleti Synodum de rebus ad religionem necessariis.*

D.L. *Vide Iulianum in Chronico num.*448. *in hac verba:* Iuliano sancto, Toletano Præsule defuncto, in Sede Toletanâ succedit Petrus, Archidiaconus eius. Qui Iulianum ad S. Iustam, Toletanam metropolim, eleganter, vt illa tempora ferebant, composuit, & apposuit eius viri Sanctorum memoriam, & carmen. *Sic in M.S. Patris Hier. de la Higuera.*

DCCCC.IV. DCCC.LXVI.

304. Succedit Petro alter Petrus in Sede Toletanâ, vir bonus.

305. Floret memoria sancti Crescentis in Cæsarone, & Viennâ, vbi fuit Episcopus.

306. Floret in monte Serrato sanctus Ioannes Guarinus Eremita.

DCCCC.

DCCCC.VII. DCCC.LXIX.

Sub id tempus Dulcidius, Præsbyter Toletanus, ex Bertâ Oso- 307.
rij Gunderici sorore natus, Orator Regis Legionis ad Imperatorem Cordubæ.

Hoc anno fit translatio Reliquiarum sanctæ Obduliæ Palmâ 308.
Toletum.

Toletum fertur *Indiculus luminosus*, quem sanctus Bonitus scripsit Cordubæ. 309.

Obiit Cordubæ sanctus vir Patricius Aluarus IV. die mensis 310.
Maij.

307. *De Dulcidio Presbytero Toletano est celebris mentio in Historiis Hispaniæ: qui cùm exactè calleret linguam Hispanam & Arabicam, mitti solebat Orator à Regibus Oueti ad Reges Cordubæ. Hunc credo alium fuisse ab eo, qui post septuaginta & quinque annos fuit Episcopus Salmanticensis.* P. H.

309. *Indiculus, quem Bonitus composuit Cordubæ, negotiorum causâ ibidem commoratus, affertur Cordubâ Toletum post mortem Boniti.* P. H.

De Auctore Indiculi luminosi, *vary variè. Ferè omnes agnoscunt Aluarum esse. Sic Episcopus Placentinus, quem refert Ambrosius de Morales in Vitâ S. Eulogij, in fine; quamuis non certo eum sequatur pede, dum primùm Aluaro opus tribuit, paucis verò interiectis dubitet his verbis:* Vnum illud est, quod vt Aluari opus illud esse non credam, omnino persuadet: quia nimirum diui Eulogij ibi mentio nulla fit. Nec arbitror Aluarum in tantâ beneuolentiâ continere se potuisse, quin eius eadem scribentis meminisset. *Recantauit tamen meliori ductus, vt ait, ratione 3. part. Histor. General. lib. 14. cap. 3. fol. 95. eoq; nititur fulcro, nimirum quia Aluarus in Vitâ S. Eulogij recenset se tale quid operis concinnasse.* D.L.

Iulianus VVistremiro tribuit in Chronico num. 438. secundasq; fert P. Hieronymus de la Higuera in Notis suprà ad num. 300. Quamuis tantùm eum referre, quæ inuenisse fatetur apud Iulianum, non verò suam de hac re protulisse sententiam, posimus dicere. Luitprandus denique hîc, vel alium laudat Auctorem, Bonitum scilicet; vel, si sensus patitur, scripsisse tantùm, non composuisse Indiculum *affirmat. Iulianus etiam, dissimilis sibi, in Epistolâ prosphonetica Alberto Fuldensi scriptâ, vestigiis Luitprandi insistit, his verbis:* Indiculum luminosum Boniti Pontificis Toletani. *quare alterutro in loco corrigendus. Inter opera tamen Aluari, quæ in sanctâ Ecclesiâ Cordubensi asseruantur,* Indiculus *inuenitur, & suo contextu patrem appellare videtur eumdem Aluarum: in quod proniùs inclino.*

DCCCC.XX. DCCC.LXXXII.

Marinus Columbi filius ex Gallæciâ, matre Hispanâ, & patre 311.
Fabricio, ex Diacono Cardinali consecratur Papa. *Vide infrà num. 320.*

311. *De Marino Hispano plura docet Iulianus Toletanus.* P. H.

DCCCC.XXI. DCCC.LXXXIII.

Theophylactus Archiepiscopus Bulgarorum floret. 312.

Habebatur pro Martyre in Hispaniâ * Comes Milo de Angle- 313.
ris, cognomento Bernardus, leuir Caroli Magni: qui Milo cum

* al. Rolandus Comes, cuius fuit pater Milo

filio Abhelardo, cognomento Geneſio, venit in Hiſpaniam, & rectà adiit Alfonſum Caſtum, Legionis & Oueti Regem Catholicum, & detulit corpus S. Leucadiæ *Sueſſones, vt refert Nitardus, nepos Caroli.

*al. Sueſſonibus,

314. Selua, Abbas Agalienſis, Toleti mirificè floret.

D.L. 313. Et rectà adiit.] *Legendum ex meliori exemplari*, Et rectè iuuit. *Confirmatur ex Iuliani Aduerſariis num.450. vbi ſic:* Rectéque Regem Alfonſum dictum Caſtum adiuuit.

DCCCC.XXVIII. DCCC.XC.

315. Ioannes Epiſcopus Toletanus nouem menſes ſedit.

316. In oppido Prunis, vel Pruſæ, in Carpetaniâ, Raymundus Metallinenſis Paſtor Luſitanus, mirus in pauperes, ſanctus floret.

DCCCC.XXX. DCCC.XCII.

317. Ioanni Toletano ſuccedit in Sede Bonitus Secundus, vir egregiæ mentis, & ſatis prouidus in pauperes & ſuos.

P.H. 315. *Iuliano Toletano Præſuli defuncto ſuccedit Ioannes: Ioanni Toletano ſuccedit in Primate Sede S. Bonitus II.*

P.H. 316. In oppido Prunis, vel Pruſæ, *quod quinque millibus paſſuum abeſt Occaniâ, fuit opilio ſanctus, nomine Raymundus, adeo fide plenus, & operibus charitatis inardeſcens, vt viuus mortuusq; multis claruerit nobilitatusq; ſit miraculis. Hic dicitur fuiſſe Metellinenſis in Luſitaniâ, vbi eius memoria eſt adhuc viuax: nam colli flumini Anæ incumbenti, nomen eſt Collis Raymundo; quia fortaſſis dum ad extremum hiemali tempore gregem illuc ageret, ibi paſcere ſolebat. Mira eſt oppidanorum erga hunc ſanctum virum deuotio, quem Supplicatione publicâ quotannis indigitare ſolent confluentes ex oppidis multi.*

D.L. In oppido Prunis, vel Pruſæ.] *Vide infrà num.331. Iulianus in Chronico num.453.* In oppido Prunis, Pruſæ, vel Cluſæ, in Carpetaniâ, nunc Ciruelos, Raymundus Paſtor patriâ Metellinenſis, & Puteolis ibidem ſanctus Patronus, quia fuit Epiſcopus Puteolanus in Hiſpaniâ. Fuit autem Raymundus, vt dixi, Metellinenſis, in quo tempore florebat in Cathaloniâ S. Frater Ioannes Guarinus Luſitanus: & opinione ſanctitatis & illuſtrium ſignorum clarus habetur: cui erexerunt tunc ciues Prunitani in loco Tago proximo Eremitorum. Celebratur ab antiquo tempore eius dies tertio die Paſchatis Domini. *Sic inueni poſt excuſum Iulianum in autographo P. Hieronymi de la Higuera.*

DCCCC.XXXIII. DCCCC.XCV.

318. S.*Oſtanus, Epiſcopus Aucenſis in Hiſpaniâ, interfuit Concilio Ouetenſi: moritur in tractu Biuarienſi xxx. Iulij. Relatus inter Sanctos in catalogo numeratur.

*al. Oſtuanus,

319. Cordubenſes Muzarabes ædificant intra vrbem templum; dubium ne Geneſio Martyri, ibidem paſſo in perſecutione Imperatoris Neronis, an Abhelardo, cognomento Geneſio, conſanguineo Caroli Magni, Epiſcopo Abbatique glorioſo.

318. Bi-

318. Biuarium.] *Hodie* Biuar, *prope Burgos, patria celeberrima Ducis, numquam satis pro dignitate laudati, Roderici Didaci. Hinc tractus Biuariensis. Hic obiit* XXX. *die Iulij.* Ostanus Episcopus & Confessor in territorio Biuariensi eodem die obdormiuit in Domino. *Fuit Episcopus Aucensis: confirmat anno* DCCC.XC. *in Priuilegio, vbi ait:* Sub Dei gratiâ Ostanus Episcopus confirmat. P.H.

Inter varia venerabilis Antiquitatis monimenta, hoc ex Corinthio ære conflatum seruo: quo ne Lector fraudaretur, & vt de eo benè meritus essem, exprimendum curaui. Tale est; idq; genus alia Anton. Augustinus nomismata videtur vocare. D.L.

DCCCC.XXXIV. DCCC.XCVI. 320.

* Martinus & Romanus, natione Gallæci, mittuntur à Ioanne Papâ ad Alfonsum Regem Legionis & Oueti.

* D. L. *Alij legunt* Marinus, *ex Iuliano: vide quæ diximus ad n.* 311.

DCCCC.XXXVIII. DCCCC. 321.

* Prunis in Carpetaniâ moritur sanctus Raymundus Pastor, vir pius, simplex, mansuetus, largissimus in pauperes.

* D.L. *Vide supra n.* 316.

320. Martinus.] *Alij legunt* Marinus, *vt in margine notaui. Meminit Marini noster Iulianus in Chronico (vt ait P. Higuera) num.* 458. Marinus & Romanus, natione Gallæci, in Hispaniam mittuntur ad Adefonsum Legionensem Regem, à Ioanne Papâ Romensi: venientes Legionem, comiter excipiuntur à Rege. *Diaconum agnouit idem Iulianus in Chronico num.* 501. Marinus Diaconus missus est à Ioanne ad Ouetensem Regem, *&c. & Luitprandus ex Diacono creatum Summum Pontificem.* D.L.

321. *Anno* DCCCC. *moritur in oppido Prunis sanctus vir Raymundus; quem tametsi pauperem, meritis tamen ditissimum credo; nec defuisse multos Angelos, qui eum comitarentur, & miracula, quæ mortem eius facerent gloriosiorem.* P.H.

DCCCC.XL. DCCCC.II.

Bonito de viuis sublato, sufficitur in Sede Toletanâ Patriarchali Archidiaconus eius Seruus Dei, non minùs opere quàm nomine; qui librum scripsit, *quòd Filius Dei Christus videt in cælo faciem Patris.* Sedet annos septem. 322.

Sancti Luciani Pontificis & Martyris, comitis sancti Dionysij Areopagitæ, ossa Bellouaco ad vrbem Vicensem translata sunt. Alij putant Leuciani Reguli Carpetanorum corpus, passi cum Quiteriâ, cum corpore S. Marci allatum. 323.

* *al* Martiani *al.* Martiæ

324. Opinio fuit, in Hiſpaniâ prædicaſſe Iacobum ſanctum Euangelium, à fratre Ioanne nondum ſcriptum, vt docet Chryſoſtomus, & claræ Diuinitatis adyta orbi prædicaſſe.

325. Corpus ſancti Leuitæ Vincentij * Agenenſis Valentiâ delatum per quoſdam: nunc ſeruatur in Algaruio.

* al. Nonnagenenſis

P.H. 322. *Bonito ſufficitur in Sede Toletanâ eius Archidiaconus* Seruus Dei. *Fuit nobilis Scriptor: ſcripſit enim librum, quem compoſuit, probans* quòd Chriſtus videret Patrem; *contra nonnullos, qui malè hoc negabant. vt mirum ſit, quàm locuples fuerit hac ſancta Eccleſia Toletana Pontificum ſanctiſſimorum doctiſſimorumq; : ex quâ, velut ex equo Troiano, certatim prodierint Scriptores nobiliſſimi; qui ſicut vitâ, ſic & libris editis mirum in modum ſanctam Eccleſiam Dei illuſtrauerint.*

DCCCC.XLIII. DCCCC.V.

326. Duæ Rhemenſes Synodi de diuerſis rebus collectæ.

DCCCC.XLVIII. DCCCC.X.

327. Orontius Epiſcopus Toletanus XIX. annos ſub Abderragmane & Almanſore Toletum gubernantibus.

DCCCC.LII. DCCCC.XIV.

328. Orontius congregat Toleti Concilium Epiſcoporum.

P.H. 327. Seruo Dei *ſuccedit in Eccleſia Toletana gubernatione præclarus vir Orontius, qualem illa tempora difficilia & valdè calamitoſa planè exigebant; qui Paſtoris altitudine & animi ſanctitate præſtaret ad ſubeunda maxima quaque pericula, quæ tunc maximè ſeſe fidelibus offerebant.*

P.H. 328. *Is ſanctus Pontifex, non oblitus muneris Pontificij, in mediis Saracenorum diſcriminibus Concilium colligit.*

DCCCC.LIV. DCCCC.XVI.

329. Rhegino, Abbas Prunienſis, Benedictinus Hiſtoricus.

DCCCC.LVI. DCCCC.XVIII.

330. Ægidius, Tuſculanus Epiſcopus, Ioannis Papæ Legatus Apoſtolicus, Polonos ad fidem Chriſtianam conuertit.

331. Obiit vir ſanctus Rudeſindus pridie Nouembris: ſepelitur Dumij.

DCCCC.LX. DCCCC.XXII.

332. Rodulphus Burgundio contra Berengarium Imperatorem creatur Imperator: durat in Imperio annos quatuor.

DCCCC.LXII. DCCCC.XXIV.

333. Chriſtiani Muzarabes miſeris modis à Saracenis tractantur eo tempore: quorum odium id declarat.

334. Floret S. Eugenia virgo & Martyr: quæ in territorio Cordubenſi vrbe Vticâ (nunc *Marmolexos*) paſſa anno DCCCC.XXIII.

patri-

patribus Cordubenſibus Chriſtianis, decollata eſt. Chriſtiani Muzarabes, ob memoriam martyrij, poſuerunt Cenotaphium verſibus acroſtichis.

DCCCC. LXVIII. DCCCC. XXX.

Thecla virgo Benedictina floret ſanctitate, Conchæ Camporum. 335.

DCCCC. LXIX DCCCC. XXXI. 336.

Hoc anno corpus S. Cyriaci repertum eſt à quodam bubulco: quod ab Hiſpanis ad Gallias priùs allatum fuit. *D.L. *Fortè legendũ Cyrici, pueri, filij S. Iulitæ.*

336. *Corpus huius Cyriaci credo eſſe ſancti Martyris Anconitani, qui* IV. *die Maij cum Annâ matre Ieroſolymis grauiſſima tormentorum genera pro Chriſto paſſus eſt.* P. H.

Corpus ſancti Cyriaci.] *De S. Cyriaco Iulianus in Chronico num.* 468. *vbi & in autographo doctiſſimi P. Hieronymi de la Higuera, quod poſt editionem Pariſienſem feliciter nactus ſum, ſic legitur:* S. Cyriaci corpus tranſlatum eſt ad Gallæcias ex Hiſpaniâ; inuentum eſt Hiuernis ab Vebulco anno DCCCC. XXX. *Legendum fortè*, ad Gallias, *loco* τῶ ad Gallæcias; *&* à bubulco, *vbi* ab Vebulco *legitur*; *ſi Iulianum cum Luitprando componas. Vide quæ notani in margine.* D. L.

DCCCC. LXX. DCCCC. XXXII.

Baſilius ſedet in Sede Toletanâ annos XXIII. vir probus. 337.

Hoc anno Rex Toleti Mezquitam maximam amplificat. 338.

Baſilius ſcribit ad Siluanactum & Florecindum Presbyteros. 339.

Marinus Diaconus Hiſpanus, Gallîâ veniens, mittitur à Ioanne Papâ ad Præſulem Toletanum, qui libros Gotthicos Miſſales, Breuiarios, Sacramentales, Oratorios, examinans, Catholicos inuenit. 340.

337. *Baſilius Pontifex præclarus habetur; qui videns Chriſtianos mirificè depranari ex frequenti conuictu colloquioq; Saracenorum, vt huic tam inueterato malo faceret ſalutarem medicinam, Concilium contrahit comprouincialium Epiſcoporum.* P. H.

340. Marinus Diaconus, *&c.*] *De viſitatione factâ à Marino extat mentio apud Iulianum in Chronico num.* 501. *cuius verba apponam, quia illuſtrant etiam Luitprandum numero ſequenti:* Marinus *(hæc ſunt)* Diaconus miſſus eſt à Ioanne ad Ouetenſem Regem: qui libros Gotthicos eximios [*fortè* examinans] Catholicos inuenit. Viſitanis [*legendum* Viſitanus] *& coniungendum cum voce ſequenti*, clarus, *vt legatur ſic:* Viſitanus clarus habetur doctrinâ & vitæ ſanctimoniâ, qui coëgit Concilium Toleti ad inueniendum remedium, ne Muzarabes Toletani, imò totius Hiſpaniæ, Saracenis coniuncti, illorum cærimoniis communicarent. D. L.

DCCCC. LXXIV. DCCCC. XXXVI.

Baſilius Toletanum Concilium contrahit; quo prouidetur, ne Chriſtiani detrimentum acciperent conuictu Saracenorum. 341.

Baſilio ſuccedit Bonitus Tertius: ſedet Toleti annos duos. 342.

P.H. 342. *Succedit Basilio Bonitus III. huius nominis. Sub hoc fuit Toleti Subdiaconus, noster Luitprandus; & postea Diaconus Ticinensis.*

DCCCC.LXXV. DCCCC.XXXVII.

343. Ioannes Seruus Dei succedit in Sede: annos decem sedet.

344. Sub hoc, & in hoc anno, multi Martyres passi sunt in Hispaniâ, & nonnulli degenerauerunt à fide. quâ de re exstat Epistola elegantissima, zelo & feruore fidei plena, quam scripsit sanctus Ioannes Seruus Dei, Toletanus Primas, ad omnes Hispaniæ Muzarabes: vt Primas & Patriarcha totius Hispaniæ, scripsit ad omnes Ecclesias Hispaniarum.

P.H. 343. *Variè loquuntur Auctores de temporibus Ioannis* Serui Dei: *quia Garsias Loaysa putat obiisse anno* DCCCC.XXVI. *sed in codice S. Aemiliani sic habetur:* Ioannes ærâ DCCCC.LXIV. *legunt Morales & Loaysa* ærâ DCCCC.LXIV. *sed reuerà est* DCCCC.XCIV. *quia ex Gariuaio lib. 9. cap. 4. & quadraginta valet* XL. *sic obiit anno Domini* DCCCC.XXVI. *Idem sentit Frater Bernardus Brito Bracharensis, vir egregiè doctus & peritus, in quadam Epistolâ quam ad me misit. Hoc loco pratereundum non est, existimasse Aluarum Gomezium, quem sequuntur Morales & Loaysa, hunc fuisse vltimum Episcoporum Toletanorum. Ponam verba Loaysa in Gundemaro, quæ sic habent:* Ioannes verò Dei Seruus, vitâ & miraculis clarus [*fallitur in sequentibus*] qui *(supparem facit Ioannem Eulogio)* qui, *inquit*, iisdem ferè temporibus, quibus martyrium sustinuit Eulogius, primam Toleti Sedem, consentientibus Clero & populo, tenuit: in tantâ rerum permutatione, & aperto discrimine, suas partes strenuè atque viriliter egit. Nam & furori indomito, sanctissimisque moribus immanitati restitit, impotentemque tyrannidem constitutis vitæ præclaris oppugnauit. Quamobrem Ioanne vsurâ vitæ priuato, designari successorem Mauri non sunt passi. Fuit ergo Ioannes ferè vltimus Episcoporum, qui Toleto in Maurorum seruitute præfuit: vnde Pastore centum & quinquaginta caruit annos; donec ab Alfonso sexto Rege ciuitas oppugnata est. Christiani autem Muzarabi, quamuis carebant publico primoque Pastore, in spiritualibus, velut Episcopum, S. Iustæ Parochum constituebant: quem electum summâ cum obseruantiâ suspiciebant ac venerabantur. *Hæc ex scriniis Gomezij doctissimi hausit Garsias Loaysa; quæ nituntur fundamento satis debili. Cùm non inuenissent ad manum Episcopos Toletanos, putarunt omnino cessasse primum hoc Hispaniæ Pontificium, nec caussam cessationis aliam dari posse, quàm Maurorum prohibitionem. Hæc ad speciem dicta, carent omni probabilitate, & veritatis fortitudine. Nam si propterea cessarunt omnimodè Toletani Pontifices, quod essent Maurorum conatibus contrarij; peterem quibus in rebus? & si Episcopi Toletani erant odiosi Saracenis, cur non essent Episcopi & Cordubenses, & Hispalenses, & aliarum Sedium Pontifices? Sed videmus post mortem huius Ioannis* Serui Dei *fuisse Cordubæ, Hispali, & aliis in locis Pontifices, quid ni essent in Regiâ vrbe Toleti? In fine cuiusdam libri M. S. in quo continetur nouum vetusq; Testamentum litteris scriptum Gotthicis, & est in bibliothecâ sanctæ Ecclesiæ Toletanæ, sic habetur:* In nomine Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Auctor huius libri, in quo nouum vetusque (omne) seruatur Testamentum, Seruandus diuæ memoriæ fuit: cùm enimuerò natus eruditusque in beatâ Hispalensi Sede, postea Cathedram Batisgitanæ meruit tenere. A quo inclyto viro concessus est hic codex

codex Ioanni ſodali intimoque ſuo. Qui etiam poſtquam in hanc eximiorem Sedem Spalenſis mutatus à patruo ſuo beatæ memoriæ Stephano, ſapientiſſimo luculentiſſimoque Spalenſis Sedis Epiſcopo Felici, item Epiſcopo Primæ Toletanæ Sedis nutritus, ad Sacerdotij ordinem dedicatus, & ad Carthaginem Sedem miſſus eſt Epiſcopus; & iterum inde tranſlatus, Corduba, magnæ Regiæque Sedis Præſul electus. Ex quâ Sede egregiè incolumis corpore ac mente decreuit hunc codicem perfectum Domino Deo offerre in ſuprafatâ Hiſpalenſi Sede, penes memoriam ſanctæ ſemperque Virginis Mariæ, x. Kal. Ianuarij, æra M.XXVI. cum tali conditione, vt nullus Clericorum audeat hunc codicem aut mutare à ſuprafatâ Sede. Et ſiquis, quod abſit, fecerit, ſit à Deo, & Angelis ſuis, Sanctiſque omnibus condemnatus.

Ex quo loco conſtat, anno DCCCC.LXXXVIII. *ſcilicet* XXXVI. *annos poſt mortem Ioannis* Serui Dei *fuiſſe Pontifices Stephanum Hiſpalenſem, Seruandum Baſtigitanum, poſteà Ioannem primò Carthaginenſem, mox Cordubenſem, & Felicem Toletanæ Sedis Epiſcopos extitiſſe. vt his addam, antè vigeſimoquinto anno, quo Toletum expugnaretur ab Alfonſo Toletanorum Imperatore, fuiſſe Toletanæ Sedis Paſchalem, quem adfert Dominus Loyſa in ſuis Conciliis, & eſt depictus inter Toletanos Pontifices in libro, qui de* B. Virgine Mariâ *ſcribitur, litteris Gothicis ſcriptus, qui fuit Fr. Magiſtri Ioannis à Vega, celeberrimi quondam Concionatoris, & modo ſeruatur in Cœnobio ſanctiſſimæ Trinitatis Toletano; vbi in fine ſic:* Benedictus es Domine, qui adiuuiſti me, & conſolatus es me. Ego miſer Salomonis Archipresbyter, ſeruus Dei indignus, & peccator, ſcripſi hoc libellum de Virginitate S. Mariæ Virginis & Dei genitricis Domini, & ad finem vſque conſcripſi, in ciuitate Toleto, in Eccleſiâ ſanctæ Mariæ Virginis, ſub metropolitanæ Sedis Domno Paſchalis Archiepiſcopi XVIII. Kal. Octobr. in æra milleſimâ centeſimâ quinque. notatum ſub die ſextâ Feriâ, horâ tertiâ, in diem ſancti Cypriani Epiſcopi. *Fuit annus iſte* M.LXVII. *littera Dominicalis G.* XIV. *Septembris ergo celebratur Feſtum S. Cypriani. Obſeruanda eſt memoria S. Mariæ Virginis de Alficen in vrbe Toletanâ. Ex his apparet, Pontifices etiam fuiſſe Toleti poſt Ioannem, & illos Epiſcopos ſanctæ Iuſtæ fuiſſe Toletanos Pontifices; ſic dictos, quia in illam Eccleſiam coirent, tamquam ad ſummum Toletanorum Muzarabum templum; & vbi Pontifices Toletani Sedem Epiſcopalem & dominium habebant.*

Vide linguæ Latinæ pro calamitoſo ſæculo impetitam.

344. *Magnam fuiſſe perſecutionem Chriſtianorum ſub Ioanne* Seruo Dei, *multoſq; pertuliſſe martyrium, docet Epiſtola eius ad omnes Chriſtianos Hiſpaniæ Muzarabes: quæ nunc ſeruatur in Archiuo Eccleſiæ S. Clementis Toleti, Ordinis Benedictinarum, vel Ciſtercienſium Monialium. Hunc notum fuiſſe ſibi Pontificem fatetur in hoc Chronico Luitprandus anno* DCCCC.XLIV. *& miras eius laudes texit.* P. H.

DCCCC.LXXXII. DCCCC.XLIV.

Quem ego Subdiaconus Toleti cognoui, ac virum ſanctum & ſpiritu Dei feruentem expertus ſum Toleti. Epiſtola incipit: *Multorum relatu.* Scripſit & ad Marinum, antequam eſſet Pontifex Toletanus; reſponditque ei Marinus Papa, miſſis etiam litteris amoris & beneuolentiæ plenis. 345.

Celebratur memoria in Hiſpaniâ ſancti Agathangeli, paſſi cum S. Clemente Ancyrano Epiſcopo. Fuit Agathangelus patre Romano Illici natus in Hiſpaniâ. 346.

Ble-

347. Bletisæ florebant corpora trium sanctorum Pastorum.

DCCCC.LXXXV. DCCC.XLVII.

348. Obiit sanctus Pontifex Toletanus, Ioannes, cognomento *Servus Dei*; & sepultus est in Ecclesiâ S. Lucæ Euangelistæ.

349. Succedit ei in Sede Patriarchali Visitanus, vir magni consilij, & raræ pietatis in omnes afflictos Muzarabes.

P. H. 348. *De obitu sancti Ioannis Episcopi Toletani hîc agit, dicens, obiisse Toleti anno Domini* DCCC.LX. *iacereq; apud S. Iustam.*

DCCCC.LXXXVI. DCCCC.XLVIII.

350. Synodus Ingelhermensis in Germaniâ * XXXIV. Episcoporum.

* al. XXXI.

DCCCC.LXXXVIII. DCCCC.L.

351. Berengarius Rex Italiæ iunior hoc anno creatur.

DCCCC.LXXXIX. DCCCC.LI.

352. Nunilo & Alodia hoc anno patiuntur, me viuente, in castro Wergeti, id est, Castellon; in Castris vinariis in Bateſtaniâ.

353. Concilium habitum in Hispaniâ in vrbe Cæsarauguſtanâ, dictum vulgò Augustanum, viginti quinque Episcoporum.

D. L. Hæc sunt quæ Biuarius scripsit D. Laurentio.

352. Nunilo & Alodia hoc anno, &c.] *Vel hoc anno Chronici nostri plus satis comprobatur auctoritas. Nam solus Scriptor Nunilonis & Alodiæ synchronos potuit Scriptores omnes rerum Hispanicarum in tenebris Cimmeriis desantes ad lucem semitamq; veritatis reducere. In Chronologiâ enim & Chorographiâ Actorum istarum Virginum multos errores admisisse, ex iam dicendis facilè Lector comperiet, à quibus inopinatò præsenti Luitprandi sententiâ liberamur.*

Quod spectat ad Chronologiam, mira est Auctorum variatio. S. Eulogius lib. 2. Memor. Sanctorum cap. 7. & ipse coæuus illarum, auctor est, martyrij coronis redimitas anno Christi DCCC.LI. *seu arâ* DCCC.LXXXIX. *eiusq; placitum sequuntur Marinæus Siculus lib. 5. de Rebus Hispan. cap 28. Tarapha lib. de Regibus Hispaniæ in Garsiâ: quibus subscribit Baronius Tom. 10. eodem anno; & multa Ecclesiarum Hispaniæ Breuiaria ita habent in nocturnis Lectionibus Officij earumdem Virginum. idemq; annus assignatur in multis manuscriptis codicibus, quos vocant Sanctorales, præsertim in Toletano Monasterij S. Bernardi venerandæ antiquitatis & molis: ibi enim num. 70. in quinque magnis membranarum foliis extat ipsarum Historia sub titulo*, Passio virginum Christi Nunilonis & Alodiæ in vrbe Osca sub Præside Zumaël; *& incipit*, Sanctarum Dei virginum. *& aliquantò inferiùs hæc habet ad verbum*, Factum est igitur in anno Incarnationis Domini DCCC.LI. *&c. Et subscribunt Ioannes Maldonatus, & Zacharias Lippeloo Tom. 4. de Vitis Sanct. die* XXII. *Octobris.*

Ab his tamen dissentit Ambrosius Morales, tum in Scholiis ad dictum cap. 7. S. Eulogij, tum Tomo 3. Histor. Hispaniæ lib. 13. cap. 44. contendens passas anno Christi DCCC.XL. *Eo verò nititur argumento, quod anno superiori* DCCC.XXXIX. *S. Eulogius Monasterium Legerense reuisit, vti ipse fatetur in Epistolâ ad VVillesindum Pampelonensem Episcopum, & in Apologetico ad Aluarum; tunc verò nihil prorsus de martyrio Sanctarum audiuit, auditurus planè, si contigisses*

rigisset, vir doctissimus, & laurearum sanctorum Martyrum sui sæculi studiosissimus; præsertim cùm non longè à Legerensi Cœnobio prædictæ Virgines pro Christo ceruices dedisse credantur. Hinc ergo exploratum habemus, minimè passas ante ann. Christi DCCC.XL. *Quòd verò ante* DCCC.XLII. *occisæ fuerint, deducit ex priuilegio Regis Nauarræ Enneci Eximenij* (Iñigo Ximenez) *cognomento Aristæ, cuius autographum in ipso Cœnobio extat, exemplum autem apud Stephanum Garinayum in Compendio Regum Nauarræ lib. 22. cap. 1. Continet verò donationem villarum Esanæ & Banasæ Deo Saluatori, & sanctis Martyribus Nuniloni & Alodiæ, in eodem S. Saluatoris Legerensi Cœnobio extunc quiescentibus; & in calce habetur:* Facta charta in ærâ DCCC.LXXX. *(est is annus Domini* DCCC.XLII.) XIV. Kal. Iul. & posita super altari S. Saluatoris, & commendata Fortunio Abbati, eiusque Monachis, coram populo festiuitatem exceptionis corporum sanctorum celebranti in eodem loco. *Quare si eodem die & anno sanctarum Virginum corpora ad Legerense Cœnobium translata sunt (nam populus Nauarrorum exceptionem eorum celebrabat) sit procul dubiò, ante ipsum annum Domini* DCCC.XLII. *martyrij palmam suscepisse; cùm aliàs compertum sit, occisas mensis Octobris* XXI. *vel* XXII. *die, vt habent Martyrologia & Breuiaria vniuersa. Siquidem si translatæ sunt mense Iulio, haudquaquam occumbere potuerunt Octobri sequenti eiusdem anni; sed necessariò ante præfatum annum* DCCC.XLII. *Neque verò falsitatis argui poterit hoc priuilegium, cùm ei suffragentur multa alia subsequentium Regum, quæ producit idem Garinayus lib. 22. cap. 3. 6. 10. 14. 16. Primum Garsiæ, præfati Enneconis filij, datum ærâ* DCCCC.XIV. *seu anno Christi* DCCC.LXXVI. *Secundum, Fortunij, Garsiæ filij, sub ærâ* DCCCC.XXXIX. *Tertium, Sancij, Fortunij fratris, ærâ* DCCCC.LVII. *Quartum, Garsiæ, Sancij eiusdem prolis, ærâ* DCCCC.LXXXII. *Quintum, Sancij, Garsiæ filij, ærâ* M.XIX. *In quibus omnes isti Reges oppida quædam & villas ditionis suæ donant præfato Legerensi Monasterio ob reuerentiam sanctarum Christi Martyrum, quæ ibi tumulatæ iacere dicuntur. Consonatq; antiqua Monasterij charta, seu tabula, quâ corpora Regum inibi sepultorum recensentur. Nam dum agit de Enneco Aristâ, eiusq; coniuge Onecâ,* Tempore quorum *(ait)* fuerunt Martyres translatæ ab Oscâ in Monasterium Legerense. *De quo videndus est Tepius Cent. 4. anno Christi* DCCC.XL. *Cum Moralio sentit Garinayus prædicto cap. 1. lib. 22.*

His tamen nihil obstantibus, multi aly contendunt, occisas anno Christi DCCCC.L. *quod nunc à Luitprando audimus. Cum eo verò sentiunt nonnulla ex vetustioribus Breuiaria Ecclesiarum Hispaniæ, præcipuè Salmantinum, cuius copiam in Monasterij Vallis-paradisi bibliothecâ nactus sum, & Ioannes Vasæus in Chronico ad ipsum annum: qui refert in Hispalensi Breuiario haberi, occubuisse anno sequenti, id est,* DCCCC.LI. *& pro hac opinione quosdam refert Auctores Garinayus suppresso nomine. Centum proinde, aut etiam amplius, annis dissident inter se eiusmodi placita.*

*Nec rariores tenebræ Chorographiam Virginum harum offuscant. Nam Martyrologia omnia passas dicunt in vrbe Oscâ (siue Hoscâ) ita Romanum, ita Adonis, ita Vsuardi, Galesini, Maurolyci, & si quæ sunt alia; quibus suffragantur Esquilinus lib. 9. Cath. cap. 96. Marinæus Siculus & Tarapha suprà citati, & M.S. codex S. Bernardi Toletani. Aly in vrbe Boscâ apud oppidum * Barbetanum.* * al. Barbitanum.
*Sic habet S. Eulogius à Moralio excusus & illustratus, sic Vasæus citato loco: & vterque contendit Boscam prope vrbem Najeram extitisse. Denique nunc Luitprandus (vt vides) asserit contigisse in castro * Bergeti in Castris Vinariis,* * al. Vergeti
in Bastetaniâ. inde multi, vtraque oppida commiscentes, asserunt vitam finisse in territorio Barbitano iuxta oppidum & antiquissimum castrum, quod di-

citur Castro Bergeti, in villâ Oscâ. *Quæ verba habent multa Breuiaria, præcipuè Palentinum & Hispalense, & Burgense à Maldonato illustratum: quem sequitur Zacharias Lippeloo Tom. 4. de Vitis Sanctorum die* XXII. *Octobris. Quædam Legenda Hispali sub hoc nomine excusa anno Christi* M.D.III. *pro* Oscâ *vel* Boscâ *habet* Aboscâ; *& Morales* Oscam *renuens, &* Boscam *non inueniens, paruâ factâ mutatione legit* Ocam, *olim* Aucam, *à quâ saltus Aucensis nomen retinet,* los montes de Oca. *Sed dubius nihilominùs, & nimium hærens, subdit:* Todo es conieturar, porque mas no se puede hazer. Mas queda todauia la difficuldad, de que parece por la historia auer padeçido, y sido sepultadas en Oca, donde estaua el Presidente Zumail: i no se dezir cosa que satisfaga, porque yo no me satisfago à mi mismo con ninguna. *Id solum citra dubium asserit, occisas fuisse in* Castro veteri *prope Najeram, ex traditione oppidanorum, locum etiam martyrij & pristinæ sepulturæ inibi venerantium: nominaq; ipsa* Vrbebetanum, *&* Castrum-Virgetum *satis ex sese indicare, è Castro veteri, vulgò* Castro viejo, *esse deducta.*

(Verumenimuerò tantam caliginem mirum in modum dissipat Luitprandus, dum asserit, Me viuente hoc anno passæ sunt, *&c. scilicet* DCCCC.L. *Si enim hoc testimonium cum altero D. Eulogij conferas, exploratissimum erit, duas bigas sororum, eisdem nominibus insignitarum, Virginum pariter ac Martyrum, occisas esse pro Christo Domino in Hispaniâ. Sed vnde hoc? Nimirum ex eo, quòd alter ab altero centum annorum interstitio seiunctus fuit; cùm tamen vterque quasi oculatus testis fuerit passionis Sanctarum. nam Eulogius occisas agnouit; dum scribebat, anno Christi* DCCC.LI. *Luitprandus autem, qui anno* DCCCC.L. *in Hispaniis agebat, affirmat, se viuente, martyrio coronatas: fieri tamen nequit, vt eadem sint virgines, quæ ad annum Christi* DCCCC.L. *triumpharunt, cum his quæ iam ante centum annos coronas acceperunt. Ergo vtrique pro suâ probitate fides adhibenda, & diuersas prorsus sorores sub eisdem nominibus significari dicendum est.*

Idq; multò magis oppidorum seu vrbium nomina, quæ suo sanguine nobilitarunt, persuadent. Et priores quidem Oscæ in regno Aragonensi, recentiores in Castro Vergeti *iugulum præbuere; & ita purissima lectio Martyrologiorum habet, quæ dum de prioribus agunt, Oscæ passas dicunt. Vsuardi verba, cui Ado consonat, sunt ad* XXII. *Octobr.* In ciuitate Oscâ sanctarum Virginum Nunilonis & Alodiæ, quæ pro confessione Christi diutinâ custodiâ maceratæ, ac capitali sententiâ punitæ, martyrium celebrarunt. *Romani verò Martyrologij hæc:* Oscæ in Hispaniâ sanctarum Virginum Nunilonis & Alodiæ sororum, quæ à Saracenis ob fidei confessionem capitali sententiâ punitæ, martyrium consummarunt. *Itaetiam priores codices Actorum ipsarum habent, &, quod pluris habendum est, ita prorsus scripsit S. Eulogius: quæ enim vrbs in codicibus excusis* Bosca *vocatur. in originali dicebatur* Osca, *vt ipse Morales, qui textum reformare credens, vitiauit, planè fatetur. in Notis enim ad illud cap. 7. lib. 2. Memorialis Sanctorum num. 4. hæc ait:* In veteri exemplari Osca, non Bosca fuit. Ego vsitatum magis nomen reposui (*vsitatum tamen in vitiatis Sanctoralibus*) nam Oscam remotam admodum in Aragonensibus vrbem non credo fuisse traductas sanctas Virgines. *Quare vbi in textu Eulogij legimus,* Didicimus in vrbe Boscâ apud oppidum Barbitanum, duas sorores virgines fuisse, *&c. partienla illa,* apud oppidum Barbitanum, *à sciolo aliquo textui intermixta fuit, multis post Eulogy eadem & posteriorum Virginum annis; nimirum postquam semel decursu temporis confusio Actorum sanctarum sororum inualuerat. Eiusq. rei argumento sunt prædictorum Martyrologiorum Auctores, qui notitiam sanctarum Nunilonis & Alo-*

dia

dia ab Eulogio desumpsère, & nemo illorum oppidi Barbitani *meminit, sed solius Oscæ. Rursus ipse Eulogij contextus proclamat alienam esse: nam si in vrbe* Oscâ *passæ sunt, quo pacto passæ etiam dicuntur* apud oppidum Barbitanum? *& quod est oppidum illud prope Oscam? Adhuc nomen ipsum perperam effertur, cùm* Bergitanum *vocari deberet, aut per V.* Vergitanum. *Verùm hoc proculdubiò oppidum est, in quo, aut prope quod, recentiores Virgines martyrio sublatæ sunt.* Bergetanos *siquidem longiùs ab Oscensibus Aragoniæ, & à Naxarensibus separatos, ex Ptolemæo liquet, qui* Birgetum, *seu* Bigertum, *in Bastetanis populis assignat: vt modò Luitprandus, & Plinius lib.3. cap.1. inter eosdem locat* Castra vinaria *prope Oscam; quæ fortè ab Antonino, itinere* Carthagine Castullonem *vocantur* Vinolæ. *Quo mireris Luitprandi certissimam Geographiam locorum ad recentiorum Virginum Acta spectantium, & longissimè* Birgetum *abesse à* Castro-veteri *prope Najeram, ferè totius Hispaniæ interiectu. His accedit, quòd Zumaël tyrannus, sub quo passæ leguntur, Juliano teste (in Aduersariis num.450.) Rex fuit Carauaccæ: quod sanè oppidum prope Oscam Bætica situm est. Sed & Breuiarium perantiquum Granatense, quo Osca olim vsa fuit, identidem verbis conceptis asseuerat; & traditione per manus maiorum acceptâ, suas esse Martyres asserit, & vt patronas hodieq; impensè Osca illas veneratur ac laudat, & multam earumdem interuentu Dei circa se benevolentiam indies experiri fatetur.*

Pari correctione dignum est, quod Morales vetustiorum Virginum martyrium contra S.Eulogij fidem contendit anno Christi DCCC.XL. *contigisse, non verò* DCCC.LI. *quod scribit Eulogius. Vt enim à tanto Scriptore, sui temporis res prodente, dissentiret, sola vnius priuilegij Legerensis Cœnobij copia in causâ fuit, quo dicuntur ærâ* DCCC.LXXX. *qui est annus Domini* DCCC.XLII. *illuc translatæ. Sed verò errore transscriptoris id factum, vt sapissimè aliàs, mihi dubium non esse, testimonium ipsius Eulogij facit, quod pluris multò quàm mille transscriptiones aliorum facio; præsertim consentientibus sanctarum Virginum vetustissimis Actis, quæ anno Domini* DCCC.LI. *occisas affirmant. Priuilegium verò illud Enneconis Eximenij cognomento* Aristæ *non potest subsequentium priuilegiis fulciri, quæ multò recentiora sunt, quàm præfatus earumdem necis annus, & solùm confirmant SS. Virginum in eo loco annis subsequentibus existentiam; quod nemo negat.*

Atque hinc iudicium ferendum est de instrumento illo perantiquo, quod producit Blancas in Comm. rerum Aragonensium, è tabulario Monasterij S. Ioannis Pinnatensis, sub titulo, Canonica S. Petri de Taberna, *petitum. quod quidem si quâ auctoritate gaudet, magni proculdubiò habendum est; vtpote cuius auctor sub Rege Roderico Hispaniarum cladem, sæuissimamq; vastationem propriis oculis in eo dicitur conspexisse. Detegi autem videtur impostura scriptoris, ex eo quòd asserat, tunc temporis Bentium Episcopum Cæsaraugustanum fugam arripuisse, cum multorum Sanctorum Reliquiis, ad Tabernense Monasterium: & inter ceteras recenset,* caput sanctæ Nunilonis, & spatulam sanctæ Alodiæ: *quæ sub altari S. Stephani reposuit. Quòd si id verum esset, cùm Hispaniarum vastatio in annum Christi* DCC.XIV. *inciderit, oporteret harum sacrarum Virginum Reliquias in veneratione fuisse* C.LXX. *& eo amplius annis ante ipsarum martyrium, quod anno Christi* DCCC.LI. *contigisse probauimus. Verùm opinor, scripturam totam minimè suppositam esse: nam succedente tempore harum sanctarum Virginum Reliquiæ in idem Monasterium adduci potuerunt, & sub antiquiori S.Stephani altari cum ceteris reponi; nomina verò inseri in ipsamet scripturâ: vti in textu S. Eulogij nonnihil postmodum additum fuisse monstrauimus. Vel si scriptura illa parili vbique sit antiquitatis iudicanda,*

tres bigas Virginum & Martyrum, ſub eiſdem Nunilonis & Alodiæ nominibus, diuerſis tamen temporibus coronatarum, concedendas eſſe non ambigo: & priores ante annum Chriſti DCC.XIV. *ſeu Hiſpaniæ vaſtationem; poſt has anno Chriſti* DCCC.LI. *iuxta Eulogij teſtimonium alias: poſtremas verò ad annum Chriſti* DCCCC.L. *quod Luitprandus ferè vidit, adſtruendas. Maximè Iuliani auctoritate accedente, qui id conceptis verbis aſſerit in Aduerſariis num.292. & ſeqq. & priores ſub Diocletiano occiſas Oſcæ in Aragoniâ ego aſſererem; eaſdemq; in Hiſpaniarum clade Bononiam delatas: ſecundas prope Naxeram, ſeu Tritium, quæ ſint Legerenſis Cœnobij ornamentum; tertias Oſca Bæticæ ſibi vendicet. Inde Iulianus:* Quaſdam, *ait,* Oſca Bæticæ, quaſdam Tritium patronas habet, quaſdam Oſca Aragoniæ.

Iuuat etiam ad Sanctarum diuerſitatem comprobandam tumulorum diſcrepantia; dum quædam Bononiæ, quædam autem in Legerenſi Monaſterio tumulatæ dicuntur.

Nec obſtat nominum, cognationis & martyrij ſimilitudo. Sæpiùs quidem idem accidiſſe comperimus, & apud Dextrum multa extant eius rei exempla. Verbi gratiâ, Blandæ in Cathaloniâ duo ſancti Martyres, Bonoſus & Maximianus, occubuere; & alij eiſdem nominibus inſigniti Vrgunone in Bæticâ. Sub Felicis & Fortunati nominibus tres bigas Martyrum ſcimus, ſcilicet occiſos Valentiæ, Eburæ & Carthagine; ſed & duas Eulalias ſimilis fermè ætatis & coronæ inter Hiſpanias agnouimus; & inter Apoſtolos Simones duos, Iacobos duos, & Iudas totidem. Vt omittam, Nunilonem & Alodiam recentiores ob antiquiorum venerandam memoriam nomina proculdubiò ſortitas fuiſſe: in quo nulla eſt contradictio. Atque hæc pro temporis anguſtiis de ſanctis puellis in gratiam Luitprandi dixiſſe ſufficiat.

D. L. *E re litterariâ mihi ſemper fuit viſum, eritq;, à magnis viris iudicium requirere, ne dicam efflagitare, & ingenuum per quos proficiam palàm & bonâ fide profiteri. Cùm enim imparem quis ſe iudicet oneri ſufferendo, recti animi eſt opem mutuam deſiderare. Quæ de Nunilone & Alodiâ mihi ſcripſit doctiſſimus P. Franciſcus de Biuar, reſcribo; & de liberalibus ſtudiis benè meritum me puto, dum hocce eruditionis theſauro frui Lectorem facio. Addo ſymbolam, leuidenſam tamen, triplici ex loco Luitprandi, qui ſibi eſt omnino ſimilis in Aduerſariis num. 212. his verbis:* In Caſtris vinariis, in Baſtetaniâ, Sanctæ Nunilo & Alodia anno DCCCC.LI. *Iuliani item noſtri in Aduerſariis num.540. qui conuenit cum titulo codicis, ſeu Sanctoralis Monaſterij S. Bernardi in Toletanâ vrbe adducti in huius excurſus principio, titulus talis eſt:* Paſſio Virginum Chriſti Nunilonis & Alodiæ in vrbe Oſcâ, ſub Præſide Zumail. *Iuliani verba ſunt:* Paſſæ ſunt Nunilo & Alodia ſub Zumailâ Rege Carauaccæ. *Veritas veritati reſpondet. Iterùm Iuliani in Aduerſariis num. 292. 293. & 294. vbi in numero 292. concordat cum iis, qui paſſas eſſe affirmant anno* DCCC.LI. *legendumq; in num.293.* Oppido Oſcæ prope oppidum Bergetanum [*ſeu* Vergetanum] nunc autem Berbetanum, apud Antoninum Barbariana, paſſæ ſunt ſanctiſſimæ Virgines Nunilo & Alodia ſorores anno DCCCC.L. *Cetera delenda ſunt; quippe quæ perperàm inſerta ab amanuenſibus. Nunc vocatur iſtud oppidum* Caſtro Vegeto, *à ciuitate Oſcâ,* Hueſca, *in Baſtetaniâ tribus tantùm leucis diſtans. Et ſuo tempore oppidum* Bergetanum *atteſtatur Iulianus appellari* Berbetanum; *vtrumque, vt autumo, ex flumine prope eremitiolum fluente, quod* Barbata *nunc dicitur, ab eo diſtante duplici iactu lapidum.*

Deduco aliud teſtimonium ex noſtro indefeſſæ lectionis viro P. Hieronymo de la Higuera, aſſerente eiuſdem nominis bigam fuiſſe ſororum Martyrum, quamuis

nis trigam agnoſcam ex P. Franciſco Biuario. Reliquit inter manu propriâ exarata ſchediaſmata, quæ apud me ſeruo, vt proprio parentis nomine decorata, lucem (ſi per tempus licuerit) videant. Plenâ manu de Nunilone & Alodiâ ſcribit, congeritq; plura, eruditè ſanè, Franciſcus Didacus de Aynsâ & de Iriarte in Antiquitatibus Oſcæ lib.2.cap.24. & 25. Nec abs re itidem verba Lectionum è Breuiario, præſertim ex manuſcriptis, vt vocant, Sanctoralibus, referre, in quibus mentio de veſte, quâ induta martyrium obiit Alodia. Ea adducit Morales ad S Eulogy lib.2. Memorial.Sanctorum cap.7. num.6. fol.58. O mira *(hæc ſunt)* virtus Altiſſimi! Puella, quæ gladium non longe micantem cauere non poterat, in propriam ceruicem deſcenſurum non pertimuit; ſed apprehenſam ſindonem crure alligauit, & capillis ſuis faciem ſuam exterſit. *Sindon enim viris & feminis communis fuit veſtis, quamuis diuerſo eâ vterentur modo, linea & alba, aliquando Tyria, & ſerica; Hebræis, inquam, feminis, & Arabibus. Apud multos inuenies multa, pauca & recondita ſeligam & depromam, vt nomen, & Hiſpaniæ aliqua antiquiſſima monimenta illuſtrem. Exſtat de Hebræis inſigne teſtimonium Iſaiæ in cap.3. vbi loquens de mundo muliebri, ait:* Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, סְדִינִים ſedhinim, ſindones & vittas. *S.Thomas in verbo* Sindones, *ſcribit:* Subtilia velamina, quibus operiuntur humeri, ſicut fit in Campaniâ à mulieribus. Prouerb. vltimo, Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo. *Anteà dixerat,* Et primò ad operiendum humerorum ornamenta. *Epiſcopus Hieronymus Oſorius in ſuâ Paraphraſi ſic interpretatur,* Lineas veſtes atque velamina: *D. Hieronymus,* Amictoria *vertit. Appoſitiſſimè B.Iſidorus lib.19. Etymolog. cap.25. de Palliis feminarum:* Anaboladium, amictorium lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini Sindonem vocant. Ἀναβόλαιον, *ſeu* Ἀναβολάδιον, *antiquis erat, quo pectora & humeri protegebantur feminarum. De cuius vocis explanatione eruditè doctiſſimus, nullique in bonarum litterarum cognitione ſecundus, V. C. meus Puteanus in Epiſtolarum ferculis ſecundis Epiſt.11. Vnde libet obſeruare, notam meritò inuſtam Neroni, qui turpiter ſe veſtibus ornabat, feminarum ſcilicet more. Dio eſt auctor, qui ait* linteum *habuiſſe circum collum. In Græco,* σινδόνιον. *Suetonius in eius Vitâ cap.51.* ſudarium *nominat. In Sardanapali neſandâ libidine deſcribendâ Xiphilinus eâdem vtitur voce:* Concutiebatque ſindonium connexum anulis aureis, vt molli & effractâ voce prætereuntes alliceret; *Guilielmo Blanco interprete. Seneca pallio inuolutum caput Mæcenatis increpat Epiſt.114.* Hunc eſſe, qui in tribunali, in roſtris, in omni publico cœtu ſic apparuerit, vt pallio velaretur caput, exclusis vtrimque auribus. *Plutarchus item, ſuperbiam Pompeiani liberti Demetrij taxans, habere veſtem in capite vſque ad aures, ſcribit. Molles namque ij non ſolùm communi virorum & feminarum habitu, ſed geſtu & modo induendi muliebri gaudebant. Hinc Vlpianus in l.* Veſtis. 23. §.2. *de auro & argento legato, enumerat inter feminea veſtimenta,* pallia. *& Scæuola I.C. in l.* Titia.38. §.1. *eiuſdem tituli, additq;:* Muliebria ſunt, quæ matrifamiliæ ſunt comparata, quibus vir non facilè vti poteſt, ſine vituperatione, veluti ſtolæ, pallia. *Rem (vt iterùm apprehendamus filum, & vnde digreſſi ſumus reuertamur) explanat totam Rabbi Ionathas Benzahir, vti accepi ab eruditiſſimo viro P. Magiſtro Bernardo Brito Hiſtoriographo Luſitano: illius (ad cap. Iſaiæ 3.) ſunt verba:* Sindones molliſſimæ & tenuiſſimæ ſunt veſtes, quibus nobiliſſimæ in Iudæâ feminæ & corpus & caput ipſum tegere decenter & venuſtè erant ſolitæ. *Formam deſcribit graphicè Leui Benzemerah in cap.31. Prouerb.* Commune in Palæſtinâ, Arabiâ & Ægypto indumentum erat; hoc tantùm diſcrimine, quod à vins

humero nodatum sinistro, ad talos vsque demissum ferebatur; à feminis verò venusto redimitum ambitu, per brachia ad summitatem capitis aptabatur: & sic nuptis ornamentum, & peplum, virginibus verò ornamentum & velamen erat. *Et paucis interiectis de materiâ agens scribit:* Sindones ex lino præcipuè texebantur in Galilæâ, bombycinæ verò in Phœniciâ, & in Sidonis vrbe, ex quâ & laudem & nomen sumpsêre. *De hoc vestimenti genere intelligendus Tertullianus lib. de Velandis virginibus cap.*17. Iudicabunt vos Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput tantum, sed faciem totam tegunt, vt, vno oculo librato, contentæ sunt dimidiâ frui luce, quàm totam faciem prostituere. *Huius technæ, sed potiùs hamati lenocinij, meminit Tacitus, vbi de Sabinâ Poppæâ lib.*13. *Annalium:* Rarus *(eius sunt verba)* in publicum egressus, idque velatâ parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. *Id, inquam, notum & solemne apud Iudæos feminis velamen, ita vt inde noscerentur. Iterùm Tertullianus, qui asserit lib. de Coronâ militis cap.* 4. *vestis genus esse, non veli, ex Geneſi cap.*24. *num.*65. *vbi de Rebeccâ, cui obuiàm ibat Isaac:* At illa tollens citò pallium suum, cooperuit se. *Xantes Pagninus* Velamentum *vertit, constatq; magnum fuisse; quippe quo caput, & totum amiciebatur corpus, qualis Latinis* palla *fuit. Huiusmodi iussa est expandere Ruth Booz, vt sex in eo hordei modios donatos acciperet cap.*3. *num.*5. *In Græco* περίζωμα *legitur, id est* amictorium. *Vestes namque quædam sunt amictoria, & in Hispaniâ præcipuè, vbi passim eis vtebantur; de quibus Accursius intellexit locutum I. C. Aristonem, relatum ab Vlpiano in l.* Argumento. 27. *π. de auro & argento legato, verbo* coactilia: Vestes, *inquit,* quæ cogunt, propter strictvram, vt in Hispaniâ. *Lazarus Bayfius de Re vestiariâ cap.* 21. *in aliam inclinat sententiam, & per* coactilia *significari indumenta strictiùs compacta ex villis crassioribus ait; reiectâ Ioannis Baptistæ Egnatij in Annotationibus ad Pertinacem in Aelio Spartiano, interpretatione: cuiusmodi sunt* Thoracomachi, *qui loricas superinduuntur. Facem præluces ad id Plinius lib.* 8. *cap.*48. *vbi scribit:* Lanæ, & per se coactam vestem faciunt. Ἀ'φίλτρα *item huius generis sunt, munimenta scilicet equorum: horum meminit Nicetas Choniat. & Leo Constitutione* 6. §. 8. *de militaribus equis.* Feltra *dicebantur; vti apud nos* Fieltros. *Sic in antiquis Baiuuariorum legibus:* Si quis in exercitu aliquid furauerit, pastoriam, capistrum, frenum, feltrum, vel quæcumque inuiolauerit, *&c. quæ, addito aceto, ferro resistere, ait Plinius. Vnde in veteri epigraphe artifex* feltrorum *nominatur* coactor.

DIS MANIBVS
L. CORNELII
IANVARII
QVI VIX. ANN. XVII.
LANARI COACTOR

Et in Glossario Πιλωτὸν, coactile: Πιλωτοποιὸς, Coactilarius. *Vide sis Iacobum Cuiacium in Obseruat. lib.*5. *cap.*11. *& Nicolaum Rigaltium in suo Glossario Græco-barbaro, verbo* Ἀ'φίλτρα. *Dicitur etiam qui* coactilia *operatur, aut vendit,* Lanarius coactilarius. *Ita in lapide vetustissimo:*

M. L. LARISCVS
LANARIVS. COACTILARIVS

Satis de amictoriis. *Linea item vestimenta, pro* Sindone *posuit idem ipse S. Eulogius, vbi de S. Columbâ lib.*3. *Memorial. Sanctorum cap.*10. *fol.*69. Nec mora, vt erat lineis indutum, *id est, sindone,* cadauer, sportâ immissum alueo proiici Principes mandauerunt. *Primùm illæ feminæ Arabes, quæ in Hispaniam mentito habitu, cum suis viris vel amasiis venêre,* sindonem *virilem,*

rilem, seu illam communem viris & feminis; eo tamen modo quo viri gestare soliti, asportarunt; Rex namque Miramolinus eas secum adducere prohibuit. Noster Iulianus in Chronico num. 620. Eisdem vestibus vtuntur nunc Saraceni, quas ex Africâ secum deduxerunt quæ mentitis vestibus venerant huc cum viris. Nam Miramolinus feminas vetuerat, ne transirent ad Hispanias. Et amatores Saraceni adduxerunt nonnullas virgines in habitu virili, quali nunc vtuntur feminæ Bæticæ, & olim vtebantur etiam Christianæ degentes inter Mauros; vocant Mantos & Almalafas. *De feminis Toletanis, in Aduersariis num.*416. Adferunt feminæ cyclades, & crepidas, & mitriolas in capitibus; gestant pallia diuersis coloribus variegata, quæ habent super mitriolis, pendent vsque ad talos, vtuntur sericis thoracibus, capillos incrispant more Gotthico, & calamistrant.

*De lineis & sericis sindonibus Frater Alfonsus de Spinâ, in Fortalitio fidei lib.*3. *de Bello Iudæorum fol.*222. Quando, *inquit*, venit annus ille, & dies assignata; valdè manè surrexerunt venientes ad synagogas suas, ad adorandum Deum, induti sindonibus albis, lineis, seu sericis; prout est moris fieri in die expiationis, scilicet in die decimâ mensis septimi. *Similia sindonibus (vt excursum planè liberum agamus)* theristra *erant velamina, seu* pallia, *quibus à capite per humeros dimissis velabantur. Genes. cap.*24. *num.*65. *vbi de Rebeccâ in Vulgatâ legitur*, At illa tollens citò pallium suum, operuit se; *Septuaginta vertunt*, Ἡ δὲ λαβοῦσα τὸ θέριστρον ἐκαλύψατο. Illa autem sumens theristrum, operuit se. *Retinet vocem* theristrum, *quâ Interpretes vtuntur, Vulgatus Geneseos cap.*38. *num.*14. *agens de Thamar:* Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum; & mutato habitu, sedit in biuio itineris. *S. Cyprianus lib.*3. *ad Quirinum n.*36. *hunc locum ità reddit:* Thamar cooperuit se pallio, & adornauit. *D. Hieronymus in Hebraicis Traditionibus sic explicat:* Theristrum, pallium dicitur; genus etiam nunc Arabici vestimenti, quo mulieres prouinciæ illius velantur. *Et in Epistolâ ad Lætam de Institutione filiæ*, theristrum *pro calyptrâ, seu capitis velamento, accepisse videtur.* Ne auferant, *ait*, theristrum pudicitiæ. *Pleniùs idem ipse ad cap.*3. *Isaiæ:* Theristra, quæ nos palliola possumus appellare, quibus obuoluta est Rebecca Geneseos 24 & hodie quoque Arabiæ & Mesopotamiæ operiuntur feminæ; quæ Hebraicè dicuntur redidim, Græcè θέριστρα, ab eo, quòd ἐν θέρει, hoc est, in æstate & calumate, corpora protegant feminarum. *In Hebræo eadem vox* רדיד *vtrobique cap.*24. *num.* 65. *&* *cap.*38. *num.*14. *reperitur, quam D. Hieronymus* pallium, *& ex eo Sanctes Pagninus in suo Thesauro* theristrum *interpretatur. Appositissimè ad rem D. Basilius in Commentario ad Isaiam cap.*3. *ex editione & versione vltimâ Parisiensi, anno* M. DC. XVIII. Theristrum, vestis est superior, quam sibi per æstatem circumponebant [*feminæ*] ne immoderato æstu grauarentur; quemadmodum in Genesi didicimus, Rebeccam fuisse indutam theristro, cùm pergeret in occursum Isaac. *Meminit* theristri *noster Luitprandus lib.*3. *Rerum per Europam gestarum cap.* 5. Puto enim, quòd dum hunc Græcorum more cheristro [*lege* theristro] opertum, habituque insolito viderunt indutum, non hominem, sed monstrum putauerunt. *Et in Legatione non semel. Recenset suâ solitâ eruditione Iacobus Gretserus è Societate Iesu lib.*1. *Rerum Variarum posthum. cap.*7. *pag.*76. *Tenuissima & perlucida vestis erat, vti* sindon. *Vtramque fortè comprehendit versus Græcus, inter vetera Oracula editus, vnà cum Sibyllinis pag.*61. *curâ & labore Ioannis Opsopæi:*

Σινδόνας ἀμπίτασον, νεφέλιν λύσον τε δοχεῖα.
Sindonas laxato, nebulam solue, & acceptabulum.

Nebu-

Nebulam *lineam, &* ventum textilem *dixit Petronius Arbiter, sub personâ P. Mimographi:*

Æquum est induere nuptam ventum textilem;
Palam prostare nudam in nebulâ lineâ.

Tales vestes à muliebri excogitatæ luxu: Vt in iis *(verba sunt Tertulliani de Cultu feminarum)* non dico nullum corpori auxilium, sed nullum pudori sit: quibus sumptis, mulier parum liquidò nudam se non esse iurabit. *Senecæ suggillat lib. 7. de Beneficiis cap. 9.* Matronæ nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo quàm in publico ostendunt. *Huius loci meminit Illustrissimus Cardinalis Caietanus ad 2. 2. D. Thomæ quæst. 169. art. 2. ad 1. §.* Ad obiectionem autem de ornatu. *Insultat Philosophus in matronas, quæ vestibus tegebantur, vt meretrices; quæ licet iis tegerentur, ferè nudæ incedebant. Hinc Horatius lib. 1. Serm. 2. satyricè consulit à matronis abstinendum, quippe quæ corporis vitia vestimento integunt, & adire meretrices; quæ quia nudæ sunt, facilè conspiciuntur:*

Desine matronam sectarier: vnde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos viridesque lapillos,
Sit licet hoc Charinte tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius, atque etiam melius præsepe togatæ.
Adde huc quòd mercem sine fucis gestat; apertè,
Quod venale habet, ostendit.

Et paulò post:

Altera, nil obstat: Cois tibi, pænè videre est,
Vt nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus.

Non pectus, sed totum subtili isto velamine corpus conspiciendum præbebant: ex quo more quæstionem soluit Caietanus. Facem prælucet & his Ezechiel cap. 16. num. 7. Vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit, & eras nuda, & confusione plena. *dixit* nuda, *id est,* induta vestibus diaphanis, *qualibus vtebantur meretrices. Salsè, vti solet, veluti laudans, perstringit Martialis lib. 8. Epig. 68.*

Femineum lucet sic per bombycina corpus.

Contra hoc, quamuis tenue, acre tamen luxuriæ incitamentum, pudicam virgunculam instituit D. Hieronymus Epist. ad Lætam: Talia, *ait,* vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Τὰ διαφανῆ λακωνικὰ, *huiusce generis vestes Septuaginta nominarunt Interpretes, Isaiæ cap. 3. num. 21. id est,* perspicua, *seu* pellucida Laconica. *Suidas itidem,* διαφανῆ χιτώνια, *id est,* pellucidas tunicas, *exponit,* τὰ ἰσχνὰ δι' ὧν διαφαίνεται τὰ σώματα τῶν γυναικῶν: tenues, per quas pellucent corpora feminarum. Laconica *dictæ, à Lacedæmoniis nomine priuatim deducto: quòd insignis esset meritoq; detestanda Lacedæmoniorum, præter ceteras gentes, lasciuia, & turpitudo in denudandis quacumque ratione feminarum corporibus. Kimchius in Lexico,* Interulas, *siue* Subuculas, *tenues ac subtiles, sic appellatas testatur, quoniam transparebat sub illis corpus, præ nimiâ earum tenuitate. Congerit plura Iacobus Gretserus vbi suprà, Ioannes Filesacus in Vxore instâ cap 4.*

Hæc theristra *duplici erant in vsu; vel induendi, vel sternendi in lectis caussâ. Iulius Pollux lib. 7. cap. 13. vbi de peplo:* Pepli autem vsus duplex est; ad induendum scilicet, & insternendum. *Vtrumque clarè de* theristro *Septuaginta Interpretum innuit lectio in dicto cap. 3. Isaiæ num. 21.* Καὶ διέξοδος κατάκλιτα. Et theristra accubitoria. *Vbi sanctus Basilius:* Α δὲ νῦν διαβάλλει ὁ λόγος,

λόγῳ δὲ, διείργεσθαι λέγω), τὰ ἐς τὴν καταπλίνθῳ δι' ὑφροδολῶν τρυφῆς ταῖς κλίναις ὑπεβαλλόμενα. Theristra autem, quæ nunc vitio vertit Scriptura, dicuntur ea, quæ insternebant lectis, vt molliusculè discumberent, propter exuberantiam deliciarum. *De* sindone *Martialis lib. 2. Epig. 16.*

Zoilus ægrotat, faciunt hanc stragula febrem;
Si fuerit sanus, coccina quid facient?
Quid torus à Nilo? quid sindone tinctus olenti?
Ostendit stultas quid nisi morbus opes?

Denique theristro, *vti etiam* sindone & pallâ, *totum amiciebatur corpus.*

353. *Concilij Cæsaraugustani, cuius & hîc meminit Luitprandus, meminit Onuphrius anno Domini* DCCCC.LI. *& sic gestum fuit sub Ioanne Toletano Pontifice.* P. H.

DCCCC.XCI. DCCCC.LIII.

*Adelagus Bremensis Archiepiscopus, Sedis Apostolicæ Legatus, virtute, doctrinâ & religione multùm floret. 354. * Lege Adelganus

DCCCC.XCIII. DCCCC.LV.

Bruno, Otthonis Magni Imperatoris frater, Archiepiscopus Colonienſis, vir in omnibus præclarus habetur. 355.

Agapeto Pontifici succedit in Sede S. Petri Ioannes XII. 356.

DCCCC.XCV. DCCCC.LVII.

Concilium coactum hoc anno in vrbe Rauennate. 357.

DCCCC.XCVI. DCCCC.LVIII.

Concilium Ingelheimense Episcoporum XVI. 358.

DCCCC.XCVIII. DCCCC.LX.

Smaragdus, *Serlofridegodus Angli, Monachi Benedictini, viri moribus egregiis præstantes, Theologi insignes. 359. * Lege Ceolfridus

Vitæ quæ adduntur Chronico *de Viris Illustribus* Ildefonsi, compositæ sunt à Felice Toletano Archiepiscopo, quæ incipiunt: *Quamuis superiùs plurimi.* Scripsit duodecim Vitas, Xisti Pontificis Romani, Macrobij Diaconi, Philastrij Brixiensis Episcopi, Theodori Mopsuestensis Episcopi, Tyrannij, Rufini, *Verecundi Vticensis in Africâ Episcopi, olim Archipresbyteri Toletani, Victorini Episcopi Legionensis, Idacij Lamicensis Episcopi, Eusebij Dorolitani Episcopi, Cerealis Castulonensis, Ferrandi Carthaginis Africæ Diaconi, Petri Ilerdensis Episcopi, & Marcellini Schismatici Presbyteri. 360. * al. Vergundi

Sanctus Iulianus scripsit Vitam sancti Ildefonsi; Felix præterea scripsit Vitam sancti Iuliani Toletani Episcopi, idemque adiecit Chronico, quod sic incipit: *In nomine Domini: Incipit Chronicon, quod sanctus Iulianus composuit.* Illud, *Natus est autem VVitiza, 361. * al. Nattus

tiza, alij tribuunt Gunterico. Nihil de additione certè hactenus reperitur.

362. Velascus Episcopus * Aluendensis scripsit Vitam *Salli Abbatis Aluendensis, eius discipulus, ad cuius pedes iacet.

*al. Albigẽsis *al. Saluj Ab. & Episcopi Albigensis,

363. S. Godina, S. Geruasius, in Lusitaniâ obiêre hoc anno, primâ die Octobris.

364. Scripsi ego Vitam S. Petri, Archiepiscopi Compostellani, cognomento Mansonij, * Itali Martyris.

* *Lege* Fil. Martini.

365. Pars librorum Moralium, quæ adducta fuerat ab ipso Leandro, Constantinopoli ad Hispanias allata est. Pro reliquis libris missus est * Taio; & hæc (vt videtur Roderico) amissa est. Hæc solùm pars erat Romæ; posteà reliqui libri aduecti sunt, quorum meminit S. Isidorus in Leandro.

* *al.* Tico; D. L. *Diximus suprà n.* 100. *de isto* Taione *Casaraug. Episc.*

366. Multas habent Diptychas Ecclesiæ Hispanorum, quæ sibi cognitæ sunt. Toletana à tempore captiuitatis habet illud principium, quod aliæ omnes ab anno CCC.LX. *Pro spiritibus pausantium sanctorum Episcoporum, Hilarij, Athanasij, Martini, Ambrosij, Augustini, Fulgentij, Leandri, Isidori, Dauid, Iuliani, item Iuliani, Petri, item Petri.*

A Felice vsque ad Iulianum post Bonitum III. ponuntur Episcopi, qui maximè iuuerunt rem Hispanam, scilicet Hilarius Pictauiensis Episcopus, Athanasius Alexandrinus, Martinus Turonensis, Ambrosius Mediolanensis, Augustinus Hipponensis, Fulgentius ex Carthagine Spartariâ Astigitanus, Leander, Isidorus, Dauid, Iulianus Hispalensis, Iulianus Toletanus Doctor, Petrus Ilerdensis, Petrus Pulcher: idque more Græcorum, qui in principio Diptycharum Episcopalium, aliarum Ecclesiarum præmittebant aliquos insignes Pontifices, cum quibus eorum Ecclesiæ Antistites aliquando communicauerunt. Id etiam fecêre Episcopi Æthiopes.

367. Solus Toletanus Episcopus, vt Primas Hispaniæ, habuit olim ius pallij in Hispaniâ.

368. Etiam in mediâ captiuitate semper seruata est obedientia, & reuerentia ab Hispanis Pontificibus Toletano Pontifici, vt Patriarchæ, & totius Hispaniæ iam inde à principio Ecclesiæ Primati.

P.H. 360. *Vitas illas, quæ circumferuntur sine nomine Auctoris in calce Chronici S. Ildefonsi, fatetur additas esse à S. Felice Toletano Pontifice, aitq; Verecundum Episcopum Vticensem in Africâ fuisse Pontificem, Toletiq; Archipresbyterum.*

P.H. 361. *Docet S. Iulianum Episcopum Toletanum scripsisse Vitam S. Ildefonsi, eiusdem ciuitatis Episcopi meritissimi. Chronicon, quod nomine Vulfæ circumfertur, etiam est Iuliani, nisi quod illud de VVitizâ additum est à Gunterico: quamquam hoc vltimum, tamquam incertum, relinquit.*

364. Scri-

364. Scripſi ego.] *Hoc Opus Luitprandi non inueni, quamuis diligenter conquiſiui. Loco* Archiepiſcopi *legendum eſt* Epiſcopi: *eâ enim tempeſtate in quâ ſanctus Petrus floruit, Compoſtellana Sedes in Archiepiſcopalem non fuit erecta, ſed anno* M.XC.VI. *Dalmachio impetrante. Sic in Martyrologio Baronij* X. *Septembris:* Compoſtellæ ſancti Petri Epiſcopi, qui multis virtutibus & miraculis claruit. *Anteà mendosè apud Vſuardum, etiam Molani caſtigationibus expunctum:* Eodem die [X. *Septembris*] ſancti Petri Archiepiſcopi, qui multis virtutibus & miraculis claruit. *Clarè noſter Iulianus in Chronico num.* 510. Hymnus, Salue Regina mater miſericordiæ, Græcè ab Apoſtolis compoſitus, tranſlatus eſt de Græco in Latinum à ſanctiſſimo viro Petro Epiſcopo Compoſtellano. *& num.* 517. Floret memoria ſancti Petri Monachi Benedictini, Epiſcopi Compoſtellani, in Diuos relati. Colitur X. Septembris. *Auctorem eum fuiſſe Hymni* Salue Regina *aliqui affirmant: Claudius de Rotâ cap.* 137. *his verbis:* Hermannus Contractus Teutonicus fecit Antiphonam, Alma Redemptoris mater, &, Simon Barjona; Petrus verò de Compoſtellâ Epiſcopus fecit Salue Reginà. *Idem teſtatur Antonius Demochares lib.* 4. *de Inſtitutione Chriſtianæ Religionis:* Sed & Hermannus Contractus Teutonicus inuentor Aſtrolabij compoſuit Sequentias illas: Rex omnipotens, &, Sanctus Spiritus, &, Aue Maria, &, Alma Redemptoris, &, Simon Barjona: Petrus verò Compoſtellanus Epiſcopus fecit illam: Salue Regina mater miſericordiæ, vita, dulcedo & ſpes noſtra ſalue. *Suffragatur Durandus in Rationali diuin. offic. Noſter tamen Iulianus traductorem, non auctorem agnoſcit, & Apoſtolos Hymnum hunc ſanctum feciſſe. Quod non leui deſtinâ fulcies ex D. Bernardi (meliùs, ſi legas, ex Domini Bernardi Archiepiſcopi Toletani) verbis deſumptis è primo quinque Sermonum ſuper* Salue Regina, *quos ſeorſim à ceteris Operibus D. Bernardi edidit Gillotius in impreſſione Pariſienſi in* 2. *Tom. fol.* 367. *vbi non* Diui Bernardi, *ſed* Domini Bernardi *eſſe autumat.* Dulcè Canticum *(hæc ſunt verba)* ac nobiliſſimum melos, quod in honorem ſanctæ Mariæ quater in anno Ordo noſter deuotiſſimè concinit, ad deuotionem noſtram diſcutiendam, Fratres, aſſumpſimus, quia ſpeciali dulcedine multâ refertum, maſticatione continuâ repetimus. Nam à ſummis labiis Canticum illud effuſum venit. Habet enim fundamentum. Fundamentum eius in montibus ſanctis. Fundamentum eius internæ dulcedinis ſuauitas eſt. Et vbi hæc niſi in montibus ſanctis? hoc eſt, in mentibus [*legendum* montibus, *vt ſuprà; nam* mentibus *non congruit ſenſui*] noſtris à Sanctis compoſitum, à Sanctis inſtitutum, dignè etiam frequentabitur à Sanctis. *Hactenus D. Bernardus. Ex iis, & aliis conſtat compoſitum* à montibus ſanctis; *qui nulli alij ſunt quàm duodecim ſanctiſſimi Apoſtoli. Ab his meritò dicitur hoc diuinum Canticum, & à ſummis labiis diffuſum venire.* Montes *dicebantur Apoſtoli, vt ferè omnes Patres interpretantur ad illud Pſal.* 86. Fundamenta eius in montibus ſanctis. *vt Arnobius:* Secundùm fundamentum Apoſtolorum. *Explicitè magis, nam reddit rationem, Haymo*: Montes ſunt Apoſtoli; quia ſuper eos fides noſtra eſt fundata. *Caſſiodorus aliter:* Qui *(Apoſtoli)* ſoliditate fidei & excellentiâ vitæ montes ſunt. *Ludolfus item:* Quia ibi primùm poſita eſt fides Eccleſiæ: qui montes ſunt propter fidei ſublimitatem; ſancti per vitæ puritatem, quorum fide, doctrinâ & exemplo Eccleſia eſt fundata. *Fuſiùs D. Auguſtinus ibidem, & ita ſenſiſſe ait D. Paulum ad Epheſ. cap.* 2. Super fundamentum Apoſtolorum. *Idem teſtatur D. Ambroſius ad Pſalm.* 118. *Sermone* 22. *& ſuper D. Lucam cap.* 17. *& in libro de Noë cap.* 32. *Iterùm D. Auguſtinus ad ſanctum Ioannem Tract.* 1. D.L.

& ad Psalm. 35. Sanctus Hieronymus super Psalmum 45. & ad Isaiam cap. 14. Sanctus Gregorius lib. 12. Moral. cap. 11. Doctissimi etiam viri Gigantes *appellabantur: quod passim in sacrâ Scripturâ, vbi positum non pro hominibus ingenti mole corporeâ præditis, sed pro iis qui sanctitate, sapientiâ & grauitate admirabili antecellebant. Plura cumulat Iacobus Boulduc de Ecclesiâ ante legem cap. 8. & 9. & interpretatur illud Deuteronomij cap. 2. num. 10. & 12. & adducit Vulgatum, qui nomina* Nephilim, Zuzim, Rephaim, *vertit* Gigantes *hoc sensu. Nouissimè plura eruditè cumulat Ludouicus Cresollius Societat. Iesu in suo Mystagogo, siue de Sacrorum hominum disciplinâ, lib. 1. cap. 13. sect. 1. & sequentibus. vbi Ecclesiasticos per* montes *in sacris Litteris adumbratos asserit, & ex varia auctoritatum supellectile depromit verum.*

Nec D. Bernardus (vt filum iterùm apprehendam, & si coniectari licet) à Sanctis compositum Canticum diceret, nisi maiorem ei auctoritatem tribueret, quàm Hermanni Contracti. Deinde phrasis id etiam indicat; nam est Græca & Hebræa: genitiuum enim in suâ Dialecto pro adiectiuo apponebant. Dixi in meo Pentacontarcho cap. 9. Viri sanguinis, *pro* viris sanguinolentis: Deus pacis & misericordiæ, *pro* Deo misericorde *D. Paulus Epistolâ ad Romanos cap. 6. & c. 7.* Legem mortis *dixit pro* mortifera. *Et Ecclesiast. cap. 44.* viros misericordiæ *inuenies pro* misericordibus. *Sic in diuino Cantico* Regina misericordiæ *(vt legit sanctus Bernardus, sanctus Bonauentura, Martinus de Magistris, & in Breuiariis antiquis) pro* Regina misericorde. *Non abs re Canisius lib. 5. de beatâ Virgine cap. 13. vbi, postquam Hermannum Contractum fecisse affirmat Canticum, & hoc dulcissimum melos, nutantem se ostendit, & quasi recantare videtur, dum, esto quòd non condiderit, attamen euulgasse scribit, quasi recedens à primâ suâ sententiâ. Verba eius sunt:* Quamquam ex aliis & vetustioribus Ecclesiæ Scriptoribus liquidò percipi potest, Mariam similibus, ac etiam præstantioribus, quàm in hoc ipso Cantico comprehensis, præconiis iam olim salutatam, ac publicè decoratam esse; nihil vt noui adferat, quisquis demum hoc Canticum primus intra sexcentos annos, aut condidit aut euulgauit. *Nota illius disiunctiuæ notam* condidit aut euulgauit.

Vbi legitur Mansonij, *seu* Monsorij, *scribendum* Monsoncij. *ita in Historiâ Compostellanâ manu scriptâ.* In cuius [*Pelagij scilicet*] equidem honorem, Petrus de Monsoncio, videlicet Abbas de Ante-Altaria, diuinâ prouidente gratiâ, subrogatus. *Appellabatur enim* Petrus Martinez de Monsoncio. *Martinus namque erat eius pater, & deuouit se Religioni in Monasterio sanctæ Mariæ de Monsonço. Aliter Stephanus de Garibay in Compendio Histor. lib. 9. cap. 36. fol. 473. qui eum nominat* Petrum de Monsorio. *P. Ioannes Mariana lib. 8. Hist. Hisp. cap. 8. fol. 388. col. 2.* Pedro Mansorio. *Plenâ doctâque manu ferè hæc omnia cumulat Magister Antonius de Yepes, Ordinis Benedictini Alumnus, in suâ Historiâ generali, Centuriâ siue Tom. 5. anno à Christo nato* DCCCC.LXXXVI. *fol. 216. pag. 2. quem omnino vide & consule; quamuis pro suâ adducat opinione (generali tamen & sub inuolucro verborum) Petrum Bergomensem lib. 12. Supplementi Chronicorum: qui Bergomensis contrariam amplectitur, anno Christi* M.XLIX. *fol. 318. fatetur enim Hermannum Contractum auctorem Cantici* Salue Regina.

Duo tamen animaduertenda meritò duxi. Primum, Petrum Monsoncium fuisse Episcopum Compostellanum; non, vt recenset Fr. Alfonsus de Yepes, anno Christi DCCCC.LXXXVI. *siquidem Pelagius, eius antecessor, maiorum consilio accepto, eiicitur à Sede, & ipse eligitur regnante Beremundo II. qui*

ex

ex communi omnium ferè calculo haud exceſsit metas anni DCCCC.LXXXIII. *Neque Epiſcopi fungebatur dignitate anno* DCCCC.LXXXI. *vt ſcribit P. Ioannes Mariana lib.* 8. *Hiſtoriæ Hiſpan. cap.* 8. *fol.* 388. *col.* 2. *nam, vt Stephanus de Garibay & Zamalloa loco ſuprà citato refert, manuducente præunteq́; Hiſtoriâ Compoſtellanâ M. S. dignitatem adeptus fuit anno* DCCCC.LXIII. *vel* LXIV. *Adſtipulatur noſter Luitprandus, qui Petri Monſoncij vitam delineauit, & ſuam terminauit circa annum* DCCCC.LXXIII. *Conuincit doctè amicus noſter P. Franciſcus de Biuar in Cenſurâ Operum §.7. vnde ſubrogari in locum Pelagij minimè poterat anno* DCCCC.LXXXVI. *vti Fr. Alfonſus de Tepes autumat. Inficias mihi non it, imò ſecundas fert Ambroſius de Morales lib.*17. *Hiſtor. cap.* 20. *qui anno* DCCCC.XCIX. *Pelagium filium Comitis Roderici Velaſquez à Sede deiectum, & Petrum Monſoncium ſucceſſorem eius iam anteà fuiſſe commemorat, quamuis annum non aſsignet.*

Secundum. miniatis carulis venit notandum, Auctorem in calce Chronici aliqua, quaſi parerga, vti mos fuit illius ætatis Scriptoribus, exaraſſe, non per annos chronographicè digeſta, & temporis ad amuſsim ſerie collimatâ, præcipuè cùm enarratio ad ſuorum Operum dinumerationem, non ad Hiſtoriam concinnandam ſpectet. Sic Iulianus in fine Chronici omnia quæ ſcripſerat recenſet. Hincq́; vel delicatiſsimus Lector non abhorrebit, Chronicon Luitprandi terminari anno DCCCC.LX. *& P. Monſoncium adhuc in viuis eſſe anno* DCCCC.LXIII. *cùm tredecim intercalentur anni ab anno* DCCCC.LX. *vſque ad mortem Luitprandi; in quibus & vitam finiiſſe Monſoncium, & eius miraculoſa geſta ſcripſiſſe poterat Luitprandus.*

Hanc eamdem Monſoncij electionem iterùm apponit nobis Girardus Auctor ſecundæ & tertiæ partis Hiſtoriæ Compoſtellanæ M. S. quam in magno pretio habeo, his verbis: Qui Beremundus, Magnorum conſilio accepto, prædictum Pelagium à Sede proiecit, & loco ipſius Petrum, cuiuſdam Martini filium, Monaſterij Monſoncij ſapientem Monachum, Ante-Altaris Archiſterij Abbatem venerabilem, à cunctis ſenioribus eligi decimum Epiſcopum & conſecrari præcepit. *Quæ viam ſtrenuè muniunt ad Luitprandi textum emendandum, à ſciolis amanuenſibus malè luxatum. Ità enim cùm inueniſſent ſcriptum* F. Marti. *ducentes F. eſſe I. litteram initialem, & pro* Martini *(quod nomen litteris* Marti. *ſignificabatur) legentes* Martyris; Itali Martyris *falsò ſcripſerunt. Hiſpanus ex Gallæciæ prouinciâ oriundus fuit; & Compoſtellæ non Martyr, ſed Confeſſor decubuit; vt vel ipſa Eccleſiaſticæ tabellæ proclamant.*

365. *Quid actum ſit de libris Moralium: nam partem miſerat S. Gregorius Leandro, pars omnino deſiderabatur.* P. H.

366. *De Diptychis Hiſpaniarum Eccleſiarum multa pulchrè ponit hîc Luitprandus. Duas in primis Diptychas ab anno* CCC.IX. *nam ponuntur quidam hîc Epiſcopi inſignes ſanctitate cùm extra Hiſpaniam, tum intra Hiſpaniam. Extra Hiſpaniam, Hilarius Epiſcopus Pictauienſis, Athanaſius Alexandrinus, Martinus Turonenſis, Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis, Auguſtinus Epiſcopus Hipponenſis in Africâ: hi extra Hiſpaniam. Intra verò eam Leander, Iſidorus, Dauid, Iulianus Hiſpalenſis, Iulianus Toletanus Doctor, Petrus Ilerdenſis, Petrus Pulcher Toletanus. idq́; more Græcorum, qui ponunt in principio Diptycharum ſuarum nonnullos Catholicos Pontifices, quibuſcum more Catholico communicare ſoliti.* P. H.

Pro ſpiritibus pauſantium.] *Priùs de voce; pòſt de more. Vox Latina eſt* Pauſa, *quâ vſi antiqui: Lucilius lib.*1. *Satyr.* D.L.

Hæc vbi dicta dedit, pauſam facit ore loquendi.

Plautus in Pœnulo Act. 6.

Quando id quod ſat erat, ſatis habere noluit,
Ego pauſam feci.

Lucretius lib. 3.

Frigida quem ſemel eſt vitai pauſa ſecuta.

Deducta vox à Græco fonte parcè detorta, παύω, quod quieſcere *ſignificat, & in futuro παύσω. Vnde verbum Latinum* Pauſo. *Plautus de verbo iterùm in Trinummo Act.* 4. Pausâ viciſti caſtigatorem tuum. *In Gloſſis Græco-Latinis,* Pauſat, Ἀναπαύει, καὶ Ἀναπαύει. *Quamuis Obertus Giſanius ad Lucretium verbo* Pauſa, *ſumpſiſſe id Romanos à Græcis fateatur, ſed hos παῦλαν dixiſſe.*

Igitur pro ſpiritibus pauſantium, *idem eſt ac* pro ſpiritibus quieſcentium, *id eſt, mortuorum. Tempore Gothorum paſſim vſurpata vox. Sanctus Eugenius in Epigrammate,* Nunc pauſa malorum, *ait.* Pro ſpiritibus pauſantium, *id eſt,* requiem habentium, *qui nunc ceſſarunt à laboribus.* Amodò iam dicit ſpiritus *(ait D. Ioannes in Apocalypſi)* vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos. *Mos autem orare pro viuis & defunctis: vnde duæ* Diptychæ, *de quibus alibi. Adiiciam tamen, Diptychon exſtare in tabulis Iſidorianis, quas vidit excuſas ante centum & viginti annos cum Miſſâ S. Iacobi P. Hieronymus de la Higuera: in quo eadem hæc reperiebantur verba:* Pro ſpiritibus pauſantium; *& ſtatim ſequebatur oratio Presbyteri concepta:* Suſcipe, Ieſu bone, in hoc natali Iacobi Apoſtoli tui offerentium vota, & refrigerium præſta ſpiritibus defunctorum, vt eo apud te intercedente, & venia defunctis tuæ pietatis gratiâ impendatur. *Hoc monimentum, non à Saliari carmine mutuata eſt vetus Eccleſia (in quo eorum nomina, quos eximio honore volebant decorari Romani, canenda ponebant) vt autumauit, falsò tamen, Caſaubonus ad Athenæum lib. 6. cap.* 14. *ſed à veteri Teſtamento, vt aſſerit ex ſancto Dionyſio doctiſſimus Pater Heribertus Roſvveydus in Onomaſtico, edito ad calcem Vitarum Patrum, verbo* Diptychum *pag. 776. col. 2. Ethnici illi ſacra noſtra ex diuinis libris vſurparunt retorſeruntq́, vt pluries variis in locis diximus, & in Pentocontarcho cap. 26. Addo nunc teſtimoniis ibi adductis Tertullianum in Apologetico aduerſus Gentes cap.* 47. Quis Poëtarum, quis Sophiſtarum, qui non omnino de Prophetarum fonte potauerit? *quod pluribus proſequitur verbis; & in fine capitis ait:* Vnde (oro vos) Philoſophis aut Poëtis tam conſimilia? non niſi de noſtris Sacramentis.

De Diptychis vide VVilhelmum Lindanum Epiſcopum Gandauenſem in Annotationibus ad Liturgiam D. Petri Apoſtoli: vbi aſſerit ſe vidiſſe Diptychas Eccleſiæ S. Georgij, quæ in littore maris Oceani, ſiue Biſſchagiæ *apud* Portugalete *ſita eſt; & nouiſſimè editum Facundum Epiſcopum Hermianenſem prouinciæ Africanæ pro defenſione trium Capitulorum Concilij Chalcedonenſis lib. 4. cap. 1. & P. Iacobum Sirmondum Societatis Ieſu ad pag.* 142. *Priùs excurſum fecit, eruditum ſanè, P. Chriſtophorus Brouverus eiuſdem Societatis Ieſu, in Notis ad Venantium Honorium Clementianum Fortunatum lib.* 10. *Epiſt. 7. p. 229. Ex Iureconſultis vide Guidonem Pancirol. in Theſauro Variarum Lectionum lib. 1. cap. 28. pag.* 30. *E. require, & quæ ad Iulianum in Variorum carminum collectione pag.* 158. *& ſchediaſma, quod pro colophone edi curani.*

P. H. 367. *Olim dicitur, ſolum Hiſpaniæ Primatem, Toletanum ſcilicet, habuiſſe ius pallij, vt in Africâ Carthaginenſem, & in Macedoniâ Theſſalonicenſem Primates, qui eodem iure gauiſi ſunt.*

Ius

Ius pallij in Hiſpaniâ.] *Pallium, in quo Pontificalis officij plenitudo (vt ait Innocentius III. in cap.* Niſi, *de auctoritate & vſu pally) eſt Archiepiſcopale inſigne: ideò Luitprandus Toletanorum Primatium peculiare, & iuriſdictionis agnoſcit indumentum. De quo multi multa: congerit ſuo more doctè & plenè Auguſtinus Barboſa in Collectaneis ad Decretales ad dictum titulum de Auctoritate & vſu pallij: dixerat priùs in Paſtorali, ſeu de Officio & poteſtate Epiſcopi, parte 1. tit. 3. cap. 1. num. 20. pag. 215. col. 1. & allegat. 50. d. 3. Plura ex Antiquitate Eccleſiaſticâ eruit in lucem Nicolaus Alemannus in Diſſertatione Hiſtoricâ de Lateranenſibus Parietinis cap. 10. num. 72. 73. 79. & 81. Solebat Summus Pontifex poſt Concilium celebratum, in quo de hac agebatur re, pallium dare. Iulianus in Chronico num. 612.* Vrbanus nimiùm honorauit D. Bernardum Toletanum Archiepiſcopum, quem in Concilio Placentinorum aliquibus Patriarchis comitibus conſecrauit, & in præſentiâ totius Concilij ei pallium dedit. *Confirmat ſanctus Bernardus in Vitâ S. Malachiæ ſub Innocentio II. Pontifice Maximo: vbi docet nos, ſanctum virum Romam poſt annum* M.C.XXX. *iuiſſe; & cùm accepiſſet Malachias officium Legati Apoſtolici, petiiſſe pallium, Summumq; Pontificem reſpondiſſe. Verba eius ſunt:* Poſt hæc, *inquit S. Bernardus*, petit Malachias nouæ Metropolis conſtitutionem confirmari, & vtriuſque Sedis pallia ſibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit. De palliis autem oportet, ait Summus Pontifex, ſolemniùs agi. Conuocatis Epiſcopis, & Clericis, & Maioribus terræ, celebrabitis generale Concilium; & ſic conniuentiâ, & communi voto vniuerſorum per honeſtas perſonas requiretis pallium, & dabitur vobis. Deinde tollens mitram de capite ſuo, impoſuit capiti eius; ſed & ſtolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum ſolebat. D. L.

368. *Semper in mediâ captiuitate ſeruata eſt obedientia & reuerentia Toletanis Pontificibus, vt Hiſpaniarum Primatibus.* P. H.

LVITPRANDI
TICINENSIS DIACONI
SVBDIACONI TOLETANI
ADVERSARIA
NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITA:
ET
D. LAVRENTII RAMIREZ DE PRADO
CONSILIARII REGII
NOTIS ILLVSTRATA.

ADVERSARIA LVITPRANDI TICINENSIS DIACONI, SVBDIACONI TOLETANI.

DVPLEX Legio: altera dicta *Septima, Gemina, Pia, Felix*, quæ Gotthis flos ciuitatum est; & hæc fuit Regia Sedes, Episcopalisque, nulli subiecta Pontificum Hispanorum, præterquam Romano Papæ. Altera, quam Vrbicus fluuius lambit, & *Benauentum* dicta: hæc paruit Episcopo Asturicensi; hæc dicta *Legio Vrbica*. 1. *Modò paret Ouetensi.*

Legio Gemina, Sedes Episcopalis, paruit Bracarensi ad tempora sancti Lucij Papæ: qui creditur exemisse Legionensem Episcopum à Bracarensi, quia contra vicinum Basilidem Asturicensem Episcopum lapsum, mirabiliter dictis, scriptis factisque, laborarat. 2.

Aquæ Quintianæ in Gallæciis Lucensibus (quarum meminit Ptolemæus recensens hos populos) sunt in monte Tebiceio fons quidam, qui fluit ac refluit, & fluctus habet instar Oceani, prope fluuium Loriam (vulgò *Lor:*) quem cùm vidisset Q. Metellus Prætor, ante Christi natalem anno C.XL. miratus, ei proximoque oppido nomen imposuit, vocauitque *Aquas Quintianas*. Fluuius Loria visus propè labitur in *Siliam flumen. 3. *al.* Silum

3. Aquæ Quintianæ, *&c.*] *Vide Ortelium verbo* Aquæ Quintiæ. *cuius sunt verba:* Aquæ Quintiæ, siue Quintianæ, ὕδατα κυΐντια, Ptolemæo Seurorum in Hispaniâ Tarraconensi oppidum. Aquecaldes, Molezio dicitur.

Ærâ DCCC.LXVIII. à natiuitate Domini DCCC.XXX. vixit sanctissima virgo Lumbrosa ex opido Ceâ, quæ frequentabat paræciam in diruto Monasterio sanctorum Martyrum Facundi & Primitiui cum Muzarabibus Christianis in magnâ vitæ sanctitate. Iacuit in illâ paræciâ, donec per Alfonsum Regem, reparato Monasterio, illuc ea translata est. Obiit non multò priùs reparatione. Frequentantur eius Reliquiæ maximâ populi veneratione: colitur 1. die Nouembris: iacet in tumulo super duas columnas. 4.

Carthagine Spartariâ sanctus Constantinus Confessor, vir clarissimus, multarum virtutum gloriâ clarus, migrat Confessor sub 5.

Valeriano XI. die Martij. Eodem die passio sanctorum Martyrum Heraclij & Zozimi passorum pro Christi fide ibidem.

6. Dum transirem Pyrenæum in confinibus Hispaniæ, reperi quòd S. Felix colitur in ciuitate Spalatensi, vel Ispalensi; qui missus ab Hispanis Episcopis huc, prædicansque Euangelium, sub Diocletiano martyrium consummauit XII. Kal. Iunij. Sunt qui putant, hanc eamdem ciuitatem esse Spartulacensem; non rectè ij: nam in oppido* Anzanego sanctus Episcopus & Martyr colitur. Hic Felix creditur fuisse, qui cum aliis XIII. Episcopis Confessoribus interfuit Concilio nationali Illiberitano, & præfuit Episcopus Accitanus: missus verò ab Hispanis Episcopis, propter feruentem eius charitatem, prudentiam, scientiam & lepôrem, ad confirmandos in fide populos Hispanos, iuitque ad Celtiberos Vascones, & Pyrenæum accolentes.

* al. Onzanego

7. S. Patricius, qui celebratur XVII. Kalend. Aprilis, non fuit Episcopus Aruernensis; sed creditur Malacitanus, qui interfuit Concilio Illiberitano: posteà, dum iret aliò, venit Aruerniam, & obiit.

8. Heracleæ in Hispaniâ, quæ ciuitas *Calpe* dicitur, passionis recolitur triumphus S. Ianuarij * Sarabrensis Episcopi cum sociis, VII. Ianuarij: cuius meminit Dexter, aitque passum sub Diocletiano. Fuit Episcopus, qui interfuit Illiberitano.

* al. Salarensis, & Saletnensis

9. Quam Latini Murciam, Gotthi vocauerunt Bigastrum, Mauri *Acatha*, anno DCCCC. vt coniicitur. Venit illò Episcopus Bergaræ Thyestes, & * mortuus est; iacetque ibi.

* al. estque martyrizatus ibi.

10. Melantius, vel Melanius, natus in maiori Britanniâ, venit Romam; & à sancto Stephano missus Rothomagum, ibi aliquantulum temporis Episcopale munus exercuit: pòst, nescio quâ causâ, venit Athenas, & cum Sixto Pontifice venit Toletum, vbi successit in Episcopali Sede Palmatio, vel Paulato. Interfuit Concilio Illiberitano, pòst anno CCC.V. venit Rothomagum, & in CCC.X. sanctissimè mortuus est, ibique sepultus XI. Kal. Nouembr.

11. Villæ-Cassinæ, quam Mauri vocauerunt *Villam-Castin*, in confinibus Carpetaniæ, S. Nicasius, primus Episcopus Rothomagensis, cum sociis patitur XI. Octobris sub Domitiano, dum ibi prædicat: * misit Fescenninus, iussu Domitiani, qui eos in Hispaniâ occideret.

* al. misso Fescennino, iussu, &c.

12. Anno Domini CCC.II. Constantio Chloro & Galerio Maximino Cæsaribus, Coss. quartùm, III. die Aprilis, die Veneris sanctæ, vel passionis Domini, per totum orbem indicitur persecutio. & anno XVI. Melantij Toletani Pontificis, iisdem Consulibus, mense & die, diruta est Ecclesia Toletana B. Mariæ Virginis Assum-

sumptionis, à sancto Elpidio erecta, & à B. M. Marcello spatiis ampliata: solo æquata est à* ·.·.·.·, iussu Diocletiani sub P...Daciano Hispaniæ Præside, qui demolitioni præfuisse dicitur. Exturc creditur per orbem sacra Synaxis fieri solita in speluncis, vt Romæ in cœmeteriis, Augustobrigæ (quæ dicitur à Mauris *Cobisa*, in fine Carpetaniæ) in antro, Toleti in spelunca, quæ vulgò dicitur Herculis, opere Romano, Libanæ in Celtiberiâ in speluncis, quas à cauitate *foratas* vocant, & sic in aliis antris.

*Legi videtur Teucris, sed libenter legâ Duumuiris

13. Dici non potest, quanta deiectio Christianorum animis accesserit hac demolitione & librorum incensione. Toletanos libros loco tuto posuit sanctus vir Melantius; & animabat Christianos ad tolerantiam cruciatus. Durauit demolitio XVI. annos, donec anno CCC.XVIII. lex data est à Constantino, quâ iussit restitui bona, fundos, solaria sanctis Ecclesiis. Tunc reparata est S. Mariæ de Columnâ matrix orbis Ecclesia, cuius imaginem & columnam Christiani absconderant, iuuante Valerio Episcopo, & Vincentio Archidiacono. Toleti restituta est Ecclesia Assumptioni sanctæ Dei genitricis dicata; & *denuò sanctæ Leucadiæ recèns Martyri, ciui & patronæ, altera.

*al. de nouo

14. Non prætereundum est in iisdem Aduersariis meis, Camerinum, vel Marinum, vel Tamerinum, Toletanum Pontificem, ad Sardiniam delatum cum aliis, adhuc durante persecutione Diocletiani XXI. Augusti passum.

15. S.M. Pomponius Ianuarius Episcopus *Salariensis, fuit vir Consularis, interfuitque, vt dictum est, Concilio Illiberitano; prædicansque in Heracleâ ciuitate freti Herculei, per dira tormenta cum sociis pro Christi fide triumphauit.

*al. Sarabrensis, vel Salanensis,

16. S. Vitalis, quem à fonte baptismatis sustulit sanctus Sebastianus, è Thermedâ in Carpetanis Romam miles profectus, relictis filiolis, Iusto & Pastore, Complutensibus, *3. mensis Iulij anno CC.XC. prope *Paduam passus est.

*Lege 2. ex Mart. Rom. 2. Iuly.
*al. Capuam

16. S. Vitalis, quem à fonte, &c.] *De S. Vitali, patre S. Natalis, & sanctorum Iusti & Pastoris Complutensium Martyrum, vide Martyrologium Romanum* 11. *die Iuly; suffragatur ad id, omnibus indiciis inter se conuenientibus, Flauius Dexter anno* CC.XC. *num.* 1. *his verbis:* In Campaniâ Italiæ S. Vitalis Hispanus, ex oppido Thermedâ in Carpetaniâ, pater sanctorum Martyrum ad Complutum passorum Iusti & Pastoris, conuersus ad fidem monitis sancti Sebastiani, cum aliis patitur. *vbi noster Biuarius, qui adducit Valderedi Cæsaraugustani Episcopi epigramma,* Pro sancto Vitali. *Iterùm planiùs & pleniùs Luitprandus inf. num.* 154. *& 155. & num.* 154. *S. Natalem agnoscit filium S. Vitalis Martyris, vti etiam num.* 155. *nepotem, S. Natalis Confessoris Romani. Vnde venit corrigendus Iuliani contextus anno* CC.XC. *num.* 125. *nam ibi facili litterarum ductus conuersione, scioli exscriptoris vitio,* Filius Natalis Martyris *legitur; cùm sit legendum,* Vitalis Martyris; *cuius erat filius sanctus Natalis, & nepos S. Natalis Confessoris.*

17. Nicomediæ passus est in persecutione Diocletiani sanctus Flauius Antiochenus, vir Consularis, & Episcopus *Illiberitanus, qui Concilio interfuit Illiberitano habito anno CC.XCIX. vel circiter: qui negotiorum grauium caussâ Nicomediam delatus, cum fratribus Augusto & Augustino VII. Maij martyrium passus est.

*al. Illitercitanus,

18. Anno CCC.XIII. Constantino & Licinio Augustis, Consulibus tertiùm, sub Melchiade Papâ coactum est Toletanum Concilium vniuersale totius Hispaniæ, Præside Camerino, vel Tamerino, vel Marino Toletano: interfuit Leontius Bracarensis, Benedictusque *Tarraconensis, Sabinus Hispalensis, Marcus Emeritanus, & alij complures Episcopi sancti: mittunt Conciliarem Epistolam ad Melchiadem, quibus ille respondit.

*al. Tabelonensis,

19. Turibius notarius S. Leonis, Archidiaconus Tudensis, succedit Ceponio Episcopo Tudensi; moritur verò VI. Kalend. Nouembr. translatus *anno D.XXVIII. Is autem fuerat anteà *Tudensis, cùm scripsit Idito.

*al. ærâ
*al. Iracensis,

20. Concilium primum *Bracarense habitum est Bracaræ, nondum eâ parte Gallæciæ, quæ est à Compostellâ in potestate Sueuorum, habitum anno III. Richilanis, II. Sueuorum Regis, Idibus Martij ærâ CCCC.LXXXI. Pancratius ærumnis confectus moritur anno CCCC.XLIV. successit illi in Sede Bracarensi Balconius vir pius, & zelo Dei plenus.

*al. Emeritense

21. Prædicationibus sancti Pontificis Balconij & aliorum Episcoporum, pullulantibus erroribus Priscilliani, Gallæciamque vastantibus, Reciarius fit ex Gentili Christianus, & mirificè fouet Ecclesias, & Catholicos, quibus publicè prædicatur fides Catholica; & dat facultatem cogendi Concilium ad Aquas-Celenas veteres, vti dictum est.

22. Fluminis Tenedi aquæ, præsertim prope Guardiam oppidum, quà flumen labitur in Oceanum, quia lutulentæ sunt, & cœnosis impeditæ vadis, *Celene* dicuntur quasi nigricantes, & Hispanorum more oppido nomen dedêre, vt aliàs *Sucro*, *Vaccæa*, & *Emminius*.

23. Varada municipium est antiquum Carpetaniæ, in viâ Toleto Complutum sic: Toleto Illescam XXIIII.M.P. Titultiam M.P.M. Varadam VIII. M. P. M. Complutum XXX. M. P. & viam Varadâ Segouiam *f. c. M. Fuluius Nobilior Proconsul. Hîc, scilicet Varadæ, recolitur memoria Nerei, Saturnini, & CCC.LXV. Martyrum, qui erant in æstiuis in hoc municipio sub persecutione Diocletiani, passorum XVI. die Octobris. Crediderim hos passos Cluniæ, & Reliquias aliquas illinc huc allatas, & ibidem aliquot annis in *Hibernis vixisse concorditer.

*id est, facere curauit

*al. Titultiâ, vel Tulliânis

Muris,

Muris, oppido in Gallæciâ, in populis Tamaricis; vbi ex mari exundantique flumine fiebat peninsula, de quâ Plinius lib. 4. cap. 20. 24.

sanctus Theodorus Monachus cultus est, vitâ miraculisque clarus, 11. Aprilis.

24. Populis Tamaricis.] *De Fontibus Tamaricis idem Plinius lib. 30. cap. 2. & doctissimus Ludouicus Nonnius in suâ Hispaniâ cap. 44. nostraq; laus Hispaniæ.*

Ouetum (quæ prope Lucum Asturum, ciuitatem Regiam, & quæ sub Sueuis continet se Lucum Augusti; & in quo Luco Asturum, sub Rege Theodomiro Sueuorum, habitum est Concilium Nationale Sueuorum) tempore Maurorum allata est arca Toleto cum Reliquiis plurimis, & cappa, quâ beata Virgo donauit sanctum *Ildefonsum Toletanum Antistitem, quæ fuit candidissimi coloris, & corpora sanctorum Asturij, cognomento Serrani, & Iuliani, Toletanorum Episcoporum. 25.

* *Scriptum erat* Elephonsum

In Gallæciæ ciuitate, Luco Augusti, memoria sanctorum Martyrum Procli & Hilarionis sub Traiano passorum; quorum Reliquiæ & Acta aliò translata dicuntur. 26.

Floret memoria sanctitatis, apud Lucum Augusti, sancti Pontificis *Odoriis, qui reparauit hanc ciuitatem & Ecclesiam, & illi Sedem restituit anno DCC.XLIIII. annis XXVII. post vastationem huius ciuitatis: moritur pòst sanctissimè. 27.

*al. Odomis,

Achartæ vel Murciæ mansit Episcopus, & templum *Ecclesiaque tempore Maurorum. 28.

*al. Arcisa

Ante Hispaniarum vastationem à Mauris, in Ecclesiis Cathedralibus Eucharistia semper patens erat: quam consuetudinem seruarunt antiquæ Ecclesiæ, vt Toletana, Bracarensis, Lucensis, & aliæ, quæ non captæ à Mauris, sed vel desertæ vel admissæ.... In aliquibus Ecclesiis, vbi frequentissimi Saraceni degebant, & Ecclesiæ erant debiles, id aliquando fiebat; sed rarò. 29.

Via Antonini Emeritâ-Augustâ Cæsaraugustam, sic: Castra Iulia, vel Trogilium (posterius nomen retinent Mauri) M.P.M.XVII. Lacippeam XL. M. P. nunc *Madrigaletum; *Laucianam XXIIII. M. P. M. *Villare Pedrosi* Mauris: Augustobrigam M. P. M.XXII. Caleram: Toletum M. P. M. *LV. 30.

*al. Mudragus;

*al. Leucipam

*al. LVII.

Itinerarium, quod Antonini Augusti nomine circumfertur, mirè corruptum est, additis & subtractis mansionibus non paucis: primò cœptum sub C. Cæsare, productum sub Augusto, positis tantùm nominibus locorum sine milliarium numero; pòst addita sunt milliaria ab Antonino, & ob id illi tributus est labor, qui alioqui plurium fuit; addita nomina; vt *Constantinopolis, Maximianopolis, Diocletianopolis.* quod est signum, tunc vltimam manum operi fuisse superadditam. 31.

Cùm

32. Cùm Lusitaniam pertransissem, publicâ Saracenorum fide, vidi non longè procul Æminio, in Campo Osensi, vetus & miraculosum stagnum, quod tot fecit miracula, & Ecclesiam stantem, anno DCCCC.XLII. conueni sanctum senem Heronium Bracarensem Pontificem in *Bracaræ ruinis, cum suis ouibus, officio sancti Pastoris fungentem, & Æminij sanctum virum Gundisaluum, quem audiui post aliquot annos successisse Heronio.

*al. Conchetæ

32. Cùm Lusitaniam pertransissem, publicâ Saracenorum fide, vidi non longè procul Æminio, in Campo Osensi, vetus & miraculosum stagnum.] *Cum Luitprando oculato teste conuenit M. Maximus in Chronico anno* D.L. Prope Osset, oppidum Lusitaniæ, in Diœcesi Pacis-Augustæ, fontes Baptismatis in peruigilio Paschatis exiccantur. *lego*, excitaneur. *S. Gregorius Turonensis secundas fert lib.6. Hist. Franc. cap.43.* Habito ergo tractatu, de militis virorum millibus trecentos viros elegit armatos, & intra castrum Osset, in cuius Ecclesiâ fontes diuinitus complentur, includit [*Hermenegildum.*] *Ex obsidione D. Hermenigildi clarè conuincitur*, Osset *oppidum, in quo aqua illæ miraculosæ Baptismales, Lusitania fuisse, si verba M. Maximi anno* D.LXXXI. *penitiùs attendamus; hæc sunt:* Leuuigildus iterùm Hermenegildum filium obsidet apud Osset oppidum Lusitaniæ, capumque Toletum ducit. *De hisce fontibus idem Turonensis lib.5. Hist. cap.7. Baronius anno Christi* D.XLVIII. *pag.589. Morales lib.11. Histor. cap.54. Illustrat rem totam vetus inscriptio, quam apud Emmanuelem de Faria & Sousa in Epitome Histor. Lusitan. part.2. cap. 1. pag.165. inueni, vbi* Æminij & Osset *mentio, quorum Luitprandus meminit.*

IMPER. CAES. D. AVG. INTER. DIV. REL. COHORT. PRAESID. VACE. OSCEL. LANCO. GALEN. AEM. LEG. X. FRETENS. EIVS. NVM. SPECTACVLA. ET LVD. GLADIAT. E. V. VRBES. LVSITA. L. A. EXP. ET. HECATOMB. D. D.

Vnde non Osset, *sed* Oscel *fortè legendum in Maximo, Luitprando & Turonensi. Ex lapide verò, Aeminiensem & Oscellensem cohortem spectacula & ludos gladiatorum August. Imp. edidisse, demonstratur. De Aeminio fluuio Plinius Nat. Hist. lib.4. cap.22. Et de hac re breui in lucem emittet excursum, doctum sanè & laboriosum, P. Franciscus Binar in eruditissimis Comment. ad M. Maximum. Non tamen nego in Batica* Osset *oppidum reperiri; constat ex M. Maximo anno* D.VI. *& anno* D.LVI. *& aquas has dinas in eo erupisse, qui electissimum legit opusculum doctissimi religiosissimiq; viri D. Ioseph de sanctâ Mariâ Ordinis Carth. credat forsitan: tot tantasq; sui indicij (summi quidem) adducit coniecturas & testimonia.*

33. Ego Chronicon meum, quod miseram *Regimundo, etiam transmisi (partem illius) Heronio Bracarensi seni Pontifici sanctissimo, & scripsi illi sequentem Epistolam:

*al. Tractemundo,

D.L. De *Eminentissimi* titulo vide Notam 1. ad Epistolas.

Sanctissimo Patri, & eminentissimo Papæ Heronio, meritissimo Bracarensi Archipiscopo, Luitprandus Toletanus Subdiaconus debitam offert obedientiam, & salutem ac felicitatem æternam precatur. Efflagitasti à me seruulo tuo frequenti pænè conuitio (sanctissime Pater, & eminentissime Papa) quod pro tuâ in me præstantiâ iustiùs imperare potuisses,

ac

ac pro meâ in te meritissimâ obseruantiâ ad nutum ego parêre debuissem: cùm inuisi S. Iacobi Zebedæi filij, Doctoris & Apostoli nostri, sacra ex voto limina, vt pleraque Lusitaniæ Gallæciæque celebriora loca, & in primis sanctissimi Doctoris, Martyris & Apostoli Petri, primi eiusdem Apostoli discipuli, primique Hispanorum Martyris ædem sacram, ac admirabiles Reliquias, à te tuisque ministris Bracaræ Augustæ tecto perhumaniter exceptus sum. Tunc cùm sermonem facerem Opusculorum meorum, & inter illa continuationis Chronici mei ducti ad annum DCCCC.LX. *ad Chronicon L. F. Dextri, & M. Maximi Benedictini Monachi, sapientissimi Poëtæ, Episcopi Cæsaraugustani planè sanctissimi; tunc iniecta est tibi cupido videndi lituras meas; quia videras Dextrum & M. Maximum, & studiis sanctarum Scripturarum, & legendis nostrarum rerum historiis solabaris labores prolixæ & insuauis captiuitatis inter Mauros. Promisi statim missurum partum meum, vel potiùs abortiuum fetum, maluique qualemcumque tibi castigandum, quàm nullum mittere: satius ducens parêre comiter imperanti, quàm reluctari comiter efflagitanti. An placiturum sit hoc meum obsequiolum, prorsus ignoro: si fuerit ingratum, tu videris, qui iussisti; sin placeat, ceteros annos, quos addideram, tibi mittam. Vale, sanctissime Papa, & sanctum tuum, licet pauperculum, senatum fidelium, & ministros in primis Clerumque saluta, qui versantur inter lupos vt oues mansuetæ, ac barbarorum carnificinæ in singulis horis subiacent, ferentes continuas iniurias maledictaque à Saracenis; quorum gladius eorum impendet ceruicibus. Sanctus senex Ioannes Seruus Dei, Toletanus Antistes, multùm te salutari iubet; ac iniunxit mihi, vt de te scirem, an eius Epistola encyclica in tuas manus vênerit. Iterùm & tertiò vale. Toleto,* IV. *Idus Octobris, ærâ* DCCCC.LXXXI.

33. An eius Epistola encyclica in tuas manus venerit.] *De encyclicis litteris communis locus, quarum frequens mentio apud Ecclesiasticos Auctores. Vide Eminentissimum Cardinalem Cæsarem Baronium Tom. 2. Annalium anno Christi* C.XLII. *pag.* 105. *litterâ C. & nouissimè Franciscum Bernardinum Fexarium de Antiquo Ecclesiasticarum Epistolarum genere lib.* 1. *cap.* 2. *& quæ scripsi in Tesserâ legum ad l.* Certa forma. *C. de Iure fisci, lib.* 10. *fol.* 52. *&* 53. *Hæ sic dictæ, quia mittebantur ad omnes Christi fideles, quasi in circulum: siue à Synodo, vel à Summo Pontifice; vel cùm ab aliis aliâ occasione dantur. de hisce encyclicis noster Iulianus in Chronico num.* 146. *&* 173.

Fluuius Sucro diuidebat Oretanos *Occidentaliores; ab Orientalioribus Bastetanis: & in Antonino Populi Saltiga, & Putealia, sunt Bastetanorum in hac viâ populi. 34. *al. Orientales ab Occidentaliorib.

Via sic ordinatur in codicibus castigatioribus. Saltiga XVI. M. P. Putealia XXXII. M. P. prope Paracuellos; Vallem longam XL. M. P. *Branchales* modò dicitur oppidum, vnde eius principium sumitur: *Vrbiacam XXVI. M. P. (Mauri *Arbecam* vocant) Allaborcium XXV. M. P. (vulgò *Carinenam) Argiriam VI. M. P. Carenas, 35. *al. Terbitium XXV. *al. Carenam

vel Callete M. P. M. xx. Carinenam, ſermone Maurorum *Longares* M. P. M. vii. Cæſarauguſtam M. P. M. xxvi. Zaragoziam vocant.

36. Iulianus Lucas, Auctor Græcus, Toletanus Diaconus refert, Græcos, cùm venerunt in Hiſpanias, in Baſtetanis condidiſſe oppidum dictum Dicæarchia, vel Puteolos, aut Putealia, quod Mauri diruerunt; poſteà veniſſe *Campaniam, & alterum condidiſſe huius nominis.

* al. Carpetaniam;

36. Iulianus Lucas, Auctor Græcus, &c.] *Huius Auctoris meminit Florianus de Ocampo in Proœmio quinque librorum priorum ſuæ Hiſt. pag. 5. & quia adamußim patriam & ſcripta eius deſcribit, non erit otio abuti, tranſſcribere, nec itidem erit ea legere. Hæc ſunt:* Deſpues del Iuliano ſobredicho proſiguio la relaçion de los hechos Eſpañoles mucho mejor que todos, otro Iuliano Diacono tambien Toledano, morador en aquella ciudad, pueſto que Griego de naçion, ſegun el pareçe, declara en el principio de ſu Coronica: dentro de la qual primero que trate de los aconteçimientos de ſus tiempos, recapitula ſumariamente muchas antiguedades Eſpañolas, donde ſe mueſtra leido, i muy exerçitado en letras i çiençia de ſu gente Griega. Deſpues de lo qual viene à contar la mayor parte de los trabajos i victorias del ſanto Rey Don Pelayo: en cuya edad, el dize, que fue con la entrada de aquellos Alarabes e Moros Africanos, que diximos arriba. *A Floriano accepit Garibayus lib. 9. Hiſt. c. 3. qui refert his verbis:* En eſtos tiempos, que en Eſpaña mas ſonauan las ármas, que floreçian las letras, vuo en la ciudad de Toledo vn doctiſſimo varon, de naçion Griego, llamado Iuliano Diacono, ſegun Florian lo afirma, habitando en aquella ciudad: dize, auer eſcrito doctamente las antiguedades de Eſpaña, ſiendo erudito en las lenguas Griega i Latina, i afirma auer proſeguido ſu Hiſtoria haſta contar las coſas aconteçidas en ſu tiempo, con la mayor parte de los trabajos i victorias de eſte Rey Don Pelayo; i en particular tomò ſu Hiſtoria deſde los tiempos del Rey VVamba. *Priùs dixerat noſter Iulianus in Chronico num.* 234. Hinc auſpicatur ſuam Hiſtoriam Iulianus Lucas Theſſalonicenſis, & in ſanctâ Eccleſiâ Toletanâ celeberrimus Archidiaconus; qui vixit ſæculo ſanctiſſimi Regis & reparatoris Hiſpaniæ Pelagij. *Iterùm num.* 385. Iulianus Lucas Theſſalonicenſis, Græcus natione, Diaconus Toleti, in pretio habetur, nobilis Scriptor: nam ſcripſit Hiſtoriam Gotthorum, & præcipuè Regis S. Pelagij. *Vnde non cum confundas cum Iuliano noſtro, vt aliquos feciſſe teſtatur D. Paulus de Eſpinoſa de los Monteros in primâ parte Hiſpal. Hiſtor. lib. 2. cap. 1. fol. 30. Quamuis P. Mariana, quem allegat, lib. 7. Hiſt. Hiſpania cap. 3. in fine, de Iuliano Lucâ loquatur, non de Iuliano Archipresbytero S. Iuſtæ.* Iulianus quidam Diaconus, *ait Mariana*, natione Græcus, in vtriuſque linguæ cognitione non impar, antiquitates Hiſpaniæ atque Pelagij res geſtas per hæc tempora Toleti litteris illuſtrabat. Auctor eſt non-nemo. *Non deſunt, qui haud lenioribus rationibus ducti autument, hunc Iulianum fuiſſe quem Iſidorus Pacenſis aſſerit ſucceſſorem Sinderedi, & Pelagio Regi ad latus haſiſſe in Reliquiarum arcæ adſportatione. Vide noſtrum Luitprandum in Chronico num. 222. atque num. 162. & ride Ambroſium de Morales, qui irridet aſſerentes vindicantesq; Iulianum Lucam è Cimmeriis tenebris.*

Puteolos, aut Putealia.] *De hoc oppido à Mauris diruto, temporeq; Regis Alfonſi VI. reparato, & de altero in Italiâ condito, Iulianus in Aduerſariis num.*

*num.*296. Iſcadia ciuitas in Carpetaniâ in viâ Toleto Complutum, diſtans Toleto XXXII. M. paſſ. vbi conductus profundiſſimus, à centum foraminibus quaſi centum puteolis diſtinctus: & ibi Iſcadia. Poſt Puteoli-centum (à Puteolanis Italiæ aiunt conditam) me viuo reparatur, quæ fuerat à Saracenis deſtructa.

Sancta Potamiœna, ciuis Putealienſis in Baſtetaniâ, filia M. Aurelij Decimi, Præfecti Legionis Septimæ, Geminæ, Piæ, Felicis, & S. Quintiæ Marcellæ; ſoror Cæciliæ Quintiæ, quæ nupſit Druſo Valerio Cæliano Valentiniano: & iſti fuerunt parentes M. Aurelij Valentiniani Præſidis prouinciæ Hiſpaniæ Citerioris. conſtant hæc ex inſcriptionibus. 37.

37. S. Potamiœna, &c.] *De S. Potamiœnâ virgine & Martyre fit mentio in Martyrologio Romano* XXVIII. *Iunij.*

Paracuellos dicitur, quaſi παρὰ κώλων. *Cole* à Mauris dicitur *Almodouar.* 38.

Albacetem, oppidum Baſtetanorum, condiderunt Cilices in Hiſpaniam venientes à regione Cetide. Vocant Mauri hunc locum *Albacete*, corruptè. 39.

Arbucaræ in Celtiberiâ S. Papij Martyris: qui variis tortus cruciatuum generibus, tandem datis ceruicibus occubuit IV. Kal. Iulij anno CCC.III. ſub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, Præſide Hiſpaniæ P. Daciano: ibique eius memoria celebris eſt. 40.

Ætate parentum meorum anno Domini DCCCC.XXIII. Martij XXVI. paſſa eſt martyrium virgo ſanctiſſima Eugenia, filia Chriſtianorum Muzarabum in municipio Vticenſi, quod in Conuentu Cordubenſi vocarunt *Marmolejos*; iuſſu Regis, & Miramolini Abderramenis, ferociſſimi tyranni, fidei Chriſtianæ cauſsâ: & poſt carceres & ſupplicia, datis ceruicibus, Martyr effecta eſt ſub Blaſio Toletano Pontifice, Cordubenſi N. honorificè ſepulta eſt cum verſibus acroſtichis in marmore cælatis. Mirificè culta eſt: & erat in Oueto; Toleti & Gallæciæ colebatur. 41.

Huius ſanctiſſimæ virginis & Martyris Hiſpanæ Reliquiæ delatæ ſunt ad varias Hiſpaniarum partes; vbi conditæ ſunt illi Eccleſiæ. 42.

In tabulario ſanctæ Iuſtæ reperi carmen hoc compoſitum à Domino Blaſio Toletano Præſule, præſtantiſſimo illius ſæculi Poëtâ: quod iis addo: 43.

Eugenia hoc poſita eſt tumulo celeberrima Virgo,
Sanguine quæ Chriſti eſt teſtificata fidem.
*Purpura quam decorat candenti *ſacra colore,* *al. infecta
Laurea & exornat cui duplicata caput.
Multa tulit, ſed plura refert ex hoſte trophæa:
Victrices lauros æther & ipſe canit:

Miratusque canet ventura in sæcula mundus,
Dum steterit tellus pondere fulta suo.
Toletum tibi, Diua potens, tibi Corduba felix
Patria, mansurum porriget vsque decus.
Totaque iam refert * *parentum Ecclesia laudes,*
Præcipuè indigeti soluet Ibera suæ.
Morte paras vitam, penetras quoque funere cælos,
Vulneraque ad Superos expedière viam.
Supplicibus te pande piam, portumque salutis:
Diua doce miseros, Diua tuere reos.
Quod patimur sat triste iugum, sit caussa coronæ:
Blasius hoc Præsul carmine te celebrat.
Toleti memor esto tui, veterisque tuorum
Maiorum sobolis: iam tua regna tege.
Eugeniam sequeris * *Pelagi, fortissime Martyr:*
Moribus adsimiles estis, & igne pares.
Efferus Abderamen Almanzor credidit ambos
Perdere; vtrumque tamen morte sub astra * *parat.*
Vos eadem fortasse grauat custodia vinctos
Compede, tum vinclis, tum pietate pares.
Quos ibi sermones seritis de morte ferendâ,
Pro pietate semel, proque pudore simul?
Eugenia, ô Pelagi, tibi fit noua caussa coronæ;
Illa necem patiens te docet esse virum.
Post cuius, testare fidem, vestigia constans:
Illa tuo capiti serta nec vna locat.
Gaudetis super astra duo de morte subactâ,
Nomine velletis plura tulisse Dei.
Vos rosa, vos decorant candentia lilia testes;
Hinc rubor, hinc candor tempora vestra tegit.
In terris patria haud similis; tamen vna duobus
Patria communis regia celsa Dei.
Gaudete, ô pugiles, memoresque estote clientum,
Quos dubia exercet pugna, grauatque metus.
Præsentes igitur populis pugnantibus este:
Si nos adspicitis, vincimus & fruimur.
Si vincemus, erit palmæ pars maxima vestra:
Gloria nostra simul, gloria vestra siet.

* al. Tricensis

* De S. Pelagio Martyre carmina.

* lege rapit.

44. Obiit sanctissima virgo & Martyr Eugenia VII. Kalend. Aprilis, Feriâ IV. Hebdomadæ dictæ *in Passione:* quam post duos annos assequitur sanctissimus iuuenis Pelagius, vt creditur, natione Gallæcus, qui ducem & magistram habuit ad martyrium sanctissimam Eugeniam ærâ DCCCC.LXI. anno duodecimo Abderramenis,

nis, huius nominis *Quarti* dicti, cognomento *Almanzoris*; egitâ verò CCC.XII. Sæuissimus fuit hic Imperator, & multas in Christianos edidit strages, ac fidei Christianæ fuit hostis infensissimus. Sunt qui credant, tunc occisam Toleti Mariam seruam Dei.

Queritur sanctus Pontifex Innocentius I. in Epistolâ ad Episcopos Hispaniæ Toleti congregatos ad Concilium, quòd ex Iurisperitis & causidicis fierent Episcopi, vt quidam Fl. Rufinus Consul cum Flauio *Eusebio anno CCC.XLVII. fit Episcopus anno CCC.LX. in Hispaniâ, & Gregorius ex Præfecto Prætorio Galliæ Episcopus Illiberitanus: &, licet fuerint ambo viri sancti & vitæ laudabilissimæ, Pontifex fieri prohibet. 45. *al. Cuselio

Sunt qui dicant sanctam Theclam Iconij natam, primam Pauli discipulam, eiusque prædicatione conuersam, natam patre Hispano Celtibero, matre verò Iconiensi Gentili durissimâ. 46.

Anno tertio Sisenandi, sub Audace Tarraconensi Pontifice, arca per mare Mediterraneum, Angelo duce; deuecta est Tarraconem cum parte corporis sanctæ Theclæ virginis & Martyris, discipulæ S. Pauli, cum inscriptione intus repertâ, quæ significabat hoc. Anno DC.XXXIII. excepta est cum ingenti gaudio Præsulis, & ciuium: ac res scripta per epistolam ab Audace Præsule Regi Sisenando, miram Hispaniæ lætitiam attulit. Sub captiuitate Maurorum anno DCCCC.LX. cùm ego illac transiui, sedulò custodiebatur in captiuitatis medio, permittentibus Saracenis, à Catholicis Muzarabibus. 47.

Et ad preces illorum qualecumque carmen lusi, quod & eis porrexi. 48.

Diua potens superas inter numeranda cohortes,
Prima ex femineo Martyr opima choro,
En patriam repetit tot iam volucntibus annis,
Et Laletanum sospitat illa solum.
Transmittit pelagus supero præeunte Ministro,
Paret & imperio ventus & vnda suo.
Ex Celtiberâ genitor fuit vrbe profectus;
Illeque quos deamat filia Thecla fouet.
Ecce Luitprandus iam non nouus incola terræ
Hispanæ, externam carmine lætus adit.
Accipe, quæ supplex tibi, Virgo, carmina sacrat:
Pectore, pro templo, te quoque, Diua, tegit.
Felix aduentus tuus est & lætus Iberis;
Est nihil vlteriùs Tarraco quod cupiat.
Te veniente salus venit, & sanctissima tecum
Imponit votis amplius illa modum:

In tempore Muzarabũ erat Ecclesia Tarraconensis S. Thecla vetus.

48. Externam carmine lætus adit.] Externam *vocat, quam priùs ex Celtiberiâ oriundam dixerat; sed tamen tunc ex Asiâ in Hispanias aduecta Hispano Auctori extera videbatur. De patriâ origine Luitprandi consule Censuram Binarij ad finem, & quæ diximus in Chronici Notis num. 62.*

49. Sucro fluuius nascitur in Hispaniâ in monte dicto *Megarutala*, quem Saraceni vocant corruptè *Mogarruta*, non procul à Turiâ, dicto etiam Ibero minore, à Mauris *Guadalimar*; quasi diceres *fluuium aquæ crudioris*: transit per vrbem cognominem, dictam à Mauris *Concham*, à Malachâ Celtiberorum vrbe, dictâ à Saracenis *Malcâ*, & à montibus, qui Sagunto impendent: quam ciuitatem Carthaginenses demoliti, reædificantes *Carthaginem Edetanorum* vocauerunt. Itaque fluuius hic Sucro in pelagus Mediterraneum excursat: non procul est, à dictâ Carthagine, & fluuio Ibero minore.

* al. Guadalauiar.
* al. candida.
* al. exundat.

50. Duplex est Segueda; altera caput Bellitanorum in Celtiberiâ, à Mauris dicta *Borgia:* altera in Areuacis, dicta *Baleranica* à Saracenis. Titios populos *Thausi* vocauerunt Saraceni, sicut Bisgorgitanos *Gobia* in ripâ Iberi, vbi Cæsarauguſta. Ad Dertosam sunt plusquam triginta populi Romani.

51. Axeniam ciuitatem in Aristis populis, vocant Saraceni *Xixenam*.

* al. Anstis

52. Colendam ciuitatem, *Maluendam* Mauri vocauerunt. illius colonia immunis.

53. Belsa pòst *Oriola* est dicta.

54. Ocile, vbi mercatus fuit Hispanorum Areuacorum, decurtato vocabulo corruptoque, Mauri vocant *Ciria* (ab Ocili, *Cilia* priùs) & adhuc corruptiùs, *Cinar*.

55. Confluentia finis Areuacorum est Villanoua, in confluenti fluminum Arlanzæ & Arlanzonis, quæ ibi iunguntur.

56. Ciuitates has in Areuacis sitas, & in Celtiberiâ, Pallantiam, *Berlangam* Mauri vocauerunt; Calagurrim, *Caleruegam*; Sigedam, *Cajas*; Lauronam, *Varzones*.

57. Ausa, vel Ausona, in populis Ausetanis est, tempore Mauronum dicta *Manresa*, sicut Egara, *Beseda*, vel *Bosque de Malatesta*.

* al. Malatosca. Vide n. 68.

58. In Conciliis Toletanis alius fuit Episcopus Castulonensis, & Castellanus. in Castellanis Castellum caput fuit: quam vrbem Mauri vocant *Seselu*. In tertio Toletano Concilio confirmat Froiselus Episcopus Castellanus, alius ab Episcopo Castulonensi, qui ibi confirmat.

* an Beselu.

59. S. Maginus, aliàs Maximus, passus est VIII. M.P. à Tarracone in monte Palfuriano, XXV. Augusti, sub Diocletiano, Præside Hispaniarum Daciano, anno CCC.II. fuit ciuis Tarraconensis; egit vitam eremiticam.

* al. XVIII.

60. Palfurius Sura, vir Senatorius, amicusque Martialis, in senectute creditur sub Claudio fuisse Tarraconensis Prætor, & prope Tarraco-

raconem oppidum à ſuo nomine condidiſſe Palfuriam, à Mauris pòſt corruptâ voce *Bufagrãa.*

Corpus ſancti Sigiſmundi Regis Burgundiorum & Martyris, ablatum ab vrbe Seduno, ad tractum Barcinonenſem creditur delatum, & in monte Tesbiade depoſitum: quem montem Mauri voce decurtatâ vocant *Monſeue.* 61.

S. Saluius Epiſcopus Ambianenſis, & Martyr, creditur allatus prope Barcinonem, vt S. Valentinus Epiſcopus & Martyr (quem alij faciunt Interamnij Flauij in Hiſpaniâ Epiſcopum, alij autem Italum, Romæ paſſum ſub Traiano Imperatore) ad Monaſterium quoddam prope Rubricatam vrbem: nunc *Manrreſam* dicunt. Alij putant huius vrbis Interamnij fuiſſe Confeſſorem Epiſcopum. 62.

Reliquiæ S. Baudelij, Diaconi & Martyris *Nemauſenſis, ſub Iuliano paſſi pro fide, delatæ ſunt Rodam (ciuitatem maritimam prope Indigetes) & Toletum: quæ pòſt delatæ ſunt in arcâ ſacrâ Ouetum. 63. *al. Mamatiſenſis,

Septimo Septembris paſſa eſt ſancta virgo & Martyr Regina apud vrbem Aliſiam, in confinibus Luſitaniæ & Carpetaniæ, ſub Olybrio Præfecto Hiſpaniarum, ſub Diocletiano: cuius Reliquiæ delatæ ſunt ſub Saracenis ad territorium Auguſtodunenſe. Mauri vrbem Aliſiam vocauerunt *Alixam.* 64.

Mauri creduntur eſſe depopulati ciuitatem Egaram, olim Sedem Epiſcopalem, quæ tempore Gotthorum ciuitas fuit ampliſſima: cuius ruinæ in Laletaniæ fine viſuntur prope ciuitatem Baſim, & exortum fonteſque fluminis Clodiani, ſic à nobili Romano Clodio vocati. Habet terminos Bordel dictum *Burdus,* Palada, nunc *Paladera, Monteſam,* montem magnum, Teſpiadem, & *Pouellam,* vt nunc nomen habet. 65.

*Bentas Sualdi pro Emilianæ Monteſano facta eſt ante 1. Toletum. 66. * Locus in originali corruptus.

Lugodini in Luſitaniâ, quam vrbem vocauerunt Mauri *Vitigodinum,* S. Iuſtus, vt creditur, Epiſcopus Egarenſis, qui Concilio Egaræ congregato ſubſcripſit, & Amicus Epiſcopus. 67.

Quam vrbem vocauerunt Gotthi corruptè *Egaram,* vocauerunt Latini *Baſedam* in Caſtellanis; cuius meminit Ptolemæus. 68. Vide n. 57.

Ærâ Cæſ. DCC. LXIX. Ioannes Egarenſis, deſtructâ ciuitate ſuâ, vix euaſit; ſenex & confectus ſenio, peregrè profectus eſt aliò. 69.

Antiquiſſimus eſt Epiſcopatus Baſedenſis: nam S. Fructuoſus, Epiſcopus Tarraconenſis & Martyr, priùs creditur fuiſſe ciuis & Epiſcopus Baſedenſis, & inde tranſlatus Tarraconem, vbi martyrium obiit illuſtriſſimum. 70.

Froiſelus, Epiſcopus Caſtellanorum, interfuit tertio Concilio 71.

Tole-

Toletano: huc, ex Dertosanâ Sede, iussu Regis glorioſiſſimi Recaredi translatus.

72. Apud Castellum Milledunum in Castellanis, à Mauris dictum *Milloz* corruptè, S. Leonis Episcopi & Confessoris (vt creditur Egarensis) miraculis clari.

73. Sunt qui credant, hunc Episcopum fuisse, & à Venetis delatum Venetias, datumque Leoni Mitamanensium Episcopo in Castellanis, ad mare Mediterraneum; &, submerso oppido maritimis fluctibus, delatum fuisse Milledunum, & sepultum in Cœnobio S. Seruuli Martyris; eius corpus vel Reliquias illuc translatas fuisse, ad oppidum Milledunum, quod (vt diximus) Mauri more suo nunc vocant *Milloz*.

74. In Hispaniâ, ciuitate Octogesâ, quam Gotthi corruptè & decurtatè *Ictosam* dixêre, celebrantur Martyres Iuuenalis, Bonosus & Maximianus, sub Traiano passi, & S. Vildefrius, eiusdem ciuitatis Episcopus & Confessor, miraculis clarus, ante tempora Constantini. Hæc Sedes in Hispaniâ vetusta est: paret Tarraconensi, nec ab alio potest cogi Episcopus eius, nisi à Papâ. Interfuit Concilio Gerundensi sub Ioanne Tarraconensi Frontinianus Ictogensis.

75. In Asturibus, Hispaniæ vrbe Britoniâ, sanctorum Martyrum Gorgonij, Firmi, Antonij, & Agapis virginis, natorum in Nicæâ Bithyniæ, casu ad Hispaniam delatorum, in persecutione crudelissimi Decij: qui decimo Martij per varios & terribiles cruciatus palmam martyrij tandem consecuti sunt.

76. Lucius, vel Lucas, Episcopus Britonensis in Hispaniâ, petens Cæsaream Cappadociæ (nescitur causa) cum sociis passus est sub persecutione Neronis; colituréque memoria eius, & Britoniæ, vt in propriâ Sede, & Cæsareæ Cappadociæ.

77. In Asturibus prope Balobrigam in mari Oceano residunt naues Normannorum, quæ precibus S. Gundisalui Episcopi Mindonensis, vel Balobrigensis, submersæ sunt anno DCCC.XLVI. ille verò moritur anno DCCC.L. colitur 1. die Nouembris.

78. S. Martinus ex Orientis partibus in Gallæciam veniens, conuertit ad fidem Catholicam Sueuos; factuséque primò est Episcopus Britonensis, vel Mindonensis, pòst ex Britonensi Dumiensis, tandem ex Dumiensi Archiepiscopus Bracarensis.

79. Duplex Sedes Dumiensis; altera in Astutiis, quæ Britonensis; altera in Gallæciis; & hæc fuit Monasterium, quod sanctus Martinus instituit.

80. Duplex Castulo, alterum dictum * Castulum: ambo Sedes Episcopales.

*al. Castellũ, vel Ceulij:

81. In diuisione Episcopatuum, sub Rege Theodemiro, Sueuorum Magne-

Magnetum, Episcopatus Portuensis, oppidum, quod Saraceni vocauerunt * *Maubnoca*, factum est Sedes. durauit parùm. * al. *Maubocæ*,

Vectica Sedes, Bracarensi subiecta, dicta est etiam Besea, vel Betaonia; à Mauris verò *Barbola*, in Portuensi Sede. Sunt qui dicant esse quoque dictam Betonicam, à Betonibus proximis conditam. 82.

Sancta Thyphenes creditur passa Vecticæ, iudice Fl. Cæsario, qui fuerat olim Præfectus Romæ, pòst sub Iuliano iudex Hispaniæ; tandem anno CCC.XCVII. sub Honorio, iam confectus æuo, Consul cum Attico. 83.

Anno XV. Theudij Regis Gotthorum, æra verò DLXXXIV. celebratum est à Patribus prouinciæ Tarraconensis Concilium Vallense in oppido Valle, Vallis Fauentinæ: nec legendum, nisi mendosè, *Valentinum*; sed *Vallense*, vel, vt alij codices habent, Valletanum, vel Valletense. Ibi colitur sacer Amatus, Presbyter & Abbas Tamirensis, XII. Septembris. Fuit Amatus oriundus Valle, patre Theodoro Vallensi Hispano, qui duxit vxorem Gratianopoli in Galliâ: natus est anno DC.XXXV. obiit anno DC.XCV. translatus postea ad Vallensem vrbem, anno DCC.XII. tempore Saracenorum aliò translatus. 84.

Cùm essem Fuldæ Bibliothecarius, incidi in codicem Conciliorum Toletanorum, in membranis, litteris Gotthicis scriptum, quem sanctissimus Elipandus, Toletanus Archiepiscopus, ad Carolum Magnum Augustum transmiserat; ibique reperitur mutilum Concilium Toletanum sub Iuliano Toletano Archiepiscopo, æra D.LXXVIII. anno IX. glorioßissimi Regis Theudij: quod videtur nationale Concilium, sic: 85.

IN NOMINE DOMINI N. IESV CHRISTI INCIPIT CONCILIVM TOLETANVM SVB IVLIANO, TOLETANO METROPOLITANO, 86.

sub die XIV. Kal. Decembris æra D.LXXVIII. anno IX. glorioßissimi Regis Theudij.

CVM ex consensu Domini nostri glorioßissimi Regis Theudij, omnes Hispaniæ Metropolitani, aliique Pontifices consedissemus Toleti, vrbe regiâ, in Basilicæ S. Mariæ Virginis secretario, quæ vocatur Ierusalem, & de sanctissimorum Patrum institutis, Canonumque decretis, debita mentio haberetur; placuit nobis, omnibus in vnum collectis, tractare de morum reformatione; ac si quæ decreta sunt in anterioribus Conci-

liis, & temporum abusu deleta, denuò restaurare; & in primis fidem sancti Concilij Nicæni, litteris, mentibus & vocibus profiteri.

Incipit fides à sancto Concilio Nicæno edita. Credimus in vnum Deum, Patrem omnipotentem, &c. vsque ad *Vitam futuri sæculi. Amen.*

Deerant in ipsâ Synodo nonnulla folia, & ob id nonnulla Capita, & primò prima quatuor Capita: sequitur verò Caput quintum.

CAP. V. *De Clericis fictis.*

Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Monachos esse.....

CAP. VI. *Si Presbyter contumax excommunicandus est.*

Siquis Presbyter ab Episcopo suo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquid de ministeriis exercuerit.....

CAP. VII. *De Presbytero post ordinationes.*

Ceterùm Presbyter si post ordinationes aliquid acquisiuerit, illud obseruandum est, quod in Canonibus de "*consecutis nihil habentibus institutum est.*

"al. consecratis

CAP. VIII. *De viduis & puellis Religiosis.*

De viduis & puellis, quæ habitum Religionis in domibus propriis, tam à parentibus, quàm per se mutauerint, si posteà contra institutum. ...

CAP. IX. *De querimoniâ plebium.*

Relata est coram sanctâ Synodo querimonia plebium, quòd sunt quidam Episcopi nolentes ad prædicandum, vel confirmandum suas per annum.....

CAP. X. *De curâ Episcoporum.*

Sancimus omnibus Episcopis curam laicorum instare; vt scilicet, quos fideles in fide Christi inuenerint, nimio affectu diligant.

CAP. XI. *Ne plures baptismales sint simul Ecclesiæ.*

Plures baptismales Ecclesiæ in vnâ terminatione esse non possint.

CAP. XII. *Quomodo sint Abbates eligendi.*

Congregatio debet sibi eligere Abbatem post Abbatis sui mortem.

CAP. XIII. *Puniendi sunt raptores alienarum sponsarum.*

Statutum est à sacro Conuentu, vt siquis sponsam alterius rapuerit, publicâ pœnitentiâ mulctetur.

CAP. XIIII. *De officio Archidiaconi.*

Officium Archidiaconi est, quando voluerit Euangelium legere, vel alium de Diaconis præcipere.

CAP. XV. *De officio Archipresbyteri.*

Vt Archipresbyter sciat se subesse Archidiacono, & eius præceptis sicut sui Episcopi obedire.

CAP. XVI. *De officio Sacristæ.*

Vt sciat se Sacrista subesse Archidiacono, & ad eius curam pertinere custodiam sacrorum vasorum vestimentorumque Ecclesiasticorum.

CAP.

CAP. XVII. *De quadam feminâ superstitiosâ.*

De his etiam, super quibus interrogasti, hoc est, de illâ feminâ, quæ menstruum suum sanguinem immiscuit cibo vel potui, & dedit viro suo, &c. Finis huius Canonis additus est ex Concilio Toletano, tempore Maurorum.

CAP. XVIII. *De Custode Ecclesiæ.*

Custos solicitus esse debet de communi ornamento Ecclesiæ, & luminariis.

CAP. XIX. *De rebus libertorum.*

De rebus verò illorum, vel peculiari, qui à dominis propriis libertate donantur, &c. . . . .

CAP. XX. *Quomodo facienda charta ingenuitatis.*

Debent autem suprascriptæ ingenuitatis chartæ non solùm nomen illius, qui has fieri rogat, sed etiam nomina Sacerdotum. . . . .

CAP. XXI. *De institutione laicorum.*

Instruendi sunt præterea laici, quòd nullatenus alio loco manumittere possint proprios seruos, quos Dominicis castris aggregari decreuerunt, &c.

CAP. XXII. *De aliâ cautione.*

Non solùm autem, qui ad Clericatus ordinẽ promouendi sunt in Ecclesiâ, &c.

CAP. XXIII. *De præmio libertatem donantis.*

Qui debitum sibi nexum, atque competenter relaxat seruitium, &c.

CAP. XXIV. *De seruorum ordinatione.*

De seruorum ordinatione, quâ passim ad gradus Ecclesiasticos, &c.

CAP. XXV. *De iis quæ Parochiis offeruntur.*

De iis quæ ad Parochianas Ecclesias offeruntur, &c.

CAP. XXVI. *De fugitiuis seruis Ecclesiæ.*

Fugitiuos etiam seruos Ecclesiasticos, domos suas aut familias deserentes, &c.

CAP. XXVII. *De eo qui incognitus adit Monasterium.*

Si quis incognitus ingredi Monasterium voluerit, &c.

CAP. XXVIII. *De comedente carnes in Quadragesimâ.*

Quicumque in diebus Quadragesimæ esum carnis præsumpserit attentare, &c.

CAP. XXIX. *De viris ordinatis.*

De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt, vel manifesta, &c.

CAP. XXX. *De frequenti peccatorum iteratione.*

Ea quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequenti etiam sententiâ condemnentur.

CAP. XXXI. *De Custode Ecclesiæ.*

Custos Ecclesiæ circa ea quæ Ecclesiæ competunt custodienda, &c. Desunt etiam duo Canones.

CAP. XXXIV. *De Ecclesiarum seruis.*

De Ecclesiarum seruis communi sententiâ est decretum, &c. Desunt adhuc * duo de seruorum ordinatione.

* forte legendum vsque ad LXXXII.

De seruorum ordinatione, qui passim ad gradus Ecclesiasticos, &c.

[a] al. *sancitis* *Nunc verò [a] seruatis iis, quæ inter nos ad disputationem institutionemque venerunt, gratias agimus omnipotenti Deo; deinde Domino nostro glorioſissimo Principi Theudio, diuinam clementiam exorantes, vt felicissimos annos agat in Regno; vt ea quæ ad cultum fidei pertinebunt, licentiam nobis præstet liberè peragendi. Vosque sanctissimi Patres in annum sequentem* XII. *Kal. Octobris, in hanc etiam Regiam Sedem conuenturos esse denuntio, nisi mauultis ad ciuitatem conuenire Valentinam, huic Metropolitanæ Sedi suffraganeam. Ite felices sanctissimi Patres.* Subscripsit Iulianus Toleti Metropolitanus, Eleutherius Bracarensis, Celsinus Tarraconensis, Emila Emeritensis cum LXIV. aliis Episcopis omnium Prouinciarum, multis Abbatibus, & vitis Palatinis.

CONCILIVM VALENTINVM ANNO DOMINI D.XLI.

87. COACTA *est sacra Synodus æræ* D.LXXIX. XII. *Kal. Octobris, anno feliciter decimo glorioſissimi D. N. Regis Theudij, in nomine D. N. Iesu Christi.* Supereſt fragmentum Canonum IV. V. XVI. L. CI. Ea Valentia Hiſpaniæ est.

Cùm Episcopi totius Hiſpaniæ conuenissemus in Sede ciuitatis splendidissimæ Valentiæ præstituto die XII. *Kalend. Octobris, anno feliciter decimo D. N. Regis glorioſissimi Theudij, qui nobis amplam ad hoc clementissimè dedit facultatem, vt regulam fidei Catholicæ defendentes, de moribus etiam ageremus:* [Præsedit idem Iulianus Toletanus Metropolitanus, & ceteri, qui superiori Concilio tum interfuere, & illud confirmarunt.]

(Hîc ponebatur, vt suprà, regula fidei ex Concilio Nicæno, deinde Canones pluſquam centum viginti.)

Conſedentibus nobis in vrbe Valentiná Hiſpaniæ, placuit aliqua determinare ad fidei & morum ſtabilimentum.

CAP. IV. *De iis qui auferunt oblationes.*

Clerici, vel etiam ſeculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut teſtamentis relictas, retinere perſtiterint, aut id quod ipſi donauerunt Eccleſiis, vel Monaſteriis, crediderint auferendum; ſicut Synodus ſancta conſtituit, velut necatores pauperum, quouſque reddant, Eccleſiis excludantur.

CAP. V. *De oblationibus defunctorum.*

Qui oblationes defunctorum aut negant Eccleſiis, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

CAP. XVI. *Qui non prohibendi.*

Vt Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum

bum Dei, siue Gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam Catechumenorum.

CAP. L. *De irritâ donatione Episcoporum.*

Irrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel communicatio, absque eorum collaudatione, & sub captione.

CAP. CI. *De benedictione sponsorum.*

Sponsus & sponsa benedicendi sunt à Sacerdote: à parentibus, & paranymphis in Ecclesiâ Sacerdoti offerantur; & quando benedictionem acceperint, eâdem nocte, pro benedictionis ipsius reuerentiâ in virginitate permaneant.

Quibus peractis agimus gratias omnipotenti Deo, qui nos in hanc locum incolumes, & in vinculo charitatis concordes coniunxit; deinde Domino nostro filio gloriosissimo, Regi nostro & Domino Theudio, qui nobis amplam pro suâ clementiâ concessit licentiam conueniendi in hoc loco, & res fidei ac morum liberè determinandi. Ite in pace sanctissimi Pontifices, & in annum sequentem X. *Kal. Decembris Toleto scite conuenturos.*

Iulianus sanctæ Ecclesiæ Toletanæ Metropolitanus his Constitutionibus, quas sancta Synodus vniuersalis determinauit, subscripsi.

Benagius pro Episcopo Bracarensi, eius vicem gerens, subscripsi.

Leontinus, vicem gerens Domini mei Danilæ Emeritensis, confirmo.

Sic ceteri LXIV. Episcopi.

88. Cùm Gotthi Sueuique Hispaniam possiderent, destructâ Carthagine nouâ, ciuitate nobilissimâ, quæ Sedes Episcopalis fuit, translata est Sedes * Murciam, quam Gotthi vocauerunt Bigastrum, quasi duplex Castrum, & Episcopus Carthaginensis vocatus est Bigastrensis. Sub Mauris vocata est Murcia, & Oriola, & reparatâ tandem Carthagine, Sedes eidem, & nomen restitutum est, dicta Sedes Carthaginensis.

* *De Bigastrô & Murciâ vide quæ notauimus in Chronico ad n.* 38.

89. Florius fuit vltimus Episcopus Carthaginis nouæ: quia post excisam Carthaginem Sedes illa Bigastrum, id est Murciam, translata est.

90. Romæ habetur celeberrima S. Victoriæ virginis & Martyris, domo Romanæ, memoria: quæ fugiens ab sponso Eugenio in Hispaniam ad prouinciam Marsorum, in Bastetanis passa est ibi ciuitate Turbulâ, quam corrupto vocabulo *Touarram* Sataceni vocauerunt: ibi celebre condidit sacrarum Virginum Monasterium, & ibi passa est.

91. S. Anatolia, soror S. Victoriæ, secuta S. Victoriam ad Hispaniam; & post relictam Turbulæ Martyrem XXIII. Decembris, rediens ad Italiam, anno sequenti IX. Iulij cum Audace passâ est in ciuitate Thorâ.

92. Olim Turbulæ soror vtraque culta fuit: sed exoleuit memo-

ria ſanctarum Virginum & Martyrum, aduentu Maurorum.

93. Titus Aurelius, & C. Lucius Eugenius, Hiſpani, ciues Turbulani, vel Tribulani, (vtroque modo dicitur) in eâ vrbe, eiuſque territorio, verſus Hellanas, oppidum Græcorum, vbi nati, prædia habuerunt: profectique Romam, Victoriam hic, ille duxit Anatoliam.

94. Sunt qui putent, à Chriſtianis Turbulanis corpus ſanctæ virginis & Martyris Victoriæ delatum ad Cathaloniam; alij ibidem relictum, metu tamen Saracenorum abſconditum.

95. Sunt qui putent, à Rege Suintilane Gotthorum ædificatam primò ciuitatem Victoriam in ruinis antiquæ Velicæ, ſicque nominatam à Rege Gottho in honorem ſanctæ Victoriæ paſſæ Turbulæ; cuius, vt aliorum Sanctorum, fuit Rex iſte Catholicus apprimè deuotus.

96. Sanctus Secundus, primus Epiſcopus Abulæ in Baſtetanis, quæ nunc diruta à Mauris *Villa Gurda* dicitur, vbi ſunt ingentes ruinæ: diſtatque plùs minúſve à Turbulâ, vel Touarrâ, XXVI. M. P. Inde Sanctus idem diſcurrens per Hiſpanias in Luſitaniâ prædicat, vrbe Abilâ, vbi paſſi ſunt S. Vincentius & ſorores; ibique martyrium patitur, & eius corpus mirâ Muzarabum cuſtodiâ ſeruatur in ruinis vrbis.

97. Cùm eſſem Carthagine Spartariâ, legi inſcriptionem in honorem S. Victoriæ, quam vocabant propter egregiam eius ſanctitatem *Auguſtiſſimam*, in hunc modum:

VICTORIAE. AVGVSTISSIMAE. C. VALERIVS. FELIX. EX. VOTO. DD. CVRANTE. MAXIMIANO. VRBIS. TVRBVLANAE. PATRONO

98. Relicto Ieroſolymis alligato Paulo, eius iuſſu ſanctus Secundus Epiſcopus Abulenſis ad Hiſpanias rediens, vtramque inuiſit Abulam.

99. Sancti ſeptem Pontifices prædicant primò per partes Meridionales Hiſpaniæ, vt Acci, Baſtæ & Malacæ, Illiberiæ, Vrci, Vergiliæ, Abulæ, Illiturgi. Maior horum pars in Baſtetanis eſt, ſcilicet Vrci, Acci, Illiberi, Vergiliæ, Illiturgi, Abulæ: in Baſtulis verò Carteiæ prope Calpem vrbem Bæticæ. Sic ſacer Hymnus à ſancto Pontifice Toletano:

Cultus per hos (inquit) *Heſperiæ finibus*
Indita inluxit fidei gratia præpotens.

Per *fines Heſperiæ* intelligit partes magis Meridionales Hiſpaniæ. Poſteà prædicauerunt per partes Septemtrionales & Orientales. Obiit autem Abulæ ſanctus Secundus Pontifex & Martyr primâ die Maij, anno LXV. cùm prædicaſſet Toleti, poſt mortem ſancti Elpidij primi Toletanorum Pontificis, & diſcurriſſet per Carpetaniam totam.

Abila

Abila dicta est Lusitanorum ciuitas Abula, vel Abyla Bateſta- 100.
norum: & hîc fuit Episcopus Priscillianus, in cuius deteſtationem
post aduentum Gotthorum desiit esse Sedes, & ad alteram transla-
ta est, scilicet Obelam, vel Abelam in Vettonibus, in fine Carpe-
taniæ. post aduentum Maurorum, & recuperationem Abilæ, ex
deceptione nominis, facta est Sedes Episcopalis. Abula verò de-
structa est à Mauris, nec hactenus est ex ruinis iterùm educta.

Non deest fundamentum cogitandi, sanctum Secundum Episco- 101.
pum (etsi in quibusdam codicibus non ponitur) passum cum aliis
pridie Kal. Augusti, fuisse Episcopum Abilensem, qui passus est
ad oppidum Fumadam, Abilæ propinquum, anno LXV.

In diuisione Sedium, Emeritæ subiectarum, cùm dicitur, Villa 102.
est terminus inter Corberiam, & Abilam, vel Obilam, *Villa* hæc
intelligitur *Alcantara*; quam Mauri sic vocauerunt à pontis cele-
britate, vt oppidum illud Gotthi vocauerunt eodem modo,
Villam.

Creditur, iussu Regis Wambanis Catholici, Quiricum Tole- 103.
tanum, in villulâ prope Aquas oppidum Carpetaniæ, à Mauris
Talaueriam dictum, in honorem sancti Pimenij Pontificis & Mar-
tyris eiusdem terræ, Cathedram erexisse Emeritensi subditam. Vil-
lula illa dicta fuit à Saracenis pòst vicus *Cazalegas*.

S. Pimenius colitur 1. Nouembris: creditur passus sub Adria- 104.
no, paulò post mortem S.M.Marcelli Eugenij, anno XVI. Adriani,
Christi C.XXXV. Hibero & Silano Coss. ann.* 1. S. Sixti, sub san- * al. IV.
cto Hermolao Toletano Pontifice, & postmodum Martyre: cre-
ditur grauissimos passus esse cruciatus in Monasterio suo *Cazale-
gas*, Q. Matidio Gratiliano Præside citerioris prouinciæ.

S. memoria S. Ianuarij primò Episcopi Fibularensis, mox Be- 105.
neuentani Martyris. *Vide n. 116.*

Monasterium Agalense, ad Septemtrionem suburbij Toletani 106.
positum, ab Athanagildo Rege Gotthorum conditum (præter Ka-
radinense) omnium Hispaniarum Monasteriorum, & Galliæ Nar-
bonensis, dici potest PATER, litteris, religione, famâ, bibliothecâ,
frequentiâ Monachorum & virorum illustrium: vbi erat insignis
Academia litterarum, & totius Regni nobilitas sapientiâ mori-
busque bonis imbuebatur. Hinc (velut ex equo Troiano) prodie-
runt Abbates aliis Monasteriis, & præclarissimi Præsules multis
Ecclesiis Hispaniæ.

S. Ildefonsus, SS. Cosmæ & Damiani Abbas, pòst Præpositus 107.
Monasterij Agalensis, Toletanus factus Episcopus, scripsit libros
Synonymorum, & Conciones contra hæreticos, quos Concilium
prouinciale approbauit; sub quo nationale Toleti Concilium
cogitur.

S. Ilde-

108. S. Ildefonſus cùm ad Matutinas Incarnationis venit, tulit ſecum librum Synonymiæ, vbi cum B. Virgine colloquitur, & librum quatuordecim Concionum, quos dicauit Virginibus Deibienſibus, contra tres hæreticos.

109. S. Walderedus Epiſcopus Cæſarauguſtanus, ærâ DCC.XXXIX. XVII. Kalend. Decembris interfuit Toleti conſecrationi Regis Witizanis, & coronationi. Obiit XX. Aprilis I. anno Regis Roderici, ærâ DCC.XLVIII. cùm rexiſſet Eccleſiam ſuam XXIII. vel paulò plus, & XXIV. annos. Sepultus eſt in ſanctiſſimâ Sede B. Mariæ Virginis de Columnâ à S. Iacobo ædificatâ.

110. Tunc habitum eſt Concilium nationale ab Witizane, eo præſente; vbi totius Hiſpaniæ & Galliæ Narbonenſis Epiſcopi confluxerunt.

111. Ærâ DC.LXXXVIII. Kalend. Maij habita eſt Toleti nationalis Synodus contra Monothelitas, in quâ mirabilem ſe oſtendit ſanctus Ildefonſus Abbas ſanctorum Coſmæ & Damiani; præſedit Orontius Metropolitanus Emeritenſis, Antonius Hiſpalenſis, Eugenius Regiæ vrbis Metropolitanus, & Potamius Bracarenſis.

112. Fama caſtitatis & doctrinæ S. Ildefonſi peruenit ad aures ſanctiſſimi Pontificis Martini Martyris; qui ad Ildefonſum ſcripſit; ille verò reſpondit.

113. Duobus & ampliùs M. P. Toleto Septemtrionem verſus in colliculo fuit Monaſterium ſanctorum Coſmæ & Damiani Martyrum, filiatio Agalienſis: eſt ibi fons irriguus in honorem ſancti Iuliani Toletani Pontificis, cui Agalienſe ſacrum fuit. Dictum putant pagum illum Arabicè *Benhalgauia.*

114. Muza-Arabs reliquit Mahomat Ben-Ahuma, Toleti Ducem; deditque partem terræ prope Monaſterium SS. Coſmæ & Damiani, quod poſt aliquot annos dirutum eſt.

115. Poſſeſſio, hereditas & iugerum, protenſa eſt vſque ad Vallem * Menhalgauiæ, quæ Monaſterium Agalienſe habuit, prataque dedit coloniæ ſuæ, ſcilicet, Monaſterio SS. Coſmæ & Damiani; quod apud vulgares *Agalienſe minus* etiam dici ſolebat.

*Benalabiæ, vel Benalgabiæ,

116. Calocerus & Parthemius ad fidem prædicatione ſuâ diſponunt vxorem Decij Cæſaris.

117. Sunt qui putent (quod & ego credo) ſanctam Leucadiam Monialem fuiſſe Ordinis Carmelitani, quem Monachi Carmelitani ad fidem Chriſti conuerſi in Hiſpaniam intulerant; ex quibus fuit ſanctus Elpidius primus Toletanus Præſul à ſancto Iacobo conſtitutus.

118. S. Elpidius, quem S. Iacobus præfecit Toletanis primum Pontificem, Carmelita Monachus fuit; & in primâ Petri concione conuerſus ad fidem, cum ſociis multis venit in Hiſpaniam, & Toleti

Toleti fundauit Monasterium Virginum & Monachorum: vbi pòst fuit Agaliense, quod fuerat B. Virgini sacrum Monialium harum matri.

In Præpositurâ, vel Prioratu Monasterij Agalienſis, sancto Helladio succeſſit Æmilianus, Æmiliano Euphrasius, Euphrasio *Bacauda, Bacaudæ verò Iustus Archiepiscopus Toletanus, tribus annis hoc officio functus. In Abbatiâ succeſſit Helladio Richila, qui erat Abbas, cùm Prior eius electus est Iustus Archiepiscopus Toletanus, vir acri iudicio, eleganti corporis habitudine, & litterarum cognitione, maximæ religionis, alter à laico Iusto. 119. *al. Bacindâ, Bacindæ

Auila, vel Dauila, vel Abula, Abbas sancti Iuliani fuit Episcopus Caurienſis; confirmatque in aliquibus Conciliis Toletanis. 120.

Anno DCCC.LXX. florebat in Cathaloniâ sanctus vir Eremita Fr. Ioannes Guarinus Hiſpanus, ex Valentiâ, qui prope Montem Serratum in ſpeluncâ (in quâ Barcinonenſes Christiani imaginem B. Virginis Mariæ in perditione Hiſpaniæ recondiderunt) deceptus à dæmone, Mariam filiam Comitis Gotifredi Villoſi corruperat & interfecerat: & pœnitentiâ ductus, iuit ad Summum Pontificem Stephanum VI. anno Pontificatus eius III. Dedit illi, vt more beſtiarum ſeptennium reptaret, donec infans illi diceret, *Surge Ioannes, Deus acceptauit pœnitentiam tuam.* Quod & accidit. Obiit anno DCCCC.V. pridie Idus Iunij; & ſepultus eſt in ſpeluncâ, vbi fundatum eſt Monaſterium ſacrarum Virginum Benedictinarum, quas Maria filia Comitis, ope B. Mariæ ad lucem reuocata, rexit, & anno DCCCC.IX. obiit. 121.

Imago B. Mariæ Montis Serrati eſt ante tempora S. Seueri Barcinonenſis Epiſcopi ſub Gotthis; in quâ miram habebat deuotionem admirabilis Epiſcopus, &, vt dicitur, S. Eulalia Barcinonenſis. 122.

Celebres ſunt plures imagines per Hiſpanias B. Mariæ conſecratæ, vt Ieſcarenſis, Iznatorafenſis, & aliæ; ſed poſt imaginem beatæ Mariæ de Columnâ in Cæſaraugustanâ ciuitate, eſt Mageritenſis, quam ſocij ſancti Petri Mageritum Antiochiâ attulêre, cùm ſanctus Apoſtolus venit in Hiſpaniam: ſed Dominus Garſias Mageritenſis Muzarabs anno circiter DCC.XVIII. vel DCC.XX. ædificauit illi eremitoriolum, vbi filium eius ad vitam reuocauit Domina. 123.

Imago B. Mariæ lapidea, quæ ſeruatur in arcâ petræ rubeæ, prope fluuium Anam, ante Gotthos facta eſt: in loco tuto collocauerunt eam Muzarabes illius regionis. 124.

Lacurris ciuitas à Carthaginenſibus condita prope Carceſam, à Mauris dictam *Cazorlam*; & à Mauris corrupto vocabulo vocatur *Lariola*: habet fortem quamdam arcem. 125.

126. Castrum-altum vocatum est à Christianis Muzarabibus *Pœnæ sancti Petri*: vt oppidum * Saltiga, ad Valazotum fluuium, vrbem interfluentem, corrupto vocabulo *Tasola*.

* al. Salega,

127. Oppidum Hippo in Carpetaniâ corruptè vocatum est *Yepes*: nec multò post vastationem Hispaniæ dirutum.

128. Theogenes, & socij Carpetani ex Hippone, vel *Yepes*, in Laodiceâ passi sunt: nec desunt, qui dicant Hippone passos.

129. Sanctus Ildefonsus posuit in æde Toletanâ, S. Lucæ imaginem B. Mariæ.

130. S. Percellius passus Romæ, ciuis fuit Hipponis in Carpetaniâ: de quâ suprà.

131. Nicolaus Comes duxit vxorem Blitissam, sororem vel filiam Cindasuinthi Regis: genuit ex eâ Euantium Comitem, & Ducem Eugenium, qui post fuit Archiepiscopus Toletanus; Luciam & Euantiam: hæc nupsit Ophiloni Palatino, illa Stephano, filiis Regis Athanagildi, fratribus Reginarum Brunechildis & Galasinthæ. Ophilo genuit Ophilonem, Cubiculariorum Comitem & Ducem, ex quo Toletanorum Domus; at Stephanus genuit Ildefonsum sanctissimum Archiepiscopum Toletanum. Stephanus & Ophilo ... * fratrem Comitem Scantiarum Fonsam, socerum Regis Reccaredi, patrem Reginæ Badæ; qui tres confirmant tertio Toletano Concilio. Filius Ophilonis Ophilo confirmat VIII. Concilio Toletano secundo loco inter Palatinos; confirmat & Nicolaus, vt Comes Scantiarum.

* *videtur legendum* habuerunt

131. Comitem Scantiarum Fonsam.] *Comitis Scantiarum notissimum Augustæ domus officium. Is* poculis Præfectus *erat*; *apud nos* Copero mayor. *Sic interpretatur Iulianus noster in variorum carminum collectione pag.* 145. *agens de Euantio, Cindasuinthi Regis Scantiarum Comite, his verbis:* Euantij, fratris Luciæ & Euantiæ, ac Eugenij celebris mentio est in donatione Cindasuinthi Monasterio Benedictinorum Complutenti in Asturiis, datâ ærâ DC.LXXXIV. quæ erat anno DC.XLVI. [*sic legendum ex ipsiusmet priuilegij autographo*] vbi confirmat Euantius Comes Scantiarum, *id est*, à Poculis. *Firmat, licet non certo pede, Illustriss. Archiepiscopus Garsias de Loaysa, ad Concilium* VIII. *Toletanum pag.* 459. *vti P. Pantinus de Officiis Gothorum, his verbis:* Hunc [*Comitem Scantiarum*] nonnulli poculis, alij vniuersis epulis Regis præfectum esse contendunt. *Imò domui Præfectum, non infimæ notæ Auctores appellant, vt refert Doctor Salazar de Mendoça lib.* 3. *de Officiis & dignitatibus Hispan. cap.* 5. *pag.* 95. *tol.* 3. *Apud Gallos verò Pincerna, seu Pocillator,* Eschançon *dicitur. Vox deducta variè à variis. Alij à* congio *deriuari asseuerant, i litterâ in k facili mutatione conuersâ, & pro* congiare, *dicendum* canciate *affirmant. Hispani eâdem voce, parcè detortâ, & retextâ* escançiar *vtimur; quando vinum ex vno poculo ampliori in aliud transfertur, & largè bibitur; aliàs* iarrear *vocamus. Neque id Græcis insolens;* κεράω, miscere *significat; quia pocula ex cornu, aut ad effigiem cornu facta: poculum verò* κέρας *dicitur. Athenæus sic lib.* 4. *Dipnosophist. vbi* κέρατα *pocula appellat. Verbumq; Latinum* misceo *à Græco* κεράω *est Plutarcho in Symposiacis, lib.* 8. *quæst.* 6. Καὶ τὸ κεράσαι Μισκῆραι καὶ Ὄμηρον.

Ab

Ab insulâ Scanciâ trahunt alij, quæ est circa polum Arcticum; vbi propter frigidam brumam, & frequentes densasq; niues, vino non sobriè vtuntur eius incolæ. Non pauci à vino vuarum Scantiarum, Plinij auctoritate allecti, lib. 14. *cap.* 4. *& lib.* 15. *cap.* 14. *quarum ibi meminit. Ad Arabiam transiliunt multi; à vasculo Arabum,* Cancia *dicto,* Escanciar *potare significasse. Ad Thusciam alij transiliunt, vbi* Schenth, *vas Thuscum inueniunt. Cumulat omnia Sebastianus de Couarruuias in Thesauro linguæ Hispanæ verbo* Escanciar. *Gothicum scribit verbum esse P. Ioannes de Mariana lib.* 5. *Histor. Hispan. cap.* 1. *pag.* 196. *col.* 2. *vsitatum etiam à Lusitanis, Duarte Nuñez in libello de Origine linguæ Lusitan. Hebræis fontibus refert Claudius Duretus in Etymologiâ linguarum, & Cæsar Oudin in Dictionario Gallico à* נשק schaka, *id est,* propinare. *Vtcumque tamen sit,* Comitis Scantiarum *mentio frequens apud Auctores declinantis æui. Iulianus in Chronico num.* 100. *de Iuliano Comite Scantiarum refert magnificentissimum templum ædificasse Eboræ. In Conciliis ij Comites passim confirmant, inq; diplomatibus Regijs. Vide Toletanum Concilium* VIII. *in quo tertio in loco confirmat Adulfus Comes Scantiarum & Dux. Notat doctè Illustrissimus Garsias de Loaysa Archiepiscopus Toletanus pag.* 459. *examinatq; Regium diploma Complutense, quod in lucem edidit exantlatæ curæ Auctor P. Antonius de Tepes Tom.* 2. *Histor. Benedict. anno Christi* DC.XLVI. *fol.* 174. *col.* 3. *& in Appendice diplomate* 13. *pag.* 10. *Meminit & officij & priuilegij Ambrosius de Morales lib.* 12. *cap.* 13. *Tom.* 2. *pag.* 143. *B. Exarati, leui tamen brachio, ad Iulianum in variorum Carminum collectione pag.* 146. *&* 148. *prope Operis finem. Nec prætereundum, hac arreptâ occasione, censeo, vt quoties ibi inueneris* Blæsillam, *sororem Cindasuinthi, reponendum cures* Blitissam, *idq; ex Archetypo P. Hieronymi de la Higuera,* Nicolaus [*pag.* 145.] duxit vxorem Blæsillam [*lege* Blitissam] filiam vel sororem Cindasuinthi. *Denique Andreas Burcus Suecus in suâ Republicâ, de Suecorum Regis dominiis & opibus pag.* 67. *vt Gothos, qui in Hispaniâ firmarunt imperium, ab Scanziâ venisse probet, in huius rei testimonium firmissimum adducit, eos habuisse* Comites Scantiarum, *quasi familiaritate cum illius prouinciæ accolis initâ, ex eâ in domo Augustâ Comites habitasse, & Toletana Concilia subscripsisse. Falsò quidem, vt & fallitur VVolfgangus Lazius lib.* 10. *de Migratione Gentium pag.* 572. *ex quo id desumpsit. Quos refellit, doctè sanè, Licentiatus Antonius de Leon, in nostro Senatu Regio Indiarum à Relationibus, in suâ Peninsulâ Septemtrionali breuî lucem bono publico litterarum visurâ.*

Dum fui Fuldæ, in bibliothecâ reperi vetustissimum codicem 132.
Antonini Pij; vbi in difficillimo itinere ab ostio fluminis Anæ Emeritam, reperi in margine Antoninum agere de flumine paruo Anâ, qui influit in Bætim, non procul Beatiâ: & hunc ingressum vocat *Ostium,* quia illic clauditur & absconditur, vt qui per ostium intrat in domum, quò se abdit.

Sic habent duo codices: Præsidio XXX. M.P. ad Rubras XXVII. Onoua XXVIII. Illipa XLIIII. Italica XVIII. monte *Marielo M. P. XII. Curica XXXVI. Contributa XX. *Bereetana XXIII. Emeritam XXIIII.

*al. Mariorum

*al. Porcajana

Quidam faciunt D. Garsiam Ramiri Mageritensem Muzara- 133.
bem, consanguineum D. Conterici Archiepiscopi Toletani, qui reparauit Ecclesiam sancti Torquati Martyris Toletani; alij verò

Roderici Regis Dapiferum perſenem, virum pium, deuotiſſimum B. Virginis Antiochenſis.

134. Imago B. Mariæ de Præſidio, quæ eſt & fuit in Eccleſiâ ſanctæ Iuſtæ (vbi vixerunt Archiepiſcopi Toletani) eſt à temporibus Gotthorum.

135. Euphemius reparauit Eccleſiam S. Iuſtæ Toleti, quam condi iuſſit Santina vxor Regis Theodorici Oſtrogotthorum.

136. Anatorgis ciuitas eſt, quam Saraceni vocauerunt *Veas*, quam riuulus præterfluit. Huc fugit Cn. Pompeius tumultum: quò ſe recipit, vocant *Iznatoraf*, vel Montem terreum.

137. Sanctus Latro (ſicut legi in libris Gotthicis bibliothecæ Fuldenſis, in Collectaneis S. Melantij, & in libro de Paſſione ſancti Serrani Archiepiſcopi Toletani, & in lib. S. Ioannis Damaſceni) dictus eſt *Dimas*, Ægyptius Gentilis: qui Dominæ noſtræ cum Ioſeph ingredienti Ægyptum ſpoliaturus eos occurrit; ſed viſâ Virginis modeſtiâ, & pueri mirâ pulchritudine, mutato animo, illis inſeruiens viam oſtendit.

138. Viſitanus, Epiſcopus Toletanus, ex Vizcayâ, frater Domini Zuriæ, Principis huius gentis, vir magnanimus, & ad bona promptus.

139. In inſulâ Scombriâ, prope Carthaginem, tempore Athanagildi & ſequentium Regum Gotthorum, fuit Monaſterium S. Martini, Ordinis ſancti Benedicti; cuius Abbas inſigni ſanctitate pollebat.

140. Euantius Archidiaconus Toletanus fuit patruus S. Ildefonſi: qui, miſsâ ſæculari militiâ, vouit Deo militare prudenter.

141. S. Eugenius, patruus S. Ildefonſi, Monachus, à meis temporibus pro Sancto habitus, & vocatus, & ab omnibus Hiſpanis cultus.

142. S. Helladius Epiſcopus Toletanus ſemper habitus & cultus eſt vt Sanctus; ſed Gotthici Pontifices, vt alij, non conſueuerunt celebrare Confeſſores. Fuit hic ſanctus Pontifex natus Toleti patre Helladio Palatino, conſanguineoque * Liuuæ & Leuuigildi, viro Catholico, vt fuit filius.

* al. Luciæ

143. S. Ildefonſus fecit Iuſto carmen ſepulchrale: iacet ad D. Leucadiam.

144. Cindaſuinthus Rex Primatum Hiſpanorum (Toleto tranſlatum Hiſpalim non multò priùs, propter hæreſim & Mahometiſmum Theodiſcli, anno IV. Theodori Papæ approbantis) transfert. Auctor Ildefonſus in Additionibus ad Chronicum Generale ſancti Iſidori.

145. Tempore captiuitatis, Epiſcopus Patriarcha Toletanus degebat in Eccleſiâ ſanctæ Mariæ de Alficen in S. Iuſtâ, exercebat officia

officia Pontificalia, & administrabat Sacramenta; ac Horæ recitabantur.

S. Partemius fuit causſa, vt conuerteretur ad fidem vxor Decij Cæſaris prædicationibus ſuis. patitur ſub eodem grauiſſimos cruciatus, anno CC.LX. 146. *al. Parthenius

Municipium Burginatum, quod Mauri vocauerunt *Buxexar*, XX. M. P. Oſcâ Bæticæ oppido diſtans, à Germanis Coloniæ Traianæ ciuibus conditum antiquitus, Mauri diruerunt: vbi Gentilium tempore fuit celebris nundinarum conuentus: vbi fuerunt duo Sancti (qui creduntur Martyres) XXI. Auguſti, Vincentius & Iulianus, cum ſociis, in primis Eccleſiæ perſecutionibus. Creditur dirutum à Saracenis, cùm Burginatenſes reſiſterent. eſt optimi ſoli cæliq́ue; terra ferax frugum, ſi non deſint imbres. Hic finis eſt Oretaniæ, & incipit regio Baſtetaniæ. 147. *al. Orcâ

Liber fabularum, qui circumfertur nomine Æſopi Phrygij, dicitur ſub eius nomine à Socrate Philoſopho editus. 148.

Anno DCCCC.XLIX. Rex quidam Saracenus, nomine Mahomat Zaquetus, Dominus Tritij, prope Lucronium, habuit filiam, quæ conuerſans cum Chriſtianis, baptizata vocari voluit *Columba*; virgo miræ pulchritudinis & pietatis. Quod cùm pater ſciuiſſet, ægrè tulit, & omnibus quibus potuit modis, illam à religione Chriſtianâ tranſuerſam, ad Mahometaniſmum traducere conatus eſt: quod cùm non poſſet, illi caput amputauit. quod cùm illa manibus ſuſtuliſſet, ad oppidum vſque S. Coloniæ deduxit, vbi mirâ pietate circumuicinorum oppidorum coli cœpit. Obiit XXVIII. Maij. 149. *Trinum, *bodie* Najara.

Pater eius erat Mahomat Zaquetus, Dux Regis Cordubæ, qui filiam Columbam (vt creditur) à S. Victore Ceraſenſi Presbytero edoctam, occidi iuſſit, & Victorem Presbyterum XVI. die Auguſti, anno Domini DCCCC.L. cùm ego eram Toleti. 150.

Natalis Epiſcopus Toletanus interfuit Concilio Romano, in quo gratiæ ſunt actæ propter Conſtantini baptiſmum, anno CCC.XXIV. interfuit & ſubſcripſit Concilio Nicæno: muneribus donatus à Conſtantino cum Hoſio rediit Romam, inde Toletum: vbi ſtatuta Concilij Generalis ſetuari fecit. 151.

Eidem Conſtantinus, ex auctoritate ſancti Silueſtri Summi Pontificis, iniunxit, vt Primati (cuius Primatum in Concilio Nicæno confirmatum eſt) vt comite Hoſio Cordubenſi iuberet inquiri veteres Hiſpanorum Epiſcopatuum terminos, & eos renotiari. quod factum eſt per totos ſeptem annos, vel nouem: delegatis ſingularum Metropolium Epiſcopis, qui per homines locorum peritos id ſciri curarent. 152.

Natalis Toletanus ab exilio rediens, dum Mediolani commoratur, 153.

ratur, pulso in exilium sanctissimo Dionysio, à Catholicis Mediolanensis Episcopus eligitur: qui licet se gesserit vt Vicarius illius, rebus tam præclarè gestis floruit, vt in numerum Sanctorum relatus fuisse dicatur. Obiit XIII. mensis Maij anno CCC.LIV. vir sanctus & doctus.

154. Sanctus Episcopus Natalis Toletanus, pòst Mediolanensis, Vitalis Hispani filius fuit, nepos S. Natalis Confessoris Romani: successit S. Melantio Confessori: interfuit Concilio Arelatensi I. Romano sub Silvestro, & Nicæno; pòst fidei causâ missus in exilium, reuersus, Mediolani Episcopus eligitur. Sanctus moritur.

155. Vitalis pater huius in Hispaniâ natus est; qui, veniens in Italiam, genuit S. Natalem, pòst Thermedæ in Carpetaniâ priore coniuge defunctâ, duxit Hispanam: ex quâ genuit sanctos fratres, Iustum & Pastorem, Martyres Complutenses. Itaque erant fratres isti Martyres, & Natalis Toletanus, ex patre.

156. S. Isidorus Hispalensis scripsit librum Prophetarum; quem ego vidi scriptum linguâ Latinâ, Gotthicâ, vulgari Hispanâ & Arabicâ.

157. Marinus, vel Camerinus, Episcopus Tuccitanus, qui interfuit Concilio Illiberitano, anno CCC. tempore persecutionis, Melantij Confessoris, & Natalis successoris Coëpiscopus fuit. Dicitur à quibusdam interfuisse Conciliis, & ad hunc scripsisse sanctum Pontificem Melchiadem; sed Dexter huius non meminit.

158. Sunt qui dicant Natalem etiam dici Marinum, vel Camerinum; sed perperàm.

159. Patruinus, Paternus, vel Paternianus, succedit in Sede Toletanâ. Post XXIX. annos Episcopatus secessit in Palæstinam; ibi fit Monachus, & Pater Monachorum; mox Episcopus fit: moritur maior centenario.

160. Maurentius eius vel frater, vel Archidiaconus, secutus est.

161. Marinus, vel Camerinus, factus est Episcopus Arelatensis.

162. Concilio Arelatensi primo præsident Hosius & duo Presbyteri, missi à Silvestro. Habuit orationem Natalis Toletanus, & scripsit Epistolam Synodicam: fuit à secretis Concilij cum alio.

163. Toletanum Primatum, adiuuante Hosio, in Concilio Nicæno declaratum est.

164. Bis venit Cordubam Athanasius, habitis ibidem duobus Conciliis, semel anno CCC.L. iterùm anno CCC.LVI.

165. Prior Sardicensis, ex Theophane, confirmat Concilium Sardicense, cui Toletanus interfuit Natalis, & Athanasium & Paulum absoluit.

166. A temporibus Apostolorum maxima consuetudo, & quædam fraterna societas, inter Ecclesiam Toletanam & Mediolanensem.

Atheno-

Athenodorus Episcopus Plateæ in Celtiberiâ, vel Thuriasonen- 167.
sis, comitatus est sanctum Vitalem, & post mortem redit ad Se-
dem suam, interfuitque Concilio Sardicensi; vir pius & Ca-
tholicus.

Seuerinus, cognomento Euphrada, sanctus & Catholicus; atque 168.
adeò vnus ex Legatis Concilij Sardicensis, substituitur Euphradæ,
primo huius nominis, Agrippinensi, hæretico depositio.

S. Gerontius, x. Episcopus Traiectensis, dicitur priuilegio pecu- 169.
liari vixisse ferè CCCC. annos. Sic multi Auctores.

S. Hosius Episcopus Cordubensis sanctè Catholicèque Cordu- 170.
bæ moritur III. die Maij, quo celebratur sanctæ Crucis inuentio
(quam celebritatem ipse petierat à Siluestro Constantinoque cele-
brari) anno CCC.LX. cùm esset annorum CX. præsentibus multis
Episcopis & viris Religiosis, dato veneno, quod illi iussit propinari
Constantius in odium fidei Catholicæ; quia noluerat Arianorum
sectam impiam sectari, vt multi testantur Scriptores: ipse testa-
mento testatus est se mori in fide Concilij Nicæni, & detestari
dogma impium Arianorum, & qui eos sequerentur; numquam-
que (licet vis illi fit illata per tormenta, vt communicaret Sirmij
cum Valente & Vrsacio) aliter sensisse aut prædicasse.

Post reditum ex vrbe Sirmio, scripsit Hosius Epistolam Con- 171.
stantio, quæ incipit: *Ego confessionis munus expleui.*

Petrus, cognomento Pulcher, & ob elegantiam oris, & multò 172.
magis ob morum sanctitatem, dum peragrat loca sancta, Archie-
piscopus Toletanus, Damasci comprehensus à Saracenis, & horri-
bilibus cruciatus suppliciis, & in crucem actus, nobile consumma-
uit martyrium anno Domini DCC.LII.

Duo fuerunt Archiepiscopi Toletani vocati Olympij; alter ex 173.
Episcopo Thraciæ, vir sanctus, qui successit Natali, cuius memi-
nit D. Augustinus: alter qui interfuit Toletano Concilio, ex Epi-
scopo Oxomensi; vterque tamen nobilis Scriptor.

Petrus Pulcher scripsit ad Clementem primum Episcopum His- 174.
palensem, Clerumque, vt Primas, quòd anno DCC.XLVII. cele-
brauerant sanctum diem Paschæ XXIX. Martij, cùm esset cele-
brandus II. Aprilis. Rescripsit verò Clemens, & Clerus, gratias
agens.

Q. Serenus, Q. Sereni filius, ad quem scripsit S. Bachius Iusti- 175.
nus Philosophus & Martyr Epistolam longam anno C.LVI. (scri-
pserat anno C.LIV. ad Anicetum Papam) natione Hispanus, ex op-
pido Gallæciæ Samone, nunc vulgò *Samos*; vnde dictus est *Samo-*
nicus. Fuit, vt quibusdam placet, iunioris Gordiani, qui vixit
annos XXXV. præceptor; nec multò pòst à Caracallâ iussus est in
balneo occidi (creditur, vt pater, Christianus, cuius causâ occisus
credi

credi potest:) fuit Medicus celeberrimus. Multa scripsit de Medicinâ, in quâ plurimùm excelluit. Ex huius genere fuit S. Serenus Martyr, & S. Serena vxor Diocletiani Augusti; cuius neptis fuit S. Susanna virgo & Martyr, filia S. Gabini Martyris.

176. Zenas, & Q. Serenus Samonenses, ex Gallæciâ conuenerunt Romæ Iustinum; & licet coniugati, reuersi in Hispaniam vtebantur officio Catechistarum, vt ex Iustino Philosopho constat.

177. Decessit Q. Serenus Samone in Gallæciâ cum opinione sanctitatis anno C.LXV. relicto filio adolescentulo, qui fuit egregius Medicus, & virtutis ac religionis amantissimus. Dies senioris Q. Sereni dicitur fuisse XIV. Kal. Martij, illo anno. Medici duo filij, Q. & M. Sereni passi sunt sub Seuero Alexandriæ.

178. Item Zenas & Q. Serenus passi cum aliis in Africâ sub Diocletiano.

179. Horum filij L. Serenus Monachus familiaris Diocletiano, & Publ. Serenus Martyr, in Africâ hic, ille verò in Hispaniâ, Sexti Firmi in Bæticâ passus est sub Diocletiano anno CC.XC. horum erat cognata Serena vxor Diocletiani sancta.

180. Serena vxor Imperatoris Philippi, mater fuit Serenæ vxoris Diocletiani.

181. Obiit sancta Regina Geleswintha, Chilperici Regis vxor, filia verò Regis Athanagildi, iussu mariti strangulata XXIV. die Maij, anno D.LXVI. cuius mortem (vt refert Fortunatus & S. Gregorius Turonensis) magnis Deus illustrauit miraculis.

182. Anno D.LXV. quando natus est Reccaredus Leuuigildo, & factus Monachus Benedictinus Leander, XXII. Martij S. Seuerinus Hispali moritur.

183. Ad Vallem, quam Mauri vocant *Menalhauiam*, fuit Monasterium SS. Cosmæ & Damiani: vbi fuit Abbas sanctus Ildefonsus, adhuc Diaconus; inde Presbyter, translatus est ad Agalienſe Rector.

*al. Benalgauiam,

184. Valderedus Toletanus, Monachus Benedictinus, Abbas S. Leucadiæ Prætorienſis Toletanæ, fit Episcopus Cæsaraugustanus: vir sanctus & doctus.

185. In Ordine S. Benedicti, idem est, *Pater*, & *Abbas*: & sub hoc immediatus, vel sub Priore, *Rector*, & *Præpositus*. Sic Agalienſis fuit Præpositus, vel Rector patrimonij S. Ildefonsus, priùs Abbas sanctorum Cosmæ & Damiani.

186. S. Ildefonsus factus Præpositus Agalienſis Monasterij rem auxit, & collabentem disciplinam restituit, & vitam Monachorum à Palatinis seruauit.

187. S. Iacobus Missam, quam coram ceteris Apostolis constituerat, Petrus ceteriqúe comprobauerant (& pòst litteris mandauit S. Clemens,

mens, & ob id dicitur vulgò *Missa sancti Clementis*) Hispanis Episcopis tradidit : & vsi sunt illâ priùs in Hispaniâ, quàm aliis Occidentis partibus, postea illam in scriptis attulerunt etiam sancti septem discipuli S. Iacobi, S. Torquatus, & socij, & per Bæticam Meridionalem, vbi nullum reliquerat Episcopum, * vt testatur Iulianus & Felix, Toletani Pontifices, libris eâ de re editis, in confirmationem Missæ S. Isidori: quos ego legi, & aliquando euolui, cùm essem in Fuldensi bibliothecâ, à Carolo Magno cœptâ, multisque libris valdè refertâ, Bibliothecarius.

* *Dicit* prædicantes promulgant, *vel* quid *simile.*

Gregorius, ad quem scripsit Eusebius Vercellensis, reprehendit Osium, quòd consensisset Concilio Ariminensi: non fuit Illiberitanus, sed Episcopus Toletanus. 188.

Duæ factiones fuerunt in Hispaniâ: altera non recipientium cum Luciferianis non solùm * Arianos, sed qui resipuerant; quam secutus est Gregorius Toletanus, & Vincentius eius Archidiaconus, pòst Archipresbyter, & Aurelius Diaconus: altera cum Gallis, Italis & Damaso, auersantium hæreticos, & recipientium pœnitentes; quales fuerant Hyginius Cordubensis, tactus hæresi Priscilliani, qui missus est in exilium Treueros, & Liriosus Episcopus Hispanus Dertosanus: miræ inter hos strages, pugnæ, cædes. Prævalebat tempore Theodosij factio recipientium pœnitentes: in hoc errauit Gregorius Toletanus; nec placuit Damaso, successoribusque eius, horum immodicus rigor. 189.

* *al.* Saracenos,

* Ruffus Hispanus, Episcopus Oretanus, synchronos S. Gregorio Bætico, ex iudice simul electus: qui duo & alij iubentur deponi ab Innocentio I. & deponerentur, nisi iam fuissent mortui. Non loquitur de Gregorio Toletano sanctus Innocentius; quia iam ille decesserat, nec ignorabat Papa defunctum esse Gregorium. 190.

* *al.* Rufinus *al.* Stasius

Qui meliùs sentiunt, affirmant venisse Gregorium Bæticum ad annum CCCC.XXIV. iam ætate decrepitum & fatiscentem. 191.

Elpidius Hispanus Toletanus, consanguineus Theodosij, quem iungere volebat Theodosius Olympiadi viduæ, feminæ sanctissimæ, & ad quem scripsit Symmachus Consul, florebat opinione magnæ virtutis, & peritiâ rei militaris. 192.

Sunt qui dicunt, ex Chersoneso Hispaniæ delatum corpus S. Elpidij, primi Toletani Episcopi (dicti Confessoris, more Gotthorum; ille verò Martyr fuit) in Marsiam Italiæ: inde verò Theodorico Metensium Episcopo in eo tempore Metim delatum, cum aliis corporibus sanctis, anno D.CCCC.LXIX. 193.

Magna pars eorum, qui dispersi in persecutione S. Stephani ad varias partes traiecerunt, & ad Hispaniam plurimi venerunt, erant ex Monachis montis Carmeli, prædicationibus Christi & Apostolorum 194.

lorum ad fidem conuerſi: in quibus Elpidius, & ſocij, Pontifices à S. Iacobo creati, & pòſt Martyres facti.

195. Gregorius, Epiſcopus pòſt Illiberitanus, natus Compluti in Hiſpaniâ, anno CCC.XLII. per omnes ætates litteris & bonis moribus floruit, exercuit ſe in gubernatione: à Gratiano factus eſt

196. *P. P. Galliarum. Idem ſubmotus à Maximo, poſteà rediens in Hiſpanias, factus eſt Epiſcopus Illiberitanus; ſucceſſit Auguſtali anno CCC.LXXXIX. ſcripſit librum ad Gallam Placidiam Auguſtam anno CCCC.XX. moritur anno CCCC.XXIV. cùm eſſet ferè octogenarius. Relatus eſt inter Diuos. de quo Innocentius primus queritur, quòd homo iudex, ſtatim factus eſſet Epiſcopus. Sunt qui dicant, priùs fuiſſe Malacitanum, & inde tranſlatum.

*id eſt, Præfectus Prætorio

197. Compoſuit primò inter alia librum *de Fide*, etiam cùm primò cœpiſſet inire Pontificatum; at, petente Gallâ Placidiâ Auguſtâ, anno CCCC.XX. *de Trinitate* compoſuit alterum (quem credo ſanctum Hieronymum non vidiſſe) cùm iam nupſerat Conſtantio Auguſto, qui cœpit anno CCCC.XIX.

198. Oſius, patriâ Cordubenſis, natus Oſio patre, ex propagine Græcorum; pater & filius verè Catholici; nutritus in eâ Eccleſiâ doctrinâ Epiſcopi Cordubenſis N. viri ſanctiſſimi: & per omnes gradus venit ad Sacerdotium, & illi ſucceſſit in Epiſcopatu, natus anno CC.LXXX. ferè poſt perſecutionem Decij. Vixît in pueritiâ ſatis honeſtè, vt præberet ſpecimen futuri: fuit acri ingenio, doctrinâ ſapientiſſimus, & in perſecutione Diocletiani anno CC.XCV. ſub Daciano Præſide, cum multis Epiſcopis Hiſpaniæ conſtantiſſimus & fortiſſimus fuit Chriſti fidei Confeſſor.

199. Sunt qui putent, teſtanturque Auctores graues non pauci, ſanctum ſenem Oſium in odium fidei Catholicæ à ſummiſſis à Conſtantio Imperatore miniſtris occiſum; & ita fuit Martyr.

200. Memini me legiſſe in bibliothecâ Fuldenſi in libro Trogi Pompeij, Auguſtum dediſſe edictum de deſcribendo orbe Tarracone: & idem edictum in libro illo dicebatur, *Datum Tarracone:* dilata tamen executio propter negotiorum multitudinem diu.

201. Auguſtus Cæſar excogitauit anno XXXVIII. ante Chriſti natalem, dum eſſet Romæ, deſcribere totum orbem, pacatâ Hiſpaniâ tunc à bellis Pompeiorum; at poſt *XIV. annos, cùm eſſet in Hiſpaniâ, ſcripſit edictum Tarracone, miſitque viginti viros probatæ vitæ, qui inciperent ab Occidente, & cenſerent vniuerſos populos, & poſteà deuenirent in Orientem. Publicatum eſt Ieroſolymis illud edictum paulò priùs quàm Chriſtus naſceretur. & iſti viginti viri cenſuerunt Palæſtinam, & totum Orientem. Hæc deſcriptio facta eſt ſub Cyrino; quia pòſt altera deſcriptio facta eſt.

*al. x.

202. Irene virgo detulit ex Hiſpaniâ Theſſalonicam magnam multitudi-

tudinem librorum ſacrorum (fuit enim, vt creditur, Illiberitana) & abſcondit anno CCC.IV. Theſſalonicæ: paſſa eſt v. Aprilis.

In quadam Hiſtoriâ vetuſtiſſimâ de rebus Conſtantini reperi, Conſtantium Imperatorem, patrem Conſtantini (cui contigit Hiſpania regenda) filio iuſſiſſe, vt Hiſpanis faueret, & accerſeret Hoſium Cordubenſem Epiſcopum, virum ſanctiſſimum prudentiſſimumque, & à ſuo latere numquam diſcedere pateretur, & eius conſiliis acquieſceret: quod per ſuam vitam Conſtantinus ſeruauit. 203.

Vir doctiſſimus Flauianus, ad quem ſcripſit Symmachus, & cui inſcripſit Feſtus Rufus Auienus librum de Stellis, floret ſub Theodoſio: ad quem miſit Symmachus Gentilis Panegyricum, quem compoſuit in laudem Theodoſij iunioris, habitum in Senatu. 204.

204. Vir doctiſſimus Flauianus, &c.] *Pauca multa comprehendit Luitprandus. Primò, virum doctum fuiſſe Flauianum, & ad eum ſcripſiſſe Symmachum, floruiſſeq; ſub Theodoſio. Secundò, quòd huic miſerit Symmachus Gentilis gentilem Panegyricum, in Theodoſij laudem compoſitum, habitumq; in Senatu. Tertiò, quòd eidem Flauiano Auienus libellum ſuum de Stellis inſcripſerit.*

I. *Rufinus in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ lib. 2. cap. 33. Flauianum, Præfectum appellat; agnoſcitq; magnam illius in ſapientiâ prærogatiuam, & in rebus politicis prudentiam. Conuenit cum Rufino Sozomenus, eadem ferè referens lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22. Præfectum verò fuiſſe Prætorio indicat Symmachus lib. 2. Epiſt. 27. & 75. & Præfectum Prætorio Illyrici & Italiæ ſub Gratiano, Valentiniano & Theodoſio, inſcriptio legis* VI. *de contrahendâ emptione, & legis* XXVI. *de pœnis in C. Theodoſiano. Cumulat in id plura Franciſcus Iuretus ad Symmachum in Notis Epiſtolæ B. Ambroſij Eugenio Imperatori miſſæ, pag. 333. extatq; integer liber ſecundus Epiſtolarum Symmachi ad Flauianum; & in Auctario alia; vti frequentes ad Theodoſium: ſub quo Symmachum, Flauianum & Auienum ceuos vixiſſe inde conſtat.*

II. *Theodoſio Symmachus Panegyricum intimauit, vt Proſperi Aquitani verbis vtar, vbi aram exclamauit reſtituendam; & ſic ait lib. de Promiſſionibus Dei parte* 3. Theodoſij verò religioſi Principis imperio, per Iouium & Gaudentium Comites omnia templa expoliata, atque vana figmenta, quis noſtrùm permittitur ignorare? cui Symmachus ille mirabili eloquio & ſcientiâ præditus, tamen Paganus [*dixit Luitprandus*, Gentilis Panegyricum] præconio laudum in Conſiſtorio recitato [*dixit Luitprandus*, habitum in Senatu] ſubtili arte, quâ valuit, aram Victoriæ in Senatu reſtitui, Chriſtiano, vt nouerat, Principi intimauit: quem ſtatim à ſuis aſpectibus pulſum, in centeſimo lapide, rhedæ non ſtratæ impoſitum eâ die manere præcepit. *Huius Panegyrici defenſionem compoſuit, vt teſtatur Epiſt. 31. lib. 2.* Non puto, *inquit*, bonis temporibus eam cauſſæ meæ conditionem futuram, quæ ſub tyranno fuit: cuius litteris ad Marcellini ſuggeſtionem datis, homines meos ſcis eſſe multatos; quod in Panegyrici defenſione non tacui.

III. *Denique Auienum Flauiano librum de Stellis dedicaſſe, nec abs re, neque à palato Flauiani alienum. Is namque ſiderum obſeruator prædicere credebatur futura. Teſtis adeſt Sozomenus lib. 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 22.* Putabat enim [*Eugenius*] ſe id quod conabatur, abſque impedimento conſecuturum, inductus quorumdam verbis, qui ſe futura prædicturos pollicebantur

tur ex victimarum immolatione, ex viscerum inspectione, ex obseruatione siderum. Harum rerum studiosi tunc erant, cùm alij multi apud Romanos in dignitate constituti viri; tum etiam Flauianus tunc temporis Hyparchus, vir eximius, & in rebus politicis prudens habitus; quique insuper ex omnis generis diuinationis scientiâ exactè præscire futura credebatur. *Et librum de Stellis, quem refert Luitprandus, Auienum Flauiano inscripsisse, esse Phænomena Arati, ab eodem in Latinum sermonem traducta, affirmare me posse certè scio. Aristoteles aliq; sæpè φαινόμενα stellas vocant. Innuit Cinna in suo splendidissimo Epigrammate de hisce Arati lucubrationibus:*

Hæc tibi Arateis multùm inuigilata lucernis
Carmina, quîs ignes nouimus æthereos.
Læuis in aridulo maluæ conscripta libello,
Persica conuexit munera nauicula.

Clarè Cicero lib. 1. *de Oratore cap.* 16. Constat inter doctos, hominem ignarum Astrologiæ, ornatissimis atque optimis versibus Aratum de Cælo Stellisque scripsisse.

205. Obiit Rufus Festus Auienus, vir Catholicus & Hispanus, ciuis Eborensis, in Hispaniæ Carpetaniâ, eodem & anno & die, quo sanctus Augustinus ascendit ad cælos in suâ ciuitate. Sepultus est præsente* Maioriano, Toletano Archiepiscopo, in æde S. Leucadiæ.

* Hesychio *fortè reponendum ex Iuliani Chronico n.* 216.

205. Obiit Rufus Festus Auienus, *&c.*] *Quis verò aut vnde fuerit Auienus, tentatum à plurimis, dubium multis. Hispanus quibusdam visus est, vt refert Crinitus de Poëtis Latinis lib.* 5. *cap.* 80. *& Gyraldus in eâdem Histor. dialogo* 4. *Ipse Auienus innuere videtur in libello de Oris maritimis, dum* suum *appellat* mare, *quo Hispana ora alluitur, versu* 83.

——Vt gurges hic nostri maris
Longè explicatur, est Atlanticus sinus,
Hîc Gadir vrbs est, dicta Tartessus priùs:
Hîc sunt columnæ pertinaces Herculis.

Et v. 180.

——Si quis ad nostrum mare,
Malacæque portum, semitam tetenderit.

Clariùs id asseuerat M. Maximus in Chronico ad annum Christi CCCC.LX. *quem sequuntur Vasæus in Chronico ad annum Christi* CCC.XV. *Morales lib.* 10. *cap.* 34. *& ex aliorum sententiâ in Scholiis ad D. Eulogij Vitam num.* 19. *Damianus à Goës in suâ Hispaniâ ad Petrum Nonnium, Matamoros lib. de Academiis, Mariana lib.* 4. *Histor. Hispan. cap.* 15. *quos refert P. R. Franciscus Biuarius in Commentariis ad M. Maximum, doctis sanè & laboriosis; ô vtinam in lucem quàm citiùs prodituris!*

Floruit ætate Theodosij Imperatoris, vt ex D. Hieronymo facilè colligitur, qui super Epistolam ad Titum cap. 1. *cùm Arati verba à B. Paulo vsurpata exponeret:* Hemistichium, *ait*, in Phænomenis Arati legitur, quem Cicero in Latinum sermonem transtulit, & Germanicus Cæsar, & nuper Auienus. *Vnde id constare affirmat Gyraldus, & Ioannes Vossius de Historicis Latinis lib.* 2. *cap.* 9. *Atque id adstrui potest ex Macrobio, qui vixit etiam Theodosij tempore: & in suorum Saturnalium lib.* 1. *cap.* 4. *& seqq. Dialogi interlocutorem Auienum inducit: præterquam quòd eidem Imperatori ipsiusmet Fabularum libellus extat dicatus. Quamuis Crinitus sibi argumenta non deesse crediderit, quibus Auienum ad Diocletiani Imperium referendum existimet. Præ ceteris audiendus est M. Maximus, locum & tempus, quibus floruerit, designans, dum inquit:*

inquit: In regione Oppidanâ, & in Oretaniâ [*sic legit Carus*] Hiſpaniæ floruit olim ſub Caſtino, Epiſcopo Toletano, Rufus Magnus Feſtus Auienus, qui ſcribit de Oris Hiſpanis, & Situ orbis, vario carminum genere. *Mendosè* Caſtino *legitur: is enim vſque ad annum Chriſti* CCCC.L. *Cathedram non aſcendit, ipſo Maximo teſte. Confirmat idem iis verbis,* olim floruiſſe; *eius mentione factâ anno Chriſti* CCCC.LX. *Quo ſanè loquendi modo, non ſignificatur tantùm decem annorum ſpatium intercalare ab anno* CCCC.L. *vſque ad annum* CCCC.LX. *At* Maiorino *reponendum ducerem, ni annus apud Iuliani Chronicon reclamaret num.* 216. *vbi refert anno* CCCC.XXXVI. Maioranum, *ſeu* Maiorinum, *in Sede Toletanâ ſucceſſiſſe Heſychio. Vnde pro* Caſtino *ſubſtituendum reor* Audentio, *aut* Gregorio, *Toletanis Pontificibus, qui Theodoſio Magno coæui fuerunt.*

Sed iam non precariis documentis opus. Palàm facit omnia noſter Luitprandus hîc, dum primò Hiſpanum agnoſcit Auienum; *ſecundò, patrium indicat ſolum; proponit tertiò, religionem; aſſignat quartò, ſepulturam; & tandem quintò, ſub quo obierit Præſule: cuius in nomine anceps & dubius verſor; nam prò* Maiorino *autumo ex eodem Iuliano num.* 216. *in Chronico exarandum* Heſychio. *Floruit* Audentio, *aut* Gregorio, *Pontificibus Toletanis; obiit verò,* Heſychio. *Et cùm D. Auguſtinum vitam duxiſſe ſuam conſtet anno Domini* CCCC.XX. *de quo anno mentionem fecit idem Auguſtinus in Epiſtolâ ad Heſychium; inſuperq́; appareat ex D. Proſperi Chronico, Honorio imperante obiiſſe anno ſalutis* CCCC.XXXIII. *ſatis comprobari videntur quæ de Auieni temporibus obſeruauimus; Theodoſij nimirum ætate vixiſſe, quâ etiam vixit D. Hieronymus, vt teſtatur de ſe in libro de Eccleſiaſticis Scriptoribus ad finem. Et ſibi ſimilis Luitprandus, numero ſuperiori hanc veritatem manifeſtam reddit, coæuos enumerans Auienum & Flauianum. Voſſius multus eſt in variâ Auieni nominis ratione, dum* Auienum, *&* Auianum, *aut* Abidnum, *recenſet appellatum, ſicuti Morales in Scholiis ad D. Eulogij Vitam num.* 19. *Vtcumque ſit, Poëta fuit eruditus & elegans, vt Crinitij verba vſurpem, magnâ doctrinâ ac multiplici ſcientiâ præditus.*

De Scriptis diximus ſuprà numero antecedenti. Addam alia. Seruius in Virg. Aeneid. lib. 1. *verſ.* 388. Auienus, *dixit,* totum Liuium Iambis expreſſiſſe *Arati Opus ex Græco in Latinum tranſtulit ſummâ elegantiâ & proprietate; in quâ nec ipſo Cicerone inferior, ab eruditiſſimo Dionyſio Petauio Societ. Ieſu in Syſtematis de Sphærâ variis diſſertationibus, & à Ioſepho Scaligero in Notis ad Manilij Aſtronomic. libros conſpicuus redditur. Librum de Situ orbis terræ, imitatus Dionyſium Græcum Poëtam, vt Crinitus docet, hexametro verſu compoſuit; non verò, vt Gyraldus (alienæ laudis aliquando parciſſimus) Dionyſij verſus ex Græcis Latinos fecit. Iiſdem inſiſtit veſtigiis nuperrimus eius editor & tradu&tor, nullâ tamen cum ratione. Quod profectò vtriuſque opus inſpicienti erit palàm, vt fuit noſtro Bernardo Aldrete, qui in eleganti ſuo eruditoq́; Tractatu* de Variis Hiſpaniæ Antiquitatibus *lib.* 1. *cap.* 23. *cùm Phœniciam delinearet, aduocatâ priùs Dionyſij ſententiâ, alteram Auieni ſubnectit, ſimilemq́; ex imitatione profitetur. Et idem lib.* 3. *cap.* 18. *& alibi ſæpiſſimè; vbi diſcrimen inter vtrumque Poëtam & Poema, minimus eſt labor agnoſcere! Andreas Papius Gandenſis in ſuâ Dionyſy editione, quamuis Auienum numquam ſe vidiſſe fateatur, de hac Lectorem admonet veritate, ſic:* Nec ab Auieno quidem, etſi numquam vidi, interpretationem mihi ſpondeo; ſed paraphraſin potiùs. nam veriſimile eſt, eum terræ deſcriptionem eadem ratione è Dionyſio expreſſiſſe, quâ cæli ex Arato: *& intuenti facile eſt iudicare.*

De Oris *quoque* maritimis *libellum alterum Iambicis exarauit, intactum pen-*

ſum Latinis ingeniis, teſte Crinito; tantaq; difficultatis, vt diu multumq; ſibi elaborandum fuerit in eo abſoluendo.

Aeſopicos præterea Apologos Elegiaco carmine compoſuit, &, vt alij, Virgilianas etiam Fabulas Iambico complexus eſt. Aut alterum, aut vtrumque Opus recenſet Aluarus Cordubenſis in Vitâ D. Eulogij, annuente Ambroſio de Morales num. 19. vbi Aluarus agit de Eulogij peregrinatione, his verbis: Necnon Auieni Fabulas metricas, & Hymnorum Catholicorum fulgida carmina, cum multis minutiſſimarum cauſſarum ex ſanctis quæſtionibus, multorum ingenio congregatis, non priuatim ſibi, ſed communiter ſtudioſiſſimis Inquiſitoribus reportauit.

Alia etiam Epigrammata ſcripſiſſe conſtat, quæ inueniuntur excuſa in Veter. Poëmat. lib. 4. quorum altero Sirenum allegoriam *eleganter proſequitur; altero* Malogranata *deſcribit, & ſibi mitti petit à Flauiano; & vltimo* de Vitâ ruſticâ monet amicos. *quod carmen inter Martialis Epigrammata lib. 4. num. 90. paſſim excuditur; ſed tamquam ſpurium, tantoq; Poëtâ indignum in malas aues amandare iubet Scriuerius. alij viri docti id negarunt. Vtcumque ſit, omnes non ambigunt, nobili ingenioſoq; viro Auieno adſcribi.*

Sunt qui putent, huius eſſe Epitomen rerum Romanarum, quæ multorum manibus teritur, Valentiniano Imperatori oblata. Fauet Volaterranus lib. 19. Anthropologiæ litterâ R. eos taxans, qui in titulo Sextum *pro* Feſto *malè ſcribunt. Non tamen eumdem eſſe Auctorem ac Auienum arbitror: alia enim mens, alius animus, alius genius Auieno, & alteri Ruſo: qui etiam, ſi Philandro fides adhibenda eſt,* Deſcriptionem illam vrbis Romæ, *vſque adhuc Publij Victoris nomine circumlatam, delineaſſe fertur: ſuffragante itidem ad id Carolo Sigonio in iudicio de Hiſtoricis Latinis. Hæc ferè omnia ex Epiſtolâ Proſphoneticâ eruditiſſimi Don Petri Melian ad Feſti Ruſi Auieni opera, quæ in dies edere cogitat.*

206. Quòd ſanctus ſenex Hoſius in pace & Eccleſiæ communione diſceſſerit, præter teſtimonium Athanaſij ſuperſtitis, docent verba teſtamenti eius, quo docet, in fide Concilij Nicæni ſe mori velle; & omnes hortatur, vt in illâ viuant, ac prorſus mori velint.

207. Moritur verò centenario XIIII. annis maior, iam decrepitus, & velut in ſenſu pueri, & imbecillitate virium defeſſus. Tantaque potuit eſſe vis doloris in eâ ætate, & acerbitas cruciatuum, vt illi non reliquerint liberam facultatem.

208. Reperi in codice fide digno S. Felicem, cognomento Modicam, Hiſpali parentibus nobiliſſimis ortam, & iis orbatam, Romam ab auunculo ſuo, Romanæ Eccleſiæ Archidiacono, temporibus ſancti Vrbani, adductam. Quæ cùm nollet illuſtriſſimum ſponſum accipere, cauſsâ fidei & virginitatis tuendæ, mirâ conſtantiâ iugulum præbuit anno CC.XLVI. ætatis ſuæ XXVI. ſub iudice Diocletio, & Philippo Imperatore: cuius exemplo multi in fide roborati martyrium ſubierunt.

209. Carterius, qui interfuit Concilio Cæſarauguſtano, patruelis S. Gregorij, veniens in Hiſpaniam, factus eſt Epiſcopus Vxamenſis: vir pius & doctus.

210. Gregorius reuerſus Nazianzum, ſcripſit Audentio Toletano Ponti-

Pontifici, commendans ei patruelem ſuum venientem in Hiſpanias.

Prima hæreſis, quæ venit damnanda in Hiſpaniam, fuit Priſcil- 211.
lianiſtarum, quæ foris huc prorupit; damnata verò eſt in ſecre-
tario S. Mariæ de Pilari Cæſarauguſtæ, quod S. Iacobus ædificauit,
& non alibi decuit damnari.

In * Caſtris Vinariis, in Bateſtaniâ, ſanctæ Nunilo & Alodia, 212.
anno DCCCC.XXXI.

* Vide quæ notauimus ad Chronicon num. 352.

Chiſax ex filiis Vrſacij damnatur, vt exulet in Carpetaniæ op- 213.
pido Eborâ, vel Aquis: ex reſcripto Gratiani prouocat ad Auden-
tium Primatem & Metropolitanum, vt Epiſcopatui ſuo reſtitue-
retur: coacto Concilio Toleti, damnatur anno CCC.LXXXII.

Sanctiſſimus vir Audentius, Epiſcopus Toletanus, ſcripſit con- 214.
tra Bonoſianos in defenſionem illibatæ Virginis Mariæ elegan-
ter libros.

Habita eſt Confeſſio * Dictini & aliorum, anno CCC.XCIV. in 215.
Concilio Toletano.

*al. Nicæna

Sanctus vir Audentius Toletanus obiit III. Decembris Toleti, 216.
maior nonagenario, plenus dierum & ſanctiſſimorum operum; ſe-
pultus eſt in æde ſuburbanâ S. Leucadiæ (vbi corpus eius iacebat)
conditâ iuſſu Helenæ, III. die Decembris, cum magno mœrore
egenorum, quia fuit illorum pater.

Anno DCC.II. anno II. Regis Witizanis, precibus Reginæ, quæ 217.
ſanguine contingebat Siſebertum, ab exilio ille reuocatur: ab ex-
communicatione abſolutus, cuidam Epiſcopatui Hiſpaniarum
præficitur. Euaſit verè pœnitens, & anno DCC.XV. I. Iunij mo-
ritur. Et dabatur ei Toletana Sedes; ſed humilitatis cauſsâ eam
recuſauit.

Cùm eſſem Toleti Subdiaconus, rem controuerti vidi: an Al- 218.
bam, an Caſulam B. Ildefonſo attulerit B. Virgo, an ornamentum
Pontificale. quidam pauci poſtremum, multi Albam eſſe dice-
bant. Ego credo totum attuliſſe Pontificium ornamentum; ſed,
quia ipſa cùm eum indueret, attrectauit manibus ſuis pallium, ſa-
cratius fuit.

Dixitque Miſſam die Sabbati (vt ſolebat) audiente B. Virgine, 219.
& cæleſti choro, qui Canticis ſuis eam adminiſtrauit die Sabbati,
anno DC.LXV. Ob id vocatur *Capellanus B. Virginis*; & ob id, di-
uulgato per orbem miraculo, Rex Receſuinthus, & Vitalianus Pon-
tifex, nomine ſuo & ſuorum ſucceſſorum, vouerunt ſe viſuros die
Natiuitatis illius Eccleſiam, quam, propter aduentum B. Virginis,
idem S. Ildefonſus libr. de Scriptoribus, in additione ad libr. Iſido-
ri, vocat *terribilem*.

Geneſius, primus Epiſcopus Aruernenſis, Ildefonſum ſynchro- 220.
nos admonuit per epiſtolas de hæreſi Iouiniani per quoſdam ex-

cita-

citatâ Aruernis: qui dicebant, B. Virginem in partu corruptam manſiſſe, & hos tendere in Carpetaniam, vt vigentem in B. Virginem fidem ſuis falſiſſimis rationibus labefactarent, & omnino perderent.

221. Petrus, qui poſteà fuit Epiſcopus Aquileienſis, mittitur à Vitaliano Toletum, vt ſciret, verúmne eſſet miraculum de datâ cæleſti veſte D. Ildefonſo: qui fit etiam ſocius eiuſdem Eccleſiæ.

222. In Magnilucenſi Monaſterio, quod iſte Geneſius condidit, iuſſit ſeruari Epiſtolam ſuæ reſponſiuam, à B. Ildefonſo miſſam; vbi fortiter impugnat illam hæreſim Aruernorum.

223. In Dubienſi Monaſterio poſuit S. Ildefonſus ad villam Illeſcam imaginem B. Mariæ Virginis, quam habebat in ſuo Oratorio. Eborenſes, vel Talabricenſes, tempore Maurorum colebant iſtam imaginem.

223. *De* Dubienſi, *vel* Dibienſi *Monaſterio, &* Illiſcenſi *oppido, vide quæ notaui ad Iulianum in Chronico n.*330. *vbi in illis verbis,* qui anno DC.XXXVI. electus eſt Abbas, *lege ex Luitprando num.*97. qui anno DC.LVI. *vel* qui anno DC.LVII.

In ſuo Oratorio.] *Oratoria etiam dicebantur ædiculæ ſacræ domi, ſed foris publicæ. In primitiuæ Eccleſiæ temporibus templa ſumptuoſa minimè ædificabantur.* Non erant *(ait Eminentiſſimus Cardinalis Baronius Tom.*1. *anno* CC.XI. *fol.*298.) ingentes ædium moles & vaſtæ, amplíſſimæque publicorum ædificiorum ſtructuræ; ſed ædiculæ, ſeu Oratoria parua. *De hiſce ædiculis noſter Iulianus in Chronico num.* 477. *pag.* 88. Fuit, *inquit,* ibi ante martyrium S. Leucadiæ ædicula ſacra. *Plenâ eruditâque manu cumulat plura Doctor Auguſtinus de Morlanes in Allegatione pro Eccleſiâ S. Mariæ Maioris Cæſarauguſtanæ num.*45.46. *& ſeqq. Iulius Cæſar Bulengerus lib.*3. *de Templis cap.*32. *Addo ego Authenticam* Si quis, *C. ad leg. Iuliam, de adulteriis, his verbis:* Si tamen in ſacro Oratorio colloqui inueniantur, poſt tres, vt dictum eſt, denuntiationes, liceat marito vtraſque perſonas defenſori Eccleſiæ tradere, aut aliis Clericis, vt ad eorum periculum diuiſim iſti ſeruentur.

224. Oſius Epiſcopus Cordubenſis inuitauit ad Concilium Epiſcopos Orientales Cordubam, ad cauſſam S. Athanaſij examinandam. Conuenerunt omnes Hiſpani ad Concilium nationale: adfuit ipſe Athanaſius, & porrexit Synodo Confeſſionem ſuam, vt ſub Iulio Romæ fecerat, quæ incipit: *Quicumque ſaluus eſſe vult.* & ex eâ addidiſſe Patres dicitur in eo Concilio, Symbolo Nicæno in articulo Spiritus ſancti: *Qui à Patre Filioque procedit.* quod confirmauit ſanctus Damaſus pòſt. & ita in primo Toletano poſt annos XLVI. ab hoc Concilio inuenitur particula, quæ primùm in Hiſpaniâ addita eſt Symbolo Nicæno, & pòſt accepit Eccleſia Romana. Concilij huius meminit Oſius in Epiſtolâ ad Conſtantium Auguſtum.

225. Calpurnius Præſes, ſub quo paſſa eſt ſancta Eulalia Emeritenſis, creditur fuiſſe Præfectus Romæ ſub Imperatore Claudio.

Videlicet anno Chriſti CC.LXX.

In

In faucibus saltus Fibularienſis eſt Fibularia, quam Mauri vocaucrunt *Xergal*, Sedes Epiſcopalis. Sic in Concilio Illiberitano XIV. loco confirmat Ianuarius Epiſcopus Fibularienſis: ſic in quibuſdam codicibus. 226.

Cornutus Tertullus, Orator iuuenis, accuſauit S. Paulum Ieroſolymis; poſteà ſenex, collega fuit Plinij Iunioris in Conſulatu, cuius meminit lib. 5. Epiſtol. 227.

Valdè probabile eſt, inſpiraſſe Dominum S. Gregorio, vt oraret pro Traiano, vt ſaluaretur; quia edictum contra Chriſtianos hortatu Plinij Secundi Proconſulis in Bithyniâ mitigari iuſſit. 228.

Sunt qui putent, Amaonem, vel Ammonem, filium Rufi, diſcipulum ex LXXII. cui cum Cleophâ Chriſtus apparuit, dum irent duo in caſtellum Emaus, veniſſe in Hiſpaniam, & ibi, prædicato Euangelio, profectum in Soliam Cypri ciuitatem; prædicatoque ibi largiter Euangelio, paſſum IX. Februarij. 229.

Eubulus, cuius meminit Paulus ad Romanos cap. vlt. creditur fuiſſe Galilæus ex Naim ciuitate, filius viduæ quem Dominus ſuſcitauit, & ſecutus Chriſtum, eius diſcipulus fit: pòſt Romam venit cum Petro, & fuit vir inſignis, & à puero valdè virtuti deditus: miſſus eſt à S. Paulo Epiſcopus Pamphyliæ. Theodulus, qui prædicat Cæſareæ Palæſtinæ, cum aliis ſub Præfecto Firmiliano paſſus eſt XVI. Februarij. 230.

Credibile eſt, ſanctos ſeptem diſcipulos Iacobi præmonitos ab eo, veniſſe ad Bæticam. 231.

Sunt qui putent, S. Rufum ex LXXII. diſcipulis Domini, qui fuit Epiſcopus primò Thebanus, mox Dertoſanus, à S. Paulo, cùm venit in Hiſpaniam, ibi relictum Epiſcopum: cuius meminit S. Paulus ad Romanos, & S. Polycarpus Martyr: fuit paſſus cum aliis in Armeniâ die XIX. Aprilis. Sed meliùs puto ſentire eos, qui XVIII. Decembris cum Zozimo paſſum hunc putant; qui fuit Epiſcopus Thebanus & Dertoſanus. 232.

Paſſi ſunt X. mille crucifixi milites prope Alexandriam ad Tigrim, & Euleum amnem poſitum in monte, qui ramus eſt Candani. primò hic Caucaſus, vel Candanus, vel Ararath dictus eſt. crucifixi circa dicta flumina felicia. 233.

Alij dicunt, crucifixos ad montem Ararath, qui Latinè dicitur *Equinus*, pars montium Gordiænorum: in cuius cacumine, teſte Ioſepho, arca Noë requieuit, quem, vt partem Gordiænorum, fluuius Tigris irrigat, & mox in planitiem regionis Gordiænorum (quæ barbarè etiam dicitur *Ararath*) non longè III. M. P. præterit ciuitatem Characem, ab Alexandro dictam Alexandriam; & à dextrâ eius multis oſtiis in ſinum Perſicum ſpatioſiſſimus ingreditur. 234.

Nulli temporum Romanorum eſt ſepeliri vel vri in vrbe cor- 235.

pora mortuorum; sed sepeliebantur extrà. Sic Christiani sepelierunt sanctam Leucadiam in pomœrio, vel suburbio, quod tunc muro veteri longiùs distabat: separatim corpora Sanctorum & Pontificum, seorsim Christianorum. Dicebatur locus ille Sepultura Sanctorum.

236. *Macer Hierotheus Hispanus Empuritanus, olim sub Imperatore Tiberio Tarraconensis Gubernator, & inde perrexisse anno XLV. Cyprum; vbi Paulum audiens, conuersus est ad fidem, & eum secutus.

*alias Sacer Locus corruptus in Originali erat.

237. Tertius Fabius Terentius, amanuensis Pauli, de LXXII. discipulis, priùs Mediæ Episcopus, pòst Iconij passus est die XXI. Iunij, anno LXXXVIII.

238. Neruium oppidum prope Illiturgim Bætestanorum, à Neruâ conditum, à Saracenis *Noepron* dicitur.

*al. Negron

239. S. Xistus (qui postmodum fuit Pontifex Maximus) habito Toleti Concilio interfuit vt Legatus Papæ; posteà venit Oscam, vnde tulit secum Laurentium, filium sanctorum Orentij & Patientiæ: per Hispanias reuersus Romam, fit Pontifex Maximus; & præscius martyrij S. Laurentij, iussit Diaconibus vt Orentium parentem admonerent, vt faceret templum S. Laurentio sacrum. quod & fecit: & pòst cum coniuge, quæ præcessit eum in martyrio, I. Maij sub Claudio patitur.

240. S. Fulgentius bis fuit Episcopus Carthaginensis, inde translatus Astigim, & postremò Carthaginem; vbi paucos annos, duos videlicet, vixit in hoc Episcopatu.

241. In codicibus correctioribus v. Concilium Toletanum habetur ærâ DC.LXXVI. anno primo Suinthilani.

242. Paula, de genere clarissimo Gotthorum, mater fuit Theodoræ, vel Theodosiæ Ceruelæ, coniugis Seueriani, parentum Leandri, Theodoræ, Florentinæ, Fulgentij & Isidori, qui hoc ordine nati sunt.

243. Seuerianus duxit vxorem Theodoram Ceruelam XIV. annorum: nascitur anno sequenti Leander, scilicet D.XLII. anno sequenti Theodora, vel Theodosia, vxor Leouigildi, mater Hermenegildi Martyris & Recaredi. Ærâ D.LXXXVIII. nascitur Florentina in in die S. Florentij Martyris: obiit sanctè anno DC.X. annorum LX.

244. Theodoricus Rex Ostrogotthorum venit in Hispaniam, & pro suo nepote Amalarico illam plures annos rexit, duxitque vxorem Toleti Santinam, de gente nobilissimâ Gotthorum; ex quâ tulit Seuerianum, Carthaginis Dominum.

245. Karadigna primùm in Hispaniâ Benedictinorum Cœnobium (vbi Santina, vxor Theodorici Regis iacet, & habet CC. Monachos Martyres) dicta fuit tempore Gotthorum & Romanorũ *Karadimas*.

S. Ca-

S. Carolus Magnus, licet in iuuentute fuerit (vt illa fert ætas) debilis, iam factus vir, euasit sanctissimus: in Galliâ & Germaniâ, ac Flandriâ, vt sancti Confessoris memoria colitur. Obiit Aquis-*Graniis maior septuagenario, XXVIII. Ianuarij, anno DCCC.XIV. 246.

*al. Germaniis,

Creditur esse S. Carolus Magnus post mortem cultus à Toletanis. 247.

S. Torquatus, S. Iacobi discipulus, pertransiit flumen profundum, rupto ponte; & celebratur XV. Maij. 248.

Creditur S. Montanum, cùm esset Archidiaconus Toletanus, in aduentu & receptione Theodorici Regis Ostrogotthorum non parum valuisse, vt esset pacificè receptus vt tutor Regis Amalarici nepotis eius. 249.

Cùm Theodoricus Rex Ostrogotthorum venit in Hispaniam, amiserat Andefledam, filiam Regis Clodouei, ex quâ Amalasuintham habuit. 250.

Hispani Cordubenses, Hispalenses, Illiberitani, Mentesani, Toletani, Complutenses, grauati seruitute Maurorum, & transgressi montes Pyrenæos, clementissimè excipiuntur ab Imperatore Ludouico Pio. 251.

Creditur Seuerianus missus in exilium tempore Agilanis, caussâ fidei, quia Catholicus erat, cum filiis, Leandro, Theodosiâ, & Florentinâ, & vxore Theodorâ Ceruellâ. Fulgentius & Isidorus nati sunt Hispali. 252.

Flauius Marcus Ceruella, Dux Gotthicus, splendidissimo genere, duxit vxorem Paulam, feminam clarissimam: ex quibus nata est Flauia Theodora Ceruella, vxor Ducis Seueriani, femina Christianissima. Obiit VI. Maij. 253.

Restitit Seuerianus Aguilani, & obsessus in vrbe Carthagine Spartariâ (quam Gotthi penitus exciderunt) caussâ fidei missus est Hispalim in exilium anno III. Aguilanis, cum coniuge & filiis; vbi mortuus est. 254.

Leander scribit ad sororem Florentinam, Monialem Benedictinam, librum de Virginitate, vel de Institutione virginum, & Contemptu mundi, cùm esset illa XIX. annorum, primo anno sui Pontificatus. 255.

Adhuc manserunt ædes Seueriani Carthagine, & res ampla. 256.

Leander impetrauit reuocationem ab exilio matri suæ, fratribus & sororibus ab Athanagildo. Theodora mater in exilio, laborum caussâ est magis firmata in fide & in virtutibus, quæ noluit redire Carthaginem. 257.

S. Montanus scripsit ad Thuribium anno vltimo Theodorici, cùm adhuc esset in Hispaniâ, & Erga esset Toleti Gubernator. 258.

Pons Serratus fuit Toleti è regione S. Mariæ de Alficen, ad latus. 259.

260. Sanctina virgo Toletana, pòst vxor Theodorici, nascitur Toleti anno CCCC.LXXX.

261. Ex Sanctinâ, vel Sanctiâ, Theodorici vxore, duos filios sustulit; Theodoricum, qui iuuenis mortuus est, & iacet cum matre Reginâ Sanctiâ apud S. Petrum Karadinensem, & *Eluerianum, qui fuit vxoratus.

*al. Seueria-num,

262. Moritur Sanctina VIII. Id. Maij: quo die Festum S. Michaëlis, & Concilij Toletani est.

263. S. M. Elpidius Iulianus, S. Iacobi discipulus, primus Episcopus, Toletanus fuit.

264. Mamas Confessor ex tractu Tudensi creditur delatus Cyprum. Floruit hic sub tempore Gotthorum anno D. vel circiter. obiit mensis Augusti XXVI. est Confessor. Tempore Maurorum, relictis Reliquiis in Asturiis, & per Hispanias, ad Cyprum delatus est à Christianis.

265. Reperi in archiuis S. E. Emeritensis codicem litteris Gotthicis exaratum; in quo dicebatur Complutum dictum à Mauris *Guadalfaxaram*, etiam dictum esse *Eplaceam*.

266. Reperi quoque in eodem codice Concilium Toletanum vniuersale in hunc modum:

IN nomine Domini incipiunt gesta synodalia Concilij Generalis Toletani, acta in vrbe Regiâ, in æde sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Prætoriensi, anno III. *Regni gloriosissimi Principis VVambani, sub die* XVII. *Kalend. Decembr. erâ* DCC.XIII. *pro terminis restituendis Ecclesiarum & Diœcesum Hispaniarum.*

Interfuit Rex gloriosissimus Concilio Generali, &, salutatis de more solito singulis Episcopis, dixit:

Sanctissimi Patres, video vos grauissimè contendere pro terminis vestrarum Diœcesum, & inde grauissimas inter vos lites & contentiones exoriri, & quòd aliqui vestrûm (sicut accepi) aliorum Parochias inuaderent, & alienos terminos quolibet prætextu latenter adoriri. Quare dignum esse duxi Maiestate culminis nostri, vos ad concordiam reuocare. Placétne vobis sanctissimi Pontifices? Responderent omnes: Placet, placet. Viuat multos annos Serenissimus & Gloriosissimus Rex, ac Dominus noster Flauius VVamba. Tunc ille iussit priùs coram se Chronicas & Historias Regum priorum accuratè legi, vt facilùs & aquiùs posset terminos *Parochiales diuidere, sicut antiquitas denotaret, & exigeret Iuris censura, & propria iura Ecclesia quælibet posideret, sicut subiecta denotat nostra sententia.*

*Parochiarum

Concedimus in primis & confirmamus, quòd, sicut Gondericus, Gensericus, Hunericus, Guntamundus, Isoris & Gumiel Reges VVandalorum ciuitatem Lucensem in Asturiis prope mare dotauerunt, teneat pacificè & quietè terminos, qui mox illi subscribentur:

Totas

Totas Asturias per Pyrenæos montes & per flumen magnum Ouem & per totum littus maris Oceani vsque Viscayam per summum Rostrum, & per summum Cabrium, per portas de sanctâ Agathâ, per Pozalem, per Limbum de filios, vnà cum Campo ° *Edolio Gordon, vsque ad illam ar-* °al. Erbolio *borem de Quadros, per riuulos de Humana, Lunam, Vanduliam vsque ad Pyrenæos montes, Cojancam villam, Quexidam, per Coniaquelam, Montosam, vsque ad flumen Vrbetum in Gallæciâ, Suernam, Vallem longam, Veram, Flumosam, totam Saniam, Panamum, vsque ad flumen Mineum, totam Lemos, Vrnyso, Verasmo, & Semmamorum, & Troiam, vsque ad flumen Siluniy, totam Lumiam cum Ecclesiis de Petrayo, quæ ædificatæ sunt vel fuerunt inter Arnoyum flumen & Silum, à termino montis Buron, & per aquam* ° *Zore, vsque in fundum Ar-* °al. Zore, *noyi, & per ipsum discessum, vel discursum, vsque in flumen Mineum, Lueza vsque Portelam de Veneti, & Ecclesias de Sallaz inter Arnoyum & Silum cum Ecclesiis de Barosso, Castellam cum Saneam, Barnates, & Auion, Azman, Carabam, Amancam, sicut dictam Ecclesiam Lucensem dotauerunt Reges VVandalorum. Et responderunt Episcopi: Placet, placet nobis omnibus.*

Legio, quam condiderunt Romanæ legiones, quæ antiquitus Flos fuit vocata, & per Romanum Papam (scilicet Silueſtrum) *gaudet perpetuâ libertate, & ab aliis Episcopalibus Sedibus est exempta, & extat Sedes Regia, atque alicui Metropoli numquam fuit subiecta vel subdita, teneat per suos terminos antiquos, sicut eam dotauerunt Hermericus, Rechila, Recciarius, Maldra Frumarius, Remisinundus, Theodomundus, Sueuorum Reges, & Theodomirus. Et responderunt omnes Pontifices vnanimiter: Placet, placet nobis.*

Legio teneat per Pyrenæos montes, & per Pennam Rubeam vnà cum mediâ Leuacâ, Ceruera, Petras nigras, Annion vsque ad flumen Carrionem per villam Sernam, & riuulum Siccum, vsque ad villam Ardegam per Ceruinos vsque in castrum Pepi, per villam Manam, vsque in arborem Quadros, super fines Serræ Gallæciæ, tria castella Turtures, Datineus, Castelletum & Nauiam.

Legio ciuitas Sacerdotalis & Regia, & Lucus, quam VVandali reædificauerunt in Asturiis, teneat per suos terminos antiquos, sicut eis diuisit Rex Theodomirus. hæ nulli subdantur Archiepiscopo, vel Primati. Responderunt omnes: Placet, placet nobis omnibus.

Sedes etiam Portucalia permanet in suâ diuisione, sicut eis diuisit Rex Theodomirus, cum iis etiam quæ nos adiecimus.

Brachara metropolis teneat Centum cellas Gentis, Millia, Layneto, Glioles, Adonysle, Aportis, Aylo, Centen, Donis, Iambis, Ciliste, Letania, Ceresis, Petroneyo, Equisis, ad Saltum: item pagi, Panoleta, Bregantia, Astiatigo, Tarego, Aunego, Metrobio, Betise, Palam, Tusico, Celo, & Senequiemo; sub vno Sedes XXX.

*Ad Sedem Dumiensem * familia Regia.*

Egitaniensis teneat totam Egitaniam, Menecapio & Foraneos.

Portugalensis teneat in Castro nouo Ecclesias, quæ in vicino sunt, scilicet Villa noua, Betaonia, Vesea, Menturio, Torebra, Bramoste, Pengoaste, Lumbo, Nestis, Neapali, Curmano, Magneto, Leporeto, Melga, Tangobira, Villagomedi Tanerater; item pagi, Lambiencio, Alcobreo, Valericia, Turlango, Ceris, & Mendiolis, & Palencia; sub vnâ viginti quinque Sedes.

Lamecum teneat ipsum Lamegum, Luencia, Aranor, Crasubriana, ... sub vno sex Sedes.

Conimbricensis Sedes teneat ipsam Conimbriam, Eminio, Selio, Brine, Insulâ, Astrucione, & Portogalliæ Castellum antiquum; sub vno duæ.

Vesensis teneat ipsum Veseo, Rodomiro, Submontia, Suberbeno, Osanca, Obelione, Tutella, Goleia, & Cabrabia, quæ apud Gotthos posteà Sedes fuit; sub vno septem dantur Sedes.

Vriensis teneat ipsam Vriam, Deisum, vsque Cussancaro, & de Caldas de Rego vsque in oram maris Oceani protendatur.

Lucensis teneat ipsam ciuitatem cum adiacentibus suis, cum Cantoquia, Somos, Carabarcos, Montenegro, Parraga, Latra, Azumara, Sigros, Triauada, Pagento, Saluaterra, Monterroso, Doira vel Coyra, Deza, Colea; sub vnâ Sede XVI.

Auriensis teneat Vesugio, Ruuale, Teporos, Sedisos, Prucia, Cisauio, Verenganos, Sanabria & Calabazas maiores; sub vno decem.

Astoricensis teneat ipsam Astoricam, Legionem, Superurbico, Berisо, Petrasperanti, Autoribis, Caldelas, Morillos superiorem & inferiorem, Sonure, Trogelos, & Pericos; sub vno vndecim Sedes.

Britonensis teneat Ecclesias, quæ in vicinio sunt, Torelo, Torebera inter Britones vnà cum Monasterio Maximi vsque in fluminem Oue.

Tudensis teneat ipsam Tudem cum Ecclesiis, quæ in vicino sunt, Torelo, Torobera, Ludo Patre, Agnoue, Sagria, Erbilio, Orunia & Cartasse; sub vnâ Sede quindecim numerantur Sedes.

Toleto Metropoli subiaceant sequentes omnino Sedes. Oretum, hæc teneat de Gallâ vsque Eugam, vel Cecilam, & de Petrâ vsque Campaniam. Mentesa, hæc teneat de Euga, vel Cecila vsque Securam, Delila vsque Polixena. Acci, hæc teneat de Securâ vsque Montaneam, & de Architel vsque Caraual. Basti, hæc teneat de Egestâ vsque Montaneam, & de Rauci vsque Susitam. Vrgi, hæc teneat de Egestâ vsque Carthaginem, & de Bigastri, vsque Mundam. Bigastrum, hæc teneat de Pugilla vsque Nisdomiam, de Serta vsque in Lisbam. Illici, hæc teneat per terminos de Bigastri, Setuli, & Denia. Setalis, hæc teneat de Custo vsque Moletam, de Togola vsque ad Nitriam. Denia, hæc teneat de Sosa vsque in Turam de Silua, vsque Gil. Valentia, hæc teneat de Silua vsque Musuetum, de mari vsque Alpout. Valena, hæc teneat de Alpout vsque Tarrabilam, de Stazerola vsque Nenar. Secobrica, hæc teneat de Alcout

vsque

* In diuisione Theodomiri sic: *Ad Dumium familia seruorum*; quam hic vocat *Regiam*, intelligit de Monachis, qui Deo seruiunt; cui seruire, regnare est.

vſque Obiam, de Mora vſque Luſtriania. Complutum, hæc teneat de Al out vſque ad Coſtem, de Guſia vſque Coſteam. Segontia, hæc teneat de Coſte vſque Fuſcam, de Godol vſque Pinam. Oxoma, hæc teneat de Fuſca vſque Arlanzon, quomodo currit in camino S. Petri, qui vadit ad S. Iacobum; de Gariſe vſque Ermitas termini eius protendantur. Secobia, hæc teneat de Almet vſque Mimbillum, & de Martel vſque Vaſo dicto. Palentia, hæc teneat de Mimbillum vſque Caltam, de Lulbonar vſque Tortoſam.

TARRACONENSI Metropoli ſubiaceant hæ Sedes:

Barcinona, hæc teneat de Mina vſque Pugellam, & de Vſa vſque Bordel. Egari, hæc teneat de Bordel vſque Paladera, & de Montoſa vſque Portellam. Gerunda, hæc teneat de Pilida vſque Iuxta-mare, & de Aloſa vſque Pinas. Eupiriæ, hæ teneant de Iuxta-mare vſque Bergam, de Mentoſa vſque Siluam. Ariſona, hæc teneat de Berga vſque Auritam, & de Purſa vſque Mentiam. Vrgeda, hæc teneat de Aurita vſque Naionam, & de Murela vſque Ualam. Lerita, hæc teneat de Naiona vſque ad fontem Sallam, de Lora vſque Matam. Ilerda, hæc teneat de Fonte Salla vſque Porſellam, de Morale vſque Tormelam. Tortoſa, hæc teneat de Porſella vſque Deniam, de Tormoga vſque Catenam. Cæſaraugusta, hæc teneat de Moonia, vel Denia, vſque Splanam, & de Olibia monte vſque Gordoto ſint termini Sedis Cæſaraugustanæ. Oſca, hæc teneat de Splana vſque Cobello, & de Speſtem vſque Riberam. Pampilona, hæc teneat de Cobello vſque Muſtellam, & de Sparga vſque Oſtural. Califorra, hæc teneat de Nampia vſque Spargam, de Muſtela vſque Loealem. San-Tyraſona, hæc teneat de Sparga vſque Plitenam, & de Alto monte vſque Mille. Areca, hæc teneat de Planta vſque Amaſam, de Pede inferno vſque Pedem Moram. Inſulæ Baleares, Maioricam, Minoricam, Formenteram, Uſeticam.

SPALENSI Metropolitanæ ſubiaceant hæ Sedes:

Italica, hæc teneat de Ulea vſque Buſam, de Aſa vſque Lancolam. Aſidonia, hæc teneat de Buſa vſque ad Senam, de Loteſa vſque Viam latam. Elipla, hæc teneat de Sena vſque Datam, de Aliſa vſque Corteſam. Malica, hæc teneat de Data vſque Malexcam, de Temia vſque Sedes Campi. Eliberis, hæc teneat de Malica vſque Sotelam, de Almica vſque Sedes. Aſtiges, hæc teneat de Sotella vſque Parietem, de Luca vſque Raucam. Corduba, hæc teneat de Pariete vſque Vbetam, de Gala vſque Ranam. Egabio, hæc teneat de Vbeta vſque Malamſayam, de Gaſta vſque Fuentam. Tucci, hæc teneat de Malaſaya vſque Balijar, de Guegara vſque Celonus: credo Azlonam pro Caſtulone.

BRACCHARAE Metropolitanæ ſubiaceant hæ Sedes:

Dumio, hæc teneat de Duma vſque Albram, de Reantear vſque Aclaſam. Pertucale, hæc teneat de Elbora vſque Loſolam, de Olmos vſque Solam. Portucale, hæc teneat de Loſola vſque Bigoniam, de Monte albo vſque Fetonſam. Auria, hæc teneat de Cuſança vſque Siluam, de Veregini vſque Celebaciſmi. Iria, hæc teneat de Iſo vſque Cuſacam, de Caldar de Rege vſque

in Oram. Luco, hæc teneat de Laguna vsque Bussam, de Monte Soto vsque Quintanam. Britonia, de Bassa vsque Torrentes, de Oetoba vsque Totellam, & vsque Ouem. Asturica, hæc teneat per oram Vallis Corcer, & per fluuios, seu maria scilicet, & Orbigo, & Berrio, & Tauara, extendatur.

EMERITAE *Metropoli subiaceant istæ Sedes:*

Pare, hæc teneat de Baligur vsque Crocam, de Monte de Olla vsque Miratel. Olisbona, hæc teneat de Darca vsque Ambram, de Olla vsque Maram. Elbora, hæc teneat de Sotobra vsque Petram, de Rucella vsque Turrem Egitaniam, de Sabra vsque Nauam, de Sena vsque Murielam.
al. Ipsa *Exoniba, hæc teneat de Ambra vsque Salam, de Rosa vsque Turrem. Conimbria, hæc teneat de Naua vsque Bergam, de Torrente vsque Loram. Veseum, hæc teneat de Berga vsque Sortam, de Boncla vsque Ventosam. Biglimicum, hæc teneat de Sorta vsque Petram, de Sara vsque Ortosam. Cabrabria, hæc teneat de Sorta vsque Albeniam, de Soto vsque Faram. Salmantica, hæc teneat de Allenia vsque Sotobram, de Rusa vsque Siberum. Numantia, hæc teneat de Penagodisse vsque ad Tormem super illos balneos de Valle de Rege vsque ad Dorium, & de Villa Valle vsque ad Otero de Fumus secus riuulum Siccum vsque Borito, de Tauara verò vsque ad Dorium. Abula, hæc teneat de Petra vsque ad Viallam, de Vriosto vsque Torrero. Cauria, hæc teneat de Villa vsque Tagum, aliàs Dorium.*

NARBONAE *Metropolitanæ hæ Sedes subiaceant:*

Isetenis, hæc teneat de Stalis vsque Barunona, de Macu vsque Rib. Fora. Agatha, hæc teneat de Nusa vsque Riberam, de Galia vsque Mirlam. Magalona, hæc teneat de Nusa vsque Ribogar, & de Castello Millia vsque Angoram. Nemauso, hæc teneat de Gusa vsque Angoram, de Castello vsque Samuram. Luteba, hæc teneat de Samba vsque Rebubal, de Anges vsque montem Rufum. Carcasona, hæc teneat de monte Rufo vsque Angerum, de Angosta vsque Monsam. Elna, hæc teneat de Strage vsque Rosilonam, de Literosa vsque Lanusam.

Hæ sunt Sedes harum duarum Hispaniarum octoginta sub dominio Gothorum, tam Archiepiscopales quàm Episcopales, per quas omnibus Hispanis ministratur verbum Dei, quæ à Romano Pontifice & accipient, & accipiunt semper in his Prouincis communionem Catholicæ veritatis, vt secundùm traditionem & doctrinam sanctorum Patrum animas nobis commissas possimus gubernare. Addit Rex: Hæc igitur nostra institutio, quæ assensu omnium Archiepiscoporum & Episcoporum dictarum Sedium auctore Deo facta est, firma permaneat in æternum; & mando, vt legatur. & lecta est per Petrum Archidiaconum Toletanum, coram Domino Quirico Toletano Archiepiscopo, Primatiæ dignitate & fide Catholicâ insistente, & ceteris Archiepiscopis, qui mox subscripserunt, & Episcopis. Dicant omnes: PLACET, PLACET, *Vita, & æterna gloria Catholico, pientissimo, & gloriosissimo Principi Domino nostro Flauio VVambæ.*

CA-

CANON I.

Præterea placet nobis in vnum collectis, vt omnes Clerici deinceps viuant secundùm Regulam sanctissimi Patris nostri Isidori Episcopi Hispalensis, prout continetur in ipsius libro de Honestate Clericorum.

CANON II.

Et quicumque Archiepiscopus, Episcopus, Abbas claustralis, vel sæcularis, qui pro dignitate aut ordine aut aliquo Ecclesiastico beneficio amplius Regi minam dederit, siue alicui aliæ personæ, ille excommunicatione perpetui anathematis innodetur.

Quibus peractis, omnes Deo rerum omnium & bonorum auctori primùm gratias immortales persoluimus, deinde glorioso Regi nostro longissimam vitam, & post hoc sæculum in cælesti Regno beatitudinem æternam deprecamur: qui tantæ pietatis studio contentiones nostras diremit, & nos æterno indissolubili fœdere copulauit. Finis Concilij.

In sequentem annum Concilium hic indicimus.

SVBSCRIPTIO PATRVM.

1. *Quiricus S. Ecclesiæ Toletanæ Metropolitanus has diuisiones, & constitutos terminos per Regem nostrum, approbat & confirmat.*
2. *Fugitiuus S. Ecclesiæ Spalensis Metropolitanus has diuisiones Sedium, & constitutos terminos per Regem nostrum, approbat & confirmat.*
3. *Proficuus, S. Emeritensis Ecclesiæ Metropolitanus, approbat & confirmat.*
4. *Leodagisius, S. E. Braccharensis Metropolitanus, confirmat & approbat.* *al. Leudisius.
5. *Sumifredus, S. E. Narbonensis Metropolitanus, confirmat & approbat.*
6. *Vera, S. E. Tarraconensis Metropolitanus Episcopus, confirmat & approbat.*
7. *Athanasius, Setabitanæ Ecclesiæ Episcopus, approbat & confirmat.*
8. *Ego Genesius, in Christi nomine, Ecclesiæ Tudesensis Episcopus, approbo & confirmo.*
9. *Ego Argimensus, in Christi nomine, Ecclesiæ Oretanæ Episcopus, approbo & confirmo.*
10. *Ego Fraoricus, Deo iuuante, Portucalensis Episcopus, approbo & confirmo.*
11. *Ego Ioannes, in Christi nomine, Ecclesiæ Bigastrensis Episcopus, approbo & confirmo.*
12. *Ego Selus, in Christi nomine, Igeditanæ Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*
13. *Ego Godiscalus, in Christi nomine, Oxomensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*
14. *Ego Adeodatus, Pacensis Ecclesiæ Episcopus, in Dei nomine, approbo & confirmo.*
15. *Ego Bela, in Christi nomine, Britaniensis Episcopus, approbo & confirmo.*
16. *Ego Leander, in Christi nomine, Illicitanæ & Elotanæ Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

17. *Ego Aſchalius, in Chriſti nomine, S.E. Abilenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

18. *Ego Felix, Dianienſis Eccleſiæ, in Chriſti nomine, Epiſcopus, approbo & confirmo.*

19. *Ego Iſidorus, Aſturicenſis Eccleſiæ Epiſcopus, in Chriſti nomine, approbo & confirmo.*

20. *Ego Theodoricus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Olyſiponenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

21. *Ego Alarius, in Chriſti nomine, Auriſinæ Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

22. *Ego Suntherius, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Valentinæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

23. *Ego Theodiſclus, in Chriſti nomine, S.E. Lamacenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

24. *Ego Balmatius, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Urſitanæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

25. *Ego Riccila, in Chriſti nomine, Accitanæ Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

26. *Ego Iuſtus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Salmanticenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

27. *Ego Reſtogenes, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Lucenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

28. *Ego Rogatus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Beatienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

29. *Ego Etherius, Deo iuuante, Baſtitanæ Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

30. *Ego Idulfus, cognomine Felix, in Chriſti nomine, Irienſis Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

31. *Ego Concordius, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Palentinæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

32. *Ego Aciſclus, S.E. Complutenſis, Deo iuuante, Epiſcopus, approbo & confirmo.*

33. *Ego Cartaber, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Conimbricenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

34. *Ego Memorius, S. E. Segobricenſis, in Chriſti nomine, Epiſcopus, approbo & confirmo.*

35. *Ego Donatus, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Caurienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

36. *Ego Egica, in Chriſti nomine, Eccleſiæ Seguntienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

37. *Ego Exarnius, in Chriſti nomine, *Oxonolenſis Eccleſiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

* Locus corruptus in Originali.

38. *Petrus, in Dei nomine, Eccleſiæ Elborenſis Epiſc. approbo & confirmo.*

39. *Gau-*

39. *Gaudentius, in Christi nomine, Ecclesiæ Valerienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

40. *Ego Albanus, in Christi nomine, Ecclesiæ Caliabricenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

41. *Sinduitus, in Christi nomine, Ecclesiæ Segobienſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

42. *Mumulus, in Christi nomine, Ecclesiæ Arcauicenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.* *al. Nunnulus,

43. *Spera in Deo, in Christi nomine, Ecclesiæ Italicenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

44. *Ego Geta, in Christi nomine, Ecclesiæ Eleplenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

45. *Ego Argibudo, in Christi nomine, Ecclesiæ Eliberitanæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

46. *Ego Samuel, in Christi nomine, Ecclesiæ Malacitanæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

47. *Ego Theudericus, in Christi nomine, Aſſindonenſis Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

48. *Ego Stercorius, in Christi nomine, Aucenſis Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

49. *Ego Creſutarius, Biterienſis Ecclesiæ Epiſcopus, in Christi nomine, approbo & confirmo.*

50. *Ego Cæcilius, in Christi nomine, Dertoſanæ Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

51. *Ego Vincentius, in Christi nomine, Magalenſis Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

52. *Gratius ego, in Christi nomine, Egorbienſis Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

53. *Idalius, in Christi nomine, S. Ecclesiæ Barcinonenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

54. *Ego Anſemidus, in Christi nomine, Ecclesiæ Lotobenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

55. *Valderedus, in Christi nomine, Ecclesiæ Cæſaraugustanæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

56. *Ego Clarus, in Christi nomine, Elenenſis Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

57. *Ego Ioannes, in Christi nomine, Egarenſis Ecclesiæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

58. *Ego Stephanus, in Christi nomine, Epiſcopus Carcaſonenſis Ecclesiæ, approbo & confirmo.*

59. *Ego Euphraſius, in Christi nomine, Ecclesiæ Calagurritanæ Epiſcopus, approbo & confirmo.*

60. *Primus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Agathenſis Epiſcopus, approbo & confirmo.*

61. *Atilinus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Pamplonensis Episcopus, approbo & confirmo.*

62. *Gadisoldus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Oscensis Episcopus, approbo & confirmo.*

63. *Ego Postulanus, in Christi nomine, Ecclesiæ Vticensis Hispanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

Hic iterùm n. 25. positus est.

64. *Riccilanus ego, in Christi nomine, Episcopus Ecclesiæ Accitanæ, approbo & confirmo.*

65. *Ego Leubericus, in Christi nomine, Ecclesiæ Vrgelitanensis Episcopus, approbo & confirmo.*

66. *Ego Gondelinus Ecclesiæ Empuritanæ Episcopus, in Christi nomine, approbo & confirmo.*

67. *Ego Austerius, in Christi nomine, Episcopus Ecclesiæ Tirasonensis, approbo & confirmo.*

Hic quoque positus est num. 46.

68. *Ego Samuel, in Christi nomine, Ecclesiæ Malacitanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

69. *VVisefredus ego, in Christi nomine, S. E. Ausonensis, Episcopus, approbo & confirmo.*

*al. *Regnicus*,

70. *Ego* *Reynicus, Episcopus Ecclesiæ Aucensis, in Christi nomine, approbo & confirmo.*

71. *Ego Verecinus, in Christi nomine, Veracensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

72. *Ego Basilius, in Christi nomine, S. Ecclesiæ Bastitanæ Episcopus, approbo & confirmo.*

73. *Sabricus ego, in Christi nomine, Gerundensis Ecclesiæ Episcopus, approbo & confirmo.*

74. *Florus, Episcopus, in Christi nomine, Ecclesiæ Mentesanæ, approbo & confirmo.*

75. *Nasibardus ego, in Christi nomine, Ecclesiæ Astagitanensis Episcopus, approbo & confirmo.*

IV. *Vicarij* IV. *reliquorum Episcoporum*, XII. *Abbates*, XX. *Palatini interfuerunt huic Concilio generali totius Hispaniæ, & Galliæ Narbonensis, Vicarij Lucensis, Epagiensis, Castulonensis, Cursicanensis. Acta sunt hic Toleti in Concilio generali, omnibus qui adfuerunt* LXXV. *Episcopis, &* IV. *Episcoporum Vicariis*, XII. *Abbatibus*, XX. *Palatinis, omnibus vnâ voce dicentibus:* PLACET, PLACET. *præsentibus ac subscribentibus, Inuicto ac Serenissimo Rege VVambâ, & Quirico Archiepiscopo Toletano, Hispaniarum Primate, ceterisque* V. *Archiepiscopis, cum suis Suffraganeis Diœcesum prædictarum, partim in Ecclesiâ Prætorienſi SS. Petri & Pauli inceptâ Synodo, absolutâ verò in Ecclesiâ S. Leucadiæ virginis & Martyris, Toletanæ ciuis &* * *vernulæ Patronæ, in eius Prætorienſi templo, ærâ* DCC. XIII. *Per manus verò scripta fuit Synodus Petri Archidiaconi de dictâ S. Leucadiâ Collegiatâ.*

* Vide quæ notaui ad num 128. in Chronico.

Vixit

Vixit autem prædictus Rex Wamba annos v. ad annum æræ DCC.XVIII. & mortuus est, postquam degit aliquot annos sanctissimè in Monachatu Ordinis sanctissimi Benedicti Patris, ad quem sese receperat. Inde omnia, vel multa translata sunt in Itatium codicem Ouetensem. 267.

Magni facienda est hæc Synodus, ad quam fuit maximus concursus Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & Palatinorum, præsente Rege Wambane. Nec potuit non diu continuari, dum vnaquæque Ecclesia ostendit fines sui Pontificij, & causas querelarum audit ipse Rex. Ob id in duabus Ecclesiis & templis suburbanis acta est Synodus: in altero incepta; in altero finita. 268.

Concilio III. Toletano interfuerunt LXVIII. Episcopi; IV. verò Toletano LXIX. cum Vicariis: VII. Episcopi plùs, & IV. Vicarij interfuerunt isti Concilio, vbi Sedes reparatæ sunt & restitutæ. Nec aliter fieri potuit, quin Rex designaret aliquot Iudices singularum Metropolum, qui res compositas ab ipsis ad ipsum deferrent; atq; ita posset sententia Regis ex omnium consensu & palàm proferri, & ab omnibus approbari, vt patet ex frequenti repetitione singulorum acclamantium, ac identidem cum lætitiâ dicentium, PLACET, PLACET. 269.

In hac diuisione non ponuntur termini Metropolitanarum Ecclesiarum, eâ de causâ, quia iurisdictio Metropolitana non solùm sese diffundebat in suam Diœcesim, sed in omnes sibi subiectas; vt calor cordis cunctis membris communis est. 270.

In vetusto codice litteris Gotthicis scripto memini me legisse in Germaniâ, in Vitâ, quam Cixila Toletanus Archiepiscopus scripsit, B. Ildefonsi etiam Toletani Pontificis: *Leucadia dixit:* ILDEFONSE, PER TE VIVIT DOMINA MEA. quæ lectio plùs arridet, quàm alia, quæ habet: *Dixit Ildefonsus:* PER VITAM ILDEFONSI VIVIT DOMINA MEA. 271.

Aiunt, aquilas regias à polo in polum volitasse, & ob id dicuntur Apostoli *Aquilæ*, quòd totum orbem peragrarint, iuxta illud Ecclesiast. *Via aquilæ in cælo.* Dicuntque Iouem duas aquilas misisse, alteram ab Ortu, alteram ab Occasu; easque demum Delphos, vrbem Græciæ, quæ dicitur Orbis ὀμφαλὸς, hoc est, *vmbilicus*, conueniisse. 272.

Illiturgi, ciuitas est in Bætestanis, itinere quinque dierum distans à Carthagine Spartariâ. Cuius Liuius meminit, hancque Scipio demolitus est. Hîc creditur prædicasse S. Euphrasium, Episcopumque fuisse Illiturgitanum. 273.

In scopulo alto arx est dicta Tauia, à Græcis *Ancyra*, profectis à quadã vrbe sic dictâ, cuius meminit ter Antoninus Pius in Itinerario. 274.

S. Ildefonsus ordinatus est Lector, Ostiarius, Exorcista, Subdiaconus & Leuita, à S. Helladio in æde *Prætorienſi S. Leucadiæ, postquam inuiserat Agalienſe Monasterium: vnde secum duxit S. Ilde- 275.

* Lege Breuiarium Bracarense.

*Forte legendum: A Iusto in fine vitæ, scilicet anno DC.XXXIII. Subdiacon'; sicut in fine vitæ S. Helladij, Leuita, A.DC.XXXVI.

fonsum. *A Iusto in fine vitæ, scilicet anno DC.XXXVI. sicut in fine vitæ S. Helladij, Leuita, anno DC.XXXIII. consecratus est Abbas Benedictinus à S. Eugenio.

Anno III. Aurasij Toletani Archiepiscopi, scilicet æræ DC.XLIV. natus est in æde paternâ S. Ildefonsus, pòst Toletanus Pontifex.

276. In pluribus codicibus Liuianis III. Decad. lib. VIII. legitur *Iturgis*,
277. simplici *l.* & ita legendum est, ad differentiam alterius Bæticæ, quæ scribitur duplici. Apud Eulogium simplici scribitur.

278. Probabiliter sentiunt, qui putant Flauiobrigam esse ciuitatem, quam Mauri *Orduniam* vocauerunt, caput Amanium populorum; qui pars sunt Autrigonorum populorum.

279. Vxama, Segisamunclum, Virbesca, Antecuia, Deobriga, Vindelia, Salionca, Tritium (aliud à Tricio Metello) Vindelegra, parebant Coloniæ Flauiobrigæ, quæ caput harum erat; & iurisdicundi caussâ eò petebant.

280. Pugnatum est à Romanis ad Belgidam, vel Velliam, vel Velligam, vel Vellicam, in Cantabris, vt refert L. Florus: hæc est modò *Spinosa* à Mauris dicta, vt *Araquellos*, vel *Racim*, vel *Arandillos*, non procul à fontibus Iberi. Est autem Segisamona populus *Turmodigorum (vocant Saraceni *Osornum*) non procul à Segisamona eorumdem *Turmodigorum, quos vocat Florus *Curgonios*.

*al. Curmodigorum

*al. Curmodigorum,

281. Ætate meâ repertum est Cordubæ corpus S. Lauræ Martyris, ante XC. & ampliùs annos à Saracenis occisæ. Hæc erat de nobilissimo genere Muzarabum Cordubensium, & cum S. Aureâ Cuteclarensi Abbatissâ speciali necessitudinis vinculo coniuncta. A parentibus in matrimonium nobili viro data, duas suscepit filias; cum quibus pòst VI. annos eo viduata, ad Monasterium S. Aureæ se recepit: sed Aureâ paulò pòst, anno videlicet DCCC.LVI. martyriali sanguine laureatâ, Laura in eius locum assumpta IX. annos Monasterium gubernauit, quo tempore miros virtutum omnium fecit progressus, orationi & corporis macerationi semper intenta. Tandem ad Iudicem Saracenorum, famâ peruulgante, delata, cùm in fidei confessione constantissimè permaneret, verberibus crudeliter cæsa, in balneo feruentis picis immissa, tres horas in diuinis laudibus, diuino munere, complens, euolauit in cælum, die XIX. Octobr. anno Domini DCCC.LXIV. cuius quidem S. Eulogius non meminit; quia ipse anno DCCC.LIX. martyrio coronatus fuerat. Reliquiæ B. Lauræ per multas Hispaniarum Ecclesias distribui cœperunt, & ipsa in magno pretio haberi.

282. Portus Iuliobrigensium victoriæ sacratus, dictus est, quòd ibi victi sunt Cantabri Iuliobrigenses, volentes repellere classem Romanorum, tempore Imperatoris Augusti. Alij veriùs putant, vocatum sic, quòd Iuliobrigenses victoriam reportauerunt; quòd victoria non

dici-

dicitur de Iuliobrigenſibus; ſed Iuliobrigenſium, quaſi ipſi reportauerint.

Sarcimum vicus eſt apud Cantabros in Hiſpaniâ propè fontes Iberi. Ibi iuſſu Caroli Martelli exulat S.Eucherius Epiſcopus Aurelianenſis: in Vitâ eius corruptè legitur *Hesbania*. Fuit in Cantabriâ Monaſterium S.Trudonis Benedictini, ſicut in Germaniâ. In Hiſpaniâ habebat Carolus Martellus multos amicos, vt apud Cantabros; & modò Sarcimum apud Cantabros, vel Sacernulum apud Aſtures, dicitur Barcena, vel Salcedum, ignobilia quædam oppidula. 283.

Sanctiſſimus vir Vera, Tarraconenſis Archiepiſcopus, qui interfuit XVI. Concilio Toletano, vir pius, humilis & ſanctus, obiit XX. Octobr. celebratur in tractu Aurelianenſi apud Carpetanos. 284.

Eſt Auctor, qui credat, S.*Exubium diſcipulum S. Marci, poſt eius mortem prædicaſſe Euangelium * Caucaſoliæ in Luſitaniâ, poſtque rediiſſe ſolum in Cyprum, vbi conſtitutus eſt Archiepiſcopus; *maximorum patrator miraculorum* dictus eſt propter eius opera 285.

*al. Exibium
*al. Centumcellis

Mihi valdè probabile eſt, & legi in Hiſtoriis, Elpidium ac reliquos Epiſcopos, quos *conſtituit S.Iacobus in Hiſpaniâ, ab ipſo Iacobo baptizatos, fuiſſe de numero Religioſorum Carmelitarum, qui in Hiſpaniâ & per alias regiones monachatum introduxerant. Iſtos vocat lib.2.cap.3. Euſebius *Prophetici Ordinis*. 286.

* al. traxerat

Magna pars eorum qui ex Iudæâ traiecerant in Hiſpaniam, tempore Nabuchodonoſoris, erant ex diſcipulis ſanctorum Eliſei, Eliæ, & Enoch, & ſucceſſores illorum. 287.

Videre potui Vitam S.Syncletices virginis & Abbatiſſæ Ægyptiæ (cuius dies Feſtus eſt v. Ianuar.) hanc ſcripſit S.Pontifex Athanaſius, vt, quemadmodum Monachi habent ſpeculum in Antonio, ſacræ Virgines eam tamquam ſpeculum intuerentur. Dicitur fuiſſe multarum virginum profeſſionis Propheticæ & Carmeliticæ parens. 288.

C.*Caninius Rufus, Prætor Gaditanus, profectus Romam anno LXXXIV. quarto anno Olympiadis CC.XV. * tranſiit in Hiſpaniam, ad ann. LXXXVI. & dum Gadibus contenderet venire Tarraconem, in viâ, oppido Villâ æneâ, aliàs Alonâ, vel Delo, nunc corruptè à Mauris dicto *Villenia*, obiit; ibique iacet ſepultus. 289.

*al. Herminius
*al. manſit in Hiſpaniâ,

X.M.P. Occaſum verſus ab oppido Turbulâ, vel * Tritubi, fuit oppidum Abula Bateſtanorum, nunc dirutum. 290.

*al. Tribula, vel Tribula,

290. Abula Bateſtanorum.] *De Bateſtanorum Abulâ vide Iulianum in Aduerſariis n.*513. Abulam, *inquit*, in Bateſtanis ponit Ptolemæus, & Obilam in Vettonibus.

Vrci * fontes fuit Epiſcopalis S. Indaletij; dicitur hæc Portella, & partiebatur hoc modo terminos cum Sedibus: *Teneat de * Egeſtâ vſque Carthaginem, & de Bigaſtro, vel Murciâ, vſque Mundam.* Hæc ciuitas eſt ad fluuium Mundam appoſita, VIII. M.P. antequâ confluat Munda flu- 291.

*al. Sedes
*leg. Egeſtâ & vide quæ notaui ad n. 38 in Chron. & ad n. 142.

fluuius in Taderem, quæ vel fluuio nomen dedit, vel accepit ab eo.

292. Venerabilis memoria Plinij Iunioris, qui pro Christianorum defensione scripsit ad Traianum; quem redeuntem ex Asiâ conuersum Cretæ ad fidem nonnulli credunt, & pòst in persecutione Antonini Pij, Nouocomi cum aliis passum septimo Augusti: nec enim tam insigne defensionis opus iustâ mercede defraudandum fuit.

293. Traiani anno XV. Domini CXIV. (quo tempore Sarmaticus, Arabicus vocatus est) reuersus ex Asiâ Cretam Plinius, extrui fecit celebre * Ioui templum in honorem Traiani, quod *Titus diruit: & restauratum in nomine Iesu Christi. Plinius Secundus * cum filio Christo credidit, & baptizatus est à S. Tito Cretensium Episcopo, vt refert Zenas in eius Vitâ. Itaque reuersus Romam Christianus, sanctè & piè vixit multos annos. Vocabatur C. Plinius à Traiano, & ab aliis Secundus; nec fuit hoc tempore alter Secundus vir Consularis.

*al. ibi
*al. templum
*al. defunc, cum filio

294. Pompeia Celerina, socrus Plinij Iunioris, soror fuit S. Celerinæ, quæ excepit corpus S. Torpetis Martyris ex Tuscîâ in Sinensem portum miraculosè venientis.

295. Sunt, qui putent, Dionysium Papam fuisse natione Africum, Scriptorem libri de *Situ orbis*; qui tulit passionem.

296. Theodorus, fluuius, hoc est, *Donum Dei*, Tader & Staberus dicitur, ob eximiam aquam, quam habet ob communionem Mundæ, qui Mediterraneum intrat, ad vrbem Longunticam.

297. S. Benedicta, quæ tempore Neronis Romæ victrix occubuit, patribus Cæsarauguſtanis, ex Hispaniâ, Gentilibus tamen, nata fuit: quæ cùm ad palmam, quam diu multumque concupierat, peruenisset, ter quatérve flagris cæsa, nudo corpore per vrbem aduecta, sed Dei munere, minimè nuda visa; 11. Iulij, datis ceruicibus, euolauit ad Sponsum. Altera ex antiquioribus Christi virginibus Romæ pro fide occisis.

298. In codicibus Plinij correctis, pro *Alga minor*, quod reperitur in minùs correctis, legitur *Alba minor*.

299. Suel inter *Alateram, & Siex, vocatum est *Sudal, & pòst à fortitudine nominari cœpit Castellum ferreum.

*al. Aodeteram, *vel* Abdecrã, & Exi
*al. Siuel,

Antonini Pij Augusti Itinerarium, eius iussu compositum; vt Theodosij, Codices leges.

300. Decem Legati ex Hispaniis venerant Ierusalem, ex Gentilibus quinque, ex Iudæis quinque, ad Apostolos.

301. Decem Legati, *&c.*] *De hisce Legatis Flauius Dexter in Chronico anno Christi* XXXV. *n.* 1. *vbi doctè se gerit eruditiss. Binarius. In numero tamen discrepat Iulianus in Chronico n.* 9. Illi verò [*Toletani Iudæi*] miserunt Euphrasium, & Indaletium rogantes Petrum, & ceteros Apostolos, vt statim Iacobum mitterent, qui venientes Ieroſolymam, dederunt suas epistolas Petro.

EPISTO-

EPISTOLÆ PRÆSVLVM

QVAS

COLLEGIT

SCHOLIISQ. ILLVSTRAVIT

IVLIANVS

ARCHIPRESBYTER S. IVSTÆ,

ADDIDITQ. NOTAS

D. LAVRENTIVS RAMIREZ DE PRADO.

EPISTOLÆ PRÆSVLVM A IVLIANO COLLECTÆ.

EMINENTISSIMO nobis Pontifici Toletano Metropolitano, Deoque amabili Elipando, Archaricus gratiâ Dei Metropolitanus Bracharensis Sedis, cum meis Episcopis comprouincialibus, salutem in Domino, qui est vera salus. Legimus litteras Paternitatis vestræ, quibus significabatis fidei vestræ symbolum : & licet vos semper vt Pontificem Catholicum habuerimus, & esse solatio vestris afflictis ouibus; attamen vestra Patemitas dabit nobis veniam, vt cognatis & amicis vestris familiarissimis & obsequentissimis, quod dissimulare non possumus, post secundas & tertias litteras, nos ætate vobis filij, dignitate Coëpiscopi, nullo modo possumus assentiri dogmati & sententiæ vestræ, nec dissimulare dicere Reuerentissimæ Paternitati vestræ ingenuè & sincerè, quod in hac re sentimus. De quâ non solùm Hispalensem, Emeritensem, Tarraconensem & Narbonensem Metropolitanos, qui grauissimè ferunt id per Hispaniam dispergi; sed magis consuluimus Domnum Apostolicum Hadrianum, qui negat dici posse Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei verum & naturalem, vllatenus esse filium adoptiuum. Quod & nos & Coëpiscopi nostri, filij vestri, reuerenter suscipientes, vt par est suscipi dicta S. R. E. ceterarum Ecclesiarum Matris & certissimæ Magistræ, obsecramus vos per viscera misericordiæ Domini Dei nostri, qui oriens ex alto, redemit nos, factus homo, vt nolitis rapi cum Felice decepto, & à Romanâ Sede bis damnato; sed sentiatis quod sancti Doctores hactenus senserunt, & communis Ecclesiæ Catholicæ tenet vniformis sensus. Quâ de re quia pluribus ad vestram Paternitatem, & Coëpiscopos vestros, scribit sanctus Pontifex Hadrianus, & amicus vester Rex Carolus, non est quòd pluribus agamus. Diuinitas summa vestram Paternitatem diu seruet incolumem, vt præluceatis

toti (vt hactenus præluxistis) Hispaniæ. Ex Synodo Prouinciali coactâ Bracharæ, & ex Secretario Ierusalem, xx. die Maij, æræ DCCC.XXXIII.

SCHOL. IVLIANI.

ELipandus Archiepiscopus Toletanus miserè deceptus à Felice Pontifice Vrgelitano, magistro suo, viro planè docto, sed plusquam oportet opinionum suarum tenaci, publicè docuit, credens verum esse, Christum humanitate filium esse adoptiuum. Quæ sententia, cùm per Hispaniam spargeretur, mirè torsit viros Catholicos, & qui decepti Pontificis Elipandi vicem vehementer dolebant: inter quos Archaricus Episcopus Bracharensis, vir pius & doctus, amicitiæ ac consanguinitatis nomine cùm Elipando coniunctissimus, primò scripsit ad eum rogans quid sentiret, & quibus fundamentis niteretur eius sententia. Scripsit Elipandus comiter mittens ad eum symbolum suæ fidei, vehementer conquerens, quòd vellet doceri à duobus iuuenibus * Hetemo & Beato, qui contra eum scripserunt librum Apologeticum; qui litteris scriptus Gotthicis adhuc seruatur in bibliothecâ S. Iustæ. Archaricus consultat Metropolitanos Hispaniæ & Galliæ Narbonensis, & præcipuè habito Concilio consulit sanctam Rom. Eccles. Et iterùm conuenientes Bracharæ ad Concilium, scribunt illi hanc epistolam plenam amoris & amicitiæ Catholicæ, quam in membranis vetustissimis sanctæ Iustæ cum aliis reperi, & præcipuè responsionem Elipandi Pontificis ad Archaricum.

* *Diximus ad Epistolam Traditemundi num. 7.*

NOTÆ D. LAVRENTII.

EMinentissimo nobis Pontifici Toletano.] *Eo titulo Magnates viros, & qui præ aliis excellerent, insignire consueuit antiquitas. Monumentum extat apud Imperatorem Constantinum Augustum in l. 1. C. de Veteranis, lib.* 12. Cùm introisset Principia, & salutatus esset à Præfectis, & Tribunis, & viris Eminentissimis, acclamatum est. *Et Imperator Iustinianus in* §. At ex contrario. *Instit. quibus alien. licet. Tribonianum* virum Eminentissimum *appellat. Qui quidem titulus non muneris tantùm amplitudinem, verùm etiam priuatam, sed excellentem virtutem plerumque sequebatur, vt est in Velleio Paterc. lib.* 2. Eadem Lucullum Hortensiumque, Eminentissimorum ciuium filios, fortuna abstulit. *& alibi eod. lib.* Liuia, nobilissimi & fortissimi viri Drusi Claudiani filia, genere, probitate, formâ, Romanarum Eminentissima. *Hinc* Eminentia *ingenij passim apud Auctores, præcipuè Gellium lib.* 14. *Noct. Attic. cap.* 3. *qui dum ageret de Xenophontis cum Platone certamine,* Duæ, *inquit,* Eminentiæ, cùm simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt. *Confer huc etiam Cicer. Tuscul.* 3. Eminens effigies virtutis. *de quo leui manu Turneb. Aduersar. lib.* 2. *cap.* 6. & Fortunæ Eminentia, *Imperator. Iustinian. in Authent. de rapt. mulier. in princip. coll.* 9.

Sed illud verum est, Principes viros, qui & opibus & potentiâ ceteris præcellerent, Eminentiæ & Eminentissimi *titulo decorari. Ennodius lib.* 5. *Epist.* 22. Potiorum sublimitas communione geminatur: & fascem præbet Eminentissimo, gratia concessa subiectis. *Peculiaris verò erat Præfectis Prætorio (magna olim dignitas, vt, post VVolphangum & alios, testatur Thomas Dempsterus Antiq. Rom. lib.* 7. *cap.* 33. *& ab Imperatore prima potestas,* quæ non multum abfuit

abfuit à Principatu, *ex Iacobo Gutherio de Offic. Domus Augustæ lib. 2. cap. 1.) quod apparet in l. 1. C. de Apparitoribus Præf. Vrb. lib.* 12. Præter eos, qui de officio Eminentium Poteſtatum. *& apertiùs in l. 2. §.* Sed nec ſit. *C. de ſent. ex breuic. recit.* Exceptis tam viris Eminentiſſimis Præfectis Prætorio, quàm aliis. *Eadem veſtigia premens in Epilogo Authent. de Iudicibus, tit.* 11. *Nouellâ* 83. *coll.* 6. Tua igitur, *ait Imperator*, Eminentia. *Quibus & ſimilibus inſiſtens Gutherius, vbi nuper memini*, Hinc, *inquit*, Imperatorum legibus & conſtitutionibus, Prætecti Prætorio excellens auctoritas, excelſa ſedes, ſublimis magnitudo, illuſtris præſtantia, miranda ſublimitas, illuſtris magnificentia, celſitudo, excellens Eminentia. *Nec grauabor apponere veterem inſcriptionem, quam ipſe ex Iulio Capitolino in Gordiano III. tradit; quæ talis eſt:*

MISITHEO.
EMINENTI. VIRO. PARENTI. PRINCIPVM. PRÆF.
PRÆTORIO. ET. TOTIVS. VRBIS. TVTORI. REIP.
S. P. Q. R.
VICEM. REDDIT.

Circa cuius emendationem Gutherius cum Caſaubono ſuſpicatur, orbis *pro* vrbis *reponendum. de quo etiam Salmaſius diſputat.*

Militum etiam Magiſtris hunc dignitatis titulum adſcribi, conſtat in L. vn. §. Ad iſtum. *C. de Iuſtin. Cod. confirm.* Vir quoque Eminentiſſimus Magiſter militum. *& in l.* Non minùs. 11. *C. de Aſſeſſor.* Eminentiſſimorumque Magiſtrorum militum. *cum aliis.*

Anno autem præterito Domini noſtri Ieſu Chriſti M.DC.XXX. *Summus Pontifex Vrbanus VIII. in ſuo Diplomate* X. *die Iunij decreuit*, Eminentiſſimorum *titulo S. R. E. Cardinales condecorari, & illud* Illuſtriſſimorum *in deſuetudinem abire iuſſit. Verba ſunt:* Sacra Congregatio Cærimon. S. R. E. Cardinalium cenſuit, ſi Sanctitati veſtræ placuerit, loco titulorum Illuſtriſſimi, & Dominationis veſtræ Illuſtriſſimæ, quibus hactenus vſi ſunt Cardinales, titulos Eminentiſſimi, & Veſtræ Eminentiæ, vnà cum antiquo titulo Reuerendiſſimi, in poſterum eſſe debere proprios & peculiares Cardinalitiæ dignitatis. *Annuit Summus Pontifex.*

Sed quid S. R. E. Cardinales eumdem cum Præfectis Prætorio, aut Magiſtris militum titulum habere ſuadet? vndéve huic cum illâ dignitate ſimilitudo? Plura quidem ſunt, quibus rectè id ſancitum probem. Alciatus lib. 1. Prætermiſſorum: Cardinales, *inquit*, in Pontificio Iure opinor, exemplo ciuilium Magiſtratuum. In libro Officiorum Theodoſij, Prætecti Cardinales appellantur, Præfecti Prætorio Aſianæ Diœceſeos, & Præfecti Africæ, quòd maiores ceteris eſſent. Hinc ſcapi cardinales Vitruuio. *Et cum Præfectis Prætorio Cardinales comparari, Iaſ. in l. 1. ff. de Offic. eius cui mand. eſt iuriſd. & Alex. de Imolâ in l. 1. ff. de Iuriſd. omn. iud. ſcriptum reliquere. Vnde in eam ſententiam ventum à Iacobatio, eâdem Cardinalitiâ dignitate fulgenti viro, in Tractatu de Concilio lib. 1. art. 1. n. 133. Paulo Leonio in Tract. de Subſtitutione, tit. de Compend. n. 211. Antonio Corſeto de Poteſt. Reg. n. 16. M. Antonio Marſilio Columnâ de Eccleſiaſt. redditib. cap. 17. num. 22. ceteriſq́, qui peculiares de hac dignitate tractatus edidere: nimirum Ioanne Eckio, Thomâ VValdenſi, Martino Laudenſe, Barbatiâ, Andr. Siculo, Hieronymo Manfredo, Onuphrio, Cardin. Albano, & nouiſſimè Hieronymo Plato è Soc. Ieſu; & aliis: quos ſolitâ doctrinæ vbertate congeſſit ſapientiſſimus collega noſter D. Ioannes de Solorzano, in ſuo eleganti tractatu de Indiar. iure lib. 3. cap. 2. à num. 27. per plures ſequentes. Id igitur, quod opinatur Alciatus, ab omnibus probari accipies, præſertim Marſil. Columnâ,*

vbi suprà num.24. & seqq. vbi sic inquit: Cùm verò hi, quos diximus regionum Curatores, inter ceteros tum Presbyteros Diaconosque eminerent, maximâ iuris ratione Cardinales appellati sunt: cum nemini ignotum sit, & in personis, & in rebus quoque omnibus ita fieri, vt quod in quoque gradu maximè emineat, excellat, ac quasi præcipuum sit, conuenienter hoc nomine nuncupetur. Videmus non aliâ de causâ Prætides Aliæ Principes Cardinales appellatos: à quibus hosce nostros cœpisse primum Cardinales appellari, auctor est VVolphangus Lazius lib.2.Comment. Reip.Rom.cap.2. *Hæc ille. Quem minimè etiam latuit Cassiodorus lib.7. Var. epist.31. qui formulam officij Comitiaci exponens, eidem Magistratui Præfectum (quem* Otheo Principem *Gutherius intelligit dict. lib.2. cap.20.)* Principem Cardinalem *appellat. Quibus accedit Hieronymus Platus dicto Tractatu de Cardin. dignit. & offic. cap.2.* Postremò quoad nomen ipsum attinet, non est dubium, quin Cardinalis idem sit, quod præcipuus ac principalis. Itaque & venti Cardinales, itemque virtutes quædam Cardinales communi & vsitato more appellantur. *Nec minùs apta ratio efficitur ex Cardinalium cum Magistris militum collatione. sic enim Franciscus Duarenus de Beneficiis lib.1. cap.13.* Videntur Cardinales appellati, quasi præcipui atque primarij, ceteriſque Episcopis, Presbyteris & Diaconis digniores ac præstantiores: non aliter ac Magistri quidam militum dicuntur Cardinales in veteri Indice ciuilium militariumque officiorum, qui absque vllius Auctoris nomine editus est. *Ergo si ab* eminentiâ *Cardinales dicti, rectè* Eminentiæ *titulo decorantur. Si plura cupis de huius tituli vsu & antiquitate, adi Pancirolum Variar. lect. lib.1.c.4.*

Elipandus Archiepiscopus Toletanus miserè deceptus.]

D. Laurentio Ramirez de Prado, &c. suus Ioannes Eusebius Nierembergius hanc scripsit Epistolam, in quâ de errore Elipandi disseritur, ad Archarici & Elipandi litteras inuicem inter se missas illustrandas:

OMnibus modis de eruditis mereris, delicioſum Musarum viridarium. Laureta sua, mi Laurenti, in te plantauit Apollo: inde per suos alumnos odoras spargit frondes. Quod es, diceris, Laurus, Rami, Pratum, *hoc est, Minervæ paradisus. Nónne omnibus mereris modis de eruditis, cùm & tuâ eruditione, & alienâ merearis? illud cum admiratione omnium; istud sine inuidiâ tuâ; vtrumque cum gratulatione omnium, cum laude tuâ, etiam de alienis propriâ, dum prodis,* Lib.1.Epist. *ex suffragio Symmachi: nam* quodam pacto societatem laudis affectat, qui aliena benè dicta primus enuntiat. *Dedisti nuper Iulianum, nunc Luitprandum edornat, vtrumque manu tuâ exornasti. Duas magnorum virorum erexisti statuas, non corporum, sed animorum, quorum simulacra libri sunt. Laudat* Lib.1. Epist. Titiano. *Plinius Iunior Ticinium Capitonem, ex magnorum virorum cultu:* Pulchrum, *inquit,* & magnâ laude dignum, amicitiâ Principis in hoc vti; quantumque gratiâ valeas, aliorum laboribus experiri. Est omnino Capitoni in vſu, claros viros colere. Mirum est, quâ religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, vbi potest, habet. Idem Clarissimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. Scius ipsum plurimis virtutibus abundare, qui alienas sic amat. Redditus est L. Sillano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit, pariter & suæ. Neque enim magis decorum & insigne est, statuam in foro Pop. Romani habere, quàm ponere. *Tecum loquitur. Pulchrum tibi, mi Laurenti, & magnâ laude dignum est, amicitiâ Principis in hoc vti. Ex Excellentissimi Comitis Olinarensis bibliothecâ Iulianum*

num nobis dediſti, expertus aliorum honoribus, quantum gratiâ valeas. Eſt omnino tibi in vſu claros viros colere. Mirum eſt, quâ religione, quo ſtudio imagines magnorum animorum, ſelectiſſimos libros domi, vbi potes, habeas. Nobiliſſimum & ampliſſimum totius eruditionis atrium bibliothecam habes. Idem Clariſſimum quemque egregiis laudibus exornas. Scio te pluribus virtutibus, plurimâque eruditione abundare, qui alienam ſic amas. Nunc redditus per te Luitprando debitus honos, cuius immortalitati pariter & tuæ proſpexiſti. Neque enim magis decorum & inſigne eſt, ſtatuam in foro Mineruæ habere, quàm ponere. Quàm decorum tibi, qui multas habes, multas ponere in litterario campo! Cum quanto vſu totius Eruditionis, dicet tota Eruditorum natio. ego pro Theologorum prouinciâ gratiſſimam tuam operam ſignifico, gratulor. Celebri enim inter Hiſpanos & Gallos controuerſiæ, de Adoptione Chriſti, auctore (mentior) non niſi fautore Elipando Toletano Præſule, candidam ex vtroque Scriptore lucem addidiſti. Et nihilominùs (hæc tua humanitas, hæc modeſtia) requiris meum iudicium circa Elipandi errorem. Quid iudicabo, niſi quod tuo conteſtetur Iuliano, tuo Luitprando, tuiſq; eruditis Notationibus? dilucidam dumtaxat operam præſtabo in iis (fortaſſe dirimam) quæ ad rem Theologicam ſpectant, & abradam infamiam, quâ nobilis & valida Scholaſticorum manus Venerabilem Hiſpaniæ Primatem Elipandum intingit. Quamuis enim acerrimi illi Theologiæ Duces, Vaſquius & Suarius, in hac prouinciâ laborarunt feliciſſimè; noua nunc ego contorquebo arma, noua mittam tela: nec iam coniecturis, ſed euidentiſſimis teſtimoniis, hactenus non productis, cauſſam iſtam abſoluam. Relinquam quæ ex Iuliano atque Luitprando proferre poſſem. Scis hæc, & per te omnes. Afferam alia, quibus Scholaſticorum nemo hactenus eſt vſus: atque ad oculum oſtendam, nec Neſtorianum nec Arianum Elipandum fuiſſe, vt quidam volunt; ſed deceptum tam ſpeciosâ & purpuratâ fraude, vt ſit ipſis ſententia, quod illi error: qui nullus alius fuit, quàm putare, Chriſtum Dominum, ſecundùm humanitatem, Filium Dei adoptiuum, prout Luitprandus affirmat.

Igitur à Patribus funeſtam palæſtram, Scholaſticis rediuiuam, iteratò aggrediar. Vtriſque de adoptione & ſeruitute Chriſti nobile diſſidium: quod Hadriani Papæ, & Francofordienſis Synodi reſcripto nemo non ſedatum iudicabit. Planè Theologos noſtrates laudo, qui in re ſuo æuo implexâ, felici ſidere inſudarunt. Patrem Gabrielem Vaſquez maximè demiror, qui cùm nec Elipandi nec Felicis Vrgelitani (qui auctor erroris fuit) voluiſſet libellos, ſubtili acumine coniectans, rem totam pertingit. Pronuntiat, ſancitum eſſe Gallicano Senatu, & Pontificio edicto, Chriſtum Dominum nec ſeruum, nec adoptiuum eſſe. Negotium reliquit recentioribus, vt hanc Concilij ſententiam declinarent. Verùm ſaceſſam maius, dum è panopliâ intactâ nouis committam iaculis. Nam licet mihi in hac re idem ſit cum P. Vaſquez iudicium, arriſit fortuna melior. Deſideranit ſapientiſſimus Pater Felicis & Elipandi codices habere, quibus Feliciana hæreſis, & Concilij mens ſibi liquidò ſtaret. Quæ tamen viro eruditiſſimo latuerunt, (ingratâ Minerua) illuxerunt nobis ex locupletibus bibliothecis S. Mariæ Rhemenſis, Puteanorum & Papyrij Maſſoni. Recenſebo erutum theſaurum, epiſtolam Alcuini ad Elipandum; reſponſionem Elipandi, & contra illam quatuor libros Alcuini; aliam epiſtolam Elipandi ad Felicem Vrgelitanum erroris ſui magiſtrum; confeſſionem ipſius Felicis Catholicam; alteram eiuſdem confeſſionem hæreticam: tres libros Paulini Aquileienſis contra eumdem; aureum quoque libellum S. Agobardi, Lugdunenſis Præſulis, contra Vrgelitanum Antiſtitem: Vitam denique Alcuini; ibi plura de Concilio Francofordienſi, vbi excluſa fuit adoptio Chriſti. Ex hoc diuite penu recentiorum ſtringam nervos, adeò

con-

conſpicuis ſententiis, vt ipſo ſolis radio putes ſcriptas: nihil priùs defloratum, nihil marcidum; omnia recentia polliceor, vegeta, florida.

Ergo ad rem. Confingunt quidam, vt Concily Francofordienſis definitionem eludant, Elipandum fuiſſe Neſtorianum, ac propterea damnatum, quod Chriſto Domino duas adſcripſerit perſonas. Sed audiant, precor, ipſum Elipandum in epiſtolâ de ſuâ Fide, quàm procul à Neſtorio ſiſtat. Non enim *(ait Elipandus, idq; ex Auguſtino probat)* homine aſſumpto, vel adoptiuo, perſonarum numerus auctus eſt. *Quid apertius? imò tam abeſt à dualitate perſonarum, vt vnitatem probet ratione Patribus probatâ: nam immediatè ſubdit:* Sicut in homine quolibet, præter vnum illum qui ſingulariter ſuſceptus eſt, anima & corpus vna perſona eſt: ita in Chriſto Verbum & homo adoptiuus vna perſona eſt. *Iſta ex Auguſtino deſumpſit, Epiſtolâ ad Euodium. Sed millies repetit idem Elipandus. Dabo alias aliquot eiuſdem ſententias, in eâdem prorſus ſententiâ conſtantis.* Cùm ergo, *inquit*, vnus ſit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & veræ Deitatis veræque humanitatis in ipſo vna prorſus eademque perſona ſit. *Rurſus ait:* Euecta eſt in tantam vnitatem ab ipſo conceptu Virginis, Deitate & humanitate confectam, vt nec ſine homine diuina, nec ſine Deo agerentur humana. *Item:* Inſeparabiliter manente vnitate perſonæ, vnus atque idem eſt, & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei Filius propter vnam cum Patre Deitatem. *Eiuſdem eſt:* Non ergo quiſquam ſibi erubeſcendum exiſtimet Chriſtianus, de noſtri in Chriſto corporis veritate; quia omnes Apoſtoli, Apoſtolorumque diſcipuli, & præclari Eccleſiarum quoque Doctores, qui ad martyrij coronam vel confeſſionis meruerunt gloriam peruenire, in huius fidei lumine ſplenduerunt, conſonis vbique ſententiis intonantes, quòd in Domino Ieſu Chriſto Deitatis & carnis vna ſit confitenda perſona. *Ibi etiam Virginem Mariam* Θεοτόκον *appellat. Conſentit mirè Vrgelitanus Præſul Felix, magiſter Elipandi, in ſuâ Confeſſione hæreticâ, Chriſtum dicitans vnicum Dei Filium in vtraque perſonâ. Cauſſabitur fortaſſe aliquis, Patres latuiſſe hoc. Audiat Paulinum Aquileienſem libro 1. qui loquens contra Felicem, inquit:* Perſonas, ait [*nempe Felix*] non diuido, naturas prorſus diſtinguo. Sed cùm excuſare ſe ab hac nititur noxâ, & tamen frequenter id agere, ex propriis nihilominùs poteſt reuinci commentis. *S. Agobardus etiam in Epiſtolâ ad Ludouicum Imperatorem, aſſerit ex Felice vnam Chriſti perſonam fateri; conatur tamen, ſicut Paulinus, monſtrare, ex ſuo errore ſequi illud abſurdum, quòd Neſtorio faueret. At Elipandi animus tam erat ab Neſtorio abhorrens, vt propterea illud inconueniens niterentur Catholici Doctores euincere, quo ſuam ſententiam deponeret, vnde illud ſequebatur. Hic enim fuit præcipuus Patrum conatus pellendi Elipandum & Felicem in Neſtorianum ſenſum; ac propterea Neſtorianos vocatos, ſicut & Arianos ab Alcuino, dum in errorem Arij trudere illos contendit, in Epiſtolâ & libro 1. contra Elipandum.*

Venio ad alios recentiores, qui Felicem & Elipandum condemnatos aſſerunt, quòd in Chriſto non aſſignauerint adoptionem vel ſeruitutem ſecundùm humanitatem. Horum effugium ipſe Felix præcludet. Dabo quæ ex ipſius ſchedulâ tranſſcripſit S. Agobardus. Dicit Felix de Chriſto in ſuâ Confeſſione hæreticâ: Sicut in ſe continet duas naturas, id eſt, Diuinitatis ſuæ & humanitatis noſtræ: ita duobus modis vnus creditur Dei Filius, ſecundùm Diuinitatis eſſentiam, naturâ, veritate, proprietate, &c. iuxta humanitatem verò, non naturâ, ſed gratiâ, electione. *Vbi palàm fatetur vnicum Dei Filium ſecundùm Diuinitatem naturâ, ſecundùm humanitatem gratiâ. Quod iſti Doctores tuentur, & propterea adoptionem Chriſti defendunt. Idem Felix in Confeſſione Catholi-*

thólicâ, ſiue Retractatione: Adoptionem carnis, ſeu nuncupationem in humanitate Filij Dei anathematizantes. *Inibi quoque ait:* Profitentes nos deinceps adoptionem carnis in Filio, ſiue nuncupationem in humanitate, nullo modo credere, vel prædicare. Sed ſecundùm quod dogmatibus ſanctorum Patrum informamur, eumdem Dominum noſtrum Ieſùm Chriſtum in vtrâque naturâ, Deitatis videlicet & humanitatis, proprium ac verum Filium profitentes. *Accedat Elipandus in Epiſtolâ de ſuâ fide:* Quòd verò aſſeris [*Catholicum Doctorem alloquitur*] nullam carnis adoptionem in Filio Dei, ſecundùm formam ſerui, de gloriosâ Dei Virgine ſuſcepiſſe, non vera perſequeris. *Item:* Captiuus dicitur eſſe; & quare non dicatur carne adoptiuus? *Rurſus:* Totus hominis filius propter carnem. *Plura darem, ſi opus eſſet.*

Ceterùm quo ad ſeruitutem Chriſti quidam reſpondent, Concilium damnaſſe Felicianam hæreſim, quòd Chriſtum pronuntiaſſet ſeruum ſeruitute peccati. P. Vaſquez, vel alius Scholaſticus, quem viderim, nullum affert teſtimonium contra memoratos. Vnum dabo, quod litem dirimat. In ſchedulâ hæreticâ Felicis vocatur Chriſtus ſeruus Patris, frater electorum, conformis, conſimilis per omnia, excepto peccato. *Hæc ille. nec in re compertâ morari licet.*

Propero ad illos Doctores, qui Elipandum & Felicem ſuſpicantur damnatos, quòd Chriſtum dicerent ſeruum ſeruitute quadam coactionis vel neceſſitatis. Ridet illos P. Vaſquez, quaſi id commentatos abſque fundamento aliquo. Verùm nulli, ni fallor, ſuum tutari placitum veroſimilius poſſent. Inueni, fauere illis Alcuinum, ſiue Albinum, libro 1. *& 6. contra Felicem. Reſtituo hos libros Albino, qui hactenus ſub nomine Paulini proferuntur. Nam, præter ſimilitudinem ſtyli, idem Albinus in quatuor libris contra Elipandum affirmat ſcripſiſſe illos. ibi igitur ait:* Iſte Felix infeliciori audaciâ, cum ceteris ſuæ peruerſitatis ſequacibus, Chriſto inicere tentat debitam ſeruitutem, & conditionale ſeruitium, & neceſſariam ſubiectionem. *Et iterùm:* Infelix horum temeritas debitorem ſeruitutis, vel conditionalem ſeruum nominare non metuit. *Hæc Albinus; qui totus eſt in probando, Chriſtum Dominum, non neceſſariò, vel coactè, ſed ſponteneè fuiſſe operatum. libro* 1. *ait de Chriſto:* Diſſimilis verò in eo, quòd eamdem mortem, non miſerâ neceſſitate, ſed miſericordi voluntate ſuſcepit, ipſo teſtante: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo ſumendi eam. Nam nos neceſſitate morimur. *Et libro 6. ſcribit:* Has enim carnis omnes infirmitates, voluntarias quidem, ſed veras Chriſtus habuit. *Occurram nihilominùs, & Elipandi Felicisq; aperiam mentem, quæ nulla alia fuit, vt ex Alcuino, S. Agobardo, & Paulino Aquileienſi colligi licet, quàm Chriſto Domino (quo Manichæorum vitaret delira) eadem omnino addicere quæ nobis: vt ſicut nos adoptiui, Chriſtus adoptiuus: ſicut nos ſerui, Chriſtus ſeruus: ſicut nos neceſsitate morimur, patimur, Chriſtus quoque. In hoc ergo ſtatuit Felix ſeruitutem Chriſti, cùm adſcripſit illi conditionale ſeruitium, & neceſſariam ſubiectionem, ita vt naturâ ſuâ fuiſſet ſeruus, quemadmodum nos: iiſdem, & eodem modo naturæ legibus obnoxius, vel, vt ipſe loquitur, neceſsitatibus debitor. Subdam Felicis verba, qui poſtquam duas ſeruitutes diſtinxiſſet in creaturis, alteram in rationalibus voluntariam, ſeu ex obedientiâ voluntatis; alteram communem, omnibus neceſſariam, ſeu ex neceſſitate naturæ, vtramque tribuit Chriſto, his verbis:* Non tantùm propter obedientiam, vt plerique volunt, ſed etiam per naturam ſeruus Patris veriſſimè edocetur. *Ecce tibi quam ſeruitutem appellet neceſſariam, ſcilicet naturalem, quæ omnes comprehendit creaturas; quam etiam in Chriſto expugnare co-*

nantur Alcuinus & Francofordienſes Patres, quia diuinæ naturæ, nominis & honoris collega ſit & particeps Chriſtus Ieſus. Et planè cùm hæc Throni ſocietas Felici innotuit, ſemel in Catholicam reſipuit ſententiam. Sic legi in Vitâ Alcuini. Ibi de Synodo Francofordienſi agitur, in quâ Felix publicè cum Alcuino diſputauit. Inter alia dicitur: Omnibus denique eius [*ſcilicet Felicis*] pateſacta ſocordia, atque ab vniuerſis Apoſtolicâ auctoritate hæreſis confutata, ſoli ſibi latuit deformiter, vſque dum dicta Cyrilli Martyris, ab Albino ſibi directa, legit lamentabiliter: Et natura, quæ per diabolum vaſtata eſt, ſuper Angelos exaltata eſt, propter triumphum Chriſti, atque ad dexteram Patris collocata. Hanc ergo legens ſententiam, tandem ſe recognouiſſe, & impiè egiſſe, voce & nimio fletu teſtatus eſt. *Hactenus hiſtoriola illa, hactenus diſceptatio mea.*

Ceterùm Felicis & Elipandi exitus valdè diuerſi fuerunt. Felix nomine ſolùm, cetera infelix; ter damnatus, bis reſipuit; tertiò demum relapſus, ſuæ erroris tenax, obiit. Annonius lib. 4. de Geſt. Francorum ſcribit, damnatum fuiſſe in Concilio apud Reginum; deinde Roma, abiuratâ hæreſi ſuâ. Ado Viennenſis in ſuo Chronico ſub anno DCC.XCII. *addit tertiam damnationem in Concilio Francofordienſi:* Perpetuoque, *inquit*, exilio apud Lugdunum relegatus eſt, quem ferunt in ipſo ſuo errore mortuum. *Non ita Elipandus noſter Toletanus: qui non pertinaci animo, ſed quia veriorem putauit ſuam ſententiam, iudicio Romani Pontificis atque Concilio examinandam propoſuit. Vt autem diſplicere illis vidit, paruit & reſipuit, vt non ſemel Luitprandus narrat, item & Iulianus tuus. Quibus appendo Ioannem Auentinum in Annalibus Boiorum:* Tertiò, *inquit*, ibidem condemnata eſt hæreſis Feliciana & Elipandana, de adoptione Filij Dei; omneſque ſubſcripsêre Sacerdotes. Elipando agnoſcenti errorem, venia data eſt, dignitas ſeruata.

Hæc mihi nunc occurrunt, fortaſſe non ſine vſu Scholaſtica palæſtræ. Si tibi placent, placebunt multis. Et tu mihi vnus pro multis. Vale.

Epiſtola Elipandi Archiepiſcopi Toletani ad Archaricum Archiepiſcopum Bracharenſem, amicum & cognatum ſuum.

EMINENTISSIMO Deoque amabili Archiepiſcopo Bracharenſi Archarico, Elipandus gratiâ Dei Toletanus Metropolitanus ſalutem. Veſtra nobis humilitas grata fuit: qui cùm pro conceſſo Dei munere docere nos poſſetis, doceri vultis & petitis circa quæſtionem de adoptione Chriſti ſatis agitatam & diſputatam. Symbolum noſtræ fidei mittimus ad vos, rationeſque, quæ nos mouent ad ſic ſentiendum, quas recipietis ſeorſum in chartis à memoriali cum his litteris: ſiquidem Antichriſti nos obiurgantes, & de nobis peiùs ſentientes, & peſſimè loquentes, ad veſtram Paternitatem Reuerentiſſimam ſcripſerunt: reſpondete illis, & vt ſenes, & à Deo docti, iuuenes hos (mallem iuuenculos hos indomitos vocare) grauiter obiurgate. Diuinitas ſumma vos diu ſeruet incolumes. Toleti XIII. Iunij, æra DCCC.XXII. Orate pro me peccatore Dominum.

Epi-

Epistola Archarici, Bracharensis Metropolitani, ad Elipandum Archiepiscopum Toletanum, necessarium suum.

EMINENTISSIMO, vereque amabili Deo, Elipando Archiepiscopo Toletano, Atcharicus Episcopus Bracharensis salutem. Mirificè me delectauerunt litteræ Paternitatis vestræ, quibus mihi significatis, vos coram Patribus ad Concilium Toletanum congregatis stetisse sententiæ sanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ, & iussibus sanctissimi Domni Apostolici Hadriani benevolas & faciles aures adhibuisse. Feciſtis in hoc, Reuerentissime Pontifex, quod ætatis vestræ grauitatem, quod & fidem & religionem in multis à iuuentutis vestræ annis probatam & exploratam decebat. Lætificastis cælum, exhilarastis animas vestrorum amicorum, & totam Hispaniam odore sanctissimæ & laudatissimæ vestræ famæ longè lateque replestis, confudistis miserum Felicem, & eius assecias opprobrio replestis sempiterno; & demum confirmastis opinionem antiquam, quam omnes Hispani Pontifices de maturitate iudicij vestri, de humilitate vestræ sanctissimæ personæ conceperant. Faxit Deus, fortunet istam vestram sanctitatem, & diu seruet Hispanis gentibus incolumem. Multa alia seorsum Gumesindus Archidiaconus meus vobis intimabit. Bracharæ VIII. die mensis Augusti, ærâ DCCC.XXIII.

SCHOL. IVLIANI.

Fuit hic Archaricus Monachus Benedictinus, & Abbas Bracharensis, vir eximiæ charitatis & prudentiæ: qui vitæ sanctitate mirificè refulsit, ac post annos XV. scilicet anno DCCC.X. eodem anno & mense, quo decessit Elipandus, etiam moritur.

Epistola Aurasij Episcopi Toletani ad Froganem Palatinum, Toleti Comitem, quem spiritu feruenti reprehendit.

IN nomine Domini, Aurasius Episcopus Frogani. Agnosco te, propter quod non solùm Ecclesiam Dei verberasti, sed etiam coràm impugnando nos humiliasti, & Synagogam erexisti, & nobis reuerentiam pro nomine Redemptoris nostri Iesu Christi viui & veri Dei nostri nullâ ratione tribuisti; & præsentibus Senioribus, cuncto palatio, & Catholico populo, Hebræorum nos despectui tradis: ingrediendo flatu alienæ vertiginis malè implens cauernas aurium tuarum, & concaua luminum festucâ trabeque, peccasti. Obuius seruis Dei obiisti illicò, priscas virtutes deseruisti, neotericas derelinquens, fidei Catholicæ obuius existens, acquiescens voci persuasoris immundi spiritus! vt quos Deus de fauce grassatoris diaboli, lauacro regenerationis suæ, per nos ad gloriam

iuſſit ſaluare, ſæuâ nequitiæ inſaniâ fuſtibus vulneratos dereliquiſti. Pro quâ re in hoc tantummodò agnoſce te noſtrâ vel ſeruorum Dei prædicatione eſſe excommunicatum & anathematizatum. ideò anathematizauit vos Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & ſancta Eccleſia Catholica, quæ eſt in ſancto Petro fundata, tam Angelorum quàm Archangelorum, verùm etiam & omnis militiæ cæleſtis, ipſo præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt benedictus in ſæculâ ſæculorum. Amen.

SCHOL. IVLIANI.

Auraſius ſanctiſſimus Præſul conuertit ad fidem Ioſeph, Rabbi Iſaac, Nephtalim, & alios ex Iudaiſmo præcipuos, continuis exhortationibus ſuis. Leui Samuel Archiſynagogus Toletanæ ſynagogæ conqueſtus eſt apud Froganem Comitem, & Præfectum Toleti, quod eſſent vel decepti, vel alio modo pellecti ad recipiendum Baptiſma de manu ſanctiſſimi Pontificis Auraſij: Froga verò Comes, vel quòd eſſet nimis quàm deceret credulus, vel irâ percitus, iuſſit ſpectare quando primò egrederentur de templo, adhuc veſtiti veſtimentis candidis more Catechumenorum, & miſit qui recèns baptizatos per ſummam improbitatem & flagitium fuſtibus contunderet. Senſit, vt par erat, grauiter Auraſius iniuriam irrogatam Deo, Eccleſiæ, Pontifici, & filiis iam Dei adoptiuis: & cùm admonuiſſet eum, nec debitam daret tanti ſceleris compenſationem publicè, ante Eccleſiæ faciem hominem excommunicatum anathematizauit. In quâ re facilè declaratur animi celſitudo ſancti Pontificis, qui Comitem adeò illuſtrem non dubitaret excommunicare: & etiam notandus eſt modus anathematis illorum temporum.

Epiſtola Domini Fructuoſi, Archiepiſcopi Bracharenſis, Domino Flauio Receſuintho Regi directa, pro liberandis culpatis, qui vincti tenebantur catenis alligati à tempore Regis Siſenandi.

GLORIOSISSIMO Principi, Regi Flauio Receſuintho, Domino clementiſſimo, Fructuoſus Epiſcopus Bracharenſis, ſalutem in Domino.

Vereor ne ſæpè ſuggerendo gloriæ veſtræ faſtigium congerens laſſem; ſed amplius metuo, ne, ſi reticeam, clementiæ veſtræ partibus (quod Deus non faciat) diſpendium acquiram. Nec enim illud Apoſtolicum memorans, quod ait, *Inimicus factus ſum, verum dicens vobis*, impietatis noſtræ iurgia atque inimicitias paueo: præſertim cùm miſericordiſſimum Serenitatis veſtræ animum non turgidum & ſuperbum, ſed potiùs, iuxta Chriſtianæ compaſſionis ritum & præceptum Dominicum, nouerim clementiſſimum, & miſerationis viſceribus pleniſſimum permanere refertum; idque omnibus modis cupere agere, quod cunctis communiter miſeris valeat prodeſſe. Mi ſemper Domine, atque piiſſime, ſuggerere

rere piè amo ego miſerrimus & ignobiliſſimus bonum ; iuſtum tuum non putaueris infringi. Etenim iam illud apud Dominum ſolidatum eſt atque firmatum : tuæ præterea mercedis & miſericordiæ permanet lucrum. Impendet congrua miſeris tuæ beneuolentiæ pietas : nullum vult tua clementia, quamlibet noxium, reddere extorrem : ſed ſuperet ſe tua benignitas contra malitias hominum, & parcat perituris ; cùm parcit conſuetudo aduenis factis, Chriſto Domino dicente : *Dimittite, & dimittetur vobis.* Luc. 6. Nullius profana ſuggeſtio claudat Serenitatis veſtræ præcordia ad parcendum : in hoc enim genitoris veſtri cruciamina, & delictorum veſtrorum maculas abluitis. Si Chriſto Domino fauente impediatis miſerorum diſcrimina, & catenatorum vincula leuigetis, fruſtra iuramentum cauſſa impietatis obtenditur ; quod pro certo Chriſti ſermonibus contrarium adponitur. Nulla fides eſt, quæ bonorum operum & miſericordiæ affectu caret. *Niſi remiſeritis fratribus veſtris*, inquit Dominus, *ex cordibus veſtris, neque Pater veſter cæleſtis remittet vobis peccata veſtra.* Dimittat neceſſe eſt alieno, qui ſe velit explicare à peculiari delicto. Et quia nullus eſt, qui glorietur ſe habere caſtum cor, & non eſt mundus à delictis, quantumlibet iuſti hominis conſcientia, ſuper terram, cur perfidiæ crudelitatem nititur admiſceri ? Et qui parcere iubentur inimicis, miror, vt quid tantis ingerantur per ſæuitiam in afflictis, vt ipſum diuturnæ ſeruatoris & conſtrictionis impreſſione domatis, quibus ſi impium iuramenti facinus abrogat miſericordiæ bonum, Regali ſaltem vel Sacerdotali clementiæ valdè contrarium eſt, vt abdicetur indulgentiæ patrocinium, cum crudeli huiuſmodi ſuggeſtione. Et tu mihi poſt Deum ſinceriter & ſpecialiter amantiſſime Domine, & venerantiſſimi & ſanctiſſimi Patres, & famuli veſtri Pontifices Dei tuleritis : cùm iudex mundi ſæculum iudicare per ignem aduenerit, ipſe videbis : concedat ipſe pius, & veſtram in his cauſſis Serenitatem agere, pro quibus non confuſionis ſententiam, ſed gloriam percipiatis æternam. Matth. 6.

SCHOL. IVLIANI.

Fuit hic Fructuoſus Palatinus nobiliſſimus ; relictis aulæ deliciis, ſecutus eſt vitam monaſticam : vnde vocatus eſt ad ſanctam Sedem Bracharenſem, quam ſanctiſſimè rexit.

NOTA D. LAVRENTII.

Multa deſunt in hac Epiſtolâ, quæ coniectorem Oedipum poſtulent. Dictio ipſa ſalebroſa ex ſeſe, ab imperitis ſciolisq; exſcriptoribus obſcurior eſt reddita.

Epistola Domini Euantij, Archidiaconi S. Ecclesiæ Toletanæ, de Scripturis Domini, edita contra eos qui putant immundum esse sanguinem.

EVANTIVS, sanctæ Ecclesiæ Toletanæ indignus Archidiaconus, omnibus per Hispaniam degentibus Christianis Muzarabibus salutem in Domino.

Quia se præbuit occasio opportuna, ideò hanc exiguitatis meæ paginulam, quam vestris obtutibus proferendam mea iudicauit destinare miseria; per quam, & salutis omnium impensis, & me in sacris vestris oraculis tuendum committo. His expletis, ad agnitionem serui vestri venit, quòd succedenter in quibusdam Cæsaraugustæ partibus reperisse vos asseratis, Christianos nedum eruditos paginibus sacris, Iudaico quodam more sequi litteram occidentem, & postponere ei spiritum viuificantem: qui dicunt immundum fieri hominem alicuius animalis sanguinem comedentem, nescientes neque intelligentes præcepta prisca magis malos hominum mores demonstrare, quàm in animalium naturâ versari. Nam si ista ita sunt, cur apertâ fronte cum Iudæis alia vetita ex præcepto priscæ legis non carnaliter teneant, nescio: cur carnes suillas ex culinis non abiiciunt? cur carnes piscium non pinnulatorum non reprobant? cur paxillos in baltheis non gerunt? cur vetera sacrificia non immolant? cur vxorem fratris sui sine filiis morientis ad suscitandum semen eius, non accipiunt? cur ad Sacerdotium debiles corpore, aut aliquam maculam corporis portantes, qui tamen animo digni videntur, accedere non repugnant? cur ergo paxillos in baltheis non gerunt ad egesta humo operienda? cur auem * cum plumis inuentam, si possiunt, tenent; & non (sicut præceptum est) tenentes pullos matrem sinunt abire? cur etiam Sabbati otium cum Iudæis non sectantur? & nouam * gratiam non abiiciunt? Nam nos in Christi nomine participes fidei Christianæ effecti, sanguinem comedimus, & vno ore apertè docemus, & à sanguinis opere omnes dehortamur: & carnes suillas edere concedimus, & à volutabro vitiorum recedere præoptamus: piscium pinnulis carentum carnes manducare permittimus, & tamen ad cælestes epulas alas habentes conuolare optamus. De Sacerdotibus corpore debilibus, vel maculas in corporibus habentibus, librum Pastoralem sancti Gregorij legant: quia vobis longum est plurima enodare. Paxillo egesta humo operire est, qui mala perpetrata, bonis operibus insudantes, fœtores carnis operiunt, de quibus scriptum est: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Matre cum pullis inuentâ, matrem abire sinimus, pullos tenemus; quia cærimonias legis colimus, ad refutandos hæreticos & Iudæos, & legi carna-

* Lege cum pullis

* *scilicet* Euangelij

Psal. 31.

carnaliter non deseruimus. Otium Sabbati negligimus, quia post illam futuram requiem, quæ isto Sabbato figuratur, in lege Domini, & in operibus bonis insudare persuademus; & alia quàm plurima, quæ scitis in lege veteri contineri. Nec ego ista me scire nescio, sed antiquorum libris, vel Canonibus, quando noua ex circumcisione ob præputium suadebatur, qui adhuc non solido cibo, sed lacte nutriebatur. tale quid, & ad Corinthios Apostolum dixisse nouerint, & in Actibus Apostolorum factum inuenient. Nunc verò Ecclesia Dei solido cibo in fide roborata consistit, & viriliter contra impetus hæreticorum pugnat, vt non infantum mollitie eneruata succumbat. Ne tamen epistolaris consuetudo in longinquas periodos pertracta lectoribus tepidis fastidium nutriat; veniam ad illud, vbi Apostolus dicit: *Omnia munda mundis, coinquinatis & immundis nihil est mundum; & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Et Saluator in Euangelio: *Nihil introiens in os coinquinat hominem.* &, quia *quidquid in ventrem vadit, in secessum mittitur; sed quæ de corde procedunt, id est, adulteria, homicidia, & his similia.* Et Apostolus: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt; omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.* Nam quòd Apostoli primæuæ Ecclesiæ fornicatione, suffocato & sanguine abstinere præcipiunt; tunc ex circumcisione & Gentibus credulitas congregabatur, ne propter discretiones ciborum discederent; ideò lacte nutriebantur, non cibo solido vescebantur. Quibus posteà scribebat: *Non potui vobis quasi spiritualibus loqui; sed tamquam carnalibus, tamquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed neque adhuc quidem potestis; adhuc enim estis carnales.* Nam si vbique cùm sanguinem legunt, ad litteram intelligunt, & nihil spiritualiter sentiunt, quid est quod Propheta dicit, *Speculatorem te dedi domui Israël: nisi annuntiaueris impio, vt se custodiat ab iniquitate suâ, ipse quoque in iniquitate suâ morietur; sanguinem autem eius de manu tuâ requiram?* Quis est iste sanguis? si non opera sanguinis? Quid est quod in Psalmo dicitur: *Libera me de viris sanguinum;* nisi ab operariis iniquitatis? Quid est quod alius Propheta dicit: *Si sanguis sanguinem tetigerit, propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitauerit in eâ;* nisi quia peccatum peccato coniungitur? Qui tria ista præcepta tenere gloriantur, confiteantur, si primum & secundum cum tertio iungatur, si non fornicauerint, si non aruspicum ministeriis vtuntur. Si audiunt Apostolum, *Vt qui habent vxores, tamquam non habentes sint;* si obediunt præcepto eius, *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum;* si consentiunt quod præcepit, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi;* si imitantur quod dicit, *Castigo corpus meum,*

Tit. 1.
1. Tim. 4.
Matth. 15.
1. Cor. 10.
Act. 15.
1. Cor. 3.
Ezech. 3.
Psal. 50.
Osee 4.
1. Cor. 7.
Rom. 14.
1. Cor. 11.
1. Cor. 9.

&

2. Cor. 6. *& in seruitutem redigo;* si faciunt quod hortatur, *Exhibete vos sicut Dei ministros in multâ patientiâ, in vigiliis & ieiuniis, in eleëmosynis;* & his similia: inde peccatum non incurrent, si cum gratiarum actione, quæ Deus bona creauit, sumerent. quæ si Apostolo non obedientes, abiiciunt, & cælestia præcepta vel iusta peragere enormiter perhorrescunt; de talibus Saluator in Euan-
Luc. 11. gelio dicit: *Væ vobis hypocritæ, qui decimatis mentam, & anethum, & ea quæ sunt legis grauiora, contemnitis.* Et sequenter legant quoque multa de his rebus; libros Doctorum legant, & maximè sancti Augustini contra Faustum Manichæum, qui ista, quæ isti faciunt, faciebat & dicebat: etiam illo victi isti tabescebant. Librum sancti Hieronymi contra Iouinianum legant, & salutem suam ibi reperient. Nam ridiculosum est, carnes mundas, quas Deus creauit, vsque ad nauseam deuorare, & sanguinem illarum carnium, quasi immundum abiicere; cùm & carnem & sanguinem illius mundus Creator mundum creauerit. Alia scribere debui, sed cùm modica non sufficiunt, plurima non expediunt. Hæc Euantius.

SCHOL. IVLIANI.

Hic Euantius fuit Archidiaconus Toletanus, discipulus sancti Ildefonsi cognati sui; imò auunculus erat, minor natu ipso Ildefonso: vixit ad annos DCC. XL. maior centenario vicenario: qui mortuâ vxore, relicto sæculo, secutus est Ecclesiasticam vitam, & qui iam erat quinquagenarius sub sancto Ildefonso, cœpit vitam clericalem. captâ Toleto mansit Archidiaconus factus à Sinderedo illius Ecclesiæ. Fuit vir doctus, grauis, in Scripturis sacris versatus, testis miraculorum sancti Ildefonsi, iucundissimus, & valdè pius, qui tempore captiuitatis scripsit has litteras. Quo loco dissimulare non possum, hîc apparere maximum vestigium dignitatis Toletanæ Ecclesiæ, quæ Patriarchalis fuit, cùm delictum hoc acciderat in Episcopatu Cæsaraugustano. Et Euantius scribit ad illos: quod non faceret, nisi cura Ecclesiæ Patriarchalis Hispaniæ illius ceruici impenderet: credo quidem abfuisse tunc Vrbanum Iulianum Episcopum Toletanum.

NOTÆ D. LAVRENTII.

Librum Pastoralem S. Gregorij.] *Vide potiùs Gregorium lib. 2. Regist. Epist. 25. & refertur dist. 34. c.* Præcipimus.

Matre cum pullis inuentâ.] *Ex Deuteronomij cap. 22. num. 6. & 7.* Si ambulans per viam, in arbore vel in terrâ nidum auis inueneris, & matrem pullis vel ouis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis; sed abire patieris, captos tenens filios, vt benè sit tibi, & longo viuas tempore. *In Commonitorio carmine Phocylidis versu 81. expressum idem inuenio documentum è sacris (vt Ethnicis mos erat) Litteris desumptum. Quamuis non desint, qui asserant, Phocylidem istum, quem præ manibus habemus, non antiquum illum, sed Iudæum aut Christianum fuisse, variis hinc inde desumptis argumentis,*

mentis, quæ congerit & scribit Iosephus Scaliger ad Eusebij Chronicon anno M.CCCC.LXXX. *fol.*88. *col.*2. *Versus sunt:*

Μηδέ τις ὄρνιθας καλιῆς ἅμα πάντας ἑλέσθω·
Μητέρα δ' ἐκπεμπέτω, ἵν' ἔχῃς πάλι τοὺς δὶ νοσσούς.

Ne quis è nido aues simul omnes auferat, matrem verò dimittat, vt iterùm habeat pullos. *Dixerat priùs Euantius:* Cur auem cum plumis [*lege pullis*] inuentam, si possunt, tenent; & non, sicut præceptum est, tenentes pullos, matrem sinunt abire?

Epistola Liciniani Carthaginis Spartariæ Episcopi, ad Vincentium Ebositanæ Insulæ Episcopum directa, contra eos qui credunt Epistolas de cælo cecidisse in memoriam S. Petri Romæ.

INTER varias tribulationum angustias nos non piguit, cogente charitate Christi, hæc qualiacumque sint, ad Sanctitatem vestram verba dirigere, insinuantes accepisse nos litteras vestras, & de vestræ sospitatis bono gauisos: sed in eo non minimè constricti sumus, quòd litteras cuiusdam, quas ad nos direxisti, sicut tuæ indicant litteræ, susceperis, & de tribunali eas populo feceris annuntiari. Ego verò mox à te transmissas accepi; in præsentiâ ipsius perlatoris, exordium ipsarum litterarum legens, & non patienter ferens, nec dignum ducens nænias ipsas perlegere, statim scidi: & in terram proieci, admirans, quòd iis credulus fueris, & post Prophetarum vaticinia, Christi Euangelia, Apostolorumque eius Epistolas, nescio cuius hominis litteras sub nomine Christi factas, eius esse credideris; vbi nec sermo elegans, nec doctrina sana poterat reperiri. In principio ipsius Epistolæ legimus: Vt dies Dominicus tollatur. Quis enim Christianus, non propter ipsum diem, sed propter Resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, eò quòd à mortuis in ipso resurrexit, reuerentissimum non habeat? sed, quantum sentio, nouus ipse prædicator hoc dicit, vt nos Iudaizare compellat, vt nullus sibi in eodem die necessaria victus præparet, aut viæ ambulet. Sed hoc quàm pessimum sit, Sanctitas tua perpendat. Vtinam populus Christianus, si die ipso ad Ecclesiam non frequentat, quid operis faceret, & non saltaret! meliusque erat viro hortum facere, aut iter agere, mulieri colum tenere, & non (vt dicitur) ballare, saltare, & membra Deo benedicta saltando malè traiicere, & torquere, & ad excitandam libidinem nugantibus cantionibus reboare. Absit ergo à Sanctitate tuâ credere, vt Epistolæ nunc nobis mittantur à Christo: sufficiat ergo, quòd locutus est in Prophetis, & per seipsum, & per suos Apostolos: nam & iis non litteras mittebat de cælo, sed Spiritu sancto eorum corda replebat. Exceptis etiam decem præceptis, quæ in tabulis lapideis visibiliter Moysi data sunt; ad nullum Prophetarum,

tum, vel Apostolorum, Epistolæ missæ sunt de cælo. Non igitur credas, quæ numquam facta leguntur: quòd si & facta essent, post prædicationem Euangelij iam necessaria non sunt: & si fortè ipsum nimis nouum te delectauit, quia ipsa Epistola, sicut si lator scripsit, de cælo descendit super altare Christi, in memoriam sancti Petri Apostoli, diabolicum esse figmentum, & omnem Scripturam diuinam, Epistolam, aut Epistolas esse cælestes, & ad nos de cælo esse transmissas. Emendet ergo quod temerè credidit Sanctitas vestra, & in præsentiâ populi, si penes te est ipsa Epistola, reconde; & hoc te pœniteat, quòd de tribunali eam feceris recitari. Beati Apostoli sequens doctrinam, quod
Galat. 1. inter cetera ad Galatas scripsit: *Si quis euangelizauerit vobis, præ-*
Matth. 11. *ter id quod accepistis, anathema sit.* & illud Euangelij: *Omnis lex & Prophetæ vsque ad Ioannem prophetauerunt.* Deinceps si qua noua vel inusitata diuulgata fuerint, omnino abiicienda & detestanda Sanctitas tua nouerit. Ora pro me, Domine sancte, & in Christo charissime frater. Hæc Licinianus.

SCHOL. IVLIANI.

Hic Licinianus, Carthaginensis Metropolitanus fuit in Hispaniâ, vir apprime doctus & sanctus, cui subiectæ erant insulæ Ebusus, Maiorica, Minorica, & Sardinia, & alij Episcopatus, Valentia, Sætabis, Dianium, & Bigastrum, id est Murcia. Reprehendit hunc Vincentium, virum illitteratum, & parum cautum tamquam subditum, & ipse confugit ad eumdem tamquam Metropolitanum.

Epistola eiusdem Liciniani ad eumdem Vincentium.

DOMINO sancto ac charissimo fratri Coëpiscopo Licinianus Carthaginis Spartariæ Metropolitanus, sanctus in Christo. Lectis litteris S. T. miratus sum cur dubitaueris in re, quæ per Hispanias vulgatissima est, cuiusnam sit Epistola Iacobi Canonica, an Iacobi fratris Domini, an Iacobi Maioris filij Zebedæi. Omnes in Hispaniâ pro comperto tenemus, scriptam à sancto Apostolo, mox vbi ex Hispaniâ reuersus est Ierosolymam: & sic est prima & antiquissima Scriptura noui Testamenti, quam scripsit Christianis ex Iudaismo conuersis, qui in Hispaniâ tunc erant. Nam ex scripturis antiquissimis constat, Hebræos partim ex ipsâ Ierosolymâ, partim ex Babylone venisse in Hispanias ex duodecim tribubus, quæ erant per Hispanias dispersæ; nec potest dari alia solemnior dispersio, præter Babylonicam istam. Et decuit, vt quibus sanctus Apostolus in Hispaniâ prædicauerat, his Epistolam mitteret. Nam Iacobus Minor semper versatus est Ierosolymis, nec aliquò prædicationis gratiâ profectus

ctus est, vbi posset duodecim tribubus prædicare. Nam ideò ab Apostolis sanctus Iacobus Minor creatus est Episcopus Ierosolymitanus, vt illi populo rebelli præesset; nec queri posset, meritò desertum fuisse ab omnibus Apostolis. Nec te moueat aliter sensisse Eusebium Cæsariensem; quia cùm ille Græcus esset, & valdè remotus ab Hispanis, eorum res non potuit exactè scire, nec euentus nosse. Hæc est traditio Hispaniæ; sic in Missâ sancti Iacobi legimus; sic docet tota Hispania & Gallia Narbonensis: & credo maiores nostros, cùm in hanc prouinciam descenderent, ab indigenis eam etiam conseruasse. Hæc doce & propone populo tuo, quos ab omni specie erroris fac. Ora pro me sancte & venerabilis frater.

SCHOL. IVLIANI.

Certum est ex Officio Gotthico sancti Iacobi Zebedæi filij, vt prædicasse Hispanis, sic illis Canonicam Epistolam scripsisse; quod & testatum suis libris docet sanctus Isidorus Doctor celeberrimus Hispaniarum, & quotidie prædicamus. Quin & noster Archiepiscopus Audentius, quoties citat huius testimonium Epistolæ, vocat eam Iacobi filij Zebedæi: similiter & sanctus Olympius, Toletanus etiam Pontifex, illo antiquior. Sic in quodam Hymno Gotthico, qui recitatur à nobis:

Iacobe fulgentissime,
Nostræ gentis Apostole,
Quos verbo præmonueras,
Rursus monet Epistolâ.
Tu primus Euangelicus
Scriptor & sacratissimus,
Tuos Hispanos recreans
Cultu, sermone, & litteris. Hæc Hymnus.

NOTA D. LAVRENTII.

Certum est ex Officio Gotthico, &c.] *Epistolam Canonicam sancti Iacobi multi antiquorum, ignorantes res Hispanicas, tribuerunt sancto Iacobo Minori. Sed iam validis testimoniis & rationibus Iacobi esse Maioris, Apostoli & Patroni Hispaniæ, comprobatur. Dilucidè & neruosè hoc stabiliit P. Didacus Daza, insignis Theologus Societ. Iesu in toto Prolegomeno* 1. *in hanc Epistolam. Et etiam P. Nicolaus Serrarius, eiusdem Societatis, in Prolegomenis Biblicis Prol.* 3. *affert Syriacam inscriptionem huic Epistolæ simul cum aliis Canonicis præfixam; vbi apertè dicitur, esse Iacobi Maioris, qui scilicet transfigurato Christo adstitit cum sancto Petro & Ioanne. Sic dicitur:* In nomine Domini nostri Iesu Meschiæ, sigillamus tres Epistolas, Iacobi, Petri, Ioannis. Isti sunt, qui testes fuerunt super reuelatione Domini nostri, quando immutauit se ipsum coram oculis ipsorum in monte Thabor. *Ex Dextro anno Christi* XXXVII. *& aliis, acriter idem defendit, & doctè pleneq; D. Thomas Tamaio de Vargas in Tuit. Fl. Dextri, Nou.* VIII. *quem vide. Ad id verò, quod ex Concilio Tridentino Sess.* 14. *cap.* 1. *obiiciunt aliqui, quòd hæc Epistola tribuatur Iacobo fratri Domini, quâ appellatione intelligitur Iacobus Minor;*

locupletißimè reſpondet ipſe P. Daza in dicto Prolegomeno 1. §. 6. *num.*36. *& doctißimus Franciſcus Biuarius ad Flauium Dextrum dicto anno* XXXVII. *com.* 1. *num.*6. *Et cur non frater Domini poſſet etiam vocari ſanctus Iacobus Maior, cùm proximus Chriſto cognatione fuerit, & pro Iudæorum more Frater potuit meritò appellari? Planè Chryſoſtomus Homil.* 5. *in cap.*1. *Matthæi ſupponit, ſanctum Ioannem & ſanctum Iacobum Maiorem* Fratres Domini *fuiſſe appellatos. Sic ſe rogat:* Vnde igitur, inquies, fratres eius dicuntur Iacobus & Ioannes?

DIPTYCHON TOLETANVM,

SIVE

DE TABVLIS TOLETANIS EPISCOPORVM PRIMATVM EIVS SEDIS,

VBI DE GESTIS EORVMDEM FVSE AGITVR,

AD

M. MAXIMI, LVITPRANDI, ET IVLIANI

ILLVSTRATIONEM,

AVCTORE R.P. HIERONYMO DE LA HIGVERA
SOCIETATIS IESV PRESBYTERO.

R. P. HIERONYMI DE LA HIGVERA SOCIETATIS IESV PRESBYTERI DIPTYCHON TOLETANVM.

INTER res excellentes, & magnâ consideratione dignas (multas illas quidem & perraras) quas secum afferunt Tabulæ Toletanæ, vel Breuiarium Isidorianum, quod nonnulli Muzarabum vocant, non postremum sibi locum vendicat Diptycha Toletanorum Antistitum, quam habet Missa S. Iacobi Hispanorum Ducis & Apostoli sanctissimi certissimique. Nam etsi maxima sit mentio in Historiis librisque veterum Scriptorum harum Diptycharum (vt mox diffusè dicam) tamen formam nullius vidi, præterquam in Concilio quodam Mopsuesteno, & in hoc Toletano Breuiario: ideoque instar cuiusdam thesauri pretiosissimi ducenda est, & habendæ magnæ quidem gratiæ, tum B. Isidoro, tum illis, qui post eum Officia Muzarabum, ne penitus intercidirent, conseruare pro virili curauerunt. Et, vt Patres superioris memoriæ non referam, venio nunc ad Illustrissimum Cardinalem Franciscum Ximenium Antistitem Toletanum: & ad Doctorem Theologum Alfonsum Ortizium Canonicum Toletanum: quorum studio seduloque operâ factum est, vt ante centum annos hæ Tabulæ iam interitui propinquæ, ab Orci faucibus propemodum ereptæ, conseruatæ, pristinoque nitori restitutæ, ad nostra vsque tempora peruenerint. 1.

Quas sanè quanti faciant viri doctissimi, & in iis Cardinalis Baronius doctissimus pientissimusque, non est quòd multis comprobare conemur; cùm eorum testimonia meridianâ luce clariora sint. Harum sanè Tabularum beneficio habebit deinceps Hispania nostra bonam partem Archiepiscoporum Toletanorum, præsertim Muzarabibus præsidentium, qui Toleti degebant, captiuitate Saracenorum oppressi; quas nonnulli sapientissimi viri captiuitatis malo damnoque post annum DCCC.LXVI. vsque ad M.LXXXV. penitus amissas esse, non solùm crediderunt, sed libris editis posteritati significarunt: cuius sententiæ fuerunt inuentores & infracti defensores, Magister Aluarus Gomezius, Magister Ambrosius Morales, Doctor Ioannes Baptista Perezius, Canonicus eo tempore Toletanus, postea meritissimus Episcopus Segorbiensis, & alij, quorum nominibus, quia viuunt, sciens prudensque parco. Qui, quòd erant viri sanè sapientes, & acri præditi iudicio; mirati sunt, quomodo in tam celebrem ciuitatem, Ecclesiamque totius Hispaniæ semper Primatem, tanta potuerit incidere negligentia, vt tantorum Præsulum, quantos fuisse captiuitatis sæculo necessitas gregis & oppressio Pastorum facilè conuincunt, nulla memoria penitus remanserit: cùm illi (quod de diuinâ prouidentiâ credendum est) & pietate & egregiâ animi constantiâ præcelluisse dicendi sint, in tam arctâ temporis intercapedine, sæculoque miserrimo constituti. Hos quidem Dei cura vigilansque prouidentia 2. 3.

dentia seruauit, hactenus conseruatâ illius Missæ Muzarabicæ Diptychâ.

4. Quantam verò veteres adhibuerint diligentiam in his Tabulis conficiendis & conseruandis, multæ causſæ rationeſque conuincunt. Primùm, vt seruaret id, quod Paulus dicit ad Hebræos: *Memores estote Præpositorum vestrorum.* quibus verbis Paulus docet, curandum esse, vt semper memoria Patrum illorum floreret, qui nos in fide religioneque genuerunt. Et quodnam est aliud officium Pontificum cuiuscumque regionis, quàm vel oues Christo gignere, & iam in lucem editas in religione pastu doctrinæ conseruare? Id factum est beneficio Diptycharum. Adhæc, vt posteritas cognoscerer, quibus columnis eius regionis ciuitatisve fides innixa sit. Quamobrem nihil æquè curarunt sancti Patres, quàm vt nullus hæreticus in horum Tabulas referretur: id quod multæ docent Historiæ, & inferiùs latiùs declarabitur. Postremò, vt minores Episcopi haberent expressa religionis ac virtutis exemplaria; ad quæ cùm aciem mentis referrent, apertè cognoscerent, quales illos esse oporteret, qui tantorum Antistitum & maiorum suorum vestigiis insistere debuissent: virtutes enim & res præclarè gestæ priorum, posteris sunt velut quædam admota calcaria, quibus & ad ingrediendam & insistendam sanctimoniæ viam vehementiùs incitarentur. Quòd si Iulius Cæsar, inspectâ Macedonis Alexandri pictura, quæ appensa erat ad Gades in templo Herculis Ægyptij, vehementer doluit, eâ ætate iam Alexandrum totum orbem percurrisse, eumque tædere cœperit ignauiæ suæ, quòd pænè nihil dignum laude gessisset; planè Pontificum superioris memoriæ res gestæ, laus & optatæ victoriæ, non possunt non pudoris esse materia multis, si quæ gerunt ipsi, cum iis quæ maiores eorum fortiter & egregiè nauarunt, æquâ lance comparentur & contendantur.

5. Sed vt melius intelligatur, hanc veterum Pontificum esse Diptycham, videamus primò quid Diptycha sit. *Diptychon*, vt ex Epistolâ Ægyptiorum Episcoporum ad Anatolium Constantinopolitanum Patriarcham colligitur, *est* (inquiunt) *in quo venerabilium piæ memoriæ transitus ad cælos habentium Episcoporum vocabula habentur, quæ tempore sacrorum mysteriorum secundùm Sanctorum regulas leguntur.* Illustriss. Cardinalis Baronius in Addit. Tom. 9. sic habet: *Episcopus dixit: Numquid in omnibus Ecclesiis, quæ sub cælo sunt, non recitabantur Episcopi? etsi Concilia ipsa non nominatim recitabantur, tamen in propriis regionibus & ciuitatibus singuli quique adnotabantur.* Itaque Diptycha est quædam Tabula, in quâ scribebantur nomina Episcoporum Catholicorum piæ memoriæ, bonæ vitæ, quos putabant ex hac vitâ ad cælos migrasse; quorum nomina solebant recitari inter Missarum solemnia. Inde fit in huiusmodi Diptychis nullos poni, nisi Episcopos; nec omnes, sed Catholicos, ac bonæ vitæ. Igitur erant istæ Tabulæ paratæ, vt in eas referrentur nomina non hæreticorum Præsulum, nec qui vitam flagitiosam traduxerant, sed adeò puram & sanctam, vt de illis piè credi posset, ex hac vitâ ad cælos commigrasse. Sed quòd hæc talis sit Diptycha, inde deducimus, quòd in primis ponuntur in eâ magni certè Pontifices, Hilarius, Athanasius, Martinus, Ambrosius, Augustinus, Fulgentius, Leander, Isidorus; quos certò scimus in catalogum Sanctorum esse relatos, quorum annuos dies sancta Mater Ecclesia celebres ac festiuos agit in illorum memoriam, & æternæ felicitatis eorum mirificam gratulationem. Nec rationi consonum est, ceteros qui sequuntur, tales non extitisse, quos isti sancti Pontifices suo consortio dedignentur: vt nec credi potest, aut debet, sequentes non esse Pontifices, quia mala ac irrationabilis esset coniunctio, ponere in principio & fine Pontifices, in medio verò laicos, aut non Episcopos. Igitur tota hæc series, hic longus

Quid Diptychon.

ordo

ordo virorum, Tabula quædam est, & quoddam Diptychon sanctissimorum Pontificum.

Sed vt adhuc res à suis repetatur principiis; illud silentio nullatenus 6.
prætereundum est, à temporibus Apostolorum in more positum esse, ad sacrificium Missæ nomina quorumdam Catholicorum defunctorum recitari. Nam quid aliud docuit nos sanctus Paulus scribens ad Hebræos, cùm enixè præcipit vt memores essemus Præpositorum nostrorum, hoc est Pontificum, quàm vt crebra fieret ad Missarum solemnia nominum eorumdem recitatio? Quare Diptycha Ambrosiani Missalis hæc habet: *Petri & Pauli, Sixti, Laurentij, Hippolyti, Vincentij, Cornelij, Apollinaris, Vitalis, Nazarij, Celsi, Protasij, Geruasij, Vitalis, Naboris, Felicis, Calimeri, Martini, Eusorgij, Dionysij, Simpliciani, Martini, Eusebij, Hilarij, Iulij, Benedicti*, &c. Id quod magis suadent verba sancti Dionysij Areopagitæ, Pauli Apostoli discipuli, 3. cap. de Ecclesiast. Hierarchiâ dicentis: *Et cùm se mutuò omnes salutauerint, mystica sacrarum Tabularum recitatio fit.* Græcè loco *Tabularum* est Διπτυχῶν. Item Cyprianus Epist. 10. *Offerrentur nomina.* & in Concilio Illiberitano can. 29. sic: *Energumenum, qui ab spiritu erratico agitatur, huius nomen ad altare cum oblatione esse recitandum.* Plura non addam: sed ex iis facile conuincitur, duas fuisse Diptychas, viuorum & mortuorum: nam in hoc Concilio de energumenis agitur, hoc est, à dæmone possessis, qui quidem viuebant. Erant etiam multiplices Diptychæ; aliæ Conciliorum, aliæ Imperatorum, & Regum benefactorum; aliæ Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & mulierum. Concilia generalia in Diptychâ scribebantur: colligitur hoc ex Epistolâ Iuliani ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum, his verbis: *Haud etiam auferre passuros sacrarum Synodorum memoriam in Ecclesiis, ex iis quæ Diptycha appellantur.* Super quæ verba Episcopus Ilerdensis, posteà Archiepiscopus Tarraconensis, D. Antonius Augustinus, decus Hispaniæ, & nostræ gentis ornamentum, sic ait: *Tabulas quasdam fuisse suspicor, in quibus nomina Synodorum, viuorum ac mortuorum Antistitum nomina, quorum in sacris mysteriis mentio fieret, scribebantur: multæ ortæ contentiones, an scribendum, an delendum esset illius Antistitis aut Synodi nomen.* Hæc ille. Erant etiam Diptychæ Imperatorum: constat ex Epistolâ quadam Gelasij, dicentis: *Numquid omnino Imperatoris nomen à Diptychis abstulerunt?* Sequuntur Diptychæ benefactorum: de iis fit mentio in Concilio Emeritensi can. 19. *Proinde salubri dispensatione censemus, vt pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus Presbyter visus fuerit per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre, & eorum nomina, à quibus eas Ecclesias constat esse constructas, vel qui aliquid iis sanctis Ecclesiis videntur aut visi sunt contuliisse*, &c. Episcoporum viuorum: in Missis S. Iacobi, S. Basilij, S. Chrysostomi fit mentio Episcopi viuentis; & hodie fit etiam in 7.
Missâ Romanâ, & in Missâ S. Chrysostomi: *Memento Domine Archiepiscopi nostri: Nicolai sanctissimi, & vniuersalis Papæ longa sint tempora: Eleutherij Alexandriæ, Cyrilli Antiochiæ, Leontij Ierosolymorum longa sint tempora.* De mortuorum verò tabulis Theodor. lib. 5. cap. 34. *Cùm nomen sanctissimi viri in tabulis, in quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur*, &c. Erant etiam Diptychæ Presbyterorum viuentium: id constat ex Epistolâ S. Augustini 137. ad populum Hipponensem, sic: *Nomen autem Presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius, vel supprimere vel delere.* Et paulò inferiùs: *Et nunc, si vobis placet, vt nomen eius non recitetur, ne iis qui ad Ecclesiam accedere nolunt, demus occasionem quærentibus*

tibus occasionem. In eâdem etiam Diptychâ ponebantur suo ordine ceteri Ecclesiastici Clerici.

Aliæ erant Diptychæ mortuorum, præter superiùs dictas. Stephanus Durantus in lib. de Diuinis officiis: *Diptycha erant duæ tabellæ, altera viuorum, altera mortuorum.* Alcuinus lib. 1. de Diuinis officiis declarans illa verba, *In somno pacis*; *Vsus*, inquit, *fuit antiquorum, sicut vsque hodie Romana agit Ecclesia, vt statim recitentur ex Diptychis & Tabulis nomina defunctorum, atque ita post electionem subiiceret verba sequentia: Ipsis videlicet, quorum nomina memorantur, & ceteris omnibus in Christo quiescentibus, indulgeas locum refrigerij.* De Diptychis & Tabulis nominum refert idem totidem verbis cum Alcuino Magister Florus, & Pamelius in suprà citatam Epist. 10. S. Cypriani se ait legisse Diptychas, in quibus; *Memento Domine famulorum, & quorum nomina* * *retenta sunt.* & in Missâ S. Marci Græcâ dicitur: Ὁ Διάκονος] * *τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.* Erant similiter multæ Diptychæ mortuorum & viuorum. In Epist. Attici ad Cyrillum, cuius meminit Nicephorus Gallistus lib. 14. Histor. Ecclesiast. c. 26. *Itaque*, inquit Atticus, *id nomen*; scilicet Ioannis Chrysostomi, *in Album referri iussi. Mentio eius fit non solùm cum defunctis Episcopis, sed & Presbyteris, & Diaconis, & laicis ipsis, mulieribusq;, cum quibus omnibus nobis Sacerdotij communio, aut earum rerum, quæ in sacrâ mensâ mysticè percipiuntur, participatio non est. Magna enim est inter defunctos & superstites differentia; ita vt & propter differentem eorum, quorum memoria conseruatur statum, discreti sint.* Super quæ verba Baronius sic ait: *Nolebat Cyrillus nomen Ioannis Chrysostomi referre in Tabulam Episcoporum.* Cyrillus verò Attico respondit, eodem Nicephori libro, cap. 27. *Lectis quæ à pietate tuâ ad me sunt missa litteris, Ioannis nomen sacris inscriptum esse Tabulis intellexi. vbi verò eos, qui inde ad nos venere, interrogaui, non laicorum, sed Episcoporum catalogo adscriptum audiui.*

* fortè recitata

* D. L. *Vide Glossarium Græco-barbarum verbo* Δίπτυχα.

8. Ex quo loco colligitur, aliud fuisse Diptychon Episcoporum defunctorum, aliud verò laicorum. Sed obseruandum maximè, numquam fuisse permissum in vllâ Ecclesiâ misceri nomina laicorum cum nominibus Episcoporum. Id nos docebit locus ille Epistolæ Cyrilli Alexandrini ad Atticum Patriarcham Constantinopolitanum. *Quomodo namque*, ait, *inter Sacerdotes Dei censebitur, illorúmve feret sortem, cui sacerdotalis dignitas abrogata est?* quasi dicat: Tolerari non potest, vt depositus à dignitate Pontificali (etiamsi maneret Presbyter) computetur inter Pontifices. & inferiùs: *Quomodo verò in catalogo sanctorum ministrorum erit, qui Ecclesiasticis mœnibus eiectus est?* & inferiùs: *Quomodo igitur, aut inter Episcopos laicus, aut inter germanos & legitimos, qui talis non sit, consistet?* Cyrillus non laborabat ponere Chrysostomi nomen inter Presbyteros aut laicos; sed, quia depositus, ne omnino poneretur inter Episcopos Constantinopolitanos. Erat igitur peculiaris Diptycha in singulis ciuitatibus Episcopalibus, habens nomina omnium eius vrbis Episcoporum. Innocentius ad Honorium Augustum: *An nomen eius* (scilicet Chrysostomi) *in sacro Episcoporum Albo* (id est, in sacrâ Diptychâ) *non inscribetur?* Gregorius item in Vitâ S. Chrysostomi ait, Innocentium Papam dixisse Eudoxiæ Augustæ: *Ioannem* (scilicet Chrysostomum) *adscribi Diptychis* (hoc est, defunctorum Episcoporum tabellis) *iustum est, ne Ecclesia eo priuetur nomine, qui memoriâ omni vixit dignus.* Galetinus in Martyrologio v. Idus Martij: *Ierosolymæ S. Sophronij Episcopi, cuius nomen in Ecclesiarum sacris Diptychis adscribi Constantinopolitana Synodus censuit.*

Ex quo loco etiam colliges, non solùm in Diptychis propriarum Ecclesiarum poni solitos esse Catholicos Episcopos, sed & in aliis. Quod etiam con-

stat

ſtat ex teſtimonio Cæſaris Baronij Cardinalis ſapientiſſimi; qui tractans de Epiſcopo Alexandro, qui erat Epiſcopus Antiochenus, ait: *Promiſit ſe recitaturum nomen Epiſcopi memorati* (id eſt Chryſoſtomi) *inter Epiſcopos quieſcentes.* Quod patet adhuc clariùs ex Epiſtolâ Iuſtini Imperatoris ad Hormiſdam Papam, ſic dicentis: *Venerabilis Eccleſia Conſtantinopolitana, nec non & plures aliæ iuſſa ſuſcipiunt veſtra, non ſolùm in ceteris, ſed in anferendis etiam nominibus ex ſacris Diptychis, quæ remouenda maximè poſtulaſtis. Verùm nonnullæ fuerunt vrbes, & Eccleſiæ tam Ponti quàm Aſiæ, ac præcipuè Orientales: quarum Clerici vel populi, omnibus pertentatis minis atque perſuaſionibus, tamen nequaquam flexi ſunt, vt tollant Antiſtitum vel repellant nomina, quorum apud eos opinio floruit; ſed morte duriorem rem exiſtimant, ſi mortuos condemnauerint, quorum gloriabantur vitâ ſuperſtitum.* Clarum eſt, non iuſſiſſe Hormiſdam ex omnibus Eccleſiis Conſtantinopolitani Patriarchatus, Ponti, Aſiæ, Orientiſque, aliquos priuatos cuiuſcumque ciuitatis ex Epiſcoporum Tabulis eximi; ſed eoſdem qui inſcripti erant in omnibus Orientalibus Eccleſiis, à numero Catholicorum Epiſcoporum eximi delerique.

Vnde patet, in omnibus vrbibus nonnullorum Catholicorum ſcripta no- 9.
mina: atque colligitur etiam inde, Pontificis eſſe Romani, quos vellet ex recto iudicio iubere ſacris adimi Tabulis, & in hæreticorum poni Diptychis. Id quod faciunt maximâ cum ratione ſancti Officij Inquiſitores Apoſtolici, qui iubent nomina hæreticorum in lineis inſcribi velut Tabulis, cum inſignibus hæreticorum, & parietibus Eccleſiarum Parochialium appendunt. Poſtremò reſtant oſtendenda duo, quòd aliquando inter vel ante cuiuſque vrbis Pontifices alij ponerentur, & quòd in ſingulis vrbibus eſſent ſuorum Epiſcoporum Diptychæ. Quòd fuerint tabulæ alienorum Epiſcoporum, docuimus ex loco præcedenti; quòd verò iuncti ſint cum propriis, locus ille docet ſatis ex Chryſoſtomo allatus de Epiſcopis viuis: nam idem factum eſſe in mortuis, quis negare poſſit?

Sed videamus iam peculiari quodam id exemplo, ſumpto ex Concilio 10.
Mopſueſteno: nam Iuſtinianus Imperator cenſuit, vt Epiſcopi illius Prouinciæ ad Concilium conuenirent, ibique offerrentur Diptychæ illius ciuitatis, & ſub plurium teſtium fide dignorum iuramento probaretur, an in illis eſſet nomen Theodori cuiuſdam Epiſcopi veteris in illâ vrbe. vbi ſic habent Acta Concilij: *Sanctiſſimi Epiſcopi dixerunt: Reuerentiſſimus ſacrorum cuſtos vaſorum iſtius ſanctiſſimæ Eccleſiæ adferat ad conſiderationem nobis, & recitationem, huius ſacræ Eccleſiæ Diptycha, in quibus ſanctæ memoriæ Sacerdotum iſtius optimæ ciuitatis ſcripta continentur vocabula. Ioannes Presbyter & Cimeliarcha dixit: Secundùm iuſſionem veſtræ Sanctitatis inter ſacra vaſa, quæ à me ſeruantur, habentes iſta Diptycha protuli, & ad recitationem protuli: habeo etiam alios duos membranaceos ſermones vetuſtiores iſtis, qui nunc ſunt, & ipſos protuli ſicut in dictis. Sanctiſſimi Epiſcopi dixerunt: Ad auditum noſtræ mediocritatis, & illorum, qui ad teſtimonium adducti ſunt, Reuerendiſſimiq; & clariſſimi, & honeſtiſſimi viri, recitentur ſacra Diptycha, quæ declarant ſanctæ memoriæ connumerationem Sacerdotum iſtius Mopſueſtanæ ciuitatis, ex quo immaculata & orthodoxa fides prædicatur vſque ad hunc Sacerdotem, qui in præſenti tertiadecimâ indictione defunctus eſt. Et recitati ſunt, & habent ſic: Pro requieſcentibus Epiſcopis, Protogene, Zozimo, Olympo, Cyrillo, Thomâ, Baſtiano, Ioanne, Augentio, Palatino, Iacobo, Zozimo, Theodoro, Simeone.* & in alio non ponitur ad finem Theodorus.

Multa colliguntur inde. Primò, maximâ cuſtodiâ inter Eccleſiæ the-

fauros seruari solitas esse Diptychas huiusmodi; & ita seruabatur vetus in sanctâ Ecclesiâ Toletanâ in sacro Ærario, scripta à tempore Alfonsi Sexti, litteris Gotthicis. Secundò, non semper vnam fuisse, sed multas pro temporum varietate: nec enim omnia nomina Pontificum poni debuerunt; quia iam post octingentos vel plures annos crescceret numerus circiter in infinitum. Tertiò, in membranis contineri; aliasque Diptychas esse vetustiores aliis. Et probatum est multorum testium assertione sub iuramento prolatâ, loco Theodori positum & suffectum fuisse nomen Cyrilli Patriarchæ Alexandrini. Vt vel hinc intelligas, in Diptychis Episcoporum alicuius ciuitatis aliquando posita fuisse nomina Episcoporum aliarum ciuitatum.

Ex prædictis constant etiam multa. Primò, non poni in Diptychâ Episcoporum laicos, nec Presbyteros. Secundò, seorsim poni Episcopos externos à propriis Episcopis. Tertiò, cuiuscumque ciuitatis fuisse suorum Episcoporum Diptycham maximè seruatam. Iam verò ad Diptycham Toletanarum Tabularum descendamus.

11. Sed dices Primò, Vndenam scies hanc Diptycham non esse mixtorum Episcoporum ex diuersis Episcopatibus collectorum? Secundò, vnde colligitur esse Toletanorum Pontificum? Ad primum: Numquam ego crediderim, omnino mixtos fuisse Pontifices: sed vel aliquot alios in principio poni, & statim illius ciuitatis; quia, præterquam quòd talis mixtio esset præter rectum ordinem, atque adeò pareret magnam perturbationem, nulla talis dari potest. Secundò, dato quòd in Diptychâ Mopsuestenâ est insertus Episcopus Cyrillus, non tamen alius. Tertiò, quia in aliis Diptychis Ecclesiæ Toletanæ, qualis illa membranacea litteris Gotthicis scripta, quæ seruatur in Sacrario, & quæ est inscripta in pariete, & quæ in Capitulo, nullos habet aliarum admixtos Pontifices. Ad secundum percontor: Si non sunt isti Pontifices Toletani, cuius vel quarum Sedium sunt? & cùm verisimiliter nequeas Sedes assignare præter Toletanam, restat, vt illi Sedi tribuendi sint. Secundò, quia illorum Pontificum, *Bernardi, Ragimundi, Ioannis, Cerebruni, Mariani, Ruderici, Ioannis, Paschasij, Sancti, item Sancti*, &c. sunt nomina Toletanorum Pontificum; ergo & illa quæ ante hæc sunt.

Et vt id manifestiùs eluceat, præteriri non debet, hanc Diptycham compositam esse ex Pontificibus qui fuerunt post euersionem Hispaniæ. Quod probatur, quia ille Petrus, est Petrus Prælatus tempore captiuitatis, Ioannes eodem tempore, Bonitus, &c. Et sunt duæ Diptychæ, vna vsque ad Saluiatum, paulò priùs ante repetitionem à S. Vrbano, & libertatem vrbis Toletanæ; altera, post ipsam libertatem, quæ incipit à Bernardo. Diptycha sancti Æmiliani finem accipit in Ioanne, hæc incipit ab eodem. Ioannes ærâ DCCC.XCIV. anno Domini DCCC.LVI. quem putat Aluarus Gomezius hunc eumdem esse, qui tamquam vir sanctus & miraculis clarus iacet ad S. Luciæ ædem in marmoreo sepulchro conditus. Ergo iuxta hoc cœpit fieri catalogus hic à tempore Ioannis huius, vocati Serui Dei; nisi mauis, nomina esse duorum Pontificum.

Vide eas initio Chronici Iuliani.

12. Ex quo etiam colligo grande quoddam argumentum, hoc tempore factam esse huic Breuiario additionem, & mutatam hanc Diptycham. Hæc mutatio facta fuit Toleti; quia Mauri ex pacto conuento reliquerunt Toletanis sex parœcias, in quibus erat vsus Muzarabicarum tabularum: ergo Presbyteros, qui concinnarunt hanc Diptycham, ad formam conformasse dicendum est, quæ magis congrueret rebus Toletanis. Et in illis primum sibi locum vendicat catalogus suorum Episcoporum, qui factus est multo tempore post captiuitatem à tempore Saluiati. Vnum ergo hîc addam,

non

non omnes in eâ positos esse Pontifices Toletanos, sed selectiores, aut litteris aut sanctitate: nam, vt affert Gabr. Vasquez in fine libri de Ador. imag. Luitprandus, qui floruit (vt asserit Onuphrius Panuinus in Chronico) anno DCCCC.LVIII. testatur se fuisse sub Bonito Toletano Episcopo Subdiaconum Toletanum, qui, teste Iuliano, fuit anno DCCCC.XLVIII. ergo eo sæculo iam erant Episcopi. Ad hæc, idem post Ioannem & Seruum Dei ponit Visitanum, Viuentium, & Felicem, Episcopos Toletanos. Idem anno millesimo ponit Blasium, cognomento Iustum; cuius mentio est in Historiâ Franciscanorum à P. Francisco Gonzagâ Generali compositâ, vbi sic de templo S. Francisci: *Ex quibusdam characteribus in choro inscriptis liquidò constat, à Reuerendissimo Blasio Toletano Archiepiscopo consecratum anno à Christo Saluatore nato* M.IV. *eo tempore quo Portugalia in Regnum nondum erecta erat, sed Comitibus Castellæ, tamen à Rege dependentibus, parebat.* Hæc ibi. Post Iustum sequuntur Saturninus, Saluiatus, item Saluiatus, & post hos Paschasius & Petrus; sub recuperatione, vel paulò ante recuperationem Toleti; vbi electus est Dominus Bernardus Archiepiscopus Toletanus.

Sequitur altera Diptycha à Bernardo ad Sanctium. Secunda sub illo facta, & tunc additi sunt Dominicus, Paschasius, qui fuit electus, Iulianus etiam electus, & velut Vicarius Sanctij, Philippus non electus Hispalis, & alij, vt credo, non aliarum Ecclesiarum Episcopi, sed electi Toletani diuersis temporibus. Concludit chorus, *Et omnium pausantium*, quasi dicat, *Episcoporum in Christo quiescentium*. Ergo ex dictis constat, duas has Diptychas factas esse, priorem ad vltimum Visitanum à Ioanne vltimo catalogi, vel Diptychæ, quæ est in codice M. S. litteris Gotthicis Monasterij S. Æmiliani Cucullati; qui modò seruatur in Regiâ Bibliothecâ S. Laurentij Scurialis. Posteriorem post tempora Sanctij filij Regis Aragoniæ, qui mortuus est sub vltimis annis Regis Castellæ Sapientis Alfonsi, ante CCC.XXV. annos. priorem verò ab anno DCCC.LVI. ad annum M.L. per ducentos circiter annos, posteriorem ferè per centum. Memini quidem, cùm essem adolescentulus, audisse non semel recitari nomina horum Archiepiscoporum, in Capitulo, antequam conciones Latinæ orationésve, quæ illic de more haberi solent, inciperent. Et cùm sanctus Ildefonsus posuit Asturium octauum, credo non intellexisse, nisi de præcipuis qui in illâ Diptychâ positi sunt, in quâ vel per incuriam, vel quia non scripserat, prætermissus est sanctissimus vir Melantius, qui anno CCC. subscripsit in Concilio Illiberitano; nec in illâ Diptychâ sunt Olympius & Gregorius, quos constat subsecutos esse Natalem, ante Audentium Toletanum Episcopum, vt successorem, qui in Concilio Tarraconensi subscripsit, vt Honoratum Hispanum. De quo sic Primus Cabilonensis: *Conoana Cantabrorum ciuitas in Hispaniâ. Hic Honoratus Toletanus Episcopus nascitur, qui sacrauit Firminum Episcopum Ambiani Martyrem: & hic migrat Confessor: Firminus passus est in persecutione Diocletiani.* Itaque fuit post Melantium, vt constat ex Iuliano & aliis. Nec admittitur expositio Moralis, quòd pro Tolosano positum est nomen Toletani; quia nullus reperitur Episcopus Honoratus Tolosanus, nec Democharres in tabulis Episcoporum Tolosanorum talem numerat, nec ipsi Toletani cognoscunt; sicut neque Marinum, ad quem scribit Papa Melchiades, Vnde colligo, non exactam habuisse sanctum Ildefonsum suo tempore prædecessorum suorum Diptycham, vt re verâ non est; quia non meminit sancti Eugenij Marcelli, Toletanorum Pontificis, & Pastoris Hispaniæ. 13.

Quamobrem multò minùs ad scopum attingunt, qui putant Diptycham à Pelagio fuisse inchoatam, à tempore quo Gotthi peruaserant Hispanias, 14. 15.

quia octauus est Asturius in ratione numerandi sancti Ildefonsi inter Toletanos Antistites; & si superaddas illis Honoratum, Olympium, Gregorium, Melantium & Marinum, est XIII. Et tamen Asturio Pontifice, qui creditur primo Toletano Concilio interfuisse, nondum inuaserant Hispanias Gotthi, qui illas peragrarunt post annum CCCC.XIII. quo tempore si numerentur Asturium, & Eugenium Martyrem, transierant (vt minimum) Episcopi tredecim in Sede Toletanâ: vt videas luce clariùs, quàm vehementer errent, qui sic ratiocinantur. Quòd si dicas, à Pelagio cœptum esse post persecutionem Diocletiani, imo post Melantium & Marinum, vnde id conficis? quo probas Auctore? quo loco ponis Olympium Toletanum? nullam sedem habet in Diptychâ veteri. Quamobrem fuit antiquior Athanasio & Hilario, ex D. Augustino; maxime cùm Vincentius sextus ab Eugenio est, ad quem scribit S. Anterus Papa anno CC.XXXVI. vt docet Iulianus, Dexterque Barcinonensis; ergo nullo modo potest esse Diptycha hæc ex illis Episcopis, qui inceperunt post persecutionem Diocletiani, post annos Melantij & Marini Pontificum.

16. Nec minus hallucinatur Stephanus Zamalloa lib. 8. Compendij, dum post Castinum ponit Melantium: qui cùm incipiat seriem Episcoporum ab Eugenio, qui fuit anno Domini C. per CC.XXX. annos (sunt saltem ducenti) vt ponamus Melantium peruenisse ad annum CCC.XXX. ponit septem Pontifices; quibus singulis dandi sunt XXVII. anni. Nec improbabilis mihi videretur opinio, si superadderet his, eisque insereret Olympium & Gregorium, nec poneret Melantium quarto loco post Asturium, qui fuit an. CCCC. Vnum in hoc Auctore sine laude transire nec debeo nec possum, quòd putat ab Eugenio vsque ad Melantium, & eo posteriores Pontifices, Toletanorum Præsulum perpetuam seriem ac ordinem duci. Sic enim Dexter, sic M. Maximus, sic Luitprandus & Iulianus censuerunt, & sic optimus ordo est, qui nunc hic signatus est à me his rationibus.

17. Sed dices, cur adeò solicitè, sic anxiè conaris probare Pontificum horum successionem? Quia ex continuatione aut successione perpetuâ, ducto principio ab Apostolo, vel Apostolico viro, conseruatâ pariter in eâ serie successioneque fide Petri (quæ eadem est quam Apostoli docuerunt) colligitur, Sedem Toletanam esse verè Patriarchalem, atque adeò meritò Apostolicam debere dici. Nam siue dicamus, ab Apostolo Iacobo fidei factum illi fuisse principium, siue ab vno ex illis septem Episcopis, quos Româ Petrus transmisit in Hispaniam, siue (vt plerique iudicant, & Toletanorum fama constantissima est) ab Eugenio Marcello, ciue Athenensi, siue (veriùs & certiùs) ciue Romano, discipulo S. Petri, à Clemente Petri discipulo gratiâ prædicationis ad vrbem Toletanam misso: re verâ Patriarchalis Sedes est nostra Toletana, & inter Hispanas dicenda est Apostolica. id quod dici possent Bracharensis, Cæsaraugustana, Irensis, Accitana, Illiberitana, & ceteræ, quas septem Apostolici viri à Petro Româ missi in Hispaniam fundauerunt; sed illarum non potest assignari perpetua Pontificum, qui tales vrbes institutis Apostolicis fundauerunt, series & ordo ab illis temporibus ad hæc nostra tempora.

Nota. *Non contendit Auctor, vt Toletana Ecclesia cum Romanâ (absit) de Primatu certaret, aut cum eâ de prærogatiuâ infallibilis Spiritus sancti assistentiæ comparari possit; sed quòd Toletana in nõnullis Romanæ assimilatur, & ceteras Patriarchales, etiam Orientis, quodammodò superet.*

Quod tametsi pluribus probet Cardinalis Illustrissimus Bellarminus; nos tamen, quæ dicat ille fuse, in quamdam breuem summam contrahere conabimur. Primò, probat ex Patribus successionem Ecclesiæ Romanæ, inter quos primus Irenæus lib. & cap. 3. qui probat successionem Romanorum Pontificum à Petro ad Eleutherium; additque per hanc successionem omnes hæreticos confundi. Tertullianus lib. de Præscriptionibus, *Cedant*, inquit, *hære-*

18.

hæretici origines Ecclesiarum suarum; euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, habeat auctorem vel antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert. confingant tale aliquid hæretici. Sic Eusebius, Epiphanius, Prosper, & alij diligentissimè continuationem Ecclesiæ Romanæ procurarunt; vt ex tali continuatione constaret, Romanorum Ecclesiam veram & Catholicam esse. Augustinus in Epistolâ 165. ad Generosum, & in Psalm. contra partem Donati. *Numerate*, inquit, *Sacerdotes, vel ab ipsâ Sede Petri, & in ordine illo Patrum, quis cui successerit, videte; ipsa est Petri, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.* Et vt intelligatur vis huius argumenti, notari debet, nullo modo Ecclesiam esse posse sine Pastoribus & Episcopis, vt rectè docet Cyprianus lib. 4. Epist. 9. vbi dicit, *Ecclesiam esse plebem Episcopo adunatam.* Esse autem huiusmodi gregis Pastores Episcopos, docet Paulus Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Notetur Secundò, illos veros habitos esse Episcopos semper, qui ab Apostolis per legitimam successionem & ordinationem descendisse demonstrantur. Quia constat Christum, qui caput est Ecclesiæ, solùm ordinasse duodecim Apostolos Episcopos, quibus vniuersalem potestatem concessit regendi, pascendi, gubernandique suam Ecclesiam; Apostolos verò postea elegisse atque ordinasse alios Episcopos, & eis similem potestatem pascendi, & alios Pastores consecrandi tradidisse. quod ex Historiis constat.

Hinc colligitur, quòd vbicumque sunt veri Episcopi, ibi sunt oues, & ibi 19.
sit Ecclesia; quia ibi successio profecta ab Apostolis, vel viris Apostolicis; ibi ordinatio vera, veraque successio & iurisdictio: & hæc profecta à Petro, vel aliquo Apostolorum; & illi à Deo per Iesum Christum, qui est verum Ecclesiæ caput. Secundò requiritur, vt sit Ecclesia aliqua vera, & ab Apostolicâ profecta, quòd eius doctrina habeat consanguinitatem cum doctrinâ Apostolorum, vt ait Tertullianus lib. de Præscriptionibus, videlicet quia doctrinam retinet, quam Apostoli tradiderunt. Quo antidoto vsus est Theodosius Imperator, vt tradit Sozomenus lib. 7. cap. 5. ad componendum magnum in Ecclesiâ dissidium inter Catholicos & hæreticos: rogans ab hæreticis, an crederent antiquos Patres rectè sensisse de rebus Fidei; quibus quidem affirmantibus & assentientibus, iussit, vt, si illorum dogma conforme esset traditionibus illorum Patrum, reciperetur; sin difforme, reiiceretur. *Examinemus*, inquit, *doctrinam vestram ad illorum scripta, & si cum illis consenserit, retineatur; sin minùs, abiiciatur.* Interruptio inuenitur in successione in Ecclesiâ Constantinopolitanâ, quæ non antiquior est ætate Constantini; interruptio in Ierosolymitanâ, in Alexandrinâ, Antiochenâ, propter multa schismata & hæreses ab illarum Sedium Episcopis admissas. At licet fuerit Apostolica Cæsaraugustana, vtpote quæ à S. Iacobo trahit originem, habuit Vincentium Episcopum hæreticum: Abulensis à Torquato S. Iacobi discipulo, à S. Petro in Episcopum consecrato, & ad Hispanias misso, habuit hæreticum Priscillianum. Sed, bonitate Dei, Toletana nec defecit in perpetuâ Pontificum successione (vt clarè demonstratum est) nec aliquando ipsa, vel eius Pastores à fide Romanæ Ecclesiæ deuiarunt. Quin multos habuit Doctores, qui verbo libriſque compositis pro eius defensione mirabiliter depugnarunt. quod mihi viriliter defendendum est; sed incipiam ab eâ parte, quâ dicitur nullum habuisse Pontificem hæreticum.

Gratiæ maximæ & immortales agantur Deo, qui bonitate suâ, & precibus

S. Ma-

S. Mariæ Virginis,& S. Iacobi primi Hiſpanorum Apoſtoli Doctoriſque, effecit, vt ab Eugenio Marcello vſq; ad Bernardum huius nominis ſecundum nullus in tantâ annorum ſerie Pontifex extiterit Toletanus; qui poſſit vel debeat vllo modo hæreticus appellari. Duo tamen ſunt, de quibus dubitari iure poſſet. Alter horum anno fere DCC.LXXXV. vel DCC.XXX. Elipandus, tempore captiuitatis; alter anno M.D.LVI. vel anno M.D.LXX. quorum alter, vel vterque, ſi fuiſſet hæreticus, nullo modo in Pontificum Toletanorum Diptychis poneretur. Et vt à Bartholomæo Mirandâ ſermonem faciam, ille quidem Romæ coram Gregorio XIII. Pontifice Maximo ſeptem propoſitiones abiurauit, de quibus erat vehementer ſuſpectus; nec tamen propterea prohibitus eſt teſtamentum in morte conficere; & à morte in numero Toletanorum Pontificum adſcribi. Errores illos, de quibus erat ſuſpectus, nec defendit, nec veros eſſe commonitus affirmauit, quin vt noxios, & à fidei regulâ alienos libenter ſuppliciterque (vt dixi) abiurauit. Habet inter Toletanos Pontifices in pariete ſacri Ærarij elogium, pietatis ſuæ non contemnendum teſtimonium: qui quamuis iuſtis ex cauſſis comprehenſus, & in cuſtodiam coniectus ſit; tamen poſt longam tot annorum intercapedinem late conteſtatam, propoſitionum illarum abiuratione, & recluſione per decennale tempus in Monaſterio, tandem abſolutus eſt: qui paulò pòſt quàm eſt abſolutus, incidit in morbum, & (vt dicitur) piè ſanctéque deceſſit.

20. Veniam autem iam ad Elipandum. Hic (fateor) tenuit errorem, à magiſtro ſuo Felice Pontifice Vrgelitano peſtilentiſſimo nefarioque hæretico edoctus; ſed nec illum cum pertinaciâ defendit, nec, admonitus ab Adriano Papâ & Carolo Magno Imperatore, in ſententiâ perſtitit; ſed erroris eum ſeriò pœnituit. Sic ſenſit Ambroſius Morales, ſenſit & Doctor Ioannes Mariana; quamquam dubitet omnino, quid de illo actum ſit: tamen cùm nec vocatus ſit Romam, nec viſus abiurare; propterea credendum eſt, fuiſſe relictum, quia ſe correxit. Idipſum ſenſit P. Gabriel Vaſquez in fine lib. de Adoratione imaginum. quin & ego in Hiſtoriâ Eccleſiæ ciuitatis Toletanæ idipſum defendo. Id quod multis poteſt probari teſtimoniis,

21. Luitprandi, Iuliani dicentis habuiſſe Toleti Concilium, & coram Metropolitanis & plurimis Abbatibus teſtatum eſſe publicè, numquam ſuæ mentis fuiſſe, in quoquam maximo vel minimo ab Eccleſiæ Romanæ ſenſu diſcedere, & ob id ipſum libenter & ſponte ſuâ deteſtari ac execrari abiurareque errorem illum, ac damnare quoſcumque ſciret illum defendere. Id quod in Annalibus Boiorum docet Ioannes Auentinus, vbi de Concilio Francofordienſi ſic loquitur: *Tertiò ibidem condemnata eſt hæreſis Feliciana & Elipandiana de adoptione Filij Dei, omneſq; ſubſcripſere Sacerdotes: Elipando agnoſcenti errorem venia data, dignitas ſeruata.* Quomodo ergo dicendus eſt Elipandus hæreticus, qui numquam ſuum errorem pertinaciter defendit, & admonitus illum abiurauit? erraſſe dicendus eſt, vt hominum eſt plerumque labile & procliue ad errores ingenium; non tamen pertinaciter illum defendiſſe, vel ei mordicus adhæſiſſe. Quare cautè ſatis Onuphrius Panuinius in Chronico Eccleſiaſtico vocat Felicem Hiſpanum hæreticum, non autem Elipandum; & Felicianam hæreſim vocat, non Elipandianam. Nec mirum quòd non ita cederet Etherio & Beato, qui contra eum Apologiam ediderunt, cùm voci Pontificis Adriani ſtatim facilem accommodauerit aurem, & à propoſito deſciuerit. Vnde miror, cur adeò luculenter & atrociter in illum inuectus ſit Cardinalis Baronius, vir ſanè pius doctiſſimuſque: qui ſi legiſſet ſcripta noſtrorum hominum, credo humaniùs tractaret Pontificem in er-

22. rorem lapſum; ſed miſericordiâ Dei ſingulariter emendatum. Subiiciam

verba

verba tanti Cardinalis, quæ sic habent, ex Tom. 9. anno Christi DCC. LXXXIII. *Sed quid accidit? Insusurrauit serpens in aures eius*, hoc est, Adolindæ, *vt olim in totius humani generis cladem tentauit Heuam; sed eò periculosiùs aggressus est certamen diabolus aduersus eam, quòd vsus est ad ruinam viro qui minister salutis à Deo fuerat constitutus, nempe Archiepiscopo, eodemq; Hispaniarum Primate Elipando Toletano, Nestorianæ instauranda hæresis auctore. Hanc igitur cùm ad errorem suamq; prauam sententiam conaretur pellicere Elipandus, præstitit ipsa quod est prudentissimæ fœminæ, specimen edens mulieris fortis, quæ non circumduceretur omni vento doctrinæ; sed quæ non haberet quem domi interrogaret ex monitu Pauli.* Non eo fuit animo Elipandus, vt mulierem præclarissimam in suam pelliceret sententiam, sed quòd vellet quosdam reprehendi, qui contra ipsum scripserant. Nescio tamẽ quomodo vocet eum instauratorem erroris Nestoriani, cùm Elipandus vnam tantùm in Christo admiserit personam; dicit tamen ex parte humanitatis dicendum filium adoptiuum, vt latè doctissimeque probat P. Gabriel Vasquez in libro eâ de re luculenter edito. Nec minus eo consilio Carolum Maximum consuluit, vt eum deciperet: quia si eius erat hoc institutum, quorsum petit, vt à Concilio liber eius lectus expenderetur? quia hoc magis est, hominis volentis ab errore reuocari, si iniquè incederet, quàm alios velle decipere; cùm ad hoc non plures admonitores & examinatores peteret, sed vt ipse solus legeret & approbaret. Et euentus docuit, quis fuerit eius animus, quæ mens, quis sensus; quia admonitus ab Adriano & Carolo, resipuit. Nec video, cur sit eius erroris auctor Elipandus, cùm omnes eum Felici Antistiti Vrgelitano tribuant, non autem Elipando. Nec est quòd quemquam moretur, quòd multi qui ab Elipando audierant hunc errorem, ipso iam resipiscente, & ad vnitatem Ecclesiæ reuerso, noluerint resipiscere. Id quod nostris temporibus vidimus factum cum aliquot discipulis Cazallæ hæretici, qui conuersus est: nihilominùs tamen ipsi noluerunt resipiscere. Quare mirari satis non queo, cur vir sapientissimus, prudentissimus, & eximiè pius ita loquatur de hoc Toletano Pontifice, ac si alter Martinus Lutherus, patrum nostrorum memoriâ nocentissimus hæreticus, aut superiori sæculo Arius, vel Eunomius, aut Nestorius extitisset. Vsque adeò conuenit grauissimis Scriptoribus, qualis profectò est Cardinalis Baronius, quàm optimè meritus de Christianâ Republicâ, consulere nationis cuiuscumque viros doctos, & in Historiis illarum gentium versatos, vt sic comperta & vera scribantur. 23.

Venio iam ad secundam partem nostræ propositionis, in quâ describendi sunt viri præcipui, qui sanctam Ecclesiam Toletanam à temporibus Apostolorum gubernarunt, & suæ doctrinæ & sanctimoniæ pabulis aluerunt, ac nouis quibusdam splendoribus illam illustrantes, toti Ecclesiæ Catholicæ mirabiliter illuxerunt. Et in primis sit sanctus M. Marcellus Eugenius, vt plerisque placet, ciuis Athenien sis, sancti Pauli discipulus, Dionysij condiscipulus; vt aliis, S. Petri discipulus, à S. Clemente cum Dionysio Gallias petente missus in Hispanias. Quem constans fama est, docetque Dexter & Iulianus, non sine diuino consilio posuisse totius Hispaniæ Primatum in Ecclesia Toletanâ, tamquam totius Hispaniæ meditullio; quòd ex omnibus eius partibus ex æquo ad eam deuenire posset. Hîc iecit prima doctrinæ fundamenta, seu iam præiacta à sancto Iacobo Zebedæi filio ipse firmauit; & oues quas ibi reperit, castæ doctrinæ & vitæ singularibus exemplis mirificè pauit. 24.

Ad quod cum aliis præstandum, attulit secum Archidiaconum Vitalem nomine, & Zenonem, ac Feliculam Diaconissam. Sed cùm res dignæ con- 25.

ſultatione ſeſe obtuliſſent, miſit primò Vitalem ad Dionyſium, mox ad Clementem: qui ſanctum Pontificem comitatus, eius martyrij fuit teſtis in exilio : reuerſus Romam, illuſtri martyrio coronatus eſt : cuius Vitam ſcripſit Illuſtriſſimus Sanctius Dauila à Toleto, Epiſcopus Giennenſis, ſatis luculenter & verè. Poſteà verò, rebus in Hiſpaniâ rectè compoſitis, & Sedibus in prouinciâ iam multis præerectis, petiuit Lutetiam Pariſiorum, conſulturus Apoſtolico more ſanctum Dionyſium ; vt fecit multò prius Paulus, qui petiit Ieroſolymam, vt cum Petro modum doctrinæ doctrinamque conferret. Ex itinere verò cùm Toloſam acceſſiſſet, reperit Saturninum iam martyrij laureâ cumulatum ; ibique manſit nonnihil temporis, vt Chriſtianos illius ciuitatis interitu tanti Paſtoris mœſtos & animo conſternatos conſolaretur : & vt ingentem tanti caſus dolorem meliùs lenire poſſet, illis frequenter concionatus eſt ; adeò vt Hiſtoria Toloſana Eugenium inter ſuos Pontifices annumeret. quod & Primus Epiſcopus Cabillonenſis poſteritati teſtatum reliquit.

26. Quantum verò temporis ibi moratus ſit Eugenius, non eſt facile comperire. credo tantum moratum, quantum ſupplendæ adeò graui neceſſitati ſatis eſſet. Inde profectus Pariſiorum Lutetiam, cùm prope illam vrbem eſſet, cognouit ante dies quadraginta iam ad cælos euolaſſe Dionyſium, Doctoris & Martyris duplicatâ coronâ ; & tactus amore tanti Pontificis, quem loco patris & magiſtri ſemper duxerat, compoſuit elegans quoddam carmen & hymnum, illam puritatem linguæ Latinæ, quæ tunc adhuc manebat, mirificè redolentem. Quem vtinam habere poſſemus : haud dubium, quin loco magni cuiuſdam theſauri ducendus, & pro iuſto quodam volumine eſſet reputandus : ſpiraret ſanè cæleſtem & Apoſtolicum ſpiritum, & illam maieſtatem ac pietatem illius ſæculi, verè quidem aurei. Durabat adhuc tempore Hilduini (vt ipſe teſtatur in Vitâ Dionyſij) qui non paruam à nobis iniiſſet gratiam, ſi, cùm alia præclara retulit, hunc hymnum addidiſſet, & nos hoc immortali beneficio beaſſet. Nec multò pòſt, xv. die ſcilicet menſis Nouembris, & ipſe mortalem vitam cum immortali Martyr & Doctor commutauit ; anno (vt opinor) c. xxxi. vt ex tabulis Græcis Baronius probat in Martyrologij Annotationibus, agens de S. Dionyſio Areopagitâ.

27. Inuenit autem Eugenius, cùm Toletum adiit, terram illam ſubactam, & Martyris magni Iuliani, diſcipuli S. Clementis, & ad quem cum Iulio miſit Epiſtolam, ſanguine rigatam : qui cùm Catechumeni didiciſſent fidem à Clemente Romano, ad vomitum reuerſi, & ſuaſionibus Gentilium labefactati, infeliciter ceciderant ; ſed, ſuſceptis litteris à Clemente magiſtro miſſis, tandem accepto ſacro Baptiſmate, Iulianus fuſo ſanguine pro fide, in quâ tantillum viſus erat labaſcere, datis fortiter ceruicibus, viriliter triumphauit. Cùm Eugenius venit in Hiſpanias, credibile eſt libros ſancti Clementis de Canonibus Apoſtolorum, de Conſtitutionibus, cum quatuor Euangeliis, omnibus Epiſtolis, Apocalypſi, & Actibus Apoſtolorum, libroſque alios ſecum attuliſſe : multaſque ab eodem Eugenio litteras ſcriptas ad diuerſos, vt moris erat illius gentis & ſæculi, non dubito. quæ omnia temporis incuriâ periiſſe non eſt penes me dubium. Hic docuit Toletum fidem, Sacramenta, Sacramentorum cærimonias, recurſum ad Sedem Apoſtolicam, & Cathedram Romanorum Pontificum. Hic cærimonias & ritus Miſſæ celebrandæ, orandi formulam ; traditiones verbotenus, non ſcripto, à S. Petro, & poſt eum à Clemente Pontifice acceptas.

28. Quin & conſtans Toletanorum traditio eſt, eumdem ſanctiſſimum Ponti-

Pontificem erexisse domum Assumptioni B. Mariæ Virginis Dei Genitricis sacram; quæ post tot annorum curricula decursa, adhuc in eodem loco, vbi nunc augustissimum eius templum cernitur, quondam excitata fuit. Nec puto dissimiles moribus & sapientiâ fuisse, qui sanctum Eugenium consecuti sunt Toletani Pontifices, Pelagius, Paternus, Turibius, Quintus: quibus vt dignitate paribus, loco propinquis, tempore ferè coniunctis cum S. M. Marcello, non dubito quin & fuerit maxima vitæ sanctitas, morum integritas, zelus in fide, & par in propagandâ ac amplificandâ religione Christianâ studium. Nam quò vicinior est aquæ decursus primo capiti ac fonti, tantò solet puriùs scaturire: sic quò propinquiores extiterunt Christo purissimo sanctitatis ac veræ religionis fonti Pontifices, eò magis de plenitudine cælestium donorum ebiberunt. Vnde viri illius ætatis extiterunt planè diuini & admirabiles; vtpote quibus, vt propinquioribus, Spiritus sancti cælestis & exoptandus imber latiùs sese infudit. Quos oportuit esse tales, vt recèns erecta diuinitus structura illorum operâ ac indefessâ diligentiâ magis ac magis incresceret. Quod vt opus producerent, augerent, defenderent, quas non molestias pertulerunt, quósve labores inter Gentiles Christiani nominis hostes acerrimos non exantlarunt? Dies planè me deficeret, si horum vigilias, ieiunia, pernoctationes, lacrymas, assiduas & ardentes orationes, pugnas cum Ethnicis, iniurias, & innumeras quas libentissimè pro Christi nomine pertulerunt difficultates, sigillatim vellem oratione complecti: nam & temporum acerbitas, persecutionum assiduus tyrannorumque furor, dæmonum illos impugnantium rabies; frequentes passim cædes, præstanda gregibus exempla, facilè mihi persuadent, illos fuisse diuinos & admirandos Heroas, tantisque necessitatibus accommodatos.

Quòd si illorum temporum euoluamus historias, quod in aliis Prouinciis tunc accidit, & in nostrâ Hispaniâ, atque adeò ciuitate Toletanâ, accidisse, rationi consentaneum est credere. Nam idem erat horum & illorum Deus, communis causa, par vbique tyrannorum potentia, non dissimilis fidelium ad martyrium amor & desiderium. Si in aliis vrbibus multi Martyres extiterunt eo sæculo, quid ni Toleti quoque fuisse confirmabimus? Hoc autem inter vtrosque interest, quòd, quia illorum adhuc manent Historiæ, sic contigisse fatemur; quia tamen de Toletanis rebus omnino temporis iniuriâ Annales perierunt, affirmare non audemus; piè tamen credere & opinari id tutò possumus. Quæ quidem opinio ac fides pia satis est, vt dicamus tales illos viros Apostolicos per id tempus extitisse, quales in similibus occasionibus solet diuina prouidentia dare, & poscit temporum acerbitas: nam à ratione dissonum est affirmare, primis illis Pastoribus non datum esse cælitus Spiritus sancti influxum, & visibiliter in linguis igneis in eos non fuisse delapsum, vt non multò priùs in centum viginti discipulos simul collectos die Pentecostes Ierosolymis illapsus est; qui hos animauit, omni liberauit formidine, intrepidos effecit ad maxima quæque aggredienda & consummanda. Fuerunt planè illi primi Pastores aptissima Spiritus sancti vasa, homines animis altissimis præditi, constantes, diuini, zelo Dei feruentes, gregum suorum mirabiliter amantes, & qui libentissimè pro Dei gloriâ & omnium salute ceruices carnificum mucronibus obiicerent. Ferè in eis nihil humanum, diuina omnia, mentis cogitatio, institutum, conatus & opera. id quod frequenter incursantes tyranni, & totus mundus in eos arma parans, infamiæ, carceres, cruciatus, bonorum expoliationes, exilia, verbera, infestationes, scommata, & ipsâ morte sæuior mortis dilatio, manifestissimè postulabant. Tales extiterunt, & multò diuiniores adhuc illi primi religionis

29.

30.

Christianæ propagatores, tales & supradicti Toletani Pontifices, de quibus mentionem fecimus. Quòd si illorum res præclarè diuineque gestas non inuidisset nobis vetustas perniciosa, proculdubiò in singulis istis heredibus expressam Apostolicæ sanctitatis imaginem possemus intueri.

31. An verò Pelagius noster minor Pelagio Laodicenti erit, vitæ sanctimoniâ, zelo fidei, & custodiendi commissi sibi gregis studio & diligentiâ? Atqui noster Pelagius heres fidei magistri sui Marcelli fuit, vt Marcellus S. Petri Apostolorum Principis, & in gubernatione totius Ecclesiæ primi Christi successoris: quem quis mihi negare potest virum fuisse prorsus Apostolicum, qui successit Eugenio Petri discipulo, & à Clemente Pontifice ad Hispanias missus? Eugenius planè fuit vir Apostolicus, Pelagius viri Apostolici primarius successor & discipulus: qui quidem Eugenius (ne vel hoc prætermittam) admonitus Epistolis Clementis & Anacleti, & ex speciali commissione Legatus S. Clementis (vt Christus Petrusque censuerunt) Primatum totius Hispaniæ Toleti constituit. Non quòd eo tempore in eâ non essent vrbes aliæ splendidiores, maiores & augustiores Toleto; sed quia ciuitas hæc est velut vmbilicus totius Hispaniæ. Hæc potissima causa mouit sanctum Eugenium ad stabiliendum totius Hispaniæ Toleti Primatum, sicut Trophimum sancti Petri discipulum aliæ peculiares potuerunt impellere, vt poneret Sedem totius Galliæ primariam in vrbe Arelatensi, vt patet ex constitutione Iustiniani Imperatoris in Concilio Constantinopolitano 2. Tom. Concil. fol. 581. Et eâ de re extant Epistolæ S. Zosimi Papæ in Arelatensi tabulario, quibus declaratur hoc fuisse ciuitatis huius priuilegium, datæ anno CCCC.XVII. Fuit hic & Vicarius Summorum Pontificum, ex eisdem litteris, & litteris S. Gregorij indictione XIII. ad Episcopos Galliæ, ad Vigilium Arelatensem Episcopum, ad Childebertum Regem Gallorum, de quo aliàs.

Sanctum autem Eugenium, & eius successores, multas Synodos collegisse me docet affirmare Can. 38. Apostolorum, qui sic statuit: *Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoueant; semel quidem quartâ Feriâ Pentecostes; secundò verò duodecimâ die mensis Hyperberetæi*, id est, Octobris. Quod etiam exemplis magis illustratur.

32. Telesphorus, qui rexit Ecclesiam Catholicam anno circiter C.XXVII. & fuit synchronos eidem Eugenio, habuit eo tempore Romæ Concilium, vt ipse testatur in Epistolâ ad omnes orbis Episcopos. *Quapropter*, ait, *cognoscite à nobis, & à cunctis Episcopis in hac sanctâ & Apostolicâ Sede congregatis.* Quòd si Romæ in oculis omnium, & in theatro orbis terrarum, nec metus persecutionum, nec tyrannorum rabies potuit esse impedimento, quominùs in vnum tot Episcopi ad Concilium conuenirent; quid obstitit Eugenio, eiusque Suffraganeis, vt bis in anno, iuxta præscriptum Apostolorum Canonem, Synodum Toleti non colligerent? Accepit ergo S. Eugenius, ni mauis esse Pelagium eius successorem, litteras à Telesphoro, missas omnibus totius mundi Episcopis; quibus dicitur in illo Concilio statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati à carne se abstineant; & vt in peruigilio Natiuitatis tres Missas singuli Sacerdotes celebrent; & in illis hymnus Angelorum, *Gloria in excelsis Deo*, in sacrificio cantetur; vt Episcopi multùm honorentur; & ne temerè quiuis accusatores admittantur.

33. Anno C.XXXIX. accepit Pelagius Epistolam encyclicam pro omnibus fidelibus, in quâ tractatur de missione Filij à Patre: quam multis sacræ Scripturæ testimoniis comprobat, & deinde agit de causis Episcoporum, maiorumque

rumque criminationibus, & de peregrinis iudiciis: docetque in singulis prouincus designandos esse iudices comprouinciales. ait enim: *Ceterùm, fratres (salvo in omnibus Romanæ Ecclesiæ priuilegio) nullus Metropolitanus absque ceterorum comprouincialium Episcoporum instantiâ, aliquorum causſas audiat, quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium cuentilatæ: & ipse, si fecerit, coërceatur à fratribus. Criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt; si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni suspicione carere & inimicitiâ, atque irreprehensibilem fidem habere ac conuersationem ducere. Nec non & peregrina negotia & iudicia prohibemus: quia indignum est vt ab externis iudicentur, qui comprouinciales & à se electos debent habere iudices.* Data est Epistola XVII. Kal. Octobris, Magno & Camerino Coss. Vbi & prætereundum non est, iam tum fuisse Metropolitanos, Diœceses atque Primates. prohibitum est quoque, iuxta S. Apostolum Paulum, Christianis, ne ad tribunal Ethnicorum sisterent fratres. Nactus est idem Pelagius tempora S. Pij Papæ; & ab illo recepit Epistolam encyclicam, vbi sic: *Omnibus Ec-* 34.
clesiis in eâdem quâ sumus fide & doctrinâ manentibus, Pius Apostolicæ Sedis Archiepiscopus. Gratias agimus, fratres, Deo, quoniam crescit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque omnium vestrùm in inuicem; ita vt nosipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei. & infrà: *Ceterùm nosse vos volumus, quòd Paschа Domini die Dominicâ annuis solemnitatibus sit celebrandum. Istis ergo temporibus Hermes doctor fidei & Scripturarum effulsit inter nos: & licet nos idem Paschа prædictâ die celebremus; quia tamen quidam inde dubitauerunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu pastoris apparuit, & præcepit ei, vt Paschа die Dominico ab omnibus celebraretur. Inde & vos Apostolicâ auctoritate instruimus, omnes eadem seruare debere: quia & nos eadem seruamus; nec debetis à capite quoquo modo dissidere.* Data est hæc Epistola Claro & Seuero Coss.

Quod spectat ad Quinctum Episcopum (re & nomine Quintum) To- 35.
letanum, nihil est quòd de nouo dicamus. Sequitur Vincentius sextus in ordine, quibusdam septimus, quia post Eugenium ponunt Honoratum. Scripsit hoc tempore sanctus Vrbanus Papa Epistolam encyclicam, quâ docet Clericos omnes vixisse in communi, quibus ad victum & vestitum Episcopi ministrabant necessaria. Sic sanctus Vrbanus: *Videntes ergo Sacerdotes summi, & aly, atque Leuitæ, & reliqui fideles, plus vtilitatis posse afferre, si hereditates & agros quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant Episcopi, afferrent, eò quòd ex sumptibus eorum tam præsentibus quàm futuris temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem fidem ducentibus, quàm ex pretio eorum, cæperunt prædia & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Ipsa verò res in ditione singularum Parochiarum Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur; quia Domino offeruntur. Non ergo debent in aliis vsibus quàm Ecclesiasticis, & prædictis Christianorum fratrum, conuerti, quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum apus explendum Domino tradita.* Pœna in contrarium agentes inferiùs statuitur his verbis: *Quod si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, perpetuâ damnetur infamiâ, & carceri tradatur, aut exilio per-*

petuo deportationis vtatur. & inferiùs: *Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus in tantum Ecclesiæ, quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante, creuerunt, & tantis maxima pars earum abundant rebus, vt nullus sit in eis, communem eligens vitam, indigens: sed omnia necessaria ab Episcopo suisq; ministris percipit. Ideò si aliquis extiterit modernis temporibus, qui hac auellere nitatur, iam dictâ damnatione feriatur.*

36. Bene videt candidus Lector, quomodo sanctus Eugenius Toleti, aliique in aliis vrbibus vitam sustinuerint Pontifices, nimirum ex hereditatibus, quas fideles Ecclesiis relinquebant. Collecti sumptus vel reditus, satis erant sustentandis ipsis Episcopis Ecclesiæ ministris (qui inde cœperant dici cœnobitæ, quia vitam communem regulamque traducebant) pauperibus, & omnibus aliis, qui vitam communem & pænè diuinam vitæ priuatæ præposuerunt. Cùm verò hæc maxima vigeret parsimonia, abesset omnis fastus & ambitio ab illis Patribus, Spiritus sancti gratiâ doniisque flagrantibus; paruæ quidem opes multis alendis pares erant. Cuius rei simulacrum expressum est in sacris Religionibus, vbi viuunt interdum centeni tam exiguis redditibus & hereditatibus, vt vni equiti non splendidè se tractanti satis esse vix soleant. vsque adeò natura & regularis disciplina paucissimis contenta est. Vixerunt igitur sacer Eugenius, & multo tempore eius successores, non eo splendore & apparatu (etsi nunc quidem necessario) quo nunc Episcopi viuunt; sed in maximâ paupertate, diuites cælestium donorum, & paucissimis, iisque necessariis, rebus contenti; plenı quidem sanctimoniâ, & verâ laude: Præsules illi, quos nobis Deus dedit ceu duces & fundatores Ecclesiarum (quos & nunc meritò veneramur in auro, qui vitam olim traduxerunt in cinere atque cilicio) sordidi in oculis hominum huius mundi & despicabiles, in conspectu verò Dei maximopere pretiosi.

37. Sed aduerte, à principio nascentis Ecclesiæ inoleuisse, vt Pontifices in altis locis sedes suas haberent. Quod docet Vrbanus his verbis: *Sedes in Episcoporum Ecclesiis excelsæ constitutæ ac præparatæ inueniuntur, vt thronus speculationem, & potestatem iudicandi, & soluendi atque ligandi à Domino sibi datam materiam doceat: ideò ista prætulimus* (addit sanctus Vrbanus) *charissimi, vt intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in eisq; Deum vereamini, & eos vt animas vestras diligatis; & quibus illi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint, non recipiatis.* Olim erat iam votum paupertatis. sic addit: *Et quicumque vestrûm vitam communem susceptam habet, & vouit se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritam faciat; sed hoc quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat; quoniam sanctius est non vouere, quàm votum, prout melius potest, non perficere.* Docet postremò, cunctis fidelibus post Baptismi susceptionem dandum esse Sacramentum Confirmationis, vt plenè Christiani inueniantur: quia cùm Spiritus sanctus infunditur, fides ad prudentiam & constantiam dilatatur: de Spiritu sancto accipimus, vt efficiamur spirituales.

38. Pontifice Toletano Vincentio dubitatio quædam in Hispaniâ exorta est, fortassis aliquo Præsule de suâ primâ Sede ad aliam mutato, liceretne, quam quisque Pontifex primò habuit Ecclesiam, deserere, & ad aliam abire? Super quâ re habito Concilio (vt rectè putat Ambrosius Morales) inter Toletanos & Bæticos Episcopos, nec sine magnis contentionibus & iurgiis, decretum est, vt Sedes Romana consuleretur. Erat Pontifex Pontianus iam (vt creditur) martyrio coronatus, cùm Epistola horum Præsulum peruenit, & inierat Summum Pontificatum Anterus: & respondet: non enim dicit se

litteras

litteras illorum accepisse; sed ita: *De mutatione ergo Episcoporum, vnde sanctam Sedem Apostolicam consulere volaistis*, &c. Primò hortatur illos ad pacem, dicens: *Charissimis fratribus per Baticam atque Toletanam prouinciam Episcopis constitutis Anterus Episcopus in Domino salutem. Optarem, fratres charissimi, semper dilectionis & pacis vestræ sinceritatis gaudia audire, ita vt vicissim discurrentibus litteris sospitatis indicia facerent, si ab incursione suâ vacare hostis antiquus sineret, qui ab initio mendax, inimicus veritatis*, &c. Statim respondet necessitatis & vtilitatis caussâ posse mutari Præsules ex hac ad illam Ecclesiam. Quo loco præterire non possum, quanta fuerit Hispanorum ab Apostolicis temporibus in sanctam Romanam Ecclesiam, & quàm singularis deuotio, vt in suis dubiis & perplexis quæstionibus ad illam, tamquam ad certissimam veritatis Magistram, suppliciter accesserint. Nec id nunc primùm factum quis in animum inducat suum; multò priùs id fecit sanctus Eugenius Marcellus, qui consulturus Clementem Pontificem Maximum, misit S. Vitalem Archipresbyterum suum. idemque sedulò & crebrò fecisse successores eius, mihi facile persuadeo, qui tam admirabilis Magistri vestigiis insistentes, quod ab illo fideliter didicerunt, opere simul præstitisse dicendi sunt. Gratulatur deinde Pontifex S. Anterus Hispanis, vt sic currat & clarificetur sermo Domini, sicut currit & clarificatur apud illos. Verba sunt concepta tanti Pontificis hæc: *De cetero orate pro nobis,* 39.
vt sermo currat, & glorificetur, sicut & apud vos; & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Non enim omnium est fides: fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos & custodiet à malo. Quapropter ponite indesinenter corda vestra in virtute Dei, & resistite semper malis, & enarrate hac, iuxta vocem Prophetæ, in progenies alteras; quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & ipse reget nos in sæcula. Vnde vos, qui in speculâ à Domino constituti estis, comprimere & repellere hos summoperè debetis, qui fratribus insidias præparant, aut in eos seditiones & scandala: facile est enim hominem verbo fallere, sed non Dominum. Ideò hos reprehendere, & ab his vos auertere oportet, quatenus extinctâ funditus huiusmodi caligine Lucifer eis resplendeat, & latitia oriatur in cordibus eorum. Hactenus S. Anterus Papa.

Notanda sunt hæc verba, & in primis illa, quibus docet optimè currere 40.
in Bæticâ & prouinciâ Toletanâ sermonem Dei, & glorificari. Nec minùs obseruandum illud, malos Christianos & Gentiles fidelibus insidias tendere, vt deficiant à fide; & quando hoc obtinere non eis datur, seminare lites, iurgia, contentiones ac dissidia inter fratres: quos ob id iubet à cœtu fratrum separari, vt pudefacti in se redeant, ac eo genere punitionis discant benefacere. Non dubito quin inimicus homo dæmon, inuidens felicitati Christianorum in Hispaniâ lætissimè currentium, omnem mouerit lapidem, vt in lætissimam segetem zizania & mille mala semina dispergeret. Quare sanctis illius sæculi Pontificibus summopere nitendum fuit, vt huiusmodi pestes à populo Dei arcerentur: quibus pugnantibus contra tot monstra & homines improbos & malitiosos, multa toleranda & deuoranda sese passim obtulerunt; vt nihil interim dicam de continuis ac sibi mutuò cohærentibus persecutionum tempestatibus & procellis, quas inferni rabies in fidelium greges malitiosè concitabat, vt verum sit illud Doctoris Gentium, *Intus timores, foris pugnæ.* Sed timorum victrix omnipotentis Dei virtus, afflictans suos per confertos laborum & ærumnarum cuneos, de tyrannis, ac eorum capite ac duce dæmone, glorioſissimè triumphabat.

Quòd autem Christiani nominis gloria penes Toletanos floreret, præter 41.
dicta superiùs satis abundans est testimonium, quòd Thyrsus ciuis Toletanus

letanus Apolloniæ tot tantaque genera suppliciorum pertulit, vt iure optimo posset censeri diuinus alter Hercules: qui non mendacibus antiquorum fabulis, aut suis viribus fisus, sed potentiâ Christi, & veritate fidei, quam obnixè defendebat, tot monstra prostrauit, quot supplicia, quot tormenta pertulit. Et abundè lapis ille declarat, quem Toletani Christiani Christianis Imperatoribus Philippis patri & filio in foro publico, cum equestri statuâ dedicarunt; non tam beneficiorum magnitudine commoti, quæ nulla ab eis accepisse legimus, quàm quòd illi firmiter Christi fidem colerent, & Christianorum Imperatorum vel solo nomine delectarentur. Lapis nunc in arcis Toletanæ edito loco sic habet:

IMP. CÆS. M. IV-
LIO. PHILIPPO PIO.
FEL. AVG. PARTHICO.
PONT. MAX. TRIB. POT.
P. P. CONSVLI....
TOLETANI. DEDITIS-
SIMI. NVMINI. MAIESTATIQ.
EIVS. D. D.

42. Hic lapis & statua posita sunt Philippis à Toletanis ciuibus ex Senatus Toletani consensu: nec enim aliter auderent ciues ponere inussu Senatus sui. quod manifestè declarat, maiorem & præcipuam partem Senatus illius ex hominibus iam tinctis sacro Baptismate constare. Quòd si plures essent Gentiles, non sinerent poni tale monimentum; & si consentirent, dubio procul adderent: *Pont. Maximi nomen.* Quo non addito, signum est, lapidem à Christianis erectum. Nec minimam partem ad erigendum hoc saxum esse crediderim tam ipsos Christianos, quàm vehementem S. Paulati Pontificis tunc Toletani cùm precatum tum admonitionem (quod non adulationi Cæsarum, sed religioni nouorum Christianorum vendicandum) & ingens gaudium, quod Toletani ceperunt ex felicissimo nuntio tantæ pietatis.

Nota. *At illud verbum* numini eius, *qui potuit à Christianis apponi, qui nullum numen præter Deum verum cognoscebant?*

Successit Antero sanctus Fabianus; qui nihil prius, nihil habuit antiquius, quàm statim ad omnes Ecclesias scribere. Quo loco mirari satis non possum, cur sapientissimus Cardinalis Baronius dicat deprauatam esse hanc Epistolam, quòd de hæresi Nouati dicat; cùm ex Pamelij constet Annotationibus, multò priùs temporibus Cornelij, & à principio Pontificatus Fabiani, iacta fuisse tam pernicioſi schismatis fundamenta, ac hæreticum hominem iam sese prodidisse. Legat qui voluerit Epistolam 49. & 6. S. Cypriani, & obseruationes ad illas doctissimi Pamelij. Sed iam reuertor ad Fabianum, qui sic scribit: *Charissimis vbique Catholicæ Ecclesiæ comministris Fabianus salutem in Domino. Diuinis præceptis & Apostolicis monemur institutis, vt pro cunctarum Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu. Vnde consequens est, debere vos scire quæ apud Romanam in sacro aguntur ritu Ecclesiam, vt eius sequentes exempla, eius veri filij inueniamini, quæ vestra est mater vocata. Septemergo Diaconos in vrbe Româ per septem regiones ciuitatis, sicut à Patribus accepimus, habemus; qui per singulas hebdomadas & Dominicos dies, atque festiuitatum solemnia, cum Subdiaconibus & Acolythis, ac sequentium Ordinum ministris, iniuncta sibi seruent mysteria, & parati omni horâ sint ad diuinum officium, & quidquid eis iniungitur peragendum. Similiter & vobis, prout opportunum fuerit, per singulas ciuitates est faciendum, vt diuinum absque vllâ morâ & negligentiâ studiosè ac solemniter peragatur officium. Denique septem Subdiaconos similiter ordinauimus, qui septem Notariis imminerent, & gesta Martyrum veraciter in integro colligerent, nobisq; rimanda manifestarent.*

rent. Quod etiam vos omnes agere monemus, ne in posterum aliqua ex eis dubitatio fiat, quæstioq; oriatur; quoniam omnia quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; & quæ nostris temporibus veraciter scribuntur, ad futuram doctrinam diriguntur: & ideò fidelissimis hæc negotia committi præcipimus, ne aliqua in eis illusio inueniatur, ex quâ scandalum fidelibus, quod absit, oriatur. Hæc ille. iubetque excommunicatos, & infideles, & apostatas, nullo modo testes esse debere, nec posse.

Quod si iubet in omnibus vrbibus esse septem Diaconos, & totidem Subdiaconos, & in vrbibus Hispaniæ fuisse credendum est, iuxta præceptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ; quantò magis fuisse septem illos Diaconos, & totidem Subdiaconos dicemus in vrbe Toletanâ, totius Hispaniæ meditullio, ac Ecclesiâ Primate? Erant autem Notarij, qui quæ extra cancellos cum Martyribus vel agerentur vel dicerentur, magnâ adhibitâ cautelâ, consuetis notis quàm celerrimè in tabulis notabant: Exceptores verò sunt Notarij publici, qui intra cancellos, obducto velo coram iudicibus, cùm de ipsis quæstio habebatur, quæ agerentur dicerentúrve, notabant, & in Acta referebant; quæ in prouinciis Proconsularia dicebantur. Quorum Actorum exempla Christiani collectâ pecuniâ redimere solebant, & inter Acta Martyrum sedulò asseruare. Ceterùm notæ olim à Tirone Ciceronis liberto primùm excogitatæ, vt Eusebius tradit in Chronicis; vel à Mæcenate, vt Dio lib. 33. non verba tantùm, sed etiam sententias integras continebant: vt non mireris, aut impossibile ducas, scriptas fuisse longas Martyrum orationes, quæ ipsorum Actis interdum reperiuntur intextæ: licet non negandum, aliquas ex illis posteà superadditas. Certè quidem, si quid apud iudices ius valebat, & spatium suæ dicendæ causlæ, reis lege concessum nouem horarum spatium, vt Plinius docet lib. 4. Epist. 9. vt accusatoribus sex dabatur, poterant longiores apud eos habere orationes. Horum Notariorum perniciſſimam operam, non in conscribendis tantùm Actis Martyrum, sed & in publicis excipiendis cum hæreticis disputationibus, mutuisque collationibus, atque in sanctorum Conciliorum gestis scribendis, laudat D. Augustinus 2. de Doctrinâ Christianâ cap. 26. hic dicens: *Ex eo genere sunt etiam notæ, quas qui didicerint, propriè iam Notarij appellantur.* Sic Martialis de horum velocitate: 43.

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Hoc tempore cogebant Gentiles Christianos deserere fidem, & Christum abnegare, vel verbo vel scripto: qui id faciebant libello, dicebantur *Libellatici*. Horum multos habuit Hispania; sed beneficio Dei nullos scimus horum Toleti scripto, vel libello, Christum abnegasse: abnegarunt autem Episcopus Martialis & Basilides, vt constat ex Epistolâ S. Cypriani, ad plebem consistentem ad Legionem, &c. 44.

Consecuta sunt tempora Lucij Papæ, currebatque annus CC.LVI. qui fuit primus sancti Pontificis Lucij; &, quantum ex Epistolâ eius colligitur, conuenerant Episcopi Galliæ & Hispaniæ ad Concilium circa quasdam dubitationes, & de illis ad Cornelium Episcopum litteras præmiserant; quibus is martyrio præuentus respondere non potuit. conueniisse autem ad aliquem locum vtrique parti satis accommodatum, ratio ipsa persuadet, vel Cæsaraugustæ, vel Tarracone: nisi mauis Barcinone. Quid autem illis respondeat Lucius, sic eius verba testantur: *Dilectissimis Fratribus omnibus in partibus Occidentalibus, tam in Gallis quàm in Hispaniis consistentibus, Lucius Episcopus in Domino salutem. Litteras dilectionis vestræ, quas ad B. Petri Sedem pro* 45.

veſtri cauſsâ negotij miſiſtis, libenter ſuſcepimus. Sed de veſtris afflictionibus contriſtati ſumus: ſignificaſtis enim, vos tam à quibuſdam non rectam fidem tenentibus, ſed erroribus implicitis, quàm & ab aliis eos comitantibus perſequi & infamari, atque veſtras Eccleſias ſuis dotibus & fidelium oblationibus ſpoliari, veſtroſq; miniſtros nimis vexari: & ideò multos à vobis & à rectâ fide diſcedere, quoniam eis non poteſtis defenſionem impendere, nec ea quæ neceſſaria ſunt, miniſtrare. Scire debet Lector accuratus, hic agere de hæreſi & fautoribus Nouatiani hæreſiarchæ, dicentis, non eſſe recipiendos vllo modo lapſos ad pœnitentiam; intercludebat enim omnino viam ſemel à fide lapſis ad veniam, & pœnitentiæ ſalutarem portum, qui non ſolùm hæreticus, ſed & ſchiſmaticus fuit, contra ſanctum Pontificem Cornelium. Et hoc fuit primum in Eccleſiâ Catholicâ ſchiſma. Sic Cornelius in Epiſt. ad omnes orbis Epiſcopos, vbi agit de tranſlatione ſanctorum Petri & Pauli; pòſt ſubdit: *Hæc inuidens antiquus hoſtis, ſuſcitauit nobis aduerſarium Nouatianum, & in Africâ Nicoſtratum (vtroſque hæreticos) ſicut ille erat, rectæ fidei & ſanctæ doctrinæ æmulum: qui extra Eccleſiam ordinauit Nouatianum. Hi verò conatibus quibus potuerunt multos à rectâ & Catholicâ fide ſuadentes recedere fecerunt, & poſt ſe in peruerſam & Deo odibilem doctrinam corruere perſuaſerunt. ſed ſicut iſtorum tergiuerſationibus nimis ſumus conſternati, & de eorum perditione contriti; ſic de aliorum conuerſatione (Domino auxiliante) ſumus lætificati. Deus autem omnipotens, qui triſtibus miſcet lata, oppidò nos lætificauit, quòd quidam Confeſſores, qui dudum fuerant fideles, & à nobis, & à rectâ fide, diabolo inſtigante ſe ſeparantes, cum Maximo Presbytero ad Eccleſiam Catholicam & fidem rectam ſunt reuerſi, & denuò, ſicut priùs, facti ſunt Confeſſores fideles. Quapropter, chariſſimi, hortamur vos, & deprecamur per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, prædictos hæreticos, & omnes quos à rectâ fide & doctrinâ apoſtatare cognoueritis, exhortationibus & bonis ſtudiis veſtris ad Catholicam fidem & rectam doctrinam conuertere contendite, & in Dei voluntate perſiſtere ſuadete; & non ſolùm hos, ſed omnes, qui nondum fidem rectam perceperunt, ad Catholicam fidem perducere feſtinate.* Perſecutio, de quâ agit Lucius, eſt excitata à Nouatiano, & eius complicibus: nam, vt ſunt procliuia mortalium ingenia, plerumque ad id quod deterius eſt, ſi tamen nouum eſt; cùm miſiſſet pſeudopontifex pſeudolegatos per omnes orbis prouincias, illi quidem cum aliis coniuncti, qui dicebant Catholicos fauere Thurificatis & Libellaticis, maximam ſtragem fecerunt poſitis per vrbes pſeudopontificibus, hoc eſt, ſectæ Nouatianæ: & colligebant fructus, redditus, vectigalia, decimas & eleëmoſynas Catholicarum Eccleſiarum, vt ſuos pſeudoepiſcopos & miniſtros alerent. Vnde factum eſt, vt Catholici Præſules bonis ſuis priuati, non haberent vnde alias ſe ſuoſque miniſtros alerent. & inde dici non poteſt, quantus numerus Catholicorum hominum à fide Catholicâ deficiens ad hæreſim Nouatiani transfugerit. Quod ſanctus Cyprianus eleganter Epiſt. 52. ad Antonianum Numidiæ Præſulem ſcribens declarauerat, his verbis: *Ille* (ſcilicet Nouatianus) *poſt Dei traditionem, poſt connexam & vbique coniunctam Catholicæ Eccleſiæ vnitatem, humanam conetur Eccleſiam facere, & per plurimas ciuitates nouos Apoſtolos ſuos mittat, vt quædam recentia inſtitutionis ſuæ fundamenta conſtituat: cùm tam pridem per omnes prouincias & per vrbes ſingulas ordinati ſint Epiſcopi in ætate antiqui, in fide integri, in preſſurâ probati, in perſecutione proſcripti; ille ſuper eos creare alios pſeudoepiſcopos audeat.* Illuſtris planè eſt hic locus, quo nobis deſcribit, & quaſi ſuis obumbrat coloribus ſanctus Cyprianus Epiſcopos prouinciarum illius temporis. Talis erat noſter Paulatus Toletanus,

tanus, ætate venerandus, integer in fide, in pressurâ probatus, & in persecutione suorum bonorum proscriptionem passus. Quanta verò illi patientia necessaria fuit ad tolerandum in Ecclesiâ suâ Pontificem alium hæreticum, qui bona, quibus se suosque ministros, orphanos & viduas sustentare debuerat, pseudoëpiscopus in profanos vsus conuerteret? Acerba quidem erant illa tempora, cùm intus hæreses, foris acerbissimæ truculentissimæque persecutiones sæuirent. Hinc colligimus, nostrum sanctum Pontificem Paulatum præclarissimum Confessorem extitisse.

Contrahit interim sanctus Cornelius Synodum Romæ LX. Episcoporum: in quibus interfuerunt ex Hispaniâ, Hilarius Bracharensis,& Paulatus Toletanus;postèà in omnibus Hispaniæ prouinciis, vt & in Italiâ & Africâ, confertæ coguntur Synodi; Toleti sub Paulato, Bracharæ sub Hilario, Tarracone, Cæsaraugustæ & Emeritæ, in quibus accipitur fides Romanæ Ecclesiæ, vt mitiùs habeantur lapsi, & ad pœnitentiam admittantur. Hoc docet Eusebius lib. 6. Ecclesiast. Histor. cap. 35. his verbis: *Hæc Dionysius, de lapsis faciens sermonem: quo tempore Nouatus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, elatione quadam tumidus, spem penitus eis salutis ademerat, etiamsi dignè pœnituissent. Ex quo & princeps hæreseos extitit Nouatianorum, qui ab Ecclesiâ separati, superbo nomine semetipsos καθαρους, id est puros, appellarunt: ob quam rem Concilium Sacerdotale celeberrimum in vrbe Româ congregatum est, Episcoporum* LX. *numero, Presbyterorum totidem, cum Diaconis plurimis. Præterea etiam per singulas quasque Prouincias de hac re magnâ deliberatione habitâ decretis significatur, quid facto opus esset. Statuitur ergo, Nouatum quidem cum iis qui eum in eâ elatione tumidum sequerentur, quiq; ad inhumanam istam & nihil fraternæ charitatis seruantem sententiam declinarent, alienum esse ab Ecclesiâ; eos verò qui lapsi in certamine fuerint, fraternâ miseratione curandos, & fomentis pœnitentiæ medicandos.* Hæc Eusebius. Nec dubito multos in Hispaniâ Gallhâque lapsos fuisse, & in errorem Nouatianorum illectos. quod docet sanctus Pontifex hac suâ Epistolâ. Sed ad cetera sermonem conuertamus. 46.

Illi nequam homines solebant multa Christianis Pontificibus imponere crimina. ob id præcepit Lucius: *Propter tales hortamur vos, sicut in hac sanctâ Ecclesiâ constitutum habemus, vt testes semper vobiscum Sacerdotes & Diaconos habeatis; & licet conscientia sufficere possit propria, tamen propter maleuolos, iuxta Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab iis qui foris sunt: quoniam in hac sanctâ Sede constitutum habemus, vt duo Presbyteri, vel tres Diaconi, in omni loco Episcopum non deserant, propter testimonium Ecclesiasticum. Episcopi ergo non sunt leuiter accusandi, vel detrahendi; quia iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius vice & legatione funguntur in Ecclesiâ. Vnde nobis, & omnibus qui nobiscum sunt, in nostro solatio, sicut & olim factum inuenimus, constitui placuit, vt criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt: si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis, omni se carere suspicione atque inimicitiâ, & irreprehensibilem fidem ac vitam ducere. vnde placuit, vt quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis, ad alios iudices Ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, si fuerit prouocatum, audientia non negetur. Item constituimus, sicut à sanctis Apostolis eorumq; successoribus decretum reperimus; siquis Metropolitanus Episcopus, nisi quod solummodo ad propriam pertinet Parochiam, sine consilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum, extrà aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit; & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quidquid de comprouincialium Episcoporum causis, eorumq; Ecclesia-* 47.

rum, & Clericorum, atque ſæcularium neceſſitatibus, aut de quibuſcumque communibus cauſsis agere aut diſponere neceſſe fuerit; hoc cum omnium conſenſu comprouincialium agatur Pontificum; non aliquo dominationis faſtu, ſed concordi & humillimâ adminiſtratione, ſicut dicit Dominus: Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare.

48. Hæc ſanctus Pontifex addit: *Similiter & ipſi comprouinciales Epiſcopi cuncta cum eius conſilio, niſi quantum ad proprias pertinet Parochias, agant, iuxta ſanctorum conſtituta Patrum, vt vno animo, vno ore concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſæcula. Similiter auctoritate fulti Apoſtolicâ præcipimus, vt nullus Metropolitanus Epiſcopus, abſque ceterorum omnium comprouincialium Epiſcoporum inſtantiâ, aliquorum audiat cauſſas; quia irrita erunt, & ipſe cauſſam pro facto dabit. Epiſcopi verò per ſingulas Prouincias obſeruent, ne poſteriores ſe prioribus ſuis præferant, nec eis inconſultis, niſi quantum ad propriam pertinet Parochiam, aliquid agant: ſed omnes de communibus eorum cauſsis conſonam ſententiam proferant, & determinent, quoniam aliter acta nullas vires habebunt, nec Eccleſiaſtica reputabuntur.* & inferiùs: *Res quoque Eccleſiarum veſtrarum, & collationem fidelium, quas ſignificaſtis à quibuſdam irruentibus vexari, vobiſq; & Eccleſiis veſtris auferri, non latenter maximum eſt peccatum.* Inferiùs docet eſſe ſacrilegium, ſic: *Quorum nos ſequentes exempla, omnes tales præſumptores, & Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores vnà vobiſcum, à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ anathematizatos auctoritate Apoſtolicâ pellimus & damnamus, atque ſacrilegos eſſe iudicamus: & non ſolùm eos, ſed omnes conſentientes eis; quia non ſolùm qui faciunt, rei iudicantur, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* & inferiùs: *A rectâ ergo fide & Apoſtolico tramite propter vllam perſecutionem nolite recedere.*

49. Nec ſolùm perſecutionis gladius deſæuiit, ſed lues vniuerſalis per totum terrarum orbem adeò graſſata eſt, vt non ſolùm domos, ſed integras vrbes ciuibus nudarit. de quâ Paulus Oroſius lib.7. cap.21. *Exoritur*, inquit, *vltio violati nominis Chriſtiani, & vſquequò ad profligandas Eccleſias edicta Dei cucurrerunt, eatenus incredibilium morborum peſtis extenditur: nulla ferè Prouincia Romana, nulla ciuitas, nulla domus fuit, quæ non illâ generali peſtilentiâ correpta atque vaſtata ſit.* Et Zonaras 2. lib.Hiſtor.his verbis: *Peſtis quoque tum Prouincias inuaſit, quæ ab Aethiopiâ orta, totumq; penè Orientem & Occidentem peruagata, multas vrbes ciuibus deſolauit; duraniteq; per annos quindecim.* De hac ipsâ Euſebius in Chronico: *Peſtilens morbus totius orbis multas Prouincias occupauit, maximeq; Alexandriam & Aegyptum.* De quâ re ſcripſit Dexter in Chronicis, Galenus in ſuis operibus, Auguſt.lib.2. aduerſus Iulianum, contra duas Epiſtolas Pelagij lib.4. cap.8. de Prædeſtinatione Sanctorum cap.24. Multoque magis hoc Dei flagellum deiecit Catholicorum animos quàm tyrannorum perſecutio, qui ne deficerent, ſed in hac clade animos caperent, ſcribere aggreſſus eſt S. Cyprianus elegantem illum librum de Mortalitate. In Hiſpaniâ, non procul à Cordubâ, huius peſtis repertum eſt veſtigium, & ſimul antidotum contra eamdem, quod ego alio in loco affero,& expono ſatis fusè. Non dubito,quin in tantâ rerum ſtrage ſanctus Pontifex Paulatus officio functus ſit Paſtoris Chriſtiani & ſeduli,quem Deus ſeruauit vſque ad annum CC.LXXX.vt in tanto malo verbis, & quo licuit, pietatis officio, Toletanis ouibus ſuis ſedulò ferueterque deſeruiret.

50. Suborta eſt grauis & periculoſa quæſtio, An baptizati ab hæreticis, cùm ad Eccleſiam redirent, eſſent rebaptizandi. Multi Patres in Africâ cenſuerunt eſſe baptizandos: quia, cùm vnum ſit Baptiſma, idque ſit in Eccleſiâ,

hære-

hæretici verò sint extra Ecclesiam, non poterant baptizare. Habitum est eâ de re in Africâ Concilium, Præside Cypriano Primate, & ad Iconium Lycaoniæ, & Synnadam Phrygiæ, vbi Patres illi secuti sunt partes Cypriani. In Occidente illis vehementer restitum est, habitis Synodis, præcipue Toleti (ex Iuliano Toletano) vbi assensi sunt determinationi sancti Pontificis Stephani. de quo sic Vincentius Lerinensis: *Cùm ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauersum pro suo studio reniterentur; tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apostolicæ Sedis Antistes, cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris restitit; dignum (vt opinor) existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in Epistolâ, quæ tunc in Africam missa est, idem his verbis sanxit, nihil immutandum, nisi quod traditum est. Intelligebat enim vir sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia, quâ fide à Patribus suscepta forent, eâdem fide filiis consignarentur; nosq; religionem, non quà vellemus ducere, sed potiùs, quà illa duceret, sequi oportere: idq; esse proprium Christianæ modestiæ & grauitatis, non sua posteris tradere, sed à maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? Quis vtique, nisi vsitatus & solitus? retenta est antiquitas, & explosa nouitas. Sed fortè tunc ipsi nouitiæ adinuentioni patrocinia deserüerunt. Imò verò tanta vis ingenij adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus assertorum numerus, tanta verisimilitudo, tanta diuinæ legis oracula, sed planè nouo ac malo more intellecta, vt mihi omnis ista conspiratio nullo modo destrui potuisse videatur, nisi solam tanti moliminis caussam, ipsa illa suscepta, ipsa defensa, ipsa laudata nouitatis professio destituisset. Postremò ipsius Africani Concilij, siue decreti, quæ vires? donante Deo, nullæ: sed vniuersa, tamquam somnia, tamquam fabulæ, tamquam superflua, abolita, antiquata, calcata sunt.* Hæc Vincentius Lerinensis. Fuit autem in hac parte Felix Vibulanus Episcopus Bracharensis (vt auctor est Iulianus; non Africanus, vt leui ratione censet Pamelius) qui raptus partim Concilij auctoritate, partim (& multò magis) sancti Cypriani Doctoris celeberrimi, quem consuluit, pænè lapsus est; sed accedens ad firmissimam petram, hoc est, Ecclesiam Romanam, ad Stephanum Pontificem Maximum, ab illo suscepit quid crediturus esset: ad quem sanctus Pontifex misit litteras eâ de re, &, vt aliqui censent, quas ad Cyprianum Carthaginensem Primatem transmiserat. Sed in hoc felix nostra fuit Hispania, quòd vicinitas tam perniciosi incendij, quale sæuiebat inter Afros, illi nocere non potuerit; maximè interpositâ S. Ambrosij Pontificis auctoritate, ad quem Hispani, tamquam ad certissimum totius orbis terrarum oraculum, certatim confugiebant. Sed de his satis.

Stephano defuncto succedit Sixtus, Philosophus Atheniensis, quem ad Hispanias venire potuisse negat Morales: facili & satis debili ratione; quòd Summi Pontificatus breuitas illum ab hoc officio faciat immunem. Ita fuisse non diffiteor; sed auctores, qui eius aduentum confirmant, dicunt venisse antequam esset Summus Pontifex: cuius aduentum testantur, Dexter auctor plusquam M.CC. annorum, & Iulianus Archipresbyter Toletanus D. S. Vincentius Ferrar. libro vel sermone de sancto Vincentio & S. Laurentio. Ioannes Belethus, Vasæus in Chronico Hispaniæ, P. Ioannes de Mariana, Petrus de Alcozer in Histor. Hispaniæ, Fr. Petrus à Vega in Flore Sanctorum, ego in Historiâ Ecclesiasticâ Toleti, Fr. Ioannes Marieta in libro de Historiâ Ecclesiasticâ Hispaniæ, Doctor Iacobus Valdesius Consiliarius Regius lib. de Dignitate Regum Regnorumque Hispaniæ cap. 7. num. 60. & Illescas in Vitâ Sixti II. asserit Sixtum secum attulisse ex Hispaniâ Vincen- 51.

tium & Laurentium. & in fine addit hæc verba : *Tieneſe por coſa muy aueriguada, que Sixto vino à nueſtra Eſpaña: y que della lleuò à Roma nueſtro ſantiſſimo Martyr Laurentio, natural de la noble ciudad de Hueſca, en el Reyno de Aragon.* Fr. Iacobus Philippus Bergomenſis in Supplemento Chronicor. lib.8. ſic ait : *Vir certè præter ſanctitatem doctiſſimus, & Philoſophus clariſſimus: qui cùm longè ante Pontificatum prædicando ac docendo omnem peragraſſet Hiſpaniam, & inter ceteros Laurentium & Vincentium præcipuos diſcipulos ſibi delegiſſet, cum eiſdem Romam rediens, omnium conſenſu Pontifex Maximus deſignatus eſt.* Hæc ille. Idem Garuaius. Cùm audis iuſſe ſanctum Vincentium Romam cum Sixto, intellige puerum decennem, paſſum verò quinquagenarium: in quo quia vigebant vires & viror ætatis virgineus, videbatur eſſe tricennalis: adeò decore venuſtatis & roboris præſtantiâ florebat. In tabulario Eccleſiæ Oſcenſis in Aragoniâ ſeruantur veteres quædam ſchedæ; in quibus ſatis longè declaratur, aduentus huius Pontificis ad Hiſpaniam; & quid egerit Oſcæ. Multum debent Hiſpaniæ huic ſanctiſſimo Pontifici; præcipuè Toletum, quòd in eâ Epiſcoporum conuentum habuerit, vt inter alios Dexter & Vincentius Ferrarienſis poſteritati mandarunt. Sed quid multis? ipſe S. Sixtus in Epiſt. ad Hiſpanos, videtur id claris verbis inſinuare: *Ideò vos chariſſimi moneo, quia vobis debitor ſum, & valdè vos diligo.* Debitum hoc credo natum eſſe ex eo quòd prædicantem per Hiſpanias honorificè ſuſceperint, & auidè doctrinam eius audierint, & libenter ei paruerint.

52. Venio iam ad Epiſtolam eius, quæ data eſt XVII. Kal. Auguſti, Valeriano & Decio Gallieno, viris præclariſſimis Coſſ. hoc eſt, anno CC.LX. Contigerat in Hiſpaniâ, vt, petentibus nonnullis viris Principibus, Epiſcopi timore humano correpti, nonnullos priuarent gradu; illi verò ad Sedem Apoſtolicam conqueſti: & cùm ſanctus Pontifex reſtituit eos, de his rebus ſcribit ad Hiſpanos Epiſcopos, valdè laudans eos; vocatque illius temporis Epiſcopos, *Columnas Eccleſiæ*, quales erant in Sede Toletanâ Paulatus, in Bracharenſi Gratus. Quod ob id dicit, quia in omnibus defendebant fidem Eccleſiæ Romanæ, & obſtiterant collecto Concilio S. Cypriani. Verba ſunt valdè notoria, & veri honoris plena: ſic habent: *Sic vos, qui columna Eccleſiæ eſtis, ſi labefactari cœperitis, ſancta Eccleſia, quæ per vos regitur, tabeſcit & hebetatur.* Quid potuit dici maius, aut de Hiſpanis Pontificibus honorificentius? ſic habet initium Epiſtolæ: *Dilectiſſimis Fratribus per Hiſpaniarum Prouincias conſtitutis, Sixtus Epiſcopus ſalutem in Domino. Magno munere miſericordiæ Dei, totius Eccleſiæ Catholicæ multiplicata ſunt gaudia, cùm Eccleſiarum ſtatus eo viget ordine, quo Apoſtoli eorumq; ſucceſſores ſtatuerunt: at cùm antiqui hoſtis aſtutiâ eum turbari cognouimus, non modico contriſtamur mœrore. Quamobrem, Fratres, hortamur vos, monemus & eſflagitamus, vt à tramite Apoſtolicæ inſtitutionis nequaquam recedatis, ne à capite diſſideatis; ſed fidem & ordinem, quem Apoſtoli & Apoſtolici viri ſtatuerunt, abſque hæſitatione teneatis. Nam ſi columnæ alicuius magnæ domus corruerint, ipſa poſteà domus minimè ſtabit: ſic vos, qui columnæ Eccleſiæ eſtis, ſi labefactari cœperitis, ſancta Eccleſia, quæ per vos regitur, tabeſcit, &c. Hæc, Fratres, quæ dico, valdè timenda ſunt, & ſummo moderamine penſanda, atque ne fiant cauenda. ipſa enim Veritas per ſe dixit: Vos eſtis ſal terræ: quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? &c. Ideò vos, chariſſimi, moneo, quia vobis debitor ſum, & vos valdè diligo, & quando bona audio de vobis, congratulor ſatis; & econtrà, quando aduerſa, valdè conturbor. Ego verò quamuis à vobis per longa terrarum interualla diſiunctus ſim, ſum tamen omnino vobiſcum corde coniun-*

iunctus: ideoq; de vestrâ gratitudine erga me modis omnibus confido, quia cùm me vicissim diligatis, à me longè non estis. vnde magis gratias referimus illi grano sinapis, quod ex modici despicibilisq; seminis specie, ita ramis ex eâdem radice surgentibus, atque se distendentibus vsquequaque diffusum est, vt in eis volatilia cæli cuncta nidificent, gratiaq; sit fermento illi, quod tribus farinæ satis totius humani generis massam in vnitate consperſit; atque paruo lapidi, qui abscissus de monte sine manibus, occupauit' vniuersam faciem orbis terræ: qui ad hoc naturam nostræ carnis & status seruilis formam assumens, humiliter se vsquequaque distendit, vt, omni humano genere in vnitatem redacto, totius corpus vnitum perficeret Ecclesiæ; atque ita ad totius compaginis pertineret commodum partialis ista distinctio. Vnde nos quoque à vobis longè non sumus; quia in illo, qui vbique est, vnum sumus. & inferiùs: *Ideò, Fratres, ista præstimus, quia audiuimus inter vos accusationes exerceri, & pulsos à Sedibus Episcopos, aut suis rebus spoliatos iudicari.* Crediderim hoc à sancto Pontifice dictum propter Basilidem & Sabinum suis Sedibus spoliatos. de quâ re extat Epistola plebium Hispaniæ ad sanctum Pontificem Cyprianum. Addit sanctus Pontifex: *Quapropter statutum est, quòd si quis contra Episcopum, vel actores Ecclesiæ, se proprium crediderit habere negotium, non priùs adeat iudices, quàm ad eos recurrat pietatis studio: nam familiari colloquio commoniti ea sanare debent, quæ in querimoniam adducuntur: quòd si aliter egerit, communione priuetur. Nemo Pontificum deinceps aliquem Episcopum suis spoliatum rebus, aut à Sede pulsum, excommunicare aut iudicare præsumat; quia non est priuilegium, quo expoliari possit, iam nudatus. Nullus Episcopus alterius parochianum retinere præsumat, aut ordinare absque eius voluntate, vel iudicare; quia sicut irrita erit eius ordinatio, ita & diiudicatio: quoniam censemus nullum alterius iudicis, nisi sui, sententiâ teneri: nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenus poterit. ista enim vobis deinceps tenenda, & Fratres vicissim adiuuare mandamus. Fratres verò, quos timore terreno iniustè damnastis, scitote à nobis iustè esse restitutos. Quibus ex sancti Petri & Apostolicâ auctoritate, omnia quæ eis ablata sunt, integerrimè reddi præcipimus; si non vultis vos & Principes vestri à collegio nostro & membris Ecclesiæ separari: iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, quâ Sanctos ipsius persequantur, vt qui spiritu Dei iuuantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores; illi tamen qui hoc agunt, nullatenus euadent pœnam.*

Quo loco prætereundum non est, Episcopos Hispaniæ, vt quibusdam inter eos potentiâ opibusque florentibus gratificarentur, damnasse nonnullos Episcopos; & isti Principes erant Christiani: alioqui non minaretur sanctus Pontifex vtrisque separationem à collegio Romanæ Ecclesiæ, & à membris Ecclesiæ. Qui fuerint isti Principes, quis diuinare potest in tam vastâ prouinciâ, & adeò separatâ rerum Hispanicarum antiquitate? Addit sanctus Pontifex: *Decuerat namque, iuxta præfatas regulas, si aliquid egissent contra suum ordinem, mandare nobis, & expectare quid ad vestra consulta rescriberemus: in tantum, vt, si etiam quidquam graue intolerandumq; committerent, nostra præstolaretur censura, vt nihil priùs, aut aliquid aliud decerneretis, quàm quod nobis placere cognoueritis, & à regulis præstitutis nullâ aut negligentiâ aut præsumptione recederetis. Cesset huiusmodi pressa nostrâ auctoritate præsumptio, vitentur huiusmodi nouimenta; quia nequaquam talia patienter ferre possumus machinamenta: quoniam conuenit nobis paternarum sanctionum diligentes esse custodes: meritò namque caussa nos respicit, si silentio fauеamus errori. Est insuper à sanctis prædecessoribus nostris plerumque iam institutum, vt nemo anathema in nostrâ suscipiatur accusatione, nec illi qui nos*

53.

Nota.

in suâ nolunt recipere querelâ vel accusatione ; cùm nos super illos sciamus à Domino constitutos, non illos super nos : & sicut maior non potest à minori iudicari, ita nec colligari. Hæc S. Sixtus.

54. Eiusdem sane est argumenti Epistola S. Sixti ad Gratum Episcopum Bracharensem, quem, quia iuuenis erat, vocat filium ; nisi quòd serpserat hæresis in Hispaniâ Sabellij, negantis distinctionem personarum, neque Filium ab æterno natum à Patre, sed in tempore à matre genitum ; æquè passum Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, quia vna tantùm esset persona. Hæresis huius meminere, Epiphanius, Cyprianus Epist. 73. Tertullianus de Præscription. cap. vlt. & aduersus Praxeam ; atque adeò Ignatius Epist. 8. ad Philippenses, Philastrius Brixiensis, Theodoretus, & hic sanctus Sixtus, cuius hæc sunt verba : *Agnosce, fili charissime, non ex tempore, neque post tempora Filium Dei natum, sed ante omnia opera de paterno vtero inenarrabiliter generatum.* Et inferiùs : *De cetero tuam moneo dilectionem, vt cunctos quos errare cognoueris, ad Catholicam fidem & ad vnitatem rectè credentium conuertere studeas : & tu numquam ab Apostolico tramite recedas : si autem te non audierint (quod absit) & errantes permanserint, nobis manifestare, quàm citiùs poteris, ne tardes ; vt Apostolicâ auctoritate aut citiùs ad Ecclesiam conuertantur, aut ab Ecclesiâ separentur.* Verba sunt hæc Patris vigilantissimi, & studiosissimi vtilitatis filiorum suorum : in quibus nobis ostendit, neminem (vt non est superior, nec par Summo Pontifici) posse illum accusare, aut excommunicare : & id à temporibus Apostolicis perpetuâ temporum & annorum ductâ serie declaratum, & in vsu positum esse. In quadam Epistolâ (credo S. Stephani) agitur de Primatibus ciuitatum vel Prouinciarum ; vt intelligamus, à temporibus Apostolorum hos Primates, vel Patriarchas in Ecclesiâ fuisse, ad quos tamquam ad Superiores recurrerent ipsi Metropolitani : quamuis bene posset à Metropolitanis, relictis Primatibus, prouocari ad sanctam Sedem Romanam, Ducem & Magistram omnium orbis Ecclesiarum. Quare iam mirari desino, cur Legionenses, Cæsaraugustani, & alij Pontifices non prouocarint ad Stephanum, tunc Summum Pontificem, sed recurrerint ad sanctum Cyprianum. Hæc mihi videtur esse causa, quòd Episcopi depositi recurrerant ad Summum Pontificem, à quo restituti sunt ; non quia erant innocentes, sed quia spoliari non debuerant sine consensu sanctæ Sedis Romanæ, ad quam ex Canone Apostolorum pertinent maiores causæ ; quales sunt de depositionibus Episcoporum. Sic restituti poterant accusari apud sanctos Pontifices ; alij verò Episcopi, veriti subire præsentiam tanti Patris & Antistitis, declinantes à viâ rectâ & ordinariâ, deflexerant ad Concilium Africanum. Tunc Cyprianus erat exacerbatus Epistolâ sancti Pontificis Stephani, & agit de illo aliquantulùm duriusculè, & paulò fortasse immitiùs quàm oportebat quemquam loqui de primæ Sedis Pastore. Sic ille : *Nec rescindere ordinationem iure perfectam potest, quòd Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propriâ confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longè positum, & gesta rei ac tacitæ veritatis ignarum fefellit, vt exambiret reponi se iniustè in Episcopatum, de quo fuerat iustè depositus. Hoc eò pertinet, vt Basilidis non tam abolita sint, quàm cumulata delicta ; vt ad superiora peccata eius, etiam fallaciæ & circumuentionis crimen accesserit : neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit.* Verba hæc vltima paulò mihi liberiora videntur, quàm pro reuerentiâ debitâ Summo Pontifici, vero Christi Vicario, quem culpandum putat Cyprianus, & eum negligentiæ crimine incusat. Sed re-

uerà

uerà Summus Pontifex non tam absoluit, quòd innocentem putaret Basilidem, quàm quòd non seruassent Hispani Pontifices debitum Romanæ Sedi cultum & obseruantiam: quia nullus potest damnare nec deponere Episcopum, inconsultâ Sede Romanâ; ad quam spectat, habitâ diligenti examinatione, reos deponere; innocentes verò locis & Sedibus suis restituere. Oportebat ergo restitui spoliatos suis Sedibus, vt accusati de criminibus, & conuicti sententiâ Summi Pontificis, deponerentur. Quod in his duobus Episcopis, quantumcumque flagitiosissimis & sceleratis, non omnino seruatum est. Quod si quis intelliget, cognoscet protinus, non subreptione vel fallaciâ feciſſe S. Stephanum hoc, sed quia sic postulabat ordo iuris.

Hoc anno CC.LXI. die Sabbati passus est S. Laurentius, nempe IV. Idus Augusti, primarius Diaconorum, Hispanus, vt est in gestis S. Damasi, clarissimus Athleta fidei, illustre martyrium obiens. Hoc item anno XVIII. Kalend. Octobr. S. Cyprianus passus est. Erat per id tempus (vt Iulianus Toletanus testatur) Prætectus Carpetaniæ, maximusque amicus Paulati, Vrbanus, ad quem scribit S. Dionysius Papa his verbis: *Dionysius Episcopus Vrbano Præfecto salutem. Summum bonum est amare amantes; econtrà, peius malum non est, quàm vt ciues ciuibus inuideant. Gratias siquidem agimus tuæ charitati, quòd fideles sancti Petri benè suscipis & adiuuas. Vnde scias, & te à nobis diligi, & tui tuorumq; non modicam curam haberi. Quapropter tuam hortamur dilectionem, vt bonum, quod cœpisti, semper implere non desistas.* & infrà: *Vos præsentes videre cupimus, & absentibus colloqui, saltem per Epistolam, desideramus. Vnde optamus, vt vos B. Petrus Apostolorum Princeps ad sua limina feliciter perducat, quatenus in Omnipotentis gratiâ perfrui vestrâ præsentiâ mereamur. Dat.* IV. *Non. Februarij Garulo & Basso viris clarissimis Consulibus.* 55.

Anno CC.LXX. Dionysius Papa etiam respondit Seuero Metropolitano Cordubensi, qui eum consuluit, quomodo diuidendæ essent Parœciæ, quæ vel hactenus manebant indiuisæ, vel quæ multæ vni dabantur: velut Episcopus haberet omnium iurisdictionem, & poneret in Ecclesiis velut vicarios. Respondet illi, docetque modum. 56.

Primò, colligo ex hac Epistolâ, tunc temporis fuisse Prouinciam & Metropolim Cordubam. Secundò, præfuisse aliquibus Episcopis, docent illa verba, *Per Cordubensem Prouinciam*; tum illa maximè, *Crimina verò quæ Episcopis impingere dicis, per alios non sinas vllo modo fieri.* Iubetur quòd, vt Metropolitanus, non patiatur iniuriam fieri sibi subiectis & subditis Episcopis. Tertiò, hunc Seuerum vt primum eorum Episcoporum quorum est expressa mentio in Ecclesiâ Cordubensi, credo præcessisse D. Osium. Quis Seuero fuerit prior, ego non legi. Notatur Quartò, quàm frequens esset recursus Hispanorum Pontificum ad sanctam Romanam Sedem, quando in hac dubitatione recursum est ad illam per Seuerum; qui, teste Baronio, & eius Collectore, fuit Episcopus Cordubensis. Quintò, responsio Pontificis, quæ talis est: *De Ecclesiis ergo Parochialibus inde Apostolicam Sedem consulere voluisti, qualiter sint custodiendæ per Cordubensem Prouinciam, ac diuidendæ Sacerdotibus: nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt sequaris, quod nos in Romanâ Ecclesiâ nuper egisse cognoscitur; Ecclesias verò singulas singulis Presbyteris diuisimus, & Paræcias & cœmeteria diuisimus, & vnicuique ius proprium habere statuimus: ita videlicet, vt nullus alterius Parochiæ terras, terminos aut ius inuadat, sed vnusquisque suis terminis sit contentus, & taliter Ecclesiam & plebem sibi commissam custodiat*, &c. Duo hîc præstitisse videtur Dionysius, quòd vrbis Romæ Ecclesias diuisit, dans singulis Presbyteros; at Episcopales Sedes, quæ foris Romam positæ propter 57. *Corduba Metropolis.*

perſecutionum tempora fuerant perturbatæ, & carebant antiquis terminis, ſic deſignauit, vt antiquos terminos vnicuique Eccleſiæ Cathedrali deſignaret. Id ſignificant illa verba, *Paræcias & cæmeteria*, &c. ius quod haberet vnuſquiſque Epiſcopus in terminis, quos habet Eccleſia Cathedralis. hoc docuit Platina in Vitâ huius ſancti Pontificis, Doctor Gundiſaluus Illeſcas & Baronius: docet & Can. 12. Concil. 11. Brachar. cuius hæc ſunt verba: *Epiſcopum in propriâ Parochiâ non licet tranſire in aliam, neque ſuâ ſponte introire, neque inuitatus, nec ab Epiſcopo coactus.* Conſuluit ergo Seuerus Dionyſium duo: Primò, quomodo diuideret Parochias vel Eccleſias intra Cordubenſem vrbem; & ſecundò Eccleſias Diœceſanas & Epiſcopales illius Prouinciæ, quæ perſecutionum metu & fugâ erant diſiunctæ, terminis perturbatis. Has ipſe Romæ, & per Prouinciam Romanam diuiſit, ac terminos antiquos illis aſſignauit: idemque ſuadet Seuero faciendum in Prouinciâ Cordubenſi. Quin facit illum Legatum, & iubet vt intimet ac ſignificet: quibus non dubium eſt quin ſignificauerit Seuerus: & factum eſſe, illa verba docent: *Hanc quoque normam, chariſſime, te & omnes Epiſcopos ſequi conuenit; & quod tibi ſcribitur, omnibus quibuſcumque potueris notum facies.* Vnde non ſpecialis, ſed generalis fuit iſta præceptio. Itaque præceptum fuit à ſancto Dionyſio Papâ, vt omnes Hiſpanæ Sedes ſuis terminis (quos frequentia perſecutionum perturbauerat) antiquitus deſignatis diſtinguerentur: quod & factum puto, conſiderans obedientiam Epiſcoporum Hiſpanorum. Nec dubito ad hoc conflatas fuiſſe multas Synodos, vel vnam generalem, qualis facta eſt & habita ſub Conſtantino, vel ſub Vrbano. de quo ſic Iulianus Toletanus anno CC.LXX. *Metropolitano Seuero Prouinciæ Cordubenſis ſcribit ſanctus Dionyſius Papa, quem fecit Legatum ſuum per Hiſpanias; iubetque illi, vt ſingulæ Paræciæ dentur ſingulis Epiſcopis. diuiſæ ſunt omnes Metropoles, & ſingularum Metropolitanarum Sedium termini ſignati; & quæ cuique Metropolitanæ Sedes, ſcilicet Hiſpalenſi, Cordubenſi, Emeritenſi, Toletanæ, Bracharenſi, Tarraconenſi.* Sed ſi quæras, quænam Sedes fuerint attributæ Cordubenſi, vel priùs erant, certò non poſſum ſtatuere; ſed coniecturâ ductâ ex ipſo conuentu, fuerunt eius Aſtigitana, Illipenſis, Vlienſis, Eporenſis, Illiturgitana, & Vticenſis. Credo ſub Conſtantino, vel paulò poſt, redactam Cordubenſem ad Sedem Hiſpalenſem. Viuebat per id tempus ſanctus Pontifex Toletanus Paulatus; quo cum (vt teſtatur Iulianus Toletanus) miſſis litteris, ſanctus Martyr & Epiſcopus Tarraconenſis Fructuoſus conuerſabatur, qui in perſecutione Valeriani paſſus eſt Tarracone cum Augurio & Eulogio Diaconis, die Mercurij, vel Feriâ IV. XXI. Ianuarij, anno Domini CC.LXIII. quo anno fuit littera Dominicalis D. atque adeò dies martyrij IV. Feria.

58. Anno III. Caij Papæ obiit Toleti ſanctus Pontifex Paulatus: ſuccedit illi in Sede Pontificiâ Melantius. hic (vt ait Iulianus) natione Græcus & Athenienſis: nam, vt Strabo ait lib. 14. *Meſſenij autem & Pylij quamdam inter ſe cognationem perhibent, propter quam recentiores Poëtæ Neſtorem Meſſenium faciunt, & cum Melantho Codri patre, multos Pyliorum Athenas profectos aiunt.* Eſt & in Græciâ locus dictus *Scopuli Melantij*; de quo ibidem. Ex ſorore fuit quidam alius Melantius, qui fuit Epiſcopus Rhinocoruræ in Ægypto, priùs Toleti Diaconus; qui, propter fidem Concilij Nicæni contra Arianos fortiter conſtanterque defenſam, à Valente Africano miſſus eſt in exilium. Agitur huius dies feſtus XVI. Ianuarij: de quo ſic Martyrologium Romanum: *Rhinocoruræ in Aegypto ſancti Melæ Epiſcopi, qui ſub Valente exilium & alia grauia pro fide Catholicâ paſſus, in pace quieuit.* Idque fuit,

ex

ex Iuliano, in Hispaniâ : quâ verò vrbe nescio. Quem vocat hîc Martyrologium Romanum Melam, vocat Melantium hoc die ex antiquo MS. Martyrologio Galesinus his verbis : *Et hoc die, XVI. Ianuarij, Rhinocorura sancti Melanty Episcopi & Confessoris, qui pro fide Catholicâ in exily periculo, multiplicisq; certamine, piè fortiterq; versatus, Episcopalium virtutum, & humilitatis in primis, laude insignis quieuit in Domino.* De quo sic Nicephorus lib. 11. cap. 38. *De Melâ illud memoriæ proditum est : Cùm de Ecclesiis, ὁμοουσίου, consubstantialis fidei defensores exigerentur, atque eò, scilicet Rhinocoruram, qui ipsum quoque eiicerent, aduenissent; reperernnt eum veluti seruorum extremum, Ecclesiæ lucernis adornandis hilariter incumbentem : lucernarum enim lineos funiculos in manibus habebat, veste simul & cingulo sordidatus. Atque cùm illi Episcopum requirerent, indicaturum se eis illum respondit, eosq; in domum Episcopalem duxit; atque vbi eis de viâ fessis, mensâ appositâ, pro rerum tenuium copiâ cibum dedisset, atque edentibus ministrasset, sublatâ mensâ, manus lauit, & seipsum eis indicauit. Illi virum admirati, causam aduentus sui cùm ostendissent, remittere se ei exilium, propter reuerentiam eius, dixerunt. Quod posteaquam accepisset, eis respondit non idem se, quod alij consentientes sibi Episcopi fecissent, commissurum esse, vt inuitus solum exilij causâ verteret, sed suâ sponte in exilium iturum. Atque cùm ibi esset, veluti qui ab adolescentiâ monasticæ Philosophiæ assueuisset, omni genere virtutis præclarus admodum fuit. Solon autem vbi mercaturæ renuntiasset, pretiosam mercatus est margaritam: nam sub fratre Melâ, eiusq; loci Magistris, fideliter atque diligenter edoctus, mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis studium ostendit, & morum simplicitate erga proximos, bonus maximè fuit.* Hæc de illo. Melantius, vt sanctus & vigilantissimus Præsul, prouidebat suo pecori, ne contagione hæresis (vt docet Iulianus anno CC.XC.) inficeretur; tamen Gnosticorum & Manichæorum portio ab Hierace quodam his temporibus in Ægypto agnoscitur, qui serpentes vt cancer, & in Hispanias venientes, durabant vsque ad tempora sancti Philastrij Episcopi Brixiani; de quibus S. Epiphanius hæres. 67. dicit, negare eos resurrectionem carnis, animæ autem solùm admittere; ac proinde asserere resurrectionem esse spiritualem : insuper nuptias damnare, ac docere Cælibum tantùm esse vitam æternam : infantes non esse saluari : Melchisedech esse Spiritum sanctum. Contra hos non dubito quin Melantius Toletanus, & Synagius Bracharensis, Sabinus Hispalensis, Liberius Emeritensis, Osius Cordubensis, & alij sanctissimi clarissimiq; Pontifices viriliter decertauerint. Coactum est non ante CCC. annum, vel paulò pòst anno CCC.11. Concilium Illiberitanum; sed crediderim auctoritate consensuque Melantij Primatis Hispaniarum. Sed quorsum in ipsis Hispaniæ finibus, nimirum in vrbe Bæticæ prope maritima Illiberi? quia, vt suspicor, Felix Accitanus, qui præerat, propter ætatem & senectutem ingraescentem, non poterat aliò longiùs venire : vel, quod ego magis verum puto, vt sacris cineribus primitiuorum totius orbis in Euangelij confessione Martyrum debitus honor deferretur. Nec enim puto, sanctissimos illos Patres ignorasse felicissimam illorum mortis formam, & gloriosam sepulturam, cùm ante CC.XLV. annos illi passi fuerint in eo loco. Quæ res satis magna fuit, vt religiosissimos Patres & sanctissimos Pontifices mouere posset ad loci illius designationem. Est propè Concilium nationale, cùm ad illud Toletanus, Cordubensis, Hispalensis, Bracharensis, Emeritanusque Metropolitani concurrerint. Nec desunt qui putent, etiam Accitanum fuisse Pontificem Metropolitanum. nihil autem præter subscriptiones Episcoporum & Presbyterorum, & Canones habemus. Quâ de causâ coactum sit, oportet sedulò inuestigare. Causa potissima

conueniendi hæc fuit: cùm viderent illi ſanctiſſimi Patres, ex principio perſecutionis Diocletiani, innumeras per totius orbis partes turbas hominum Chriſtum metu tormentorum negantium, vel blanditiis allectorum; ne facilitas veniæ illis obeſſet, aſperrimâ, ſed tunc neceſſariâ, præuentione decretum eſt, vt venientibus daretur pœnitentia, negaretur verò pax & Euchariſtia. Differunt à Nouatianis, qui negabant tales omnimodò recipiendos ad pœnitentiam. De hoc rigore ſic Innocentius Papa in Epiſtolâ ad Exuperium Epiſcopum, ſuppreſſo nomine Concilij Illiberitani, ait cap. 2. *Quid de iis obſeruare oporteat, qui poſt Baptiſmum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo vitæ ſuæ pœnitentiam & reconciliationem communicationis expoſcunt. De iis obſeruatio prior, durior; poſterior, interueniente miſericordiâ, clementior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt concederetur pœnitentia, communio negaretur.* (quod eſt in illo Illiberitano Concilio.) *Nam cùm illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facultas homines de reconciliatione ſecuros non reuocaret à lapſu, negata meritò communio eſt, conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem eſſe remiſſionem, fecit temporis ratio. Sed poſtquam Dominus noſter pacem Eccleſiis ſuis reddidit, iam, depulſo terrore, communionem dari obeuntibus placuit, &, propter Domini miſericordiam, quaſi viaticum profectionis; & ne Nouatiani hæretici negantis veniam, aſperitatem & duritiam ſubſequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentiâ extrema communio, vt homines huiuſmodi vel in ſupremis ſuis, petente Saluatore noſtro, à perpetuo exitio vindicentur.* Hactenus S. Innocentius. Vel ex hoc loco colligitur euidenter, hoc Concilium non habitum eſſe datâ pace Eccleſiis, ſed tempore ſæuiſſimæ perſecutionis. Et ideò falluntur, qui ponunt illud poſt Nicænum, anno Domini CCC.XXVI. nec fuit anno CCC.V. vt Baronius; nec anno CCC.XIII. vt Onuphrius; ſed paulò poſt mortem Marcellini Papæ. Hoc habet ſpeciale ſanctum hoc Concilium, quòd ſit veluti liber pœnitentialis, & omnes ferè ſint ibi contenti Canones pœnitentiales; in quibus elucet, quanta fuerit in illis ſanctiſſimis Confeſſoribus obſeruantia cenſuræ, quantus vigor in extirpandis ab Eccleſiâ enormibus peccatis. Hic vir conſolatus eſt ſanctam Leucadiam, dum in carcere eſſet; per aliquot menſes multa paſſus. Moritur in pace anno Domini trecenteſimo decimo, anno primo Euſebij Papæ, ſexto anno Imperij Magni Conſtantini, nono perſecutionis anno, incipiente iam Arij perniciosâ hæreſi. Succeſſit illi (ex Dextro & Iuliano) in Sede Toletanâ Marinus, priùs Epiſcopus Oretanus, vt docet Iulianus: qui cùm eſſet Epiſcopus Oretanæ Eccleſiæ, interfuit cauſſæ Marcellini Romani. Poſt Nonnoſum ſequuntur, Theſpias, Marinus, Fabius. Ad hunc, & ad Benedictum, & Leontium Bracharenſem Epiſcopos ſcripſit ſanctus Melchiades, illorum litteris reſpondens. Credo vel in ſingulis Prouinciis habitas eſſe Synodos, vel in vnâ collectam vniuerſalem: vbi quæſitum eſt, vtrum Sacramentum eſſet maius, Baptiſmus, an Confirmatio: quâ de re conſuluerunt Sedem Apoſtolicam. *De iis*, inquit, *ſuper quibus rogaſtis informari vos, vtrum maius Sacramentum eſſet impoſitio Epiſcoporum, aut Baptiſmus.* ſcribit Toletano & Bracharenſi, ac ceteris Epiſcopis Hiſpanis, ſic ille: *Dilectiſſimis Fratribus Marino, Benedicto, Leontio, & ceteris Hiſpaniarum, ac in illis partibus conſtitutis Epiſcopis, Melchiades.* Valdè notandum eſt, quàm frequentes eſſent in Hiſpaniâ Synodi, quanta deuotio, & recurſus ad Sedem Apoſtolicam, vt in ſingulis quibuſque dubitationibus ad Magiſtram veritatis ſanctam Sedem Romanam recurrerint; eius determinationibus ſuppliciter auſcultauerint: quàm ab illius decretis & determinationi-

bus

bus dependerint. Non multò pòst vidit Marinus pacem in Ecclesiâ, victore Constantino, sub quo reparatas fuisse crediderim Ecclesias. Maxima intercessit necessitudo, & amicitiæ peculiaris vsus, Marino Toletano cum Osio Cordubensi Pontifice; propterea mihi persuadeo, inter primas, quæ priùs dirutæ fuerunt, Ecclesias Toletanam & Cordubensem fuisse reparatas. Quòd si Cordubensis Osius adeò liberalis fuit cum externis, qualem fuisse putamus cum suis? Ex Epistolâ Constantini ad Cæcilium Episcopum Carthaginensem, id patet manifestè: *Constantinus Augustus Cæcilio Episcopo Africano. Quoniam visum est nobis, per omnes Prouincias Africæ, Numidiæ & Mauritaniæ, certis quibusdam legitimæ & sanctissimæ Religionis Catholicæ ministris in sumptus annuos aliquid suppeditare; litteras ad Vrsum virum nobilissimum Quæstorem nostrum Africa dedi, & ei significaui, vt tria millia φολεις tuæ grauitati numeranda curaret. Tu igitur, quando prædictam pecuniæ summam recipiendam curaueris, omnibus qui in schedâ ad te ab Osio missâ antè scripti sunt, has pecunias dispertiri iubeto.* Addit Baronius: *Videas ex iis litteris Osium (haud alium quàm Episcopum Cordubensem) lateri Imperatoris adhærescentem, & pro diuersarum Ecclesiarum opportunitate illum interpellantem.* Recordabatur tam sedulò Ecclesiarum exterarum, & oblitturum eum suarum Hispanarum credibile est? non sanè caderet similis obliuio in hominem doctum, prudentem, studiosum patriæ. Maximè, quia hæc prouincia peculiari ratione relicta est Constantino à patre suo Constantio, quæ in sortitione Imperij illi contigit: & cùm aliarum Ecclesiarum recordatus sit, necessariò dicturi sumus, inter primas recordatum fuisse Toletanæ Hispaniarum Primatis: quis mihi id negare potest? Quare quòd omnibus Hispaniæ vrbibus & populis remiserit Constantinus tributum, id Osio Cordubensi tribuendum est: nam Emeritæ est lapis itineris restaurati, quod vocant, *De la plata.*

IMP. CÆSAR FLAVIVS
CONSTANTIN. AVG.
PACIS ET IVSTITIÆ
CVLT. PVB. QVIETIS
FVND. RELIGIONIS
ET FIDEI AVCTOR.
REMISSO VBIQVE
TRIBVTO FINITIM.
PROVINC. ITER
RESTAVR. FEC.

Tunc per totum orbem noua lux oritur (sic Eusebius lib. 9. cap. 10.) *ex qua aderat cunctis velut diuino munere infusa lætitia, maximè videntibus ea loca, quæ paulò antè impiis tyrannorum machinis fuerant destructa, ex diuinâ constructione clariora & celsiora consurgere, templaq. excelsa pro humilibus conuenticulis eleuari: iuuabat enim Christianorum Principum fauor legislatione & legatione religiosâ alacres nostrorum animos, & eò ampliùs animabat, dum ad personam Episcoporum frequentiùs scriberet, & honorem Sacerdotibus cum summâ veneratione deferret; sed & impendiorum sumptus beniguissimè largiretur. Interea festiuitates à nostris frequentissimè agebantur cum omni lætitiâ & exultatione per vrbes & loca singula, dedicationibus Ecclesiarum celebratis. Congregabantur in vnum Sacerdotes, nec pigebat longè positos conuenire; quia nullum longum videbatur spatium charitati: concurrebant enim populi ad populos, &, tamquam verè membra vnius corporis Christi, iungi sibi inuicem sociariq. gaudebant.* Hæc Eusebius, qui vidit; & testis fuit vtriusque faciei,

fortunæ flantis & reflantis. Rasis Saracenorum Historicus ait, tunc erectam S. Virgini Mariæ Toleti Ecclesiam, & alteram in honorem S. Leucadiæ Martyris. Nec contentus fuit his communibus in omnes ciuitates populosque collatis beneficiis, singularia contulit in Episcopos; vt non solùm in rebus Ecclesiasticis, sed & ciuilibus & sæcularibus, iudices essent cum sæcularibus ac laicis iudicibus. quod nos docet manifestè Epistola Constantini ad Ablabium, quam hìc adiungere mihi visum fuit: *Imperator Constantinus A. Ablabio P. P. Religionis est clementiam nostram scisciari voluisse, quid de sententiis Episcoporum, vel antè moderatio nostra censuerit, vel nunc seruari cupiamus, Ablabi, parens charissime. Itaque quia à nobis instrui voluisti, olim prærogata legis ordinem salubri rursus imperio propagamus: sancimus namque, sicut edicti nostri formula declarat, sententias Episcoporum quolibet genere probatas, sine aliquâ ætatis discretione inuiolatas semper incorruptasq; seruari: scilicet vt pro sanctis semper ac venerabilibus habeatur quidquid fuerit Episcoporum sententia determinatum. Siue itaque inter minores, siue inter maiores, ab Episcopis fuerit iudicatum apud vos, qui iudiciorum summam tenetis, & apud ceteros omnes iudices, ad executionem volumus peruenire. Quicumque itaque litem habens, siue possessor, siue petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curriculis, siue cùm negotium peroratur, siue cùm iam cœperit promi sententia, iudicium eligit sacrosanctæ legis Antistitis, illicò sine aliquâ dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in iudicio captiosæ præscriptionis vincula non patiuntur, inuestigat & promit sacrosanctæ Religionis auctoritas. Omnes itaque causæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis iure firmentur: nec liceat vlteriùs retractare negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. Testimonium etiam ab vno licet Episcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant: nec alius audiatur, cùm testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud enim est auctoritate veritatis firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conniuentia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetuâ lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, vt miseri homines, longis ac pænè perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus vel à cupiditate præproperâ maturo fine discedant. Quidquid itaque de sententiis Episcoporum clementia nostra censuerat, & iam hac sumus lege complexi, grauitatem tuam, & ceteros, pro vtilitate omnium latum, in perpetuum obseruare conuenit. Dat. III. Non. Maij Constantinopoli.*

Ex Cod. Theodos. lib. 16. tit. De Episcopali iudicio.

59. Eodem anno CCC.XIV. habita est Arelate Synodus propè vniuersalis, iussu Siluestri Papæ, coram Imperatore Constantino. de quâ sic Epitome Baronij hoc anno: *Euocati per Constantini litteras Metropolitani Galliarum, Hispaniarum, Africæ, Italiæ, singuli cum duobus aliis Episcopis ab illis deligendis; quarum exemplum extat apud Eusebium lib. 10. cap. 5. ad Chrestum Episcopum Syracusanorum: datâ edictione publicâ Arelate, vt conuenirent, adfuere ad ducentos, vt colligitur ex Augustino ad Epistolam Parmeniani, ad Kalend. Augusti.* Portò Episcopi qui adfuerunt, in Conciliorum Tomis reperiuntur subscripti per errorem 11. Concilio Arelatensi longè pòst celebrato; sed Concilium ipsum, & subscriptiones mutilæ sunt & mendosæ, vt ipse Optatus, vbi hæc narrat: *Constantinus, quantumuis catechumenus, sedet in Concilio; in quo non de fide tractabatur, sed iudicium de personâ agitabatur.* Idem Eusebius lib. 1. de Vitâ Constantini cap. 36. Præfuit eidem Concilio Siluester Papa per suos Legatos, Claudium & Accitum Presbyteros, Eugenium & Cyriacum Diaconos. Cæcilianus in Concilio Arelatensi innocens pronuntiatur, & multi Dona-

Donatiſtæ cum eo in gratiam redeunt, aliis in obſtinatione perſiſtentibus. Ex Auguſt. Epiſt. 68. & Euſebio in Conſtantini Vitâ. Ergo ſi Metropolitani Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ interfuerunt; non dubium eſt interfuiſſe Bracharenſem, Toletanum, Hiſpalenſem, Emeritenſem, Tarraconenſem & Cordubenſem; & ſi data eſt poteſtas ſecum ferendi duos alios Epiſcopos, fuerunt ex Hiſpaniâ vt minimùm XVIII. Epiſcopi ſine Presbyteris & Diaconis. Interfuit Marinus Toletanus, & Natalis alterius Diœceſis; ex aliâ Prouinciâ, Thermantius Bracharenſis: quibus omnibus dedit vecturam publicam Conſtantinus, & ſumptus ad itum reditumque neceſſarios. Extat Epiſtola Synodica ad Silueſtrum in hunc modum:

Dilectiſſimo Papæ Silueſtro Marinus, Agritius, Natalis, Theodorus, Proterius, 60.
Euoptius, Verus, Probatus, Cæcilianus, Fauſtinus, Surgentius, Gregorius, Bethauſius, Thermantius, Mirocles, Pardus, Adelphius, Hibernus, Fortunatus, Anaſtaſius, Lampidius, Vitalis, Maternus, Liberius, Gregorius, Creſcens, Auinianus, Daphnus, Orientalis, Quintianus, Victor, Victa, Epictetus, &c. in Domino æternam ſalutem. Communi copulâ charitatis & vnitate matris Eccleſiæ Catholicæ vinculo inhærentes, ad Arelatenſium ciuitatem piiſſimi Imperatoris voluntate adducti: inde te, religioſiſſime Papa, cum meritâ reuerentiâ ſalutamus, vbi graues & pernicioſos legi noſtræ atque traditioni effrenatæ mentis homines pertulimus: quos & Dei noſtri præſens auctoritas, & traditio ac regula veritatis, ita reſpicit, vt nulla in illis aut dicendi ratio ſubſiſteret, aut accuſandi modus vllus aut probatio conuinceret. Ideò iudice Deo, & matre Eccleſiâ, quæ ſuos nouit ac comprobat, aut damnati ſunt, aut repulſi. Et vtinam (Frater dilectiſſime) ad hoc tantum ſpectaculum intereſſes, tanti feciſſes, profectò credimus, quia in eos ſeuerior ſententia fuiſſet prolata, & te pariter nobiſcum iudicante cœtus noſter maiori lætitiâ exultaſſet. Sed quoniam recedere à partibus illis minimè potuiſti, in quibus Apoſtoli quotidie ſedent, & cruor ipſorum ſine intermiſſione Dei gloriam teſtatur; non tamen hæc ſola nobis viſa ſunt tractanda (Frater chariſſime) ad quæ fueramus inuitati; ſed & conſulendum nobiſmetipſis, vt conſuluimus, & quàm diuerſæ ſunt Prouinciæ, ex quibus aduenimus, & varia contingunt, quæ nos cenſemus obſeruari debere. Placuit ergo, præſente Spiritu ſancto, & Angelis eius, vt iis, qui ſingulos quoſque poterant iudicare, proferremus de quiete præſenti. Placuit ergo, antequam edantur, qui maiores Diœceſes tenes, apertè per te omnibus inſinuari. Quid autem ſit quod ſenſerimus, ſcripto noſtræ mediocritatis ſubiunximus. Ad id primo loco de vitâ noſtrâ atque vtilitate tractandum fuit, vt qui vnus pro multis mortuus fuit, & ſurrexit pro omnibus, tempus ipſum ita religioſâ mente obſeruetur, ne diuiſiones vel diſſenſiones tanto obſequio deuotionis poſſint exurgere. Cenſemus ergo, Paſcha Domini per orbem totum vnâ die obſeruatum iri. De iis quoque, qui quibuſcumque locis ordinati fuerant miniſtri, vt in ipſis locis perſeuerent. De iis igitur qui arma proiiciunt in pace, placuit abſtinere eos à communione. De curſariis agitatoribus, qui fideles ſunt, placuit eorum, quamdiu agitant, à communione ſeparari. De theatricis ipſis placuit, quandiu agunt, à communione ſeparari. De iis qui in infirmitate ſunt, & recedere nolunt, placuit eis manus imponi. De Præſidibus verò qui fideles ſunt, & ad Præſidiatum conſulunt, ita placuit, vt, cùm promoti fuerint, litteras quidem accipiant Eccleſiaſticas communicatorias; ita tamen, vt in quibuſcumque locis geſſerint, ab Epiſcopis eiuſdem loci cura de illis agatur, vt, ſi cœperint contra diſciplinam agere, tunc demum à communione excludantur; & de iis quidem, qui in Republicâ agere volunt, ſimiliter. De Africis verò, qui propriâ lege vtuntur & rebaptizantur, placuit, vt ad Eccleſiam ſi aliquis hæreticus venerit, interrogent eum Symbolum;

&

& si peruiderint illum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus tantùm ei imponatur. quòd si interrogatum Symbolum non responderit, tunc meritò baptizetur, &c.

Illud hîc obseruatione dignum, leges à sanctis Patribus sancitas mitti ad Romanum Pontificem, vt ab eodem probatæ, in vniuersas Ecclesias mitterentur. Id Patres huius Concilij hac professi sunt sententiâ: *Placuit ergo, antequam edantur, qui maiores Diœceses tenes, apertè per te omnibus insinuari.* Resplenduit dignatio Imperatoris Constantini in hoc, quòd omnibus Episcopis etiam hæreticis vecturas & annonam ad itum & reditum iusserit impendi. Sic habet Epistola: *Petronius, Annianus, & Iulianus, Domino Celso Vicario Africæ. Quoniam Lucinum, Capitonem, Eudentium, Nasutium Episcopos, Nammarium Presbyterum, qui secundùm præceptum cæleste Domini Constantini Maximi inuicti, semper Augusti, ad Gallias cum aliis legis eius hominibus venerant, dignitas eius ad lares proprios venire præcepit; angarialem his cum annonariâ competentiâ vsque ad Arelatensem portum, secundùm imperium æternitatis eiusdem clementissimi Principis, dedimus, Frater, qui deinde in Africam nauigat. Quod solertiam tuam litteris nostris scire conueniat. Oramus te, Frater, felicissimum benè valere.* Si hæc iussit Constantinus præstari Pontificibus hæreticis, quid præsertim Catholicis fieri, quantâque eos indulgentiâ & apparatu tractari? Hi omnes Pontifices fuerunt doctrinâ clari, religione præcipui, donis Dei egregiè celebres; qui, tamquam quædam lampades à Deo missæ, Dei Ecclesiam singulariter illustrarunt. Gaudio non mediocri fuit Christianis, quòd, cùm Iudæi illorum felicitati miserè inuiderent, contra Constantinum Imperatorem rebellant; illos verò captos is miserè mulctat: nam amputatis auribus illos in facie signari rebellionis signo iubet, ac per omnia loca circumferri, ceu fugitiua mancipia, erudiens alios ne omnes eadem conarentur, vt docet S. Chrysostomus lib. aduersus Iudæos Tom. 5.

61. Anno CCC.XVI. miserabiliter periit veneno sumpto Diocletianus. de quo Cedrenus sic: *Reseruatus, vt videre posset pacem & felicitatem Ecclesiæ, quam omni studio conatus erat euertere, & videndo tabesceret morte*, inquit ille, *consumptus est, vt satis patuit per formidinem voluntariam: quippe cùm à Constantino & Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minùs interesse valeret, se excusauisset, rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio fauisse, & Maximino fauere, necem dedecorosam suspectans, venenum dicitur hausisse.* Hoc eodem anno Constantinus concessit non modò posse Præsides Ecclesiarum, quos vellent, ex seruis liberos facere, sed (quod maius est) ciues Romanos.

62. Erat anno CCC.XVII. Comes Hispaniæ Octauianus, ad quem scribit Constantinus Sardicâ ex vrbe, vt delicta clarissimorum virorûm statim punirentur, illos verò nullâ fori exceptione gaudere. Hoc eodem anno summa Rom. Imperij ad Constantinum reducitur, sub quo magna pax & tranquillitas floret. Nam edicto publico pro Christianis edito, exules & ad metalla damnatos reuocari iubet; de gradu deiectos restituit: bona adepta à priuatis, vel à fisco possessa, dominis prioribus reddit: Martyrum facultates ad cognatos, vel, si ij desunt, ad Ecclesiam transire præcipit: Ecclesias in integrum bonis, locis & viribus restituit: loca Martyrum vestigiis nobilitata Ecclesiæ adiicit. Hanc Ecclesiæ præclaram tranquillitatem turbauit quidam Presbyter Alexandrinus, vocatus Arius, inuentâ perniciosâ quadam hæresi: cuius quidem causâ sanctus Pontifex Alexander eum è gremio Ecclesiæ reiecit; ille verò pulsus, Ierosolymam & Syriam petiit, vbi exceptus

ab

ab Eusebiis Nicomediensi & Cæsariensi, aliisque factionis suæ Præsulibus, cœpit virus suum euomere; illis in eius fauorem & defensionem quoquouersus Epistolas encyclicas scribentibus. Alexander sanctus Pontifex, viso rei periculo, & quòd Epistolæ illæ non tam essent in defensionem Arij, quàm vt latenter disseminaretur per vrbes ac prouincias eius virus, scripsit encyclicas ad omnes vrbes & populos, retexens eis fallaciam factorum Arij. Harum exemplum est apud Eusebium, & alios; non dubium mihi est, quin eo tempore Marinus Toletanus, & alij Pontifices obierint munus sanctissimorum, & Fidei Religionisque tuendæ studiosissimorum Pastorum; ac frequentibus ad plebes habitis sermonibus, eas admonuerint, cauerent ab huiusmodi lupis, qui sub ouinâ pelle veniebant gregem perditum.

Non multò post hæc tempora Marinus Toletanus moritur. Iulianus To- 63.
letanus Presbyter dicit, transgressum in Africam nostrum Marinum, die xx Iulij martyrium pro fide Christi constantissimè subiisse, vt videre est in Romano Martyrologio. Si quis dicat, quòd ibi non dicatur esse Pontifex, neque adeò res Toletanæ ciuitatis venissent in obliuionem, vt rei adeò celebris non haberetur aliqua cognitio; hæc ratio satis non est: quia primi Toletani Pontificis M. Marcelli Eugenij omnino deperditam memoriam suscitauit Raymundus, secundus post libertatem Episcopus. Multa huiusmodi tempus tegit, & idem retegit. Deinde anno Christi CCC.XX. Constantinus legem tulit contra raptores virginum seueriſſimam, & vt nutrices, quæ raptum suasissent, plumbi liquentis in os & fauces ingestione punirentur; parentes, si consentirent, deportarentur; seruos sceleris huius participes cremari iussit. Aliam anno sequenti legem tulit, vt Dominicis diebus exirent milites in campos patentes, & tam Christiani quàm Ethnici vterentur precatione quadam, quam mox subiiciam: idque non dubito Toletanos exercuisse, maximè eos animante Natali Pontifice. Prima precum hæc est: *Te solum Deum agnoscimus; te Regem profitemur; te adiutorem inuocamus; per te hostes superauimus; abs te & præsentem felicitatem consecutos fatemur, & futuram adepturos speramus; tui omnes supplices sumus. Abs te petimus, vt Constantinum Imperatorem nostrum Maximum, cum piis eius liberis, quàm diutissimè nobis saluum & victorem conserues.* Diximus suprà, Marinum obiisse in Africâ: non miremur, quia à Potentatibus Ethnicorum Christiani compellebantur diis sacrificare. Anno CCC.XXIII. pro Christianis alicubi vexatis ad Elpidium scribens Constantinus, eiusmodi edit sanctionem: *Quoniam comperimus, quosdam Ecclesiasticos, & ceteros Catholicæ sectæ seruientes, à diuersarum religionum hominibus ad lustrorum celebranda sacrificia compelli; hac sanctione sancimus: Si quis ad ritum alienæ superstitionis cogendos esse crediderit eos qui sanctissimæ legi seruiunt; si conditio patiatur, publicè fustibus verberetur; si verò honoris gratia talem ab eo repellat iniuriam, condemnationem sustineat damni grauissimi, quod rebus publicis vindicabitur. Datum* VIII. *Kal. Iunij, Seuero & Rufino Coss.* Hoc edictum datum est: quia, cùm Constantinus videretur quodammodò à fide desciuisse, Ethnici publicè hac occasione persequebantur Christianos: & tunc potuit occidi Marinus; & latebat metu persecutionis S. Siluester. Sic Baronius: *Siquidem hac in re illud affirmare compellimur: nimirum cùm visus esset Constantinus ipse publico rescripto consulens Augures, à Christianâ Religione desciuisse, & ad relictam auitam superstitionem rediisse; Gentiles elatos in Christianos insolenter egisse, atq; inuitos pertrahere studuisse ad huiusmodi sacrificia lustri.* Atque hæc causa videtur fuisse, cur Siluester Papa latebras in monte Soracte vrbi proximo quæsierit: in quem, vt Christianæ Religionis Antistitem præcipuè insurrexisse Gentiles credibile est: quin etiam Iulianus Toletanus

affirmat latuisse Natalem, & ceteros Hispaniæ Pontifices. Anno CCC.XXIV. cùm incidisset in grauem morbum lepræ, & malè haberet scelerum patratorum conscientiâ vexatus, consultoque Episcopo, quem Zosimus vocat patriâ Ægyptium, Hispanum verò Magum, baptizatus est à S. Siluestro. Et pòst collegit Siluester Romæ hoc anno CCC.XXIV. III. Kal. Iunij Concilium multorum Episcoporum, inter quos fuerunt Marinus Toletanus, & Leontius Bracharensis. sic incipit: *Siluester igitur Episcopus vrbis Roma congregans fratres Compresbyteros, ciues Romanos & Coëpiscopos*, &c. *Quoniam mater Ecclesia genuit filium Constantinum charissimum.* Collegit autem in gremio Sedis suę CC.LXXXIV. Episcopos, quibus Constantinus Augustus vehicula & annonas omni loco præstari præcepit. Damnat primò Iouinianum, quia arbitrio suo dicebat diem Paschæ, & non suo tempore celebrandũ, vt anno illo CCC.XXIV. celebratum est XII. die Aprilis: ipse verò dicebat celebrandum XXIII. eius mensis. Interfuere huic Concilio Augustus Constantinus, Augusta Helena, Calpurnius, iam Christianus, Præfectus Vrbis, & alij: habita est Synodus III. Kal. Iunij, Constantino III. & Crispo Cæsare Coss. Sic in eâ statutum fuit: *Nemo diiudicet primam Sedem: quoniam omnes Sedes à primâ Sede iustitiam desiderant temperari. Neque ab Augusto, neq; ab omni Clero, neque à Regibus, neq; à populo Iudex indicabitur.* & subscripserunt CC.LXXXIV. Episcopi, XLV. Presbyteri, & V. Diaconi, & II. Sequestres, & Augustus Constantinus, & mater eius Helena, & fixit Canonem hunc Siluester Episcopus vrbis Romæ, & omnibus Episcopis aspersit. Actum in Traianis thermis III. Kal. Iunij Constantino Augusto III. & Prisco Pio Crispo Coss. Hinc reuersus, & ad Africam appellens Marinus, dicitur passus pro Christi fide martyrium à quibusdam Ethnicis ægrè ferentibus ita florere Christi Ecclesiam, indulgentiâ Constantini. Illud obserua, Costum interfuisse huic Concilio, qui fuit Episcopus Cæsaraugustanus. Illud tacendum non est, hoc Concilium habitum esse priusquam Nicænum. Constat ex Consulibus, & quia ibi nulla fit mentio Concilij Nicæni.

64. Marino successit Natalis in Sede Toletanâ, & interfuit Concilio Nicæno, habito anno CCC.XXV. cum Costo Cæsaraugustano, & Leontio Bracharensi. Interfuere plusquam viginti Episcopi Hispani, ex Iuliano: quòd multi interfuerint, ex ipso Concilio colligitur, & ex Eusebio. *Itaque Imperator*, inquit Iulianus, *cernens malum id ad summum excrescere, decantatissimam illam in Bithyniâ Nicænam Synodum promulgat, & litteris locorum omnium Episcopos ad constitutam diem eò euocat: illos publica vehebant vehicula & iumenta; publici equi & muli; nec ipsos tantùm, sed qui eos ministerij gratiâ comitabantur. Conuenere ex omnibus ferè Prouinciis & vrbibus Patres; quorum nomina vnà cum vrbibus, quibus Episcopali administratione præfuerunt, magnus Athanasius in Synodali libro sic recensuit: Episcopi fuere ferè* CCC.XVIII. *nec pauciores Sacerdotes, & Diaconi eorum comites.* & infrà: *Ex Ecclesiis omnibus quæ per Europam & Asiam omnem sunt*, &c. & 3. lib. c. 7. de Vitâ Constantini Eusebius: *Ministrorum Dei columnæ conuenerunt in vnâ oratoriâ ædè, perinde atque à Deo amplificatâ, Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæstini, eisq; vicini Aegyptij, Thebæi, Libes, & qui à Mesopotamiâ venerant; quin ex Persidè Episcopus aderat, neque Scytha in eo choro desiderabatur. Pontus quoque, Galatia, Phrygia & Pamphylia delectos suos & præcipuos viros eò miserant; aderant quoque Macedones, Thraces, Achæi & Epirota. Quin & qui iis longinquiores remotioresq; sunt, eò aduenerant. Ab ipsis quoque Hispaniis celeberrimus ille* (Osius) *vnà cum aliis* (scilicet Hispanis) *ibi considebat. Imperatoria sanè vrbis Antistes propter ætatem senilem aberat, sed Presbyteri eius præsentes vicem eius implebant. Solus profectò & vnus Imperator Constantinus*

post

post secula condita Christo Seruatori suo, coronâ pacis vinculo contextâ, de victoriâ contra hostes partâ, eiusmodi diuinum gratiarum consecrationis donarium, & præclarum hoc Apostolici chori apud iustos habuit specimen. Ergo si ex omnibus prouinciis & vrbibus venerunt, cur non ex Hispaniâ & Metropolitanis vrbibus, scilicet Bracharâ, Toleto, Tarracone, Emeritâ & Hispali? an quia fuerunt Hispani minùs feruentes, & zelo fidei succensi? an quia deerat illis commoditas? si paupertate premerentur, omnibus vehicula, nauigationes & annonæ dabantur ex Regiis vectigalibus. Iuêre ex Hispaniis multi ad Sardicensem Synodum: defuturos putes vniuersali totius orbis Synodo? Maximè, quia ibi de gloriâ Dei, de honore Filij agebatur, cuius fidem per Iacobum primi receperunt Hispani inter omnes Gentiles. Vtinam haberemus integram hanc Synodum! ibi videremus quàm multi, quàm præclari, quàm studio sapientiæ egregij Pontifices, ad eam ex Hispaniis certatim affluxerint. Solùm numerantur cc.xxii. desunt xcvi. Episcopi; in quibus multi ex Hispaniâ, Galliâ, Germaniâ & Britanniâ: quia cùm sint maximè Occidentales totius Europę, illi planè desunt. Sed noster Iulianus ex schedis Ecclesiæ S. Iustæ, quæ tempore Maurorum Metropolitana Sedes Toleti fuit, benè potuit hæc colligere. Iuuat hoc, quod in Epitome docet Auctor fol. 231. *At Occidentalium Episcoporum, qui præ ceteris legatione functi sunt, memoria propè excidit: quos sanè delectos credibile est, qui ceteris sanctimoniâ & eruditione præcellerent.* In summâ, videre ibi licebat Martyrum multitudinem in vnum coactam, vt dixit Theodoretus; & fuere in eâ Synodo totius orbis lumina, vt dixit quidam illius ætatis vir. quod & ipsi Ariani inficiari non potuerunt, siquidem Eusebius scriptum reliquit lib. 3. cap. 7. de Vitâ Constantini: *Ex omnibus namque, inquit, Ecclesiis, quæ frequentes in totâ Europâ, Africâ & Asiâ extiterunt, Dei ministri, qui facilè Primates sanè putabantur, in vnum vocati sunt.* Atque hæc de Hispanis Episcopis.

Quales vitos, quàm excellentes habuerit Hispania Pontifices, ex dictis facile colligitur. Quos Pontifex Summus (vt superiùs vidimus) vocat *Ecclesiæ columnas*, illasne defuturas putamus in tam communi, vrgenti & maximo negotio? Nec dici potest, nec, si diceretur, sanè credibile est: imò etsi non tam manifesta extarent testimonia meridianâ luce clariora, sanè fides, religio, pietas & zelus Hispanorum non pateretur Pontifices suos eo tempore trigescere, cùm necessarius esset pristinus vigor, & amor, ac studium, quale Deus impertitus est Hispano Laurentio Leuitæ. 65.

Nihil quod ad Historiam attinet, æquè notandum est quàm sextus Canon huius Concilij, qui sic habet: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum: tenuit autem Aegyptus, quòd Episcopus Alexandriæ omnium habet potestatem; quoniam & Romano Pontifici hæc est consuetudo: similiter & qui in Antiochiâ constitutus est, & in ceteris prouinciis, Primatus habent Ecclesiæ ciuitatum ampliorum.* Hìc primùm docemur, ante hæc tempora fuisse in Ecclesiis aliquibus prouinciarum singularum Primatum ante Concilium Nicænum; quod Primatus confirmat: & deinde dicitur esse in Ecclesiis ampliorum ciuitatum, id est honestiorum, venerabiliorum. 66.

Sed occurrit dubitatio, quid censendum sit de Toletanâ ciuitate? Primò videtur, quòd magis tribuendus sit Primatus Hispaniæ Carthaginensi, Tarraconensi, Cordubensi, Cæsaraugustanæ, Bracharensi, & ceteris ciuitatibus Hispaniæ, quàm Toletanæ, quæ tempore Vespasiani fuit stipendiaria, & non colonia. Secundò, quia Liuius illam vocat vrbem paruam, loci naturâ munitam. Tertiò, si Primatus, saltem à tempore Constantini, & Concilij Nicæni, in singulis prouinciis ponendus veniebat in vrbibus amplioribus; non erat 67. *De Primatu Toletano. Proponuntur duodecim argumenta in contrarium.*

tunc Toletum ciuitas amplior ceteris Hiſpaniæ, imò nec par. Quartò, quia, ſi fuiſſet Toletanus Pontifex Primas, debuiſſet præeſſe omnibus Conciliis: at in Illiberitano non præfuit; imò Melantius octauo loco ſedit, & ibi præſedit Epiſcopus Felix Accitanus. & ſimiliter in multis Conciliis Toletanis non præeſt Toletanus, ſed alij. Quintò, quæ teſtimonia vel ab Auctoribus vel à Conciliis petita ſumi poſſunt, quæ doceant huiuſmodi Primatum? Sextò, magis hoc prætendere poſſunt, Eccleſia Cæſarauguſtana, quam ædificauit S. Iacobus, in eâque poſuit S. Athanaſium; & Bracharenſis, in quâ poſuit ſanctum Petrum. Septimò, declaratum hoc eſſet in Concilio Nicæno, vt res tanti ponderis, & præcipui momenti; quod non eſt factum. Octauò, de ratione Primatus eſt, vt Epiſcopus eius Sedis præſideat in Conciliis eius Prouinciæ; ſed Toletano nihil tale videmus accidiſſe. Probatur propoſitio; quia id patet in Conciliis Carthaginenſibus, in quibus præſedit Carthaginenſis Epiſcopus, qui citra controuerſiam eſt totius Africæ Primas, vt Cyprianus in ſuo, Primus in alio, Aurelius in multis præſedit. Nonò, quia non eſt credendum, ferè ſexaginta annos manſiſſe Prouinciam Hiſpaniæ ſine Primate, quot ferè elapſi ſunt, ex quo cœpit prædicare S. Iacobus in Hiſpaniâ, & venit ſanctus Eugenius Marcellus ad prædicandum Toleti, annis ſcilicet ferè c. poſt natiuitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti in carne. Decimò, quia maiori ratione ponenda erat prima Sedes Carthagine Spartariâ, quàm Toleti; quia illi tamquam Metropoli ſubiecta erat ciuitas Toletana, vt legenti Plinium conſtabit. Vndecimò, quia nemo veterum Patrum ſcripſit Toletanam Sedem eſſe Primatem. Duodecimò, nec vllus Pontifex ſcribens Toletano Pontifici, vocauit illum totius Hiſpaniæ Primatem.

68. *Quæſtio deciditur.* Duæ partes in hac quæſtione implicantur. Prior, an in Hiſpaniâ vſpiam fuerit totius Prouinciæ Primatus. Poſterior, apud quam Eccleſiam talis Primatus reſideret. A priori quæſtione facilè nos expediemus, dicentes, alibi ſatis latè probatum eſſe, à tempore Apoſtolorum in Hiſpaniâ fuiſſe Pontifices Metropolitanos, Primatem ſeu Patriarcham. Probauimus & ſecundò, fuiſſe Toleti. Supereſt, vt argumentorum reſpondeamus obiectionibus. & ſuppono, non omnino certum eſſe ſtatum & ordinem rerum in Hiſpaniâ, cùm ad eam venit S. Iacobus, neque quando venit S. Eugenius Marcellus: nam etſi ex Pomponio Melâ conſtet, eius tempore clariſſimas Hiſpaniæ ciuitates fuiſſe Tarraconem & Carthaginem, ex maritimis; Cæſarauguſtam, Numantiam in Tarraconenſi; in Bæticâ Aſtigim, Hiſpalim, Cordubam; & aliquantò pòſt vrbem Bætim ſæculo Strabonis; olim tamen ſub Auguſto fuit Toletum colonia, & (ex Feſto Rufo Auieno) Metropolis gentis Hiſpanæ, eaque vrbs præ omnibus Hiſpaniæ ciuitatibus dicitur habuiſſe primam Archiflaminicam dignitatem. Accedit huc, quòd, cùm ad Primatem vrbem habenda eſſent Concilia nationalia, oportebat vrbem eſſe temperatam, ſalubrem, fortem, amœnam, omnibus commoditatibus cæli ſoliq́ue perfruentem: & in primis ab omnibus partibus Prouinciæ æquè diſtantem, adeò, vt ad hanc vrbem ex teſtimonio Raſis Saraceni, tamquam ad arcem munitiſſimam allati eſſent populi Romani theſauri cuſtodiendi. Hinc fit, maturè & communi conſilio à viris Apoſtolicis decretum eſſe, vt hîc reſideret totius Hiſpaniæ prima Sedes. Prætereà tempore Concilij Nicæni à Conſtantino plures illi tributæ ſunt Sedes, quàm alij Hiſpaniæ, nempe XIX. Adhæc ſcribens Melchiades ad Epiſcopos Hiſpaniæ, incepit à Marino Toletano. Inſuper, vt tradit Luitprandus, inter omnes Hiſpaniæ Pontifices, ſoli Toletano conueniebat ius pallij; vt, tamquam totius Africæ Primati, ſoli Carthaginenſi; vt patet ex Epiſtolâ Leonis IX. ad Petrum & Ioannem Africanos Epiſcopos,

Satisfit argumentis obiectis contra Primatum Toletanum.

agens

agens de Primatu Ecclesiæ Carthaginensis; *Rectè contra Girmitanum Episcopum dignitatem Carthaginensis Ecclesiæ defendisti; quia sine dubio, post Romanum Pontificem, primus Archiepiscopus, & totius Africæ maximus Metropolitanus est Carthaginensis Episcopus: nec pro aliquo Episcopo in totâ Africâ potest perdere priuilegium semel susceptum à sanctâ Romanâ & Apostolicâ Sede; sed obtinebit illud vsque in finem sæculi, & donec in eâ inuocabitur nomen Domini nostri Iesu Christi, siue deserta iaceat Carthago, siue resurgat gloriosa aliquando. Hoc ex Concilio B. Martyris Cypriani, hoc ex Synodis Aurelij, hoc ex omnibus Africanis Conciliis; hoc, quod matus est, venerabilium Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum decretis apertè monstratur*, &c. & interiùs: *Qui solus* (scilicet Archiepiscopus Carthaginensis) *in Africâ pallium ab Apostolicâ Sede habere solet.* Ergo si Toletana inter Hispanas sola solebat accipere pallium à Romanâ Sede, fit, vt illa sit Hispaniarum Primas, & Ecclesia eius ac Archiepiscopus sit Primas Hispaniarum. Adde, quòd scribens ad Iulianum Archiepiscopum Toletanum, vocat illum *Maximum Pontificem*, hoc est, Hispaniarum Primatem, vt vocabatur Primas Africæ, scilicet Episcopus Carthaginensis, *Maximus Metropolitanus*. Et, vt meliùs intelligatur, admittimus illas vrbes fuisse populosiores, ædificiis maiores, frequentiores ciuibus, opibus clariores; & Toletum subiectam Carthaginensi Conuentui. hoc enim nihil obstitit, vt esset Cæsarea Metropolis Ierosolymitanæ ciuitatis; quamuis (vt ait Plinius lib. 5. c. 14.) fuerit Ierosolyma clarissima vrbium Orientis, non Iudææ modò. Quòd autem subiecta fuerit vt Metropoli, Cæsareæ, docet ille Can. 6. Synodi Nicænæ: *Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Aelia* (id est Ierosolymorum) *Episcopo deferatur, habeat consequenter honorem suum, sed & Metropolitano sua dignitas seruata sit.* Quamuis illa sit mater omnium Ecclesiarum (sic enim nominatur in Epist. ad Damasum, quam misit Concilium Oecumenicum Constantinopolitanum) & eius Antistes inter Ecclesiarum Apostolicarum sedeat Antistites, paret Ecclesiæ Cæsarienſi; cui, vt Primati, parent Transpalæstini. Concedimus clariores esse illas Toleto, non tamen ob id non subiectas, vt Primati, Ecclesiæ Toletanæ. Adde, quòd in hac fuit Archiflaminica prima, vt aliàs probatur; nulla tamen aliarum dicitur huiusmodi Flamines vel Flaminicas habuisse, tametsi Flamines vnius Prouinciæ.

Secundum argumentum nullas vires habet. Primò, quia fieri potuit, vt tempore Annibalis (de quo loquitur Liuius) fuerit oppidum exiguum, tamen posteà successu temporis multùm increuerit; vt reuerà creuit, cùm Augusti sæculo per * P. Carisium facta fuit colonia. nec dicitur illam auxisse Regem Gotthorum VVambam, sed altis muris vndique vallasse. quod non est signum illuc attulisse aliunde ciues, sed qui erant in vrbe & suburbio, iactis fortissimis mœnibus mansisse. Secundò, qualiscumque fuerit vrbis huius moles, non admodum laboro; satis est, vt electa fuerit à viris Apostolicis vt Metropolis totius Hispaniæ, vtpote quæ olim habuit Archiflaminicam. Tertio respondetur, oportere sensum eruere illorum verborum Concilij Nicæni: *Primatus habent Ecclesiæ vrbium ampliorum.* Quas vocat vrbes ampliores? An quæ magis essent protensæ? Non ita; quia sic in vrbe Tarraconensi, vel Carthaginensi, poni deberet; sed certò scimus, numquam in iis à principio positum esse totius Hispaniæ Primatum. An ditiores? Ditissima Numantia, opulenta Cæsaraugusta; at neutrobi posita fuit prima Sedes. An antiquitate venerabiliores, & commodorum multitudine? Certè Toletum

69.

* D. L. *Huius P. Carisij meminit Florus lib. 4. Hist. in fine, ex quo & alius Hubert. Goltzius in Vitâ Cæs. Augusti p. 96. plura narrat: & tempore, quo ipse Legatus & Propretor erat in Hispaniâ, deductas fuisse colonias militares, Augustobrigam, Nouam*

Augustam, & Toletum. Extat nummus apud eundem Goltzium, in cuius reuerſu facies mulieris visitur turrita, coronâ ornata; cum hac inscriptione: P. CARISIVS LEG. PROPR. COL. TOLET. *& in eius explicatione doctè & eruditè, vt solet, Ludouicus Nonnius pag. 81. Vide Gerardum Mercat. in Castellâ Nouâ.*

vrbs antiquitate venerabilis,& commoditate perutilis, vtpote quæ in medio Hiſpaniæ ſit poſita,vt vmbilicus; magis dixerim cor, & veluti centrum huius Prouinciæ. Quartum, non euincit, quia multis temporibus non ſubſcripſere Pontifices & Metropolitani, priùs quàm alij ; ſed ſeruatâ tantùm Ordinis antiquitate. In Concilio Illiberitano Felix Accitanus primus omnium confirmat,vt antiquiſſimus, poſtmodum Hiſpalenſis,Toletanus, &c. Secundò,in Conciliis Africanis, confirmat Opianus in ſuo Concilio primus, quia ceteris antiquior; & in tertio Primus, & in multis etiam Aurelius. At in ſecundo Carthaginenſi Gennadius præeſt, qui non fuit Carthaginenſis, ſed poſt ipſum confirmat Aurelius. Et quòd non fuerit Gennadius Carthaginenſis, conſtat ex Catalogo illius vrbis Epiſcoporum, qui ſunt, Agrippinus, Donatus, Cyprianus, Lucianus, Manfritius, Cæcilius, Rufus,Gratus, Aurelius, Capreolus, Quoduultdeus, Eugenius, Bonifacius, Reparatus. Quòd præfuerit Gennadius,ſic habes: *Glorioſiſſimo Imperatore Valentiniano Aug.IV. & Theodoſio viris claris Coſſ.* XIV. *Kal. Iunij, Carthagine in Baſilicâ perpetuâ, reſtitutâ, cùm Gennadius Epiſcopus, vnà cum Victore Abderitano, & alio Victore Pupputanenſi, & ceteris Coëpiſcopis ſuis Prouinciarum diuerſarum conſediſſet; Gennadius Epiſcopus;dixit*,&c.Statim: *Aurelius Epiſcopus dixit.*Concludit: *Gennadius Epiſcopus dixit: Omnia ergo quæ à veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri? Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Placet, placet, vt cuſtodiantur ab omnibus. Gennadius Epiſcopus dixit: Si (quod non opinamur) ab aliquo fuerint violata, quid ſtatuitis quod fieri debeat? Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Qui contra ſuam profeſſionem vel ſubſcriptionem venerit, ipſe ſe ab hoc cœtu ſeparabit. Gennadius Epiſcopus dixit: Gratulemur, Domino noſtro præſtante, quòd pro ſtatu Eccleſiæ Catholicæ cuncta nos ſalubri conſilio ſeruanda decreuimus; & ideò quæ ab omnibus ſunt dicta, propriâ manu debemus ſubſcripta firmare. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Fiat, fiat: & ſubcripſerunt.* Ecce, Aurelius eſt Epiſcopus Carthaginenſis, & Primas totius ſAfricæ, & ſecundo loco loquitur, & ſubſcribit: Gennadius præſedit,vt antiquior, & coëgit Concilium,vt docent illa verba: *Omnipotenti Deo gratias refero, quia permiſit, vt ſecundùm commune Concilium habitum in Prætorio, etiam iuxta tenorem petitionis litterarum mearum.* Iſte ſenior conſulebat cum Primate totius Prouinciæ, & ſtatim mittebat litteras citatorias & prouocatorias ad Concilium, quas vocat S. Auguſtinus in Epiſtolis *tractorias*. Et hæc ad quartum argumentum. Accitanus in Illiberitano præeſt, & vocant ad Concilium,communicatâ re cum Epiſcopo Primate Melantio.

70. Ad quintum : multa ſunt, quæ libro integro traduntur de hoc Primatu, quæ repetere modò maioris eſt otij & operæ.

Sextum nihil probat ; quia non ſatis eſt, vt ſit Eccleſia Primas, quòd ædificata ab Apoſtolis, quia multæ ſunt in Italiâ à Petro ædificatæ , quæ numquam vocatæ ſunt Primates; & multæ in Aſiâ à Ioanne, quæ dicendæ fuiſſent Primates. Iſtas tales verum eſt dici Sedes Apoſtolicas, quales vel Apoſtoli,vel eorum diſcipuli, vbique terrarum condiderunt , & talis eſt Irienſis, & Bracharenſis.

Ad ſeptimum : ſatis declaratum eſt in Concilio Nicæno , quæ cenſendæ eſſent Eccleſiæ Primates, quæ eſſent in vrbibus amplioribus, ceteris aliis ſeruatis quæ ſeruanda præcipit ordo prudentiæ.

Ad octauum: non eſt de ratione Primatus, præſidere Conciliis, quia illicò qui præſiderent, eſſent ſtatim Primates; non autem qui poſt illos ſubſcriberent: quia radix præſidendi oritur ex Ordinis antiquitate. At quòd aliquis Epiſcopus ſit Primas, ex eo patet quòd habeat ius pallij, & id priuile-

gium

gium à principio acceperit à Romanâ Eccleſiâ: quòd ſit in medio totius Prouinciæ, quòd poſſit cogere ad Concilium per ſe, vel per antiquum Primatem. Vbi obſeruandum eſt, Primates eſſe in duplici differentiâ, alios ad præſidendum, & ſic ſunt antiquiores; alios verò ad cetera, & ſic in vnaquaque Prouinciâ ſunt certi Primates. Primo modo Primates varij ſunt pro tempore: at Sedes immobilis eſt, neque à tempore Apoſtolorum eſt conceſſum ius Primatus, quod nullatenus poteſt amoueri.

Iam reſponſum eſt, quomodo non præſiderent ſemper Primates, id eſt, Epiſcopi Carthaginenſes; ſed alij aliarum ciuitatum Epiſcopi: nam & in Concilio Lugdunenſi Priſcus Lugdunenſis, & pòſt Sabaudius Arelatenſis Primas. 71.

Ad nonum: non facile eſt diiudicare, fuerítne ante ſanctum Eugenium alius, aut alij Pontifices. Nec deſunt, qui putent, à Iacobo poſitum eſſe primum in vrbe Toletanâ Pontificem. Ad quam rem ſunt aliqua magna quidem veſtigia: nec mirum eſt, quòd in quinquaginta annis poſt reditum ſancti Iacobi poſitus non fuerit Primas: quia primò conueniebat, vt ponerentur in vrbibus Epiſcopi, haberent Eccleſias erectas & loca quò ſe reciperent: & ſtatim conuenienter poneretur Primas, qui Paſtor eſſet illorum Antiſtitum, & eos cogere poſſet ad Concilia. Sic iubet Paulus Tito, vt Cretæ poneret Epiſcopos; quibus iam deſignatis, ipſe tamquam illorum omnium Primas deſignatus eſt.

Nec decimum conuincit, quia benè potuit ſubiectum eſſe Toletum Carthagini in iuriſdictione temporali ac ſæculari, & illi præeſſe in iuriſdictione ſpirituali: quamuis etiam non eſt locus commodus Carthago noua; quia in extremo poſita eſt Hiſpaniæ. Sed illud maximè notandum, Primatum poni in hac vel illâ ciuitate, non prouenire ex eius dignitate internâ vel externâ. Nam ſi conſideres dignitatem externam, maior acceſſit Antiochenæ Sedi, ex eo quòd in eâ præfuit Petrus; quàm Alexandrinæ, quòd in illâ fuit primus Paſtor Marcus: ſed ita ſtatuit idem Petrus ex Dei voluntate, qui poſt Romanam voluit vt eſſet Alexandrina Sedes prima; ſecunda Cathedra in Antiochiâ. Hæc eſt radix omnium conſtitutionum; nihilominùs habuerunt nonnullas alias regulas, vbi Sedes conſtituerent, qui poſt Apoſtolos Eccleſias fundarunt. Sunt qui putent non alium eſſe Patriarcham quàm Metropolitanum. Sedes Toletana, vt reſpicit ſuas peculiares Sedes XIX. eſt Metropolitana; vt eius iuriſdictio ſe extendit ad omnes Hiſpaniæ Sedes, eſt Primas: vt Sedes Romana reſpectu loci eſt Paſtoralis & peculiaris; at, vt eius iuriſdictio, ſcilicet Romani Paſtoris, ſe extendit ad omnes orbis Eccleſias, eſt vniuerſalis. 72.

Sed crediderim, à Iacobo, Petro & Paulo locum hunc pro Primatu totius Hiſpaniæ fuiſſe deſignatum: & quòd prædicauerit Clemens in vrbe Toletanâ, ſaltem in Carpetaniâ, docet Iulianus, agens de Iuliano Epiſcopo Carpetano, quem conuertit, dum comitatur S. Petrum in Hiſpaniâ: nam & Doctor Madera lib. de Monarchiâ docet, hos Epiſcopos Iulianum & Iulium (quos diſcipulos ſuos vocat S. Clemens) fuiſſe Pontifices Hiſpanos. Et ita veriſimile mihi eſt, S. Petrum ſignaſſe hunc locum pro Primatu, vt credit Iulianus. Vnde conſurgit potiſſima ratio Patriarchalis huius Sedis, & Primatis Cathedræ in Hiſpaniâ. Nam tres Sedes Patriarchales ſignauit, ſcilicet Romanam, licet tempore poſtremam, in quâ Sedem Summi Pontificij fixit Petrus, quam & omnium caput (vt Chriſtus illi conſtituerat) voluit eſſe Eccleſiarum; Alexandrinam ſecundam, vbi & ipſe prædicauit, vel quò miſit S. Marcum; tertiam Antiochenam, vbi & ipſe aliquot annis moram fecit. 73.

fecit. Ergo ex institutione Dei, & voluntate Petri, habet aliqua Sedes, quòd sit, vel non sit Patriarchalis, & vt sit prima, secunda vel tertia in gradu dignitatis. Quod mihi probandum est, antequam hinc discedam. Nec Constantinopolitana ciuitas habet Sedem Patriarchalem, quia erat ciuitas Imperatoria; sed quia sic statuit Sedes Petri. sic Leo Epist. 54. ad Martianum Augustum: *Habeat*, inquit, *Constantinopolitana ciuitas gloriam suam, & protegente dexterâ Dei, diuturno clementiæ vestræ fruatur imperio. Alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia diuinarum: nec prater illam petram, quam Dominus in fundamento posuit, stabilis erit vlla constructio.* Et Gelasius in Epist. ad Episcopos Dardaniæ: *Nam quòd dicitur*, inquit, *de Regiâ ciuitate, alia potestas est Regia sæcularis, alia Ecclesiasticarum distributio dignitatum: sicut enim quæuis parua ciuitas prærogatiuam Regis præsentis non minuit, sic Imperialis præsentia mensuram dispositionis religiosæ non mutat.* Hæc Gelasius. Falluntur ergo, & toto aberrant cælo, qui putant tunc primùm incepisse in vrbe Toletanâ Primatum, cùm facta fuit Regia ciuitas, & Imperij Gothici domicilium: quia, sicut demere non poterant illi ciuitati hoc priuilegium, sic nec dare: quemadmodum ex iis testimoniis Summorum Pontificum constat. Nec, quòd aliqua ciuitas sit aliâ præclarior splendidiórve, habet ob id ius Primatus: quia nec Ierosolyma, non solùm Iudææ, sed totius Orientis vrbs nobilissima, nec Nicomedia Diocletiani sedes, fuerunt vrbes Primates nec Patriarchales. Ob id Gelasius in dictâ Epistolâ dicit: *Risimus, quòd prærogatiuam volunt Acacio comparari, quòd Episcopus fuerit Regiæ ciuitatis. Numquid apud Mediolanum, apud Rauennam, apud Firmium, apud Treuiros multis temporibus non constitit Imperator? numquid harum vrbium Sacerdotes vltra mensuram sibimet antiquitus deputatam quidpiam suis dignitatibus vsurparunt?* Non fiebant ergo Mediolanensis, Treuirensis & Nicomediensis Ecclesiæ Patriarchales; quia à Petro non acceperunt. In Concilio Nicæno non sunt inuentæ Sedes Patriarchales, sed iam quæ extabant, confirmatæ, vt docent illa verba: *Similiter autem & apud Antiochiam, ceteraq; Prouincias honor suus vnicuique seruetur Ecclesiæ.* Vera igitur & sola causa illarum trium Sedium Patriarchalium, scilicet Antiochenæ, Alexandrinæ & Romanæ, est dignitas Petri. Solæ enim illæ Ecclesiæ habitæ sunt Patriarchales proprie, in quibus Petrus tamquam Episcopus sedit. Alexandriæ, per semetipsum, vt testatur Nicephorus lib. 14. cap. 3. vel per discipulum suum Marcum, cui commisit, vt nomine suo fundaret Ecclesiam, vt docet S. Gregorius Regist. Epist. lib. 6. Epist. 37. ad Eulogium Alexandrinum, vbi sic ait: *Cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen Principatu sola Apostolorum Principis Sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. ipse enim sublimauit Sedem, in quâ etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est; ipse decorauit Sedem, in quam Euangelistam discipulum misit; ipse firmauit Sedem, in quâ septem annis, quamuis discessurus, sedit. Cùm ergo vnius atque eiusdem sint Sedes, quibus ex auctoritate diuinâ tres nunc Episcopi præsident, quidquid ego boni de vobis audio, hoc mihi imputo.* Eamdem rationem reddit sanctus Leo in Epist. 53. ad Anatolium: *Nihil enim*, inquit, *Alexandrinæ Sedi eius, quam per sanctum Marcum Euangelistam, beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis. Antiochena quoque Ecclesia, in quâ primùm prædicante beato Apostolo Petro Christianum nomen exortum est; in paterna constitutionis ordine perseueret; & in gradu tertio collocata, numquam se fiat inferior.* Hæc sanctus Leo Papa. Item Anacletus Epist. 3. *Secunda*, inquit, *Sedes apud Alexandriam B. Petri nomine à Marco eius discipulo consecrata est; tertia autem Sedes apud Antiochiam, eiusdem B. Petri Apostoli nomine, habetur honorabilis.*

bilis. Hæc est ergo ratio numeri harum Sedium. Ratio autem ordinis est, quia cùm omnes tres sint Sedes Petri; tamen Romanam per se vsque ad mortem administrauit, Alexandrinam per Marcum Euangelistam, Antiochenam per Euodium. Sicut ergo maior est Apostolus Petrus Marco Euangelistâ, & Marcus Euangelista Euodio (quia neque Apostolus nec Euangelista fuit Euodius) ita Romana Ecclesia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate superat. Nec dubito, quando fieri potuit, sanctum Pontificem Petrum magnitudinis, claritudinis & gloriæ rationem nonnumquam habuisse. Ergo si conuenit, vt Alexandrina Sedes esset Patriarchalis, quia per Marcum eam fundauit Petrus; si probauerimus, Toletanam conditam esse per eumdem Petrum, misso ad Hispaniam primùm Iacobo, deinde Eugenio Petri discipulo, probatum erit, Sedem fuisse ex eo tempore Patriarchalem. Quòd Toleti prædicauerit Apostolus Iacobus, docent illa verba: *Peragratis omnibus Hispaniæ vrbibus*. ergo, vel eundo, vel redeundo, non potuit fieri, quin Iacobus ingressus sit Toletum, & ibi prædicauerit, ibi Sedem fixerit. Ergo si communicauit consilium veniendi ad Hispanias cum B. Virgine, quidni communicarit cum Petro Christi Vicario, Collegiique Apostolici summo vertice, ac ceterorum capite? nam cùm benè considero Dei opera esse quàm maximè possunt ordinata, ac ordo poscit vt tantam profectionem cum Vicario Christi communicaret, eiusque nutu ac missione venerit, cùm Toleti prædicauit; quidni iudicemus vel hoc nomine Patriarchalem esse Sedem, non minorem dignitate Alexandrinâ, quam per Marcum Petrus instituit? Nam quantum dignitate præstat Iacobus Marco, tantum præstare debet Sedes quam ipse constituit, Sede quam erexit Marcus. Idem impulsor, nempe Petrus, magister vtriusque; sed dignitate Apostolicâ Iacobo par, licet in officio Vicariatus illo superior.

Iam verò, si veniamus ad tempora S. M. Marcelli Eugenij; nónne ille fuit Petri discipulus, Petri comes, & à Petro ad prædicandum missus? Quòd fuerit discipulus Petri S. Eugenius, docent Dexter & Iulianus; quòd autem missus sit ab illo ad prædicandum, docet Linus Papa in Vitâ S. Petri Apostoli, his verbis: *Cui ait B. Apostolus*, post obitum egregiè martyrium ipsius ad sepulchrum lugenti: *Frater Marcelle non audisti vocem Domini dicentis, Relinque mortuos sepelire mortuos suos? & Marcellus ait: Magister, audiui. Tunc Petrus ad eum: Noli ergo, quasi mortuus mortuum videaris sepelisse, flere; sed tamquam viuus viuenti & gaudenti conlatare. Relinque mortuos sepelire mortuos suos: tu autem, vt per me didicisti, vade, annuntia regnum Dei. Quod cum gratiâ multâ cunctis Fratribus Marcellus nuntiauit, & suffragiis S. Petri fides credentium à Deo Patre confirmata est, in nomine Domini Iesu Christi, & in sanctificatione sancti Spiritus*. Videtur hîc significare S. Linus, significasse Petrum Marcello, quò vellet eum ire prædicatum. Nec enim dici potest de viro tam excellenti, & tanti Doctoris discipulo, post mortem Petri ad Cyrenæos, quod aiunt, scopulos consenuisse, sed prædicasse Romæ, & alibi: pòst verò plus quàm XXV. annos à morte S. Petri missus est in Hispaniam à Clemente Papâ conciue, vt iusserat S. Petrus. Ante hunc prædicarat ibi S. Philippus, cognomine Philotheus; & ante hunc Secundus: primus omnium S. Iacobus. Fuit autem doctus & elegantis ingenij S. Marcellus, vt ex epigrammate, quod elegantissimè composuit in laudem sancti Dionysij, liquet. Iulianus Toletanus dicit habuisse consuetudinem cum Martiali, huncque magni fecisse iudicium M. Marcelli, vt ipse testatur, misso ad illum epigram. 73. lib. 10 74.

Littera facundi gratum mihi pignus amici
Pertulit Ausoniæ dona seuera togæ:
Quâ non Fabricius, sed vellet Apicius vti,
Vellet Mæcenas Cæsarianus eques.
Vilior hæc nobis alio mittente fuisset:
Non quacumque manu victima cæsa litat.
A te missa venit: possem nisi munus amare
Marte tuum, poteram nomen amare meum.
Munere sed plus est, & nomine gratius ipso,
Officium docti iudiciumq; viri.

Cùm esset Gentilis, versabatur cum Nerone docto linguæ Latinæ Græcæque: post mortem sancti Petri, cum Clemente viro docto, & cognomine Sophistâ, vt in eius Vitâ ante DCC. annos scriptâ, & in Concilio comprobata, habetur. Eugenius nobilissimâ Romæ prosapiâ ortus; & à Clemente Sophistâ educatus, missus fuit ad gentes, non barbaras, vt erant Cantabri, sed ad feroces & cultissimas, videlicet ad Carpetanos & Toletanos; qui in medio totius Hispaniæ viuebant; posteaque conuersatus est cum Dionysio Areopagitâ. Vixit Romæ sub Lino Cletoque. Videtur quòd sanctus Marcellus iuuerit Paulum in prædicatione: nam cùm fuerit sancti Clementis discipulus, Clemens verò vehementer iuuerit prædicationem Pauli, fit vt idem præstiterit Eugenius. Constat autem ex cap. 4. Epist. ad Philippenses, Clementem fuisse Pauli cooperatorem; docent enim hoc illa verba: *Rogo & te germane compar, adiuua illas, quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.* Σύζυγε vox, quam vertit optimè Vulgatus *compar*, significat, qui cum alio idem iugum portat. Quidam intelligunt de vxore Pauli, quam certior Patrum sententia est eum non habuisse, cælibemque vitam perpetuò duxisse. Iam verò, esto coniugem haberet Paulus, illam vel Tarsi, vel Ierosolymis, & non Philippis reliquisset. Nec placet quòd loquatur de viro sic vocato: ego, saluâ melius sentientium in omnibus opinione, cui meam libenter subiicio, crediderim hîc loqui eum sancto Petro, qui iugum idem ducebat prædicationis Euangelicæ; ille prædicans Iudæis, Paulus verò Gentibus. Pro quo debet obseruari, hanc Epistolam scriptam esse secundo anno commorationis sancti Pauli Romæ. Scribitur ad Philippenses, quâ in vrbe erant Euodia Syntycheque: illæ verò multùm pro doctrinâ Euangelicâ laborauerant. Erat tunc non Romæ S. Petrus, quia ibi cum illo conuersaretur; sed erat Philippis, vt patet ex verbis Simeonis Metaphrastis in Vitâ sancti Petri: *Cùm Philippis autem* (Petrus scilicet) *Olympium Episcopum constituisset.* Rogat ergo sanctum Petrum manentem tunc temporis Philippis, vt Philippenses feminas præclarissimas, Syntychen & Euodiam, quæ, prædicante Paulo, egregiè pro Paulo laborarant, adiutores verò Pauli Clementem & ceteros apud Philippos, adiuuaret consilio, eleëmosynis, & quo posset pietatis officio. Ibi videtur etiam fuisse sanctus Eugenius sanctus Clementis discipulus. *Salutant vos, qui* estis in vrbe Philippis, & te quoque sanctum Petrum ibi commorantem, omnes sancti Romani, & præcipuè qui de Cæsaris domo sunt, videlicet Seneca & Torpes, aliique senatorij, & aulici viri, iam in Christum credentes.

75. Quòd si admittamus, vt quidam volunt, indiuiduum eum fuisse comitem S. Petri magistri sui, post eius verò mortem Clementis adhæsisse contubernio; fatendum, potuisse quidem esse cum Paulo ad annum ferè quinquagesimum sanctum Clementem, non tamen sanctum Marcellum, qui multò

pòst

pòst conuersus est, scilicet post annum quinquagesimum septimum. Nihil hic certi est mihi.

Quæritur, an certum sit, S. Eugenium primum fuisse Toletanorum Pontificem, primumque Pastorem? Ad cuius rei quæstionem explicandam scire debemus, Toletum esse velut vmbilicum & centrum totius Hispaniæ, quà transeundum est, siue vadas ad Orientem, siue Occidentem versus; siue vergas ad Meridiem, siue tendas ad Septemtrionem: cumque prædicatores Euangelici non semper in vno eodemque loco consisterent, sed quoquouersus, vbi Spiritus sanctus eos euocabat, incredibili quadam alacritate & celeritate raperentur: cumque aliquando ab Ortu ad Occasum, vel econtrà nonnumquam à Meridie flectendum esset ad Septemtrionem; necessariò Toleto transeundum erat: cumque ab anno XXXVI. sanctus Iacobus venerit in Hispanias, omnesque eius vrbes peragrarit, qui dici cogitarique potest, eum hic non prædicasse; &, si prædicauit (vt reuerà puto illum ibi prædicasse) quomodo fructum non tulit? Apti sunt Toletanorum animi ad quoduis genus virtutis, nata quoque ingenia ad recipiendam alacribus animis pietatem. Fuerunt quidem tenacissimi paternarum superstitionum: at vbi semel (Christo sit gloria) veritatem imbiberunt, illam fortiter amplexi, constanter ad hunc vsque diem conseruarunt. Dexter Barcinonensis affirmat, sanctum Secundum totâ Carpetaniâ prædicasse; quomodo ergo non prædicauit Toleti? & Doctor Bernardus affirmat, prædicasse sanctum Saturninum discipulum S. Petri Toletanis, & Paternum ciuem Toletanum ante S. Marcelli aduentum, iam Toleti conuersum, iuisse quæsitum ad Gallias sanctum Saturninum; ab eoque benè instructum, creatum esse Episcopum Vasatensem. An non prædicauerunt hîc S. Petrus & S. Paulus, ac S. Clemens comitatus S. Petrum, cùm venit ad Hispaniam, qui conuertit sanctum Martyrem & Episcopum Carpetaniæ Iulianum in Hispaniæ tractu Carpetano (vt docet Iulianus) ad quem postea scripsit sanctus Clemens. Quomodo ergo post tot prædicationes non credidit Toletum? credidit Carpetania, habebat iam Episcopum, quem puto fuisse Toletanum, & nondum crediderit Toletum ciuitas clarissima bonis mentibus, & ciuium ingeniis decorata? Aiunt Dexter & Iulianus, sanctum Saturninum ibi posuisse primam Sedem Hispaniæ, & eam confirmasse, quam confirmauit & sanctus Philippus cognomento Philotheus, S. Pauli discipulus, quem præmisit ante Eugenium sanctus Clemens, ibique prædicauit, & Primatum iam delignatum à S. Iacobo (vt rationi consentaneum est) confirmauit, & post hæc sanctus Marcus Marcellus. & quî tolerari potest, vt post prædicationem sancti Iacobi, & aduentum septem Episcoporum, sanctorum Petri, Pauli, Clementis ad Hispanias, per totos circiter quinquaginta annos Toletum non accesserit felix nuntius Euangelij, & eius lucis splendor ac fulgentissimus radius mentes Toletanorum nondum perstrinxerit, illustrarit, vel saltem attigerit? Maximè quia in Vitâ S. Clementis sic dicitur: *Ὁ Διονύσιος δὲ Μάρκελλον εἰς Ἱσπανίας ἀπέστειλεν, ἵνα τὸν λόγον τῆς ζωῆς ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Χριστοῦ φθέγγηται, Dionysius autem misit tamquam legatum Marcellum in Hispanias, vt verbum vitæ ipsis Ecclesiis Christi nuntiaret.* Idem Isingrenius: Vbi magis videtur missus, vt Apostolus totius Hispaniæ, quàm vt priuatus alicuius ciuitatis Apostolus. Bene tamen credo perlustrasse totam Hispaniam, illamque verbo & miraculis illustrasse, vt Legatum Apostolicum decebat. Tandem verò peruenisse Toletum, tamquam ad Primatem Sedem, & ibi multos annos constitisse: inde verò digressum, nunc has, nunc illas visitasse frequenter Ecclesias, vt Primatem & Legatum; antequam eodem fungeretur officio Philippus, vt 75.

Legatus Apostolicus,quia veniebat vt esset Hispaniarum Primas. Quin & verisimile puto,multos annos id munus,scilicet Legati,fuisse coniunctum cum Primatu totius Hispaniæ; vt videre est in Thessalonicensi Primate. Addam verba S. Leonis Papæ ad Anastasium Primatem Thessalonicæ,Epistolâ 84.sic ait: *Quanta Fraternitati tuæ à beatissimi Petri Apostoli auctoritate sint commissa, & qualia etiam nostro tibi fauore sint credita; si verâ ratione perspiceres, & iusto examine ponderares,multùm posses de iuncta solicitudinis deuotione gaudere. Quoniam sicut prædecessores mei prædecessoribus tuis,ita etiam ego dilectioni tuæ, priorum secutus exemplum, vicem mei moderaminis delegaui: vt curam, quam vniuersis Ecclesiis principaliter ex institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectus adiuuares.* Sic erant Legati totius Africæ Pontifices Carthaginenses. Nec me latet, aliquando ex peculiaribus causis eligi solere Legatos, vt Tarraconenses & Hispalenses. Id etiam confirmatum est Toletanis Præsulibus post libertatem vrbis Toletanæ, in Bernardo, Raymundo, Ioanne, Celebruno, Martino,Ruderico, & aliis secutis Pontificibus.

76. Quòd autem Philippus fuerit Legatus Hispaniæ vt Primas, docent illa verba: *Porrò S. Clemens sub idem tempus* (quo venit S. Dionysius Romam) *Philippum quemdam Hispanis Episcopum præfecerat, eamdemq; potestatem, quam ipse diuinus Clemens à B. Petro accepit, ipsi dederat, dicens: Profectus in Occidentales plagas, Euangelium regni cælorum prædicato; ligandi & absoluendi tibi potestas esto: vt Christi Euangelium per te longè lateq; diffundatur, quò à Domino instar fidelis serui audire merearis: Euge serue bone ac fidelis,in paucis fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Quæ omnia facilè docent,fuisse Legatum Sedis Apostolicæ,eò quòd totis præficiatur Hispaniis, totis iubeatur prædicare, & quòd detur ei ampla facultas absoluendi atque ligandi. Similiter missus est ad Gallias & Germanias S. Dionysius Areopagita, cui eadem verbis conceptis dicta sunt. Ego crediderim, si prædicare aliquanto tempore in aliquâ ciuitate, satis est vt quis eius vrbis dicatur Episcopus,quòd Toletana ciuitas habeat hos Episcopos, S. Iacobum, S.Secundum,S.Petrum, S.Clementem, S.Iulianum,S.Paulum,S.Philippum, S. Saturninum, S. Eugenium, octo ante S. Marcellum Eugenium. Benè quidem video, non admodum longo tempore priores istos Toleti constitisse, sanctum verò M. Marcellum multò plus temporis ibi moratum. Hanc difficultatem præclarè sensit & aduertit Hieronymus Romanus ex Augustinianâ familiâ: cui illud etiam adiungendum est, in Vitâ S. Eugenij ante septingentos annos scriptâ, non dici primum fuisse Toletanorum Episcopum,sed Arelate consecratum à Dionysio, missum esse in Toletanam ciuitatem. Nec Martyrologia,nec Breuiaria,vel Tabulæ Ecclesiarum Hispaniæ testantur hunc fuisse primum Episcopum, nec Martyrologium Romanum nouum, nec S.Antoninus 1.part.tit.6. cap.1. §.4. nec Vincentius, nec aliquis alius; sed cùm alium non vidissent, nec rem multùm diuque perpendissent, primum esse putauerunt. Ob id prudenter P.Petrus Ribadeneira in eius Vitâ, quæ est 2. p. Floris Sanctorum, vocat eum primum eorum quos scimus Toletanorum Pontificum.Idem habetur Episcopus Tolosanorum,quòd,defuncto S. Saturnino, & Ecclesiâ illâ Pastoris solatio destitutâ, ibi plusculum temporis prædicauerit, vt obseruauit diligenter Petrus Calahor. Qui quoniam per multos annos (plusquam trigintaquinque) in Hispaniâ,& frequentiùs Toleti remoratus est; ceteri verò prædecessores illius, vel ex itinere, vel paruo tempore Toleti prædicauerunt; iure optimo potest quodam modo beatus M. Marcellus Eugenius primus Toletanorum Pastor appellari: dummodò tamen multò priùs quàm ille veniret in Hispaniam, agnoscamus

præ-

prædicatam fuisse doctrinam Euangelij Toletanis. Et cùm in Tabulis sanctæ Ecclesiæ Toletanæ dicitur primus Toletanæ Ecclesiæ Pontifex; hoc modo arbitror interpretandum esse *primus*, qui seriò & ex industriâ Toletanis prædicarit; non tamen primus qui lucem Euangelij Toletanis intulerit. Danda quidem venia Scriptori Tabularum Toletanarum, quia ille alium Eugenio priorem non inuenit in eâ Sede Præsulem, & ob id ausus est publicare fuisse primum absolute Pontificem.

Secundò, restat probandum, quo tempore venerit. Constat ex Historiis 77.
missum à S. Clemente, cùm esset iam Romanus Pontifex. Quod priùs restat probandum & excutiendum; quia ex eo comperto comperiemus, quo tempore venerit in Hispaniam S. Eugenius. Variæ sunt opiniones quo tempore cœperit vel inierit Pontificatum Clemens: illam sequor, quam in re tam graui sequitur Ecclesia, qualis est Canon sacrosancti Sacrificij, vbi post Linum & Cletum quarto loco ponit Clementem: quam amplectuntur grauissimi Patres, videlicet S. Ignatius in Epist. ad Mariam Cassoboliten, Hegesippus apud Eusebium lib. 3. Histor. cap. 12. Irenæus lib. 3. cap. 3. Epiphanius hæresi 27. Hieronymus in Clemente, Breuiarium Romanum nouum & vetus, & Martyrologium Romanum nouum, Optatus Mileuit. lib. 1. S. Augustinus Epist. 165. Nicephorus lib. 1. & Baronius in Annalibus, & Martyrologij Annot. Pet. de Ribadeneira 2. p. Floris Sanctorum, & Gregorius Turonensis lib. 2. cap. 3. & Nicephorus Episcopus Constantinopolitanus. Cœpit autem Pontificatus S. Clementis, secundum veram & certam Historiam, quam sequitur in Annalibus Ecclesiasticis Cardinalis Baronius, anno XCIII. Post hæc verò tempora venit Romam Dionysius Areopagita, & profectus est Eugenio comitante ad Gallias. Ponitque Baronius anno XCV. sed Dexter & Iulianus ponunt aduentum M. Marcelli ad Hispanias anno Domini C. fortasse morati sunt in viâ. Hinc infertur, vehementer eos errare, qui dicunt, Dionysium & Eugenium passos sub Domitiano; quia profecti sunt anno XII. Domitiani; hic verò mortuus anno XV. scilicet Christi XCIX. antequam S. Eugenius venisset in Hispanias: passus autem est XXXVI. dies post mortem sancti Dionysij: etenim Dionysius martyrio coronatus est IX. die Octobris; eodem anno XV. Nouembris passus est sanctus Eugenius, ex Dextro ad annum C.XXX. Quare, qui dicunt passos sub Traiano, si intelligunt sub Traiano Adriano, vere id quidem affirmant: erat enim annus ille Adriani XII. sic Græcorum Menologium, Beda, Vsuardus, Ado, & Baronius ex Aristide: quo tempore erat Dionysius CX. annorum, Eugenius centenario maior iam perfectissimæ senectutis, sed viribus integer; qui poterat iter ingredi Toleto Parisios. Quo tempore cœperit prædicare S. Saturninus, maximè conuenit prænotare. Beda passum ait anno CC.L. Grato & Decio Coss. ex vitiosâ & improbatâ Historiâ S. Gregorij Turonensis, qui facit synchronum Saturninum Dionysio Areopagitæ (quem quidem errorem secuta sunt omnia ferè Martyrologia præter Vsuardum, &, quod mirabilius est, ipse Baronius, qui reprobat sententiam de Dionysio) sic ille 1. lib. Histor. Francorum: *Huius tempore*, scilicet Decij, *septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt, sicut Historia sancti Martyris Saturnini denarrat. Ait enim: Sub Decio & Grato Coss. sicut fideli recordatione retinetur, primum ac summum Tolosana ciuitas sanctum Saturninum habere cœperat Sacerdotem. Hi ergo missi sunt: Turonicis Gratianus Episcopus; Arelatensibus Trophimus Episcopus Narbonæ Paulus Episcopus; Tolosæ Saturninus Episcopus; Parisiacis Dionysius Episcopus; Aruernis Atremonius Episcopus; Lemouicis Martialis est destinatus Episcopus.* Hæc multis inuoluuntur absurdis; quia falsum est in primis, mis-

ſum & paſſum Dionyſium Areopagitam primò Epiſcopum Athenarum, poſteà verò Pariſiorum, ſub Decio & Grato, cùm c.xx. annis antè paſſus ſit. De Paulo contradicit ſibi Martyrologium Romanum, quod XXII. Martij ſic habet: *Narbonæ in Galliâ natalis S. Pauli Epiſcopi, Apoſtolorum diſcipuli, quem tradunt fuiſſe Sergium Paulum Proconſulem, qui à B. Apoſtolo Paulo baptizatus, & cùm in Hiſpaniam pergeret, apud Narbonem relictus*, &c. Reprehendit Baronius in Annot. Turonenſem, dicens, *Vbi manifeſtè errat* (ſcilicet Gregorius lib. 1. cap. 30.) *dum eum, cum aliis quos ibi recenſet, tempore Decij Imp. in Gallias peruenisſe teſtatur.* Ita errauit & in Saturnino; quem Vſuardus & Molanus, Galeſinus & M.S. non ponunt ſub Decio: nam Hiſtoria Bertrandi de rebus Toloſanis, Breuiaria Toloſana & Toletana, item Petrus de Natalibus, affirmant miſſum à ſancto Petro Toloſam, paulò poſtquam venit ſanctus Petrus Apoſtolorum Princeps Romam: item S. Antoninus. Quem dicunt filium fuiſſe cuiuſdam Principis, & auditâ famâ ſancti Ioannis Baptiſtæ, ſub eius doctrinâ manſiſſe; poſteà verò fuiſſe S. Petri diſcipulum, quo cum Antiochiâ Romam venit: paſſus eſt, vt docent Dexter & Iulianus, ſub Traiano. Primus ergo docuit, Chriſtianoſque fecit ciues Toleti S. Iacobus; poſt hunc Secundus; tertius S. Petrus ſub annum L. & Clemens qui prædicauit Toleti, ex Iuliano, habuitque diſcipulum Iulianum. Anno circiter LX. venit Toletum; anno LXIII. venit S. Paulus ad Hiſpanias; & credibile eſt prædicaſſe Toleti, Saturnino ibi commorante. Sequitur horribilis perſecutio Neroniana, quam ſingulari Dei beneficio S. Paulus præuenit, vt Hiſpanorum animos ſuâ præſentiâ & ſanctiſſimis ſermonibus confirmaret. Fuit in Hiſpaniâ hæc perſecutio validiſſima: teſtantur enim carnificinæ impenſæ vndecim Martyribus anno LVII. Secundo verò Neronis prima fuit; ſed longè ſæuiſſima, vtpote à dæmone Chriſtianæ felicitatis inuido truculenter excitata. omnem ille mouit lapidem, vt crederent fideles iam veniſſe tempus Antichriſti, ex Epiſt. ad Theſſalonicenſes. Innumeri in Hiſpaniâ pro Chriſto paſſi, bona publicata, ædes ſacræ deſtructæ, multi ad anfractus ſpeluncarum & iuga montium ſeſe in tutas latebras abdiderunt: adeoque deſæuiit gladius, vt nulli ſuperfuiſſe Chriſtianorum viderentur; ſed omnis eorum progenies radicitus extirpata & deleta eſſe. Quod ipſe Nero pro virili conatus erat, vt paucis verbis docet Oroſius lib. 7. cap. 7. ſed mirè rem ſignificantibus. Nam primùm Romæ Chriſtianos ſuppliciis ac mortibus affecit, ac per omnes prouincias pari perſecutione excruciari imperauit, ipſum nomen extirpare conatus. Extat lapis Rom. non procul Toleto, hanc deletionem & extremam ſignificans ſtragem. quem Galbam ſæuiſſimum hominem, tunc Luſitaniæ præfectum, in gratiam Neronis erigi curaſſe credibile eſt: qui ſic habet, afferturque ab Ambroſio, & aliis:

NERONI. CL. CÆSARI.
AVG. PONT. MAX.
OB PROVIN.
QVI NOVAM GEN.
HVM. SVPERSTITIO-
NEM INCVLCAR.
PVRGATAM.

De totâ loquitur Hiſpaniâ; quia ſi de particulari dixiſſet, adderet Bæticam, vel Tarraconenſem, aut Luſitaniam. Hoc tempore perſuaſionibus Toletanorum Gentilium pænè lapſus eſt Iulianus; ſed gratiâ Dei eum reſpiciente in ſe rediit, & in Religione ſemel ſuſceptâ perſtitit. Addit Baronius de hoc lapide: *Sed planè inanis & iactabunda adulatio; quâ tamen ſignifica-*

tur,

tur, & Eccleſiam in Hiſpaniis maximè floruiſſe, & acerrimam fuiſſe Neronis perſecutionem; vt creditum ſit ab Ethnicis, Chriſtianam Religionem ab eo penitus extirpatam. Extincto Nerone, lux aurea rediit Hiſpanis, excitato à Prætorianis militibus Galbâ, qui tunc in Hiſpaniâ degebat, & poſt eius mortem à Veſpaſiano, donante totas Hiſpanias iure Latij. Tunc fuit Epiſcopus Carpetanorum Iulianus vſque ad annum XCV. vt affirmat Iulianus ſanctæ luſtæ Toletanæ Archipresbyter. Nec multò pòſt venit cum plenitudine Legati, miſſus à S. Clemente Philippus Epiſcopus cognomine Philotheus, quem Laminij, vrbe Arenatum, conuertit S. Paulus; prædicatque Toleti (vt tradit Dexter & Metaphraſtes) qui priùs fuit Præfectus Hiſpaniæ, & comitatus Romam S. Paulum, à S. Petro miſſus eſt ad inſulam Argyram, ordinatus ab illo Presbyter: antè tamen quàm ordinaretur Epiſcopus, more gentis ſuæ & nobilitatis, portabatur in ſellâ: quem credo irridet Martialis ad Auitum ſcribens lib. 6. ſic:

Octophoro ſanus portatur, Auite, Philippus:
Hunc tu ſi ſanum credis, Auite, furis.

Romæ forſan cum apparatu portabatur. Conuertit illam inſulam. Pòſt, iam Clemente Epiſcopo rediit Romam, & ordinatus à Clemente Epiſcopus, mittitur Legatus Româ ad Hiſpanias, prædicatque Toleti. Fallitur Morales, putans eumdem eſſe Philotheum qui Hierotheus; quia *Philotheus* eſt Amicus Dei, *Hierotheus* Sacer Deo. Expletâ diligenter Hiſpanienſi legatione, rediit ad Siciliam, & ibi ſancto quieuit fine, & XII. Maij celebratur. Sic Galeſinus: *Argyræ in Siciliâ ſancti Philippi Presbyteri:* (ſumitur aliquando Presbyter pro Epiſcopo) *is ab Apoſtolorum Principe B. Petro Euangelij cauſſâ ad eam inſulam miſſus, Deo iuuante perfecit, vt magna illius pars, abiectâ impietate, Chriſti Domini Fidem amplecteretur.* Denique ex hoc ſæculo migrauit Argyræ, vbi templum eius nomini conſtructum eſt; miraculorum frequentiâ atque hominum concurſu celeberrimum. Romani Martyrologij collectores cùm alicubi reperiant, hunc eſſe Epiſcopum, alicubi Presbyterum, ab vtroque abſtinentes, ſic habent hoc die: *In Siciliâ S. Philippi Argyri, qui à Romano Pontifice ad eam inſulam miſſus, magnam illius partem ad Chriſtum conuertit; cuius ſanctitas in liberandis energumenis maximè declaratur.*

Sanctus Probus maritus Xantippes fit Epiſcopus Rauennas, ſextus poſt primum Apollinarem: celebratur eius feſtum XII. Maij. Lege Galetinum & Petrum de Natalibus, XXIII. Septembris: *In Hiſpaniâ* (vrbe Laminio) *ſanctarum mulierum Xantippæ & Polyxenæ, quæ fuerunt Apoſtolorum diſcipulæ.* Hæc S. Andreæ, illa verò S. Pauli; hæc vxorata, illa quidem virgo. Meminit harum Græcorum Menologium, & Metaphraſtes in Vitâ Pauli. ſic Menologium Græcorum die XXIII. Septembris: *Eâdem die memoria ſanctarum mulierum Xantippæ & Polyxenæ ſororum. Hæ fuerunt ex regione Hiſpanorum, Claudij Cæſaris, ſcilicet Neronis, temporibus. quarum quidem Xantippe vxor fuit Probi, qui prouinciam illam adminiſtrabat; ipſa autem erudita fuit ab Apoſtolo Paulo, cùm eam regionem peragraret, & vnà cum multis aliis vir eius. Polyxena autem rapta fuit à dyſcolo quodam, ſed Dei gratiâ incorrupta manſit, & ab Apoſtolo Andreâ Baptiſmum ſuſcepit. Cumq; multi eius operâ credidiſſent, aſſumpto Oneſimo Apoſtolo, in patriam ſuam Hiſpaniam profecta eſt, & poſt longam illam nauigationem, & immenſa exilia, peruenit ad ſororem ſuam Xantippen, Rebeccam ſecum ducens, cum quâ ſimul baptizata fuerat, quæ ſcilicet ſic reliquo vitæ curſu tranſacto, & multis editis miraculis, ad Dominum migrarunt.* Hinc colliges, aduentum S. Pauli in Hiſpanias fuiſſe 78.

ſub

ſub Claudij Neronis Imperium, & præcipuè poſtquam egreſſus eſt Româ iam liber; quia cùm ſcripta eſt Epiſtola ad Romanos, nondum venerat, & paulò pòſt comprehenſus eſt & ductus Romam: illa profectio facta eſt, poſtquam de criminibus ſeſe expediuit, de quibus agebatur reus coram Imperatore Claudio Nerone.

79. Sed etiam, antequam hinc diſcedamus, aperienda nobis quæſtio eſt, Quot fuerint Marcelli, & an illi diſcipuli Simonis Magi? Duo omnino fuere Marcelli. Primò, quia alter dictus eſt M. Marcellus, M. Marcelli filius: alter Quintus Marcellus fuit Conſul, dictus Q. Aſinius Marcellus, cum M. Acilio Auiolâ, ann. Chriſti LV. V. C. DCCC.VII. Extat lapis: *Q. Aſinius M. F. Marcellus Conſul.* Auiola eſt, qui elatus reuixit, & in rogum iniectus, cùm illi ſuccurri non poſſet, viuus crematus eſt. Plinius lib. 6. cap. 52. His Conſulibus Claudio ſucceſſit Claudius Nero. Secundò, quia Dexter & Iulianus vocant his nominibus vtrumque. Tertiò, quia Q. Marcellus mortuus eſt in perſecutione Neronis, vt docent Epiſcopus Eſquilinus & Galeſinus, anno verò LXXII. Domini ex Dextro & Iuliano, M. verò Marcellus Eugenius LX. annis pòſt. Mortuus eſt autem M. Marcellus prope Pariſios anno Chriſti C.XXX. mortuus verò Q. Marcellus cum Apuleio LXXII. Romæ. Q. Marcellus non fuit Clericus; M. Marcellus Epiſcopus, ambo fratres, viri primarij & Conſulares, filij M. Marcelli Præfecti Romæ. Q. Marcellus communiter dicitur Marcellus: M. autem Marcellus frequentiùs dicitur Eugenius; paſſus autem XV. die Nouembris. De M. Marcello dicit Iulianus, quòd morienti Petro adfuerit; quòd eum de cruce depoſuerit; quòd depoſitum & aromatibus condîtum ſepelierit. Miſſa eſt in exilium ſancta virgo Flauia Domitilla, vt placet Baronio, anno XCVIII. XXVI. poſt mortem Q. Marcelli, & cum illâ exulauerunt in inſulâ Pontiâ Nereus & Achilleus eius Eunuchi; vbi erant duo diſcipuli peſſimi Simonis Magi, qui laudantes vitam flagitioſiſſimi magiſtri ſui, mirum in modum afflictabant ſanctos Martyres. Idque puto fuit poſt annum C. cùm ſanctus Marcellus iam erat in Hiſpaniâ, quò venerat miſſus à Dionyſio Areopagitâ Arelate cum quibuſdam militibus; & inter illos venerat Vitalis eius frater & Archidiaconus. Scribunt ſancti Martyres ad M. Marcellum ſequentem Epiſtolam, quæ eſt in eorum Actis: *Nereus & Achilleus ſerui Chriſti Ieſu, fratri & condiſcipulo Marcello æternam ſalutem. In Pontiæ inſulæ ergaſtulum relegati propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, gaudemus quidem, ſed gaudium noſtrum perturbant Furius & Priſcus diſcipuli Simonis, qui propter magicas artes in hoc exilium deportati ſunt. Aiunt illi alienum à culpâ fuiſſe Simonem: porrò eum ſine cauſſâ Apoſtolum Petrum execratum eſſe. Cumq; diceremus nos inſulæ habitatoribus, ne commodarent eis fidem, memoranimus illuſtrem & idoneam perſonam tuam, quæ poſſit ſcriptis ipſos facere certiores, cuiuſmodi fuerit Simonis Magi vita, & quemadmodum (cùm eius fuerus diſcipulus) res eius benè cognitas & exploratas habeas: quas oramus ne perſcribere graueris: vt homines innoxij ab horum fraudibus & impoſturis liberentur. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti tecum.* His litteris acceptis reſpondet Marcellus: *Marcellus ſeruus Ieſu Chriſti, ſanctis Confeſſoribus Nereo & Achilleo. Lectis litteris veſtris gaudio ſum repletus, quòd intelligerem vos in fide conſtantes eſſe, & pro veritate certare viriliter. & quia ſcribitis vobis Simonis innocentiam obiectam, retexam partem vitæ illius, vt ex paucis cetera colligantur. Ego quidem cùm in eius me doctrinam tradidiſſem, poſtquam animaduerti hominem eſſe malignum, & infantum trucidatorem; itemq; maleficum & perfractorem, diſceſſi ab illo,*

&

& me ad Dominum meum ſanctum Petrum adiunxi. Quem cùm Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret; derepentè eo loco, vbi Petrum Simon inſimulabat, vidua tranſiit cum multâ populi frequentiâ, filium vnicum mortuum efferens triſtiſſima. Vt vidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credentem: Deponatis de feretro defunctum hominem, & qui eum excitauerit, veram eius eſſe fidem ſciatis, &c. Sancti Martyres iam per martyrij lauream ad cælum euolauerant, cùm allatæ ſunt S. Marcelli litteræ. Reſpondent verò alij eorum loco in hunc modum: *Eutyches, Victorinus & Maro, ſerui Domini noſtri Ieſu Chriſti, Marcello: Quando venerunt litteræ tuæ ad ſanctos Nereum & Achilleum ſcriptæ, illi iam ante dies triginta peruenerant ad coronam. Cùm enim Flauia Domitilla virgo illuſtriſſima, imò Chriſtianiſſima, ab ipſis eius eunuchis docta, virginitatem ſuam Deo conſecraret, ſponſum Aurelianum contemneret, is propter Chriſti profeſſionem fecit in hanc inſulam eam relegari; atque etiam tunc veniens, Nerei atque Achillei animos cæpit muneribus penetrare. At illi dona eius execrantes, Domitillaq; fidem magis magisq; in Domino confirmantes, grauiſſimis verberibus ſunt attrectati, & Taracinam miſſi, & Minutio Rufo Conſulari traditi ſunt: qui cùm eos equuleo & flammis ad immolandum idolis compelleret; reſponderunt, ſe à B. Petro baptizatos, nullâ ratione poſſe idolis immolare: ſicq; capite caſi ſunt. Eorum corpora rapuit Auſpicius diſcipulus eorum, nutritor ſanctæ Virginis, & in arenariâ ſepeliuit, viâ Ardeatinâ, milliario ac dimidio ab Vrbis muro, iuxta monumentum, in quo ſepulta fuit Petronilla Apoſtoli Petri filia; quemadmodum Auſpicius ipſe nobis retulit. Erit igitur charitatis tuæ noſtri curam gerere, & eiuſmodi aliquem ad nos mittere, qui tuâ & noſtrâ ſoſpitate nos exhilaret.* Dies natalis Martyrum horum eſt IV. Idus Martias. Credo (& ita narrat Hiſtoria) à S. Marcello Eugenio fratrem nomine Vitalem, Archidiaconum ſuum, miſſum ad eos conſolandum, reficiendum & recreandum. in quo pietatis officio aliquod tempus tranſegit S. Vitalis frater S. Marcelli, & Archipresbyter: quo tranſacto, rediit ad fratrem & Epiſcopum S. Marcellum. Poſteà negotiorum grauiſſimorum cauſsâ miſit eumdem Pariſios, ad conueniendum S. Dionyſium, inde adire iuſſit Clementem Papam, vt rationem ei redderet legationis ſuæ, & progreſſus Prouinciæ in Fide & Religione. Intereà S. Clemens mittitur in exilium: fuit comes exilij Vitalis, eoque defuncto rediit Romam, & ſub Traiano patitur cum Feliculâ Diaconiſsâ, & alio ſocio, præclarum pro Fide martyrium.

Sed antequam hinc diſcedam, ſcire velim, vnde colligatur, S. M. Marcellum eſſe noſtrum Eugenium: quia fieri potuit, vt duos præmiſerit in Hiſpanias S. Dionyſius, alterum Eugenium, alterum verò Marcellum. Numquam legitur duos miſiſſe: nam Auctores qui eâ de re ſcribunt, affirmant, quem miſit, Arelate miſiſſe; variant verò, alij dicentes miſſum Eugenium vocari, alij Marcellum. Methodius, qui eſt Auctor Vitæ, quæ Græcè circumfertur ſine nomine Auctoris, & eſt in principio Operum S. Dionyſij, dicit Marcellum fuiſſe, quem S. Dionyſius miſit in Hiſpanias. Idem Michaël Syngelus, idem Ioannes Scotus, idem alij; ſed Concilium Leodienſe ante DCCC. annos in Vitâ, ſancti Eugenij teſtimonio comprobatâ, vocat eum Eugenium. Sic habet ſecunda Lectio: *Quem, ſcilicet Eugenium, beatiſſimus Dionyſius cernens Epiſcopali dignitati aptiſſimum, inſignuit eum benedictione Epiſcopali in Arelatenſium ciuitate, indeq; tranſmiſit eum Toletana ciuitatis populis.* Item Vita quam reperit Raymundus Archiepiſcopus Toletanus ante CCCC.L. annos Pariſiis, vocat eum Eugenium. Sic Breuiaria Toletam, & ferè totius Hiſpaniæ, Aluarus Gomezius, Antoninus, Vincentius Bello- 80.

uacensis, Vasæus, Morales, F. Petrus de Vega, Marieta, Mariana, Garibaius, Doctor Ortiz, Sanctorus, Lucius, Ribadeneira, Villegas, Alcozer, Loaysa, Sandoual, & alij vocant Eugenium. Item Martyrologia, & Episcopus Iulianus: is Eugenium secundâ Centuriâ dicit Marcellum dici, quem S. Dionysius misit in Hispanias. Sed quòd vnus idemque sit Marcellus & Eugenius, docent in primis Dexter & Iulianus Archipresbyter Toletanus: vocantes eum Marcum Marcelli Præfecti filium, cognomine Eugenium: ergo vnus & idem est Marcellus, qui est Eugenius: tum quia vnus legitur missus Arelate à B. Dionysio ad Hispanias, tum quia à quibusdam dicitur Eugenius, ab aliis Marcellus, ab aliis vtroque nomine. Secundò, quia, vt patet ex eius Vitâ, fuit Romanus, & ex illustrissimâ familiâ. quæ Vita scripta est ante DCCC. annos, vbi sic legitur: *Qui Roma nobilissimâ prosapiâ ortus, & nullus nobilior Marcellorum familia viru.* Ergo decepti sunt, qui censuerunt, M. Marcellum Eugenium ciuem fuisse Athenienſem, Athenis à S. Paulo conuersum, respicientes ad solam nominis etymologiam. Nec scio quomodo fuerit discipulus S. Dionysij, cùm ipse Dionysius vocet eum condiscipulum? nam cùm se mirâ luce circumfusus videndum Hercoldo præbuisset, iubet illi, vt quærat corpus condiscipuli sui Eugenij. Ille quidem fuit discipulus Petri, vt iste fuit sancti Pauli; nisi vocemus discipulum, quia sub eius obedientiâ & famulatu venit Parisios, vel Arelatem, & inde in Hispaniam: vel sunt condiscipuli, quia ambo missi Româ ad Gallias à S. Clemente, qui fuerit priùs Episcopus Metensis, vt quidam volunt; vt autem plerique, eius patruus, à quo admonitus voluit incepto prædicationis in Gallià cursui sedulò prouidere. Sed vt semel finiam, quod spectat ad S. Marcellum Eugenium, placuit mihi afferre quod in Tabulis Ecclesiæ Augustanæ dicitur, vt refert Demochares in lib. de Sacrificio Missæ. Primi illius vrbis Apostoli fuerunt Lucidus & Narcissus, ac primus Apostolus & Episcopus Sozimus, extatque lapis cum hac inscriptione: SOZIMVS PRIMVS. Sic & dicemus Iacobum, Secundum, Petrum, Clementem, Paulum, Iulianumque & Philippum fuisse Toletanæ ciuitatis Apostolos; primum verò Episcopum & Antistitem Toletanum fuisse sanctum Marcellum Eugenium, qui & ibi Sedem fixit, & Pontificali munere functus est.

81. *Diptycha.* Sed vt reuertamur ad sacras Diptychas, crediderim, tempore Diocletiani, cum sacris libris Canonicis, & Actis Martyrum, simul combustas esse Diptychas Pontificum sanctissimorum cuiuscumque ciuitatis, quia simul in Sacrariis & Secretariis Ecclesiarum cum diligenti custodiâ asseruabantur, vt constat ex Concilio Mopsuesteno; sed singulari Dei beneficio factum est, vt in Ecclesiâ Toletanâ hi libri & Diptychæ non sint combustæ, cum in aliis Ecclesiis combustas, & libros traditos constet: tum ex eo, quòd non habeant integras Tabulas; tum verò ex verbis D. Augustini lib. 1. contra Parmenianum cap. 5. *Eumdem*, inquit, *Melchiadem crimine traditionis accusant.* Et inferiùs: *Et tamen in iis omnibus, quamuis magnâ temeritate, Italos, Gallos & Hispanos accusant.* Quòd si non omnes, tamen aliquos Ecclesiarum Pontifices Diptychas cum Actis Martyrum tradidisse certum est, vt Basilidem, & alios eiusmodi. Sic videmus Diptycham Hispalensem incipere à Sabino, qui interfuit Concilio Illiberitano, sic aliarum Ecclesiarum, & Tarraconensem multò pòst.

82. * D. L. *De Fuldensibus Antiquitatib. scripsit libros 4. R. P. Christopher. Brouwerus, Societ. Iesu, quos vide.* * Sed quia dictum est, hoc Chronicon, & Dextri, Maximi, Luitprandique, allatum fuisse de Bibliothecâ Fuldensi; par erit declarare, antequam hunc vlteriùs digrediamur, vbi Fulda, quæ eius origo & progressus. Est silua quædam in finibus Franconiæ, dicta Buchonia, distatque Moguntiâ XV. milli-

bus

bus Germanicis, Thuringiam versus, quà præterit fluuius dictus Fulda, qui loco nomen fecit; prope quem (vt testatur Sigebertus in Chronicis) S. Bonifacius primus Archiepiscopus Moguntinus ædificauit quoddam monasterium anno Domini DCC.XLII. quod Fuldense à fluuio præterfluente nominauit. De quo sic Molanus in Indiculo Belgico, agens de sancto Bonifacio: *Est autem Fulda Monasterium, cuius Abbas Primas est inter Abbates Galliæ & Germaniæ, in Buchoniâ Germaniæ tractu, situm ad eiusdem nominis fluuium, & intra eiusdem nominis ciuitatem: quod sumptibus Caroli Magni & Pipini Bonifacius prius extruxerat: habet etiam extra mœnia quatnor alia monasteria, in quatuor angulis ab Abbatibus Fuldensibus ædificata.* In Vitâ S. Bonifacij lib. 2. legitur, quod, cùm Sturmus, primus Abbas Fuldensis, ibi Monasterium exædificare vellet, S. Bonifacius petiit facultatem & terras à Carolomanno filio Regis Caroli Martelli. Ille verò Auctor illius Vitæ, 3. Tom. Surij v. Iunij fol. 609. sic ait: *Pro perpetuâ remuneratione tuâ omnipotentem Deum exoro, si mihi cum bonâ ventâ tuâ liceat in Orientali ditione tuâ Monasterium constituere, vitamq; Monasticam instituere: inuenimus enim locum in Buchoniæ solitudine apud Fuldum fluuium, seruire Deo volentibus benè opportunum, qui sit tuæ ditionis; petimusq; vt tua pietas eum nobis donare velit, vt in illo Christo seruiamus.* Dedit illi tria passuum millia quoquouersum: scriptitque Principibus illius regionis, vt etiam ipsi donarent quòd ad illos pertineret, ad constructionem Monasterij. Posteà donationis suæ diploma scribi iussit, ac sigillo suo firmauit. Paulò pòst renuntians Regno, factus est Monachus in monte Cassino: eiusque frater Pipinus, successor & heres Regni, eamdem donationem confirmauit his verbis: *Pipinus Rex Francorum, vir Illustris, Bonifacio Archiepiscopo, & Legato Germanico ab Apostolicâ Sede delecto: Quia veneranda Paternitas tua nostram Excellentiam postulauit pro Monasterio, quod à te nouiter constructum est in solitudine Buchoniâ, iuxta fluuium Fuldam, in loco quem beatæ memoriæ Carolomannus germanus noster legitimâ donatione tibi concessit, vt, sicut ex auctoritate sancti Petri Principis Apostolorum, pro quo Legatione fungeris, priuilegio Sedis Apostolicæ sublimatum esse constat; ita etiam nostræ auctoritatis præcepto roboretur. & ideò hanc nostræ præceptionis seriem ob honorem Dei, & venerationem S. Petri, conscribi iussimus, per quam priuilegium Sedis Apostolicæ, à B. Zachariâ tibi collatum, cum consensu Episcoporum cunctorumq; fidelium nostrorum per omnia roboramus; præcipientes, vt nullus Sacerdotum in Regno nostro diuinitus nobis concesso, in præfato Monasterio ditionem aliquam sibi vendicet, præter Sedem Apostolicam: ita vt, nisi ab Abbate Monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solemnia ibidem quoque præsumat celebrare. Sed iuxta id quod subiectum constat Apostolicæ Sedi firmitate priuilegij, inconcussè roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tenet vel possidet, quàm quas futuris temporibus iuris ipsius Monasterij diuina pietas augere voluerit, ex donis, oblationibus, decimisq; fidelium, absque vllius personæ contradictione, firmitate perpetuâ perfruatur.* S. Bonifacius iacet in hoc sepulchro Monasterij Fuldensis. Vixit hic Sanctus in Pontificatu annos XXXVI. menses & dies VI. passus est cum sociis Nonis Iunij, anno DCC.LV. aliis DCC.LIV. Ibidem iacet virgo Deo sacra Lioba Abbatissa. Habuit hoc Monasterium multos & præcipuos Abbates. Freculfus fuit Abbas, aliis Monachus Fuldensis, pòst Episcopus Lexouiensis sub Archiepiscopo Rotomagensi: scripsit Historiam mundi à principio eius vsque ad aduentum Christi, ad Helisachirium, septem libris eam Historiam complexus. Claruit anno Domini DCCC.XL.

Rabanus Monachus & Abbas Fuldensis, Albani discipulus, à puero tra- 83.

ditur à parentibus Monasterio Fuldensi; in quo adeò studendo profecit, vt Alemannia similem Doctorem non habuerit; deinde succedentibus doctrinæ & sanctimoniæ meritis, omnium Monachorum assensu in Abbatem electus est Monasterij supradicti, & in illo officio XXIV. annos præsidens, Monasterium sub disciplinâ S. Benedicti strenuè gubernauit: postea fuit Archiepiscopus Moguntinus. fuit quartus Abbas à S. Sturmo primo Abbate huius Monasterij. Habuit præter hos multos egregios viros, sed solùm meminerim Sigeberti Abbatis Fuldensis, qui postea profectus ad Hispanias, inuisit Toleti S. Mariam de Sacrario, & Paschalem Archiepiscopum Toletanum: inde perrexit voti caussà Compostellam, vbi vsitauit corpus S. Iacobi, & propter vitæ sanctitatem & litterarum cognitionem eligitur Archiepiscopus Bracharensis: vbi aliquot annos commoratus, renuntiauit Archiepiscopatui, & rediens ad Germaniam, voluit manere Clunij; sed Deo aliter disponente, reuersus ad Monasterium Fuldense, fit ex Monacho Archiepiscopus Moguntinus, qui priùs fuerat Bracharensis: & anno Domini M.LX. die Epiphaniæ, Indictione XIII. accepit baculum Archiepiscopalem. Nunc verò est Abbas Fuldensis Primas Abbatum Germaniæ & Galliæ, Princeps Imperij, & Cancellarius Augustæ: erat autem anno M.D.LXXV. D. Balthasar Abbas.

AD LECTOREM

D. L.

Erat in animo Auctori huius Scholij, Diptychon Toletanum vniuersim illustrare; sed morte præuentus, ad finem perducere non potuit.

OMIS-

OMISSA IN NOTIS AD CHRONICON LVITPRANDI.

PAG. 297. *num.* 3. Mahumetus, qui virus erroris sui fundens per Hispanias.] *De Mahumeti aduentu in Hispaniam, & eius conatu spargendæ infectissimæ secta Hispali, Cordubæ & Toleti, testantur multi:* D.L.

M. Maximus anno DC.VI. Mahumetus homo impius & flagitiosus, grassatur per Hispaniam. *Vbi doctissimus P. Franciscus Biuar, hen quondam meus! plenâ & eruditâ manu. Vtinam Editorem & Editionem mors immatura non præoccupasset! quæ ferre inuidiam non valens, valuit tamen eum de medio tollere, nobisq; abripere. Lucas Tudensis in suo Chronico lib.* 2. *ará* DC.LIII. *sic ait:* Ipso tempore Mahumet, ab Hispaniâ turpiter fugatus, in Africâ nequitiam nefariæ legis stultis populis prædicauit. *& lib.* 3. Verumtamen, vt fertur, diabolus transfiguratus in Angelum lucis, quædam ei prædicebat futura. Inde est, vt in exordio suæ subdolæ prædicationis adiret Hispaniam, & Cordubæ suæ perditionis sectam doceret. *Et, quod magis est, noster Rex Alfonsus, cognomento Sapiens, in suo generali Chronico, vel in eo ipsius iussu compilatores, 2. parte cap.* 40. Vino [*Mahomad*] à España, è fuese para Cordoba, è predicó el hi aquella su mala secta. *Alfonsus Spina Auctor antiquus, & non parui habendus, in Fortalitio Fidei, lib.* 3. *in quartâ expulsione.* Huius tempore [*de Sisebuto loquitur*] nefandus Mahometh ab Hispaniâ fugatur in Africam. *quod ex Archiui Fratris Aegidij Zamorensis D. Francisci alumni, Historiographi Regis sancti Ferdinandi III. desumpsisse fatetur. VVernerus Rolewinck in Fasciculo temporum anno* XXXI. *Ioannes Vasæus ad annum* DC.V. Hoc anno Mahomethen pseudoprophetam Cordubæ hæreseos suæ virus diffundere in Hispanos conatum produnt. *Ludouicus Mayerne Turquet in Historiâ generali Hispaniæ lib. 5. pag.* 182. *narrat anno* DC.V. *Mahumetum Hispaniam ad prædicandam suam doctrinam in ciuitate Cordubensi petiisse; at cùm ipse se capiendum fore, deprehensâ suâ nequitiâ, secretè cognouisset, arripuisse fugam. Et à D. Isidoro Hispalensi Præsule fugatum scribunt: idem Alfonsus Rex ibidem, in hac verba:* E quando este supo el buen Padre san Isidro, que llegaua entonces de la Corte Romana, embiò sus homes à Cordoba, para que gelo prendiesen, è gelo leuasen. E el diablo apareçio à Mahomad, è dixole, que se partiese de aquel logar. E estonces salio de Cordoba, è fuyo, è pasò a li en mar, è predicò en Arabia. *Concinit Vasæus vbi suprà:* Quæ res cùm sancto Isidoro, qui id temporis Româ (quò ad Concilium à Summo Pontifice vocatus fuerat) redibat, innotuisset, atque ad capiendum illum misisset; ille, siue à dæmone, siue ab alio quopiam admonitus, fugâ sibi consulens, in Africam redit. Ex Fortalitio & Breuiario Eborensi. *Contestatur liber antiquus manuscriptus, in Tabulario Ecclesiæ sancti Marci Legionensis magnâ curâ & veneratione seruatus, mihiq; ex indulgentiâ ad transscribendum concessus. Verba sunt in extremâ secundâ parte:* E iendo assi san Isidro su camino para la ciudad de Seuilla, fue le dicho, que vn mal hombre, que se decia Mahomat, con boca de viuora, predicaba, i enseñaba muchos errores i hetejias, nunca vistas, ni oidas, con que engañaba i enponçoñaba muchas al-

mas. I assi como lo oio san Isidro, inuiò à prender à Mahomat; i el demonio, que lo supo, transfigurado en angel de luz, dixole, como su fuera mensagero de Dios, que fuese luego à otras tierras, porque no le hiciese prender san Isidro, que era poderoso en aquella tierra. *& paulò post*: Llegado san Isidro cerca de Cordoba, en vn lugar, que se decia santa Olalla, fue le dicho, que andaua à la saçon, en aquella tierra, cerca de alli vn espantable dragon; el qual auia alli parecido, desde el tiempo que Mahomad auia venido à España, i hazia mucho daño en la tierra: i luego fue alla san Isidro, i alançò aquel dragon marauillosamente. *Iisdem ferè verbis D. Rodericus Archiepiscopus Toletanus, in suâ Historiâ Hispano sermone scriptâ, quæ tertiâ parte auctior est Latinâ cap. 102. quam ex antiquo autographo, apud Monasterium D. Hieronymi Carthusiensis Hispalis, Religiosis donato, Marchionis de Tarifa munificentiâ intercedente, desumendam curaui. Alfonsus Morgado in Historiâ Hispalensi lib. 1. cap. 1.* Viniendo [*S. Isidro*] para España, obrò nuestro Señor grandes milagros por su intercetion. No le osò esperar Mahoma en Seuilla, ni en toda España; adonde se auia entremetido en su ausencia, por si pudiera obrar el falso profeta èn estas partes, la maldita seta i errores, que despues obrò en Berueria, en que hasta oy perseueran sus sequaces. *Ambrosius Morales lib. 1. Historiæ Hispan. cap. 21. inficias it; aitq; non indigere eum defensione, qui Mahumetum in Hispaniam venisse neget. Suffragatur Padilla cent. 7. Ecclesiasticæ Historiæ cap. 21. Pater Ioannes Mariana lib. 6. de Rebus Hispaniæ cap 3. anilem asserit esse fabellam; idq; temporis rectam supputationem demonstrare manifestè: quem contra Chronologiæ partem defendit affatim & doctè P. Didacus Bleda in Historiâ Maurorum, in principio, vbi de Mahometo cap. 15. Strictim, sed dilucidè Antonius de Quintana Dueñas in libro de Sanctorum Hispalens. Vitis, in S. Isidoro, §. 4. pag. 161. quos transscribere meritò recuso, cùm Lector adire possit, & cùm veram esse narrationem affirment suprà adducti, nec desint alij, mirabilem in suis gestis D. Isidori virtutem agnoscentes. Iterùm Lector rem examinet, ac censeat; atque loco* τῷ ab Aurasio *reponat,* τὸ ab Isidoro. *Et licet Rodericus Caro ibidem* [*in loco illo M. Maximi*] *impossibile fuisse fateatur; antiquis Scriptoribus contrà ire non audet. Mediam tamen eligit viam, ita vt saltim credat illius pseudoprophetæ mystas aliquos venisse, quò Hispanos suis fallaciis & dolis in eam inducerent vesaniam. Quod Maximus & alij affirmant, ipse negat: & quod ipsemet autumat, nemo est, quem ego viderim, qui scribat.*

D.L. Pag. 365. *num.* 135. *post lucernæ iconem hæc addenda: In anulis item, non scarabæos, aut signa bellica; sed piscis effigiem, in memoriam scilicet Christi, qui fuit Sibyllarum ἰχθὺς mysticus; vel piscatoris, in reuerentiam Apostoli; vel columbæ, ad recordationem Spiritus sancti; vel nauis, ad speciem Ecclesiæ, milites gestare soliti fuêre. Sic monet Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 3.* Αἱ δὲ σφραγῖδες ἡμῖν ἔστων, περιστερὰ, ἢ ἰχθὺς, ἢ ναῦς εὐπλοΐας, ἢ λύρα μουσικὴ, ἣν ἐλήλυθεν ἡ Πολύκρατες μιμήσεται. *id est:* Hæc autem signa nobis erunt, columba, vel piscis, vel nauis expedita, vel harmonica lyra; & si piscator aliquis sit, Apostoli memor erit. *Imagines in anulis portare, obsequij vel amoris causâ, semper apud veteres nationes moris fuit. Obsequij exemplum apud Suetonium inuenitur in Vitâ Tiberij cap. 38.* Paulatim genus calumniæ coussque processit, vt hæc quoque capitalia essent; circa Augusti simulacrum seruum cecidisse; nummo vel anulis effigiem impressam, latrinæ aut lupanari intulisse. *Et apud Val. Maximum lib. 3. cap. 5. de Africani filio loquentem:* Insuperque è manu eius anulum, in quo caput Africani sculptum erat, detraxerunt. *Sic Lentulus aui imaginem habebat, cx*

scribit

scribit Cicero Catilinariâ 3. Tum ostendi tabellas Lentulo; & quæsiui cognoscerétne signum? annuit. Est verò, inquam, signum quidem notum, imago aui tui, clarissimi viri, qui amauit vnicè patriam, & ciues suos; quæ quidem te à tanto scelere, etiam muta, reuocare debuit. *Amoris tesseram inuenies in Ouidio lib.* 1. *Tristium Elegiâ* 6.

Hæc tibi dissimula, sentis tamen omnia dici,
In digito qui me fersque refersque tuo.
Effigiemque meam fuluo complexus in auro,
Chara relegati, quæ potes, ora vides.

Non ergo solùm in anulis specimen deferebant obsequij; sed ipsum corpus illius inurebant notis. Agnouit D. Chrysostomus Homil. 3. *in Epist.* 2. *D. Pauli ad Corinthios, dum Imperatoris imaginem & nomen, candenti ferro, in cute militum Romanorum inustum, quo fidei & fortitudinis admonerentur,* Σφραγῖδα στρατιωτῶν *appellat.* Καθάπερ γὰρ στρατιώταις σφραγὶς, οὕτω καὶ τοῖς πιστοῖς πνεῦμα ἐπιτίθεται· κἂν λειποτακτήσῃς, κατάδηλος γίνῃ πᾶσιν. Quemadmodum enim nota quædam militibus, ita fidelibus quoque Spiritus imponitur. Quo fit, vt, si ordinem deseruieris, perspicuus omnibus fias. *Eâdem vtitur voce, eumdem deducens morem Prudentius* περὶ στεφ. *Hymno* 1.

Quid, cum sacrandus accipit Sphragitidas?
Acus minutas inferunt fornacibus:
His membra pergunt vrere; vtque igniuerint,
Quamcumque partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc sic consecratam prædicant.

Vbi Georgius Fabricius: σφραγὶς est signum, aut nota impressa; vel memoriæ caussâ, vt fit anulo; vel religionis, vt fit ferro ignito. *De anulo D. Hieronymus in cap.* 3. *Isaiæ, ad illud:* Auferet Dominus & anulos; *sic scribit,* Anulos, quibus signamur ad Dei militiam. *De nomine Imperatoris inusto clarè D. Augustinus in Epist.* 50. *ad Bonifacium, relatus in cap.* Quemadmodum. §. 1. 23. *q.* 7. Quare ergo me, inquit, non baptizas, vt me abluas à peccatis? Respondeo; Quia non facio iniuriam characteri Imperatoris, cùm errorem corrigo desertoris. *Hoc signum, seu notam,* Characterem Regium *iterùm appellat Epist. eâdem:* Sic error corrigendus est ouis, vt non in eâ corrumpatur signaculum Redemptoris. Neque enim si quisquam Regio charactere à signato desertore signetur, & accipiat indulgentiam; atque ille redeat ad militiam, ille autem esse in militiâ, in quâ nondum erat, incipiat; in aliquo eorum character ille rescinditur; an non potiùs in ambobus agnoscitur, & honore debito, quoniam Regius est, approbatur? *Concinit extentâ voce D. Ambrosius in Oratione de obitu Valentini Imperatoris:* Charactere Domini inscribuntur & seruuli, & nomine Imperatoris signantur milites. *Hinc antiqui illi Patres primis Ecclesiæ temporibus eâ in re suam pietatem manifestam fecerunt, dum in carne stigmate Christiano venerandum nomen* IESV *aut Crucis signum portabant. Obseruauit Procopius Gazæus in cap.* 44. *Isaiæ num.* 5. Iste dicet, Dei sum, *his verbis:* Τὸ δὲ χειρὶ δίκα τὸ στίζειν. ἴσως πολλοὺς ἐπὶ καρπῶν, ἢ βραχιόνων, ἢ τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον, ἢ τὴν Χριστοῦ προσηγορίαν. *id est:* Hoc autem manu quamplurimi solebant insculpere, vel in carpis, vel brachiis, seu Crucis signum, seu CHRISTI nomen. *Quò respexisse fortè videbitur D. Paulus (aliis interpretationibus, & acceptis, & ad gustum admissis, quas eruditè probat & recenset Claudius Dausquius in libro, cui titulus,* Sanctitudo D. Pauli, 2. *cap.* 13.) *ad Galatas cap. vlt. num.* 17. *cùm inquit,* Stigmata Domini IESV in corpore meo porto. *Quasi dicat: Non solùm stigmata illa* IESV CHRISTI, *tamquam eius seruus, in corpore defero; sed ipsius etiam nomen inustum,*

inuſtum, vt ab omnibus agnoſcar talis. Nomen enim Regium alicui impoſitum rei, eam Principi addictam clarè demonſtrabat. Sic Imperatores Honorius & Theodoſius in l. 1. *C.* Vt nemo priuatus titulos, *&c. ibi:* Omnes igitur intelligant publico iuri eſſe deputandum id, cui nomen Dominicum præſcribitur. *Dixi non incurioſa in* Teſſerâ legum, *ſiue* Otio æſtiuo pomeridiano, *ad l.* Super creandis, 9. *C.* de Iure fiſci, *lib.* 10. *pag.* 11. *& ſeqq. Poſtquam hæc ſcripſi, vidi hunc alluſiſſe Aloiſium Nouarianum lib.* 3. *Electorum ſacror. cap.* 14. *n.* 467. *ſic ſcribentem:* Nemo ſibi ſtigmata inurat, niſi cæleſtis Imperatoris: nemo corpus ſuum obſigner, niſi CHRISTI characteribus, vt dicere cum Paulo poſſit: Ego enim ſtigmata Domini IESV in corpore meo porto: non Cæſaris, non alterius terreni Imperatoris. *Vbi oblitterare ait Magni Iuſti Lipſij ſuſpicionem, quam fatetur ingennè lib.* 1. *de Militiâ Romanâ Dialogo* 9. *cùm ſe neſcire affirmet, quid ſtigmate militari ſcriberetur, quamuis aliquid teſtetur ſuſpicari. Accurſius noſter, non ſic rei antiquariæ ignarus, vt aliqui iactantur, & iactant eum irridentes: inter quos Gloſſa marginalis ad l.* Stigmata. 5. *C.* de Fabricenſibus, *lib.* 11. *hæc enim veneranda & vetuſtiſſima monimenta fuit aſſecutus. ibi namque ſic ait:* Stigmata inſtrumenta erant, quibus felici nomine noſtræ pietatis impreſſo, eorum brachia ſignabantur: ſicut & tirones, vt hîc ſubiicit. *Lucas de Penna ibidem ad finem Commentariorum, his verbis:* In primâ Gloſsâ ibi, Signabantur, adde: Et vocatur hoc ſtigma character Imperatoris. *De ſeruorum ſtigmatibus, plenâ, licet tunc tenera ætatis, manu luſimus ad Martialem lib.* 2. *Epigr.* 29. *num.* 5.

INDEX

INDEX
RERVM MEMORABILIVM
QVÆ
IN OPERIBVS LVITPRANDI
ET NOTIS CONTINENTVR.

Litteræ *a* primam, *b* alteram paginæ medietatem denotant.

Littera olim triangulari figurâ denotabatur. pag. 365.b

A. Ω. *olim in Catholicorum sepulcris apponebatur.* 363.b *item in magnorum virorum sepulcris.* ibid. & seqq. *pingebatur id item in collaris seruorum fugitiuorum.* 364.b

Abbas & Pater *idem est in Ordine Benedictino.* 488.b

Abbates Fuldenses multi celebres fuere. 587.b. *sunt omnium Abbatum Germaniæ Primates.* 588.a

Abelardus, vide *Adalardus, Adelardus, Genesius.*

Abderaman, vel Abderamenes, Rex Cordubensis, Arabs, sæuit in templa & corpora Sanctorum in Hispaniâ. 407.a. *item in Christianos homines diuersimodè.* 467.b.468.a.469.a. *moritur Corduba.* 413.a

cur Abila, ciuitas Lusitanorum, Episcopalis Sedes esse desierit. 479.a

Abula Bastetanorum quæ ciuitas fuerit. 511.b

Academiæ olim variæ in Hispaniâ fuerunt, maximè Toleti. 422.b. & seqq.

Acta Martyrum singula à Notariis conscribebantur per notas & abbreuiationes. 553.a.b

S. Adalardus, alio nomine Genesius, Abbas fuit Corbeiensis in Galliâ. 340.b. *mittitur Romam à Carolo Magno Imp. ad Leonem Papam.* 341.a. *quo anno sit mortuus.* ibid. *illius memoria in pretio est Carthagine Spartariâ.* 419.a.& b *in Hispaniâ dicitur Genesius: multa condidit Monasteria in insulâ Ebuso.* ibid.b *eius breue elogium.* ibid. *moritur Corbeiæ.* ibid. & seqq. *populi erga eum veneratio.* 420.a. *consolatur Episcopum Toletanum Gunesindum.* 421.a

Adelbertus Comes Bauerburgensis in Ludouicum Regem rebellat, & cum septennio vexat. 26.a. *ab Hattone Episcopo Moguntino verbis circumuentus, & ad Ludouicum ductus, capite plectitur.* 27.b

Adelbertus Marchio Eporegiensis, cognomento Dines, in Lanthbertum copias mouet. 21.a. *sed ab eo capitur & illuditur.* 22.a. *in socerum est infidus* 36.a *fuit in iuuentute bonus, posteà à bonitate degenerat.* ibid. *capitur ab Hungaris in monte Brixiensi, sed æstu est elapsus.* 44.b. *Othone Imp. in Italiam veniente, ex Italiâ se subducit, & Saracenis se commendat.* 112.b. *reuersus, cum Papâ Ioanne fugit.* 114.b.115.a

Adelgarius Bremensis Episcopus virtute & doctrinâ clarus est. 449.a

Adelhardus Clericus Berengarij Regis promissis Manassen Episc. Veronensem ad illius partes trahit. 101.b. *sed Berengarius ei fidem non seruauit.* 103.b

Adeodata virgo Benedictina Toletana floret, cui S. Gregorius scripsit. 300.a

Adeodati Pontificis elogium, ordinationes, mors. 259.b

Adhelardus, vide *Adalardus.*

Adriani I. Pontificis elogium. 267.b *eius gesta.* ibid.

Adriani II. elogium, electio. 281.b. *statuta.* 282.a

Aduersaria non sunt tam accurata, quàm codex. 346.a.b

Adulteri qualiter in matrimonio tolerandi. 216.a

Ægidius Tusculanus Episcopus Polonos ad fidem Christianam conuertit. 436.b

Ægyptus à Saracenis inuaditur. 313.b

Afri quâ occasione Italiam innaserint, tempore Romani Imperatoris Constantinop. 39.a b. *Afri secuti sunt errorem S. Cypriani de rebaptizandis baptizatis ab hæreticis.* 557.b

Agaliense Monasterium fuit in suburbio Toletano. 309.b. *id omnium Hispanicorum Monasteriorum dici potest pater.* 479.b. *ab eo est derivatum Monasterium SS. Cosmæ & Damiani.* 480. b. *eius elogium.* 423. a. *eius Abbates & Præpositi vary recensentur.* 481 a

S. Agapeti Papæ elogium, ordinationes, gesta. 246.a.b

S. Agathonis Papæ elogium, ordinationes, acta. 260.b

Albacete oppidum condiderunt Cilices, qui in Hispaniam venerant. 467.a

Albericus filius Marozia meretricis ab Hugone Rege vitrico verberatus, Romanos instigat ad eum pellendum. 65.a.b. *ducit Aldam Hugonis filiam, Romam tamen ei non tradidit.* 70.a. *obsidetur Romæ ab Hugone.* 90.a

Alcuino tribuitur liber contra Felicem Vrgelitanum scriptus, qui hactenus Paulino tributus. 521.a

S. Alexandri Papæ elogium, statuta, ordinationes. 178.b.& seqq.

Alexander Episcopus Alexandrinus Aryi hæresim scriptis epistolis supprimere conatus est. 569.a

Alexandrina Sedes prima erat post Romanam. 575.b. 576.b. *S. Marcus in eâ à S. Petro Episcopus constitutus.* ibid.

arx Alficen iuxta Granatam, colonia fuit Arabum. 325.a

Alfonsus de S. Mariâ aliquot opuscula Senecæ Philosophi Hispanicè conuertit. 295.a

Alfonsus VI. petit Sanctium cognatum suum, designatum à se in Episc. Toletanum, à Gregorio VII. Pontifice confirmari. 327.a. 328.a

Alfonsus VIII. post victoriam de las Nauas de Tolosa venit in Hispaniâ abstinendum ab esu carnis die Sabbati. 410.a

an Almeria civitas eadem sit quæ Vrci. 308.a

S. Alodia virgo & Martyr, vide *S. Nunilo.*

S. Aluarus, frater S. Eulogij, exulat cum Isidoro fratre alio in Baioariâ. 425.a. *habetur Cordubæ illustris: eius elogium.* 426. a. *quid scripserit.* ibid. *an sit auctor Indiculi Luminosi.* 433.a

Amao vel Ammo, discipulorum in Emaus euntium alter, venisse putatur in Hispaniam, & in Cypro passus. 497.a

S. Amatus Presbyter Vallensis: eius parentes, & post mortem translatio. 473.a

Ambracia oppidum Lusitaniæ per excellentiam dictum est Municipium. 310.a. *est conditum à Græcis.* ibid.b

Amedeus, Berengarij Marchionis miles, vir callidus erat. 96. b. 97.a. *pauperis schemate in Italiam è Germaniâ penetrat, ac sæpè faciei habitum immutat.* 97.b. *redit per loca incognita ad Berengarium, postquam Italorum animos solicitasset.* ibid.

Amicorum duo sunt genera. 14.a

Amicitia coniuratorum infirma est. ibid.

Amictorium quod genus vestis esset. 445.b. 446.a b

Ana fluminis ostium quod dicatur. 483.b

Ἀναβλαυτ & ἀναξυρίδες qualis esset vestis. 445.b

S. Anacirardus Eremita è Germaniâ in Lusitaniam veniens, martyrizatur. 430. a

S. Anacleti Papæ elogium, ordinationes, decreta. 174.a.b. *eius Epistolarum summa.* ibid.a.175 b.176 b

Anastasij Imperatoris funestus interitus. 242.a

S. Anastasij I. Pontificis elogium, ordinationes, statuta. 212.a.b

S. Anastasij II. elogium, ordinationes, statuta. 237.b

S. Anatalon Mediolanensis Episcopus, discipulus S. Barnabæ. 300.b

S. Anatolia soror S. Victoriæ Martyris martyrium passa Thoræ in Italiâ. 477.b

Anatorgis civitas, dicta à Saracenis Veas. 484.a

Angelis committebatur olim civitatum custodia. 354. b. 355.a. 357.a. *tuentur nos ab incursu dæmonum.* 355.a. *& à terriculamentis.* ibid.b. *pestem auertunt.* 357.a

S. Aniceti Pontificis elogium, præcepta, ordinationes. 183.a.b

Animi immobilitas, perfectorum virtus est. 84.b

Annulis etiam piscis, vel piscatoris, vel columbæ, vel nauis insculpebantur imagines. 590.b

Anscarij Marchionis metus. 202

Ansgarius Adelberti & Ermengardæ Regis Hugonis sororis filius, vir audax & potens. 72.b. *fit Marchio Spoletinorum.* 90.b. *fuit Regi Hugoni suspectus.* ibid. *eius strenuitas & mors.* 92. a.b

S. Anteri Pontificis elogium, ordinationes, decreta. 185.b. *quid censuerit de mutatione vel translatione Episcoporum ad aliam Sedem.* 551.a
Antiochena est tertia in ordine inter Sedes Episcopales primarias. 176.b. *& secunda post Romanam.* 575.b.576.b
quæ dicantur Toleti imagines D. Virginis, Antiquæ. 325.b
S. Antoninus Martyr Pallentinus alius est à Gallicano. 344.b
Antonini Augusti Itinerarium à quibus & quando sit concinnatum. 463.b. *est eius iussu compositum.* 512.b
Apes symbolum sunt coloniæ deducendæ, & ciuitatum condendarum. 389.b. *apis erat Ephesiorum insigne.* ibid. *earum examen quid denotet.* 390.a
Aplustres sunt munimenta equorum. 446.b
quæ Apocrypha scripta damnentur à Gelasio Papâ. 234.a.b.& seqq.
Apologeticus liber S. Iuliani Archiepiscopi Toletani, ab eo missus Romam ad Papam Sergium, quo antè à se dicta confirmat, approbatur. 369.a.b. 370.a. & seqq 371.b
Apostolis composuisse videntur hymnum Salue Regina. 451.a.b. *montibus & fundamentis denotantur.* ibid. b. *item per aquilas.* 509.b
Aqua ciuitas, haud procul à Papiâ, thermis abundat. 38.b
Aqua Grani combusta à Danis. 67.a
Aquæ Quintianæ sunt fons, & fluunt ac refluunt instar Oceani: vnde dicta. 459.b
Aquila symbolum sunt Apostolorum. 509.b
Aquileia ab Hunnis destructa, non amplius resurrexit. 51.b
Arabes Christiani ex Africâ venientes in Hispaniam, docuerunt Hispanos linguam Arabicam. 324.b
Arabum & Maurorum aduentum in Hispaniam prædixit S. Methodius Martyr. 388.a b. *tanta eorum fuit multitudo, vt locustis comparentur.* 389.a.b. *quo anno illuc venerint.* 393.a. *etiam Gallias inuasere, sed à Carolo Martello cæsi, vlteriùs tendere inhibiti sunt.* 389.b. Vide *Saraceni, Mauri.*
Ararath mons est Armeniæ altissimus: in eo requieuit arca Noë. 497.b
Arati Phænomena è Græco vertit Festus Rufus Auienus. 492.a
Arbor elegantis formæ in palatio Imperatoris Constantinopolitani describitur. 108.a
Arca Reliquiarum Ouetum translatarum describitur: & quæ in eâ contenta fuerint. 395.a.b.& seqq.400.b
Archaricus Episcopus Bracharensis Elipandum Toletanum per epistolam monet, vt errorem deponat. 515.a. *eius elogium.* 516.a. 523.b. *quid ipsi Elipandus responderit.* 522.b. *alia eius ad hunc epistola, in quâ resipiscentiam ei gratulatur.* 523.a
Archodus malè consulit Anscario, vim Sarlij repellere volenti. 91.a. *fugit è prælio.* 92.a
Area capitur pro templo amplo. 338.a
Arelatensis Sedes in Galliâ est primatialis. 548.a. *Arelatensis Synodus tempore S. Siluestri, cui interfuit Imp. Constantinus.* 566.b. *huic præsedit Osius & duo Presbyteri Romani, missi à S. Siluestro.* 486.b
Argericus Abbas Agaliensis effert corpus S. Leocadiæ Toleto. 407.a
Ariobaldus primus Rex Longobardorum in Italiâ. 304.b
Arius Presbyter Alexandrinus Ecclesiæ pacem suâ hæresi perturbat. 568.b
Arnoldus Dux Baioariæ in Hungariam fugit. 31.a. *redit cum suis ex Hungariâ.* 32.a. *ad Imperium aspirat, sed ab Henrico Imperatore delinitus, ei se subdit.* 33.a. *in Italiam venit, Hugoni Regi Regnum ablaturus; sed ceditur ab eo, & fugatur.* 67.b
Arnulfus Rex Hungaros in Zventebaldum perniciosè aduocat. 12.b. *eius temeritas.* ibid. & seqq. *mittit suppetias Berengario Italiæ Regi, & quâ conditione, contra VVidonem.* 15.b. 16.a. *eius metrica concio ad suos.* 17.a. *Romam cum suis capit.* ibid.b. *Formosum Papam tuetur.* ibid. *ab vxore VVidonis Regis obsessâ Firmi, potione soporiferâ potatur.* 19.a. *eius insolentia.* ibid. b. *Berengarium excæcare conatur, quò Regno Italiæ potiretur.* ibid. *contemnitur à suis.* ibid. *eius dirus exitus.* 20.a
Arthuagus Monachus Augustinianus moritur Toleti, vir apprimè feruens zelo Dei. 310.b.311.a
Artmodus Monachus Augustinianus floret. 419.b
Arnernis repullulat hæresis Iouiniani in B. Virginem iniurij. 496.a
Asclepiades Myrleanus docuit litteras in Baticâ. 423.b
Assota ciuitas in Contestanis destruitur. 301.b. *eius situs & reliquiæ.* ibid.& seqq.

an alia ciuitas Assa & Assota. 302.b. *eius Sedes Murciam transfertur.* 305.b
Astorica quas Sedes Episcopales habeat, & quousque se ipsa extendat. 502.b
Asturius quo tempore Toletanus Episcopus fuerit. 541.b.542.a
Athanagildus Rex Gotthorum aedificat Sciſtæ Monaſterium Ordinis S. Auguſtini. 311.b
Athanaſius Alexandrinus bis venit Cordubam, habitis ibi duobus Conciliis. 486.b. *eius cauſſa in Cordubenſi Synodo ab Oſio diſcutienda proponitur.* 496.b
Athenæ multas ex ſe colonias deduxere. 389.b
Athenodorus Platea Epiſcopus in Celtiberiâ interfuit Concilio Sardicenſi: vir fuit pius. 487.a
Auari verè ſunt pauperes. 102.b
Audentius Epiſcopus Toletanus defendit ſcripto virginitatem Deiparæ, contra Bonoſianos. 495.a. *obiit Toleti: eius elogium.* ibid.
Auguſti Imperatoris edictum de deſcribendo orbe quando ſit promulgatum, & executioni mandatum. 490.b
an Auicenna Medicus ſit Cordubenſis, an Perſa. 377.b. *an ſcripta ei attributa, eius ſint genuina.* ibid.b. *quando vixerit.* 378.b. 379.b
Auienus, vide *Feſtus Ruſus Auienus.*
Auila Epiſcopus Caurienſis interfuit quibuſdam Conciliis Toletanis. 481.a
Auis incubans pullis in nido, non capienda, cur. 528.b.529.a
S. Anitus patitur Canariæ. 310.b
Auraſius Epiſcopus Toletanus præſt Concilio 11. Toletano. 298.a. 300.a. *Froganem Palatinum acri epiſtolâ reprehendit.* 523.b. *& quare.* 524.a
Aurienſis Sedes quàm latè pateat. 502.a

B.

S. Babylas Virinenſis Epiſcopus Muzarabes Toleti innat; quibuſcum necatur. 393.b
Bada quæ ſit ciuitas in Hiſpaniâ. 413.a
Baianus Simeonis Bulgarorum Regis filius arte magicâ homines in lupos vertebat. 59.b
Baptiſmus an Confirmatione maius Sacramentum ſit. 564.b. *non eſt iterandus.* 230.b
Baptizati ab hæreticis non ſunt rebaptizandi. 556.b.& ſeqq.
Bartholomæus Miranda Archiepiſcopus Toletanus errorum quos habuit, abiuranit, & abſolutus, teſtamentum in morte permiſſus eſt condere. 544.a
Baſilica idem eſt quod Regia moles, & amplum ædificium. 338.a.b
Baſilius Epiſcopus Toletanus conſulit ſuorum, à Saracenis corrumpendorum, ſaluti, coacto Concilio. 437.b
Baſilius Macedo quo pacto ad Imperium Conſtantinopolitanum peruenerit: eius genus. 7.b. *necat Michaelem Imperatorem.* 8.a. *Chriſtus Dominus illi apparens hanc ei necem exprobrat.* ibid. *agit pœnitentiam.* ibid. *ædificat eidem S. Michaëli.* ibid.
Baſtetani quos ſub ſe populos comprehendant. 465.b
Banariæ Duci datur ius Epiſcopos in ditione ſuâ denominandi. 33.a
Banari cuiuſdam equitis inſolentia in hoſte Italo pronocando. 15.b
S. Baudelij Diaconi & Martyris Nemauſenſis Reliquiæ delatæ Toletum, & inde Onetum. 471.a
S. Benedicta virgo & Martyr ſub Nerone, fuit Cæſaraugustæ nata. 512.b
Benedicti Pontificis elogium, doctrina de SS. Trinitate, ordinationes. 250.b
Benedicti II. elogium. 261.a
Benedicti III. electio, decretum. 277.b
Benedictus Antipapa Pontificalibus ſe veſtibus coram Concilio Rom. exuit. 122.b. *eius pœnitentia.* ibid. *exilio mulctatur.* 123.a
Berbetum & Bergetanum quale ſit opidum, & vbi ſitum. 441.b.442.a.b.444.b
Berengarius ſit Rex Italiæ. 14.a. *à VVidone bello petitur.* ibid.b. *bis in fugam compellitur.* 15.a. *Arnulfi Regis opem implorat.* ibid.b. 16.a. *aduerſantes vrbes paulatim occupat.* 16.b. *eum Arnulfus Rex excæcare dum cupit, Veronam fugit.* 19.b. *regnat mortuo VVidone.* 20.b. *ſed huius filium Lanthbertum timens, Veronam concedit.* 21.a. *rurſum regnat.* 23.a. *cur contra Hungaros Italiam ingreſſos non ierit.* 28.b. *infidum experitur generum Adelbertum Marchionem Eporegienſem.* 36.a. *Veronâ cogitur excedere.* 37.a. *eôdem mox, corruptis auro cuſtodibus, redit.* ibid.b. *pacificè Italiæ Regno potitur.* 38.b. *aduerſus eum varij Principes rebellant.* 43.a.b. *vincitur à Rodulfo Burgundione.* 46.a. *vitæ periculum à Flamberto patitur.* ibid.b. *dat ei aureum poculum in ſignum amicitiæ.* ibid. *ab eo nihilominus iugulatur.* 47.a
Berengarius Marchio Eporeg. è Sueniâ Italiam

liam petit, & Adelhardi Clerici operâ Manaſſem Epiſcopum Veronenſem in ſuas partes trahit. 101.b. *& multos alios.* 102.a. *Regno reſtituitur.* ibid.b. *eius calliditas in Hugonis filio admittendo.* 103.a. *Epiſcopos deponit & aſſumit pro libito.* ibid.& ſeqq. *eius ingratitudo in ſuos promotores, & morum in regno mutatio.* 104.a. *tributum immenſum exigit ab Eccleſiis & pauperibus.* 105.b. *mittit Luitprandum impenſis vitrici Conſtantinopolim.* 107.b. *eius inſolentia in Epiſcopos.* 111.b.112.a

Bernardus Barcinonenſis Dux, ſit Princeps Septimaniæ, & regit Hiſpanos in Galliam profugos. 418.a

Berta, vxor Adelberti Marchionis Tuſcorum, nefaria fuit mulier. 21.a. 36.b. 37.a.42.b. *eius proles.* 43.a. *an ex vera ſint.* 66.a

Berta Hugonis Regis filia ex meretrice, nubit Romani Imperatoris Conſtantinopolitani nepoti ex Helenâ eius filiâ, vocataque eſt à Græcis Eudoxia. 98.a

Berta, vidua Boſonis Arelatenſis Comitis, & neptis Hugonis Regis, ſit hæres omnis eius pecuniæ. 104.b

Bigaſtrum tranſlata eſt Sedes Aſſotana. 305.a. *Bigaſtrum eſt vrbs eadem quæ Murcia, & vnde dicta.* ibid.& 307.a. *eius ſitus.* 306.b.307.a

Binar opidum iuxta Burgos. 435.a

S. Blaſius Martyr Centumfontanus videtur alius à S. Blaſio Sebaſteno. 429.b. & ſeqq.

S. Bonifacius I. Papa, electo contra ipſum à quibuſdam Eulalio, & Imperatoria auctoritate deiecto, ſtabilitur in Sede: eius ordinationes. 219.a

Bonifacij II. elogium, electio, ſtatuta. 245.b

Bonifacij III. elogium, ſtatuta, geſta. 254.a *item Bonifacij IV.* ibid. *item V.* 255.a

B. Bonifacius Caurienſis Epiſcopus moritur Toleti. 317.a

S. Bonifacius I. Epiſcopus Moguntinus ſtruxit Monaſterium Fuldenſe Carolo Magno & Pipini ſumptibus. 587.a. *vbi ſis paſſus; ſed ſepultus eſt Fuldæ.* ibid.b

Bonifacius Marchio Camerinus Berengarianos cædit & profligat. 46.a

Bonitus Archidiaconus Toletanus eligitur Toletanæ Eccleſiæ Epiſcopus. 295.b.431.a.b. *moritur.* 432.b

Bonitus III. Epiſcopus Toletanus ſuccedit Baſilio. 437.b. *hic fuit Luitprando notus.* 438.a.439.b. *quid ſcripſerit.* 439.b

Boneſius & Maximianus Martyres, alij in Cataloniâ, alij in Baticâ occubuere. 444.a

Boſo frater Regis Hugonis inſidiatur Lamberto Marchioni Tuſciæ. 66.b. *ab Hugone Marchio Tuſciæ conſtituitur.* ibid. *habet filiam VVillam, quam iungit Hugo Berengario Marchioni Eporegienſi.* 72.b. *inſtinctu vxoris VVillæ, aduerſus fratrem Hugonem Regem nouas molitus capitur.* 73.b

Bracharenſi Metropolitanæ plures aliæ Sedes ſubiectæ ſunt. 501.b.503.b. *& ſingularum limites.* ibid. *ipſa eſt inferior Hiſpalenſi.* 376.a

Brachmanæ erant ſapientes Orientalium. 425.a

Braulio Cæſarauguſtanus Epiſcopus interfuit quinto Concilio Toletano: eius elogium. 315.b. *moritur.* 320.a. *quo anno, & quo Rege.* 321.a.b

Britonienſis Eccleſia quas ſub ſe Sedes contineat. 502.b

Bruno Archiepiſcopus Colonienſis, vir præclarus fuit. 449.a

Buchonia ſilua iuxta opidum Fuldam. 586.b

Bulgari Græcos inertiâ Phocæ Ducis profligant. 59.a

Burchardus Sueuiæ Dux in Italiam cum genero ſuo Rodulfo venit. 53.b. *Mediolanum per ſpeciem legationis ingreſſus, ciuium animos alieniores ob quædam à ſe temerè prolata expertus, in viâ necatur.* 54.a.b

Burginatum opidum dirnitur à Mauris. 485.a

Burgundiones vnde dicti ſint. 65.b

C.

Caba appellata filia Iuliani Comitis, violata à Rege Roderico Hiſpaniæ. 392.a. *Caba Arabicè meretricem ſonat.* ibid.

cur Cæci vt plurimùm vitales ſint. 63.a

S. Cæleſtinus Martyr ſub Iuliano Romæ moritur in carcere. 304.b

S. Cæleſtini Papæ elogium, ordinationes, ſtatuta. 220.a

Cæſar Cardinalis Baronius in Elipandum Epiſcopum Toletanum acriter inuehitur: an rectè. 544.b.& ſeqq.

Cæſarauguſtana Sedes quanta ſit auctoritatis. 352.b. *Cæſarauguſtana Eccleſia à S. Iacobo orta, habuit ſemel Epiſcopum hæreticum Vincentium.* 543.b. *Cæſarauguſtana Synodus ſub Rege Egicane.* 374.a

Cæſarea erat Metropolis totius Palæſtinæ. 573.a

Cæsarius Episcopus Arelatensis floret. 349.b
Fl. Cæsarius primò Præfectus Vrbis, deinde Consul cum Attico, sub Honorio Imperatore. 473.a
S. Caij Pontificis elogium, decreta. 196.b
S. Calixti Papæ elogium, decreta varia, ordinationes. 183.b. & seqq.
Calpurnius Præses Hispaniæ, creditur fuisse Præfectus Vrbis sub Imperatore Claudio. 496.b
Camerinus Episcopus Toletanus in persecutione Diocletiani in Sardiniam secedens, ibi passus est. 461.b
in Canariis insulis crescit fides Christiana. 310.b
Cancia vox Arabica, poculum significans. 483.a
Canes magni, Constantinopolim à Rege Hungoniæ missi, Imperatorem propemodum dilacerarunt, quia villis is erat indutus. 56.a
C. Caninius Rufus Prætor Gaditanus, vbi mortuus & sepultus. 511.b
Canonizatur ille, qui toti Ecclesiæ proponitur colendus. 313.a
Cappa quod sit genus vestis. 342.a.b
Cardinales quando & quare dicti Eminentissimi. 517.a.b. & seq. *eorum dignitas.* 518.a
P. Carisius tempore Augusti Imperatoris fecit Toletum coloniam Rom. 573.b
Carlomannus Caroli Martelli Francorum Regis filius fit Monachus in Cassino. 264.b. 587.a. *eius mors.* 266.a
Carmelitanus Ordo à S. Iacobo in Hispaniam inductus. 480.b. 489.a. *eius Ordinis fuere primi Episcopi Hispaniæ, à S. Iacobo constituti.* 511.a
Carnibus abstinere die Sabbati solemne fuit in Ecclesiâ primitivâ. 409.b. *cur id in Hispaniâ vsu abrogatum.* ibid.
Carolus Calvus Gallia Rex moritur. 13.b
Caroli Magni Imperatoris in Romanam Ecclesiam merita. 267. b. *eius coronatio in Romanum Imperatorem.* 268.b. *multos libros ex Hispaniâ in Germaniam attulit.* 293.b. *quando venerit in Hispaniam.* 407.b. 408.a. *magni ab Hispanis fiebat.* 414.a. 415.a. *colitur in Galliâ & Germaniâ vt Sanctus.* 449.a. *cultus item est à Toletanis.* ibid. *habuit vxorem Toletanam nomine Gallianam.* 407.b. & seqq.
Carsamatium dicitur Græcis eunuchus exsectus. 109.a
Carterius patruelis S. Gregorij fit Episcopus Vxamensis. 494.b
Carthaginensis Episcopus Primas est totius Africæ. 573.a
Carthago nona destructa à Gothis, & est Sedes translata Murciam. 477.b
Castellanus Episcopus alius est à Castulonensi. 470.b
Castulo duplex est locus in Hispaniâ. 472.b
Casulam cum toto ornamento Pontificio B. Virgo S. Ildefonso dedit; sed illa est sacratior, quia ab illâ contacta fuit. 495.b
Cathedra Episcopalis Toleto à Christianis aliò absportata est in aduentu Maurorum. 348.a. Vide *Sedes.*
Celenæ cur dicantur aquæ flaminis Tenedi. 462.b
Chelandria vocantur à Græcis naues. 93.a
Chintilanes, vide *Cintila.*
Chisax Episcopus Episcopatu deiicitur. 495.a
Christiani olim suorum tumulos floribus ornabant. 362.a. *seruis suis frontem non inurebant.* 364.a. *in suis oratoriis etiam lucernis vtebantur.* 365. a. *suos olim extra vrbem sepeliebant.* 498. a. *olim brachio* CHRISTI *nomen aut signum crucis inurebant.* 591. b. *Christiani in persecutione S. Stephani Ierosolymis per orbem dispersi, fuere ex Monachis Carmelitanis.* 489.b
Christiani Hispani ob tyrannidem Maurorum in Galliam commigrant. 415. b. & seqq. *ibique à contribulibus suis malè habiti, à Ludouico Imperatore iuuantur, & priuilegio donantur.* 417.b. *à Saracenis miserrimè tractabantur.* 436. b. 438.a. 439.b
Christiani per vniuersam Hispaniam grauiter exagitati sub Nerone Imp. 582.b. 583.a. *ibi post persecutionem Maximini Imp. in speluncis Synaxin sacram celebrabant.* 461.a
Chronicon sancti Ildefonsi qualis sit liber. 349.a
Chronicon Iuliani Episcopi pertingit vsque ad tempora Egicanis Regis: supplerunt id Felix & Gunthericus Archiepiscopi Toletani. 372.a. 375.b
Cindasuinthus Rex Gothorum eligitur mortuo Tulgâ. 319.a.b. *quamdiu regnarit.* ibid. b. *coronatur & vnngitur ab Eugenio II. Episcopo Toletano.* ibid. *petit à Papâ Martino Moralia S. Gregorij.* 321.b. *moritur.* 324.a. *& quando.* ibid. b. *Primatum Toletanum aliò translatum, eôdem transfert.* 484.b
Cintila fit Rex VVisegothorum post Sisenan-

nandum. 313. b. 314 b. *coronatur & inungitur ab Eugenio Episcopo Toletano.* 313.b. 315.a. *eius Zelus.* 315.b. 317.a.b. *convocat conventum Aulicorum suorum.* 317.a. *moritur.* ibid.b.318.a
an Civitates ampliores semper habeant Primatum. 571.b.573.b.574.b 575.b
Cixilla Episcopus Toletanus: quid scripserit. 406.b. *eius elogium.* 407.a. *habet Toleti Concilium.* ibid.b
Fl. Claudius quando floreat. 298.b
Claudius Taurinensis Episcopus negavit imagines Sanctorum esse colendas. 425.b. *fuit discipulus Felicis Episc. Urgelitani haretici.* 426.a. *qui contra eum scripserunt.* ibid.b. 425.b
S. Clementis Pontificis elogium: an primus post Petrum fuerit successor in Pontificatu. 169.a. *multos scripsit libros, & quinque epistolas.* ibid.b. *singularum epistolarum capita.* ibid. & 171.a.b. 172.b. 173.a.b. *est à S. Petro designatus successor.* 169.b. *eius ordinationes.* 174.a. *fuit S. Pauli coadiutor in prædicando.* 578.a. *quo tempore Pontifex factus sit.* 581.a
Clerici quales esse debeant. 172.a.b. *iis quæ vetentur.* 232.a.b. *non sint infames.* 211.a. 215.b. *Clerici coniugati non sunt tolerandi.* 210.b. 215.b. *Clerici adulteri quâ pœnâ afficiendi sint.* 242.b.& seq.
Clerus olim eligebat Episcopos. 331.a
S. Cleti Pontificis elogium, ordinationes: an fuerit S. Petri successor. 168.b
Coactilia sunt indumenta strictiùs compacta ex villis crassioribus. 446.b
Colenda civitas Hispaniæ. 470.a
S. Columba, alia Cordubensis, alia Gallica. 344.b
S. Columba Martyr à patre Mahomet Saraceno capite truncata est: colitur in opido S. Colomæ. 485.a
Comes Scantiarum quæ sit dignitas in aulâ Regum Hispanorum veterum. 482.b
Cometa in Italiâ famem subsecuturam portendit. 90.a. *cometa visus anno* DC. LXXVIII. *per trimestre.* 260.a
Compatriotæ olim fuit, & nunc est impedimentum matrimonij. 150.a
Complutum vocant Mauri Guadalfaxaram. 500.a
quæ Concilia ab Ecclesiâ recepta sint. 234.a *Conciliis præsidere provincialibus, non est de ratione Primatus.* 574.b
Concilium Francofordiense habendas quidem censet imagines, sed non colendas; non rectè. 426.b.427.b
Concilium I. Nicænum quando habitum: quot & quinam Patres ei interfuerint. 570.b.571.a
Concilium Nicænum II. generale pro cultu imaginum indictum. 427.b. *id rescindebant quædam pseudosynodi in Europâ habitæ.* ibid.
Concilium Romanum sub Silvestro Papâ quando habitum: Constantinus Imperator ei interest cum matre suâ Helenâ: quid in eo statutum. 570.a. *habitum id ante Nicænum.* ibid.b
Concilium Sardicense Athanasium & Paulum absoluit: huic Toletanus Episcopus Natalis interfuit. 486.b
Conciliorum Toletanorum partes ad sæcularia negotia spectantes sæpè à Conciliorum Actis euelluntur. 358.a. Vide *Synodus.*
Concordius Episcopus Toletanus quando Sedi præfuerit, & sub quo Regecticus mors. 403.a
Confessores non solebant in Hispaniâ ab Episcopis coli aut celebrari. 484.b
Confirmationis Sacramentum adstruitur. 173.b. *est id à solo Episcopo conferendum: eius effectus.* 200.a.b. *id datur post Baptismum.* 550.b
Conimbricensis Diœcesis quousque se extendat. 502.a
Coniugati qui & quales ordinari possint. 210.b.& seqq.214.b.
Coniugium quod censeatur legitimum. 177.b
inter Coniuratos rarò est amicitia firma. 14.a
Cenonis Papa elogium, electio, ordinationes. 261.b
Conradus Ludouici filius, fit Imperator post mortem patris: rebelles Principes domat. 31.a. *moriturus Principes ad se vocans, suadet vt Henricum Ducem Saxoniæ Imperatorem creent.* ibid.b
Constantinopolis nomina, situs, vicini. 8.b
S. Constantinus Confessor quando migret ad Dominum. 459.b
Constantinus Magnus Imperator ædificari iussit Constantinopoli domum, dictam Porphyram, & quorsum. 72.a. *sub eo refloruit Christiana religio passim toto orbe.* 461.a. *iubetur à patre Constantio fanere Hispanis.* 491.a. *Osium Cordubensem coluit.* ibid. *cur Hispaniæ magnam curam gesserit.* 565.a. *fuit in Episcopos quoslibet munificus.* 566.a. *dedit iis venturis ad Concilia sumptus & publicam vecturam.* 567.a.& seqq. *maximè ad Romanum sub Silvestro.* 570.a. *Iudæos sibi rebelles mulctat.* 568.a. *Episcopis multa iura concedit, item Christianis.*

nis. 568.b. *varia illius leges.* 569.a. *Christianos edicto ab iniuriis Gentilium tuetur.* ibid. b. *quo anno à Siluestro Papâ sit baptizatus.* 570.a

Constantinus Leonis Imperatoris filius, erat gener Romani: & hoc à filiis propriis deturbato, Imperator renuntiatur, & ab Hugone Rege iuuatur. 99.a. *scribit pro Lothario ad Berengarium.* 107.a

Constantini Papæ elogium, ordinationes. 263 a. *misit Legatos in Hispaniam ad VVitizam, vt legem abrogaret de matrimonio Clericorum.* 384. & seqq. 385.b

Constantinus quidam electus in Pontificem illegitimè, malè mulctatur & exauctoratur. 267.a

Constantinus Pogonatus à patre Imperij consors assumitur. 328.b

Constantini Porphyrogeniti religio & exercitatio. 61.a

Constantius Imperator Osio Cordubensi inodium Catholicæ fidei iussit propinari venenum. 487.a

Contentus suis, verè dives est. 102.b

Corduba dicitur à Persis cõdita. 376.b. 377. a. *eius etymon.* 377.a.b. *fuit ibi gymnasium Arabicarum litterarum.* 423.a. *Mahumetus ibi quoque virus suum spargit.* 589.a. *fuit olim Sedes Metropolitana.* 561. b. *qua Sedes ei fuerint attributæ.* 562.b

Cordubensis Ecclesia fuit inter primas reparata, cessante persecutione. 565.a

Cordubena prouincia in Perside, vnde Corduba Hispanica nomen traxisse videtur. 377.a

S. Cornelij Papæ & Martyris elogium, ordinationes, decreta. 188.a. *Synodum Romæ cogit contra Nouatianos.* 555.a

Cornutus Tertullus collega fuit Plinij Iunioris in Consulatu. 497.a

S. Corona virgo Monialis Benedictina Ilici floret. 303.b

Coronabantur olim sepulcra. 362.b

Corpori etiam notæ inurebantur in specimen & signum obsequij. 591.a

Cœstius Episcopus Cæsaraugustanus interest Concilio Romano sub Siluestro. 570.b

S. Crispulus Martyr familiaris videtur fuisse Martialis Poetæ. 308.b

Crucifixi aliquot millia militum in Armeniâ. 497.a

Santa Cruz de la Sierra, *locus in Hispaniâ, vnde sit cognominatus.* 348.a

Cuphia idem est quod petasus. 322.a

Cyprianus Cordubensis Archidiaconus Poeta non inelegans. 432. a

S. Cyprianus Martyr quâ occasione tractatum de Mortalitate scripserit. 556.b. *censuit ab hæreticis baptizatos esse rebaptizandos.* 557.a. *fuit in Sedem Romanam æquo immitior.* 560.b. *quo anno martyrium passus sit.* 561.a

S. Cyriaci Martyris corpus à bubulco inuentum, in Gallias est delatum. 437.a

D.

DÆmon vocatur hostis antiquus, & cur. 366.b. *dæmones humanâ specie sæpè apparent ante ingruentem pestem.* 356.a. *dæmonium meridianum quod sit.* 355.a.b. 356.b. 357.a.b

S. Damasi Papæ gesta, falsa accusatio, ordinationes: scripsit varias Epistolas decretales. 208.a. b. & seqq. *eius statuta.* 209.b

Dani ab Henrico Imperatore subacti & redditi tributarij, eorum sanitas per Germaniam. 67.a

Decaennea cubita domus erat Constantinopoli, & vnde sic dicta. 109.b

Dedicationes templorum annuè recoli debent. 245.a

Descriptio orbis sub Augusto Imperatore quando promulgata sit, & executioni mandata. 490.b

Deus suorum peccata cladibus castigat. 40.a

S. Deusdedit Pontificis elogium, gesta, statuta. 254.b. *fit Papa.* 300. a. *scribit pro S. Isidoro Hispalensi Sede suâ expulso.* 301. b. *moritur.* ib.d.

Diabolinus prodit dominos suos Stephanum & Constantinum Romani filios, Constantinoque Leonis filio adhæret. 99.b. *ei dat bonum consilium.* ibid.

Diaconorum munia & partes. 170.b. 231.b *Diaconi septem in vrbe Româ olim fuerunt, vti & Toleti.* 553.a. *quod eorum munus.* ibid.

Dioclitianus Imperator acriter in Christianos sanit orbe toto. 391.a. *perit sumpto veneno priuatus.* 568.b

Diœcesium singularum Hispaniæ termini. 501.a. & seqq. 504.b. *non tamen Metropolitanarum.* 509.b

S. Dionysius Areopagita quo anno Christi passus sit. 581.b. 582.a

S. Dionysij Pontificis elogium, decreta, ordinationes. 193.a.b. *an fuit is, qui scripsit librum de Situ orbis.* 512.a. *quomodo Vrbis Ecclesias diuiserit.* 561.b

Diptycha etiam antiquæ exstant. 454.b. *quid illa continerent.* 450.a.b. *sæpè continebant etiam Episcopos externos.* 453.b. *earum vsus & fructus.* 536.a. *quid sint.*

Dipty-

Diptychæ. ibid. b. *nullus in iis ponitur Episcopus hæreticus, sed soli Catholici, ac bonæ vitæ.* ibid. *erat alia Diptycha vivorum, alia mortuorum.* 537. a. *erant & aliæ Conciliorum, aliæ Imperatorum & Regum benefactorum; aliæ Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & mulierum, tam viventium quàm defunctorum.* ibid. & seqq. *alia fuit Diptycha Episcoporum defunctorum, alia laicorum.* 538. b. *erat in singulis civitatibus peculiaris Diptycha habens nomina omnium Episcoporum illius urbis.* ibid. 539. b. *non solùm in hisce privatis, sed & in aliis Diptychis ponebantur Catholici Episcopi.* 538. b. *ex iis nemo eximebatur, nisi iudicio Pontificis Romani.* 539. a. *inter vel ante Episcopos cuiusque urbis etiam alij in tabulis ponebantur.* ibid. b. *servabantur accuratè inter Ecclesiæ thesauros.* 540. a. *non erat semper una, sed pro temporum varietate multæ.* ibid. *aliæ erant aliis vetustiores, & membranaceæ: in Diptychâ Episcoporum non ponebantur laici, & externi Episcopi seorsim à propriis: unaquæque civitas servabat Diptycham suorum Episcoporum.* ibid. *sed Ecclesiarum plerarumque Diptycha combustæ sunt tempore Diocletianæ persecutionis.* 586. b

Diptycha Toletanorum Episcoporum magnæ est auctoritatis & ponderis. 535. a. *quid boni secutum inde sit.* ibid. b. *qui in eâ positi sint.* 536. b. *an illa sit mixta, & num solos Toletanos Episcopos contineat.* 540. a. *solos habet Episcopos, qui fuerunt post captivitatem.* ibid. b. *est ea duplex, & à quo tempore utraque ordiatur, & quando ea condi cœpta.* ibid. 541. a b. 542. a. *in eâ positi non sunt omnes Pontifices Toletani, sed tantùm selectiores.* 541. a. *an combusta ea sit tempore Diocletiani.* 586. b

qui dicendi sint Divites. 102. b

Doctores dicebantur qui liberales artes docebant. 424. b

Dominici Capellani VVillæ uxoris Berengary Regis forma dissormis. 104. b. *eius contubernium cum illâ prodit canis.* 105. a. *castratur.* ibid. b

Doni Pontificis elogium, ordinationes. 260. a

Dracontij liber de Creatione mundi correctus ab Eugenio III. Toletano Episcopo. 329. b

Duba *vox Persica summitatem significat.* 377. a

Dulcidius Diaconus Cæsaraugustanus floret. 300. b

Dulcidius Presbyter Toletanus mitti solebat Orator à Regibus Ouetensibus ad Reges Arabes. 433. a

Dumiensis Sedes in Hispaniâ duplex est, altera in Asturiis, altera in Gallaciâ. 472. b

E.

Ecclesia Catholica duo censet circa cultum imaginum. 426. b. 427. a. b. 428. b. *Ecclesia nulla sine Pastoribus est.* 543. a. b. *& ut vera Ecclesia aliqua sit, consentire debet cum doctrinâ Apostolorum.* ibid. b. *Ecclesiarum singularum per Hispaniam terminos ob tempora persecutionum perturbatos, distinxit Papa Dionysius.* 562. a. *Ecclesia ab Apostolis ædificatæ non sunt semper Primates, esto dici possint Apostolicæ.* 574. b. *Ecclesia S. Angeli munitio est urbis Romæ.* 65. a. *Ecclesia Toletana & Cordubensis fuere inter primas quæ post persecutionē Diocletiani fuere reparatæ.* 565. a

Eclipsis solis facta ante Radamiri Regis Gallaciæ de Abdaramene Rege Maurorum victoriam. 89. b

Edictum Augusti de orbe describendo quando sit promulgatum. 490. b

Egara civitas Hispaniæ in Laletania finibus diruta est à Mauris. 471. b. *dicta à Latinis Basetæ in Castellanis.* ibid.

Egitanus sit Rex Hispaniæ. 367. b. 368. a. *sub eo habetur Synodus XV. Toletana.* 368. b. *moritur.* 382. a. *at quo anno, dubium est.* ibid. b

Egila Abbas Agalensis, & deinde Episcopus Illiberitanus, quando floreat. 403. b. *eius elogium.* 406. a. *ad eum scripsit Papa Adrianus de multis erroribus Hispaniæ.* ibid. 409. a. *non fuit in suo errore pertinax.* 409. b

Egitanensis Sedes quousque se extendat. 502. a

Elbora eadem quæ Talabrica: olim Episcopalis erat civitas, nunc nonnisi Archidiaconatum habet. 311. b

Elborenses, hæreticos in D. Virginem iniurios, ignominiosè verberant, & suis finibus excedere compellunt. 342. b

Electio Romani Pontificis carere debet ambitu. 219. b

S. Eleutherij Pontificis elogium, constitutiones, ordinationes. 182. a

Eliocrotensis Sedes Episcopalis: an eadem quæ Assotana. 303. a

Elipandus sit Episcopus Toletanus. 410. a. *à Felice Vrgelitano deceptus, incidit in*

errorem circa adoptionem Christi. ibid. *in eo pertinaciter non hæsit.* 411.a. *mox eum revocavit.* 294.a. 295.b. 296. a.b. 414.a. *mittit librum ad Carolum Magnum.* 412.b. 414.a. *habet Toleti Synodum.* 413.b. *moritur & sepelitur.* 415.b. *monetur de errore suo ab Archarico Episcopo Bracharensi.* 515.a. 516.a. *eius honor defenditur, nec vt hæreticus traducendus asseritur.* 519.a. & seqq. *non fuit Nestorianus, nec Arianus, vt ex eius scriptis ostenditur.* 520. a.b. 545.a. *quid ad Archaricum Bracharensem rescripserit.* 522.b. *finem errorem numquam pertinaciter defendit, sed à Papâ Adriano & Imperatore Carolo Magno admonitus, eum abiuravit.* 522.a. 544.a.b. 545.a

S. Elpidius primus Toletanus Episcopus à S. Iacobo constitutus, videtur fuisse Ordinis Carmelitani. 480.b. 490.a. 500.a. 511.a. *eius Reliquiæ Metim translatæ sunt.* 489.b

Elpidius, consanguineus Theodosij, vir pius fuit & militaris. 489.b

Emeritensis Archiepiscopus varias sub se Sedes habet; & earum singularum termini. 504.a

Eminentissimus *titulus est virorum illustrium.* 516.b. *maximè potentium, & Præfectorum prætorio.* ibid. *item Magistrorum militia.* 517.a. *sed iam eo nomine vocantur Cardinales.* ibid.

Empusa erat terriculamentum quoddam. 355.b

Encyclicæ epistolæ quæ dicantur, & vnde. 465.b

Ephesus fuit colonia Athaniensium, eius elogium. 389.b

Episcopi quales esse debeant, & quomodo populum sunm regere. 172.b. 173.a. *sibi desponsant Ecclesias suas.* 177.b. *non debent à subditis vexari.* 194.b. *non sunt à quolibet quauis de re temerè accusandi aut detrahendi.* 174.a.b. 176.a. 178.a.b. 183.a. 187.b. 189.a.b. 191.a.b. 192.b. 193.a.b. 194.b. 195.b. 196.b. 199.a. 200.a. 201.a. 208.b. 555.b. *quatenus de Diœcesi suâ transferri aliò possint.* 185.b. & seqq. 204.a. *nulli fiant, nisi ceteros Ordines gradatim assumpserint.* 196.b. *in aliis locis sedes suas in templo habebant.* 550.b. *vivebant ex oblationibus fidelium.* ibid.a. *erant pauperes & frugales.* ibid. *quales assumendi sint.* 201.b. *varia statuta de iis in Synodo Romanâ sub Leone IV.* 272.a. & seqq. *nonnumquam poterant ad Concilia non venire.* 320.a. *quomodo & à quibus olim eligerentur.* 331.a. *eos creari ex Inrisperitis vetat Pontifex Innocentius I.* 469.a. *an iis olim licuerit ab vnâ Ecclesiâ ad aliam transire.* 550.b. *quid de eâ re rescripserit Anterus Pontifex.* 551.a *habeant semper testes penes se Sacerdotes & Diaconos.* 555.b. *statuta Lucij Papæ circa Episcoporum causas & iudicia.* 556.a. *eos sine consensu Romanæ Sedis spoliari Episcopatu suo nefas.* 555.b. 560.b & seqq.

Episcopus Arelatensis Primas est Galliæ. 548.a

Episcopi Græci non sunt hospitales. 159.a

Episcopi multi Hispaniæ, dum plebem occultè sacris Christianis instituunt, à Mauris necantur. 392.b. *Episcopi primi Hispaniæ fuerunt Carmelitæ.* 511.a. *Episcopi Hispani semper recursum habuere ad Sedem Romanam.* 561.b. 564.b. *multi eorum Concilio Nicæno interfuerunt.* 570.b. 571.a.b. *Episcopi Primates non semper primo loco in Conciliis subscribebant, nec iis præsidebant.* 574.b. 575.a

Episcoporum Toletanorum multi, etsi non canonizati, sanctis tamen fuerunt. 401.a. *tempore captivitatis residebant in Ecclesiâ S. Iustæ.* 484.b. *eorum primi fuere viri zelosi, sapientes & feruidi.* 547.a.b. 548.a

Epistolarum ambarum S. Petri Apostoli argumentum. 167.b. *epistolæ nullæ cecidêrunt de cælo.* 529.b. *Epistola S. Iacobi ostenditur esse S. Iacobi Maioris, non Minoris.* 530.b. 531.a.b

Ermengarda Adelberti Eporegiensis Marchionis secunda vxor, filia Adelberti Marchionis Tusciæ. 43.a. *genuit Anscarium.* ibid. 90.a. *eius potentia & lascivia.* 52.a. *territat astu Rodulfum Burgundionem.* ibid.b

Erwigius fit Rex Hispaniæ, VVambâ in Monachum detonso. 359.b. 361.b. *curavit cogi Concilium Toleti.* 366.b. *Regnum cedit genero suo Egicano.* 367.b. & seqq.

Estantigua *vocatur ab Hispanis terriculamentum dæmonum.* 356.b

Ethnici suos ritus ex diuinis libris mutuati sunt. 454.b. *viso Constantinum Imperatorem fidelem sacris profanis fauere, Christianos rursum exagitant.* 569.b

Euantius fuit patruus S. Ildefonsi, & Archidiaconus Toletanus. 482.a. 484.b. *Christianos per epistolam docuit, sanguinis esum immundum non esse.* 526.a. & seqq. *eius elogium.* 528.b. *fuit Vicarius*

carius Episcopi absentis. ibid.
S. Euaristi Papæ elogium, ordinationes, statuta. 177.a.b
Eubulus, cuius S. Paulus meminit, an fuerit filius viduæ à Domino resuscitatus, & dein Episcopus Pamphyliæ. 497.a
circa Eucharistiam quæ S. Clemens Pontifex statuerit. 171.b. *Eucharistia apud Hispanos in Ecclesiis Cathedralibus semper patebat, ante vastationem à Mauris.* 463.b
Euerhardus Henrici Imperatoris filium Henricum capit, & in Franciam abducit. 78.b. *Gilibertum Lotharingiæ Ducem aduersus Othonem Imperatorem instigat, & ab eo deficere cogit.* ibid. *eius callidum consilium.* 79.a.b. *Alsatiam vastat.* 83.a. *occiditur.* 86.a
Eufridius Diaconus fauore Regio innixus, inuadit prædia Ecclesiæ Toletanæ, sed vindice Deo pœnas illicò dedit. 319.a.b
S. Eugenia Martyr Vticensis in tractu Cordubensi, sub tyranno Abderamene: eius Reliquiæ ad varia loca delatæ sunt: carmen in illius honorem compositum à Blasio Episcopo Toletano. 467.b. *quo anno & die sit affecta martyrio.* 468.b
S. Eugenij I. Pontificis elogium, ordinationes. 259.a. *item Secundi.* 270.a
Eugenius idem est, qui M. Marcellus. 585.b.586.a. Vide *M. Marcellus Eugenius.*
Eugenius II. sit Episcopus Toletanus, mortuo Iusto. 313.a. *eius elogium.* 314.b. *quamdiu sederit.* ibid. *eius epitaphium.* ibid. & seqq. *vitâ excedit.* 320.b. 322.b
Eugenius III. sit Episcopus Toletanus. 322.b. *celebrat IX. & X. Synodos Toletanas.* 328.b. 329.a. *moritur.* 329.a.b. *eius scripta & elogium.* ibid.b. 330.a.b. *illius epitaphium.* 330.a. *erat patruus sancti Ildefonsi, & pro Sancto habitus est.* 482.a.484.b
Eulaliæ duæ Martyres in Hispaniâ celebrantur. 444.a
S. Eulogij Episcopi Cordubensis, exinde Toletani Archiepiscopi, elogium. 422.a. *huic Toletana Ecclesia multum debet.* ibid.b. *fuit socius S. Aluari.* 426.a.b. *eligitur in Episcopum Toletanum post Wistremirum.* 431.a. *moritur.* ibid.
Euodia S. Pauli adiutrix in Euangelio Philippis, ab eo commendatur S. Petro. 578.b
Euphemius reparauit Ecclesiam S. Iustæ Toleti. 484.a
S. Eusebij Papæ elogium, ordinationes, statuta. 198.b
S. Eutychiani Papæ elogium, ordinationes, constitutiones. 195.b
Fl. Eutychius Exarchus Rauennæ post Paulum. 399.a
Exceptores sunt qui acta publica notabant. 553.a
Excommunicati resipiscentes absoluuntur à vinculo excommunicationis. 236.a.b
Excubiæ Constantinopolitanorum. 8.b. *earum fidem explorat Leo Imperator.* 9.a. & seqq. *bones præmio, segnes pœnis afficit.* 10.b
S. Exuperius discipulus S. Marci fuit Archiepiscopus in Cypro. 511.a

F.

S. Fabiani Pontificis elogium, ordinationes, statuta diuersa. 186.b. *quid Ecclesiis per orbem scripserit: an ea Epistola sit dubia fidei.* 552.b
Fabulæ Æsopi an compositæ sint à Socrate Philosopho. 485.a
Factiones duæ Episcoporum Hispaniæ: vna recipiebat Arianos pœnitentes in Ecclesiam, altera reiiciebat: hæc peccabat. 489.a
S. Fara virgo Benedictina fugiens patrem, Tudem venit. 317.b
Fauces nomen opidi in Lusitaniâ. 304.a
S. Felicis I. Pontificis elogium, ordinationes, decreta. 193.b
S. Felix II. Constantij Imperatoris iussu capite truncatur. 204.b. *eius ordinationes.* ibid. *eius statuta quoad Episcopos.* 205.a.b. & seqq.
S. Felicis III. ordinationes, statuta. 230.b. *& IV.* 244.b. & seqq.
S. Felix Episcopus Accitanus, colitur circa montes Pyrenæos. 460.a. *præsedit Concilio Illiberitano.* 563.b.574.b
Felix Episcopus Bracharensis non assensit errori Cypriani de rebaptizatione, sed secutus est doctrinam Romanæ Ecclesiæ. 557.b
Felix sit Archiepiscopus Toletanus post Sisebertum. 375.b. *auget Chronicon S. Iuliani antecessoris sui.* ibid. 372.a. *eius elogium.* 376.a. *moritur Toleti.* 379.b. 380.b. *epitaphium ei posuit Gundericus Archidiaconus.* 379.b. *eius elogium.* 380.a. *addidit quasdam Vitas Chronico S. Ildefonsi de Viris illustribus.* 449.b. 450.b. *scripsit quoque Vitam S. Iuliani Toletani.* 449.b
Felix Vrgelitanus Episcopus docuit Christum

ſtum eſſe tantùm Filium Dei adoptiuum. 296.a.b. 520.b. *non fuit Neſtorianus.* 520.b. *in quo errarit.* 521.a.b. *quid de Chriſti ſeruitute ſenſerit.* ibid. *tertiò relapſus, in errore defunctus eſt.* 522.a

Felix & Fortunatus Martyres triplices ſunt in Hiſpaniâ. 444.a

S. Felix virgo, cognomento Medica, Hiſpalenſis, Romæ ſub Philippo Imperatore cauſſâ fidei mortem patitur. 494.b

Feltrum quod genus veſtis eſſet. 446.b

Femina quales Clericis cohabitare poſſint. 211.a. *femina Arabes vetita primùm in Hiſpaniam cùm viris venire.* 447.a

Feſtum S. Iacobi quando per Hiſpanias celebriùs agi cœptum. 315.b

Feſtus Ruſus Avienus dedicauit Flauiano Præfecto prætorij librum ſuum de Stellis. 491.b. *quando obierit, & vbi ſit ſepultus.* 492.a. *videtur fuiſſe Hiſpanus: floruit ætate Theodoſij Imperatoris.* ibid.b. 493.a *ſub quo Toletano Epiſcopo.* 493.a. *fuit Auguſtino coætaneus & Flauiano.* ibid.b. *diuerſimodè cognominatur.* ibid. *varia ſcripſit, & ſatis eleganter.* ibid. & ſeqq. *librum de Situ orbis ipſe compoſuit, non ex Græco Dionyſij vertit.* ibid. *an eius ſit Epitome Rerum Romanarum.* 494.a

Fibularia habet Sedem Epiſcopalem. 497.a

Fides Chriſtiana in Hiſpaniâ ſemel ſuſcepta, latè propagata eſt. 390.b. & 391.a. *concidit nonnihil ob perſecutiones, at denuò reſloruit.* 391.a.b

Figuere Chriſtiani Toletani in Gallias commigrarunt: quorum reliquiæ ibi adhuc ſuperſunt. 416.a

Filia Iuliani Comitis, à Roderico Rege violata, quo dicta ſit nomine. 392.a

Flambertus vitæ Regis Berengarij ſtruit inſidias. 46.b. *& de facto eum cædit.* 47.a.b. *ſuſpenſus vitam finit.* 48.a

Flauia Domitilla cum SS. Nereo & Achilleo in Pontiam inſulam relegata. 584.b

Flauianus Præfectus prætorio, vir doctus fuit & prudens. 491.a. *ſcripſit ad eum Symmachus plures epiſtolas.* ibid.b. *huic item miſit panegyricum ſuum Theodoſio Imperatori dictum.* ibid. *fuit mirus ſiderum obſeruator.* ibid.

Flauiobriga ciuitas caput Amanium populorum. 510.a. *quæ opida ſint ei ſubiecta.* ibid.

Flauius Epiſcopus Illiberitanus patitur martyrium Nicomediæ. 462.a

Flauius Marcus Cerucila fuit pater Theodoræ Cerucilæ vxoris Ducis Seueriani. 499.b

Flores ſpargebant Ethnici in ſepulcra amicorum; id initio non fiebat à Chriſtianis, at poſteà. 362.b

Florinda dicta eſt filia Iuliani Comitis, violata à Rege Roderico. 392.a

Fontes baptiſmales Oſenſes miraculoſi. 464.a

Formoſus Papa à Romanis ciuibus afflictur: qua fuerit cauſſa ſimultatis mutuæ. 17.b. *iniurias patitur à Sergio Antipapâ iam defuncto.* 18.a. *eius geſta.* 283.b. *& electio.* 284.a. *eius ſanctitas.* 18.b. & 284.b

Franciſci de Bonar elogium. 345.a

Fratres Domini qui dicantur. 532.a

Fraxineti opidi ſitus deſcribitur. 5.b. *à Saracenis capitur.* ibid. 39.a. *id hi relinquentes Aquas venerunt, ſed omnes periere.* 70.a. *pelluntur Fraxineto.* 94.a

Freculfus fuit Abbas Fuldenſis, poſt Epiſcopus Lexouienſis. 587.b

Fridericus Archiepiſcopus Moguntinus aduerſarius Othonis Imperatoris auctâ clade coniuratorum trepidat. 87.b. *capitur, & in Saxoniam abducitur, tandem Othonis clementiâ dignitati eſt priſtinæ reſtitutus.* 88.a

Frigidi quatenus in coniugio manere poſſint. 269.a

Froga Comes, Toletanus Præfectus, Iudæos Baptiſmo tinctos ſuſtibus cædi cùm iuſſiſſet, acriter ab Auraſio Epiſcopo reprehenditur. 523.b. & ſeqq.

Froiſelus ſit Epiſcopus Caſtellanus ex Dertoſano. 471.b

Fructuoſus Epiſcopus Bracharenſis Receſuinthum Regem rogat per epiſtolam, vt captiuos diu carcere detentos liberos dimittat. 524.b. *eius elogium.* 525.b

S. Fructuoſus priùs Epiſcopus Baſedenſis, exindè Tarraconenſis; vbi demum martyrium obiit. 471.b. *idque in perſecutione Imperatoris Valeriani.* 561.b

Fulda fluuius dedit nomen opido & Monaſterio in Germaniâ. 587.a

S. Fulgentius bis fuit Epiſcopus Carthaginenſis. 498.b

Fundamenti nomine dicuntur Apoſtoli. 451.b

G.

GAbriel Vaſquez cur Elipandum ab hæreticis nomine vindicare non potuerit. 519.a.b

Galerus erat ornamentum priſcorum Pontificum apud Romanos. 322.a

Galliana filia Regis Galafrij Saraceni, facta eſt vxor Caroli Magni, iam Chriſtiana.

na. 407.b. 408.a. *eius etiamnum memoria est Toleti.* 408.a. *à Carolo fuit in Galliam abducta, & ibi baptizata.* ibid. a.b

Gelasij Pontificis elogium, ordinationes, decreta. 231.a.b.& seqq. multis.

S. Gelesuintha vxor Chilperici Regis, mariti iussu strangulatur. 488.b

S. Genesius Martyr, miles, Corduba passus est. 343.b. *fuerunt & alij Sancti eodem nomine, vti Martyr Romanus, & alius Arelatensis.* 344.a.b. *& alius Madridiensis.* 345.a.b.346.a. *huius martyrium describitur.* 346.b.& seqq.

Genesius, cognomento Adhelardus, fuit consanguineus Caroli Magni, & Abbas Corbeiensis. 413.b. *non assensit errori Gallorum de non colendis imaginibus.* ibid. *huic exstruitur Corduba à Muzarabibus templum.* 434.b. Vide *Adalardus.*

Genesius Episcopus Aruernensis monuit S. Ildefonsum de haresi Iouiniani, per quosdam in Galliâ excitatâ. 495.b. *cui S. Ildefonsus per epistolam respondet.* 496.a

à Geniis olim Ethnici loca custodiri credebant. 354.b

Gentiles Christianis tendebant insidias, aut iurgia inter eos serebant. 551.b. Vide *Ethnici.*

S. Gerontius Episcopus X. Traiectensis, fuit admodum longaeuus. 487.a

Gerontius Presbyter malè tractauit Iustum Episcopum Toletanum. 319.a.b

Gezonis iudicis Papiensis vitia. 61.b. *coniurat aduersus Hugonem Regem.* 62.a. *sed consilio Samsonis Comitis, in manus Regis venit, & linguâ & oculis orbatur.* 63.a

Gigantes *in sacris Litteris appellantur viri illustres doctrinâ & sapientiâ.* 452.a

Gilebertus Comes aduersus Berengarium rebellat. 43.a. *captus ab Hungaris eidem sistitur.* 44.a.b. *sed ab eo dimissus fidem frangit.* 45.a

Gilla filia Berengarij, fuit mater Berengarij Marchionis Eporegiensis. 90.a

Gladiolus Recesuinthi Regis, quem S. Ildefonso porrexit ad rescindendam partem veli S. Leocadiae ei apparentis, seruatur Toleti. 342.a 347.b

Gnosticorum hareses. 563.b

Gorgonius, Firmus & Agape Martyres Asturicenses in persecutione Decij. 472.b

Gotthi C *vertunt in* G. 321.a. *destruunt Lacobrigam.* 380.b. *Gotthi Hispani non descenderunt à Scanziâ regione Sueciae.* 483.b

Graeci posteriores imbelles & bello inepti fuerunt. 151.a. *eorum superbia nolentium agnoscere Imperatores Occidentales.* 152.a. 153.a. *non inquirebant de nobilitate matris, sed patris, in matrimoniis.* 94.b. *vocabant se Romanos, reliquos verò Romanos Latinos.* 139.b. *suis Principibus stolidè adulabantur.* 138.b.144.b. *quid Graecis sit* [illegible]. 148.a

Graecus ignis quis sit, & cuius naturae. 57.a

Grammatici olim dicti qui litteras profitebantur. 424.a. *quod eorum munus & professio.* ibid. *nonnullorum nimis curiosa disquisitio.* ibid. *ipsis dabatur munerum immunitas.* ibid b

Grammatistae alij à Grammaticis sunt. 424.a.b

Granata ciuitas, dicta est & Illiberis Florentina. 397.b & seqq.

S. Gregorij Magni Pontificis elogium, scripta, statuta, responsa. 252.a.b. & seqq. *eius ordinationes.* 253.b. *cur pro Traiani salute rogasse dicatur.* 497.a

S. Gregory II. elogium, gesta, statuta. 263.b. *ordinationes.* 264.a. *item III. gesta, ordinationes.* ibid. *item IV. elogium & gesta.* 270.b

Gregory VII. epistola ad Alfonsum VI. Regem Hispaniae. 327.a.b

Gregorius Baeticus factus ex iudice saeculari Episcopus. 489.b. *quamdiu vixerit.* ibid.

Gregorius Complutensis post munia saecularia factus est Episcopus Illiberitanus: quos libros scripserit. 490.a

Gregorius Nazianzenus scripsit Audentio Episcopo Toletano. 494.b

Gregorius Toletanus reprehendit Osium, quod Ariminensi Concilio consensisset. 489.a. *in eo errauit, quòd Arianos poenitentes in gratiam recipere nollet.* ibid. *quando sit mortuus.* ibid.b

Gregorius Turonensis malè assignat annum passionis S. Saturnini. 581.b 582.a

Grimoaldus Longobardorum fit Rex. 342.a

Gudila Archidiaconus Toletanus moritur, ei epitaphium ponitur à Iuliano Episcopo. 359.b.& seqq. *eius elogium.* 361.b. *eius sanctitas.* 362.a

Guido, vide *VVido.*

Gumesindus succedit Elipando in Episcopatu Toletano. 415.b. *moritur.* 421.b. & seqq.

Gundemarus Rex Hispaniae succedit VVicterico, & coronatur. 298.a. *iubet Concilium*

cilium Toleti celebrari. ibid. 300.a
Gundericus eligitur in Episcopum Toletanum ex Seguntino. 380.b. *eius elogium.* ibid. & seqq. *ab aliis aliter vocatur.* 381. b. *eius breue vitæ compendium.* 382.a. *sacrat Ecclesiam S. Torquati Toleti.* ibid. & b. *colligit Synodum Toleti.* 382. b. 383. a. *obsistit improbis Regis VVitizæ moribus primò blandè, posteà excommunicatione intentatâ.* 383. a b. *moritur placidè in Domino: epitaphium ei ponit Synderedus eius Archidiaconus.* 384.a.b
Gundericus vir pius, iudex Muzarabum Toleti constituitur. 426.a
quare Guntarius Episcopus Coloniensis à Nicolao I. Papâ fuerit depositus. 278.b

H.

Hæreses pleræque à Græcis sunt procusæ. 142.b
Hæreticus nullus Episcopus in Ecclesiæ tabulas vel Diptycham poterat referri. 536. a. b. *hæreticorum scripta anathemate damnata à Gelasio Papâ.* 235.b. *hæretici docentes B. Virginem peperisse more aliarum mulierum, negant eam à partu virginem mansisse.* 334.b. 335.b
Harlio, vide *Sarlius.*
Hatto Archiepiscopus Moguntinus Adelbertum Comitem Bauerburgensem verbis illaqueatum ad Ludouicum Regem perducit; à quo capitis damnatur. 27.b
Hatto Comes in prælio ab Anscario occiditur hastâ ligneâ. 92.b
Hebræi genitiuum pro adiectiuo vsurpant. 452.a
Helena, seu Irene, filia Romani Imp. Constantinopolitani nubit Constantino Porphyrogenito. 59.b
S. Helladius Episcopus Toletanus succedit Aurasio. 300.b. *eius liberalitas in pauperes.* 309.b. *sanctè moritur.* 310.b. 313.a. *celebratur eius memoria in Martyrologio Romano.* 313.a. *eius elogium.* ibid. *semper habitus est vt Sanctus.* 484.b
Henricus Dux Saxoniæ fit Imperator suasu Conradi Imp. defuncti. 32.a. *aduersus Hungaros aduentantes copias colligit.* 33. a.b. *suos ad bellum adhortatur, Deumque sibi reddit propitium.* 34.a. *confligit cum iis, eosque profligat, sapienter suos præmonens.* 35. a. b. *Sclauos & Danos sibi subegit.* 55.b. 67. a. *moritur in Saxoniâ, vbi sepultus.* 76.a. *eius prudentia.* ibid.b. *lanceam Dominicam sibi comparat.* 81.a
Henricus Imperatoris Henrici filius aduersus fratrem Othonem rebellat. 77.b. *Luitprandus noster in eum inuehitur.* ibid. *capitur ab Euerhardo, sed dimittitur, vt contra fratrem copias mouens Euerhardum Imperatorem constitueret.* 79.a.b. *in prælio succumbens & percussus, è liuore contusionis anno sequenti moritur.* 80. b. *fratri se supplicem sistens, custodiæ includitur.* 88.b
Heraclius Imperator crucem Domini è Perside Ierosolymam refert. 310.a. *moritur.* 319.a
Heraclius Dux Romanorum alius est ab Imperatore Heraclio, qui crucem Domini restituit. 309.a
Hermannus Contractus non fuit auctor hymni Salue Regina. 451.a. 452.a
Hermannus Sueuus filiæ suæ quærit nuptias Liuthulfi filij Imperatoris Othonis. 89.a. *Berengarium Marchionem Eporegiensem ad se profugum Othoni commendat.* 94 a
S. Hermenegildi festum fuit Hispanis solemne. 414.a
Heronius Episcopus Bracharensis senex. 464.a. *huic Luitprandus mittit partem Chronici sui.* ibid.b
S. Hilarij Papæ elogium, ordinationes, decreta. 229.a.b
Hilduinus Episcopatu Laudociensi pulsus, ad Hugonem Regem affinem suum veniens, fit Episcopus Veronensis, & dein Mediolanensis. 63 b
Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis erranit circa cultum imaginum. 428.b
Hippo oppidum Carpetaniæ, dirutum postea. 482.a
quæ Hippolytus Episcopus Siculus de futuris temporibus prædixit, cuius habenda sint auctoritatis. 149.a. 150.a.b
Hispalensis Præsul quos Episcopos sub se habeat. 503.b. *& singularum diœcesium limites.* ibid.
Hispania cultui B. Virginis addictissima est, eiusque honoris studiosissima. 336.a. *hæreses nullas produxit, alibi natas oppressit.* ibid. *in illâ floret Christiana fides.* 390.b. *nec vnquam sub Diocletiani persecutione concidit.* 391.a. *in eâ maximè floruit tempore Imp. Theodosij.* ibid.b. *periclitata est per Priscillianistas & sub Gotthis.* ibid. *sed sub Roderico per Arabes magnam passa iacturam est.* 392.a. *quo anno id factum sit.* 393.a. *fuit immunis ab hæresi Iconoclastarum.* 429.a. *per quos Christo primò asserta; & quæ illius partes per quos.* 478.b. *non est secutus*

secuta errorem Afrorum, circa rebaptizationem. 557.b.558.b.560.a. *eius Reges habent ius patronatus in Ecclesiis Regni sui.* 331.a.b

Hispani olim litterarum studiosi fuere. 423.b. *fuerunt erga Sedem Romanam iam ab olitanis temporibus deuotissimi.* 551.a. *eorum dissolutè viuendi ratio, meruit per Maurorum incursum puniri.* 387.b.& seqq.392.a

quinam Episcopi Hispani interfuerint Synodo I. & II. Nicanæ. 413.a.b.570.b. & seqq. *semper hi defenderunt fidem Romanæ Ecclesiæ.* 558.b. *quare gratificari volentes quibusdam magnatibus, nonnullos Episcopos Sedibus suis priuarint.* 559.b

Hispani Christiani à Mauris pressi & profugi ideò, à Ludouico Imp. clementer trans montes excipiuntur. 499.a. *grauiter pressi fuere sub Nerone.* 582.b. & seqq.

Hominum vita nonnisi militia est. 294.b

Honoratus an fuerit Episcopus Toletanus, & quando. 541.a

Honorij Pontificis elogium, decreta. 255.b. & seqq. *ordinationes.* 257.b

S. Hormisdæ Papæ elogium, ordinationes, gesta. 241.b. *eius decreta.* 242.a.b

Hubaldi Marchionis Camerinorum virtus contra Bauarum militem insolentem. 15.b

Hugo Mediolanensis Comes, filius Maginfredi, à Lanthberto beneficiis affectus, ipsum tamen de medio tollit dormientem. 22.b

Hugo Comes Prouinciæ inhiat Regno Italiæ. 53.a. *eam adit, & venit Pisas.* 55.a. *fit Rex Italiæ.* ibid. *eius dotes.* ibid.b. *sed has fœdabat luxuria: eius vxor & proles.* ibid. *coluit amicitiam cum vicinis Principibus.* ibid. *etiam cum Imperatore Constantinopolitano, ad quem misit Luitprandi patrem.* 56.a. *ei parantur insidiæ.* 62.a. *Romam petit; sed eius illuc proficiscentis vecordia.* 65.a. *in priuignum suum acerbior, ab eo Româ pellitur.* ibid.b. *eius incestus.* 64.b. 66.a. *non vult à Lamberto dici frater.* 66.b. *eum lumine iubet orbari.* ibid. *cedit Rodulfo Burgundioni omnem terram quam in Galliâ ante Regnum habuerat.* 67.a. *Lotharium filium in regnum assumit.* 69.b. *Romam ingredi conatur, sed frustrà.* ibid. *filiam suam Aldam Alberico promittit, eum decipere volens.* ibid. *ducit Rodulfi Burgundionis defuncti viduam Bertam, sed eam mox exosam habuit.* 75.a.b. *varias habuit concubinas, sed tres maximè dilexit, ex eisque habuit proles.* ibid.b. *Albericum Romæ obsidet.* 90.a. *Sarlionem mittit Camerinum ad animos ciuium ab Anscario auertendos.* ibid.b. *nuntios Constantinopolim mittit pro nauibus & igne Græco contra Saracenos.* 93.a. *tendit insidias Berengario Marchioni Eporegiensi, sed hic fugit.* ibid. *legatos mittit ad Othonem, vt Berengarium profugum non suscipiat.* 94.a. *eius filiam postulat Imperatori Constantinopolitano nepoti suo coniugem.* ibid b. *Saracenos Græcorum ope Fraxineto pellit; sed mox cum iis init fœdus ob Berengarium Marchionem, quem timebat.* 96.a.b. *culpat eum hoc nomine Luitprandus.* ibid.b. *Hungaros in Hispaniam ablegat.* ibid. *eius filia ex concubinâ nubit Romano iuniori Græco Imper.* 98.a. *ab Italis deseritur.* 101 b. 102.a.b. *supplicat demissè Mediolanensibus.* 103.a. *in Prouinciam abiit, relicto filio Lothario in Italiâ.* 104.a. *eius obitus.* ibid.b.

per Hungaros Zvventebaldus vincitur ab Arnulfo Rege. 12.b. *Hungarorum immanitas in Marauanos & Baioarios.* 24.b. *sunt bellaces & intrepidi.* ibid. *sternunt copias Ludouici Regis.* 25.b. *Sueniam & Franciam vastant.* 26.a. *Italiam petere statuunt, sed per exploratores de regione certiores facti ad propria reuertuntur.* 28.a. *sed sequenti anno Italiam repetunt.* ibid.b. *fugientes ab Italis pacem petunt, sed frustrà.* 29.a.b. *ergo in desperationem versi Italos profligant.* 30.a.b. *Saxoniam inuadere statuunt.* 33.a. *Meresburgi sæuiunt.* 34.b. *Veronam occupant.* 44.a. *per reliquam Italiam grassantur.* 38.b. *ab Hugone Rege in Hispaniam ablegantur, sed Cordubam non perueniunt.* 97.b. *veniunt in Italiam sub Rege Taxi.* 105 b

Hygini Papæ elogium, decreta, ordinationes. 180.a.b

I.

S. Iacobi Apostoli, Zebedæi filij, festum quando in Hispaniâ cœptum celebriùs coli. 315.b. *quæ in eius decollatione prodigia euenerint.* 316.a.b. *eius corpus à Theodomiro Episcopo Iriensi detegitur.* 414.b. *an docuerit Euangelium sancti Ioannis fratris sui, nondum scriptum.* 436.a. *Missam Epi-*

Episcopis Hispaniæ tradidit. 488.b. *huius vsus & auctoritas.* 419.a.489.a. *discipulos septem in Beticam misit.* 497.b. *an scripserit Epistolam illam Canonicam, quæ exstat in nouo Testamento.* 531.a.b. *& quæ obiiciuntur in contrarium refutantur.* 419.a.532.a

S. Ianuarius Martyr & Episcopus colitur Calpæ in Hispaniâ. 460.a.461.b

Illogensis Sedes Episcopalis antiqua est in Hispaniâ, & magni iuris. 472.a

Iciunium Sabbati fuit in Ecclesiâ vsitatum; sed quare in Hispaniâ aliquando abrogatum. 409.b

Ieroſolymitana Sedes subest Cæsariensi in Palæstinâ. 573.a

quando & vbi S. Ildefonsus Episc. nascatur. 297.a. 510.a. *profecit sub S. Isidoro Hispalensi.* 303.b. *Hispali Toletum reuersus sit Monachus in Agaliensi Monasterio.* 309.a.b. *eius opera paulatim in lucem proferuntur.* 330.b. *eligitur in Episcopum Toletanum.* 329.330.b. *Regem & aulicos Christianâ libertate reprehendit.* 332.b. *scripsit pro virginitate B. Virginis contra hæreticos: item librum Soliloquiorum cum B. Virgine.* 334.a. *petit contra hæreticos cogi Toleti Synodum.* 335.a. 336.a. 337.a. *apparet ei S. Leocadia virgo & Martyr.* 334.a.b. 336.a.b. 337.a. *& quo anno.* 340.b. *item B. Virgo Maria.* 342.a. *moritur.* 343.a. *eius epitaphium.* ibid. *eius elogium & scripta* 330.b. & seqq. 348.a.b. 349.a. 479.b. 480.a. *eius corpus à cognatis effossum Zamoram transfertur.* 396.b. & seqq. *prius fuit Abbas SS. Cosmæ & Damiani, post Præpositus Agaliensis.* 479.b. 488.b. *in Agaliensi disciplinam regularem restituit.* 488.b. *interfuit Concilio Toletano contra Monothelitas coacto.* 480.a. *Martinus Pontifex ei scribit.* ibid. *posuit in æde Toletanâ imaginem B. Mariæ à S. Lucâ depictam.* 482.a. *eius pater fuit Stephanus.* ibid. *eius patrui.* ibid. 484.b. *fecit Iusto carmen sepulchrale.* 484.b. *an ei B. Virgo dederit Albam an Casulam, an totum Pontificum ornamentum.* 495.b. *celebrauit Missam die Sabbati, audiente B. Virgine, & Angelis ad eam concinentibus; ideò dictus est Capellanus B. Virginis.* ibid. *monetur per epistolas à Genesio Episcopo Aruernensi de hæreticis in Hispaniam è Galliâ tendentibus, qui B. Virginis integritatem negabant.* 495.b. *quos confutat in missâ epistolâ ad hunc Genesium.* 496.a. *posuit in Monasterio Dubiensi imaginem B. Virginis quam suo in oratorio habebat.* ibid. *à S. Helladio ordinatus est in ede Prætoriensi S. Leocadiæ.* 509.b

Illiberitanum Concilium in Hispaniâ contra Gnosticos coactum. 563.b. *qui ei interfuerint, & quâ de causâ coactum sit.* ibid. & 564.a.b. *& quando habitum.* 564.a

Illicitana ciuitas vbi sita. 303.a. *fuit ea Sedes Episcopalis: an eadem cum Assotanâ.* 302.b. & seqq.

Illiturgi prædicauit S. Euphrasius, ibique fuit Episcopus. 509.b. *duplex est Illiturgis.* 510.a

Imago B. Virginis in Monte Serrato ab olim fuit celebris. 481.b. *variæ eiusdem imagines fuere in Hispaniâ venerabiles.* ibid. *imago B. Virginis de Præsidio est à temporibus Gothorum.* 484.a. *circa imaginum cultum duo docet Ecclesia Catholica.* 426.b. & seqq. 428.b. *imagines in annulis gestabant priſci obsequij vel amoris causâ.* 590.b. *milites imaginem sui Imperatoris corpori ferro candenti inurebant.* 591.a

Imperator Constantinopolitanus erogat ante diem Palmarum munera in clientes & magistratus suos. 110.b. *Imperatores Constantinopolitani à Patriarchâ Constantinop. coronabantur.* 298.b.299.a.b. *Imperatoris Romani vel Constantinopolitani residentia in aliquâ vrbe, non reddebat eam propterea Patriarchalem.* 576.a.b. *Imperatoris sui imaginem milites ferro candenti suo corpori inurebant.* 591.a

S. Indaletius Episcopus prædicauit Eliocrotæ. 303.a. *passus est Urci.* 308.a.b

Indiculus Luminosus cuius sit auctoris. 426.a.431.b.433.a.b

Infames non sunt ad sacros Ordines promouendi. 190.b. *alios non possunt accusare.* 197.a

cur Inferior diceretur Toleti Ecclesia S. Mariæ. 325.a

Inger Rex Nordmannorum Constantinopolim vexat. 95.a

S. Innocenty Pontificis elogium, scripta, statuta. 212.b. & seqq. 214.a.b. 216.a.b 217.a.b. *vetat Iurisperitos & iudices sæculares assumi in Episcopos.* 469.a.489.a

Inquisitioni fides asscribenda fides Catholicæ integritas in Hispaniâ. 336.a

Inuidus sespsum enecat. 6.a

Ioannes Abbas cognomento Magnus floret in Lusitaniâ. 303.b

Ioannis de Chaues Comitis de la Calzada elogium. 348.a

Ioan-

Ioannes Episcopus Constantinopolitanus vult haberi vniuersalis Episcopus. 251.a
Ioannes Exarchus perimitur à populo. 301.a
Fr. Ioannes Guarinus Eremita post peccatum egit pœnitentiam reptando per terram. 481.a. *vbi sepultus.* ibid.b. *habitauit in Monte Serrato.* 432.b
Ioannes Seruus Dei fit Episcopus Toletanus. 438.a. *quando, & quo anno.* ibid. *eius elogium.* ibid. *moritur: vbi sepultus.* 440.a
S. Ioannis Papa elogium, ordinationes, mors: quia Arrianorum Ecclesias Catholicis reddi volebat, Theodorici Regis odium incurrit. 244.a. *eius decretalis epistola.* ibid.b
Ioannis II. Papæ elogium, ordinationes, gesta, doctrina. 246.a. *item III.* 250.a. *& IV.* 258.a. *& V.* 261.a. *& VI & VII.* 262.b. *& VIII.* 282.b
Ioannes Papa XI. traditur in carcerem per VVidonem Tusciæ Marchionem, instinctu Marozia uxoris: vbi creditur suffocatus. 64.a.
Ioannes XII. Othonem Imperatorem rogat vt Romanam Ecclesiam liberet à tyrannide Berengarij Regis, & Adelberti. 111.b. *sed ab Othone desciscens, Adelbertum fouet.* 112.b. *eius sacrilegia & fornicationes.* 113.a. *eius ad Imperatorem fraudulenta mandata.* ibid.b. *eius obstinatio.* 114.b. *quæ ei obiicerentur crimina à Romanis.* 116.b.117.b. *citatur vt ad se purgandum accedat.* 117.b.118.a. *respondet ad obiecta.* 118.b. *excommunicat eos qui de nouo eligendo Pontifice acturi sunt.* 119.a. *deponitur à Concilio.* 120.b. *conatur Romanos in eadem Imperatoris & Leonis Papæ electi pecuniâ concitare.* 121.a. *Romam receptus auxilio meretricum, sanit in Leoni obedientes.* ibid.b. *à diabolo necatur.* 122.a
Ioannes alius Marozia ex Sergio Antipapâ filius, fit Papa. 64.a
Ioannes Presbyter Rauennas per nefas Romanam Sedem occupat. 40.b
Ionas Aurelianensis non prorsus oportere contra Claudium Taurinensem imaginum cultum defendit. 426.b.428.a
Ioseph Brixiensis Episcopus à Berengario Rege deponitur. 103.a
Iosephi Stephani Episcopi Illicitani elogium. 303.a
Ionnianus negabat integritatem B. Virginis post partum. 496.a. *eius hæresis damnatur à Siricio Papâ.* 212.a
Irene virgo Illiberitana detulit ex Hispaniâ multos libros Thessalonicam. 490.b
Isaacus Casaubonus in Catholicos iniurius est. 454.b
S. Isidorus Hispalensis Româ ad suos redit. 298.a. *Sede suâ pellitur.* 301.a. *sed mox restituitur.* ibid.b. *præest Concilio II. Hispalensi.* 303.b. *item IV. Toletano.* 311.a. *moritur.* 314.a. *claret miraculis.* 317.a. *quid de Hispaniæ vastatione prædixerit.* 390.a.b. *eius liber de Prophetis, in varias est linguas conuersus.* 486.a. *eius esse videntur opera medica vulgò Auicennæ attributa.* 377.b
Isidorus Setabitanus, dictus alio nomine Peccator, vel Mercator: quid scripserit. 366.a
Itali ob peccata ab Hungaris improuisò sternuntur. 30.a.b. *cur duos habere Reges velint.* 20.b
Itinerarium Antonini Augusti à quibus concinnatum sit. 463.b. *eius iussu compositum est.* 512.b
Iudæarum feminarum qualis esset vestis. 445.a.& seqq.
Iudæi à Constantino Imperatore malè habiti, dum contra eum rebellant. 568.a. *Iudæi qui in Hispaniam traiecerunt tempore Nabuchodonosor, fuere ex discipulis S. Eliæ.* 511.b
Iudicia coram Episcopis qualiter instituenda sint. 194.a.b. 195.a. 196.a. 197.b. 199.a.200.a. Vide *Episcopus.*
Iuliani Apostatæ cauillus in Christianos. 71.b
Iulianus Episcopus Carpetaniæ panè lapsus à fide in persecutione Neronis. 582.b
Iulianus Archidiaconus Toletanus floret, qui posteà fuit ibidem Episcopus. 343.a. 432.b. *consecratur.* 366.a. *eius scripta & decreta in XIV. Concilio approbant Præsules Hispani.* 367.a. *habet Synodum XV. sub Rege Egicane.* 368.a.b. *eius scripta Romæ etiam approbantur.* ibid.b. & seqq. 370.a.b. *illuc ad Sergium Apologeticum misit pro libro suo.* 369.a.b. *scripsit Vitam S. Ildefonsi.* 449.b. 450.b. *obiit.* 371.b. 372.a. *eius epitaphium.* 372.a
Iulianus, cognomento Vrbanus, fit Episcopus Toletanus. 392.b. *transfert Toleto Sanctorum Reliquias.* 394.a. *est alius ab aliis Julianis.* ibid. *moritur.* 399.b
Iulianus Lucas, Diaconus Toletanus, Græcus est, patriâ Thessalonicensis: alius est à Iuliano Chronici Auctore. 466.a.b. *multa de vtroque Berosi collegit.* 376.b. *quando Toleti floruerit.* 403.a
Iuliobriga cur sacrata sit victoriæ. 510.b
S. Julij Pontificis gesta, decreta, scripta, ordinationes. 202.b.& seqq.
an Iuramentum vi extortum obliget. 283.a

S. Iustæ Ecclesia est primaria Toletana. 317.a

Iusti duo Toleti fuere tempore S. Helladij Episcopi; vnus vir sanctus & probus, alter intemperans & procax. 312.a.b. 317.b.319.a. *quorum hic fuit Diaconus, & post Accitanus Episcopus: fuit in Helladium Episcopum Toletanum iniurius, & laqueo strangulatus interiit.* 310. b. 311. b. 312. a. 317. b. 319. a. b. *ille verò Monachus & Abbas Agaliensis, succedit Helladio in Episcopatu Toletano.* 310 b. 311. a. b. 312. a. *huius elogium.* 312. b. *moritur.* 313. b. *eius epitaphium.* 314. a

SS. Iustus & Pastor habuere patrem Vitalem, fratrem S. Natalem Episcopum Toletanum. 486. a. *eorum Reliquiæ Complutum asportantur.* 403. b

Iuuenalis & Bonosus Martyres Ictosani sub Traiano Imperatore. 472. a

Iuuenis Africanus dat bonum consilium Ioanni Papæ. 41. a

K.

Karadigna Monasterium Benedictinorum in Hispaniâ. 498. b

Κεράω Græcis idem quod misceo, voce deductâ à κέρας, id est cornu. 482. a

L.

Lacurris ciuitas fortem habet arcem. 481. b

Lambertus fit Marchio Tusciæ mortuo VVidone fratre. 66. a. *prouocat Regem Hugonem ad duellum, probaturus se eius fratrem esse: ab Hugone excæcatur.* ibid. b

Lamecensis Sedes quas vrbes subiectas habeat. 502. a

Lancea Dominica ad Othonem Imperatorem quomodo deuenerit. 80. b. & seqq. *eius descriptio.* ibid. *pater ipsius Henricus eam à Rodulfo Rege Burgundiæ obtinet.* 81. a

Landulfus Beneuentanus Princeps dat Ioanni Pontifici bonum consilium. 42. a

Lanthbertus VVidonis filius, Italiæ Rex fit. 20. b. *sed erat suis exosus: sumit supplicium de Maginfredo Comite.* 21. a. *Adelberti copias cædit & fugat.* 22. a. *eius mors variè narratur.* ibid. & b. *mortis eius deploratio.* 23. a

Lanthbertus Mediolanensis Archiepiscopus callidè Burchardum intra vrbem admittit, & benignè habet. 54. a

Lantho Episcopus Augustæ Emeritæ fuit Monachus Benedictinus. 304. a. *scripsit contra Iconoclostas.* ibid.

Lapis in quo B. Virgo S. Ildefonso apparuit, asseruatur Toleti, & in magnâ veneratione habetur. 342. a. b

Lapsi sunt ad pœnitentiam admittendi. 554. a. 555. a

Latronis boni cum Christo crucifixi breue vitæ compendium: dictus Dimas. 484. a

S. Lauræ Martyris elogium & vita. 510. b

S. Laurentius Martyr quo anno passus sit. 561. a. *eius martyrium prædicitur à S. Sixto.* 498. a

D. Laurentij Ramirez de Prado elogium. 518. b. & seqq.

S. Leandri parentes & fratres ac sorores. 498. b. 499. b. *scribit ad sororem Florentinam Monialem varios libros.* 499. b. *impetrat ab Athanagildo reuocationem ab exilio matri, fratribus ac sororibus.* ibid. *fecit Toleti templũ S. Thyrso.* 304. b

Legatus Apostolicus est plerumque Primas Episcopus in suâ prouinciâ. 580. a. *qui Legati fuerint decem illi ex Hispaniâ ad Apostolos missi.* 512. b

Legio duplex est, vna Episcopalis Sedes & Regia, nulli subiecta Hispanorum Episcoporum. 459. a. 501. a. *altera paruit Asturicensi.* 459. a. *olim verò paruit Bracharensi.* ibid. *quousque se eius diœcesis extendat.* 501. b

S. Leonis Magni ordinationes, statuta varia per epistolam. 222. b. & seqq.

S. Leonis II. elogium, decreta, ordinationes. 260. b. *scribit ad Præsules Hispaniæ de Concilio VI. Constantinop. recipiendo.* 367. a

Leonis III. elogium & ordinationes: miraculosè oculorum & linguæ vsum recepit. 268. a. b

Leonis IV. electio, gesta, statuta. 271. b. & seqq. *Synodum conuocat Romæ; & quæ in eâ decreta.* 272. a. b. & seqq.

S. Leo Episcopus Milledunensis miraculis clarus est post mortem. 472. a

Leo Porphyrogenitus Imperator Constantinopolitanus pacificè Imperium rexit. 7. a. *explorat suorum excubitorum fidem.* 9. a. b. & seqq. *item sui corporis custodum vigiliam sagaciter explorat, vnius vigilis diligentiam remuneratur.* 11. a. b. *successorem habuit filium Constantinum paruulum, cui varios curatores dedit.* 58. b. 59. a

Leo Protoscriniarius Romanæ Ecclesiæ eligitur in Pontificem, amoto Ioanne. 120 b. *consilio meretricum eiicitur, & Ioannes denuò recipitur.* 121. b

Leo

Leo & catulus simul exterminabunt onagrum; *vetus scriptura, an sit intelligenda de Rege Francorum & Imperatore Romano, an Constantinopolitano.* 149.a.b
S. Leocadia an fuerit Ordinis Carmelitani. 480.b. *fuit sepulta in suburbio Toletano.* 498.a. *ipsa apparet S. Ildefonso.* 334.b. 336.b. 337.a. *quid ei dixerit.* 509.b. *corporis eius memoria amissa aliquanto tempore est.* 337.a. *tres ei Ecclesiæ Toleti dedicatæ fuere.* ibid. *in iis celebrata pleraque Concilia Toletana.* ibid.b. 313.b. 339.b.& seqq. *in quanam harum apparuerit S. Ildefonso.* 340.a.b. *eius corpus Toleto Oucetum transfertur, & per quos.* 407.a. *inde delatum est in Galliam Suessiones.* 415.a.b.418.b. *inde in Hannoniam ad Monasterium S. Gisleni.* 418.b. *cur eius templum vocetur Regum.* 318.b
Libellatici qui dicerentur olim. 553.b
cur Liber III. Historiæ Luitprandi dicatur Antidosis. 49.a.b. *quos libros Visionum Danielis vocent Græci.* 148.b. *qui Patrum libri legitimi sint.* 234.a.b
S. Liberij Papæ vita, gesta, exilium, ordinationes. 203.b. *an Arriana hæresi assenserit.* 204.a
Licinianus Episcopus Carthaginis Spartariæ scripsit contra eos qui credunt epistolas de cælo cecidisse. 529.a. *eius elogium.* 530.b. *probat epistolam S. Iacobi esse Iacobi Maioris filij Zebedæi, non Minoris.* ibid.
Ligni in fronte portandi mira ratio apud Græcos. 110.a
Linea vestimenta eadem sunt quæ sindon. 446.b. *ea erant huiusmodi, vt per ea nudum corpus spectaretur.* 448.a.b
Lingua decem in Hispaniâ fuere tempore Regis Egicanis. 372.b.& seqq.
S. Lini Pontificis elogium, statuta, ordinationes. 168.a
Lioba Abbatissa Fuldæ sepulta est. 587.b
Litterati olim iidem erant qui Grammatici. 424.a
Locustis metaphoricè significatur multitudo Gentium. 389.a.b
Lossa qua sit ciuitas, & vbi sita. 306.b
Lotharius filius Hugonis Regis in Regnum Italiæ assumitur. 69.b. *ducit Adelheidam filiam Rodulfi Regis Burgundiæ.* 75.a. *patris consilia prodit Berengario.* 93.a. *est Rex nomine tenus.* 103.b.107.a
Lucenses Sedes quas sub se vrbes contineat. 501.a. 502.a
Lucernæ Christianorum priscorum hac notâ A. ☧. Ω. *signabantur.* 365.a
S. Luciani Pontificis & Martyris ossa Bellouaco ad vrbem Vicensem sunt translata. 435.b
S. Lucij Pontificis elogium, ordinationes, statuta. 189.a. *eius epistola ad Episcopos Hispaniæ in Concilio congregatos.* 553.b
Lucius Episcopus Britonensis in Hispaniâ, Cæsareæ in Cappadociâ martyrium sub Nerone obit. 472.b
Ludouicus filius Arnulfi Imperator salutatur. 24.a. *Hungaros occurrere cum copijs properat.* 25.a. *sed ab iis vincitur ac deletur.* ibid.b. *moritur.* 31.a
Ludouicus Burgundio ab Italis inuitatus Italiam inuadit. 36.a.b. *sed mox recedit, pollicitus non amplius eò se rediturum.* ibid.b. *sed fidem frangens iterùm inuadit eamdem.* 37.a. *in Tusciam veniens Adelberti inuidet potentiæ.* ibid. *Verona latens proditur, & oculis priuatur.* 38.a.b
Ludouicus Imperator Christianos Hispanos in Galliam profugos benignè excipit, & tuetur contra duriores oppressores. 415.b. & seqq. 417.b.418.a.499.a. Vide *Christiani Hispani.*
quid Luitprandum à scribendo deterruerit. 3.b. *scribit librum tertium Historiæ suæ in exilio.* 49.b. *vbi eum cœperit & finierit.* ibid. *eius pater missus ab Hugone Rege cum muneribus Constantinopolim ad Imperatorem.* 56.a.95.a. *scribit libro quarto ea quæ vidit: fuit Hugoni Regi charus.* 69.b. *fit Berengarij Regis Secretarius.* 104.a. *impensis vitrici sui mittitur à Berengario Constantinopolim legatus.* 107.b. *eius iter enarratur.* ibid. *fistitur Imperatori Nicephoro Phocæ Constantinopolitano.* 108.b. *qua dona ei dederit, sed suis impensis, etsi nomine Berengarij ipsum mittentis.* 109.a. *scribit Historiam huius suæ legationis, nec non omne iter suum.* 135.a. *quâ ibi domo sit exceptus.* ibid.b. *quem curatorem habuerit.* ibid. *habitus pro exploratore quid responderit.* 136.b. *Othonis Imperatoris gesta & nomen propugnat.* ibid. & seqq. 144.a.b.146.a. *quàm indecenter conuiuio sit exceptus.* 139.a. *Occidentalis tuetur contra Græcos.* ibid.b.& seqq. 152.a.b.153.b. *quàm indignis modis cum comitibus sit ab his habitus* 140.a.b.151.b. 152.a.154.b. & seqq. 159.a.b. *cupit dimitti, responso accepto rei ob quam missus erat.* 140.b. *ipsius cum Græcis iniqua petentibus dissertatio.* ibid.& seqq. *reducitur in domum suam, & arctè custoditur.* 141.b.145.a. *à Patriarchâ diuersa rogatus,*

gatus, commodè respondet. 142.b. *per tres hebdomadas à Græcorum nullo visitatur.* 143.b. *ægrotat.* ibid. *cupit dimitti in Italiam.* 147.a. *patrium morem inter Græcos retinet.* 148.a. *falso mendacio Constantinopoli recedere prohibetur.* 151.b. *vetatur vestes emere.* 154.b & seqq. *dimittitur Constantinopoli; sed in discessu scribit versus quosdam in pariete domus, in quâ detentus fuerat, in contemptum Græcorum.* 156.a.b. *tempestatem patitur.* 157.a. *Michaëlis omnes expertus est aduersarios & iniquos.* 160.a. *an sit genuinus auctor Vitarum Pontificum Rom.* 163.b.& seqq. *qui Scriptores eius meminerint.* 287.a.b. *scripsit sua ad Tractemundum Episc.* 288.a. *non fuit ignarus rerum Hispanicarum.* 289.b. *ipsius de seipso testimonium.* 293.a. *quid in Chronico suo præstiterit.* ibid.b. 294.a. *eius elogium.* 294.b. *scripsit item Vitam Petri Episcopi Compostellani, quæ iam non extat.* 450.a. 451.a. *in fine sui Chronici addidit quædam quasi parerga.* 453.a

S. Lumbrosa quando vixerit, vbi vixerit, & mortua sit; quo loco sepulta & translata. 459.b

M.

Macer Hierotheus Tarraconensis Præses à S. Paulo fidei asseritur. 498.a

Manace & Malaca sunt diuersa vrbs. 405.a.b

Mageritensis imago B. Virginis celebris fuit in Hispaniâ. 481.b

Magi quod cum dæmone pactum inirent. 411.b

Magia olim per dæmones docebatur Toleti. 410.b.411.a

Maginfredus Mediolanensis Comes à Lanthberto Rege descisscens, dat pœnas. 21.a. *eius filius Hugo de nece patris sumit vindictam.* 22.b

S. Maginus Martyr Hispanus sub Præside Daciano. 470.b

Magnaura domus Imperatoris Constantinopolitani describitur. 108.a

Magnetum quando sit Sedes Episcopalis facta. 473.a

S. Magnus colitur in Fauciibus opido Lusitaniæ. 304.a

Mahomat Zaquetus Columbam filiam, quia Christiana fuit, suis manibus occidit. 485.a.b

Mahumetus impostor virus suum per Hispaniam fundens, ab Hispanis Doctoribus refellitur. 297.a.b. *Cordubæ, Hispali & Toleti prædicat.* 301.a. *id pluribus testimoniis comprobatur.* 589.a. *commonitus à cacodæmone se conquiri à S. Isidoro, fugiens in Africam se contulit.* ibid.b. & seqq. *prædicat deinde in Arabiâ.* 303.b

Malaca & Manace non est eadem vrbs. 405.a.b

S. Mamas Confessor è tractu Tudensi delatus est in Cyprum. 500.a

Manasses quid denotet. 71.a

Manasses Arelatensem Episcopatum deserens, in Italiam ad Hugonem Regem properat, amplioremque ab eo accepturus. 70.a. *tuetur se prauè exemplo S. Petri Apostoli.* 71.a. *Hugone deserto, Berengario adhæret.* 101.b

S. Marcellini Pontificis elogium, lapsus, pœnitentia, ordinationes, decreta. 197.a.b

S. Marcelli Pontificis elogium, martyrium, ordinationes, decreta. 198.a

S. M. Marcellus Eugenius cuius fuerit: constituit Primatum Hispaniæ in Ecclesiâ Toletanâ. 545.b.548.a. *varia eius gesta.* 545.b.& seqq. 551.a.578.a. *Tolosanos cines solatur mœstos ob mortem sancti Saturnini Episcopi sui.* 546.a. *scripsit hymnum in laudem S. Dionysij Areopagitæ.* ibid. *Toletanis sacros ritus tradit.* ibid.b. *erexit ibi eadem Assumptioni beatæ Mariæ Virginis.* 547.a. *multas coëgit Synodos.* 548.b. *elogium eiusdem.* ibid.a. *fuit S. Petri comes, & ab eo ad prædicandum missus.* 577.b. *fuit à S. Clemente missus in Hispaniam.* ibid. 578.a. 579.b. *videtur Martialis familiaris fuisse.* 577.b. *S. Pauli videtur fuisse adiutor.* 578.a. & seqq. *an fuerit primus Toletanorum Pontifex.* 579.a. *missus eò vt Legatus Apostolicus.* ibid.b. *primum Episcopum non fuisse ostenditur, sed primum eorum qui sciuntur.* 580.b. *cur dicatur Episcopus Tolosanus.* ibid. *Toletanis primus deditâ operâ fidem prædicauit.* 581.a. *venit in Hispaniam S. Clemente iam Pontifice.* ibid. *quo anno Christi.* ibid.b. *quo eius anno, & vbi sit passus.* ibid. 584.a. *adest S. Petro morienti.* 584.a. *fuit prius magus.* ibid. *respondet SS. Nereo & Achilleo per epistolam de nefariâ Simonis Magi vitâ.* ibid.b. *cui, his mortuis, respondent Eutyches, Victorinus & Maro.* 585.a. *mittit ad hos ipse fratrem suum Vitalem Archidiaconum.* ibid. *missus est à S. Dionysio Arelate in Hispaniam.* ibid.b. *habuit cognomen Eugenius: ac proinde ab Eugenio misso diuersus non est.* 586.a.

non

non est Atheniensis. ibid. non fuit sancti Dionysij discipulus, sed condiscipulus. ibid.
duo fuerunt Marcelli, Marcus cognomento Eugenius, & Quintus Consul. 584.a.b
an S. Marci Euangelium S. Petrus composuerit. 168.a
S. Marci Papa elogium, decreta, ordinationes. 202.a
Marcus Amandus Episcopus Castellonensis mittitur cum litteris à Martino Papâ ad Reges Hispanie, vt connocari iubeant Synodum contra Monothelitas. 323.b
Marcus Maximus Episcopus Cæsaraugustanus moritur. 301.a. post mortem habetur clarus. 304.b. multi eius meminere. ibid.
B. Virgo MARIA etiam post partum virgo mansit, quia non peperit more ceterarum puerperarum. 334.b.335.a.b. fuit concepta sine peccato originali. 352.b.359.a. quod fuerit templum S. Mariæ de Alficen Toleti, & vnde cognominatum. 324.a.b. fuit id templum Christianorum toto tempore captiuitatis. 326.b.327.b
Marinus sit Papa, natione Hispanus. 433.b
Marinus Diaconus Hispanus a Papâ Ioanne missus ad Episcopum Toletanum, ad libros rituales examinandos. 437.b
Marinus Episcopus Toletanus quando electus sit. 564.b. eius cum Osio Cordubensi familiaritas. 565.a. ab Arianâ hæresi suas onus tutatus est. 569.a. docetur, hunc, Martyrem obiisse in Africâ. ibid. & seqq. 570.a
Marinus vel Camerinus Episcopus Tuccitanus interfuit Concilio Illiberitano. 486.b. & inde factus est Episcopus Arelatensis. ibid.
Marmolejos idem locus, qui municipium Vticense. 467.b
Marozia meretrix ex Sergio Antipapâ genuit Ioannem, qui postea Papa factus est. 40.b. VVidone marito mortuo Hugonem Regem Italiæ ad capiendam Romam inuitat, suas cum eo nuptias paciscens. 64.b. habuit filium Albericum ex Alberico Marchione. 65.a
S. Martini Papa & Martyris elogium, gesta, exilium, ordinationes. 258.b. succedit Theodoro. 322.a. martyrio coronatur. 324.a.328.a
S. Martinus Suenos in Gallecià ad fidem Christi conuertit, morsitur tandem Archiepiscopus Bracharensis. 472.b
qui in Martyrologio proponuntur vt Sancti, de facto censentur canonizati. 313.a. & sunt habendi pro Sanctis. 330.b
Mathildis vxor Imperatoris Henrici pro eius animâ celebres celebrauit exequias. 76.a
Mauregatus contra Regem Alfonsum rebellat. 412.b. moritur. 413.a
Mauri Calabriam & Apuliam inuadunt: cur ex Africâ in Italiam venerint. 39.a.b. Garelianum montem occupant. ibid. b. cæsi variis temporibus, hunc solum retinent, reliquis vrbibus desertis. 41.b. 42.a. Gennam diripiunt, & ciues trucidant. 70.a.b. Vide Arabes, Saraceni.
Mediolanensis & Toletana Ecclesia magnâ inter se habuere communionem. 486.b
Mediolanenses aduersus Berengarium Regem rebellant. 43.b
Melantius sit Episcopus Toletanus ex Rothomagensi. 460.b. in persecutione Imperatoris Maximini libros sanctos in tuto posuit. 461.a. in Toletanâ Sede succedit Paulato. 562.b. suis prospicit ne ab hæresi inficerentur. 563.a.b. moritur. 564.b
Melantius Rhinocorura Episcopus in exilium actus est ab Arianis. 562.b. alio nomine dictus est Mela. 563.a
S. Melchiadis Papa elogium, ordinationes, statuta. 199.b. & seqq. an fuerit Hispanus, an Lusitanus, disquiritur. 353.b. 354.a
cur in Meridie dæmones potissimùm grassentur. 357.a
S. Methodius quid de Arabum aduentu in Hispaniam prædixerit. 388.a. quid de eius Reuelationibus censendum sit. 389.a
Metropolitani habent ius in omnes Sedes subiectas. 509.b. recursum habent ad Primates, & illis relictis ad Sedem Romanam. 560.b. non semper primo loco in Conciliis subscribere solebant. 574.a.b
Mexicani etiam habuere scholas in templis, in quibus nobilium & diuitum filij erudiebantur. 425.a
S. Michael tutelaris fuit vrbis Toletanæ. 354.a. præest Ecclesiæ Christianæ, vti olim Synagogæ Iudaicæ. ibid.b
Michael Imperator mente captus, familiares capite damnat. 7.b. interficitur à Basilio Macedone. 8.a
Michaëles varios aduersarios Constantinopoli expertus est Luitprandus. 160.a
Milites olim nomen Imperatoris ferro candenti corpori suo inurebant. 591.a.592.a
Militiæ magistri dicuntur Eminentissimi. 517.a. ius comparantur S. Rom. Ecclesiæ Cardinales. 518.a
Milo miles strenuus Berengarij Regis necem vlciscitur, percussores suspendio vi-

tam finire cogens. 48.a. deserto Hugone Rege, Berengario Marchioni Eporegiensi adhaeret. 102.a
Milo Comes Arnoldum Ducem Baioariæ in Italiam vocat; sed ab eo recedens, Hugoni Regi adhæsit. 68.a
in Missâ oratur pro defunctis. 454.a. in Missâ olim recitabantur nomina Catholicorum defunctorum. 537.a. cur Missa S. Iacobi vocetur S. Clementis. 489.a. eius usus & auctoritas. ibid.
Moles S. Angeli aut Adriani est munitio urbis Romæ. 65.a
Monachi multi Benedictini Segobiæ à Mauris sunt interempti. 379.b
Monasterium Cosmæ & Damiani iuxta Toletum est colonia Agaliensis Monasterij. 480.b. donat ei partem terræ Muza-Arabs. ibid. cur vocetur id Agaliense minus. ibid.
Monasterium Agaliense, vide Agaliense.
Monasterium Fuldense constructum à sancto Bonifacio I. Archiepiscopo Moguntino. 587.a
Monasterium S. Martini in insulâ Scombrinâ. 484.b
Moniales multæ Benedictinæ, ne à Mauris violarentur, à Deo consecutæ sunt ut à terrâ absorberentur. 401.a
Monothelitæ orti sunt Constantinopoli à Sergio & Pyrrho Patriarchis Constantinopolitanis. 323.a.b. ut hæretici damnantur in Synodo Romanâ & tribus Africanis. 320.a. 323.a. 324.a. 328.a
Mons Maurus à Saracenis communitur. 5.b
S. Montanus Archidiaconus Toletanus iussit ut Theodoricus Rex nepotis sui Amalarici tutor fieret. 499.a. scribit ad Turibium. ibid.b
Mors feralis Arnulfi Regis. 20.a
mors nonnisi dissolutio & dimissio est. 295.a
Mortui olim extra urbem cremabantur, vel sepeliebantur. 497.b
Mulier quædam festinæ ioco impedimit, ne coniux castraretur. 72.b.& seqq.
Munera erogat Imperator Constantinopolitanus ante diem Palmarum in Magistratus & clientes suos. 110.b
Municipium Florentinum idem est cum Libertino. 310.a
Murci dicti apud Romanos, qui bellum vitantes, sibi pollices amputabant. 305.b. 306.a
Murcia dicta est & Acarta & Bigastrum. 304.b. & seqq. 307.a. dicta Murcia, à Venere Myrteâ. 305.a. eius antiquitas & celebritas. 307.b. an eadem quæ Vrci & Almeria. 308.a.b. Murcia opidum, dictum est à Mauris Bigastrum. 477.b
Murcinarij iidem sunt qui mutili. 306.b
Mutili qualiter ordinari possint. 216.b
Muzarabes Toletani grauiter à Mauris premuntur, & passi persecutionem. 410.b. 411.a. eorum plurimi in Galliam commigrant. 415.b
Myrtus est amoris coniugalis symbolum. 305.b

N.

NArbonensis Metropolitana Sedes quas sub se Sedes habeat: & earum termini. 504.b
Natalis Episcopus Toletanus interfuit Concilio I. Nicæno. 485.b. huic à Constantino Imperatore iniunctum ut in veteres Hispanorum Episcopatuum terminos inquireret. ibid. eligitur in Episcopum Mediolanensem. 486.a. fuit nepos Natalis Confessoris Romani. ibid. alia eius gesta. ibid. alio nomine non dicitur Marinus, vel Camerinus. ibid.b. habuit orationem in Concilio Arelatensi. ibid. interfuit Sardicensi Synodo. ibid.
S. Natalis filius S. Vitalis Martyris, & frater SS. Iusti & Pastoris. 461.b
Naues Normannorum in Asturibus prope Balobrigam precibus S. Gundisalui Episcopi submersæ sunt. 472.b
Necromantica sacra quomodo fierent. 411.b
SS. Nereus & Achilleus eunuchi S. Domitillæ in insulam Pontiam relegantur: scribunt epistolam S. Marcello Eugenio quoad vitam Simonis Magi. 584.b. sed priùs martyrio sunt hi affecti, quàm eius accepere responsum. 585.a. ubi sepulti sint. ibid.
Nero Imperator grauissimè in Christianos sæuit, maximè in Hispaniâ. 582.b. 583.a
Nicæna Synodus coacta contra Arianos, quos Patres ei interfuerint, etiam multi ex Occidente & Europâ. 570.b. 571.a Vide Concilium, Synodus.
Nicander Poëta Hispanus Toletanus quando floruerit, & quid scripserit: quid eius etiamnum exstet. 420.a.b
S. Nicasius I. Episcopus Rothomagensis patitur in Hispaniâ Villæ Cassinæ. 460.b
Nicephorus Phocas quomodo Luitprandum ad se missum exceperit. 135.b. & seqq. eius forma, schema, & mores. 136.a.b. 138.b. 143.b. 149.b. eius insolens iactantia sui, & Occidentalium depressio. 139.a.b. 144.a. 147.b. eius acta cum Luit-

Luitprando legato, & varia responsa. 139.a. & seqq. *cur in Assyrios exercitum duxerit.* 148.b.150.b
Nicolai I. Pontificis elogium, gesta. 278. a.b.281.a.b. *eius varia decreta.* 279. a.b. & seqq. *eius ordinationes.* 281.b
S. Nicolaus Martyr Ledesmæ passus. 406.b
Nicolaus Comes duxit Blitissam filiam Cindasuinthi Regis: eius proles & posteritas. 482.a
Nomina defunctorum quorumdam Catholicorum in Missâ olim recitabantur. 537. a. *nomina laicorum non miscebantur nominibus Episcoporum.* 538.b. *nomen Regium rei alicui impositum, eam Principi addictam clarè demonstrabat.* 591.b
Normanni sunt Russi. 8.b.95.a. *eorum clades ab igne Græco in mari.* 95.b
à Notis annorum compendiariis sæpè irrepsit error in annorum computationibus. 358.b. *nota scriptoria à quibus primùm inuenta, & ad quid.* 553.a
Notariorum in primitiuâ Ecclesiâ quod esset munus, & quomodo singula raptim conscriberent. ibid.
Nouatianus schismaticus lapsos ad pœnitentiam admittere nolebat. 554.a.555.a. *multos statim habuit sectatores.* 554.b. 555.b
Nouatianorum hæresis quando & sub quo Pontifice cœperit. 552.b
Nouatus hæreticus quando vixerit. 186.b
SS. Nunilo & Alodia quo anno Christi passæ sint. 440.b. & seqq. *& vbi passæ, Oscæ an Bergeti.* 441.b.442.a. 443.a. *fuisse videntur & alia eiusdem nominis virgines.* 442.a.b. 444.a. *vbi singulæ sepultæ sint.* 444.a

O.

OBlationes fidelium quatenus ratæ sint, & non alienandæ. 240.b.& seqq.
Odoarius Episcopus Accitanus quando floruerit: sacram Scripturam de Latino transtulit in Arabicum. 403.b
S. Odorius Pontifex Luci Augusti in Hispaniâ. 463.a
Olympij duo fuere Episcopi Toletani. 487.b
Onagri Constantinopolitani quales sint. 148.b
Oppanes filius aut frater VVitizæ Regis intruditur in Sedem Toletanam. 385.a.b. *depellitur à Rege Roderico.* 386.a
Oratoria olim dicebantur templa tum primata, tum publica. 495.a
Ordinationes sacerdotales quando institui debeant. 232.a
Ordo sacerdotalis duplex est, Episcopalis & Presbyteralis. 176.b. *ad Ordines gradatim est ascendendum.* 201.b.231.b. *ab Ordinibus sacris suscipiendis qui arceantur.* 190.b. 214.b. 215.b. 216.b. 229.a.232.b
Orentius pater S. Laurentij iubetur à Sixto templum struere filio Laurentio futuro Martyri. 498.a. *& ipse cum vxore Martyr deinde factus.* ibid.
Orontij Toletani Episcopi elogium. 436.b
Orosius Episcopus Elborensis floret. 310.b. 311.b
Osca vrbs Aragoniæ est procul à Bergeto. 442.b.443.a. *est & alia in Baticâ.* 444.a
Osense opidum in Lusitaniâ fontem baptismalem miraculosum habebat. 464.a. *est & opidum Osset in Baticâ.* ibid.b
Osius Cordubensis Episcopus iussus est à Constantino Imperat. inquirere in veteres Episcopatuum Hispanorum terminos. 485.b. *moritur Cordubæ sanctè & Catholicè.* 487.a. *& quâ ætate.* ibid. *scribit Constantio Imperatori.* ibid. *eius propago, pater, gradus ad Episcopatum: eius elogium: an fuerit Martyr.* 490. a.b. *obiit in fide Concilij Nicæni.* 494.b. *moritur planè decrepitus.* ibid. *conuocauit Episcopos Orientales Cordubam ad Concilium.* 496.b. *Constantini Imperatoris lateri semper adhæsit, eiusque hic consilia sequebatur.* 565.a.b. *quia fuit huic in pretio ac charus.* 491.b
S. Ostanus Episcopus Aucensis moritur in tractu Binariensi. 434.b.& seq.
Otho fit Imperator mortuo patre Henrico. 76.a.b. *eius vxor fuit filia Regis Angliæ.* 77.a. *fratrem Henricum experitur aduersarium.* ibid.b. *eius de illo & complicibus victoria.* 80.b. *lanceam Domini in pretio habet.* 81.b. *eius victoria de rebellibus fuit diuinitus data.* 81.b.83.b. *eius generosum responsum ad milites suos fugam suadentes.* 84.a.b. *noluit sæcularibus concedere Abbatia prouentus.* 85. a. *aduersarios suos Euerhardum & Gilibertum per Duces suos opprimit.* 86.a.b. *de eorum morte nuntio accepto templum petit, Deo gratias acturus.* 87.a. *Bertholdo Baioariæ Duci sororis aut filiæ eius nuptias offert.* ibid.b. *fratrem Henricum supplicem surgere iubet, & arctè custodiri.* 88.b. *filium suum Linthulfum iungit filiæ Ducis Suenorum.* 89.a. *Berengarium Marchionem Eporegiensem benignè susceptum, auro oblato reddere renuit.*

94.a.b. *Italiam petens, Berengarium & Adalbertum tyrannos expellit.* 111.a. *à Ioanne Papâ Imperij ſuſcipit vnctionem.* ibid. b. *eius ad Romanorum de Ioanne Papâ querimonias reſponſio.* 113. b. *Montem Feretratum obſidet, atque in eo Berengarium & VVillam.* ibid. *acceptis à Papâ nuntijs de promiſſione meliorum non credit.* 114. a. *Romam redit.* 115.a. *aduerſus Papam Ioannem moderatè procedit.* 116.a. 117.a. *eum nomine Concilij Romani citat, vt ſe de obiectis purget.* 118.a. 119.a.b. *de eius ineritur perfidiâ.* 120.a. *Romanos rebelles cadit.* 121.a.b. *Româ regreſſus, iterùm eôdem redit, & Romanos fame preſſos cogit Leonem electum recipere.* 122.a. *hunc & eius geſta defendit Luitprandus apud Nicephorum Phocam Imperaterem Conſtantinopolitanum.* 136.b. *petit Romani Imperatoris filiam filio ſuo Othoni in coniugem.* 138.a. 154.a

Otho iunior fit Rex Romanorum. 112.a

Onetenſes Reliquiæ deſcribuntur. 395.a. & ſeqq. 400.b

Onetum tranſlata eſt Toleto arca cum variis Reliquiis. 463.a

P.

PAlatij Conſtantinopolitani excellentia. 98.b

qui Palatini olim Synodis intereſſent. 316. a. 320.a

Palfurius Sura ſub Claudio Imperatore fuit Prætor Tarraconenſis. 470.b

Pallij ius quinam Epiſcopi haberent. 454.b. *ipſum eſt Archiepiſcopale inſigne.* 455.a. *pallia erant etiam veſtes feminarum; alio nomine dicuntur ſindones, & amictoria.* 445.a.b. *quomodo sic uterentur viri, quomodo femina.* ibid. b. 446.a. *ſunt eadem cum theriſtro.* 447.b

Pancratius Epiſcopus Bracharenſis quando mortuus. 462.b

Papia vrbs conflagrat. 50.b. *& quando.* 51.a. *obſeſſa ab Hungaris, non eſt deleta, idque meritis B. Syri eius Patroni.* ibid.b. *huius de vllâ vaticinium adimpletum.* ibid.

S. Papius Martyr Arbucarenſis ſub Diocletiano. 467.a

Parca vita humana fata diſpenſant. 10.a

Parſimonia Religioſa rectè diſpenſata, abundare facit. 550.a

S. Parthemius Decij Imperatoris vxorem ad fidem conuertit, patitur martyrium. 480.b.485.a

Paſchalis Papa elogium, ordinationes, ſtatuta. 269.a.b

Paſtores primus Eccleſiarum veriſimile eſt accepiſſe viſibiliter Spiritum ſanctum in linguis igneis. 547.b

Pater & Abbas *idem eſt in Ordine Benedictino.* 488.b

Pater Luitprandi miſſus ab Hugone Rege Conſtantinopolim legatus ad Imperatorem; ſed inde reuerſus, Monaſterium eſt ingreſſus, in quo paulò pòſt deceſſit. 56 a.b

S. Patricius fuit Epiſcopus Malacitanus, non Aruernenſis. 460.a

ius Patronatus habent Reges Hiſpaniæ in ſui Regni Eccleſias. 331.a.b

Patruinus, Paternus vel Paternianus, Epiſcopus Toletanus, abiit in Palæſtinam, ibique fit Monachus: moritur centenario maior. 486.b

Paula fuit auia S. Leandri, & mater Theodoſiæ Cerulæ. 498.b. *vxor Flauij Marci Cerulæ.* 499.b

S. Paulatus Epiſcopus Toletanus multa paſſus eſt à Nouatianis. 555.a. *ſuis omnibus adfuit tempore peſtis.* 556.b. *quando obierit.* 562.b

quando S. Paulus Apoſtolus in Hiſpaniam venerit. 584.a

Pauli Papæ Romani elogium, electio, ordinationes. 266.b

Paulus Epiſcopus Iaccetanus martyrio afficitur. 300.b

Paulus Monothelita ſit Patriarcha Conſtantinopolitanus. 319.b.323.a.b

Pauſa vox Latina eſt & antiqua. 453.b. *deducta à Graco παῦω.* 454.a

Pelagij I. Papa elogium, electio, condemnatio, ordinationes. 249.b

Pelagij II. elogium, electio, ſtatuta. 251.a.b. *ordinationes.* 252.a

S. Pelagius Martyr Hiſpanus ſub Abderamene. 468.a. *& quo anno.* ibid.b

Pelagius I. Epiſcopus Toletanus, vir fuit magni zeli & ſanctimonia. 548.a. *quid ei Teleſphorus Papa ſcripſerit.* ibid.b. *quid Pius.* 549.a

Pelagius Princeps Sanctorum Reliquias Toleto in Aſturias exportat. 394.a.b

Peplum eadem erat veſtis quæ theriſtrum. 448.a.b

S. Percellus Hiſpanus è Carpetanâ, paſſus eſt Romæ. 482.a

Perſæ in vniuerſam Hiſpaniam peruenere. 377.a

Perſecutio Diocletiani Imperatoris atrox fuit. 197.a. *in perſecutione Maximi multa templa per totum orbem diru-*

dirutæ sunt. 460.b. *persecutio Neronis aduersus Christianos fuit grauissima.* 582.a

Pestis sæpè per prænia terriculamenta ventura demonstratur. 356.a. *denotatur per dæmonium meridianum.* 357.a. *pestis per totum terrarum orbem grassata est tempore S. Cypriani.* 556.b

Petasus est pilei latioris genus, quo vtuntur viatores contra solis iniurias: vnde vox formetur. 321.b. 322.a. *erat insigne Episcoporum vnà cum mitrâ.* 322.a

S. Petri Apostoli elogium: eius duæ Epistolæ Canonicæ. 167.b. *an S. Marci scripserit Euangelium: eius ordinationes.* 168.a. *eius decretæ.* 170.a.b & seqq. *cur, Antiochenâ Sede relictâ, Romam venerit.* 71.a.& seqq. *assignauit Toleto Primatum, vt & alias tres Sedes Patriarchales.* 575.b.577.a. *etiam Philippis prædicauit.* 578.b

SS. Petrus & Paulus Christianis auxiliantur in prælio contra Mauros. 42.b. *eorum corpora quando in prædium Lucinæ illata sint.* 188.a

Petri duo Episcopi fuerunt Toletani sibi mutuo succedentes. 43.b

an Petrus Monsoncius Episcopus Compostellanus fuerit auctor Hymni Salue Regina. 451.a.b. *vnde dictus sit Monsoncius.* 452.b. *quo anno fuerit electus in Episcopum.* 453.a.b. *eius elogium.* ibid.b

Petrus cognomento Pulcher, Toletanus Episcopus, quando vixerit, & cui successerit. 402.a.b. *eius elogium & mors.* ibid.b. *Damasci à Saracenis martyrio afficitur.* 487.b. *quid scripserit Episcopo & Clero Hispalensi.* ibid.

Philippus cognomento Philotheus Toleti prædicauit, Sedemque ibi Primariam constituit. 579.b. *fuit eò missus vt Legatus Apostolicus.* ibid. 580.a. 583.a. *insulam Argyram conuertit: alia eius gesta: non est idem qui Hierotheus: Argyræ moritur, einsque memoria ibi celebratur.* 583.a.b. *an fuerit Episcopus.* ibid.b

Phocas Domesticus, audito quòd Romanus esset ad Imperium electus, victoriam Bulgaris sponte cessit, cum multâ suorum strage fugiens, ideò à Romano capitur, & oculis priuatur. 59.a

Phocylidæ, qui modò exstat, an sit suppositicius & Christianus. 528.b

Phænomena Arati è Græco in Latinum vertit Auienus. 492.a

Photius Constantinopolitanus quare à Nicolao Pontifice depositus. 281.a

Pictura victoriæ Henrici Saxonis Imperatoris de Hungaris visitur Meresburgi. 35.b

S. Pimenius Martyr sub Adriano Imperatore. 479.b

Pinus est insigne Cybeles. 406.a

cur Pisces aut piscatoris imaginem in annulis aut corpore suo veteres Christiani gestarent. 590.b

S. Pij Papæ & Martyris elogium, constitutiones, ordinationes. 180.b

Plinius Iunior creditur ad fidem Christi conuersus, & martyrium passus Nouocomi. 512.a. *quis sit Plinius Secundus.* ibid.

Pœnitentes post errorem in fide, recipiendi sunt in Ecclesiam. 489.a. *pœnitentibus olim negabatur aliquando Communio Eucharistica, sed non venia.* 564.a

Pœnitentia in extremo vitæ articulo quatenus concedenda. 228.a

Poëtæ veterum multa è sacris Litteris mutuati sunt. 356.b

Poltrones sunt qui pollicem sibi truncabant, ne bello asscriberentur. 306.b

Polychronius Episcopus Ierosolymitanus à Sixto III. Pontifice damnatur. 222.a.b

S. Polyxena virgo à S. Andreâ baptizata fuit. 583.b

Poma immensa à Luitprando visa Constantinopoli. 109.b

Pompeia Celerina sororum Plinij Iunioris, soror fuit S. Celerinæ. 512.a

Pons mirabilis exstruitur super Tagum Toleti à Rege Toletano Mahometo. 421.b

S. Pontiani Pontificis elogium, decreta, ordinationes. 185.a

Pontifex post celebratum Concilium solebat suis pallij dare. 455.a. *eius erat discernere & iubere quos vellet è Catholicorum Diptychis tolli, & in hæreticorum tabulas referri.* 539.a. *à nullo omnino potest accusari aut excommunicari.* 560.a

Porphyra, domus dicta Constantinopoli, in quâ qui nascebantur, dicebantur Porphyrogeniti. 7.a. 59.b

Portilla opidum vetus in Hispaniâ. 307.b. *eadem est vrbs quæ Urci.* 430.b

Portugalensis Sedes quas Ecclesias comprehendat. 502.a

S. Potamiana virgo & Martyr fuit Hispana: eius parentes & soror. 467.a

Πόα herba quæ: eius duo sunt genera. 363.a

Prædicare aliquanto tempore in aliquâ vr-

be, an satis sit vt quis eius vrbis dicatur Episcopus. 580.b
Præfectorum prætorio maxima erat potestas, & prima ab Imperatore. 516.b.517.a. *cum ipsis Cardinales S. Romanæ Ecclesiæ comparantur.* 517.b
qui Præfecti Cardinales dicantur. ibid.
Præpositus *in Ordine Benedictino, idem est quod* Rector. 488.b
Prætor, antiquis idem erat qui Imperator. 338 b
Prætoriensis S. Leocadiæ Ecclesia quæ fuerit: 339.b.& seqq.
Prætorium idem est quod domus Imperatoria. 338.b. *erat idem pars villæ latiùs ædificata, & habitationi patrisfamilias relicta.* 339.a
Presbyteri non exerceant munia Episcopi. 231.b. *quod eorum officium.* 170.a
Primates Episcopi fuere à temporibus Apostolorum. 560.a. *Primates sunt duplicis generis: & qui singuli.* 575.a
Primatus fuit in aliquibus Ecclesiis ante Synodum Nicænam; sed is in eâ fuit confirmatus. 571.b. *Primatus alicuius Ecclesiæ quæ sint signa.* 574.b. & seqq. *non potest is amoueri.* 575.a. *Primatus fuit in Hispaniâ à tempore Apostolorum.* 572.b. *Primatus Toletanus eôdem reducitur à Rege Cindasuintho.* 484.b. *declaratur in Concilio Nicæno.* 486.b. *varia per argumenta hic destruitur, sed iis confutatis astruitur.* 571.b.572.a.b. & seqq. vide *Toletana.*
Primogenius Patriarcha Gradensis floret. 309.b
Principes sæculares quatenus olim eligerent Episcopos. 331.a
Prior Sardicensis confirmat Concilium Sardicense. 486.b
Priscillianistæ in Concilio Cæsaraugustano in Hispaniâ sunt damnati. 495.a
Priscillianus hæreticus fuit Episcopus Abulensis. 543.b
S. Probus maritus S. Xantippes, fit Episcopus Rauennas. 583.b
Processio Constantinopolitana describitur. 138.b
Proclus & Hilarion Martyres Lucenses in Hispaniâ. 463.a
Prodigia, quæ contigere in decollatione sancti Iacobi Apostoli. 316.a.b
Profectio Luitprandi Constantinopolim. 107.b
Protasius Episcopus Ambraciensis in Lusitaniâ, vir celebris & sanctus. 310.a
Puteoli opidum Hispaniæ dictum à centum puteis. 467.a

Q.

QVintus Marcellus Consul Romanus cum M. Acilio Auiolâ; quando mortuus, & an Christianus fuerit. 584.a
Quiricus fit Archiepiscopus Toletanus è Barcinonensi Episcopo. 343.b.349.a.b. *eius epitaphium.* 349.b. *abdicato Episcopatu fit Monachus.* 359.b.361.b

R.

RAbanus Maurus ex Abbate Fuldensi fit Archiepiscopus Moguntinus: eius elogium. 587.b.588.a
Raimundus Princeps Aquitaniæ promittit se Hugonem Regem ex Italiâ profugum, Regno restituturum; sed frustra. 104.a. *ducit eius neptem Bertam.* ibid.b
Raimundus sanctus pastor multis claret miraculis, in vitâ & post mortem. 434.a.b. *eius elogium.* ibid. *moritur Prunis.* 435.a.b
Raptores rerum Ecclesiasticarum excommunicantur. 190.a
Ratherius ob scientiam fit Episcopus Veronensis. 63.b. *capitur, & Papiam ablegatur ab Hugone Rege.* 68.a
Rauennas Sedes prima post Romanam in Italiâ. 40.b
Recesuinthi Abbatis elogium. 349.a
Recesuinthus fit Rex Hispaniæ mortuo patre. 324.a. *à S. Ildefonso reprehenditur, eique cedit.* 332.b. *eius mors.* 350.a
Reciarius fouet Ecclesias, factus Christianus ex Gentili. 462.b
Rector *in Ordine S. Benedicti, idem est quod* Præpositus. 488.b
Regia Ecclesia Toleti, eadem est quæ Prætoriensis. 340.a
S. Regina Martyr & virgo passa apud Alisiam in confinibus Lusitaniæ & Carpetaniæ. 471.a
Reliquiæ Sanctorum Toleto exportantur ab Episcopo Iuliano Vrbano, & Pelagio Principe, in Asturias. 394.a.b. *& quæ qualésve sint illæ Reliquiæ.* 395.a.b. *quæ Reliquiæ Ouetum translatæ sint Toleto.* 463.a
de Reuelationibus S. Methodij Episcopi quid censendum. 389.a
Reges Gotthorum solebant sepeliri in Basilicâ Prætoriensi S. Leocadiæ. 318.b. *habuere ius nominandi Episcopos.* 376.a. *coronabantur & vngebantur.* 298.b. 299.a.b. *imitati in omnibus sunt Imperato-*

ratores Constantinopolitanos. 298.b
Regis Hispaniæ sunt observantissimi erga Romanum Pontificem. 323.b
Richila Abbas Agaliensis post Helladium. 481.a
Rodericus fit Rex Hispaniæ post VVitizam, & huius legem de Clericis vxorandis renocat. 386.a.b. *deponit Oppanem de Sede Toletanâ.* ibid.a. *violat Cabam filiam Comitis Iuliani.* ibid. *vincitur prælio à Mauris.* 392.b. *& quo anno.* 393.a.b
Fl. Rodoaldus II. Longobardorum Rex mittitur in Hispanias. 324.a
Rodulfus Rex Burgundiæ accersitur ad Regnum Italiæ. 44.a. 45.a. *regnat ibidem.* 46.a. *è Burgundiâ, quò abierat, redit in Italiam.* 52.b. *Papiam obsidet, sed ab Ermengardâ, Adelberti Marchionis vxore, callidè deceptus, in vrbem ad eam clàm penetrat: itaque finitur obsidio.* 53.a. *iterùm in Burgundiam reuersus, cum Burchardo Suenorum Duce fœdere suo redit in Italiam.* ibid.b. *auditâ fœderi nece iterùm Burgundiam repetit.* 54.b. *fit Rex Italiæ contra Berengarium.* 436.b
Roma capitur ab Arnulfo Rege. 17.b
Romani olim sepulchra rosis & floribus coronabant. 362.b. *atque in amicorum tumulis stirpes serebant.* 363.a. *Incernis accensis cultum deorum profitebantur.* 365.a. *Romanorum pauor ab Arnulfo obsessorum.* 17.a. *eorum de Ioanne Papâ querimoniæ.* 112.b. 116.b. 117.b. *auro Ioannis Papæ corrupti, in Imperatorem Othonem conspirant.* 121.a *sed ab eo cadduntur, & fugantur.* ibid. *& rursus.* 122.a
Romanus Imperator Constantinopolitanus Afrorum opem implorat contra Calabros & Apulos rebellantes. 39.a.b. *ob varia gesta ad Imperium pernenit.* 56.b. 57.b. *leonem ense perimit.* 57.a.b. *eius callida mina.* 58.a.b. *fit Imperator.* ibid.b. *filiam suam iungit Constantino Porphyrogenito.* 59.b. *cur eadem sacram quam construxit, vocarit nonam, aut nonennalem.* ibid.& seqq. *habet orationem ad Principes Constantinopolitanos.* 60.a. *eius humilis prosapia.* ibid.b. *filium suum Christophorum prætulit Constantino Imperatoris filio; sed Christophorus non multò post demoritur.* 61.a. *à filiis suis Stephano & Constantino fœdo deturbatur, & in Monasterium retrudistur.* 98.b. *filiis eòdem retrusis insultat; & Deo agit gratias, quòd impietatis darent pœnas.* 100.b. *pium eius dictum.* 101.a
Romana Ecclesia Constantinopolitana est caput. 158.a.176.b. *eius veritas probatur è Romanorum Pontificum successione.* 542.b. *Romana Sedes est prima omnium, & quare.* 575.b.576.b.577.a
Rufus Anienus, vide *Festus Rufus Anienus.*
S. Rufus vnus è septuagintaduobus discipulis, Episcopus Dertosanus, quando & vbi passus. 497.b
S. Rufus Metensis Episcopus floret. 297.a
Rufus Episcopus Oretanus ex iudice sæculari electus est. 489.b
Russi sunt iidem cum Normannis. 95.a

S.

in S *Abbato abstinere carnibus, solemne semper fuit in Ecclesiâ.* 409.b. & seqq.
Sabellius hæreticus Filium à Deo Patre non distinguebat. 360.a
Sabiniani Pontificis elogium, decretum, ordinationes. 253.b
Sacerdotes quales ordinandi sint. 172.a
Sacratio Sacerdotum non deperditur per scelus sacrantis. 18.a
Saculina virgo Benedictina quando floruerit: eius elogium. 425.a
Sagitus Saracenus Dux cum suis profligatur. 70.a
Sal pacem portendit. 377.a
Salduba eadem quæ Zaragoça: voce Persicâ tantum valet ac pacis summitas. 377.a
Salmantica olim Magia per dæmones docebatur. 412.a
hymni Salue Regina *quis fuerit auctor.* 451.a.b. *videtur ab Apostolis compositus.* ibid.452.a.b
S. Salnius Martyr & Episcopus Ambianensis Barcinonem delatus. 471.a
Samson Abbas S. Zoili, hæresis insimulatus, absolnitur à Bonito Primate Toletano. 431.b. *eius elogium.* 432.a
Samson Comes salutare dat consilium Hugoni Regi. 62.b
Samuel Episcopus Illiberitanus ob malam vitam, à VVistremiro Primate Toletano deponitur. 430.b
Sancti Deo quanta sint cura, ostendit eventus. 83.a
Sanguis Berengarij Regis cæsi ostenditur in lapide quodam ante templi tannam. 47.b. *sanguinis è fonte fluentis prodigium futuram prænuntians cladem.* 70.a. *sanguinis esus Christianis immundus non est.* 526.a.& seqq.
Santina vxor Regis Theodorici fuit mater Seueriani Domini Carthaginis. 498.b. *quando nascatur.* 500.a. *eius proles & mors.* ibid.

Saraceni Fraxinetum opidum intercipiunt. 5.b. *montem Maurum communiunt.* ibid. *socios ex Hispaniâ aduocant.* 6.a. *varia Italiæ opida vexant.* 38.b. *è Fraxineto per loca vicina grassantur.* 92.b. *eorum naues ab igne Græco exuruntur.* 96.a. *pacem cum iis init Hugo Rex, & quâ intentione.* ibid.b. *latè per Europam tempore Sergij II. Pontificis grassati sunt.* 271.a. *eorum erga Christianos immanitas.* 293.a. *quo anno primùm in Hispaniam venerint, & quâ occasione.* 393.a. *quando Toletum occuparint, & quibus conditionibus.* 397.a. *Christianos Muzarabes miserè habent in Hispaniâ.* 436.b.438.a 439.b

Sarcimum vicus Cantabriæ: ibi exulat S. Eucharius Episcopus Aurelianensis. 511.a

Sarlius mittitur à Rege Hugone Camerinum & Spoletum, ad animos ciuium ab Anscario alienandos. 90.b. *sex acies in bellum contra Anscarium ducit.* 91.b. *hoc in prælio interfecto, fit Marchio Camerinorum.* ibid.

S. Saturninus Toletanis prædicauit, & Sedem primam ibi posuit. 579.a.b.582.a. *quo tempore passus sit.* 581.b.582.a

Scantiarum Comes idem est qui à poculis, olim in Hispanorum Regum aulâ. 482.b. *vel aulæ totius Præfectus.* ibid. *vnde vox Scantia derivetur.* ibid. & 483.a. *Comitis eius frequens mentio est apud Auctores declinantis ævi.* 483.a

Schisma primum in Ecclesiâ fuit à Nouatiano excitatum. 554.a.b

Scisla est Monasterium Toletanum. 311.a.b

Σκηπλα erat quasi mitra & insula Episcopalis. 322.a

Scriptura sacra intelligenda est iuxta expositionem SS. Patrum. 173.b. *Scriptura Canonica quæ sint.* 233.b

S. Secundus I. Abulensis in Bastetanis Episcopus & Martyr. 478.a.b.479.a

Secura quæ ciuitas: quando sic dicta, & vnde. 404.a.b. *dicta etiam Altamira, & Copea, & à Saracenis* Toman. ibid.b. *eius situs describitur.* 405.a. *vocatur etiam Todemir & Todomir.* ibid.b. *fuit olim vrbs Regia.* ibid.

Securis præferebatur olim Regibus & Consulibus. 406.a

Securitas Dea quæ Romanis esset, ea culta videtur Segura in Hispaniâ. 404.b

Sedere animo, *idem est quod placere.* 295.b

Sedes aliqua Episcopalis, esse potest simul Metropolitana & Primas. 575.b. *habet à Sede Romanâ vt sit Patriarchalis, vel prima vel secunda in gradu dignitatis.* 576.a. *Sedes Episcopales primariæ tres sunt.* 176.b. *Sedium Episcopalium Hispaniæ diuisio facta est sub Rege VVambane.* 351.b.357.b. & seqq. *Sedes Constantinopolitana idcò est Patriarchalis, quia sic à Romano Pontifice est statutum.* 576.a

Seditio Ticinensis & cades tempore Regis Arnulfi. 19.b

Segobia à Mauris exesa est. 379.b

Segueda duplex est, altera in Bellitanis, altera in Arenacis. 470.a

Sepulchra olim rosis & floribus coronabantur. 362.b. *etiam à Christianis.* ibid.

Sepultura priscorum Christianorum extra vrbem erat. 498.a. *quis locus dictus Sepultura Sanctorum.* ibid.

Serenissimus *titulus Regum est, aut Regio sanguine ortorum.* 426.a

S. Serena vxor Diocletiani Imperatoris fuit filia Serenæ vxoris Philippi Imperatoris. 488.a. *eius sancta stirps & cognatio.* ibid. *hæc, vti & Serenus Martyr, fuit ex genere Q. Sereni Medici.* 488.a

L. Serenus Monachus & Martyr in Hispaniâ. ibid.

P. Serenus Martyr in Africâ sub Diocletiano. ibid.

Q. Serenus Samonicus fuit Hispanus, natus in Gallaciâ. 487.b. *fuit inioris Gordiani præceptor.* ibid. *fuit Medicus celeberrimus.* 488.a. *mortuus est Samone in patriâ.* ibid. *eius sancta posteritas.* ibid.

Sergij Papæ elogium. 261.b. *electio, gesta, statuta, ordinationes.* 262.a

Sergij II. electio & ordinationes. 270.b. & seqq.

Sergius Diaconus fit Antipapa contra Formosum verum Pontificem. 17.b. *hoc defuncto, vi fit Papa.* 18.a. *huius in illum defunctum immanitas.* ibid.

Seruusteus qualem Christo tribuerit Felix Vrgelitanus. 521.a.b

Seruorum Christianorum facies cur non deformaretur. 364.b

Seruus Dei Archidiaconus Toletanus fit Episcopus ibidem: quid scripserit. 435.b.436.a. *moritur.* 436.b

Seuerianus duxit Theodoram Ceruciam: eorum proles omnes fuere celebres. 498.b.499.b. *cum vxore & filiis exulat.* 499.b. *idque Hispali, vbi moritur.* ibid. *habitauit Carthagine Spartariâ, cuius*

Dux

Dux fuit. ibid.
Seuerini Pontificis elogium, ordinatio. 258.a
Seuerinus Euphrada fuit vnus ex Legatis Concilij Sardicensis. 487.a
S. Seuerinus quando Hispali mortuus sit. 488.b
Seuerus fuit Metropolitanus Cordubensis ante Osium. 561.b *quâ de re consuluerit Pontificem Dionysium.* 562.a
Sigebertus Abbas Fuldensis, cùm in Hispaniam venisset, eligitur Archiepiscopus Bracharensis. 588.a
S. Sigismundi Burgundiæ Regis & Martyris corpus Barcinonem allatum: 471.a
Silo Rex Hispaniæ quando mortuus sit. 410.b. *eius sepultura.* 412.a
S. Siluerij Papæ elogium, ordinationes, electio violenta, gesta. 246.b. 247.a. *Imperatricis Theodoræ pro hæretico Anthimo restituendo intercedentis minas contemnens, in Pontum relegatus, ærumnis confectus obiit.* 247.a.b
S. Siluestri Pontificis elogium, ordinationes, decreta: Synodo coactâ Romæ hæreticos damnauit. 200.b. & seqq. *Romæ Concilium celebrat, quid in eo definitum & statutum.* 570.a
Simeon ex Monacho fit Rex Bulgarorum: duos genuit filios. 59.b. *vnus filius ducit neptem Romani Imperatoris Const.* 61.a
Simonia est per pecuniam ordinari. 269.b. *vetatur ab Hormisdâ Pontifice.* 242.b. *viguit in Ecclesiâ passim tempore Sergij II. Pontificis.* 271.a
S. Simplicij Papæ ordinationes & constitutiones. 229.b
Sindon fuit vestis viris & feminis communis: sed diuersò modo eâ vtebantur: qualis ea esset. 445.a.b. *erat vel linea vel byssina.* 446.a. 447.a
S. Siricij Papæ elogium, ordinationes, statuta. 209.b. & seqq.
Sisebertus fit Episcopus Toletanus post Iulianum. 372.b. *eius elogium & vitia.* ibid. *studet nouis rebus.* ibid. & 374.a. *vult insidere cathedræ cui S. Leocadia insederat.* 374.a. *pellitur Sede suâ, & ad Monasterium suum se recipit.* ibid. 375.a. *ab exilio reuocatur; verè pœnitet: cumque Toletana Sedes ei offerretur, eam ex humilitate recusauit.* 495.b
Sisebutus Rex VVisegotthorum Regnum capessit. 300.a. *restituit S. Isidorum Sedi suæ.* 301.b
Sisenandus Rex VVisegotthorum moritur. 313.b. 314.b
S. Sixti Pontificis elogium, decreta, ordinationes. 179.a.b. *interest Concilio Toletano vt Legatus Papæ; & deinde fit Papa: mones Oscæ parentes S. Laurentij, vt filio futuro Martyri templum struant.* 498.a. *quæritur, an in Hispaniam venerit.* 557.b. *duxit secum inde sanctos Vincentium & Laurentium.* 558.a. *multum proinde Hispania ei debet.* ibid.
S. Sixti II. elogium, ordinationes, decreta. 192.a.b. *item III. qui iniquè accusatus ab Imperatore absoluitur.* 221.b
Societas inter Ecclesiam Toletanam & Mediolanensem iam inde à temporibus Apostolorum fuit. 486.b
Solium Imperatoris Constantinopolitani mirabile. 108.a
S. Soteris Papæ elogium, statuta, ordinationes. 181.b
Spelunca Herculis iuxta Toletum: in eâ docuerunt dæmones magiam. 411.b
Σφραγὶς signum erat aut nota amoris vel memoriæ caussâ impressa, quod fiebat annulo; vel religionis, quod ferro fiebat ignito. 591.a
S. Stephani Pontificis elogium, ordinationes, decreta varia. 190.a.b
Stephani III. electio. 265.b. *eius ordinationes, & miraculosa sanatio.* 266.a
Stephani IV. electio. 266.b. & seqq. *eius ordinationes.* 267.b
Stephani V. elogium & ordinationes. 268.b
Stephani VI. gesta. 283.b
Stephanus & Constantinus Romani Imperatoris Constantinopolitani filij noua aduersus patrem molientes, cum Imperio deiiciunt. 98.b. *sed Constantinum sororium eiicere conati, ab hoc capiuntur.* 99.a.b. *& in Monasterium apud patrem truduntur.* 100.a
Stigma priscorum Christianorum & militum quale esset. 591.a.b. 592.a
Subdiaconi olim septem erant Romæ & Toleti. 553.a
Sucro fluuius Hispaniæ vbi nascatur: eius cursus. 470.a
Suineredus fit Episcopus Toletanus, viuente adhuc Synderedo. 386.a. *quis fuerit, & quamdiu sederit.* 401.b
Suintila Rex VVisegotthorum eligitur. 303.b
S. Sunderoldus ex Monacho Fuldensi fit Archiepiscopus Moguntinus. 588.a. *à Normannis interfectus, Martyr effectus est.* ibid.
Symbolum S. Athanasij ab Ecclesiâ publicè receptum. 496.b. *ei in Synodo Cordubensi addita est particula* qui à

Patre Filioque procedit; *quam & Ecclesia vniuersalis approbauit.* ibid.
S. Symmachi Papæ eloginm, ordinationes, electio, 238.b. *conuocat Romæ duas Synodos.* 239 a.b. *eius decreta.* ibid.b. & seqq.
Symmachus Prefectus Vrbis scripsit multas epistolas ad Flauianum Prefectum Pretorio. 491.b. *misit huic Panegyricum à se in Theodosij Imperatoris laudem scriptum.* ibid. *scripsit & Panegyrici huius defensionem.* ibid.
S. Syncletice fuit speculum sanctarum Virginum Religiosarum. 511.b
Synderedus Archidiaconus Toletanus succedit Gunderico in Archiepiscopatu Tolstano. 384.b. *confirmat huius acta.* ibid. *in quo peccarit.* 385.a.b. *Romam petit expostulaturus de Oppane in Sedem suam intruso.* 386.a. *an sub illo occupatum sit Toletum à Mauris.* 393.a. *moritur Romæ.* 397.b. *Romæ agens liberè Episcopatum suum resignauit.* 400.a
Synodus non cogenda sine auctoritate Pontificis Romani. 198.a
Synodus Aquisgranensis quid statuerit. 414.b
Synodus Arelatensis celebrata, Osio Cordubensi & duobus Presbyteris à B. Silnestro missis ei presidentibus. 486.b
Synodus Augustana à S. Bonifacio collecta. 399.b
Synodus I. Bracharensis sub Rege Richilane. 462.a
Synodus Britannica de ratione celebrandi Paschatis. 341.b
Synodus Cæsaraugustana habita à viginti-quinque Episcopis, vulgò est dicta Augustana. 440.b.449.a
Synodus Cordubensis ab Osio indicitur ad causam S. Athanasij examinandam; hæc addidit in Symbolo eiusdem, in articulo Spiritus sancti, qui à Patre Filioque procedit. 496.b
Synodus Hispalensis contra Monothelitas coacta. 322.b
Synodus Londinensis, & Constantinopolitana, & Romana pro defensione sanctarum imaginum habitæ sunt. 392.b.394.a.399.a
Synodus Nicena II. indicta pro defensione sanctarum imaginum contra Iconomachos. 371.b.412.b.413.a
Synodus Romæ cogitur coram Imperatore Othone; & qui Episcopi ei interfuerint. 115.a.b. *quid in eâ actum sit contra Ioannem Pontificem.* 116.a.& seqq.
Synodi Romanæ sub Leone IV. Pontifice coactæ varia statuta. 272.a.& seqq.
Synodus Salisburgensis quando habita. 415.a
Synodi Toletanæ pleraque sunt habitæ in templis S. Leocadiæ. 337.b. *& iuxta domum Regiam.* 339.b. *Synodus Toletana contra Monothelitas congregata, intercidit.* 323. b. *Synodus Toletana à Cixillâ Episcopo collecta contra errores Egilanis Episcopi Illiberitani.* 409.a.b. *alia sub Elipando Episcopo, in quo is errorem renocauit de adoptione Christi.* 414.a. *Synodus Toletana I. sub Episcopo Tamerino.* 462.a. *Synodus II. Toletana sub Iuliano Archiepiscopo arâ* D.LXXVIII. *eius Canones.* 473.b. & seqq. *Synodus IV. Toletana habita sub Rege Sisenando, & S. Iusto Episcopo Toletano.* 311.a. 313.a.b. *Synodus V. habita sub Rege Chintillane, eius anno primo.* 315. a.b. 498. b. *item VI. sub eodem.* 317.a.b. *VII. sub Cindasuintho.* 320.a. 321.a.b. *& VIII. sub Recesuintho.* 324.a. 378.a. *Synodus IX. sub Eugenio III. Episcopo, & Rege eodem Recesuintho: quæ in eâ sint decreta.* 328.b. *item X. in eâ decreta celebritas Incarnationis, proponente S. Ildefonso.* 329.a. *Synodus XI. aliis XII. sub Rege Vvambane, arâ* DCC. XIII. *quam ea fuerit celebris.* 351.b.352.a.500.b.508.b. 509.a. *aliquot eiusdem Canones.* 505.a. *qui Episcopi ei subscripserint.* ibid. & seqq. *& quot.* 509.a. *est ea collecta Præside Quirico Archiepiscopo Toletano.* 350.b. *quando habita.* 358.a. *item XII. sub Iuliano Episcopo.* 366.a.b. *& XIII.* ibid.b. *& XIV.* ibid. *huius acta Romæ à Benedicto Papâ approbantur.* 367.a.b. *XV. habetur anno primo Regis Egicanis.* 368.a. *& XVI. anno eius sexto.* 375.a. *& anno sequenti XVII.* 376.a. *XVIII. sub Vvitizâ.* 382.b.& seqq.
Synodus Tyria pro defensione sanctarum imaginum indicitur. 399.a.
Synodus Valentina, eiusque decreta. 476. a.b
Synodus Vallensis in prouinciâ Tarraconensi, habita sub Rege Gothorum Theudio. 473.a
Synonymorum liber à S. Ildefonso compositus, alius est ab eo quem contra hæreticos scripsit. 336 b. *ille verè S. Ildefonsi esse asseritur.* 348.b
Syntyche laborauit Philippis multum in Euangelio, 578.b
S. Syri Reliquiæ requiescunt Papiæ. 51.b. *eius de Papiâ vaticinium: item de Aquileiæ casu.* ibid.

T.

Tader fluuius cur dicatur Theodorus. 512.a.

Tader quanam sit ciuitas. 404.a. *an eadem quæ Secura.* ibid & seqq. *vnde dicta.* ibid. b. *varia eius nomina.* 405.a

Taio, Episcopus Cæsaraugustanus factus est post Braulionem: idque Româ, quò missus fuerat, reuersus, defuncto iam Braulione. 321.a.b. *fuit vir suo tempore illustris.* 332.b. *quo anno obierit: eius epitaphium.* ibid. & seqq. *missus fuit Romam pro adferendis Moralibus S. Gregorij.* 333.a.b. & *tunc tantùm Presbyter erat.* 321.a.b. *scripsit carmen sepulchrale Honorato Episcopo Hispalensi.* ibid.b

Tamarici fontes describuntur. 463.a

Tarraconensi Archiepiscopo qui subsint Episcopi. 503.a

S. Telesphori Papæ elogium, decreta varia, ordinationes. 179.b & seqq. *quid statuerit circa ritus Ecclesiasticos.* 548.b. & seqq.

Templa primitiua Ecclesiæ non erant sumptuosa, sed nonnisi oratoria & parua edicula. 496.a.b. *Templum S. Iustæ Toleti fuit primarium sub persecutione Mauretum.* 439.b. *Templum B. Virginis Assumptæ Toletanum diruptum in persecutione Imperatoris Maximini.* 460.b. *sed sub Constantino est restitutum.* 481.a. *hoc vocatur à S. Ildefonso Terribile, propter eiusdem Virginis ad illud descensum.* 495.b

Tertius scriba S. Pauli, Mediæ Episcopus, passus est Iconij. 498.a

S. Thecla Reliquiæ Angelo duce in arcâ delatæ sunt Tarraconem. 469.a.b

Theobaldus Marchio Camerinorum Græcos iuxta Beneuentum profligat, captos castrat. 72.b. *eius mors.* 90.b

Theodemirus Episcopus Calagurritanus scripsit contra Claudium Taurinensem. 425.b

Theodiscl us Archiepiscopus Hispalensis opera quædam medica, à S. Isidoro Hispalensi composita, Auicennæ tradidit, eius nomine emulganda, in gratiarum actionem. 378.a.b

Theodora Cerualla fuit vxor Seueriani Ducis. 498.b.499.b. *eius illustres proles.* ibid. *moritur in exilio.* 499.b

Theodora meretricis impotens dominatio Romæ. 40.b. *fecit vt Ioannes Bononiensis Episcopus, fieret Rauennas.* 41.a

Theodorici Regis Arriani iniuria in Ioannem Pontificem, & interitus. 244.a

Theodoricus Rex Mediomatricum sponsam suam patri remittit intactam cum muneribus. 197.b

Theodoricus Rex Ostrogothorum rexit Hispaniam pro nepote suo Amalarico: eius vxor fuit Santina. 498.b.499.a. *hæc moritur, illo in Hispaniam veniente.* 499.a

Theodori Pontificis elogium, ordinationes. 258.a. *ipse elegitur post Ioannem IV.* 319.a

Theodorus Archiepiscopus Cantuariensis floret. 341.b

Theodulus Cæsarea Palæstinæ fidem docens, martyrio afficitur. 497.a

Theogenes Martyr cum suis passus Laodiceæ. 482.a

Theotgaudus Episcopus Trenerensis quare à Nicolao Pontifice depositus. 278.b

Theristrum erat vestis æstiua mulierum. 56.a. & *capitis velamentum.* 447.a.b. *erat ea pellucida.* ibid.b.& seqq. *per quod nudum corpus spectabatur.* 448.a. *duplex erat eius vsus, induendi & insternendi.* ibid.b

S. Thyestes Episcopus Bergarensis colitur Murciæ. 460.b

S. Thyrsus Toletanus ciuis, passus est Apolloniæ in Græciâ. 333.b.552.a. *huic Toleti templum extruit Cixilla Episcopus.* 407.b.409.a

Tigris fluuius montes Gordiæos præterlabitur in Armeniâ. 497.b

Toletani sunt ad virtutes propensi. 579.a. *commercio Arabum paulatim à pristinâ sanctitate & fide delapsi sunt.* 400.b. *premuntur grauissimè ab isdem.* 412.b. 413.a. *hinc in Galliam migrant.* 415.b. *in fide à S. Iuliano, illuc à S. Clemente Papâ misso, acceptâ vacillantes, illo per martyrium sublato, à S. Eugenio sunt vlteriùs instructi, & sacrorum ritus edocti.* 546.b. *semper in fide Christianâ fuere constantes.* 553.b. *Philippo patri & filio Imperatoribus statuam equestrem erexerunt, & quare.* 552.a. *semper habuerunt Episcopos, etiam regnantibus & prementibus Mauris.* 438.b.439.a.b

Toletana fuit vxor Caroli Magni. 408.a

Toletana lingua omnium est elegantissima: vti & Toletani lingua priscæ Hispanicæ peritissimi. 373.b

Toletana Ecclesiæ dignitas. 343.a. *eius prærogatiua.* 572.b.573.a. *est simul Metropolitana & Primas.* 575.b. *est omnium Hispaniensium Ecclesiarũ prima.* 376.a.b.

quæ ei Ecclesiæ sint subiecta. 502.b. *& singularum termini.* ibid. *fuit à S. Petro constituta Primaria totius Hispaniæ.* 577.a. *non cedit dignitate Alexandrinæ.* ibid. *semper habuit Præsules doctissimos.* 436.a. *est verè Patriarchalis, orta ab Apostolis, meritò proindè dicenda Apostolica.* 542.b. *numquam aut ipsa aut eius Episcopi à fide defecerunt.* 543.b & seqq. *cur ipsa in Primatialem erecta.* 548.a. *fuit inter primas reparatas post persecutionem cessantem in Hispaniâ.* 565.a. *ipsa pristinæ dignitati restituitur.* 296.a. *ipsa & Mediolanensis magnam iam inde à temporibus Apostolorum habuerunt societatem.* 486.b

Toletana Sedis Primatus astruitur, & diluuntur quæ afferuntur in contrarium. 528.b. 571.b & seqq. 572.b. 573.a.b. 574.a.b. 575.a.b. *quando hic primum cœperit: institutus est à S. Petro.* 576.a. *ereptus aliquando, eidem à Cindasuintho reasseritur.* 484.b. *declaratur in Concilio Nicæno.* 486.b

quis fuerit primus Episcopus Toletanus. 575.a. *Toletanorum Episcoporum erga Romanam Sedem obseruantia.* 409.b. *hi fuerunt semper celentissimi sententiæ Romanorum Pontificum.* 429.a.b. *etiam in mediâ captiuitate sunt habiti pro Primatibus.* 450.b. 455.a. *olim soli habebant ius pallij in totâ Hispaniâ.* 450.b. 454.b. *eorum memoria conseruata est in Diptychâ.* 535.a.b. *cuius hæc sit auctoritas.* 540.a.b. *an non sit mixta, & nonnisi Episcoporum Toletanorum.* ibid. *hi eo ipso erant Legati Apostolici.* 580.a

Toletum erat ciuitas Regia. 298.b.& seqq. *quando ab Alfonso VI. expugnatum sit contra Mauros.* 327.a.b. *ibi tres fuerunt Ecclesiæ dedicatæ S. Leocadiæ, & cui memoriæ singulæ.* 337.a.b. 338.a.b. 339.b. *ipsum fabricis exornatur à Rege VVambâ.* 351.a. 352.b.& seqq. *à Saracenis occupatur, & quâ conditione, & quo anno.* 397.a. *eodem die est postea à Rege Alfonso VI. recuperatum, quo à Saracenis occupatum.* ibid. *eius maiestas & sanctitas sub Saracenis fuit imminuta.* 400.b. *fuit ibi olim litteratis Academia erecta: fuitque ea omnium artium cultrix & alumna.* 422.b. *olim tempore Romanorum etiam fuit celebris vrbs.* 571.b. 572.b. 573.b. *eius salubritas & situs.* 572.b. 574.a. *ipsa subiecta fuit Carthaginis in iurisdictione seculari, at præfuit ei in spiritualis.* 575.a. *est centrum & vmbilicus totius Hispaniæ.* 579.a. *ibi S. Iacobum prædicasse, & Episcopum præfecisse, verisimile est.* ibid. *illi fides est annuntiata, etiam ante S. Marcelli Eugenij aduentum.* 580.b. 586.b *qui eius primi Episcopi.* 580.a 585.b

Tonantius Episcopus Palentinus moritur. 309.a.b

S. Torquatus S. Iacobi discipulus pertransiit flumen rupto ponte. 499.a

Tractemundus Episcopus Illiberitanus, diræ à Saracenis est habitus. 293.b

Tubal Cains filius Hispaniam primùm incoluit, & linguam habuit primatam. 373.a

Tudensis Ecclesia quas alias sub se habeat. 502.b

Tulga Rex VVisegotthorum succedit Cintillæ. 317.b. *consecratur per Eugenium II. Episcopum Toletanum.* 318.a. *eius elogium & mors.* ibid. *eius epitaphium.* ibid.b

Turbulani erga S. Victoriam Martyrem bene sunt affecti. 478.a

Turdetani olim omnium Hispanorum doctissimi habiti sunt. 423.a.b

Turibius Episcopus Tudensis quando mortuus sit. 462.a

Turpinus an scripserit Vitam Caroli Magni Imperatoris. 413.a

V.

VAlderedus Monachus Benedictinus sit Episcopus Cæsaraugustanus. 488.b

Valentinum Concilium quando coactum. 476.a.& seqq.

Valentius Papa elogium. 270.a

S. Valentini Episcopi & Martyris Interamnensis Reliquiæ Manresim delatæ sunt. 471.a

Varada opidum antiquum est Carpetaniæ. 462.b

Vectica Sedes Bracharensi subdita est: dicta quoque est Betonica & Bescana. 473.a

Venantius Monachus floruit sub Rege Egilâ. 403.b

Venus Murcia quæ sit, & vnde dicta sit. 305.a.b

Vera Episcopus Tarraconensis quando obierit. 511.a

S. Veranus Episcopus Taraconensis exulat Aurelia opido Carpetaniæ: eius elogium. 401.b. *exulans à Toletanis ciuibus sustentatus est.* 402.a. *Sancti Verani fuere & alij variis in locis.* ibid.

Verecundus Archipresbyter Toletanus vir sanctus sit Episcopus Africanus. 315.a. 316.a. *moritur.* 320.b. *fuit etiam Poëta.* ibid.
Verecundus, Diaconus S. Eugenij Episcopi Toletani, moritur. 320.b
S. Verecundus Episcopus Veronensis, alius est à Verecundis Hispanis. 321.a
Vernula idem aliquando sonat quod naturalis. 353.b
Verona descriptio: eam pertransit Athesis fluuius. 37.b
Vesensis Episcopus quos sub se habeat Episcopos. 502.a
Vestimenta nimis tenuia fugillantur, vtpote lenocinium libidinis. 447.b.448.a.b
S. Victoris Papæ elogium, statuta, ordinationes. 182.b.& seqq.
S. Victoria virgo & Martyr passa est in ciuitate Turbulâ, & ibi aliàs cultu. 477. b. 478.a. *cur vocetur Augustissima.* 478.b
Victoria ciuitas constructa fuit à Rege Suintilane in honorem S. Victoria Martyris Turbulana. 478.a
Vigily Papæ elogium, ordinationes, electio. 248.a. *iniqua Imperatricis Theodoræ postulata implere detrectans, indigna patitur: sed posteà Ecclesiæ suæ restitutus est.* ibid. *eius decreta.* ibid.b
S. Vildefrius Episcopus Octogesanus miraculis post mortem claret. 472.a
Villa ciuitas Episcopalis Emeritensi subiecta est. 479.a
Villula opidum erectum à Quirico Toletano in Sedem Episcopalem. 479.a
S. Vincentij Martyris Aginnensis corpus Valentiam affertur. 301.a
S. Vincentius Oscensis decennis à S. Sixto Pontifice fuit Romam ex Hispaniâ abductus, sed passus quinquagenarius. 558.a
Vincentius Carthaginis Spartariæ Episcopus floret. 301.a
Vissitanus sit Episcopus Toletanus. 440.a. *eius elogium.* 484.a
Vita hominis militia est. 294.b. *nemini licet eam ponere cùm lubet.* 295.a
S. Vitaliani Papæ elogium, ordinationes, gesta, scripta. 259.a. *inquirit de cælesti veste datâ S. Ildefonso à B. Virgine.* 495.b.496.a
S. Vitalis Martyr Capuanus habuit duos filios Martyres Compluti Iustum & Pastorem. 461.b. *fuit item pater S. Natalis Episcopi Toletani, sed ex aliâ vxore.* 461.b 486.b
Vitalis frater S. Marcelli Eugenij, & Archidiaconus, mittitur ad Christianos relegatos in insulam consolandos. 585.b. *patitur cum Feliculâ Diaconissâ martyrium Romæ.* ibid.
Vngi solebant solemniter VVisegothi Reges. 298.b. & seqq.
Votum paupertatis erat olim in vsu. 550.b
S. Vrbani Papæ elogium, statuta, ordinationes. 184.b. *eius epistola encyclica de victu & vestitu Clericorum.* 549.b
Vrbanus Præfectus Carpetaniæ, ad quem scribit S. Dionysius Pontifex. 561.a
Vrbanus Episcopus Toletanus, vide *Iulianus. an sit recensendus inter Episcopos Toletanos.* 400.a. *fuit electus, Synde-vedo vel mortuo Romæ, vel resignante Episcopatum.* ibid. *eius elogium.* ibid. b. & seqq.
S. Vrbicius Monachus Benedictinus floret in Hispaniâ. 407.b. *eius elogium.* 409.a
S. Vrbicius alius Reliquias SS. Martyrum Iusti & Pastoris ex Campo laudabili Complutum transfert, inde alio transferuntur. 403.b
Vrci Sedes Episcopalis quos habuerit terminos. 511.b
Vrcensis Sedis quos habeat subiectos Episcopos. 502.a
VValbertus index Papiensis mirè erat potens, & vnde. 61.b. *ab Hugone Rege capite plecti iubetur.* 63.b
VValbertus Episcopus Mediolanensis consensit Othonem Imperatorem. 111.b
S. VValderedus Episcopus Cæsaraugustanus quoanno obierit. 480.a
VValdonis Episcopi Capuani iniquitas. 103.b
VValfridus Strabo erranit circa cultum sanctarum imaginum. 428.a
VVamba Rex Hispaniæ mortuo Recesuintho coronatur per Quiricum Tol. Archiepiscopum. 380.a. *collegit Toleti Synodum.* ibid.b. *eius gesta & fabrica.* 351.a.352. b. 357.a. *nouos Episcopatus constituit ex lenitate.* 352.b. 359.a. *fit Monachus.* 359.b. 360.b. 361.a. *eius elogium.* 360.b. *eius epitaphium.* ibid. *vbi sepultus.* 361. a. *quid proposuerit in Concilio Toletano: iussit inquiri in terminos veteres cuiusq; Diœcesis Hispanæ, & cuique debitum limitem curat restitui.* 500.b. & seqq. 504.b.509.a.b. *quamdiu vixerit.* 509.a
VVibertus benè consulit Anscario bello petito à Rege Hugone. 91.a. *vulneratur in prælio contra Sarlionem.* 92.a. *& moritur.* ibid.
VVictericus Rex Hispaniæ Romanos profligat. 298.a

VVido Episcopus Mutinensis, Hugone Rege deserto, Berengarij partes fouet. 102.a
VVido Marchio Tusciæ ducit Marozziam scortum Romanum. 55.a. *hi per milites Ioannem Papam custodia tradunt.* 64.a. *moritur VVido.* ibid.
VVido Rex, alio nomine dictus Hugo, & Berengarius inter se fœdus ineunt, & quale. 13.b. *Romæ in Regem Francia vngitur; sed Franci eum reiecinnt.* 14.a.b *& quare.* ibid.b. *contra fœdus Berengario bellum infert.* ibid.b. *& eum in fugam agit.* 15.a. *sed mox ab hoc copijs Arnulfi Regis suffulto, fugatur.* 16.b. *vxoris ipsius, Firmi ab Arnulfo obsessæ, astus.* 19.a. *moritur ipse VVido ad Tarum fluuium.* 20.b
VVilla vxor, & alia filia, Bosonis Marchionis Tusciæ. 72.b. *prior maritum instigat ad res nouas.* 74.a. *eius cupiditas: marito ab Hugone Rege capto, eius pretiosum baltheum abscondit.* ibid. *expellitur in Burgundiam.* ibid. 75.a
VVilla neptis Regis Hugonis nubit Berengario Marchioni Eporegiensi. 72.b. 74.a. *pragnans nihilominùs per montes anios in Germaniam peruenit.* 93.b. *arguitur incesti.* 104.b. *eius detecta calliditas.* 105.a
VVistremirus in Episcopum Toletanum eligitur ex Archipresbytero: eius elogium. 421.b. 422.a.b. *scripsit pro cultu SS. imaginum.* 425.b. 427.a. 429.a. *iubet redigi in ordinem Samuelem Episcopum Illiberitanum.* 430.b. *in pace moritur.* ibid. & 431.a. *an sit auctor Indiculi luminosi.* 433.b
VVitiza fuit primò Rex Gallæcia. 376.b. *deinde sit totius Hispaniæ.* 382.a.b. *Felice Archiepiscopo Toletano mortuo pranam prodidit indolem.* 381.a. *coronatur, mortuo patre Egicane.* 382.a.b. *legem improbam tulit, vt Clerici & laici tot vxores ducerent, quot possent alere.* 383.a.b. 387.a. *ciuitates Hispaniæ muris iubet denudari, praeter tres.* 384.b. *monetur à Papâ Constantino de impiâ lege quam tulerat de ducendis vxoribus per sacerdotes, abrogandâ.* ibid. *minatur Romanis propterea excidium.* 385.b. *moritur.* ibid. & seqq. *idque Cordubæ.* 386.a.b. *& quo anno.* ibid.b. *eius nefaria libido.* 387.a.b. *interfuit Concilio nationali.* 480.a
Vxorem non habuit Apostolus Paulus. 578.b. *vxor VVidonis potione soporiferâ Arnulfum Regem potat.* 191.a.

X.

XAntippe vxor sancti Probi Hispana sancto fine quieuit. 584.b

Z.

ZAcharie Pontificis Romani elogium, ordinationes, statuta. 264.b. & seqq.
Zenas Hispanus functus officio est Catechista, licet esset coniugatus. 488.a. *patitur in Africâ sub Diocletiano.* ibid.
S. Zephyrini Papæ elogium, decreta, ordinationes. 183.a
Zosimi Papæ elogium, ordinationes, statuta. 218.b
Zuleiman Saracenus Rex Toleti, sit etiam Cordubæ: fuit filius Abderamanis. 413.a.b
Zuuendebaldus ab Arnulfo Rege per Hungaros ditione exuitur. 12.b

TYPOGRAPHVS LECTORI.

BInas Notas, vnam ad CHRONICON LVITPRANDI, alteram ad EPISTOLAS PRAESVLVM, à IVLIANO Archipresbytero S. IVSTAE collectas, Scholiisque illustratas, seriùs à Perillustri Viro D. LAVRENTIO RAMIREZ DE PRADO accepi; quàm vt suo ordine & loco reponi potuerint. Itaque, ne earum vsumfructum amittas Lector, sub finem Indicis Rerum haud incommodè appono:

PAg. 450. num. 366. Multas habent Diptychas Ecclesiæ Hispanorum.] *Sequioris æui Auctores* Diptychas, *non* Diptycha *dixêre, Latinam terminationem agnoscentes. Sic noster Luitprandus hic, & Iulianus in principio Chronici, & num.* 1. 2. 3. *&* 4. *Glossarium Camberonense M. S. agens de profanis Diptychis:* Diptychæ dicuntur Tabellæ, quibus corruptores puellis suis inscribunt amorem. *Papias item Vocabularista*, Diptychæ, *ait*, Tabellæ, quibus corruptores amorem suum inscribunt puellis. *Quorum testimonia recenset P. Ioannes de la Cerda in Aduersariis sacris cap.* 148. *num.* 6. *& Rosvveydus in Onomastico posito ad calcem Operis de Vitis Patrum.* D.L.

Pag. 515. EPISTOLÆ PRÆSVLVM.] *Has Epistolas se collegisse ait, & Fuldam misisse, Iulianus in Præfatione ad Carminum collectionem, quam edi curauit in ipsius Operum fine. pag.* 143. Placuit mihi nonnullas Epistolas *(hæc sunt eius verba)* hic adnectere, & Carmina coniungere, quas cum magno labore collegi, & Fuldam misi; quas ex libro membranaceo, litteris Gotticis scripto, exscripsi. qui liber adseruatur in Bibliothecâ S. Iustæ huius ciuitatis. Sed primò subiiciam Carmina, deinde Epistolas.

At verò Iuliani ad Præsulum Epistolas SCHOLIA, *post editionem Parisiensem* CHRONICI & ADVERSARIORVM *eius, primum nactus sum, manu P. Hieronymi de la Higuera ex archetypo descripta, vti ipsum* CHRONICVM, & ADVERSARIA, *Notis, eruditionis & historicæ cognitionis plenis, illustrata. Quæ omnia (faxit Deus) videbunt lucem, ni districtus publicis occupationibus, muneri, non otio inserviam litterario.*

APPROBATIO.

LIVITPRANDI Subdiaconi Toletani, Ticinensis Diaconi, tandem Cremonensis Episcopi Opera, partim aliquot abhinc annis edita, partim nusquam antehac in lucem emissa, *Chronicon* scilicet & *Aduersaria*, P. Hieronymi de la Higuera Societatis IESV Presbyteri, & D. Laurentij Ramirez de Prado Consiliarij Regij, Notis illustrata, vnà cum Præsulum Epistolis à IVLIANO Archipresbytero S. IVSTAE collectis, & Diptycho Toletano eiusdem P. Hieronymi de la Higuera, plurimùm Historiam sacram & profanam illustrant, ac proinde prælo dignissima censeo.

Gaspar Estrix, Canonicus & Plebanus Antuerpiensis, Librorum Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis *Luitprandi Opera*, *P. Hieronymi de la Higuera è Societate* IESV, *& D. Laurentij Ramirez de Prado Notis illustrata*, præter Balthasaris Moreti voluntatem vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliáve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XV. Decembr. M. DC. XXXIX.

Signat.

Steenhuyse.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google